Ogatamee Me Etokaa Gipii See Menaa

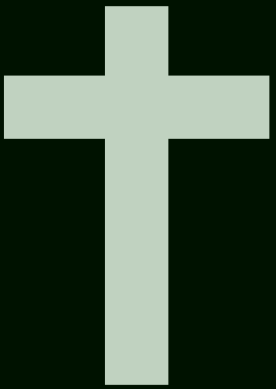

Auye: Ogatamee Me Etokaa Gipii See Menaa (Bible)

Ogatamee Me Etokaa Gipii See Menaa

Auye: Ogatamee Me Etokaa Gipii See Menaa (Bible)

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Auye

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022
84d2a441-7b56-5242-9b46-aed631255f9c

Contents

Matius 1
Markus 116
Lukas 183
Yohanes 302
Kisah Para Rasul 388
Roma 498
1 Korintus 556
2 Korintus 610
Galatia 648
Epesus 668
Pilipi 688
Kolose 701
1 Tesalonika 714
2 Tesalonika 725
1 Timotius 731
2 Timotius 746
Titus 756
Pilemon 763
Ibrani 767
Yakobus 812
1 Petrus 826
2 Petrus 842
1 Yohanes 852
2 Yohanes 866
3 Yohanes 868
Yudas 870
Wahyu 875

Matius
Yesus me Ukuwata Peeta Menaa

Mee kapogee mee ko Matius me Yahudi bagee okoo Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee. Matius mee ko Yesus me topenaa seta bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena. Waa wiyaagoo to ekaa da ko Lewi. Waa Yesus sekaataa poono taa kaboo waa pajak kepee yamasegee seta mée.

Wa me yaebeamaata menaa kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba idukaa kaama wegawoo seta ebeamaata menaa kuwa Yahudi bagee yuwa okoo ipi see bagee kemaata Matius me kuwa idukaa menaa yuwa mikee Yesus Wa kaa uwa daata ii see kuwa nekeensi naadi menaa maamaa eebaa okoo paagoo yaebeamaata.

Matius me Yahudi bagee paagoo yaebeamaata kemaata mee kapogee yiba Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see menaa mee gaayu ko Yahudi bagee me wegaa-wegaa doodoo yaebeamaata, ogei menaa kaa "Kerajaan Sorga" see menaa mee. Kiya apanaa kapogee yiba ogei menaa kaa "Kerajaan Allah" see menaa agoo. Kuwa mena wiya kuwa manii to ko ena mee too, mee ko Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see menaa mee.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 65 mee yiba mokoo mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1–2:23 Ebo Kristus mee kabata menaa ma, okadee ipi see bagee meemaata kaama ukuwanaa, peenaa seta menaa ma

3:1–4:25 Yesus mee uwo yatukumeta kaama Iblis me apaadee, gaadee semaata Galilea wee kaa petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa

5:1–7:29 Yesus me maga kutuu to kaa kaama mée topeta menaa

8:1–9:38 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo omaago ma ukuwaaniyaabuu senaa seta menaa

10:1–10:42 Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to mena naweganaasi naadi peeyaano taa kaboo aseta menaa

11:1–14:12 Mée me Yohanes ma, Yesus ma wisintagaa seta menaa yuwa ma, Yesus me mée topeta menaa ma

14:13–16:12 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaabuu senaa seta menaa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me topeta menaa si yayeesi naadi menaa ma

16:13–17:27 Yesus mee mikee Ebo Kristus yoka see kuwa nekeensi naadi awee da kaa deeyaata menaa yuwa
18:1–20:34 Yoga me dimii masii, epa aaekee taai, ebo bagee naaki ou, kepe ou, kisee ou dimii kuwa ekeasii naadi menaa
21:1–23:35 Yesus mee bogaano monaa ekaapa kega naadi Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma aawegaa, aawisii seta menaa
24:1–25:46 Yesus me kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata kiya Anii wiyaagoo meeno taa kaboo daamaa nadiitoo, Ni me menaa daamaa nayeewoo, naukuwawoo taai naadi menaa
26:1–27:66 Yesus mee peneata boosi naadi menaa yawegataata kaama booyaata menaa
28:1-20 Yesus aya andoo peeta kaama wegata menaa

Yesus Kristus mee kabaano taa miyoo bagee ekaa yuwa
Luk 3:23-38

1 Yesus Kristus mee ko Daud ma, Abraham ma asii-kabakaba seta bagee me kabata mée. Waa kabaano taa miyoo
bagee ekaa kuwa ko kisee:
2 Abraham mee Isak ataagi, Isak mee Yakub ataagi, Yakub
mee Yehuda ma okoo kenaa bagee ataagi,
3 Yehuda mee Peres ma, Zerah ma wiya ataagi (ekea baayo
Tamar), Peres mee Hezron ataagi, Hezron mee Ram ataagi,
4 Ram mee Aminadab ataagi, Aminadab mee Nahason
ataagi, Nahason mee Salmon ataagi,
5 Salmon mee Boas ataagi (Boas wabaayo Rahab), Boas
mee Obed ataagi (Obed wabaayo Rut), Obed mee Isai ataagi,
6 Isai mee Israel bagee me eboo Daud ataagi, Daud mee
Salomo ataagi (Salomo wabaayo mee Uria me api miyaa da),
7 Salomo mee Rehabeam ataagi, Rehabeam mee Abia
ataagi, Abia mee Asa ataagi,
8 Asa mee Yosapat ataagi, Yosapat mee Yoram ataagi,
Yoram mee Uzia ataagi,
9 Uzia mee Yotam ataagi, Yotam mee Ahas ataagi, Ahas
mee Hizkia ataagi,
10 Hizkia mee Manasye ataagi, Manasye mee Amon ataagi,
Amon mee Yosia ataagi,
11 Yosia mee Yekonya ma okoo kenaa bagee ataagi. Kuwa
bagee yuwa toogee seta kaboo Babel bagee me Israel bagee
yuwa peneata Babel magaa kaa badaa maadoo peeta.
12 Babel bagee me Israel bagee yuwa badaa maadoo
peeta wodoo taa Yekonya me Sealtiel kabata. Sealtiel mee
Zerubabel ataagi,

1:6 2Sam 11:3 **1:11** 2Taw 36:11-21

13 Zerubabel mee Abihud ataagi, Abihud mee Elyakim
ataagi, Elyakim mee Azor ataagi,
14 Azor mee Zadok ataagi, Zadok mee Akim ataagi, Akim
mee Eliud ataagi,
15 Eliud mee Elazar ataagi, Elazar mee Matan ataagi,
Matan mee Yakub ataagi,
16 Yakub mee Yusup ataagi, Yusup me apimee ko Maria,
Yesus kabata apii mee. Yesus mee Kristus see ekaa weakee.
17 See kemaata Abraham kabata yoo kaama Daud kabata
yoo too yaayupii da kuwa mée ega gaasi ma wui asii-kaba-
kaba seta. Bedaa Daud kabata yoo kaama Israel bagee yuwa
Babel magaa kaa badaa maadoo peeta yoo too yaayupii da
kuwa miya mée ega gaasi ma wui asii-kaba-kaba seta. Kiyoo
kaama bedaa Israel bagee yuwa badaa maadoo peeta yoo
kaama Kristus mee kabata yoo too pakaa-pakaa kuwa miya
mée ega gaasi ma wui asii-kaba-kaba seta.

Yesus Kristus kabata menaa
Luk 2:1-7

18 Yesus Kristus kabata menaa mee ko kisee: Petamanii
okooto Maria ma, Yusup ma dimi aapeegee seta kiya ekea
aagoe taano taa kaboo da Maria mee Roh Kudus me pesee
kaa kadapoo kega.
19 Yusup me 'Maria mee se goeapa' see dimii gaagi kiya
waa Ogatamee me menaa daamaa yayeetaa see mée to
kemaata 'Maria mee ekeasiino kuwa mée gii da kaa se,
waa ego weda kaapa naadi wa me bagee paagoo koogo
yaekeasiipa' see gaagi.
20 Kuwa dimii gaagaa naadi unu kaa diino malaikat bagee
ena deegi, Tuhan me menaa eseasegee see mée. Wa me
asiino, "Yusup, Daud ma apaa kaa mée to, wae. Maria
kadapoo kega mee ko Roh Kudus me pesee kaa kadapoo
yoka aa se wedaai, Maria mee goeai.
21 Waa paayogaa yogaa ena kabaata. Mee yogaa mee
Yesus see ekaa munitagaai. Yesus me Wa me bagee
yuwa okoo Ogatamee ma menaa yuwa yataa kiyaata daba
daagimaa peeyaatagi yoka mee ekaa da munitagaai" see
asigi.
22 Maria kadapoo kega mee ko idukaa Tuhan me nabi
bagee aseta menaa da mikee uwa daaga yoo.
23 Mee ko "Ukuyogaa ena paayogaa ma enaataa toono
taa da kaa kadapoo keta kaama paayogaa yogaa ena
kabaata. Wa ekaa da Imanuel see ekaa weapea" see menaa
ebeamaata. Imanuel see ekaa mee wegayu ko Ogatamee inii
ma enaataa mée eetupi see wegayaa mee.

1:18 Luk 1:27 **1:21** 1Tim 1:15 **1:23** Yes 7:14

24 Yusup waa anoogeeta malaikat bagee me asigi-asigi see
see ukuwaano see naadi Maria mee goegi
25 kiya yoga kabaano taa miyoo kuwa ekea enatapa toono
taa. Paayogaa yogaa ena kabamaata kaama Yusup me Yesus
see ekaa munta.

2

Okadee ipi see bagee yuwa awii yaato kaama meta menaa

1 Yesus kabata mee ko Herodes mee ebo tota kaboo Yudea
wee kaa Betlehem magaa kaa kabata. Kabamaata wodoo
okadee ipi see bagee mée okoo wedo waa naa awii yaato
kaama Yerusalem magaa kaa megea.
2 Meemaata kaama kiyoo bagee yuwa paagoo apaadee
taano, "Yahudi bagee yuwa paagoo ebo tootagi Mée mee
kayoo kaama kabagea? Inii awii yaato kaama Waa kabagea
see nekeensi naadi okadee to epoo to kaa deeta kaama Waa
ebo ekee, yaapaagee taano see naadi mege yoka" see asegea.
3 Kuwa asegea menaa yuwa doodoota Herodes paagoo
eewegagea naaki dimi oogi, Yerusalem magaa kaa bagee
yuwa uduma miya kisee.
4 Herodes me kuwa kaasee menaa naadi Yahudi kaa dimi
ipi see bagee "Meei" asigi. Imam ebo yuwa ma, Musa
me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo Herodes
paagoo kutuu semaagea. Kutuu semaata kaama wa me okoo
apaadee taano, "Idukaa ebeamaata menaa yiba Ebo Kristus
mee kayoo kaama kabaatagea see naa ebeamaata ya?" see
asigi.
5 Okoo me asiino, "Yudea wee kaa Betlehem magaa
kaa kaama kabaatagea see menaa ebeamaata. Idukaa
Ogatamee me wegata menaa da nabi bagee me ebeamaata
menaa kuwa ko kisee:
6 'Yehuda wee kaa Betlehem magaa mee ko
Yehuda wee kaa magaa yupii mee otoopa magaa se,
mee magaa to kaa kaama Israel kaa Eboo ena kabaatagea,
kuwa Ni me Israel bagee kuwa Wa me nadeewoo,
namuniwoo taatagi' *Mik 5:1*
see menaa ebeamaata" see asegea.
7 Asegea naadi Herodes me asiino, "Kuwa awii yaato
kaama mepea bagee yuwa koogo badaa namaagii" see asigi.
Badaa maageegea kaboo wa me okoo apaadee taano, "Mee
okadee mee kamee kenoo kaa naa deepea ya?" see asigi.*
8 Bedaa wa me asiino, "Ikii Betlehem magaa kaa pooi.
Peemaata kaama mee yogaa mee ipiipi see niiabaai.

* **2:7** "Mee okadee mee kamee kenoo kaa naa deepea ya?" see menaa mee ko Herodes me mee yogaa mee kabamaata kaama eto maadee ebo kigi naa ya naadi aseta menaa.

Deemaagea kepa ko moga me-nasii, anii miya Waa ebo ekee,
yaapaagee taano see yoka" see asigi.
9 Okoo wa me menaa yeeta kaama peedoota eta mana kaa
deataayaa naaki awii yaato kaama mipi okadee to tupi. Mee
okadee to wa keta peegi, peegi kisee too Yogaa to tupi ee to
dagii da kaa pe-toomaagi.
10 Okoo okadee to deeta kaama maamaa ede ketaa.
Okadee to peegi, peegi okoo miya peedoota yogaa to tupi
ee to kaa.
11 Okoo ee yiba seemeta kaama deeyaa naaki mee Yogaa to
ma, okooto Maria ma topea. Okoo Wa paagoo mumo maga
yaato esee-ekeata ebo ekee, yaapaageekea. Ayaabu kea da
ekegamaata kaama ebo agiyoo yuwa mee Yogaa to mantayu,
kuwa ko emas ma, moneepaa mokoo see agiyoo ma, wunu
daamaa see agiyoo ekaa da mur ma kuwa. 12 Kuwa kaboo
da Ogatamee me okoo unu kaa asiino, "Ikii Herodes paagoo
se peemagaai" see asigi. Asigi naadi okoo kutuwadoota eta
ena taa okoo me magaa kaa peegea.

Mesir magaa kaa eeoota menaa

13 Okadee ipi see bagee yuwa pe-seomegea kaboo Tuhan
me menaa eseasegee see mée ena me unu kaa Yusup asiino,
"Anoogii. Herodes me mee yogaa to patamaano see naadi
me-abaapea yoka ekea seepuguu moga badaa maadoota
Mesir magaa kaa eepooi. Eepeemaata kaama Ni me kasiipa
menaa kuwa diitoo siwoo taai" see asigi.
14 Asigi naadi daatooyiba moga anoogeeta ekea seepuguu
badaa maadoota Mesir magaa kaa eepeegi.
15 Peemaata kaama Herodes mee bogaano taa kaboo
kuwa uduma kiyoo omegee, toogee seta. Mesir magaa kaa
omegee, toogee seta kuwa ko idukaa Ogatamee me nabi
bagee paagoo aseta menaa kuwa uwa daaga yoo. Kuwa
ko kisee: "Niyoopaa, Mesir magaa kaa kaama pakaai" see
aseta.

Betlehem magaa kaa paayogaa yogaa peedi patameepii seta menaa

16 Herodes me kuwa okadee ipi see bagee yuwa nadeebaa
sepea ii naadi kagoo kigi. Kagoo ebo kaa wa me asiino,
"Betlehem magaa kaa ma, gebo kaa magaa kaa ma kiyoo
paayogaa yogaa tahun wiya ompea miyoo kuwa uduma
napatameepii taai" see asigi. Herodes me "Kuwa tahun wiya
ompea miyoo see yogaa yuwa too napatameepii taai" see
aseta menaa mee ko okadee ipi see bagee yuwa me Yesus
agoo kimi kenoo kaa wa paagoo aseta kaama tahun wiya
too ompea see kuwa ipi kemaata aseta menaa mee.

2:15 Hos 11:1

17 Yoga yuwa patameepii seta kuwa ko idukaa nabi
Yeremia me wegata menaa da uwa daaga yoo, mee ko kisee:
18 "Ramah magaa kaa kaama mena yeeyaa naaki
ae-wae, sooi-wooi, mée yege ma menaa wegagea.
Rakel wa me yogaa yuwa kaa yegee segeeka,
yoga yuwa uduma taa kegea yoka
yege sikiiniino be" see menaa ebeamaata.† *Yer 31:15*

Israel magaa kaa metaki pakata menaa

19 Herodes mee boogi kaboo da Tuhan me menaa es-
easegee see mée ena me Yusup unu kaa asiino,
20 "Anoogii. Yogaa to patamaano see koo semea bagee
yuwa boogea yoka ekea seepuguu badaa maadoota Israel
magaa kaa metaki eepakaai" see asigi.
21 Anoogeeta ekea seepuguu badaa maadoota Israel ma-
gaa kaa metaki pakagea
22 kiya Herodes yoopaa Arkelaus mee nagamee komoo
tupi. Waa Yudea wee kaa ebo tupi kemaata Yusup mee
kiyoo pakaano wedaagi. Tuhan me bedaa unu kaa "Kiyoo
se pooi" asigi. Asigi naadi waa Galilea wee kaa peegi.
23 Peemaata kaama maga ena ekaa da ko Nazaret magaa
kaa kiyoo omegee, toogee seta. Kiyoo omegee, toogee seta
kuwa ko idukaa nabi bagee me wegata menaa da uwa daaga
yoo, mee ko kisee: "Mee mée mee ko Nazaret magaa kaa
Mée to see ekaa weapea" see menaa wegata.

3

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me wegata menaa
Mrk 1:1-8, Luk 3:3-9,15-17, Yoh 1:19-28

1 Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee peedoota Yudea
wee kaa piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa
peemaata kaama weganaa seta menaa ko
2 "Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see kooki yoka ikii
me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata Waa ma dimii
menaa kaa too umiwoo, toowoo taai" see menaa weganaa
seta.
3 Idukaa nabi Yesaya me wegata menaa ena mee uwa
daano yaato ko Yohanes kaa uwa daaga, mee ko kisee:
"Ebo mee maga ugii da taa mée waa ena me ebo menaa-
menaa kaa

† **2:18** Ramah magaa mee ko Yerusalem gebo kaa magaa ena. Idukaa yape bagee me kuwa magaa kaa bagee yuwa badaa maadoo peeta kemaata yegee seta. Mee mokoo miya Betlehem magaa kaa yogaa yuwa patameepii seta kemaata yegee seta. Rakel mee ko idukaa Yakub woga. Waa Israel bagee kuwa kabata apii ena yoka kuwa yogaa kuwa wa me yogaa yuwa mokoo. Eto kuwa yogaa yuwa patameepii seta kaboo Rakel waa boota kiya waa bogaano taa kaa yegee seta mokoo. **3:2** Mat 4:17

'TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai.*
Waa meeno see etaa da daamaa topoo yatupitagaai'" see menaa wegata. *Yes 40:3*

4 Yohanes wa me dokaa kuwa ko unta iyuu me iyata dokaa, bedaa epmoonee da mee woda kado me ipiipii seta. Wa me naano agiyoo kuwa ko motaabi ma, degee kegoo uwoo ma kuwa.

5 Mée eebaa wa paagoo peegeekea, kuwa ko Yerusalem magaa kaa bagee ma, Yudea wee kaa bagee ma, Yordan uwo gebo kaa bagee ma okoo mée eebaa.

6 Okoo me pedeo yuwa uduma awee da kaa wegatagaa semaata kaama Yohanes me Yordan dee kaa uwo yatukumigi.

7 Kuwa kaboo da deamaagi naaki Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo mée eebaa uwo natukumisi naadi megea. Wa me okoo asiino, "Yaai, ikii otoogiyoo tomaa, kaasee kaa nakaayoo megea ya? Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo 'Wa me se nakagoo kaatagi, anii daba poota' see dimii mee gaagea ye?

8 Eto ko ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai. Ikii mikee kisee bagee ii see kigaasi naadi daamaa agiyoo too ukuwawoo taai, daamaa poo ekayaabuu siwoo taai.

9 Ikii me 'Inii ko Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yoka inii sikii' see dimii mee se gaai. Ani me kisiino ko: Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee gaayu ko Ogatamee me apuwa oma tabaa da kuwa kisee bagee maamaa eebaa kiyaayaa yoka daamaa nekeenii.†

10 Piya manii da kaa yaka maataata eto tupi yoka daamaa poo se ekayaa piyaa yuwa uduma kobegeeta kaama biyaa yiba tameatagi.

11 Waa uuto meepi Mée mee ko esee ebo. Anii peedi yoka Wa me bado doko yadogaano miya anii iyo, weda. Ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa kuwa Ani me ikii uwo yiba kitukumpa kiya Wa me kitukumaano kuwa ko Roh Kudus yiba miya kitukumaatagi, biyaa yiba miya kitukumaatagi.

12 Wa me yagaa da kaa gandum poo wigineakee agiyoo miya topa. Keepa wiginegee sepea yuwa masegeeta

---

* **3:3** "TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai" see menaa mee ko TUHAN mee moga meenaki yoka ikii me pedeo yuwa ekeata kaama maamaa diitoo taai naadi ebea-ebea menaa mee. Nabi Yesaya me menaa yiba TUHAN see ekaa mee ko YAHWEH see ekaa mee. **3:4** 2Raj 1:8 **3:7** Mat 12:33-34 † **3:9** Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee kuwa ko Ogatamee me dimi daamaa bagee kuwa too ede. Wa me aii bagee ede naaki oma tabaa da kuwa miya kisee bagee mokoo eebaa kiyaayaa kiya kisee bagee be yoka pedeo dimii ekeasii naadi aseta menaa mee. **3:10** Mat 7:19-20, Yoh 15:2

maagee see yoo daamaa awimaayu kiya pedeo yaato se
modeemaayaa see biyaa kaa boneasiitagi" see asigi.

Yesus mee uwo yatukumeta menaa
Mrk 1:9-11, Luk 3:21-22, Yoh 1:32-34

13 Kuwa kaboo da Yesus mee Galilea wee kaa omegee
naadi kaama peedoota Yohanes me uwo natukumisi naadi
Yordan dee kaa peemaayu
14 kiya Yohanes me kisee se yoka naadi kaama asiino,
"Anii A me uwo natukumaano mee too daamaa kiya kaasee
kaa Aa ni paagoo uwo natukumisi naadi mege ya?" see asigi.
15 Kiya Yesus me asiino, "Koosi, Ogatamee me kisee
ede kiyaa agiyoo kuwa yaukuwaano gaano pedeo yoka
uwo natukumaai" see asigi. Daamaa yoka naadi uwo
yatukumigi.
16 Yesus maayoo kaa peanigi too ko taka ena epoo to
kabaanega, deataayaa naaki Ogatamee me Roh mee poodee
see bedoo keenda Wa kaa eseanigi.
17 Kuwa kaboo da taa epoo to yaato kaama aseeyamaata
menaa ko "Mee ko Niyoopaa. Ni me esee epa see Yogaa yoka
Anii dimi wikii-wikii nasiyaabuuki" see asigi.

4

Yesus mee Iblis me menaa si yayeeta menaa
Mrk 1:12-13, Luk 4:1-13

1 Kuwa kaboo da Roh me Yesus mee Iblis me Wa paagoo
apaadeesi naadi badaa maadoota piya taa, one taa see ebo
mee maga ugii da kaa eepeegi.*
2 Yesus mee unu mée wiya, egapii mée wiya kuwa uduma
naano agiyoo tapoo omegee, toogee naadi kaama naadi ebo.
3 Mée gaadee taa see mée mee meedoota Wa paagoo
asiino, "Aa Ogatamee Yoopaa yoka kuwa omaa kuwa naano
agiyoo kiyaano, daa ye?" see asigi.
4 Kiya Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba mena
ena mee ko kisee: 'Mée tomaa omegee, toogee taano kuwa
naano agiyoo kaa too se kiya Ogatamee me wegatagaa seta
menaa kuwa uduma kaa omegee, toogee siyaa' see menaa
ebeamaata yoka se kayiipa" see asigi.
5 Bedaa kaawaa ena ma Iblis me Yesus badaa maadoota
daamaa wa too wigintaata magaa, Yerusalem magaa kaa

3:12 Mat 13:30 **3:17** Mat 17:5 * **4:1** Iblis me ni me menaa nayeesi naadi Yesus paagoo asegee seta menaa kuwa uduma Yesus me si yayeesi naadi Roh me Waa mee magaa kaa eepeegi. Mee ko kuwa Iblis me menaa uduma wisintaata kaama mée me Waa mikee Ogatamee me menaa too daamaa yayeetaa see Mée ii see kuwa awee da kaa nekeensi naadi kiyoo eepeegi. **4:1** Ibr 2:17-18, 4:15-16 **4:4** Ul 8:3

kiyoo eepeegi. Eepeemaata kaama Ogatamee me ee dagii
da kaa asipasi yoo eepakaanigi. Yesus kiyoo yiinaageeta
tuyaata kaama
6 Wa paagoo asiino, "Aa Ogatamee Yoopaa yoka Aa
kagaata magaa da kaa eseande. Ogatamee me kadiipi, Wa
me kapogee yiba mena ena agoo yoka, mee ko kisee:
'Ogatamee me aa se pedeo kese naadi Wa me malaikat bagee
yuwa paagoo
"Waa yagaa pakaa-mokatoo taai" see kaasiipi,
aa omaa to kaa bado kepo ena miya se tukuuniipe'
see menaa mee ebeamaata yoka *Mzm 91:11-12*
dimi se gaata kagaata eseaniino, daa ye?" see asigi.
7 Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata
menaa ena mee miya kisee: 'Ikii me Eboo TUHAN Ogatamee
mee se gaadee taai' see menaa mee ebeamaata yoka" see
asigi.
8 Bedaa kaawaa ena miya Iblis me Yesus badaa maadoota
esee togoo see maga bago ena kaa eepakaamaata kaama
mée tomaa-tomaa okoo paagoo ebo tookee bagee yuwa ma,
okoo me senawii agiyoo-pagiyoo yuwa ma kuwa uduma
deeyaagi.
9 Wa me Yesus asiino, "Deede, kisee Aa ni paagoo mumo
maga kaa esee-ekeata anii ebo naekee, naapaagee siwoo
siyu ko anii kuwa agiyoo kuwa uduma Aa epoo mée
kakiyaapa" see asigi
10 kiya Yesus me asiino, "Iblis, aa pooi. Ogatamee me
ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'TUHAN Ogatamee
Wa too ebo ekee, Wa too yaapaagee siwoo taai' see menaa
ebeamaata yoka" see asigi.
11 Iblis pe-seomigi kaboo da malaikat bagee meedoota Wa
paagoo iye-iyeekea.

Galilea wee kaa Yesus me petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa
Mrk 1:14-15, Luk 4:14-15

12 Yohanes mee digiyoo ee yiba seemiyaagea see menaa
kuwa Yesus me yeeta kaama metaki peedoota Galilea wee
kaa,
13 Nazaret magaa kaa. Kiyoo peemaata kaama bedaa
muguu naadi Kapernaum magaa kaa Galilea piku geboo
da kaa peemaata kiyoo omegee, toogee seta. Kuwa magaa
kuwa ko idukaa Zebulon apaa kaa bagee ma, Naptali apaa
kaa bagee ma okoo me toogee seta magaa.

4:7 Ul 6:16 **4:10** Ul 6:13

14 Yesus kiyoo omegee, toogee seta kuwa ko idukaa nabi
Yesaya me wegata menaa da uwa daaga yoo. Kuwa menaa
kuwa ko kisee:
15 "Zebulon magaa ma, Naptali magaa ma wiya kuwa ko
uwo pikuu da doodoo da taa peegee see etaa da geboo
da kaa magaa, Yordan uwo asii yaato magaa wiya.
Kuwa uduma Galilea wee kaa magaa, apanaa tomaa kaa
bagee yuwa toogee see magaa.
16 Kiyoo digiyoo yiba toogee see bagee yuwa ebo awee agoo
da deegea,
Ogatamee ewo kaa boowoo siyaa bagee yuwa paagoo
agoo da yawogaamaaga" *Yes 8:23–9:1*
see menaa ebeamaata.
17 Mee kaama wodoo Yesus me eeweganaa seta menaa
ko "Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see kooki yoka
ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata Waa ma
dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai" see menaa kuwa
eeweganaaki.

Doge abagee see bagee mée okoo wui Yesus sekaataa peeta menaa
Mrk 1:16-20, Luk 5:1-11

18 Yesus mee Galilea piku geboo da taa peetaaka too
deamaayaa naaki doge abagee see mée wiya, ekea kenaaya
uwo pikuu da yiba jala onee tameeyamoo taakea. Ena mee
ekaa da ko Simon, Petrus see ekaa miya weakee. Ena mee
ekaa da ko Andreas.
19 Yesus me asiino, "Ni sekaataa nameei. Ekea mée
naabawoo see bagee wiya kikiyaapa" see asigi.
20 Kisee ki jala onee ekeata Wa sekaataa peegea.
21 Muguu naadi amokiyoo deamaayaa naaki bedaa mée
ekea kenaaya topea, kuwa ko Zebedeus me yogaa wiya,
Yakobus ma, Yohanes ma ekea kenaaya. Nagamee ma okoo
koma yiba jala onee ipiipii taakea. Yesus me "Ekea Ni
sekaataa nameei" see asigi naaki
22 kisee ki mee komaa da ma, nagamee ma ekeata Wa
sekaataa peegea.

Yesus me mée eebaa okoo kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa
Luk 6:17-19

23 Yesus mee Galilea wee kaa magaa uduma nawenaa,
peenaaka too sembahyang segee see ee yuwa yiba mée
topetaa, bedaa etokaa daamaa menaa, Ogatamee Wa too
ebo mée eetuyaa menaa kuwa eewegataa, bedaa mée
kaa meanee seta agiyoo tomaa-tomaa uduma miya yataa
kiyaabuu senaaki, kisee ukuwanaaki.

24 Wa me ukuwanaa, peenaa seta menaa yuwa Siria wee
kaa magaa uduma ogo peega. Ogo peega naadi kaama
mée eebaa Wa paagoo medaakea. Ikiyoo tomaa-tomaa
meanee taa see bagee ma, boodi abaagee see bagee ma, paa
yago bagee ma, boga-bogaa yago bagee ma, oogimaata see
bagee ma okoo eebaa Wa paagoo eemegea. Kuwa okoo kaa
meanee seta agiyoo uduma Wa me yataa kiyaabuuki.
25 Mée eebaa Wa sekaataa peedaakea, kuwa ko Galilea
wee kaa bagee ma, Dekapolis wee kaa bagee ma, Yerusalem
magaa kaa bagee ma, Yudea wee kaa bagee ma, Yordan
uwaasii yaato magaa kaa bagee ma, mée eebaa Wa sekaataa
peegea.

Yesus me maga kutuu to kaa kaama mée tupi-manee seta menaa

5

Pasal 5-7

1 Yesus me deamaagi too ko mée eebaa Wa paagoo
medaakea. Medaakea naadi maga kutuu to kaa pakaamaata
kaama animaayu, Wa me topenaa see bagee yuwa Wa
paagoo pakaamaagea.
2 Wa me mée tupi-manee seta menaa kuwa ko kisee:

Ede ma, ede ma siyaa menaa
Luk 6:20-23

3 "Okoo me 'Anii daba see mée nao' naadi Ogatamee kaa
dimi maayaa bagee kuwa daamaa,
okoo ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo
enaataa eetuyaa bagee yoka ede nao.
4 Yegee siyaa bagee kuwa daamaa,
okoo dimi mena yatamooniyaapi yoka ede nao.
5 Dimi daba, mena daba see bagee kuwa daamaa,
okoo ko uwoo to, magaa to uduma epoo bagee kaatagea
yoka ede nao.
6 Okoo me 'Anii Ogatamee me gaata-gaata yuwa too
yaukuwawooka naaki ou' see dimii gaayaa bagee
kuwa daamaa,
okoo me ou dimii gaayaa yuwa kuwa Ogatamee me
daamaa sikii yakiyaapi yoka ede nao.
7 Mée epa dimii gaayaa bagee kuwa daamaa,
Ogatamee me okoo miya epa kaapi yoka ede nao.
8 Pedeo dimii, pedeo menaa taa see bagee kuwa daamaa,
okoo Ogatamee diipea yoka ede nao.
9 Mée aaemee-emee siyaayaa bagee kuwa daamaa,

5:4 Yes 61:2 **5:5** Mzm 37:11 **5:6** Yes 55:1-2 **5:8** Ibr 12:14, Why 22:4

okoo Ogatamee me yogaanii see ekaa weapea yoka ede nao.
10 Ogatamee me gaata-gaata yuwa too yaukuwawoo see bagee okoo kisee bagee kemaata mée me wegee-wegee siyaa kuwa daamaa,
okoo ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yoka ede nao.
11 Ikii Ni yaato bagee kemaata mée me kiwisineano ma, kipeepuu taano ma, makapaa menaa kikobaano ma kuwa koosi, ede nao.
12 Ikii koogo makii taa see kaa toowoo setaa to mokoo da mee ebo, epoo to wodoo topa yoka ede ma, ede ma siwoo taai. Mée me kisee pedeo kiukuwagee taapea kuwa ko idukaa okoo me bagee me miya nabi bagee eboo yuwa maa diya kisee pedeo yaukuwagee siwoo seta yoka dimi se nagimaai."

Dega ma, peto agoo da ma ebea-ebea menaa

13 "Ikii ko dega mokoo, magaa da kaa bagee paagoo daamaa yaekeata agiyoo mokoo. Kiya dega gii taa keegoota kaama wodoo kaasee bedaa gii kiyaayaa? Iyo, aii agiyoo too kemaata tameepeata kaama bado batagi-patagi too siyaa.*
14 Ikii ko peto agoo da mokoo, mée tomaa-tomaa yuwa daamaa deesi naadi wogaamagaakee agoo da mee. Maga kutuu to kaa mée eebaa toogee see magaa mee se boone-maayaa, awee da kaa deeyaa.
15 Bedaa pelita biyaa iyaata kaama otaawee me apumaa-kee se kiya ee yiba bagee uduma ago wogaamaasi naadi biyaa maagee yoo too pakaa-ekeasiyaa.
16 Ikii mee mokoo miya. Ikii me daamaa ukuwagee siyaa agiyoo kuwa mée me kideeta kaama epoo to wodoo Ikiitaagi yaapaageesi yoka ikii yiba ago kusi-kusii da mee booneakee se kiya mée paagoo daamaa yawogaamagaai."

Idukaa kaama wegawoo seta menaa kuwa uduma Yesus kaa too uwa daata menaa

17 "Musa me ebeamaata menaa yuwa ma, nabi bagee me wegawoo seta menaa yuwa ma kuwa Anii wisintagaano see naadi meta see kuwa se nagaai. Wisintagaano see naadi meta se kiya kuwa idukaa menaa kuwa uduma mani yaato awee da kaa kiyaabuu seta kaama Ani kaa uwa daasi naadi meta.

5:10 1Pet 3:14 **5:12** Kis 5:41, Yak 1:2, 1Pet 4:13-14 * **5:13** Dega mee ko naano agiyoo gii daamaa kisi naadi miya sigimeekee, naano agiyoo se dabisi naadi miya widimaakee, kisee agiyoo. **5:13** Mrk 9:50, Luk 14:34-35 **5:14** Yoh 8:12, Ep 5:8 **5:16** 1Pet 2:12

18 Anii mikee kisiino ko: Epoo to ma, magaa to ma taa
kaano taa kaboo kuwa Musa me menaa kuwa uduma, mena
kamu ena miya, peedi menaa ena miya se taa kaapa, kuwa
menaa uduma mikee uwa daaniita.
19 See kemaata okoo kuwa menaa yiba mena kamu peedi
ena ma wisintaata apanaa bagee paagoo miya 'Taa, dagu
ke, niiukuwaai' see wegayaa bagee kuwa Ogatamee Wa too
ebo mée eetoowoo siyaa yoo okoo peedi kaapea. Kiya kuwa
menaa daamaa yayeewoo, bedaa apanaa bagee paagoo
miya 'Inii daamaa niiyeewoo taai' see mée tupiwoo siyaa
bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo
okoo ebo bagee, ebo apii kaapea.
20 Ani me kisiino ko: Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa
see yoo ikii kiseemiyaayaa mee ko ikii Wa me gaata-gaata
yuwa daamaa yaukuwagee siyaa kuwa ebo gaayu too, kuwa
Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa
bagee yuwa ma okoo me yaukuwagee siyaa kuwa asii eboo
gaayu too ikii sikii kiyaa. Taa gaayu ko Ogatamee Wa too
ebo mée eetotaa see yoo ikii se kiseemiyaayaa, see kuwa
mikee kisega."

Kagoo mee miya mée wugiyaa mokoo see topeta menaa

21 "Idukaa inii me bagee me wegawoo seta menaa ena mee
ko kisee: 'Mée se wugii. Kuwa mée wugiyaa bagee kuwa
hukuman maniino bagee paagoo yadogeamaano gaano
pedeo' see wegawoo seta menaa kuwa ikii ipi kegea.
22 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Kagoo
mee miya mée wugiyaa mokoo. Kagoo kiyaa bagee okoo
kaa miya ebo menaa agoo kiyaa. Mee ko mée waa ena
me apanaa mikee gaayaa mée paagoo 'Aa mooniino nakaa
da' see asiyu ko waa mena pekataa see bagee yuwa paagoo
eepeeyaa, bedaa 'Aa dimi taa see mée yaai' see asiyaa bagee
kuwa neraka biyaa yiba tameeyamaayaa.
23 Kisee kiyaa naadi a me Ogatamee paagoo agiyoo kupi-
manee taa see yoo agiyoo maniino see koo taaka too 'Anii
pedeo dimii nagaataa see mée ena agoo' see nekeeniyu ko
24 mee maniino agiyoo da mee se manii, kiyoo eke.
Ekeata kaama peedoota mee aa ma mena agoo see mée to
paagoo pooi. Kagoo sikiinta kaama mee maniino agiyoo da
Ogatamee paagoo daba pe-maniyaa.
25 Aa kakagoo kiyaa mée to me mena pekataa see
bagee yuwa paagoo kaapeeyu ko eta mana kaa kaama
dimi daamaata kaama moga mena taa kiyaai. Mena taa
kaano taa kiyu ko amokiyoo mena pekataa see bagee yuwa

5:18 Luk 16:17, Rom 10:4 **5:21** Kel 20:13, Ul 5:17

paagoo kadogeamaayaa. Kiyoo kaama polisi yagaa kaa
kapeaniyaata kaama digiyoo ee yiba katameamaayaa.
26 Kisee kiyaa naadi Anii mikee kisiino ko: Aa kuwa
kaidimpi kepee uduma maniyu too mee digiyoo ee yiba
kaama aa daba kapeeyaayaa yoka kuwa menaa mani taa
kiyaai see kisega."

Dimi yiba kaama miya tobaaka taayaa naadi topeta menaa

27 "Idukaa wegawoo seta menaa ena mee ko kisee:
Tobaaka se taai, see menaa mee ikii ipi kegea.
28 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Tobaaka
taano kuwa ko api emaa daata kaama dimi yiba 'Mee apii
to ou' see gaapea ko dimi yiba mee apii ma tobaaka taagi.
29 A me dagi yagaa yaato emaa masii to mee me pedeo
agiyoo ukuwayu ko bigimegeeta tameepeasii. A me maa da
uduma neraka biyaa yiba katameano kuwa pedeo yoka a
me maa da ponee ena too too tameepeasiino kuwa daamaa.
30 Bedaa a me dagi yagaa da me pedeo agiyoo ukuwayu ko
daageeta tameepeasii. A me maa da uduma neraka biyaa
yiba katameano kuwa pedeo yoka maa da ponee ena too
too tameepeasiino kuwa daamaa."

Api se ekeasi naadi topeta menaa

31 "Idukaa wegawoo seta menaa ena miya kisee: Apimee
ekeasiinaka see gaayaa mée wa me api ekeasiino kapogee
mee keta apii to ebea-manii, see wegawoo seta.
32 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Apimee
ekeata kaama apanaa bagee paagoo peeyu ko tobaaka
taayaa naadi kaama kuwa tobaaka kaa menaa kuwa api
ekeasigi mée to mee kaa kaapa. Bedaa mee ekeata apii to
goeyaa mée to waa miya tobaaka taakee mée kiyaa. Apimee
tobaaka sepa gaayu too paimee me ekeasiyaa."

Ebo ekaa ma se aatabisi naadi topeta menaa

33 "Bedaa idukaa inii me bagee me wegawoo seta menaa
ena miya kisee: 'Mée ena me "Taa ma taa anii kisee agiyoo
ukuwaapa, Ogatamee see ekaa weega yoka" see asiyu ko
ukuwaano too, se ukuwaano ko daa' see wegawoo seta
menaa mee ikii ipi kegea.
34 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Ikii me
'Anii kisee ekaa weega yoka' see menaa kuwa se wegaai,
se aatabi taai. Kuwa ko 'Anii epoo to see ekaa da mee
weega yoka' see menaa mee miya se aatabi taai. Epoo to

5:25 Luk 12:58-59 **5:27** Kel 20:14, Ul 5:18 **5:29** Mat 18:8-9 **5:31** Ul 24:1-4, Mat 19:7 **5:32** Mat 19:9, Mrk 10:11-12, Luk 16:18, 1Kor 7:10-11 **5:33** Im 19:12

wodoo kiyoo ko Ogatamee Waa ebo animaayaa yoo yoka
kuwa menaa se wegaai.
35 Bedaa ikii me 'Anii uwoo to, magaa to see ekaa weega
yoka' see menaa mee miya se aatabi taai. Uwoo to, magaa to
kuwa ko Ogatamee Wa me bado esee-ekee taa see yoo yoka
se wegaai. Bedaa ikii me 'Anii Yerusalem see ekaa weega
yoka' see menaa mee miya se aatabi taai. Yerusalem magaa
mee ko Se-ebo, We-ebo Ogatamee Wa me magaa yoka se
wegaai.
36 Bedaa ikii me 'Ni me mumoo to yoka' see menaa mee
miya se aatabi taai. A me mumoo to kaa edooyuu apa ena
miya poodee kiyaayu taano miya iyo, digiyoo kiyaayu taano
miya iyo, se ukuwamaayaa yoka se wegaai.
37 Ikii me 'Taa ma taa anii kisee ukuwaapa' see dimii
gaayu ko 'Anii kisee ukuwaapa' see menaa kuwa too wegaai,
ebo ekaa ma se aatabi taai. Bedaa ikii me 'Anii se ukuwaapa'
see dimii gaayu ko 'Anii se ukuwaapa' see menaa kuwa too
wegaai. Kuwa mena ponee to kuwa too sikii. Mee wodoo
eebaa menaa kuwa manii to ko Iblis me menaa yoka se
aatabi taai."

Modee se masisi naadi topeta menaa

38 "Idukaa wegawoo seta menaa ena miya kisee: Mée ena
me emaa kapedeo kiyaayu ko wa me emaa miya yapedeo
kiyaayaa, bedaa ego kapedeo kiyaayu ko wa me egoo to
miya yapedeo kiyaayaa, see wegawoo seta menaa mee ikii
ipi kegea.
39 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Pedeo
agiyoo kiukuwayaa bagee kuwa ikii modee se masii. Dagi
yagaa yaato kona butuu to kaa yagaa kopaa katokoasiyaa
bagee bedaa eka yagaa yaato miya katokoasi yoka yaekeasii.
40 Bedaa aa ma mena agoo see mée to me mena ena too
too yadaakomee taa see bagee paagoo kaapeemaata kaama
a me pedeo yakiyaage mokoo da kamasiino see naadi a me
mumaato dokaa da kaidimpi kepa ko mee kaidimpi dokaa
da mee too se kiya koosi a me ebo dokaa mee miya kamasisi
yoka daamaa yaekeasii.
41 Bedaa kisee omaago see mée ena me ekaapa mokoo
'Ayaa nadogeamaai' see kasiyu ko ekaapa mokoo se kiya
bedaa mee amoo taa mokoo aii yadogeamaai.
42 Kaidimiyaa bagee yuwa daamaa maniino too, bedaa
keedaa kaidimiyaa agiyoo miya se maneekee se, daamaa
manii."

Yape kiyaa bagee miya epa kisi naadi topeta menaa

5:34 Mat 23:18-22, Yak 5:12 **5:38** Kel 21:24, Im 24:20 **5:39** Rom 12:17-21
5:42 Luk 6:34-35

43 "Idukaa wegawoo seta menaa ena miya kisee: 'Aa kaepa
kiyaa bagee kuwa epa kaai, aa ma yape kiyaa bagee kuwa
be kaai' see wegawoo seta menaa mee ikii ipi kegea.†
44 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Ikii ma
yape kiyaa bagee kuwa miya epa kaai, ikii kiwegee-wegee
siyaa bagee yuwa miya sembahyang yataai.
45 Ikii epoo to wodoo Ikiitaagi me yogaa yuwa kesea yoka
okoo daamaa agiyoo yaukuwawoo taai. Ogatamee Wa me
dimi daamaa bagee paagoo miya, dimi pedeo bagee paagoo
miya uduma keno daamaa yamiyaabuu segee see, bedaa Wa
me menaa yayeekee bagee paagoo miya, si yayeekee bagee
paagoo miya uduma deka daamaa yawiyaabuu segee see
yoka ikii me miya okoo epa kaai.
46 Kisee ikii epa kigaayaa bagee yuwa too epa gaayu ko
Ogatamee me ikii daamaa ukuwataa to mokoo da kineeyaa
ye? Taa yoka epa nagaayaa bagee yuwa too epa see dimii
mee se. Mee dimii mee ko pajak kepee yamasegee see bagee
yuwa miya kisee dimii gaayaa.
47 Bedaa kisee ikii aaepa kiyaa bagee yuwa too epao see
aasee siyu ko mee esee daamaa agiyoo ye? Taa, apanaa
aii tomaa kaa bagee yuwa me kisee aasee siyaa yoka ikii
kiapaagee siyaa agiyoo ko taa, se maa?
48 Kisee kemaata epoo to wodoo Ikiitaagi mokoo see see
ikii miya kisee. Wa me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma
pedeo ena ma taa, wa too ena yoka ikii miya Waa see see
kaai."

Daamaa agiyoo koogo-koogo see yaukuwasi naadi topeta menaa

6

6:1-18

1 "Ikii Ogatamee me menaa daamaa deewoo, yaukuwa-
woo siyaa kuwa ko koogo-koogo see yaukuwawoo taai, mée
me nadeeta kaama naapaageesi naadi se ukuwaai. Ikii kisee
mée me naapaageesi naadi ukuwayu ko daamaa agiyoo
ukuwataa to mokoo da mee epoo to wodoo Ikiitaagi me ikii
se kiniipi."

Maniino agiyoo maniyaa-maniyaa menaa

---

† **5:43** "Aa kaepa kiyaa bagee kuwa epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see menaa ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesus me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma epa kaa daamaa agiyoo too yaukuwasi naadi wegata menaa mee. **5:43** Im 19:18 **5:44** Luk 6:27-28, Kis 7:60 **5:48** Im 19:2, 1Pet 1:14-16

2 "Kisee kemaata ikii me daba bagee maniino agiyoo aii
kisee manegee siyaa kuwa ko awee da kaa se manii, mée se
ipi kiyaai. Dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa okoo me
kisee mée deebaa siyaa yoka ikii miya okoo see see se. Okoo
me daba bagee aii maniino agiyoo maniino ko sembahyang
segee see ee yuwa yiba miya, ebo etaawee miya kiyoo-kiyoo
mée me nadeeta kaama naapaageesi naadi manegee siyaa.
Anii mikee kisiino ko: Daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo
da mee okoo se masiipea, mée me yaapaagee siyaa kuwa
too masiyaa, kaama taa.
3 Kiya ikii me daba bagee aii maniino agiyoo maniyu ko
ikii me dagi yagaa da me daamaa koo sepea yuwa kuwa eka
yagaa da se ipi kiyaai,*
4 koogo-koogo see maniino too. Agaataagi mee kisee
koogo ukuwata agiyoo kuwa deetaa see Mée yoka daamaa
agiyoo ukuwataa to mokoo da kiniipi."

Sembahyang ukuwayaa-ukuwayaa menaa
Luk 11:2-4

5 "Bedaa kisee miya ikii me sembahyang siyaa kuwa
ko dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa okoo me see
see se ukuwaai. Okoo mée me nadiino ou naadi kaama
sembahyang segee see ee yuwa yiba miya, ebo etaawee
miya yiinaageeta sembahyang senaa siyaa yoka ikii miya
okoo see see se. Anii mikee kisiino ko: Daamaa agiyoo
ukuwataa to mokoo da mee okoo se masiipea, mée me
yaapaagee siyaa kuwa too masiyaa, kaama taa.
6 Kiya ikii me sembahyang segee taano kuwa ko koogo a
me ee yiba peanta kene munitaata kaama se deeyaa Mée to
Agaataagi mee paagoo koogo sembahyang taai. Agaataagi
mee kuwa koogo ukuwataa see agiyoo kuwa uduma deetaa
see Mée yoka daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da kiniipi.
7 Ikii me sembahyang taano kuwa ko apanaa aii tomaa
kaa bagee okoo me wegayaa see see mokoo se ukuwaai.
Okoo me sembahyang menaa togoo yoka naadi nayiipi see
gaayaa yoka
8 kisee dimii se gaai. Ikii me asiino taa kaboo ikii me
gaano pedeo agiyoo kuwa Ikiitaagi ipi yoka ikii miya okoo
see see se ukuwaai.
9 Kisee kemaata ikii kisee sembahyang taai:
Epoo to wodoo Eboo, Iniitaagi,
A ekaa da A too ebo kaekee.
10 A too ebo mée eetoowoo taatage kuwa mani mée
yamiyaai.

---

* **6:3** "Eka yagaa da se ipi kiyaai" see mee mena nekeeniino yaato ko a me daba bagee maniino kuwa mée ena ma se ipi kiyaai naadi ebea-ebea menaa mee. **6:5** Luk 18:10-14

A me gaata-gaata kuwa too epoo to wodoo miya daamaa kaukuwawookea see see,
magaa da kaa kiyoo miya kisee daamaa kaukuwawoosi yoka mée yaagoo kiyaai.
11 Eto kenaagoo naano agiyoo sikii-sikii mée manii.
12 Inii pedeo mée kiyaata bagee yuwa inii me epa ekeasiyaa see see,
A me miya inii me pedeo yuwa epa mée yaekeasii.
13 Bedaa inii mée gaadee see yoo mée peeyaakee se kiya†
paa me agiyoo kuwa beesekaa mée yaabagaai.
[Aa ko ebo too toowoo see Mée, Se-pesee, We-pesee yago Mée, asii-sege see Mée kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.]

14 Kisee ikii pedeo kikiyaayaa bagee yuwa epa ekeasiyu ko epoo to wodoo Ikiitaagi me miya ikii me pedeo yuwa epa kiekeasiipi.
15 Kiya ikii pedeo kikiyaayaa bagee yuwa epa se ekeasiyu ko Ikiitaagi me miya ikii me pedeo yuwa epa se kiekeasiipi."

Naano agiyoo tapoo toogee siyaa see kaa menaa

16 "Ikii naano agiyoo tapoo toogee siyaa kaboo ebeyuma moumau senaa see se. Dimi daamaa poga-poga see bagee okoo kisee ukuwagee senaa siyaa. Apanaa bagee me 'Waa naano agiyoo tapoo toogeeki ii' see kuwa nanekeenta naapaageesi naadi okoo ebeyuma gakademaaii siyaa bagee yoka ikii okoo see see se. Anii mikee kisiino ko: Daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da mee okoo se masiipea, mée me yaapaagee siyaa kuwa too masiyaa, kaama taa.
17 Kiya ikii naano agiyoo tapoo toogee siyaa kaboo ebeyuma daamaa uwo wetogetaa, edooyuu daamaa gekee-taa, kisee agiyoo ukuwagee taai.
18 Ikii kisee ukuwayu ko mée me 'Aa naano agiyoo tapoo toogeeke ii' see kuwa se kanekeeniyaa, se deeyaa Mée Agaataagi Wa me too kisee kadeeta kaama kanekeeniyaa. Waa ko mée me koogo-koogo ukuwayaa agiyoo deetaa see Mée. A me daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da kaniipi."

Epoo to wodoo kiyoo too ebo agiyoo daamaa maawoosi naadi topeta menaa

19 "Magaa da kaa agiyoo-pagiyoo kuwa se kutuu taai, se maawoo taai. Magaa da kaa kiyoo dene-dene, wege-wege,

---

† **6:13** "Inii mée gaadee see yoo mée peeyaakee se" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko inii mée gaadee naadi ae-wae siyaa yoo mée se peeyaai, see menaa mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko inii mée gaadee naadi pedeo agiyoo ukuwayaa yoo mée se peeyaai, see menaa kuwa. **6:14** Mat 18:21-35, Kol 3:13

kisee agiyoo agoo yoka pedeo kiyaa, oma maseekee bagee
miya agoo see magaa yoka
20 ikii me ebo agiyoo kuwa magaa da kaa magaakee
se kiya epoo to wodoo kiyoo too daamaa magaai. Kiyoo
ko dene-dene, wege-wege, kisee agiyoo taa yoka se pedeo
kiyaa, oma maseekee bagee miya taa see yoo yoka kiyoo
too maawoo taai.
21 A me ou see gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa
yoka daamaa nekeenii."‡

Má yiba awee kisi naadi topeta menaa
Luk 11:34-36

22 "Emaa masii to mee ko peto agoo da mokoo. A me emaa
miya daamaa kiyu ko a me maa da yiba miya daamaa awee
da kaa kiyaa.
23 Emaa miya pedeo kiyu ko má yiba miya digiyoo kiyaa.
See kemaata ikii yiba awee mee miya digiyoo too kepa
ko esee digiyoo aatakii umina ayaakogo-ayaakogo maadaa
siyaa."

Gaano pedeo agiyoo kaa dimi se gaagaa taai naadi topeta menaa
Luk 12:22-31, 16:13

24 "Agiyoo yaokagee see mée ena me gaano, 'Mee ko ni me
eboo, bedaa mee miya ni me eboo, ekea paaya' see gaayaa
kiya taa, iyo. Ebo too see ekea wiya kiyu ko ebo ena mee
be, ena mee epa, bedaa mena yayiino ko ebo ena mee mena
yayeetaa, ena mee otoopa tayu. Mee mokoo miya ikii me
'Ogatamee mee miya ebo, kepe, kisee magaa da kaa agiyoo
kuwa miya ebo, ekea paaya ebo, ekea paaya ou' see gaayaa
kiya taa, iyo.§
25 Ebo ena too too yoka Ani me kisiino ko: Ikii me gaano
pedeo agiyoo kaa se gaagaa taai. 'Inii maagiyoo naapea,
inii maa da kaa maagiyoo magaapea?' see kuwa dimi se
nagimaai. Kuwa agiyoo kuwa ebo agiyoo se. Naano agiyoo
kuwa ebo maa diya peedi, dimi menaa da mee too ebo,
bedaa doka kuwa ebo maa diya peedi, maa da mee too ebo,
se maa?

6:19 Luk 12:21, Yak 5:2-3 ‡ **6:21** "A me ebo agiyoo epoo to wodoo kiyoo too maawoo taai" see mee mena nekeeniino yaato ko kepe, apanaa magaa da kaa agiyoo kuwa kaa dimi magaakee se kiya Ogatamee kaa too dimi maawoo taai naadi ebea-ebea mee. Bedaa "A me ou see gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa" see aseta menaa kuwa ko mée me ou gaayaa agiyoo kuwa ko magaa da kaa agiyoo gaayu ko magaa da kaa agiyoo kaa dimi maayaa kiya Ogatamee mee ou gaayu ko Ogatamee kaa dimi maayaa, see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. **6:21** Luk 12:33-34 § **6:24** Magaa da kaa agiyoo mee ko Yunani menaa kaa Mamon see ekaa weeyaa. Mamon see wegayu ko kepe, kisee mée me ou gaayaa agiyoo-pagiyoo kuwa. **6:24** Rom 6:16

26 Epaawee peenaa see bedoo kuwa deeweei. Okoo keepa
weeno miya taa, poo ota daageeta kaama maagee ee yiba
kutuu taano miya taa kiya epoo to wodoo Ikiitaagi me
naano agiyoo daamaa manegeeki. Bedo kuwa peedi, ikii ma
endagii taa see agiyoo kiya Wa me kisee daamaa manegeeki
kemaata ikii miya daamaa kineewoo taapi, se maa?
27 Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa
togoo kiyaayaa bagee naa ena agoo ye?*
28 Bedaa 'Anii doka taa kega yaai' see kuwa ikii kaasee
kaa dimi gaagaa siyaa? Boo uwaa da kaa boo pui kuwa
deeweei. Kuwa boo pui kuwa ukuwaano agiyoo miya taa,
doka iyaakee miya taa
29 kiya kuwa diino yago. Ani me kisiino ko: Salomo waa
senawii ebo, wa me maagee seta dokaa kuwa diino daamaa
kiya kuwa boo pui kuwa esee diino daamaa, Salomo me
dokaa see see se.
30 Kuwa boo kuwa ebo agiyoo se, eto kenaagoo iyata
kaama tokoma mee da badegeeta biyaa kaa yuwitaayaa
agiyoo kiya Ogatamee me diino daamaa yakiyaabuu see.
Kisee kemaata Wa me ikii me dokaa kuwa miya kuwa
boo kuwa asii esee daamaa kiagoo kiyaabuu siwoo taapi,
se maa? Ikii dimi gaagaa naadi Ogatamee kaa dimi se
maageekea bagee kuwa naa yaai.
31 See keta yoo 'Inii maagiyoo naapea, inii maagiyoo
magaapea?' see kuwa se gaagaa taai.
32 Kuwa dimii kuwa ko mée tomaa-tomaa uduma kisee
gaagaa siyaa dimii yuwa. Ikii me gaano pedeo agiyoo
uduma epoo to wodoo Ikiitaagi mee ipi yoka dimi gaagaa
see se
33 kiya ikii me 'Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa
ou, Wa me gaata-gaata yuwa too yaukuwawoo taano kuwa
ou' see dimii kuwa too gaawoo taai. Mee kaama ikii me
gaano pedeo agiyoo uduma Wa me kineewoo taapi.
34 See kemaata 'Tokoma kaasee ukuwaapea, maasee
ukuwaapea' see kuwa se gaagaa taai. Tokoma taano kuwa
tokoma too gaagaa siyaa. Egapii gakata dimi nagii-nagii
siyaa agiyoo kuwa sikii yoka tokoma gaagaa siyaa yuwa
kuwa eto kenaagoo se masii."

7

Pedeo-pedeo see si yawegasi naadi topeta menaa
Luk 6:37-38,41,42

---

* **6:27** Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa togoo kiyaayaa bagee ena ma taa. Mee mokoo miya mée me dimi gaagaa see kaa okoo me gaano pedeo agiyoo kuwa se agoo kiyaayaa yoka dimi se gaagaa seta Ogatamee kaa too dimi maawoo taai naadi aseta menaa mee. **6:31** Plp 4:6-7, 1Pet 5:7

1 "Ikii me 'Waa kisee mée to, waa kisee apii to' see pedeo-
pedeo see kuwa aseekee se. Ogatamee me ikii miya 'Aa kisee
mée to, aa kisee apii to' see pedeo-pedeo see kuwa se kisisi
naadi kisee se asii.
2 Mee ko ikii me miya pedeo-pedeo see asiyaa see see
Ogatamee me miya pedeo-pedeo see kisiitagi, bedaa ikii me
miya mée wiginiyaa-wiginiyaa see see Ogatamee me miya
kisee kiwigineatagi yoka daamaa nekeenii.
3 Ikii me apanaa bagee emaa togoo maga ponee peedii to
yadeetaa see kiya kaasee kaa aa ekaato emaa togoo piya
tukuu to ebo mee nekeeniino taa ya?
4 Kaasee a me apanaa bagee ena asiino, 'Meede, a me
emaa togoo maga ponee peedii to mee kamaseepeasiinaka'
see asiyaa kiya aa ekaato emaa togoo ebo mee piya tukuu
to mee topa ya?
5 Yaai, aa mée deebaa see mée to, aa ekaato emaa togoo
piya tukuu to mee keta badeepeasii, kaama too aa diino
keago kaape yoka apanaa bagee emaa togoo maga ponee
peedii to mee yamaseepeasiyaa.*
6 Ogatamee kaa agiyoo kameno se manii, nakaa-me
naadi kago kigoemaayaa yoka, bedaa a me mutiara keepa
yuwa, kisee daamaa agiyoo kuwa miya ekena yumaa to
kaa si yadogeamaai, bado me batagi-patagi taapea yoka
nekeenii."†

Sembahyang kaa menaa
Luk 11:9-13

7 "Idimiweei, ikii masiipea nao. Abaweei, ikii deemagaa-
pea nao. Kenee to kaa tugu-tugu siweei, kene kikabaapi
nao.
8 Kuwa ko idimiyaa bagee yuwa uduma masiyaa, abayaa
bagee yuwa deemaayaa, kenee to kaa tugu-tugu siyaa bagee
yuwa kene yakabataayaa.
9 Kisee ikii me yogaa me namo kiidimiyu ko omaa to
maniyaa ye?
10 Doge kiidimiyu ko doge se kiya otoogiyoo maniyaa ye?
11 Kisee taa. Ikii dimi pedeo see bagee kiya ikii me yogaa
yuwa kisee daamaa agiyoo manegee siyaa. Ikii me yogaa
yuwa daamaa agiyoo maniino ipi maa diya epoo to wodoo
kaama Ikiitaagi me kineewoo siyaa agiyoo kuwa mee asii

7:1 Rom 2:1, Yak 4:11-12 * **7:5** "Aa ekaato emaa togoo piya tukuu to mee keta badeepeasii" see mee mena nekeeniino yaato ko a me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa keta ekeasii naadi ebea-ebea menaa mee. Ekeata kaama too a me apanaa bagee paagoo "A me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa ekeasii" see pe-asiyaa. † **7:6** Ogatamee kaa agiyoo see mee mena nekeeniino yaato ko Ogatamee me menaa ma, Wa me daamaa wigintaata pedeo ena ma taa see agiyoo apanaa yuwa ma kuwa. Mutiara keepa yuwa kuwa miya kisee agiyoo ebea-ebea. **7:8** 1Yoh 5:14-15

esee daamaa, Waa idimiyaa bagee yuwa mikee daamaa
agiyoo too maniyaa.
12 Ikii me mée me kisee naukuwagea naaki ou see gaayaa
agiyoo kuwa ikii miya apanaa bagee yuwa paagoo daamaa
pee-yaukuwaai. Mee mena kamuu da mee ko Musa me
ebeamaata menaa ma, nabi bagee me menaa ma uduma
semoo to ko mee mena kamuu da mee too."

Sipi see kenee to taa pakaanii naadi menaa
Luk 13:24
13 "Ikii sipi see kenee to taa pakaaniweei. Pedeo kiyaa yoo
peegee see kenee to mee ebo, etaa da miya kapo ebo yoka
mee etaawee poono bagee mée eebaa
14 kiya iminoo miya, iminoo miya toono yoo pakaaniino
kenee to mee sipi, etaa da miya kapo peedi yoka mée peenaa
too deemaayaa."

Makapaa menaa weganaa see bagee kuwa gaai naadi menaa
Luk 6:43-44
15 "Nabi poga-poga bagee meepea yoka ipiipi dii. Okoo
domba ebeyuma mokoo dimi dabaa poga-poga siyaa see
deeyaa kiya dimi yiba mée daano see naadi kiikii siyaa
kamenoo mokoo.
16 Okoo me koo siyaa agiyoo yuwa deeyaa naaki mikee,
kisee dimii yago bagee ii see kuwa awee da kaa yane-
keeniyaa. Takuu yago piyaa kaa anggur poo daayaa ye?
Takuu yago boo kaa ara poo daayaa ye?
17 Taa. Daamaa piya wodoo to kaa daamaa poo ekayaa,
pedeo piya wodoo to kaa pedeo poo ekayaa.
18 Daamaa piya wodoo to kaa pedeo poo se ekayaa, pedeo
piya wodoo to kaa daamaa poo se ekayaa.
19 Daamaa poo se ekayaa piyaa yuwa kuwa uduma
kobegeeta kaama biyaa kaa yuwitaayaa.
20 Kisee kemaata kuwa nabi poga-poga bagee okoo me
ekayaa poo kuwa daamaa ye, pedeo ye see yanekeeniino
kuwa okoo me koo siyaa agiyoo yuwa kaa yanekeeniyaa."

Mena me too se pakaaniyaa naadi menaa
Luk 13:25-27
21 "Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo
seemiyaayaa kuwa ko 'Tuhan, Tuhan' see ekaa nawee-wee
see bagee kuwa uduma se kiya epoo to wodoo Neataagi
me gaata-gaata yuwa yaukuwawoo siyaa bagee kuwa too
seemiyaayaa.

7:12 Rom 13:8-10 **7:14** Mzm 16:11 **7:15** Kis 20:29-30 **7:19** Mat 3:10
7:20 Mat 12:33 **7:21** Mat 12:49-50, 1Yoh 3:18

22 Wodopasi naagoo mée eebaa me Ni paagoo nasiitagea
menaa ko 'Tuhan, Tuhan, inii A ekaa da kawee-wee naadi A
me menaa kaweganaa seke, se maa? Inii A ekaa da kawee-
wee siyaa naaki paa yuwa peedaa sekea, se maa? Bedaa inii
A ekaa da kawee-wee siyaa naaki dimi nagii-nagii agiyoo
eebaa agoo kedaa seka, se maa?' see nasiitagea kiya
23 Ani me awee da kaa asiita menaa ko 'Anii ikii kiewo see
bagee yuwa, pedeo ukuwagee see bagee yuwa too kideega
yoka peeweei' see asiita."

Ee kabo toma wiya ebea-ebea menaa
Luk 6:47-49

24 "Ni me menaa daamaa nayeewoo, naukuwawoo siyaa
bagee kuwa ko dimi ipi see bagee me oma dagii da kaa ee
daamaa maataayaa mokoo.
25 Ee maataata kaama ebo dekaa wega, uwo degaga, ebo
boo wuupu-waapu naadi ee to kaa meanega naaki ee to oma
dagii da kaa daamaa maataata yoka bogoa se peeyaa.
26 Kiya Ni me menaa yeegea kiya se ukuwayaa bagee
kuwa ko dimi taa bagee me ea dagii da kaa ee maataayaa
mokoo.
27 Ee maataata kaama ebo dekaa wega, uwo degaga, ebo
boo wuupu-waapu naadi ee to kaa meanega ko ee to umina
bogoata peega siyaa, see kuwa" see asigi.

Yesus me mée topeta menaa kaa mée yuwa dimi nagimeta menaa

28 Yesus me kuwa mée topeta menaa yuwa uduma we-
gataayaa naaki kiyoo yiitookea bagee yuwa dimi nagimegea,
29 Wa me mée tupiino ko omaago yoka, Musa me menaa
mée topetaa see bagee me mée topetaa siyaa see see se.

8

Yesus me mée ena esee pedeo abuu yuwa yataa kiyaata menaa
Mrk 1:40-45, Luk 5:12-16

1 Yesus maga kutuu to kaa kaama eseemaayaa naaki mée
eebaa Wa sekaataa peegea.
2 Kuwa kaboo da mée ena, bado yagaa kuwa esee pedeo
abuu me daa-noota see mée Yesus paagoo meemaata kaama
mumo maga kaa esee-ekeasigi. Wa me asiino, "Neataagi, Aa
ede kepa ko ni me abuu kuwa A me nataa kiyaayaa yoka"
see asigi.
3 Yesus me wa kaa yagaa pe-maataata kaama "Daamaa, a
me abuu kuwa taa kaai" asigi naaki taka ena abuu kisee ki
taa keepeasigi.

7:25 Yak 1:22-25

4 Yesus me asiino, "Ani me abuu kataa kiyaaga kuwa mée
se asii. Aa koogo peedoota imam bagee paagoo pooi, okoo
me daamaa ipiipi kadeesi ke. Abuu kuwa mikee taa kega ii
see kadeegea kaboo Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo
kamanisi naadi doo-pooi, idukaa Musa me 'Kisee ukuwaai'
see wegata see see. Mée me 'Aa mikee eto abuu taa kega ii'
see kuwa kanekeensi naadi kuwa uduma pe-ukuwaai" see
asigi.

Okaa yago bagee me eboo ena me Yesus mikee gaata menaa
Luk 7:1-10, Yoh 4:46-53

5 Yesus peedoota Kapernaum magaa kaa peemaagi too ko
Roma kaa bagee eboo ena, okaa yago bagee me eboo tupi.
Waa Yesus paagoo meemaata kaama maamaa aseekee kaa
6 "Neataagi, ni me agiyoo naokagee see mée waa ee yiba
komoo da kaa oogimaata boodi ebo ketaaki" see asigi.
7 Yesus me asiino, "Daamaa, yataa kiyaano see naadi
meenaka" see asigi.
8 Kiya mee mée to me asiino, "Neataagi, anii sikii taa yoka
Aa ni me ee yiba nameekee se. A me mena ena too too
nawegatagaai, mee ikiyoo mikee taa kaapi.
9 Mee ko ani asii eboo miya agoo. Okoo me menaa anii
yayiino too, bedaa ani miyoo okaa yago bagee miya topea.
Ni me menaa okoo miya nayiino too. Kisee ani me mée waa
ena 'Pooi' see asiyu ko waa peeyaa, bedaa mée ena ma 'Meei'
see asiyu ko miyaa. Anii ni me agiyoo naokagee see bagee
paagoo miya 'Kuwa agiyoo kuwa naukuwaai' see asiyu ko
naukuwataa see. Aa miya kisee asiyaa see Mée yoka A me
mena me too sikii" see asigi.
10 Yesus me kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimaano
ebo kaa Wa sekaataa bagee yuwa asiino, "Anii mikee kisiino
ko: Mee mée mee wa too esee miya nao see nagaataa see
mée. Israel bagee kuwa mee see see mée ena ma Anii diino
taa, Anii ewo.
11 Ani me kisiino ko: Iminookaa Ogatamee Wa too
ebo mée eetoowoo taatagi yoo apanaa tomaa kaa bagee
yuwa mée eebaa ede ma, ede ma noogee taano see naadi
meetagea. Okoo awii yaato kaama miya, uwaa yaato kaama
miya medaa naadi kaama Abraham ma, Isak ma, Yakub ma
epo enaataa naano agiyoo noogee yoo animaaii taatagea.
12 Israel bagee okoo miya kiyoo epo enaataa noogee
siyaa kiya okoo mée eebaa kuwa maayoo kaa digiyoo yiba
tameeyamoo taatagea. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too
totaa see yoo" see asigi.

8:4 Im 14:1-32 **8:12** Luk 13:28-29

13 Kiyoo kaama Yesus me mee okaa yago bagee me
eboo asiino, "Aa koogo pooi, a me mikee gaape-gaape
ukuwaaniipa yoka" see asigi. Taka ena kuwa kaboo da taa
ko wa me agiyoo yaokagee see mée to wa kaa meanta agiyoo
taa keepeasigi.

Yesus me mée kaa meanee seta agiyoo eebaa yataa kiyaabuu seta menaa
Mrk 1:29-34, Luk 4:38-41

14 Yesus peedoota Petrus me ee kaa peemaata kaama
deamaagi too ko Petrus me apimee baayo wa me omegee
yoo tani ma ikiyoo meanta topa.
15 Mee apii yagaa da kaa peneasigi naaki ikiyoo taa
keepeasega. Taa kega naadi anoogeeta naano agiyoo mée
yuwa manega.
16 Uwaataa da yaato paa yago bagee mée eebaa Yesus
paagoo eemedaakea. Wa me mena kamu ena too too
wegataagi naaki paa yuwa peegea, bedaa ikiyoo meanta
bagee yuwa uduma miya ikiyoo yataa kiyaabuuki.
17 Wa me ikiyoo yataa kiyaabuuki mee ko idukaa nabi
Yesaya me wegata menaa uwa daaga yoo. Kuwa menaa
kuwa ko kisee: "Inii dabaa mée kiyaayaa agiyoo kuwa Wa
me mée yadogeamoo siyaa, bedaa inii kaa meanee siyaa
yuwa kuwa miya Wa me mée yataa kiyaayaa" see menaa
ebeamaata.

Yesus sekaataa poono see naadi aseta menaa
Luk 9:57-62

18 Yesus mee Wa geboo da kaa mée eebaa Waa bobetaata
topea see deeta kaama Wa me topenaa see bagee yuwa
asiino, "Piku asii yaato pookee" see asigi.
19 Poono see kaboo Musa me menaa mée topetaa see
mée ena migi. Wa me Yesus asiino, "Guru, A me peenaa,
omenaa taape kuwa uduma anii miya A sekaataa too
peenaa, omenaa taapa" see asigi.
20 Kiya Yesus me asiino, "Woda miya umiino yoo agoo,
bedo miya geka agoo kiya Mée Yogaa mee omegee see yoo
taa yoka" see asigi.
21 Kiyoo kaama Wa me topetaa see bagee waa ena me
asiino, "Tuhan, neataagi mee boota kaama daamaa ogo
maataata asii too A sekaataa meekee naa daamaa ye?" see
asigi

8:13 Mat 9:22,29 **8:17** Yes 53:4

22 kiya Yesus me asiino, "Eto kiipaa Ni sekaataa nameei,
boota bagee kuwa boota bagee me ogo aamagaasi yoka" see
asigi.*

Yesus me Galilea pikuu da kaa bo taa kiyaata menaa
Mrk 4:35-41, Luk 8:22-25

23 Yesus mee komaa da kaa pakaanta kaama Wa me
topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa peedoota
24 uwo pikuu da taa peetaaki too ko bo ebo mega. Biku-
biku miya ebo kega naaki komaa da kaa wogeedapiika kiya
Yesus Waa toomoo umpi.
25 Wa me topenaa see bagee yuwa yaai naadi Yesus
maanegea. "Ei, Tuhan, inii uwo poonakea yoka Aa mée
eedii" see asegea.
26 Yesus me asiino, "Ikii dimi Ni kaa namagaano taa see
bagee yuwa nao, kaasee kaa wedaagea ya?" see asigi. Waa
anoogeeta "Koogo sikiinii" asigi naaki bo siki, biku-biku taa
kega.
27 Okoo dimi nagimaano ebo kegea. "Mee kaasee Mée?
Biku-biku, bo kisee agiyoo kuwa Wa me menaa yayiino too"
see aaseekea.

Paa agoo see bagee wiya Yesus me paa yaabagaapeata menaa
Mrk 5:1-20, Luk 8:26-39

28 Piku asii yaato Gadara magaa kaa peemaaga too ko
paa agoo see bagee wiya topea. Ekea omaago yoka mée
kitaa poono wedaagea. Ekea mée ogopa beapa kaama Yesus
paagoo meemaagea.
29 Ekea me mena ebo kaa asiino, "Ei, Ogatamee Yoopaa,
Aa ma inii mapea menaa agoo? Ogatamee me mée
wigintagaatagi monaa da kaa pakaamagaano taa kaa kiya
A me inii yaai-yaai ma, boodi ma mée kiyaano see naadi
mege ye?" see asegea.
30 Kuwa kaboo da woo kaa naa kaa ekena eebaa ebo etaa
maga notaakea. 31 Paa yuwa me maamaa aseekee kaa "A me
mée abagaano see dimii gaape ko inii kuwa ekenaa kuwa
yiba pakaa-seemaanake yoka kitaa mée peeyaai" see asegea.
32 Yesus me "Peeweei" asigi naaki paa yuwa kuwa mée
wiya yiba kaama peedaa naadi ekena yuwa yibaa taa
pakaa-seemedaakea. Seemedaa naadi kaama ekena yuwa
egoowee gidumedoota piku yiba dugumedaakea.
33 Kiyoo ekena munitaa see bagee yuwa yaai naadi kuwa
ekenaa yuwa ukuwaanega menaa yuwa ma, kuwa paa yago

* **8:22** "Boota bagee kuwa boota bagee me ogo aamagaasi yoka" see menaa mee ko apanaa bagee yuwa me ogo maasi yoka ee kaa bagee ou see dimii mee ekeata eto kiipaa kaama Ni sekaataa too nameei naadi aseta menaa. **8:26** Mat 14:25-33

bagee wiya ukuwaanega menaa yuwa uduma doodoota mee
magaa kaa bagee paagoo eewegagea.
34 Mee magaa kaa bagee uduma Yesus diino see naadi
medaakea. Yesus paagoo meemaata kaama maamaa asee-
kee kaa "Inii me magaa kaa kiyoo Aa se naatooi" see asegea.

9

Yesus me oogimaata bagee ena daamaa yakiyaata menaa
Mrk 2:1-12, Luk 5:17-26

1 Yesus peedoota komaa taa naadi piku asii yaato Wa me
magaa kaa peemaayu.
2 Kuwa kaboo da oogimaata bagee ena wa me omegee see
keagee da ma doodoota Yesus paagoo doomegea. Yesus me
okoo mikee nagaano dimii mee ebo ii naadi kaama Wa me
mee oogimaata mée to asiino, "Niyoopaa, dimi se gaagaa
taai. A me pedeo yuwa uduma epa kaekeasega. Eto ko aa
Ogatamee ma menaa kuwa taa" see asigi.
3 Musa me menaa mée topetaa see bagee noonaa kuwa
menaa yuwa yiitookea. 'Yaai, kaasee menaa weegi ya?
Kuwa Ogatamee me be kiyaa menaa' see koogo dimi yiba
gaagea.*
4 Okoo me gaagea dimii kuwa Yesus me nekeenta kaama
asiino, "Ikii koogo dimi yiba pedeo see dimii nagaagea kuwa
kaasee kaa ya?
5 Ani me mee oogimaata mée to paagoo 'A me pedeo
yuwa epa kaekeasega yoka eto ko aa Ogatamee ma menaa
kuwa taa' see menaa mee miya wegayaa, bedaa 'Anoogeeta
daamaa peenaa taai' see menaa mee miya wegayaa, ekea
paaya.
6 Kiya Mée Yogaa mee Wa me magaa da kaa bagee yuwa
okoo Ogatamee ma menaa yuwa mikee yataa kiyaayaa ii see
kuwa ikii nanekeensea naadi agiyoo ena kideeyaanaka" see
asigi. Kiyoo kaama Wa me mee oogimaata mée to asiino,
"Eto ko anoogeeta a me ometaa see keagee da masegeeta ee
kaa pooi" see asigi.
7 Mee mée to anoogeeta wa me ee kaa peegi.
8 Kiyoo deegea bagee yuwa uduma wedaagea. Ogatamee
Wa me mée tomaa yuwa paagoo kisee pesee see agiyoo mée
manigi nao naadi Ogatamee yaapaageekea.

Matius mee Yesus sekaataa peeta menaa
Mrk 2:13-17, Luk 5:27-32

---

* **9:3** 'Kuwa Ogatamee me be kiyaa menaa' see dimii gaagea mee ko okoo me gaano, 'Mée tomaa Ogatamee ma menaa kuwa Ogatamee Wa me too yataa kiyaayaa, Yesus me se, Waa aii bagee yoka Ogatamee ma ena doodoo see weegi kuwa yaai' see gaagea.

9 Yesus peedoota amo kaa naa kaa deamaagi too ko
mée ena ekaa da ko Matius mee tupi. Waa pajak kepee
yamasegee see mée. Wa me kepe masegee yoo animaata
totaaki. Yesus me "Ni sekaataa nameei" asigi naaki yi-
inaageeta Wa sekaataa peegi.
10 Wa me Yesus badaa maadoota wa me ee kaa eepeegi.
Eepeemaata kaama naano agiyoo epo eenotaaki too ko mée
eebaa megea. Pajak kepee yamasegee see bagee yuwa
ma, apanaa dimi pedeo bagee yuwa ma okoo mée eebaa
animaaii naadi Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa
ma naano agiyoo epo enaataa notaakea.
11 Parisi kaa bagee okoo noonaa me okoo kisee notaakea
see kuwa deegea. Okoo me Yesus me topenaa see bagee
yuwa asiino, "Ikii mena kitopetaa see Mée mee pajak kepee
yamasegee see bagee ma, apanaa dimi pedeo see bagee
ma okoo paaya enaataa naano agiyoo notaakea kuwa yaai,
kaasee kaa ya?" see asegea.
12 Yesus me kuwa menaa yeeta kaama asiino, "Ikiyoo taa
see bagee kuwa ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo se peeyaa
kiya ikiyoo yago bagee kuwa too peeyaa.†
13 Ogatamee me kapogee yiba Wa me wegata menaa
ena mee ko kisee: 'Ikii mée epa kaano kuwa Anii ede,
agiyoo nakupi-manee taano kuwa be' see menaa ebeamaata
yoka ikii me 'Mee menaa mee mena nekeeniino yaato
kaasee, kaasee?' see daamaa ipiipi gaagaa taai. Anii meta
mee ko Ogatamee me menaa yayeetaa see bagee yuwa
mena ogaano see naadi se kiya dimi pedeo bagee kuwa Ni
sekaataa misi naadi meta" see asigi.

Yesus mee tupi yoka Wa sekaataa bagee yuwa naano agiyoo tapoo se toogee siyaa naadi ebea-ebea menaa
Mrk 2:18-22, Luk 5:33-39

14 Kuwa kaboo da Yohanes me topetaa see bagee yuwa
Yesus paagoo meemaata kaama asiino, "Naano agiyoo tapoo
toogee siyaa kuwa inii miya ukuwagee see, Parisi kaa bagee
okoo miya ukuwageekea kiya A me topenaa see bagee yuwa
se ukuwageekea kuwa kaasee kaa ya?" see asegea.
15 Yesus me asiino, "Api goeano naagoo naano agiyoo
notaa siyaa kaboo paimee ma enaataa tuyaa bagee yuwa
naano agiyoo se nota yegee siyaa ye? Taa kiya mee api
goeyaa mée to waa amoo-doge-doge taapea naagoo kaama

9:11 Luk 15:1-2 † **9:12** "Ikiyoo yago bagee too ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo peeyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi pedeo bagee kuwa Ogatamee ewo yoka ikiyoo yago bagee mokoo ebea-ebea. **9:13** Hos 6:6, Mat 12:7, 1Tim 1:15

wodoo too wa me bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee
taatagea" see asigi.‡

Yesus me mée topeta menaa ma, apanaa topeta menaa ma kuwa enaataa se ekeasii naadi ebea-ebea menaa

16 "Gipii dokaa ponee to, uwo wetogeano taa see doka
ponee to mee masegeeta kaama nuku see dokaa tokogoo da
kaa pee-se kiwiyaa. Kisee kiwiyu ko mee nuku see dokaa
da mee geanta tokogoo ebo kedaa siyaa.§
17 Bedaa anggur poo uwoo kuwa otaawee yiba wogeawee
siyaa kuwa miya kisee. Gipii see anggur poo uwoo gaayu
ko nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa. Kisee
wogeawee siyu ko mee nuku see otaawee da mee kipuunta
kaama anggur poo uwoo miya goedoo peeyaa, otaawee da
miya pedeo kiyaa. Kisee kiyaa naadi gipii see anggur poo
uwoo kuwa gipii see otaawee yiba too wogeawee siyaa.
Kisee ukuwayu ko uwo miya, otaawee da miya ekea paaya
daamaa kiyaa" see wegagi.*

Yesus me tadaa too pege-pege see apii ena tadaa yataa kiyaata kaama yoga ena miya aya andoo peeyaata menaa
Mrk 5:21-43, Luk 8:40-56

18 Yesus kuwa menaa wegataaki too ko sembahyang segee
see ee kaa eboo ena Yesus paagoo migi. Waa mumo maga
kaa esee-ekeata kaama asiino, "Niyoopane eto kenaagoo
booga kiya A me wa kaa yagaa pee-yamaataata kaama aya
andoo peesi yoka meei" see asigi.
19 Yesus yiinaageeta Wa me topenaa see bagee yuwa ma
mee mée to sekaataa peetaaka too ko
20 api ena, tahun gaasi ma wiya kisee too tadaa too peegee
see apii Yesus oko yaato kaama Wa me doka otoo to pee-
yaadeega.
21 Wa me dimi yiba gaano, 'Kisee anii Wa me dokaa da
pee-yaadeega kepa ko mee agiyoo taa kaapa yoka' see gaaga.

---

‡ **9:15** "Paimee ma enaataa tuyaa bagee kuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma ebea-ebea kuwa. Yesus mee Ogatamee me badaa maageeta kaama wodoo Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taapea yoka naadi aseta menaa. § **9:16** Mee dokaa da uwo wetogemaata kaama gee kega kaboo mee gipii dokaa ponee to peenaa peedi keepeasega naaki tokogoo ebo kedaa naadi kaama dokaa da pedeo kiyaa. * **9:17** "Nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa" see menaa mee ko otaawee kuwa kambing wodaa kado ipiipii seta yoka gipii see anggur poo uwoo wogeawee siyu ko uwo uu kega kaboo uwo ebo kega, ebo kega naadi kaama kado nuku yoka kipuuniyaa. Gipii dokaa ponee to ma, anggur poo uwoo ma kuwa mena nekeeniino yaato ko Yesus me etokaa gipii see menaa ma, mée me wegawoo siyaa menaa ma kuwa se aatabi taai naadi ebea-ebea menaa mee.

22 Yayaadeega naadi Yesus me ikigi pe-maataata kaama
deeyaa naaki apii to topa. "Niyoopane, aa se gaagaa taai.
A me mikee nagaano dimii mee me a kaa meanee taa see
agiyoo taa kega, daba daagimaa peege" see asigi naaki kisee
ki mee agiyoo taa kega.
23 Muguu naadi sembahyang segee see ee kaa eboo me ee
kaa peemaata deamaagi too ko mée eebaa yoga bootaa da
kaa puusee, yegee seamoo taakea.
24 Yesus me asiino, "Ikii uduma amoo maa kaa pooi. Mee
yogaa mee boopa se, toomoo ompa ke" see asigi kiya okoo
yakeakea.
25 Yesus me kuwa bagee yuwa yoo da kaa abagakomeeta
kaama yogaa to topa komoo to kaa pakaanta wa me yagaa
da pe-peneasigi naaki aya andoo peega.
26 Mee menaa da kiyoo-kiyoo eeweganaa seta.

Emaa digiyoo see bagee ekea wiya Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa

27 Yesus muguu naadi peetaaka too ko emaa digiyoo see
bagee ekea wiya Waa peegi-peegi uuto ebo menaa kaa
asiino, "Ei, Daud ma apaa kaa Mée, Aa epa mée gaai, epa
mée gaai" see asepegeekea.
28 Yesus ee ena yiba pakaaniyaa naaki kuwa mée wiya
miya pakaanegea. Yesus me asiino, "Ani me ekea emaa
daamaa kikiyaayaa kuwa mikee nagaagea ye?" asigi naaki
"Tuhan, enaa mikee kagaage" see asegea.
29 Wa me ekea emaa masii to kaa yagaa yamaataata
kaama asiino, "Ekea me mikee nagaano dimii mee me ekea
me ou see gaagea yuwa ukuwaaniipa" see asigi naaki
30 emaa diino keago kegea. Wa me asiino, "Kuwa Ani me
emaa daamaa kikiyaaga kuwa mée se asii" see asigi
31 kiya ekea me kuwa kisee mée yakoo sipi menaa kuwa
mee magaawee da uduma kiyoo-kiyoo ogo peeyaagea.

Mena wegaano naka see mée ena Yesus me mena daamaa wegayaata menaa

32 Kuwa mée wiya pe-seomegea kaboo mée ena Yesus
paagoo eemegea, paa me peneata kaama mena wegaano
naka see mée to.
33 Yesus me paa yaabagaapeasigi naaki mena wegaano
keago kigi. Kiyoo bagee mée eebaa dimi nagimegea. "Sooi,
kisee agiyoo kuwa inii Israel magaa kaa diino taa agiyoo"
see wegagea
34 kiya Parisi kaa bagee yuwa me wegaano, "Taa, Waa paa
me eboo tawata kaama too paa yuwa yaabagaapeasiyaa" see
menaa yawegagea.

Yesus me mée epa nao see gaata menaa

35 Yesus mee ebo magaa kaa miya, peedi magaa kaa
miya peenaa naadi kaama sembahyang segee see ee yuwa
yiba mée topetaa, Wa me daamaa etokaa doometa menaa,
Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa eewegataa,
bedaa ikiyoo meanee see agiyoo tomaa-tomaa eebaa kuwa
miya yataa kiyaabuu see, kisee agiyoo ukuwanaa segeeki.
36 Wa me kuwa mée eebaa deeta kaama epa nao see gaagi.
Domba wodaa tabaa da domba munitaa see mée taa kaa
domba weda, gaagaa siyaa see see okoo miya kisee bagee
yuwa yoka naadi okoo epaagi.
37 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Bugi
kaa agiyoo kapoo, maamaa pudii kiya abaano bagee eebaa
taa yoka†
38 bugi epoo Mée me Wa me bugi kaa agiyoo abaano bagee
eebaa peeyaasi naadi asegee taai" see asigi.

Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to mena naweganaasi naadi peeyaano taa kaboo aseta menaa

10

10:1-42

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya "Meei"
asigi. Meemaagea kaboo Wa me pesee agiyoo mantayu,
kuwa ko paa yuwa yaabagaapeasi naadi ma, bedaa mée
kaa meanee see agiyoo tomaa-tomaa yuwa yataa kiyaabuusi
naadi miya mantayu.

Yesus Wa me menaa yadoonaa taano bagee mée gaasi ma wiya wiginta menaa

Mrk 3:13-19, Luk 6:12-16

2 Kuwa mena yadoonaa taano bagee gaasi ma wiya kuwa
ekaa yuwa ko kisee: petamanii Simon, Petrus see ekaa
miya muntaata mée, menaamee Andreas, Zebedeus yoopaa
Yakobus, menaamee Yohanes,
3 Pilipus, Bartolomeus, Tomas, pajak kepee yamasegee see
mée Matius, Alpeus yoopaa Yakobus, Tadeus,
4 yape tukuu mée Simon, bedaa Yudas Iskariot, Yesus
ekegataata kepe masiipi mée.

Yesus me topenaa see bagee "Ikii kisee ukuwanaa, peenaa taai" see aseta menaa

Mrk 6:6-13, Luk 9:1-6, 10:4-12

9:36 Yeh 34:5-6 † **9:37** "Bugi kaa agiyoo kapoo, maamaa pudii" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me doometa menaa yiino taa bagee kuwa eebaa see ebea-ebea menaa mee. **9:38** Yoh 4:35

5 Kuwa mée gaasi ma wiyaa to kuwa Yesus me peenaa
siyaano taa kaboo aseta menaa kuwa ko kisee: "Ikii apanaa
tomaa kaa bagee me magaa kaa taa se pooi, Samaria bagee
me magaa kaa taa miya se pooi.
6 Israel bagee yuwa, egadaa seta domba wodaa mokoo
bagee okoo paagoo too pooi.
7 Ikii peenaaki too 'Ogatamee Wa too ebo mée eetoono
kuwa ekaapa yoka' see asenaa taai.
8 Ikiyoo meanta bagee yuwa ikiyoo yataa kiyaabuu taai,
boota bagee yuwa aya andoo peeyaabuu taai, esee pedeo
abuu meanee see bagee yuwa abuu yataa kiyaabuu taai,
paa yago bagee yuwa paa yaabagaapii taai. Ikii miya aii
masegea yoka ikii me miya aii kisee manii.*
9 Emas, perak, tembaga, kisee kepee toma ena ma se
dogaai.
10 Ayaabu kea, doka kapo wiya, bado doko, tamo, kisee
agiyoo kuwa miya se dogaai. Ikii agiyoo tapoo peenaa
taapea kuwa ko agiyoo yaokagee see bagee okoo me gaano
pedeo agiyoo daamaa masiyaa see see ikii miya daamaa
masiipea yoka se gaagaa taai.

11 Ikii mée tuyaa magaa kaa peemaata kaama kiyoo ikii
daamaa badaa kimaayaa bagee abaai. Abamaata kaama
mee ee kaa too eeomegee, toogee taai, apanaa magaa kaa
peeyaa naagoo too pooi.
12 Kiyoo magaa kaa ee yuwa yiba pe-seemaano kaboo
'Epao, ikii Ogatamee ma emee-emee kisiyaasi yoka' see keta
asii.
13 Okoo me daamaa badaa kimaayu ko kuwa ikii me okoo
Ogatamee ma emee-emee siyaasi naadi menaa kuwa mee
ee kaa bagee paagoo daamaa toopa. Kiya ikii badaa se
kimaayu ko mee menaa bedaa ikii yaato metaki meepa.
14 Kisee ee ena kaa bagee me ikii badaa kimagaano miya
be, ikii me eewegayaa menaa miya be kiyu ko poono kaboo
ikii badoo da kaa maga ponee yuwa takadekumii.
15 Anii mikee kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mee magaa kaa bagee okoo kaa pedeo
yadootagaatagi agiyoo kuwa mikee ebo kaata, apanaa
magaa kaa bagee yuwa see see se. Mee naagoo Sodom
magaa kaa bagee ma, Gomora magaa kaa bagee ma okoo
kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo ebo kaata kiya kuwa eto

---

* **10:8** "Ikii miya aii masegea yoka" see menaa mee ko Yesus me Ni me menaa ma, Ni me pesee agiyoo ma kuwa Ni me aii kineega yoka ikii miya apanaa bagee aii kisee ase-manee, daamaa agiyoo aii kisee yaukuwagee, kisee yaukuwawoosi naadi aseta menaa mee. **10:10** 1Kor 9:14, 1Tim 5:18

ikii kibe kaapea bagee kuwa okoo kaa pedeo yadootagaano
kuwa ko mee asii esee ebo kaata."

Ikii kibe kiyaa bagee meepea yoka gaai naadi menaa
Mrk 13:9-13, Luk 12:2-9, 21:12-19

16 "Daamaa yii. Domba wodaa yuwa woda nookee
kamenoo yuwa paagoo peeyaa mokoo Anii ikii pooi see
kisega yoka okoo paagoo peemaata kaama ipiipi gaamagaai,
dimi ipi see otoogiyoo mokoo daamaa nekeenii. Deme see
bedoo mokoo miya okoo paagoo dimi adumaai, kuwa dimii
ekea paaya doonaa taai.†
17 Ikii kibe kiyaa bagee agoo kaata yoka gaai, nekeenii.
Okoo me ikii yagaa kipeneata kaama mena pekataa see
bagee yuwa paagoo kidogeamoo taatagea, sembahyang
segee see ee yuwa yiba miya pepeaduu me kidakamaatagea.
18 Ikii Ni yaato bagee kemaata magaa da kaa ebo tookee
bagee yuwa paagoo kiipootagea. Kisee ikii kiipeeyaa kaboo
okoo ma, Ogatamee ewo see tomaa kaa bagee yuwa ma okoo
uduma paagoo Ni me menaa daamaa eewegaai.
19 Okoo me ikii kipeneata kiipeeyaa kaboo 'Anii kaasee
menaa wegaapa, kaasee menaa wegaapa?' see dimii kuwa
se abaai. Ikii mena wegaano kaboo 'Kisee wegaai, kisee
wegaai' see dimii kuwa ikii daamaa ipi kaapea.
20 Ikii me wegaapea menaa kuwa ikii me wegaapea se
kiya Ikiitaagi Wa me Roh me ikii kisi-manee taapi yoka se
gaagaa taai.
21 Bedaa kuwa kaboo da taa miya kisee ukuwaaniita: Ekea
kenaaya kiya ena mee wugimaasi naadi ekegatagaatagi,
nagamee me wa me yogaa to ekegatagaatagi, bedaa yo-
gaanii yuwa me okonaka wugimaasi naadi ekegatagaatagea.
22 Ikii Ni yaato bagee kemaata mée uduma kibe kaatagea
kiya ikii makii taa, kisee too wodopasi yaato toowoo siyaa
bagee kuwa daba daagimaa pootagea.
23 Kisee maga ena kaa bagee me ikii kibe kegea gaayu ko
maga ena kaa oogaai. Anii mikee kisiino ko: Israel magaa
uduma peenaa semagaano taa see kaboo Mée Yogaa mee
meetagi."

Mée me Yesus mee be kiyu ko Wa sekaataa bagee kuwa miya be kaapea see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa
Luk 12:2-9

10:15 Kej 19:1-29 † **10:16** Woda nookee kamenoo mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma be, Wa me menaa ma be see bagee ebea-ebea mee. "Dimi ipi see otoogiyoo mokoo daamaa nekeenii" see aseta menaa kuwa ko Yahudi bagee me gaano ko 'Otoogiyoo kuwa dimi ipi see agiyoo mokoo' see gaata kaama aseta menaa. **10:22** Mat 24:9-13, Yak 1:12

24 "Mena topetaa see bagee kuwa ebo, okoo me mena
topetaa siyaa mée to mee peedi see kuwa taa, bedaa agiyoo
yaokagee see bagee yuwa ebo, okoo me eboo mee peedi see
kuwa miya taa.
25 Mena topetaa see bagee yuwa me gaano, 'Ni me mena
topetaa siyaa mée to mee anii waa see see naaki daamaa' see
gaayaa. Bedaa agiyoo yaokagee see bagee yuwa miya kisee
gaayaa. 'Ni me eboo mée me daamaa-daamaa kookea kuwa
anii miya kisee nakookea naaki daamaa' see gaayaa. Kiya
ikii gaayu ko mée me pedeo-pedeo kitaapea. Kuwa ko mée
tukuguu to nagamee ebo maa diya kisee mée me nagamee
paa ekeata Beelzebul see ekaa muntaagea kepa ko wa me
yogaa yuwa uduma ekaa muniino mee asii esee pedeo see
ekaa munitagaapea.‡
26 Kisee kemaata kisee bagee kuwa ikii se wedaai. Eto
dapimemaata menaa kuwa uduma awee da kaa kedaa
taapa, bedaa koogo boonemaata menaa yuwa uduma miya
ipi kiyaabuu taapea yoka ikii weda taa.
27 Ani me digiyoo yiba kaama kisiyaa menaa kuwa egapi
yaato awee da kaa naweganaa taai. Bedaa Anii koogo ebe
kaa menaa, poko kaa menaa kaa kisiyaa yuwa kuwa miya
mena ebo kaa awee da kaa nawegakumii.
28 Má yaato wugimaayaa bagee kuwa dimi mena yaato se
wugimaayaa yoka okoo se wedaai. Wedaano ko Ogatamee
Wa too wedaai. Waa ko dimi mena yaato ma, má yaato
ma enaataa neraka biyaa yiba mée tameepeasiyaa see Mée
yoka mée kuwa wedaakee se.
29 Mugipo daaya see bedoo mee aii agiyoo, esee peedi,
imi wiya waa naa enaataa kepe peedi masiyaa agiyoo da,
se maa? Mikee kiya bedo ena booyaa mee Ikiitaagi Wa me
gaata-gaata doodoo too booyaa.
30 Bedaa ikii edooyuu apa uduma miya Wa me daamaa
kiegamaata.
31 Kisee kemaata se wedaai. Ikii ebo, apanaa agiyoo see
see se, mugipo daaya see bedoo maamaa eebaa kiyaa miya
ikii ma endagii se, kisee Wa me ikii kigaataa see yoka mée
se wedaai.
32 Okoo mée paagoo weda taa ma 'Anii Yesus sekaataa
bagee' see asiyaa bagee kuwa Ani me miya epoo to wodoo
Neataagi paagoo 'Waa ko Ni sekaataa nameeno weda taa see
mée yoka' see yawegaata.

---

‡ **10:25** "Nagamee paa ekeata Beelzebul see ekaa muntaagea" see mee mena nekeeniino yaato ko mée me Yesus be kaa paa ekeata pedeo ekaa muntaagea see ebea-ebea mee. Kuwa menaa kuwa ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma okoo ena tukuguu to mokoo kiyaata kemaata "Ikii miya mée me pedeo ekaa kimunitagaapea" see kuwa nekeensi naadi menaa. **10:25** Yoh 15:20

33 Kiya okoo mée paagoo Anii nawisintaata 'Yesus mee
anii ewo' see nawegayaa bagee kuwa Ani me miya wisin-
taata epoo to wodoo Neataagi paagoo 'Mee ko Anii ewo see
mée yoka' see yawegaata."

"Mée aaemee-emee siyaano see naadi meta se" see gaasi naadi menaa
Luk 12:51-53, 14:26-27

34 "Anii magaa da kaa mée tomaa uduma aaemee-emee
siyaano see naadi meta see dimii mee se nagaai. Anii
mée aaemee-emeesi naadi menaa doomega se kiya mée
aapekadaasi naadi meta.§
35 Mee ko paayogaa to ma, nagamee ma ekea aawisii
taapea, ukuyogaa to ma, okooto ma ekea aawisii taapea,
apimee ma, paimee baayo ma ekea aawisii taapea, kisee
aapekadaasi naadi meta.
36 Mikee, yape masiyaa bagee kuwa apanaa bagee se kiya
ena ee kaa bagee yuwa miya aayape kaapea.
37 Ni sekaataa nameeno kuwa ko okonaka epa kaano
kuwa ebo, Anii naepa mee peedi see gaayaa bagee kuwa
sikii taa, Ni sekaataa se namiyaa. Bedaa yogaanii yuwa okoo
epa kaano mee ebo, Anii naepa mee peedi see gaayaa bagee
kuwa miya Ni sekaataa nameeno iyo, sikii taa.
38 Bedaa piya boko ma dootaata Anii naobeedoota booyaa
yoo poono be see bagee kuwa miya Ni sekaataa bagee kaano
iyo, sikii taa.
39 Okoo ekaato koogo daba toono see naadi okoo me
gaayaa-gaayaa yuwa kaa too umiwoo, toowoo siyaa bagee
kuwa usiyaato ko umina pedeo kaatagea. Kiya okoo ekaato
ekegataata kaama Ni sekaataa namiyaa bagee kuwa okoo
booyaa miya okoo usiyaato ko daamaa kaatagea" see asigi.

Ogatamee me bagee yuwa daamaa badaa maasi naadi menaa

40 Bedaa Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa
asiino, "Ikii mena naweganaa taapea kaboo ikii daamaa
badaa kimaayaa bagee kuwa okoo me Anii miya daamaa
badaa namaayaa mokoo, bedaa Anii miya daamaa badaa
namaayaa bagee kuwa Anii naisiyaata Mée Waa miya
daamaa badaa maayaa mokoo.
41 Nabi bagee badaa maayaa bagee kuwa nabi bagee
badaa maataa to mokoo da masiitagea, bedaa Ogatamee
me menaa yayeewoo see bagee badaa maayaa bagee kuwa

10:33 2Tim 2:12 § **10:34** "Mée aapekadaasi naadi meta" see menaa mee ko Yesus mikee gaayaa bagee kuwa mée me wigintaata kaama wugiyaa yoka see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **10:39** Yoh 12:25-26 **10:40** Luk 9:48, Yoh 13:20

miya Ogatamee me menaa yayeewoo see bagee badaa
maataa to mokoo da masiitagea.
42 Bedaa peedi, daba see bagee yuwa okoo Ni sekaataa
poono bagee kemaata okoo paagoo agiyoo maniyaa bagee
kuwa miya kisee. Uwo peenaa too miya nusi naadi maniyaa
bagee kuwa taa ma taa daamaa agiyoo yaukuwataa to
mokoo da masiitagea, see kuwa mikee kisega" see asigi.

11

1 Kuwa menaa yuwa Wa me topenaa see bagee gaasi
ma wiya paagoo asemaata kaama Waa peedoota mee
magaa gebo kaa bagee paagoo Wa me doometa menaa mée
topenaa, eeweganaa segee seta.

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me Yesus apaadeeta menaa
Luk 7:18-35

2 Kuwa kaboo da uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee
digiyoo ee yiba tupi. Kristus me koo senaa seta menaa
yuwa doodoota wa paagoo eewegagea. Yohanes me Yesus
apaadiino menaa ena agoo naadi wa me topetaa see bagee
yuwa me kuwa menaa doodoota Yesus paagoo asiino,
3 "Yohanes me kasiino ko 'Idukaa kaama meetagi see
wegawoo seta Mée mee Aa ye, apanaa bagee ena kaata ye?'
see kasigi" see asegea.
4 Yesus me okoo asiino, "Ikii me yeetaa, deetaa see yuwa
kuwa Yohanes pe-asii.
5 Kuwa ko emaa digiyoo bagee diino keago kedaakea, oogi-
maata bagee bado petooniyaata daamaa peenaakea, esee
pedeo abuu meanee see bagee yuwa abuu taa kedaakea, apa
takiinta bagee mena daamaa yeegea, boota bagee aya andoo
peegea, daba bagee yuwa paagoo daamaa etokaa menaa
kuwa eeweganaakea.
6 Dimi wiya taa, Anii mikee nao naadi se naekeasiyaa
bagee kuwa daamaa, ede nao. Kuwa menaa uduma Yohanes
paagoo pe-asii" see asigi.*
7 Yohanes me menaa yadoopea bagee yuwa pe-seomegea
kaboo Yesus me mée yuwa paagoo Yohanes kaa menaa
eewegaano see naadi asiino, "Ikii ebo mee maga ugii da
kaa Yohanes paagoo peegee semea kuwa maagiyoo diino see

11:5 Yes 35:5-6, 61:1 * **11:6** "Dimi wiya taa see bagee kuwa ede nao" see menaa mee ko 'Idukaa kaama Ebo Kristus see wegawoo seta Mée mee ko Yesus mee too yoka' see gaayaa bagee kuwa. Yohanes waa digiyoo ee yiba totaaki too wa me gaano, 'Wodopasi yaato ukuwaandaa taata yuwa kuwa Yesus me moga ukuwaaniyaano taa yoka Waa mikee Ebo Kristus ye, taa ye?' see dimii gaagi. Kiya Yesus me kisee dimi wiya kuwa ekeata mikee nagaawoo taai naadi aseta menaa mee.

naadi peegee semea ya? Aii boo kabagaa da bo me maki-
makaa taaka see kuwa diino see naadi peegee semea ye?
8 Taa yoka maagiyoo diino see naadi peegee semea ya?
Diino disi see dokaa maanaa see mée ena diino see naadi
peegee semea ye? Taa, kisee daamaa dokaa maanaa see
bagee kuwa ebo tookee bagee me ebo see ee kaa too toogee
siyaa yoka
9 ikii maagiyoo diino see naadi peegee semea? Nabi bagee
diino see naadi ye? Mikee, waa nabi bagee kiya nabi bagee
asii eboo.
10 Kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba Yohanes kaa uwa
daata menaa ena idukaa ebeamaata, mee ko kisee:

'Ni me menaa naweganaa taano mée ena wa keta pooi see
kaasiita,
A me poono etaa da wa me daamaa kamasiitagi' see
menaa ebeamaata. *Mal 3:1*

11 Anii mikee kisiino ko: Idukaa kaama eto too mée
tomaa-tomaa kuwa uduma uwo mée yatukumeta mée
Yohanes wa too ebo kiya eto kaama wodoo Ogatamee Wa
too ebo mée eetotaa see yoo daba tuyaayaa bagee kuwa
uduma ebo. Okoo uduma, esee daba see bagee miya, esee
daba see apii miya Yohanes asii esee ebo kegea.
12 Yohanes me petamanii mena weganaa seta yoo kaama
eto too mée yuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see
yoo anii ma se toga ou naadi omaago ma medaakea, bedaa
dimi pedeo bagee me miya be kaa omaago ma wisintagaa
segeekea.
13 Kisee ukuwaandaaka menaa kuwa ko idukaa Musa me
menaa yiba ma, nabi bagee me menaa yiba ma kuwa menaa
wegawoo seta, kisee too Yohanes agoo keta yoo too.
14 Eto ko idukaa kaama wegawoo seta menaa ena ma
kisiinaka yoka masiyaa bagee yuwa daamaa masii. Mee
ko idukaa kaama nabi Elia waa meetagi see wegawoo seta
menaa da kuwa uwa daano yaato ko Yohanes wa kaa kega.
15 Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.

16 Bedaa Yesus me asiino, "Etokaa bagee kuwa kaasee
bagee yuwa naa ya? Anii okoo kaa ebea-ebea menaa ena
mee ko kisee: Okoo ko yoga tabaa da pasar kaa animaata
ebaa-ebaa siyaa mokoo. Yoga peedi noonaa me apanaa
yogaa yuwa paagoo asiyaa menaa ko
17 'Inii ikii paagoo kaado kiibaa-baa sepe kiya ikii ede
ma, ede ma mée eewasiino miya be, otoo-otoo taano miya
be. Bedaa "Niiyegee taai" see kisiyaa miya ikii inii ma epo

11:13 Luk 16:16 **11:14** Mal 4:5, Mat 17:10-13, Luk 1:17

enaataa yegee taano be, ikii me kisee mée wisinegea' see asiyaa.†

18 Mee mokoo miya etokaa bagee yuwa me wisineekee too. Mee ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes waa naano agiyoo naano dimii too see mée se kiya, anggur poo uwoo miya se notaa kiya mée me wisinegee semea. 'Waa paa yago mée to' see yawegagee semea.

19 Mée Yogaa mee miya wisinegeekea. Waa ede ma naano agiyoo eenotaa, anggur poo uwoo miya eenotaa see kuwa okoo dimi nagimaakee kaa wegaano, 'Mee Mée mee deeweei. Naano agiyoo naano dimii too, uwo miya naano omaago. Pajak kepee yamasegee see bagee ma, apanaa dimi pedeo see bagee ma epo eenotaa see Mée to yaai' see yawegageekea. Etokaa bagee me kisee wisinegeekea kiya mée ena wa me daamaa ukuwanaa siyaa agiyoo kuwa kaa kaama mée me 'Mikee, kuwa ko Ogatamee me ipi dimii kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii' see kuwa yanekeeniyaa" see asigi.‡

Mikee gaano taa bagee yuwa kaa yawegata menaa
Luk 10:13-15

20 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa kiyoo-kiyoo ukuwanaa segeeki kiya kuwa magaa kaa bagee okoo me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa ekeasiino taa, Ogatamee ma dimii menaa kaa taa see bagee kemaata Wa me kagoo kaa wegaano,

21 "Korazim magaa kaa bagee ma, Betsaida magaa kaa bagee ma ikii pedeo kaatagea yoka yaai. Dimi nagii-nagii agiyoo kuwa Anii ikii paagoo koo senaa sepa kiya ikii me pedeo yuwa ekeasiino taa. Kuwa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa apanaa bagee me magaa kaa ukuwapa naaki okoo mikee nao see nagaayaa. Kuwa ko idukaa Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma okoo Ni me ukuwanaa sepa agiyoo kuwa diino taa. Okoo deeta naaki Waa mikee nao see nagaayaa, okoo me pedeo dimii, pedeo

---

† **11:17** "Ikii inii ma epo enaataa ede ma, ede ma mée eewasiino miya be, yegee taano miya be" see aseta menaa mee ko Israel bagee noonaa miya kisee. Okoo me Yesus ede ma, ede ma epo eenaano kuwa miya be, Yohanes ma epo enaataa naano agiyoo tapoo toono kuwa miya be, ekea paaya be. Kuwa me kemaata Yohanes me menaa miya be, Yesus me menaa miya be, ekea paaya be. **11:19** Luk 15:1-2, 19:7 ‡ **11:19** "Ogatamee me ipi dimii kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii" see mee mena nekeeniino yaato ko Yohanes ma, Yesus ma ekea me daamaa ukuwanaa seta agiyoo kuwa kaa kaama ekea aii ewo see bagee wiya se kiya mikee Ogatamee yaato bagee ii see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

agiyoo kuwa yaai naadi ekeata karung see see ponee yuwa
maataata kaama aguu miya okoo ekaato kaa widimiyaa.§
22 Ani me kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi
naagoo Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee
ma okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa peedi kaata
kiya ikii kaa pedeo kidootagaatagi agiyoo kuwa esee ebo
kaata.
23 Bedaa ikii Kapernaum magaa kaa bagee yuwa miya
yaai. Ikii me 'Ogatamee me inii epoo to wodoo mée
yagaatoo taatagi' see dimii mee gaagea ye? Kisee taa kaata.
Ikii gaayu ko boota bagee toogee yoo kitamekumiitagi. Kisee
kuwa ikii paagoo dimi nagii-nagii agiyoo koo senaa sepa
kuwa idukaa Sodom magaa kaa kiyoo ukuwanaa seta naaki
okoo mikee nao see gaayaa, okoo me magaa pedeo se
kiyaata eto kenaagoo miya tuyaa.
24 Ani me kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi
naagoo Sodom magaa kaa bagee okoo kaa pedeo yadoota-
gaatagi agiyoo kuwa ebo kaata kiya ikii kaa pedeo kidoota-
gaano kuwa ko mee asii esee ebo kaata" see asigi.

Yesus me Nagamee yaapaagee seta menaa
Luk 10:21-22

25 Kuwa magaa kaa bagee mikee gaano taa naadi kaama
Yesus me wegaano, "Neataagi, Anii kiiboo, paamee see
kasega. Aa ko epoo to wodoo Eboo miya, magaa da kaa Eboo
miya. Okoo 'Anii ipi yoka' see gaayaa bagee ma, dimi yago
see bagee ma okoo paagoo mikee menaa nekeensi naadi
dimii mee A me yaboonemaage kiya dimi peedi see bagee
yuwa paagoo A me daamaa awee da kaa ipi kiyaabuuke.
26 Mikee, Neataagi A me kisee daamaa, ede nao naadi
yaukuwayaage" see asigi.
27 "Se-agiyoo, we-agiyoo, se-pesee, we-pesee kuwa uduma
Neataagi A me Ani kaa naekeata. Yogamee ipi see bagee
mée ena ma taa, Nagamee me too ipi. Nagamee ipi see
bagee gaayu ko Yogamee me miya Nagamee ipi, bedaa
Yogamee me ipi kiyaabuu see bagee okoo miya Nagamee
ipi" see asigi.

Yesus me "Ni paagoo miweei" see aseta menaa

28 Bedaa Yesus me asiino, "Ikii kana kegea bagee kuwa
kana opeesea yoka Ni paagoo miweei.

---

§ **11:21** Korazim magaa ma, Betsaida magaa ma wiya kuwa Yahudi bagee me magaa kiya Yesus mikee nao see dimii mee gaano taa. Tirus magaa ma, Sidon magaa ma wiya kuwa apanaa tomaa kaa bagee me magaa, Yahudi bagee se.
11:24 Kej 19:1-29 **11:27** Mat 28:18, Yoh 1:18

29 Ni me ikii kaa kidootaayaa menaa kuwa daamaa
dogaai, Ni me dimi menaa daamaa tupii. Anii ko dimi daba,
mena daba see Mée yoka ikii Ni paagoo kana opeapea.
30 Mikee, Ni me ikii kaa kidootaayaa menaa kuwa ede
ma doomaayaa, bedaa Ni me kitupiino menaa kuwa miya
daamaa ukuwamaayaa, kana see taa" see asigi.

12

Sabat naagoo Parisi kaa bagee me Yesus kagoo keta menaa
Mrk 2:23-28, Luk 6:1-5

1 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus mee gandum poo
uwaa da taa peetaaki too Wa me topenaa see bagee yuwa
me naadi kaa gandum poo ukuu yuwa daageeta kaama
noopegeekea.
2 Daagea-daagea kuwa Parisi kaa bagee me deegea. Okoo
me Yesus asiino, "A me topenaa see bagee kuwa deede.
Sabat naagoo yoka okoo me kuwa ukuwagea kuwa daa" see
asegea.
3 Yesus me asiino, "Idukaa Daud ma, waa ma enaataa
bagee yuwa ma okoo naadi ebo kaa eeukuwata menaa mee
ikii diino taa, ewo ye?
4 Mee ko Daud waa Ogatamee me ee yiba seemeta kaama
Ogatamee paagoo manegee seta roti magu yuwa masegeeta
nota, waa ma bagee miya eenota. Kuwa roti kuwa naano ko
imam bagee me too noogee siyaa roti yuwa, apanaa bagee
yuwa naano ko daa kiya kisee-kisee taa.*
5 Mena ena miya kisee: Imam bagee yuwa okoo Sabat naa-
goo miya ukuwaano agiyoo ukuwagee siyaa. Ogatamee me
ee yiba okoo me ukuwagee see agiyoo yuwa ukuwageekea
naadi Sabat naagoo tuunuu segeekea kiya okoo kaa kisee
taa. Kuwa Musa me menaa yiba ebeamaata menaa kuwa
ikii diino taa, ewo ye?
6 Ani me kisiino ko: Ogatamee me ee mee ebo maa
diya mee asii Eboo ena eto kiipaa nakaayoo tupi see kuwa
daamaa nekeenii.
7 Ogatamee me kapogee yiba Wa me wegata menaa ena
mee ko kisee: 'Ikii me mée epa kaano kuwa Anii ede, agiyoo
nakupi-manee taano kuwa be' see menaa topa kiya ikii se
nekeenegea. Nekeenegea naaki pedeo taa see bagee kuwa
pedeo see se asiyaa.

11:30 1Yoh 5:3 * **12:4** Daud mee imam bagee se kiya kuwa roti kuwa naadi ebo kaa nota mee ko Yesus me topenaa see bagee yuwa miya okoo naadi kaa Sabat naagoo gandum poo ukuu yuwa daageegea kuwa miya daa see taa see kuwa nekeensi naadi menaa. **12:4** 1Sam 21:1-6, Im 24:5-9 **12:5** Bil 28:9-10 **12:7** Hos 6:6, Mat 9:11-13

8 See kemaata Mée Yogaa mee Sabat naagoo epoo Mée"
see asigi.†

Yagaa enaato boota see mée to daamaa yakiyaata menaa
Mrk 3:1-6, Luk 6:6-11

9 Yesus muguu naadi kiyoo bagee me sembahyang segee
see ee yiba seemetaa.
10 Mée ena, yagaa enaato boota see mée to kiyoo tupi.
Mée noonaa peedoota Yesus paagoo asiino, "Sabat naagoo
mée kaa meanee see agiyoo yataa kiyaano kuwa dagu ye,
daa ye?" see asegea. Okoo me Yesus kaa pedeo menaa
yaweganaa taano see naadi kisee apaadeegea.
11 Yesus me asiino, "Ikii me domba wodaa komo yiba es-
eaniyu ko Sabat naagoo miya peneata kaama maseageeyaa,
se maa?
12 Domba mee ebo agiyoo maa diya mée tomaa mee ko
mee asii esee ebo yoka Sabat naagoo miya kisee daamaa
agiyoo yaukuwaano kuwa dagu" see asigi.
13 Kiyoo kaama Yesus me mee yagaa boota see mée to
asiino, "A me yagaa da petaasede" asigi. Yagaa peto asigi
naaki daamaa keepeasigi, naato see see.
14 Parisi kaa bagee yuwa kagoo ebo kaa peedaakea, Yesus
wugiino see menaa koogo wegapegeekea.

Yesus mee kaa wegawoo seta menaa

15 Parisi kaa bagee me wugiino dimii mee Yesus ne-
keenta kaama peedoota apanaa magaa kaa, mée eebaa Wa
sekaataa peegea. Wa me okoo kaa meanee seta agiyoo
uduma yataa kiyaabuu semaata okoo paagoo asiino,
16 "Anii mée paagoo se naipi kiyaai" see asigi.
17 Wa me ukuwata-ukuwata kuwa ko idukaa Ogatamee
me nabi Yesaya paagoo eewegata menaa da uwa daaga yoo.
Kuwa menaa kuwa ko kisee:
18 "Mee ko Ni me daamaa wigintaata Mée, Ni me asiyaa
menaa daamaa naukuwataa see Mée.
Waa ko Ni me epa see Mée, Anii dimi wikii-wikii
nasiyaayaa Mée.
Ni me Roh mee Wa kaa tuyaata,
mée tomaa-tomaa Ogatamee me okoo kaa menaa kuwa
daamaa yadaakomee taatagi yoka, see menaa kuwa
okoo paagoo nawegakumiitagi.
19 Waa aawisi-maawisi menaa se wegaatagi, ebo menaa-
menaa miya taa,

† **12:8** "Mée Yogaa mee Sabat naagoo epoo Mée" see aseta menaa mee ko Sabat naagoo yoka see kaa menaa kuwa Yesus Wa too mena pekatagaa see Mée, apanaa bagee me se, see aseta menaa mee.

bedaa ebo bagee okoo me etaawee ebo menaa we-
gapegee siyaa see see kuwa miya taa see Mée.
20 Ituunta koto usii to mee miya Wa me se dukuuniyaapi,
biyaa otooguu to diino see koo taaka kiyaa miya se
deeyaapi.‡
Waa kisee daba see dimii kaa mena mée yadaakomee
siwoo taapi, kisee too mée tomaa mikee menaa too
yayeewoo taatagea yoo too.
21 Mée tomaa-tomaa Wa kaa too dimi kotopiwoo taatagea"
see menaa ebeamaata. *Yes 42:1-4*

*"Yesus mee paa tawata kaama too paa yaabagaapeasiyaa"
see yawegata menaa*
Mrk 3:20-30, Luk 11:14-23

22 Kiyoo kaama mée ena badaa maadoota Yesus paagoo
eemegea. Waa paa me peneata kaama emaa miya pedeo,
mena miya wegaano naka. Yesus me paa yaabagaapeasigi
naaki mena miya wegaano keago, emaa miya awee keep-
easigi.
23 Mée uduma dimi nagimegea. "Sooi, idukaa kaama
Daud ma apaa kaa Mée to meetagi see wegawoo seta Mée
mee ye?" see wegagea
24 kiya kuwa menaa Parisi kaa bagee yuwa yeeta kaama
asiino, "Kisee se. Wa me paa yaabagaapii segeeki kuwa
paa me eboo Beelzebul mee tawata kaama too paa yuwa
yaabagaapeasiyaa" see menaa yawegagea.
25 Okoo me gaayaa dimii kuwa Yesus me ipi kemaata
kaama ebea-ebea menaa kaa asiino, "Maga ena kaa bagee
okoo aawisi-maawisi siyu ko mée ukubaanta kaama asii se
pesee kiyaa, okoo pedeo kiyaa. Kota kaa bagee yuwa miya
okoo aawisi-maawisi siyu ko aapataga naadi kaama se pesee
kiyaa, kisee dabaa kiyaa. Ee ena kaa bagee miya kisee kiyaa.
26 Mee mokoo miya paa tabaa da aawisi-maawisi siyu ko
mee asii se pesee kiyaa. Kisee Iblis me wa kaa tabogetaa
see paa yuwa abagaapeasiyu ko kuwa paa yuwa kaasee
pesee kiyaa? Iyo, ebo se tuyaa. Paa yuwa uduma ukubaanta
kaama dabaa kedaa siyaa.§
27 Ikii me Anii 'Beelzebul mee tawata kaama too paa
yaabagaapii siyaa' see menaa naweganaakea kiya ikii yaato
bagee yuwa me mapeagiyoo pesee kaa paa yaabagaapii

‡ **12:20** "Biyaa otooguu to diino see koo taaka kiyaa miya se deeyaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus Waa dimi daba see Mée kemaata daba bagee kiyaa miya epa kaapi, pedeo see se asiipi, se wisintagaapi see ebea-ebea. Ituunta koto usii to ebea-ebea mee miya kisee.

§ **12:26** Kuwa menaa kuwa ko Yesus me paa tawata kaama paa yaabagaapeasiyaa se. Waa paa yaato bagee naaki Wa me paa yuwa si yaabagaapeasiyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa yuwa.

siyaa ya? Ikii yaato bagee okoo me miya Anii see see
Ogatamee me pesee kaa paa yuwa yaabagaapii siyaa, se
maa? Mikee yoka ikii me nakobanaakea menaa kuwa
makapaa menaa too see kuwa ikii yaato bagee me too
kisiyaa.
28 Eto ko Anii paa yuwa yaabagaapii siyaa mee ko
Ogatamee me Roh pesee kaa kemaata kaama eto kiipaa
Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa ikii paagoo
ukuwaandaa taaka ii see kuwa daamaa nekeenii.
29 Mena ena ma kisee: Omaago kiyaa mée wa me agiyoo
yuwa mée me oma yamasiino see gaayu ko wa me ee yiba
seemeta kaama wa me agiyoo yuwa kaasee yamasiyaa?
Mee omaago kiyaa mée wa keta one gadimemaata kaama
too wa me agiyoo yuwa daba yamasegeeyaa.*
30 Anii ma epo enaataa eeukuwaano be see bagee kuwa
ko Anii nawisintaa see bagee yuwa too, bedaa Anii ma epo
enaataa niikutumeeii taano be see bagee kuwa miya mée
peeda-paada nasiyaayaa bagee yuwa too.†
31 Kisee kemaata Ani me kisiino ko: Mée me pedeo
ukuwayaa agiyoo yuwa ma, pedeo see yawegaa-wegaa siyaa
yuwa ma uduma Ogatamee me epa yaekeasiyaa kiya Roh
Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa epa
se ekeasiyaa.
32 Bedaa Mée Yogaa mee pedeo see yawegaa-wegaa
siyaa bagee kuwa uduma epa ekeasiyaa kiya Roh Kudus
mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa epa se
ekeasiyaa, eto miya, iminookaa miya kisee too yoka daamaa
nekeenii."‡

Poo ota ekayaa-ekayaa ebea-ebea menaa
Luk 6:43-45

33 "Piya wodoo to daamaa kiyu ko poo yuwa miya daamaa
ekayaa, bedaa piya wodoo to pedeo kiyu ko poo yuwa
miya pedeo kiyaa. Piya wodoo to daamaa see piyaa miya,
pedeo see piyaa miya kuwa poo ota yuwa deeta kaama too
yanekeeniyaa.

---

* **12:29** Mee omaago kiyaa mée mee mena nekeeniino yaato ko Iblis mee ebea-ebea. Oma yamasetaa see mée mee ko Yesus ebea-ebea. Waa paa yaabagaapeasiyaa yoka Wa too ebo, Iblis ma, paa yuwa ma kuwa dabaa see kuwa nekeensi naadi menaa. † **12:30** "Anii ma epo enaataa niikutumeeii taano be see bagee" see mee mena nekeeniino yaato ko Parisi kaa bagee ebea-ebea mee. Okoo Yesus ma epo enaataa mée yuwa Ogatamee paagoo niikutumeeii taano be see bagee yuwa. ‡ **12:32** Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa ko "Yesus me paa yaabagaapii segeeki kuwa Roh Kudus me pesee kaa se kiya paa tawata kaama too yaabagaapii siyaa" kisee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa. **12:33** Mat 7:20

34 Yaai, ikii otoogiyoo tomaa da miya kisee. Ikii dimi
pedeo bagee yoka kaasee daamaa menaa wegamaayaa? Iyo,
ebe kaa wegayaa menaa kuwa dimi yiba gaata-gaata yuwa
me too mena wegayaa yoka ikii iyo.
35 Dimi daamaa bagee gaayu ko dimi yiba daamaa menaa
eebaa maataata kemaata daamaa menaa too wegayaa.
Dimi pedeo bagee gaayu ko dimi yiba pedeo menaa eebaa
maataata kemaata pedeo menaa too wegayaa.
36 Ani me kisiino ko: Iminookaa Ogatamee me mée
wigintagaatagi naagoo mée gakata okoo me otoopa wegata
menaa yuwa uduma okoo ekaato dogaatagea.
37 Mee ko ikii me wegata menaa kuwa me kemaata
aa dimi topoo see mée yoka naadi pe-kiwigintagaatagi
miya, bedaa aa dimi pedeo see mée yoka naadi pe-
kiwigintagaatagi miya, kisee kiyaa yoka daamaa nekeenii"
see asigi.

Yesus "Aa dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai" see aseta menaa
Mrk 8:11-12, Luk 11:29-32

38 Kiyoo kaama Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée
topetaa see bagee ma okoo wedo waa naa Yesus paagoo
asiino, "Guru, Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi
dimi nagii-nagii agiyoo ena inii diinake yoka mée deeyaai"
see asegea.
39 Kiya Yesus me asiino, "Yaai, Ogatamee ma dimii ekeata
esee pedeo dimii, pedeo menaa kaa too umiwoo, toowoo
see bagee yuwa me Ni paagoo 'Aa mikee kisee Mée ii see
kanekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai'
see nasegeekea kiya se kiukuwaapa. Ikii me Aa mikee kisee
Mée ii see nanekeensea naadi Anii idukaa nabi Yunus wa
me ukuwata peeta menaa mee too kiiwegaanaka.
40 Mee ko Yunus waa unu wedo, egapii wedo doge damaa
to yibaa taa toogee seta. Mee see see miya Mée Yogaa mee
unu wedo, egapii wedo maga yiba tootagi.
41 Iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo
Niniwe bagee yuwa ma, ikii etokaa bagee yuwa ma aya
andoo peedaa seta kaama okoo me ikii kaa kiwegaatagea
menaa ko kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko pedeo dimii, pedeo
menaa ekeasiino taa, Ogatamee ma dimii menaa kaa se
toowoo see bagee yuwa too' see menaa kuwa ikii kaa
kiwegaatagea. Idukaa kuwa Niniwe bagee me Yunus me
weganaa seta menaa kuwa mikee nao naadi kaama okoo
me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata Ogatamee ma dimii
menaa kaa too toowoo seta. Okoo me kisee ukuwata kiya

12:34 Mat 15:18, 23:33 **12:38** Mat 16:1-4 **12:40** Yun 1:17

ikii ko taa yoka kuwa menaa kiwegaatagea. Yunus mee
ebo kiya eto kiipaa Yunus mee asii eboo Mée ena nakaayoo
tupi.§
42 Bedaa idukaa api ena, yamuyaato maga ena kaa ebo
tookee apii beesekaa magaa kiya Salomo wa me dimi ipi
kaa menaa kuwa si yeega ou naadi pakata. Si yeega ou dimii
gaata kemaata iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi
naagoo mee apii to ma, ikii etokaa bagee yuwa ma aya
andoo peedaa seta kaama wa me ikii kaa kiwegaata menaa
mee ko kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko A me menaa se
kayeetaa see bagee yuwa' see menaa kiwegaata. Salomo
wa me ipi see dimii mee mikee ebo kiya eto kiipaa Salomo
mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi" see asigi.

Paa yaabagaapeata kaama bedaa mée yiba metaki miyaa naadi aseta menaa
Luk 11:24-26
43 Bedaa Yesus me wegaano, "Paa kuwa mée yiba kaama
yaabagaapeata kaama uwo taa see maga ugii da taa ometaa,
totaa see yoo abanaa siyaa kiya se deemaayaa.
44 Deemagaano taa naadi kaama 'Bedaa ni me toogee
sepa yoo metaki poonaka' see gaayaa. Peedoota mee ee
kaa peemaaga naaki mée taa, daamaa gekedeepeata kaama
kuwa ee kaa agiyoo daamaa wiginemaata topa see deeyaa.*
45 Daamao, imi taa naadi kaama peedoota apanaa esee
pedeo see paa petoo waa naa badaa maageeta kaama mee
mée to yiba toogee siyaa. Kiyoo toogee naadi kaama mee
mée to pedeo kiyaayaa. Petamanii paa yaabagaapeasiino
taa kaboo wa me umiino, toono pedeo too kiya eto mee
kaama asii wa me umiino, toono kuwa mee asii esee pedeo
kedaa siyaa. Etokaa bagee yuwa miya kisee. Okoo pedeo
dimii, pedeo menaa kaa too umiwoo see bagee yoka okoo
pedeo kaano kuwa ko kisee too pedeo kega, pedeo kega
siwoo siyaa" see asigi.

Yesus ma ena kenaa bagee kuwa maamee nuwaa see kuwa nekeensi naadi menaa
Mrk 3:31-35, Luk 8:19-21

---

§ **12:41** "Yunus mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi" see aseta menaa mee ko Niniwe bagee kuwa okoo apanaa tomaa kaa bagee kiya Yunus me pe-eewegata menaa kuwa mikee gaata. Yesus me Anii ko Yunus mee asii eboo kiya etokaa Ni me eewegata menaa kuwa kaasee kaa Israel bagee yuwa mikee nagaano taa ya naadi aseta menaa. **12:42** 1Raj 10:1-10 * **12:44** "Mee ee yiba mée taa" see menaa mee ko paa mée yiba kaama yaabagaapeata kaama mée to daamaa kiyaa kiya Yesus me menaa si yayeeyu ko Roh mee mee mée to yiba se tuyaa, waa bedaa pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee.

46 Yesus kuwa menaa yuwa mée eebaa eewegataaki too ko
okooto ma, menaanii yuwa ma kuwa meemaagea. Yesus ma
mena eewegaano see naadi yoo da kaa yiinaageeta toomuu
taakea.
47 Mée ena me Yesus asiino, "Deede, abaayo ma, agaabee
nokaa yuwa ma kuwa meemaata mena kaawegaano see
naadi yoo da kaa kadiitoo taakea" see asigi.
48 Yesus me asiino, "Nibaayo mee maapii naa ya? Anii ma
kenaa bagee kuwa maamee nuwaa naa ya?" see asigi.
49 Wa me topenaa see bagee yuwa kepo tamo omeeta
kaama asiino, "Deede, nibaayo nokaa yuwa ma, Anii ma
kenaa bagee yuwa ma kuwa.
50 Mikee, epoo to wodoo Neataagi me gaata-gaata yuwa
daamaa yaukuwataa see bagee kuwa ko Anii ma kenaa
bagee ma, nibaayo nokaa ma kuwa yoka" see asigi.

Yesus me ebea-ebea menaa kaa wegata menaa

13

13:1-52

1 Mee naagoo Yesus mee ee kaa kaama peedoota piku
geboo da kaa animaata toomuu taaki too ko
2 mée eebaa Wa paagoo kutuukea. Mée eebaa naadi
kaama uwo dagii da kaa koma ena kaa pakaanta animaayu,
mée yuwa ea da kaa yiinaageeta totaakea.

Poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebea menaa
Mrk 4:1-9, Luk 8:4-8

3 Wa me topetaa see menaa kuwa ebea-ebea menaa kaa
eebaa mée yuwa topetaa. Wa me wegaano, "Mée ena
gandum poo keepa sigimenaa taano see naadi peegi.
4 Keepa sigimenaaka too ko noonaa etaa da kaa eseanee
naadi bedo yuwa me nootaagea. 5 Bedaa noonaa oma agoo
see magaa kaa, maga eebaa taa see yoo eseaneeka. Maga
eebaa taa kaa moga iyadaaka
6 kiya mani yuwa maga yiba daamaa poono taa kemaata
keno mega ko kuwa iyapa yuwa denadaa naadi wii kedaaka.
7 Bedaa noonaa miya takuu uwaa yiba eseaneeka. Iyaga
kiya boo aatakiika naaki egaapeasega.
8 Mee kaama too noonaa yuwa daamaa magaa kaa
eseaneeka. Iyata kaama poo ekaga naaki poo ukuu noonaa
ogei me badoo, noonaa bado ena, noonaa amaamo, kisee
ekadaaka.
9 Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.

12:50 Mat 7:21, Luk 11:27-28

Yesus me mée yuwa ebea-ebea menaa kaa topegee seta kuwa kaa menaa
Mrk 4:10-12, Luk 8:9-10

10 Yesus me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "A me mée yuwa topegeeke kuwa kaasee kaa ebea-ebea menaa kaa topegeeke?" see asegea.
11 Wa me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa. Eto ikii kuwa menaa daamaa nekeeniino dimii mee kineegi kiya apanaa bagee ipi kiyaano taa.
12 Kuwa ko agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea. Okoo koga eebaa kedaa taapea kiya taa kiyaa bagee yuwa okoo me peenaa kiyaa yuwa miya yamasegeeyaa.*
13 Anii ebea-ebea menaa kaa mée yuwa paagoo eewegageeka mee ko okoo deegea kiya se deegea mokoo, mena yeegea kiya si yeegea mokoo, se nekeenegea. Kisee kemaata Anii ebea-ebea menaa kaa okoo paagoo eewegageeka.†
14 Idukaa nabi Yesaya me wegawoo seta menaa kuwa okoo kaa uwa daaga yoo, kuwa ko kisee:
Ogatamee me wegata menaa ko
'Ikii kisee too yeewoo taapea kiya se nekeeniipea,
kisee too deewoo taapea kiya se gaamagaapea.
15 Mee ko okoo dimi eboo kegea,
apa miya takiinegea,
emaa miya sibuunegea kuwa me okoo dimi ewo kedaa seta.
Kuwa ko okoo emaa me se deesi naadi,
apa me si yeesi naadi,
dimi me se nekeensi naadi dimi ewo kedaa seta.
Kisee taa naaki okoo Ni paagoo namiyaa,
okoo pedeo kiyaabuu see agiyoo yuwa kuwa Ani me yataa kiyaayaa' see menaa ebeamaata. *Yes 6:9-10*
16 Okoo kisee bagee kiya ikii ko dimi ipi see bagee. Emaa miya diino keago, apa miya mena yeeyaa yoka daamaa, ede nao.
17 Anii mikee kisiino ko: Eto ukuwaandaa taaka agiyoo kuwa ikii deegea, ipi kegea kiya idukaa nabi bagee yuwa ma, Ogatamee me menaa yayeewoo seta bagee yuwa ma okoo mée eebaa diino taa. Ikii me deegeekea agiyoo kuwa

---

* **13:12** "Agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea" see menaa mee ko okoo kuwa yeetaa see menaa daamaa peneata doowoo siyaa bagee kuwa bedaa maamaa agoo kedaa taapea, maamaa ipi kedaa taapea yoka naadi aseta menaa. **13:12** Mat 25:29, Luk 8:18, 19:26 † **13:13** Yesus me "Anii okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa eewegageeka" see asigi menaa mee ko okoo Ni yaato taa see bagee yuwa yoka naadi mani menaa kuwa awee da kaa si yakiyaayaa, see menaa mee.

okoo miya deega naaki ou see dimii gaata kiya diino taa,
bedaa ikii me yeegeekea menaa kuwa okoo miya yeega
naaki ou see dimii gaata kiya yiino taa see kuwa mikee
kisega."

Poo keepa ebea-ebea menaa mee mena nekeeniino yaato ase-maneeta menaa
Mrk 4:13-20, Luk 8:11-15

18 "Kisee kemaata poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebea
menaa mee mena nekeeniino yaato kuwa daamaa yii, mee
ko kisee:
19 Etaa da kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko Ogatamee
Wa too ebo mée eetuyaa menaa da yeegea kiya dimi se
nekeeniyaa bagee yuwa mokoo. Okoo gaamagaano taa
naadi pedeo yago mée Iblis meedoota okoo dimi yiba
sigimpea yuwa yamasedoo peeyaa, see ebea-ebea mee.
20 Oma dagi kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da
yeeta kaama moga ede ma, ede ma masiyaa bagee yuwa
mokoo
21 kiya okoo manii da taa yoka okoo ae-wae siyaa kaboo
makii taa see kaa maamaa se toowoo siyaa. Mée me kuwa
menaa peneata bagee yuwa wegee-wegee siyaa kaboo okoo
kuwa menaa ekeata peeyaa see ebea-ebea mee.
22 Takuu uwaa yiba eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa
da yeegea kiya mée me dimi-pami kuwa me mee menaa da
dapimeekee. Kuwa ko okoo me umiino, toono yiba gaagaa
dimii mee ma, kepe, kisee mée deebaa siyaa agiyoo ou dimii
mee ma kuwa dimii yuwa me mee menaa da egadaa naadi
kaama okoo poo ekaano taa see wodoo yuwa ebea-ebea.
23 Daamaa magaa kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko
menaa da yeeta kaama daamaa nekeeniyaa bagee yuwa
ebea-ebea. Okoo me poo ekawoo siyaa yuwa kuwa ko mée
noonaa poo ukuu ena kaa ogei me badoo, noonaa bado ena,
noonaa amaamo kisee eebaa kedaa siyaa bagee kuwa, see
ebea-ebea menaa mee" see asigi.

Gandum yupii má boo iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa

24 Yesus me ebea-ebea menaa ena miya okoo eewegaano,
"Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Mée
ena daamaa keepa yuwa wa me bugii da kaa sigimemaayu.
25 Kiya daatooyiba yaato mée uduma toomoo ompea
kaboo waa ma aawisii taa see mée to meedoota mee
gandum bugii da kaa má boo yuwa koogo yasigimenaa
naadi peegi.
26 Gandum kabaga yuwa iyadaaka kaboo má boo yuwa
miya iyadaaka.

13:22 1Tim 6:9-10

27 Bugi epoo mée wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa
wa paagoo meemaata kaama asiino, 'Neataagi, a me bugii
da kaa daamaa keepa yuwa too sigimenaa seme kiya kuwa
yupii má boo yuwa miya iyadaaka kuwa kaasee kaa ya?'
see asegea naaki
28 'Anii ma aawisii naataa see mée wa me nakoo simi kepa
ke' see asigi. Okoo me asiino, 'Má boo kuwa badeepii taano
naa daamaa ye?' see asegea naaki
29 'Kisee se, se badii. Má boo kuwa badiyu ko gandum
kabaga yuwa miya badeendaa taapa yoka ekeasii.
30 Kuwa boo kuwa enaataa ekeasii, poo daayaa naagoo
too daayaa. Mee naagoo ani me poo nadaaii taa see bagee
yuwa paagoo "Daaii semaata má boo kuwa keta biyaa
kaa yuwitaasi yoka kutumeeii semaata pugi taamemagaai.
Kiyoo kaama gandum poo yuwa kutumeeii semaata ni me
maagee yoo namagaai" see asiita' see kuwa. Mee mokoo
miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo siyaa kuwa kisee
kaata" see asigi.

Sesawi poo keepa iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa
Mrk 4:30-32, Luk 13:18-19

31 Yesus me ebea-ebea menaa ena miya okoo eewegaano,
"Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Mée
ena sesawi poo keepa ena masegeeta wa me bugii da kaa
weetayu.
32 Sesawi poo keepaa to mee umina peedi kiya iyata ko
piya wodoo to ebo kiwooka siyaa. Kago ebo peeda-paada
naadi kaama bedo yuwa kiyoo geka daamaa maagee siyaa.
Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa"
see asigi.

Ragi see agiyoo iyadoo pakayaa-pakayaa ebea-ebea menaa
Mrk 4:33-34, Luk 13:20-21

33 Bedaa Yesus me ebea-ebea menaa ena miya mée eewe-
gaano, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee:
Api ena ragi yeeyee peenaa masegeeta kaama gandum
yeeyee eebaa mokoo ebo otaawee yiba sigimekomeeyu.
Kuwa agiyoo daamaa enaataa me-gokataga, pe-gokataga
naadi kaama eke. Peenaa tookomeeta kaama deeyaa naaki
uduma iyadoo pakapa siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee
Wa too ebo mée eetoono kuwa" see asigi.
34 Kuwa Yesus me mée topetaa see menaa kuwa uduma
ebea-ebea menaa kaa topegee seta. Wa me mée yuwa paa-
goo ebea-ebea menaa ma taa see menaa kuwa eewegaano
taa.

13:30 Mat 3:12

35 Wa me topegee seta kuwa idukaa nabi bagee me menaa
da uwa daaga yoo, kuwa ko kisee:
"Anii ebea-ebea menaa kaa wegaapa,
epoo to, magaa to ogaataata yoo kaama eto too boone-
maata menaa yuwa kuwa Anii wegakumiipa" see
menaa ebeamaata. *Mzm 78:2*

Gandum yupii má boo iyayaa ebea-ebea menaa mee mena nekeeniino yaato ase-maneeta menaa

36 Yesus kuwa menaa eewegamaata kaama amo kaa naa
kaa ee ena yiba seemetaa. Wa me topenaa see bagee
yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "Kuwa gandum yupii má
boo iyayaa ebea-ebea menaa mee mena nekeeniino yaato
daamaa mée ase-manee taai" see asegea.
37 Wa me asiino, "Daamaa keepa sigimenaa taano mée
mee ko Mée Yogaa mee ebea-ebea.
38 Bugii da mee ko uwoo to, magaa to kuwa ebea-ebea.
Daamaa keepa kuwa ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa
see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yuwa ebea-ebea. Má
boo kuwa ko pedeo yago mée Iblis wa yaato bagee yuwa
ebea-ebea.
39 Aawisii taa see mée to mee, má boo sigimenaa sipi
mée mee ko Iblis mee ebea-ebea. Poo daaii semaata
kutumeeii siyaa kuwa ko iminookaa mée tomaa-tomaa
yuwa Ogatamee paagoo kutumeeii taatagea kuwa ebea-
ebea. Kuwa poo daaii taano bagee kuwa ko malaikat bagee
yuwa ebea-ebea.
40 Má boo yuwa kutumeeii naadi biyaa kaa yuwitaayaa
kuwa see see iminookaa miya mée tomaa kutumeeii naadi
ukuwaaniita kuwa ebea-ebea.
41 Mee naagoo Mée Yogaa mee Wa me malaikat bagee
yuwa "Pooi" see asiyaa naaki peedoota se-magaa, we-magaa
uduma, Wa too ebo tuyaa magaa kaa okoo mée deebaa
naadi kaama pedeo agiyoo ukuwayaabuu taa see bagee
yuwa ma, pedeo dimii kaa umiwoo see bagee yuwa ma
uduma kutumeeii naadi kaama
42 ebo biyaa yiba tameatagea. Kiyoo ko yege ma, gaagaa
ma too totaa see yoo.
43 Kiyoo kaama Wa me menaa daamaa yayeetaa see bagee
yuwa Okootaagi Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo keno
agoo da wogaamaayaa mokoo see see okoo miya kisee
daamaa umiwoo, toowoo taatagea. Apa agoo see bagee
daamaa yii."

Maga yiba boonemaata agiyoo masega naaki ou see gaayaa ebea-ebea menaa

44 "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee:
Esee ebo agiyoo, maga yiba boonemaata agiyoo kuwa mée
ena me deemaayu, moga bedaa maga yiba boontayu. Esee
ede kaa yiibaga wa me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma pe-
doogeeyu, kepe masegeeta kaama mee magaa to edaa-
maayu. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée
eetoono kuwa."

Mutiara keepa masega naaki ou see gaayaa ebea-ebea menaa

45 "Bedaa Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko
kisee: Agiyoo-pagiyoo pe-doogee taa see mée ena daamaa
see mutiara keepa edaano see naadi abataa.
46 Esee diino daamaa see keepa ena deemaata kaama
yiibaga wa me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma pe-doogeeyu,
kepe masegeeta kaama mee mutiara keepaa to edaamaayu.
Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono
kuwa."‡

Jala goemaayaa-goemaayaa ebea-ebea menaa

47 "Bedaa Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko
kisee kaata: Piku yiba jala onee tameeyamaayaa naaki doge
tomaa-tomaa seemedaakea.
48 Jala pudii kega kaboo maayoo kaa pakaa-goemaayu.
Kiyoo animaata kaama daamaa dogee yuwa wa too
kutumeeii naadi pakaa-awimaayu, pedeo dogee yuwa
tameepii.
49 Mee mokoo miya wodopasi naagoo ukuwaaniita.
Malaikat bagee yuwa me Ogatamee me menaa yayeetaa see
bagee yuwa ma, mena si yayeetaa see bagee yuwa ma okoo
uduma wa too, wa too wigintagaatagea.
50 Wigintaata kaama dimi pedeo bagee yuwa ebo biyaa
yiba tameatagea. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa
see yoo" see asigi.

Idukaa menaa ma, etokaa gipii see menaa ma ekea paaya daamaa nekeeniyaa ebea-ebea menaa

51 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Kuwa
kisega menaa kuwa uduma ikii nekeenegea ye?" asigi naaki
"Ei, nekeenege" asegea.
52 Wa me asiino, "Kisee gaayu ko mena ena ma kisiinaka,
mee ko kisee: Ogatamee me idukaa ebeamaata menaa
mée topetaa see bagee kuwa okoo Ogatamee Wa too ebo
mée eetuyaa menaa daamaa peneata tupiwoo siyu ko okoo

‡ **13:46** Maga yiba boonemaata agiyoo ou kaa menaa ma, mutiara keepa ou kaa menaa ma wiya kuwa mena nekeeniino yaato ko 'Ni me agiyoo-pagiyoo kuwa ebo se, Yesus A too ebo, Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo anii miya epo enaataa totaaka naaki ou' naadi ebea-ebea menaa kuwa. **13:50** Mat 25:31-46

uduma esee ipi see bagee too kiyaa. Mee ko ee epoo mée
wa me ebo agiyoo maagee yoo kaama gipii agiyoo ma,
idukaa magata agiyoo ma ekea paaya awee da kaa ekeasiyaa
mee mokoo see see okoo miya mena uduma awee da kaa
nekeeniyaa" see asigi.§

Nazaret magaa kaa bagee me Yesus wisintaata menaa
Mrk 6:1-6, Luk 4:16-30

53 Yesus Wa me kuwa ebea-ebea menaa yuwa eewega-
maata kaama peedoota Wa me magaa kaa,
54 Nazaret magaa kaa peemaata kaama kiyoo sem-
bahyang segee see ee yiba seemetaa. Wa me mée topetaa
see menaa yuwa kuwa mée uduma dimi nagimegea. Okoo
me aawegaa taano, "Waa kuwa dimi ipi kigi kuwa kaasee
kaa kisee dimi ipi kigi? Bedaa kuwa Wa me dimi nagii-
nagii agiyoo ukuwaaniyaabuu segeeki kuwa maagiyoo naa
tawapi naa ya?
55 Waa piya kapataa see mée yoopaa, se maa? Wabaayo
Maria mee, se maa? Waa ma kenagaa yuwa kuwa Yakobus
ma, Yusup ma, Simon ma, Yudas ma kuwa, se maa?*
56 Bedaa ukuyogaa yuwa miya nakaayoo inii paaya
enaataa topea. Kuwa pesee agiyoo kuwa kayoo kaama naa
masimi naa ya?" see wegagea,
57 kisee Waa wisinegea. Yesus me okoo asiino, "Nabi bagee
kuwa ko mée me ebo ekeasiyaa kiya okoo me magaa kaa
bagee ma, okoo me ee kaa bagee ma kuwa me too ebo se
ekeasiyaa" see asigi.
58 Kisee okoo Yesus mikee gaano taa kemaata Wa me dimi
nagii-nagii agiyoo eebaa kiyoo ukuwaaniyaano taa.

14

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee boota menaa
Mrk 6:14-29, Luk 9:7-9

1 Kuwa kaboo da Yesus mee ogo peega naadi kaama
Galilea wee kaa eboo Herodes me Wa kaa menaa yuwa
yeegi.
2 Yeeta kaama wa kaa tabogetaa see bagee yuwa asiino,
"Mee mée mee ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes
boomi mee. Waa boota kaama aya andoo peepi kemaata

---

§ **13:52** "Gipii agiyoo ma, idukaa magata agiyoo ma ekea paaya awee da kaa ekeasiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me topenaa see bagee yuwa okoo idukaa menaa ma, etokaa gipii see menaa ma ekea paaya daamaa nekeenta kaama mée tupiwoo siyaa see ebea-ebea mee. * **13:55** "Waa piya kapataa see mée yoopaa, se maa?" see yawegata menaa mee ko Yesus Waa inii see see bagee, nabi bagee se. Waa aii bagee keenda naadi yawegata menaa yuwa. Yusup waa piya kapataa see mée.

kuwa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa ukuwamaayaa" see asigi.
3-4 Yohanes boota-boota menaa mee ko kisee: Petamanii Herodes me waebee Pilipus woga ekaa da ko Herodias mee oma yagoemi. Oma yagoemi kemaata Yohanes me "Aa goeano ko daa" see asegeeki. Kisee asegeeki naadi Herodes me "Yohanes mee digiyoo ee yiba nadogeamaai" see asigi. Digiyoo ee yiba dogeamaata kaama
5 Herodes me Yohanes wugiino dimii agoo kiya mée yuwa me Yohanes mee nabi kaa eboo see ekaa peetaa see mée see gaagea kemaata waa wugiino wedaagi.
6 Mee wodoo kaawaa ena Herodes mee kabata naagoo kenoo kaa naano agiyoo naano see naadi waa ma bagee yuwa kutuu semaagea. Kuwa kaboo da Herodias yoopane mee Herodes ikigii to taa waanena-peena senaaka. Herodes waa esee ede kigi.
7 Wa me mee ukuyogaa to asiino, "A me ede kiyaa agiyoo kuwa taa ma taa kaniipa, se kaniino ko daa" see asigi.
8 Okooto me ukuyogaa to paagoo "Kisee idimaai, kisee idimaai" see koogo ase-maneega. Kiyoo kaama mee ukuyogaa to me Herodes asiino, "Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mumoo to mee nadaageeta piring kaa ekeata nadoomeei see kaidimega" see asega.*
9 Herodes mee menaa da yaai, dimi nagimigi kiya mée uduma gii da kaa "A me ede kiyaa agiyoo se kaniino ko daa" see asigi kemaata wa geboo da kaa bagee asiino, "Wa me wegapa-wegapa kuwa pee-yaukuwagii" see asigi.
10 Peedoota digiyoo ee yiba kaama Yohanes mumoo to daageegea.
11 Mumoo to piring kaa ekeata doodoota mee ukuyogaa to paagoo goo-maneegea. Kiyoo kaama mee ukuyogaa to me okooto paagoo dooga.
12 Yohanes me topetaa see bagee yuwa bootaa da masegeeta kaama ogo maagea. Kuwa ukuwapea-ukuwapea menaa yuwa doodoota Yesus paagoo pe-asegea.

Mée lima ribu naano agiyoo Yesus me maamaa eebaa yaagoo kiyaata menaa
Mrk 6:30-44, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-14
13 Yohanes mee wugimaagea see menaa da eewegagea naadi Yesus komaa da kaa pakaanta kaama uwaasii yaato mée taa see yoo Wa too toono see naadi peetaa. Mée eebaa

---

* **14:8** "Yohanes mumoo to daageeta piring kaa ekeata nadoomeei" see idimeta menaa kuwa Yohanes mikee boogi ii see kuwa nekeeniino see naadi idimeta menaa, naano see naadi se. Yohanes me ego-tago seta menaa kuwa apimee Herodias me kagoo kaa idimeta menaa.

Yesus mee kitaa peegi naadi wa me magaa kaa, wa me
magaa kaa kaama maayoo kaa taa peegea.
14 Yesus uwaasii yaato peemaata kaama deamaagi too ko
mée eebaa. Epa nao naadi ikiyoo yago bagee yuwa ikiyoo
yataa kiyaabuuki.
15 Mee naagoo uwaataa da Wa me topenaa see bagee
yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "Uwaapeasega ke,
nakaayoo ee taa, bugi taa see magaa yoka kuwa bagee
kuwa 'Peedaa taai' see asii, okoo gebo kaa magaa kaa naano
agiyoo edaasi ke" see asegea.
16 Wa me asiino, "Peekee se, naano agiyoo kuwa ikii me
okoo manii" asigi naaki
17 "Nakaayoo inii roti magu idibi, doge imi wiya too topa"
see asegea. 18 "Daamaa ke, nadoomeei" see asigi.
19 Kiyoo topea bagee yuwa "Boo dagi kaa animaaii
taai" see asigi. Roti magu idibi ma, doge imi wiya ma
kuwa masegeeyu naadi epoo to yaato pakaa-deeta kaama
Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Kuwa
roti magu yuwa kabatagaa naadi kaama Wa me topenaa see
bagee yuwa goo-maneeyu, mée yuwa yawudikomeegea.
20 Okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo kaama roti
ma, doge ma koga topa ponee-panaa yuwa kuwa Wa me
topenaa see bagee yuwa me meeii naadi kaama iduunee
ayaa gaasi ma wiya pudii aweamaagea.
21 Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, api, yoga se
egaa see, paayogaa too lima ribu.

Yesus piku dagii da taa bado me peeta menaa
Mrk 6:45-52, Yoh 6:16-21

22 Kuwa nota bagee yuwa Yesus me "Koogo peedaa taai"
asiino see naadi Wa me topenaa see bagee yuwa "Ikii keta
koma kaa pakaanta piku asii yaato pooi" see asigi.
23 Kuwa nota bagee yuwa "Koogo peedaa taai" see aseta
kaama Wa too sembahyang taano see naadi pakadoota
maga kutuu ena kaa pakaamaayu. Digiyoo takiinega see
kaboo Wa too totaa.
24 Kuwa kaboo da taa Wa me topenaa see bagee yuwa ko-
maa da piku semoo to kaa peemaagea ko bo ebo okoo poono
yaato taa kaama mega, biku-biku koma kaa wogeedapiika.
25 Aweato yaato kaboo Yesus mee uwo dagii da taa
peedoota okoo paagoo peemaayu.
26 Waa bado me uwo dagii da taa peetaaki see deegea.
Yaai naadi ebo menaa kaa "Apee paao" see asegea
27 kiya Wa me moga asiino, "Taa, Anii yoka ikii se wedaai"
see asigi.

28 Petrus me asiino, "Aa mikee Tuhan mee gaayu ko anii
miya uwo dagii da taa meeno see yoka meei see nasii" asigi
naaki
29 "Meei" asigi. Komaa da kaa kaama eseanta uwo dagii
da taa Yesus paagoo bado me peegi
30 kiya bo ebo, biku-biku weda nao naadi uwo yiba
seemaano see kooki. Ebo menaa kaa "Tuhan, nayaagii!"
asigi.
31 Taka ena Yesus me yagaa esee-goekeata maseageeyu.
"Sooi, aa daamaa mikee nagaano taa see mée kadeega. Aa
kaasee kaa dimi wiya kege?" see asigi.
32 Koma kaa pakaanegea naaki bo taa keepeasega.
33 Kuwa komaa da kaa topea bagee yuwa me Waa ebo
ekee, yaapaagee see kaa "Aa ko mikee Ogatamee Yoopaa ii"
see asegea.

Yesus me Genesaret magaa kaa mée kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa
Mrk 6:53-56

34 Okoo uwaasii yaato Genesaret magaa kaa peemaayu.
35 Kiyoo bagee yuwa me Yesus mee nekeenta kaama kiyoo
magaa kaa, kiyoo magaa kaa mena ogo peeyaagea. Ikiyoo
yago bagee yuwa uduma Wa paagoo eemegea.
36 Wa me doka otoo to "Peenaa nayaadee siyaape ye?" see
asegea. Waa yaadee sepea bagee yuwa kuwa uduma okoo
kaa meanee seta agiyoo taa kedaa seta.

15

Mée me otoopa asii-wega-wega siyaa menaa
Mrk 7:1-13

1 Kaawaa ena Parisi kaa bagee noonaa ma, Musa me
menaa mée topetaa see bagee noonaa ma okoo Yerusalem
magaa kaa kaama peedoota Yesus paagoo asiino,
2 "A me topenaa see bagee kuwa okoo me Yahudi bagee me
asii-wega-wega menaa yuwa wisintagaa segeekea. Kuwa
ko okoo naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo se
wetogetaa see kuwa. Kaasee kaa se deewoo siyaa ya?" see
asegea.*
3 Kiya Yesus me asiino, "Bedaa Ani me miya ikii kisiino ko:
Ikii me asii-wega-wega menaa yuwa deewoo segeekea naadi
kaama Ogatamee me menaa wisintagaakee kuwa kaasee
kaa ya?

14:31 Mat 8:25-26 * **15:2** Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asii-wega-wega menaa ena mee ko "Daa seta agiyoo ewo kaa yaadee sepa ye naadi naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo wetogeano gaano pedeo" see menaa kuwa deewoo seta kiya kuwa okoo me menaa too.

4 Kuwa ko Ogatamee me aseta menaa ena mee ko kisee:
'Okonaka ebo ekeasii' see aseta. Bedaa mena ena miya
kisee: 'Okonaka wisineekee kaa pedeo menaa asiyaa bagee
kuwa wogeepeasii' see aseta menaa mee miya agoo.
5 Kiya ikii me wegawoo seta menaa kuwa wa too ena,
mee ko kisee: 'Mée ena me okonaka paagoo "Ekea me
gaano pedeo agiyoo kuwa kineeyaa kiya Ogatamee paagoo
manega keekee" see asiyu ko
6 wa me okonaka se maniino miya daamaa' see menaa
kuwa ikii me asiyaa. Ogatamee me 'Okonaka ebo ekeasii'
see aseta kiya ikii me otoopa asii-wega-wega menaa kuwa
me Ogatamee me aseta menaa mee wisintagaakee.
7 Yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa,
idukaa Ogatamee me nabi Yesaya paagoo wegata menaa da
ikii kaa uwa daaga yoo, kisee:

8 'Kuwa bagee kuwa ebee to me too Anii ebo naekee
segeekea,
dimi menaa da me taa,
okoo dimi mena yaato beesekaa.

9 Okoo me Anii naapaageekea kuwa makapaa,
bedaa okoo me mée tupiwoo siyaa menaa kuwa miya
mée me otoopa asii-wega-wega menaa yuwa too'
see wegata menaa kuwa" see asigi. *Yes 29:13*

Mée pedeo kiyaayaa agiyoo kaa menaa
Mrk 7:14-23

10 Yesus me kiyoo kutuukea bagee yuwa "Meei" asigi. Wa
me okoo asiino, "Daamaa nayii, nekeenii.
11 Ogatamee me otoopa bagee mée diino kuwa ko
ebeawee seemiyaa agiyoo kuwa me se. Kuwa agiyoo kuwa
me mée se pedeo kiyaayaa kiya ebeawee kaama pedeo
dimii, pedeo menaa kuwa me too mée pedeo kiyaayaa" see
asigi.

12 Wa me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo
asiino, "A me wegape menaa kuwa kaa Parisi kaa bagee
kakagoo kegea see kuwa Aa nekeenege ye?" see asegea.
13 Wa me asiino, "Okoo ko epoo to wodoo Neataagi Wa me
weeno taa see iyoo yuwa yoka mani ma badeepeasiipi.
14 Okoo taano ke emaa se wugii. Okoo ewo, emaa digiyoo
see bagee ena wa keta eepeeyaa mokoo. Emaa digiyoo see
mée gaayu ko wa keta bedaa emaa digiyoo see mée ena

15:4 Kel 20:12, 21:17, Im 20:9

ma eepeeyu ko ekea paaya enaataa komo yiba peeyaa" see asigi.†
15 Petrus me asiino, "Mee yumakaa ebea-ebea menaa da
mee mena nekeeniino yaato mée ase-manee taai" see asigi.
16 Yesus me asiino, "Yaai, ikii se nekeenegea ye?
17 Mée me ebeawee seemiyaa agiyoo uduma kadapoo yiba
seemeta kaama daba tameepeasiyaa yoka mée se pedeo
kiyaayaa see kuwa ikii ewo ye?
18 Ebeawee kaama pakayaabuu siyaa yuwa kuwa dimi
yiba kaama yoka mée pedeo kiyaayaa.
19 Dimi yiba kaama agoo kedaa siyaa yuwa kuwa ko
kisee: mée wugiino ma, tobaaka taano ma, otoopa api
doonaa, paayogaa doonaa taano ma, oma masiino ma, mena
kobaano ma, mée badiino ma
20 kuwa dimii kuwa me mée pedeo kiyaayaa kiya yagaa
da keta uwo wetogeano taa kaa naano agiyoo nuyaa kuwa
me mée se pedeo kiyaayaa" see asigi.

Kanaan kaa apii ena me Yesus mikee gaata menaa
Mrk 7:24-30

21 Muguu naadi Tirus magaa ma, Sidon magaa ma mee
magaawee da kaa peemaagi too ko
22 apanaa tomaa kaa apii ena topa, Kanaan kaa apii. Waa
ebo menaa kaa Yesus mena ugiwooka mega. "Ei, Daud
ma apaa kaa Mée, niyoopane mee paa me peneata kaama
gaagaa ebo nao, epa nagaape ye?" see asepegeeka
23 kiya Yesus me mena peenaa ma asiino taa. Wa me
topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "Mee
apii mee waa uuto mena ma pakataaka kuwa be yoka pooi
see naasii" see asegea.
24 Yesus me asiino, "Ogatamee me nasiino, 'Israel kaa
egadaa seta domba yuwa paagoo pooi' see naseta, apanaa
tomaa kaa bagee paagoo pooi see nasiino taa yoka" see asigi.
25 Mee apii to meedoota Yesus paagoo mumo maga kaa
esee-ekeata asiino, "Neataagi, anii esee gaano pedeo yoka
nayii" asega naaki
26 Wa me asiino, "Yoga yuwa me naano agiyoo masegeeta
kaama kameno maniino ko pedeo yoka" see asigi.‡

---

† **15:14** "Ekea paaya enaataa komo yiba peeyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Parisi kaa bagee okoo Ogatamee me menaa ewo kemaata okoo me topetaa see bagee yuwa miya ewo keta kaama okoo paaya pedeo kiyaa see ebea-ebea menaa mee. **15:14** Luk 6:39 **15:18** Mat 12:34-35, Luk 6:44-45 ‡ **15:26** "Yoga yuwa me naano agiyoo masegeeta kameno maniino ko pedeo" see mee mena nekeeniino yaato ko yoga yuwa kuwa Israel bagee ebea-ebea. Kameno kuwa apanaa tomaa kaa bagee ebea-ebea. Yesus mee Israel bagee paagoo eepeenaa taano see naadi meta, apanaa tomaa kaa bagee paagoo kiipaa se, see kuwa mee apii to nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee.

27 Apii to me asiino, "Neataagi, A me wegage kuwa mikee
kiya kameno epoo mée me naano agiyoo noogee yoo kaama
eseanee siyaa ponee-panaa yuwa kuwa kameno me nuyaa"
see asega.§
28 Yesus me asiino, "Keapii nao, a me mikee nagaano
dimii mee esee ebo yoka a me ou see gaage agiyoo mee
ukuwaaniipa" see asigi. Kuwa kaboo da wa me yogaa to
mee agiyoo taa keepeasega.

Yesus me okoo mée eebaa okoo kaa meanta agiyoo yuwa yataa kiyaabuu seta menaa

29 Yesus muguu naadi Galilea piku geboo da kaa peemaata
kaama pakadoota maga kutuu to kaa kiyoo animaayu naadi
30 mée eebaa Wa paagoo eemegea. Kuwa ko oogimaata
bagee ma, emaa digiyoo see bagee ma, poono naka see
bagee ma, mena wegaano naka see bagee ma, apanaa
kisee agiyoo meanta bagee eebaa miya Wa paagoo eemegea.
Okoo kaa meanta agiyoo kuwa uduma yataa kiyaabuu seta.
31 Kuwa ko mena wegaano naka see bagee mena we-
gayaayu, poono naka see bagee yatamooniyaayu, oogimaata
bagee daamaa peenaa siyaayu, emaa digiyoo see bagee
diino keago yakiyaayu. Kiyoo tuyaa bagee yuwa uduma
dimi nagimeamoo naadi Israel bagee me Eboo Ogatamee
mee yaapaagee seta.

Yesus me mée empat ribu naano agiyoo manta menaa
Mrk 8:1-10

32 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Meei" asigi.
Meemaagea kaboo Wa me asiino, "Kuwa bagee kuwa okoo
unu wedo Ni paagoo niitopea kiya naano agiyoo taa yoka
epa nao. Okoo naadi ma peeweei see asiino be, okoo eta
mana kaa naadi kaa boomagaa taapea yoka" see asigi.
33 Okoo me asiino, "Sooi, nakaayoo ee taa, bugi taa see
magaa. Okoo mée eebaa yoka naano agiyoo naano sikii-
sikii see kuwa kayoo kaama masiipea?" see asegea.
34 Yesus me "Ikii roti magu magoo topa?" asigi naaki "Roti
magu petoo ma, doge peedi wiya waa naa ma topa" see
asegea.
35 Kuwa bagee yuwa "Animaaii taai" see asigi.
36 Kiyoo kaama roti magu petoo to ma, doge yuwa ma
masegeeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see
menaa asigi. Aseta kaama roti kabatagaa naadi Wa me

§ **15:27** "Naano agiyoo eseanee siyaa ponee-panaa yuwa kameno me nuyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mee apii to me kuwa A me Israel bagee maniino agiyoo kuwa peenaa too neeta kaama ni me yogaa to kaa agiyoo mee nataa kiyaape ye naadi ebea-ebea menaa mee.

topenaa see bagee yuwa goo-maneeta kaama mée yuwa
uduma yawudikomeegea.
37 Okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo kaama roti
koga opa topa yuwa meeii naadi iduunee ayaa petoo pudii
aweamaagea.
38 Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, api, yoga se
egaa see, paayogaa too empat ribu.
39 Yesus me kuwa bagee yuwa "Pooi" aseta kaama koma
kaa pakaanta kaama peedoota piku asii yaato Magadan wee
kaa peeta.

16

Yesus "Aa dimi nagii-nagii see agiyoo mée deeyaai" see aseta menaa
Mrk 8:11-13, Luk 12:54-56

1 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee
ma okoo Yesus paagoo meemaagea. Okoo me Yesus mee
kaasee mée to gaadee taano see naadi kaama asiino, "Inii Aa
mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi agiyoo ena, epoo
to wodoo kaama dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai"
see asegea.
2 Kiya Wa me asiino, "Ikii uwaataa da epoo to kaa kogeei
maadaaka see deeyu ko 'Awee kaapa yoka' see nekeeniyaa.
3 Bedaa pedeo komaa miya epoo to kaa kapoo pakaga,
sinu aatakii see deeyu ko 'Kenaagoo ko deka weepa' see
wegayaa. Ikii epoo to kaa deeta kaama 'Kisee kaapa, kisee
ukuwaaniipa' see kuwa ikii ipi see bagee kiya eto kiipaa
ukuwaandaa taaka ii see nekeensi naadi agiyoo kuwa ikii
deegea kiya se nekeenegea.
4 Yaai, Ogatamee ma dimii ekeata esee pedeo dimii, pedeo
menaa kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa me Ni
paagoo 'Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi dimi
nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai' see nasegeekea kiya se
kiukuwaapa. Ikii me Aa mikee kisee Mée ii see nanekeensea
naadi idukaa nabi Yunus wa me ukuwata peeta menaa mee
too daamaa nekeenii see kisega" see asigi. Aseta kaama
apanaa magaa kaa peeta.*

Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo me topeta menaa yuwa si yayeesi naadi menaa
Mrk 8:14-21

---

* **16:4** "Yunus wa me ukuwata peeta menaa mee too daamaa nekeenii" see aseta menaa mee ko Yunus waa doge damaa to yibaa taa unu wedo toogee seta see see Yesus mee miya unu wedo maga yiba ometa kaama aya andoo pootagi kaata see kuwa nekeensi naadi aseta menaa.

5 Yesus me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa koma
kaa pakaanta piku asii yaato peemaata kaama deeyaa naaki
naano agiyoo gaabuu, roti dogaano taa.
6 Yesus me asiino, "Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee
ma kuwa okoo me ragi yeeyee kuwa ikii gaai, nekeenii" see
asigi.
7 Kisee asigi naadi kaama okoo me aawegaa taano, "Mee
kaasee menaa? Inii roti dogaano taa naadi mée asigi menaa
da yoka" see asegea.
8 Okoo dimi abanaakea kuwa Wa me nekeenta kaama
asiino, "Ikii daamaa mikee nagaano taa bagee yuwa nao.
Roti dogaano taa menaa mee kaasee kaa aawegaakea ya?
9 Kuwa miyoo taa ukuwaandaa seta yuwa kuwa ikii
nekeeniino taa ye? Kuwa roti magu idibii to kuwa Anii
kabatagaa naadi kaama mée lima ribu nusi naadi maamaa
eebaa yakiyaama kuwa ikii nekeeniino taa ye? Noomaata
kaama koga topa yuwa meeii naadi iduunee ayaa gaasi ma
wiya aweamaamea kuwa ikii gaabuu sepea ye?
10 Bedaa kuwa roti magu petoo to miya Anii kabatagaa
naadi mée empat ribu nomea. Noomaata kaama koga topa
yuwa iduunee ayaa petoo miya awemaamea, se maa?†
11 Kuwa ragi yeeyee kaa ebea-ebea menaa kuwa ikii
gaamagaano taa ye? Roti dogaano taa naadi kisega menaa
se kiya 'Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma kuwa
gaai, okoo ragi yeeyee agoo see bagee yoka' see menaa kuwa
too kisega" see asigi.
12 Mee kaama too okoo nekeenegea. 'O, mikee, roti iyadoo
pakayaayaa agiyoo kuwa gaai naadi menaa se kiya Parisi
kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo me mée tupiino
menaa kuwa koopoo yoka see kuwa nekeensi naadi ebea-
ebea menaa ii' see kuwa nekeenegea.

Petrus me "Yesus Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée,
Ebo Kristus mee" see aseta menaa
Mrk 8:27-30, Luk 9:18-21

13 Yesus peedoota Kaisarea Pilipi magaa kaa peemaata
kaama Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, "Mée
me Mée Yogaa mee maamee see gaageekea?" see asigi.
14 Okoo me asiino, "Mée noonaa me Aa ko uwo mée
yatukumeta mée Yohanes boomi mee see kagaageekea, mée
noonaa me idukaa nabi Elia mee, mée noonaa me nabi

16:6 Luk 12:1 **16:9** Mat 14:17-21 † **16:10** "Roti koga topa yuwa iduunee ayaa petoo awemaamea, se maa?" see aseta menaa kuwa ko Yesus mee naano agiyoo maamaa eebaa agoo kiyaabuu taa see Mée yoka 'Naano agiyoo dogaano taa yaai' see kuwa se gaai naadi aseta menaa yuwa. **16:10** Mat 15:34-38

Yeremia boota mee yee, apanaa nabi bagee boota kuwa mée
ena aya andoo peemi mee yee, see kagaageekea" see asegea.
15 Wa me asiino, "Kiya ikii gaayu ko Anii maamee see
nagaagea?" see asigi.
16 Simon Petrus me asiino, "Aa ko Ogatamee me Aa ebo
toowoose naadi kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee, toono
too Mée Ogatamee Wayoopaa mee" see asigi.
17 Yesus me asiino, "Daamaa, Simon, Yunus yoopaa, ede
nao. A me wegage kuwa mée me kasegea menaa se kiya
epoo to wodoo Neataagi me aa kaipi kiyaagi menaa.
18 Ani me kasiino ko: Aa mee ko Petrus, omaa to mokoo
see see. Oma dagii da kaa ee maataayaa mokoo Ni me bagee
yuwa a kaa kamaatagaapa.‡ Maataata wodoo Ni me bagee
yuwa kisee too pesee kiwoo taapea. Paa, bogaano, kisee
agiyoo kuwa me miya ikii daba, peedi se kiekeasiyaa.
19 Ogatamee Wa too ebo mée eetotaaki too mena ena too
too mée yadaakomee siwoo taano kuwa Ani me a kaa too
kaekeasega, kunci a paagoo kaekeasiyaa mokoo. Magaa da
kaa a me yadaakomee siyaa menaa kuwa ko epoo to wodoo
Ogatamee me yadaakomee seta menaa doodoo too kaapa.
Kuwa ko a me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee
siyaa menaa kuwa ko Ogatamee me 'Kisee daamaa, kisee
pedeo' see yadaakomee seta menaa yuwa doodoo too kaapa.
Bedaa a me 'Kuwa mikee menaa, kuwa makapaa menaa' see
yadaakomee siyaa menaa kuwa miya Ogatamee me 'Kuwa
mikee menaa, kuwa makapaa menaa' see yadaakomee seta
menaa yuwa doodoo too kaapa" see asigi.
20 Aseta kaama bedaa Wa me topenaa see bagee yuwa
omaago ma asiino, "Mee ko Ebo Kristus mee see kuwa mée
ena ma se naasii" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see aseta menaa
Mrk 8:31–9:1, Luk 9:22-27

21 Mee kaama wodoo Yesus Waa poono etaa agoo naadi
kaama Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Anii
Yerusalem magaa kaa poono gaano pedeo. Peemaata kaama
Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, imam ebo yuwa ma, Musa
me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo me Ni kaa
ae-wae nasiyaayaa agiyoo kuwa maamaa naukuwamaata
kaama mée me nabooyaatagea. Nabooyaata kaama wedaa-
goo to naagoo Ogatamee me Anii aya andoo napeeyaatagi"
see asigi.

16:16 Yoh 6:68-69 **16:17** Gal 1:11-12 ‡ **16:18** Yunani menaa kaa Petrus see ekaa ma, omaa to see ekaa ma ena keenda, ena keenda naadi kisee ekaa munta. **16:19** Mat 18:18, Yoh 20:23

22 Kiya Petrus me Yesus monaa eepeegi. Wa me ego-tago
see kaa asiino, "Tuhan, kuwa agiyoo kuwa Ogatamee me
kaabagaapeasiipi, A kaa se kadeeyaapi yoka kisee menaa
se wegaai" see asigi.
23 Kiya Yesus ikigi pe-maataata kaama asiino, "Iblis, aa
pooi. Anii taamege-taamege se nataai. A me gaage dimii
kuwa Ogatamee me dimii se, mée me dimii too" see asigi.
24 Kiyoo kaama Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa
asiino, "Ni sekaataa nameeno see dimii agoo see bagee
kuwa ko okoo me gaata-gaata yuwa too ede see dimii mee
wisintaata kaama piya boko ma doowoo see bagee kuwa too
Ni sekaataa namiyaa.
25 Kuwa ko okoo ekaato koogo daba toono see naadi
umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa usiyaato ko umina pedeo
kaatagea. Kiya okoo ekaato ekegataata kaama Ni sekaataa
namiyaa bagee kuwa okoo booyaa miya okoo usiyaato ko
daamaa kaatagea.
26 Magaa da kaa agiyoo ou see gaawoo siyaa bagee kuwa
gaayu ko wa me agiyoo tabaa da eebaa, magaa da kaa se-
agiyoo, we-agiyoo uduma epoo mée kiyaayaa miya kiya waa
boota kaama umina pedeo kaatagi see kuwa daamaa ye?
Waa umina pedeo kiyaata wodoo bedaa daamaa nakiyaasi
naadi maniino agiyoo ena ma agoo ye?§
27 Mée Yogaa mee Wa me malaikat bagee yuwa ma epo
enaataa meetagea. Waa Nagamee me pesee ma meetagi,
Wa disii to ebo kaatagi. Kuwa kaboo da Ogatamee me
mée gakata okoo me ukuwagee seta yuwa doodoo daamaa
agiyoo miya, pedeo agiyoo miya maniitagi.
28 Anii mikee kisiino ko: Nakaayoo topea bagee yuwa
noonaa bogaano taa kaa Mée Yogaa mee ebo mée eetoono
see naadi migi see kuwa diitagea" see asigi.

17

Maga kutuu to kaa kaama Yesus epoo ena gakademaata menaa
Mrk 9:2-13, Luk 9:28-36

1 Unu bedimi omemaata Yesus me Wa me topenaa
see bagee Petrus ma, Yakobus ma, waebee Yohanes ma,
kuwa wedoo to okoo too eepakadoota maga kutuu to kaa.
Pakaamaata kaama

16:25 Yoh 12:25-26, Kis 20:24, Ibr 11:24-26 § **16:26** Agiyoo tabaa da eebaa agoo kiyaa miya waa daamaa se toowoo siyaayaa yoka wa me 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too ede see dimii mee ekeata mée me nabooyaapea miya Yesus sekaataa poopa' see gaasi naadi aseta menaa. **16:27** Rom 2:6-8, 2Kor 5:10, Why 22:12

2 deamaagea ko Yesus Waa epoo ena gakademaagi. Ebeyu-
maa da keno kusi-kusii da keenda, Wa me dokaa da miya
esee poodee wikiindaaka.
3 Taka ena Musa ma, nabi Elia ma wiya awee da kaa keta
kaama Yesus ma mena eewegagea.
4 Petrus me Yesus asiino, "Tuhan, inii nakaayoo epo
enaataa kiitoono daamaa yoka kisee Aa ede kiyu ko anii
nakaayoo ee peedi wedo kimaatagaanaka, Aa taano ena,
Musa taano ena, Elia taano ena" see asigi.

5 Kuwa menaa da wegataaki naaki taka ena sinu yuwa,
poodee wikiindaaka see sinuu okoo dagii da kaa esee-
takiinega. Sinu uwaa da yibaa taa kaama mena wuu da
yeegea. "Mee ko Ni me esee epa see Yogaa. Anii Waa dimi
wikii-wikiika. Wa me menaa too yayeewoo taai" see wegagi.

6 Kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa
menaa yuwa yaai naadi se gaata magaa da kaa esee-
gapumedaakea.
7 Kiya Yesus meedoota okoo paagoo yagaa pe-peneata
kaama "Anoogii, se wedaai" see asigi.
8 Okoo deamaagea ko mée taa, Yesus Wa too.

9 Kuyee da kaa kaama esetaaki too Yesus me pesee ma
menaa asiino, "Ikii me deepea-deepea yuwa kuwa mée se
asii. Mée Yogaa mee boota kaama aya andoo peeyaata
kaama asii too mée eewegaai" see asigi.

10 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Musa me
menaa mée topetaa see bagee okoo me 'Nabi Elia mee keta
meetagi' see wegawoo seta menaa mee kaasee menaa?" see
asegea.
11 Yesus me asiino, "Elia wa keta meemaata kaama mée
yuwa ipiipii taano see naadi tupiitagi, see wegawoo seta
menaa kuwa mikee menaa.
12 Kiya Ani me kisiino ko: Elia mee mikee meemaami kiya
mée me nekeeniino taa kemaata okoo me gaata-gaata dimii
kaa waa otoopa taagea. Mée Yogaa mee miya mée me kisee
be kaa otoopa wisintagaapea see kuwa mikee kisega" see
asigi.
13 Mee kaama too Wa me topenaa see bagee yuwa
nekeenegea. 'O, mikee maa, Elia mee meemaami mee ko
uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee kaa menaa yoka'
see nekeenegea.

Yesus me egaanaa ena paa yaabagaapeata menaa
Mrk 9:14-29, Luk 9:37-43

17:5 2Pet 1:17-18 **17:10** Mal 4:5 **17:12** Mat 11:14

14 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee wedoo to ma okoo
eseemaagi too ko mée eebaa topea. Mée ena Yesus paagoo
mumo maga yaato esee-ekeata asiino,
15 "Tuhan, Aa niyoopaa mee epa nagaai. Waa boga-bogaa
yago yogaa, deei-deei ebo. Deemaayaa kaboo biyaa yiba
peantaa, uwo yiba miya eseantaa, kisee too koo segeeki.
16 A me topenaa see bagee yuwa paagoo eepeepa kiya iyo,
si yataa kiyaagea" see asigi.
17 Yesus me asiino, "Yaai, ikii mikee gaano dimii taa see
bagee, dimi koopoo see bagee yuwa nao. Anii ikii ma
eebaa kiiompa kiya Anii bedaa unu magoo kisee too dimi
apaanta ikii ma kiiomegee taapa naa ya? Mee yogaa to mee
nadoomeei" see asigi.
18 Yogaa to eemeemaagea kaboo Yesus me omaago ma
"Paa aa pooi" see asigi naaki mee paa da peega, gaayaa
naaki yogaa to kaa deemaata agiyoo yuwa taa keepeasigi.
19 Mée yuwa pe-seomegea kaboo Wa me topenaa see
bagee yuwa okoo too toomuu taakea kaboo okoo me Yesus
asiino, "Inii me 'Paa pooi' see asiyaa naaki se peega kuwa
kaasee kaa naa ya?" see asegea.
20 Wa me asiino, "Ikii me mikee gaano dimii mee sikii
taa kuwa me paa poono taa. Anii mikee kisiino ko: Ikii
Ogatamee mikee gaano dimii mee peenaa too kiyaa miya
ebo agiyoo ukuwaaniyaayaa. Kuwa ko ikii me mikee gaano
dimii mee sesawi poo keepa peedi ena mee keta kiyaa
miya ikii me mee maga bagoo to 'Getadoota woo maa
kaa pakaanii' see asiyu ko woogeta siyaayaa. Ikii me se
ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa kiyaa.
21 [Ikii me yaabagaapii sedee sepea paa tomaa mee gaayu
ko sembahyang taano ma, naano agiyoo tapoo toogee taano
ma kuwa koo semaata kaama too abagaapeasiyaa, see paa
tomaa mee]" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wiyaagoo to ma aseta menaa
Mrk 9:30-32, Luk 9:43-45

22 Yesus me topenaa see bagee yuwa Galilea wee kaa
Wa paagoo aadee semaata Wa me asiino, "Mée Yogaa mee
omaago see bagee paagoo yaekegatagaapea.
23 Yaekegataata kaama wugimagaapea kiya wedaagoo to
naagoo Ogatamee me aya andoo peeyaatagi" see asigi naaki
Wa me topenaa see bagee yuwa dimi gaagaa ebo.

Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa edaayaa ye naadi aseta menaa

---

17:20 Mat 21:21, 1Kor 13:2

24 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo
Kapernaum magaa kaa peemaata kaama kiyoo toomuu
taaka too ko mée ena Petrus paagoo meemaagi. Waa ko
Ogatamee me ee kaa pajak kepee yamasetaa see mée.* Wa
me Petrus asiino, "Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa
ikii me Guru me edaayaa ye, se edaayaa ye?" see asigi naaki
25 "Mikee, edaayaa" asigi. Petrus ee kaa peemaata kaama
mena eewegaano taa kaboo Yesus Wa me keta Petrus
paagoo asiino, "Simon, Ani me kaapaadiinaka, mee ko
magaa to kaa tookee eboo gaayu ko pajak kepee mee wa
me maamee taano kepee yamasiyaa? Waa ma tomaa kaa
bagee yuwa me kepee yamasiyaa ye, apanaa tomaa kaa
bagee yuwa me kepee too yamasiyaa ye? Aa kaasee gaage?"
see asigi naaki
26 Petrus me asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee kuwa me
kepee too yamasiyaa" see asigi. Yesus me asiino, "Mikee,
Waa ma tomaa kaa bagee yuwa okoo se edaayaa†
27 kiya inii mée se kagoo kisi yoka pajak kepee kuwa
naaedaai. Aa peedoota uwo pikuu da kaa peemaata kaama
kago magaai. Maataata kaama doge petamanii kaapa mee
mee ebeawee kitaa pose kepee ena toopa. Mee kepee mee
masegeeta enaa taano pajak kepee naaedaai" see asigi.

18

Ebo bagee kuwa maamee kiyaa naadi apaadeeta menaa
Mrk 9:33-37, Luk 9:46-48

1 Kuwa kaboo da Yesus me topenaa see bagee yuwa
meedoota Wa paagoo asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée
eetotaa see yoo kiyoo esee ebo kiyaa bagee kuwa maamee
naa kaata naa ya?" see asegea.
2 Yesus me yoga peedi ena "Meei" asigi. Mee yoga peedii
to okoo yupii da kaa ekeata kaama asiino,
3 "Anii mikee kisiino ko: Ikii ebo dimii, ebo menaa
ekeata yoga me dimii, yoga me menaa se masiyu ko ikii
taa ma taa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo se
kiseemiyaayaa.

---

* **17:24** Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa ko tahun gakata Israel bagee mée uduma Ogatamee me ee daamaa yadeetaa, yaipiipii taa see bagee kuwa maniino see naadi maagee seta kepee. **17:24** Kel 30:13, 38:26 † **17:26** Idukaa bagee gaayu ko okoo ma tomaa kaa bagee yuwa paagoo pajak kepee se idimiyaa, okoo me oma takeata magaa kaa bagee yuwa paagoo too pajak kepee idimegee seta kemaata Yesus me kuwa menaa aseta. "Magaa to kaa tookee eboo waa ma tomaa kaa bagee pajak kepee se edaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me topenaa see bagee kuwa okoo Ogatamee me bagee yoka Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa se edaayaa see ebea-ebea menaa mee. **18:1** Luk 22:24-27 **18:3** Luk 18:17

4 See kemaata okoo ekaato dimi peedi ekeata kaama mee
yoga peedii to mee mokoo kiyaa bagee kuwa Ogatamee Wa
too ebo mée eetotaa see yoo okoo esee ebo kiyaa.
5 Mee see see yoga peedii to Ni ekaa yiba daamaa badaa
maayaa bagee kuwa Anii miya daamaa badaa namaayaa
mokoo, see kuwa mikee kisega."

Mée deebaa siyaa bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
Mrk 9:42-48, Luk 17:1-2

6 "Yoga me dimii masiyaa bagee kuwa Anii mikee na-
gaayaa bagee okoo mée waa ena too too miya mée me
deebaa naadi kaama waa pedeo agiyoo ukuwayu ko mee
deebaa sipi mée to yaai. Waa kaakaa da taa ebo omaa
gadeata maakaa piku yiba tamekumiino daamaa.
7 Magaa da kaa mée pedeo kisi naadi deebaa siyaa menaa
eebaa. Mée deebaa see menaa weganaa naadi kaama mée
me pedeo agiyoo maamaa ukuwaandaa siwoo taapa kuwa
mikee kaapa kiya kuwa mée deebaa see menaa weganaa
see bagee kuwa yaai, okoo umina pedeo kaatagea.
8 A me yagaa da me yee, a me badoo da me yee kuwa me
pedeo agiyoo ukuwayu ko daageeta tameepeasii. Aa kisee
too umiwoo, toowoo taa see yoo seemaano ko yagaa, bado
enaato boota see seemaano miya daamaa. Kiya aa yagaa
wiya ma, bado wiya ma se modeemaayaa see biyaa yiba
katameamaatagi kuwa pedeo.*
9 Bedaa a me emaa mee me pedeo agiyoo ukuwayu ko
bigimegeeta tameapeasii. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa
see yoo seemaano ko emaa keepa enaato taa see seemaano
miya daamaa. Kiya aa emaa keepa ekea paaya neraka biyaa
yiba katameamaatagi kuwa pedeo yoka."

Egata domba wodaa ena kaa ebea-ebea menaa
Luk 15:3-7

10 "Kuwa yoga me dimii masiyaa bagee ena ma daba,
peedi se ekeasii. Ani me kisiino ko: Okoo malaikat
bagee agoo. Kuwa okoo me malaikat bagee yuwa epoo
to wodoo Neataagi paagoo epo enaataa toogeekea yoka
daamaa nekeenii.
11 [Mée Yogaa mee egata bagee yuwa daba daagimaa
peeyaano see naadi meta yoka kisega.]
12 Ni me kisiinaka menaa kuwa ikii kaasee gaagea?
Daamaa gaagaa taai. Mee ko mée ena wa me domba wodaa

---

* **18:8** "A me yagaa, bado, kisee agiyoo kuwa me pedeo agiyoo ukuwayu ko daageeta tameai" see mee mena nekeeniino yaato ko yagaa, bado kuwa se kiya pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata kaama too Ogatamee paagoo daba peeyaa, see kuwa gaamaasi naadi ebea-ebea menaa mee. **18:8** Mat 5:29-30

eebaa, ogei me badoo ena agoo kiya ena mee egayu ko
waa kaasee ukuwayaa? Woda eebaa yaato sembilan puluh
sembilan kuwa maga kutuu to kaa aii ekeata egapi mee mee
abaano see naadi peeyaa, se maa? 13 Anii mikee kisiino
ko: Mee domba wodaa mee deemaayu ko esee ede kiyaa.
Wa me ede kiyaa kuwa ko kuwa sembilan puluh sembilan
egaano taa yuwa kuwa kaa ede kiyaa see see se kiya mee
domba wodaa ena too too mee kaa too esee ede kiyaa.
14 Mee mokoo miya epoo to wodoo Ikiitaagi mee kuwa
yoga me dimii masiyaa bagee yuwa ena ma umina egaano
kuwa Waa be."

Yesus mikee gaata bagee ekea wiya mena agoo see kaa menaa

15 Bedaa Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino,
"Anii mikee nagaayaa bagee ena me pedeo kakiyaagi gaayu
ko kuwa menaa da wa paagoo ekea too daamaa koogo
aawegaa taai. Waa a me menaa da daamaa kayeeyu ko
mena taa keta kaama wodoo ekea daamaa dimii, daamaa
menaa kaa umiwoo, toowoo siyaa.
16 Kiya waa a me menaa se kayeeyu ko ekea me menaa
kiyeetaa, kideetaa see bagee mée ena, wiya badaa maadoota
wa paagoo bedaa daamaa aawegaa taai, Ogatamee me
menaa yiba kisee bagee badaa magaai see ebeamaata see
see.
17 Mena aawegaa semaata kaama mee mée to kuwa bagee
me menaa da miya si yayeeyu ko peedoota Anii mikee
nagaayaa bagee uduma paagoo eewegaai. Kuwa mikee
nagaayaa bagee okoo eebaa kuwa me menaa kuwa miya si
yayeeyu ko waa kisee yaekeasii. Mikee, waa ko Ogatamee
ewo see bagee mokoo, pajak kepee yamasegee see bagee
mokoo, waa kisee bagee ena yoka yaekeasii.
18 Anii mikee kisiino ko: Magaa da kaa ikii me mena
ena too too yadaakomee siyaa menaa kuwa ko epoo to
wodoo Ogatamee me yadaakomee seta menaa doodoo too
kaapa. Kuwa ko ikii me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see
yadaakomee siyaa menaa kuwa ko Ogatamee me 'Kisee
daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee seta menaa yuwa
doodoo too kaapa. Bedaa ikii me 'Kuwa mikee menaa, kuwa
makapaa menaa' see yadaakomee siyaa menaa kuwa miya
Ogatamee me 'Kuwa mikee menaa, kuwa makapaa menaa'
see yadaakomee seta menaa yuwa doodoo too kaapa.
19 Bedaa Anii mikee kisiino ko: Magaa da kaa kiyoo ikii
mée wiya ena dimii, ena menaa kaa 'Kisee mée yaukuwaai,

18:15 Luk 17:3 **18:16** Ul 19:15 **18:18** Mat 16:19, Yoh 20:23

kisee mée yaukuwaai' see asiyu ko mikee Neataagi me
kiyiipi, kiukuwaapi.
20 Mikee, mée wiya yee, wedo yee okoo Ani ekaa yiba
kutuu taa siyaa yoo kiyoo Anii okoo yupii da kaa eetuyaa"
see asigi.

Mée epa se ekeasiyaa ebea-ebea menaa

21 Kiyoo kaama Petrus me Yesus asiino, "Tuhan, Aa
mikee kagaayaa bagee apanaa ena me anii pedeo agiyoo
naukuwayaabuu segee siyu ko mee mée to ani me kaagaa
magoo naa epa yaekeasiino gaano pedeo naa ya? Pedeo
agiyoo kaagaa petoo waa naa naukuwayaa kiyaa miya ani
me waa epa yaekeasiyaa ye, epa si yaekeasiyaa ye?" see
asigi.
22 Yesus me asiino "Taa, kaagaa petoo too epa yaekeasiyaa
see se kiya kaagaa bado bado see petoo kiyaa miya epa
yaekeasiyaa.
23 See kemaata Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa
ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Magaa to kaa tookee
eboo ena me wa me agiyoo yaokagee see bagee okaayoo
okoo kaa agoo see bagee yuwa nakade-maneesi see dimii
agoo.
24 Kuwa okaayoo yuwa kadi-maniino see kaboo wa me
agiyoo yaokagee see mée ena, wa kaa okaayoo kepe eebaa,
se egamaayaa. Waa ma okaayoo agoo naadi mee eboo
paagoo badaa maageegea.
25 Waa kepe sikii taa, si yakademaayaa. Kepe sikii taa
naadi mee eboo me wa kaa tabogetaa see bagee yuwa
asiino, 'Mee mée to wa kaa okaayoo yuwa nakade-maneesi
yoka waa ma, wa me api, yogaa yuwa ma, wa me agiyoo-
pagiyoo yuwa uduma pe-nadoogii' see asigi.†
26 Mee agiyoo yaokagee see mée mee moga wa paagoo
kagu maga kaa sebaata kaama asiino, 'Yaai, ebo bagee,
anii kana, epeekaa deemagaapa naagoo kakadiita yoka eto
kiipaa koogo tooi' see asigi.
27 Mee eboo me waa epa nao naadi wa kaa okaayoo yuwa
uduma yawisintaata daba peeyaagi.
28 Mee agiyoo yaokagee see mée to peedoota agiyoo
yaokagee see mée apanaa ena paagoo, waa ma okaayoo
agoo see mée to ma aadookea. Okaayoo peedi kiya mee
mée to kaakaa da taa peneata omaago ma asiino, 'Ni me
okaayoo nakadii' see asigi.

18:22 Luk 17:3-4 † **18:25** Idukaa bagee me ukuwata-ukuwata kuwa ko okaayoo yakadiino see kepee masiino see naadi okaayoo agoo see bagee yuwa apanaa bagee paagoo pe-doogee seta. Waa kisee hamba see bagee ena kiyaata kaama wodoo apanaa bagee me agiyoo aii yaukuwagee seta.

29 Mee mée to moga kagu maga kaa sebaata kaama asiino,
'Mée yogaa to, anii kana, epeekaa kakadiita yoka eto kiipaa
koogo tooi' see asigi.
30 Kiya wa me si yayeeta kaama kagoo kaa mee mée
to peneata digiyoo ee yiba nadogeamaasi naadi eepeegi.
Eepeemaata kaama digiyoo ee yiba dogeamaagea. Mee mée
to wa me okaayoo yuwa uduma yakadetagaatagi naagoo too
daba peeyaayaa.
31 Wa me kuwa yaukuwagi yuwa agiyoo yaokagee see
bagee apanaa yuwa me deeta kaama epa nao naadi mee
magaa to kaa tookee eboo paagoo pe-eewegagea.
32 Mee eboo me kagoo kaa mee agiyoo yaokagee see mée
to 'Badaa namaagii' asigi. Badaa maageegea kaboo wa me
asiino, 'Yaai, aa dimi pedeo see mée. A me maamaa nasege
mee me anii a me okaayoo uduma kaepa kaa kawisintaaga.
33 Ani me aa kaepa kepa kuwa see see a me miya aa ma
epo enaataa ukuwagee see mée to mee epa kaano, daa ye?'
see asigi.
34 Waa kagoo ebo kaa mee mée to digiyoo ee yiba
tameamaagi, wa me okaayoo yuwa uduma mantaata kaama
wodoo too waa daba peeyaayaa, see koo siyaa" see asigi.
35 Yesus me mee ebea-ebea menaa da eewegamaata
kaama asiino, "Mee mokoo miya ikii uduma, ikii esee dimi
menaa da me Tuhan mikee gaayaa bagee apanaa yuwa
epa se ekeasiyu ko epoo to wodoo Neataagi me miya kisee
kiukuwaatagi" see asigi.

19

1 Yesus kuwa menaa yuwa eewegamaata kaama Galilea
wee kaa kaama peedoota Yordan dee kaa uwaasii yaato
Yudea wee kaa.
2 Mée eebaa Wa sekaataa peegea. Peemaata kaama ikiyoo
yago bagee yuwa ikiyoo yataa kiyaabuu seta.

Api ekeasiino kaa menaa
Mrk 10:1-12

3 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee yuwa noonaa Wa
paagoo meemaagea. Yesus me koopoo see menaa wegasi
naadi okoo me Waa apaadiino, "Api ekeasiino gaayu ko api
aii be kaa ekeasiino kuwa naa dagu ye, daa ye?" see asegea.
4 Yesus me asiino, "Ogatamee me menaa ena mee ko kisee:
'Petamanii mée tomaa ogaataata Mée me paayogaa ma, api
ma ogaataata' see ebeamaata menaa mee ikii diino taa, ewo
ye?

18:35 Mat 6:14-15, Yak 2:13 **19:4** Kej 1:27

5 Mena ena miya topa, mee ko kisee: 'Kuwa me kemaata
paayogaa gakata waataagi ma, wabaayo ma kuwa ekeata
kaama wa me goeyaa apii to ma ekea bogaa má ena too too
mokoo kiyaa, kisee too umiwoo, toowoo siyaa' see menaa
ebeamaata.
6 Ekea bogaa keta kaama dimi ena-ena see se kiya dimi
ena too too see kiyaa. Kisee kemaata Ogatamee me ena too
too kiyaata agiyoo kuwa mée me aapataga see se siyaai" see
asigi.
7 Parisi kaa bagee me asiino, "Aapataga see se siyaai see
gaayu ko kaasee kaa Musa me ebeamaata menaa yiba api
ekeasiino ko api ekeasiyaa ya? Wa me menaa mee ko kisee:
'Apimee ekeasiino see gaayu ko api ekeasiino kapogee mee
keta apimee ebea-maneeta kaama ekeasiyaa' see menaa da
ebeamaata" see asegea.
8 Yesus me asiino, "Musa me api ekeasiyaa menaa mee
ko ikii dimi pesee, se kitupimaayaa bagee yuwa kemaata
kaama api ekeasiino ko ekeasiyaa, see menaa ebeamaata.
Kiya petamanii mée tomaa ogaataata naagoo kaama kisee
api ekeasiino menaa mee taa.
9 Ani me kisiino ko: Paimee me apimee ekeata kaama
apanaa apii goeyu ko waa tobaaka taakee mée to kiyaa.
Apimee tobaaka sepa gaayu too paimee me ekeasiyaa" see
asigi.
10 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Paimee ma,
apimee ma aapataga see dimii agoo kiyaa naadi api se geano
too daamaa" see asegea.
11 Yesus me asiino, "Mikee, mée eebaa api tapoo kuwa
kana, se toomaayaa. Api se goeyaa bagee mée eebaa taa,
Ogatamee me pesee kiyaata bagee yuwa too api tapoo
toomaayaa.
12 Kuwa ko mée noonaa agoo keta yoo kaama edo pedeo
kaa api se goeyaa, mée noonaa edo daapeata kaama api
se goeyaa, bedaa mée noonaa ko 'Ogatamee Wa too ebo
mée eetotaa see Mée yoka Wa me agiyoo too yaukuwawoo,
umiwoo taapa' see dimii gaayaa bagee kuwa miya api se
goeyaa. Kuwa menaa masemaayaa bagee yuwa daamaa
masii" see asigi.

Yesus me yoga yuwa kaa yagaa yamaata menaa
Mrk 10:13-16, Luk 18:15-17

13 Kuwa kaboo da yoga peedi yuwa Yesus me okoo kaa
yagaa daamaa yamaataata kaama sembahyang yaukuwasi
naadi Wa paagoo eemegea. Kiya Wa me topenaa see bagee

19:5 Kej 2:24 **19:7** Ul 24:1-4, Mat 5:31 **19:9** Mat 5:32, Mrk 10:11-12, Luk 16:18, 1Kor 7:10-11

yuwa me kuwa bagee yuwa kagoo kaa "Yaai, kisee se" see asegea.
14 Yesus me asiino, "Kuwa yogaa yuwa Ni paagoo daba misi yoka si yawasii. Okoo kuwa see see yoga me dimii masetaa see bagee kuwa okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yuwa yoka okoo Ni paagoo miyaai" see asigi.
15 Yoga yuwa kaa yagaa yamaataata kaama apanaa magaa kaa peeta.

Kepe yago bagee ena me Yesus apaadeeta menaa
Mrk 10:17-31, Luk 18:18-30

16 Egaa ena naagoo mée ena Yesus paagoo meemaata kaama asiino, "Guru, anii iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoosi naadi daamaa ukuwayaa agiyoo naa maagiyoo ukuwayaa naa ya?" see asigi.
17 Yesus me asiino, "Daamaa see agiyoo maagiyoo naa see menaa mee kaasee kaa nasege? Mikee daamaa see Mée mee ko Ogatamee Wa too, kaama taa. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yaato seemaano ou see dimii gaape ko Wa me menaa ipiipi yadeewoo taai" see asigi.
18 Mee mée to me asiino, "Ogatamee me menaa yiba mapea menaa naa ya?" see asigi. Yesus me asiino, "Ikii mée se wugii, tobaaka se taai, oma se masii, kobaakee menaa si yakobaai,
19 okonaka ebo ekeasii, bedaa aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai, see menaa kuwa" see asigi.
20 Mee egaanaa da me asiino, "Kuwa menaa kuwa uduma anii daamaa ipiipi deewoo segeeka yoka mee kaama amoo menaa naa agoo kiyaa ye naadi kaapaadeeka" see asigi.
21 Yesus me asiino, "Kisee aa Ogatamee me menaa uduma sikii, uduma daamaa yayeetaa see mée kaano see dimii gaape ko a me agiyoo yuwa uduma pe-doogeeta kaama masiipe kepee kuwa daba bagee aii manii. Aa kisee ukuwamaata kaama epoo to wodoo agiyoo yuwa kaagoo kiyaata kaama kisee too masiwoo siyaa. A me kepee kuwa uduma wudikomeeta kaama Ni sekaataa nameei" see asigi.
22 Kiya mee egaanaa da me kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimigi. Wa me agiyoo tabaa da eebaa kemaata dimi gaagaa ebo kaa peegi.
23 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Anii mikee kisiino ko: Kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko esee kana.

19:14 Mat 18:3 **19:18** Kel 20:13-16 **19:19** Kel 20:12, Im 19:18 **19:21** Mat 6:20, Luk 12:33-34

24 Bedaa Ani me kisiino ko: Unta wodaa mee abi tokogoo
da yibaa taa mikee pakaa-seomiyaa kiya kepe yago bagee
kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano
ko kana" see asigi.
25 Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa yeeta
kaama esee dimi nagimaakee kaa asiino, "Kepe yago bagee
kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko maamee naa daba
daagimaa peeyaa naa ya?" see asegea.*
26 Wa me okoo maamaa pe-deeta kaama asiino, "Mée
daba daagimaa poono mee ko mée me se ukuwamaayaa
agiyoo kiya Ogatamee Wa me too uduma agiyoo uduma
ukuwamaayaa see Mée yoka" see asigi.
27 Petrus me asiino, "Inii me agiyoo-pagiyoo uduma ekeata
kaama A sekaataa metaake kuwa Aa mée deege. Inii
maagiyoo naa masiitage?" see asigi.
28 Wa me okoo asiino, "Anii mikee kisiino ko: Iminookaa
Ogatamee uwoo to, magaa to gipii kiyaatagi naagoo Mée
Yogaa mee Wa me ebo animagaano yoo animaata ebo
toowoo taatagi, diino esee ebo. Ikii Ni sekaataa bagee yuwa
miya ebo animagaano yoo gaasi ma wiya animaata kaama
Israel bagee mée apa gaasi ma wiya kuwa mena ena too too
yadaakomee siwoo taatagea.
29 Eto ko okoo Ni sekaataa nameeno see naadi okoo me ee,
okoo ma kenaa bagee yuwa, okonaka, yogaanii yuwa, bugi,
kisee ekeata bagee kuwa okoo me kuwa ekeata yuwa bedaa
apanaa miya maamaa masegee taapea, bedaa iminoo miya,
iminoo miya kisee too umiwoo, toowoo taatagea.
30 Kiya eto kiipaa ebo kiyaa bagee mée eebaa kuwa
iminookaa yaato peedi kedaa taatagea, bedaa eto kiipaa
peedi kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato ebo
kedaa taatagea" see asigi.

20

Anggur poo bugii yagayaa ebea-ebea menaa

1 Yesus me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa
kuwa ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Bugi epoo mée
waa esee pedeo komaa kaama wa me anggur poo bugii
yayagaano bagee abaano see naadi peegi.

---

* **19:25** "Kepe yago bagee kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko maamee daba daagimaa peeyaa?" see asegea menaa mee ko okoo me gaano, 'Kepe yago bagee okoo me agiyoo-pagiyoo eebaa kuwa ko Ogatamee me okoo kaa manta agiyoo yuwa kemaata Wa me ede kiyaa see bagee yoka okoo daba daagimaa peeyaa' see dimii gaata kaama asegea menaa kiya kisee taa. **19:28** Luk 22:28-30 **19:30** Mat 20:16, Luk 13:30

2 Deemaata kaama wa me okoo asiino, 'Egapii ena ko kepe
ena-ena kiniipa yoka bugi pe-nayagaai' see asigi.
3 Keno eboo-taboo see kaboo bedaa waa bugi yayagaano
bagee apanaa miya abaano see naadi peedoota agiyoo
edaagee yoo pasar kaa peemaagi too ko mée noonaa aii
toomuu taakea.
4 Wa me asiino, 'Ikii miya ni me bugii pe-nayagaai, ikii me
ukuwaapea doodoo kiniipa yoka' see asigi.
5 Okoo bugi kaa peegea. Keno mée mumoo to kaa
pakaamaagi see kaboo waa bedaa yumakaa asigi-asigi pe-
asigi. Bedaa keno ese-kotoonigi see kaboo miya pe-asigi.
6 Bedaa uwaataa da peedoota mée topea yoo peemaagi
too ko mée noonaa aii toomuu taakea. Wa me asiino, 'Ikii
kaasee kaa kenaagoo egapii aii toomuu taakea ya?' see asigi
naaki
7 'Agiyoo naukuwaai see mée asiino bagee taa kaa' see
asegea. Wa me asiino, 'Kisee gaayu ko ni me bugii pe-
nayagaai' see asigi.
8 Sege menaa da bugi epoo mée me wa me bugii yadiitoo
taa see mée to asiino, 'Kuwa bugi nayagapea bagee yuwa
uduma mena naogaai. Okoo uuto mepea bagee kuwa keta
naedaai. Kuwa edaamaata kaama keno ese-kotoonigi see
kaboo mepea bagee yuwa naedaai, kisee-kisee petamanii
mepea bagee yuwa kaa too' see asigi.
9 Okoo wodopasi uwaataa mepea bagee yuwa kepe ena-
ena masegea.
10 Mee doodoo, mee doodoo kepe masegea, kisee too
pedeo komaa kaama bugi yayagapea bagee yuwa. Kuwa
bagee yuwa me gaano, 'Inii kepe ebo masiipea yoka' see
gaagea kiya okoo miya kepe ena-ena too masegea.
11 Okoo kepe maseta kaama bugi epoo mée kagoo kegea.
12 Okoo me asiino, 'Kuwa uuto uwaataa mepea bagee
kuwa keno ena too too bugi kayagapea kiya inii ko pedeo
komaa kaama, kana ma tani aweta peetaa sepe kiya okoo
ma, inii ma endagii see mée manege' see asegea.
13 Kiya bugi epoo mée me okoo waa ena paagoo asiino,
'Mée yogaa to, nayeede. Anii kadeebaa taano taa. Anii
yumakaa "Egapii ena gaayu ko kepe ena-ena see kiniipa"
see kisiyaa naaki a me "Daamaa" see nasege kuwa mikee,
se maa?
14 Mikee yoka a me bugi nayaataa to mokoo da mee
dogaai. Ani me aa kaneega see see anii kuwa uuto mepea
bagee miya kisee maneekee ede.
15 Kuwa ni nekee agiyoo yoka ni me mée maniyaa-
maniyaa kuwa ni me gaayaa-gaayaa doodoo too maniyaa,
se maa? Anii kabu see dimii taa, mée uduma maniino too

see mée kemaata nakagoo kegea ye?' see aseta, see kuwa" see asigi.
16 Bedaa Yesus me asiino, "Mee mokoo miya eto kiipaa ebo kiyaa bagee kuwa iminookaa yaato peedi kedaa taatagea, bedaa eto kiipaa peedi kiyaa bagee kuwa iminookaa yaato ebo kedaa taatagea" see asigi.*

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wedaagoo to ma aseta menaa
Mrk 10:32-34, Luk 18:31-34

17 Yesus Waa Yerusalem magaa kaa pakataaki too eta mana kaa Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to okoo too peenaa eepeanta kaama asiino,
18 "Ikii daamaa nayii. Inii Yerusalem magaa kaa pakataakea. Pakaamaata kaama wodoo Mée Yogaa mee imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo paagoo mée me yaekegatagaapea. Ekegataata kaama 'Waa bogaano gaano pedeo' see menaa yadaakumiipea.
19 Kiyoo kaama apanaa tomaa kaa bagee paagoo yaekegatagaapea. Okoo me wisineekee menaa wisineapea, pepeaduu me dakameamoo taapea. Dakameamoo semaata piya bokoo to kaa booyaapea kiya wedaagoo to naagoo Ogatamee me Waa aya andoo peeyaatagi" see asigi.

Yakobus ma, Yohanes ma okooto me yaidimeta menaa
Mrk 10:35-45

20 Kuwa kaboo da Zebedeus me apimee wa me yogaa Yakobus ma, Yohanes ma wiya Yesus paagoo eemega. Okooto wa me idimaano menaa ena agoo naadi kaama Yesus paagoo kagu maga kaa sebaata toga.
21 Yesus me asiino, "Aa maagiyoo naidimaano see mege?" see asigi naaki "A too ebo mée eetoowoo siyaa yoo kiyoo kuwa ni me yogaa wiya kuwa miya Aa ma epo enaataa ebo toowoosi yoka A geboo da kaa ebo natuyaai. Ena mee A me dagi yagaa yaato naekeasii, ena mee eka yagaa yaato naekeasii, see menaa kuwa kasiino see naadi mega" see asega.
22 Yesus me okoo asiino, "Ikii me naidimegea kuwa dimi ipiipi see gaamagaano taa kaa naidimegea. Anii boodi abaano gaano pedeo, boodi abaakee uwoo otaawee yiba kaama nuyaa mokoo see see yoka Anii miya naapa mokoo ekea miya nuyaa ye?" asigi naaki "Mikee, nuyaa" see asegea.

---

* **20:16** "Eto kiipaa ebo kiyaa bagee yuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko 'Anii apanaa bagee ma endagii see se' see gaayaa bagee kuwa, pedeo komaa kaama bugi yayaata bagee me gaayaa dimii kuwa ebea-ebea. **20:16** Mat 19:30, Luk 13:30 **20:22** Kis 12:1-2

23 Yesus me asiino, "Mikee, ekea miya naapea kiya Ni
me dagi yagaa yaato 'Aa', bedaa eka yagaa yaato 'Waa' see
asiyaa kuwa Ni me se asiyaa. Neataagi me too kuwa asiitagi
bagee yuwa kiyoo ebo tuyaatagi keekee" see asigi.

24 Wa me topenaa see bagee apanaa gaasi yuwa me kuwa
kenaaya kaasee menaa idimegea naadi kagoo kegea.

25 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Uduma meei"
asigi. Wa me okoo asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee yuwa
okoo me eboo yuwa gaayu ko dimi mena pesee, okoo anii
ebo yoka naadi omaago ma ebo totaa see bagee yuwa, see
kuwa ikii miya ipi.

26 Okoo kisee bagee kiya ikii gaayu ko kisee dimii se masii.
Ikii yupii ebo kaano see dimii gaayaa bagee kuwa ko ikii
yupii daba bagee me agiyoo aii yaukuwaai,

27 bedaa ikii yupii ekaa pege-pege see mée kaano see dimii
gaayaa bagee kuwa ko ikii me kana see agiyoo aii kiokagee
siyaa mée to mee see see kaai.

28 Mée Yogaa mee miya kisee. Anii meta mee ko 'Ni
me agiyoo naukuwaai' see aseekee mée kaano see naadi
se kiya 'Ni me kana see agiyoo naukuwaai' see yayeekee
mée mokoo kaano see naadi meta. Kuwa ko Anii ekaato
ekegataata mée kaa yaboogiino see naadi meta, bedaa mée
eebaa okoo Ogatamee ma menaa kuwa yataa kiyaata daba
daagimaa peeyaano see naadi meta" see asigi.

Emaa digiyoo see bagee wiya Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa

Mrk 10:46-52, Luk 18:35-43

29 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma Yeriko
magaa kaa kaama peetaaki too mée eebaa Wa sekaataa
peegea.

30 Kuwa kaboo da taa eta geboo da kaa emaa digiyoo
see bagee ekea wiya animaata totaakea. "Yesus mee amoo-
segeki" see menaa yeeta kaama ekea ebo menaa-menaa kaa
"Tuhan, Daud ma apaa kaa Mée Aa epa mée gaai, epa mée
gaai" see aseamookea.

31 Kiyoo topea bagee yuwa me kagoo kaa "Ekea koogo
tooi" asegea kiya ekea bedaa maamaa mena ogegea.
"Tuhan, Daud ma apaa kaa Mée, epa mée gaai, epa mée
gaai" see asegea.

32 Yesus mee kiyoo tuguunta kaama kuwa mée wiya
asiino, "Ekea maagiyoo naidimegea?" asigi naaki

33 "Tuhan, enaa emaa diino keago see ede" see asegea.

20:27 Mat 23:11, Luk 22:25-27 **20:28** Yoh 10:14-15, Tit 2:14, Ibr 9:28, Why 5:9

34 Wa me epa kaa ekea emaa yuwa kaa yagaa yamaataagi
naaki taka ena emaa awee keepeata kaama kisee ki Wa
sekaataa peegea.

21

Mée eebaa me Yesus mee ede ma, ede ma Yerusalem magaa kaa badaa maageeta menaa
Mrk 11:1-11, Luk 19:28-40, Yoh 12:12-19

1 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo
Yerusalem geboo da kaa magaa ena kaa pakaamaayu,
Zaitun Kutuu to kaa Betpage see magaa kaa. Kiyoo
pakaamaata kaama Yesus me Wa me topenaa see bagee mée
ekea wiya asiino,
2 "Peedoota nakaayoo doodoo magaa kaa peemaata
kaama keledai wodaa oka ena opeemaata topa, pooduu
to ma enaataa see kuwa ekea diipea. Mee wodaa ope
gokataata kaama ekea paaya Ni paagoo nadoomeei.
3 Mena kisiyaa bagee agoo kepa ko 'Tuhan me gaano
pedeo yoka' see naasii. Okoo me 'Daamaa, moga dogaai'
see kisiipea yoka" see asigi.

4 Yesus me kuwa aseta menaa kuwa ko idukaa Ogatamee
me nabi bagee paagoo aseta menaa kuwa uwa daasi naadi
aseta, kuwa ko kisee:
5 "Sion magaa kaa bagee paagoo kisee naasii:
'Deeweei, ikii me Eboo mee ikii paagoo migi.
Waa dimi daba kaa keledai wodaa dagii da kaa animaata
migi,
keledai poodu to wodoo taa ikii paagoo migi' see naasii" see
menaa ebeamaata. *Zak 9:9*
6 Kuwa topenaa see bagee wiya Yesus me asigi menaa da
yaasiino see naadi peegea.
7 Peemaata kaama keledai wodaa okooto ma, pooduu to
ma doodoota Wa paagoo eemegea. Okoo me dokaa yuwa
keledai wodaa dagii da kaa sekeetaata kaama wodaa da
dagii da kaa Yesus animaayu.
8 Yerusalem magaa kaa peegee see etaawee mée eebaa
okoo me tapaato dokaa yuwa beagee naadi etaawee daamaa
yasekeepegeekea, mée noonaa me piya ukuu yuwa taageeta
kaama etaawee daamaa yamagapegeekea.
9 Okoo keta peetaakea bagee yuwa ma, uuto peetaakea
bagee yuwa ma kuwa ebo menaa-menaa kaa "Hosana, Daud
ma apaa kaa Mée mee niiyaapaagee taai! Tuhan ekaa

yadoopi Mée mee migi yoka magiyaage! Hosana, Asii-sege
see Mée mee niiyaapaagee taai!" see wegapegeekea.*
10 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakaamaagi too ko
kiyoo toogee see bagee yuwa dimi oogea. "Mee maamee
naa ya?" see asegea naaki
11 "Mee ko Nabi eboo Yesus mee, Galilea wee kaa Nazaret
magaa kaa Mée mee" see asegea.

Yesus me kepe masetaa see bagee yuwa Ogatamee me ee kaa kaama abagaapeata menaa

Mrk 11:15-19, Luk 19:45-48, Yoh 2:13-22

12 Kiyoo kaama Yesus peedoota Ogatamee me ee kaa
peemaata kaama ee geboo da kaa kiyoo agiyoo pe-doogee
taa see bagee uduma abagakomeeyu.† Kepe aapeka taa see
bagee yuwa ma, poodee see bedoo pe-doogee taa see bagee
yuwa ma okoo me keagee yuwa yagepeepi-paapi semaata
eke.
13 Wa me okoo asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa
ena mee ko kisee: 'Ni me ee mee ko sembahyang taa see
ee see ekaa weewoo taapea' see ebeamaata kiya ikii me ko
oma masetaa see bagee totaa see yoo mokoo yakiyaagea"
see asigi.
14 Waa Ogatamee me ee geboo da kaa toomuu taa siyaa
naaki emaa digiyoo see bagee yuwa ma, bado pedeo poono
naka see bagee yuwa ma okoo Wa paagoo megea. Wa me
daamaa yakiyaabuu taaki kemaata
15 kiyoo yoga tabaa da Yesus yaapaagee senaakea menaa
ko "Daud ma apaa kaa Mée, kiiboo, magiyaage" senaakea.
Kiya imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see
bagee yuwa ma kuwa kagoo kegea. Kuwa Wa me dimi nagii-
nagii agiyoo yuwa miya be, kuwa Waa yaapaageekea menaa
kuwa miya be.
16 Okoo me kagoo kaa Yesus asiino, "Yaai, kuwa kaa-
paageekea menaa kuwa Aa yeege ye?" asegea naaki "Ei, Anii
yeega. Idukaa Ogatamee me menaa yiba mena ena mee ko
kisee: 'Yoga peedi yuwa ma, ama kaa yogaa yuwa miya okoo
me Ogatamee Aa kaapaagee siyaa menaa kuwa A me agoo
kiyaage' see ebeamaata menaa kuwa ikii diino taa, ewo ye?"
see asigi.
17 Kuwa menaa asemaata kaama peedoota Betania magaa
kaa kiyoo pe-ometa.

---

* **21:9** "Tuhan ekaa yadoopi Mée" see menaa kuwa ko "Tuhan Wa me okaa da ebo menaa nawegasi naadi peeyaagi Mée mee" see menaa mee mokoo. **21:9** Mzm 118:26 † **21:12** Agiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa ko Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo pe-doogee taa see bagee yuwa. Kiyoo kepe masegee yoo se yoka naadi abagakomeeta. **21:13** Yes 56:7, Yer 7:11 **21:16** Mzm 8:3

Yesus me ara piya wodoo to kaa pedeo menaa yadootaata menaa
Mrk 11:12-14, 20-34

18 Omemaayu tokoma mee da pedeo tokomaa da Yesus
mee pakadoota Yerusalem magaa kaa eta mana kaa naano
agiyoo naadi kaa.
19 Deamaagi too ko eta geboo da kaa ara see piyaa wodoo
ena kiyoo agoo. Peedoota piya manii da kaa peemaata
deeyaa naaki poo taa, iye too agoo. Wa me mee piya wodoo
to asigi menaa ko "Eto kaama wodoo poo ota ena ma se
ekaape" see asetaagi naaki taka ena kisee ki wii keepeasega,
iye yuwa denaagooga.
20 Wa me topenaa see bagee yuwa dimi nagimaakee
kaa asiino, "Mee piyaa wodoo to taka ena kiipaa ki iye
denaagoota kaama wii kega kuwa naa kaasee ukuwaanega
naa ya?" see asegea.
21 Yesus me asiino, "Anii mikee kisiino ko: Ikii dimi wiya
taa, mikee gaano dimii mee too kiyu ko ikii miya kisee
agiyoo ukuwaaniyaayaa. Ani me mee ara piyaa wodoo to
wii kiyaaga kuwa ikii miya ukuwaaniyaayaa. Kiya mee
too se. Ikii me 'Mee maga bagoo to mee bikimedoota
maakaa piku yiba tamekumii' see asiyaa kiyaa miya kisee
ukuwaaniyaayaa.
22 Ikii me sembahyang menaa kaa idimiyaa agiyoo kuwa
Tuhan mikee nao see gaakee kaa idimiyu ko ikii mikee
masiipea" see asigi.

Yesus me ukuwanaa seta agiyoo kuwa 'Maamee me Aa kaseta kaama ukuwanaa segeeke?' naadi aseta menaa
Mrk 11:27-33, Luk 20:1-8

23 Yesus mee Ogatamee me ee kaa peemaata kaama mée
yuwa topetaaka too ko imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-
ebo yuwa ma okoo Wa paagoo meemaagea. Okoo me asiino,
"Yaai, A me ukuwanaa see agiyoo kuwa ko maamee me
'Aa kisee naukuwaai' see kaseta kaama ukuwanaa segeeke?
Maamee me Aa ebo kaekeata kaama ukuwanaa segeeke?"
see asegea.
24 Yesus me asiino, "Ani me miya ikii kiapaadee taanaka.
Ikii me miya Anii mena daamaa nasegea kepa ko ikii me
'Maamee me kaseta kaama A me kisee agiyoo ukuwanaa
segeeke?' see naapaadeekea menaa mee Anii miya daamaa
kisiipa.
25 Ni me kiapaadee see menaa mee ko kisee: Uwo mée
yatukumeta mée Yohanes mee gaayu ko wa paagoo 'A me
mée yuwa uwo natukumaai' see menaa kuwa maamee me

21:21 Mat 17:20, 1Kor 13:2 **21:22** Yoh 15:7, 1Yoh 5:14-15

aseta menaa naa ya? Epoo to wodoo kaama Ogatamee me
aseta menaa da ye? Aii mée me aseta menaa da ye? Kaasee?
Nasii" see asigi. Okoo too koogo aawegaa taano, "Yaai, inii
Waa kaasee menaa asiipea? Inii me 'Epoo to wodoo kaama
Ogatamee me aseta menaa yoka' see asiyu ko Yesus me mée
asiipi menaa ko 'Mikee yoka ikii kaasee kaa Yohanes me
weganaa seta menaa kuwa mikee nao see gaano taa ya?'
see mée asiipi.
26 Bedaa inii me 'Ogatamee me Yohanes aseta menaa se,
aii bagee me aseta menaa' see asiino miya pedeo, mée yuwa
me mée kagoo kaapea. Okoo me 'Yohanes mee nabi bagee
eboo yoka ikii kaasee kisee pedeo menaa wa kaa yawegagea
ya?' see mée asiipea menaa kuwa inii weda yoka kuwa
asiino menaa wiya kuwa ekea paaya iyo" see menaa kuwa
aawegaakea.
27 Okoo me kuwa menaa aawegaa semaata kaama Yesus
asiino, "Yohanes paagoo maamee me aseta menaa see kuwa
inii ewo keekee" see asegea. Yesus me asiino, "Ikii me
daamaa nasiino taa yoka Ani me miya ikii me 'Maamee me
Aa kaseta kaama A me kisee agiyoo ukuwanaa segeeke?' see
nasegea menaa kuwa se kisiipa" see asigi.

Yoga wiya kaa ebea-ebea menaa

28 Bedaa Yesus me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa asiino,
"Ni me kisiinaka menaa kuwa ikii kaasee gaagea? Daamaa
gaagaa taai. Mee ko kisee: Mée ena waa paayogaa
yogaa wiya agoo. Nagamee me yoga yagamee asiino, 'Eto
kenaagoo aa anggur poo bugii pe-nayagaai' asigi naaki
29 'Be' asigi kiya kaama too dimi daamaata bugi kaa peegi.
30 Bedaa nagamee me menaamee asiino, 'Eto kenaagoo
aa anggur poo bugii pe-nayagaai' asigi naaki 'Daamaa,
neataagi' see asigi kiya se peegi. See kuwa.
31 Eto ko kuwa yogaa wiya kuwa kamee me nagamee me
menaa daamaa yayeeta pe-ukuwagi? Ikii kaasee gaagea
ya?" see asigi.‡

Okoo me asiino, "Yagamee mee" see asegea. Yesus me
asiino, "Anii mikee kisiino ko: Mee mokoo miya pajak kepee
yamasegee see bagee ma, otoopa kepee masenaa see apii ma
kisee bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see
yoo okoo keta kiyoo seemaatagea yoka nekeenii.

---

‡ **21:31** "Yagamee dimi daamaata bugi kaa peegi" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi pedeo bagee yuwa okoo me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata Yesus me menaa yayeetaa see kuwa ebea-ebea. Menaamee gaayu ko Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ebea-ebea. Okoo Ogatamee me menaa ipi kiya si yaukuwataa see bagee yuwa ebea-ebea.

32 Kuwa ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee ikii
paagoo umiino, toono kuwa topoo see etaa kiomeetagaano
see naadi meta kiya ikii yayiino taa kemea. Kiya pajak
kepee yamasegee see bagee ma, otoopa kepe masenaa
see apii ma kisee bagee kuwa mikee nao see gaagea.
Okoo mikee gaagea kuwa ikii miya deemea kiya ikii dimi
daamaata kaama mikee nao see gaano taa" see asigi.

Bugi epoo mée kaa ebea-ebea menaa
Mrk 12:1-12, Luk 20:9-19

33 Yesus me asiino, "Ebea-ebea menaa ena miya yee-
weedeei, mee ko kisee: Bugi epoo mée anggur poo bugii
ena yaatayu. Yaataata kaama wagee uduma aanakitayu.
Mee bugii kaa oma ena, ebo omaa masegeeta oma togaawee
anggur poo tagimemaata uwo yuwa kitaa isisi naadi dene-
maata eke, bedaa bugii da diitoo taa see ee miya maatayu.
Maataata kaama apanaa bagee me bugi nayaagee segeesi
naadi yaekeata kaama apanaa magaa kaa peegi.
34 Maamaa omegee naadi kaama kuwa poo kapoo kega
kaboo bugi epoo mée me wa paagoo agiyoo yaokagee see
bagee yuwa asiino, 'Peedoota ni me bugii nayaagee see
bagee yuwa paagoo ni me see yuwa namasigii' see asigi.
35 Peedoota bugi kaa peemaagea naaki bugi yayaagee
see bagee yuwa me okoo peneata kaama waa ena mee aii
dakamegea, ena mee wogeepeasegea, ena mee oma kamu
me wogeepeasegea.
36 Mee asii kaawaa ena ma wa me agiyoo yaokagee see
bagee eebaa peeyaagi kiya bedaa petamanii yuwa ukuwata-
ukuwata see see ukuwagea.
37 Kaama too wa me yogaa to 'Pooi' asigi. Wa me gaano,
'Niyoopaa yoka Wa me menaa kuwa okoo me daamaa
yayiipea' see gaata kaama peeyaagi.
38 Kiya okoo me yogamee beesekaa kaama migi see
deeta kaama koogo aawegaa taano, 'Mee ko yogamee.
Nagamee me bugii da mee yogamee me masiitagi yoka
niiwogeepeasii, wa me bugii da inii takeasiino ke' see
aawegaakea.
39 Yogamee peneata wagee amoo yaato dogeamaata
kaama wogeepeasegea, see koo seta" see asigi.
40 Yesus me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa asiino,
"Mee bugi epoo mée metaki meedoota bugi kaa meemaata
kaama kuwa bugi yayaagee see bagee yuwa kaa maagiyoo
yaukuwaapi? Ikii kaasee gaagea?" see asigi.
41 Okoo me asiino, "Kuwa dimi pedeo bagee yoka mikee
wogeepii naadi kaama mee bugii da apanaa bagee me

21:33 Yes 5:1-2 **21:39** Ibr 13:11-13

daamaa nayagageesi naadi yaekeasiipi. Poo daayaa kaboo
wa me see yuwa okoo me daamaa maniipea" see asegea.
42 Yesus me asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa ena
mee daamaa nekeenii. Mee ko kisee:
'Oma ee maataa see bagee yuwa me be kaa wisintaata
tameepeata omaa mee ko
TUHAN me masegeeta kaama tuku omaa to mee daa-
maa pee-yaekeata.
Ekeata kaama inii me TUHAN, kiiboo nao naadi yaapaagee
seta' *Mzm 118:22-23*
see ebeamaata menaa kuwa ikii diino taa, ewo ye?§
43 See kemaata Ani me kisiino ko: Ogatamee Wa too ebo
mée eetotaa see yoo ikii me komoo taa kaapa. Ogatamee
me ikii me komoo yuwa apanaa tomaa kaa bagee yuwa me
poo daamaa naekayaabuu siwoosi naadi maniipi.
44 [Mee pee-yaekeata omaa mee kaa okaayaa bagee yuwa
daada-paada siyaa, bedaa mee omaa to me pe-dapimiyaa
bagee yuwa miya tagiindaa siyaa]" see asigi.
45 Imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo
kuwa ebea-ebea menaa yuwa yeemaata kaama okoo 'Wa
me inii mée gaataata kaama mée asigi menaa ii' see kuwa
nekeenegea.
46 Kagoo kaa Yesus peneasiino see dimii agoo kiya mée
yuwa wedaagea. Mée yuwa me Yesus Waa nabi bagee ena
see gaagea kemaata peneasiino kuwa wedaagea.

22

Api goeano naagoo naano agiyoo nuyaa ebea-ebea menaa
Luk 14:15-24

1 Bedaa Yesus me ebea-ebea menaa kaa kiyoo bagee yuwa
asiino,
2 "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko ebea-ebea
menaa ena mokoo, mee ko kisee: Magaa to kaa tookee
eboo ena wa me yogaa api goeano naagoo mée yuwa naano
agiyoo epo enaataa ede ma eenaano see naadi
3 wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa paagoo asiino,
'Ikii peedoota anii miyoo taa mona asenaa sema bagee yuwa
paagoo kisee pe-naasii: "Eto ko naano agiyoo naano ke meei
see kisigi" see pe-naasii' see asigi. Kuwa menaa doodoota
okoo paagoo yaasenaakea naaki be kegea.
4 Bedaa mee eboo me wa me agiyoo yaokagee see bagee
apanaa yuwa asiino, 'Ikii peedoota kuwa miyoo taa meei see
asema bagee yuwa kisee pe-naasii: "Naano agiyoo ipiipii

§ **21:42** Bugi epoo mée yoopaa patameepeata see see kuwa ee maataa see bagee me miya mee tuku omaa to mee be kaa tameepeata. Mee omaa mee ko Yesus ebea-ebea.

semaagea. Sapi wodaa yuwa ma, degaatoo yago wodaa
yuwa ma kuwa wugimaata kaama gapemaagea yoka moga
meei" see pe-naasii' see asigi.
5 Peedoota kuwa menaa yaasenaakea naaki wisintaata
okoo me ukuwataa see agiyoo yiba seemegea. Waa ena
bugi kaa peegi, noonaa apanaa agiyoo ukuwaano see naadi
peedaakea.
6 Okoo noonaa me kuwa pee-yaasenaakea bagee yuwa
peneata kopaa dakamemaata kaama wogeepeasegea.
7 Mee eboo kagoo ebo. Wa me okaa yago bagee yuwa me
kuwa mée wogepea bagee yuwa uduma wogeepeata kaama
okoo me ee yuwa biyaa yaiyaasegea.
8 Mee eboo me wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa
asiino, 'Naano agiyoo noogee yoo ipiipii semaagea kiya
kuwa miyoo taa meei see asema menaa nawisintaata bagee
kuwa anii ma epo enaataa naano ko pedeo, be.*
9 Eto ko peedoota ebo etaawee kitaa aadee taapea yuwa
uduma "Naano agiyoo naano ke meei" see niiasenaa taai'
see asigi.
10 Okoo peedoota etaa da kaa aadookea bagee yuwa
uduma, dimi daamaa bagee miya, dimi pedeo bagee miya
uduma badaa maageeta kiyoo kutuukea, mee ee kaa mée
maamaa pudii.
11 Kuwa kaboo da mee eboo me mée yuwa diino see naadi
peedoota naano agiyoo noogee yoo peemaata deamaagi too
ko mée ena, api goeano naagoo magaakee dokaa magaano
taa bagee ena tupi.†
12 Mee eboo me asiino, "Ei, mée yogaa to, api goeano
naagoo magaakee dokaa mee aa magaano taa kaa kaasee
seemege naa ya?" see asigi naaki waa koogo, mena taa.
13 Mee eboo me wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa
asiino, 'Mee mée mee yagaa bado one gadimemaata maayoo
kaa yaato digiyoo yiba dogeamaai. Kiyoo ko yege ma,
gaagaa ma too totaa see yoo' see aseta, see kuwa" see asigi.
14 Bedaa Yesus me okoo asiino, "Mee mokoo miya okoo
mée eebaa paagoo 'Eto meei' see asiyaa kiya Ogatamee me
mée daamaa wigintaata yaato ko mée eebaa taa" see asigi.

---

* **22:8** Kuwa miyoo taa meei see asema menaa wisintaata bagee kuwa ko Israel bagee yuwa okoo me idukaa nabi bagee yuwa me menaa yayiino be kaa noonaa patameepii seta, bedaa etokaa miya Ogatamee Yoopaa mee yayiino be kaa patamaapea, see kuwa ebea-ebea. † **22:11** Api goeano naagoo magaakee dokaa magayu too seemiyaa see mee mena nekeeniino yaato ko mée me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata daamaa dimii, daamaa menaa doonaa, maanaa segee siyaa ebea-ebea. **22:12** Why 19:7-8, 22:14 **22:13** Mat 25:30, Why 22:14-15

Pajak kepee edaano kuwa edaakee daamaa ye, pedeo ye naadi apaadeeta menaa

Mrk 12:13-17, Luk 20:20-26

15 Kuwa wodoo Parisi kaa bagee yuwa kutuu semaata
Yesus deebaa taano see naadi aawegaa taano, "Yesus
me koopoo see menaa wegasi naadi inii mapea menaa
apaadeekee naa ya?" see aawegaakea.
16 "Kisee-kisee apaadiino daamaa" see wegamaata kaama
pe-apaadiino bagee wiginegea. Parisi kaa bagee me topetaa
see bagee yuwa ma, Herodes yaato bagee ma wiginegeeta
kaama "Ikii peedoota Yesus paagoo kisee-kisee niiapaadee
taai" see asegea. Okoo peedoota Yesus paagoo asiino, "Aa
ko dimi topoo see Mée to ii see kagaage, bedaa Ogatamee
me etaa yaato menaa mée tupiino kuwa miya A me daamaa
topoo see menaa kaa too mée topetaa see Mée to ii kagaage.
A me mée tupiino kuwa mée me kakagoo kiyaa miya mée
tupiino too, bedaa ebo bagee me menaa miya Aa weda taa
kaa mikee menaa too topenaa segeeke kuwa inii kaipi yoka
17 inii kaapaadee see menaa ena agoo. Mee ko inii pajak
kepee Kaisar maniino kuwa maneekee daamaa ye, pedeo
ye? Aa kaasee gaage? Mée asii" see asegea.‡
18 Kiya okoo me pedeo dimii mee Wa me nekeenta kaama
asiino, "Yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa,
kaasee ikii me Anii nadeebaa taano see naadi nasegea
menaa naa ya?
19 Pajak kepee edaano see naadi pose kepee ena Anii
nadeeyaai" see asigi. Doomaagea kaboo
20 Yesus me asiino, "Mee kepee mee kaa maamee ebeyu-
maa da, maamee ekaa da ebeamaata naa ya?" asigi naaki
21 "Kaisar mee" asegea. Yesus me asiino, "Kisee gaayu
ko Kaisar maniino agiyoo yuwa kuwa Kaisar manii, bedaa
Ogatamee maniino agiyoo yuwa kuwa Ogatamee manii" see
asigi.
22 Wa me asigi menaa da okoo dimi nagimegea. Waa esee
ipi yoka naadi peedaakea.

Boota bagee kuwa aya andoo pootagea ye, taa ye naadi apaadeeta menaa

Mrk 12:18-27, Luk 20:27-40

23 Bedaa mee naagoo miya Saduki kaa bagee mée noonaa
Yesus paagoo meemaagea. Okoo me wegawoo see menaa

‡ **22:17** Yesus me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee daamaa" see asiyu ko Yahudi bagee me kagoo kiyaa. Bedaa Wa me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee pedeo" see asiyu ko Kaisar yaato bagee me kagoo kiyaa. Parisi kaa bagee me 'Mena ekea paaya Wa me kisee asiino iyo, mée eebaa me Waa kagoo kiyaa yoka' kisee gaata kaama Waa deebaa taano see naadi apaadee seta.

ena mee ko kisee: "Mée booyaa kuwa ko umina bogaakee,
aya se andoo peeyaa" see menaa wegawoo see.
24 Okoo me Yesus asiino, "Ei, Guru. Musa me ebeamaata
menaa ena mee ko kisee: 'Mée ena yoga taa kaa booyu ko
waa ma kenagaa ena me mee api miyaa da goeano gaano
pedeo. Petamanii booyaa mée me yoga yakabayaa mokoo
yakabasi yoka tuyaa mée me mee apii goeai' see ebeamaata.
25 Kisee ebeamaata yoka mena ena kasiinake, mee ko
kisee: Okoo kenaa bagee okoo petoo. Yagamee yagaaboo
to api ena goegi. Waa yoga taa kaboo boogi. Mee api miyaa
da ipuugamee me goegi.
26 Ipuugamee miya yoga taa kaboo boogi, bedaa
mabeimee miya kisee. Kisee too petaagoo to amaadii to kaa
too.
27 Kaama too apii to miya booga.
28 Eto inii kaapaadee taano ko kisee: Boota bagee mikee
aya andoo peeyu ko iminookaa mée aya andoo peeyaa
naagoo kuwa okoo kenaa bagee petoo to kuwa mee apii to
too goeta yoka kamee me apii kaata naa ya?" see asegea.
29 Yesus me asiino, "Ikii ewo kaa naapaadeekea. Ikii
Ogatamee me ebeamaata menaa miya ewo, Wa me pesee
kuwa miya se nekeenegea.
30 Kuwa ko Ogatamee me boota bagee yuwa aya andoo
peeyaabuu taatagi naagoo api goeano miya taa, api mée
maniino miya taa. Okoo epoo to wodoo malaikat bagee
mokoo kaatagea.
31 Boota bagee aya andoo peeyaa ii see kuwa nekeeniino
menaa agoo. Ikii diino taa, ewo ye?
32 Ogatamee me Musa paagoo aseta menaa kuwa ko kisee:
'Anii ko Ogatamee, Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo
me Eboo' see aseta. Ogatamee Waa okoo me Eboo see
wegayu ko umina boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa,
aya tuyaa bagee kuwa kaa too see wegayaa" see asigi.§
33 Kiyoo topea bagee yuwa Yesus me topeta menaa kuwa
ipi yaai naadi dimi nagimegea.

Mena tukuu to mee kamee naadi apaadeeta menaa
Mrk 12:28-34, Luk 10:25-28

34 Yesus me Saduki kaa bagee paagoo mena taa kiyaagi see
menaa kuwa doodoota Parisi kaa bagee paagoo eewegagea

22:23 Kis 23:8 **22:24** Ul 25:5 § **22:32** "Umina boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa" see menaa mee ko Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo boota kaama wodoo aya toono taa naaki Ogatamee mee okoo me Eboo se kiyaa, Waa ebo se ekee siyaa yoka okoo boota kaama aya topea ii see kuwa nekeeniyaa. Kisee kemaata mée tomaa boota kaama aya andoo peeyaa ii see kuwa miya nekeeniyaa. **22:32** Kel 3:6

naaki 'Yaai, inii kaasee ukuwaapea, kaasee menaa wegaa-
pea' naadi kutuu semaagea. Mena aawegaa semaata
35 okoo mée ena, Musa me menaa mée topetaa see bagee
ena peedoota Yesus paagoo Waa ipi ye, ewo ye naadi
apaadee taano see naadi apaadiino,
36 "Ei, Guru. Musa me ebeamaata menaa yiba ebo menaa,
mena tukuu to mee kamee naa ya?" see asigi.
37 Yesus me asiino, "Mena ena mee ko kisee: 'A me Eboo
TUHAN Ogatamee mee dimi menaa da uduma me esee ou
gaai, bedaa a me gaayaa dimii yuwa uduma me miya Waa
esee epa kaai' see mee mena ena.
38 Mee menaa da esee ebo, kaama asii taa.
39 Bedaa mee mokoo miya wiyaagoo to menaa mee ko
kisee: 'Aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa bagee miya
epa kaai' see ebeamaata.*
40 Ogatamee me menaa yiba mena tukuu to ko kuwa
menaa wiya too. Kuwa ko Musa me menaa yuwa miya,
nabi bagee me menaa yuwa miya manii to ko kuwa mena
wiya kuwa too" see asigi.

Yesus me "Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see aseta menaa

Mrk 12:35-37, Luk 20:41-44

41 Parisi kaa bagee yuwa okoo kiyoo enaataa kutuu
semaata toomuu taakea kaboo Yesus me okoo asiino,
42 "Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee ko
maamee me asii-kaba-kaba seta bagee kaa agoo kaatagi?
Ikii kaasee gaagea?" see asigi naaki "Mee gaayu ko Daud
me asii-kaba-kaba seta bagee kaa agoo kaatagi" see asegea.
43 Yesus me asiino, "Mikee kiya Ebo Kristus mee Daud me
Tuhan see ekaa weeta. Daud waa Ogatamee me Roh mee
ma enaataa kemaata wegata. Tuhan see ekaa weeta mee
kaasee kaa ya? Daud me wegata menaa kuwa kisee:
44 'TUHAN me ni epoo Mée Tuhan mee paagoo asiino,
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too
Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa Ani me daba, peedi
kaekeata A me badoo da miyoo taa kaekeasiita" see
aseta' see menaa ebeamaata. *Mzm 110:1*

22:37 Ul 6:5 * **22:39** "Apanaa bagee miya epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesus me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma aa ekaato daamaa deewooke mee see see okoo miya epa kaa daamaa agiyoo yaukuwaai naadi wegata menaa mee. **22:39** Im 19:18

45 Daud me Ebo Kristus mee ko 'Ni epoo Mée Tuhan mee'
see wegata yoka Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-
kaba seta bagee ena kiyaa?" see asigi.†
46 Kiyoo topea bagee me mena kamu ena ma asiino taa.
Mee naagoo kaama wodoo mée me Waa apaadee taano
wedaagea.

23

Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee ma kuwa gaai naadi aseta menaa

Mrk 12:38-40, Luk 11:37-54, 20:45-47

1 Kiyoo kaama Yesus me kiyoo kutuukea bagee yuwa ma,
Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo asiino,
2 "Musa me menaa mée topetaa see bagee ma, Parisi kaa
bagee ma kuwa okoo Musa me ebeamaata menaa yuwa mée
tupiwoosi naadi wiginta bagee yoka
3 okoo me kisiyaa menaa uduma yayii. Kiya okoo me
ukuwaa-ukuwaa, poo-poo kuwa se obeai. Okoo me 'Kisee
niideewoo taai, kisee niiukuwawoo taai' see wegagee siwoo
siyaa kiya mena me too wegataa see bagee, ukuwaano yaato
se ukuwataa see bagee yuwa yoka ikii gaai, nekeenii.
4 Okoo me mée paagoo 'Kisee ukuwaai, kisee ukuwaano
gaano pedeo' see menaa-panaa kuwa ukuwaano kana. Okoo
me kuwa menaa-panaa kuwa mée kaa yadootaata kaama
mée yuwa ma epo enaataa eeukuwaano be kegeekea.
5 Okoo me ukuwanaa, peenaa see agiyoo yuwa uduma
mée me nadeesi naadi too ukuwanaa, peenaa segeekea.
Kuwa ko Ogatamee me menaa ebeamaata kapogee siki
yuwa one kaa opeetagaa naadi maanaa taano kuwa okoo
me one gakee kapo peedi see kuwa be, ebo see onee kaa
too maanaa siyaa.* Bedaa doka otoo to kaa one opeekomee
naadi maanaa taano kuwa miya okoo me katu see onee
kuwa be, togoo see onee kuwa too maanaa siyaa.
6 Ebo naagoo naano agiyoo nuyaa yoo miya okoo woopasi
ebo bagee me animaayu taa see yoo kiyoo too animagaano
ede, sembahyang segee see ee yiba miya mée me nadeesi

---

† **22:45** Yahudi bagee me menaa ko 'Ebo Kristus mee kabata kaama ebo tootagi' see menaa kuwa wegawoo seta kiya kisee se. Idukaa Yesus kabaano taa miyoo Daud me Waa Tuhan see ekaa weeta kemaata Waa idukaa miya tota, Waa Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. Waa mée me kabata yogaa naaki Daud me Waa Tuhan see ekaa mee se weeyaa. * **23:5** Ogatamee me menaa ebeamaata kapogee siki yuwa one kaa opeetagaa naadi maanaa taano kuwa ko mée noonaa etaguu to kaa maanaa seta, mée noonaa yagaa da kaa one gadeata maanaa seta. **23:5** Bil 15:38, Ul 6:8, Mat 6:1

naadi woopasi animaayu taa see yoo kiyoo too okoo
animagaano ede.
7 Bedaa okoo mée kutuu taa see yoo kiyoo okoo peenaa
siyaa kaboo mée me 'Epao, inii me eboo' see naapaagee
taano miya ede, 'Kiiboo, Ebo Guru' see naekeasiino too kuwa
miya ede see bagee yuwa.

8 Okoo kisee bagee kiya ikii miya kisee se. Mée me ikii
'Ebo Guru' see kiseekee se. Ikii me Ebo Guru mee ena too
too, bedaa ikii paaya uduma ena doodoo, ikii Wa yiba ena
kenaa bagee yoka Ebo Guru see kiseekee se.
9 Bedaa ikii me magaa da kaa bagee paagoo 'Neataagi'
see kuwa miya se asii. Ikiitaagi mee ko ena too too, epoo
to wodoo Ikiitaagi mee yoka mée paagoo 'Neataagi' see
aseekee se.
10 Bedaa mée me ikii 'Ni me eboo' see kiseekee miya se.
Ikii me Eboo ena too too, mee ko Ebo Kristus mee.
11 Ikii yupii mikee ebo kiyaa bagee kuwa ko okoo ekaato
dimi peedi ekeata kaama ikii me agiyoo aii kiokagee see
bagee kuwa too mikee ebo kiyaa.
12 Okoo ekaato ebo ekee taa see bagee kuwa peedi
kaatagea, bedaa okoo ekaato peedi ekee taa see bagee kuwa
ebo kaatagea" see asigi.

13 Bedaa Yesus me asiino, "Ikii Musa me menaa mée
topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma
yaai. Ikii ipi poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo
kaatagea nao. Mée yuwa okoo Ogatamee Wa too ebo mée
eetotaa see yoo seemaano kuwa ikii be kegea. Ikii kenee
to kaa yatakeata taamege-taamege taa see bagee yuwa.
Ikii miya keneawee se pakaaneekea, bedaa pakaaniinaka
ou see gaayaa bagee yuwa miya ikii me taamege-taamege
yasegeekea.
14 [Yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa,
api miyaa yuwa ikii me deebaa naadi kaama okoo me ee
yuwa oma yatakimiyaa bagee yuwa, bedaa ikii mée me
naapaageesi naadi sembahyang siyaa yuwa togoo-togoo see
too taa see bagee yuwa. Ikii me kisee ukuwanaa see bagee
yuwa yoka ikii esee pedeo kaatagea.]

15 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma,
Parisi kaa bagee yuwa ma yaai. Ikii ipi poga-poga see
bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea. Ikii mée ena waa
naa ikii yaato kiyaano see naadi uwoo to, magaa to peenaa,
nawenaa segee siyaa kiya ikii me waa dimi pedeo see bagee
yuwa too kiyaayaa. Mee ko ikii neraka magaa kaa pedeo

23:11 Mat 20:26-27, Luk 22:26 **23:12** Luk 14:11, 18:14

kaatagea kuwa waa kaagaa wiyaagoo to ma mee asii esee
pedeo kaatagi see mee ikii me waa kisee kiyaayaa.
16 Yaai, ikii keta mée eepeetaa see kiya ikii emaa digiyoo
see bagee mokoo.† Ikii me mée tupiino menaa ena mee
ko kisee: Mée waa ena me wegaano ko 'Anii taa ma taa
kisee ukuwaapa, Ogatamee me ee mee yoka see menaa mee
ma enaataa wegaga yoka' see menaa kuwa wa me wegayu
ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see wegapi agiyoo mee se
ukuwaano miya daamaa. Kiya mée waa ena me wegaano,
'Ogatamee me ee yiba emas kaa ukuwata agiyoo-pagiyoo
yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka' see menaa
kuwa wa me wegayu ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see
wegapi agiyoo mee se ukuwaano ko daa. Ikii kisee menaa
mée tupiwookea.
17 Yaai, ikii dimi taa, emaa digiyoo kiyaa bagee yuwa
mokoo. Emas kaa ukuwata agiyoo-pagiyoo kuwa ebo agiyoo
se kiya Ogatamee me ee mee too ebo. Kuwa emas kaa
agiyoo-pagiyoo kuwa Ogatamee me ee yiba topa kuwa me
ebo kiyaa. Kuwa agiyoo kuwa Ogatamee me ee yiba toono
taa naaki aii agiyoo mokoo kiyaa yoka Ogatamee me ee mee
too ebo.
18 Bedaa ikii me mée tupiino menaa ena mee ko kisee:
Mée waa ena me wegaano, 'Anii taa ma taa kisee ukuwaapa,
Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo yoka see
menaa mee ma enaataa wegaga yoka' see menaa kuwa wa
me wegayu ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see wegapi
agiyoo mee se ukuwaano miya daamaa. Kiya wa me 'Anii
kupi-manee taa see yoo kiyoo kupi-manee taano agiyoo
yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka' see menaa
kuwa wa me wegayu ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see
wegapi agiyoo mee se ukuwaano ko daa see menaa kuwa
ikii me kisee mée topegeekea.
19 Ikii emaa digiyoo kiyaa bagee yuwa yaai. Ogatamee
paagoo kupi-manee siyaa agiyoo kuwa ebo se kiya
Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo mee ebo.
20 See kemaata mée waa ena me 'Ogatamee paagoo agiyoo
kupi-manee taa see yoo yoka see menaa mee ma enaataa
wegaga yoka taa ma taa ukuwaapa' see menaa wegayu ko
kiyoo too se kiya kiyoo kupi-manee siyaa agiyoo kuwa ma
enaataa wegayaa. Wa too, wa too see se.
21 Bedaa mée waa ena me 'Ogatamee me ee mee yoka see
menaa mee wegaga yoka taa ma taa ukuwaapa' see menaa

† **23:16** "Ikii keta mée eepeetaa see kiya ikii emaa digiyoo see bagee mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko okoo Ogatamee me menaa ewo kemaata okoo me mée topetaa see menaa kuwa miya koopoo yoka yeekee bagee yuwa miya ewo kedaa seta pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee.

wegayu ko mee ee to too se kiya kiyoo tuyaa Mée Ogatamee
ma enaataa wegayaa.
22 Bedaa mée waa ena me 'Epoo to wodoo yoka see menaa
mee wegaga yoka' see wegayu ko epoo to wodoo too se kiya
Ogatamee me ebo animaayaa yoo ma, kiyoo animaayaa Mée
to ma enaataa wegayaa.

23 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma,
Parisi kaa bagee yuwa ma yaai, ikii ipi poga-poga see bagee
yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Ikii me agoo kiyaa
agiyoo yuwa uduma gaaseagoo to mee Ogatamee paagoo
manegee siyaa kiya Musa me menaa yiba yawegawoo,
yaukuwawoo taano esee gaano pedeo menaa kuwa ikii
otoopa eke-bake segee siyaa. Kuwa ko ikii ogei me poo,
wedakamu, kisee peedi-paadi agiyoo yuwa miya gaaseagoo
to mee dimi-dimi Ogatamee paagoo manegeekea kiya Musa
me menaa yiba ebo menaa yuwa kuwa wisintagaa segeekea.
Kuwa ko mée yupii da taa mena mée yadaakomee siyaa
yuwa topoo see menaa kaa too mée yadaakumiino kuwa
ikii se ukuwageekea, bedaa mée epa kaano ma, Ogatamee
me menaa se daata yayeewoo taano ma kuwa miya ikii ko
taa see bagee yuwa. Kuwa gaaseagoo to mee Ogatamee
manegee taano kuwa daamaa manegee taai kiya kuwa ebo
menaa yuwa, kuwa daamaa yayeewoo, yaukuwawoo taano
esee gaano pedeo see menaa apanaa yuwa kuwa se gaabuu
taai.
24 Yaai, ikii emaa digiyoo kiya ikii keta mée eepeeyaa see
bagee yuwa mokoo. Ikii otaawee yiba uwo nuyaa kaboo
sikinu-sikinu peedii to dimi-dimi tameepeasiyaa kiya ikii me
unta wodaa nookomee siyaa mokoo.

25 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma,
Parisi kaa bagee yuwa ma yaai, ikii daamaa poga-poga see
bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Otaawee tapaato
yaato ikii dimi-dimi uwo wetogetaa see. Ikii mee see see
miya ikii tapaato yaato dimi-dimi deegee see bagee yuwa
kiya ikii semoo yiba yaato daa see agiyoo maamaa agoo.
Ikii dimi omaago, kepe ou, agiyoo ou see dimii kuwa miya
maamaa pudii.
26 Yaai, ikii emaa digiyoo see bagee yuwa nao. Otaawee
semoo yiba yaato keta daamaa wetogeai, mee kaama too
tapaato yaato miya daamaa kiyaa.

27 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma,
Parisi kaa bagee yuwa ma yaai, ikii dimi daamaa poga-poga
see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Ikii ko mée
ogo maayaa yoo daamaa disi-disii siyaa mokoo. Tapaato

23:23 Im 27:30

yaato deeyaa naaki poodee agiyoo daamaa widimeta, daa-
maa dimi nagi see kiya semoo yiba yaato ko mée boota
metoo tagi, dabeta wunuu maamaa pudii.
28 Mee mokoo miya mée me ikii tapaato yaato kideeyaa
naaki daamaa bagee yuwa keenda kiya semoo yiba yaato
pedeo dimii, pedeo menaa maamaa pudii, mée deebaa see
bagee yuwa too.
29 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma,
Parisi kaa bagee yuwa ma yaai, ikii dimi daamaa poga-poga
see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Idukaa nabi
bagee boota yuwa ma, Ogatamee me menaa yayeewoo seta
bagee boota yuwa ma kuwa ikii epa poga-poga see dimii
kaa okoo me ogo maagee yoo daamaa oma kutumeeii naadi
kaama dimi-dimi asii-maga-maga siyaa. Ikii me wegayaa
menaa ko kisee:
30 'Idukaa bagee me nabi bagee yuwa wogeepii seta kuwa
pedeo. Inii idukaa okoo ma epo enaataa toogee seta naaki
inii okoo ma epo se wugiyaa, okoo me too wugiyaa' see
wegageekea
31 kiya kuwa makapaa menaa. Ikii miya nabi bagee
wugiino dimii agoo see bagee yuwa yoka ikii okoo me yogaa
yuwa mokoo.
32 See kemaata kuwa nabi bagee wogeepii seta menaa
kuwa ikii kaa miya maamaa eebaa kesea yoka kuwa idukaa
bagee yuwa me pedeo ukuwata-ukuwata kuwa ikii miya
ukuwawoo taai.
33 Yaai, ikii otoogiyoo tabaa da, mée daakee otoogiyoo me
asii-kaba-kaba bagee yuwa. Ikii biyaa piku yiba se peesi
naadi ekaato daba daagimaa peeyaano agiyoo ena agoo ye?
34 Kisee kemaata daamaa nayii. Nabi bagee yuwa Anii ikii
paagoo pooi see asiita, bedaa ipi kiyaata bagee yuwa ma,
mikee menaa kitopetaa see bagee yuwa miya kipeeyaabuu
taata. Kuwa bagee noonaa ikii me wogeepii taatagea,
noonaa piya bokoo to kaa ekeasiitagea, noonaa sembahyang
segee see ee yuwa yiba kaama pepeaduu me dakameamoo
taatagea, noonaa be kaa maga ena kaa kaama maga ena kaa
too kisee too abaganaa, peenaa taatagea.
35 Ikii me kisee ukuwaatagea yoka idukaa kaama kuwa
pedeo taa see bagee wogeepii siwoo seta kuwa uduma
petamanii kaama eto too ikii kaa too kaapa, ikii pedeo
dogaapea. Petamanii wugimaata mée mee ko dimi topoo
see mée Habel mee. Wodopasi wugimaata mée mee ko
Berekya yoopaa Zakaria mee. Waa Ogatamee me ee to yupii,
Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo yaayupii

23:33 Mat 3:7 **23:34** Mat 21:33-39 **23:35** Kej 4:8, 2Taw 24:20-22

da kaa kiyoo wogeta. Habel ma, Zakaria ma kuwa yaayupi
bagee uduma wogeepii siwoo seta menaa kuwa uduma ikii
kaa too kaata.
36 Anii mikee kisiino ko: Kuwa wogeepii seta menaa kuwa
uduma ikii etokaa tuyaa bagee yuwa kaa too kaata yoka
daamaa nekeenii" see asigi.

Yesus me Yerusalem magaa mee epa nao naadi wegata menaa
Luk 13:34-35

37 Bedaa Yesus me wegaano, "Sooi, Yerusalem, Yerusalem,
idukaa nabi bagee yuwa miya ikii me wogeepii siwoo seta,
bedaa Ogatamee me ikii paagoo kimiyaata bagee yuwa miya
oma kamu me wogeepii seta. Ayam poodu yuwa kidikaa da
me dapimemaata kaama daamaa eetuyaa see see Ani me
miya kisee maamaa ikii daamaa enaataa kikutumemagaano
see dimii agoo kiya ikii me nabe kegeekea.
38 Kisee kemaata daamaa nekeenii: Eto kaama wodoo
Ogatamee ikii ma enaataa se kiitoopi.
39 Mikee, Ani me kisiino ko Anii peeta kaama wodoo ikii
se nadiipea, kisee too Anii bedaa meeta. Mee naagoo ko ikii
me 'Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka magiyaage!'
see naapaagee taatagea" see wegagi.

Yesus me "Wodopasi yaato kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata" see aseta menaa

24

Pasal 24-25

1 Yesus mee Ogatamee me ee kaa kaama peetaaki too ko
Wa me topenaa see bagee yuwa Wa paagoo meemaagea.
Okoo Ogatamee me ee mee ma, gebo kaa ee yuwa kuwa
miya dimi nagimaakee kaa asiino, "Tuhan, kuwa ee kuwa
deede" see asegea.
2 Kiya Yesus me asiino, "Kuwa ee yuwa kuwa diino esee
daamaa kiya Anii mikee kisiino ko: Epeekaa kuwa uduma
kabaapi-paapi taatagea, oma ena ma wa me mokataata yoo
kaama kisee se ekeasiitagea, uduma pogadaa taata" see
asigi.

Yesus peeta kaama bedaa wiyaagoo meeno taa kaboo ukuwaandaa taata menaa
Mrk 13:3-13, Luk 21:7-19

3 Kiyoo kaama Yesus peedoota Zaitun Kutuu to kaa
peemaata kaama animaata toomuu taaki too ko Wa me
topenaa see bagee yuwa okoo too Waa ma mena eewe-
gaano see naadi meemaagea. "A me kuwa yumakaa mée

23:39 Mzm 118:26

eewegape menaa kuwa maadee moga ukuwaaniita naa
ya? Wodopasi yaato Aa wiyaagoo meeno see kooke ii see
nekeeniyaa agiyoo kuwa maagiyoo ukuwaandaa taata naa
ya? Mée asii" see asegea.
4 Wa me asiino, "Mée deebaa see bagee agoo kaata yoka
daamaa nekeenii.
5 Anii poga-poga see bagee mée eebaa meetagea. Okoo
me Ani ekaa naweakee kaa 'Anii ko Ebo Kristus yoka' see
menaa weganaa naadi mée eebaa deebaa siwoo taapea.
6 Kuwa kaboo da taa ko ikii yape menaa ekaapa magaa
kaa kaama miya yiipea, beesekaa magaa kaa kaama miya
yiipea kiya se wedaai. Kuwa uduma mikee agoo kedaa
siwoo taata kiya wodopasi naagoo se.
7 Mée tomaa-tomaa yape aawogee senaa taapea.
Amokiyoo magaa kaa bagee me yamokiyoo magaa kaa
bagee ma yape aawogee taatagea. Kiyoo-kiyoo naano
agiyoo taa uwaa miya medaa taata, maga pigii miya medaa
taata.
8 Kisee yaai-yaai agiyoo yuwa eebaa kedaa taata kiya
kuwa uduma petamanii ukuwaandaa taata yuwa too, api
me yoga kabaano see naadi boodi meege-meege siyaa
mokoo.
9 Kuwa kaboo da mée me ikii kiwegee-wegee taano ma,
kiwugimagaano ma, kisee kiukuwasi naadi kiekegatagaa-
pea. Ikii Ni yaato bagee kemaata mée tomaa uduma kibe
kaatagea.
10 Kuwa kaboo da taa miya Ni sekaataa bagee kuwa mée
eebaa nawisintagaapea. Nawisintaata aawegenee naadi
kaama mée ena me mée ena yaekegatagaapi, kisee aabe
kaa aaekegatagaa taapea.
11 Nabi poga-poga bagee eebaa agoo kedaa naadi kaama
mée eebaa deebaa senaa taapea.
12 Pedeo dimii, pedeo menaa eebaa agoo kedaa naadi
kaama mée eebaa okoo me mée epa dimii kuwa taa kedaa
taapa.
13 Kiya okoo makii taa, kisee too wodopasi yaato toowoo
siyaa bagee kuwa daba daagimaa pootagea.
14 Etokaa doomega menaa kuwa naweganaa siwoo taa-
pea. Kuwa ko 'Ogatamee Wa too ebo mée eetupi yoka' see
menaa kuwa uwoo to, magaa to mée tomaa yuwa uduma
yeesi naadi okoo paagoo wegakumiitagea. Wegakomeeta
kaama wodopasi naagoo kaata."

"Ae-wae siyaa agiyoo yuwa ma, Ebo Kristus poga-poga bagee yuwa ma kuwa agoo kaatagea" see aseta menaa
Mrk 13:14-23, Luk 21:20-24

24:13 Mat 10:22, Yak 1:12

15 "Esee pedeo see agiyoo eboo ena Ogatamee me ee
yiba yiinaageeta totaaki see kuwa ikii diitagea. Kisee
ukuwaaniita menaa kuwa idukaa nabi Daniel me wegawoo
seta menaa yuwa. (Ikii eto kiipaa mee kapogee mee
deetaakea bagee daamaa nekeenii.)*
16 Ikii me waa kisee kiyoo totaaki see deeta kaama Yudea
wee kaa toogee see bagee kuwa moga oodoota kuye kaa
pakadaa taai.
17 Yoo da kaa tuyaa bagee yuwa ee yiba agiyoo se masii,
se gaata oogaai.
18 Bugi kaa tuyaa bagee yuwa miya doka, kisee ou agiyoo
kuwa ee kaa pakaa-maseekee se.
19 Kisee yaai-yaai oodaa naadi kaama kadapoo yago apii
yuwa ma, yoga baayee yiba kepaa apii yuwa ma kuwa sooi,
yaai.
20 Ikii oogaapea kuwa ko dekaanta kiyaa naagoo miya,
Sabat naagoo miya se oosea naadi sembahyang taai.
21 Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa ko apanaa
agiyoo, yaai-yaai ebo, petamanii epoo to, magaa to
ogaataata yoo kaama eto too miya ukuwaaniino taa agiyoo
yuwa, bedaa kuwa wodoo taa epeekaa yaato miya kaagaa
ena ma se ukuwaaniita agiyoo.
22 Ogatamee me Wa me wiginta bagee yuwa epa nao
naadi kuwa yaai-yaai, gaagaa siyaa agiyoo kuwa mani yataa
kiyaatagi. Maamaa kisee too naaki mée ena ma se tuyaa.
23 Kuwa kaboo da mée me 'Deede, Ebo Kristus mee
nakaayoo tupi' see kisiyu ko emaa se wugii, bedaa okoo me
'Waa amokiyoo tupi' see kisiyaa miya wisintayu.
24 Ebo Kristus poga-poga bagee ma, nabi poga-poga bagee
ma kuwa agoo kaatagea yoka okoo wisintagaai. Mée deebaa
taano see naadi dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaii taatagea.
Ogatamee me wiginta bagee yuwa miya deebaa sedee taano
see kiya iyo, se deebaa semaayaa.
25 Ipiipi dii. Kuwa agiyoo uduma ukuwaandaa taano taa
da kaa Ani me kisi-maneega yoka daamaa nekeenii.
26 Mée me 'Ei, deede, ebo mee maga ugii da kaa kiyoo Ebo
Kristus mee tupi' see kisiyu ko pe-si dii, bedaa okoo me 'Ei,
waa ee yiba kitaa tupi' see kisiyaa miya emaa se wugii.
27 Mée Yogaa mee meetagi naagoo ko bego-bego apaa
to deeyaa mokoo kaata. Bego-bego apaa to awii yaato
kaama masegeeta maga kapii to kaa too seke-wasii peega

---

* **24:15** "Eto kiipaa mee kapogee mee deetaakea bagee" kuwa ko kuwa eto mee Matius kapogee yiba menaa kuwa deetaakea bagee yuwa. **24:15** Dan 9:27, 2Tes 2:3-4 **24:18** Luk 17:31-32 **24:21** Why 7:14

see deeyaa mokoo Mée Yogaa mee meetagi naagoo miya
mée uduma kisee Waa diitagea.
28 Bootaa da tuyaa yoo boota notaa see bedoo yuwa kiyoo
kutuu siyaa."†

Yesus meetagi naagoo ukuwaandaa taata menaa
Mrk 13:24-27, Luk 21:25-28

29 "Kuwa yaai-yaai, ebo gaagaa uwaa kuwa omekomeeta
wodoo taa kisee ki kenoo to digiyoo aatakii taata, agoo to
mee miya se wikiiniita, okadee yuwa epoo to kaa kaama
kigimedaa taata, bedaa epoo to kaa pesee agiyoo yuwa miya
maki-makaa naadi wodeda-peeda sedaa taata.
30 Kuwa kaboo da Mée Yogaa mee meenaki ii see kuwa
nekeensi naadi agiyoo epoo to kaa agoo kaata. Uwoo to,
magaa to mée tomaa-tomaa yuwa uduma kuwa agiyoo
yuwa deeta kaama yegee taatagea. Mée Yogaa mee sinu
dagii da taa migi see diitagea. Waa pesee, Waa asii-sege,
Wa disii to esee ebo see diitagea.
31 Puusee too-too da ebo peeyaata kaama Wa me malaikat
bagee yuwa 'Pooi' asiyaa naaki peedoota maga otoo to kaa
kaama kisee too maga otoo to kaa too peenaa naadi Wa me
daamaa wiginta bagee yuwa uduma enaataa yakutumeeii
senaa taatagea."

Yesus wiyaagoo meeno see kooki ii see kuwa nekeensi naadi menaa
Mrk 13:28-31, Luk 21:29-33

32 "Eto ko ebea-ebea menaa ena yeeweei. Ara piyaa mee
kagoo da iye mugumedaa naadi iye taki kega gaayu ko
mikee, poo ekaano see kooka ii see kuwa ikii nekeeniyaa.
33 Mee mokoo miya kuwa kisega menaa yuwa uduma
ukuwaandaa taaka see kuwa ikii deeyu ko monaa da mee
katu, ukuwaaniino see kooka ii see kuwa ikii nekeeni-
itagea.‡
34 Anii mikee kisiino ko: Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo
kuwa uduma eto mee begaa kaa bagee yuwa bogaano taa
da kaa diitagea.

---

† **24:28** "Bootaa da tuyaa yoo boota notaa see bedoo yuwa kiyoo kutuu siyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko kuwa bedoo kutuu siyu ko bootaa da kiyoo mikee topa ii see kuwa awee da kaa nekeeniyaa. Mee mokoo miya Yesus meetagi naagoo mée me awee da kaa nekeeniitagea see ebea-ebea mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko Yesus meetagi naagoo magaa da kaa yaai-yaai agiyoo eebaa kedaa taata see ebea-ebea mee. **24:28** Luk 17:37 **24:29** Yes 13:10, 34:4, Why 6:12-13 **24:30** Dan 7:13 ‡ **24:33** "Monaa da mee katu, ukuwaaniino see kooka ii" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko "Waa meeno see kooki ii, kenee to kaa yiinaageeta totaaki yoka" see menaa mee.

35 Epoo to ma, magaa to ma kuwa taa kaata kiya Ni me
menaa mee se taa kaata, kisee too iminoo miya, iminoo
miya toota."

Monaa da mee ewo yoka daamaa diitoo taai naadi menaa
Mrk 13:32-37, Luk 17:26-30,34-36

36 "Monaa da mee ko mee naagoo, mee jam kaa see kuwa
mée ena ma ewo. Malaikat bagee miya ewo, Ogatamee
Yoopaa miya ewo, Nagamee Wa too ipi.
37 Mée Yogaa mee meetagi naagoo ko idukaa Nuh mee tota
kaboo magaa da kaa bagee me ukuwanaa, peenaa siwoo
segee seta see see iminookaa miya okoo kisee agiyoo daba
ukuwataaka too meetagi.
38 Kuwa ko idukaa uwo ebo degaano taa kaboo mée tomaa
yuwa okoo naano agiyoo noogee, api aamanee, api goegee,
kisee daba ukuwawoo segee seta, kisee too Nuh mee kapal
see komaa yiba seemeta yoo too.
39 Okoo me kisee kaapa, kisee kaapa see kuwa okoo ewo
kaa ebo uwoo me okoo uduma dapimeta. Mée Yogaa mee
meetagi naagoo miya kisee kaata.
40 Mee naagoo mée ekea wiya bugi yagataaki too ko mée
ena mee badaa maageeyu, ena mee kisee eke.
41 Api ekea wiya enaataa namo kupitaaka too ko ena mee
badaa maageeyu, ena mee kisee eke, see kaata.
42 Kisee kaata yoka ikii ipiipi see diitoo siwoo taai, ikii
epoo Mée Tuhan mee meetagi naagoo ikii ewo yoka.
43 Daamaa nekeenii: Oma masetaa see mée daatooyiba
yaato mee kenoo kaa, mee kenoo kaa meepi see kuwa ee
epoo mée ipi naaki waa toomoo se umiyaa, ee se nakabasi
naadi ipiipi see diitoo siyaa.
44 Mee mokoo miya Mée Yogaa mee meetagi mee ikii se
nekeeniyaa kaboo meetagi yoka ikii daamaa ipiipi diitoo
siwoo taai."

Agiyoo yaokagee see bagee yuwa kaa ebea-ebea menaa
Luk 12:41-48

45 "Agiyoo yaokagee see bagee yuwa dimi daamaa bagee
gaayu ko waa kaasee mée? Mee ko wa me eboo me menaa
uduma daamaa yayeewoo see mée, waa dimi ipi kaa too
yaukuwagee see mée. Kisee mée to gaayu ko mee eboo me
wa paagoo asiino, 'Kuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa
yuwa kuwa a me daamaa nadiitoo taai, bedaa naano agiyoo
eewudiino kuwa miya a me too' see asiyaa.

24:37 Kej 6:5-8 **24:39** Kej 7:6-24 **24:44** Luk 12:39-40

46 Mee eboo maga nawigeeta ee kaa meemaata deeyaa
naaki mee mée to me kuwa agiyoo yuwa daamaa
yaukuwataaki yoka mee mée to daamaa, ede nao.
47 Anii mikee kisiino ko: Mee kaama wodoo wa me agiyoo-
pagiyoo uduma 'A me too nadeewoose yoka' see asiyaa.
48 Agiyoo yaokagee see mée dimi pedeo gaayu ko waa
dimi yiba ni me eboo mee moga se meepi yoka naadi kaama
49 kuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa kopaa
dakamegee taano ma, boomagaa see uwoo noogee see bagee
yuwa ma epo enaataa eenoogee taano ma, kisee ukuwagee
siyaa.
50 Wa me eboo meepi naagoo ewo yoka waa miyaa naagoo
51 mee mée to kopaa dakamemaata kaama dimi daamaa
poga-poga naadi mée deebaa see bagee yuwa dogeamaayaa
yoo kiyoo dogeamaapi. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too
totaa see yoo."

25

Ukuyogaa gaasi kuwa noonaa dimi ipi, noonaa dimi ewo see kaa ebea-ebea menaa

1 "Iminookaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi
naagoo mée me diitoo siwoo siyaa ebea-ebea kuwa ko
kisee: Api goeano naagoo ukuyogaa gaasi okoo pelita biyaa
doodoota api goeano yoo peemaata kaama api goeano mée
to diitoo siyaa.
2 Okoo idibi yaato dimi ewo, okoo idibi yaato dimi ipi.
3 Dimi ewo idibii to kuwa pelita biyaa doopea kiya biyaa
uwoo eebaa dogaano taa.
4 Dimi ipi yuwa gaayu ko otaawee ma, biyaa uwoo yuwa
ma uduma sikii.
5 Api goeano see mée to meemagaano epee naadi kaama
kuwa ukuyogaa gaasii to okoo uduma toomoo ontokaa
peegea.
6 Daatooyiba yupigapi maanegea. "Anoogeeweei, waa
migi" see asegea.
7 Okoo anoogeeta pelita biyaa yuwa ipiipii naadi kaama
8 dimi ewo see idibii to okoo me amo kuwa dimi ipi see
idibii to asiino, 'Inii me pelita biyaa deega-deega taaka nao,
ikii me biyaa uwoo peenaa mée maniipea ye?' asegea naaki
9 'Iyo, inii uduma se sikii kaapa. Ikii peedoota biyaa uwoo
edaagee yoo pe-edaai' see asegea.
10 Kiya okoo pe-edaano see peegea kaboo mee api goeano
see mée to meemaagi. Kuwa biyaa uwoo agoo see idibi
yuwa mee mée to ma api goeyaa ee yiba seemeta kaama
kene moneewaagea.

11 Kene munitaata wodoo kuwa dimi ewo idibii to
meemaata kaama asiino, 'Neataagi, apee kene mée yaka-
batagaai, kene mée yakabatagaai' see asegea.
12 Kiya wa me asiino, 'Anii mikee kisiino ko anii ikii kiewo
see bagee yuwa' see asiyaa, see kuwa" see asigi.
13 Bedaa Yesus me asiino, "Kisee kiyaa naadi ikii ipiipi see
diitoo, umiwoo taai, mee naagoo, mee jam kaa meepi see
kuwa ikii ewo yoka" see asigi.

Agiyoo yaokagee see bagee okoo wedo kaa ebea-ebea menaa
Luk 19:11-27

14 "Mee naagoo diitoo siwoo siyaa bagee kuwa ebea-ebea
menaa ena mee ko kisee: Mée ena waa beesekaa magaa kaa
poono taa kaboo wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa
'Meei' asigi. Okoo uduma meemaagea kaboo kepe okoo ena-
ena mantayu, kuwa ko iminookaa koga ma eebaa mokoo
namasisi naadi yaeke.
15 Okoo mée dimi ipi yuwa mee doodoo, mee doodoo
yawuditayu. Kuwa ko dimi ipi see mée ebo kepee idibi
mantayu. Kiyoo kaama dimi ipi mokoo see mée ebo kepee
wiya mantayu. Wodopasi mée ebo kepee ena mantayu.
Kepe yawuditaata kaama waa apanaa magaa kaa peegi.
16 Kepe idibi masipi mée me moga pe-doogeeta kaama
kepe koga idibii to ma yatabeasigi.
17 Kepe wiya masipi mée waa miya kisee kepe koga wiya
ma yatabeasigi.
18 Kiya kepe ena masipi mée mee ko peedoota maga
ekegamaata kaama wa me eboo me kepee ena mee maga
yiba yaboontaagi.
19 Maamaa omegee, toogee naadi kaama okoo me eboo
meemaagi. Kuwa kepee yuwa egaano see naadi 'Meei' asigi.
20 Kepe idibi maseta mée wa me kepee gaasi kuwa
doodoota wa paagoo asiino, 'Neataagi, a me ebo kepee
idibii to naekeaseme kuwa eto koga kepee idibi yaato ma
kamasemaaga yoka kuwa deede' see asigi.
21 Wa me eboo me asiino, 'Kiiboo, aa ko dimi ipi, ni
me agiyoo daamaa naokagee see mée. Kuwa peedi agiyoo
kuwa miya a me daamaa dimi-dimi naukuwagee segeeke
see kadeega yoka ni me apanaa ebo agiyoo kuwa miya a me
too nadeewoose naadi a kaa kaekeasiipa. Eto ko aa anii ma
epo enaataa ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taano yoka ni
paagoo pakaanii' see asigi.
22 Kiyoo kaama kepe wiya maseta mée waa miya mee-
doota wa paagoo asiino, 'Neataagi, a me ebo kepee wiya

25:12 Luk 13:25-27 **25:21** Luk 16:10

naekeaseme kuwa eto koga kepee wiya yaato ma kamase-
maaga yoka kuwa deede' see asigi.
23 Wa me eboo me asiino, 'Kiiboo, aa ko dimi ipi, ni
me agiyoo daamaa naokagee see mée. Kuwa peedi agiyoo
kuwa miya a me daamaa dimi-dimi naukuwagee segeeke
see kadeega yoka ni me apanaa ebo agiyoo kuwa miya a me
too nadeewoose naadi a kaa kaekeasiipa. Eto ko aa anii ma
epo enaataa ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taano yoka ni
paagoo pakaanii' see asigi.
24 Bedaa kiyoo kaama kepe ena maseta mée mee miya wa
paagoo meemaata kaama asiino, 'Neataagi, aa dimi pesee
see mée see kuwa anii kaipi. Aa kepe se masemaayaa agiyoo
kuwa miya aa kepe masemaayaa. Kuwa ko a me weeno taa
agiyoo miya ota yadaakee, bedaa aa poo keepa sigimaano
taa agiyoo kuwa miya beo yadogaakee, aa kisee koo taa see
mée.
25 Kisee kemaata anii kaweda kaa a me kepee maga yiba
kaboonemaama. Eto ko a me kepee mee topa yoka masii'
see asigi.
26 Wa me eboo me asiino, 'Yaai, aa ko ni me agiyoo dimi
pedeo kaa naokagee see mée, paayaa see mée. Anii weeno
taa agiyoo miya ota yadaakee, bedaa poo keepa sigimaano
taa agiyoo kuwa miya beo yadogaakee, kisee dimi pesee see
mée yoka see kuwa a me nadeege.
27 A me anii kisee mée see nadeeyu ko ni me kaekeasema
kepee mee aa bank kaa bagee paagoo namagame naaki
daamaa, anii epeekaa masiyaa naagoo koga ma masiyaa
yoka' see asigi.
28 Wa me gebo kaa bagee paagoo asiino, 'Mee wa me kepee
mee masegeeta kaama kepe gaasi agoo see mée to namanii.
29 Kuwa ko agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa
ma masiipea. Okoo koga eebaa kedaa taapea kiya taa
kiyaa bagee yuwa okoo me peenaa kiyaa yuwa miya
yamasegeeyaa.
30 Mee mée to ni me menaa nayiino taa yoka maayoo kaa
digiyoo yiba yaato tameai. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma
too totaa see yoo' see kuwa mee eboo me aseta menaa" see
asigi.

Wodopasi naagoo mée wigintagaatagi menaa

31 "Mée Yogaa mee ebo mée eetoono see naadi malaikat
bagee yuwa ma uduma enaataa meetagi. Mee naagoo Wa
disii to ebo kaatagi. Wa me ebo animaayaa yoo kaama ebo
mée eetoowoo taatagi, diino esee ebo kaatagi.

25:29 Mat 13:12, Luk 8:18

32 Magaa da kaa mée tomaa-tomaa yuwa uduma Wa
ikigii to kaa kutumeeii naadi kutuu wiya ekeasiitagi, domba
wodaa munitaa see bagee me domba ma, kambing ma
wigintaayaa mokoo.
33 Domba kuwa Wa me dagi yagaa yaato ekeasiitagi, be-
daa kambing yuwa miya Wa me eka yagaa yaato ekeasiitagi.
34 Kisee wuditaata kaama mee Eboo me kuwa dagi yagaa
yaato yuwa asiitagi menaa ko 'Kiiboo, Neataagi me ede
kiyaa bagee yuwa ikii Ogatamee ebo mée eetuyaa yoo
pakaaniweei. Anii idukaa uwoo to, magaa to uduma
ogaataata kaboo ikii me tuyaa magaa mee kiipiipii semaata
yoka pakaaniweei.
35 Mee ko Anii naadi ketaaka too ikii naano agiyoo
neesekea, Anii uwo naadi ketaaka too uwo neesekea, Anii
meedaa, peenaaka too ikii me ee yiba badaa namaasekea,
36 Anii doka taa kaboo ikii me doka neesekea, Anii ikiyoo
kusitaaka too ikii naiye-iyee sekea, Anii digiyoo ee yiba
totaaka too ikii nadeegee sekea yoka pakaaniweei' see
asiitagi.
37 Kuwa daamaa, dimi topoo see bagee yuwa me asiitagea
menaa ko 'Tuhan, Aa naadi ketaaka too inii kadeeta kaama
naano agiyoo kaneeseke kuwa inii ewo, kame naagoo
kaneeseke naa ya? Aa uwo naadi ketaaka too inii kame
naagoo uwo kaneeseke?
38 Aa meedaa, peenaaka too inii kame naagoo inii me
ee yiba badaa kamaaseke? Aa doka taa kaboo inii kame
naagoo doka kaneeseke?
39 Aa ikiyoo kusitaaka too inii kame naagoo kaiye-iyee
seke? Aa digiyoo ee yiba totaaka too inii kame naagoo
kadeegee seke? Inii kisee kadiino taa, se maa?' see asiitagea.
40 Mee Eboo me asiitagi menaa ko 'Anii mikee kisiino
ko: Ikii me kuwa esee daba bagee yuwa kuwa Nii ma
ena kenaa bagee yuwa mokoo naadi kaama kisee agiyoo
yaukuwagee sekea kuwa Anii naukuwagee sekea mokoo
yoka' see asiitagi.
41 Kiyoo kaama Wa me eka yagaa yaato bagee yuwa miya
asiitagi menaa ko 'Mba, pedeo ayaa kidootaata bagee yuwa
peeweei, se modeemaayaa biyaa yiba pooi. Kiyoo ko Iblis
ma, wa me malaikat bagee yuwa ma okoo paaya umiwoo,
toowoosi naadi yaipiipii semaata yoo.
42 Mee ko Anii naadi ketaaka too ikii naano agiyoo miya
niino taa, Anii uwo naadi ketaaka too ikii uwo miya niino
taa.
43 Anii meedaa, peenaa seta kiya ikii me ee yiba badaa
namagaano taa, Anii doka taa kiya ikii me doka niino taa,

25:42 Yak 2:15-17, 1Yoh 3:16-18

Anii ikiyoo kusitaaka too ikii me naiye-iyee taano taa, bedaa
Anii digiyoo ee yiba totaaka too miya nadiino taa yoka
peeweei' see asiitagi.
44 Okoo me asiitagea menaa ko 'Tuhan, Aa naadi kaa yee,
uwo naadi kaa yee, meedaa, peenaaka too yee, doka taa
kaboo yee, ikiyoo kusitaaki too yee, digiyoo ee yiba totaaki
too yee, kisee Aa gaano pedeo kaa totaake kiya inii epa
kagaano taa see kuwa inii ewo, kame naagoo naa ya?' see
asiitagea.
45 Wa me asiitagi menaa ko 'Anii mikee kisiino ko: Ikii
me kuwa esee daba bagee yuwa kuwa kisee agiyoo miya
yaukuwaano taa kuwa Anii miya naukuwaano taa mokoo
yoka' see asiitagi.
46 Okoo boodi abaagee see yoo pootagea kiya kuwa
daamaa, dimi topoo see bagee kuwa iminoo miya, iminoo
miya kisee too toowoo taatagea" see asigi.

26

Yesus patamaano see naadi koogo aawegaa seta menaa
Mrk 14:1-2, Luk 22:1-2, Yoh 11:45-53

1 Yesus me kuwa menaa yuwa wegamaata kaama Wa me
topenaa see bagee yuwa asiino,
2 "Unu wiya omemaata Paskah naapea naagoo naapea see
kuwa ikii ipi. Mée Yogaa mee piya bokoo to kaa boosi naadi
ekegatagaapea" see asigi.
3 Kuwa kaboo da taa ko imam ebo yuwa ma, Yahudi
kaa ebo-ebo yuwa ma okoo Ebo Imam me ee yiba kutuu
semaagea. Ebo Imam ekaa da ko Kayapas.
4 Okoo me "Yesus mee inii kaasee koogo peneasiipea,
kaasee patamaapea?" see menaa kuwa aawegaakea.
5 "Kiya kiipaa se, mée yuwa uduma kagoo ebo kaapea
yoka Paskah noomaata kaama too Waa peneasiino daamaa"
see menaa aawegaakea.

Wunu daamaa uwoo Yesus kaa yakabagekomeeta menaa
Mrk 14:3-9, Yoh 12:1-8

6 Betania magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon mee tupi.
Waa idukaa kado kaa meanee see agiyoo meanta mée to.
Wa me ee kaa Yesus mee toomuu taaki too ko
7 api ena meemaaga. Waa wunu daamaa see uwoo, kepe
edaano ebo see uwoo, oma otaawee peedi ena yiba doopa.
Yesus naano agiyoo notaaki too ko Wa me mumoo to kaa
yakabagekomeega.

25:46 Yoh 5:28-29

8 Yakabagekomeega naadi Wa me topenaa see bagee yuwa
kagoo kaa koogo aawegaa taano, "Yaai, kaasee kaa aii
peepuuka naa ya?
9 Kuwa uwoo kuwa pe-doogeeta kaama kepe ebo masiyaa.
Kuwa kepee kuwa daba bagee aii maniino, daa ye?" see
koogo aawegaakea.
10 Kiya okoo me aawegaakea menaa yuwa Yesus Waa ipi
keta kaama asiino, "Ikii me mee apii mee kaasee kaa pedeo
see yawegagea ya? Wa me naukuwaga kuwa esee daamaa
agiyoo.
11 Daba bagee gaayu ko ikii paagoo kisee too kiiumiwoo,
toowoo taapea kiya Anii ikii ma enaataa eebaa se kiiumiipa.
12 Wa me nakoo sepa mee ko Anii ogo namagaano taa
kaboo naipiipii siyaa agiyoo mokoo yoka pedeo see si
yawegaai.*
13 Anii mikee kisiino ko: Ni me doomega menaa kuwa
uwoo to, magaa to kiyoo-kiyoo eewegakomeegea kaboo mee
apii to me daamaa naukuwapa agiyoo mee miya eeweganaa
taapea, bedaa asii yaato miya kuwa menaa neke-nekee
siwoosi naadi yadoonaa taapea, see kuwa mikee kisega" see
asigi.

Yudas me Yesus ekegatagaano see naadi aseta menaa
Mrk 14:10-11, Luk 22:3-6

14 Kiyoo kaama Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiya
kuwa mée ena ekaa da ko Yudas Iskariot mee peedoota
imam ebo yuwa paagoo peemaata kaama asiino,
15 "Kisee anii Yesus mee kiekegataaga kepa ko ikii me anii
maagiyoo niipea ya?" see asigi naadi okoo kepe egamaata
kaama amaamo manegea.
16 Mee kaama wodoo wa me 'Yesus mee yaekegatagaano
kuwa kayoo daamaa, kayoo daamaa?' see gaawooki.

Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa Paskah eenota menaa
Mrk 14:12-21, Luk 22:7-14,21-23, Yoh 13:21-30

17 Yesus me topenaa see bagee yuwa peedoota Wa paagoo
asiino, "Paskah kaa agiyoo naano yoo kayoo naa ipiipii
taano daamaa naa ya?" see asegea. Mee naagoo ko ragi
yeeyee ma aatabi taano taa see roti kuwa unu petoo noogee
siyaa yiba petamanii naagoo.
18 Yesus me asiino, "Peedoota kota kaa mée ena paagoo
kisee naasii: 'Guru me kasiino, "Anii bogaano monaa katu
keegooga yoka a me ee yiba kiyoo kaama Ni me topenaa

* **26:12** "Anii ogo namagaano taa kaboo naipiipii siyaa mokoo" see menaa mee ko Yahudi bagee me mée boota yuwa kaa mee see see uwoo yakabagekomeeta kaama ogo magaakee.

see bagee yuwa ma inii epo enaataa Paskah kaa agiyoo
eenaape" see kasigi' see pe-naasii" see asigi.
19 Okoo peedoota kota kaa peemaata kaama Wa me aseta-
aseta pee-yaasegea. Yaasemaata kaama Paskah kaa agiyoo
uduma daamaa eeipiipii semaagea.
20 Digiyoo takiinega see kaboo Yesus Wa me topenaa see
bagee gaasi ma wiyaa to ma epo enaataa naano see naadi
animaayu.
21 Okoo notaaki too Yesus me asiino, "Anii mikee kisiino
ko: Ikii mée ena me Anii naekegatagaapi" see asigi.
22 Okoo dimi nagimeamookea, gaagaa ebo. Okoo uduma
mée ena-ena me Waa asiino, "Sooi, Tuhan, anii ye, ani me
ye?" see asegea.
23 Yesus me asiino, "Roti ponee to mee otaawee yiba
Anii ma enaataa tukume-nootaaki mée to wa me Anii
naekegatagaapi.
24 Mée Yogaa mee mikee Ogatamee me menaa yiba
ebeamaata see see bogaapi kiya Waa ekegatagaapi mée
mee esee pedeo kaapi. Mee mée mee kabaano taa naaki
daamaa" see asigi.
25 Aseta kaama wudikaa ekegatagaapi mée Yudas me
asiino, "Ei, Guru, ani me ye?" asigi. Yesus me asiino, "A
me wegage kuwa" see asigi.

Perjamuan roti ma, uwo ma nota menaa
Mrk 14:22-26, Luk 22:15-20, 1Kor 11:23-25

26 Okoo epo notaaki too Yesus mee roti masegeeta kaama
Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Roti
kabatagaa naadi kaama Wa me topenaa see bagee yuwa
goo-maneeyu. "Mee ko Ni me maa to. Masegeeta nuweei"
see asigi.
27 Kiyoo kaama anggur poo uwoo otaawee da masegeeyu
naadi Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa aseta
kaama otaawee da okoo goo-maneeyu. "Ikii uduma nuweei.
28 Mee ko Ni me tadaa uwoo. Mée yuwa ma, Ogatamee
ma, Wa me aseta menaa ma kuwa uduma enaataa aa-
gadimisi naadi yapeeyaapa tadaa, mée eebaa okoo me
pedeo yuwa epa yaekeasi naadi yakabageapa tadaa mee.
29 Ani me kisiino ko: Eto kenaagoo kaama wodoo Anii
anggur poo uwoo se naapa, Neataagi Wa too ebo mée
eetoowoo taatagi naagoo too Anii bedaa gipii see anggur
poo uwoo ikii ma epo enaataa naatagea" see asigi.
30 Kiyoo kaama okoo Ogatamee yaapaagee see kaa yaayaa
see menaa ena yaayaa semaata Zaitun Kutuu to kaa peegea.

26:23 Mzm 41:10 **26:28** Kel 24:8, Ibr 8:8-13

Yesus me Petrus "Aa weda kaa ewo poga-poga nataape" see aseta menaa
Mrk 14:27-31, Luk 22:31-34, Yoh 13:36-38

31 Kiyoo kaama Yesus me okoo asiino, "Eto mee digiyoo
yiba ikii uduma maki-makaa naadi Anii naekeata oodaa
taapea, idukaa Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see
see, mee ko kisee:
'Domba munitaa see mée mee Ani me wugimagaapa,
wugimaata kaama domba wodaa yuwa ena kitaa peega,
ena kitaa peega sedaa taapea' *Zak 13:7*
see menaa ebeamaata.
32 Kisee kaapa kiya Anii aya andoo peeta kaama Ani keta
Galilea wee kaa poota, ikii uuto" see asigi.
33 Petrus me asiino, "Okoo uduma weda kaa A too
kaekeata poopea miya anii Aa se kaekeasiipa" see asigi.
34 Kiya Yesus me waa asiino, "Anii mikee kasiino ko: Eto
mee digiyoo yiba aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-
poga nataape. A me kisee naekeata kaama ayam ena menaa
taapi" see asigi.
35 Petrus me asiino, "Anii Aa ma enaataa bogaapea miya
daamaa, anii mée paagoo ewo poga-poga see se kakoo taapa
yoka" see asigi. Apanaa yuwa me "Anii miya kisee, anii miya
kisee" see wegagea.

Getsemani bugii da kaa Yesus me sembahyang seta menaa
Mrk 14:32-42, Luk 22:39-46

36 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma peedoota
maga ena kaa ekaa da ko Getsemani magaa kaa peemaata
kaama Wa me okoo asiino, "Ikii nakaayoo animaata ni-
itooi, Anii woo kaa naa kaa sembahyang taano see naadi
pakaanaka" see asigi.
37 Petrus ma, Zebedeus me yogaa wiya ma kuwa okoo too
Yesus me badaa maadoota amo kaa naa kaa eepeemaata
kaama Waa gaagaa ebo naadi dimi nagimeamooki.
38 Wa me okoo wedo asiino, "Sooi, Anii esee gaagaa ebo,
booyaa mokoo. Ikii miya nakaayoo Anii ma epo enaataa
ipiipi niidiitoo taai" see asigi.
39 Waa pakadoota woo kaa naa kaa kisee ki magaa da kaa
esee-gapuunta kaama sembahyang menaa ko "Neataagi, A
me miya daamaa ede gaayu ko kuwa Ni me boodi abaapa
kuwa se naekeasii see kasega kiya Ni me gaayaa dimii too
se kiya A me gaata-gaata dimii too" see asigi.
40 Sembahyang semaata esedoota Wa me topenaa see
bagee wedoo to paagoo eseemaagi too ko okoo toomoo
ompea. Wa me Petrus asiino, "Ikii peenaa kuwa miya Anii
ma epo enaataa niidiitoo taano kana kegea ye?

26:32 Mat 28:16

41 Ikii kigaadee siyaa kaboo pedeo dimii, pedeo menaa
wisintaasea naadi ikii ipiipi see diitoo taai, sembahyang
taai. Ikii me 'Kisee ukuwaanaka' see gaayaa dimii agoo kiya
má yaato ko dabaa" see asigi.†
42 Yesus Waa bedaa wiyaagoo to ma pakadoota woo kaa
naa kaa Wa me sembahyang menaa mee ko "Neataagi, kuwa
Anii boodi abaapa kuwa Aa boodi abaano too daamaa see
nagaayu ko koosi, A me gaata-gaata too yoka" see asigi.
43 Sembahyang semaata kaama esedoota Wa me tope-
naa see bagee wedoo to paagoo eseemaagi too ko bedaa
toomoo ometaakea, okoo esee toomoo ebo kaa emaa pakaa-
wikiiniino naka.
44 Yesus Waa bedaa wedaagoo to ma pakadoota sem-
bahyang menaa asigi, yumakaa see see.
45 Sembahyang semaata esedoota Wa me topenaa see
bagee wedoo to paagoo eseemaata kaama asiino, "Ikii kisee
too toomoo too ometaakea ye? Deeweei, Mée Yogaa mee
dimi pedeo see bagee yuwa yagaa kaa yaekegatagaano see
monaa kaa kega.
46 Anoogeeweei, inii poono. Ikii deeweei, Anii naekegata-
gaano mée mee migi yoka" see asigi.

Yesus mee peneata menaa
Mrk 14:43-50, Luk 22:47-53, Yoh 18:3-12

47 Kuwa menaa wegataaka too ko Yudas mee, Yesus
me topenaa see bagee gaasi ma wiyaagoo to mee mee
meemaagi. Waa ma mée ebo etaa mowai ma, kopaa
ma doodoota eemeemaagi. Kuwa bagee kuwa ko imam
ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me
"Niipeneasea yoka pooi" see asegea naadi meemaagea bagee
yuwa.
48 Miyoo taa meemagaano taa kaa Yudas me kuwa bagee
yuwa paagoo mee Yesus yoka see kuwa nekeensi naadi
menaa ena ase-maneegi, mee ko kisee: "Ani me ebe duuduu
taapa mée to mee yoka peneasii" see menaa mee ase-
maneegi.
49 Yudas meemaata kaama kisee ki peedoota Yesus paagoo
"Guru, epao" aseta kaama Yesus ebe duuduuki.
50 Yesus me asiino, "Mée yogaa to, a me ukuwaano see
mege agiyoo mee moga ukuwaai" see asigi naaki kuwa
eemipi bagee yuwa me Yesus me-peneasegea.
51 Peneasegea naadi Yesus ma enaataa bagee okoo mée
waa ena me posee da masegeeta mée ena kaa kobeasigi

† **26:41** "Má yaato dabaa" see aseta menaa mee ko inii pedeo ukuwasi naadi mée gaadee siyaa kaboo inii ipiipi nekeenta maamaa diitoo, maamaa sembahyang taano kuwa ukuwaano gaano pedeo. Taa gaayu ko toomoo umiyaa mokoo see see kiyaa naadi aseta menaa.

naaki apa kamuu da yadaakomeegi, Ebo Imam wa me
agiyoo yaokagee see mée.
52 Yesus me waa asiino, "A me posee da koogo awetagaai.
Kuwa okoo pose masegeeta mée daageeyaa bagee kuwa
uduma okoo miya pose me daageeta booyaayaa yoka posee
da ekeasii.
53 Anii Neataagi paagoo 'Yaai, Anii nadii' see asiyu ko
nayeeyaa yoka, daa ye? Neataagi me malaikat bagee
ebo etaa gaasi ma wiya mokoo kuwa pedeo bagee yuwa
naabagasi naadi naisiyaayaa, se maa?
54 Kiya kisee taa. Anii eto napeneasegea kuwa idukaa
Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see ukuwaaniino
gaano pedeo yoka kuwa bagee yuwa naabagaapeasiyu ko
kuwa ebeamaata menaa yuwa kaasee uwa daayaa?" see
asigi.
55 Kiyoo kaama Yesus me kuwa mée yuwa asiino, "Ikii me
dimi pedeo omaago see bagee ena mokoo peneasiino see
naadi mowai, kopaa, kisee agiyoo doopea ye? Anii egapii
gakata Ogatamee me ee kaa awee da kaa mée topegeeka
kiya ikii me napeneasiino taa kemea.
56 Kiya kuwa eto ukuwaanega kuwa ko idukaa nabi bagee
me ebeamaata menaa yuwa uwa daasi naadi ukuwaanega"
see asigi. Kiyoo kaama Wa me topenaa see bagee yuwa
uduma wa too ekeata oodaakea.

Yesus mee Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo eepeeta menaa
Mrk 14:53-65, Luk 22:54-55,63-71, Yoh 18:13-14,19-24

57 Yesus peneata bagee yuwa me Ebo Imam Kayapas me
ee kaa eepeegea. Kiyoo Musa me menaa mée topetaa see
bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo kutuu
semaata toomuu taakea.
58 Petrus mee koogo deega se deega see uuto obeegi. Ebo
Imam me ee kaa peemaata kaama kiwitaa to yiba seemigi.
Kaasee ukuwaapea, kaasee kaapa naadi kiyoo ee yadiitoo
taa see bagee yuwa ma epo enaataa animaata diitooki.

59 Mee ee yiba imam ebo yuwa ma, mena pekataa see
bagee apanaa yuwa ma okoo uduma Yesus mee patamaano
dimii agoo naadi kaama Wa me kisee pedeo agiyoo ukuwapi
see deepea bagee yuwa abagea. Kiya kisee makapaa menaa
Wa kaa yawegasi naadi deeta bagee ena ma deemagaano
taa.
60 Mée eebaa okoo me makapaa menaa yakobagea kiya
iyo, Wa kaa pedeo menaa ena ma taa. Kaama too mée ekea
wiya okoo paagoo pakaamaata kaama

61 asiino, "Mee Mée mee me miyoo taa wegaano, 'Ani me
Ogatamee me ee mee umiyaata kaama unu wedo kaa too
bedaa tota-tota maataayaa' see wegami" see asegea.
62 Ebo Imam mee yiinaageeta kaama Yesus asiino, "Ekea
me A kaa kawegapea menaa kuwa Aa mena ena ma se
asiipe ye?" see asigi
63 kiya Yesus mena taa, koogo totaaki. Bedaa Ebo Imam
me asiino, "Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus,
Ogatamee Yoopaa mee Aa ye, taa ye? Toono Too Mée
Ogatamee me A me menaa kayeetaaki yoka mikee menaa
kuwa too naawegatagaai" see asigi.
64 Yesus me asiino, "A me wegage kuwa. Ani me kisiino
ko: Eto kaama wodoo Mée Yogaa mee Se-pesee, We-pesee
yago Mée Wa me dagi yagaa yaato animaata ebo tupi see
kuwa ikii diitagea, sinu dagii da taa migi see miya diitagea,
see kuwa mikee kisega" see asigi.
65 Ebo Imam me mee menaa da yeeta kaama kagoo kaa
waa ekaato dokaa da geakomeeta kaama asiino, "Wa me
Ogatamee me be kiyaa menaa kuwa wegagi yaai. Wa me
pedeo menaa kuwa ikii miya yeemaagea yoka eto ko sikii,
Wa me kisee pedeo ukuwapi see deepea bagee apanaa se
abaai.
66 Eto ko ikii me kaasee ukuwaakee gaagea ya?" asigi
naaki "Waa bogaano gaano pedeo" see asegea.
67 Kiyoo kaama okoo me Yesus ebeyumaa da kaa dabeedi
taaweekea, yagaa kopaa dakamegea, mée noonaa me yagaa
kopaa ebeyumaa da kaa dakameamoo naadi kaama
68 asiino, "Aa Ebo Kristus nao, maamee me kadakamigi,
maamee me kadakamigi see kuwa A me duya kaa mée
deede" see menaa asegea.‡

Petrus me Yesus mee ewo poga-poga seta menaa
Mrk 14:66-72, Luk 22:56-62, Yoh 18:15-18,25-27

69 Petrus mee Ebo Imam me ee yoo da kaa animaata
toomuu taaki too ko kiyoo agiyoo yaokagee see apii ena wa
paagoo meemaaga. "Ei, aa miya Galilea wee kaa mée Yesus
mee ma epo peenaa see mée to, se maa?" see asega.
70 Kiya Petrus me kiyoo kutuukea bagee yuwa uduma gii
da kaa ewo poga-poga naadi asiino, "Taa, kisee menaa kuwa
anii ewo" see asigi.
71 Waa peedoota wagee kenee to kaa peemaagi too ko
agiyoo yaokagee see apii ena miya topa. Wa me Petrus deeta
kaama kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Mee mée mee ko

26:61 Yoh 2:19 **26:64** Dan 7:13 **26:66** Im 24:16 ‡ **26:68** "Maamee me kadakamigi ya?" see aseta menaa mee ko petamanii okoo me Yesus emaa masii to taa doka me yabebenataata kaama dakamegea naadi aseta menaa. (Luk 22:64)

Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee ma epo enaataa peenaa
see mée" see asega.
72 Petrus bedaa ewo poga-poga naadi asiino, "Ataagi yoogi,
mee Mée mee anii ewo see Mée" see baato maa-maneegi.
73 Peenaa toomaata kaama kiyoo topea bagee yuwa Petrus
paagoo meemaagea. "Ei, a me menaa da wa too see kuwa
inii kanekeenege yoka mikee aa miya okoo yaato bagee ena"
see asegea.
74 Petrus me baato maata ma baato maataa naadi kaama
asiino, "Ataagi yoogi, mee Mée mee anii ewo see Mée" see
asetaagi naaki taka ena ayam menaaki.
75 Mee kaama too Yesus me yumakaa asigi menaa da
nekeenigi, mee ko 'Aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-
poga nataape. A me kisee naekeata kaama ayam ena menaa
taapi' see nasigi mee ii naadi kaama peedoota amokiyoo
mokoo peanta kaama ebo yegee yegeeki.

27

Yesus mee Pilatus paagoo eepeeta menaa
Mrk 15:1, Luk 23:1-2, Yoh 18:28-32

1 Tokoma mee da, pedeo komaa da imam ebo yuwa
ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me Yesus mee
wugimaasi naadi menaa daakomeegea.
2 Yesus yagaa da taa one gadimemaata eepeedoota Guber-
nur Pilatus paagoo pe-ekeasegea.

Yudas mee boota menaa
Kis 1:18-19

3 Kuwa kaboo da Yudas mee, Yesus ekegataata mée mee
okoo me "Yesus mee bogaano gaano pedeo yoka" see menaa
daakomeegea kuwa waa ipi keta kaama dimi gaagaa ebo
kigi. Waa kepe amaamo masipi yuwa kuwa metaki maniino
see naadi doodoota imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo
yuwa ma okoo paagoo peegi.
4 Peemaata kaama wa me asiino, "Anii pedeo ukuwaga
nao. Ni me kiekegataaga Mée mee dimi pedeo taa see Mée
kiya niibooyaapea" see asigi. Kiya okoo me asiino, "Kuwa
menaa kuwa inii taano se, aa taano naadi" see asegea.
5 Yudas wa me masipi kepee yuwa doodoota Ogatamee
me ee yiba pe-tameamaagi. Tameamaata kaama peedoota
amo kaa naa kaa peemaata kaama waa ekaato kaakaa da
taa one gadeata opeekomeegi.
6 Kiyoo kaama imam ebo yuwa me kuwa kepee yuwa
meeii naadi kaama wegaano, "Kuwa kepee kuwa mée
wugisi naadi edaata kepee yoka kisee kepee kuwa Ogatamee
me ee yiba kepe awetaa see yoo kiyoo awiino ko daa" see
wegagea.

7 Okoo me kaasee ukuwayaa naadi kisee yoka, kisee yoka
see aawegaa semaata kuwa kepee yuwa masegeeta maga
ena edaagea, ekaa da ko Otaawee Ipiipii Taa See Bagee Me
Magaa. Apanaa tomaa kaa bagee me okoo booyaa yuwa
kiyoo ogo maageesi naadi edaagea.
8 Edaamaata kaama wodoo mee magaa mee Tadaa Magaa
see ekaa miya weewoo seta, kisee too eto kenaagoo miya
kisee ekaa weegea.*
9 Kisee kemaata idukaa nabi Yeremia me wegata menaa
uwa daaga yoo, mee ko kisee:
"Tuhan me nasiino, 'Israel bagee me waa edaano sikii-sikii,
kepe amaamo kuwa
10 masegeeta kaama Otaawee Ipiipii Taa See Bagee Me
Magaa mee edaai' see naseta.
Kiyoo kaama mee magaa mee edaata" *Zak 11:12-13*
see menaa ebeamaata.

Yesus me Gubernur Pilatus paagoo aseta menaa
Mrk 15:2-5, Luk 23:3-5, Yoh 18:33-38

11 Kuwa kaboo da Yesus mee badaa maadoota Gubernur
ikigii to kaa ekeasegea. Gubernur me apaadiino, "Aa ko
Yahudi bagee me Eboo mikee ye, taa ye?" see asigi naaki
Yesus me "A me wegage kuwa" see asigi.
12 Imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo
me Pilatus paagoo Yesus "Kisee pedeo agiyoo ukuwapi, kisee
pedeo menaa wegapi" see menaa yakobagea naaki Yesus
mee koogo, mena ena ma se asigi.
13 Pilatus me Waa asiino, "Okoo me A kaa kawegataakea
menaa kuwa Aa yiino taa ye?" see asigi
14 kiya Yesus me mena ena ma asiino taa. Gubernur mee
dimi nagimigi.

"Yesus mee wugimagaai" see wegata menaa
Mrk 15:6-15, Luk 23:13-25, Yoh 18:39–19:16

15 Paskah Naagoo tahun gakata digiyoo ee yiba dogeamoo
seta bagee kuwa mée ena Gubernur me daba yapeeyaabuu
segee seta. Kuwa ko mée yuwa me Gubernur paagoo "Mee
mée mee daba mée yapeeyaai" see kuwa tahun gakata
asiwoo segee seta.
16 Kuwa kaboo da dimi pedeo naadi ogo pege-pege see
mée ena ekaa da ko Yesus Barabas mee digiyoo ee yiba tupi.
17 Mée eebaa Pilatus paagoo kutuu semaagea kaboo
wa me okoo apaadiino, "Eto mee tahun kaa anii daba
kipeeyaapa mée mee maamee naa kipeeyaapa naa ya?

* **27:8** Tadaa Magaa see ekaa mee ko mée wugisi naadi kaama edaata kepee me edaata magaa naadi Tadaa Magaa see ekaa munta.

Yesus Barabas mee ye? Yesus Ebo Kristus see ekaa
weegeekea Mée mee ye?" see asigi.
18 Pilatus me aseta menaa mee ko mée yuwa me Yesus ebo
ekeasegea kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me 'Anii miya
kisee ebo naekeasegea naaki ou' naadi kagoo kaa Yesus
yaekegataagea ii, see kuwa Pilatus me nekeenta kaama
aseta menaa mee.
19 Pilatus wa me mena ena too too yadaakomee taa see
yoo animaata totaaki kaboo apimee me menaa doodoota
wa paagoo eewegagea. "Mee Mée mee Wa kaa pedeo menaa
taa see Mée yoka emaa se wugii. Anii Wa kaa unuu deepa
kemaata dimi nagimeamoo taaka yoka kuwa wugimagaano
dimii kuwa okoo too yaekeasii, aa ma se, see kasega" see
menaa eewegagea.
20 Kiya imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma
okoo me kiyoo topea bagee yuwa koogo eeweganaa taano,
"Barabas mee daba mée yapeeyaai, Yesus mee wugimagaai,
see niiasii" see eeweganaakea.
21 Bedaa Gubernur me okoo asiino, "Kuwa mée wiya kuwa
kamee daba kipeeyaano ede kegea naa ya?" see asigi naaki
"Barabas mee daba mée yapeeyaai" see asegea.
22 Pilatus me asiino, "Kisee gaayu ko Yesus mee, Ebo
Kristus see ekaa weegeekea Mée mee anii Wa kaa maagiyoo
yaukuwayaa naa ya?" see asigi. Okoo uduma ebo menaa kaa
asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku wugii" see asegea.
23 Kiya Pilatus me asiino, "Sooi, Wa me pedeo ukuwapi
agiyoo maagiyoo naa ya?" see asigi kiya okoo bedaa esee
ebo menaa kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku wugii"
see asegea.
24 Kuwa bagee yuwa kagoo kaa omaago-omaagoo taano
see kookea. Pilatus me kagoo taa kisi naadi menaa ena ma
se wegamaayaa yoka uwo peenaa masegeeta mée yuwa gii
da kaa yagaa uwo wetogigi. Yagaa wetogemaata kaama Wa
me okoo asiino, "Eto ko mee Mée mee bogaapi kuwa anii
ma se, ikii kaa too doosea" see asigi.
25 Kuwa bagee yuwa uduma me asiino, "Waa bogaapi
kuwa inii ma, inii me yogaa yuwa ma inii kaa too kisi yoka
daamaa, koosi" see asegea.
26 Mee kaama Pilatus me Barabas mee daba yapeeyaagi
kiya Yesus mee pepeaduu me dakameamoo semaata piya
bokoo to kaa paku wugitaasi naadi okaa yago bagee paagoo
yaekeasigi.

Okaa yago bagee me Yesus wisineamoo seta menaa
Mrk 15:16-20, Yoh 19:2-3

27 Kuwa okaa yago bagee yuwa me Yesus badaa maadoota
Gubernur me ee yiba eepakaamaagea. Kiyoo apanaa okaa

yago bagee topea yuwa ma uduma Yesus paagoo kutuu
semaagea. Waa bobetaata kaama
28 Wa me dokaa da yabeageeta kaama dadi poo epoo da
see see dokaa ena Wa kaa yamaataagea.
29 Kiyoo kaama takuu yago onee ena bakane yaidimitaata
kaama mumoo to kaa yamaataagea. Aii piya tamo ena Wa
me dagi yagaa yaato yagaa da kaa yaogoata kaama Wa ikigii
to kaa kagu maga kaa sibu naadi wisineekee kaa asiino,
"Yahudi bagee me Eboo, kiiboo, magiyaage" see asegea.†
30 Wa kaa dabeedi taawee naadi Wa me yagaa da kaa
yaogoasegea tamoo da mee masegeeta kaama Wa me
mumoo to kaa dakamegea.
31 Kisee wisineamoo semaata mee dadi poo epoo da see
dokaa da yabeageeta kaama bedaa Wa me petamanii dokaa
da yamaataagea. Kiyoo kaama piya bokoo to kaa paku
wugiino see naadi badaa maadoo peegea.

Yesus piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa
Mrk 15:21-32, Luk 23:26-43, Yoh 19:17-27

32 Okoo peetaaka too ko Kirene magaa kaa mée ena ekaa
da ko Simon mee aadoo seta kaama Yesus me piya bokoo to
mee "Aa yadogaai" see asegea.
33 Muguu naadi maga ena ekaa da ko Golgota magaa kaa
eepakaamaagea. Golgota see ekaa mee wegayu ko Mumo
Metoo Kutuu to see ekaa mee.
34 Kiyoo pakaamaata kaama anggur poo uwoo ma, gii
pedeo see uwoo ma aatogo-maatogo semaata Waa nusi
naadi manegea. Uwo noodeegi naaki gii pedeo naadi se
nugi.
35 Waa piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama Wa me
dokaa yuwa maamee me masiipi, maamee me masiipi naadi
okoo me agiyoo iyagideekea.
36 Kuwa agiyoo iyagideeta kaama kiyoo animaaii naadi
diitookea.
37 Wa dagii da kaa Wa kaa menaa yuwa yaebeamaata
kaama pakaa-tabeasegea. Mee menaa da mee ko kisee:
"Mee mée mee ko Yahudi bagee me Eboo Yesus mee" see
menaa yaebeamaagea.
38 Oma masetaa see bagee wiya miya Yesus ma enaataa
piya bokoo to kaa paku wugitaagea. Wa me dagi yagaa
yaato mée ena, eka yagaa yaato mée ena.

---

† **27:29** Dadi poo epoo da see see dokaa ma, emas topi ma, emas tamoo da ma, kisee ebo agiyoo kuwa ko magaa to kaa tookee eboo me magaakee agiyoo yuwa too yoka Yesus deebaa see agiyoo Wa kaa yamaataagea kuwa ko Aa ebo ye naadi wisineekee kaa yamaataagea. **27:35** Mzm 22:19

39 Kitaa peetaakea bagee yuwa me mumo wagii-wagii
naadi wisineekee kaa Yesus asiino,
40 "Ei, Ogatamee me ee mee umiyaata kaama bedaa unu
wedo yiba too maataata tota-tota siyaayaa see wegame Mée,
Aa ko mikee Ogatamee Yoopaa gaayu ko Aa ekaato daba
peese yoka eto kiipaa apiyoo piya bokoo to kaa kaama
magaa da kaa eseanii" see asegea.
41 Kisee miya imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée
topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma
okoo me Yesus wisineekee kaa asiino,
42 "Wa me apanaa bagee se boosi naadi daba daagi-
maayaabuu segee simi kiya Waa ekaato iyo. Waa Israel
bagee me Eboo mee mikee ki Waa kepa ko mee piya bokoo
to kaa kaama eseaniino too daamaa. Eseanta kaama too inii
mikee nao see gaayaa.
43 Waa Ogatamee kaa dimi maataa see Mée, bedaa Wa
me 'Anii ko Ogatamee Yoopaa' see wegageeki yoka eto
ko Ogatamee me Waa epa gaapi ko Waa daba daagimaa
peeyaasi" see asegea.
44 Yesus ma enaataa piya bokoo to kaa paku wugitaagea
bagee wiya ekea me miya Waa wisinegea.

Yesus boota menaa
Mrk 15:33-41, Luk 23:44-49, Yoh 19:28-30

45 Kenoo to mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo
kuwa magaa uduma digiyoo aatakiika, kisee too keno wedo
kaa too pakaa-pakaa.
46 Keno wedo kaa pakaamaaga kaboo da Yesus ebo
menaa-menaa kaa "Eli, Eli, lama sabaktani?" see wegagi.
Mena nekeeniino yaato ko "Ni me Eboo Ogatamee, Ni me
Eboo Ogatamee, Aa kaasee kaa naekeasege?" see mee.
47 Kiyoo topea bagee yuwa noonaa me kuwa menaa yeeta
kaama asiino, "Waa Elia mee mena ogetaaki" see asegea.
48 Kiyoo topea bagee mée ena me Yesus uwo nusi naadi
doka ponee to see see agiyoo moga masegeeta geebagi see
anggur poo uwoo yiba esee-tokoata gokoo da kaa yokoata
manigi.
49 Kiya mée noonaa me asiino, "Wisintayu. Elia mee
esedoota Wa paagoo daba daagimaa peeyaapi ye, taa ye see
niidiitoo taai" see asegea.
50 Bedaa Yesus Waa ebo menaa-menaaki naaki taka ena
dimi noogaa da pe-seomigi.
51 Kuwa kaboo da taa ko taka ena Ogatamee me ee semoo
yiba yaato kenee to kaa wasitaata dokaa da mee usii to
kaa kaama pegadoota manii to kaa too wiya wodeenega.

27:40 Yoh 2:19 **27:43** Mzm 22:9 **27:46** Mzm 22:2 **27:48** Mzm 69:22
27:51 Kel 26:31-33, Ibr 10:19-21

Maga pigii miya mega, maga kutu-patu kaa omaa yuwa
miya kabaandaaka.
52 Mée ogo yuwa miya kabaandaa naadi kaama Ogatamee
me bagee yuwa mée eebaa aya andoo peedaakea.
53 (Kuwa bagee kuwa gaayu ko Yesus aya andoo peeta
wodoo taa okoo Yerusalem magaa kaa, daamaa wa too
wigintaata magaa kaa kiyoo peenaa seta. Okoo deeta bagee
yuwa mée eebaa.)
54 Digiyoo, maga pigii, kisee agiyoo ukuwaandaa taaka
yuwa kuwa kiyoo Yesus diitoo taa see bagee yuwa dimi
nagimegea. Okaa yago bagee me eboo ma, apanaa okaa
yago bagee yuwa ma okoo me "Mee Mée mee ko mikee
Ogatamee Yoopaa ii" see aawegaakea.
55 Kiyoo api eebaa miya beesekaa mokoo kaama diitookea.
Okoo ko Yesus me agiyoo yaukuwataa see apii, petamanii
Galilea wee kaa kaama Waa ma epo enaataa peenaa seta
apii yuwa.
56 Kuwa apii yuwa yupii Maria Magdalena mee ma,
Yakobus ma, Yusup ma ekea baayo Maria mee ma, Zebedeus
me yogaa wiya ekea baayo ma kuwa topea.

Yesus ogo maata menaa
Mrk 15:42-47, Luk 23:50-56, Yoh 19:38-42

57 Uwaataa da ayayaa takiinega see kaboo kepe yago
bagee ena migi. Waa ekaa da ko Yusup, Arimatea magaa
kaa mée. Waa miya Yesus mikee gaayaa see mée.
58 Waa Yesus bootaa da idimaano see naadi peedoota
Pilatus paagoo peemaata idimigi naaki Pilatus me kiyoo
gebo kaa bagee yuwa asiino, "Bootaa da mee wa me masisi
yoka yaekeasii" see asigi.
59 Bootaa da masegeeta daamaa poodee see doka gipii da
kaa bebenataata kaama
60 doodoota mée ogo magaano yoo kiyoo oma ena to-
gaawee ogo maatayu. Mee oma togaawee mee ko Yusup
boota kaama ogo maasi naadi yadenamaata oma gipii da
mee. Ogo maataata kaama ebo omaa ena bikimedoota
kenee to kaa pe-takeata kaama ee kaa peegi.
61 Maria Magdalena ma, apanaa Maria ena ma ekea Yesus
ogo da doodoo da kaa kiyoo animaata toomuu taakea.

Okaa yago bagee yuwa Yesus ogoo da kaa yuumaantoo seta menaa

62 Tokoma mee da Sabat naagoo imam ebo yuwa ma,
Parisi kaa bagee yuwa ma enaataa peedoota Pilatus paagoo
kutuu semaagea.
63 Okoo me Pilatus asiino, "Ei, inii me Eboo. Mee makapaa
menaa weganaa simi Mée to Waa bogaano taa kaa Wa me

wegaano ko 'Anii boota kaama wedaagoo to naagoo aya
andoo poopa' see wegami kuwa inii nekeenege yoka
64 ogoo da kaa yuumaantoo taano bagee kiyoo tuyaai.
Wedaagoo to naagoo kaama wodoo wisintayu. Wa me
topenaa see bagee yuwa me Wa bootaa da koogo doodoo
peeyaa naadi kasege. Doodoo peeta kaama 'Waa aya andoo
peegi nao' see weganaa taapea menaa kuwa yaai. Wa
me petamanii mée deebaa senaa simi menaa kuwa mikee
ebo kiya okoo me 'Waa aya andoo peegi nao' see mée
deebaa taapea kuwa mee asii eboo kaapa naadi kaama
kiyoo yuumaantoo taano bagee kiyoo tuyaai" see asegea.
65 Pilatus me asiino, "Daamaa, okaa yago bagee badaa
maadoota pooi. Ogoo da kaa daamaa pe-yuumaantoo taai"
see asigi.
66 Okaa yago bagee peedoota oma kenee to kaa peemaata
kaama mee takeata omaa to mée me kabaano wedaasi
naadi agiyoo omaa to kaa pe-tabeasegea. Mee kaama kiyoo
yuumaantookea.

28

Yesus aya andoo peeta menaa
Mrk 16:1-10, Luk 24:1-12, Yoh 20:1-10

1 Sabat naagoo esegekomeeta mee daa yiba petamanii
naagoo esee pedeo komaa da Maria Magdalena ma, apanaa
Maria ma wiya Yesus ogoo da diino see naadi peegea.
2 Taka ena maga pigii ebo mega, Tuhan me menaa
eseasegee see mée ena epoo to wodoo kaama eseanigi yoo.
Eseanta kaama Waa ogoo da kaa takeata oma damaa to
amaa kaa bikimeamaata kaama oma dagii da kaa animaagi.
3 Wa me ebeyumaa da bego-bego see see mokoo, wa me
dokaa da sinu poodee da keenda.
4 Kiyoo yuumaantoo taa see bagee yuwa okoo weda kaa
totomoo naadi boota bagee mokoo kedaakea.
5 Mee malaikat see mée to me kuwa api wiya asiino, "Ekea
se wedaai. Piya bokoo to kaa paku wugitaamea Mée Yesus
mee ekea me abagea see kuwa anii ipi.
6 Waa nakaayoo toono taa, aya andoo peepi, Wa me 'Anii
aya andoo poopa yoka' see kisimi see see. Ekea meedoota
Wa bootaa da ogo maataamea taa kitaa me-deeweei.
7 Eto ko moga peedoota Wa me topenaa see bagee yuwa
paagoo kisee pe-naasii: 'Waa boota kaama aya andoo peepi.
Wa keta Galilea wee kaa pe-seomigi yoka kiyoo ikii me Waa
diipea' see kisigi, see pe-naasii. Anii kuwa menaa mikee
kisi-maneega yoka" see asigi.

27:63 Mat 16:21

8 Asigi naadi kuwa apii wiya weda dimii ma, ede dimii
ma Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa asiino see
naadi yiibaga peegea.
9 Taka ena Yesus kuwa apii wiya ma aadoo seta kaama
"Epao" asigi. Ekea meedoota Wa paagoo Wa me badoo da
pe-podamaata kaama maamaa yaapaagee, ebo ekeekea.
10 Yesus me ekea asiino, "Se wedaai. Peedoota Nii ma
kenaa bagee yuwa paagoo kisee naasii: 'Ikii Galilea wee kaa
pooi see kisigi' see pe-naasii. Kiyoo okoo me nadiipea" see
asigi.

Yuumaantoo seta bagee me ase-maneeta menaa

11 Kuwa apii wiya pe-seomegea kaboo kiyoo yuumaantoo
sepea bagee okoo wedo waa naa Yerusalem magaa kaa
peegea. Imam ebo yuwa paagoo peemaata kaama kuwa
ukuwapea-ukuwapea yuwa eewegagea.
12 Kiyoo kaama imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo
yuwa ma okoo kutuu semaata kaama "Kaasee ukuwaapea,
maasee ukuwaapea?" see aawegaakea. Mena aawegaa
semaata kuwa yuumaantoo sepea bagee yuwa kepe eebaa
manegea.*
13 Kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me okoo asiino, "Mee
wodoo kisee menaa niiwegawoo taai, kuwa ko: 'Daatooyiba
yaato inii toomoo ompe kaboo Yesus me topenaa see
bagee yuwa me Wa bootaa da oma masedoo peepea' see
niiwegawoo taai.
14 'Bootaa da masedoo peepea' see menaa da Gubernur
paagoo yeeyaagea kepa ko dimi se nagimaai, inii me waa
mena me keedapuu-dapuu taape" see asegea.
15 Kuwa yuumaantoo sepea bagee yuwa kepe masegeeta
kaama "Wa bootaa da oma masedoo peemea yoka" see
menaa wegawoo seta. Eto miya Yahudi bagee me "Wa
bootaa da oma masedoo peemea yoka" see menaa kuwa
aawegaa siwookea.

Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo aseta menaa
Mrk 16:14-18, Luk 24:36-49, Yoh 20:19-23, Kis 1:6-8

16 Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma ena kuwa
peedoota Galilea wee kaa maga kutuu to kaa peegea, Yesus
me "Kiyoo nadiipea yoka pooi" see asimi yoo.
17 Maga kutuu to kaa pakaamaata kaama deamaagea ko
Yesus tupi. Okoo me Waa yaapaagee, ebo ekeekea kiya okoo
noonaa me dimi wiya kegea.

---

* **28:12** Yahudi bagee me kepe eebaa manegea kuwa ko Yesus aya andoo peepi see menaa kuwa mée se eewegasi naadi kepe manta. **28:16** Mat 26:32

18 Yesus meedoota okoo geboo da kaa kaama aseta menaa
ko "Se-pesee, we-pesee, se-menaa, we-menaa uduma, epoo
to wodoo kaa miya, magaa da kaa miya kuwa uduma Ni kaa
too naekeata topa.
19 Kisee kemaata ikii peedoota uwoo to, magaa to mée
tomaa-tomaa yuwa uduma paagoo pooi. Okoo miya Ni me
topenaa see bagee yuwa nakiyaabuu senaa taai. Ikii kuwa
bagee yuwa uwo yatukumaano kuwa ko Nagamee ekaa yiba
ma, Yogamee ekaa yiba ma, Roh Kudus ekaa yiba ma kuwa
ekaa yiba uwo yatukumaai.
20 Ni me kiseta-kiseta menaa yuwa uduma okoo miya
daamaa nadeewoo, naukuwawoosi yoka tupiwoo taai. Mi-
kee, Anii ikii ma epo enaataa kiitoowoo taapa, kisee too
wodopasi naagoo too see kuwa daamaa nekeenii" see aseta.
Kiyoo too.

28:18 Ep 1:20-22

Markus
Yesus me Ukuwata Peeta Menaa

Mee kapogee mee ko Markus waa Yahudi bagee kiya wa me apanaa tomaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata.

Wa me ebeamaata menaa kuwa ko kuwa idukaa kaama Ebo Kristus mee daamaa wigintaata ebo toowoo taatagi see wegawoo seta menaa kuwa Yesus Wa kaa uwa daata kemaata Wa me ukuwanaa, peenaa seta menaa ma, Wa me mée topenaa seta menaa ma kuwa ebeamaata. Wa me ebeamaata menaa kuwa eebaa yaato Matius kapogee yiba miya topa, Lukas kapogee yiba miya topa.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 65 mee yiba mokoo mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-13 Yesus mee uwo yatukumeta kaama petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa

1:14–6:6 Yesus mee Galilea wee kaa ukuwanaa, peenaa seta menaa

6:7–8:30 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo omaago ma ukuwaaniyaabuu senaa seta menaa

8:31–10:52 Yesus bogaano monaa da ekaapa kega naadi mée topenaa, ukuwanaa seta menaa

11:1–12:44 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama mée topenaa, ukuwanaa seta menaa

13:1-37 Yesus me Anii wiyaagoo meeno taa kaboo kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata kiya daamaa nadiitoo taai, Ni me menaa daamaa nayeewoo, nawegawoo taai naadi menaa

14:1–15:47 Mée me Yesus mee peneata kaama booyaata menaa

16:1-20 Yesus aya andoo peeta kaama wodopasi wegata menaa

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me wegata menaa
Mat 3:1-6,11-12, Luk 3:3-6,15-17, Yoh 1:19-28

1 Ebo Kristus Yesus mee, Ogatamee Yoopaa Wa kaa daamaa petamanii menaa kuwa ko kisee:

2 Idukaa Ogatamee me kapogee yiba nabi Yesaya me menaa ena ebeamaata, mee ko kisee:

"Ni me menaa naweganaa taano mée ena wa keta pooi see kaasiita,
A me poono etaa da wa me daamaa kamasiitagi. *Mal 3:1*

3 Piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da taa mée waa
ena me ebo menaa-menaa kaa 'TUHAN me etaa da
ipiipi yawuditagaai.*
Waa meeno see etaa da daamaa topoo yatupitagaai'" see
menaa ebeamaata. *Yes 40:3*
4 Uwo mée yatukumeta mée Yohanes waa piya taa, one taa
see ebo mee maga ugii da kaa peemaata kaama eeweganaa
seta menaa ko "Ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa
Ogatamee me epa kiekeasiipi yoka eto ko ekeata kaama uwo
tukumaai" see menaa weganaaki.
5 Mée eebaa wa paagoo peegeekea, kuwa ko Yudea wee
kaa bagee ma, Yerusalem magaa kaa bagee ma okoo
mée eebaa. Okoo me pedeo yuwa uduma awee da kaa
wegatagaa semaata kaama Yohanes me Yordan dee kaa uwo
yatukumigi.
6 Yohanes wa me dokaa kuwa ko unta iyuu me iyata dokaa,
bedaa epmoonee da mee woda kado me ipiipii seta. Wa me
naano agiyoo kuwa ko motaabi ma, degee kegoo uwoo ma
kuwa.
7 Wa me wegata menaa mee ko kisee: "Waa uuto meepi Mée
mee ko esee ebo. Anii peedi yoka anii esee-kodeata kaama
Wa me bado doko yabeano kuwa miya weda, iyo.
8 Ani me ikii uwo yiba kitukumpa kiya Wa me kitukumaano
kuwa ko Roh Kudus yiba miya kitukumaatagi" see asigi.

Yesus mee uwo yatukumeta menaa
Mat 3:13-17, Luk 3:21-22, Yoh 1:32-34

9 Kuwa kaboo da Yesus mee Galilea wee kaa omegee naadi
kaama peedoota Yordan dee kaa peemaata kaama Yohanes
me Waa uwo yatukumigi.
10 Yesus maayoo kaa peanta kaama deataayaa naaki taka
ena epoo to kabaanta kaama wiya wodeenega. Kisee
wodeenta kaama Roh mee poodee see bedoo eseaniyaa
mokoo see see Wa kaa eseanigi.
11 Kuwa kaboo da taa epoo to yaato kaama aseeyamaata
menaa ko "Aa ko Ni me esee kaepa see Yogaa yoka A me
Anii dimi wikii-wikii nasiyaabuuke" see asigi.

Iblis me Yesus pedeo ukuwasi naadi asegee seta menaa
Mat 4:1-11, Luk 4:1-13

12 Kuwa kaboo da Roh Kudus me Yesus mee piya taa, one
taa see ebo mee maga ugii da kaa eepeegi.

---

* **1:3** "TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai" see menaa mee ko TUHAN mee moga meenaki yoka ikii me pedeo yuwa ekeata kaama maamaa diitoo taai naadi ebea-ebea menaa mee. Nabi Yesaya me menaa yiba TUHAN see ekaa mee ko YAHWEH see ekaa mee. **1:6** 2Raj 1:8 **1:11** Mzm 2:7, Yes 42:1

13 Peemaata kaama Iblis me ni me menaa nayeesi naadi
Waa apaadee segee see egapii mée wiya. Yesus Waa mee
magaa to kaa yago tookee agiyoo yupii omegee, toogeeka
too malaikat bagee yuwa me Waa iye-iyee seta.

Doge abagee see bagee mée okoo wui Yesus sekaataa peeta menaa
Mat 4:12-22, Luk 4:14-15, 5:1-11

14 Kuwa kaboo da Yohanes mee digiyoo ee yiba
seemiyaagea. Waa seemiyaata kaama Yesus mee peedoota
Galilea wee kaa peemaata kaama Ogatamee me etokaa
daamaa menaa kuwa eeweganaaki.
15 Wa me menaa mee ko kisee: "Eto ko monaa da kaa
kega. Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see kooki yoka ikii
me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata Waa ma dimii
menaa kaa too umiwoo, toowoo taai, bedaa kuwa etokaa
daamaa menaa kuwa mikee gaawoo taai" see menaa kuwa
eeweganaaki.
16 Yesus mee Galilea piku geboo da taa peetaaka too
deamaayaa naaki doge abagee see bagee mée ekea wiya
uwo pikuu da yiba jala onee tameeyamoo taakea. Ena mee
ekaa da ko Simon, ena mee Simon ebee ekaa da ko Andreas.
17 Yesus me asiino, "Ni sekaataa nameei. Ekea mée
naabawoo see bagee wiya kikiyaapa" see asigi.
18 Kisee ki jala onee ekeata Wa sekaataa peegea.
19 Bedaa peedoota peenaa amoo maa kaa mokoo
peemaata deamaayaa naaki mée ekea wiya topea, kuwa ko
Zebedeus me yogaa wiya, Yakobus ma, Yohanes ma ekea
kenaaya. Ekea koma yiba jala onee ipiipii taakea.
20 Yesus me "Ekea Ni sekaataa nameei" see asigi naaki
kisee ki mee komaa da ma, nagamee Zebedeus ma, wa me
agiyoo yaokagee see bagee yuwa ma kuwa uduma ekeata
Wa sekaataa peegea.

Yesus me paa yaabagaapeata menaa
Luk 4:31-37

21 Yesus ma okoo peedoota Kapernaum magaa kaa
peemaayu. Sabat naagoo Waa sembahyang segee see ee
yiba seemeta kaama mée topetaaka too ko
22 kiyoo yiitookea bagee yuwa dimi nagimegea, Wa me
mée tupiino ko omaago yoka, Musa me menaa mée topetaa
see bagee me mée topetaa siyaa see see se.
23 Kuwa kaboo da taa ko mee ee yiba paa agoo see mée
ena tupi. Wa me mena ebo kaa
24 "Ei, Yesus, Nazaret magaa kaa Mée, Aa ma inii mapea
menaa agoo? Inii mée umina pedeo kiyaano see naadi mege

ye? Aa mee ko anii kanekeenega. Aa ko Ogatamee me
kawigintaata pedeo ena ma taa see Mée mee ii" see asigi.
25 Yesus me omaago ma asiino, "Aa koogo tooi, wa kaa
kaama pooi" asigi naaki
26 paa me mee mée to maa da totomo yasiyaata kaama
ebo menaa-menaa kaa wa kaa kaama peegi.
27 Kuwa deegea bagee uduma dimi nagimegea. Okoo me
wegaano, "Mee kaasee agiyoo? Wa me mée tupiino menaa
kuwa gipii see menaa ii. Wa me menaa kuwa esee pesee,
omaago. Paa yuwa 'Pooi' see asigi naaki Wa me menaa
yayiino too" see aawegaakea.
28 Kuwa Wa me koo sipi menaa yuwa doodoota Galilea
wee kaa magaa kaa kiyoo-kiyoo uduma eeweganaa seta.

Yesus me mée eebaa okoo kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa
Mat 8:14-17, Luk 4:38-41

29 Yesus mee sembahyang segee see ee kaa paa yaabagaa-
peata kaama peedoota Simon ma, Andreas ma ekea me ee
kaa, Yakobus ma, Yohanes ma ekea miya peegea.
30 Ee kaa peemaaga too ko Simon me apimee baayo wa
me ometaa see yoo tani ma ikiyoo meanta totaaka. Okoo
moga peedoota Yesus paagoo pe-asegea.
31 Waa peedoota mee apii to paagoo yagaa da peneata
anoogeeyaagi naaki ikiyoo taa keepeasega. Taa kega naadi
anoogeeta naano agiyoo mée yuwa manega.
32 Keno seomigi kaboo ikiyoo yago bagee yuwa ma,
paa yago bagee yuwa ma okoo uduma Yesus paagoo
eemedaakea.
33 Mee magaa kaa bagee uduma mee ee kaa kenee to kaa
kutumeeiikea.
34 Okoo me deei-deei, meanee see agiyoo tomaa-tomaa
yuwa eebaa Wa me yataa kiyaagi, paa eebaa miya yaaba-
gaapeasigi. Paa yuwa me 'Mee ko Ebo Kristus yoka' see
kuwa ipi kemaata Yesus me okoo mena peenaa ma se
wegayaagi.

Yesus me daamaa doometa menaa eeweganaa seta menaa
Luk 4:42-44

35 Omemaayu pedeo tokomaa, pe-aweeniino taa see kaboo
da Yesus mee peedoota mée taa see yoo peemaata kaama
sembahyang taaki.
36 Simon ma, waa ma bagee yuwa ma okoo epo Yesus
abanaakea.
37 Okoo me Waa deemaata kaama asiino, "Mée uduma
kaabanaakea" see asegea.

38 Wa me asiino, "Anii mena eeweganaa taano see naadi
meta yoka gebo kaa apanaa magaa kaa bagee yuwa paagoo
niipooi" see asigi.
39 Waa Galilea wee kaa magaa uduma nawenaa, peenaaka
too sembahyang segee see ee yuwa yiba Wa me menaa
daamaa eewegageeki, paa seemeta bagee yuwa miya paa
yaabagaapii segeeki, kisee ukuwanaa segee seta.

Yesus me mée ena esee pedeo abuu yuwa yataa kiyaata menaa
Mat 8:1-4, Luk 5:12-16

40 Kuwa kaboo da mée ena, bado yagaa kuwa esee pedeo
abuu me daa-noota see mée Yesus paagoo meemaata kaama
mumo maga kaa esee-ekeasigi. Wa me maamaa aseekee
kaa "Aa ede kepa ko ni me abuu kuwa A me nataa kiyaayaa
yoka" see asigi.
41 Yesus me waa epa nao naadi wa kaa yagaa pe-maataata
kaama "Daamaa, a me abuu kuwa taa kaai" see asigi.
42 Taka ena abuu kisee ki taa keepeasigi.
43 Yesus me waa koogo pooi see aseta kaama bedaa Wa
me pesee kaa asiino,
44 "Ani me abuu kataa kiyaaga kuwa mée se asii. Aa koogo
peedoota imam bagee paagoo pooi, okoo me daamaa ipiipi
kadeesi ke. Abuu kuwa mikee taa kega ii see kadeegea
kaboo Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo kamanisi
naadi doo-pooi, idukaa Musa me 'Kisee ukuwaai' see wegata
see see. Mée me 'Aa mikee eto abuu taa kega ii' see kuwa
kanekeensi naadi kuwa uduma pe-ukuwaai" see asigi.
45 Kisee asigi kiya mee mée to me kuwa Wa me kisee
daamaa nakoo sipi see menaa kuwa awee da kaa kiyoo-
kiyoo eewegakomeegi. Mee kaama wodoo Waa kota magaa
kaa awee da kaa peenaa taano iyo. Waa gebo kaa magaa
kaa mée eebaa taa see yoo kiyoo too toogeeki. Kisee kiya
kiyoo-kiyoo bagee mée eebaa Wa paagoo medaakea.†

2

Yesus me oogimaata bagee ena daamaa yakiyaata menaa
Mat 9:1-8, Luk 5:17-26

1 Unu wedo waa naa omemaata kaama Waa metaki
peedoota Kapernaum magaa kaa peemaayu. Peemaata
kaama mée me "Waa meemaata ee kaa tupi" see menaa
kuwa weganaakea.

1:44 Im 14:1-32 † **1:45** Yesus Waa kota magaa kaa awee da kaa peenaa taano iyo see menaa mee ko ikiyoo yago bagee yuwa ma, aii kisee deetaa see bagee yuwa ma okoo mée maamaa eebaa Wa paagoo yigimeeii taapea naadi kaama Waa mée eebaa tuyaa magaa kaa awee da kaa peenaa taano iyo, see menaa mee.

2 Waa tupi yoka naadi mée eebaa medaakea. Ee yiba mée
sipi, kenee to kaa kiyoo miya toono naka. Wa me menaa
kuwa okoo daamaa eewegataa.
3 Kuwa kaboo da taa ko okoo mée wui me oogimaata
bagee ena Yesus paagoo dogaano see kookea.
4 Kiya mée sipi naadi Wa paagoo doomagaano iyo yoka
doodoota ee to wodoo taa pakagea. Pakaamaata kaama
Yesus doodoo da taa ee kabataagea. Kabataata kaama
mee oogimaata mée to wa me ometaa see keagee da ma
yadookomeegea. 5 Yesus me okoo mikee nagaano dimii mee
ebo ii naadi kaama Wa me mee oogimaata mée to asiino,
"Niyoopaa, a me pedeo yuwa uduma epa kaekeasega. Eto
ko aa Ogatamee ma menaa kuwa taa" see asigi.
6 Musa me menaa mée topetaa see bagee noonaa miya
kiyoo animaata totaakea. Okoo me kuwa menaa yeeta
kaama dimi yiba gaano,
7 'Yaai, kaasee menaa weegi ya? Kuwa Ogatamee me
be kiyaa menaa. Mée tomaa okoo me pedeo yuwa epa
yaekeasiino kuwa Ogatamee Wa me too koo semaayaa, se
maa?' see koogo dimi yiba gaagea.
8 Okoo me gaagea dimii kuwa Yesus me dimi yiba moga
nekeenta kaama asiino, "Ikii koogo dimi yiba 'Kaasee mée
to yaai' see nagaagea kuwa kaasee kaa ya?
9 Ani me mee oogimaata mée to paagoo 'A me pedeo yuwa
epa kaekeasega yoka eto ko aa Ogatamee ma menaa kuwa
taa' see menaa mee miya wegayaa, bedaa 'Anoogeeta a me
ometaa see keagee da masegeeta daamaa peenaa taai' see
menaa mee miya wegayaa, ekea paaya.
10 Kiya Mée Yogaa mee Wa me magaa da kaa bagee yuwa
okoo Ogatamee ma menaa yuwa mikee yataa kiyaayaa ii see
kuwa ikii nanekeensea naadi agiyoo ena kideeyaanaka" see
asigi. Kiyoo kaama Wa me mee oogimaata mée to asiino,
11 "Ani me kasiino ko: Anoogeeta a me ometaa see keagee
da masegeeta ee kaa pooi" see asigi.
12 Kiyoo topea bagee yuwa deegea kaboo waa kisee ki
anoogeeta kaama wa me ometaa see keagee da masedoota
ee kaa peegi. Kiyoo diitookea bagee yuwa uduma dimi
nagimaano ebo, Ogatamee yaapaageekea. "Ebo ae see
agiyoo mee see see inii ewo, se deetaa see agiyoo" see
wegagea.

Lewi mee Yesus sekaataa peeta menaa
Mat 9:9-13, Luk 5:27-32

13 Kiyoo kaama Yesus mee kaagaa ena ma peedoota
Galilea piku geboo da kaa peemaata kaama mée eebaa Wa
paagoo medaakea. Wa me okoo daamaa topetaa.

14 Waa peetaaki too deeyaa naaki mée ena, Alpeus yoopaa
ekaa da ko Lewi mee kiyoo tupi. Wa me pajak kepee
masegee yoo animaata totaaki. Yesus me "Ni sekaataa
nameei" asigi naaki yiinaageeta Wa sekaataa peegi.
15 Wa me Yesus badaa maadoota wa me ee kaa eepeegi.
Yesus sekaataa bagee kuwa okoo mée eebaa kemaata pajak
kepee yamasegee see bagee yuwa ma, apanaa dimi pedeo
see bagee yuwa ma okoo mée eebaa animaaii naadi Yesus
ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma naano agiyoo epo
enaataa notaakea.
16 Kuwa kaboo da Musa me menaa mée topetaa see bagee
yuwa me diitookea. Okoo ko Parisi kaa bagee. Okoo me
Yesus Waa pajak kepee yamasegee see bagee ma, apanaa
dimi pedeo see bagee ma okoo paaya enaataa naano agiyoo
notaakea kuwa deeta kaama Wa me topenaa see bagee
yuwa asiino, "Ikii mena kitopetaa see Mée mee pajak kepee
yamasegee see bagee ma, apanaa dimi pedeo see bagee
ma okoo paaya enaataa naano agiyoo notaakea kuwa yaai,
kaasee kaa ya?" see asegea.
17 Yesus me kuwa menaa yeeta kaama okoo asiino, "Ikiyoo
taa see bagee kuwa ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo se
peeyaa kiya ikiyoo yago bagee kuwa too peeyaa. Anii meta
mee ko Ogatamee me menaa yayeetaa see bagee yuwa
mena ogaano see naadi se kiya dimi pedeo bagee kuwa Ni
sekaataa misi naadi meta" see asigi.

Yesus mee tupi yoka Wa sekaataa bagee yuwa naano agiyoo tapoo se toogee siyaa naadi ebea-ebea menaa
Mat 9:14-17, Luk 5:33-39

18 Kuwa kaboo da uwo mée yatukumeta mée Yohanes
wa me topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa
ma okoo naano agiyoo tapoo toogeekea. Mée noonaa Yesus
paagoo meemaata kaama asiino, "Yohanes me topetaa see
bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo naano
agiyoo tapoo toogee siyaa kiya A me topenaa see bagee
yuwa se ukuwageekea kuwa kaasee kaa ya?" see asegea.
19 Yesus me asiino, "Api goeano naagoo naano agiyoo
notaa siyaa kaboo paimee ma enaataa tuyaa bagee yuwa
naano agiyoo tapoo toogee siyaa ye? Taa, mee api goeyaa
mée to epo enaataa tuyaa kaboo naano agiyoo tapoo se
toogee siyaa.
20 Api goeyaa mée to waa amoo-doge-doge taapea naagoo
kaama wodoo too wa me bagee yuwa naano agiyoo tapoo

2:17 1Tim 1:15

toogee taatagea" see asigi.*

21 Bedaa Yesus me wegaano, "Gipii dokaa ponee to, uwo
wetogeano taa see doka ponee to mee masegeeta kaama
nuku see dokaa tokogoo da kaa pee-se kiwiyaa. Kisee
kiwiyu ko mee nuku see dokaa da mee geanta tokogoo ebo
kedaa siyaa.†

22 Bedaa anggur poo uwoo kuwa otaawee yiba wogeawee
siyaa kuwa miya kisee. Gipii see anggur poo uwoo gaayu ko
nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa. Kisee wogeawee
siyu ko mee nuku see otaawee da mee kipuunta kaama
anggur poo uwoo miya pedeo kiyaa, otaawee da miya pedeo
kiyaa. Kisee kiyaa naadi gipii see anggur poo uwoo kuwa
gipii see otaawee yiba too wogeawee siyaa" see wegagi.‡

Sabat naagoo Parisi kaa bagee me Yesus kagoo keta menaa
Mat 12:1-8, Luk 6:1-5

23 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus Waa gandum poo uwaa
da taa peetaaka too Wa me topenaa see bagee yuwa gandum
poo ukuu yuwa naano see naadi daapegeekea.

24 Kiya Parisi kaa bagee me Yesus asiino, "Yaai, Sabat
naagoo yoka okoo me kuwa ukuwagea kuwa daa. Kaasee
kaa ukuwagea ya?" see asegea.

25 Yesus me asiino, "Idukaa Daud ma, waa ma enaataa
bagee yuwa ma okoo naano agiyoo taa kaboo naadi ebo kaa
eeukuwata menaa mee ikii diino taa, ewo ye?

26 Mee ko idukaa Abiyatar waa Ebo Imam tota kaboo
Daud waa Ogatamee me ee yiba seemeta kaama Ogatamee
paagoo manegee seta roti magu yuwa masegeeta nota, waa
ma bagee miya eenota. Kuwa roti kuwa naano ko imam
bagee me too noogee siyaa roti yuwa, apanaa bagee yuwa
naano ko daa kiya kisee-kisee taa" see asigi.

27 Bedaa Yesus me asiino, "Sabat naagoo mee ko mée
tomaa yuwa okoo kaa daamaa yaagoo kiyaata, mée tomaa

---

* **2:20** "Paimee ma enaataa tuyaa bagee kuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma ebea-ebea kuwa. Yesus mee Ogatamee me badaa maageeta kaama wodoo Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taapea yoka naadi aseta menaa. † **2:21** Mee dokaa da uwo wetogemaata kaama gee kega kaboo mee gipii dokaa ponee to peenaa peedi keepeasega naaki tokogoo ebo kedaa naadi dokaa da pedeo kiyaa. ‡ **2:22** "Nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa" see menaa mee ko otaawee kuwa kambing wodaa kado ipiipii seta yoka gipii see anggur poo uwoo wogeawee siyu ko uwo uu kega kaboo uwo ebo kega, ebo kega naadi kaama kado nuku yoka kipuuniyaa. Gipii dokaa ponee to ma, anggur poo uwoo ma kuwa mena nekeeniino yaato ko Yesus me etokaa gipii see menaa ma, mée me wegawoo siyaa menaa ma kuwa se aatabi taai naadi ebea-ebea menaa mee. **2:26** 1Sam 21:1-6

me mee naagoo kana ma, kana ma deewoosi naadi agoo
kiyaata se.§
28 Kisee kemaata Mée Yogaa mee Sabat naagoo mee miya
epoo Mée" see asigi.

3

Yagaa enaato boota see mée to daamaa yakiyaata menaa
Mat 12:9-14, Luk 6:6-11

1 Sabat naagoo kaawaa ena ma Yesus mee sembahyang
segee see ee yiba seemetaa. Mée ena, yagaa enaato boota
see mée to kiyoo tupi.
2 Parisi kaa bagee miya kiyoo topea. Okoo me Yesus kaa
pedeo menaa yaweganaa taano see dimii agoo yoka Sabat
naagoo Wa me mée kaa meanee see agiyoo yataa kiyaapi
ye naadi tamaata maamaa diitookea.
3 Wa me mee yagaa enaato boota see mée to asiino, "Aa
mée uduma dagii da kaa yiinaageeta tooi" see asigi.
4 Yesus me okoo asiino, "Musa me menaa yiba Sabat
naagoo gaayu ko maagiyoo ukuwaano dagu see ebeamaata
ya? Daamaa agiyoo ukuwaano mee dagu ye? Pedeo agiyoo
ukuwaano mee dagu ye? Mée daamaa kiyaano mee dagu
ye? Mée booyaano mee dagu ye?" see asigi. Kiya okoo mena
taa, koogo togea.
5 Wa me kagoo kaa okoo uduma emaa wugitaga-wugitaga
naadi kaama sooi, dimi eboo see bagee yuwa nao naadi dimi
boodi ebo. Kiyoo kaama Wa me mee yagaa boota see mée
to asiino, "A me yagaa da petaasede" asigi. Yagaa peto asigi
naaki daamaa keepeasigi.
6 Parisi kaa bagee yuwa pudumeta kaama Herodes yaato
bagee ma enaataa Yesus mee wugiino see menaa koogo
aawegaa seta.

Yesus me mée kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu
seta menaa

7 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma enaataa
Galilea pikuu da kaa peetaaka too mée eebaa Wa sekaataa
peedaakea, kuwa ko Galilea wee kaa bagee ma, Yudea wee
kaa bagee ma,
8 Yerusalem magaa kaa bagee ma, Idumea wee kaa bagee
ma, Yordan uwaasii yaato magaa kaa bagee ma, Tirus
magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma, okoo mée

§ **2:27** Sabat naagoo mee ko Ogatamee me mée tomaa yuwa mee naagoo daamaa ede ma, ede ma toogeesi yoka naadi mee naagoo okoo kaa yaagoo kiyaata. Kisee kemaata Yesus me topenaa see bagee me naadi kaa Sabat naagoo gandum poo daageegea kuwa daa see taa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

eebaa. Okoo Wa me ukuwanaaki menaa yuwa yeeta kaama
Wa paagoo medaakea.
9 Okoo mée eebaa kemaata uwo piku geboo da kaa Wa
paagoo naayaato-naayaato nasipintagaapea yoka naadi Wa
me topenaa see bagee yuwa asiino, "Koma ena nadoomeei"
see asigi.
10 Mee ko deei-deei meanee seta bagee mée eebaa Wa
me daamaa yakiyaabuu sipi kemaata deei-deei meanee seta
bagee apanaa mée eebaa okoo miya Waa yaadeega naaki ou
naadi Wa paagoo sipintagaano see kookea.
11 Paa agoo see bagee yuwa miya Wa paagoo medaakea.
Kuwa paa yuwa me Waa deegea kaboo paa yago bagee yuwa
Wa me badoo da kaa mumo esee-kudiinta asiino, "Aa ko
Ogatamee Yoopaa" see asegea.
12 Kiya Wa me kuwa paa yuwa maamaa aseekee kaa "Anii
mée paagoo se naipi kiyaai" see asigi.

Yesus Wa me menaa yadoonaa taano bagee mée gaasi ma wiya wiginta menaa

Mat 10:1-4, Luk 6:12-16

13 Yesus mee pakadoota maga kutuu to kaa pakaamaata
kaama Wa me ede gaata bagee yuwa "Meei" asigi. Okoo Wa
paagoo megea.
14 Wa me okoo gaasi ma wiya kuwa wigintaata kaama
kuwa bagee yuwa Ni me menaa nadoonaasi naadi peeyaata
bagee yuwa see ekaa mee muntayu. Kuwa ko okoo Nii ma
epo enaataa peenaa naadi Ni me menaa naweganaa taapea,
15 bedaa Ni me pesee da kaa paa yuwa mée yiba kaama
yaabagaapii taapea, kisee ukuwanaasi yoka naadi okoo
wigintayu.
16 Kuwa Wa me wigintaata bagee gaasi ma wiya kuwa
ekaa yuwa ko kisee: Simon, Petrus see ekaa Yesus me
muntaata mée mee ma,
17 Zebedeus me yoga wiya kuwa ko Yakobus ma,
menaamee Yohanes ma Yesus me Boanerges see ekaa
muntaata bagee wiya. Mena nekeeniino yaato ko dimi
mena keemuu mokoo see bagee see ekaa mee.
18 Kiyoo kaama Andreas, Pilipus, Bartolomeus, Matius,
Tomas, Alpeus yoopaa Yakobus, Tadeus, yape tukuu mée
Simon,
19 bedaa Yudas Iskariot, Yesus ekegataata kepe masiipi
mée.

"Yesus mee paa tawata kaama too paa yaabagaapeasiyaa" see yawegata menaa

Mat 12:22-32, Luk 11:14-23

20 Yesus mee peedoota ee kaa peemaata kaama bedaa mée
eebaa Wa paagoo medaakea. Mée eebaa medaakea naadi
Waa ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo naano
agiyoo nuyaa kaboo taa.
21 Kuwa Wa kaa menaa kuwa Waa ma kenaa bagee yuwa
miya yeegea. Okoo me yeeta kaama wegaano, "Yesus mee
taki-takii meanigi yoka" see wegagea. Okoo me Waa badaa
maadoo poono see naadi megea.
22 Kuwa kaboo da Musa me menaa mée topetaa see bagee
yuwa kuwa Yerusalem magaa kaa kaama megea. Okoo me
wegaano, "Waa ko Beelzebul mee tawata mée" see wegagea.
Bedaa "Waa paa me eboo tawata kaama too paa yuwa
yaabagaapeasiyaa" see menaa kuwa miya yawegagea.
23 Yesus me okoo "Meei" see asigi. Meemaagea kaboo Wa
me ebea-ebea menaa kaa okoo asiino, "Kaasee kaa Iblis me
Iblis mee ekaato abagaapeasiyaa? Wa kaa tabogetaa see paa
yuwa kuwa se abagaapeasiyaa, se maa? Ebea-ebea menaa
ena kisee:
24 Maga ena kaa bagee okoo aawisi-maawisi siyu ko mée
ukubaanta kaama asii se pesee kiyaa, okoo dabaa kiyaa.
25 Bedaa ee ena kaa bagee miya okoo aawisi-maawisi siyu
ko aapataga naadi kaama se pesee kiyaa.
26 Mee mokoo miya paa tabaa da aawisi-maawisi siyu ko
mee asii se pesee kiyaa. Kisee Iblis me wa kaa tabogetaa see
paa yuwa abagaapeasiyu ko okoo uduma ukubaanta kaama
wa me ebo toono kuwa taa kedaa siyaa.
27 Mena ena ma kisee: Omaago kiyaa mée wa me agiyoo
yuwa mée me oma yamasiino see gaayu ko wa me ee yiba
seemeta kaama wa keta one gadimemaata kaama too wa
me agiyoo yuwa daba yamasegeeyaa.*
28 Anii mikee kisiino ko: Mée me pedeo ukuwayaa agiyoo
yuwa ma, pedeo see yawegaa-wegaa siyaa yuwa ma kuwa
uduma Ogatamee me epa yaekeasiyaa
29 kiya Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa
bagee kuwa epa se ekeasiyaa. Mee ko esee pedeo ukuwayaa
agiyoo yoka iminoo miya, iminoo miya epa se ekeasiyaa" see
asigi.†
30 Wa me okoo kisee asigi menaa mee ko okoo me "Waa
paa agoo see mée to kemaata kisee agiyoo ukuwanaa

---

* **3:27** Mee omaago kiyaa mée mee mena nekeeniino yaato ko Iblis mee ebea-ebea. Oma yamasetaa see mée mee ko Yesus ebea-ebea. Wa me paa abagaapii siyaa yoka Wa too ebo, Iblis ma, paa yuwa ma kuwa dabaa see kuwa nekeensi naadi menaa. † **3:29** Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa ko "Wa me paa yaabagaapii segeeki kuwa Roh Kudus me pesee kaa se kiya paa tawata kaama too yaabagaapii siyaa" kisee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa.

segeeki" see menaa kuwa me asigi menaa.

Yesus ma ena kenaa bagee kuwa maamee nuwaa see kuwa nekeensi naadi menaa
Mat 12:46-50, Luk 8:19-21

31 Kuwa kaboo da Yesus Wa me okooto ma, menaanii yuwa ma kuwa megea. Okoo meemaata kaama yoo da kaa toomuu taaki too mée waa ena paagoo asiino, "Waa misi yoka mena naogaai" see asegea.
32 Kuwa kaboo da mée eebaa Yesus gebo naayaato-naayaato toomuu taakea. Mée me Wa paagoo pe-asegea menaa ko "Deede, abaayo ma, agaabee nokaa yuwa ma kuwa yoo da kaa kadiitoo taakea" see asegea.
33 Yesus me okoo asiino, "Nibaayo mee maapii naa ya? Anii ma kenaa bagee kuwa maamee nuwaa naa ya?" see asigi.
34 Wa me kuwa Waa naayaato-naayaato toomuu taakea bagee yuwa iiyaga-yaga naadi kaama asiino, "Deede, kuwa ko nibaayo nokaa yuwa ma, Anii ma kenaa bagee yuwa ma kuwa.
35 Mikee, epoo to wodoo Neataagi me gaata-gaata yuwa too daamaa yaukuwataa see bagee kuwa ko neawaagi nokaa yuwa ma, neebee nokaa yuwa ma, Ni me ukuyogaa yuwa ma, nibaayo nokaa yuwa ma kuwa yoka" see asigi.

4

Poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebea menaa
Mat 13:1-17, Luk 8:4-10

1 Bedaa kaawaa ena ma Yesus mee piku geboo da kaa mée yuwa topetaaka too ko mée eebaa Waa naayaato-naayaato kutuu semaagea. Okoo mée eebaa naadi Waa uwo dagii da kaa koma ena kaa pakaanta animaayu, mée yuwa uduma ea da kaa totaakea.
2 Wa me mée topetaa see menaa kuwa ebea-ebea menaa kaa eebaa topetaa. Wa me mée topeta menaa ena mee ko kisee:
3 "Yeede, mée ena gandum poo keepa sigimenaa taano see naadi peegi.
4 Keepa sigimenaaka too ko noonaa etaa da kaa eseanee naadi bedo yuwa me nootaagea.
5 Bedaa noonaa oma agoo see magaa kaa, maga eebaa taa see yoo eseaneeka. Maga eebaa taa kaa moga iyadaaka kiya
6 mani yuwa maga yiba daamaa poono taa kemaata keno mega ko kuwa iyapa yuwa denadaa naadi wii kedaaka.

3:35 Luk 11:27-28

7 Bedaa noonaa miya takuu uwaa yiba eseaneeka. Iyaga
kiya boo aatakiika naaki egaapeasega yoka poo ekaano taa.
8 Mee kaama too noonaa yuwa daamaa magaa kaa
eseaneeka. Iyata kaama poo ekaga naaki poo ukuu noonaa
amaamo, noonaa bado ena, noonaa ogei me badoo, kisee
ekadaaka, see kuwa" see asigi.
9 Bedaa Wa me asiino, "Apa agoo see bagee daamaa yii"
see asigi.
10 Yesus Wa too toomuu taaka too ko Wa sekaataa bagee
yuwa ma, Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa
ma epo enaataa peedoota Wa paagoo asiino, "Kuwa A me
ebea-ebea menaa kuwa nekeeniino yaato kuwa kaasee?" see
asegea.
11 Wa me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa
menaa kuwa idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa.
Eto kuwa menaa kuwa ikii paagoo daamaa awee da kaa
kikiyaagi kiya Ni yaato taa see bagee kuwa gaayu ko Ni
me okoo paagoo eewegaano menaa kuwa uduma ebea-ebea
menaa kaa too eewegageeka.
12 Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
'Okoo deegea kiya se deesi naadi,
bedaa okoo mena yeegea kiya se nekeensi naadi
Ani me kisee yakiyaabuu taapa.
Kisee taa naaki okoo Ni paagoo namiyaa,
Anii okoo me pedeo yuwa epa yaekeasiyaa' see menaa
ebeamaata. *Yes 6:9-10*
Kisee ukuwaandaasi naadi Anii okoo paagoo ebea-ebea
menaa kaa too eewegageeka" see asigi.*

Poo keepa ebea-ebea menaa da mena nekeeniino yaato ase-maneeta menaa
Mat 13:18-23, Luk 8:11-15

13 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ikii
mee ebea-ebea menaa mee nekeeniino taa ye? Kisee gaayu
ko ikii kaasee apanaa ebea-ebea menaa kuwa nekeeniyaa
ya?
14 Mee ko kisee: Poo keepa sigimenaa see mée me
Ogatamee me etokaa menaa sigimenaa siyaa ebea-ebea
mee.
15 Kuwa menaa etaa da kaa eseanee siyaa ebea-ebea mee
gaayu ko mée me yeeyaa kiya kisee ki Iblis me okoo me
dimii yiba sigimpea yuwa yamasedoo peeyaa, see ebea-ebea
mee.

---

* **4:12** Yesus me "Ani me okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa too eewegageeka" see asigi menaa mee ko okoo Ni yaato taa see bagee yuwa yoka naadi mani menaa kuwa awee da kaa si yakiyaayaa, see menaa mee.

16 Bedaa oma dagi kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko
menaa da yeeta kaama moga ede ma, ede ma masiyaa bagee
yuwa mokoo
17 kiya okoo manii da taa yoka okoo ae-wae siyaa kaboo
makii taa see kaa maamaa se toowoo siyaa. Mée me kuwa
menaa peneata bagee yuwa wegee-wegee siyaa kaboo okoo
kuwa menaa moga ekeata peeyaa see ebea-ebea mee.
18 Takuu uwaa yiba eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa
da yeegea kiya
19 mée me dimi-pami kuwa me mee menaa da dapimee-
kee. Kuwa ko okoo me umiino, toono yiba gaagaa dimii mee
ma, kepe, kisee mée deebaa siyaa agiyoo ou dimii mee ma,
apanaa ou dimii yuwa ma kuwa me mee menaa da egadaa
naadi kaama okoo poo ekaano taa see wodoo yuwa ebea-
ebea.
20 Daamaa magaa kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko
menaa da yeeta kaama daamaa masiyaa bagee yuwa ebea-
ebea. Okoo me poo ekawoo siyaa yuwa kuwa ko mée
noonaa poo ukuu ena kaa amaamo, noonaa bado ena,
noonaa ogei me badoo kisee eebaa kedaa siyaa bagee kuwa,
see ebea-ebea menaa mee" see asigi.

Yesus me menaa daamaa yeesi naadi topeta menaa
Luk 8:16-18

21 Bedaa Wa me okoo asiino, "Pelita biyaa iyaata kaama
doodoota otaawee me apumaakee se kiya, mée me ometaa
see keagee da miyoo taa aii ekeasiyaa mee miya se kiya
biyaa maagee yoo pakaa-ekeasiyaa, se maa?
22 Mee mokoo miya idukaa kaama booniwoo seta menaa
uduma awee da kaa kedaa taapa, bedaa mée paagoo
eewegaano taa menaa kuwa miya ipi kiyaabuu taapea.
23 Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.
24 Bedaa Wa me asiino, "Ikii me yeetaa see menaa kuwa
daamaa ipiipi dii. Ikii me daamaa yeewoo siyaa doodoo ikii
daamaa masiwoo taapea. Bedaa mee asii miya ikii maamaa
eebaa daamaa kineeyaa.
25 Kuwa ko agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma
masiipea. Kiya taa kiyaa bagee yuwa okoo me peenaa kiyaa
yuwa miya yamasegeeyaa" see asigi.†

Poo keepa iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa

4:21 Mat 5:15, Luk 11:33 **4:24** Mat 7:2, Luk 6:38 † **4:25** "Kuwa menaa daamaa agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea" see menaa mee ko okoo kuwa yeetaa see menaa daamaa peneata doowoo siyaa bagee kuwa bedaa maamaa agoo kedaa taapea, maamaa ipi kedaa taapea yoka naadi aseta menaa. **4:25** Mat 13:12, 25:29

26 Bedaa Yesus me wegaano, "Ogatamee Wa too ebo mée
eetuyaa kuwa ko kisee: Mée ena poo keepa bugi kaa
sigimenaa naadi kaama ee kaa peetaa.
27 Omemaayu tokoma mee da anoogeeta bugi yaataa, daa-
tooyiba yaato toomoo ometaa, kisee too wa me ukuwagee
see. Poo keepa yuwa kuwa daamaa iyataa see kiya 'Kisee
kaa iyaga, kisee kaa iyadaaka' see kuwa waa ewo.
28 Magaa to mee me kaama poo keepa waadibaa iyawoo
naadi kaama poo ota ekadaa siyaa. Iyaano ko peta-
manii kabagaa da pakaamaaga, iyawoo naadi kaama ukuu
ekadaaka, kaama too poo ota yuwa kuwa miya ukuu kaa
eebaa kedaaka, kisee iyawoo see.
29 Poo ota yuwa kapoo kega naaki poo daano kaboo yoka
bugi epoo mée me poo ota yuwa moga daataa siyaa. Mee
mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa."

Sesawi poo keepa iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa
Mat 13:31-35, Luk 13:18-19

30 Yesus me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa
kuwa inii ebea-ebea menaa kaa kaasee wegayaa?
31 Eto ko kisee: Mée ena sesawi poo keepa ena masegeeta
wa me bugii da kaa weetayu. Sesawi poo keepaa to mee
umina peedi, magaa da kaa poo keepa apanaa yuwa see see
se.
32 Kiya weetaata kaama daamaa iyawoo naadi kaama piya
wodoo to ebo kiwooka siyaa, bugi kaa weta agiyoo apanaa
yuwa see see se. Kago ebo peeda-paada naadi kaama bedo
yuwa kiyoo geka daamaa maagee siyaa. Mee mokoo miya
Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa" see asigi.
33 Ebea-ebea menaa kuwa see see Yesus me mée yuwa
paagoo okoo me nekeeniyaa dimii doodoo too eewegageeki.
34 Wa me mée yuwa paagoo ebea-ebea menaa ma taa see
menaa kuwa eewegaano taa. Kiya Wa me topenaa see bagee
yuwa paagoo kuwa menaa nekeeniino yaato daamaa ase-
manee segeeki.

Yesus me Galilea pikuu da kaa bo taa kiyaata menaa
Mat 8:23-27, Luk 8:22-25

35 Mee naagoo uwaataa da Yesus me Wa me topenaa see
bagee yuwa asiino, "Piku asii yaato pookee" see asigi.
36 Okoo kuwa kiyoo topea bagee yuwa ekeata kaama Yesus
mee tupi see komaa da kaa pakaanta kaama okoo paaya epo
enaataa peetaa, apanaa bagee miya okoo me komaa yuwa
kaa pakaanta kaama epo peegea.
37 Uwo pikuu da taa peetaaka too ko bo ebo mega, biku-
biku miya ebo kega. Uwo komaa da yiba seemedaaka naaki
uwo pudii taano see kooka.

38 Kiya Yesus Waa koma babu yaato mumo paga kaa
toomoo ometaaki. Wa me topenaa see bagee yuwa me
Waa maanegea. "Ei, Guru, inii uwo poonakea kuwa A me
wisintaage ye?" see asegea.
39 Waa anoogeeta kaama bo ma, piku ma kuwa "Koogo
sikiinii" asigi naaki bo siki, biku-biku umina taa kega.
40 Wa me okoo asiino, "Ikii kaasee wedaagea? Ikii me
kaasee Ni kaa dimi namagaano taa kepea ya?" see asigi.
41 Okoo weda kaa dimi nagimeamookea. "Mee kaasee
Mée? Biku-biku, bo kisee agiyoo kuwa Wa me menaa
yayiino too" see aaseekea.

5

Paa agoo see mée ena Yesus me paa eebaa yaabagaapii seta menaa
Mat 8:28-34, Luk 8:26-39

1 Okoo piku asii yaato Gerasa magaa kaa peemaayu.
2 Koma yiba kaama maayoo kaa eseanigi too ko paa agoo
see mée ena ogo maataa see beapa yuwa kaa kaama migi.
3 Waa kiyoo omegee, toogee see mée. Waa omaago yoka
mée me one gadimaano iyo, pose onee me miya iyo.
4 Mée me pose onee me wa me yagaa bado kaagaa eebaa
gadimegeekea kiya wa me kuwa onee yuwa, yagaa kaa
miya, bado kaa miya daataga-paataga naadi ekeasigi. Waa
peneasiino bagee ena ma taa, se ukuwamaayaa.
5 Waa egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya kataa-
kataa ma menaa weganaa, peenaa segee see mée. Waa mée
ogo maataa see yoo kiyoo miya peenaa segeeki, kuyee da taa
miya nawenaa segeeki, bedaa waa ekaato maa to oma uguu
me geemegee taa see, waa kisee mée to.
6 Waa beesekaa mokoo kaama Yesus deeta kaama yiibaga
Wa paagoo meemaata kaama mumo maga kaa ekeasigi.
7 Wa me mena ebo kaa asiino, "Ei, Yesus, Asii-sege see Mée
Ogatamee Yoopaa. Aa ma anii mapea menaa agoo? Eto ko
A me Ogatamee ekaa weekee kaa yaai-yaai ma, boodi ma
kuwa aa se kakiyaapa see nasii" see asigi.
8 Wa me Yesus kisee asigi mee ko Yesus Wa me keta "Aa
paa aa, mee mée to ekeata kaama pooi" see asigi yoo.
9 Yesus me "A ekaa da maamee naa ya?" see asigi naaki
"Anii ekaa da ko Legion, Paa Ebo Etaa see ekaa mee, inii paa
maamaa eebaa yoka" see asigi.
10 Wa me Yesus paagoo maamaa aseekee kaa "Apanaa
magaa kaa peedaa taai see mée se asii" see asigi.
11 Kuwa kaboo da woo kaa naa kaa kuyee da kaa ekena
eebaa ebo etaa maga notaakea.

12 Paa yuwa me maamaa aseekee kaa "Inii kuwa ekenaa
kuwa yiba pakaa-seemaanake yoka kitaa mée seemiyaai"
see asegea.
13 Yesus me "Daamaa, peeweei" asigi naaki paa yuwa
mee mée to yiba kaama peedaa naadi ekena yuwa yibaa
taa pe-seemedaakea. Seemedaa naadi kaama egoowee
gidumedoota piku yiba dugumedaakea. Kuwa ekenaa kuwa
maamaa eebaa, dua ribu waa naa mokoo.
14 Kiyoo ekena munitaa see bagee yuwa yaai naadi kuwa
ukuwaanega menaa yuwa doodoota mee magaa kaa bagee
ma, gebo kaa bagee ma kiyoo-kiyoo eeweganaakea. Mée
yuwa okoo miya mee ukuwaanega kotoo diino see naadi
medaakea.
15 Okoo Yesus paagoo meemaata deamaagea naaki mee
paa ebo etaa seemeta see mée to mee aii toomuu taaki.
Waa doka maataata totaaki, taki-takii miya taa kega. Okoo
wedaagea.
16 Kuwa yumakaa ukuwaanega kotoo deepea bagee yuwa
me "Wa me kisee paa yaabagaapeasigi, bedaa ekena yuwa
miya kisee ukuwaanega" see menaa kuwa eewegagea.
17 Okoo me kuwa menaa yeeta kaama Yesus paagoo
maamaa aseekee kaa "Inii me magaa kaa kiyoo Aa se
naatooi" see asegea.
18 Yesus mee bedaa mee komaa kaa pakaanigi too ko mee
yumakaa paa agoo see mée to me Wa paagoo asiino, "Anii
miya meenaka" see menaa maamaa asigi.
19 Kiya Yesus me waa asiino, "Taa, ee kaa pooi. Tuhan me
aa kaepa kaa daamaa kaukuwapi menaa kuwa a me epa see
bagee yuwa paagoo pe-eewegaai" see asigi.
20 Kisee asigi naadi waa peedoota Dekapolis wee kaa
bagee yuwa paagoo eewegaano, "Yesus me kisee daamaa
naukuwapi" see menaa kuwa eeweganaaki naaki mée
uduma dimi nagimegea.

Yesus me tadaa too pege-pege see apii ena tadaa yataa kiyaata kaama yoga ena miya aya andoo peeyaata menaa
Mat 9:18-26, Luk 8:40-56

21 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo uwo
asii yaato bedaa metaki peemaaga too ko mée okoo eebaa
topea. Waa maayoo kaa eseanta toomuu taaki too ko okoo
Wa paagoo yigimeeiikea.
22 Kuwa kaboo da mée ena, mee magaa kaa sembahyang
segee see ee kaa eboo mee Yesus paagoo migi. Wa ekaa da
ko Yairus. Yesus paagoo meemaata kaama Wa me badoo da
kaa esee-kudiinigi.

23 Wa me maamaa aseekee kaa "Niyoopane mee bogaano
see koo taaka yoka meei, wa kaa yagaa yamaatagaai. Mee
ikiyoo taa keta kaama waa aya toogeesi ke" see asigi.
24 Kisee asigi naadi Yesus Waa mee mée to sekaataa
peetaa, mée eebaa miya eta ma me-yigimeeiikea.

25 Kuwa epo peegea bagee tabaa da api ena miya kitaa
peega. Waa tahun gaasi ma wiya kisee too tadaa too peegee
see apii.
26 Dokter bagee mée eebaa waa kisee too yadeetaa see
kiya iyo, taa kaano taa. Wa me kepee uduma mee
agiyoo kaa tameepeata kiya mee agiyoo ebo kega, ebo kega
siwooka.
27 Yesus Wa me ukuwanaaki yuwa kuwa waa yeepa
kemaata Yesus oko yaato kaama Wa me dokaa da pee-
yaadeega.
28 Wa me gaano, "Anii Wa me dokaa mee too yaadeeyaa
miya mee agiyoo taa kaapa" see gaaga.
29 Wa me dokaa pee-yaadeega naaki taka ena tadaa
sikiinega. Wa me 'Mikee, eto ko ni me maa da kaa meanee
taa see agiyoo mee taa kega ii' see gaaga.
30 Yesus me Ni me pesee agiyoo kuwa noonaa peega ii see
kuwa nekeenta kaama kiyoo bagee yuwa paagoo asiino, "Ni
me maapa dokaa da mee maamee me nayaadeegea naa ya?"
see asigi.
31 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Mée
maamaa eebaa A paagoo yigimeeii naadi sipintaagea kuwa
Aa miya deege yoka A me 'Maamee me nayaadeegea naa
ya' see kuwa kaasee ya?" see asegea.
32 Yesus me maamee me nayaadeegea ya naadi kaama Wa
gebo iiyaga-yaga.
33 Mee apii to me mee agiyoo nataa kiyaagi ii see nekeenta
kaama weda ebo kaa totomo ma Yesus paagoo esee-kudiinta
toomuuka. Wa me "Ani me kisee koo sepa" see menaa kuwa
ase-maneega.
34 Yesus me waa asiino, "Niyoopane, a me mikee nagaano
dimii mee me aa daba daagimaa peege. Koogo pooi, a kaa
meanee taa see agiyoo kuwa kataa kiyaaga yoka" see asigi.

35 Yesus me kuwa menaa asetaaka too ko mée noonaa
Yairus me ee kaa kaama meemaagea. Okoo me Yairus
asiino, "Ayoopane mee booga yoka wisintagaai, Guru mee
a me ee kaa badaa se magaai, Waa gaagaa siyaakee se" see
asegea.
36 Kuwa menaa yuwa Yesus yeemaata kaama Yairus
asiino, "Aa se wedaai, mikee nao see dimii mee too gaai"
see asigi.

37 Mée eebaa Wa sekaataa peegea kiya Wa me "Petrus ma,
Yakobus ma, Yohanes ma kuwa too meei, ikii apanaa yuwa
nakaayoo toomuu taai" see asigi.
38 Yairus me ee kaa peemaata kaama deeyaa naaki mée
okoo uduma mena ebo kaa maamaa yege ma, yii-yii ma
seamoo taakea.
39 Ee yiba pakaanta kaama Wa me asiino, "Ikii kaasee kaa
mena ebo kaa yege ma, yii-yii ma taakea ya? Waa boopa se,
toomoo ompa ke" see asigi.
40 Kiya okoo yakeakea. Yesus me okoo uduma yoo da kaa
abagakomeeta kaama Wa me mee yogaa to me okonaka ma,
Waa ma enaataa bagee wedoo to ma kuwa uduma badaa
maadoota yogaa to topa kiwisii to kaa
41 peemaata kaama mee yogaa to yagaa da pe-peneasigi.
Wa me "Talita kum" asigi. Mena nekeeniino yaato ko
"Ukuyogaa peedii to Ani me aa kasiino ko anoogii" see mee.
42 "Anoogii" asigi naaki taka ena mee ukuyogaa to
anoogeeta peenaaka. Kiyoo topea bagee uduma dimi
nagimaano ebo. Waa ko tahun gaasi ma wiya ometa see
ukuyogaa.
43 Yesus me okoo maamaa asiino, "Kuwa ukuwapa-
ukuwapa kuwa mée se eewegaai" see asigi. Bedaa "Yogaa
to naadi kaapa yoka naano agiyoo manii" see asigi.

6

Nazaret magaa kaa bagee me Yesus wisintaata menaa
Mat 13:53-58, Luk 4:16-30

1 Kiyoo kaama peedoota Wa me magaa kaa, Wa me
topenaa see bagee yuwa miya Wa sekaataa peegea.
2 Peemaata kaama Sabat naagoo Waa kiyoo sembahyang
segee see ee yiba seemeta kaama mée topetaa. Wa me
mée topetaa see menaa yiitoo see bagee mée eebaa dimi
nagimegea. Okoo me wegaano, "Kuwa menaa kuwa kayoo
kaama naa masipi ya? Wa me esee dimi ipi kigi kuwa
kaasee? Wa me yagaa da me dimi nagii-nagii agiyoo
ukuwaaniyaabuu segeeki kuwa maagiyoo naa tawapi naa
ya?
3 Waa piya kapataa see mée, se maa? Maria yoopaa mee,
se maa? Waa ma kenagaa yuwa kuwa Yakobus ma, Yoses
ma, Yudas ma, Simon ma kuwa, se maa? Bedaa ukuyogaa
yuwa miya nakaayoo inii paaya enaataa topea yoka" see
wegagea, kisee Waa wisinegea.
4 Yesus me okoo asiino, "Nabi bagee kuwa ko mée me
ebo ekeasiyaa kiya okoo me magaa kaa bagee ma, okoo ma

kenagaa ma, okoo me ee kaa bagee ma kuwa me too ebo se
ekeasiyaa" see asigi.
5 Wa me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa kiyoo agoo kiyaano
iyo. Ikiyoo yago bagee ekea wiya, wedo waa naa too okoo
kaa yagaa yamaataata kaama ikiyoo yataa kiyaagi.*
6 Yesus me okoo me mikee nagaano dimii mee taa yaai
naadi dimi nagimaano ebo.

Yesus me topenaa see bagee "Ikii kisee ukuwanaa, peenaa taai" see ase-manee seta menaa
Mat 10:5-15, Luk 9:1-6, 10:4-11

Kiyoo kaama Yesus Waa kiyoo-kiyoo maga nawenaa, mée
topenaa, kisee ukuwanaa, peenaa segeeki.
7 Kuwa kaboo da Yesus me Wa me topenaa see bagee gaasi
ma wiya "Meei" asigi. Meemaagea kaboo okoo me paa yuwa
yaabagaapeasi naadi pesee da okoo kaa mantayu. Mantaata
kaama okoo mée ekea wiya maga ena kaa pooi, mée ekea
wiya maga ena kaa pooi, kisee Wa me okoo yawuditaata
peeyaano see kaboo
8 Wa me okoo asiino, "Ikii peenaaka too agiyoo se dogaai.
Naano agiyoo, ayaa, kepe ayaabu, kisee agiyoo kuwa
ekeasii. Tamoo da mee too daamaa dogaai,
9 bado doko miya magaai kiya doka wiyaagoo to mee se
dogaai.
10 Ee ena kaa peemaata kaama okoo me ikii daamaa
badaa kimaapea kepa ko mee ee kaa too eeomegee, toogee
taai, apanaa magaa kaa peeyaa naagoo too pooi.
11 Maga ena kaa bagee me ikii badaa kimagaano miya be,
ikii me eewegayaa menaa miya be kiyu ko ikii poono kaboo
okoo gaamaasi naadi ikii badoo da kaa maga ponee yuwa
takadekumii" see asigi.
12 Asigi naadi okoo peedoota mée yuwa paagoo "Ikii
uduma ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii
menaa kaa too umiwoo, toowoo taai" see menaa kuwa
eeweganaakea.
13 Paa maamaa eebaa miya yaabagaapeasegea, bedaa mée
eebaa okoo kaa minyak uwoo miya yawidimegea naaki
okoo kaa meanee seta agiyoo kuwa taa kedaakea, kisee
agiyoo kuwa okoo me ukuwanaa seta.

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee boota menaa
Mat 14:1-12, Luk 9:7-9

---

* **6:5** "Wa me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa kiyoo agoo kiyaano iyo" see menaa mee ko mee magaa kaa Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwayaa kiya kiyoo bagee yuwa me mikee gaano dimii mee taa kuwa me eebaa ukuwaaniyaano taa, see menaa mee. **6:13** Yak 5:14

14 Kuwa kaboo da Yesus Wa ekaa da ogo peega naadi
kaama Galilea wee kaa eboo Herodes mee Wa kaa menaa
yuwa yeegi. Mée noonaa me wegaano, "Mee mée mee
ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes boomi mee. Waa
boota kaama aya andoo peepi kemaata kuwa dimi nagii-
nagii agiyoo kuwa ukuwamaayaa" see wegagea.
15 Kiya mée noonaa me wegaano, "Mee ko nabi Elia mee"
see weganaakea. Bedaa mée noonaa me "Waa ko nabi bagee
ena, idukaa nabi bagee ena mokoo" see weganaakea.
16 Kiya Herodes me kuwa menaa yeeta kaama wegaano,
"Okoo se. Mee ko Yohanes. Idukaa ani me 'Wa me mumoo
to nadaakumii' see asema yoka waa boota kaama aya andoo
peepi" see wegagi.
17-18 Yohanes boota-boota menaa mee ko kisee: Petamanii
Herodes me waebee Pilipus woga ekaa da ko Herodias mee
oma yagoemi. Oma yagoemi kemaata Yohanes me Herodes
paagoo "Agaabee woga mee aa goeano ko daa" see asegeeki.
Kisee asegeeki naadi Herodes me "Yohanes mee pe-peneata
digiyoo ee yiba nadogeamaai" see asigi. Asigi naadi digiyoo
ee yiba dogeamaagea.
19 Yohanes me "Aa kisee goeano ko daa" see asigi menaa
kuwa me Herodias mee kagoo ebo, Yohanes mee patamaano
dimii agoo kiya iyo.
20 Mee ko Herodes me 'Yohanes mee dimi topoo, daamaa
wigintaata pedeo taa see mée ii' see gaagi kemaata Yohanes
mee wedaagi. Waa digiyoo ee yiba toogeeki kaboo Herodes
me taamege-taamege segeeki. Wa me Yohanes me menaa
yiitoo taaki too waa dimi abaano ebo kiya waa yiitoo taano
ede.
21 Kisee kemaata Herodias me Yohanes mee patamaano
iyo kiya kaawaa ena waa patamaano etaa da agoo kega.
Mee ko kisee: Herodes mee kabata naagoo kenoo kaa naano
agiyoo naano see naadi ekaa yago bagee yuwa ma, tentara
ebo-ebo yuwa ma, Galilea wee kaa tuku-tuku bagee apanaa
yuwa ma okoo uduma kutuu semaagea.
22 Kuwa kaboo da Herodias yoopane mee Herodes ikigii
to taa waanena-peena senaaka. Herodes waa esee ede kigi,
waa ma epo notaakea bagee yuwa miya ede kegea. Wa
me mee ukuyogaa to asiino, "A me ede kiyaa agiyoo kuwa
kaniipa.
23 Mikee, A me naidimiyaa agiyoo kuwa taa ma taa
kaniipa, se kaniino ko daa. Ni me ebo totaa see magaa kuwa
yupigapi wigintaata kaama naayaato kuwa miya kaneeyaa"
see asigi.
24 Mee ukuyogaa to peedoota okooto paagoo asiino, "Ani
me maagiyoo idimaano daamaa naa ya?" see asega naaki

"Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mumoo to mee anii
nii see asii" see asega.
25 Ukuyogaa to moga peedoota Herodes paagoo asiino,
"Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mumoo to mee
nadaageeta piring kaa ekeata eto kiipaa neekee ede" see
asega.
26 Herodes mee menaa da yaai, dimi boodi ebo kiya wa
me mée uduma gii da kaa "A me ede kiyaa agiyoo se kaniino
ko daa" see asigi kemaata iyo. Wa me "Aa kaniino be" see
kuwa se wegamaayaa yoka
27 okaa yago bagee ena paagoo asiino, "Wa me mumoo to
daageeta doomeei" see asigi. Asigi naadi peedoota digiyoo
ee kaa Yohanes ogo daageeta kaama
28 mumoo to piring kaa ekeata doodoota mee ukuyogaa to
paagoo manigi. Kiyoo kaama mee ukuyogaa to me okooto
manega.
29 Yohanes me topetaa see bagee yuwa me kuwa menaa
yeeta kaama bootaa da masegeeta kaama mée ogopa beapa
yiba ogo maagea.

Mée lima ribu naano agiyoo Yesus me maamaa eebaa yaagoo kiyaata menaa

Mat 14:13-21, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-13

30 Yesus me topenaa see bagee yuwa Wa me miyoo taa
kiyoo-kiyoo peedaa siyaata kaama bedaa okoo Wa paagoo
metaki meemaagea. Okoo me "Kisee agiyoo ukuwanaa sepe,
kisee menaa mée topenaa sepe" see menaa kuwa uduma Wa
paagoo eewegagea.
31 Kuwa kaboo da mée maamaa eebaa Wa paagoo metaa,
peetaa segeekea naadi kaama Waa ma, Wa me topenaa
see bagee yuwa ma okoo naano agiyoo naano iyo. Kisee
kemaata Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Meei,
inii too keedaa koogo toomuu taano see yoka Anii ma epo
enaataa peedoota mée taa see yoo niipooi" see asigi.
32 Okoo too koma kaa pakaanta kaama peedoota mée taa
see yoo
33 kiya mée eebaa Yesus mee kitaa peegi naadi wa me
magaa kaa, wa me magaa kaa kaama yiibaga peedoota
maayoo kaa taa Yesus peemagaapi yoo kiyoo okoo keta
peemaagea.
34 Yesus mee uwo yaaguu da kaa peemaata kaama
deamaagi too ko mée eebaa totaakea. Wa me epa nao see
gaagi. Okoo domba wodaa tabaa da domba munitaa see
mée taa see bagee yuwa mokoo yoka naadi Waa mena eebaa
okoo topetaa.

35 Mee naagoo uwaataa da Wa me topenaa see bagee
yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "Uwaapeasega ke,
nakaayoo ee taa, bugi taa see magaa yoka
36 kuwa bagee kuwa 'Peedaa taai' see asii, okoo gebo kaa
magaa kaa naano agiyoo edaasi ke" see asegea.
37 Kiya Wa me okoo asiino, "Naano agiyoo kuwa ikii me
okoo manii" see asigi. Okoo me asiino, "Sooi, perak kepee
ogei me badoo wiya kuwa miya iyo kiya naano agiyoo pee-
yaedaageeta manii ye?" see asegea.†
38 Wa me asiino, "Ikii roti magu magoo topa? Pe-dii" see
asigi. Okoo pe-deegeeta kaama "Nakaayoo inii roti magu
idibi, doge imi wiya topa" see asegea. 39 Wa me kiyoo topea
bagee yuwa asiino, "Ikii uduma wa too kutuu, wa too kutuu
naadi boo dagi kaa animaaii taai" see asigi.
40 Mée noonaa ko mée wiya ma gaasi wa too kutuu, mée
noonaa ogei me badoo ena wa too kutuu, kisee wa too
kutuu, wa too kutuu semaata kaama animaaiikea.
41 Wa me kuwa roti magu idibii to ma, doge imi wiya ma
kuwa masegeeyu naadi epoo to yaato pakaa-deeta kaama
Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Kuwa
roti magu yuwa kabatagaa semaata kaama mée yuwa
paagoo yawudikomeesi naadi Wa me topenaa see bagee
yuwa goo-maneeyu. Bedaa doge imi wiya kuwa miya kisee
kiyoo topea bagee yuwa uduma yawudikomeeyu.
42 Okoo uduma naano sikii, bekataa.
43 Kiyoo kaama roti ma, doge ma koga topa ponee-panaa
yuwa kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa me meeii naadi
kaama iduunee ayaa gaasi ma wiya pudii aweamaagea.
44 Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, api, yoga se
egaa see, paayogaa too lima ribu.

Yesus piku dagii da taa bado me peeta menaa
Mat 14:22-33, Yoh 6:16-21

45 Kuwa nota bagee yuwa Yesus me "Koogo peedaa taai"
asiino see naadi kaama Wa me topenaa see bagee yuwa "Ikii
keta koma kaa pakaanta piku asii yaato Betsaida magaa kaa
pooi" see asigi.
46 Kuwa nota bagee yuwa "Koogo peedaa taai" see aseta
kaama sembahyang taano see naadi pakadoota maga kutuu
ena kaa pakaamaayu.
47 Digiyoo takiinega see kaboo Wa me topenaa see bagee
yuwa piku semoo to kaa komaa da kaa topea. Yesus mee
kuyee da kaa Wa too totaaki too

† **6:37** Perak kepee mee ko mée ena me egapii ena ukuwayaa yuwa kaa perak kepee ena masiyaa. Perak kepee ogei me badoo wiya kuwa gaayu ko mée ena me egapii gakata keno petoo yiba ukuwagee seta doodoo maseta kepee kuwa.

48 deeyaa naaki Wa me topenaa see bagee yuwa bo ebo
okoo poono yaato kaama mega yoka poono kana. Aweep-
egeeka see kaboo Yesus mee uwo dagii da taa peedoota okoo
paagoo peemaata kaama amoo-sege taano see koo taaki too
ko
49 okoo me Waa bado me uwo dagii da taa peetaaki see
deeta kaama paa yaai naadi ebo menaa-menaakea.
50 Okoo uduma kisee deeta kaama esee wedaagea kiya Wa
me moga asiino, "Taa, Anii yoka ikii se wedaai" see asigi.
51 Waa okoo paagoo komaa da kaa pakaanigi naaki bo taa
keepeasega. Okoo dimi nagimaano ebo.
52 Mee ko yumakaa Yesus me roti maamaa eebaa
yakiyaabuu sipi mee okoo daamaa nekeeniino taa, okoo
dimi eboo yoka dimi nagimaano ebo.‡

Yesus me Genesaret magaa kaa mée kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa
Mat 14:34-36

53 Okoo uwaasii yaato Genesaret magaa kaa peemaata
kaama komaa da one opeetaata eke.
54 Okoo koma yiba kaama maayoo kaa peanigi too ko
kiyoo bagee yuwa me Yesus mee moga nekeenegea.
55 Okoo peedoota mee magaa kaa, mee magaa kaa mena
ogo peeyaagea. Ikiyoo yago bagee yuwa uduma okoo me
ometaa see keagee yuwa ma Wa paagoo doomegea. Mée
me "Eto Waa amokiyoo tupi, eto Waa yamokiyoo tupi" see
asenaa see yoo kiyoo-kiyoo Wa paagoo doomegea.
56 Wa me peenaa, nawenaa see magaa uduma, ebo magaa
kaa miya, peedi magaa kaa miya, boba kaa magaa kaa
miya kiyoo-kiyoo ikiyoo yago bagee yuwa mée kutuu taa
see yoo kiyoo eemedaakea. Okoo me Wa me doka otoo to
kuwa "Peenaa nayaadee siyaape ye?" see asegea naaki Waa
yaadee sepea bagee yuwa kuwa uduma okoo kaa meanee
seta agiyoo kuwa taa kedaakea.

7

Mée me otoopa asii-wega-wega siyaa menaa
Mat 15:1-20

1 Kaawaa ena Parisi kaa bagee noonaa ma, Musa me
menaa mée topetaa see bagee noonaa ma okoo Yerusalem
magaa kaa kaama peedoota Yesus paagoo kutuu semaata

‡ **6:52** "Yesus me roti maamaa eebaa yakiyaabuu sipi mee okoo daamaa nekeeniino taa" see menaa mee ko Yesus Waa kisee agiyoo uduma ukuwamaayaa see Mée to kemaata Wa me bo taa kiyaano mee miya ukuwamaayaa yoka dimi se nagimisi naadi nekeeniino menaa mee.

2 deamaagea naaki Wa me topenaa see bagee noonaa
diiyoo se deeta yagaa keta uwo wetogeano taa kaa naano
agiyoo notaakea.
3 Parisi kaa bagee yuwa ma, apanaa Yahudi bagee yuwa
ma kuwa gaayu ko okoo me bagee yuwa me idukaa kaama
wegawoo seta menaa kuwa okoo me miya peneata deewoo
siyaa, kuwa ko kisee: Yagaa da keta uwo wetogemaata
kaama too naano agiyoo naano dagu.
4 Bedaa kisee miya okoo pasar kaa peegeeta ee kaa
meemaata kaama diiyoo deekee kaa okoo ekaato uwo
wetogemaata kaama too naano agiyoo nuyaa. Okoo me
kisee ipiipi see deewoo siyaa menaa kuwa maamaa eebaa,
kuwa ko mooki, otaawee, totaano, kisee agiyoo kuwa miya
diiyoo deekee kaa uwo kaa wetogetaa siyaa.*
5 Kisee kemaata Parisi kaa bagee yuwa ma, Musa me
menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo me Yesus
asiino, "A me topenaa see bagee kuwa okoo me Yahudi
bagee me asii-wega-wega menaa kuwa diiyoo se deegea.
Okoo naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo se
wetogetaa see kuwa kaasee kaa ya?" see asegea.
6 Wa me okoo asiino, "Ikii dimi daamaa poga-poga bagee
kuwa yaai. Nabi Yesaya me wegata menaa mee mikee ikii
kaa miya kiwegata, mee ko kisee:
'Kuwa bagee kuwa ebee to me too Anii ebo naekee segeekea,
dimi menaa da me taa,
okoo dimi mena yaato beesekaa.
7 Okoo me Anii naapaageekea kuwa makapaa,
bedaa okoo me mée tupiwoo siyaa menaa kuwa miya
mée me otoopa asii-wega-wega menaa yuwa too'
see menaa kuwa ikii kaa miya kiwegata. *Yes 29:13*
8 Ogatamee me mée aseta menaa kuwa ikii me eke-bake
segeekea, mée me asii-wega-wega menaa kuwa too peneata
deewookea" see asigi.
9 Bedaa Wa me asiino, "Ikii ko ikii me asii-wega-wega menaa
yuwa deewoo taano see naadi Ogatamee me menaa kuwa
wisintagaa segeekea. Ikii kisee ukuwaano ipi see bagee
yuwa.
10 Kuwa ko Musa me aseta menaa ena mee ko kisee:
'Okonaka ebo ekeasii' see aseta. Bedaa mena ena miya

---

* **7:4** Parisi kaa bagee me diiyoo deekee kaa uwo kaa wetogetaa see kuwa ko okoo me gaano, 'Daa seta agiyoo ewo kaa yaadee sepa ye naadi naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo wetogeano gaano pedeo. Anii kisee uwo kaa ipiipi se wetogiyu ko Ogatamee me anii otoopa, pedeo see mée to see nadiipi' see gaata. Kiya Ogatamee me menaa yiba kisee uwo kaa wetogeai see menaa kuwa ebeano taa yoka kuwa menaa kuwa okoo me otoopa asii-wega-wega menaa yuwa too.

kisee: 'Okonaka wisineekee kaa pedeo menaa asiyaa bagee
kuwa wogeepeasii' see aseta menaa mee miya agoo.
11 Kiya ikii me wegawoo seta menaa kuwa wa too ena,
mee ko kisee: 'Mée ena me okonaka paagoo "Ekea me
gaano pedeo agiyoo kuwa kineeyaa kiya Ogatamee paagoo
manega keekee" see asiyu ko
12 Ogatamee paagoo manta agiyoo yoka okonaka paagoo se
maniyaa' see menaa kuwa ikii me asiyaa. Ikii me asiyaa
menaa kuwa me wa me okonaka paagoo agiyoo ena ma se
maniyaa.
13 Kisee ikii me asii-wega-wega menaa kuwa me Ogatamee
me mée aseta menaa peedi naadi eke-bake segeekea.
Ogatamee me aseta menaa apanaa eebaa kuwa miya ikii
me kisee eke-bake segeekea" see asigi.

14 Yesus me bedaa kiyoo kutuukea bagee yuwa "Meei"
asigi. Wa me okoo asiino, "Ikii uduma daamaa nayii,
nekeenii.
15 Ogatamee me otoopa bagee mée diino kuwa ko mée
yiba seemiyaa agiyoo kuwa me se. Kuwa agiyoo yuwa me
mée se pedeo kiyaayaa kiya mée semoo yiba kaama pedeo
dimii, pedeo menaa kuwa me too mée pedeo kiyaayaa.

16 [Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.]

17 Kuwa menaa okoo paagoo eewegadoota ee yiba
pakaanigi kaboo Wa me topenaa see bagee yuwa me Waa
asiino, "A me ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato mee
kaasee ya?" see asegea.

18 Wa me asiino, "Ikii miya se nekeenegea ye? Mée
yiba seemiyaa agiyoo kuwa uduma mée se pedeo kiyaayaa
agiyoo, see kuwa ikii ewo ye?

19 Kuwa agiyoo kuwa dimi mena yiba se seemiyaa kiya
kadapoo yiba seemeta kaama daba tameepeasiyaa, se maa?"
see asigi. Wa me kisee asetaagi naaki naano agiyoo uduma
naano dagu kiyaata.

20 Bedaa Wa me asiino, "Mée pedeo kiyaayaa agiyoo kuwa
ko mée semoo yiba kaama pakayaabuu siyaa yuwa kuwa
too.
21 Dimi yiba kaama agoo kedaa siyaa yuwa kuwa ko kisee:
pedeo dimii ma, otoopa api doonaa, paayogaa doonaa taano
ma, oma masiino ma, mée wugiino ma,
22 tobaaka taano ma, kepe ou, agiyoo ou dimii ma, pedeo
ukuwaano ou dimii ma, mée deebaa taano ma, otoopa ou
dimii kaa ukuwanaa taano ma, anii naaki ou see dimii ma,
mée badiino ma, ebo poga-poga dimii ma, dimi taa kaa
ukuwanaa, peenaa taano ma

7:10 Kel 20:12, 21:17 **7:19** Kis 10:15

23 kuwa uduma dimi yiba kaama agoo kedaa siyaa. Kuwa
pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me mée pedeo kiyaayaa"
see asigi.

Siro-Penisia kaa apii ena me Yesus mikee gaata menaa
Mat 15:21-28

24 Kiyoo kaama Yesus peedoota Tirus magaa kaa
peemaata kaama ee ena yiba seemetaa. Mée me Waa mee
ee yiba tupi see ipi kegea kuwa Waa be kiya iyo, okoo ipi
kegea.
25 Kuwa kaboo da api ena Yesus tupi see menaa yeedoota
moga Wa me badoo da kaa esee-kudiinega. Wayoopane paa
agoo.
26 Mee apii mee ko Siro-Penisia magaa kaa Yunani tomaa
kaa apii. Wa me Yesus paagoo asiino, "A me mee paa mee
niyoopane kaa kaama yaabagaapeasiipe ye?" see asega.
27 Yesus me waa asiino, "Yoga yuwa okoo keta
naano agiyoo sikii-sikii nuyaakee, okoo me naano agiyoo
masegeeta kaama kameno maniino ko pedeo" see asigi.†
28 Apii to me asiino, "Neataagi, A me wegage kuwa
mikee kiya yoga yuwa me naano agiyoo noogee yoo kaama
eseanee siyaa ponee-panaa yuwa kuwa kameno me nuyaa"
see asega.‡
29 Yesus me waa asiino, "Kuwa a me daamaa wegage
menaa kuwa me aa koogo pooi, mee paa mee ayoopane
ekeata peega yoka" see asigi.
30 Asigi naadi waa peedoota ee kaa peemaata kaama
deeyaa naaki mee paa da pe-seomega, yogaa to komoo da
kaa daamaa ometaaka.

Yesus me apa takiinta bagee ena daamaa yakiyaata menaa

31 Kuwa kaboo da Yesus mee Tirus magaa kaa kaama
peedoota Sidon magaa doodoo Galilea piku geboo da kaa
Dekapolis wee kaa magaa ena kaa peemaayu.
32 Peemaata kaama apa takiinta mée ena Wa paagoo
eemegea. Mee mée to mena wegaano kana. Yesus me yagaa
wa kaa yamaasi naadi maamaa asegea.

7:23 Mat 12:34-35 † **7:27** "Yoga yuwa me naano agiyoo masegeeta kameno maniino ko pedeo" see mee mena nekeeniino yaato ko yoga yuwa kuwa Israel bagee ebea-ebea. Kameno kuwa apanaa tomaa kaa bagee ebea-ebea. Yesus mee Israel bagee paagoo eepeenaa taano see naadi meta, apanaa tomaa kaa bagee paagoo kiipaa se, see kuwa mee apii to nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. ‡ **7:28** "Naano agiyoo eseanee siyaa ponee-panaa yuwa kuwa kameno me nuyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mee apii to me kuwa A me Israel bagee maniino agiyoo kuwa peenaa too neeta kaama ni me yogaa to kaa agiyoo mee nataa kiyaape ye naadi ebea-ebea menaa mee.

33 Yesus me waa badaa maadoota amoo maa kaa mée taa
see yoo eepeemaata kaama yagaa kepo wiya mee mée to
apa togo wiya kaa pe-sebaata eke. Kiyoo kaama dabeedi
taakomeeta kaama mee mée to dabegea da pe-yaadeeyu.
34 Yesus me emaa epoo to yaato deataata kaama aa-waa
ma "Epata" see asigi. Mee ko "Wodaanii" see menaa mee.
35 Asigi naaki taka ena mee mée to apa miya wodaanigi,
dabegea da miya gakadeenigi naadi kaama mena daamaa
wegagi.
36 Yesus me kiyoo bagee yuwa maamaa aseekee kaa "Ani
me ukuwaga kuwa mée se asii" see asigi. Wa me omaago
ma mée se asii see asigi kiya kuwa menaa yuwa maamaa
eeweganaakea.
37 Mée uduma dimi nagimaano ebo kaa asiino, "Wa me
ukuwayaa agiyoo uduma daamaa too. Apa takiinta bagee
miya mena daamaa yeeyaayu, bedaa mena wegaano naka
see bagee yuwa miya mena daamaa wegayaayu, kisee
daamaa ukuwayaabuu taa see Mée" see asegea.

8

Yesus me mée empat ribu naano agiyoo yaagoo kiyaata menaa
Mat 15:32-39

1 Kaawaa ena ma mée maamaa eebaa Yesus paagoo
kutumeeiikea. Kiya naano agiyoo kiyoo taa yoka Yesus Wa
me topenaa see bagee yuwa "Meei" asigi. Meemaagea kaboo
Wa me asiino,
2 "Kuwa bagee kuwa okoo unu wedo Ni paagoo niitopea
kiya naano agiyoo taa yoka epa nao.
3 Okoo naadi ma peeweei see asiyu ko okoo eta mana kaa
naadi kaa boomagaa taapea. Okoo mée noonaa beesekaa
bagee yoka" see asigi.
4 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Sooi,
nakaayoo ee taa, bugi taa see magaa. Okoo mée eebaa
yoka naano agiyoo naano sikii-sikii see kuwa kayoo kaama
masiipea?" see asegea.
5 Yesus me "Ikii roti magu magoo topa?" asigi naaki "Roti
magu petoo" see asegea.
6 Kuwa bagee yuwa "Animagaai" see asigi. Kiyoo kaama
roti magu petoo to masegeeta kaama Ogatamee paagoo kii-
boo, paamee see menaa asigi. Aseta kaama roti kabatagaa
naadi Wa me topenaa see bagee yuwa goo-maneeta kaama
mée yuwa uduma yawudikomeegea.
7 Doge imi wiya waa naa miya agoo. Wa me kuwa kaa
Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa aseta kaama
"Ikii me kuwa miya mée yuwa paagoo eewudii" see asigi.

8 Okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo kaama roti
koga opa topa yuwa meeii naadi iduunee ayaa petoo pudii
aweamaagea.
9 Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, empat ribu waa
naa. Noomaata kaama Wa me okoo "Koogo peedaa taai" see
asigi.
10 Kiyoo kaama Waa ma, Wa me topenaa see bagee yuwa
ma epo enaataa koma kaa pakaanta kaama piku asii yaato
Dalmanuta wee kaa peeta.

Parisi kaa bagee me Yesus "Aa dimi nagii-nagii see agiyoo mée deeyaai" see aseta menaa

Mat 16:1-4

11 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee noonaa meemaata
kaama Yesus ma aawisiikea. Okoo me Yesus mee kaasee
mée to gaadee taano see naadi kaama asiino, "Inii Aa mikee
kisee Mée ii see kanekeensi naadi agiyoo ena, epoo to wodoo
kaama dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai" see asegea.
12 Yesus me gaagaa see dimii mee ebo kaa asiino, "Eto mee
begaa kaa bagee okoo me Waa mikee kisee Mée ii see kuwa
nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo naidimetaakea kuwa
kaasee kaa ya? Anii mikee kisiino ko: Anii mikee kisee Mée
ii see nanekeensi naadi agiyoo mee eto mee begaa kaa bagee
yuwa si yaukuwaapa" see asigi.
13 Aseta kaama bedaa koma kaa pakaanta kaama Wa me
topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa piku asii yaato
peeta.

Parisi kaa bagee ma, Herodes ma okoo me menaa yuwa si yayeesi naadi menaa

Mat 16:5-12

14 Okoo pikuu da taa komaa taa peetaaka too Wa me
topenaa see bagee yuwa deegea naaki naano agiyoo gaabuu,
dogaano taa, roti magu ena too too koma yiba topa.
15 Yesus me okoo gaamaasi naadi asiino, "Parisi kaa bagee
yuwa ma, Herodes mee ma okoo me ragi yeeyee kuwa ikii
gaai, nekeenii" see asigi.*
16 Kisee asigi naadi kaama okoo me aawegaa taano, "Mee
kaasee menaa? Inii roti dogaano taa naadi mée asigi menaa
da yoka" see asegea.
17 Okoo dimi abanaakea kuwa Wa me nekeenta kaama asi-
ino, "Roti dogaano taa menaa mee kaasee kaa aawegaakea
ya? Ikii nekeeniino taa ye, ikii dimi ewo ye? Ikii dimi mena
eboo ye?

---

* **8:15** "Okoo me ragi yeeyee kuwa ikii gaai" see aseta menaa mee mena nekeeniino yaato ko okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa gaai naadi ebea-ebea menaa mee. **8:15** Luk 12:1

18 Ikii emaa agoo kiya se deegea ye? Ikii apa agoo kiya
mena si yeegea ye? Kuwa miyoo taa ukuwaandaa seta yuwa
kuwa ikii gaabuu sepea ye?
19 Kuwa roti magu idibii to kuwa Anii kabatagaa naadi
kaama mée lima ribu nomea. Noomaata kaama ikii koga
topa yuwa meeii naadi iduunee ayaa magoo aweamaamea
ya?" asigi naaki "Iduunee ayaa gaasi ma wiya" asegea.
20 "Bedaa kuwa roti magu petoo to kuwa miya Anii
kabatagaa naadi mée empat ribu nomea. Noomaata kaama
ikii koga topa yuwa meeii naadi iduunee ayaa magoo
aweamaamea ya?" asigi naaki "Iduunee ayaa petoo" asegea.
21 Wa me okoo asiino, "Ikii eto miya se nekeenegea ye?"
see asigi.†

Yesus me Betsaida magaa kaa emaa digiyoo see mée ena emaa daamaa yakiyaata menaa

22 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo
Betsaida magaa kaa peemaaga too ko emaa digiyoo see mée
ena agoo naadi Yesus paagoo eemegea. "Wa kaa yagaa
yamagaape ye?" see asegea.
23 Yesus me mee mée to yagaa peneata badaa maadoota
mée toogee yoo kaama amaa kaa eepeemaata kaama mee
mée to emaa masii to kaa dabeedi taakomeeyu. Wa me mee
mée to kaa yagaa pe-ekeata kaama asiino, "Aa agiyoo naa
deege ye?" see asigi.
24 Mee mée to iiyaata kaama asiino, "Mée yuwa deega
kiya piya wodo yuwa peenaaka keenda" see asigi.
25 Bedaa Yesus me kaagaa ena ma wa me emaa masii to
kaa yagaa yamaataagi. Waa emaa wikiinta kaama maamaa
iiyaagi naaki emaa diino keago, agiyoo-pagiyoo uduma
daamaa deegi.
26 Yesus me waa asiino, "Koogo ee kaa pooi kiya
amokomee magaa mee kaa metaki se pooi" see asigi.

Petrus me "Yesus Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee" see aseta menaa

Mat 16:13-20, Luk 9:18-21

27 Kiyoo kaama Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa
ma peedoota Kaisarea Pilipi magaa kaa. Eta mana kaa Wa
me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, "Mée me Anii
maamee see nagaageekea?" see asigi.
28 Okoo me asiino, "Mée noonaa me Aa ko uwo mée
yatukumeta mée Yohanes boomi mee see kagaageekea, mée

8:19 Mrk 6:41-43 **8:20** Mrk 8:8-9 † **8:21** "Ikii eto miya se nekeenegea ye?" see aseta menaa mee ko Yesus mee roti maamaa eebaa agoo kiyaabuu taa see Mée yoka 'Naano agiyoo dogaano taa yaai' see kuwa se gaai naadi aseta menaa yuwa.

noonaa me idukaa nabi Elia mee, mée noonaa me apanaa
nabi bagee ena, see kagaageekea" see asegea.
29 Wa me asiino, "Kiya ikii gaayu ko Anii maamee see
nagaagea?" see asigi. Petrus me asiino, "Aa ko Ogatamee
me Aa ebo toowoose naadi kawigintaata Mée, Ebo Kristus
mee" see asigi.
30 Wa me okoo omaago ma asiino, "Anii kisee Mée see
kuwa mée ena ma se naasii" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see aseta menaa
Mat 16:21-28, Luk 9:22-27

31 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa tupiino see
naadi asiino, "Mée Yogaa mee Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma,
imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee
yuwa ma okoo me Wa kaa ae-wae siyaayaa agiyoo kuwa
maamaa yaukuwamaata kaama mée me booyaatagea kuwa
gaano pedeo. Kiya wedaagoo to naagoo Waa aya andoo
pootagi" see asigi.
32 Wa me kuwa menaa awee da kaa eewegagi. Kiya Petrus
me Yesus monaa eepeegi. Wa me ego-tago see kaa "Kisee
menaa se wegaai" see asigi.
33 Kiya Yesus ikigi pe-maataata Wa me topenaa see bagee
apanaa yuwa deeta kaama Petrus ego-tago see kaa asiino,
"Iblis, aa pooi. A me gaage dimii kuwa Ogatamee me dimii
se, mée me dimii too" see asigi.
34 Kiyoo kaama Wa me kiyoo topea bagee yuwa ma, Wa
me topenaa see bagee yuwa ma okoo uduma "Meei" asigi.
Wa me okoo asiino, "Okoo Ni sekaataa nameeno see dimii
agoo see bagee kuwa ko okoo me gaata-gaata yuwa too ede
see dimii mee wisintaata kaama piya boko ma doowoo see
bagee kuwa too Ni sekaataa namiyaa.
35 Kuwa ko okoo ekaato koogo daba toono see naadi
umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa usiyaato ko umina pedeo
kaatagea. Kiya okoo ekaato ekegataata kaama Anii ma, Ni
me doometa menaa ma kuwa napeneata kemaata Ni kaa
nabooyaa bagee kuwa okoo usiyaato ko daamaa kaatagea.
36 Magaa da kaa agiyoo ou see gaawoo siyaa bagee kuwa
gaayu ko wa me agiyoo tabaa da eebaa, magaa da kaa se-
agiyoo, we-agiyoo uduma epoo mée kiyaayaa miya kiya waa
boota kaama umina pedeo kaatagi see kuwa daamaa ye?
37 Waa umina pedeo kiyaata wodoo bedaa daamaa
nakiyaasi naadi maniino agiyoo ena ma agoo ye?
38 Kuwa kisega kuwa ko Mée Yogaa mee Wa me malaikat
bagee yuwa ma epo enaataa meetagi naagoo Waataagi me
pesee da ma enaataa meetagi, Wa disii to ebo kaatagi. Eto

8:35 Yoh 12:25-26, Kis 20:24

mee begaa kaa Ogatamee ma dimii menaa kuwa ekeata esee pedeo dimii, pedeo menaa kuwa kaa too umiwoo, toowoo see bagee maamaa eebaa. Kuwa bagee yuwa paagoo Anii ma, Ni me menaa ma kuwa kaa ego weda see bagee yuwa gaayu ko Mée Yogaa mee meetagi naagoo Waa miya okoo kaa ego weda kaatagi yoka daamaa nekeenii.

9

1 Anii mikee kisiino ko: Nakaayoo topea bagee yuwa noonaa bogaano taa kaa Ogatamee pesee da kaa Wa too ebo mée eetotaaki see kuwa diitagea" see asigi.

Maga kutuu to kaa kaama Yesus epoo ena gakademaata menaa
Mat 17:1-13, Luk 9:28-36

2 Unu bedimi omemaata Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa Petrus ma, Yakobus ma, Yohanes ma kuwa wedoo to okoo too eepakadoota maga kutuu to kaa. Pakaamaata kaama deamaagea ko Yesus Waa epoo ena gakademaagi.

3 Wa me dokaa da esee poodee wikiindaaka, magaa da kaa doka wetogeano ipi see bagee miya mee see see poodee da se kiyaayaa.

4 Kuwa kaboo da nabi Elia ma, Musa ma wiya awee da kaa keta kaama Yesus ma mena eewegagea.

5 Petrus me Yesus asiino, "Ei, Guru, inii nakaayoo epo enaataa kiitoono daamaa yoka kisee Aa ede kiyu ko inii nakaayoo ee peedi wedo kimaatagaanake, Aa taano ena, Musa taano ena, Elia taano ena" see asigi.

6 Petrus me menaa mee ko okoo weda ebo, inii mapea menaa wegaape yoka naadi ewo kaa aii kisee wegagi menaa.

7 Kuwa kaboo da sinu yuwa okoo dagii da kaa esee-takiinega. Sinu uwaa da yibaa taa kaama mena wuu da yeegea. "Mee ko Ni me esee epa see Yogaa. Wa me menaa too yayeewoo taai" see wegagi.

8 Taka ena iiyaagea naaki mée taa, Yesus Wa too.

9 Kuyee da kaa kaama esetaaki too Yesus me pesee ma menaa asiino, "Ikii me deepea-deepea yuwa kuwa mée se asii. Mée Yogaa mee boota kaama aya andoo peeta kaama asii too mée eewegaai" see asigi.

10 Okoo me deepea-deepea yuwa mée eewegaano taa, okoo me too "Kuwa Waa boota kaama aya andoo poono menaa kuwa kaasee menaa naa ya?" see koogo aawegaakea.

9:2 2Pet 1:17-18

11 Okoo me Waa asiino, "Musa me menaa mée topetaa see
bagee okoo me 'Nabi Elia mee keta meetagi' see wegawoo
see menaa mee kaasee menaa?" see asegea.
12 Wa me asiino, "Elia wa keta meemaata kaama mée
yuwa ipiipii taano see naadi tupiitagi, see wegawoo seta
menaa kuwa mikee menaa. Kiya Mée Yogaa mee kaa
yaebeamaata menaa kuwa kaasee? Waa maamaa boodi,
ae-wae segee taatagi, bedaa mée me Waa daba, peedi ekee
segee taatagea, see menaa kuwa ebeamaata, se maa?
13 Kiya Ani me kisiino ko: Elia mee mikee meemaami
kiya mée me okoo me gaata-gaata dimii kaa waa otoopa
taagea. Idukaa Ogatamee me menaa yiba wa kaa kisee
yaukuwaatagea see ebeamaata see see okoo me wa kaa
yaukuwamea, see kuwa mikee kisega" see asigi.

Yesus me egaanaa ena paa yaabagaapeata menaa
Mat 17:14-21, Luk 9:37-43

14 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee wedoo to ma okoo
kuwa apanaa topenaa see bagee yuwa paagoo eseemaata
kaama deamaagi too ko mée eebaa topea. Musa me menaa
mée topetaa see bagee yuwa okoo Wa me topenaa see bagee
yuwa ma omaago ma mena aawegaa taakea, mée eebaa
miya okoo bobetaata yiitookea.
15 Kuwa mée tabaa da okoo me Yesus deeta kaama dimi
nagimegea. Okoo yiibaga peedoota Wa paagoo peemaata
kaama epao see asegea.
16 Wa me okoo asiino, "Ikii mapea menaa okoo ma
aawegaakea ya?" see asigi.
17 Okoo mée waa ena me asiino, "Guru, wae. Niyoopaa
mee paa agoo naadi kaama A paagoo eemega. Paa mee me
waa mena wegaano naka.
18 Paa tawayaa kaboo paa me waa magaa to kaa sepegeata
kaama waa dabeedi epogee uditaa, ego dakagetaa, maa da
uduma miya eboo keepeasiyaa, kisee too koo segeeki. Anii
A me topenaa see bagee yuwa paagoo "Paa yaabagaapeasii"
see asega kiya okoo iyo, se ukuwamaayaa" see asigi.
19 Yesus me okoo asiino, "Yaai, ikii mikee gaano dimii taa
see bagee yuwa nao. Anii ikii ma eebaa kiiompa kiya Anii
bedaa unu magoo kisee too dimi apaanta ikii ma kiiomegee
taapa naa ya? Mee yogaa to mee nadoomeei" see asigi.
20 Yogaa to Wa paagoo badaa maadoo megea. Paa me
Yesus deeta kaama mee yogaa to totomo yasiyaagi naaki
yogaa to maga kaa esee-gapuunta me-gapine, pe-gapine
taaki, dabeedi epogee uditaaki.

9:11 Mal 4:5

21 Yesus me nagamee asiino, "Mee agiyoo meanta kaama
unu magoo ompea?" asigi naaki "Waa peedi kaa kaama
kisee too meanee segeeki.
22 Paa me waa pedeo kiyaano see naadi kaagaa eebaa
waa biyaa yiba peeyaayu, uwo yiba miya eseaniyaayu, kisee
too koo segeeki. Kiya A me yataa kiyaayaa agiyoo ena
yaukuwamaayaa kepa ko epa mée gaai, yataa kiyaai" see
asigi.
23 Yesus me asiino, "A me nasiino, 'A me yaukuwamaayaa
kepa ko' see nasege mee kaasee menaa ya? Mikee nao
see gaayaa bagee yuwa okoo kaa yaukuwaaniyaano iyo see
agiyoo mee ena ma taa yoka" see asigi.
24 Nagamee me mena ebo kaa asiino, "Anii mikee nao see
kagaaga. Ni me mikee gaano dimii mee ebo nakiyaai" see
asigi.
25 Kuwa kaboo da Yesus me deamaagi too ko mée eebaa
Wa paagoo me-yigimeeiikea yoka Wa me mee paa da peesi
naadi omaago ma asiino, "Aa paa aa, mée mena wegaano
naka, mena yiino naka see yakiyaabuu see paa aa mee
yogaa to kaa kaama pooi. Eto kaama wodoo wa yiba se
seemaai" see asigi.
26 Kisee asigi naaki mee paa me ebo menaa-menaa kaa
yogaa to maamaa totomo yasiyaata kaama peegi. Mee
yogaa to mee bootaa da mokoo keepeasigi. Mée eebaa me
"Waa boogi yoka" see wegagea.
27 Kiya Yesus me mee yogaa to yagaa peneata yagaataagi
naaki yiinaageeta daamaa totaaki.
28 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo
ee ena yiba seemeta kaama okoo too toomuu taakea kaboo
okoo me Waa asiino, "Inii me paa pooi see asiyaa naaki se
peega kuwa kaasee kaa naa ya?" see asegea.
29 Wa me asiino, "Mee paa tomaa da mee gaayu ko
sembahyang see kaa too abagaapeasiyaa" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wiyaagoo to ma aseta menaa
Mat 17:22-23, Luk 9:43-45

30 Kiyoo kaama Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa
ma okoo Galilea wee kaa peetaaka too Yesus Waa tupi yoo
mée me ipi see kuwa Waa be.
31 Wa me topenaa see bagee yuwa tupitaaki yoka okoo too
see kuwa Waa ede. Wa me okoo asiino, "Mée Yogaa mee
omaago see bagee paagoo yaekegatagaapea. Yaekegataata
kaama booyaapea. Booyaata kaama wedaagoo to naagoo
aya andoo pootagi" see asigi.

32 Kiya okoo mee menaa se nekeenegea. Okoo me "Kuwa
menaa da kaasee? Mée asii" see asiino kuwa wedaagea.

Ebo bagee kuwa maamee naa ya naadi aseta menaa
Mat 18:1-5, Luk 9:46-48

33 Muguu naadi Kapernaum magaa kaa peemaayu. Ee
yiba seemeta kaama Yesus me Wa me topenaa see bagee
yuwa asiino, "Ikii yumakaa eta mana kaa aawegaa sepea
menaa kuwa mapea menaa naa ya?" see asigi.
34 Kiya okoo koogo togea. Yumakaa eta mana kaa okoo
me inii maamee naa ebo bagee kepa naadi kaama "Aa naa
ebo ye, nii naa ebo ye?" kisee aawegaa sepea yoka okoo me
mena ena ma asiino taa.
35 Yesus mee animaata kaama Wa me topenaa see bagee
yuwa "Meei" see asigi. Wa me okoo asiino, "Ebo bagee kaano
see dimii gaayaa bagee kuwa ko okoo ekaato esee peedi
kiyaano gaano pedeo, apanaa bagee okoo uduma ebo yoka
naadi okoo me agiyoo aii yaokagee see bagee mokoo kaano
gaano pedeo" see asigi.
36 Kiyoo kaama Waa yoga peedi ena yaageeta kaama okoo
yupii da taa tuyaata eke. Wa me mee yoga peedii to yagaa
bokaageeta kaama okoo asiino,
37 "Mee see see yoga peedii to Ni ekaa yiba daamaa badaa
maayaa bagee kuwa Anii miya daamaa badaa namaayaa
mokoo. Bedaa Anii miya daamaa badaa namaayaa kuwa
Anii naisiyaata Mée Waa miya daamaa badaa maayaa
mokoo" see asigi.

Yesus me "Ikii se kiwisiniyaa bagee kuwa ikii yaato bagee yoka" see aseta menaa
Luk 9:49-50

38 Kuwa kaboo da Yohanes me Yesus asiino, "Guru,
yumakaa mée ena me paa yaabagaapeasiino see naadi A
ekaa da kaweepi see kuwa inii deepe. Waa inii sekaataa
see mée se yoka inii me 'Aa kisee se ukuwaai' see asege"
see asigi.
39 Kiya Yesus me asiino, "Waa se taamege-taamege taai.
Mée waa ena me Ni ekaa yiba dimi nagii-nagii agiyoo
ukuwamaata kaama wodoo wa me pedeo menaa Ni kaa
nawegaano ko iyo.
40 Kisee inii mée se wisiniyaa bagee kuwa okoo inii yaato
bagee yoka okoo se taamege-taamege taai.
41 Anii mikee kisiino ko: Mée me ikii Ebo Kristus sekaataa
poono bagee kemaata uwo peenaa too miya nusi naadi
kineeyaa bagee kuwa taa ma taa daamaa agiyoo ukuwataa
to mokoo da masiitagea, see kuwa mikee kisega" see asigi.

9:34 Mat 20:26-27, Luk 22:24-26 **9:41** Mat 10:42

Mée deebaa siyaa bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
Mat 18:6-9, Luk 17:1-2

42 Bedaa Yesus me asiino, "Yoga me dimii masiyaa bagee
kuwa Anii mikee nagaayaa bagee okoo mée waa ena too
too miya mée me deebaa naadi kaama waa pedeo agiyoo
ukuwayu ko mee deebaa sipi mée to yaai. Waa kaakaa
da taa ebo omaa gadeata maakaa piku yiba tamekumiino
daamaa.
43 A me yagaa da me pedeo agiyoo ukuwayu ko daapeasii.
Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yoo seemaano ko
yagaa naayaato taa see seemaano miya daamaa. Kiya aa
yagaa wiya ma se modeemaayaa see biyaa neraka yiba
katameamaatagi kuwa pedeo.
44 [Kiyoo ko pepese miya se booyaa, biyaa miya se
deeyaa.]
45 A me badoo da me pedeo agiyoo ukuwayu ko daapeasii.
Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yoo seemaano ko bado
naayaato taa see seemaano miya daamaa. Aa bado wiya ma
neraka biyaa yiba katameamaatagi kuwa pedeo.
46 [Kiyoo ko pepese miya se booyaa, biyaa miya se
deeyaa.]
47 Bedaa a me emaa mee me pedeo agiyoo ukuwayu ko
bigimeepeasii. Aa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see
yoo seemaano ko emaa keepa naayaato taa see seemaano
miya daamaa. Kiya aa emaa keepa ekea paaya neraka biyaa
yiba katameamaatagi kuwa pedeo.*
48 Kiyoo ko pepese miya se booyaa, biyaa miya se deeyaa.
49 Ani me kuwa kisega menaa kuwa ko dega sigimiyaa
mokoo mée uduma kaa miya biyaa sigimeamaapea.†
50 Dega mee ko daamaa agiyoo kiya dega gii taa keegoota
kaama wodoo kaasee bedaa gii kiyaayaa? Iyo. Ikii dimi
yiba dega agoo see bagee mokoo daamaa dimii kaa umiwoo,
toowoo taai, bedaa ikii aaemee-emee see dimii kaa umiwoo,
toowoo taai."

---

* **9:47** "A me yagaa, bado, emaa masi kisee agiyoo kuwa me pedeo agiyoo ukuwayu ko daageeta tameai" see mee mena nekeeniino yaato ko yagaa bado se kiya pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata kaama too Ogatamee paagoo daba peeyaa, see kuwa gaamaasi naadi ebea-ebea menaa mee. **9:48** Yes 66:24

† **9:49** "Mée uduma kaa biyaa sigimeamaapea" see mee mena nekeeniino yaato ko pedeo bagee yuwa okoo pedeo kaatagea see kuwa too se kiya Yesus yaato bagee yuwa miya mée me okoo wegee-wegee taapea yoka naadi ebea-ebea menaa mee. Mee ko idukaa Yahudi bagee me Ogatamee paagoo ekega-manee see agiyoo kuwa biyaa kaa dega miya ekega-manee seta. Mee mokoo miya Yesus yaato bagee uduma okoo dimi mena daamaa too kisi naadi ekaato Ogatamee paagoo ekegataata kaama ae-wae, gaagaa taapea, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. **9:50** Mat 5:13, Luk 14:34-35

10

Api ekeasiino kaa menaa
Mat 19:3-9

1 Kiyoo kaama Yesus mee peedoota Yordan dee kaa
uwaasii yaato Yudea wee kaa peemaata kaama mée eebaa
Wa paagoo yigimeeiikea. Wa me okoo mena daamaa
topetaa, Wa me ukuwageeki see see.
2 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee yuwa noonaa Wa
paagoo meemaagea. Yesus me koopoo see menaa wegasi
naadi okoo me Waa apaadiino, "Api ekeasiino kuwa naa
dagu ye, daa ye? Aa kaasee gaage?" see asegea.
3 Wa me okoo asiino, "Idukaa Musa me ikii mapea menaa
kiseta ya?" see asigi.
4 Okoo me asiino, "Musa me menaa mee ko kisee: 'Apimee
ekeasiino see gaayu ko api ekeasiino kapogee mee keta
apimee ebea-maneeta kaama ekeasiyaa' see menaa da
ebeamaata" see asegea.
5 Yesus me asiino, "Musa me api ekeasiyaa menaa mee
ko ikii dimi pesee, se kitupimaayaa bagee yuwa kemaata
kaama api ekeasiino ko ekeasiyaa, see menaa ebeamaata.
6 Kiya petamanii mée tomaa ogaataata naagoo kaama
kisee api ekeasiino menaa mee taa. Idukaa ebeamaata
menaa mee ko kisee: 'Ogatamee me paayogaa ma, api ma
ogaataata.
7 Kuwa me kemaata paayogaa gakata waataagi ma,
wabaayo ma kuwa ekeata kaama
8 wa me goeyaa apii to ma ekea bogaa má ena too too
mokoo kiyaa, kisee too umiwoo, toowoo siyaa' see menaa
ebeamaata. Mee kaama wodoo ekea bogaa dimi ena-ena
see se kiya dimi ena too too see kiyaa.
9 Kisee kemaata Ogatamee me ena too too kiyaata agiyoo
kuwa mée me aapataga see se siyaai" see asigi.
10 Peedoota ee yiba pakaanta kaama Wa me topenaa see
bagee yuwa me Wa paagoo "Kuwa menaa kuwa kaasee, mée
asii" see asegea.
11 Wa me okoo asiino, "Paimee me apimee ekeata kaama
apanaa apii goeyu ko waa tobaaka taakee mée to kiyaa.
12 Bedaa apimee miya wa me pai to ekeata kaama apanaa
bagee ena kaa peeyu ko waa miya tobaaka taakee apii
kiyaa" see asigi.

Yesus me yoga yuwa kaa yagaa yamaata menaa
Mat 19:13-15, Luk 18:15-17

10:4 Ul 24:1-4, Mat 5:31 **10:6** Kej 1:27, 2:24 **10:12** Mat 5:32, Luk 16:18, 1Kor 7:10-11

13 Kuwa kaboo da yoga peedi yuwa Yesus me okoo kaa
yagaa daamaa yamaasi naadi Wa paagoo eemegea. Kiya
Wa me topenaa see bagee yuwa me kuwa bagee yuwa kagoo
kaa "Yaai, kisee se" see asegea.
14 Kiya Yesus me kisee deeta kaama kagoo kaa Wa me
topenaa see bagee yuwa asiino, "Kuwa yogaa yuwa Ni
paagoo daba misi yoka si yawasii. Okoo kuwa see see yoga
me dimii masetaa see bagee kuwa okoo Ogatamee Wa too
ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yuwa
yoka okoo Ni paagoo daamaa miyaai.
15 Anii mikee kisiino ko: Okoo Ogatamee Wa too ebo mée
eetupi nao naadi kaama yoga me dimii, yoga me menaa
kuwa se masiyaa bagee kuwa ko okoo taa ma taa Ogatamee
Wa too ebo mée eetotaa see yoo se seemiyaayaa" see asigi.
16 Aseta kaama kuwa yoga peedi yuwa kaa yagaa
bokaageeta kaama daamaa agiyoo yaukuwaaniyaasi naadi
okoo kaa yagaa yamaatayu.

Kepe yago bagee ena me Yesus apaadeeta menaa
Mat 19:16-26, Luk 18:18-27

17 Yesus mee eta poono see koo taaki too ko mée ena
yiibaga Yesus paagoo kagu maga kaa sebaata kaama asiino,
"Ei, Guru daamaa see Mée. Anii iminoo miya, iminoo miya
kisee too toowoosi naadi ukuwayaa agiyoo naa maagiyoo
ukuwayaa naa ya?" see asigi.
18 Yesus me asiino, "Aa daamaa see Mée see menaa
mee kaasee kaa nasege? Mikee daamaa see Mée mee ko
Ogatamee Wa too, kaama taa.
19 A me 'Anii maagiyoo ukuwayaa naa ya?' see nasege
mee ko Ogatamee me menaa kuwa aa miya ipi. Kuwa ko
'Ikii tobaaka se taai, mée se wugii, oma se masii, kobaakee
menaa si yakobaai, mée deebaa naadi oma si yanaai,
okonaka ebo ekeasii' kisee menaa kuwa aa miya ipi yoka"
see asigi.
20 Mee mée to me asiino, "Kuwa menaa kuwa uduma anii
peedi kaa kaama daamaa ipiipi deewoo segeeka yoka" see
asigi.
21 Yesus me waa maamaa pe-deeta kaama epa dimii
kaa asiino, "A me ukuwaano gaano pedeo agiyoo ena ma
topa. Mee ko a me agiyoo yuwa uduma pe-doogeeta
kaama masiipe kepee yuwa daba bagee aii manii. Aa kisee
ukuwamaata kaama epoo to wodoo agiyoo yuwa kaagoo
kiyaata kaama kisee too masiwoo siyaa. A me kepee kuwa
uduma wudikomeeta kaama Ni sekaataa nameei" see asigi.

10:15 Mat 18:1-3 **10:19** Kel 20:12-16, Ul 5:16-20 **10:21** Luk 12:33

22 Kiya mee mée to kuwa menaa yeeta kaama dimi
nagimigi. Wa me agiyoo tabaa da eebaa kemaata dimi
gaagaa ebo kaa peegi.
23 Yesus Wa gebo Wa me topenaa see bagee yuwa iiyaga-
yaga naadi kaama asiino, "Kepe yago bagee kuwa Ogatamee
Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko esee kana" see
asigi.
24 Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa yeeta
kaama dimi nagimegea. Kiya bedaa Wa me okoo asiino,
"Kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa
see yoo seemaano ko esee kana.
25 Unta wodaa mee abi tokogoo da yibaa taa mikee pakaa-
seomiyaa kiya kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo
mée eetotaa see yoo seemaano ko kana" see asigi.
26 Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa da esee
dimi nagimaakee kaa asiino, "Kepe yago bagee kuwa daba
daagimaa poono kana kiyu ko maamee naa daba daagimaa
peeyaa naa ya?" see asegea.
27 Wa me okoo maamaa pe-deeta kaama asiino, "Mée daba
daagimaa poono mee ko mée me se ukuwamaayaa agiyoo
kiya Ogatamee me ko kisee iyo see taa. Wa me too uduma
agiyoo uduma ukuwamaayaa see Mée yoka" see asigi.
28 Petrus me asiino, "Inii me agiyoo-pagiyoo uduma ekeata
kaama A sekaataa metaake kuwa Aa mée deege" see asigi.
29 Wa me okoo asiino, "Anii mikee kisiino ko: Okoo Anii
ma, Ni me doometa menaa ma kuwa kaa okoo me ee, okoo
ma kenaa bagee yuwa, okooto, nagamee, yogaanii yuwa,
bugi, kisee ekeata bagee kuwa
30 okoo eto mee begaa kaa miya okoo me kuwa ekeata
yuwa bedaa apanaa miya esee maamaa eebaa masegee
taapea. Kuwa ko ee yuwa, okoo ma kenaa bagee yuwa,
oko yuwa, yogaanii yuwa, bugi, kuwa uduma maamaa
masiipea. Bedaa mée me okoo wegee-wegee naadi ae-wae
siyaa agiyoo kuwa miya masiipea. Bedaa kaama mee begaa
kaa miya iminoo miya, iminoo miya kisee too umiwoo,
toowoo taatagea.
31 Kiya eto kiipaa ebo kiyaa bagee mée eebaa kuwa
iminookaa yaato peedi kedaa taatagea, bedaa eto kiipaa
peedi kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato ebo
kedaa taatagea" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wedaagoo to ma aseta menaa
Mat 20:17-19, Luk 18:31-34

10:31 Mat 20:16, Luk 13:30

32 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma
Yerusalem magaa kaa peetaaka too Yesus mee Wa keta,
apanaa yuwa uuto. Wa me topenaa see bagee yuwa dimi
gaagaa ebo, apanaa obeetaakea bagee yuwa okoo miya
wedaagea. Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa
to okoo too peenaa eepeanta kaama Wa kaa ukuwaaniita
menaa kuwa ase-maneegi, mee ko kisee:
33 "Ikii daamaa nayii. Inii Yerusalem magaa kaa
pakataakea. Pakaamaata kaama wodoo Mée Yogaa mee
imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see
bagee yuwa ma okoo paagoo mée me yaekegatagaapea.
Ekegataata kaama 'Waa bogaano gaano pedeo' see menaa
yadaakumiipea. Kiyoo kaama apanaa tomaa kaa bagee
paagoo yaekegatagaapea.
34 Okoo me Waa wisineekee menaa wisineapea,
dabeedi taaii taapea, pepeaduu me dakameamoo taapea.
Dakameamoo semaata booyaapea kiya wedaagoo to naagoo
aya andoo pootagi" see asigi.

Yakobus ma, Yohanes ma ekea me idimeta menaa
Mat 20:20-28

35 Kuwa kaboo da Zebedeus me yogaa Yakobus ma,
Yohanes ma wiya Yesus paagoo megea. Ekea me asiino,
"Guru, enaa me kasiinake menaa mee A me enaa mée
yaukuwase naadi mege" see asegea.
36 Yesus me asiino, "Ekea me kisee mée yaukuwaano ede
see gaayaa agiyoo mee maagiyoo naa ya?" see asigi.
37 Ekea me asiino, "A me asii-sege ebo mée eetoowoo siyaa
yoo kiyoo enaa A geboo da kaa mée animaayaai. Ena mee A
me dagi yagaa yaato mée ekeasii, ena mee eka yagaa yaato
mée ekeasii, see kaidimege" see asegea.
38 Yesus me ekea asiino, "Ekea me naidimegea kuwa dimi
ipiipi see gaamagaano taa kaa naidimegea. Anii boodi
abaano gaano pedeo, boodi abaakee uwoo otaawee yiba
kaama nuyaa mokoo see see yoka Anii miya naapa mokoo
ekea miya nuyaa ye? Bedaa uwo tukumiyaa mokoo Anii ae-
wae siyaa agiyoo yiba tukumaapa. Anii kisee tukumaapa
mokoo ekea miya tukumiyaa ye?" see asigi.
39 Ekea me asiino, "Mikee, enaa miya kisee ukuwayaa"
see asegea. Yesus me asiino, "Mikee, Ani me naapa see see
ekea miya naapea, bedaa Anii tukumaapa see see ekea miya
tukumaapea, kisee ae-wae taapea.
40 Kiya Ni me dagi yagaa yaato 'Aa', bedaa eka yagaa yaato
'Waa' see asiyaa kuwa Ni me se asiyaa. Neataagi me too
kuwa asiitagi bagee yuwa kiyoo ebo tuyaatagi keekee" see
asigi.

41 Wa me topenaa see bagee apanaa gaasi yuwa me
Yakobus ma, Yohanes ma ekea kaasee menaa idimegea
naadi kagoo kegea.
42 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Uduma meei"
asigi. Wa me okoo asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee yuwa
okoo me eboo yuwa gaayu ko dimi mena pesee, okoo anii
ebo yoka naadi omaago ma ebo totaa see bagee yuwa, see
kuwa ikii miya ipi.
43 Okoo kisee bagee kiya ikii gaayu ko kisee dimii se masii.
Ikii yupii ebo kaano see dimii gaayaa bagee kuwa ko ikii
yupii daba bagee me agiyoo aii yaukuwaai,
44 bedaa ikii yupii ekaa pege-pege see mée kaano see dimii
gaayaa bagee kuwa ko ikii uduma paagoo ikii me kana see
agiyoo aii kiokagee siyaa mée to mee see see kaai.
45 Mée Yogaa mee miya kisee. Anii meta mee ko 'Ni
me agiyoo naukuwaai' see aseekee mée kaano see naadi
se kiya 'Ni me kana see agiyoo naukuwaai' see yayeekee
mée mokoo kaano see naadi meta. Kuwa ko Anii ekaato
ekegataata mée kaa yaboogiino see naadi meta, bedaa mée
eebaa okoo Ogatamee ma menaa kuwa yataa kiyaata daba
daagimaa peeyaano see naadi meta" see asigi.

Emaa digiyoo see bagee ena Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa

Mat 20:29-34, Luk 18:35-43

46 Muguu naadi Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa
ma Yeriko magaa kaa peemaayu. Toomuu naadi kaama
Yeriko magaa kaa ekeata apanaa magaa kaa poono see
kaboo mée eebaa okoo sekaataa peegea. Peetaaka too ko
eta geboo da kaa kepe idimetaa see mée ena animaata tupi,
emaa digiyoo see mée ekaa da ko Bartimeus, Timeus yoopaa
mee.
47 Kiyoo topea bagee yuwa me "Nazaret magaa kaa Mée
Yesus mee amoo-segeki" see wegagea menaa kuwa wa me
yeeta kaama ebo menaa-menaa kaa "Yesus, Daud ma apaa
kaa Mée Aa epa nagaai, epa nagaai" see aseamooki.
48 Kiyoo topea bagee yuwa mée eebaa kagoo kaa "Aa
koogo tooi" asegea kiya waa bedaa maamaa mena ugigi.
"Daud ma apaa kaa Mée, epa nagaai, epa nagaai" see asigi.
49 Yesus mee kiyoo tuguunta kaama "Mee mée to mena
naogaai" see asigi. Mee emaa digiyoo see mée to mena
ogegea. "Ei, dimi se nagimaai, mena kaogetaaki yoka mani
anoogii" see asegea.
50 Wa me tapaato dokaa da beamaata kaama moga
anoogeeta Yesus paagoo peegi.

10:44 Mat 23:11, Luk 22:25-27 **10:45** Yoh 10:14-15, Tit 2:14, Ibr 9:28, Why 5:9

51 Yesus me waa asiino, "Aa maagiyoo naidimege?" see
asigi naaki "Guru, anii emaa diino keago see ede" see asigi.
52 Yesus me asiino, "A me mikee nagaano dimii mee me aa
emaa daamaa kege, daba daagimaa peege" see asigi naaki
taka ena emaa awee keepeata kaama kisee ki Wa sekaataa
etaawee peegi.

11

Mée eebaa me Yesus mee ede ma, ede ma Yerusalem magaa kaa badaa maageeta menaa

Mat 21:1-9, Luk 19:28-38, Yoh 12:12-15

1 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo
Yerusalem geboo da kaa magaa wiya kaa pakaamaayu,
Zaitun Kutuu to kaa kiyoo Betpage see magaa ma, Betania
see magaa ma wiya kaa. Kiyoo pakaamaata kaama Yesus
me Wa me topenaa see bagee mée ekea wiya asiino,
2 "Peedoota nakaayoo doodoo magaa kaa peemaata
kaama keledai wodaa pooduu ena, mee wodaa da dagii
da kaa mée me animaata toodiino taa see wodaa ena
ekea diipea. Mee wodaa ope gokataata kaama Ni paagoo
nadoomeei. 3 'Kaasee ope nagokataagea ya?' see kisiyaa
bagee agoo kepa ko 'Tuhan me gaano pedeo. Woda mee
bedaa nakaayoo badaa maadoota doomeepea see kasigi' see
naasii" see asigi.
4 Ekea peedoota kaama peemaagea naaki mikee, keledai
wodaa poodu ena eta geboo da kaa ee ena kaa kenee to kaa
opeemaata topa.
5 Ope gokataagea kaboo kiyoo topea bagee me asiino,
"Kaasee kaa ope gokataagea ya?" asegea naaki
6 Yesus me asigi-asigi see asegea. Asegea naadi "Daamaa,
dogaai" see asegea.
7 Keledai wodaa pooduu to doodoota Yesus paagoo
eemegea. Okoo me tapaato dokaa yuwa mee keledai wodaa
dagii da kaa sekeetaata kaama Yesus mee wodaa dagii da
kaa animaayu.
8 Yerusalem magaa kaa peegee see etaawee mée eebaa
okoo me tapaato dokaa yuwa beagee naadi etaawee daamaa
yasekeepegeekea, mée noonaa me piya ukuu yuwa taageeta
kaama etaawee daamaa yamagapegeekea.
9 Okoo keta peetaakea bagee yuwa ma, uuto peetaakea
bagee yuwa ma kuwa ebo menaa-menaa kaa "Hosana,
Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka niiyaapaagee taai!
10 Idukaa Daud mee ebo mée eetoogee seta see see
eto miya inii paagoo ebo mée eetoowoo taapi Mée mee

11:9 Mzm 118:26

magiyaage! Hosana, Asii-sege see Mée mee niiyaapaagee
taai!" see wegapegeekea.
11 Yesus Waa Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama
peedoota Ogatamee me ee kaa kiyoo peemaata deenaa,
peenaa naadi kaama uwaapeasega yoka Wa me topenaa see
bagee yuwa ma epo enaataa Betania magaa kaa peegea.

Yesus me ara piya wodoo to kaa pedeo menaa yadootaata menaa
Mat 21:18-19

12 Betania magaa kaa omegeeta kaama tokoma mee da
Yesus mee pakadoota Yerusalem magaa kaa eta mana kaa
naano agiyoo naadi kaa.
13 Deamaagi too ko ara see piya wodo ena kiyoo agoo. Poo
agoo ye, taa ye naadi peedoota piya manii da kaa peemaata
kaama deeyaa naaki poo ota peedi ena ma ekaano taa. Ara
piya poo ekaano uwaa kaa pakaamagaano taa kaboo yoka
iye too agoo.
14 Wa me mee piya wodoo to asigi menaa ko "Eto kaama
wodoo poo ota ena ma se ekaape, a me poo yuwa kuwa mée
me se kanaapea" see asigi. Wa me topenaa see bagee yuwa
miya kuwa menaa yeegea.

Yesus me kepe masetaa see bagee yuwa Ogatamee me ee kaa kaama abagaapeata menaa
Mat 21:12-13, Luk 19:45-48, Yoh 2:13-16

15 Okoo Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama Yesus
mee peedoota Ogatamee me ee kaa peemaata kaama ee
geboo da kaa kiyoo agiyoo pe-doogee taa see bagee uduma
abagakomeeyu. Kepe aapeka taa see bagee yuwa ma,
poodee see bedoo pe-doogee taa see bagee yuwa ma okoo
me keagee yuwa yagepeepi-paapi semaata eke.
16 Okoo me kisee agiyoo kuwa ena ma Ogatamee me ee
geboo da taa kitaa se dogaai naadi omaago ma asigi.
17 Wa me okoo tupiyaa menaa asiino, "Ogatamee me
ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'Ni me ee mee ko
mée tomaa-tomaa uduma sembahyang taa see ee see ekaa
weewoo taapea' see menaa ebeamaata, se maa? Kiya ikii me
ko oma masetaa see bagee totaa see yoo mokoo yakiyaagea"
see asigi.
18 Imam bagee me eboo yuwa ma, Musa me menaa
mée topetaa see bagee yuwa ma okoo Yesus me ukuwapi-
ukuwapi yuwa yeeta kaama Waa patamaano see dimii
agoo kegea. Kiya mée eebaa Wa me topeta menaa kuwa
ebo nao naadi dimi nagimegea kuwa me kuwa ebo-ebo

11:17 Yes 56:7, Yer 7:11

yuwa me Yesus wedaagea. "Waa kaasee wogeekee, kaasee patamaakee" see menaa aawegaakea.
19 Uwaataa da ayayaa takiinega see kaboo Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma mee kota magaa mee ekeata gebo kaa magaa ena kaa peegea.

Ara piya wodoo to mee wii keta menaa
Mat 21:20-22

20 Tokoma mee da pedeo tokomaa Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma eta peetaaka too deeyaa naaki mee ara piya wodoo to mee mani kaa kaama uduma wii keepeasega.
21 Petrus me nekeenta kaama Yesus asiino, "Guru, mee ara piya wodoo to mee deede. A me pedeo kisi naadi menaa aseme mee me wii keepeasega" see asigi.
22 Yesus me okoo asiino, "Ogatamee mee mikee gaai.
23 Anii mikee kisiino ko: Mée waa ena me waa dimi wiya taa kaa 'Mee maga bagoo to mee bikimedoota maakaa piku yiba tamekumii' see asiyu ko kiyoo tamekomeeyaa. Wa me 'Ni me wegaga menaa mee mikee ukuwaaniipa ii' see gaapi ko daamaa yaukuwaaniyaayaa.
24 Kisee kemaata Ani me kisiino ko: Ikii me sembahyang menaa kaa idimiyaa agiyoo kuwa 'Ni kaa naukuwaaniyaagi ii' see gaai, ikii kaa daamaa kiukuwaaniyaapi.
25 Ikii yiinaageeta sembahyang taa see kaboo ikii apanaa bagee ena ma mena agoo kiyu ko epa yaekeasii. Epoo to wodoo Ikiitaagi me miya ikii me pedeo yuwa epa kiekeasi naadi mée me pedeo yuwa epa yaekeasii.
26 [Kiya ikii me okoo me pedeo yuwa epa si yaekeasiyu ko epoo to wodoo Ikiitaagi me miya ikii me pedeo yuwa epa se kiekeasiipi]" see asigi.

Yesus me ukuwanaa seta agiyoo kuwa 'Maamee me Aa kaseta kaama ukuwanaa segeeke?' naadi aseta menaa
Mat 21:23-27, Luk 20:1-8

27 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma peedoota Yerusalem magaa kaa peemaata kaama Ogatamee me ee geboo da taa peenaaka too ko imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo Wa paagoo meemaagea.
28 Okoo me asiino, "Yaai, A me ukuwanaa see agiyoo kuwa ko maamee me 'Aa kisee naukuwaai' see kaseta kaama ukuwanaa segeeke? Maamee me Aa ebo kaekeata kaama ukuwanaa segeeke?" see asegea.

11:23 Mat 17:20, Yoh 14:12-14 **11:26** Mat 18:21-35, Kol 3:12-13

29 Yesus me asiino, "Ani me miya ikii kiapaadee taanaka.
Ikii me miya Anii mena daamaa nasegea kepa ko ikii me
'Maamee me kaseta kaama A me kisee agiyoo ukuwanaa
segeeke?' see naapaadeekea menaa mee Anii miya daamaa
kisiipa.
30 Ni me kiapaadee see menaa mee ko kisee: Uwo mée
yatukumeta mée Yohanes mee gaayu ko wa paagoo 'A me
mée yuwa uwo natukumaai' see menaa kuwa maamee me
aseta menaa naa ya? Epoo to wodoo kaama Ogatamee me
aseta menaa da ye? Aii mée me aseta menaa da ye? Kaasee?
Nasii" see asigi.
31 Okoo too koogo aawegaa taano, "Yaai, inii Waa kaasee
menaa asiipea? Inii me 'Epoo to wodoo kaama Ogatamee
me aseta menaa yoka' see asiyu ko Yesus me mée asiipi
menaa ko 'Mikee yoka ikii kaasee kaa Yohanes me weganaa
seta menaa kuwa mikee nao see gaano taa ya?' see mée
asiipi.
32 Bedaa inii me 'Ogatamee me Yohanes aseta menaa
se, aii bagee me aseta menaa' see asiino miya iyo" see
aawegaakea. Okoo me kisee aawegaakea menaa kuwa ko
okoo me mée yuwa me "Yohanes mee nabi bagee eboo yoka
ikii kaasee kisee pedeo menaa wa kaa yawegagea ya?" see
mée asiipea yaai naadi aawegaakea menaa kuwa.
33 Okoo me kuwa menaa aawegaa semaata kaama Yesus
asiino, "Yohanes paagoo maamee me aseta menaa see kuwa
inii ewo keekee" see asegea. Yesus me asiino, "Ikii me
daamaa nasiino taa yoka Ani me miya ikii me 'Maamee me
Aa kaseta kaama A me kisee agiyoo ukuwanaa segeeke?' see
nasegea menaa kuwa se kisiipa" see asigi.

12

Bugi epoo mée kaa ebea-ebea menaa
Mat 21:33-46, Luk 20:9-19

1 Yesus me ebea-ebea menaa kaa okoo asiino, "Bugi epoo
mée anggur poo bugii ena yaatayu. Yaataata kaama wagee
uduma aanakitayu. Mee bugii kaa oma ena, ebo omaa
masegeeta oma togaawee anggur poo tagimemaata uwo
yuwa kitaa isisi naadi denemaata eke, bedaa bugii da diitoo
taa see ee miya maatayu. Maataata kaama apanaa bagee me
bugi nayaagee segeesi naadi yaekeata kaama apanaa magaa
kaa peegi.
2 Maamaa omegee naadi kaama kuwa poo yuwa kapoo
kega kaboo bugi epoo mée me wa paagoo agiyoo yaokagee
see bagee ena asiino, 'Aa peedoota ni me bugii nayaagee

12:1 Yes 5:1-2

see bagee yuwa paagoo ni me see yuwa namasigii' see asigi.
Peedoota bugi kaa peemaagi naaki
3 bugi yayaagee see bagee yuwa me waa peneata kaama
aii dakamegea. Okoo me bugi epoo mée me see yuwa se
manegea naadi bedaa metaki peegi.
4 Mee asii kaawaa ena ma wa me agiyoo yaokagee see
bagee ena ma peeyaagi kiya bedaa okoo me kisee mumoo
to kaa dakamegea, badeekee menaa badegea.
5 Bedaa wa me agiyoo yaokagee see bagee ena ma
peeyaagi kiya okoo me waa wogeepeasegea. Kisee wa me
apanaa bagee miya peeyaabuu segeeki kiya okoo me mée
noonaa aii dakamegea, noonaa wogeepeasegea.
6 Kaama too bugi epoo mée wa paagoo mée ena too too
tupi, wayoopaa mee. Wa me gaano, 'Niyoopaa yoka Wa me
menaa kuwa okoo me daamaa yayiipea' see gaata kaama
'Pooi' asigi.
7 Kiya okoo me waa migi see deeta kaama koogo aawegaa
taano, 'Mee ko yogamee. Nagamee me bugii da mee
yogamee me masiitagi yoka niiwogeepeasii, wa me bugii
da inii takeasiino ke' see aawegaakea.
8 Waa meemaata kaama okoo me waa peneata patamegea.
Patamemaata kaama bootaa da wagee amoo yaato tameeya-
maagea, see koo seta" see asigi.*
9 Bedaa Yesus me asiino, "Mee bugi epoo mée me
maagiyoo ukuwaapi? Waa meemaata kaama kuwa wa
me bugii yayaagee see bagee yuwa pedeo kiyaapi. Pedeo
kiyaata kaama mee bugii da apanaa bagee me daamaa
nayagageesi naadi yaekeasiipi.
10 Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee daamaa
nekeenii. Mee ko kisee:
'Oma ee maataa see bagee yuwa me be kaa wisintaata
tameepeata omaa mee ko
TUHAN me masegeeta kaama tuku omaa to mee daa-
maa pee-yaekeata.
11 Ekeata kaama inii me TUHAN, kiiboo nao naadi yaa-
paagee seta' *Mzm 118:22-23*
see ebeamaata menaa kuwa ikii diino taa, ewo ye?" see
asigi.†

12:8 Ibr 13:11-13 * **12:8** Mee ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: Bugi epoo mée mee ko Ogatamee ebea-ebea. Bugi epoo mée me see yuwa namasegeesi naadi peeyaagi bagee kuwa ko nabi bagee ebea-ebea. Bugi yayaagee see bagee kuwa ko Israel kaa ebo-ebo yuwa ebea-ebea. Bugi epoo mée yoopaa mee ko Yesus ebea-ebea. † **12:11** Bugi epoo mée yoopaa patameepeata see see kuwa ee maataa see bagee me miya mee tuku omaa to mee be kaa tameepeata. Mee omaa mee ko Yesus ebea-ebea.

12 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me kuwa ebea-ebea menaa
yuwa yeemaata kaama okoo 'Wa me inii mée gaataata
kaama mée asigi menaa ii' see kuwa nekeenegea. Kagoo
kaa Yesus peneasiino see dimii agoo kiya mée yuwa me mée
kagoo kaapea yoka naadi Waa peneasiino kuwa wedaagea.
Kisee gaata kaama Waa yaekeata peegea.

Pajak kepee edaano kuwa edaakee daamaa ye, pedeo ye naadi apaadeeta menaa

Mat 22:15-22, Luk 20:20-26

13 Kuwa kaboo da Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus mee
koopoo see menaa wegasi naadi Parisi kaa bagee noonaa
ma, Herodes yaato bagee noonaa ma kuwa wiginegeeta
kaama "Yesus paagoo pooi" asegea.
14 Okoo Wa paagoo peemaata kaama asiino, "Aa ko dimi
topoo see Mée to ii see kagaage, bedaa Ogatamee me etaa
yaato menaa mée tupiino kuwa miya A me daamaa topoo
see menaa kaa too mée topetaa see Mée to ii kagaage. A
me mée tupiino kuwa mée me kakagoo kiyaa miya mée
tupiino too, bedaa ebo bagee me menaa miya Aa weda
taa kaa mikee menaa too topenaa segeeke kuwa inii kaipi
yoka inii kaapaadee see menaa ena agoo. Mee ko inii pajak
kepee Kaisar maniino kuwa dagu ye, taa ye? Waa maneekee
daamaa ye, pedeo ye? Aa kaasee gaage?" see asegea.
15 Kiya Yesus me okoo me daamaa poga-poga dimii
mee yadeemaata kaama asiino, "Yaai, kaasee ikii me Anii
nadeebaa taano see naadi nasegea menaa naa ya? Pose
kepee ena nadoomeei, diinaka yoka" see asigi.
16 Doomaagea kaboo Yesus me asiino, "Mee kepee mee
kaa maamee ebeyumaa da, maamee ekaa da ebeamaata naa
ya?" asigi naaki "Kaisar mee" asegea.
17 Yesus me asiino, "Kisee gaayu ko Kaisar maniino agiyoo
yuwa kuwa Kaisar manii, bedaa Ogatamee maniino agiyoo
yuwa kuwa Ogatamee manii" see asigi. Wa me asigi menaa
da okoo dimi nagimegea.

Boota bagee kuwa aya andoo pootagea ye, taa ye naadi apaadeeta menaa

Mat 22:23-33, Luk 20:27-40

18 Kuwa kaboo da Saduki kaa bagee mée noonaa Yesus
paagoo meemaagea. Okoo me wegawoo see menaa ena mee
ko kisee: "Mée booyaa kuwa ko umina bogaakee, aya se
andoo peeyaa" see menaa wegawoo see. Okoo me Yesus
asiino,
19 "Ei, Guru. Musa me ebeamaata menaa ena mee ko
kisee: 'Mée ena yoga taa kaa booyu ko waa ma kenagaa

12:18 Kis 23:8

ena me mee api miyaa da goeano gaano pedeo. Petamanii
booyaa mée me yoga yakabayaa mokoo yakabasi yoka
tuyaa mée me mee apii goeai' see ebeamaata.
20 Kisee ebeamaata yoka mena ena kasiinake, mee ko
kisee: Okoo kenaa bagee okoo petoo. Yagamee yagaaboo
to api ena goegi. Waa yoga taa kaboo boogi.
21 Mee api miyaa da ipuugamee me goegi kiya waa miya
yoga taa kaboo boogi. Bedaa mabeimee miya kisee.
22 Kisee too petaagoo to amaadii to kaa too. Kaama too
apii to miya booga.
23 Eto inii kaapaadee taano ko kisee: Boota bagee mikee
aya andoo peeyu ko iminookaa mée aya andoo peeyaa
naagoo kuwa okoo kenaa bagee petoo to kuwa mee apii to
too goeta yoka kamee me apii kaata naa ya?" see asegea.
24 Yesus me asiino, "Ikii ewo kaa naapaadeekea. Ikii
Ogatamee me ebeamaata menaa miya ewo, Wa me pesee
kuwa miya se nekeenegea.
25 Kuwa ko Ogatamee me boota bagee yuwa aya andoo
peeyaabuu taatagi naagoo api goeano miya taa, api mée
maniino miya taa. Okoo epoo to wodoo malaikat bagee
mokoo kaatagea.
26 Boota bagee aya andoo peeyaa ii see nekeeniino menaa
kuwa gaayu ko idukaa Musa me menaa yiba topa, see kuwa
ikii diino taa, ewo ye? Mee ko Ogatamee me katu see piya
ena yibaa taa kaama Musa paagoo aseta menaa ko kisee:
'Anii ko Abraham me Eboo, Isak me Eboo, Yakub me Eboo
Ogatamee mee' see aseta.
27 Ogatamee Waa okoo me Eboo see wegayu ko umina
boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa, aya tuyaa bagee
yuwa kuwa kaa too see wegayaa.‡ Kisee kemaata ikii
me mée tomaa umina bogaakee, aya se andoo peeyaa see
wegayaa menaa kuwa mikee see taa" see asigi.

Mena tukuu to mee kamee naadi apaadeeta menaa
Mat 22:34-40, Luk 10:25-28

28 Kuwa Saduki kaa bagee yuwa Yesus ma mena aawe-
gaakea kaboo da Musa me menaa mée topetaa see mée
ena migi. Yesus mee dimi ipi kaa mena wegagi ii see deeta
kaama wa me Yesus asiino, "Musa me ebeamaata menaa
yiba ebo menaa, mena tukuu to mee kamee naa ya?" see
asigi.

12:19 Ul 25:5-6 **12:26** Kel 3:6 ‡ **12:27** "Umina boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa" see menaa mee ko Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo boota kaama wodoo aya toono taa naaki Ogatamee mee okoo me Eboo se kiyaa, Waa ebo se ekee siyaa yoka okoo boota kaama aya topea ii see kuwa nekeeniyaa. Kisee kemaata mée tomaa boota kaama aya andoo peeyaa ii see kuwa miya nekeeniyaa.

29 Yesus me asiino, "Mena tukuu to mee ko kisee: 'Ikii
Israel bagee yuwa nayeeweei. Inii me Eboo TUHAN
Ogatamee mee ko TUHAN ena too too.
30 A me Eboo TUHAN Ogatamee mee dimi menaa da
uduma me esee ou gaai, bedaa a me gaayaa dimii yuwa
ma, a me pesee da ma kuwa uduma me miya Waa esee epa
kaai' see menaa mee.
31 Bedaa wiyaagoo to menaa ko kisee: 'Aa ekaato miya
epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai' see menaa
mee. Kuwa menaa wiya kuwa esee ebo, kuwa asii eboo see
menaa ena ma taa" see asigi.§
32 Mee Musa me menaa mée topetaa see mée to me Yesus
asiino, "Guru, A me wegage kuwa mikee menaa. Ogatamee
mee ena too too, Waa see see bagee ena ma taa, Wa too.
33 Mikee, inii dimi menaa da uduma me Waa esee ou
gaano ma, bedaa inii me pesee da ma, inii me gaayaa dimii
yuwa ma kuwa uduma me miya Waa esee epa kaano kuwa
esee ebo menaa. Bedaa inii ekaato miya epa kiyaa see see
apanaa bagee miya epa kaano mee miya mikee ebo menaa.
Kuwa tuku menaa wiya kuwa esee ebo, Ogatamee paagoo
biyaa kaa yuweepeasiyaa agiyoo yuwa ma, apanaa Wa
paagoo ekega-manee siyaa agiyoo yuwa ma kuwa uduma
peedi" see asigi.
34 Yesus me mee mée to me asigi menaa kuwa daamaa ipi
kaa wegagi yoka naadi asiino, "Aa ko Ogatamee Wa too ebo
totaa see yoo seemeta kaama epo eetuyaa see mée to kaano
see koo taake" see asigi. Mee kaama wodoo mée me Waa
apaadee taano wedaagea.

Yesus me "Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see aseta menaa

Mat 22:41-46, Luk 20:41-44

35 Yesus mee Ogatamee me ee kaa mena tupitaaki too Wa
me asiino, "Mée me wegaano, 'Idukaa kaama wegawoo seta
Mée Ebo Kristus mee ko Daud me asii-kaba-kaba seta bagee
ena kaatagi' see menaa wegayaa kiya kuwa kaasee?
36 Idukaa Daud mee Roh Kudus wa yiba esee-awigi naadi
kaama wa me wegata menaa ena mee ko kisee:
'TUHAN me ni epoo Mée Tuhan mee paagoo asiino,
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too

12:30 Ul 6:4-5 § **12:31** "Apanaa bagee miya epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesus me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma aa ekaato daamaa deewooke mee see see okoo miya epa kaa daamaa agiyoo yaukuwaai naadi wegata menaa mee. **12:31** Im 19:18 **12:33** Hos 6:6

Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa Ani me daba, peedi
kaekeata A me badoo da miyoo taa kaekeasiita" see
aseta' see menaa wegata. *Mzm 110:1*
37 Daud me Ebo Kristus mee ko 'Ni epoo Mée Tuhan mee'
see wegata yoka Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-
kaba seta bagee ena kiyaa?" see asigi.* Yesus me topeta
menaa kuwa okoo mée eebaa esee ede ma yiitookea.

Ebo poga-poga see bagee kuwa gaai naadi menaa
Mat 23:5-7, Luk 20:45-47

38 Yesus me topeta menaa ena ma kisee: "Musa me menaa
mée topetaa see bagee kuwa okoo me mée me anii ebo
naekeasiino too ede see gaayaa bagee yoka gaai. Okoo togoo
dokaa maatagaa naadi peenaa-paanaa taa see too ede, mée
kutuu taa see yoo okoo peenaa siyaa kaboo 'Epao, inii me
eboo' see naapaagee taano miya ede.
39 Bedaa okoo sembahyang segee see ee yiba mée me
nadeesi naadi ebo bagee me animaayu taa see yoo too
animagaano miya ede, ebo naagoo naano agiyoo nuyaa yoo
miya ebo bagee me animaayu taa see yoo kiyoo too okoo
animagaano miya ede.
40 Okoo ko api miyaa yuwa deebaa naadi kaama okoo
me ee yuwa oma yatakimiyaa see bagee. Okoo mée me
naapaageesi naadi sembahyang menaa yuwa togoo kaa too
asetaa see bagee yuwa. Okoo me kisee too ukuwagee see
bagee yuwa yoka okoo esee pedeo kaatagea" see asigi.

Api miyaa ena wa me kepee uduma Ogatamee kaa yaekegataata menaa
Luk 21:1-4

41 Yesus mee Ogatamee me ee kaa kepe awegee see yoo
doodoo animaata diitoo siyaa naaki mée yuwa me kepe
awegee see yoo kepe aweeii taakea, kepe yago bagee yuwa
miya kepe eebaa awetaakea.
42 Kuwa kaboo da daba see api miyaa ena me pose kepee
wiya, esee peedi see kepee awetaaga.
43 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Meei" asigi.
Wa me okoo asiino, "Anii mikee kisiino ko: Mee daba see
api miyaa da wa me kepe awegee see yoo awetaaga kepee
wiya kuwa ko kepe peedi kiya peedi se, apanaa bagee okoo
me awegea kepee kuwa asii eboo.

---

* **12:37** Yahudi bagee me menaa ko 'Ebo Kristus mee kabata kaama ebo tootagi' see menaa kuwa wegawoo seta kiya kisee se. Idukaa Yesus kabaano taa miyoo Daud me Waa Tuhan see ekaa weeta kemaata Waa idukaa miya tota, Waa Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. Waa mée me kabata yogaa naaki Daud me Waa Tuhan see ekaa mee se weeyaa.

44 Kuwa kepe yago bagee kuwa okoo me koga kepee yuwa
awegea kiya mee apii miyaa da wa me gaano pedeo agiyoo
edaano see kepee yuwa uduma ki awetaaga kuwa me mikee
esee ebo kepee mokoo awetaaga" see asigi.

Yesus me "Wodopasi yaato kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata" see aseta menaa

13

Pasal 13

Yesus me "Ogatamee me ee mee pedeo kaata" see aseta menaa
Mat 24:1-2, Luk 21:5-6

1 Yesus mee Ogatamee me ee kaa kaama peetaaka too ko
Wa me topenaa see bagee ena me Waa asiino, "Guru, deede.
Ogatamee me ee ma, gebo kaa ee yuwa ma kuwa diino esee
ebo, oma ee magaano esee daamaa yaai" see asigi.
2 Yesus me waa asiino, "Kuwa a me deetaake ee kuwa
diino esee daamaa, se maa? Kiya epeekaa kuwa uduma
kabaapi-paapi taatagea, oma ena ma wa me mokataata yoo
kaama kisee se ekeasiitagea, uduma pogadaa taata" see
asigi.

Yesus peeta kaama bedaa wiyaagoo meeno taa kaboo ukuwaandaa taata menaa
Mat 24:3-14, Luk 21:7-19

3 Kiyoo kaama Yesus mee Zaitun Kutuu to kaa Ogatamee
me ee doodoo animaata toomuu taaki too ko Petrus ma,
Yakobus ma, Yohanes ma, Andreas ma okoo too peedoota
Yesus paagoo asiino,
4 "A me kuwa yumakaa mée eewegape menaa kuwa
maadee moga ukuwaaniita naa ya? Kuwa agiyoo ukuwaani-
ino see kooka ii see nekeeniyaa agiyoo kuwa maagiyoo
ukuwaandaa taata naa ya? Mée asii" see asegea.
5 Wa me asiino, "Mée deebaa see bagee agoo kaata yoka
daamaa nekeenii.
6 Anii poga-poga see bagee mée eebaa meetagea. Okoo
me Ani ekaa naweakee kaa 'Anii ko Waa yoka' see menaa
weganaa naadi mée eebaa deebaa siwoo taapea.
7 Kuwa kaboo da taa ko ikii yape menaa ekaapa magaa
kaa kaama miya yiipea, beesekaa magaa kaa kaama miya
yiipea kiya se wedaai. Kuwa uduma mikee agoo kedaa
siwoo taata kiya wodopasi naagoo se.
8 Mée tomaa-tomaa yape aawogee senaa taapea.
Amokiyoo magaa kaa bagee me yamokiyoo magaa kaa
bagee ma yape aawogee taatagea. Kiyoo-kiyoo naano

agiyoo taa uwaa miya medaa taata, maga pigii miya medaa
taata. Kisee yaai-yaai agiyoo yuwa eebaa kedaa taata kiya
kuwa uduma petamanii ukuwaandaa taata yuwa too, api
me yoga kabaano see naadi boodi meege-meege siyaa
mokoo.
9 Ikii kibe kiyaa bagee agoo kaata yoka gaai, nekeenii.
Okoo me ikii yagaa kipeneata kaama mena pekataa see
bagee yuwa paagoo kidogeamoo taatagea, sembahyang
segee see ee yuwa yiba miya pepeaduu me kidakamaatagea.
Ikii Ni yaato bagee kemaata magaa da kaa ebo tookee bagee
yuwa paagoo kiipootagea. Kisee ikii kiipeeyaa kaboo Ni me
menaa okoo paagoo daamaa eewegaai.
10 Kiya wodopasi kaano taa kaboo kuwa etokaa daamaa
menaa kuwa mée tomaa-tomaa uduma paagoo eeweganaa
taano mee keta ukuwaano gaano pedeo.
11 Okoo me ikii kipeneata kiipeeyaa kaboo 'Anii kaasee
menaa wegaapa, kaasee menaa wegaapa?' see dimii kuwa
se abaai. Ikii mena wegaano kaboo 'Kisee wegaai, kisee
wegaai' see dimii kuwa ikii daamaa ipi kaapea. Ikii me
wegaapea menaa kuwa ikii me wegaapea se kiya Roh Kudus
me ikii kisi-manee taapi yoka se gaagaa taai.
12 Bedaa kuwa kaboo da taa miya kisee ukuwaaniita: Ekea
kenaaya kiya ena mee wugimaasi naadi ekegatagaatagi,
nagamee me wa me yogaa to ekegatagaatagi, bedaa yo-
gaanii yuwa me okonaka wugimaasi naadi ekegatagaatagea.
13 Ikii Ni yaato bagee kemaata mée uduma kibe kaatagea
kiya ikii makii taa, kisee too wodopasi yaato toowoo siyaa
bagee kuwa daba daagimaa pootagea."

"Ae-wae siyaa agiyoo yuwa ma, Ebo Kristus poga-poga bagee yuwa ma kuwa agoo kaata" see aseta menaa
Mat 24:15-28, Luk 21:20-24

14 "Esee pedeo see agiyoo eboo ena waa toono daa see
yoo kiyoo yiinaageeta totaaki see kuwa ikii diitagea. (Ikii
eto kiipaa mee kapogee mee deetaakea bagee daamaa
nekeenii.) Ikii me waa kisee kiyoo totaaki see deeta kaama
Yudea wee kaa toogee see bagee kuwa moga oodoota kuye
kaa pakadaa taai.
15 Yoo da kaa tuyaa bagee yuwa ee yiba agiyoo se masii,
se gaata oogaai.
16 Bugi kaa tuyaa bagee yuwa miya doka, kisee ou agiyoo
kuwa ee kaa pakaa-maseekee se.
17 Kisee yaai-yaai oodaa naadi kaama kadapoo yago apii
yuwa ma, yoga baayee yiba kepaa apii yuwa ma kuwa sooi,
yaai.

13:14 Dan 9:27, 2Tes 2:3-4 **13:15** Luk 17:31-32

18 Kuwa yaai-yaai see agiyoo ukuwaandaa taata kuwa
gemoo see uwaa kega kaboo se ukuwaandaasi naadi sem-
bahyang taai.
19 Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa ko apanaa
agiyoo, yaai-yaai ebo, petamanii epoo to, magaa to
ogaataata yoo kaama eto too miya ukuwaaniino taa agiyoo
yuwa, bedaa kuwa wodoo taa epeekaa yaato miya kaagaa
ena ma se ukuwaaniita agiyoo.
20 Ogatamee me Wa me wiginta bagee yuwa epa nao
naadi kuwa yaai-yaai, gaagaa siyaa agiyoo kuwa mani yataa
kiyaatagi. Maamaa kisee too naaki mée ena ma se tuyaa.
21 Kuwa kaboo da mée me 'Deede, Ebo Kristus mee
nakaayoo tupi' see kisiyu ko emaa se wugii, bedaa okoo me
'Deede, Waa amokiyoo tupi' see kisiyaa miya wisintayu.
22 Ebo Kristus poga-poga bagee ma, nabi poga-poga bagee
ma kuwa agoo kaatagea yoka okoo wisintagaai. Mée deebaa
taano see naadi dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaii taatagea.
Ogatamee me wiginta bagee yuwa miya deebaa sedee taano
see kiya iyo, se deebaa semaayaa.
23 Ipiipi dii. Kuwa agiyoo uduma ukuwaandaa taano taa
da kaa Ani me kisi-maneega yoka daamaa nekeenii."

Yesus meetagi naagoo ukuwaandaa taata menaa
Mat 24:29-36, Luk 21:25-33

24 "Kuwa yaai-yaai, ebo gaagaa uwaa kuwa omekomeeta
wodoo taa kisee ki kenoo to digiyoo aatakii taata, agoo to
mee miya se wikiiniita,
25 okadee yuwa epoo to kaa kaama kigimedaa taata, bedaa
epoo to kaa pesee agiyoo yuwa miya maki-makaa naadi
wodeda-peeda sedaa taata.
26 Kuwa kaboo da Mée Yogaa mee sinu uwaa da yibaa taa
migi see kuwa diitagea. Waa pesee, Waa asii-sege, Wa disii
to esee ebo see diitagea.
27 Wa me malaikat bagee yuwa 'Pooi' asiyaa naaki peedoota
maga otoo to kaa kaama kisee too maga otoo to kaa too
peenaa naadi Wa me daamaa wiginta bagee yuwa uduma
enaataa yakutumeeii senaa taatagea.
28 Eto ko ebea-ebea menaa ena yeeweei. Ara piyaa mee
kagoo da iye mugumedaa naadi iye taki kega gaayu ko
mikee, poo ekaano see kooka ii see kuwa ikii nekeeniyaa.
29 Mee mokoo miya kuwa kisega menaa yuwa ukuwaan-
daa taaka see kuwa ikii deeyu ko monaa da mee katu,
ukuwaaniino see kooka ii see kuwa ikii nekeeniitagea.

13:25 Yes 13:10, Why 6:12-13 **13:26** Dan 7:13

30 Anii mikee kisiino ko: Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo
kuwa uduma eto mee begaa kaa bagee yuwa bogaano taa
da kaa diitagea.
31 Epoo to ma, magaa to ma kuwa taa kaata kiya Ni me
menaa mee se taa kaata, kisee too iminoo miya, iminoo
miya toota."

Monaa da mee ewo yoka daamaa diitoo taai naadi menaa

32 "Monaa da mee ko mee naagoo, mee jam kaa see kuwa
mée ena ma ewo. Malaikat bagee miya ewo, Ogatamee
Yoopaa miya ewo, Nagamee Wa too ipi.
33 Mona naagoo ko ikii ewo yoka ipiipi see diitoo siwoo
taai.
34 Mee naagoo diitoo siwoo siyaa bagee kuwa ebea-ebea
menaa ena mee ko kisee: Mée ena waa beesekaa magaa kaa
poono taa kaboo wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa
mée waa ena kisee agiyoo naokageesi naadi yaekeasigi, mée
waa ena kisee agiyoo naokageesi naadi yaekeasigi. Bedaa
kenee to kaa diitoo taa see mée to miya 'Aa ipiipi nadiitoo
siwoo taai' see asigi, see ebea-ebea menaa mee.
35 Mee see see ikii miya ipiipi see diitoo siwoo taai. Ee
epoo Mée Waa meetagi naagoo ikii ewo. Uwaataa yee,
daatooyiba yupigapi yee, pe-aweeniino taa see kaboo yee,
esee pedeo komaa yee, ikii ewo yoka diitoo siwoo taai.
36 Taa gaayu ko Waa kisee ki meemaata kaama deeyaa
naaki ikii toomoo ometaakea, see kideeyaa.
37 Eto ko Ni me kisega menaa kuwa Ani me mée uduma
asiino menaa ko: Daamaa ipiipi see diitoo siwoo taai, see
menaa mee" see asigi.

14

Yesus patamaano see naadi koogo aawegaa seta menaa
Mat 26:1-5, Luk 22:1-2, Yoh 11:45-53

1 Kuwa kaboo da Paskah ma, ragi yeeyee ma aatabi
taano taa see roti unu petoo noogee siyaa yuwa kuwa ma
unu wiya omemaata naapea see naagoo imam ebo yuwa
ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma
okoo me "Yesus mee inii kaasee koogo peneasiipea, kaasee
patamaapea?" see menaa kuwa aawegaakea.
2 Kiya bedaa okoo me wegaano, "Kiipaa se, mée yuwa
uduma kagoo ebo kaapea yoka Paskah noomaata kaama too
Waa peneasiino daamaa" see menaa aawegaakea.

Wunu daamaa uwoo Yesus kaa yakabagekomeeta menaa
Mat 26:6-13, Yoh 12:1-8

13:34 Luk 12:36-38

3 Betania magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon mee tupi.
Waa idukaa kado kaa meanee see agiyoo meanta mée to.
Wa me ee kaa Yesus mee animaata naano agiyoo notaaki too
ko api ena meemaaga. Waa wunu daamaa see uwoo, kepe
edaano ebo see uwoo, oma otaawee peedi ena yiba doopa.
Otaawee da ebee to yaato taapeata kaama uwo yuwa Yesus
mumoo to kaa yakabagekomeega.
4 Yakabagekomeega naadi Wa me topenaa see bagee yuwa
kagoo kaa koogo aawegaa taano, "Yaai, kuwa uwoo kuwa
kaasee kaa aii peepuuka naa ya?
5 Kuwa uwoo kuwa pe-doogeeta kaama ebo kepee ogei me
badoo wedo asii masemaata kaama daba bagee aii maniino
daamaa yoka" see koogo aawegaakea. Okoo me mee apii to
kagoo ma menaa asegea.
6 Kiya Yesus me asiino, "Ikii me mee apii mee si yawegaai.
Kaasee kaa pedeo see yawegagea ya? Wa me naukuwaga
kuwa esee daamaa agiyoo.
7 Daba bagee gaayu ko ikii paagoo kisee too kiiumiwoo,
toowoo taapea yoka ikii me aii kaboo miya okoo kaa
daamaa agiyoo yaukuwayaa. Kiya Anii gaayu ko ikii ma
enaataa eebaa se kiiumiipa.
8 Mee apii to me 'Anii daamaa agiyoo ena yaukuwa-
maayaa yoka yaukuwaanaka' see nagaata kaama nakoo
sepa. Wa me Anii ogo namagaano taa kaboo naipiipii siyaa
agiyoo mokoo yoka pedeo see si yawegaai.*
9 Anii mikee kisiino ko: Ni me doomega menaa kuwa
uwoo to, magaa to kiyoo-kiyoo eewegakomeegea kaboo mee
apii to me daamaa naukuwapa agiyoo mee miya eeweganaa
taapea, bedaa asii yaato miya kuwa menaa neke-nekee
siwoosi naadi yadoonaa taapea, see kuwa mikee kisega" see
asigi.

Yudas me Yesus ekegatagaano see naadi aseta menaa
Mat 26:14-16, Luk 23:3-6

10 Kuwa kaboo da Yudas Iskariot mee, Yesus me tope-
naa see bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena mee Yesus
yaekegatagaano see naadi peedoota imam ebo yuwa paagoo
mena eewegagi.
11 Wa me Yesus mee ikii paagoo kiekegatagaapa see asigi
menaa kuwa okoo me yeeta kaama ede kaa "Kepe kisuwa
kaniipe" see asegea. Mee kaama wodoo wa me 'Yesus mee
yaekegatagaano kuwa kayoo daamaa, kayoo daamaa?' see
gaawooki.

---

* **14:8** "Anii ogo namagaano taa kaboo naipiipii siyaa mokoo" see menaa mee ko Yahudi bagee me mée boota yuwa kaa mee see see uwoo yakabagekomeeta kaama ogo magaakee.

Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa Paskah eenota menaa
Mat 26:17-25, Luk 22:7-14,21-23, Yoh 13:21-30

12 Ebo naagoo, ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti kuwa unu petoo noogee siyaa yiba petamanii nuyaa naagoo, domba wodaa wugiyaa naagoo ko Yesus me topenaa see bagee yuwa peedoota Wa paagoo asiino, "Paskah kaa agiyoo naano yoo kayoo naa ipiipii taano daamaa naa ya?" see asegea.
13 Wa me topenaa see bagee wiya paagoo asiino, "Ekea kota kaa pooi. Peemaata kaama mée ena, uwo otaawee doopegeeki see mée ena ma aadee taapea. Aadee seta kaama waa ma epo enaataa pooi.
14 Wa me seemaapi ee yiba seemaai. Ee epoo mée mee kisee naasii: 'Guru me kasiino, "A me ee yiba Ni me topenaa see bagee yuwa ma inii epo enaataa Paskah kaa agiyoo eenaape yoo naa kayoo ya?" see kasigi' see naasii.
15 Ee epoo mée wa me ee asii mee kakadee kaa ebo komoo kaa badaa kimagaataapi. Kiyoo inii me animagaapea yoo daamaa mée yaipiipii semaata topa see kuwa ekea diipea. Inii kiyoo naano agiyoo naapea yoka agiyoo-pagiyoo pe-niiipiipii taai" see asigi.
16 Asigi naadi ekea peedoota kota kaa peemaagea naaki mikee, Yesus me asigi-asigi uduma ukuwaanega naadi Paskah kaa agiyoo uduma daamaa eeipiipii semaagea.
17 Digiyoo takiinega see kaboo Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to ma enaataa peedoota mee ee kaa peemaayu.
18 Animaata kaama naano agiyoo notaaki too Yesus me asiino, "Anii mikee kisiino ko: Ikii Anii ma epo enaataa notaakea bagee kuwa mée ena me Anii naekegatagaapi" see asigi.
19 Okoo dimi boodi ebo. Okoo uduma mée ena-ena me Waa asiino, "Sooi, anii ye, ani me ye?" see asegea.
20 Yesus me asiino, "Ikii mée gaasi ma wiya kuwa mée ena me, roti ponee to mee otaawee yiba Anii ma enaataa tukume-nootaaki mée to wa me Anii naekegatagaapi.
21 Mée Yogaa mee mikee Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see bogaapi kiya Waa ekegatagaapi mée mee esee pedeo kaapi. Mee mée mee kabaano taa naaki daamaa" see asigi.

Perjamuan roti ma, uwo ma nota menaa
Mat 26:26-29, Luk 22:15-20, 1Kor 11:23-25

22 Okoo epo notaaki too Yesus mee roti masegeeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Roti

---

14:18 Mzm 41:10

kabatagaa naadi kaama okoo paagoo goo-maneeyu. "Mee
ko Ni me maa to yoka masii" see asigi.
23 Kiyoo kaama anggur poo uwoo otaawee da masegeeyu
naadi Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa aseta
kaama otaawee da okoo goo-maneeyu, okoo uduma mee
otaawee yiba kaama nogea.
24 Wa me asiino, "Mee ko Ni me tadaa uwoo. Mée yuwa
ma, Ogatamee ma, Wa me aseta menaa ma kuwa uduma
enaataa aagadimisi naadi yapeeyaapa tadaa, mée eebaa
okoo kaa yakabageapa tadaa mee.
25 Anii mikee kisiino ko: Eto kenaagoo kaama wodoo Anii
anggur poo uwoo se naapa, Ogatamee Wa too ebo mée
eetoowoo taatagi naagoo too Anii bedaa gipii see anggur
poo uwoo naata" see asigi.

*Yesus me Petrus "Aa weda kaa ewo poga-poga nataape"
see aseta menaa*
Mat 26:30-35, Luk 22:31-34, Yoh 13:36-38
26 Okoo Ogatamee yaapaagee see kaa yaayaa see menaa
ena yaayaa semaata peedoota Zaitun Kutuu to kaa
peemaata kaama
27 Yesus me okoo asiino, "Ikii uduma maki-makaa naadi
Anii naekeata oodaa taapea, idukaa Ogatamee me menaa
yiba ebeamaata see see, mee ko kisee: 'Domba munitaa see
mée mee Ani me wugimagaapa. Wugimaata kaama domba
wodaa yuwa ena kitaa peega, ena kitaa peega sedaa taapea'
see menaa ebeamaata.
28 Kisee kaapa kiya Anii aya andoo peeta kaama Ani keta
Galilea wee kaa poota, ikii uuto" see asigi.
29 Petrus me asiino, "Okoo uduma weda kaa A too
kaekeata poopea miya anii Aa se kaekeasiipa" see asigi.
30 Yesus me waa asiino, "Anii mikee kasiino ko: Eto mee
digiyoo yiba ayam ena kaagaa wiya menaa taano taa kaboo
aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape" see
asigi.
31 Petrus me asiino, "Anii Aa ma enaataa bogaapea miya
daamaa, anii mée paagoo ewo poga-poga see se kakoo taapa
yoka" see asigi. Apanaa yuwa me "Anii miya kisee, anii miya
kisee" see wegagea.

*Getsemani bugii da kaa Yesus me sembahyang seta menaa
Mat 26:36-46, Luk 22:39-46*
32 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma peedoota
maga ena kaa ekaa da ko Getsemani magaa kaa peemaata
kaama Wa me okoo asiino, "Ikii nakaayoo animaata niitooi,
Anii sembahyang taanaka yoka" see asigi.

14:24 Kel 24:8, Ibr 8:8-13 **14:27** Zak 13:7

33 Petrus ma, Yakobus ma, Yohanes ma kuwa okoo too
Yesus me badaa maadoota amo kaa naa kaa eepeemaata
kaama Waa gaagaa ebo naadi dimi nagimeamooki.
34 Wa me okoo wedo asiino, "Sooi, Anii esee gaagaa ebo,
booyaa mokoo. Ikii nakaayoo ipiipi diitoo taai" see asigi.
35 Waa pakadoota woo kaa naa kaa pakaamaata kisee ki
magaa da kaa esee-gapuunigi. Wa me sembahyang menaa
kaa kuwa yaai-yaai agiyoo nakoo taapea monaa da mee
nataa kiyaano daamaa gaayu ko nataa kiyaai naadi menaa
asigi.
36 Wa me asigi menaa ko "Abba, Neataagi, kuwa Ni me
boodi abaapa kuwa se naekeasii see kasega kiya Ni me
gaayaa dimii too se kiya A me gaata-gaata dimii too" see
asigi.
37 Sembahyang semaata kaama esedoota Wa me topenaa
see bagee wedoo to paagoo eseemaagi too ko okoo toomoo
ompea. Wa me Petrus asiino, "Simon, aa toomoo ometaake
ye? Aa peenaa kuwa miya diitoo taano kuwa kana ye?
38 Ikii kigaadee siyaa kaboo pedeo dimii, pedeo menaa
wisintaasea naadi ikii ipiipi see diitoo taai, sembahyang
taai. Ikii me 'Kisee ukuwaanaka' see gaayaa dimii agoo kiya
má yaato ko dabaa" see asigi.†
39 Yesus Waa kaagaa ena ma pakadoota woo kaa naa kaa
bedaa yumakaa sembahyang sipi menaa kuwa asigi.
40 Sembahyang semaata kaama esedoota Wa me tope-
naa see bagee wedoo to paagoo eseemaagi too ko bedaa
toomoo ometaakea, okoo esee toomoo ebo kaa emaa pakaa-
wikiiniino naka. Okoo me Yesus asiino menaa peenaa ma
taa, ewo.
41 Bedaa kaagaa wedaagoo to ma sembahyang segeeta Wa
me topenaa see bagee wedoo to paagoo eseemaata kaama
asiino, "Ikii kisee too toomoo too ometaakea ye? Kuwa sikii.
Deeweei, Mée Yogaa mee dimi pedeo see bagee yuwa yagaa
kaa yaekegatagaano see monaa kaa kega.
42 Anoogeeweei, inii poono. Ikii deeweei, Anii naekegata-
gaano mée mee migi yoka" see asigi.

Yesus mee peneata menaa
Mat 26:47-56, Luk 22:47-53, Yoh 18:1-11

43 Kuwa menaa wegataaka too ko taka ena Yudas mee,
Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiyaagoo to mee mee
meemaagi. Waa ma mée ebo etaa mowai ma, kopaa ma

† **14:38** "Má yaato dabaa" see aseta menaa mee ko inii pedeo ukuwasi naadi mée gaadee siyaa kaboo inii ipiipi nekeenta maamaa diitoo, maamaa sembahyang siwoo taano kuwa ukuwaano gaano pedeo. Taa gaayu ko toomoo umiyaa mokoo see see kiyaa naadi aseta menaa.

doodoota eemeemaagi. Kuwa bagee kuwa ko imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me "Niipeneasea yoka pooi" see asegea naadi meemaagea bagee yuwa.

44 Miyoo taa meemagaano taa kaa Yudas me kuwa bagee yuwa paagoo mee Yesus yoka see kuwa nekeensi naadi menaa ena ase-maneegi, mee ko kisee: "Ani me ebe duuduu taapa mée to mee yoka peneata eepooi" see menaa mee.

45 Yudas meemaata kaama kisee ki peedoota Yesus paagoo "Guru, epao" aseta kaama Yesus ebe duuduuki.

46 Wa me kisee ukuwagi naaki kuwa eemipi bagee yuwa me Yesus me-peneasegea.

47 Peneasegea naadi kiyoo topea bagee mée waa ena me posee da masegeeta mée ena kaa kobeasigi naaki dagi yagaa yaato apa kamuu da yadaakomeegi, Ebo Imam wa me agiyoo yaokagee see mée.

48 Yesus me okoo asiino, "Ikii me dimi pedeo omaago see bagee ena mokoo peneasiino see naadi mowai, kopaa, kisee agiyoo doopea ye?

49 Anii egapii gakata Ogatamee me ee kaa awee da kaa mée topegeeka, ikii miya kiyoo topea kiya ikii me napeneasiino taa kemea. Kiya kuwa eto ukuwaanega kuwa ko idukaa ebeamaata menaa yuwa uwa daasi naadi ukuwaanega" see asigi.

50 Kiyoo kaama Wa me topenaa see bagee yuwa uduma Wa too ekeata oodaakea.

51 Kuwa kaboo da egaanaa ena, Yesus ma epo peenaa see mée ena kiyoo tupi. Waa tapaato dokaa da mee too maataata peenaaki kaboo kuwa bagee yuwa me waa miya peneasiino see kookea.

52 Kiya okoo me wa me dokaa da mee too peneasegea naaki dokaa da okoo me yagaa da kaa ekeata waa má tago kisee peegi.

Yesus mee Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo eepeeta menaa

Mat 26:57-68, Luk 22:54-55,63-71, Yoh 18:12-14,19-24

53 Okoo me Yesus peneata kaama Ebo Imam me ee kaa eepeegea. Kiyoo imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo kutuu semaata toomuu taakea.

54 Petrus mee koogo deega se deega naadi Yesus doogea taa obeegi. Ebo Imam me ee kaa peemaata kaama kiwitaa to yiba seemigi. Waa mee ee yadiitoo taa see bagee yuwa ma epo enaataa animaata biyaa to kaa yabi kiitaaki.

55 Mee ee yiba kaama imam ebo yuwa ma, mena pekataa
see bagee apanaa yuwa ma okoo uduma Yesus mee pata-
maano dimii agoo. Mee dimii agoo naadi kaama Wa me
kisee pedeo agiyoo ukuwapi see deepea bagee yuwa abagea.
Kiya kisee deeta bagee ena ma deemagaano taa.
56 Mée eebaa okoo me makapaa menaa yakobagea kiya
okoo me anii kisee deepa, kisee deepa see wegagea menaa
kuwa mée waa ena me wa too menaa wegagi, mée waa ena
me wa too menaa wegagi, mena ena too too menaa wegaano
taa yoka koopoo see menaa yuwa too.
57 Kuwa kaboo da mée wiya, wedo waa naa yiinaageeta
kaama Wa kaa mena ena yawegagea, mee ko kisee:
58 "Mee Mée mee me miyoo taa wegaano, 'Ani me
Ogatamee me ee mee, mée me yagaa me maataata ee mee
umiyaata kaama unu wedo kaa too bedaa apanaa ee ena,
mée me yagaa me magaano taa see ee ena maatagaapa' see
wegami menaa kuwa inii yeeme" see asegea.
59 Kiya kuwa bagee yuwa me menaa kuwa miya mée
ena me wa too menaa wegagi, mée ena me wa too menaa
wegagi, mena ena too too menaa wegaano taa.
60 Ebo Imam mee okoo yaayupii da kaa yiinaageeta kaama
Yesus asiino, "Kuwa bagee me A kaa kawegapea menaa
kuwa Aa mena ena ma se asiipe ye?" see asigi.
61 Kiya Yesus mena taa, koogo totaaki. Bedaa Ebo Imam
me asiino, "Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus
mee, inii me yaapaagee see Mée Wayoopaa mee Aa ye, taa
ye?" see asigi.
62 Yesus me asiino, "Mee ko Anii. Mée Yogaa mee Se-pesee,
We-pesee yago Mée Wa me dagi yagaa yaato animaata ebo
tupi see kuwa ikii diitagea, sinu uwaa yupii da taa migi see
miya diitagea, see kuwa mikee kisega" see asigi.
63 Ebo Imam me mee menaa da yeeta kaama kagoo kaa
waa ekaato dokaa da geakomeeta kaama asiino, "Eto ko Wa
me kisee pedeo ukuwapi see deepea bagee apanaa se abaai.
64 Wa me Ogatamee me be kiyaa menaa wegagi. Ikii miya
yeemaagea yoka sikii. Eto ko ikii me kaasee ukuwaakee
gaagea ya?" asigi naaki "Waa bogaano gaano pedeo" asegea.
65 Kiyoo kaama okoo me Yesus kaa dabeedi taaweekea,
Wa me ebeyumaa da kaa dapimemaata kaama yagaa kopaa
dakamegea. Okoo me asiino, "Ei, duya yago mée, Aa
kadakamegea bagee kuwa maamee nuwaa naa ya? Mée
asii" see asegea. Ee diitoo taa see bagee yuwa me miya Waa
yagaa kopaa dakamegea.

14:58 Yoh 2:19 **14:62** Dan 7:13

Petrus me Yesus mee ewo poga-poga seta menaa
Mat 26:69-75, Luk 22:56-62, Yoh 18:15-18,25-27

66 Petrus mee Ebo Imam me ee yoo da kaa toomuu taaki too ko kiyoo Ebo Imam me agiyoo yaokagee see apii ena wa paagoo meemaaga.
67 Wa me Petrus mee biyaa geboo da kaa yabi kiitaaki see deega. Wa me Petrus maamaa tamaata kaama asiino, "Ei, aa miya Nazaret magaa kaa mée Yesus mee ma epo peenaa see mée to" see asega.
68 Kiya Petrus me ewo poga-poga naadi asiino, "Taa, kisee menaa kuwa anii ewo, nekeeniino taa" see asigi. Petrus waa peedoota wagee kenee to kaa peemaagi too ko [ayam menaaki].
69 Mee agiyoo yaokagee see apii to bedaa Petrus deeta kaama kiyoo bagee yuwa asiino, "Mee mée mee miya okoo yaato bagee ena" see asega.
70 Kiya Petrus me "Taa, kisee se" see asigi. Egaaniino taa kaboo ko bedaa kiyoo topea bagee yuwa me Petrus asiino, "Aa mikee okoo yaato bagee ena, aa miya Galilea wee kaa mée yoka" see asegea.
71 Petrus me baato maata ma baato maataa naadi kaama asiino, "Ataagi yoogi, mee ikii me wegataakea Mée mee anii ewo see Mée" see asetaagi naaki
72 ayam mee kaagaa wiyaagoo to ma menaaki. Mee kaama too Yesus me yumakaa asigi menaa da nekeenigi, mee ko 'Ayam ena kaagaa wiya menaa taano taa kaboo aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape' see nasigi mee ii naadi kaama ebo yegee yegeeki.

15

Yesus mee Pilatus paagoo eepeeta menaa
Mat 27:1-2,11-26, Luk 23:1-5,13-25, Yoh 18:28–19:16

1 Tokoma mee da, pedeo komaa da imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo apanaa yuwa ma, kuwa mena pekataa see bagee yuwa kuwa uduma okoo kutuu semaata kaama mena aawegaakea. Mena daakomeeta kaama Yesus yagaa da taa one gadimegea. One gadimemaata kaama badaa maadoota Gubernur Pilatus paagoo pe-ekeasegea.
2 Pilatus me Yesus asiino, "Aa ko Yahudi bagee me Eboo mikee ye, taa ye?" asigi naaki "A me wegage kuwa" see asigi.
3 Imam ebo yuwa me Pilatus paagoo Yesus "Kisee pedeo agiyoo ukuwapi, kisee pedeo menaa wegapi" see menaa maamaa yakobagea.
4 Pilatus me Waa asiino, "A me asiino menaa taa ye? Yeede, okoo me 'Wa me kisee pedeo agiyoo ukuwapi, kisee

pedeo menaa wegapi' see kawegagea menaa kuwa maamaa
eebaa" see asigi.
5 Kiya Yesus mena ena ma asiino taa. Pilatus mee dimi
nagimigi.

6 Paskah Naagoo tahun gakata digiyoo ee yiba dogeamoo
seta bagee kuwa mée ena Gubernur me daba yapeeyaabuu
segee seta. Kuwa ko mée yuwa me Gubernur paagoo "Mee
mée mee daba mée yapeeyaai" see kuwa tahun gakata
asiwoo segee seta.
7 Kuwa kaboo da mée ena ekaa da ko Barabas mee digiyoo
ee yiba tupi. Waa ma, apanaa bagee yuwa ma okoo mee
magaa kaa kiyoo mée yuwa aakago-maakago naadi kaama
mée wugita kemaata okoo digiyoo ee yiba dogeamaata
topea.
8 Kuwa kaboo da mée yuwa me Pilatus paagoo asiino, "A
me ukuwata-ukuwata see see digiyoo ee yiba dogeamaamea
bagee ena mee daba mée yapeeyaai" see asegea.
9 Wa me asiino, "Ikii Yahudi bagee me Eboo Yesus mee
daba kipeeyaa ye?" see asigi.
10 Pilatus me aseta menaa mee ko mée yuwa me Yesus
ebo ekeasegea kuwa imam bagee yuwa me 'Anii miya
kisee ebo naekeasegea naaki ou' naadi kagoo kaa Yesus
yaekegataagea ii, see kuwa Pilatus me nekeenta kaama
aseta menaa mee.
11 Kiya imam ebo yuwa me kiyoo topea bagee yuwa koogo
eeweganaa taano, "Barabas mee daba mée yapeeyaai, Yesus
mee se, see niiasii" see eeweganaakea.
12 Pilatus me kaagaa ena ma asiino, "Kisee gaayu ko ikii
me Yahudi bagee me Eboo see ekaa weegeekea Mée mee
anii Wa kaa maagiyoo yaukuwayaa naa ya?" see asigi.
13 Okoo uduma bedaa ebo menaa kaa asiino, "Waa piya
bokoo to kaa paku wugii" see asegea.
14 Pilatus me asiino, "Kiya yaai, Wa me pedeo ukuwapi
agiyoo maagiyoo naa ya?" see asigi. Kiya okoo me bedaa
esee ebo menaa kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku
wugii" see asegea.
15 Pilatus me okoo kisee ede kegea yoka naadi Barabas
mee daba yapeeyaagi kiya Yesus mee pepeaduu me
dakameamoo semaata piya bokoo to kaa paku wugitaasi
naadi okaa yago bagee paagoo yaekeasigi.

Okaa yago bagee me Yesus wisineamoo seta menaa
Mat 27:27-31, Yoh 19:2-3

16 Kuwa okaa yago bagee yuwa me Yesus badaa maadoota
Gubernur me ee yiba eepakaamaagea. Kiyoo apanaa okaa

yago bagee topea yuwa ma uduma meei naadi kaama Yesus
paagoo kutuu semaagea.
17 Okoo doka ena, dadi poo epoo da see see dokaa Wa kaa
yamaataagea. Kiyoo kaama takuu yago onee ena bakane
yaidimitaata kaama mumoo to kaa yamaataagea.*
18 Kisee yamaataata kaama wisineekee kaa asiino,
"Yahudi bagee me Eboo, kiiboo, magiyaage" see asegea.
19 Wa me mumoo to kaa tamoo da me dakamegea, Wa kaa
dabeedi taaweekea, Wa paagoo kagu maga kaa sebaata Waa
ebo ekeasiyaa poga-poga kaa menaa asegea.
20 Kisee wisineamoo semaata mee dadi poo epoo da see
dokaa da yabeageeta kaama bedaa Wa me petamanii dokaa
da yamaataagea. Kiyoo kaama piya bokoo to kaa paku
wugiino see naadi badaa maadoo peegea.

Yesus piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa
Mat 27:32-44, Luk 23:26,33-43, Yoh 19:17-24

21 Okoo peetaaka too ko Kirene magaa kaa mée ena
ekaa da ko Simon mee kota gebo kaa magaa kaa kaama
meemaagi. Waa ko Aleksander ma, Rupus ma ekeataagi.
Okoo waa ma aadee seta kaama Yesus me piya bokoo to
mee "Aa yadogaai" see asegea.
22 Muguu naadi maga ena ekaa da ko Golgota magaa kaa
eepakaamaagea. Golgota see ekaa mee wegayu ko Mumo
Metoo Kutuu to see ekaa mee.
23 Kiyoo pakaamaata kaama anggur poo uwoo ma, mur
see agiyoo ma kuwa aatogo-maatogo semaata Waa nusi
naadi manegea kiya se nugi.
24 Waa piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama Wa me
dokaa yuwa maamee me masiipi, maamee me masiipi naadi
okoo me agiyoo iyagideekea.
25 Yesus piya bokoo to kaa paku wugitaagea mee ko pedeo
komaa yaato, keno iyee see kaboo ukuwagea.
26 Wa kaa menaa yuwa yaebeamaata kaama piya bokoo
to kaa pakaa-tabeasegea. Mee menaa da mee ko kisee: "Mee
mée mee ko Yahudi bagee me Eboo mee" see menaa mee.
27 Oma masetaa see bagee wiya miya Yesus ma enaataa
piya bokoo to kaa paku wugitaagea. Wa me dagi yagaa
yaato mée ena, eka yagaa yaato mée ena.
28 [See ukuwata mee ko idukaa Ogatamee me menaa
ena uwa daaga, mee ko kisee: "Mée me 'Waa miya mena

* **15:17** Dadi poo epoo da see see dokaa ma, emas topi ma kisee ebo agiyoo kuwa ko magaa to kaa tookee eboo me magaakee agiyoo yuwa too yoka Yesus deebaa see agiyoo Wa kaa yamaataagea kuwa Aa ebo ye naadi wisineekee kaa yamaataagea. **15:24** Mzm 22:19

si yayeetaa see Mée ena ii' see gaatagea" see ebeamaata
menaa da mee uwa daaga yoo.]
29 Kitaa peetaakea bagee yuwa me mumo wagii-wagii
naadi wisineekee kaa Yesus asiino, "Ei, Ogatamee me ee
mee umiyaata kaama bedaa unu wedo yiba too maataata
tota-tota siyaayaa see wegame Mée
30 Aa ekaato daba peese yoka eto kiipaa apiyoo piya bokoo
to kaa kaama magaa da kaa eseanii" see asegea.
31 Kisee miya imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée
topetaa see bagee yuwa ma okoo me Yesus wisineekee kaa
aawegaa taano, "Wa me apanaa bagee se boosi naadi daba
daagimaayaabuu segee simi kiya Waa ekaato iyo.
32 Waa Ogatamee me wigintaata Mée Ebo Kristus mee,
Israel bagee me Eboo mee mikee ki Waa kepa ko mee
piya bokoo to kaa kaama eseansi ke. Inii me kisee deeta
kaama too Waa mikee nao see gaayaa" see asegea. Yesus
ma enaataa piya bokoo to kaa paku wugitaagea bagee wiya
ekea me miya Waa wisinegea.

Yesus boota menaa
Mat 27:45-56, Luk 23:44-49, Yoh 19:28-30

33 Kenoo to mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo
kuwa magaa uduma digiyoo aatakiika, kisee too keno wedo
kaa too pakaa-pakaa.
34 Keno wedo kaa pakaamaaga kaboo da Yesus ebo
menaa-menaa kaa "Eloi, Eloi, lama sabaktani?" see wegagi.
Mena nekeeniino yaato ko "Ni me Eboo Ogatamee, Ni me
Eboo Ogatamee, Aa kaasee kaa naekeasege?" see mee.
35 Kiyoo topea bagee yuwa noonaa me kuwa menaa yeeta
kaama asiino, "Yeede, Waa Elia mee mena ogetaaki yoka"
see asegea.
36 Kiyoo topea bagee mée ena me Yesus uwo nusi naadi
doka ponee to see see agiyoo moga masegeeta geebagi see
anggur poo uwoo yiba esee-tokoata gokoo da kaa yokoata
kaama asiino, "Elia me Waa piya bokoo to kaa kaama
dookumiino see naadi isiipi ye, taa ye see niidiitoo taai" see
asigi.
37 Kuwa kaboo da Yesus Waa ebo menaa-menaaki naaki
taka ena dimi noogaa da pe-seomigi.
38 Kuwa kaboo da Ogatamee me ee semoo yiba yaato
kenee to kaa wasitaata dokaa da mee usii to kaa kaama
pegadoota manii to kaa too wiya wodeenega.
39 Okaa yago bagee me eboo mee Yesus ikigii to kaa
yiinaageeta Waa boopi-boopi kuwa deeta kaama asiino,
"Mee Mée mee ko mikee Ogatamee Yoopaa ii" see wegagi.

15:34 Mzm 22:2 **15:36** Mzm 69:22 **15:38** Kel 26:31-33, Ibr 10:19-21

40 Kiyoo api eebaa miya beesekaa mokoo kaama diitookea.
Kuwa apii yuwa yupii ko Maria Magdalena mee ma,
Yakobus ma, Yoses ma ekea baayo Maria mee ma, Salome
ma okoo wedo topea.
41 Kuwa apii kuwa ko Yesus Waa Galilea wee kaa kaama
peenaa seta kaboo Waa ma epo enaataa peenaa, Wa me
agiyoo yaukuwanaa segee seta apii yuwa. Apanaa apii
okoo eebaa miya kiyoo topea. Okoo ko Yesus ma epo
enaataa peenaa seta, kisee too Waa Yerusalem magaa kaa
pakaamaagi yoo too, kisee epo peenaa seta apii yuwa.

Yesus ogo maata menaa
Mat 27:57-61, Luk 23:50-56, Yoh 19:38-42

42 Uwaataa da ayayaa takiinega. Mee naagoo ko tokoma
Sabat naagoo kaa agiyoo-pagiyoo ipiipii taa see naagoo.
43 Kuwa kaboo da mée ena ekaa da ko Yusup mee,
Arimatea magaa kaa mée tupi. Waa ko Yahudi kaa
mena pekataa see bagee ena. Mée me waa maamaa ebo
ekeasegea, apanaa yuwa see see se. Wa me Ogatamee Wa
too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo mee moga migi naaki
ou see dimii maamaa gaawoo see mée. Waa Yesus bootaa
da ogo magaano see naadi weda taa kaa peedoota Pilatus
paagoo pe-idimigi.
44 Pilatus me Yesus mee boopi menaa da yeeta kaama
moga boopi nao naadi dimi nagimigi. Wa me okaa yago
bagee me eboo mee "Meei" see asigi. Waa meemaagi kaboo
Pilatus me "Waa mikee boopi ye?" asigi naaki
45 "Mikee, boopi" see asigi. Kisee asigi naadi bootaa da
mee Pilatus me Yusup masisi naadi yaekeasigi.
46 Yusup me daamaa poodee see doka gipii ena edaageeta
kaama Yesus bootaa da masegeeyu. Masegeeta kaama mee
daamaa poodee see doka gipii da kaa bebenataata kaama
doodoota mée ogo magaano yoo kiyoo oma ena togaawee
ogo maatayu. Mee oma togaagoo da mee ko mée bootaa
da ogo maasi naadi yadenamaata oma togaagoo da mee.
Mee oma togaawee ogo maataata kaama ebo omaa ena
bikimedoota kenee to kaa pe-takeata eke.
47 Kuwa kaboo da Maria Magdalena ma, Yoses baayo
Maria mee ma ekea me Yesus ogo maapea yoo deegea.

16

Yesus aya andoo peeta menaa
Mat 28:1-10, Luk 24:1-12, Yoh 20:1-10

1 Sabat naagoo esegekomeeta kaama Maria Magdalena
ma, Yakobus baayo Maria ma, Salome ma wedo Yesus
bootaa da wunu daamaa peesi naadi agiyoo edaagea.

2 Kiyoo kaama mee daa yiba petamanii naagoo esee pedeo
komaa da Yesus ogoo da kaa peegea.
3 Eta mana kaa okoo me aawegaa taano, "Waa ogoo da kaa
takeata omaa to mee maamee me mée yabikimeamaapi naa
ya?" see menaa aawegaakea.
4 Okoo peemaata kaama deamaagi too ko Waa ogoo da kaa
takeata omaa to mee bikeata amoo maa kaa peanta topa,
esee ebo see oma damaa to mee.
5 Okoo beapa semoo yiba peanta kaama deamaayaa naaki
egaanaa mokoo see mée ena, togoo dokaa poodee da
maataata tupi, beapa yiba dagi yagaa yaato kiyoo animaata
totaaki. Okoo me waa deeta kaama dimi oogea.
6 Kiya wa me okoo asiino, "Ikii se wedaai. Piya bokoo to
kaa paku wugitaamea Mée, Nazaret magaa kaa Mée Yesus
mee ikii me abagea. Waa aya andoo peepi, nakaayoo toono
taa. Deede, kiyoo ko Wa bootaa da maataamea yoo.
7 Eto ko ikii moga peedoota Wa me topenaa see bagee
yuwa paagoo pooi. Petrus ma okoo paagoo kisee pe-naasii:
'Yesus Wa keta Galilea wee kaa pe-seomigi yoka kiyoo ikii
me Waa diipea, Wa me ikii kisimi see see' see kisigi see pe-
naasii" see asigi.
8 Kuwa apii yuwa me yaai, dimi nagimaano ebo kaa beapa
yiba kaama yiibaga peegea. Okoo weda ebo kegea yoka
kuwa menaa mée ena ma eewegaano taa.

*Yesus mee awee da kaa keta kaama epoo to wodoo pakata menaa**

9 [Mee daa yiba petamanii naagoo Yesus mee aya andoo
peeta kaama Maria Magdalena wa paagoo keta Waa ekaato
awee da kaa deeyaagi. Idukaa waa paa petoo agoo kiya
Yesus me yaabagaapeasimi, waa kisee apii to.
10 Waa peedoota kuwa Yesus ma epo peenaa seta bagee
yuwa paagoo peemaaga naaki okoo yege ma, yii-yii ma
taakea. Wa me kuwa Yesus kaa menaa kuwa okoo
eewegaga.

---

* **16:8** Kuwa ayat yiba menaa kuwa ko Markus boota kaama wodoo apanaa bagee me ebeamaata menaa keenda, Markus me ebeamaata menaa se. Kisee kemaata Yesus me kuwa menaa mikee aseta ye, taa ye see kuwa inii ewo. Bedaa kuwa see see menaa apanaa bagee me miya ebeamaata, kuwa ko kisee: "Mee mée to me kuwa apii yuwa paagoo 'Kisee pe-naasii, kisee pe-naasii' see asigi menaa kuwa uduma okoo doodoota Petrus ma, waa ma bagee yuwa paagoo pe-eewegagea. Mee kaama wodoo Yesus Wa me miya Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, 'Mée daba daagimaa peeyaata kaama iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa menaa kuwa awii yaato miya, keno seomigi yaato miya kiyoo-kiyoo naweganaa taai. Kuwa menaa kuwa ko daamaa wa too wigintaata menaa, se taa kaata menaa kuwa' see aseta. Kiyoo too" see ebeamaata menaa kuwa.

11 Mee apii to me "Yesus aya andoo peepi, ani me kisee
deepa" see asega menaa kuwa okoo me yeeta kaama mikee
menaa yoka see se gaagea.
12 Kiyoo kaama Yesus mee Waa epoo ena mée ekea wiya
paagoo awee da kaa Waa ekaato deeyaagi. Ekea me magaa
kaa peetaakea kaboo Waa awee da kaa kigi.
13 Ekea paagoo awee da kaa keta kaama ekea peedoota
Yesus ma epo peenaa seta bagee apanaa yuwa paagoo
eewegagea naaki okoo me kuwa ekea me menaa kuwa
mikee yoka see se gaagea.
14 Kiyoo kaama Wa me topenaa see bagee gaasi ma
ena okoo naano agiyoo notaakea kaboo Waa ekaato okoo
paagoo deeyaagi. Deeyaata kaama Wa me okoo ego-tago
see kaa asiino, "Ikii dimi eboo see bagee yuwa. Kuwa Anii
aya andoo peeta kaama nadeepea bagee yuwa okoo me
kiiwegamea menaa kuwa ikii mikee nao see nagaano taa
yaai" see asigi.
15 Bedaa Wa me okoo asiino, "Ikii peedoota uwoo to,
magaa to mée tomaa-tomaa uduma paagoo Ni me daamaa
doometa menaa kuwa eeweganaa taai.
16 Okoo me mikee nao see nagaata kaama uwo
yatukumeta bagee kuwa daba daagimaa pootagea. Kiya
Anii mikee see se nagaayaa bagee kuwa pedeo kaatagea.
17 Waa mikee gaayaa bagee yuwa ii see kuwa nekeensi
naadi ukuwayaa agiyoo kuwa ko kisee: Okoo me paa yuwa
Ani ekaa naweeta kaama yaabagaapeasiipea, bedaa okoo
me ewo see menaa kiya mena tomaa-tomaa kaa wegaapea
miya,
18 bedaa okoo me mée daakee otoogiyoo yuwa yagaa me
peneasiipea miya, bedaa okoo me mée booyaa uwoo nuyaa
miya se bogaapea. Bedaa okoo me ikiyoo yago bagee yuwa
kaa yagaa yamaataagea naaki ikiyoo taa kaapea miya, okoo
me kisee agiyoo ukuwaapea" see asigi.
19 Tuhan Yesus Wa me kuwa menaa okoo paagoo
eewegamaata kaama Waa badaa maadoota epoo to wodoo
Ogatamee paagoo pakaamaata kaama Wa me dagi yagaa
yaato animaagi.
20 Waa pakaa-seometa kaama Wa me topenaa see bagee
yuwa Wa me menaa kiyoo-kiyoo yaweganaa seta, bedaa
okoo me weganaa see menaa kuwa mikee menaa yoka
see gaasi naadi agiyoo kuwa miya Tuhan me okoo doodoo
yaukuwaaniyaabuu senaa seta, see koo seta. Kiyoo too.]

Lukas
Yesus me Ukuwata Peeta Menaa

Mee kapogee mee ko Lukas me ebo bagee ena ekaa da ko Teopilus paagoo petamanii yaebeamaata kapogee. Lukas me wiyaagoo to kapogee mee ko Kisah Para Rasul mee.

Wa me ebeamaata menaa kuwa ko Yesus mee mikee idukaa kaama meetagi see wegawoo seta Mée, mée tomaa-tomaa uduma paagoo ebo tookee Mée, Ebo Kristus ii see kuwa nekeensi naadi ebeamaata. Bedaa daba bagee yuwa okoo Wa kaa too dimi maatagaa siwoo see kuwa Ogatamee Waa ede, kepe yago bagee yuwa okoo magaa da kaa agiyoo kaa dimi maayaa kuwa Waa be see kuwa nekeensi naadi menaa miya ebeamaata. Mée tomaa okoo me kepe ou, agiyoo ou dimii kuwa uduma ekeata Yesus Wa too ou, Wa sekaataa too peesi naadi menaa kuwa miya ebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 65 mee yiba mokoo mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-4 Teopilus paagoo petamanii yaebeamaata menaa yuwa
1:5–2:52 Uwo mée yatukumeta mée Yohanes ma, Yesus ma ekea me kabata menaa
3:1–4:13 Yohanes ma, Yesus ma ekea me petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa
4:14–9:50 Yesus me Galilea wee kaa ukuwanaa, peenaa seta menaa
9:51–19:44 Yesus Waa Yerusalem magaa kaa peetaaki too mée topepegee seta menaa
19:45–21:38 Yesus mee Yerusalem magaa kaa peemaata kaama ukuwanaa, peenaa seta menaa
22:1-38 Yesus Wa me topenaa seta bagee yuwa ma epo enaataa Paskah nota menaa
22:39–23:56 Yesus mee peneata boosi naadi menaa yawe-gataata kaama booyaata menaa
24:1-53 Yesus aya andoo peeta kaama wodopasi wegata menaa

Petamanii menaa

1 Teopilus eboo aa epao. Mee kapogee kaebeaga menaa kuwa ko kisee: Idukaa kaama wegawoo seta menaa kuwa Yesus Wa kaa uwa daata. Yesus mee inii ma enaataa kaboo ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa apanaa bagee mée eebaa me ebeamaamea.

2 Kuwa menaa yuwa petamanii kaama deeta bagee yuwa
daamaa yaweganaa siwoo seta, inii paagoo miya mée
eewegata.
3 Kisee kemaata anii miya kuwa Yesus me ukuwanaa,
peenaa seta menaa yuwa kapoge kaa ebeano ko daamaa
yoka naadi kuwa menaa yuwa mée paagoo ipiipi apaadee
senaa seta mani kaa kaama dimi-dimi kaebeaga.
4 Mée me "Yesus me kisee ukuwata, kisee peeta" see
katopegee seta menaa kuwa a me 'Mikee, mee menaa too'
see kuwa daamaa nekeense naadi eto mee kapogee mee
kaebeaga.

Zakaria paagoo "Yohanes see yogaa agoo kaatagi" see aseta menaa

5 Petamanii Herodes mee Yudea wee kaa ebo eetotaaki
kaboo da imam bagee ena ekaa da ko Zakaria mee tupi.
Imam bagee kutuu yuwa kuwa ko Waa ma kutuu ekaa
da ko Abia see kutuu. Apimee ekaa da ko Elisabet. Waa
miya idukaa petamanii Ebo Imam Harun mee kaa kaama
kabawoo seta apii.
6 Ekea bogaa Tuhan me menaa uduma daamaa ipiipi
yayeewoo, yaukuwawoo taa see too kemaata dimi topoo,
Ogatamee emaa dagii da kaa ekea kisee bagee wiya ii see
deetaa see.
7 Elisabet waa pai keta apii, ekea adama yaato miya yoga
taa.
8 Kuwa kaboo da kaawaa ena Ogatamee me ee kaa imam
bagee me agiyoo-pagiyoo ukuwagee siyaa kuwa "Abia see
kutuu kaa bagee ikii me ukuwaai" see asegea. Zakaria
peedoota imam bagee me agiyoo-pagiyoo ukuwagee yoo
peemaata kaama
9 Ogatamee me ee yiba wunu daamaa peesi naadi agiyoo
yeeyee biyaa iyee taapi mée to mee maamee kaapa naadi
kaama okoo me ukuwaakee agiyoo iyagideekea, imam
bagee me ukuwaa-ukuwaa. Iyagideekea naaki Zakaria kaa
kega.
10 Wunu daamaa agiyoo yabonee segee see kaboo kega
naadi Tuhan me ee yiba peegi, mée yuwa yoo da kaa sem-
bahyang taakea.* 11 Biyaa iyee semaata kaama deamaagi
too ko Tuhan me menaa eseasegee see mée ena tupi, mee
biyaa kaa yabonee segee yoo dagi yagaa yaato yiinaageeta
totaaki.
12 Zakaria yaai naadi esee weda ebo

---

* **1:10** Wunu daamaa agiyoo yabonee segee seta kuwa ko egapii gakata domba wodaa Ogatamee paagoo kupi-maniino taa kaboo wunu daamaa agiyoo keta yabonee segee seta, see kuwa Israel bagee me ukuwagee seta agiyoo ena.

13 kiya mee malaikat see mée to me asiino, "Zakaria, aa
se wedaai. A me idimegee see menaa kuwa Ogatamee me
kayeegeeki yoka a me apii paayogaa yogaa ena agoo kaata.
Mee yogaa mee ekaa da ko Yohanes see ekaa munitagaai.
14 Mee yogaa mee kaa aa esee ede kiwoo taape, yoga
kabaape naagoo mée maamaa eebaa miya ede kaapea.
15 Mee yogaa mee Tuhan me esee ebo bagee kiyaatagi.
Waa anggur poo uwoo ma, boomagaa see uwoo ma kuwa
se naapi. Okooto kadapoo yiba kaama asii Roh Kudus me
pesee kaa umiwoo, toowoo taapi.
16 Israel bagee yuwa okoo me Ogatamee ekeata bagee
yuwa okoo mée eebaa kuwa miya waa okoo me Eboo
Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoosi naadi
tupiitagi.
17 Idukaa nabi Elia me Roh pesee da kaa ukuwanaa,
peenaa seta see see waa miya kisee ukuwanaa, peenaa
taatagi. Tuhan me ukuwanaa, peenaa taano see kooki
kaboo mée yuwa topegee taatagi, kuwa ko nagaanii yuwa
me yogaanii yuwa epa kisi naadi menaa ma, Ogatamee me
menaa si yayeetaa see bagee yuwa okoo me pedeo dimii,
pedeo agiyoo ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too
umiwoo, toowoosi naadi menaa ma kuwa mée topegee
taatagi. Mée me Tuhan mee daamaa badaa maasi naadi
wa me kisee okoo yaipiipii taatagi" see kuwa malaikat see
mée to me asigi menaa.
18 Zakaria me asiino, "Kisee kabaata, kisee ukuwaaniita ii
see kuwa anii kaasee nekeeniyaa? Anii miya adama, ni me
apii miya adama yoka" see asigi.
19 Malaikat see mée to me asiino, "Anii ko Gabriel,
Ogatamee me agiyoo yaukuwaano see naadi Wa paagoo
eetotaa see mée. Ogatamee me 'Kuwa daamaa menaa pe-
naasigii' see nasigi naadi kasega.
20 Eto yeede. Ni me kasega menaa kuwa mona naagoo
mikee ukuwaaniita kiya aa mikee se nagaage kemaata eto
kaama asii aa mena wegaano naka, kisee koogo toogee see
mée to kaape. Kuwa menaa da ukuwaaniita naagoo too aa
mena wegaano keago kaatage" see asigi.
21 Kuwa kaboo da Ogatamee me ee yoo da kaa topea bagee
maamaa diitookea. Epee yaai, maagiyoo masigi naadi dimi
nagimegea.
22 Waa pudumeta kaama mena peenaa ma wegaano naka.
Yagaa me too kisee-kisee see ase-maneeki naaki 'Waa mee
kooki mee ko dega-dega kaa agiyoo ena deepi' see kuwa
nekeenegea.

1:15 Bil 6:1-3 **1:17** Mal 4:5-6, Mat 11:14 **1:18** Kej 18:10-14

23 Ogatamee me ee yiba agiyoo-pagiyoo yaukuwagee see
egapii yuwa taa kega kaboo peedoota ee kaa.
24 Omegee naadi kaama wa me apii Elisabet mee kadapoo
kega. Keno idibi ee kaa koogo toogee naadi kaama
25 wa me wegaano, "Tuhan me nadeegi nao. Mée me
'Kaasee yoga taa see apii to ya?' see nagaataa see dimii
kuwa nataa kiyaagi nao" see wegaga.

Maria paagoo "Aa Yesus see yogaa kabaatage" see aseta menaa

26 Elisabet kadapoo keta kaama keno bedimi omemaata
mee kenoo kaa malaikat see mée to Gabriel mee Ogatamee
me menaa doodoota Galilea wee kaa, Nazaret magaa kaa
27 kiyoo ukuyogaa ena paagoo isigi. Waa goeano see mée
to mee ko Daud ma apaa kaa mée wa ekaa da ko Yusup.
Mee ukuyogaa ekaa da ko Maria.
28 Gabriel mee Maria paagoo eseemaata kaama asiino,
"Epao, Tuhan me esee kaepa kigi see ukuyogaa aa" asigi.
"Tuhan mee aa ma enaataa daamaa kaatoogeeki yoka" see
asigi naaki
29 dimi ooga. Mee kaasee menaa nasigi naadi dimi abaga.
30 Malaikat see mée to me asiino, "Maria, wae, Tuhan me
kaepa kigi yoka aa se wedaai.
31 Aa kadapoo keta kaama paayogaa yogaa ena kabaatage.
Wa ekaa da Yesus see ekaa munitagaai.
32 Waa esee ebo kaatagi. Ebo Wodoo Eboo Ogatamee
Wayoopaa see ekaa weatagea. Idukaa Waa ma apaa kaa
mée Daud mee ebo eetoogee seta see see Tuhan Ogatamee
me Waa miya ebo tuyaatagi.
33 Waa Israel bagee paagoo ebo mée eetoono kuwa ko
usiyaato ko ewo, kisee too iminoo miya, iminoo miya ebo
mée eetoowoo taatagi" see asigi.
34 Maria me asiino, "Anii ko ukuyogaa yoka, pai taa. Anii
kaasee kadapoo kaapa ya?" see asega.
35 Malaikat see mée to me asiino, "Roh Kudus mee a kaa
isiitagi, Ebo Wodoo Eboo Ogatamee Wa me pesee a kaa
kaisiyaapi. Kuwa me kemaata a me kabaatage yogaa mee
Ogatamee me Wa too wigintaata Yogaa kaatagi, Ogatamee
Yoopaa see ekaa weatagea.
36 Mikee, a kaa apii Elisabet mee pai keta apii see ekaa
weegee semea kiya eto too adama yaato yoga kadapoo keta
kaama keno bedimi ompea.
37 Ogatamee me se ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa
yoka" see asigi.

1:32 2Sam 7:10-12, Yes 9:5-6, Yeh 34:23-24 **1:37** Kej 18:14

38 Maria me asiino, "Mikee, anii ko Tuhan me agiyoo aii
yaokagee see ukuyogaa. A me nasege menaa kuwa ni kaa
naukuwatagaano kuwa daamaa" see asega. Kiyoo kaama
malaikat see mée to peegi.

Maria mee kadapoo keta kaama Elisabet paagoo pakata menaa

39 Egaa ena Maria mee moga pakadoota Yudea wee kaa,
boba kaa magaa ena kaa,
40 Zakaria me ee kaa pakaamaata kaama Elisabet paagoo
"Epao" asega.
41 Mee epao see menaa yeega naaki wa me kadapoo yiba
yogaa to maki-makaaki, Roh Kudus mee Elisabet yiba esee-
awigi.
42 Esee-awigi naadi kaama wa me mena ebo kaa asiino,
"Neebee, a too daamaa agiyoo kakiyaagi see apii nao, bedaa
a me kadapoo yiba yogaa mee miya kisee.
43 Ni me Eboo Tuhan wabaayo mee aii apii dabaa to
paagoo nameemaage.
44 Mikee, a me epao nasege menaa da mee ni me kadapoo
yiba yogaa to miya yeeta kaama ede kaa maki-makaa sipi.
45 Tuhan me kasimi menaa da kuwa a me 'Mikee
naukuwaaniyaapi ii' see dimii mee gaage yoka daamaa, ede
nao" see asega.

Maria me Ogatamee yaapaagee seta menaa

46 Maria me wegata menaa kuwa ko kisee:
"Nii dimi keepaa to me Tuhan yaapaageeka,
47 bedaa nii dimi menaa da me anii daba nadaagimaa
peeyaano Mée Ogatamee mee kaa ede ma, ede ma
taaka,
48 anii Wa me agiyoo aii yaokagee see dabaa to kiya anii
nadeemaagi.
Mikee, eto kaama wodoo mée uduma me 'Mee ko Tuhan me
epa kiyaa see apii to yoka' see nawegawoo taapea.
49 Pesee Wodoo Pesee Wa me ebo agiyoo naukuwataagi
kemaata mée me kisee nawegawoo taapea.
Wa ekaa da ko Wa too, pedeo ena ma taa see Mée see
ekaa mee.
50 Wa me mée epa dimii mee ko Wa too weda, Wa too ebo
see gaayaa bagee yuwa epa kiyaa,
bedaa okoo me asii-kaba-kaba bagee yuwa miya kisee
too epa kiwoo siyaa.
51 Wa me pesee ma ukuwataa see agiyoo kuwa mée
deeyaabuu taa see,

1:46 1Sam 2:1-10

okoo dimi yiba 'Anii omaago, ni too ipi' kisee ebo poga-poga bagee yuwa Wa me ketaa-ketaa abagaapii taa see too.
52 Magaa to kaa tookee eboo yuwa daba bagee kiyaabuu see,
bedaa daba bagee yuwa daamaa ebo kiyaabuu siyaa.
53 Naadi kiyaa bagee yuwa daamaa agiyoo me pesee kiyaabuu see,
kiya kepe yago bagee yuwa imi taa aii peeyaayaa.
54 Inii Israel tomaa kuwa daamaa mée deewoo see,
inii Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa epa mée gaawoo siyaa.
55 Wa me idukaa Abraham paagoo 'Ani me kisee daamaa kiukuwawoo taapa' see aseta menaa kuwa
Waa gaabuu taano taa, kisee too daamaa doowoo see,
Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa Wa me epa kaa deewoo see, kisee too iminoo miya, iminoo miya"
see kuwa Maria me yaapaagee seta menaa.
56 Kiyoo kaama waa Elisabet ma epo enaataa keno wedo waa naa omemaata kaama wa me ee kaa peega.

Yohanes kabata menaa

57 Elisabet yoga kabaano keno kaa yoga kabamaaga naaki paayogaa yogaa.
58 Yoga kabamaata kaama "Tuhan me Elisabet mee esee epa nao" see menaa weganaakea naaki wa me bagee ma, apanaa gebo kaa bagee uduma waa ma epo enaataa ede ma, ede ma segeekea.
59 Yoga kabamaata kaama unu wagaagoo to naagoo mée noonaa me yogaa to kado ponee yadaapeasiino see naadi megea. Kado ponee to yadaapeata kaama ekaa muniino see kaboo "Nagamee ekaa da Zakaria see ekaa mee yugumee miya ekaa munitagaano daamaa" see asegea
60 kiya okooto me "Kisee se, Yohanes see ekaa munitagaai" see asega.
61 Okoo me asiino, "Kiya a me bagee kisee ekaa muniino taa yoka" see asegea.†
62 Yogaa to maamee ekaa muniipea naadi nagamee yagaa begoata apaadeegea.
63 Nagamee piya gakee ena nadoomisi naadi idimigi. Piya gakee da kaa ko "Wa ekaa da ko Yohanes yoka" see ebeamaagi. Okoo uduma dimi nagimegea.

1:52 Mzm 113:6-8, Luk 14:11 **1:53** Luk 6:21-25 **1:55** Kej 17:4-7 † **1:61** Okoo me "Kiya a me bagee kisee ekaa muniino taa yoka" see asegea kuwa ko Zakaria wa kaa bagee ena ekaa munta doodoo yogaa to miya kisee ekaa muniino daamaa, Israel bagee me ekaa muniyaa-muniyaa see see kuwa kaa asegea menaa yuwa.

64 Kisee ki taka ena mena wegaano keago kigi, Ogatamee
yaapaageeki.
65 Kiyoo bagee uduma wedaagea. Kuwa menaa doodoota
Yudea wee kaa boba kaa magaa kaa uduma eeweganaakea
naaki
66 mée uduma dimi gaagaa naadi wegata menaa ko "Mee
yogaa mee kaasee yogaa kaatagi naa ya?" see wegagea,
Tuhan me pesee kuwa wa kaa ii see gaagea yoo.

Zakaria me Ogatamee yaapaagee seta menaa

67 Yohanes ataagi Zakaria mee Roh Kudus wa yiba esee-
aweta kaama Ogatamee me menaa yawegagi, kuwa ko
kisee:
68 "Inii Israel bagee epoo Mée Tuhan Ogatamee,
Wa me bagee yuwa daba mée daagimaa peeyaabuu
taano see naadi inii paagoo isigi yoka niiyaapaagee
taai.
69 Wa me agiyoo yaokagee seta mée Daud mee wa me asii-
kaba-kaba bagee ena,
inii omaago ma daba mée daagimaa peeyaabuu taapi
Mée mee mée yaagoo kiyaapi.
70 Idukaa Wa me daamaa wiginta bagee yuwa me menaa,
Wa me nabi bagee yuwa me wegawoo seta menaa kuwa
uduma eto uwa daano see kooka,
71 kuwa ko inii ma yape kiyaa bagee yuwa,
inii mée be kiyaa bagee kuwa mée yaabagaapii taapi,
72 bedaa inii me idukaa bagee okoo Wa me epa dimii mee
deeyaano see naadi
Wa me okoo aseta menaa yuwa se gaabuu seta,
73 Abraham paagoo "Anii taa ma taa kisee daamaa
kiukuwaaniyaabuu siwoo taapa" see aseta menaa
kuwa Waa neke-nekee siwoo taa see,
74 kuwa ko inii ma yape kiyaa bagee yuwa mée yaaba-
gageeta kaama
inii weda dimii taa kaa Waa yaapaageesi naadi menaa,
75 inii me umiino, toono begaa kuwa Wa emaa dagii da kaa
pedeo taa, dimi topoo see kaa too umiwoosi naadi
menaa,
kisee menaa kuwa Wa me Abraham paagoo aseta
kaama daamaa doowoo see.
76 Bedaa ei, niyoopaa, aa gaayu ko Asii-sege see Mée
Ogatamee Wa me ebo nabi bagee see ekaa aa
kaweatagea.
Tuhan meeno etaa da a keta daamaa yamasiitage,

1:68 Gal 4:4-5 **1:69** 2Sam 7:10-12, Yes 9:5-6, Yeh 34:23-24 **1:73** Kej 12:3
1:76 Luk 3:4

77 kuwa ko Ogatamee me bagee yuwa okoo me pedeo yuwa
epa yaekeata kaama
daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa daamaa
nekeensi naadi a me yaweganaa taatage.
78 Inii me Eboo Ogatamee me inii mée epa dimii mee ebo.
Pedeo komaa keno mée yamiyaayaa mokoo see Mée
Waa epoo to wodoo kaama inii paagoo isiipi.
79 Digiyoo yiba toogee see bagee yuwa,
bogaano weda ma omegee see bagee yuwa
okoo paagoo awee yakiyaata kaama Waa ma emee-
emee siyaayaa etaa da taa eepeegee siwoo taapi"
see kuwa Zakaria me yaapaagee seta menaa.

80 Yohanes see yogaa to kabamaata ebo kiwoo naadi kaama dimi mena miya pesee kiwoo seta. Waa Israel bagee yuwa paagoo poono taa kaboo da ebo mee maga ugii da kaa wa too omegee, toogee seta.

2

Yesus kabata menaa
Mat 1:18-25

1 Kuwa kaboo da Kaisar Agustus wa me mée uduma ebo menaa da asiino, "Waa ena wa me magaa kaa, waa ena wa me magaa kaa ekaa yuwa kapoge kaa maagiino see naadi pooi" see asigi.

2 Kuwa mée ekaa yuwa kapoge kaa maageeta mee ko petamanii etaa kaa. Kuwa kaboo da taa ko Kirenius mee Siria wee kaa magaa uduma gubernur eetotaaki too.

3 Kuwa menaa yuwa doodoota maga uduma we-gakomeeta kaama waa ena wa me magaa kaa, waa ena wa me magaa kaa ekaa yuwa kapoge kaa maagiino see naadi peegea.

4 Yusup miya Galilea wee kaa magaa ena, Nazaret magaa kaa kaama peedoota Yudea wee kaa magaa ena Betlehem magaa kaa peegi. Betlehem magaa mee idukaa Daud kabata magaa. Yusup mee Daud ma apaa kaa mée to kemaata Betlehem magaa kaa peegi.

5 Waa ma dimi aapeegee see ukuyogaa Maria mee kadapoo ma ekea ekaa maagiino see naadi peedoota

6 Betlehem magaa kaa peemaayaa naaki yoga kabaano see kenoo kaa kega.

7 Kuwa kaboo da waa petamanii yogaa, paayogaa yogaa ena kabamaata kaama doka ponee me bebenamaayu naadi moneekee agiyoo me boobaa noogee see agiyoo dokoo da kaa eke, meekee bagee me omeekee ee komo sipi mee me.

1:79 Mat 4:16, Kis 26:18

8 Betlehem gebo magaa kaa boo uwaa da kaa daatooyiba
yaato domba wodaa eetoogee see bagee yuwa domba yuwa
eetoomuu taa siyaa naaki
9 Tuhan me menaa eseasegee see mée ena kiyoo es-
eemaagi. Tuhan me asii-sege siyaa agiyoo agoo da okoo
uduma wogaamaaga naadi wedaagea
10 kiya mee mée to me asiino, "Taa, ikii se wedaai" asigi.
"Anii daamaa menaa eboo, mée uduma ede see menaa
kisiino see mega yoka" asigi.
11 "Mee ko eto kenaagoo Daud mee kabata magaa kaa
kaama ikii daba kidaagimaa peeyaano Mée Ebo Kristus,
Tuhan kabagea" asigi.
12 "Amokiyoo kisee nekeensea naadi agiyoo ukuwaandaa
taapa yuwa ikii diipea kisee: Baayee yiba yogaa ena
doka ponee me bebenamaata kaama moneekee agiyoo me
boobaa noogee see agiyoo dokoo da kaa ometaaki diipea"
see asigi.
13 Taka ena mee mée to geboo da kaa apanaa malaikat
bagee eebaa ebo etaa eseemaata kaama Ogatamee yaa-
paagee see menaa:
14 "Kiiboo, paamee, magiyaage, Ogatamee,
epoo to wodoo Asii-sege see Mée.
Bedaa magaa da kaa kiyoo,
Tuhan me ede kiyaa bagee yuwa
Waa ma emee-emee siyaayaa" see asegea.
15 Kuwa malaikat bagee yuwa epoo to wodoo metaki
pakadaakea kaboo da domba eetoogee see bagee yuwa
me aawegaa taano, "Ei, Betlehem magaa kaa ukuwaanega
kotoo Tuhan me mée asegeegi yoka pe-diino, niipooi" see
wegagea.
16 Okoo moga peedoota Maria ma, Yusup ma bogaa
paagoo peemaata kaama deamaayaa naaki mikee, baayee
yiba yogaa to moneekee agiyoo me boobaa noogee see
agiyoo dokoo da kaa ometaaki.
17 Okoo yogaa to deeta kaama "Kristus mee kabagea yoka
see mée asegeegi" menaa da kuwa asenaa siyaa naaki
18 mée uduma dimi nagimegea.
19 Maria mee kuwa menaa yuwa uduma dimi yiba
daamaa ipiipi neke-nekeeka.
20 Kuwa domba eetoogee see bagee okoo me deepea-
deepea yuwa malaikat bagee me asigi-asigi see see mikee
ukuwaanega naadi Ogatamee yaapaagee, ebo ekee ma
metaki domba toogee yoo peegea.
21 Yogaa to kabamaata kaama wagaagoo to naagoo ko Waa
kado ponee yadaapeasegea. Yadaapeata kaama ekaa da ko

2:14 Yes 9:5-6, Luk 19:37-38

okooto kadapoo kaano taa kaboo malaikat see mée to me
ekaa munta ekaa da Yesus see ekaa mee muntaagea.

Yesus mee Ogatamee me ee kaa doota menaa

22 Yoga kabamaata kaama unu mée wiya ee kaa too
toogee setaa to sikii kega kaboo Yusup ma, Maria ma ekea
Tuhan paagoo agiyoo kupi-maneeta kaama mee yogaa to
yaekegatagaano see naadi Yerusalem magaa kaa peegea,
idukaa Musa me menaa yiba kisee ukuwaai see ebeamaata
see see,
23 kuwa ko kisee: "Paayogaa yogaa yagaaboo to gaayu ko
Tuhan Waa nekee yoka Wa paagoo yaekegatagaano gaano
pedeo" see menaa da ebeamaata.
24 Bedaa Musa me menaa yiba mena ena miya kisee:
"Yoga kabayaa apii yuwa deme see bedoo wiya yee,
ugimagu see bedoo poodu mokoo wiya yee Tuhan paagoo
kupi-manii" see menaa ebeamaata. Kuwa menaa wiya
yaukuwagiino see naadi peegea.
25 Kuwa kaboo da taa ko Yerusalem magaa kaa mée ena
ekaa da ko Simeon mee tupi. Waa Ogatamee me menaa
yayeewoo, Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo see mée.
Roh Kudus mee waa ma eetotaaki. Waa Israel bagee yuwa
daba daagimaa peeyaabuu taatagi see wegawoo seta Mée
mee maamee kaapi naadi maamaa diitoo segee see mée.
26 Roh Kudus me Simeon paagoo miyoo taa asimi menaa
ko "Tuhan me wigintaata ebo toowoo see Mée Ebo Kristus
mee aa deeta wodoo too bogaape" see asimi.
27 Kisee asimi kemaata Roh Kudus me Simeon mee
Ogatamee me ee geboo da kaa eepeegi. Kuwa kaboo da
Yesus see yogaa to mee okonaka kuwa Musa me menaa
yiba yoga kaa kisee ukuwaai see menaa ebeamaata yuwa
yaukuwagiino see naadi Ogatamee me ee kaa doo-peegea.
28 Aadeekea ko Simeon me mee yogaa to wa me yagaa da
kaa yaageeta kaama Ogatamee yaapaagee seta menaa ko
29 "O, Tuhan, A me naseme menaa da mee uwa nadaayaage,
kisee deega yoka eto ko anii koogo bogaano daamaa,
30 mee ko A me inii daba mée daagimaa peeyaano Mée mee
anii emaa me deega,
31 mée tomaa-tomaa uduma Waa kisee Mée to ii see
nekeensi naadi A me awee da kaa yakiyaage.
32 Waa ko mée tomaa-tomaa uduma mikee menaa ipi kisi
naadi agoo da mokoo see Mée.
Waa agoo kemaata mée tomaa-tomaa yuwa me A me
bagee, inii Israel bagee kuwa mée yaapaagee taapea"
see asigi.

2:21 Luk 1:31 **2:23** Kel 13:2 **2:24** Im 12:6-8 **2:32** Yes 42:6, 49:6

33 Kuwa Simeon me mee Yogaa to kaa asigi menaa kuwa
okooto ma, nagamee ma dimi nagimegea.
34 Kiyoo kaama Simeon me Ogatamee me pesee kuwa
ekea kaa kisi naadi daamaa yaasigi. Yaasemaata kaama
okooto Maria wa too asiino, "Yeede, mee yogaa mee ko Israel
bagee yuwa mée eebaa aapekadaasi naadi Ogatamee me Wa
too wigintaata Yogaa. Mée noonaa daamaa kaatagea, mée
noonaa pedeo kaatagea. Okoo mikee menaa nekeensi naadi
migi kiya okoo me be kaatagea,
35 okoo me kisee dimi yiba koogo gaayaa menaa yuwa
awee da kaa too kedaa taata. Okooto aa kiyu ko dimi boodi
ebo kaatage, mowai me dimi menaa da nokogiyaa mokoo
kaatage" see asigi.
36 Kuwa kaboo da nabi apii ena, esee pedeo adamaa da
topa. Wa ekaa da ko Hana, Panuel yoopane, Asyer apaa
kaa apii. Waa miyaa apii to, paimee ma tahun petoo too
omemaata kaama boomi.
37 Waa miyaa keta kaama wodoo tahun bado asii mée
oga ma wui (84) omegee, toogee naadi mée me goeano taa,
Ogatamee me ee kaa too egapi yaato miya, daatooyiba yaato
miya sembahyang ma, naano agiyoo tapoo toogee taano ma,
kisee Ogatamee ebo ekee see agiyoo yaukuwageeka, amaa
kaa se peetaa see apii.
38 Yusup bogaa kiyoo topea kaboo da waa peedoota
ekea paagoo "Ogatamee kiiboo, paamee, magiyaage" see
yaapaageeka, bedaa okoo Yerusalem kaa bagee daba mée
daagimaa peeyaabuu taatagi Mée mee mani migi naaki ou
see dimii gaawoo see bagee yuwa paagoo mee yogaa to kaa
menaa eeweganaaka.
39 Kiyoo kaama Yusup bogaa ekea Tuhan me menaa yiba
yoga kaa ukuwaa-ukuwaa uduma daamaa yaukuwataata
kaama Galilea wee kaa, ekea me magaa kaa Nazaret magaa
kaa metaki peegea.
40 Kiyoo kaama yogaa to ebo kiwoo naadi kaama pesee,
dimi ipi, Ogatamee me Waa epa nao, ede nao see gaawoo
seta.

Yesus peedi kaa kaboo Ogatamee me ee kaa peeta menaa

41 Yesus me okonaka tahun gakata Paskah naano see
naadi Yerusalem magaa kaa pakagee segee see bagee yuwa.
42 Egaa ena Yesus mee tahun gaasi ma wiya ometa see
kepaa kaboo okonaka ma eepeegea, okoo me ukuwaa-
ukuwaa.
43 Okoo Paskah noogeeta kaama metaki Nazaret ma-
gaa kaa peetaaki too Yesus mee Yerusalem magaa kaa

2:34 Luk 12:51

goetaagea. Waa meeno taa see kuwa okonaka se nekee-
negea.
44 Ekea me gaano, 'Yesus mee apanaa bagee ma okoo keta
peepea' see gaata kaama peegea. Eta mana kaa omemaayu,
tokoma mee da yogaa to abanaakea. Okoo kenaa bagee
yuwa paagoo ma, apanaa peepea bagee yuwa paagoo ma
abanaakea
45 kiya kiyoo diino taa naadi Yerusalem magaa kaa pakaa-
abaano see naadi metaki pakagea.
46 Pakaamaata kaama unu wedo abanaa naadi Ogatamee
me ee kaa pe-deegea naaki tupi, mée topetaa see bagee
yuwa paagoo animaata okoo me menaa yiitooki, bedaa Wa
me miya okoo pe-apaadee taaki see deegea.
47 Yesus esee dimi ipi naadi mikee menaa too asetaaki
kuwa kiyoo bagee yuwa uduma dimi nagimegea.
48 Okonaka me deemaata kaama sooi, dimi nagimegea.
Okooto me asiino, "Ei, niyoopaa, agaataagi ma enaa dimi
nagii-nagii mée siyaage kuwa kaasee kaa ya? Aa kaewo
naadi kagaaga kaa kaabanaake yoka" see asega.
49 Yesus me asiino, "Kaasee kaa kiyoo-kiyoo naabanaa
sepea? Neataagi me ee kaa kiyoo Anii toono gaano pedeo
see kuwa ekea se nanekeenegea ye?" see asigi.
50 Kiya Wa me asigi menaa kuwa ekea se nekeenegea.
51 Kiyoo kaama Waa ma okoo paaya enaataa peedoota
Nazaret magaa kaa peemaata kaama Wa me okonaka me
aseta menaa yayeewoo seta. Kuwa ukuwaandaa sepa
menaa yuwa kuwa uduma okooto daamaa dimi yiba neke-
nekee siwoo seta.
52 Yesus mee ebo kiwoo, ipi kiwoo, Ogatamee me miya
Waa epa kaa ede ketaa, mée me miya epa kiwoo, kisee
umiwoo seta.

3

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me wegata menaa
Mat 3:1-12, Mrk 1:1-8, Yoh 1:19-28

1 Kuwa kaboo da Roma kaa eboo ena ekaa da ko Kaisar
Tiberius ebo tota. Waa ebo toogee seta kuwa petamanii
kaama tahun gaasi ma idibi ebo toogee seta kaboo da taa
ko apanaa Roma kaa eboo ena ekaa da ko Pontius Pilatus
mee Yudea wee kaa magaa uduma gubernur ebo tota.
Galilea wee kaa magaa kuwa Herodes mee ebo tota, bedaa
waawaagi Pilipus mee Iturea wee kaa magaa ma, Trakonitis
wee kaa magaa ma ebo tota. Apanaa eboo ena ekaa da ko
Lisanias mee Abilene wee kaa magaa kaa ebo tota.
2 Israel kaa Ebo Imam wiya agoo, ekaa yuwa ko Hanas ma,
Kayapas ma wiya. Kuwa kaboo da taa ko Zakaria yoopaa

Yohanes mee piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa
tupi. Kiyoo Ogatamee me wa paagoo mena ase-maneegi.
3 Kuwa menaa doodoota Yordan wee kaa bagee uduma
paagoo eeweganaa seta menaa ko "Ikii me pedeo dimii,
pedeo menaa kuwa Ogatamee me epa kiekeasiipi yoka eto
ko ekeata kaama uwo tukumaai" see menaa weganaaki.
4 Idukaa nabi Yesaya me ebeamaata menaa ena mee uwa
daano yaato ko Yohanes kaa uwa daaga, mee ko kisee:

"Ebo mee maga ugii da taa mée waa ena me ebo menaa-
menaa kaa
'TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai,
Waa meeno see etaa daamaa topoo yatupitagaai.*

5 Debaa yuwa uduma meandaa taata,
maga bago yuwa ma, maga kutuu yuwa ma uduma
miya endagii kedaa taata,

koopoo kiyaa yuwa topoo-topoo tagaa taata,
bedaa kutu-patu kiyaa yuwa miya endagii kedaa taata.

6 Kuwa agiyoo yuwa ukuwaandaa naadi kaama Ogatamee
me daba mée daagimaa peeyaabuu taatagi kuwa mée
tomaa uduma diitagea'" *Yes 40:3-5*
see menaa ebeamaata.†
7 Kisee kemaata okoo mée eebaa uwo natukumisi naadi
megea. Wa me okoo asiino, "Yaai, ikii otoogiyoo tomaa,
kaasee kaa nakaayoo megea ya? Ogatamee me mée
wigintagaatagi naagoo 'Wa me se nakagoo kaatagi, anii daba
poota' see dimii mee gaagea ye?
8 Eto ko ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii
menaa kaa too umiwoo, toowoo taai. Ikii mikee kisee bagee
ii see kigaasi naadi daamaa agiyoo too ukuwawoo taai,
daamaa poo ekayaabuu siwoo taai. Ikii me 'Inii ko Abraham
me asii-kaba-kaba seta bagee yoka inii sikii' see dimii mee
se gaai. Ani me kisiino ko: Abraham me asii-kaba-kaba
seta bagee gaayu ko Ogatamee me apuwa oma tabaa da
kuwa kisee bagee maamaa eebaa kiyaayaa yoka daamaa
nekeenii.‡

---

* **3:4** "TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai" see menaa mee ko TUHAN mee moga meenaki yoka ikii me pedeo yuwa ekeata kaama maamaa diitoo taai naadi ebea-ebea menaa mee. Nabi Yesaya me menaa yiba TUHAN see ekaa mee ko YAHWEH see ekaa mee. † **3:6** Idukaa nabi Yesaya me "Kisee ukuwaandaa taata" see ebeamaata menaa kuwa ko mena noonaa Yesus meeno petamanii yaato uwa daata, mena noonaa Waa wiyaagoo meetagi yaato uwa daadaa taata. ‡ **3:8** Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee kuwa ko Ogatamee me dimi daamaa bagee kuwa too ede. Wa me aii bagee ede naaki oma tabaa da kuwa miya kisee bagee mokoo eebaa kiyaayaa kiya kisee bagee be yoka pedeo dimii ekeasii naadi aseta menaa mee. **3:8** Luk 13:28-30, Yoh 8:39

9 Piya manii da kaa yaka maataata eto tupi yoka daamaa
poo se ekayaa piyaa yuwa uduma kobegeeta kaama biyaa
yiba tameatagi" see asigi.
10 Kuwa mée yuwa me Yohanes asiino, "Kisee kiyu ko inii
maagiyoo naa ukuwaakee daamaa?" see asegea.
11 Wa me asiino, "Doka wiya kiyaa bagee kuwa doka taa
see mée ena manii, bedaa naano agiyoo agoo kiyaa bagee
kuwa miya tapoo totaaki mée eenaai" see asigi.
12 Kuwa kaboo da pajak kepee yamasegee see bagee miya
uwo natukumisi naadi megea. Okoo me asiino, "Ei, guru,
inii maagiyoo naa ukuwaakee daamaa?" see asegea.
13 Wa me asiino, "Pajak kepee kuwa koga ma si yamasii,
'Kisuwa namasii' see kisiyaa yuwa kuwa too yamasii" see
asigi.
14 Okaa yago bagee yuwa me asiino, "Inii gaayu ko
maagiyoo naa ukuwaakee daamaa?" asegea naaki "Oma
kepee se idimaai, se masii, bedaa kepe neesi naadi mée
wedaa-wedaa see kuwa miya se ukuwaai, mena si yakobaai.
Ikii me ukuwataa to kaa maseekee kepee kuwa too sikii see
gaai" see asigi.
15 Kuwa kaboo da mée yuwa me Ebo Kristus mee migi
naaki ou naadi kaama 'Mee ko Yohanes mee ye?' see dimii
gaagea.
16 Kisee gaagea naadi wa me okoo uduma asiino, "Apanaa
bagee ena meepi, mee ko esee ebo see Mée. Anii peedi yoka
Wa me bado doko yabeano mee miya anii weda, iyo. Ani me
ikii uwo yiba kitukumpa kiya Wa me kitukumaano kuwa
ko Roh Kudus yiba miya kitukumaatagi, biyaa yiba miya
kitukumaatagi.
17 Wa me yagaa da kaa gandum poo wigineakee agiyoo
miya topa. Keepa wiginegee sepea yuwa masegeeta maagee
see yoo daamaa awemagaano see kiya pedeo yaato se
modeemaayaa see biyaa kaa boneasiitagi" see asigi.
18 Kisee kuwa menaa ma Yohanes me etokaa daamaa
menaa eebaa eeweganaaki.
19 Kiya mee magaa to kaa tookee eboo Herodes me
Yohanes kagoo kigi. Mee ko Herodes me waebee woga
ekaa da ko Herodias mee oma yagoemi, bedaa apanaa
pedeo agiyoo eebaa ukuwami kemaata Yohanes me waa
ego-tagoki. Kuwa me kemaata
20 Herodes me "Yohanes mee digiyoo ee yiba nadogea-
maai" see asigi. Kisee kemaata Herodes wa me pedeo
ukuwataa see agiyoo ena ma ukuwagi.

3:9 Mat 7:19, Luk 13:6-9 **3:11** Yes 58:7, Yak 2:15-16, 1Yoh 3:17 **3:16** Yoh 1:33, Kis 1:5 **3:17** Mzm 1:4, Mat 13:30 **3:20** Mat 14:3-4, Mrk 6:17-18

Yohanes me Yesus uwo yatukumeta menaa
Mat 3:13-17, Mrk 1:9-11, Yoh 1:32-34

21 Yohanes mee digiyoo ee yiba dogeamaano taa kaboo
mée yuwa uduma uwo yatukumemaata kaama Yesus mee
miya uwo yatukumigi. Yesus sembahyang taaka too ko epoo
to kabaanega.
22 Kuwa kaboo da taa Roh Kudus mee poodee see bedoo
keenda Wa kaa eseanigi. Eseanigi kaboo epoo to yaato
kaama aseeyamaata menaa ko "Aa ko Niyoopaa. Ni me
esee kaepa see Yogaa yoka A me Anii dimi wikii-wikii
nasiyaabuuke" see asigi.

Yesus kabata miyoo bagee ekaa yuwa
Mat 1:1-17

23 Yesus mee petamanii mena weganaa taano see kaboo
Waa tahun amaamo mokoo ometa see Mée. Wa miyoo
kabata bagee ekaa yuwa kuwa ko kisee: Nagamee mee ko
Yusup, mée me kisee wegawoo seta. Yusup mee Eli yoopaa,
24 Eli mee Matat yoopaa, Matat mee Lewi yoopaa, Lewi
mee Malki yoopaa, Malki mee Yanai yoopaa, Yanai mee
Yusup yoopaa,
25 Yusup mee Matica yoopaa, Matica mee Amos yoopaa,
Amos mee Nahum yoopaa, Nahum mee Hesli yoopaa, Hesli
mee Nagai yoopaa,
26 Nagai mee Maat yoopaa, Maat mee Matica yoopaa,
Matica mee Simei yoopaa, Simei mee Yosek yoopaa, Yosek
mee Yoda yoopaa,
27 Yoda mee Yohanan yoopaa, Yohanan mee Resa yoopaa,
Resa mee Zerubabel yoopaa, Zerubabel mee Sealtiel yoopaa,
Sealtiel mee Neri yoopaa,
28 Neri mee Malki yoopaa, Malki mee Adi yoopaa, Adi mee
Kosam yoopaa, Kosam mee Elmadam yoopaa, Elmadam
mee Er yoopaa,
29 Er mee Yesua yoopaa, Yesua mee Eliezer yoopaa, Eliezer
mee Yorim yoopaa, Yorim mee Matat yoopaa, Matat mee
Lewi yoopaa,
30 Lewi mee Simeon yoopaa, Simeon mee Yehuda yoopaa,
Yehuda mee Yusup yoopaa, Yusup mee Yonam yoopaa,
Yonam mee Elyakim yoopaa,
31 Elyakim mee Melea yoopaa, Melea mee Mina yoopaa,
Mina mee Matata yoopaa, Matata mee Natan yoopaa, Natan
mee Daud yoopaa,
32 Daud mee Isai yoopaa, Isai mee Obed yoopaa, Obed
mee Boas yoopaa, Boas mee Salmon yoopaa, Salmon mee
Nahason yoopaa,

3:22 Yes 42:1, Luk 9:35

33 Nahason mee Aminadab yoopaa, Aminadab mee Admin
yoopaa, Admin mee Arni yoopaa, Arni mee Hezron yoopaa,
Hezron mee Peres yoopaa, Peres mee Yehuda yoopaa,
34 Yehuda mee Yakub yoopaa, Yakub mee Isak yoopaa,
Isak mee Abraham yoopaa, Abraham mee Terah yoopaa,
Terah mee Nahor yoopaa,
35 Nahor mee Serug yoopaa, Serug mee Rehu yoopaa,
Rehu mee Peleg yoopaa, Peleg mee Eber yoopaa, Eber mee
Salmon yoopaa,
36 Salmon mee Kenan yoopaa, Kenan mee Arpaksad
yoopaa, Arpaksad mee Sem yoopaa, Sem mee Nuh yoopaa,
Nuh mee Lamek yoopaa,
37 Lamek mee Metusalah yoopaa, Metusalah mee Henok
yoopaa, Henok mee Yared yoopaa, Yared mee Mahalaleel
yoopaa, Mahalaleel mee Kenan yoopaa,
38 Kenan mee Enos yoopaa, Enos mee Set yoopaa, Set mee
Adam yoopaa, Adam mee Ogatamee yoopaa.

4

Yesus mee Iblis me menaa si yayeeta menaa
Mat 4:1-11, Mrk 1:12-13

1 Yesus mee Roh Kudus esee-aweta kaama Yordan dee kaa
kaama peetaaki too ko Roh me Waa badaa maadoota piya
taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa eepeegi.*
2 Peemaata kaama Iblis me ni me menaa nayeesi naadi
Waa apaadee segee see egapii mée wiya. Kuwa egapii yuwa
uduma Yesus naano agiyoo peenaa ma naano taa kemaata
naadi ebo.
3 Iblis me Waa asiino, "Aa Ogatamee Yoopaa yoka mee
omaa to mee naano agiyoo kiyaano, daa ye?" see asigi.
4 Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba mena ena
mee ko kisee: 'Mée tomaa omegee, toogee siyaa kuwa naano
agiyoo kaa too se' see menaa ebeamaata yoka se kayiipa" see
asigi.
5 Bedaa kaawaa ena miya Iblis me Yesus badaa maadoota
togoo see yoo ena kaa eepakaamaata kaama mée tomaa-
tomaa okoo paagoo ebo tookee bagee yuwa ma, okoo me
senawii agiyoo-pagiyoo yuwa ma kuwa uduma taka ena
deeyaagi.

---

* **4:1** Iblis me ni me menaa nayeesi naadi Yesus paagoo asegee seta menaa kuwa uduma Yesus me si yayeesi naadi Roh me Waa mee magaa kaa eepeegi. Mee ko kuwa Iblis me menaa uduma wisintaata kaama mée me Waa mikee Ogatamee me menaa too daamaa yayeetaa see Mée ii see kuwa awee da kaa nekeensi naadi kiyoo eepeegi. **4:4** Ul 8:3, Yoh 6:27

6 Wa me Yesus asiino, "Deede, kuwa esee ebo agiyoo kuwa
uduma anii ebo toowoosi naadi ni kaa naekeata, bedaa ni
me ede gaayaa bagee yuwa kaa miya anii yaekeata ebo
tuyaayaa yoka
7 A me anii ebo naekee, naapaagee siwoo siyu ko anii
kuwa uduma Aa epoo mée kakiyaapa" see asigi.
8 Kiya Yesus me asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa
ena mee ko kisee: 'TUHAN Ogatamee Wa too ebo ekee, Wa
too yaapaagee siwoo taai' see menaa ebeamaata yoka" see
asigi.
9 Bedaa kaawaa ena ma Iblis me Yesus badaa maadoota
Yerusalem magaa kaa eepeegi. Eepeemaata kaama
Ogatamee me ee dagii da kaa asipasi yoo eepakaanigi. Yesus
kiyoo yiinaageeta tuyaata kaama asiino, "Aa Ogatamee
Yoopaa yoka Aa kagaata magaa da kaa eseande. Ogatamee
me kadiipi,
10 Wa me kapogee yiba mena ena agoo yoka, mee ko kisee:
'Ogatamee me aa se pedeo kese naadi Wa me malaikat bagee
yuwa paagoo
11 "Waa yagaa pakaa-mokatoo taai" see kaasiipi,
aa omaa to kaa bado kepo ena miya se tukuuniipe'
see menaa mee ebeamaata yoka *Mzm 91:11-12*
dimi se gaata kagaata eseaniino, daa ye?" see asigi.
12 Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba ebea-
maata menaa ena mee miya kisee: 'Ikii me Eboo TUHAN
Ogatamee mee se gaadee taai' see menaa mee ebeamaata
yoka" see asigi.
13 Iblis me Waa kisee gaadee semaata wodoo 'Kaagaa ena
ma gaadee taapa' see gaagi kiya kenaagoo taa, kenaagoo taa
wisintaata peegi.
14 Kiyoo kaama Yesus mee Roh pesee kaa peedoota
Galilea wee kaa peemaaga too ko Wa me ukuwanaa,
peenaa see menaa yuwa doodoota gebo kaa magaa uduma
wegakomeegea.
15 Sembahyang segee see ee yuwa yiba mée topenaa siyaa
naaki mée uduma Waa yaapaageekea.

Nazaret magaa kaa bagee me Yesus be keta menaa
Mat 13:53-58, Mrk 6:1-6

16 Kiyoo kaama Yesus peedoota Nazaret magaa kaa, Waa
ebo keta magaa kaa peemaata kaama Sabat naagoo Wa me
ukuwageeki-ukuwageeki see see sembahyang segee see ee
yiba seemetaa. Waa Ogatamee me kapogee kaa menaa ena
eewegaano see naadi yiinaageeyu,

4:8 Ul 6:13 **4:12** Ul 6:16

17 kapoge ena, idukaa nabi Yesaya me menaa manegea.
Wa me mee kapogee kegataata kaama mena ena deemaata
kaama eewegaano ko kisee:
18 "Tuhan me Roh mee Nii ma naatupi,
daba bagee yuwa paagoo daamaa menaa eeweganaasi naadi
Roh pesee da mee Nii neegi, Ni kaa nakabagekomeegi.
19 'Mée paagoo pooi' see nasimi mee ko
one me gadimeta bagee yuwa paagoo 'Ikii daba kiekegataaga yoka koogo pooi' see asenaasi naadi ma,
emaa digiyoo see bagee yuwa emaa daamaa yakiyaasi naadi ma,
mée me yadaimekomee seta bagee yuwa daba peeyaabuusi naadi ma, *Yes 61:1-2*
bedaa 'Tuhan me epa dimii kuwa eto mee tahun yiba mée paagoo agoo kedaa siyaapi' see menaa kuwa yaweganaasi naadi miya
Wa me 'Mée paagoo pooi' see nasimi"
see ebeamaata menaa kuwa Yesus me eewegakomeegi.
20 Kapogee da bebenataata kaama kapoge penee taa see
mée to paagoo metaki goo-maneeta kaama animaayu. Mee
ee yiba topea bagee uduma Wa kaa too pe-deegea.
21 Wa me okoo asiino, "Eto kenaagoo ikii nayiitoo sepea
kaboo kuwa nabi bagee me menaa yuwa uwa daaga" see
asigi.
22 Okoo Wa me eewegagi menaa kuwa esee daamaa naadi
dimi nagimegea. "Kaasee? Yusup me yogaa kiya" see
wegagea.
23 Bedaa Yesus me asiino, "Mée me aawegaa siyaa menaa
ena mee taa ma taa ikii me nasiipea, mee ko kisee: 'Aa ko
ikiyoo mée yataa kiyaano mée yoka Aa ekaato naa ikiyoo
taa kiyaade' see nasiipea, bedaa mena ena mee ko 'Kuwa Aa
Kapernaum magaa kaa ukuwanaa seme agiyoo yuwa mée
eewegagea kuwa see see nakaa kiyoo, A me magaa kaa miya
mée yaukuwaaniyaade' see miya nasiipea.
24 Anii mikee kisiino ko: Nabi bagee yuwa okoo me magaa
kaa bagee me ebo se ekeasiyaa.
25 Bedaa Anii mikee kisiino ko: Idukaa nabi Elia waa tota
kaboo da deka taa, awee too, kisee too tahun wedo ma ebe
mee magaa uduma naano agiyoo taa uwaa ebo meta. Kuwa
kaboo da Israel magaa kaa kiyoo miyaa apii yuwa eebaa
naano agiyoo tapoo omegee, toogee seta kiya,
26 Ogatamee me Elia mee Israel kaa miyaa apii waa ena
paagoo pooi see asiino taa kiya apanaa tomaa kaa miyaa
apii ena paagoo, Israel gebo kaa magaa, Sidon wee kaa

4:19 Im 25:8-13 **4:24** Yoh 4:44

Zarpat magaa kaa kiyoo miyaa apii to mee paagoo too pooi see aseta.
27 Bedaa idukaa miya nabi Elisa tota kaboo da Israel magaa kaa kiyoo pedeo abuu yago bagee mée eebaa tota kiya, kuwa bagee yuwa mée ena ma abuu yataa kiyaano taa kiya apanaa tomaa kaa bagee ena, Siria wee kaa mée Naaman mee too abuu yataa kiyaata, see kuwa daamaa nekeenii" see asigi.
28 Wa me asigi menaa kuwa kaa kiyoo sembahyang segee see ee yiba yiitookea bagee kuwa uduma esee kagoo ebo kegea.†
29 Okoo yiinaageeta kaama Waa mee magaa kaa kaama amoo-tapu-tapu sedoota egoo tamekumiino see naadi peegea
30 kiya Waa koogo mée yupii da taa daba pe-seomigi.

Yesus me paa yaabagaapeata menaa
Mrk 1:21-28

31 Yesus peedoota Galilea wee kaa magaa ena, Kapernaum magaa kaa peemaata kaama Sabat naagoo yoka sembahyang segee see ee yiba kaama mée tupiino menaa eewegagi naaki
32 okoo dimi nagimegea. "Sooi, mée tupiino ko omaago ma mée tupigi" see wegagea.
33 Kuwa kaboo da taa ko mee ee yiba paa agoo see mée ena tupi. Wa me mena ebo kaa
34 "Ei, Yesus, Nazaret magaa kaa Mée, Aa ma inii mapea menaa agoo? Inii mée umina pedeo kiyaano see naadi mege ye? Aa mee ko anii kanekeenega. Aa ko Ogatamee me kawigintaata pedeo ena ma taa see Mée mee ii" see asigi.
35 Yesus me omaago ma asiino, "Aa koogo tooi, wa kaa kaama pooi" asigi naaki kiyoo topea bagee paagoo kisee ki paa me mee mée to magaa da kaa sepegeata kaama mee mée to kaa kaama peegi. Peegi kaboo mée to boodi kiyaano taa.
36 Kuwa deegea bagee uduma dimi nagimegea. "Mee kaasee agiyoo? Waa esee pesee, omaago ma menaa. Paa yuwa 'Pooi' see asigi naaki poono too" see aawegaakea.
37 Wa me koo sipi menaa yuwa doodoota gebo kaa magaa kaa uduma kiyoo-kiyoo eeweganaakea.

Yesus me mée eebaa okoo kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaata menaa
Mat 8:14-17, Mrk 1:29-34

4:26 1Raj 17:8-16 **4:27** 2Raj 5:1-14 † **4:28** Yesus me menaa yiitookea bagee kagoo kegea mee ko Ogatamee me apanaa tomaa kaa bagee miya epa, Israel bagee too se, see kuwa yaai, kaasee menaa naadi Yesus kagoo kegea.

38 Yesus mee sembahyang segee see ee kaa paa yaaba-
gaapeata kaama peedoota Simon me ee kaa peemaaga too
ko Simon me apimee baayo tani see ikiyoo meanee taaka.
Yesus me yadiipi ye naadi asegea.
39 Mee apii to geboo da kaa kaama mena ena wegataagi
naaki mee ikiyoo taa keepeasega. Kisee ki anoogeeta naano
agiyoo mée yuwa manega.
40 Kenoo to maga kaboo da yibaa taa seomaano see koo
taaki see kaboo da ikiyoo tomaa-tomaa meanee taakea
bagee mée eebaa Yesus paagoo eemedaakea. Okoo mée
ena-ena okoo kaa yagaa pe-maataagi naaki ikiyoo uduma
taa kegea.
41 Paa maamaa eebaa miya mée yiba kaama peedaakea,
gaayaa naaki paa yuwa me mena ebo kaa "Aa ko Ogatamee
Yoopaa" see asegea. Okoo me 'Mee ko Ebo Kristus yoka'
see kuwa ipi kemaata Yesus me okoo mena peenaa ma se
wegayaagi.

Yesus me doometa menaa eeweganaa seta menaa
Mrk 1:35-39

42 Omemaayu pedeo tokomaa Yesus peedoota mée taa see
yoo peemaata toomuu taaka too ko mée yuwa abanaa naadi
meemaagea. Okoo me asiino, "Aa pookee se, nakaayoo too
naatooi" see maamaa asegea.
43 Kiya Wa me asiino, "Etokaa daamaa doomega menaa,
Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa Anii
apanaa magaa kaa bagee paagoo miya eeweganaa taano
gaano pedeo. Kuwa menaa yuwa naweganaa taai see
nasimi yoka poonaka" see asigi.
44 Peedoota Yudea wee kaa sembahyang segee see ee
yuwa yiba kisee eeweganaa seta.

5

Doge abagee see bagee yuwa Yesus sekaataa peeta menaa
Mat 4:18-22, Mrk 1:16-20

1 Kaawaa ena Yesus mee Genesaret piku geboo da kaa
yiinaageeta totaaki too ko mée eebaa Ogatamee me menaa
yiino see naadi Wa paagoo naato-naato aabobee naadi
kaama sipintaagea.
2 Deamaagi too ko koma wiya piku kapaa to kaa topa.
Doge abagee see bagee yuwa ea da kaa eseanta kaama jala
onee yuwa wetogetaakea.
3 Mée eebaa naadi kaama Yesus koma ena kaa, Simon me
komaa da kaa pakaanta kaama "Peenaa uwo semoo yaato
naadogeamaade" see asigi. Koma kaa animaata kaama
tupiino menaa mée yuwa eewegataa.

4 Mena eewegamaata kaama Simon paagoo asiino, "Doge
abaano see yoka piku semoo to kaa naadogeamaai.
Peemaata kaama jala onee dooyamaai" see asigi.
5 Simon me asiino, "Guru, inii yumakaa kuwa uduma
doge abadee taa see awiyaage kiya peedi ena ma, ena ma
imi taa kepa kiya A me nasege yoka daamaa, jala onee
dooyamaanaka" see asigi.
6 Koma uwo semoo to kaa dogeamaata kaama jala onee
dooyamaagea naaki doge maamaa eebaa seemedaa naadi
kaama one geaniino see kooka.
7 Koma ena mee kaa okoo epo abagee see bagee kuwa
miya okoo paaya goekii taano see yoka moga meei naadi
yagaa begoasegea. Meemaata kaama okoo paaya goekii
naadi kaama koma wiya pudii, uwo yiba dugumaano see
kooka.
8 Simon Petrus mee kuwa ukuwaanega yuwa deeta kaama
Yesus paagoo kagu sebaata kaama asiino, "Tuhan, Aa ebo,
anii pedeo ukuwataa see mée yoka naekea pooi" see asigi.
9 Simon waa ma enaataa bagee okoo uduma kuwa doge
tabaa da eebaa masemaagea kuwa deeta kaama dimi
nagimeamookea,
10 bedaa waa ma epo doge abagee see bagee wiya,
Zebedeus me yogaa Yakobus ma, Yohanes ma ekea miya
kisee dimi nagimegea. Yesus me Simon asiino, "Aa se
wedaai. Eto kaama wodoo aa mée naabawoo taape" see
asigi.
11 Okoo kuwa komaa wiya ea da kaa goemaata kaama
okoo me agiyoo-pagiyoo uduma ekeata Wa sekaataa too
peegea.

Yesus me mée ena esee pedeo abuu yuwa yataa kiyaata menaa
Mat 8:1-4, Mrk 1:40-45

12 Kaawaa ena Yesus maga ena kaa peenaaka too ko bado
yagaa kuwa esee pedeo abuu me daa-noota see bagee ena
tupi. Yesus deeta kaama Wa paagoo mumo maga kaa esee-
ekeata kaama maamaa aseekee kaa "Neataagi, Aa ede kepa
ko ni me abuu kuwa A me nataa kiyaayaa yoka" see asigi.
13 Yesus me wa kaa yagaa pe-maataata kaama "Daamaa,
a me abuu kuwa taa kaai" asigi naaki taka ena abuu kisee
ki taa keepeasigi.
14 Yesus me asiino, "Ani me abuu kataa kiyaaga kuwa mée
se asii. Aa koogo peedoota imam bagee paagoo pooi, okoo
me daamaa ipiipi kadeesi ke. Abuu kuwa mikee taa kega ii
see kadeegea kaboo Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo

5:4 Yoh 21:6 **5:11** Luk 18:28-30

kamanisi naadi doo-pooi, idukaa Musa me 'Kisee ukuwaai'
see wegata see see. Mée me 'Aa mikee eto abuu taa kega ii'
see kuwa kanekeensi naadi kuwa uduma pe-ukuwaai" see
asigi.
15 "Kuwa menaa yuwa mée se asii" see asigi kiya kuwa
menaa da doodoota kiyoo-kiyoo eewegakomeegi. Mée
eebaa Wa me topeekee menaa yiino see naadi medaakea,
okoo me ikiyoo deei-deei agiyoo miya nataa kiyaasi naadi
megea.
16 Kiya Yesus me Wa too sembahyang taano see naadi mée
taa see yoo peegee segee seta.

Yesus me oogimaata bagee ena daamaa yakiyaata menaa
Mat 9:1-8, Mrk 2:1-12

17 Kaawaa ena Yesus me mée yuwa topetaaka too ko Parisi
kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee miya
kiyoo topea. Okoo Galilea wee kaa magaa ma, Yudea wee
kaa magaa ma, Yerusalem magaa miya kuwa maga uduma
kaa kaama medaa naadi animaagea. Yesus me mée kaa
meanee siyaa agiyoo yataa kiyaasi naadi Tuhan me pesee
da Wa kaa topa.
18 Kuwa kaboo da taa ko oogimaata bagee ena wa me
omegee see keagee da ma doomegea. Ee yiba Yesus
paagoo pe-ekeasiino see naadi 'Ee yiba kametaa seemaakee
daamaa, kametaa seemaakee daamaa' kisee abanaakea
naaki iyo,
19 ee yiba mée sipi naadi seemaano naka. Ee to wodoo
taa pakaamaata kaama ee kabataagea. Kabataata kaama
mee oogimaata mée to wa me ometaa see keagee da ma
mée eebaa okoo yaayupii da kaa Yesus Waa tupi yoo
yadookomeegea.
20 Yesus me okoo mikee nagaano dimii mee ebo ii naadi
kaama Wa me mee oogimaata mée to asiino, "Mée yogaa
to, a me pedeo yuwa uduma epa kaekeasega. Eto ko aa
Ogatamee ma menaa kuwa taa" see asigi.
21 Musa me menaa mée topetaa see bagee ma, Parisi
kaa bagee ma okoo kuwa menaa yuwa yiitookea. 'Yaai,
kaasee menaa weegi ya? Mée tomaa me pedeo yuwa epa
yaekeasiino kuwa Ogatamee Wa me too koo semaayaa, se
maa? Wa me wegagi menaa kuwa Ogatamee me be kiyaa
menaa yaai' see koogo dimi yiba gaagea.
22 Okoo me gaagea dimii kuwa Yesus me nekeenta kaama
asiino, "Ikii koogo dimi yiba 'Kaasee mée to yaai' see
nagaagea kuwa kaasee kaa ya?

5:14 Im 14:1-32 **5:16** Mat 14:23, Luk 6:12 **5:20** Luk 7:48-49

23 Ani me mee oogimaata mée to paagoo 'A me pedeo
yuwa epa kaekeasega yoka eto ko aa Ogatamee ma menaa
kuwa taa' see menaa mee miya wegayaa, bedaa 'Anoogeeta
daamaa peenaa taai' see menaa mee miya wegayaa, ekea
paaya.
24 Kiya Mée Yogaa mee Wa me magaa da kaa bagee yuwa
okoo Ogatamee ma menaa yuwa mikee yataa kiyaayaa ii see
kuwa ikii nanekeensea naadi agiyoo ena kideeyaanaka" see
asigi. Kiyoo kaama Wa me mee oogimaata mée to asiino,
"Ani me kasiino ko: Anoogeeta a me ometaa see keagee da
masegeeta ee kaa pooi" see asigi.
25 Kisee ki taka ena kiyoo topea bagee yuwa deegea kaboo
anoogeeta kaama wa me ometaa see keagee da masedoota
ee kaa ede ma, ede ma Ogatamee yaapaagee sepegeeki.
26 Kiyoo diitookea bagee yuwa uduma dimi nagimaano
ebo, Ogatamee yaapaageekea. "Eto kenaagoo ebo ae see
agiyoo ukuwaandaaka see kuwa deegea" see wegagea.

Lewi mee Yesus sekaataa peeta menaa
Mat 9:9-13, Mrk 2:13-17

27 Kiyoo kaama Yesus peedoota amo kaa naa kaa dea-
maagi too ko mée ena ekaa da ko Lewi mee kiyoo tupi. Waa
pajak kepee yamasegee see mée. Wa me kepe masegee yoo
animaata totaaki. Yesus me "Ni sekaataa nameei" see asigi
naaki
28 yiinaageeta kaama kuwa agiyoo uduma ekeata Wa
sekaataa peegi.
29 Lewi me Yesus badaa maadoota wa me ee kaa eepeegi.
Eepeemaata kaama naano agiyoo eebaa masemaata kaama
eenugi. Pajak kepee yamasegee see bagee yuwa ma, apanaa
bagee yuwa miya okoo mée eebaa animaaii naadi okoo
paaya naano agiyoo epo enaataa notaakea.
30 Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see
bagee ma okoo me kisee be kaa mena dukumeaweekea.
Okoo me Yesus me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ei,
kuwa pajak kepee yamasegee see bagee ma, apanaa dimi
pedeo see bagee ma kuwa ikii paaya enaataa naano agiyoo
notaakea kuwa yaai, kaasee kaa ya?" see asegea.
31 Yesus me okoo asiino, "Ikiyoo taa bagee kuwa ikiyoo
yadeetaa see bagee paagoo se peeyaa kiya ikiyoo yago bagee
too peeyaa.*
32 Anii meta mee ko Ogatamee me menaa yayeetaa see
bagee yuwa mena ogaano see naadi se kiya dimi pedeo

5:28 Luk 5:11 **5:30** Luk 15:1-2, 19:7 * **5:31** "Ikiyoo yago bagee too ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo peeyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi pedeo see bagee kuwa Ogatamee ewo yoka ikiyoo yago bagee mokoo ebea-ebea.

bagee okoo me pedeo yuwa ekeata kaama Ni sekaataa misi naadi meta" see asigi.

Yesus mee tupi yoka Wa sekaataa bagee yuwa naano agiyoo tapoo se toogee siyaa naadi ebea-ebea menaa
Mat 9:14-15, Mrk 2:18-20

33 Parisi kaa bagee me Yesus asiino, "Naano agiyoo tapoo toogee taano ma, sembahyang ma, kisee ukuwagee siyaa kuwa Yohanes me topetaa see bagee yuwa me ukuwageekea, Parisi kaa bagee me topetaa see bagee okoo miya ukuwagee see kiya A me topenaa see bagee kuwa se ukuwageekea, naano agiyoo too noogeekea kuwa kaasee kaa ya?" see asegea.
34 Yesus me asiino, "Api goeano naagoo naano agiyoo notaa siyaa kaboo paimee ma enaataa tuyaa bagee yuwa paagoo 'Naano agiyoo tapoo niitooi' see asiyaa ye? Taa
35 kiya mee api goeyaa mée to waa amoo-doge-doge taapea naagoo kaama wodoo too wa me bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taatagea" see asigi.†

Yesus me topeta menaa ma, apanaa topeta menaa ma kuwa enaataa se ekeasii naadi menaa
Mat 9:16-17, Mrk 2:21-22

36 Yesus me ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: "Gipii dokaa ponee ena geageeta kaama nuku see dokaa tokogoo da kaa pee-se kiwiyaa. Kisee kiwiyu ko mee gipii dokaa da mee pedeo kiyaa, bedaa aatabi semaata gipii ponee to miya epo ena, nuku dokaa da miya epo ena see kuwa diino pedeo kiyaa.
37 Bedaa anggur poo uwoo kuwa otaawee yiba wogeawee siyaa kuwa miya kisee. Gipii see anggur poo uwoo gaayu ko nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa. Kisee wogeawee siyu ko mee nuku see otaawee da mee kipuunta kaama anggur poo uwoo miya goedoo peeyaa, otaawee da miya pedeo kiyaa.‡
38 Kisee kiyaa naadi gipii see anggur poo uwoo kuwa gipii see otaawee yiba too wogeawee taano gaano pedeo.

5:32 Luk 19:10, 1Tim 1:15 † **5:35** "Paimee ma enaataa tuyaa bagee kuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma ebea-ebea kuwa. Yesus mee Ogatamee me badaa maageeta kaama wodoo Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taapea yoka naadi aseta menaa. ‡ **5:37** "Nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa" see menaa mee ko otaawee kuwa kambing wodaa kado ipiipii seta yoka gipii see anggur poo uwoo wogeawee siyu ko uwo uu kega kaboo uwo ebo kega, ebo kega naadi kaama kado nuku yoka kipuuniyaa. Gipii dokaa ponee to ma, anggur poo uwoo ma kuwa mena nekeeniino yaato ko Yesus me etokaa gipii see menaa ma, mée me wegawoo siyaa menaa ma kuwa se aatabi taai naadi ebea-ebea menaa mee.

39 Anggur poo uwoo unu eebaa maagee naadi kaama
gii daamaa yoka kuwa uwoo noomaata kaama kuwa unu
eebaa taa maagee see anggur poo uwoo, gipii see uwoo
kuwa naano be kiyaa. 'Unu eebaa maagee seta uwoo kuwa
too daamaa, sikii' see wegayaa" see wegagi.§

6

Sabat naagoo Parisi kaa bagee yuwa me Yesus kagoo keta menaa
Mat 12:1-8, Mrk 2:23-28

1 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus mee gandum poo uwaa
da taa peetaaki too Wa me topenaa see bagee yuwa gandum
poo ukuu yuwa daageeta kaama yagaa da kaa ikii amoo-be
naadi noopegeekea.
2 Kiya Parisi kaa bagee me Yesus asiino, "Yaai, Sabat
naagoo yoka ikii me kuwa ukuwagea kuwa daa. Kaasee
kaa ukuwagea ya?" see asegea.
3 Yesus me asiino, "Idukaa Daud ma, waa ma enaataa
bagee yuwa ma okoo naadi ebo kaa eeukuwata menaa mee
ikii diino taa, ewo ye?
4 Mee ko Daud waa Ogatamee me ee yiba seemeta kaama
Ogatamee paagoo manegee seta roti magu yuwa masegeeta
nota, waa ma bagee miya eenota. Kuwa roti kuwa naano ko
imam bagee me too noogee siyaa roti yuwa, apanaa bagee
yuwa naano ko daa kiya kisee-kisee taa" see asigi.*
5 Bedaa Yesus me asiino, "Mée Yogaa mee Sabat naagoo
epoo Mée" see asigi.†

Yagaa enaato boota see mée to daamaa yakiyaata menaa
Mat 12:9-14, Mrk 3:1-6

6 Omegee naadi Sabat naagoo kaawaa ena ma Yesus mee
sembahyang segee see ee yiba seemeta kaama mée yuwa
topetaa. Mée ena, yagaa enaato boota see mée to kiyoo
tupi.
7 Musa me menaa mée topetaa see bagee ma, Parisi kaa
bagee miya kiyoo topea. Okoo me Yesus kaa pedeo menaa
yaweganaa taano see dimii agoo yoka Yesus mee Sabat

§ **5:39** "Unu eebaa maagee seta uwoo kuwa sikii" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me doometa menaa kuwa mée noonaa me be kiyaa, 'Idukaa menaa kuwa sikii' see gaayaa, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee.

6:3 1Sam 21:1-6 **6:4** Im 24:9 * **6:4** Daud mee imam bagee se kiya kuwa roti kuwa naadi ebo kaa nota mee ko Yesus me topenaa see bagee yuwa miya okoo naadi kaa Sabat naagoo gandum poo ukuu yuwa daageegea kuwa miya daa see taa see kuwa nekeensi naadi menaa. † **6:5** "Mée Yogaa mee Sabat naagoo epoo Mée" see aseta menaa mee ko Sabat naagoo yoka see kaa menaa kuwa Yesus Wa too mena pekatagaa see Mée, apanaa bagee me se, see aseta menaa mee.

naagoo mée kaa meanee see agiyoo yataa kiyaapi ye naadi
tamaata maamaa diitookea.
8 Okoo me dimii mee Yesus Waa ipi. Wa me mee yagaa
enaato boota see mée to asiino, "Aa anoogeeta nakaayoo
meei" asigi. Anoogeeta Wa paagoo peegi.
9 Yesus me okoo asiino, "Anii kiapaadee see menaa
ena agoo. Musa me menaa yiba Sabat naagoo gaayu ko
maagiyoo ukuwaano dagu see ebeamaata ya? Daamaa
agiyoo ukuwaano mee dagu ye? Pedeo agiyoo ukuwaano
mee dagu ye? Mée daamaa kiyaano mee dagu ye? Mée
pedeo kiyaano mee dagu ye?" see asigi.
10 Wa me okoo uduma emaa wugitaga-wugitaga naadi
kaama mee yagaa boota see mée to asiino, "A me yagaa da
petaasede" asigi. Yagaa peto asigi naaki daamaa keepeasigi.
11 Parisi kaa bagee yuwa kagoo ebo. "Yesus mee inii
kaasee naa ukuwaakee?" see koogo aawegaa seta.

Yesus me menaa yadoonaa taano bagee gaasi ma wiya wiginta menaa
Mat 10:1-4, Mrk 3:13-19
12 Kuwa kaboo da Yesus mee sembahyang taano see naadi
pakadoota maga kutuu to kaa Ogatamee paagoo daatooyiba
yaato uduma sembahyang taa see.
13 Aweepeasega kaboo Wa me topenaa see bagee yuwa
"Meei" asigi. Okoo gaasi ma wiya kuwa wigintaata kaama
Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa see ekaa muntayu.
14 Okoo ekaa yuwa ko Simon, Wa me Petrus see ekaa
munta, menaamee Andreas, Yakobus, Yohanes, Pilipus,
Bartolomeus,
15 Matius, Tomas, Alpeus yoopaa Yakobus, yape tukuu
mée Simon,
16 Yakobus yoopaa Yudas, bedaa Yudas Iskariot, Yesus
ekegataata kepe masiipi mée.

Yesus me mée yuwa tupiino ma, ikiyoo yataa kiyaano ma kuwa ukuwata menaa
Mat 4:23-25
17 Kuwa bagee wigintaata kaama Waa okoo ma epo
enaataa esedoota tadii da kaa eseemaagi too ko mée eebaa
topea. Noonaa Wa sekaataa bagee, noonaa má bagee. Okoo
maga eebaa kaa bagee. Yudea wee kaa bagee ma, Yerusalem
magaa kaa bagee ma, maakaa piku gebo kaa magaa wiya
Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma
18 okoo Yesus me menaa yiino see naadi ma, ikiyoo nataa
kiyaasi naadi ma kiyoo yigimemaagea. Paa yago bagee miya
topea. Wa me paa yuwa "Pooi" asiyaa naaki peegea.

19 Wa kaa pesee agiyoo kuwa me okoo kaa meanee seta
agiyoo uduma yataa kiyaabuuki yoka mée uduma Waa
yaadeega naaki ou naadi peneasiino see kookea.

Yesus me ede ma menaa ma, yaai-yaai menaa ma kuwa topeta menaa
Mat 5:1-12

20 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa emaa
wugitaata kaama aseta menaa da kisee:
"Ikii daba see bagee kuwa daamaa,
ikii ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo
enaataa eetuyaa bagee yoka ede nao.
21 Ikii eto kiipaa naadi kegea bagee yuwa daamaa,
ikii bekataa, pesee kaatagea yoka ede nao.
Ikii eto yegee taakea bagee yuwa daamaa,
ikii kea seamoo taatagea yoka ede nao.
22 Ikii Mée Yogaa mee yaato bagee kemaata mée me
kibe kaano ma, kiwigintagaano ma, kiwisineano ma, ikii
pedeo ekaa yago bagee yoka naadi kibadiino ma kuwa kikoo
taapea kuwa koosi, ede nao.
23 Mikee, ikii koogo makii taa see kaa toowoo setaa to
mokoo da mee ebo, epoo to wodoo topa yoka mée me ikii
pedeo kikiyaayaa naagoo ede ma, ede ma wanea-wanea,
otoo-otoo taai. Mée me kisee pedeo kiukuwagee taapea
kuwa ko idukaa okoo me bagee me miya nabi bagee eboo
yuwa maa diya kisee pedeo yaukuwagee siwoo seta yoka
dimi se nagimaai.
24 Kiya ikii eto kiipaa kepe yago bagee kuwa yaai,
ikii me ede kiyaa agiyoo kuwa masemaagea yoka sikii,
kaama taa.
25 Ikii eto kiipaa naano agiyoo bekataa, pesee see bagee
kuwa yaai,
epeekaa ko ikii naadi kiwoo taatagea.
Ikii eto kiipaa kea segee see bagee kuwa yaai,
ikii dimi gaagaa, yegee siwoo taatagea.
26 Mée uduma ikii kiapaagee taa see kuwa yaai. Kuwa
kiapaagee taa see bagee kuwa idukaa okoo me bagee yuwa
miya nabi poga-poga bagee yuwa yaapaagee seta yoka yaai,
daamaa nekeenii."

Yape bagee miya epa kisi naadi topeta menaa
Mat 5:38-48

27 "Kiya ikii Ni me menaa nayiitookea bagee kuwa Ni me
kisiino menaa mee ko kisee: Ikii ma yape kiyaa bagee kuwa
miya epa kaai, ikii be kigaayaa bagee kuwa miya daamaa
agiyoo yaukuwaai.

6:21 Luk 1:53 **6:23** Kis 5:41, 1Pet 4:14 **6:24** Luk 12:16-21, 16:19-25

28 Pedeo ayaa kidootaayaa bagee yuwa emaibo ebo masisi
naadi yaasii, bedaa kiwegee-wegee siyaa bagee yuwa miya
sembahyang yataai.
29 Naato yaato kona butuu to kaa yagaa kopaa ka-
tokoasiyaa bagee kuwa bedaa naato yaato miya katokoasi
yoka yaekeasii. Bedaa a me ebo dokaa da kamasiyaa bagee
paagoo a me mumaato dokaa da miya daamaa masisi yoka
yaekeasii.
30 Kaidimiyaa bagee yuwa uduma daamaa maniino too,
mée me kimasiyaa agiyoo kuwa bedaa neesi naadi se asii.
31 Ikii me mée me kisee naukuwagea naaki ou see gaayaa
agiyoo kuwa ikii me miya apanaa bagee yuwa paagoo
daamaa pee-yaukuwaai.
32 Ikii epa kigaayaa bagee yuwa too epa gaayu ko
Ogatamee me kiapaagee siyaa agiyoo da ye? Taa, epa
nagaayaa bagee yuwa too epa see dimii mee ko dimi pedeo
see bagee miya kisee dimii gaayaa yoka ikii kiapaagee siyaa
agiyoo se.
33 Bedaa ikii daamaa agiyoo kiukuwagee siyaa bagee
yuwa too ikii me okoo daamaa agiyoo yaukuwagee see
kuwa miya kiapaagee siyaa agiyoo da ye? Taa, dimi pedeo
see bagee yuwa miya kisee aaukuwagee siyaa yoka ikii
kiapaagee siyaa agiyoo se.
34 Bedaa ikii me kepe keedaa maniyaa kuwa ko 'Waa
bedaa nakadiipi yoka maniipa' see gaata kaama maniyaa
mee miya kiapaagee siyaa agiyoo da ye? Taa, dimi pedeo
see bagee miya waa bedaa nakadiipi yoka naadi kaama
aamanee siyaa yoka ikii miya kisee dimii se gaai.
35 Okoo kisee bagee kiya ikii gaayu ko ikii ma yape kiyaa
bagee kuwa epa kaai, daamaa agiyoo yaukuwaai. Keedaa
maniyaa agiyoo kuwa bedaa se niipi miya koosi yoka naadi
daamaa maniino too. Ogatamee Waa dimi pedeo bagee
miya, Waa paamee dimi taa see bagee miya kuwa uduma
Wa me epa yoka ikii miya kisee mée epa kiyu ko daamaa
ukuwataa to mokoo da ebo masiipea, ikii Asii-sege see Mée
me yogaanii yuwa kaapea.
36 Ikiitaagi me mée epa kegeeki see see ikii miya mée epa
kaai."

Mée si wigineai naadi topeta menaa
Mat 7:1-5

37 "Ikii me 'Waa kisee mée to, waa kisee apii to' see
pedeo-pedeo see kuwa se asii. Ikii kisee se asiyu ko
Ogatamee me 'Aa kisee mée to, aa kisee apii to' see kuwa
pedeo-pedeo see kuwa se kisiitagi. Bedaa 'Waa pedeo

6:28 Luk 23:34, Rom 12:14, 1Pet 3:9 **6:31** Mat 7:12

kaano daamaa' see kuwa miya si yawegaai. Ikii kisee si yawegayu ko ikii miya 'Pedeo kaano daamaa' see kuwa miya se kiwegaatagi. Mée me pedeo kikiyaayaa agiyoo kuwa yawisintagaai, epa yaekeasii. Ikii kisee ukuwayu ko ikii me pedeo ukuwata agiyoo yuwa kuwa miya kiwisintaata kaama epa kiekeasiitagi.

38 Mée okoo miya daamaa manii. Ikii kisee maniyu ko ikii miya daamaa masiipea. Ikii me masiipea yuwa kuwa ko ayaa pudii awemaata yuku-yuku naadi bedaa opa topa yuwa miya segea peeyaa mokoo ikii daamaa masiipea. Mee ko ikii miya mée okoo kaa yaukuwayaa see see Ogatamee Wa me miya ikii kaa kisee kiukuwaapi yoka daamaa nekeenii" see asigi.

39 Yesus me ebea-ebea menaa ena miya wegagi, mee ko kisee: "Emaa digiyoo see mée gaayu ko wa keta bedaa emaa digiyoo see mée ena ma eepeeyaa ye? Kisee eepeeyu ko ekea paaya enaataa komo yiba peeyaa, se maa?‡

40 Mena topetaa see bagee kuwa ebo, okoo me topetaa siyaa mée to mee peedi see kuwa taa. Kiya okoo daamaa tupiwoo naadi kaama sikii, ipi kiyaa wodoo too okoo me topetaa siyaa mée to see see kiyaa.

41 Ikii me apanaa bagee emaa togoo maga ponee peedii to yadeetaa see kiya kaasee kaa aa ekaato emaa togoo piya tukuu to ebo mee nekeeniino taa ya?

42 Kaasee a me apanaa bagee ena asiino, 'Meede, a me emaa togoo maga ponee peedii to mee kamaseepeasiinaka' see asiyaa kiya aa ekaato emaa togoo ebo mee piya tukuu to mee topa see kuwa nekeeniino taa ya? Yaai, aa mée deebaa see mée to, aa ekaato emaa togoo piya tukuu to mee keta badeepeasii, kaama too aa diino keago kaape yoka apanaa bagee emaa togoo maga ponee peedii to mee yamaseepeasiyaa.§

43 Daamaa piya wodoo to kaa pedeo poo se ekayaa, bedaa pedeo piya wodoo to kaa daamaa poo se ekayaa.

44 Piya wodoo to daamaa see piyaa miya, pedeo see piyaa miya kuwa poo ota yuwa deeta kaama too yanekeeniyaa.

6:37 Mat 18:21-35, Luk 17:3 **6:38** 2Kor 9:6-8, Plp 4:19 ‡ **6:39** "Ekea paaya komo yiba peeyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Ogatamee me menaa ewo see mée wa me topetaa see menaa yuwa miya pedeo yoka wa me topetaa see mée ma ekea paaya pedeo kiyaa see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa kuwa. **6:39** Mat 15:14 § **6:42** "Aa ekaato emaa togoo ebo mee piya tukuu to mee keta badeepeasii" see mee mena nekeeniino yaato ko a me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa keta ekeasii naadi ebea-ebea menaa mee. Ekeata kaama too a me apanaa bagee paagoo "A me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa ekeasii" see pe-asiyaa.

Takuu yago piyaa kaa ara poo se daayaa, takuu yago boo
kaa anggur poo se daayaa.
45 Mee mokoo miya ebe kaa wegayaa menaa kuwa dimi
yiba gaata-gaata yuwa me too mena wegayaa. Dimi daamaa
bagee gaayu ko dimi yiba daamaa menaa eebaa maataata
kemaata daamaa menaa too wegayaa. Dimi pedeo bagee
gaayu ko dimi yiba pedeo menaa eebaa maataata kemaata
pedeo menaa too wegayaa."

Ee kabo toma wiya ebea-ebea menaa

46 "Ikii me Anii 'Tuhan, Tuhan' see ekaa naweegeekea kiya
Ni me kisiyaa menaa kuwa ikii se naukuwataa see kuwa
kaasee kaa ya?
47 Kuwa Ni paagoo meemaata kaama Ni me menaa
daamaa nayeewoo, naukuwawoo siyaa bagee kuwa okoo
kaa ebea-ebea menaa mee ko kisee:
48 Kuwa bagee yuwa ee maayaa bagee mokoo. Maga
semoo yiba ekegakomeeta kaama oma dagii da kaa ee
daamaa maataayaa. Ee maataata kaama ebo uwoo ee to
kaa degaaweega naaki ee to daamaa maataata yoka makii
taa, bogoa se peeyaa.
49 Kiya Ni me menaa yeegea kiya se ukuwayaa bagee
kuwa ko okoo kaa ebea-ebea menaa mee ko kisee: Okoo
kabo magaano taa, aii magaa da kaa ee maataayaa bagee
yuwa mokoo. Ebo uwoo ee to kaa degaaweega naaki ee to
moga kabadoo peeyaa, umina pedeo kiyaa, see kuwa" see
asigi.

7

Okaa yago bagee me eboo ena me Yesus mikee gaata menaa

Mat 8:5-13, Yoh 4:46-53

1 Yesus me kuwa menaa kuwa mée yuwa eewegamaata
kaama peedoota Kapernaum magaa kaa peemaagi too ko
2 Roma kaa bagee eboo ena, okaa yago bagee me eboo
tupi. Wa me agiyoo yaokagee see mée ena, wa me esee epa
gaataa see mée waa ikiyoo kaa bogaano see koo taaki.
3 Kuwa kaboo da wa me Yesus kaa kaama menaa yeeta
kaama wa me Yahudi kaa ebo bagee wiya, wedo paagoo
asiino, "Ikii peedoota Yesus paagoo kisee pe-naasii: 'Ni me
agiyoo naokagee see mée mee ikiyoo yataa kiyaase yoka
meei see kasigi' see pe-naasii" see asigi.
4 Okoo Yesus paagoo peemaata kaama omaago ma yaasi-
ino, "Wa me kasigi menaa kuwa A me yaukuwaano daamaa.

6:45 Mat 7:16-20, 12:33-34 **6:46** Mat 7:21-23 **6:49** Yak 1:22-25

5 Waa ko inii Israel bagee epa mée gaataa see mée yoka,
bedaa inii me sembahyang segee see ee mee maataame
kuwa miya wa me mée tabogetaa see mée yoka daamaa
yaukuwaai" see asegea.
6 Yesus ma okoo paaya epo peedoota kaama ekaapa see
yoo peemaaga too ko mee okaa yago eboo me wa me epa
see bagee yuwa wa me menaa yadoosi naadi "Yesus paagoo
pooi" see asigi. Okoo Wa paagoo peemaata kaama asiino,
"Eto ko wa me kasigi menaa kuwa ko kisee: 'Neataagi, Aa
ko ebo, anii peedi yoka Aa ni me ee yiba nameekee se.
7 Kisee kemaata anii A paagoo kameekee miya pedeo yoka
A me mena ena too too nawegatagaai, mee ikiyoo mikee taa
kaapi.
8 Mee ko ani asii eboo miya agoo. Okoo me menaa anii
yayiino too. Bedaa ani miyoo okaa yago bagee miya topea.
Ni me menaa okoo miya nayiino too. Kisee ani me mée
waa ena "Pooi" see asiyu ko waa peeyaa, bedaa mée ena
ma "Meei" see asiyu ko miyaa. Anii ni me agiyoo naokagee
see bagee paagoo miya "Kuwa agiyoo kuwa naukuwaai" see
asiyu ko naukuwataa see. Aa miya kisee asiyaa see Mée
yoka A me mena me too sikii' see kasigi" see asegea.
9 Yesus me kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimaano ebo
kaa ikigi maataata kaama Wa sekaataa bagee yuwa asiino,
"Ani me kisiino ko: Mee mée mee wa too esee miya nao see
nagaataa see mée. Israel bagee kuwa mee see see mée ena
ma Anii diino taa, Anii ewo" see asigi.
10 Kuwa yaasegea bagee yuwa metaki peedoota ee kaa
peemaagea naaki mee agiyoo yaokagee see mée to ikiyoo
taa keepeasigi.

Yesus me api miyaa ena me yogaa mee boota kaama aya andoo yapeeyaata menaa

11 Omegee naadi kaawaa ena Yesus ma, Wa me topenaa
see bagee yuwa ma, apanaa bagee eebaa kuwa miya okoo
paaya epo peedoota Nain magaa kaa
12 wagee kenee to kaa peemaagi too ko kiyoo bagee yuwa
mée bootaa da doopegeekea. Mee bootaa da ko api miyaa
ena me ena too too yogaa, paayogaa yogaa. Okoo kiyoo
bagee okoo mée eebaa okooto ma epo enaataa peetaakea.
13 Tuhan me mee apii epa nao naadi "Aa si yegee taai"
asigi.
14 Waa peedoota amoo, bootaa da dootaakea keagee da
kaa pe-yaadeegi naaki dootaakea bagee yuwa tuguunegea.
Wa me asiino, "Egaanaa da aa eto kiipaa aya andoo pooi"
asigi naaki

15 taka ena bootaa da anoogeeta kaama mena wegagi.
Yesus me okooto paagoo pee-yaekeasigi.

16 Kiyoo topea bagee yuwa uduma dimi oogea naadi
Ogatamee yaapaageekea. "Sooi, ebo nabi bagee ena inii
paagoo meemaagi nao" see asegea. "Ogatamee inii Wa me
bagee daba mée daagimaa peeyaabuu taano see naadi migi
nao" see asegea.
17 Yesus me kuwa ukuwapi-ukuwapi menaa doodoota
Yudea wee kaa magaa ma, mee gebo kaa magaa ma uduma
eewegakomeegea.

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me Yesus apaadeeta menaa
Mat 11:2-19

18 Kuwa kaboo da uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee
wa me topetaa see bagee yuwa Yesus me koo senaa seta
menaa yuwa doodoota wa paagoo eewegagea.
19 Wa me topetaa see bagee wiya "Meei" asigi. Wa me
Tuhan apaadiino menaa ena agoo naadi kaama ekea asiino,
"Ekea peedoota Yesus paagoo kisee pe-naasigii: 'Yohanes
me kasiino ko "Idukaa kaama meetagi see wegawoo seta
Mée mee Aa ye, apanaa bagee ena kaata ye?" see kasigi' see
menaa kuwa pe-naasigii" see asigi.

20 Ekea kuwa menaa doodoota Yesus paagoo peemaata
kaama asiino, "Neataagi, wae. Uwo mée yatukumeta mée
Yohanes me mena ena 'Pe-naasigii' see mée asigi naadi A
paagoo mege. Wa me kasiino ko 'Idukaa kaama meetagi
see wegawoo seta Mée mee Aa ye, apanaa bagee ena kaata
ye?' see kasigi" see asegea.

21 Kuwa kaboo da Yesus me ukuwaaniyaabuu taaki agiyoo
yuwa eebaa, kuwa ko kisee: ikiyoo deei-deei taa see agiyoo
yuwa eebaa yataa kiyaabuu sipi, paa yuwa yaabagaapii sipi,
emaa digiyoo bagee miya emaa daamaa yakiyaabuu sipi,
see kuwa.
22 Kisee kemaata Wa me asiino, "Ekea me yeetaa, dee-
taa see yuwa kuwa Yohanes pe-asii. Kuwa ko emaa
digiyoo bagee diino keago kedaakea, oogimaata bagee bado
petooniyaata daamaa peenaakea, esee pedeo abuu meanee
see bagee yuwa abuu taa kedaakea, apa takiinta bagee mena
daamaa yeegea, boota bagee aya andoo peegea, daba bagee
yuwa paagoo daamaa etokaa menaa kuwa eeweganaakea.

7:22 Yes 61:1

23 Dimi wiya taa, Anii mikee nao naadi se naekeasiyaa
bagee kuwa daamaa, ede nao. Kuwa menaa uduma Yohanes
paagoo pe-asii" see asigi.*
24 Yohanes me menaa yadoopea bagee yuwa pe-seomegea
kaboo Yesus me mée yuwa paagoo Yohanes kaa menaa
eewegaano see naadi asiino, "Ikii ebo mee maga ugii da
kaa Yohanes paagoo peegee semea kuwa maagiyoo diino see
naadi peegee semea ya? Aii boo kabagaa da bo me maki-
makaa taaka see kuwa diino see naadi peegee semea ye?
25 Taa yoka maagiyoo diino see naadi peegee semea ya?
Diino disi see dokaa maanaa see mée ena diino see naadi
peegee semea ye? Taa, kisee daamaa dokaa maanaa see
bagee kuwa ebo tookee bagee me ebo see ee kaa ede ma,
ede ma too omegee, toogee siyaa yoka
26 ikii maagiyoo diino see naadi peegee semea? Nabi
bagee diino see naadi ye? Mikee, waa nabi bagee kiya nabi
bagee asii eboo.
27 Kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba Yohanes kaa uwa
daata menaa ena idukaa ebeamaata, mee ko kisee:
'Ni me menaa naweganaa taano mée ena wa keta pooi see
kaasiita,
A me poono etaa da mee wa me daamaa kamasiitagi'
see menaa ebeamaata. *Mal 3:1*
28 Ani me kisiino ko: Idukaa kaama eto too mée tomaa-
tomaa kuwa uduma Yohanes wa too ebo kiya eto kaama
wodoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo daba
tuyaayaa bagee kuwa uduma ebo. Okoo uduma, esee daba
see bagee miya, esee daba see apii miya kuwa uduma
Yohanes asii esee ebo kegea" see asigi.
29 Kuwa bagee uduma kuwa menaa yeegea, pajak kepee
yamasegee see bagee miya yeegea. Okoo ko Yohanes me
uwo yatukumeta bagee yuwa, Ogatamee me ukuwayaa
agiyoo yuwa uduma mikee topoo too see kuwa gaayaa
bagee yuwa.
30 Kiya Parisi kaa bagee yuwa ma, Musa me menaa
mée topetaa see bagee yuwa ma kuwa Yohanes me uwo
yatukumaano taa see bagee yuwa. Uwo natukumaano
kuwa be kemaata Ogatamee me kisee daamaa kiukuwaapa,
kisee daamaa kikiyaapa see menaa kuwa miya okoo be.

---

* **7:23** "Dimi wiya taa see bagee kuwa ede nao" see menaa mee ko 'Idukaa kaama Ebo Kristus see wegawoo seta Mée mee ko Yesus mee too yoka' see gaayaa bagee kuwa. Yohanes waa digiyoo ee yiba totaaki too wa me gaano, 'Wodopasi yaato ukuwaandaa taata yuwa kuwa Yesus me moga ukuwaaniyaano taa yoka Waa mikee Ebo Kristus ye, taa ye?' see dimii gaagi. Kiya Yesus me kisee dimi wiya kuwa ekeata mikee nagaawoo taai naadi aseta menaa mee. **7:29** Mat 21:32

31 Bedaa Yesus me asiino, "Etokaa bagee kuwa kaasee
bagee yuwa naa ya? Anii okoo kaa ebea-ebea menaa ena
mee ko kisee:
32 Okoo ko yoga tabaa da pasar kaa animaata ebaa-ebaa
siyaa mokoo. Yoga peedi noonaa me apanaa yogaa yuwa
paagoo asiyaa menaa ko 'Inii ikii paagoo kaado kiibaa-baa
sepe kiya ikii ede ma, ede ma mée eewasiino miya be, otoo-
otoo taano miya be. Bedaa "Niiyegee taai" see kisiyaa miya
ikii inii ma epo enaataa yegee taano be, ikii me kisee mée
wisinegea' see asiyaa.†
33 Mee mokoo miya etokaa bagee yuwa me wisineekee
too. Mee ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes waa naano
agiyoo naano dimii too see mée se kiya, anggur poo uwoo
miya se notaa kiya ikii me wisinegee semea. 'Waa paa yago
mée to' see yawegagee semea.
34 Mée Yogaa mee miya wisinegeekea. Waa ede ma
naano agiyoo eenotaa, anggur poo uwoo miya eenotaa see
kuwa ikii dimi nagimaakee kaa wegaano, 'Mee mée mee
deeweei. Naano agiyoo naano dimii too, uwo miya naano
omaago. Pajak kepee yamasegee see bagee ma, apanaa
dimi pedeo see bagee ma epo eenotaa see mée to yaai' see
yawegageekea.
35 Etokaa bagee me kisee mée wisinegeekea kiya mée
ena me daamaa ukuwanaa siyaa agiyoo kuwa kaa kaama
mée me 'Mikee, kuwa ko Ogatamee Wa me ipi dimii
kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii' see kuwa yane-
keeniyaa" see asigi.‡

Pedeo see apii ena me wunu daamaa uwoo Yesus kaa yakabagekomeeta menaa

36 Parisi kaa bagee ena ekaa da ko Simon wa me Yesus
asiino, "Aa ni me ee kaa meei, mée yuwa ma epo enaataa
naano agiyoo kaanaanaka yoka" see asigi. Yesus peedoota
ee kaa peemaata kaama okoo ma epo naano see naadi
animaayu.
37 Kuwa kaboo da mee magaa kaa pedeo ukuwanaa see
apii ena topa. Mée me "Yesus mee Parisi kaa mée to me ee

---

† **7:32** "Ikii inii ma epo enaataa ede ma, ede ma mée eewasiino miya be, yegee taano miya be" see aseta menaa mee ko Israel bagee noonaa miya kisee. Okoo me Yesus ede ma, ede ma epo eenaano kuwa miya be, Yohanes ma epo enaataa naano agiyoo tapoo toono kuwa miya be, ekea paaya be. Kuwa me kemaata Yohanes me menaa miya be, Yesus me menaa miya be, ekea paaya be kegea.
7:34 Luk 15:1-2, 19:7 ‡ **7:35** "Ogatamee Wa me ipi dimii kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii" see mee mena nekeeniino yaato ko Yohanes ma, Yesus ma ekea me daamaa ukuwanaa seta agiyoo kuwa kaa kaama ekea aii ewo see bagee wiya se kiya mikee Ogatamee yaato bagee ii see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

kaa naano agiyoo okoo paaya notaakea" see wegagea menaa
kuwa wa me yeeta kaama mee ee kaa wunu daamaa see
uwoo otaawee ena doomaaga.
38 Yesus okoo to kaa meemaata kaama yiinaageeta
yegeeka. Yegee uwoo yuwa Yesus me badoo da kaa
eseaneeka. Edooyuu yuwa me Wa me badoo da kaa yegee
uwoo yuwa yawonakomeeta kaama badoo da kaa ebe
duuduuka, wunu daamaa uwoo doompa yuwa miya badoo
da kaa yakabagekomeega.
39 Mee Parisi kaa mée to, Yesus meei aseta mée to mee wa
me mee apii to me ukuwaga yuwa deegi. Wa me dimi yiba
gaano, 'Yaai, Yesus mee mikee nabi bagee naaki mee Waa
yaadeeka apii mee ko pedeo ukuwanaa see apii to yaai see
nekeeniyaa' see gaagi.
40 Yesus me asiino, "Simon, aa mena ena kasiinaka" asigi
naaki "Guru, daamaa naawegaai" asigi.
41 Yesus me ebea-ebea menaa kaa asiino, "Mée ena me
mée ekea wiya kaa okaayoo ekea kaa agoo see menaa
kasiinaka. Kuwa mée wiya kuwa ena ko ebo kepee, ogei
me badoo idibi masigi, ena mee gaasi taa badoo (50) too.
42 Omegee naadi ekea wiya okaayoo yatakeasiino kana,
si yakademaayaa yoka kuwa okaayoo ekea paaya wa me
yawisintayu, see kuwa. Eto ko mee ebea-ebea menaa yiba
kuwa mée wiya ekea me mee okaayoo yawisintaagi mée to
mee paamee, epa dimii agoo kiya maamee me paamee, epa
dimii mee ebo kiyaa? Aa kaasee gaage?" see asigi.
43 Simon me asiino, "Mee okaayoo eebaa agoo see mée to
me okaayoo ebo nawisintaagi nao naadi paamee, epa dimii
mee ebo kiyaa" see asigi. Yesus me asiino, "A me wegage
kuwa mikee wegage" see asigi.
44 Yesus me mee apii emaa wugitaata kaama Simon
asiino, "Mee apii mee deede. Anii yumakaa a me ee kaa
meemaaga kaboo Ni me badoo yuwa nawetogeano uwoo
aa nawugimagaano taa kepe kiya mee apii wa me yegee
uwoo yuwa me Ni me badoo yuwa nawetogemaata kaama
edooyuu yuwa me nawonakomee sepa.
45 Bedaa Anii meemaaga kaboo a me ebe naduuduu taano
miya taa kepe kiya wa me too Anii meemaata kaama kisee
too Ni me badoo yuwa kaa se daata maamaa ebe naduuduu
sepa.
46 Bedaa a me Ni me mumoo to kaa minyak uwoo peenaa
miya nakabageano taa kepe kiya wa me too Ni me badoo
yuwa kaa wunu daamaa see uwoo nakabagepa.

7:37 Mat 26:7, Yoh 12:3 **7:42** Mzm 32:1-2

47 Kisee kemaata Anii mena ena kasiino ko: Wa me pedeo
ukuwanaa seta agiyoo eebaa yawisintaaga kuwa kaa wa me
epa nagaano dimii mee ebo. Kiya pedeo agiyoo peenaa
too ukuwata see bagee kuwa gaayu ko kuwa peenaa too
ukuwata agiyoo yawisintaata kaama wa me paamee naadi
epa dimii mee ebo se, peenaa too kiyaa, see kuwa naadi
kasega" see asigi.§
48 Yesus me mee apii to asiino, "A me pedeo ukuwanaa
segee sepe agiyoo kuwa umina kawisintaata epa
kaekeasega" see asigi.
49 Kiyoo Waa ma epo enaataa animaa totaakea bagee
yuwa me koogo aawegaa taano, "Mée me pedeo ukuwata
agiyoo yuwa yawisintaata epa yaekeasiino kuwa Wa me se.
Waa kaasee mée?" see aawegaakea.
50 Yesus me mee apii to asiino, "A me mikee nao see
nagaano dimii mee me eto ko a kaa menaa kuwa taa, daba
daagimaa peege yoka koogo pooi" see asigi.

8

Yesus sekaataa peenaa see apii ekaa yuwa

1 Omegee naadi Yesus mee ebo magaa kaa miya, peedi
magaa kaa miya Wa me daamaa etokaa doometa menaa,
Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa eewe-
ganaaki. Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya miya
Wa sekaataa peenaakea,
2 api noonaa miya epo enaataa peenaakea. Kuwa apii
kuwa ko Wa me paa yuwa ma, ikiyoo, kisee okoo kaa
meanee seta agiyoo kuwa miya yataa kiyaata. Ena mee ekaa
da ko Maria, waa Magdalena see ekaa miya munta mee. Wa
kaa paa petoo yaabagaapeata apii.
3 Ena mee ekaa da ko Yohana, waa Herodes me ee kaa
agiyoo yadeetaa see mée Kusa me apimee. Bedaa ena mee
ekaa da ko Susana. Apanaa apii noonaa miya agoo. Kuwa
apii yuwa okoo me kepee yuwa Yesus ma, Wa me topenaa
see bagee yuwa ma okoo me gaano pedeo agiyoo edaasi
naadi kepe aii manegee siwoo segee seta.

Poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebea menaa
Mat 13:3-9, Mrk 4:1-9

4 Kuwa kaboo da mee magaa gebo kaa bagee okoo mée
eebaa Yesus paagoo kutuukea. Wa me ebea-ebea menaa
ena eewegaano ko kisee:

---

§ **7:47** Yumakaa Yesus me ebea-ebea menaa kaa okaayoo eebaa yawisintaata mée to me paamee, epa dimii ebo kiyaa. Mee mokoo miya mee apii to me pedeo ukuwanaa sepa agiyoo eebaa kuwa Yesus me yawisintaagi kuwa kaa wa me Yesus paamee, epa dimii mee ebo kega. **7:49** Luk 5:20-21

5 "Mée ena gandum poo keepa sigimenaa taano see naadi
peegi. Keepa sigimenaaka too ko noonaa etaa da kaa
eseaneeka. Eseanta kaama mée me bado batagi-patagi
naadi bedo yuwa me nootaagea. 6 Bedaa noonaa oma
agoo see magaa kaa eseaneeka. Iyaga naaki maga gee kaa
kemaata wii kedaaka.
7 Bedaa noonaa miya takuu uwaa yiba eseaneeka. Iyaga
kiya boo aatakiika naaki egaapeasega.
8 Mee kaama too noonaa yuwa daamaa magaa kaa
eseaneeka. Iyata kaama poo ekaga naaki poo ukuu ogei
me badoo ekadaaka, see kuwa" see wegagi. Kuwa menaa
wegamaata kaama bedaa mena ebo kaa "Apa agoo see
bagee daamaa yii" see asigi.

Poo keepa ebea-ebea menaa mee mena nekeeniino yaato ase-maneeta menaa
Mat 13:10-23, Mrk 4:10-20

9 Yesus me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Kuwa A
me ebea-ebea menaa kaa wegape menaa kuwa nekeeniino
yaato kaasee?" see asegea.
10 Wa me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa
menaa kuwa idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa. Eto
ikii kuwa menaa daamaa nekeeniino dimii mee kineegi kiya
apanaa bagee ipi kiyaano taa. Anii okoo paagoo ebea-ebea
menaa kaa eewegageeka mee ko
Okoo deegea kiya se deesi naadi, bedaa okoo mena yeegea
kiya se nekeensi naadi *Yes 6:9-10*
Anii okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa eewegageeka.*
11 Mee yumakaa ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato
ko kisee: Poo keepa kuwa ko Ogatamee me menaa ebea-
ebea mee.
12 Etaa da kaa eseanee naadi bedo yuwa me nootaagea
kuwa gaayu ko Ogatamee me menaa yeeyaa bagee kiya Iblis
me okoo mikee nao see gaata kaama daba daagimaa poopea
yoka naadi okoo me dimii yiba sigimpea yuwa yamasedoo
peeyaa, see ebea-ebea mee.
13 Oma dagi kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da
yeeta kaama moga ede ma, ede ma masiyaa bagee yuwa
mokoo kiya okoo manii da taa yoka okoo maamaa mikee se
gaawoo siyaa. Gaadee siyaa agiyoo miyaa kaboo okoo kuwa
menaa moga ekeata peeyaa, see ebea-ebea mee.
14 Takuu uwaa yiba eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa
da yeegea kiya omegee, toogee naadi mée me dimi-pami

* **8:10** Yesus me "Anii okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa eewegageeka" see asigi menaa mee ko okoo Ni yaato taa see bagee yuwa yoka naadi mani menaa kuwa awee da kaa si yakiyaayaa, see menaa mee.

kuwa me mee menaa da dapimeekee. Kuwa ko okoo me
umiino, toono yiba gaagaa dimii mee ma, kepe ou, agiyoo
ou dimii mee ma, otoopa ede ma, ede ma segee see dimii
mee ma kuwa me mee menaa da egadaa naadi kaama okoo
poo ekaano taa see wodoo yuwa ebea-ebea.
15 Daamaa magaa kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko
menaa da dimi daamaa kaa yeemaata kaama dimi yiba
maamaa peneata umiwoo, toowoo siyaa bagee yuwa ebea-
ebea. Okoo makii taa, kuwa menaa kisee too doowoo naadi
kaama poo daamaa ekadaa siwoo siyaa bagee kuwa, see
ebea-ebea menaa mee."

Yesus me menaa daamaa yeesi naadi topeta menaa
Mrk 4:21-25

16 "Pelita biyaa iyaata kaama otaawee me apumaakee se,
mée me ometaa see keagee da miyoo taa aii ekeasiyaa mee
miya se kiya mee ee yiba seemiyaa bagee uduma daamaa
awee da kaa deesi naadi biyaa maagee yoo pakaa-ekeasiyaa.
17 Mee mokoo miya idukaa kaama booniwoo seta menaa
kuwa uduma awee da kaa kedaa taapa, bedaa mée paagoo
eewegaano taa menaa kuwa ipi kiyaabuu taapea.
18 Kisee kemaata ikii me nayeetaa see menaa kuwa
daamaa ipiipi nekeenii. Kuwa menaa agoo kiyaa bagee
yuwa bedaa noonaa ma masiipea kiya taa kiyaa bagee yuwa
okoo me peenaa kiyaa yuwa miya yamasegeeyaa" see asigi.†

Yesus ma ena kenaa bagee kuwa maamee nuwaa see kuwa nekeensi naadi menaa
Mat 12:46-50, Mrk 3:31-35

19 Kuwa kaboo da Yesus me okooto ma, menaanii yuwa
ma kuwa meemaagea kiya mée sipi naadi Wa paagoo poono
naka.
20 Mée me Yesus asiino, "Deede, abaayo ma, agaabee
nokaa yuwa ma kuwa meemaata mena kaawegaano see
naadi yoo da kaa kadiitoo taakea" see asegea.
21 Kiya Wa me asiino, "Nibaayo nokaa yuwa ma, neebee
nokaa yuwa ma kuwa ko Ogatamee me menaa yayeemaata
kaama daamaa yaukuwataa see bagee kuwa" see asigi.

Yesus me Galilea pikuu da kaa bo taa kiyaata menaa
Mat 8:23-27, Mrk 4:35-41

8:16 Mat 5:15, Luk 11:33 † **8:18** "Kuwa menaa daamaa agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea" see menaa mee ko okoo kuwa yeetaa see menaa daamaa peneata doowoo siyaa bagee kuwa bedaa maamaa agoo kedaa taapea, maamaa ipi kedaa taapea yoka naadi aseta menaa. **8:18** Luk 19:26, Yoh 15:2 **8:21** Luk 11:27-28, Yoh 15:14-15

22 Kaawaa ena Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa
ma epo koma kaa pakaanta kaama "Piku asii yaato pookee"
asigi. Peedoota
23 uwo pikuu da taa peetaaki too Yesus Waa toomoo umpi.
Kuwa kaboo da taa ko bo ebo mega. Biku-biku miya ebo
kega naaki komaa da uwo pudii sepegeeka.
24 Wa me topenaa see bagee yuwa yaai naadi Yesus
maanegea. "Ei, Tuhan, inii uwo poonakea yoka" see asegea.
Waa anoogeeta kaama "Koogo sikiinii" asigi naaki bo siki,
biku-biku taa kega.
25 Wa me okoo asiino, "Ikii kaasee dimi Ni kaa nam-
agaano taa kepea ya?" see asigi. Okoo weda kaa dimi
nagimeamookea. "Mee kaasee Mée? Wa me omaago ma
asigi naaki biku-biku, bo kisee agiyoo kuwa Wa me menaa
daamaa yayiino too" see aaseekea.

Paa agoo see mée ena Yesus me paa eebaa yaabagaapii seta menaa
Mat 8:28-34, Mrk 5:1-20

26 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo
enaataa Galilea piku asii yaato Gerasa magaa kaa peemaata
kaama
27 maayoo kaa eseanigi too ko paa agoo see mée ena migi.
Waa idukaa kota kaa bagee kiya eto ee kaa se ometaa, mée
ogopa beapa yuwa yiba waa má tago see omegee see mée.
28-29 Wa kaa paa maamaa tawagee segee naadi kaama mee
mée to omaago kiyaata. Mée me pose onee me gadimeeii
naadi diitoo segee see kiya kuwa onee yuwa daatagaa naadi
mée taa magaa kaa paa me abaganaa see, waa kisee mée
to.
Wa me Yesus deeta kaama kataa-kataa sedoota Wa paagoo
mumo maga kaa ekeasigi. Yesus me "Mee mée to ekeata
kaama pooi" asigi naaki mena ebo kaa asiino, "Ei, Yesus,
Asii-sege see Mée Ogatamee Yoopaa. Aa ma anii mapea
menaa agoo? Anii yaai-yaai ma, boodi ma kuwa se nakiyaai
naadi kasega" see asigi.
30 Yesus me "A ekaa da maamee ya?" asigi naaki "Inii ekaa
da ko Legion, Paa Ebo Etaa see ekaa mee" see asigi. Waa paa
maamaa eebaa kemaata kisee asigi.
31 Okoo me asiino, "Paa yuwa dooyamoo taa see komoo
yiba kitaa seemedaa taai see mée se asii" see maamaa
asegea.
32 Kuwa kaboo da woo kaa naa kaa kuyee da kaa
ekena eebaa ebo etaa maga notaakea. Paa yuwa me

8:25 Mat 14:31

maamaa aseekee kaa "Inii kuwa ekenaa kuwa yiba pakaa-
seemaanake yoka kitaa mée seemiyaai" see asegea. Yesus
me "Daamaa, peeweei" asigi naaki
33 paa yuwa mee mée to yiba kaama peedaa naadi ekena
yuwa yibaa taa pe-seemedaakea. Seemedaa naadi kaama
egoowee gidumedoota piku yiba dugumedaakea.
34 Kiyoo ekena munitaa see bagee yuwa me kisee deegea.
Okoo yaai naadi kuwa menaa yuwa doodoota mee magaa
kaa bagee ma, gebo kaa bagee ma kiyoo-kiyoo eewe-
ganaakea.
35 Mee magaa kaa bagee kaasee ukuwaanega naadi
medaakea. Yesus paagoo peemaagea naaki mee paa
yaabagaapeasigi mée to doka maataata kaama Yesus me
badoo da kaa aii toomuu taaki, taki-takii miya taa kega.
Okoo wedaagea.
36 Yumakaa ukuwapi-ukuwapi yuwa deepea bagee yuwa
me "Wa me kisee paa yaabagaapeasigi, kisee daamaa
yakiyaagi" see menaa kuwa eewegagea.
37 Kuwa Gerasa magaa kaa bagee uduma wedaagea yoka
Yesus paagoo "Aa kiyoo se naatooi" see asegea. Yesus bedaa
mee komaa da kaa pakaanta kaama poono see kaboo
38 mee paa yaabagaapeasigi mée to me "Anii miya
meenaka" see menaa maamaa asigi.
39 Kiya Yesus me asiino, "Ee kaa pooi. Ogatamee me
daamaa kaukuwapi menaa kuwa pe-eeweganaa taai" see
asigi. Kisee asigi naadi waa peedoota mee magaa kaa
bagee yuwa paagoo kiyoo-kiyoo "Yesus me kisee daamaa
naukuwapi" see menaa eeweganaa segee seta.

Yesus me tadaa too pege-pege see apii ena tadaa yataa kiyaata kaama yoga ena miya aya andoo peeyaata menaa
Mat 9:18-26, Mrk 5:21-43

40 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo
enaataa uwo asii yaato metaki peemaaga too ko mée okoo
eebaa topea. Okoo me Yesus mee mani meepi ye naadi
maamaa diitookea. Waa meemaagi nao naadi ede kaa Wa
paagoo yigimeeiikea.
41 Kuwa kaboo da mée ena, mee magaa kaa sembahyang
segee see ee kaa eboo mee Yesus paagoo migi. Wa ekaa da
ko Yairus. Yesus paagoo meemaata kaama Wa me badoo da
kaa esee-kudiinta maamaa aseekee kaa "Ni me ee kaa moga
meei" asigi.
42 Wayoopane mee, tahun gaasi ma wiya mokoo ometa
see yogaa, wa me ena too too yogaa mee bogaano see kooka
yoka moga misi naadi asigi.

Kisee asigi naadi Yesus Wa me ee kaa peetaa, mée eebaa
miya Wa paagoo me-yigimeeii naadi sipintaagea.
43 Kuwa epo peegea bagee tabaa da api ena miya kitaa
peega. Waa tahun gaasi ma wiya kisee too tadaa peegee
see apii. [Mee meanee see agiyoo kaa kepe uduma dokter
paagoo tameepeata kiya mee agiyoo taa kaano taa.]
44 Yesus oko yaato kaama Wa me doka otoo to pee-
yaadeega naaki taka ena tadaa sikiinega.
45 Mee agiyoo taa kega kaboo Yesus me asiino, "Maamee
me nayaadeegea naa ya?" asigi kiya okoo me "Anii se, anii
se" see wegagea. Petrus me asiino, "Mée maamaa eebaa A
paagoo yigimeeii naadi sipintaagea kuwa me" see asigi.
46 Kiya Yesus me asiino, "Ni me pesee agiyoo kuwa noonaa
peega yoka mée me Anii nayaadeegea ii see kuwa Anii
nekeenega" see asigi.
47 Mee apii me Yesus yaadee sepa mee koogo se boone-
maayaa naadi weda ebo kaa totomo ma Yesus paagoo esee-
kudiinta toomuuka. Wa me mée uduma paagoo asiino,
"Anii kisee agiyoo meanee taaka yoka Yesus yaadeega.
Yesus yaadeeyaa naaki taka ena tadaa kuwa sikiinega" see
menaa kuwa ase-maneega.
48 Yesus me waa asiino, "Niyoopane, a me mikee nagaano
dimii mee me a kaa meanee taa see agiyoo kuwa taa kega,
daba daagimaa peege yoka koogo pooi" see asigi.
49 Yesus kuwa menaa asetaaka too ko mée waa ena
Yairus me ee kaa kaama meemaagi. Wa me Yairus asiino,
"Ayoopane mee booga yoka wisintagaai, Guru mee a me ee
kaa badaa se magaai" see asigi.
50 Kuwa menaa yuwa Yesus yeeta kaama Yairus asiino,
"Aa se wedaai, mikee nao see dimii mee too nagaai. Mikee
nagaata kaama waa daamaa kaapa" see asigi.
51 Muguu naadi Yairus me ee kaa peemaata kaama "Petrus
ma, Yakobus ma, Yohanes ma, okonaka yuwa ma kuwa too
ee yiba meei, ikii apanaa yuwa nakaayoo toomuu taai" see
asigi.
52 Mée okoo uduma yegee seamoo taakea kiya Yesus me
asiino, "Si yegee taai. Waa boopa se, toomoo ompa ke" see
asigi kiya
53 okoo me waa umina boopa naadi wisinegea yoo
yakeakea.
54 Wa me mee yogaa to yagaa da pe-peneata kaama
"Ukuyogaa peedii to aa anoogii" asigi naaki
55 taka ena dimi noogaa da seemeta kaama aya andoo
peega. Yesus me asiino, "Yogaa to naadi kaapa yoka naano
agiyoo manii" see asigi.

56 Okonaka dimi nagimegea kiya Yesus me asiino, "Kuwa
ukuwapa-ukuwapa kuwa mée se asii" see asigi.

9

Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa "Ikii kisee ukuwanaa, peenaa taai" see aseta menaa
Mat 10:5-15, Mrk 6:7-13

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya "Meei"
asigi. Meemaagea kaboo Wa me pesee agiyoo mantayu,
kuwa ko paa yuwa yaabagaapeasi naadi ma, bedaa mée
kaa meanee see agiyoo tomaa-tomaa kuwa yataa kiyaabuusi
naadi miya mantayu.
2 Yesus me okoo asiino, "Ikii peedoota mée paagoo
Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa eeweganaa taai,
ikiyoo yago bagee yuwa miya ikiyoo yataa kiyaabuu senaa
taai.
3 Tamo, ayaa, naano agiyoo, kepe, doka wiya, kisee agiyoo
kuwa se dogaai.
4 Ee ena kaa peemaata kaama okoo me ikii daamaa badaa
kimaapea kepa ko mee ee kaa too eeomegee, toogee taai,
apanaa magaa kaa peeyaa naagoo too pooi.
5 Maga ena kaa bagee yuwa me ikii badaa se kimaayu ko
ikii poono kaboo okoo gaamaasi naadi ikii badoo da kaa
maga ponee yuwa takadekumii" see asigi.
6 Kisee asigi naadi okoo maga wodegea. Okoo Yesus
me daamaa doometa menaa kiyoo-kiyoo eeweganaa seta,
ikiyoo yago bagee yuwa miya ikiyoo yataa kiyaabuu senaa
seta.

Herodes me dimi abaa-abaa naadi aseta menaa
Mat 14:1-12, Mrk 6:14-29

7 Kuwa kaboo da Galilea wee kaa eboo Herodes mee
Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwanaa segeeki see
menaa yuwa yeegi. Yeeta kaama wa me 'Mee mée mee
maamee naa ya?' naadi dimi abaa-abaaki. Kuwa kaboo
da mée noonaa me wegaano, "Mee mée mee ko uwo mée
yatukumeta mée Yohanes boomi mee. Waa boota kaama
aya andoo peepi kemaata kuwa agiyoo koo senaaki" see
menaa weganaakea.
8 Mée noonaa me wegaano, "Mee ko nabi Elia mee. Waa
bedaa mée paagoo meemaagi yoka" see menaa weganaakea.
Bedaa mée noonaa me wegaano, "Waa ko idukaa nabi bagee
boota kuwa aya andoo peepi mée waa ena" see weganaakea
kemaata
9 Herodes kuwa menaa dimi nagimigi. "Idukaa ani me
'Yohanes mumoo to nadaakumii' see asema yoka eto mee

9:3 Luk 10:4-11

kisee agiyoo ukuwanaaki see niiwegagea Mée mee maamee naa ya?" see asigi. Waa Yesus ma aadeeka naaki ou see dimii gaageeki.

Mée lima ribu naano agiyoo Yesus me maamaa eebaa yaagoo kiyaata menaa
Mat 14:13-21, Mrk 6:30-44, Yoh 6:1-14

10 Yesus me topenaa see bagee okoo Wa me menaa yadoonaa segee naadi kaama meemaagea. Okoo me ukuwanaa sepea agiyoo uduma Yesus eewegagea. Kiyoo kaama Yesus ma okoo yuwa too wiginedoota maga ena ekaa da ko Betsaida magaa kaa peetaaka too ko
11 mée eebaa Yesus kitaa peegi naadi obeegea. Yesus me daamaa meei naadi kaama Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa daamaa eewegagi, ikiyoo yago bagee yuwa miya ikiyoo yataa kiyaabuuki.
12 Mee naagoo uwaataa da Wa me topenaa see bagee yuwa gaasi ma wiya meedoota Wa paagoo asiino, "Uwaa-peasega ke, nakaayoo ee taa, bugi taa see magaa yoka kuwa bagee kuwa 'Peedaa taai' see asii, okoo gebo kaa magaa kaa umiino ee ma, naano agiyoo ma kuwa abasi ke" see asegea.
13 Kiya Wa me okoo asiino, "Naano agiyoo kuwa ikii me okoo manii" see asigi. Okoo me "Nakaayoo inii roti magu idibi, doge imi wiya too topa. Okoo mée eebaa yoka inii apanaa ma pe-edaageeyu too sikii kiyaa" see asegea.
14 Kiyoo kutuukea bagee kuwa mée eebaa, api, yoga se egaa see, paayogaa too lima ribu. Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Kuwa bagee kuwa kisee naasii: 'Ikii mée wiya ma gaasi kuwa wa too kutuu, mée wiya ma gaasi kuwa wa too kutuu, kisee wa too kutuu, wa too kutuu semaata kaama animagaai' see naasii" see asigi.
15 Kuwa menaa yaasenaakea naaki kisee kutuu wudi-taagea.
16 Wa me kuwa roti magu idibii to ma, doge imi wiya ma kuwa masegeeyu naadi epoo to yaato pakaa-deeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Wa me kuwa roti magu yuwa kabatagaa semaata kaama mée yuwa paagoo yawudikomeesi naadi Wa me topenaa see bagee yuwa goo-maneeyu.
17 Yawudikomeeta kaama okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo kaama roti ma, doge ma koga topa ponee-panaa yuwa kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa me meeii naadi iduunee ayaa gaasi ma wiya pudii aweamaagea.

Petrus me "Yesus Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee" see aseta menaa
Mat 16:13-20, Mrk 8:27-30

18 Kaawaa ena Yesus Wa too sembahyang taaki too Wa
me topenaa see bagee yuwa miya Wa paagoo topea. Wa me
okoo asiino, "Mée me Anii maamee see nagaageekea?" see
asigi.
19 Okoo me asiino, "Mée noonaa me Aa ko uwo mée
yatukumeta mée Yohanes boomi mee see kagaageekea, mée
noonaa me idukaa nabi Elia mee, mée noonaa me idukaa
nabi bagee boota kuwa mée ena aya andoo peemi, see
kagaageekea" see asegea.
20 Wa me asiino, "Kiya ikii gaayu ko Anii maamee see
nagaagea?" see asigi.
Petrus me asiino, "Aa ko Ogatamee me Aa ebo toowoose
naadi kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee" see asigi.
21 Yesus me okoo omaago ma asiino, "Mee ko Ebo Kristus
mee see kuwa mée ena ma se naasii" see asigi.

Piya boko ma doogee see bagee yuwa too Yesus sekaataa miyaa naadi menaa
Mat 16:21-28, Mrk 8:31–9:1

22 Yesus me asiino, "Mée Yogaa mee Yahudi kaa ebo-ebo
yuwa ma, imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa
see bagee yuwa ma okoo me Wa kaa ae-wae siyaayaa agiyoo
kuwa maamaa yaukuwaatagea, kisee Waa be kaa wisintaata
kaama mée me booyaatagea see kuwa gaano pedeo kiya
wedaagoo to naagoo Ogatamee me aya andoo peeyaatagi"
see asigi.
23 Wa me kiyoo topea bagee uduma asiino, "Okoo Ni
sekaataa nameeno see dimii agoo see bagee kuwa ko okoo
me gaata-gaata yuwa too ede see dimii mee wisintaata
kaama unu gakata, egapii gakata piya boko ma doowoo see
bagee kuwa too Ni sekaataa namiyaa.
24 Kuwa ko okoo ekaato daba toono see naadi okoo me
gaayaa-gaayaa yuwa kaa too umiwoo, toowoo siyaa bagee
kuwa usiyaato ko umina pedeo kaatagea. Kiya okoo ekaato
ekegataata kaama Ni sekaataa namiyaa bagee kuwa okoo
booyaa miya okoo usiyaato ko daamaa kaatagea.
25 Magaa da kaa agiyoo ou see gaawoo siyaa bagee kuwa
gaayu ko wa me agiyoo tabaa da eebaa, magaa da kaa se-
agiyoo, we-agiyoo uduma epoo mée kiyaayaa miya kiya waa
boota kaama umina pedeo kaatagi see kuwa daamaa ye?*
26 Kuwa kisega kuwa ko Mée Yogaa mee Wa me malaikat
bagee yuwa ma epo enaataa meetagi naagoo Nagamee me

9:20 Yoh 6:68-69 **9:24** Yoh 12:25-26, Kis 20:24 * **9:25** Agiyoo tabaa da eebaa agoo kiyaa miya waa daamaa se toowoo siyaayaa yoka wa me 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too ede see dimii mee ekeata mée me nabooyaapea miya Yesus sekaataa poopa' see gaasi naadi aseta menaa. **9:25** Luk 12:16-21

pesee da ma enaataa meetagi, Wa disii to ebo kaatagi. Mee
naagoo ko okoo Anii ma, Ni me menaa ma kuwa kaa mée
paagoo ego weda see bagee yuwa gaayu ko Mée Yogaa mee
meetagi naagoo Waa miya okoo kaa ego weda kaatagi yoka
daamaa nekeenii.
27 Anii mikee kisiino ko: Nakaayoo topea bagee yuwa
noonaa bogaano taa kaa Ogatamee Wa too ebo mée eeto-
taaki see kuwa diitagea" see asigi.

Maga kutuu to kaa kaama Yesus epoo ena gakademaata menaa
Mat 17:1-8, Mrk 9:2-8

28 Kuwa menaa wegamaata kaama unu wagoo waa naa
omemaata Yesus mee sembahyang taano see naadi Wa me
topenaa see bagee yuwa Petrus ma, Yohanes ma, Yakobus
ma kuwa wedoo to eepakadoota maga kutuu to kaa.
29 Pakaamaata kaama Waa sembahyang taaka too ko Waa
epoo ena gakademaagi. Ebeyumaa da keno kusi-kusii da
keenda, Wa me dokaa da miya esee poodee wikiindaaka.
30 Taka ena Musa ma, nabi Elia ma wiya awee da kaa keta
kaama Yesus ma mena eewegagea.
31 Ekea disii to ebo kedaakea. Ekea me Yesus mee
Yerusalem magaa kaa peemaata kaama bogaatagi see we-
gawoo seta menaa kuwa eewegagea.
32 Kuwa kaboo da Petrus ma, waa ma enaataa see
bagee wiya ma okoo paaya toomoo ompea kiya antukiinta
kaama deegea naaki Yesus Wa kaa diino ebo see agiyoo
yuwa wikiindaaka, bedaa kuwa mée wiya miya Wa paagoo
yiinaageeta topea see deegea.
33 Kuwa mée wiya poono see koo taakea kaboo Petrus
me Yesus asiino, "Ei, Neataagi, inii nakaayoo epo enaataa
kiitoono daamaa yoka kisee Aa ede kiyu ko anii nakaayoo
ee peedi wedo kimaatagaanaka, Aa taano ena, Musa taano
ena, Elia taano ena" see asigi. Petrus kisee wegagi kiya
nekeeniino taa kaa aii kisee menaa wegagi.
34 Kuwa menaa da wegataaki naaki taka ena sinu yuwa
okoo dagii da kaa esee-takiinega, okoo weda ebo kegea.
35 Sinu uwaa da yibaa taa kaama mena wuu da yeegea.
"Mee ko Niyoopaa, Ni me daamaa wigintaata Mée. Wa me
menaa too yayeewoo taai" see wegagi.
36 Kuwa menaa wegataagi ko mée taa, Yesus Wa too. Okoo
me deepea-deepea yuwa kuwa mée se asegea.

Yesus me egaanaa ena paa yaabagaapeata menaa
Mat 17:14-21, Mrk 9:14-29

9:35 2Pet 1:17-18

37 Tokoma mee da okoo maga kutuu to apaapa eseemaagi
too ko mée eebaa Wa paagoo meemaagea.
38 Mée ena me mena ebo kaa asiino, "Guru, Aa niyoopaa
nadii, waa ni me ena too too yogaa.
39 Paa tawayaa kaboo yogaa to kataa-kataa taa see, maa da
boga-bogaa deemaata kaama dabeedi epogee uditaa, kisee
too koo segeeki. Paa me kaagaa eebaa wegee-wegee kisee
too se peetaa.
40 Anii A me topenaa see bagee yuwa paagoo paa
yaabagaapeasi naadi maamaa asega kiya okoo iyo" see asigi.
41 Yesus me asiino, "Yaai, ikii mikee gaano dimii taa see
bagee, dimi koopoo see bagee yuwa nao. Anii ikii ma
eebaa kiiompa kiya Anii bedaa unu magoo kisee too dimi
apaanta ikii ma kiiomegee taapa naa ya? Mee yogaa to mee
nadoomeei" see asigi.
42 Yogaa to eemeemaagea kaboo paa me mee yogaa
to magaa to kaa sepegeata kaama me-gapine, pe-gapine
siyaagi kiya Yesus me omaago ma "Paa aa pooi" asigi naaki
yogaa to kaa deemaata agiyoo yuwa taa keepeasigi. Yogaa
to badaa maadoota nagamee paagoo pe-ekeasigi.
43 Kuwa deegea bagee yuwa Ogatamee me pesee agiyoo
kuwa ebo nao naadi dimi nagimegea.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wiyaagoo to ma aseta menaa
Mat 17:22-23, Mrk 9:30-32

Kuwa bagee yuwa Yesus me koo sipi agiyoo yuwa uduma
dimi nagimeamoo taakea kaboo Wa me topenaa see bagee
yuwa asiino,
44 "Eto ko Ni me kisiinaka menaa kuwa ikii daamaa
yeemaata kaama ipiipi nekeenii, mee ko Mée Yogaa mee
omaago see bagee paagoo yaekegatagaapea" see asigi.
45 Kiya okoo kuwa menaa da se nekeenegea, mena
nekeeniino yaato awee da kaa yakiyaano taa kemaata
nekeeniino taa, bedaa "Kuwa menaa da kaasee? Mée asii"
see apaadiino kuwa miya wedaagea.

Ebo bagee kuwa maamee naa ya naadi aseta menaa
Mat 18:1-5, Mrk 9:33-37

46 Kuwa kaboo da Yesus me topenaa see bagee yuwa okoo
me inii maamee naa ebo bagee kepa naadi kaama "Aa naa
ebo ye, nii naa ebo ye?" kisee aawisi-maawisikea.
47 Kiya Yesus me okoo me ebo kaano dimii kuwa ipi
kemaata yoga peedi ena yaageeta Wa geboo da kaa ekeata
kaama
48 Wa me okoo asiino, "Ikii yoga me dimii masiyaa bagee
kuwa mikee ebo kiyaa bagee yoka mee see see yoga peedii

9:46 Luk 22:24

to Ni ekaa yiba daamaa badaa maayaa bagee kuwa Anii miya daamaa badaa namaayaa mokoo. Bedaa Anii miya daamaa badaa namaayaa bagee kuwa Anii naisiyaata Mée Waa miya daamaa badaa maayaa mokoo" see asigi.

Yesus me "Ikii se kiwisiniyaa bagee kuwa ikii yaato bagee yoka" see aseta menaa
Mrk 9:38-40

49 Kuwa kaboo da Yohanes me Yesus asiino, "Guru, yumakaa mée ena me paa yaabagaapeasiino see naadi A ekaa da kaweepi see kuwa inii deepe. Waa inii sekaataa see mée se yoka inii me 'Aa kisee se ukuwaai' see asege" see asigi.
50 Kiya Yesus me asiino, "Waa mee ko ikii kiwisiniyaa mée se yoka kisee bagee kuwa ekeasii, ikii yaato bagee yoka se taamege-taamege taai" see asigi.

Samaria magaa kaa bagee me Yesus be keta menaa

51 Yesus mee epoo to wodoo badaa maagiino see naadi monaa mee ekaapa yoka Waa Yerusalem magaa kaa pakaano ou see dimii mee ebo.
52 Waa eta mana kaa pakaamagaapi magaa yuwa kaa "Yesus meepi yoka ipiipii taai" see menaa doonaasi naadi bagee yuwa keta pakayaayu. Okoo pakadoota Samaria magaa kaa pakaamaata kaama kisee menaa eewegagea naaki
53 okoo Yesus meepi see kuwa be kegea. Waa Yerusalem magaa kaa pakaanaki kuwa be kemaata "Nakaa kitaa se pakaai" see asegea.†
54 Wa me topenaa see bagee Yohanes ma, Yakobus ma wiya me yaai, kaasee bagee yuwa naadi Yesus asiino, "Tuhan, kuwa bagee kuwa biyaa peesi yoka epoo to wodoo kaama 'Biyaa yadookumii, biyaa yadookumii' see kuwa inii aseekee daamaa ye?" see asegea.
55 Kiya Yesus me ekea yaato ikigi maataata kaama ego-tagoki.
56 Kiyoo kaama okoo epo enaataa apanaa magaa kaa peeta.

Yesus sekaataa poono see naadi aseta menaa
Mat 8:19-22

57 Okoo eta pakataaka too ko mée ena Yesus paagoo asiino, "A me peenaa, omenaa taape kuwa uduma anii miya A sekaataa too peenaa, omenaa taapa" see asigi.

9:48 Yoh 13:20 † **9:53** Yahudi bagee ma, Samaria bagee ma okoo ko be aagaa seta bagee. Yerusalem magaa mee Yahudi bagee me magaa. **9:54** 2Raj 1:9-16

58 Kiya Yesus me asiino, "Woda miya umiino yoo agoo,
bedo miya geka agoo kiya Mée Yogaa mee omegee see yoo
taa yoka" see asigi.
59 Bedaa Yesus me mée waa ena asiino, "Ni sekaataa
nameei" see asigi kiya wa me asiino, "Tuhan, neataagi mee
boota kaama daamaa ogo maataata asii too A sekaataa
meekee naa daamaa ye?" see asigi.
60 Kiya Yesus me asiino, "Boota bagee kuwa boota bagee
me ogo aamagaasi yoka ekeasii. Aa gaayu ko Ogatamee Wa
too ebo mée eetuyaa menaa kuwa pe-eeweganaa taai" see
asigi.‡
61 Bedaa mée ena me asiino, "Tuhan, anii A sekaataa
meepa kiya ni me ee kaa bagee paagoo anii poonaka yoka
see menaa da keta asigiinaka yoka daba napeeyaai" see
asigi.
62 Kiya Yesus me waa asiino, "Agiyoo ukuwapegeeka too
okaato yaato deetaa see bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo
mée eetotaa see yoo epo enaataa toono iyo, sikii taa" see
asigi.§

10

Yesus me mée bado wodoo taa gaasi kuwa peeyaano taa kaboo aseta menaa

1 Kiyoo kaama Yesus Wa me peenaa taano see magaa
yuwa kaa apanaa bagee okoo bado wodoo taa gaasi kuwa
okoo keta pakasi naadi wigintayu. Maga ena kaa mée wiya,
maga ena kaa mée wiya kisee wigintaata kaama okoo pooi
see asiino taa kaa
2 aseta menaa ko kisee: "Bugi kaa agiyoo kapoo, maamaa
pudii kiya abaano bagee eebaa taa yoka bugi epoo Mée me
Wa me bugi kaa agiyoo abaano bagee eebaa peeyaasi naadi
asegee taai.*
3 Domba wodaa pooduu yuwa woda nookee kamenoo
yuwa paagoo peeyaa mokoo Anii ikii pooi see kisega.†

---

‡ **9:60** "Boota bagee kuwa boota bagee me ogo aamagaasi yoka" see menaa mee ko apanaa bagee yuwa me ogo maasi yoka a me ee kaa bagee ou see dimii mee ekeata Ogatamee me menaa yaweganaa taai naadi menaa mee. § **9:62** "Okaato yaato deetaa see bagee" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus sekaataa peetaaka too ee kaa ou dimii mee. Ee kaa ou dimii ma, Yesus sekaataa poono ou dimii ma kuwa enaataa iyo see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. **9:62** Luk 17:31-32, Plp 3:12-14 * **10:2** "Bugi kaa agiyoo kapoo, maamaa pudii" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me doometa menaa yiino taa bagee kuwa eebaa see ebea-ebea menaa kuwa. † **10:3** Woda nookee kamenoo mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma be, Wa me menaa ma be see bagee ebea-ebea.

4 Ayaa, kepe ayaabu, bado doko, kisee agiyoo kuwa se
dogaai. Eta mana kaa aadee taapea bagee ma mena se
aawegaa taai.
5 Peemaata kaama kiyoo ee yuwa yiba pe-seemaano
kaboo 'Epao, mee ee kaa bagee Ogatamee ma emee-emee
kisiyaasi yoka' see keta asii.
6 Mee ee kaa okoo me anii Ogatamee ma naemee-emee
siyaano ou gaayaa bagee agoo kiyu ko kuwa ikii me okoo
Ogatamee ma emee-emee siyaasi naadi menaa kuwa okoo
paagoo daamaa toopa. Kiya kisee menaa kuwa be see bagee
gaayu ko mee menaa bedaa ikii yaato metaki meepa.
7 Ikii daamaa badaa kimaayu ko mee ee kaa too eeomegee
taai. Mee ee epoo mée wa me kiinuyaa agiyoo kuwa
noogee taai. Mee ko agiyoo yaokagee see bagee okoo me
yaukuwataa to mokoo da daamaa masiyaa see see ikii miya
daamaa masesea yoka mee ee kaa noogee taai, ee ena kaa,
ee ena kaa se omenaa taai.
8 Ikii mée tuyaa yoo peemaata kaama kiyoo bagee me
ikii daamaa badaa kimaayu ko okoo me kiinuyaa agiyoo
daamaa naai.
9 Kiyoo ikiyoo yago bagee yuwa ikiyoo yataa kiyaabuu
taai, 'Ogatamee Wa too ebo kiitoono see kooki' see menaa
kuwa eeweganaa taai.
10 Kiya ikii maga ena kaa peemaata kaama kiyoo bagee
me ikii badaa se kimaayu ko ee yaayupii da kaa kaama ebo
menaa-menaa kaa
11 'Deeweedeei, ikii me mee magaa to mee enaa badoo
da kaa tabiinega maga ponee kuwa kitakadekomeege. Kiya
Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see kooki see kuwa
daamaa nekeenii' see menaa kuwa wegakumii.
12 Ani me kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi
naagoo mee magaa kaa bagee okoo kaa pedeo yadoota-
gaatagi agiyoo kuwa mikee ebo kaata, apanaa magaa kaa
bagee yuwa see see se. Mee naagoo Sodom magaa kaa bagee
okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa ebo kaata kiya
kuwa eto ikii kibe kaapea bagee kuwa okoo kaa pedeo
yadootagaano kuwa ko mee asii esee ebo kaata" see asigi.

Mikee gaano taa bagee yuwa kaa yawegata menaa
Mat 11:20-24

13 Bedaa Yesus me asiino, "Korazim magaa kaa bagee ma,
Betsaida magaa kaa bagee ma ikii pedeo kaatagea yoka
yaai. Dimi nagii-nagii agiyoo kuwa Anii ikii paagoo koo
senaa sepa kiya ikii me pedeo yuwa ekeasiino taa. Kuwa
dimi nagii-nagii agiyoo kuwa apanaa bagee me magaa kaa

10:4 Luk 9:3-5 **10:7** 1Kor 9:14, 1Tim 5:18 **10:12** Kej 19:24-28

ukuwapa naaki okoo mikee nao see nagaayaa. Kuwa ko
idukaa Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee
ma okoo Ni me ukuwanaa sepa agiyoo kuwa diino taa. Okoo
deeta naaki Waa mikee nao see nagaayaa, okoo me pedeo
dimii, pedeo agiyoo kuwa yaai naadi ekeata karung see see
ponee yuwa maataata kaama aguu miya okoo ekaato kaa
widimiyaa.‡
14 Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Tirus magaa
kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma okoo kaa pedeo
yadootagaatagi agiyoo kuwa peedi kaata kiya ikii kaa pedeo
kidootagaatagi agiyoo kuwa esee ebo kaata.
15 Bedaa ikii Kapernaum magaa kaa bagee yuwa miya
yaai. Ikii me 'Ogatamee me inii epoo to wodoo mée
yagaatoo taatagi' see dimii mee gaagea ye? Kisee taa kaata.
Ikii gaayu ko boota bagee toogee yoo kitamekumiitagi" see
asigi.
16 Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, "Ikii
mena naweganaa taapea kaboo ikii me menaa kiyeeyaa
bagee kuwa okoo me Ni me menaa miya nayeeyaa mokoo,
bedaa ikii miya kiwisiniyaa bagee kuwa Anii miya naw-
isiniyaa mokoo, bedaa Anii miya nawisiniyaa bagee kuwa
Anii naisiyaata Mée Waa miya wisiniyaa mokoo" see asigi.

Mée bado wodoo taa gaasi kuwa maga nawigeeta kaama aseta menaa

17 Kuwa mée bado wodoo taa gaasi kuwa maga nawigeeta
kaama meemaaiikea. Okoo ede ma, ede ma Yesus paagoo
asiino, "Tuhan, inii A ekaa kaa 'Paa yuwa pooi' asiyaa naaki
mée yayiino too peedaa sepea" see asegea.
18 Yesus me asiino, "Iblis mee bego-bego miyaa-miyaa
mokoo epoo to wodoo kaama patagaata eseanigi see kuwa
Anii deema.
19 Yeede, ikii otoogiyoo, kidimisi, kisee paa me agiyoo
kuwa bado batagimesea naadi Ni me pesee kuwa ikii kaa
kineema, bedaa inii ma yape see mée Iblis me pesee agiyoo
kuwa daba, peedi yaekeasi naadi pesee kikiyaama. Ikii
pedeo kikiyaayaa agiyoo ena ma taa kaapa.
20 Kuwa mikee menaa kiya paa yuwa me ikii me menaa
kiyiino too kuwa kaa ikii ede kaakee se kiya epoo to wodoo
ikii ekaa yuwa kapoge kaa kiebeamaata topa kuwa kaa ikii
ede ma, ede ma siwoo taai" see asigi.

---

‡ **10:13** Korazim magaa ma, Betsaida magaa ma wiya kuwa Yahudi bagee me magaa kiya Yesus mikee nao see dimii mee gaano taa. Tirus magaa ma, Sidon magaa ma wiya kuwa apanaa tomaa kaa bagee me magaa, Yahudi bagee se.

10:15 Yes 14:13-15 **10:18** Yoh 12:31, 1Yoh 3:8 **10:19** Mzm 91:13 **10:20** Why 21:27

Yesus me Nagamee yaapaagee seta menaa
Mat 11:25-27, 13:16-17

21 Kuwa kaboo da Yesus mee Roh Kudus me esee ede
kiyaata kaama Wa me asiino, "Neataagi, Anii kiiboo,
paamee see kasega. Aa ko epoo to wodoo Eboo miya, magaa
da kaa Eboo miya. Okoo 'Anii ipi yoka' see gaayaa bagee
ma, dimi yago see bagee ma okoo paagoo mikee menaa
nekeensi naadi dimii mee A me yaboonemaage kiya dimi
peedi see bagee yuwa paagoo A me daamaa awee da kaa
ipi kiyaabuuke. Mikee, Neataagi, A me kisee daamaa, ede
nao naadi yaukuwayaage" see asigi.

22 "Se-agiyoo, we-agiyoo, se-pesee, we-pesee kuwa uduma
Neataagi A me Ani kaa naekeata. Yogamee ipi see bagee
mée ena ma taa, Nagamee me too ipi. Nagamee ipi see
bagee gaayu ko Yogamee me miya Nagamee ipi, Yogamee
me ipi kiyaabuu see bagee okoo miya Nagamee ipi" see asigi.

23 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa yaato ikigi
maataata kaama okoo too asiino, "Kuwa ikii me deeyaa
yuwa kuwa ikii daamaa deegea yoka daamaa, ede nao.
24 Ani me kisiino ko: Eto ukuwaandaa taaka agiyoo kuwa
ikii deegea, ipi kegea kiya idukaa nabi bagee yuwa ma,
magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa ma okoo mée eebaa
diino taa. Ikii me deegeekea agiyoo kuwa okoo miya deega
naaki ou see dimii gaata kiya diino taa, bedaa ikii me
yeegeekea menaa kuwa okoo miya yeega naaki ou see dimii
gaata kiya yiino taa" see asigi.

Samaria kaa mée ena me mée epa gaata ebea-ebea menaa

25 Kaawaa ena Musa me menaa mée topetaa see mée ena
me Yesus mee ipi ye, ewo ye naadi yiinaageeta apaadiino,
"Guru, anii iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoosi
naadi ukuwayaa agiyoo naa maagiyoo ukuwayaa naa ya?"
see asigi.

26 Yesus me asiino, "Kuwa kaa menaa kuwa Musa me
menaa yiba ebeamaata yoka kuwa menaa aa kaasee gaage?
Naawegade" see asigi.

27 Mee mée to me asiino, "Musa me menaa yiba ko 'A me
Eboo TUHAN Ogatamee mee dimi menaa da uduma me esee
ou gaai, bedaa a me pesee da ma, a me gaayaa dimii yuwa
ma kuwa uduma me miya Waa esee epa kaai' see menaa
mee ebeamaata. Bedaa mena ena ma kisee: 'Aa ekaato miya

10:21 1Kor 1:19-27 **10:22** Mat 28:18, Yoh 1:18, 17:26

epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai' see menaa
mee miya ebeamaata" see asigi.§
28 Yesus me asiino, "A me wegage menaa mee mikee
wegage yoka aa kuwa mena kamu wiya kuwa daamaa pe-
ukuwawoo siyu ko aa iminoo miya, iminoo miya toowoo
taatage" see asigi.
29 Yesus me kisee asigi kiya mee mée to me 'Kuwa menaa
uduma waa sikii, waa miya nao' see nagaasi naadi wa me
Yesus paagoo mena ena ma apaadiino, "Kuwa Musa me
menaa yiba 'Apanaa bagee miya epa kaai' see menaa kuwa
ko anii maamee nuwaa see see bagee epa kiyaa naa ya?"
see asigi.
30 Yesus me asiino, "Mée ena Yerusalem magaa kaa
kaama esedoota Yeriko magaa kaa esetaaki too eta mana
kaa peemaagi naaki mée me yuumaanemaata wa me
agiyoo-pagiyoo uduma yamasegeegea, mée to miya kopaa
dakameamoo naadi boota mokoo ekeata peegea.
31 Kuwa kaboo da imam bagee ena etaawee migi kiya mee
dakampea mée to deeta kaama geboo da taa kutuwadoota
yamoo-segeki.
32 Bedaa kiyoo kaama Lewi apaa kaa mée ena kitaa migi.
Waa miya mee mée to deeta kaama kisee geboo da taa
kutuwadoota yamoo-segeki.
33 Kaama too Samaria kaa mée ena peetaaka too kitaa
migi. Mee mée to deeta kaama epa nao see gaagi.
34 Peedoota mee mée to paagoo kuwa kopaa dakampea
ebee yuwa wetogeano see naadi minyak uwoo ma, anggur
poo uwoo ma kuwa yakabagekomeeta kaama abuu yuwa
iye me daamaa yapodatagaa naadi wa me keledai wodaa
dagii da kaa eke. Doodoota meekee bagee me omeekee ee
ena kaa peemaata kaama mee mée to ee yiba dogeamaata
kaama daamaa kosetaa, eetotaa, omemaayu
35 tokoma mee da waa poono taa kaboo da ee epoo mée
mee ebo kepee wiya mantaata kaama asiino, 'Mee mée to
daamaa nadii. Anii bedaa kitaa meeta naagoo a me koga ma
yatameape kepee kuwa kakadiita yoka dimi se nagimaai'
see aseta" see kuwa Yesus me ebea-ebea menaa kaa asigi.
36 Yesus kuwa menaa yuwa eewegamaata kaama mee
Musa me menaa mée topetaa see mée to paagoo asiino,

§ **10:27** "Apanaa bagee miya epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesus me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma aa ekaato daamaa deewooke mee see see okoo miya epa kaa daamaa agiyoo yaukuwaai naadi wegata menaa mee. **10:27** Im 19:18, Ul 6:5 **10:28** Im 18:5

"Anii kaawegapa bagee okoo wedo me mee eta mana kaa
dakampea mée to deegea kiya mikee epaagi mée mee
maamee naa ya? Aa kaasee gaage?" see asigi naaki
37 wa me asiino, "Mee mée to epa kaa daamaa iye-iyee sipi
mée to mee" see asigi. Yesus me waa asiino, "Mikee yoka
eto ko pooi, waa see see aa miya ukuwanaa siwoo taai" see
asigi.

Yesus mee Marta ma, Maria ma ekea me ee kaa eetota menaa

38 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo
enaataa peedoota maga ena kaa peemaayu. Mee magaa kaa
api ena ekaa da ko Marta topa. Yesus mee "Ni me ee kaa
meei" see asega.
39 Waebee ekaa da ko Maria. Maria mee Yesus me badoo
da kaa animaata Wa me topetaa see menaa yuwa daamaa
yayiitooka.
40 Kiya Marta mee meekee bagee nusi naadi ipiipii taano
agiyoo kuwa eebaa yaai naadi ukuwaano dimii too. Wa me
Yesus asiino, "Ei, Tuhan, kuwa ukuwaano agiyoo kuwa ni
me too ukuwaano kana, neebee se ukuwataa see kuwa aa
diino taa ye? 'Abaaba kaa pe-tabogeai' see naasii" see asega.
41 Kiya Yesus me asiino, "Marta, Marta, aa ukuwaano
agiyoo eebaa naadi dimi gaagaake
42 kiya agiyoo ena too too ukuwaano gaano pedeo. Mee
agiyoo mee Maria me eto Ni paagoo ukuwataaka. Ni
me menaa nayiino ou dimii mee esee daamaa yoka si
yadaayaapa" see asigi.

11

Sembahyang tupiino menaa
Mat 6:9-13, 7:7-11

1 Yesus maga ena kaa kaama sembahyang semaata
toomuu taa siyaa naaki Wa me topenaa see bagee ena me
asiino, "Tuhan, sembahyang taano mee Yohanes me wa
me topetaa see bagee yuwa tupimi see see inii miya kisee
daamaa mée tupii" see asigi.
2 Yesus me okoo asiino, "Ikii me sembahyang taano kuwa
ko kisee:
Iniitaagi, A ekaa da A too ebo kaekee.
A too ebo mée eetoowoo taatage begaa kuwa mani mée
yamiyaai.
3 Egapii gakata naano agiyoo sikii-sikii mée manii.
4 Inii pedeo mée kiyaata bagee yuwa uduma inii me epa
ekeasiyaa see see

10:38 Yoh 11:1 **10:42** Mzm 27:4, Luk 11:31, Yoh 6:27

A me miya inii me pedeo yuwa epa mée yaekeasii.
Bedaa inii mée gaadee see yoo mée se peeyaai, see kuwa"
see asigi.*

5 Kiyoo kaama Yesus me okoo ebea-ebea menaa ena
asiino, "Ikii waa ena daatooyiba yupigapi peedoota gebo kaa
ee kaa kenee to kaa kaama mee ee epoo mée paagoo mena
ogaano, 'Mée yogaa to wae, anii roti kemo wedo waa naa
kaidimaano see naadi mega.
6 Ni me epa see bagee ena beesekaa kaama meemaata
naaumigi kiya eenaano agiyoo ko ena ma, ena ma taa
keekee' see asiyaa naaki
7 ee yiba kaama wa me asiino, 'Mée yogaa to, anii se
namaaneai. Kene muntaata ni me yogaa yuwa ma enaataa
koogo toomoo ometaake yoka anii anoogeeta kaniino be' see
asiyaa.
8 Mee ee epoo mée me kisee asiyaa kiya mikee, waa
kiipaa ki anoogeeta kuwa idimpi agiyoo maniyaa. Wa me
maniino kuwa ko ekea epa aagaa see bagee wiya kuwa kaa
se kiya wa me uu ma idimpi mee me waa anoogeeta wa
me gaano pedeo agiyoo yuwa uduma mase-maneeyaa, see
kuwa mikee kisega.
9 Kisee kemaata Ani me kisiino ko: Idimiweei, ikii
masiipea nao. Abaweei, ikii deemagaapea nao. Kenee to
kaa tugu-tugu siweei, kene kikabaapi nao.
10 Kuwa ko idimiyaa bagee yuwa uduma masiyaa, abayaa
bagee yuwa deemaayaa, kenee to kaa tugu-tugu siyaa bagee
yuwa kene yakabataayaa.
11 Ikii nagaanii yuwa ikii me yogaa me doge kiidimiyu ko
doge se kiya otoogiyoo maniyaa ye?
12 Bedo misi kiidimiyu ko kidimisi maniyaa ye?
13 Kisee taa. Ikii dimi pedeo see bagee kiya ikii me yogaa
yuwa daamaa agiyoo manegee siyaa. Ikii me yogaa kisee
daamaa agiyoo maniino ipi maa diya epoo to wodoo kaama
Ikiitaagi me kineewoo siyaa agiyoo kuwa mee asii esee
daamaa, Waa idimiyaa bagee yuwa Roh Kudus mee daamaa
maniyaa" see asigi.

*"Yesus mee paa tawata kaama too paa yaabagaapeasiyaa"
see yawegata menaa*
Mat 12:22-30, Mrk 3:22-27

---

* **11:4** "Inii mée gaadee see yoo mée se peeyaai" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko inii mée gaadee naadi ae-wae siyaa yoo mée se peeyaai, see menaa mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko inii mée gaadee naadi pedeo agiyoo ukuwayaa yoo mée se peeyaai, see menaa mee. **11:8** Luk 18:1-8 **11:13** Yoh 7:37-39

14 Kaawaa ena mée ena, paa me peneata kaama mena
wegaano naka see mée agoo. Yesus me paa yaabagaapeasigi
naaki mena wegaano keago. Kiyoo bagee yuwa dimi
nagimegea
15 kiya mée noonaa me wegaano, "Waa paa me eboo
Beelzebul mee tawata kaama too paa yuwa yaabagaa-
peasiyaa" see menaa yawegagea.
16 Bedaa mée noonaa miya Yesus mee kaasee mée to
gaadee taano see naadi kaama Wa paagoo asiino, "Aa mikee
kisee Mée ii see kanekeensi naadi agiyoo ena, epoo to wodoo
kaama dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai" see asegea.
17 Kiya okoo me gaayaa dimii kuwa Yesus me ipi kemaata
kaama ebea-ebea menaa kaa asiino, "Maga ena kaa bagee
okoo aawisi-maawisi siyu ko mée ukubaanta kaama asii se
pesee kiyaa, okoo pedeo kiyaa. Bedaa ee ena kaa bagee
miya okoo aawisi-maawisi siyu ko aapataga naadi kaama
se pesee kiyaa.
18 Mee mokoo miya paa tabaa da aawisi-maawisi siyu
ko mee asii se pesee kiyaa. Ikii me Anii 'Paa me eboo
Beelzebul mee tawata kaama paa yaabagaapii siyaa' see
menaa nawegageekea yoka Anii kiapaadee see menaa ena
agoo, mee ko Iblis me wa kaa tabogetaa see paa yuwa
abagaapeasiyu ko kuwa paa yuwa kaasee pesee kiyaa? Iyo,
ebo se tuyaa. Paa yuwa uduma ukubaanta kaama dabaa
kedaa siyaa.†
19 Ikii me Anii 'Beelzebul mee tawata kaama too paa
yaabagaapii siyaa' see menaa naweganaakea kiya ikii yaato
bagee yuwa me mapeagiyoo pesee kaa paa yaabagaapii
siyaa ya? Ikii yaato bagee okoo me miya Anii see see
Ogatamee me pesee kaa paa yuwa yaabagaapii siyaa, se
maa? Mikee yoka ikii me nakobanaakea menaa kuwa
makapaa menaa too see kuwa ikii yaato bagee me too
kisiyaa.
20 Eto ko Anii paa yuwa yaabagaapii siyaa mee ko
Ogatamee me kepo tamo me, Wa me pesee kaa kemaata
kaama eto kiipaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoono
kuwa ikii paagoo ukuwaandaa taaka ii see kuwa daamaa
nekeenii" see asigi.
21 Bedaa Yesus me asiino, "Pesee see bagee ena me ni
me agiyoo-pagiyoo yuwa mée me namasiipea naadi okaa,
mowai kisee agiyoo eebaa masegeeta kaama wa me ee kaa
diitoo siyu ko wa me agiyoo yuwa se masemaayaa, daamaa
tuyaa.

---

† **11:18** Kuwa menaa kuwa ko Yesus me paa tawata kaama paa yaabagaa-peasiyaa se. Waa paa yaato bagee naaki Wa me paa yuwa si yaabagaapeasiyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa yuwa.

22 Kiya esee pesee see mée ena meemaata kaama mee mée
to daba, peedi ekeasiyu ko kuwa okaa, mowai kisee agiyoo
yuwa ma, wa me ee kaa agiyoo-pagiyoo yuwa miya uduma
yamasegeeta kaama wodeepi-wadaapi siyaa.‡
23 Anii ma epo enaataa eeukuwaano be see bagee kuwa
ko Anii nawisintaa see bagee yuwa too, bedaa Anii ma epo
enaataa niikutumeeii taano be see bagee kuwa miya mée
peeda-paada nasiyaayaa bagee yuwa too" see asigi.§

Paa yaabagaapeata kaama bedaa mée yiba metaki miyaa naadi aseta menaa
Mat 12:43-45

24 Bedaa Yesus me wegaano, "Paa kuwa mée yiba kaama
yaabagaapeata kaama uwo taa see maga ugii da taa ometaa,
totaa see yoo abanaa siyaa kiya se deemaayaa. Deemagaano
taa naadi kaama 'Bedaa ni me toogee sepa yoo metaki
poonaka' see gaayaa.
25 Peedoota mee ee kaa peemaaga naaki mée taa, daamaa
gekedeepeata kaama kuwa ee kaa agiyoo daamaa wigine-
maata topa see deeyaa.*
26 Daamao, imi taa naadi kaama peedoota apanaa esee
pedeo see paa petoo waa naa badaa maageeta kaama mee
mée to yiba kiyoo toogee siyaa. Kiyoo toogee naadi kaama
mee mée to pedeo kiyaayaa. Petamanii paa yaabagaapeasi-
ino taa kaboo wa me umiino, toono pedeo too kiya eto mee
kaama asii wa me umiino, toono kuwa mee asii esee pedeo
kedaa siyaa" see menaa eewegagi.
27 Yesus me kuwa menaa mée yuwa eewegataaki too ko
kiyoo apii ena me ebo menaa kaa asiino, "Aa kakabata apii
mee, Aa ama kaneeseka apii mee daamaa, ede nao" see
asega.
28 Kiya Yesus me asiino, "A me kisee wegage kiya
Ogatamee me menaa yayeeta kaama daamaa pee-
yaukuwataa see bagee kuwa ki mee asii esee daamaa,
ede nao see yaapaagee taano daamaa" see asigi.

Yunus ma, Yesus ma ekea kaa menaa
Mat 12:38-42

‡ **11:22** "Esee pesee see mée ena me daba, peedi kiyaano" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me Iblis ma, wa me paa tabaa da ma kuwa uduma omaago ma abagaapeata daba, peedi kiyaayaa see ebea-ebea menaa mee.

§ **11:23** "Anii ma epo niikutumeeii taano be see bagee kuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma epo enaataa mée yuwa niikutumeeii taano be see bagee yuwa, mée yuwa Yesus sekaataa se peesi naadi peeda-paada yasiyaayaa bagee yuwa mokoo see see ebea-ebea. * **11:25** "Mee ee yiba mée taa" see menaa mee ko paa mée yiba kaama yaabagaapeata kaama mée to daamaa kiyaa kiya Yesus me menaa si yayeeyu ko Roh mee mee mée to yiba se tuyaa, waa bedaa pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee. **11:28** Luk 8:20-21

29 Mée eebaa Yesus bobetaata kaama toomuu taakea
kaboo Wa me eewegaano, "Yaai, etokaa tuyaa bagee kuwa
esee pedeo dimii, pedeo menaa kaa too umiwoo, toowoo see
bagee yuwa. Ikii me Ni paagoo 'Aa mikee kisee Mée ii see
kanekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai'
see nasegeekea kiya se kiukuwaapa. Ikii me Aa mikee kisee
Mée ii see nanekeensea naadi Anii idukaa nabi Yunus wa
me ukuwata peeta menaa mee too kiiwegaanaka.
30 Mee ko Yunus mee Ogatamee me wa kaa daamaa
yaukuwata agiyoo kuwa kaa Niniwe bagee yuwa dimi nagii-
nagii seta. Mee see see mokoo miya Mée Yogaa mee
Ogatamee me kisee agiyoo Wa kaa yaukuwaapi naagoo eto
kiipaa tuyaa bagee yuwa dimi nagii-nagii taatagea.†

31 Bedaa idukaa api ena, yamuyaato maga ena kaa ebo
tookee apii beesekaa magaa kiya Salomo wa me dimi ipi
kaa menaa kuwa si yeega ou naadi pakata. Si yeega ou dimii
gaata kemaata iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi
naagoo mee apii to ma, ikii etokaa bagee yuwa ma aya
andoo peedaa seta kaama wa me ikii kaa kiwegaata menaa
mee ko kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko A me menaa se
kayeetaa see bagee yuwa' see menaa kiwegaata. Salomo
wa me ipi see dimii mee mikee ebo kiya eto kiipaa Salomo
mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi.
32 Bedaa iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi
naagoo Niniwe bagee yuwa ma, ikii etokaa bagee yuwa
ma aya andoo peedaa seta kaama okoo me ikii kaa kiwe-
gaatagea menaa mee ko kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko pedeo
dimii, pedeo menaa ekeasiino taa, Ogatamee ma dimii
menaa kaa too se toowoo see bagee yuwa too' see menaa
kuwa ikii kaa kiwegaatagea. Idukaa kuwa Niniwe bagee
me Yunus me weganaa seta menaa kuwa mikee nao naadi
kaama okoo me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata Ogatamee
ma dimii menaa kaa too toowoo seta. Okoo me kisee
ukuwata kiya ikii ko taa yoka kuwa menaa kiwegaatagea.
Yunus mee ebo kiya eto kiipaa Yunus mee asii eboo Mée
ena nakaayoo tupi.‡

33 Pelita biyaa iyaata kaama ee miyoo taa se ekeasiyaa,
otaawee me apumaakee miya se kiya mee ee yiba seemiyaa

---

† **11:30** Ogatamee me Yunus wa kaa daamaa yaukuwata agiyoo mee ko Yunus mee unu wedo doge damaa to yiba omegee naadi kaama mee doge damaa to yibaa taa kaama Ogatamee me daamaa odeewaata mee. **11:30** Yun 3:4-5 **11:31** 1Raj 10:1-10 ‡ **11:32** Niniwe bagee kuwa okoo apanaa tomaa kaa bagee kiya Yunus me pe-eewegata menaa kuwa mikee gaata. Yesus me Anii ko Yunus mee asii eboo kiya Ni me etokaa eewegata menaa kuwa kaasee kaa Israel bagee yuwa mikee nagaano taa ya naadi aseta menaa.

bagee uduma daamaa awee da kaa deesi naadi biyaa
maagee yoo pakaa-ekeasiyaa.
34 Emaa masii to mee ko peto agoo da mokoo. A me emaa
miya daamaa kiyu ko a me maa da yiba miya daamaa awee
da kaa kiyaa. Emaa miya pedeo kiyu ko maa da yiba miya
digiyoo kiyaa.
35 Dimi menaa da mee miya kisee yoka gaai. Aa dimi
menaa da digiyoo kiyaa naadi dimi menaa da awee da kaa
too umiwoo, toowoo taai.
36 Kisee kemaata a yiba awee too, ponee ena ma digiyoo
see taa kiyu ko a yiba uduma awee da kaa too kedaa siyaa.
Peto agoo da kawogaamaata aa uduma awee da kaa too
kawogaamaayaa see see aa miya kisee daamaa awee da kaa
too kedaa siyaa" see asigi.

Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma kuwa gaai naadi aseta menaa
Mat 23:1-36, Mrk 12:38-40, Luk 20:45-47

37 Yesus me kuwa menaa wegamaata kaama toomuu taaki
too ko Parisi kaa bagee ena meemaata kaama asiino, "Ni me
ee kaa naano ke meei" see asigi. Yesus mee ee yiba seemeta
kaama naano agiyoo noogee yoo animaayu.
38 Waa naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo
wetogeano taa kemaata Parisi kaa mée to me kuwa daa yaai
naadi dimi nagimigi.
39 Kiya Tuhan me asiino, "Ikii Parisi kaa bagee yuwa me
otaawee ma, piring ma kuwa tapaato yaato dimi-dimi uwo
wetogetaa see. Ikii mee see see miya ikii kado yaato dimi-
dimi deegee see bagee yuwa kiya ikii semoo yiba yaato daa
see agiyoo maamaa agoo. Ikii kepe ou, agiyoo ou see dimii
mee ebo, apanaa pedeo dimii, pedeo menaa kuwa miya
maamaa pudii.
40 Ikii dimi ewo see bagee yuwa yaai. Tapaato yaato
ogaataata Mée me semoo yiba yaato miya enaataa daamaa
ogaataata, se maa?
41 Ikii semoo yiba yaato yaku taa, daba bagee daamaa aii
manii. Kisee manegee siyu ko ikii yiba pedeo kikiyaayaa
dimii yuwa uduma taa kiyaa.
42 Ikii Parisi kaa bagee yuwa pedeo kaatagea nao. Ikii
me agoo kiyaa agiyoo yuwa uduma gaaseagoo to mee
Ogatamee paagoo manegee siyaa kiya Musa me menaa
yiba yawegawoo, yaukuwawoo taano esee gaano pedeo
menaa kuwa ikii otoopa eke-bake segee siyaa. Kuwa ko
ikii ogei me poo, wedakamu, kisee peedi-paadi agiyoo

11:33 Mat 5:15, Luk 8:16-17 **11:38** Mat 15:17-20 **11:39** Luk 12:1, 16:15
11:41 Yes 58:7-11

yuwa miya gaaseagoo to mee dimi-dimi Ogatamee paagoo
manegeekea kiya Musa me menaa yiba ebo menaa yuwa
kuwa wisintagaa segeekea, kuwa ko mée yupii da taa mena
mée yadaakomee siyaa yuwa topoo see menaa kaa too
mée yadaakumiino kuwa miya ikii se ukuwageekea, bedaa
Ogatamee epa dimii mee miya ikii ko taa see bagee yuwa.
Kuwa gaaseagoo to mee Ogatamee manegee taano kuwa
daamaa manegee taai kiya kuwa ebo menaa yuwa, kuwa
daamaa yayeewoo, yaukuwawoo taano esee gaano pedeo
see menaa apanaa yuwa kuwa se gaabuu taai.
43 Ikii Parisi kaa bagee yuwa pedeo kaatagea nao. Ikii
ko mée me ebo naekeasiino too ede see gaayaa bagee
yuwa. Sembahyang segee see ee yiba mée me nadeesi naadi
woopasi ebo bagee me animaayu taa see yoo kiyoo too ikii
animagaano ede. Bedaa ikii mée kutuu taa see yoo peenaa
siyaa kaboo 'Epao, inii me eboo' see naapaagee taano kuwa
miya ede see bagee yuwa yaai.
44 Ikii Parisi kaa bagee yuwa pedeo kaatagea nao. Ikii
mée ogoo da mokoo. Kuwa ko boota bagee ogo maataagea
kiya semoo yiba boota bagee agoo see kuwa nekeensi naadi
agiyoo magaano taa kemaata mée yuwa ewo kaa kitaa
peegee naadi pedeo kiyaa" see asigi.§
45 Kisee asigi naadi Musa me menaa mée topetaa see
bagee ena me Yesus asiino, "Ei, Guru. A me kuwa Parisi
kaa bagee yuwa pedeo menaa asege kuwa A me inii miya
pedeo menaa mée asiyaa mokoo yoka" see asigi.
46 Yesus me asiino, "Ikii Musa me menaa mée topetaa see
bagee yuwa ikii miya pedeo kaatagea nao. Ikii me mée
paagoo 'Kisee-kisee ukuwaano gaano pedeo' see menaa-
panaa kuwa ukuwaano kana. Ikii me kuwa menaa-panaa
kuwa mée kaa yadootaata kaama mée yuwa ma epo
enaataa eeukuwaano be kegeekea.
47 Yaai, ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa
pedeo kaatagea nao. Ikii idukaa nabi bagee me menaa kuwa
daamaa poga-poga naadi okoo me ogo maagee yoo daamaa
ipiipii segee siyaa. Kuwa nabi bagee kuwa idukaa ikii me
bagee yuwa me be kaa wogeepeata yoka
48 ikii me idukaa bagee ma ikii paaya ena dimii, ena
menaa see bagee yuwa too. Ikii me bagee yuwa me nabi

11:42 Mik 6:8 **11:44** Mat 23:27-28 § **11:44** Musa menaa ena mee ko kisee: Mée ogopa yaadee siyu ko tuunuu siyaa. Kisee tuunuu sepea bagee yuwa unu petoo Ogatamee me ee kaa toono daa. Unu petoo omemaata kaama bedaa daba tuyaayaa, see menaa ebeamaata. Mee mokoo miya mée me Parisi kaa bagee yuwa semoo yiba yaato kuwa nekeeniino taa kaa okoo sekaataa peeyu ko okoo miya pedeo kiyaa, kisee Parisi kaa bagee yuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa kuwa.

bagee wogeepii seta, bedaa nabi bagee ogo magagee yoo
ikii me ipiipii seta, ikii kisee ukuwawookea yoka ikii miya
'Kuwa nabi bagee wogeepii seta kuwa daamaa yoka' see
dimii agoo see bagee yuwa.
49 Kisee kemaata idukaa Ogatamee me ipi kaa wegata
menaa mee ko kisee: 'Anii nabi bagee yuwa ma, Ni
me menaa nadoonaa siyaa bagee yuwa ma kuwa Israel
bagee paagoo yapeeyaapa. Yapeeyaata kaama noonaa okoo
me wogeepii taatagea, noonaa wegee-wegee taatagea' see
wegata.
50 Ikii me kisee ukuwaatagea yoka idukaa kaama kuwa
pedeo taa see bagee wogeepii siwoo seta menaa kuwa
uduma petamanii kaama eto too ikii kaa too kaapa, ikii kaa
pedeo dogaapea.
51 Petamanii wugimaata mée mee ko Habel mee.
Wodopasi wugimaata mée mee ko Zakaria mee. Waa
Ogatamee me ee to yupii, Ogatamee paagoo agiyoo kupi-
manee taa see yoo yaayupii da kaa kiyoo wogeta. Habel
ma, Zakaria ma kuwa yaayupi bagee uduma wogeepii siwoo
seta menaa kuwa uduma ikii kaa too kaata. Ani me kisiino
ko: Kuwa wogeepii seta menaa kuwa uduma ikii etokaa
tuyaa bagee yuwa kaa too kaata yoka daamaa nekeenii.
52 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa pedeo
kaatagea nao. Ogatamee ipi kisi naadi menaa kuwa ikii me
mée tupiino taa. Mikee, kunci mee ikii paagoo ekeata kiya
ikii kenee to kaa taamege-taamege taa see bagee yuwa too.
Ikii miya keneawee se pakaaneekea, bedaa pakaaniinaka
ou see gaayaa bagee yuwa miya ikii me taamege-taamege
yasegeekea" see asigi.*
53 Kuwa menaa asemaata kaama apanaa magaa kaa peeta
kaama wodoo kuwa Musa me menaa mée topetaa see bagee
yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo me Yesus maamaa
wisiniwookea. Okoo me Yesus paagoo mena maamaa eebaa
omaago ma apaadee segeekea.
54 Mee ko okoo me "Yesus me kisee pedeo menaa mée
eewegagi yaai" see menaa kuwa yaweganaa taano see naadi
mena maamaa apaadee segeekea.

12

*Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo gaa-
maasi naadi aseta menaa*
Mat 10:26-27

11:51 Kej 4:8, 2Taw 24:20-25 * **11:52** Kunci mee ko Ogatamee ipi kisi naadi topeta menaa ebea-ebea. Kenee to mee ko Ogatamee daamaa ipi kaano ebea-ebea.

1 Kuwa kaboo da mée eebaa, se egamaayaa kutuu naadi
mée sipi kaa aabatagi-maabatagikea. Yesus me mée topetaa
see menaa kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa keta
asiino, "Parisi kaa bagee okoo me ragi yeeyee kuwa ikii gaai.
Okoo tapaato yaato ena, semoo yiba yaato ena see bagee
yuwa.*
2 Mée me koogo maapetaa see menaa uduma awee da kaa
kedaa taapa, bedaa koogo boonemaata menaa yuwa uduma
miya ipi kiyaabuu taapea.
3 Kisee kemaata ikii me daatooyiba yaato wegayaa menaa
kuwa bedaa egapi yaato awee da kaa yiipea, bedaa ikii ee
yiba koogo ebe kaa menaa, poko kaa menaa aasee siyaa
menaa kuwa yoo da kaa mena ebo kaa wegakumiipea.

Ogatamee mee too wedaasi naadi menaa
Mat 10:19-20,28-33, 12:32

4 Ni me epa see bagee yuwa, wae. Ani me kisiino ko: Mée
se wedaai. Okoo má yaato too wugimaayaa, mee kaama asii
agiyoo ena ma se ukuwamaayaa yoka se wedaai.
5 Wedaano ko Ogatamee Wa too wedaai. Waa ko má yaato
wugimaata kaama neraka biyaa yiba mée tameepeasiyaa
see Mée. Mikee, Wa too wedaai, mée kuwa wedaakee se.
6 Mugipo daaya see bedoo mee aii agiyoo, esee peedi
see bedoo, imi idibi waa naa enaataa kepe peedi wiya too
masiyaa agiyoo da, se maa? Mikee kiya bedo ena too too
mee miya Ogatamee me se gaabuu siyaa.
7 Bedaa ikii edooyuu apa uduma miya Wa me daamaa
kiegamaata ipi. Ikii ebo, apanaa agiyoo see see se, mugipo
daaya see bedoo maamaa eebaa kiyaa miya ikii ma endagii
se, kisee Wa me ikii kigaataa see yoka mée se wedaai.
8 Ani me kisiino ko: Okoo mée paagoo weda taa ma 'Anii
Yesus sekaataa bagee' see asiyaa bagee kuwa Mée Yogaa
mee me miya Ogatamee me malaikat bagee yuwa paagoo
'Waa ko Ni sekaataa nameeno weda taa see mée yoka' see
yawegaata.
9 Kiya okoo mée paagoo Anii nawisintaata 'Yesus mee anii
ewo see Mée' see nawegayaa bagee kuwa Ani me miya
wisintaata Ogatamee me malaikat bagee paagoo 'Mee ko
Anii ewo see mée yoka' see yawegaata.
10 Mée Yogaa mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee
kuwa uduma Ogatamee me epa ekeasiyaa kiya Roh Kudus

---

* **12:1** "Parisi kaa bagee kuwa okoo me ragi yeeyee kuwa ikii gaai" see aseta menaa mee mena nekeeniino yaato ko ragi yeeyee roti semoo yiba kaama roti uduma iyadoo pakayaayaa see see okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me mée eebaa deebaa siyaa yoka gaai naadi ebea-ebea menaa kuwa. **12:1** Mat 23:25-28 **12:2** Luk 8:16-17 **12:4** Why 2:10 **12:7** Luk 12:24 **12:9** Luk 9:26

mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa epa se
ekeasiyaa.†
11 Mée me ikii kipeneata sembahyang segee see ee kaa
eboo yuwa paagoo miya kiipootagea, apanaa eboo yuwa
paagoo miya kiipootagea kiya ikii kiipeeyaa kaboo 'Anii
kaasee menaa wegaapa, kaasee menaa wegaapa?' see dimii
kuwa se abaai.
12 Ikii mena wegaano kaboo 'Kisee wegaai, kisee wegaai'
see dimii kuwa Roh Kudus me ikii kisi-manee taapi yoka se
gaagaa taai" see asigi.

Dimi taa see senawii mée ena kaa ebea-ebea menaa

13 Kiyoo kutuukea bagee yuwa mée waa ena me Yesus
asiino, "Guru wae, neawaagi mee enaataagi me daa kepee,
daa agiyoo kuwa wa me naawudisi yoka A me nawegaai"
see asigi.
14 Kiya Yesus me asiino, "Mée yogaa to, ekea yupii da kaa
mena kiwegataa see mée mee Anii se" see asigi.
15 Aseta kaama bedaa kiyoo topea bagee yuwa paagoo
asiino, "Ikii kepe ou, agiyoo ou kisee ou dimi-pami kuwa
nekeenii. Agiyoo tabaa da eebaa kiyaa miya umiino, toono
begaa da kuwa daamaa too kaapa se yoka gaai" see asigi.
16 Kiyoo kaama Yesus me ebea-ebea menaa ena eewe-
gaano ko kisee: "Kepe yago mée ena wa me weekee agiyoo
yuwa maamaa eebaa iyaga.
17 Wa me dimi yiba gaano, 'Ni me weta agiyoo eebaa kiya
maagee yoo sikii taa yoka kaasee naa ukuwaapa?' see gaagi.
18 Bedaa wa me gaano, 'Ni me ukuwaanaka agiyoo eto
nekeenega, mee ko ni me daaii, yigimeeii taa see ee kuwa
peedi yoka anii kabamaata kaama bedaa wiyaagoo ebo-ebo
taanaka. Ebo-ebo taata kaama ni me gandum poo yuwa
ma, apanaa agiyoo yuwa ma uduma kuwa ee yuwa yiba
magaapa.
19 Anii kuwa agiyoo uduma awemaata kaama ni me
gaawoo taapa dimii mee ko kisee: Ni me maagee sepa
agiyoo tabaa da eebaa yoka eto kaama wodoo anii pesee
too umiwoo, toowoo taapa, se gaagaa siwoo taapa. Ani me
umiino, toono kuwa ede ma, ede ma too noowoo, toowoo
siwoo taapa' see gaagi. Wa me kisee gaagi
20 kiya Ogatamee me asiino, 'Ei, dimi taa see mée, eto mee
digiyoo mee aa bogaape yoka a me ekaato noowoo taano see
naadi maagee sepe agiyoo kuwa aa se naape, se maa?' see
aseta" see kuwa Yesus me eewegagi.

---

† **12:10** Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa ko "Yesus Wa me paa yaabagaapii segeeki kuwa Roh Kudus me pesee kaa se kiya paa tawata kaama too yaabagaapii siyaa" kisee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa.
12:15 1Tim 6:6-11, Ibr 13:5 **12:18** Luk 12:24

21 Bedaa Yesus me asiino, "Okoo agiyoo-pagiyoo okoo
ekaato kaa too yigimeeii taa see bagee kuwa kisee kaata.
Kisee bagee kuwa Ogatamee me 'Okoo daba kiyaa bagee
yuwa too' see gaayaa" see asigi.

Gaano pedeo agiyoo kaa dimi se gaagaa taai naadi topeta menaa
Mat 6:25-34

22 Yesus me mee ebea-ebea menaa da eewegamaata
kaama Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino,
"Kisee kemaata ikii me gaano pedeo agiyoo kaa se gaagaa
taai. 'Inii maagiyoo naapea, inii maa da kaa maagiyoo
magaapea?' see kuwa dimi se nagimaai.
23 Kuwa agiyoo kuwa ebo agiyoo se. Naano agiyoo kuwa
ebo maa diya peedi, dimi menaa da mee too ebo, bedaa
doka kuwa ebo maa diya peedi, maa da mee too ebo.
24 Epaawee peenaa see bedoo kuwa deeweei. Okoo keepa
weeno miya taa, daaii, yigimeeii taa see ee miya taa kiya
Ogatamee me naano agiyoo daamaa manegeeki. Bedo kuwa
peedi, ikii ma endagii taa see agiyoo kiya Wa me kisee
daamaa manegeeki kemaata ikii miya daamaa kineewoo
taapi.
25 Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa
togoo kiyaayaa bagee naa ena agoo ye?‡
26 Kisee kemaata ikii dimi gaagaa see kaa peedi agiyoo ena
miya se agoo kiyaayaa gaayu ko kaasee kaa apanaa agiyoo
kaa dimi gaagaa siyaa?
27 Boo pui kuwa ikii deeweei. Kuwa boo pui kuwa
ukuwaano agiyoo miya taa, doka iyaakee miya taa kiya
kuwa diino yago. Ani me kisiino ko: Salomo waa senawii
ebo, wa me maagee seta dokaa kuwa diino daamaa kiya
kuwa boo pui kuwa esee diino daamaa, Salomo me dokaa
see see se.
28 Kuwa boo kuwa ebo agiyoo se, eto kenaagoo iyata
kaama tokoma mee da badegeeta biyaa kaa yuwitaayaa
agiyoo kiya Ogatamee me diino daamaa yakiyaabuu see.
Kisee kemaata Wa me ikii me dokaa kuwa miya kuwa
boo kuwa asii esee daamaa kiagoo kiyaabuu siwoo taapi,
se maa? Ikii dimi gaagaa naadi Ogatamee kaa dimi se
maageekea bagee kuwa naa yaai.
29 See keta yoo 'Inii maagiyoo naapea, mapea uwoo
naapea?' see kuwa se gaagaa taai.

12:21 Luk 6:24, 16:19-31, Yak 5:1-3 ‡ **12:25** Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa togoo kiyaayaa bagee ena ma taa. Mee mokoo miya mée me dimi gaagaa see kaa okoo me gaano pedeo agiyoo kuwa se agoo kiyaayaa yoka dimi se gaagaa seta Ogatamee kaa too dimi maawoo taai naadi aseta menaa mee. **12:27** 1Raj 10:4-7

30 Kuwa dimii kuwa ko mée tomaa-tomaa uduma kisee
gaagaa siyaa dimii yuwa. Ikii me gaano pedeo agiyoo
uduma Ikiitaagi mee ipi yoka dimi gaagaa see se
31 kiya ikii me Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa
ou see dimii mee gaawoo taai. Mee kaama ikii me gaano
pedeo agiyoo kuwa Wa me kineewoo taapi.

32 Ei, Ni me domba tabaa da ikii se wedaai. Ikii kuwa ko
eebaa taa kiya Ikiitaagi Wa me ebo totaa see yoo kiyoo ikii
ebo toono komoo kiniino ede kigi yoka se wedaata
33 ikii me agiyoo-pagiyoo pe-doogeeta kaama masiipea
kepee yuwa daba bagee yuwa manii, kisee ikii nekee kepe
ayaabu ena agoo kiyaai. Mee kepe ayaabuu to se nuku
kiyaa, epoo to wodoo agiyoo ikii masegee siwoo siyaa, kisee
too se taa kiyaa. Kuwa agiyoo oma maseekee bagee se
masiyaa, dene-dene kuwa miya se nuyaa.
34 Ikii me ou gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa
yoka daamaa nekeenii."§

Yesus mee ikii se nekeeniyaa kaboo meetagi yoka ipiipi deewoo taai naadi ebea-ebea menaa

35 "Ikii me eboo me agiyoo yaokagee see kaa magaakee
dokaa kuwa maawoo, peto wakimiwoo, kisee ikii me eboo
miyaa mee maamaa diitoo siwoo taai.
36 Mee ko kisee: Agiyoo yaokagee see bagee kuwa okoo
me eboo waa mée me api goetaa see yoo naano agiyoo pe-
noogiino see naadi peegi. Waa peeta kaama wodoo okoo
me eboo moga meepi ye, epee meepi ye naadi maamaa
diitoo, kisee too mee eboo meemaagi. Waa kene tugu-tuguki
kaboo okoo moga kene yakabataagea. Mee see see ikii
miya kisee daamaa yaukuwaano see naadi maamaa diitoo,
ekaato ipiipii siwoo, umiwoo taai.
37 Kisee agiyoo yaokagee see bagee kuwa daamaa, ede
nao. Anii mikee kisiino ko: Mee eboo meemaata kaama 'Ikii
ko paayaa see dimii taa, daamaa ipiipi nadiitoo siwoo see
bagee yuwa yoka naano ke, animaayu taai' see asiipi. Kiyoo
kaama agiyoo yaokagee see bagee me magaakee dokaa

12:32 Luk 22:29 **12:33** Luk 6:38, 11:41, 18:22 § **12:34** "Ikii me ou gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa" see aseta menaa kuwa ko mée me ou gaayaa agiyoo kuwa ko magaa da kaa agiyoo gaayu ko magaa da kaa agiyoo kaa dimi maayaa kiya Ogatamee mee ou gaayu ko Ogatamee kaa dimi maayaa see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. **12:36** Mat 25:1-13, 1Pet 1:13

kuwa wa too maataata kaama naano agiyoo okoo paagoo
yawudiipi, kisee yaukuwaapi.*
38 Mee eboo mee daatooyiba yupigapi yee, awiino taa
kaboo yee meemaata kaama wa me agiyoo yaokagee see
bagee yuwa agiyoo daamaa ipiipii semaata nadiitoo taakea
see deeyu ko kuwa bagee yuwa daamaa, ede nao, see kuwa
mikee kisega.
39 Daamaa nekeenii: Oma masetaa see mée daatooyiba
yaato mee kenoo kaa, mee kenoo kaa meepi see kuwa ee
epoo mée ipi naaki ee se nakabasi naadi ipiipi see diitoo
siyaa.
40 Mee mokoo miya Mée Yogaa mee meetagi mee ikii se
nekeeniyaa kaboo meetagi yoka ikii daamaa ipiipi diitoo
siwoo taai" see asigi.

Agiyoo yaokagee see bagee yuwa kaa ebea-ebea menaa
Mat 24:45-51

41 Petrus me asiino, "Tuhan, kuwa ebea-ebea menaa kuwa
inii too gaamaasi naadi mée asege menaa ye, mée uduma
asege menaa ye?" see asigi.
42 Bedaa Yesus me ebea-ebea menaa kaa eewegaano,
"Agiyoo yaokagee see bagee yuwa kuwa dimi daamaa bagee
gaayu ko waa kaasee mée? Mee ko wa me eboo me menaa
uduma daamaa yayeewoo see mée, waa dimi ipi kaa too
yaukuwagee see mée. Kisee mée to gaayu ko mee eboo me
wa paagoo asiino, 'Kuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa
yuwa kuwa a me daamaa nadiitoo taai, bedaa naano agiyoo
eewudiino kuwa miya a me too' see asiipi.
43 Mee eboo maga nawigeeta ee kaa meemaata deeyaa
naaki mee mée to me kuwa agiyoo yuwa daamaa
yaukuwataaki yoka mee mée to daamaa, ede nao.
44 Anii mikee kisiino ko: Mee kaama wodoo wa me agiyoo-
pagiyoo uduma 'A me too nadeewoose yoka' see asiyaa.
45 Agiyoo yaokagee see mée dimi pedeo gaayu ko waa
dimi yiba ni me eboo mee moga se meepi yoka naadi kaama
kuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa, paayogaa
miya, api miya kuwa kopaa dakamegee taano ma, naano
dimii kaa too omegee taano ma, boomagaa see uwoo noogee
taano ma, kisee ukuwagee siyaa.

---

* **12:37** Mee eboo meemagaano taa kaboo kuwa agiyoo yaokagee see bagee yuwa waa daamaa nadiitoo, ni me agiyoo daamaa naukuwawookea yoka naadi waa meemaata kaama waa ekaato dimi peedi ekeata kaama kuwa wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa ebo ekeata okoo paagoo naano agiyoo yawudiitagi, kisee aapeka siyaa mokoo. **12:37** Luk 22:27, Yoh 13:4-5 **12:44** Luk 19:15-19

46 Wa me eboo meepi naagoo ewo yoka waa miyaa naagoo
mee mée to kopaa dakamemaata kaama Ogatamee si yay-
eetaa see bagee yuwa dogeamaayaa yoo kiyoo dogeamaapi.
47 Kuwa agiyoo yaokagee see bagee okoo me eboo me
aseta menaa yuwa yeegea, ipi kiya waa meeno taa kaboo
ipiipii taano taa, wa me menaa kuwa si yaukuwagee siyu
ko okoo kopaa dakamaano kuwa ebo kaata.
48 Mée noonaa ko mee eboo me aseta menaa kuwa ewo,
yiino taa. Mee eboo meeno taa kaboo okoo miya kopaa
dakamiyaa agiyoo ukuwagee seta kiya kopaa dakamaano
mee ko peenaa too kaata. Kuwa me kemaata Ogatamee
me aseta menaa maamaa yeetaa, maamaa ipi see bagee
kuwa okoo paagoo 'Kuwa Ni me kiseta menaa kuwa daamaa
naokagee sepea ye' naadi apaadee taatagi, bedaa Wa me
agiyoo eebaa naokageesi naadi kaama yaekeata bagee kuwa
paagoo miya 'Kuwa Ni me kiekeata agiyoo kuwa koga ma
nakiyaagea ye?' see asiitagi" see asigi.

Yesus me "Anii mée aapekadaasi naadi meta" see aseta menaa
Mat 10:34-36

49 "Anii meta mee ko magaa da kaa biyaa uwaakumiino
see naadi meta. Eto kiipaa miya biyaa peega naaki esee
daamaa see gaaga.†
50 Anii boodi abaano ebo kaata, ae-wae siyaa agiyoo
yiba natukumiyaa mokoo. Kuwa agiyoo yuwa Anii boodi
abaamaata eto totaaka naaki daamaa, ede. Boodi abaano
taa kaa Anii be, Anii dimi gaagaa segeeka.
51 Anii magaa da kaa mée tomaa uduma aaemee-emee
siyaano see naadi meta see nagaagea ye? Anii mée aaemee-
emeesi naadi menaa doomega se kiya mée aapekadaasi
naadi meta.
52 Kuwa ko eto kaama wodoo ee ena kaa mée okoo idibi
waa naa tuyaa yoo aawisii taapea. Kisee mée okoo wedo
ma apanaa mée ekea wiya ma aawisii taapea.‡
53 Nagamee ma, paayogaa to ma ekea aawisii taapea,
okooto ma, ukuyogaa to ma ekea aawisii taapea, paimee
baayo ma, apimee ma ekea aawisii taapea, kisee aapekadaa
taapea" see asigi.

12:46 Luk 21:34, Why 16:15 **12:47** Yak 4:17 † **12:49** "Magaa da kaa biyaa uwaakumiino" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me doometa menaa kuwa me mée tomaa yuwa aapekadaa naadi kaama mena si yayeetaa see bagee kuwa wigintagaa siyaa ebea-ebea menaa mee. **12:50** Mrk 10:38 **12:51** Luk 2:34 ‡ **12:52** "Ee ena kaa bagee aawisii taapea" see aseta menaa mee ko 'Yesus yaato bagee yuwa okoo too, Waa be kiyaa bagee yuwa okoo too, kisee aapekadaasi naadi meta' see kuwa nekeensi naadi aseta menaa.

54 Bedaa Wa me kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Ikii
uwaataa da keno seomigi yaato sinu pakaga see deeyu ko
'Deka weepa yoka' see kuwa wegayaa, kaama too mikee
deka wiyaa.
55 Bedaa ikii yamuyaato kaama bo pakaga see deeyu ko
'Kenaagoo ko awee kaapa' see kuwa miya wegayaa, kaama
too mikee awee kiyaa.
56 Ikii ipi poga-poga naadi mée deebaa see bagee yuwa
yaai. Sinu, bo, kisee agiyoo deeta kaama 'Kisee kaapa,
kisee ukuwaaniipa' kuwa ikii ipi see bagee kiya eto kiipaa
ukuwaandaa taaka agiyoo kuwa ikii deegea kiya kaasee kaa
se nekeenegea ya?
57 Kisee agiyoo ukuwaandaa taaka yoka ikii me 'Kuwa
mikee menaa ii' see kuwa kaasee kaa se pekataayaa ya?
58 Daamaa nekeenii: Aa kakagoo kiyaa mée to me mena
pekataa see bagee yuwa paagoo kaapeeyu ko eta mana
kaa kaama dimi daamaata kaama moga mena taa kiyaai.
Mena taa kaano taa kiyu ko amokiyoo mena pekataa see
bagee paagoo kadogeamaayaa. Kiyoo kaama polisi yagaa
kaa kapeaniyaata kaama digiyoo ee yiba katameamaayaa.
59 Kisee kiyaa naadi Ani me kasiino ko: Aa kuwa kaidimpi
kepee uduma maniyu too mee digiyoo ee yiba kaama aa
daba kapeeyaayaa yoka kuwa menaa mani taa kiyaai" see
asigi.§

13

Pedeo dimii, pedeo menaa ekeasi naadi menaa

1 Kuwa kaboo da kiyoo topea bagee yuwa me Yesus asiino,
"Galilea wee kaa bagee noonaa Ogatamee me ee kaa Wa
paagoo agiyoo kupi-manee taakea kaboo Pilatus wa me okaa
yago bagee yuwa me wugimaagea" see asegea.
2 Yesus me asiino, "Kuwa Galilea wee kaa bagee wugi-
maagea kuwa ko ikii me gaano, 'Okoo me pedeo ukuwagee
seta agiyoo esee eebaa, apanaa Galilea wee kaa bagee kuwa
see see se, kisee kemaata okoo wugimaagea daa' see kuwa
ikii gaagea ye?
3 Kisee se gaai. Ani me kisiino ko: Ikii me pedeo yuwa
ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo
see kuwa se ukuwayu ko okoo see see ikii miya pedeo
kaatagea yoka daamaa nekeenii.

12:56 Mat 16:2-3 § **12:59** "Aa kakagoo kiyaa yuwa mani taa kiyaai" see aseta menaa mee ko Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mée pedeo kiyaayaa naadi Ogatamee ma menaa kuwa eto kiipaa mani taa kiyaai naadi ebea-ebea menaa mee. **12:59** Mat 5:25-26 **13:2** Yoh 9:2

4 Bedaa kuwa miyoo taa Yerusalem gebo kaa magaa,
Siloam yaato magaa kaa bagee okoo mée gaasi ma wagoo
boomea kuwa miya kisee. Mee magaa kaa asii-maga-maga
seta ee mee ometa kaama mée tagimeta bagee kuwa naa
ikii me gaano, 'Kuwa bagee kuwa esee dimi pedeo bagee,
apanaa Yerusalem magaa kaa bagee kuwa see see se, kisee
kemaata ukuwaanega daa' see kuwa ikii gaagea ye?
5 Ikii kisee se gaai. Ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee
ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo see kuwa se
ukuwayu ko okoo see see ikii miya pedeo kaatagea yoka
daamaa nekeenii" see asigi.

Daamaa poo ekawoo taano taa yaai naadi ebea-ebea menaa

6 Kiyoo kaama Yesus me ebea-ebea menaa kaa eewe-
gaano, "Bugi epoo mée wa me anggur poo bugii da kaa
ara piyaa wodoo ena weemaayu. Iyawoo naadi kaama
kaawaa ena poo daano see naadi peedoota piya wodoo to
kaa peemaata kaama iiyaga-yaga siyaa naaki poo ota ena
ma, ena ma taa.
7 Wa me bugi yayaagee see mée to paagoo asiino, 'Anii
eto miyoo tahun wedo kuwa mee piyaa mee poo ekapa ye,
taa ye naadi kaama deege-deege segeeka kiya poo ota ena
ma ekaano taa yoka kaasee ukuwaano see ekeasiino? Maga
tuwo kaapa yoka nakubikumii' see asigi.
8 Kiya bugi yayaagee see mée to me asiino, 'Neataagi,
eto mee tahun mee too ekeasede. Anii mani yuwa maga
daamaa meamaata kaama poo daamaa ekasi naadi agiyoo
magaapa.
9 Magamaata kaama mee tahun mee kaa poo ekadaa siyu
ko daamaa, ekeasii kiya poo se ekayu ko koosi, kobeepeasii'
see asigi" see kuwa Yesus me eewegagi.

Sabat naagoo Yesus me doogaa ituunta see apii ena daamaa yatopeeniyaata menaa

10 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus mee sembahyang segee
see ee yiba mée topetaaka too ko
11 api ena kiyoo topa. Waa paa me peneata kaama tahun
gaasi ma wagoo omegee naadi doogaa da ituunega, topoo
petooniino naka.
12 Yesus me waa deeta kaama "Meei" asigi. Meemaaga
kaboo da Wa me asiino, "A kaa meanta agiyoo mee eto
kiipaa ki taa kega" see asigi.
13 Yagaa da mee apii kaa peneasigi naaki taka ena topoo
yiinaageega, Ogatamee yaapaageeka.

13:6 Yes 5:1-4, Mat 21:19-20

14 Kisee kiya kiyoo sembahyang segee see ee kaa eboo me
Yesus kagoo kigi. Yaai, Sabat naagoo kiya mee agiyoo yataa
kiyaagi naadi kaama wa me kiyoo topea bagee yuwa asiino,
"Mée kaa meanee siyaa agiyoo yataa kiyaano kuwa Sabat
naagoo se. Kisee agiyoo yataa kiyaano egapii kuwa bedimi
topa yoka kuwa egapii kuwa kaa too ikii kaa meanee see
agiyoo kuwa kitaa kiyaasi naadi meei" see asigi.
15 Tuhan me waa asiino, "Ikii dimi ipi poga-poga see bagee
yuwa yaai. Ikii me moneekee agiyoo yuwa Sabat naagoo
miya ope gokataata uu dee kaa uwo nusi naadi eepeegeekea,
se maa?
16 Mee apii mee miya Abraham me asii-kaba-kaba seta
apii, Iblis me gadimetaata tahun gaasi ma wagoo omegee
seta apii yoka Sabat naagoo yagokataaga kuwa miya daa-
maa, se maa?" see asigi.
17 Kuwa asigi menaa kuwa kaa Yesus kagoo kegea bagee
yuwa uduma ego weda kegea kiya apanaa kiyoo topea
bagee yuwa okoo Yesus me ukuwanaa see agiyoo kuwa
uduma ebo nao naadi esee ede kegea.

Sesawi poo keepa iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa ma, ragi see agiyoo iyadoo pakayaa-pakayaa ebea-ebea menaa ma
Mat 13:31-33, Mrk 4:30-32

18 Yesus me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa
kuwa Anii ebea-ebea menaa kaa kaasee kiiwegayaa? Eto
ko kisee:
19 Mée ena sesawi poo keepa ena masegeeta wa me bugii
da kaa weetayu. Iyaga naaki wodoo to ebo kiwooka siyaa.
Kago ebo peeda-paada naadi kaama bedo yuwa kiyoo geka
daamaa maagee siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too
ebo mée eetoono kuwa" see asigi.
20 Bedaa Yesus me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée ee-
tuyaa kuwa Anii ebea-ebea menaa kaa kaasee kiiwegayaa?
Eto ko kisee:
21 Api ena ragi yeeyee peenaa masegeeta kaama gandum
yeeyee eebaa mokoo ebo otaawee yiba sigimekomeeyu.
Kuwa agiyoo daamaa enaataa me-gokataga, pe-gokataga
naadi kaama eke. Peenaa tookomeeta kaama deeyaa naaki
uduma iyadoo pakapa siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee
Wa too ebo mée eetoono kuwa" see asigi.

Sipi see kenee to taa pakaanii naadi menaa
Mat 7:13-14,21-23

22 Yesus mee Yerusalem magaa kaa taa peetaaki too eta
mana kaa ebo magaa kaa miya, peedi magaa kaa miya kiyoo
bagee yuwa topepegeeki.

13:15 Luk 14:5

23 Mée ena me asiino, "Ei, Tuhan, mée peenaa too daba
daagimaa pootagea ye?" see asigi.
24 Yesus me kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Ikii sipi see
kenee to taa esee omaago ma pakaandee siweei. Ani me
kisiino ko: Mée eebaa pakaanega naaki ou naadi pakaandee
taatagea kiya pakaaniino ko iyo.
25 Ee epoo mée me yiinaageeta kenee to muntaata kaama
wodoo ikii yoo da kaa too kenee to kaa tugu-tugu naadi maa-
maa aseekee kaa 'Neataagi, apee kene mée yakabatagaai,
mée yakabatagaai' see asiitagea. Ee epoo mée me 'Ikii kayoo
bagee yuwa? Anii ikii kiewo see bagee yoka' see kisiitagi.
26 Bedaa ikii me asiitagea menaa ko 'Inii ko Aa ma epo
naano agiyoo noogee seme bagee yuwa, bedaa A me inii
me magaa kaa mée topegee seme, se maa?' see asiitagea.
27 Kiya Wa me 'Ikii kayoo bagee, Anii ikii kiewo see bagee,
pedeo ukuwagee see bagee yuwa too kideega yoka peeweei'
see kisiitagi.
28 Iminookaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi
naagoo Abraham ma, Isak ma, Yakub ma, nabi bagee yuwa
ma kuwa uduma ikii me diitagea kiya ikii ma epo se
tootagea, maayoo kaa kitameeyamoo taatagea. Kiyoo ko
yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo.
29 Kuwa kaboo da Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo
taatagi yoo apanaa tomaa kaa bagee yuwa mée eebaa
ede ma, ede ma noogee taano see naadi meetagea. Okoo
awii yaato kaama miya, uwaa yaato kaama miya, wuyaato
kaama miya, yamuyaato kaama miya medaa naadi kaama
naano agiyoo noogee yoo animaaii taatagea.
30 Mikee, eto kiipaa peedi kiyaa bagee mée eebaa kuwa
iminookaa yaato ebo kedaa taatagea, bedaa eto kiipaa ebo
kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato peedi kedaa
taatagea" see asigi.

Yesus me "Anii Yerusalem magaa kaa bogaano gaano pedeo" see aseta menaa
Mat 23:37-39

31 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee noonaa Yesus paagoo
megea. Okoo me asiino, "Herodes mee kawugiino see dimii
agoo yoka Aa apanaa magaa kaa pooi" see asegea.
32 Yesus me asiino, "Ikii peedoota mee peeda-paada
siyaabuu see kamenoo* mee paagoo peemaata kaama
kisee naasii: 'Anii eto kenaagoo ma, tokoma miya paa

13:25 Mat 25:10-12 **13:27** Mat 7:22-23 **13:30** Mat 19:30, 20:16 * **13:32** Peeda-paada siyaabuu see kamenoo mee ko Herodes mee ebea-ebea. Wa me Yohanes wugimaata see see Yesus mee miya wugiino dimii agoo. Mikee menaa yaweganaa see bagee kuwa wa me be see mée yoka peeda-paada siyaabuu see kamenoo mokoo.

yaabagaapii taano ma, ikiyoo yataa kiyaabuu taano ma
kisee agiyoo ukuwapegee taapa. Wedaagoo to naagoo ko Ni
me ukuwagee see agiyoo yuwa uduma sikii, ukuwatagaapa,
see kasigi' see pe-naasii.
33 Nawugiino dimii agoo kiya eto kenaagoo, tokoma,
tokoma mee da miya Anii Yerusalem magaa kaa pakaapa.
Nabi bagee wugimagaano mee ko apanaa magaa kaa kaama
wugiino iyo, be. Anii mee magaa kaa kiyoo too bogaano
gaano pedeo" see asigi.
34 Bedaa Yesus me wegaano, "Sooi, Yerusalem, Yerusalem,
idukaa nabi bagee yuwa miya ikii me wogeepii siwoo seta,
bedaa Ogatamee me ikii paagoo kimiyaata bagee yuwa miya
oma kamu me wogeepii seta. Ayam poodu yuwa kidikaa da
me dapimemaata kaama daamaa eetuyaa see see Ani me
miya kisee maamaa ikii daamaa enaataa kikutumemagaano
see dimii agoo kiya ikii me nabe kegeekea.
35 Kisee kemaata daamaa nekeenii: Eto kaama wodoo
Ogatamee ikii ma enaataa se kiitoopi. Ani me kisiino ko:
Anii peeta kaama wodoo ikii se nadiipea kisee too Anii
bedaa meeta. Mee naagoo ko ikii me 'Tuhan ekaa yadoopi
Mée mee migi yoka magiyaage!' see naapaagee taatagea"
see wegagi.

14

Sabat naagoo Yesus me mée ena ikiyoo yataa kiyaata menaa

1 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus mee Parisi kaa bagee
me eboo ena me ee kaa naano agiyoo notaaka too ko apanaa
kiyoo topea bagee yuwa me Yesus mee tuunuu see agiyoo
ukuwaapi ye naadi tamaata maamaa diitookea.
2 Kuwa kaboo da mée ena, wa me yagaa bado yuwa
agidaa naadi boodi meanee taa see mée ena meemaata
kaama Yesus ikigii to kaa totaaki.
3 Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi
kaa bagee yuwa ma okoo paagoo Yesus me asiino, "Musa
me menaa yiba Sabat naagoo gaayu ko mée kaa meanee
see agiyoo yataa kiyaano mee dagu ye, daa ye?" see asigi.
4 Kiya okoo uduma mena taa, koogo togea. Yesus me mee
ikiyoo yago mée to kaa yagaa peneasigi naaki ikiyoo taa
kega. Ikiyoo yataa kiyaata kaama "Koogo pooi" asigi.
5 Yesus me kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Ikii me yogaa
yee, moneekee agiyoo yee, komo yiba eseaniyu ko Sabat
naagoo miya se gaata kaama kisee ki maseageeyaa, se maa?"
see asigi.

13:35 Mzm 118:26 **14:5** Luk 13:15

6 Kiya okoo me asiyaa menaa ena ma taa, iyo.

Dimi daba kaa umiwoo, toowoosi naadi topeta menaa

7 Mee ee kaa naano see naadi mepea bagee kuwa okoo anii ebo bagee yoka naadi kaama ebo bagee me woopasi animagaano komoo yuwa kaa pe-animaaii naadi totaakea. Yesus me kisee deeta kaama okoo tupiino menaa ena asiino ko kisee:

8 "Api goeano naagoo 'Naano ke meei' see kasiyu ko aa peemaata kaama ebo bagee me animagaano komoo yuwa wisintayu, kiyoo se animagaai. Aa kiyoo animaayu ko ee epoo mée me apanaa bagee a asii eboo bagee ena 'Naano ke meei' see asiyaa mée ena wa me animagaano komoo a me yaanimaayaa.

9 Ee epoo mée me ekea paaya 'Naano ke meei' see kisimi yoka waa peedoota a paagoo 'Wae, kiyoo ko wa me animagaakee yoo yoka' see kasigi naaki aa ego weda ma gebo kaa aii bagee me animagaakee yoo kiyoo pe-animaayaa.

10 Kisee kiyaa naadi 'Naano ke meei' see kasiyu ko aa ee kaa peemaata kaama gebo kaa aii bagee me animagaakee yoo pe-animagaai. Aa kiyoo animaata kaama ee epoo mée mee peedoota a paagoo kasiino, 'Mée yogaa to, kiyoo se. Woo maa kaa ebo bagee me animagaakee yoo pakaa-animagaai' see kasiipi. Mee kaama kiyoo topea bagee yuwa me aa ebo bagee yoka see kagaayaa.

11 Mee ko okoo ekaato ebo ekee taa see bagee kuwa peedi kaatagea, bedaa okoo ekaato peedi ekee taa see bagee kuwa ebo kaatagea" see asigi.

12 Kiyoo kaama bedaa mee "Yesus Aa naano agiyoo naano ke meei" see aseta mée to paagoo Yesus me asiino menaa ko kisee: "A me apanaa bagee paagoo, egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya 'Naano agiyoo naano ke meei' see asenaa taano see gaayu ko a me epa see bagee se asii, aa ma kenagaa miya, a gebo kaa ekaa yago bagee kiyaa miya okoo misi naadi se asii. Okoo me bedaa 'Naano ke meei' see kasiipea, kisee too aa ma ikii too aanoo siwoo taapea yoka okoo aseekee se

13 kiya a me 'Naano ke meei' see asiyaa bagee kuwa ko kisee: daba bagee yuwa ma, bagaa-kagaa see bagee yuwa ma, oogimaata bagee yuwa ma, emaa digiyoo see bagee yuwa ma kisee bagee kuwa 'Naano ke meei' see asii.

14 Okoo me aa miya kaanaano iyo kiya koosi, daamaa, ede nao. Ogatamee me menaa daamaa yayeewoo see bagee aya

---

14:7 Luk 11:43, 20:46 **14:8** Ams 25:6-7 **14:11** Luk 18:14

andoo peeyaatagi naagoo a me kisee daba bagee epa gaataa
to mokoo da kaniitagi" see asigi.

Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa yoo naano agiyoo eenuyaa ebea-ebea menaa
Mat 22:1-10

15 Kuwa Yesus me asigi menaa kuwa Waa ma enaataa
nogea bagee ena me yeeta kaama Yesus asiino, "Ogatamee
Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo naano agiyoo
nuyaa yoo kiyoo eenuyaa bagee kuwa esee daamaa, ede
nao" see asigi.
16 Kiya Yesus me mee mée to asiino, "Mée ena me mée
eebaa naano agiyoo epo enaataa ede ma eenaano see naadi
'Mee naagoo, mee naagoo naano ke meei' see asenaa seta.
17 Mona naagoo ko wa me agiyoo yaokagee see mée
paagoo asiino, 'Aa peedoota kuwa miyoo taa mona asenaa
sema bagee yuwa paagoo peemaata kaama kisee naasii:
"Naano agiyoo-pagiyoo uduma ipiipii semaage yoka meei
see kisigi" see pe-naasii' see asigi.
18 Peedoota okoo paagoo kuwa menaa yaasenaaki naaki
okoo uduma 'Se meepa, gaano pedeo agiyoo agoo yoka epa
naekeasii see pe-naasii' see asegea. Kuwa ko petamanii asigi
mée me asiino, 'Anii etokaa maga ena edaamaaga yoka pe-
diino gaano pedeo yoka se meepa, epa naekeasii see pe-
naasii' see asigi.
19 Bedaa apanaa ena me asiino, 'Anii sapi wodaa gaasi
edaamaaga kuwa pe-diinaka yoka se meepa, epa naekeasii
see pe-naasii' see asigi.
20 Bedaa apanaa ena me asiino, 'Anii eto api goemaaga
yoka se meepa' see asigi.
21 Mee agiyoo yaokagee see mée kuwa menaa doodoota
wa me eboo paagoo pe-eewegagi naaki kagoo ebo. Wa me
agiyoo yaokagee see mée to asiino, 'Aa moga peedoota eta
kegaa-pagaa kuwa peenaa naadi kiyoo daba bagee yuwa
ma, bagaa-kagaa see bagee yuwa ma, emaa digiyoo see
bagee yuwa ma, oogimaata bagee yuwa ma kisee bagee
kuwa aii badaa namaagii' see asigi.
22 Wa me kuwa bagee yuwa badaa maageeta kaama mee
eboo paagoo asiino, 'Neataagi, a me badaa namaagii see
nasege menaa da kuwa kaukuwataaga kiya naano agiyoo
notaa see yoo eebaa topa' see asigi.
23 Mee eboo me asiino, 'Ni me ee kaa mée eebaa pudiisi
yoka aa bedaa peedoota yamoo maa kaa mokoo eta kegaa-
pagaa yuwa uduma peenaa-paanaa naadi kiyoo tuyaa bagee

14:14 Mat 25:34-40

yuwa paagoo omaago ma "Naano agiyoo naano ke meei,
naano ke meei" see pe-naaasenaa taai.
24 Ani me kisiino ko: Ani me miyoo taa "Naano ke meei"
see asema bagee kuwa be kega yoka okoo mée ena ma epo
eenaano ko be, se naapea' see aseta" see kuwa Yesus me
asigi menaa.*

Yesus sekaataa bagee okoo me ee kaa bagee ou, agiyoo ou, kisee dimii ekeasi naadi menaa

25 Kuwa kaboo da mée eebaa Yesus sekaataa megea. Waa
okoo yaato ikigi maataata kaama asiino,
26 "Ni sekaataa nameeno see naadi Ni paagoo namiyaa
bagee kuwa ko okoo me okonaka, apimee, yogaanii yuwa,
okoo kenaa bagee, waa ekaato miya uduma be kaano taa
bagee kuwa Ni sekaataa nameeno ko iyo,
27 bedaa piya boko ma dootaata Anii naobeedoota booyaa
yoo poono be see bagee kuwa miya Ni sekaataa bagee kaano
iyo.
28 Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Ikii mée ena asii-maga-
maga see ee magaano see gaayu ko ee magaano taa kaboo
mee ee magatagaano ko ni me kepee sikii kaapa ye, se sikii
kaapa ye naadi animaata kaama 'Ee magaano see agiyoo-
pagiyoo edaano ko magoo edaayaa, magoo edaayaa?' see
keta dimi daamaa gaagaa siyaa, se maa?
29 Kisee daamaa se gaagaa siyu ko ee kaboo da too
maataata kaama kepe sikii taa kaa mee asii se maayaa,
wisintaayaa. Mee ee kisee aii totaaka kaboo da kuwa kitaa
peeyaa bagee yuwa kisee yadeeta kaama wisineekee kaa
30 'Deede, mee mée mee ebo ee magaano see kiya iyo, se
maamaayaa' see yawegayaa.
31 Bedaa ebea-ebea menaa ena miya kisee: Magaa da kaa
ebo tookee mée ena apanaa magaa da kaa ebo tookee mée
ena ma yape aawogee taano see naadi yape paagoo poono
taa kaboo waa animaata kaama dimi gaagaa taano ko 'Ni
yaato okaa yago bagee mée bado gaasi kuwa me yape bagee
yaato okaa yago bagee bado mée oga kuwa daba, peedi
kiyaano see naadi mée sikii ye, sikii taa ye?' see keta dimi
daamaa gaagaa siyaa, se maa?

---

* **14:24** Yesus me ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: 'Naano ke meei' see asigi mée mee ko Yesus ebea-ebea. 'Naano ke meei' yaasenaa see bagee gaayu ko Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa ebea-ebea. 'Anii se meepa' see asegea bagee gaayu ko Yesus me doometa menaa be kiya 'Iminookaa anii miya naata' see gaayaa bagee yuwa ebea-ebea kuwa. **14:24** Kis 13:46 **14:26** Mat 10:37-38 **14:27** Yoh 12:25-26, Kis 20:24

32 Mée sikii taa gaayu ko yape bagee meemagaano taa
kaboo emee-emee taano see menaa keta doodoota yape
bagee paagoo pe-eewegayaa.
33 Mee mokoo miya ikii me agiyoo-pagiyoo uduma se
ekeasiyaa bagee kuwa Ni sekaataa nameeno ko iyo.†
34 Dega mee ko daamaa agiyoo kiya dega gii taa keegoota
kaama wodoo kaasee bedaa gii kiyaayaa?
35 Magapugu mantagaa siyaa miya iyo, apanaa gaadee
siyaa miya iyo, má agiyoo mokoo naadi tameano too. Apa
agoo see bagee daamaa yii" see asigi.‡

15

Egata domba wodaa deemaayaa ebea-ebea menaa
Mat 18:12-14

1 Kuwa kaboo da pajak kepee yamasegee see bagee yuwa
ma, apanaa dimi pedeo see bagee yuwa ma okoo mée eebaa
Yesus me menaa yiino see naadi medaakea.
2 Parisi kaa bagee yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa
see bagee yuwa ma okoo me kisee deeta kaama mena
dukumeawee taano ko "Mee mée mee me dimi pedeo see
bagee yuwa badaa maata kaama okoo ma enaataa naano
agiyoo epo eenoogeeki, yaai" see menaa yawegagea.
3 Yesus me ebea-ebea menaa kaa okoo asiino,
4 "Ikii mée ena wa me domba wodaa eebaa, ogei me badoo
ena agoo kiya ena mee egayu ko waa kaasee ukuwayaa?
Woda eebaa yaato sembilan puluh sembilan kuwa boo
uwaa da kaa aii ekeata egapi mee mee abaano see naadi
peeyaa. Abagee siwoo naadi kaama deemaayaa yoo too,
kisee ukuwayaa, se maa?
5 Deemaata kaama kadeemaaga nao naadi ede kaa weka
tapa doodoota ee kaa. 6 Peemaata kaama waa ma bagee
yuwa ma, wa gebo kaa bagee yuwa ma kuwa uduma mena
ogegeeta asiino, 'Wae, ni me egapa domba wodaa mee
deemaata eto mee yagadoo mega yoka ikii anii ma epo
enaataa ede ma, ede ma niisiweei' see asiyaa, see kuwa.

---

† **14:33** Kuwa ebea-ebea menaa wiya kuwa nekeeniino yaato ko kisee: "Anii maagiyoo ukuwamaata kaama anii sikii kiyaa, anii Yesus sekaataa peeyaa?" see gaasi naadi ebea-ebea menaa kuwa. Mée me "Ee kaa bagee miya ou, agiyoo miya ou see dimii kuwa ma enaataa Yesus sekaataa peeyaa" see dimii gaayaa kiya taa, kisee ou-ou dimii ekeata kaama too sikii naadi kaama Yesus sekaataa peeyaa see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa yuwa. **14:33** Luk 18:28
‡ **14:35** Dega gii taa kemaata tameano too see mee mena nekeeniino yaato ko gii taa yoka má agiyoo too. Mee see see mée noonaa Yesus sekaataa meenaka see dimii agoo kiya Yesus ou dimii mee peedi, apanaa bagee, apanaa agiyoo kuwa ou dimii mee ebo naadi kaama ekeasiino be. Kisee bagee kuwa miya má bagee yuwa too naadi ebea-ebea. **15:2** Luk 5:29-30, 19:7

7 Ani me kisiino ko: Mee mokoo miya dimi topoo see
bagee mée eebaa yaato sembilan puluh sembilan kuwa kaa
epoo to wodoo bagee yuwa ede ma, ede ma segee siyaa.
Kiya dimi pedeo bagee waa ena too too kiyaa miya wa
me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too
umiwoo, toowoo see kuwa kaa epoo to wodoo bagee yuwa
me mee asii esee ede ma, ede ma segee siyaa."*

Egata kepee deemaayaa ebea-ebea menaa

8 "Bedaa mena ena ma kisee: Api ena ebo kepee gaasi
agoo kiya ena egayu ko waa kaasee ukuwayaa? Waa peto
moga iyaata kaama maga ponee dimi-dimi gekedegee, ipiipi
abagee, kisee abadee, kisee abadee naadi kaama deemaayaa
yoo too, kisee ukuwayaa, se maa?
9 Deemaayaa kaboo waa ma bagee yuwa ma, wa gebo kaa
bagee yuwa ma kuwa uduma mena ogegeeta asiino, 'Wae,
ni me egapa kepee mee deemaaga yoka ikii anii ma epo
enaataa ede ma, ede ma niisiweei' see asiyaa, see kuwa.
10 Ani me kisiino ko: Mee mokoo miya dimi pedeo bagee
waa ena too too kiyaa miya wa me pedeo yuwa ekeata kuwa
kaa Ogatamee me malaikat bagee yuwa esee ede ma, ede ma
segee siyaa" see asigi.

Egata yogaa deemaayaa ebea-ebea menaa

11 Bedaa Yesus me asiino, "Mée ena paayogaa yogaa wiya
agoo. Yoga ebo kaboo da
12 menaamee me nagamee asiino, 'Neataagi, neawaagi ma
enaa yoga me masiyaa agiyoo kuwa aa bogaano taa kaboo
anii nekee eto kiipaa nii' see asigi. Nagamee wa me agiyoo
yuwa uduma yoga wiya yawuditayu.
13 Unu wiya waa naa omemaata menaamee wa me
see yuwa pe-doogeeta kaama beesekaa magaa kaa peegi.
Peemaata kaama wa me kepee yuwa ede ma, ede ma too
otoopa agiyoo kaa too tameepeasigi.
14 Kepe uduma taa kega kaboo mee magaa kaa naano
agiyoo uduma wii keegooga. Mee kaama waa esee dimi
nagimaano ebo.
15 Yaai naadi peedoota mee magaa kaa bagee ena paagoo
'A me agiyoo kaukuwaa ye?' asigi naaki 'Aa ni me ekenaa
yuwa namunii' see asigi.

---

* **15:7** Wa me ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: Domba se deemaaga ou naadi abanaa see mée mee ko Yesus ebea-ebea. Domba mee ko dimi pedeo bagee yuwa ebea-ebea. Parisi kaa bagee yuwa me "Yesus mee dimi pedeo bagee yuwa ma enaataa naano agiyoo epo eenoogeeki, yaai" see aseta menaa kuwa kaa Yesus me ebea-ebea menaa mee aseta. **15:7** Luk 5:32, 15:32

16 Waa naadi ebo kigi, ekena me namo poonta yuwa 'Mee-
noo taanaka' dimii mee gaawooki. Naano agiyoo eenaano
bagee ena ma taa.
17 Kuwa kaboo da waa dimi gaagaa naadi kaama we-
gaano, 'Neataagi me agiyoo yaokagee see bagee yuwa
kuwa naano agiyoo naano kana-kanaa segeekea kiya anii
nakaayoo naadi kaa bogaano see kooka.
18 Eto ko anii pakadoota neataagi paagoo kisee asiipa:
"Neataagi, anii dimi pedeo see mée. Anii Ogatamee kaa
miya pedeo yaukuwama, a kaa miya pedeo kaukuwama.
19 Anii a me yogaa kiya má bagee keenda yoka a me agiyoo
aii kaokagee see mée to too naekeasii" see asiipa' see gaagi.
20 Waa yiinaageeta nagamee paagoo ki pakagi. Peenaa
beesekaa mokoo see yoo pakaamaagi ko nagamee me deeta
kaama esee epa nao naadi dimi se gaata yiibaga sedoota
yogamee paagoo epoo pe-toomegeeta ebe nuunuuki, kisee
ede ma, ede ma see kooki.
21 Yogamee me asiino, 'Neataagi, anii dimi pedeo see mée.
Anii Ogatamee kaa miya pedeo yaukuwama, a kaa miya
pedeo kaukuwama. Anii a me yogaa kiya má bagee keenda'
see asigi.
22 Kiya nagamee wa me agiyoo yaokagee see bagee
yuwa paagoo asiino, 'Esee daamaa dokaa moga masegeeta
yamaatagaai. Kepo kaa bako ma, bado doko miya moga
yamaatagaai.
23 Sapi poodu pakuu to, pakuu to see kepaa mee niiwugii.
Inii ede ma, ede ma epo enaataa naano ke.
24 Niyoopaa mee boota mokoo ewo kiya aya tupi, waa
egata mokoo ewo kiya deemaaga yoka' see wegagi. Okoo
paaya ede ma, ede ma notaa.
25 Kuwa kaboo da taa ko yagamee mee bugi kaa tupi.
Meedoota eepa geboo da kaa meemaagi ko mée eebaa ede
ma, ede ma taakea, kisee menaa yeegi.
26 Agiyoo yaokagee see mée ena mena ogegeeta asiino,
'Kuwa mapea menaa ya?' asigi naaki
27 'Agaabee mee eto meemaagi yoka agaataagi me "Sapi
poodu pakuu to, pakuu to see kepaa mee niiwugii, inii epo
enaataa ede ma, ede ma naano ke. Niyoopaa mee boota
mokoo ewo kiya ni paagoo pakaamaata daamaa tupi yoka"
see mée asigi' see asigi.
28 Yagamee esee kagoo kigi, ee yiba pakaano be. Nagamee
pudumedoota yagamee paagoo mena maamaa yamonaagi
naaki
29 wa me asiino, 'Neataagi, nayeede. Anii peedi kaa kaama
kisee too kana ma, kana ma a me agiyoo kaukuwawoo

segeeka. A me menaa peedi ena ma kaemeseano taa kiya
anii epo peenaa see bagee yuwa ma enaataa ede ma, ede ma
nusi naadi aa kambing woda peedi ena waa naa ma niino
taa keme.
30 Kiya a me yogaa mee, a me yawodeme agiyoo kuwa
tobaaka taagee see ee yuwa kaa too otoopa tameepi-tamaapi
see mée to kiya a paagoo meemaagi ko "Sapi poodu pakuu
to, pakuu to see kepaa mee niiwugii" see kuwa be keekee'
see asigi.
31 Nagamee me asiino, 'Niyoopaa, aa ni paagoo daamaa
naatoogee segeeke, bedaa ni me agiyoo uduma miya aa
nekee too topa ke.
32 Agaabee mee boota mokoo ewo kiya aya tupi, waa egata
mokoo ewo kiya deemaaga yoka inii eto ede ma, ede ma
notaake kuwa gaano pedeo keekee' see aseta" see kuwa
Yesus me asigi menaa.†

16

Dimi ipi kiya dimi topoo see taa see mée to kaa ebea-ebea menaa

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee paagoo ebea-ebea
menaa ena eewegaano ko kisee: "Kepe yago bagee waa ena
me wa me agiyoo tabaa da koga ma namagasi naadi mée
ena paagoo yaeke. Omegee, toogee naadi kaawaa ena mée
me wa paagoo pe-asiino, 'A me agiyoo koga ma kamaataa
see mée wa me a me agiyoo yuwa otoopa katameepii
segeeki' see asegea.
2 Kisee asegea naadi mee eboo me waa 'Meei see pe-
naasii' see asigi. Meemaagi kaboo wa me asiino, 'Mée me
aa ni me agiyoo kisee natameepii segeeke see nasegea kuwa
kaasee menaa? Eto kaama wodoo aa ni me agiyoo koga ma
namaagee taano kuwa anii be. Eto ko okaayoo ni paagoo
agoo see bagee yuwa kuwa aa koga kepee magoo namaagee
sepe, bedaa kepe magoo nakade-maniino taa, see kuwa anii
ipi kaano see yoka kuwa menaa a me kapoge kaa ebeagee
sepe yuwa kuwa nii' see asigi.
3 Mee mée to me kuwa yaai naadi dimi yiba gaano,
'Sooi, wa me nabe kigi yoka eto kaama wodoo anii kaasee
ukuwaapa naa ya? Anii bugi yagaano, kisee agiyoo kuwa
anii kana, bedaa mée paagoo idimaano kuwa miya ego
weda keekee' see gaagi.

---

† **15:32** Yesus me ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: Nagamee mee ko Yesus ebea-ebea. Menaamee gaayu ko dimi pedeo see bagee yuwa ebea-ebea. Yagamee gaayu ko Parisi kaa bagee yuwa ebea-ebea, see kuwa.

4 Dimi gaagaa naadi kaama kisee ki nekeenigi. 'Daamaa,
eto ni me gaano dimii mee ko kisee: Ni me eto yaukuwagee
see agiyoo kuwa taa keta wodoo apanaa bagee okoo me
naepa kaa okoo me ee yiba badaa namaasi naadi agiyoo
mee ukuwaanaka' see gaagi.
5 Kiyoo kaama wa me eboo me agiyoo wa paagoo okaayoo
agoo see bagee yuwa mée ena-ena 'Meei' asigi. Petamanii
mipi mée paagoo wa me asiino, 'Ni me eboo me agiyoo kuwa
okaayoo a paagoo magoo topa?' see asigi naaki
6 'Minyak otaawee ogei me badoo ena masema' see asigi.
Kisee asigi naadi wa me asiino, 'Idukaa a me okaayoo mikee
anii minyak otaawee ogei me badoo ena kuwa masega ii see
ipi kisi naadi ebeamaame kapogee mee masii. Eto ko moga
animaata ogei me badoo ena wonataata kaama minyak
uwoo mée wiya ma gaasi kuwa too masema see ebeai' see
asigi.
7 Kiyoo kaama okaayoo yago bagee wiyaagoo to mee
meemaagi kaboo wa me asiino, 'A paagoo okaayoo magoo
topa?' see asigi naaki 'Gandum poo otaawee ogei me badoo
gaasi masema' see asigi. Kisee asigi naadi wa me asiino,
'Idukaa a me okaayoo mikee anii kisuwa masega ii see ipi
kisi naadi ebeamaame kapogee mee masii. Animaata ogei
me badoo wagoo kuwa too masema see ebeai' see asigi.
Mee mée to me kisee-kisee wa me eboo me okaayoo agoo
see bagee yuwa kuwa okaayoo yuwa peedi yaekeasigi, kisee
koogo yaukuwagi.*
8 Waa dimi topoo taa see mée kiya wa me eboo me 'Waa
dimi esee ipi kaa ukuwagi' kisee yaapaageeki, see ebea-ebea
menaa kuwa. Mikee, kuwa magaa da kaa bagee yuwa okoo
kisee gokoo-gokoo taano kuwa dimi ipi kaa aaukuwagee
siwoo siyaa kiya awee yaato toogee see bagee kuwa dimi
ewo.
9 Ani me kisiino ko: Mee mokoo miya ikii kepe, kisee
magaa da kaa mée deebaa see agiyoo yuwa me ikii epa
kigaayaa bagee agoo kiyaai. Ikii kisee ukuwayu ko kepe taa
kiyaa naagoo Ogatamee Wa me ee kaa ikii daamaa badaa
kimagaapi, kisee too iminoo miya, iminoo miya.†
10 Apanaa bagee me agiyoo yaukuwaano mee ko peedi
agiyoo miya daamaa-daamaa see yaukuwagee siyaa bagee

---

* **16:7** Wa me eboo me okaayoo agoo see bagee yuwa okoo me naepa kaa ee yiba badaa namaasi naadi kuwa okaayoo yuwa peedi yaekeasigi. † **16:9** "Ikii kepe me epa kigaayaa bagee agoo kiyaai" see mee mena nekeeniino yaato ko daba bagee kepe aii maniyaa bagee yuwa okoo miya kepe taa kiyaa naagoo Ogatamee me ee kaa daamaa badaa namaawoosi naadi ukuwayaa ebea-ebea menaa mee. Kepe, kisee magaa da kaa agiyoo kuwa ko Yunani menaa kaa Mamon see ekaa weeyaa. **16:9** Luk 12:33, 18:22,28-30

kuwa okoo ebo agiyoo miya daamaa naukuwasi naadi
yaekeasiyaa. Bedaa peedi agiyoo miya pedeo-pedeo see
yaukuwagee siyaa bagee kuwa okoo ebo agiyoo kuwa miya
pedeo-pedeo see naukuwaapea naadi si yaekeasiyaa.
11 Kisee kiyaa yoka ikii kepe, kisee magaa da kaa mée
deebaa see agiyoo kuwa otoopa tameepi-tamaapi segee siyu
ko mikee ebo see agiyoo yuwa ikii daamaa nadiitoo taai
naadi ikii paagoo kiekeasiyaa bagee ena agoo ye?
12 Bedaa apanaa bagee me agiyoo yuwa ikii yatameepi-
tamaapi segee siyu ko ikii nekee agiyoo kuwa maamee me
kineeyaa?
13 Agiyoo yaokagee see mée ena me gaano, 'Mee ko ni me
eboo, bedaa mee miya ni me eboo, ekea paaya' see gaayaa
kiya taa, iyo. Ebo too see ekea wiya kiyu ko ebo ena mee
be, ena mee epa, bedaa mena yayiino ko ebo ena mee mena
yayeetaa, ena mee otoopa tayu. Mee mokoo miya ikii me
'Ogatamee mee miya ebo, kepe, kisee magaa da kaa agiyoo
kuwa miya ebo, ekea paaya ebo, ekea paaya ou' see gaayaa
kiya taa, iyo" see asigi.
14 Parisi kaa bagee yuwa kuwa menaa uduma yiitookea.
Okoo kepe ou gaayaa bagee yoka Yesus Waa wisineekee kaa
yakeakea.
15 Yesus me okoo asiino, "Ikii ko 'Mée me waa sikii, waa
miya nao' see nagaasi naadi dimii mee agoo see bagee kiya
ikii me koogo gaayaa dimii kuwa Ogatamee me kinekeenigi.
Mikee, mée me ou naadi ebo ekee see agiyoo kuwa Wa me
esee be.
16 Idukaa Musa me menaa ma, nabi bagee me menaa ma
kuwa kisee too wegawoo naadi Yohanes mee toogee seta yoo
too. Yohanes wa kaa kaama asii 'Ogatamee Wa too ebo mée
eetupi yoka miweei' see menaa kuwa eewegakomee naadi
kaama mée yuwa omaago ma medaakea. Kuwa etokaa
daamaa menaa yuwa eewegakomee senaakea
17 kiya kuwa idukaa kaama wegawoo seta menaa kuwa
umina taa kaata see se. Epoo to ma, magaa to ma kuwa
taa kiyaayaa maa diya kuwa idukaa menaa yuwa, peedi see
mena kamu ena miya uwa se daaniino ko iyo.
18 Paimee me apimee ekeata kaama apanaa apii goeyu
ko waa tobaaka taakee mée to kiyaa. Bedaa ekeata apii to
goeyaa mée to waa miya tobaaka taakee mée to kiyaa" see
asigi.

Kepe yago bagee ena ma, daba see mée ena ma ekea boota kaama ukuwaanta menaa

---

16:10 Luk 19:17 **16:16** Mat 11:12-13 **16:17** Mat 5:18 **16:18** Mat 5:32, 19:9, Mrk 10:11-12, 1Kor 7:10-11

19 Yesus me bedaa mena ena ma eewegaano ko "Kepe
yago bagee waa ena kaagaa gakata kepe edaano ebo see
agiyoo kaa too omegee, toogee see mée agoo. Waa daamaa
see dokaa too maagee, daamaa agiyoo too maamaa noogee,
kisee ede ma, ede ma too umiwoo, toowoo segeeki.

20 Daba see mée ena ekaa da ko Lazarus miya agoo. Wa
me maa da kaa pedeo abuu maamaa pudii. Kepe yago mée
to me ee kenee to kaa totaaki.

21 Kepe yago mée to me notaaka too eseanee see ponee-
panaa yuwa naanugi naaki ou see dimii gaataa see, bedaa
kameno yuwa miya meedoota wa paagoo wa me abuu yuwa
yatakadenoo segee see, kisee umiwoo, toowoo see mée to.

22 Kisee omegee, toogee naadi kaama mee daba see mée
to boota kaama malaikat bagee yuwa me badaa maageeta
Abraham paagoo daamaa toogee yoo pakaa-ekeasegea.

23 Kiyoo kaama kepe yago mée to miya boogi, ogo maagea.
Waa boota bagee toogee yoo peemaagi naaki ae-wae, boodi
dimi nagi. Deewoo ko Abraham mee beesekaa mokoo tupi,
bedaa wa geboo da kaa Lazarus waa miya kiyoo totaaki.

24 Waa ebo menaa kaa 'Neataagi, Abraham wae.
Nakaayoo biyaa tani ebo yoka epa nagaai. Lazarus mee wa
me kepoo to uwo tokoata ni me dabegea da kaa nadabiyaasi
yoka naisiyaai' see asigi.

25 Kiya Abraham me asiino, 'Ei, mée yogaa to, aa bogaano
taa kaboo daamaa agiyoo too masegee seme, bedaa Lazarus
mee pedeo see kaa too omegee, toogee simi, see kuwa aa
daamaa gaagaa taai. Eto mee waa nakaayoo kaama ede
ma, ede ma too toogeeki, bedaa aa ko ae-wae, boodi abaagee
segeeke.

26 Kuwa too se kiya enaa ma, aa ma yaayupii da taa ko
egoo ebo kiyaata yoka nakaayoo kaama a paagoo isiino ko
isiino naka, bedaa apiyoo kaama nakaayoo pakaano miya
iyo, esetaa, pakataa see se ukuwamaayaa' see asigi.

27 Kepe yago mée to me asiino, 'Neataagi, kisee kiyu ko
Lazarus mee neataagi me ee kaa napeeyaano kuwa esee
gaano pedeo.

28 Neataagi me ee kaa kiyoo neebee nokaa idibi topea
yoka okoo miya nakaayoo ae-wae, boodi too abaagee see
yoo kiyoo miyaa naadi Lazarus me pe-naasegeesi naadi
napeeyaai see kasega' see asigi.

29 Kiya Abraham me asiino, 'Musa me menaa ma, nabi
bagee me menaa ma kuwa yiba gaamaasi naadi menaa

topa, kuwa menaa yuwa okoo yeesi yoka' see asigi.‡
30 Kepe yago mée to me asiino, 'Neataagi, Abraham, wae,
a me kuwa mikee wegage kiya taa. Mée ena nakaayoo boota
bagee toogee yoo kaama peedoota nii ma kenaa bagee idibii
to paagoo mena pe-ase-maneegi gaayu too okoo me pedeo
yuwa ekeasiyaa' see asigi.
31 Abraham me asiino, 'Musa me menaa ma, nabi bagee
me menaa ma kuwa yiba gaamaasi naadi menaa kuwa okoo
me si yayeeyu ko mée waa ena boota kaama aya andoo
peeyaa miya wa me pe-asiyaa menaa kuwa si yayiipea,
mikee menaa yoka see se gaapea' see aseta" see kuwa Yesus
me asigi menaa.

17

Mée deebaa siyaa bagee kuwa gaamaasi naadi menaa

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Mée
deebaa see menaa weganaa naadi kaama mée me pedeo
agiyoo maamaa ukuwaandaa siwoo taapa kuwa mikee
kaapa kiya kuwa mée deebaa see menaa weganaa see bagee
kuwa yaai, okoo umina pedeo kaatagea.
2 Okoo kisee menaa weganaa naadi kaama yoga me dimii
masetaa see bagee kuwa okoo mée waa ena too too miya
mée me deebaa naadi kaama waa pedeo agiyoo ukuwayu
ko mee deebaa sipi mée to yaai. Waa kaakaa da taa ebo
omaa gadeata maakaa piku yiba tamekumiino daamaa.
3 Ikii ekaato ipiipi dii. Anii mikee nagaayaa bagee waa
ena me pedeo agiyoo ukuwayu ko ego-tago taai. Waa mee
agiyoo ekeasiyu ko aa miya waa epa yaekeasii.
4 Waa miya pedeo kakiyaagi kiya bedaa waa a paagoo 'Epa
naekeasii' see kasiyu ko aa miya waa epa ekeasiino gaano
pedeo. Bedaa waa mee naagoo too kaagaa petoo pedeo
kakiyaabuu segee seta kaama bedaa mee naagoo kaagaa
gakata, kaagaa petoo a paagoo meegee naadi 'Epa naekeasii'
see kasiyu ko aa miya waa epa ekeasiino gaano pedeo" see
asigi.
5 Kuwa Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa me
Tuhan asiino, "Inii me Ogatamee mikee gaano dimii mee
ebo mée yakiyaai" see asegea.
6 Tuhan me asiino, "Ikii me Ogatamee mikee gaano dimii
mee peenaa too kiyaa miya ebo agiyoo ukuwaaniyaayaa.

‡ **16:29** Musa me menaa ma, nabi bagee me menaa ma kuwa yiba gaamaasi naadi menaa kuwa ko daba bagee paagoo, Lazarus see see bagee paagoo daamaa aii manii. Okoo wisintayu ko Ogatamee ma, Wa me menaa ma kuwa miya wisintaayaa mokoo, see kuwa gaamaasi naadi menaa yuwa. **17:3** Mat 18:15-17 **17:4** Mat 18:21-22

Kuwa ko ikii me mikee gaano dimii mee sesawi poo keepa peedi ena mee keta kiyaa miya ikii me apee ebo piyaa wodoo to mee 'Badegeeta maakaa piku yiba weeniyaai' see asiyu ko ikii me asiyaa menaa kuwa kiyeeyaa" see asigi.

Agiyoo yaokagee see bagee me yaukuwataa see agiyoo yaukuwaano too see dimii gaawoosi naadi topeta menaa

7 Yesus me eewegaano, "Ikii me agiyoo-pagiyoo kiokagee see mée waa bugi kiyaataaki yee, domba wodaa kimuni-taaki yee kisee agiyoo ukuwadoota ee kaa meemaagi kaboo ikii me wa paagoo 'Anii naano agiyoo kakupimaaga yoka moga nakaayoo me-naai' see asiyaa ye?

8 Taa, mée me kisee wa paagoo se asiyaa. Wa me eboo me wa paagoo asiyaa menaa mee ko kisee: 'Eto ko anii naano agiyoo naanaka yoka aa daamaa dokaa maataata kaama naano agiyoo nakopemaata nii. Ani keta naapa, kaama too aa nose' see kuwa too asiyaa.

9 Mee agiyoo yaokagee see mée to me wa me eboo me asiyaa menaa kuwa yaukuwaano too see mée yoka wa me eboo me paamee see menaa kuwa wa paagoo se asiyaa, se maa?

10 Ikii miya kisee. Ikii me Eboo me kiseta menaa kuwa daamaa yaukuwamaata kaama ikii me wegayaa menaa kuwa ko kisee: 'Inii ko peedi, inii me Eboo me mée asiyaa menaa yuwa koogo yaukuwagee taano too see bagee yuwa yoka paamee see menaa mée se asiyaa miya daamaa' see menaa kuwa ikii me wegaano daamaa" see asigi.

Yesus me esee pedeo abuu yago bagee mée gaasi abuu yataa kiyaata menaa

11 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakataaka too Galilea wee kaa magaa ma, Samaria wee kaa magaa ma kuwa yaayupii da taa woosege.

12 Maga ena kaa pakaamaaga too ko esee pedeo abuu yago bagee okoo mée gaasi topea. Okoo meedoota beesekaa mokoo see yoo kaama yiinaagee naadi

13 ebo menaa-menaa kaa asiino, "Ei, Yesus, Guru, inii kuwa epa mée gaai, epa mée gaai" see asegea.

14 Yesus me okoo deeta kaama asiino, "Ikii peedoota imam bagee paagoo ikii ekaato pe-deeyaai" see asigi. Etaawee peetaakea naaki abuu yuwa taa keepeasega.

15 Okoo mée ena ni me abuu yuwa taa kega nao naadi metaki meedoota Yesus paagoo ebo menaa-menaa kaa Ogatamee yaapaageeki.

17:6 Mat 21:21 **17:14** Im 14:1-32

16 Yesus me badoo da kaa mumo maga kaa esee-ekeata
kiiboo, paamee see menaa asigi. Mee mée mee ko Samaria
kaa mée.
17 Yesus me wegaano, "Okoo abuu taa kedaa sepea bagee
okoo mée gaasi, se maa? Mée okoo iyee kuwa kayoo topea
naa ya?
18 Mee apanaa tomaa kaa mée to wa too Ogatamee
yaapaagee taano see naadi metaki migi ye?" see wegagi.
19 Yesus me mee mée to asiino, "Yiinaageeta koogo pooi. A
me Anii mikee nagaano dimii mee me eto aa daamaa kege,
daba daagimaa peege" see asigi.

"Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo naa maadee mani kaata naa ya?" see aseta menaa

Mat 24:23-28,37-41

20 Parisi kaa bagee yuwa me Yesus asiino, "Ogatamee Wa
too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo naa maadee mani
kaata naa ya?" see asegea naaki Wa me asiino, "Kisee
se. Ogatamee Wa too ebo mée eetupi ii see nekeensi
naadi agiyoo kuwa mée me ipiipi deena-deena see kaa se
deemaayaa.
21 Mée me 'Miweei, deede, nakaayoo Wa too ebo mée
eetupi nao' see asiyaa kuwa se, bedaa 'Amokiyoo deede' see
kuwa miya taa. Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa
ikii paagoo eto ukuwaandaa taaka yoka daamaa nekeenii"
see asigi.
22 Kiyoo kaama Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa
asiino, "Mée Yogaa mee meetagi naagoo ikii me moga deega
naaki ou see gaatagea kiya se diitagea.
23 Mée me 'Ei, deede, Waa amokiyoo tupi' see kisiipea kiya
pe-si dii, bedaa 'Ei, Waa nakaayoo tupi' see kisiyaa miya se
pooi.
24 Mée Yogaa mee meetagi naagoo ko bego-bego apaa to
deeyaa mokoo kaata. Bego-bego apaa to epoo to kaa uduma,
naayaato kaama masegeeta naayaato too seke-wasii peega
see deeyaa mokoo Mée Yogaa mee meetagi naagoo miya
mée uduma kisee Waa diitagea.
25 Kisee diitagea kiya eto mee begaa kaa bagee yuwa me
Waa be kaa wisinegee naadi kaama Waa boodi maamaa
abaagee taapi, kisee keta ukuwaaniino gaano pedeo.
26 Mée Yogaa mee meetagi naagoo ko idukaa Nuh mee tota
kaboo magaa da kaa bagee me ukuwanaa, peenaa siwoo
segee seta see see iminookaa miya okoo kisee agiyoo daba
ukuwataaka too meetagi.

17:26 Kej 6:5-8

27 Mee ko mée tomaa yuwa okoo naano agiyoo noogee,
api aamanee, api goegee, kisee daba ukuwawoo segee seta,
kisee too Nuh mee kapal see komaa yiba seemeta yoo too.
Seemeta kaama kuwa bagee okoo uduma uwo me dapimeta.

28 Bedaa idukaa Lot mee tota kaboo da miya mée me kisee
ukuwawoo segee seta. Okoo naano agiyoo noogee, agiyoo-
pagiyoo pe-doogee, pe-edaagee, bugi yaagee, ee maagee,
kisee agiyoo daba ukuwagee, omegee, toogee seta.

29 Kiya Lot mee Sodom magaa kaa kaama peeta naagoo
epoo to kaa kaama biyaa ma, pedeo noogaa peeyaa see
biyaa patagu ma kuwa bekea esedaa naadi mee magaa kaa
bagee yuwa uduma biyaa peeyaata.

30 Mée Yogaa mee awee da kaa kaatagi naagoo miya kisee
kaata.

31 Mee naagoo ko yoo da kaa tuyaa bagee yuwa ee yiba
agiyoo se masii, se gaata oogaai. Bugi kaa tuyaa bagee yuwa
miya ee kaa agiyoo ou naadi pakaa-maseekee se.

32 Lot woga me kisee ukuwata kuwa ikii daamaa ne-
keenii.*

33 Kuwa ko okoo ekaato daba toono see naadi okoo me
gaayaa-gaayaa yuwa kaa too umiwoo, toowoo siyaa bagee
kuwa usiyaato ko umina pedeo kaatagea. Kiya okoo ekaato
ekegataata kaama Ni sekaataa namiyaa bagee kuwa okoo
booyaa miya okoo usiyaato ko daamaa kaatagea, okoo daba
daagimaa pootagea.

34 Ani me kisiino ko: Mee naagoo daatooyiba mée ekea
wiya enaataa toomoo ometaaka too ko mée ena mee badaa
maageeyu, ena mee kisee eke.

35 Api ekea wiya enaataa namo kupitaaka too ko ena mee
badaa maageeyu, ena mee kisee eke.

36 [Paayogaa ekea wiya bugi yaataaka too ko mée ena
badaa maageeyu, ena mee kisee eke,] kisee kaata" see asigi.

37 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Tuhan,
kuwa agiyoo kuwa kayoo naa ukuwaaniita naa ya?" asegea
naaki "Bootaa da tuyaa yoo boota notaa see bedoo yuwa

17:27 Kej 7:6-24 **17:29** Kej 19:24-25 * **17:32** "Lot woga me kisee ukuwata" see menaa mee ko Ogatamee me Sodom magaa ma, Gomora magaa ma kuwa pedeo kiyaata naagoo Lot tukuguu oodaa seta kaboo "Okaato se deeyamoo taai" see aseta kiya Lot woga me ee kaa agiyoo ou naadi okaato yaato deeyamaata kemaata waa pedeo keta, dega omaa to gakadeta yoka, see kuwa nekeensi naadi menaa. **17:32** Kej 19:17,26 **17:33** Luk 9:24-25, Yoh 12:25

kiyoo kutuu siyaa" see asigi.†

18

Api miyaa ena me maamaa pe-asegee siyaa ebea-ebea menaa

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa okoo ae-wae,
gaagaa siyaa kaboo miya sembahyang se ekeata kisee too
ukuwageesi naadi kaama ebea-ebea menaa ena eewegaano
ko kisee:
2 "Maga ena kaa mena ena too too mée yadaakomee taa
see mée ena agoo. Waa Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo
se ekee see mée, mée miya epa taa see mée.
3 Mee magaa kaa api miyaa ena miya topa. Wa me
mee mena yadaakomee taa see mée to me anii mena
nadaakomeesi naadi maamaa pe-asegee taano ko 'Ei, anii
mée ma mena agoo yoka a me mena nadaakumii' kisee
maamaa pe-asegeeka.
4 Mee mena yadaakomee taa see mée to me mee apii
miyaa da me kisee too nasegeeka kuwa be naadi yawisin-
tagaa segeeki. Kisee ukuwagee naadi kaama kaagaa ena
wa me gaano, 'Anii Ogatamee mee miya wedaano taa, mée
miya epa taa
5 kiya mee api miyaa da me ni paagoo kisee nasegee
segeeka kuwa kana yoka kisee too se nameegeesi naadi wa
me menaa da anii daamaa yadaakumiipa' see gaagi, see
kuwa" see asigi.
6 Tuhan Yesus me mee ebea-ebea menaa eewegamaata
kaama bedaa okoo paagoo asiino, "Mee mena yadaakomee
taa see mée waa dimi topoo taa see mée kiya wa me 'Mee
api miyaa da wa me menaa da anii daamaa yadaakumiipa'
see menaa kuwa ikii daamaa nekeenii.
7 Mee api miyaa da me idimeta menaa kuwa wa me
yayeegi kiya Ogatamee me kisee Wa me daamaa wigintaata
bagee yuwa me menaa kuwa si yayiipi ye? Okoo me kisee
too egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya ae-wae segee
siyaa menaa kuwa Wa me yayiino be kegee segee taapi ye?
8 Taa, okoo me ae-wae segee siyaa menaa kuwa Waa moga
yayeeta kaama mena ena too too daamaa yadaakomee
taapi. Kisee Wa me daamaa okoo kaa yaukuwawoo taapi

† **17:37** "Bootaa da tuyaa yoo boota notaa see bedoo yuwa kiyoo kutuu siyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko kuwa bedoo kutuu siyu ko bootaa da kiyoo mikee topa ii see kuwa awee da kaa nekeeniyaa. Mee mokoo miya Yesus meetagi naagoo mée me awee da kaa nekeeniitagea see ebea-ebea mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko Yesus meetagi naagoo magaa da kaa yaai-yaai agiyoo eebaa kedaa taata see ebea-ebea mee.
18:1 Luk 11:5-8

kiya Mée Yogaa mee meetagi naagoo okoo me Waa mikee
gaawoo taakea see kuwa diitagi ye, taa ye?" see asigi.

Parisi kaa bagee ena ma, pajak kepee yamasegee see bagee ena ma ekea kaa ebea-ebea menaa

9 Okoo 'Anii dimi topoo, apanaa bagee kuwa dimi ewo
see bagee yuwa too' see dimii gaayaa bagee kuwa kisee
dimii ekeasi naadi Yesus me apanaa ebea-ebea menaa ena
eewegaano ko kisee:
10 "Mée ekea wiya Ogatamee me ee kaa sembahyang taano
see naadi peetaa. Ena mee Parisi kaa mée, ena mee pajak
kepee yamasegee see mée.
11 Peemaata kaama Parisi kaa mée to yiinaageeta dimi
yiba sembahyang menaa ko 'Ogatamee, anii apanaa bagee
see see se yoka anii paamee dimii mee ebo. Oma masetaa
see bagee yuwa ma, dimi koopoo see bagee yuwa ma,
tobaaka taagee see bagee yuwa ma, amokomee pajak kepee
yamasegee see mée waa miya uduma okoo too, anii taa yoka
paamee, magiyaage kasega.
12 Anii gaayu ko daa gakata egapii wiya naano agiyoo
tapoo toogee segeeka, bedaa ni me masiyaa agiyoo yuwa
uduma gaaseagoo to mee kaneegeeka yoka' kisee sem-
bahyang menaa dimi yiba koogo asigi.
13 Kiya pajak kepee yamasegee see mée to mee beesekaa
mokoo kaama yiinaageeta epoo to yaato deataano weda kaa
kisee sooi-wooi naadi kaama ekaato bokoo to kaa yagaa
kopaa toko-tokoki. Wa me wegaano, 'Ogatamee, wae, anii
ko dimi pedeo see mée yoka epa nagaai, epa nagaai' kisee
menaa wegagi, see kuwa" see asigi.
14 Bedaa Yesus me wegaano, "Ani me kisiino ko: Ekea
paaya sembahyang semaata ee kaa peegea kiya Ogatamee
me mee mée to 'Wa too sikii, wa too miya nao' see gaagi.
Parisi kaa mée to kisee taa. Mee ko okoo ekaato ebo ekee taa
see bagee kuwa peedi kaatagea, bedaa okoo ekaato peedi
ekee taa see bagee kuwa ebo kaatagea" see asigi.

Yesus me yoga yuwa kaa yagaa yamaata menaa
Mat 19:13-15, Mrk 10:13-16

15 Kuwa kaboo da yoga peedi yuwa Yesus me okoo kaa
yagaa yamaasi naadi Wa paagoo eemegea. Wa me topenaa
see bagee yuwa kisee deeta kaama kagoo kegea. "Yaai, kisee
se" see asegea.
16 Kiya Yesus me kuwa yogaa yuwa "Uduma meei" see
asigi. Bedaa Wa me asiino, "Kuwa yogaa yuwa Ni paagoo
daba misi yoka si yawasii. Okoo kuwa see see yoga me dimii

18:9 Luk 5:30-32, 15:1-2 **18:13** Mzm 51:1-5 **18:14** Luk 16:15

masetaa see bagee kuwa okoo Ogatamee Wa too ebo mée
eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yuwa yoka okoo
Ni paagoo daamaa miyaai.
17 Anii mikee kisiino ko: Okoo Ogatamee Wa too ebo mée
eetupi nao naadi kaama yoga me dimii, yoga me menaa
kuwa se masiyaa bagee kuwa ko okoo taa ma taa Ogatamee
Wa too ebo mée eetotaa see yoo se seemiyaayaa" see asigi.

Kepe yago bagee ena me Yesus apaadeeta menaa
Mat 19:16-30, Mrk 10:17-31

18 Egaa ena naagoo Yahudi kaa ebo tota bagee ena Yesus
paagoo meemaata kaama asiino, "Ei, Guru daamaa see Mée,
Anii iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoosi naadi
ukuwayaa agiyoo naa maagiyoo ukuwayaa naa ya?" see
asigi.
19 Yesus me asiino, "Aa daamaa see Mée see menaa
mee kaasee kaa nasege? Mikee daamaa see Mée mee ko
Ogatamee Wa too, kaama taa.
20 A me 'Anii maagiyoo ukuwayaa naa ya?' see nasege
mee ko Ogatamee me menaa kuwa aa miya ipi. Kuwa ko
'Ikii tobaaka se taai, mée se wugii, oma se masii, kobaakee
menaa si yakobaai, okonaka ebo ekeasii' kisee menaa kuwa
aa miya ipi yoka" see asigi.
21 Mee mée to me asiino, "Kuwa menaa kuwa uduma anii
peedi kaa kaama daamaa ipiipi deewoo segeeka yoka" see
asigi.
22 Kisee asigi naadi Yesus me asiino, "A me ukuwaano
gaano pedeo agiyoo ena ma topa. Mee ko a me agiyoo yuwa
uduma pe-doogeeta kaama masiipe kepee kuwa daba bagee
aii manii. Aa kisee ukuwamaata kaama epoo to wodoo
agiyoo yuwa kaagoo kiyaata kaama kisee too masiwoo
siyaa. A me kepee kuwa uduma wudikomeeta kaama Ni
sekaataa nameei" see asigi.
23 Kiya mee mée to me kuwa menaa yeeta kaama dimi
nagimigi. Wa me agiyoo tabaa da eebaa kemaata dimi
gaagaa ebo.
24 Wa me dimi gaagaaki yuwa Yesus me deeta kaama
asiino, "Kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée
eetotaa see yoo seemaano ko esee kana.
25 Unta wodaa mee abi tokogoo da yibaa taa mikee pakaa-
seomiyaa kiya kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo
mée eetotaa see yoo seemaano ko kana" see asigi.

18:17 Mat 18:3-4 **18:20** Kel 20:12-16, Ul 5:16-20 **18:22** Luk 12:33-34

26 Kuwa menaa yeegea bagee yuwa me asiino, "Kepe yago
bagee kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko maamee
naa daba daagimaa peeyaa naa ya?" see asegea.*
27 Wa me asiino, "Mée daba daagimaa poono mee ko
mée me se ukuwamaayaa agiyoo kiya Ogatamee Wa me
too uduma agiyoo uduma ukuwamaayaa see Mée yoka" see
asigi.
28 Petrus me asiino, "Inii me agiyoo-pagiyoo uduma ekeata
kaama A sekaataa metaake kuwa Aa mée deege" see asigi.
29 Wa me okoo asiino, "Anii mikee kisiino ko: Okoo
Ogatamee Wa too ebo mée eetupi nao naadi okoo me ee,
apimee, okoo ma kenaa bagee yuwa, okonaka, yogaanii
yuwa, kisee ekeata bagee kuwa
30 eto mee begaa kaa miya okoo me kuwa ekeata yuwa
bedaa apanaa miya maamaa masegee taapea, bedaa kaama
mee begaa kaa miya iminoo miya, iminoo miya kisee too
umiwoo, toowoo taatagea" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wedaagoo to ma aseta menaa
Mat 20:17-19, Mrk 10:32-34

31 Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to
okoo too amo kaa naa kaa eepeanta kaama asiino, "Ikii
daamaa nayii. Inii Yerusalem magaa kaa pakataakea.
Pakaamaata kaama wodoo nabi bagee me Mée Yogaa mee
kaa ebeamaata menaa yuwa uduma uwa daapa.
32 Kuwa ko Waa apanaa tomaa kaa bagee paagoo
yaekegatagaapea. Okoo me wisineekee menaa wisineapea,
mée badeekee menaa asiipea, dabeedi taaii taapea.
33 Pepeaduu me dakameamoo semaata booyaapea kiya
wedaagoo to naagoo Waa aya andoo pootagi" see asigi.
34 Kiya Wa me asigi menaa nekeeniino yaato okoo
yaboonemaata kemaata se nekeenegea.

Emaa digiyoo see bagee ena Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa
Mat 20:29-34, Mrk 10:46-52

35 Yesus mee Yeriko magaa kaa peetaaka too ko eta
geboo da kaa emaa digiyoo see bagee ena animaata kepe
idimetaaki.
36 Mée eebaa etaawee amoo-segekea kaboo wa me asiino,
"Kuwa maagiyoo?" asigi naaki

---

* **18:26** "Kepe yago bagee kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko maamee daba daagimaa peeyaa?" see asegea menaa mee ko okoo me gaano, 'Kepe yago bagee okoo me agiyoo-pagiyoo eebaa kuwa ko Ogatamee me okoo kaa manta agiyoo yuwa kemaata Wa me ede kiyaa see bagee yoka okoo daba daagimaa peeyaa' see dimii gaata kaama asegea menaa kiya kisee taa. **18:31** Yes 53:1-12

37 "Mee ko Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee amoo-
segeki" see asegea.
38 Wa me ebo menaa-menaa kaa asiino, "Yesus, Daud ma
apaa kaa Mée Aa epa nagaai, epa nagaai" see asigi.
39 Okoo keta amoo-segekea bagee yuwa me kagoo kaa "Aa
koogo tooi" asegea kiya waa bedaa maamaa mena ugigi.
"Tuhan, Daud ma apaa kaa Mée, Aa epa nagaai, epa nagaai"
see maamaa asigi.
40 Yesus kiyoo tuguunta kaama "Mee mée to badaa
namaagii" see asigi. Badaa maageegea kaboo Wa me asiino,
41 "Aa maagiyoo naidimege?" see asigi naaki "Tuhan, emaa
diino keago see ede" see asigi.
42 Yesus me asiino, "A me mikee nagaano dimii mee me aa
emaa daamaa kege, daba daagimaa peege" see asigi naaki
43 taka ena emaa diino keago kigi. Waa Yesus sekaataa
peegi, Ogatamee yaapaagee see menaa wegapegeeki. Kiyoo
deegea bagee uduma miya Ogatamee yaapaageekea.

19

Yesus mee Zakeus me ee kaa badaa maata menaa

1 Yesus mee Yeriko magaa kaa pakaamaata kaama pee-
taaki too ko
2 pajak kepee yamasegee see bagee me eboo ena ekaa da
ko Zakeus mee tupi. Waa kepe yago mée.
3 Waa Yesus mee kaasee mée to, kaasee mée to naadi
kaama kisee dii-dii, kisee dii-dii see deegi naaki mée taki,
waa katu yoka diino naka.
4 Se deega ou naadi kaama moga peedoota etaawee Yesus
peemagaapi yoo ara piya ena kaa pakaa-seke.
5 Yesus mee piya manii da kaa peemaata kaama deataata
asiino, "Zakeus, moga isii, eto kenaagoo Anii a me ee kaa
kaatoono gaano pedeo yoka" see asigi.
6 Zakeus moga maga kaa eseemaata kaama ede ma, ede
ma Yesus badaa maadoota ee kaa.
7 Kiya kuwa deegea bagee yuwa mena dukumeaweekea.
"Yaai, dimi pedeo bagee me ee kaa eetoono see naadi peegi"
see wegagea.
8 Ee kaa peemaata kaama toomuu taakea kaboo Zakeus
yiinaageeta kaama asiino, "Ei, Tuhan, ni me kepee, ni me
agiyoo tabaa da kuwa uduma yupigapi wuditaata naato
yaato daba bagee paagoo yawudiipa. Bedaa anii mée
paagoo pajak kepee koga yuwa ma yamasema bagee kuwa
anii kuwa koga yuwa kuwa too se kiya kepe kaawaa wui
bedaa pe-mantagaa taapa" see asigi.

19:7 Luk 5:30, 15:1-2

9 Yesus me waa asiino, "Aa miya Abraham ma ena
tomaa kadeega yoka eto kenaagoo Ogatamee me mée daba
daagimaa peeyaano menaa kuwa mee ee kaa bagee paagoo
nakimega.
10 Mée Yogaa mee meta mee ko egata bagee yuwa
abamaata kaama okoo daba daagimaa peeyaano see naadi
meta yoka" see asigi.

Agiyoo yaokagee see bagee okoo wedo kaa ebea-ebea menaa
Mat 25:14-30

11 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakaamagaano see
koo taaki yoka mée yuwa me gaano, 'Waa pakaamaata
kaama kisee ki Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taapi'
see dimii gaagea. Kisee kemaata Yesus Wa me menaa
yiitookea bagee paagoo ebea-ebea menaa ena eewegaano
ko kisee:
12 "Ekaa yago mée ena waa magaa to kaa tookee eboo
natuyaasi naadi beesekaa magaa ena kaa peegiino see.
13 Waa poono taa kaboo wa me agiyoo yaokagee see bagee
okoo gaasi 'Meei' asigi. Okoo uduma meemaagea kaboo
ebo kepee okoo ena-ena yawuditaata kaama asiino, 'Kuwa
kineega kepee kuwa ipiipi agiyoo-pagiyoo kaa kepe koga ma
eebaa mokoo namasegee siwoo taai, kisee too anii bedaa
meemagaata yoo too' see asigi.
14 Mee magaa kaa bagee apanaa yuwa me waa be kegea
yoka waa ebo mée se eetuyaasi naadi menaa pe-asiino
bagee peeyaagea. Peemaata kaama okoo me asiino, 'Mee
mée mee inii be yoka inii me magaa to kaa waa ebo mée se
niituyaai' see asegea.
15 Kisee asegea kiya waa ebo tuyaagea. Waa metaki
meedoota mee magaa kaa meemaata kaama wa me kepee
yawuditaata bagee yuwa koga kepee magoo namaapea
naadi 'Meei' see asigi.
16 Petamanii meemaagi mée to me asiino, 'Neataagi,
a me ebo kepee naekeaseme mee eto koga kepee gaasi
kamasemaaga' see asigi.
17 Mee eboo me asiino, 'Kiiboo, aa ko ni me agiyoo daamaa
naokagee see mée. Kuwa peedi agiyoo kuwa miya a me
daamaa dimi-dimi naukuwagee segeeke see kadeega yoka
maga gaasi kaa bagee kuwa paagoo a too ebo toowoose yoka
ebo katuyaaga' see asigi.
18 Wiyaagoo to meemaagi mée to me asiino, 'Neataagi,
a me ebo kepee naekeaseme mee eto koga kepee idibi
kamasemaaga' see asigi.

19:10 Luk 5:31-32, 15:4-7 **19:17** Luk 16:10

19 Mee eboo me asiino, 'Aa gaayu ko maga idibi kaa bagee
yuwa paagoo a too ebo toowoose yoka ebo katuyaaga' see
asigi.
20 Bedaa mée ena ma wa paagoo meemaata kaama asiino,
'Neataagi, a me naekeaseme kepee mee deede. Ani me doka
sikii to yiba kapodamaata kaama topa.
21 Kuwa ko aa dimi pesee see mée kemaata kaweda kaa.
A me ukuwaano taa agiyoo miya a me yamasiyaa see mée,
bedaa a me weeno taa agiyoo kuwa miya aa ota yadaayaa
see mée, aa kisee omaago see mée to kadeega kemaata' see
asigi.
22 Mee eboo me asiino, 'Yaai, aa ko ni me agiyoo dimi
pedeo kaa naokagee see mée. A me nasege menaa kuwa
doodoo a me pedeo ukuwataa to mokoo da kaneega. Anii
ukuwaano taa agiyoo miya yamasiyaa see mée, bedaa
weeno taa agiyoo miya ota yadaayaa see mée, kisee dimi
pesee see mée see kuwa a me nadeege.
23 A me waa kisee mée yoka weda nao see nagaayu ko
kaasee kaa ni me kaekeasema kepee mee aa bank kaa bagee
paagoo namagaano taa ya? A me kisee namagame naaki
anii epeekaa masiyaa naagoo koga ma masiyaa' see asigi.
24 Kiyoo kaama wa me gebo kaa bagee paagoo asiino, 'Mee
wa me kepee mee masegeeta kaama kepe gaasi agoo see
mée to namanii' see asigi.
25 Okoo me asiino, 'Neataagi, waa kepe gaasi agoo yoka
sikii' see asegea naaki
26 wa me asiino, 'Agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa
ma masiipea kiya taa kiyaa bagee yuwa okoo me peenaa
kiyaa yuwa miya yamasegeeyaa.
27 Eto ko anii okoo me eboo naatoono kuwa be see
nagaagea bagee kuwa nii ma yape kiyaa bagee mokoo yoka
badaa namaageeta ni paagoo kaama niiwogeepii taai' see
aseta, see ebea-ebea menaa kuwa" see asigi.

Mée eebaa me Yesus mee Yerusalem magaa kaa ede ma,
ede ma badaa maageeta menaa
Mat 21:1-9, Mrk 11:1-10, Yoh 12:12-15

28 Kuwa menaa yuwa eewegamaata kaama Yerusalem
magaa kaa peetaaka too Yesus mee Wa keta, apanaa yuwa
uuto.
29 Muguu naadi gebo kaa magaa wiya kaa pakaamaayu,
Zaitun Kutuu to kaa kiyoo Betpage see magaa ma, Betania
see magaa ma wiya kaa. Pakaamaata kaama Yesus me Wa
me topenaa see bagee mée ekea wiya asiino,
30 "Peedoota nakaayoo doodoo magaa kaa peemaata
kaama keledai wodaa pooduu ena, mee wodaa da dagii

da kaa mée me animaata toodiino taa see wodaa ena
ekea diipea. Mee wodaa ope gokataata kaama Ni paagoo
nadoomeei.
31 'Kaasee ope nagokataagea ya?' see kisiyaa bagee agoo
kepa ko 'Tuhan me gaano pedeo yoka' see naasii" see asigi.
32 Ekea peedoota kaama peemaagea naaki mikee, keledai
wodaa poodu ena kiyoo opeemaata topa, Yesus me asigi-
asigi.
33 Ope gokataagea kaboo epoo bagee me asiino, "Kaasee
kaa ope nagokataagea ya?" asegea naaki
34 "Tuhan me gaano pedeo yoka" see asegea.
35 Ope gokataata kaama Yesus paagoo eemegea. Okoo
me tapaato dokaa yuwa mee keledai wodaa dagii da kaa
sekeetaata kaama wodaa da dagii da kaa Yesus yagaataagea.
36 Yerusalem magaa kaa peegee see etaawee mée eebaa
okoo me tapaato dokaa yuwa beagee naadi etaawee daamaa
yasekeepegeekea.
37 Etaawee peedoota Zaitun kutuu to kaa kaama esetaaka
too Yerusalem magaa mee ekaapa see kaboo Yesus Wa
sekaataa bagee mée eebaa ede ma, ede ma Ogatamee
yaapaagee sepegeekea. Yesus me pesee ma ukuwanaa segee
seta agiyoo yuwa okoo uduma dimi nagimeekee kaa
38 ebo menaa-menaa kaa "Kiiboo, paamee, inii paagoo ebo
mée eetookee Mée mee. Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi
yoka magiyaage! Ogatamee ma emee-emee mée yasiyaano
Mée, epoo to wodoo Asii-sege see Mée mee niiyaapaagee
taai" see asepegeekea.
39 Kuwa ukuwataakea yuwa diitoo taa see bagee yuwa
noonaa Parisi kaa bagee. Okoo me Yesus asiino, "Ei, Guru,
kuwa A sekaataa bagee kuwa 'Kisee se, koogo tooi' see asii,
kisee ego-tago taai" see asegea.
40 Kiya Wa me asiino, "Kisee iyo. Ani me kisiino ko:
Okoo koogo tuyu ko oma kuwa miya naapaagee see kaa ebo
menaa-menaa taapea" see asigi.*

Yerusalem magaa mee yape bagee me yapedeo kiyaabuu taatagea naadi Yesus me yegee seta menaa

41 Kuwa mée tabaa da muguu naadi Yerusalem deetaa see
yoo pakaamaata kaama Yesus me yege ma menaa ko kisee:
42 "Sooi, ikii Yerusalem magaa kaa bagee yuwa, eto
kenaagoo ikii Ogatamee ma emee-emee siyaa menaa kuwa

19:38 Mzm 118:26 * **19:40** "Oma kuwa miya naapaagee taapea" see menaa mee ko Yesus si yaapaagee see kuwa iyo. Mée me Waa si yaapaagee siyu ko aii omaa yuwa me yaapaagee see kaa menaa taapea mokoo see kuwa nekeensi naadi menaa.

ikii nekeenegea naaki ikii daamaa umiwoo, toowoo siyaa
kiya eto ko ikii kuwa menaa kiboonemaagi.
43 Kuwa kisega kuwa ko yape bagee yuwa kiyoo de-
gaatagea. Mee naagoo ko okoo ikii me magaa mee
kibobetaata kaama ikii me peegee see etaa yuwa uduma
kitakeasiitagea. Kitakeata kaama apanaa kitaameekee
agiyoo magaatoo taatagea, kiyoo-kiyoo aataki naadi kide-
gaawiitagea.
44 Ikii apa kibadikumiitagea. Ikii me magaa kaa oma
wagee weatoo seta yuwa kuwa bogomedaa siyaabuu se-
maata ikii ma, ikii me yogaa yuwa ma kipatamaatagea,
bedaa oma ena ma, ena ma se ekeasiitagea, uduma kabaapi-
paapi taatagea. Kuwa yaai-yaai taatagea agiyoo kuwa ko
'Ogatamee me inii daba mée daagimaa peeyaano see naadi
migi' see kuwa ikii me eto nekeeniino taa kaa ukuwaaniita
agiyoo" see asigi.

Yesus me kepe masetaa see bagee yuwa Ogatamee me ee kaa kaama abagaapeata menaa

Mat 21:12-13, Mrk 11:15-18, Yoh 2:13-16

45 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama
peedoota Ogatamee me ee kaa peemaata kaama ee geboo
da kaa kiyoo agiyoo pe-doogee taa see bagee uduma
abagakomeeyu.†
46 Wa me okoo asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa
ena mee ko kisee: 'Ni me ee mee ko sembahyang taa see ee
yoka' see ebeamaata kiya ikii me ko oma masetaa see bagee
totaa see yoo mokoo yakiyaagea" see asigi.
47 Yesus mee egapii gakata Ogatamee me ee kaa mée yuwa
topegeeki. Imam bagee me eboo yuwa ma, Musa me menaa
mée topetaa see bagee yuwa ma, apanaa ebo bagee yuwa
ma kuwa Yesus patamaano see dimii agoo
48 kiya iyo, mée yuwa me Wa me menaa ebo nao naadi
maamaa ipiipi yayiitoo siwookea kemaata Waa kaasee
patamaakee, ewo.

20

Yesus me ukuwanaa seta agiyoo kuwa 'Maamee me Aa kaseta kaama ukuwanaa segeeke?' naadi aseta menaa

Mat 21:23-27, Mrk 11:27-33

1 Kaawaa ena Yesus mee Ogatamee me ee kaa kaama
kuwa daamaa etokaa doometa menaa mée yuwa topetaaka

19:42 Luk 13:34-35 † **19:45** Agiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa ko Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo pe-doogee taa see bagee yuwa. Kiyoo kepe masegee yoo se yoka naadi abagakomeeta. **19:46** Yes 56:7, Yer 7:11

too ko imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa
see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo Wa
paagoo meemaagea.
2 Okoo me asiino, "Yaai, A me ukuwanaa see agiyoo kuwa
ko maamee me 'Aa kisee naukuwaai' see kaseta kaama
ukuwanaa segeeke? Maamee me Aa ebo kaekeata kaama
ukuwanaa segeeke? Mée asii" see asegea.
3 Yesus me asiino, "Ani me miya ikii kiapaadee taanaka.
4 Mee ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee gaayu
ko wa paagoo 'A me mée yuwa uwo natukumaai' see menaa
kuwa maamee me aseta menaa naa ya? Epoo to wodoo
kaama Ogatamee me aseta menaa da ye? Aii mée me aseta
menaa da ye? Kaasee? Nasii" see asigi.
5 Okoo too koogo aawegaa taano, "Yaai, inii Waa kaasee
menaa asiipea? Inii me 'Epoo to wodoo kaama Ogatamee
me aseta menaa yoka' see asiyu ko Yesus me mée asiipi
menaa ko 'Mikee yoka ikii kaasee kaa Yohanes me weganaa
seta menaa kuwa mikee nao see gaano taa ya?' see mée
asiipi.
6 Bedaa inii me 'Ogatamee me Yohanes aseta menaa se, aii
bagee me aseta menaa' see asiino miya pedeo, mée yuwa
me inii mée kagoo kaapea. Okoo me 'Yohanes mee nabi
bagee eboo yoka ikii kaasee kisee pedeo menaa wa kaa
yawegagea' naadi oma kamu me mée wogeepii siyaa yoka
kuwa asiino menaa wiya kuwa ekea paaya iyo" see menaa
kuwa aawegaakea.
7 Okoo me kuwa menaa aawegaa semaata kaama Yesus
asiino, "Yohanes paagoo maamee me aseta menaa see kuwa
inii ewo keekee" see asegea.
8 Yesus me asiino, "Ikii me daamaa nasiino taa yoka Ani
me miya ikii me 'Maamee me Aa kaseta kaama A me kisee
agiyoo ukuwanaa segeeke?' see nasegea menaa kuwa se
kisiipa" see asigi.

Bugi epoo mée kaa ebea-ebea menaa
Mat 21:33-46, Mrk 12:1-12

9 Kiyoo kaama Yesus me ebea-ebea menaa ena mée yuwa
paagoo eewegaano ko kisee: "Bugi epoo mée anggur poo
bugii ena yaatayu. Yaataata kaama apanaa bagee me bugi
nayaagee segeesi naadi yaekeata kaama apanaa magaa kaa
peegi. Maamaa omegee naadi kaama
10 kuwa poo yuwa kapoo kega kaboo bugi epoo mée
me wa paagoo agiyoo yaokagee see bagee ena asiino, 'Aa
peedoota ni me bugii nayaagee see bagee yuwa paagoo
ni me see yuwa namasigii' see asigi. Peedoota bugi kaa

20:9 Yes 5:1

peemaagi naaki bugi yayaagee see bagee yuwa me waa
peneata kaama aii dakamegea. Okoo me bugi epoo mée
me see yuwa se manegea naadi bedaa metaki peegi.
11 Bedaa mee asii kaawaa ena ma wa me agiyoo yaokagee
see bagee ena ma peeyaagi kiya okoo me kisee dakamegea,
badeekee menaa badegea. Bugi epoo mée me see yuwa
maniino taa naadi metaki peegi.
12 Eta wedaagoo to mee bedaa wa me agiyoo yaokagee see
bagee ena ma peeyaayu kiya waa miya dakameamoo naadi
kaama abagaapeasegea.
13 Kaama too bugi epoo mée me asiino, 'Anii kaasee
ukuwaapa naa ya? Eto ko niyoopaa, ni me esee epa see
yogaa mee peeyaapa. Wa me menaa kuwa okoo me daamaa
yayiipea gaaga' see asigi.
14 Yogamee beesekaa kaama migi see deeta kaama okoo
me koogo aawegaa taano, 'Mee ko yogamee. Nagamee me
bugii da mee yogamee me masiitagi yoka niiwogeepeasii,
wa me bugii da inii takeasiino ke' see aawegaakea.
15 Yogamee peneata wagee amoo yaato dogeamaata
kaama wogeepeasegea, see koo seta" see asigi. Bedaa Yesus
me asiino, "Mee bugi epoo mée me kuwa bugi yayaagee see
bagee yuwa kaa maagiyoo yaukuwaapi?
16 Waa meemaata kaama kuwa wa me bugii yayaagee
see bagee yuwa pedeo kiyaapi. Pedeo kiyaata kaama
mee bugii da apanaa bagee me daamaa nayagageesi naadi
yaekeasiipi" see asigi. Kuwa menaa yiitookea bagee me
asiino, "Yaai, kisee ukuwaaniino pedeo" see asegea
17 kiya Wa me okoo maamaa tamaata kaama asiino,
"Ikii me 'Yaai, kisee se' see gaagea kiya Ogatamee me
kapogee yiba menaa ena mee nekeeniino yaato kaasee? Ikii
nekeenegea ye? Mee ko kisee:

'Oma ee maataa see bagee yuwa me be kaa wisintaata
tameepeata omaa mee ko
TUHAN me masegeeta kaama tuku omaa to mee daa-
maa pee-yaekeata. *Mzm 118:22*

18 Mee pee-yaekeata omaa mee kaa okaayaa bagee yuwa
daada-paada siyaa, bedaa mee omaa to me pe-dapimiyaa
bagee yuwa miya tagiindaa siyaa' see ebeamaata" see asigi.*
19 Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma,
imam ebo yuwa ma okoo kuwa ebea-ebea menaa yuwa

20:15 Ibr 13:11-13 * **20:18** Bugi epoo mée yoopaa patameepeata see see kuwa ee maataa see bagee me miya mee tuku omaa to mee be kaa tameepeata. Mee omaa mee ko Yesus ebea-ebea. Mee omaa to me pe-dapimiyaa bagee yuwa tagiindaa siyaa see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus wisintaata bagee yuwa pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee.

yeemaata kaama okoo 'Wa me inii mée gaataata kaama mée asigi menaa ii' see kuwa nekeenegea. Kagoo kaa Yesus peneasiino see dimii agoo kiya mée yuwa me mée kagoo kaapea yoka naadi Waa peneasiino kuwa wedaagea.

Pajak kepee edaano kuwa edaakee daamaa ye, pedeo ye naadi apaadeeta menaa

Mat 22:15-22, Mrk 12:13-17

20 Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, imam ebo yuwa ma okoo me Yesus mee maamaa tamaata kaama Waa koopoo see menaa wegasi naadi inii kaasee ukuwaakee naa daamaa naa ya naadi dimi abagea. Kiyoo kaama koogo deena-deena see bagee Wa paagoo peeyaagea. Okoo ko dimi daamaa poga-poga see kaa Wa paagoo mena apaadeesi naadi peeyaagea bagee yuwa. Mee ko Yesus me koopoo see menaa ena wegayu ko Waa Gubernur paagoo yaekegataata kaama pedeo kiyaasi naadi okoo me kuwa bagee yuwa Wa paagoo peeyaagea.

21 Kuwa peeyaagea bagee Yesus paagoo peemaata kaama asiino, "Aa ko mikee menaa too mée topetaa see Mée to ii see kagaage. A me mée tupiino kuwa ebo bagee yuwa miya aa weda taa kaa mée tupiino too, bedaa Ogatamee me etaa yaato menaa mée tupiino kuwa miya A me daamaa topoo see kaa too mée topenaa segeeke kuwa inii kaipi yoka

22 inii kaapaadee see menaa ena agoo. Mee ko inii pajak kepee Kaisar maniino kuwa maneekee daamaa ye, pedeo ye? Aa kaasee gaage?" see asegea.†

23 Kiya okoo me Waa deebaa taano see dimii mee Wa me nekeenta kaama asiino,

24 "Pose kepee ena Anii nadeeyaai" see asigi. Doomaagea kaboo "Mee kepee mee kaa maamee ebeyumaa da, maamee ekaa da ebeamaata naa ya?" asigi naaki "Kaisar mee" asegea. 25 Wa me asiino, "Kisee gaayu ko Kaisar maniino agiyoo yuwa kuwa Kaisar manii, bedaa Ogatamee maniino agiyoo yuwa kuwa Ogatamee manii" see asigi.

26 Wa me asigi menaa mee ipi nao naadi okoo dimi nagimegea, pe-asiino mena ena ma taa naadi koogo togea. Okoo me Yesus me mée yuwa paagoo koopoo see menaa wegasi naadi apaadeegea kiya iyo.

---

† **20:22** Yesus me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee daamaa" see asiyu ko Yahudi bagee me kagoo kiyaa. Bedaa Wa me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee pedeo" see asiyu ko Kaisar yaato bagee me kagoo kiyaa. Parisi kaa bagee me 'Mena ekea paaya Wa me kisee asiino iyo, mée eebaa me Waa kagoo kiyaa yoka' kisee gaata kaama Waa deebaa taano see naadi apaadee seta.

Boota bagee kuwa aya andoo pootagea ye, taa ye naadi apaadeeta menaa

Mat 22:23-33, Mrk 12:18-27

27 Kuwa kaboo da Saduki kaa bagee mée noonaa Yesus paagoo meemaagea. Okoo me wegawoo see menaa ena mee ko kisee: "Mée booyaa kuwa ko umina bogaakee, aya se andoo peeyaa" see menaa wegawoo see.

28 Okoo me Yesus asiino, "Ei, Guru. Musa me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'Mée ena yoga taa kaa booyu ko waa ma kenagaa ena me mee api miyaa da goeano gaano pedeo. Petamanii booyaa mée me yoga yakabayaa mokoo yakabasi yoka tuyaa mée me mee apii goeai' see menaa ebeamaata.

29 Kisee ebeamaata yoka mena ena kasiinake, mee ko kisee: Okoo kenaa bagee okoo petoo. Yagamee yagaaboo to api ena goegi. Waa yoga taa kaboo boogi. Mee api miyaa da ipuugamee me goegi.

30 Ipuugamee miya yoga taa kaboo boogi

31 bedaa mabeimee miya kisee. Kisee too petaagoo to amaadii to kaa too.

32 Kaama too apii to miya booga.

33 Eto inii kaapaadee taano ko kisee: Boota bagee mikee aya andoo peeyu ko iminookaa mée aya andoo peeyaa naagoo kuwa okoo kenaa bagee petoo to kuwa mee apii to too goeta yoka kamee me apii kaata naa ya?" see asegea.

34 Yesus me asiino, "Eto magaa da kaa toogee see begaa kaa mée me api goetaa, api mée mantaa, kisee ukuwagee see

35 kiya iminookaa yaato Ogatamee me okoo sikii, ede yoka naadi aya andoo peeyaatagi bagee kuwa ko api goeano miya taa, api mée maniino miya taa.

36 Okoo wiyaagoo to se booyaa, malaikat bagee yuwa mokoo umiwoo, toowoo siyaa. Okoo Ogatamee me aya andoo peeyaabuu see bagee yoka okoo Wa me yogaa kiyaa.

37 Boota bagee aya andoo peeyaa ii see nekeeniino menaa kuwa agoo. Mee ko idukaa Musa paagoo katu see piyaa ena biyaa gada peeta kiya pooneano taa keta see menaa yiba mena ena ko kisee: TUHAN mee ko 'Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo me Eboo' see menaa kuwa Musa me ebeamaata.

38 Ogatamee Waa okoo me Eboo see wegayu ko umina boota bagee kuwa kaa kisee menaa se wegayaa, aya tuyaa

---

20:28 Ul 25:5 **20:37** Kel 3:6

bagee kuwa kaa too wegayaa.‡ Okoo uduma Wa paagoo aya
toono too yoka" see asigi.
39 Musa me menaa mée topetaa see bagee noonaa me
asiino, "Guru, A me daamaa wegage" see asegea.
40 Mee kaama wodoo mée me Waa apaadee taano
wedaagea.

Yesus me "Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see aseta menaa
Mat 22:41-46, Mrk 12:35-37

41 Yesus me okoo asiino, "Mée me wegaano, 'Idukaa
kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee ko Daud me asii-
kaba-kaba seta bagee ena kaatagi' see menaa wegayaa kiya
kuwa kaasee?
42 Daud me idukaa Mazmur kapogee yiba ebeamaata
menaa ena kisee:
'TUHAN me ni epoo Mée Tuhan mee paagoo asiino,
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too
43 Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa Ani me daba, peedi
kaekeata A me badoo da miyoo taa kaekeasiita" see
aseta' see menaa ebeamaata. *Mzm 110:1*
44 Daud me Ebo Kristus mee ko 'Ni epoo Mée Tuhan mee'
see wegata yoka Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-
kaba seta bagee ena kiyaa?" see asigi.§

Ebo poga-poga see bagee kuwa gaai naadi menaa
Mat 23:5-7, Mrk 12:38-40

45 Mée yuwa uduma yiitoo taakea kaboo Yesus me Wa me
topenaa see bagee asiino,
46 "Musa me menaa mée topetaa see bagee kuwa okoo
me 'Mée me anii ebo naekeasiino too ede' see gaayaa bagee
yoka gaai. Okoo daamaa togoo dokaa maatagaa naadi
peenaa-paanaa taa see too ede, mée kutuu taa see yoo
okoo peenaa siyaa kaboo mée me 'Epao, inii me eboo' see
naapaagee taano kuwa miya ede. Bedaa okoo sembahyang
segee see ee yiba mée me nadeesi naadi ebo bagee me
animaayu taa see yoo kiyoo too animagaano miya ede,

---

‡ **20:38** "Umina boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa" see menaa mee ko Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo boota kaama wodoo aya toono taa naaki Ogatamee mee okoo me Eboo se kiyaa, Waa ebo se ekee siyaa yoka okoo boota kaama aya topea ii see kuwa nekeeniyaa. Kisee kemaata mée tomaa boota kaama aya andoo peeyaa ii see kuwa miya nekeeniyaa. § **20:44** Yahudi bagee me menaa ko 'Ebo Kristus mee kabata kaama ebo tootagi' see menaa kuwa wegawoo seta kiya kisee se. Idukaa Yesus kabaano taa miyoo Daud me Waa Tuhan see ekaa weeta kemaata Waa idukaa miya tota, Waa Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. Waa mée me kabata yogaa naaki Daud me Waa Tuhan see ekaa mee se weeyaa.

ebo naagoo naano agiyoo nuyaa yoo miya ebo bagee me
animaayu taa see yoo kiyoo too okoo animagaano miya ede.
47 Okoo me api miyaa yuwa deebaa naadi kaama okoo
me ee yuwa oma yatakimiyaa see bagee. Okoo mée me
naapaageesi naadi sembahyang menaa yuwa togoo kaa too
asetaa see bagee yuwa. Okoo me kisee too ukuwagee see
bagee yuwa yoka okoo esee pedeo kaatagea" see asigi.

21

Api miyaa ena wa me kepee uduma Ogatamee kaa yaekegataata menaa
Mrk 12:41-44

1 Yesus mee deamaagi too ko Ogatamee me ee kaa kepe
yago bagee yuwa me kepe awegee see yoo kepe awetaakea.
2 Daba see api miyaa ena me miya pose kepee peedi wiya
kuwa too awetaaga.
3 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Anii
mikee kisiino ko: Mee daba see api miyaa da wa me
awetaaga kepee wiya kuwa ko kepe peedi kiya peedi se,
apanaa bagee okoo me awegea kepee kuwa asii eboo.
4 Kuwa kepe yago bagee kuwa okoo me koga kepee yuwa
awegea kiya mee apii miyaa da wa me gaano pedeo agiyoo
edaano see kepee yuwa uduma ki awetaaga kuwa me mikee
esee ebo kepee mokoo awetaaga" see asigi.

Yesus me "Ogatamee me ee mee pedeo kaata" see aseta menaa
Mat 24:1-14, Mrk 13:1-13

5 Kuwa kaboo da Wa me topenaa see bagee noonaa me
wegaano, "Ogatamee me ee mee diino esee ebo, oma ee
magaano daamaa yaai, ee daamaa deesi naadi mée me
manta agiyoo kuwa miya dimi nagimega" kisee menaa
wegagea. Yesus me asiino,
6 "Kuwa ikii me deegea agiyoo kuwa uduma kabaapi-
paapi taatagea, oma ena ma wa me mokataata yoo kaama
kisee se ekeasiitagea, uduma pogadaa taata" see asigi.
7 Okoo me asiino, "Guru, kuwa agiyoo kuwa maadee moga
ukuwaaniita naa ya? Kuwa agiyoo ukuwaaniino see kooka
ii see nekeeniyaa agiyoo kuwa maagiyoo ukuwaandaa taata
naa ya?" see asegea.
8 Wa me asiino, "Mée deebaa see bagee agoo kaata yoka
daamaa nekeenii. Anii poga-poga see bagee mée eebaa
meetagea. Okoo me Ani ekaa naweakee kaa 'Anii ko Waa
yoka' see menaa weganaa taapea, bedaa 'Ogatamee me

20:46 Luk 11:43 **21:4** 2Kor 8:1-3

monaa da kaa kega yoka' kisee menaa kuwa miya weganaa
taapea kiya ikii emaa se wugii, okoo sekaataa se pooi.
9 Kuwa kaboo da taa ko ikii yape menaa ekaapa magaa
kaa kaama miya yiipea, beesekaa magaa kaa kaama miya
yiipea kiya se wedaai. Kuwa uduma mikee agoo kedaa
siwoo taata kiya wodopasi naagoo se" see asigi.
10 Bedaa Wa me asiino, "Mée tomaa-tomaa yape aawogee
senaa taatagea. Amokiyoo magaa kaa bagee me yamokiyoo
magaa kaa bagee ma yape aawogee taatagea.
11 Kiyoo-kiyoo maga pigii miya medaa taata. Naano
agiyoo taa uwaa miya medaa taata, ikiyoo uwaa da miya
medaa taata, kisee yaai-yaai agiyoo eebaa kedaa taata. Epoo
to kaa miya yaai-yaai, dimi nagii-nagii agiyoo agoo kedaa
taata.
12 Kiya kuwa agiyoo ukuwaaniino taa kaboo mée me
ikii kiwegee-wegee taatagea, bedaa ikii kibe kaa yagaa
kipeneata sembahyang segee see ee yuwa yiba kidogeamoo
taatagea, digiyoo ee yiba miya kidogeamoo taatagea. Ikii
Ni yaato bagee kemaata magaa da kaa ebo tookee bagee
paagoo kiipootagea.
13 Ikii okoo paagoo kiipootagea kuwa ko ikii Ni me menaa
daamaa eewegasi naadi kiekeasiyaa kaboo yoka daamaa
eewegaai.
14 Kisee kemaata okoo me kiipeeyaa kaboo ikii me 'Anii
kisee menaa wegaapa, kisee menaa wegaapa' see dimii
kuwa se gaagaa taai.
15 Ikii okoo paagoo mena eewegaapea kaboo Ani me ikii
'Kisee wegaai, kisee wegaai' see menaa kuwa ikii dimi yiba
kisi-manee taapa. Kuwa menaa kuwa esee ipi see menaa
kaapa yoka apanaa bagee me pedeo menaa ena ma kisiino
kana kaapea, ikii ma aawisii taano miya iyo yoka dimi se
gaagaa taai.
16 Bedaa kuwa kaboo da taa miya ikii me okonaka
ma, ikii ma kenaa bagee yuwa ma, ikii epo peenaa see
bagee yuwa ma okoo me ikii mée noonaa boosea naadi
kiekegatagaatagea.
17 Ikii Ni yaato bagee kemaata mée tomaa uduma kibe
kaatagea
18 kiya ikii umina se pedeo kaatagea, ikii me mumoo to
kaa edooyuu ena mee miya umina se egaata.
19 Ikii makii taa see kaa toowoo siyaa bagee kuwa daba
daagimaa pootagea" see asigi.

Yesus me "Yerusalem magaa mee bugumeepeasiitagea" see

21:15 Luk 12:11-12

wegata menaa
Mat 24:15-21, Mrk 13:14-19

20 Bedaa Yesus me asiino, "Yerusalem magaa mee yape
bagee me bobetaata topea kuwa ikii deepea ko mee ma-
gaa mee bugumeepeasiino kuwa ekaapa ii see kuwa ikii
nekeenii.
21 Kuwa kaboo da Yudea wee kaa toogee see bagee yuwa
moga oodoota kuye kaa pakadaa taai. Yerusalem magaa
kaa toogee see bagee yuwa miya peedaa taano gaano pedeo,
bedaa mee magaa gebo kaa topea bagee yuwa miya kiyoo
se pakaai.
22 Kuwa kaboo ukuwaandaa taata agiyoo kuwa ko idukaa
kapoge yiba ebeamaata menaa yuwa uduma uwa daasi
naadi Ogatamee me pedeo yamiyaabuu taatagi agiyoo
yuwa.
23 Kuwa kaboo da Ogatamee me mee magaa to kaa bagee
kagoo ebo kemaata kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa
apanaa agiyoo, yaai-yaai ebo kaatagea. Kadapoo yago apii
yuwa ma, yoga baayee yiba kepaa apii yuwa ma kuwa sooi,
yaai.
24 Mée noonaa yape bagee me mowai daapii taatagea,
noonaa yagaa goedoota kaama mée tomaa-tomaa se-magaa,
we-magaa kaa doodoo peedaa taatagea. Ogatamee ewo see
tomaa kaa bagee kuwa okoo me Yerusalem magaa mee
batagi-patagi segee naadi pedeo kiyaabuu taatagea, kisee
too okoo me ebo toono monaa mee sikii yakiyaatagi naagoo
too."

Yesus meetagi naagoo ukuwaandaa taata menaa
Mat 24:29-31, Mrk 13:24-27

25 "Epoo to kaa kiyoo dimi nagii-nagii agiyoo agoo kedaa
taata. Kenoo to ma, agoo to ma, okadee yuwa miya apanaa
agiyoo keenda kisee diitagea. Magaa da kaa kiyoo maakaa
pikuu da biku-biku ebo kedaa naadi kaama tukuu da miya
ebo kedaa taata. Kuwa me kaama mée tomaa yuwa uduma
kuwa kaasee agiyoo yaai naadi wedaatagea.
26 Epoo to kaa pesee agiyoo yuwa miya maki-makaa naadi
wodeda-peeda sedaa taata kuwa kaa mée me weda ebo kaa
yaai, magaa to kaa kaasee agiyoo ukuwaandaa taaka naadi
boomaga-baamaga taatagea.
27 Kuwa kaboo da Mée Yogaa mee sinu uwaa da yibaa taa
migi see kuwa diitagea. Waa pesee, Wa disii to esee ebo ma
migi see diitagea.
28 Kuwa uduma ukuwaaniino see kooka kaboo mikee, ikii
daba kidaagimaa peeyaano naagoo mee ekaapa kega yoka

21:20 Luk 19:43-44 **21:22** Hos 9:7 **21:25** Yes 13:10, Why 6:12-13 **21:27** Dan 7:13

yiinaageeta weda see dimii mee ekeata pesee ma tooi" see asigi.

Yesus wiyaagoo meeno see kooki ii see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa
Mat 24:32-35, Mrk 13:28-31

29 Kiyoo kaama Yesus me okoo ebea-ebea menaa ena asiino, mee ko kisee: "Ara piyaa wodoo to miya, apanaa piya wodoo yuwa miya kuwa nekeenii.
30 Iye mugumedaaka see deeyu ko mikee, poo ekaano see kooka ii see kuwa ikii nekeeniyaa.
31 Mee mokoo miya kuwa kisega menaa yuwa ukuwaandaa taaka see kuwa ikii deeyu ko Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see kooki ii see kuwa ikii nekeeniitagea.
32 Anii mikee kisiino ko: Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa uduma eto mee begaa kaa bagee yuwa bogaano taa kaa diitagea.
33 Epoo to ma, magaa to ma kuwa taa kaata kiya Ni me menaa mee se taa kaata, kisee too iminoo miya, iminoo miya toota."

Monaa da mee ewo yoka daamaa diitoo taai naadi menaa

34 "Woda tamoo to kaa booyaa kaboo dimi ooyaa see see ikii miya kisee kiyaa naadi ikii ekaato daamaa ipiipi deewoo taai. Ikii boomagaa see uwoo noogee naadi kaama ede ma, ede ma too otoopa pege taano ma, ikii me umiino, toono yiba gaagaa dimii ma kuwa gaawoo, umiwoo see kaa ikii ipiipii semagaano taa kaboo mee naagoo kisee ki miyaa yoka ikii ekaato daamaa deewoo taai.
35 Mee naagoo ukuwaandaa taata agiyoo kuwa magaa da kaa mée tomaa-tomaa yuwa uduma kaa dogeeniita yoka
36 ikii maamaa ipiipi diitoo segee taai. Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo yuwa ikii makii taa, pesee ma toogee naadi kaama Mée Yogaa mee ikigii to kaa daba toomaasea naadi sembahyang siwoo segee taai" see asigi.
37 Yesus mee egapi yaato Ogatamee me ee kaa kaama mée yuwa topemaata kaama bedaa daatooyiba yaato Zaitun kutuu to kaa umiino see naadi peegee segeeki.
38 Esee pedeo tokomaa mée yuwa uduma Wa me topetaa see menaa yuwa yiino see naadi Ogatamee me ee kaa meegee segeekea.

22

Yesus patamaano see naadi koogo aawegaa seta menaa
Mat 26:1-5, Mrk 14:1-2, Yoh 11:45-53

21:36 Luk 12:37-40

1 Kuwa kaboo da ragi yeeyee ma aatabi taano taa see
roti unu petoo noogee siyaa kuwa eebaa umiino taa kaboo
naapea. Paskah noogee siyaa see mee miya wegayaa.
2 Kuwa kaboo da taa ko imam ebo yuwa ma, Musa me
menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo me Yesus
patamaano dimii agoo kiya Waa epa see bagee eebaa kuwa
wedaagea. Okoo me wegaano, "Yesus mee inii kaasee
koogo peneasiipea, kaasee patamaapea?" see menaa kuwa
aawegaakea.

Yudas me Yesus ekegatagaano see naadi aseta menaa
Mat 26:14-16, Mrk 14:10-11

3 Kiyoo kaama Iblis mee Yesus me topenaa see bagee gaasi
ma wiya kuwa mée ena ekaa da ko Yudas Iskariot yiba
seemigi.
4 Seemigi naadi peedoota imam ebo yuwa ma, Ogatamee
me ee diitoo taa see bagee me eboo yuwa ma okoo
paagoo peemaata kaama wa me "Yesus mee Anii kaasee
kiekegatagaapa naa ya?" see menaa eewegagi.
5 Okoo ede kaa "Kepe kisuwa kaniipe" see asegea naaki
6 "Daamaa" asigi. Mee kaama wodoo wa me 'Yesus Waa
mée taa see yoo yaekegatagaano kuwa kayoo daamaa,
kayoo daamaa?' see gaawooki.

Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa
Paskah eenaano see naadi ipiipii seta menaa
Mat 26:17-19, Mrk 14:12-16

7 Ebo naagoo, ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti
kuwa unu petoo noogee siyaa yiba petamanii nuyaa naagoo,
domba wodaa wugiyaa naagoo ko
8 Yesus me Petrus ma, Yohanes ma ekea paagoo asiino,
"Paskah kaa agiyoo naano see yoka naano agiyoo nuyaa yoo
pe-niiipiipii taai" see asigi.
9 Ekea me asiino, "Kuwa agiyoo naano yoo kayoo naa
ipiipii taano daamaa naa ya?" asegea naaki
10 "Ekea peedoota kota kaa peemaata kaama mée ena,
uwo otaawee doopegeeki see mée ena ma aadee taapea.
Aadee seta kaama waa ma epo enaataa pooi. Wa me
seemaapi ee yiba seemaai.
11 Ee epoo mée mee kisee naasii: 'Guru me kasiino, "A
me ee yiba Ni me topenaa see bagee ma inii epo enaataa
Paskah kaa agiyoo eenaape yoo naa kayoo ya?" see kasigi'
see naasii.
12 Ee epoo mée wa me ee asii mee kakadee kaa ebo komoo
kaa badaa kimagaataapi. Kiyoo inii me animagaapea yoo
daamaa mée yaipiipii semaata topa see kuwa ekea diipea.

Inii kiyoo naano agiyoo naapea yoka agiyoo-pagiyoo pe-
niiipiipii taai" see asigi.
13 Asigi naadi ekea peedoota kota kaa peemaagea naaki
mikee, Yesus me asigi-asigi uduma ukuwaanega naadi
Paskah kaa agiyoo uduma daamaa eeipiipii semaagea.

Perjamuan roti ma, uwo ma nota menaa
Mat 26:20-29, Mrk 14:17-25, Yoh 13:21-30, 1Kor 11:23-25

14 Naano agiyoo naano see kaboo Yesus mee Wa me
menaa yadoonaa see bagee yuwa ma epo enaataa animaata
kaama
15 Wa me okoo asiino, "Eto mee Paskah mee Anii boodi
abaano taa kaa ikii ma enaataa keenoga kuwa esee ede
kega.
16 Eto kenaagoo kaama wodoo Anii bedaa Paskah se naata,
iminookaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi
naagoo too bedaa naata. Mee naagoo ko Paskah nuyaa-
nuyaa wegawoo seta menaa yuwa uwa daaniita naagoo
yoka" see asigi.*
17 Kiyoo kaama Waa anggur poo uwoo otaawee da
masegeeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see
menaa asigi. Kiyoo kaama bedaa Wa me okoo asiino,
"Otaawee da masegeeta uwo kuwa ikii eewudii.
18 Ani me kisiino ko: Eto kenaagoo kaama wodoo Anii
anggur poo uwoo se naapa, Ogatamee Wa too ebo mée
eetoowoo taatagi naagoo too Anii bedaa naata" see asigi.
19 Kiyoo kaama roti masegeeyu, Ogatamee paagoo kiiboo,
paamee see menaa asigi. Roti kabatagaa naadi kaama okoo
paagoo goo-maneeyu. "Mee ko Ni me maa to, Ni me ikii kaa
kiekegatagaapa maa to mee. Ikii masegeeta nuweei. Anii
naneke-nekee see kaa noogee siwoo taai" see asigi.
20 Naano agiyoo noomaata kaama anggur poo uwoo
otaawee da masegeeyu. "Mee ko Ni me tadaa uwoo, ikii
ma, Ogatamee ma, Wa me gipii see aseta menaa ma kuwa
uduma enaataa aagadimisi naadi kikabageapa tadaa mee.
21 Yeede, Anii naekegatagaapi mée to mee nakaayoo Anii
ma epo enaataa totaaki.
22 Mée Yogaa mee mikee Ogatamee me menaa yiba
ebeamaata see see bogaapi kiya Waa ekegatagaapi mée mee
esee pedeo kaapi" see asigi.

---

* **22:16** "Paskah nuyaa-nuyaa wegawoo seta menaa yuwa uwa daaniita naagoo" see aseta menaa mee ko idukaa Israel bagee Mesir magaa kaa kaama daba peeyaano taa kaboo Paskah nota see see iminookaa miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo Wa me daba peeyaabuu taatagi bagee yuwa ma epo enaataa eenaatagi see kuwa nekeensi naadi aseta menaa mee. **22:20** Ibr 8:8-13

23 Wa me topenaa see bagee yuwa "Inii maamee me
kisee ukuwaapi, maamee me kisee ukuwaapi?" see menaa
aawegaakea.

Ebo bagee kuwa maamee naa ya naadi aseta menaa

24 Kuwa kaboo da Yesus me topenaa see bagee yuwa okoo
me inii maamee naa ebo bagee kepa naadi kaama "Aa naa
ebo ye, nii naa ebo ye?" kisee aawisi-maawisikea.
25 Wa me okoo asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee yuwa
okoo me eboo yuwa gaayu ko dimi mena pesee, okoo anii
ebo yoka naadi omaago ma ebo totaa see bagee yuwa,
okoo mée me 'Waa ko inii me dimi maataa see eboo' see
naapaagee taano ede see dimii gaayaa bagee yuwa
26 kiya ikii gaayu ko kisee dimii se masii. Ikii yupii ebo
bagee gaayu ko peedi see bagee mokoo kemagaano gaano
pedeo, bedaa ikii ebo kiitotaa see bagee gaayu ko agiyoo aii
yaokagee see mée to mokoo kaai.
27 Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Noogee yoo animagaa-
kee mée mee ebo ye, naano agiyoo yamase-manee siyaa
mée mee ebo ye? Naano see naadi animaayaa mée waa
ebo, se maa? Mikee kiya Anii kisee dimii taa. Anii ko agiyoo
aii yaokagee see mée mokoo ikii paagoo kiitoogeeka.
28 Anii nagaadee naadi ae-wae siyaa kaboo ikii me Anii
naekeasiino taa, Anii ma enaataa niitoogee see bagee
kemaata
29 Neataagi me Anii ebo natuyaata see see Ani me miya
ikii ebo toowoosea naadi ebo kituyaaga.
30 Anii ebo kiitoowoo taata kaboo ikii miya Anii ma epo
enaataa naano agiyoo noowoo segee taatagea, bedaa ikii
ebo animagaano yoo animaata kaama Israel bagee mée apa
gaasi ma wiya kuwa mena ena too too yadaakomee siwoo
taatagea."

Yesus me Simon Petrus "Aa weda kaa ewo poga-poga nataape" see aseta menaa

Mat 26:31-35, Mrk 14:27-31, Yoh 13:36-38

31 "Simon, Simon, nayii. Iblis me ikii uduma kigaadeesi
naadi idimigi. Gandum poo kipii yuwa ikii beedaasi naadi
tagimiyaa mokoo kisee kiukuwaapi
32 kiya a me mikee nagaano dimii mee se taa kisi naadi
Anii sembahyang kasegeeka. Aa kisee kagaadee semaata
kaama dimi mena gepeenta bedaa Ni kaa namaatagaape
kaboo kuwa apanaa mikee nagaayaa bagee yuwa miya okoo
me dimi mena daamaa pesee kiyaabuu siwoo taai" see asigi.

22:24 Mat 18:1, Luk 9:46 **22:27** Mat 20:25-28, Luk 12:37 **22:29** Luk 12:32
22:31 Ayb 1:8-11, 2:3-6 **22:32** Yoh 17:15

33 Petrus me asiino, "Tuhan, anii Aa ma epo enaataa
digiyoo ee yiba mée peeyaayaa miya daamaa, enaataa
booyaa miya koosi" see asigi.
34 Kiya Yesus me asiino, "Petrus, Ani me kasiino ko: Eto
mee digiyoo yiba aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-
poga nataape. A me kisee naekeata kaama ayam ena menaa
taapi" see asigi.

Yesus me "Eto kaama wodoo mée me ikii kibe kaa badaa se kimagaapea" see kuwa nekeensi naadi aseta menaa

35 Kiyoo kaama Yesus me okoo asiino, "Idukaa Anii ikii
paagoo kisema menaa ko 'Ogatamee Wa too ebo mée eetupi
nao see menaa eeweganaasea naadi pooi, kepe ayaabu,
ayaa, bado doko kisee agiyoo se dogaai' see kisema. Kisee
kisema naadi ikii peenaa semea kaboo ikii agiyoo ena waa
naa gaagaa semea ye?" see asigi naaki "Taa, inii agiyoo ena
ma gaagaa taano taa" see asegea.
36 Wa me asiino, "Mikee kiya eto kaama wodoo ko kepe
ayaabu agoo see bagee doonaa taano daamaa, ayaa miya
dogaai. Bedaa mowai taa see bagee kuwa miya okoo me ebo
dokaa pe-doogeeta kaama mowai edaakee kuwa daamaa.
37 Kuwa kisega menaa kuwa ko Ogatamee me kapogee
yiba ebeamaata menaa ena Ni kaa uwa daasi naadi kisega,
mee ko 'Waa miya mena si yayeetaa see Mée ena ii see
gaatagea' see ebeamaata menaa mee Ni kaa uwa daano
gaano pedeo. Mee see see menaa kuwa uduma eto Ni kaa
uwa daataaka yoka naadi kisega" see asigi.
38 Wa me topenaa see bagee me asiino, "Tuhan, nakaayoo
mowai wiya agoo" asegea naaki "Sikii" see asigi.

Getsemani bugii da kaa Yesus me sembahyang seta menaa
Mat 26:36-46, Mrk 14:32-42

39 Kiyoo kaama Yesus peedoota Wa me peegee see yoo
Zaitun Kutuu to kaa, bedaa Wa me topenaa see bagee yuwa
miya Wa sekaataa peegea.
40 Peemaata kaama Wa me okoo asiino, "Ikii kigaadee
siyaa kaboo pedeo dimii, pedeo menaa wisintaasea naadi
sembahyang taai" see asigi.
41 Waa pakadoota woo kaa naa kaa oma kamu pakaaniyaa
see yoo mokoo pakaamaata kaama kagu maga kaa sebaata
sembahyang menaa ko
42 "Neataagi, A me miya daamaa ede gaayu ko kuwa Ni
me boodi abaapa kuwa A me se naekeasii see kasega kiya
Ni me gaayaa dimii too se kiya A me gaata-gaata dimii too"
see asigi.

22:37 Yes 53:12

43 [Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama malaikat bagee
ena Yesus pesee kiyaano see naadi Wa paagoo eseemaagi.
44 Yesus mee esee dimi gaagaa ebo kaa maamaa sem-
bahyang taaka too Wa me aweta kopa yuwa tadaa kopa
daata eseanee siyaa mokoo see see magaa da kaa esea-
neeka.]
45 Sembahyang semaata kaama esedoota Wa me topenaa
see bagee yuwa paagoo eseemaagi too ko okoo ae-wae, dimi
nagimeamoo naadi kaama toomoo ompea.
46 Wa me asiino, "Ikii kaasee kaa toomoo too ometaakea
ya? Ikii kigaadee siyaa kaboo pedeo dimii, pedeo menaa
wisintaasea naadi anoogeeta sembahyang taai" see asigi.

Yesus mee peneata menaa
Mat 26:47-56, Mrk 14:43-50, Yoh 18:1-11

47 Kuwa menaa wegataaka too ko taka ena mée ebo
etaa meemaagea. Yesus me topenaa see bagee gaasi ma
wiyaagoo to mee Yudas mee ma enaataa eemeemaagi.
Yesus mee ebe duuduu taano see naadi peedoota Wa paagoo
peemaagi ko
48 "Ei, Yudas, Mée Yogaa mee yaekegataage kuwa kaa ebe
naduuduuke ye?" see asigi.
49 Yesus ma enaataa topea bagee yuwa me Yesus peneasi-
ipea yaai naadi kaama "Ei, Tuhan, inii pe-daakumii ye?" see
asegea.
50 Okoo mée waa ena me posee da me mée ena
kaa kobeasigi naaki dagi yagaa yaato apa kamuu da
yadaakomeegi, Ebo Imam wa me agiyoo yaokagee see mée.
51 Yesus me "Kisee se" see asigi. Apa kamuu da
daakomeegi mée to apa kamuu da yagaa yapeneasigi naaki
daamaa kigi.
52 Kiyoo kaama okoo me Waa peneasiino see naadi mepea
bagee tabaa da, kuwa ko imam ebo yuwa ma, Ogatamee me
ee diitoo taa see bagee me eboo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-
ebo yuwa ma okoo paagoo Yesus me asiino, "Ikii me dimi
pedeo omaago see bagee ena mokoo peneasiino see naadi
mowai, kopaa, kisee agiyoo doopea ye?
53 Anii egapii gakata Ogatamee me ee kaa awee da
kaa mée topegeeka, ikii miya kiyoo topea kiya ikii me
napeneasiino taa kemea. Kiya eto kiipaa ikii miya omaago
kegea, digiyoo yaato pesee da mee miya omaago kega" see
asigi.

Petrus me Yesus mee ewo poga-poga seta menaa
Mat 26:57-58,67-75, Mrk 14:53-54,65-72, Yoh 18:12-18,25-27

22:53 Ep 6:12

54 Yesus mee peneata kaama Ebo Imam me ee kaa
eepeegea kiya Petrus waa koogo deega se deega see uuto
obeegi.
55 Mee ee kaa peemaagi ko yoo da kaa mée yuwa biyaa
yuwitaata toomuu taakea. Petrus waa miya okoo paagoo
pe-animaagi.
56 Animaata toomuu taaki too ko agiyoo yaokagee see apii
ena me Petrus maamaa tamaata kaama asiino, "Ei, mee mée
mee miya Yesus ma epo peenaa see mée to, se maa?" see
asega.
57 Kiya Petrus me ewo poga-poga naadi asiino, "Taa, mee
mée to anii ewo" see asigi.
58 Egaaniino taa kaboo apanaa bagee me Petrus deeta
kaama asiino, "Aa miya okoo yaato bagee ena" see asigi kiya
Petrus me "Taa, kisee se" see asigi.
59 Peenaa toomaata kaama bedaa mée ena me asiino, "Ei,
mee mée mee mikee Waa ma enaataa see mée to, waa miya
Galilea wee kaa mée yoka" see asigi.
60 Kiya Petrus me "Taa, kisee menaa anii ewo" see asetaagi
naaki taka ena ayam menaaki.
61 Tuhan mee Petrus yaato ikigi maataata kaama emaa
pe-wugitaagi naaki Tuhan me yumakaa asigi menaa da taka
ena nekeenigi, mee ko 'Eto kenaagoo Aa kaagaa wedo mée
paagoo ewo poga-poga nataape. A me kisee naekeata kaama
ayam ena menaa taapi' see nasigi mee ii naadi kaama
62 peedoota amokiyoo mokoo peanta kaama ebo yegee
yegeeki.
63 Kuwa kaboo da Yesus peneata bagee yuwa me Aa ebo
ye naadi yagaa kopaa dakameamookea.
64 Yesus Wa me emaa masii to kaa doka me yabebenataata
kaama asiino, "Aa maamee me kadakamigi, maamee me
kadakamigi see kuwa A me duya kaa mée deede" see asegea.
65 Mée badeekee menaa apanaa miya maamaa asegea.

Yesus mee Yahudi kaa mena pekataa see bagee paagoo eepeeta menaa

Mat 26:59-66, Mrk 14:55-64, Yoh 18:19-24

66 Tokoma mee da, pedeo komaa da Yahudi kaa mena
pekataa see bagee yuwa ma, Imam ebo yuwa ma, Musa
me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo kutuu
semaagea kaboo Yesus mee okoo paagoo eemegea.
67 Okoo me asiino, "Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo
Kristus mee Aa gaayu ko mée asii" see asegea. Kiya Yesus
me asiino, "Kisee Ani me kisiipa miya ikii mikee see se
nagaapea keekee.

22:61 Luk 22:34

68 Bedaa kisee Anii mena ena kiapaadiipa kuwa miya ikii
me se nasiipea.
69 Kiya eto kaama wodoo Mée Yogaa mee Se-pesee,
We-pesee yago Mée Ogatamee Wa me dagi yagaa yaato
animaata ebo toowoo taapi" see asigi.
70 Okoo me asiino, "Kisee gaayu ko A me 'Anii ko Ogatamee
Yoopaa' see mée asege mee ye?" asegea naaki "Ikii me
wegagea kuwa" see asigi.
71 Okoo me asiino, "Yaai, Wa me wegagi menaa da inii
yeemaagea yoka eto ko sikii, Wa me kisee pedeo ukuwapi,
kisee pedeo koo sipi see deeta bagee kuwa wisintayu, se
abaai" see aaseekea.

23

Yesus mee Pilatus paagoo eepeeta menaa
Mat 27:1-2,11-14, Mrk 15:1-5, Yoh 18:28-38

1 Kuwa mena pekataa see bagee yuwa uduma yiinaageeta
Yesus badaa maadoota Pilatus paagoo
2 peemaata kaama okoo me yakobaakee menaa kuwa
ko kisee: "Mee Mée mee ko inii tomaa kaa bagee paagoo
makapaa menaa eeweganaa see Mée. Wa me wegaano
menaa ko 'Pajak kepee kuwa Ebo Kaisar se manii' bedaa
Wa me 'Anii ko Ebo Kristus mee' kisee inii ebo mée
eetookee mée see ekaa Waa ekaato munigi, kisee mée
deebaa segeeki" see asegea.
3 Pilatus me Yesus asiino, "Aa ko Yahudi bagee me Eboo
mikee ye, taa ye?" asigi naaki "A me wegage kuwa" see asigi.
4 Pilatus me imam ebo yuwa ma, apanaa bagee yuwa ma
uduma asiino, "Ani me ko mee Mée mee kaa pedeo ena ma
si yadeega yoka" see asigi.
5 Kiya okoo me omaago ma asiino, "Taa, mee Mée
mee Yudea wee kaa magaa uduma Wa me topenaa see
menaa kuwa me mée aakago-maakago siyaabuu segeeki.
Petamanii Galilea wee kaa kaama masegeeta kisee too
nakaayoo too kisee menaa eeweganaa segeeki" see asegea.
6 Pilatus me mee menaa da yeeta kaama asiino, "Waa
Galilea wee kaa mée to ye?" asigi naaki
7 "Ei" asegea. Pilatus me kuwa ni me menaa se, Galilea
wee kaa ebo totaa see mée wa me menaa yoka naadi kaama
"Herodes mee paagoo eepooi" see asigi. Kuwa kaboo da
Herodes mee miya Yerusalem magaa kaa kiyoo totaaki.

Herodes me Yesus apaadeeta menaa

8 Yesus mee badaa maadoota Herodes paagoo
eepeemaagea ko Herodes ede kigi. Yesus me ukuwanaa,

22:69 Mzm 110:1, Dan 7:13-14

peenaa seta menaa kuwa yeegi yoka Waa deega naaki ou see dimii gaawoo segeeki, bedaa Yesus Wa me dimi nagii-nagii agiyoo ena waa naa nadeeyaagi naaki ou see dimii mee miya ebo.

9 Wa me Yesus mee mena maamaa apaadeeki kiya Waa mena ena ma se asigi.

10 Imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo me Yesus mee yakobaakee menaa yuwa eebaa omaago ma Herodes asegea.

11 Herodes ma, wa me okaa yago bagee yuwa ma okoo miya Yesus wisineekee menaa eebaa. Aa ebo ye naadi wisineekee kaa magaa to kaa ebo tookee bagee me disi-disii see dokaa yuwa yamaataagea. Kea seamoo naadi kaama "Bedaa Pilatus paagoo metaki eepooi" see asigi.

12 Idukaa kaama Herodes ma, Pilatus ma ekea aabe ketaa see kiya mee naagoo kaama wodoo ekea aaepa kiwookea.

"Yesus mee wugimagaai" see wegata menaa
Mat 27:15-26, Mrk 15:6-15, Yoh 18:38–19:16

13 Imam ebo yuwa ma, apanaa ebo bagee yuwa ma, aii bagee yuwa ma kuwa Pilatus me "Uduma meei" asigi.

14 Meemaagea kaboo wa me asiino, "Ikii me mee Mée mee ko mée yuwa paagoo deebaa see menaa too eeweganaa segeeki yoka naadi kaama ni paagoo eemegea. Ikii paagoo ani me Waa ipiipi apaadee sepa kiya ikii me Wa kaa pedeo see yawegagea menaa kuwa anii ena ma yadiino taa.

15 Herodes wa me miya pedeo menaa yadiino taa naadi kaama bedaa inii paagoo mée yamiyaagi yoka yeeweei, Waa bogaano gaano pedeo see agiyoo ena ma ukuwaano taa.

16 See kemaata 'Pepeaduu me dakameamoo semaata daba peeyaai' see asiipa" see asigi.

17 [Pilatus me aseta menaa kuwa ko Paskah Naagoo tahun gakata Yahudi bagee ena, digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee kuwa mée ena Wa me daba yapeeyaabuu segee seta kemaata Yesus mee daba peeyaano see naadi aseta menaa yuwa.]

18 Kisee asigi kiya kiyoo topea bagee okoo uduma enaataa ebo menaa kaa asiino, "Mee Mée mee wogeepeasii, Barabas mee too daba mée yapeeyaai" see asegea.

19 Mee Barabas see mée to mee ko mee magaa kaa kiyoo mée yuwa aakago-maakago naadi kaama mée ena wugita kemaata digiyoo ee yiba dogeamaata mée to.

20 Pilatus me Yesus mee daba peeyaano see naadi kaama bedaa okoo paagoo wiyaagoo to kuwa menaa eewegagi

21 kiya okoo uduma mena ebo kaa asiino, "Waa piya bokoo
to kaa paku wugii, piya bokoo to kaa paku wugii" see menaa
maamaa asegea.

22 Pilatus me wedaagoo to menaa ko "Sooi, Wa me pedeo
ukuwapi agiyoo maagiyoo naa ya? Waa bogaano gaano
pedeo see agiyoo ena ma ukuwaano taa yoka 'Pepeaduu me
dakameamoo semaata daba peeyaai' see asiipa" see asigi.
23 Kiya okoo me bedaa mena ebo kaa asiino, "Waa piya
bokoo to kaa paku wugii" see asegea menaa mee too pesee
kegea,
24 kaama too Pilatus me okoo me menaa yayeeta kaama
Yesus wugimagaai see menaa daataagi.
25 Okoo me daba mée yapeeyaai see idimegea mée to
mee daba yapeeyaagi. Waa ko mée yuwa aakago-maakago
naadi kaama mée ena wugita kemaata digiyoo ee yiba
dogeamaata mée to kiya daba yapeeyaagi. Kiya Yesus mee
okoo me ede gaagea dimii kaa too yaekeasigi.

Yesus piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa
Mat 27:32-44, Mrk 15:21-32, Yoh 19:17-27

26 Yesus mee badaa maadoota paku wugiino yoo eepee-
taaka too ko Kirene magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon
waa kota kaa meemaagi. Aadee seta kaama Yesus me piya
bokoo to mee uuto yadoosi naadi peneasegea. Piya bokoo
to wa kaa yadootaata kaama uuto yadoopegeeki.
27 Mée eebaa obeepegeekea. Api yuwa miya yege ma, yii-
yii ma uuto obeepegeekea.
28 Yesus mee oko maataata kaama asiino, "Ikii Yerusalem
magaa kaa apii yuwa, Anii bogaapa kuwa kaa nayegee see
se kiya ikii ma, ikii me yogaa yuwa ma ikii kaa aayegee taai.
29 Weda see agiyoo agoo kaata naagoo ko 'Pai keta apii
yuwa ma, yoga kabaano taa see apii yuwa ma, ama taa
see apii yuwa kuwa uduma daamaa, ede nao' kisee menaa
kuwa wegaatagea yoka ikii ekaato kaa too aayegee siwoo
taai.*
30 Kuwa yaai-yaai taatagea kaboo mée me 'Maga bago
yuwa kuwa inii kaa mée tagimeeii taai, maga kutuu yuwa
kuwa inii mée dapimeeii taai' see asiitagea.

---

* **23:29** Yoga kabaano taa apii gaayu ko Yerusalem magaa mee pedeo kaata naagoo yoga agoo see apii yuwa okoo me yogaa yuwa boogea naadi yegee taapea kiya yoga taa see apii kuwa si yegee taapea yoka naadi daamaa, ede nao see wegaatagea. Yesus mee wugimaagea mee ko yaai-yaai ebo kiya Yerusalem magaa mee pedeo kaata naagoo yaai-yaai agiyoo ebo kedaa taata see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. **23:29** Luk 21:23-24 **23:30** Hos 10:8, Why 6:16

31 Eto kiipaa mée me ukuwataakea agiyoo kuwa piya wii
kaano taa kaboo kisee ukuwayu ko piya wii keta kaama
wodoo kuwa kaasee ukuwaaniita naa ya?" see asigi.†
32 Pedeo agiyoo ukuwata bagee wiya miya Yesus ma
enaataa piya bokoo to kaa boosi naadi eepeegea.
33 Muguu naadi maga ena ekaa da ko Mumo Metoo Kutuu
to kaa eepakaamaata kaama Waa piya bokoo to kaa paku
wugitaagea. Pedeo agiyoo ukuwata bagee wiya miya kisee
paku wugitaagea. Wa me dagi yagaa yaato mée ena, eka
yagaa yaato mée ena.
34 Yesus wugitaakea bagee yuwa kaa Wa me sembahyang
yaasiino, "Neataagi, okoo nekeeniino taa kaa ukuwagea
yoka epa ekeasii" see asigi. Kiyoo kaama okaa yago bagee
me Wa me dokaa yuwa maamee me masiipi, maamee me
masiipi naadi okoo me agiyoo iyagideekea.
35 Kuwa kaboo da mée yuwa koogo diitookea. Yahudi
kaa ebo-ebo yuwa me Yesus wisineekee kaa asiino, "Wa me
apanaa bagee se boosi naadi daba daagimaayaabuu segee
simi kiya Waa ekaato iyo. Waa Ogatamee me wigintaata
Mée Ebo Kristus mee mikee ki Waa kepa ko Waa ekaato
daba daagimaa peesi" see asegea.
36 Okaa yago bagee yuwa me miya Waa wisinegea.
Geebagi see anggur poo uwoo goo-maneeta kaama asiino,
37 "Aa ko mikee Yahudi bagee me Eboo gaayu ko Aa ekaato
daba peedee taai" see asegea.
38 Wa dagii da kaa mena ena yaebeamaata kaama pakaa-
tabeasegea. Mee menaa da mee ko kisee: "Mee mée mee ko
Yahudi bagee me Eboo mee" see menaa yaebeamaagea.
39 Yesus ma enaataa piya bokoo to kaa paku wugitaagea
bagee wiya kuwa mée ena mee me Yesus wisineekee kaa
asiino, "Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée Ebo Kristus
mee, se maa? Aa se boose yoka piya bokoo to kaa kaama
daba pooi, bedaa enaa miya daba mée peeyaai" see asigi.
40 Kiya ena mee me ego-tago see menaa kaa asiino, "Aa
Ogatamee uu ye? Aa miya Waa see see bogaape yoka
Ogatamee mee wedaano, daa ye?
41 Enaa ko pedeo agiyoo ukuwata kuwa me bogaapea kiya
mee Mée mee pedeo ukuwaano taa" see asigi.
42 Bedaa wa me asiino, "Yesus, Aa ebo mée eetoono see
naadi meetage naagoo anii miya nanekeenii" see asigi.

---

† **23:31** "Piya wii kaano taa kaboo" see aseta menaa mee ko eto mee pedeo taa see Mée wugimagaapea mee ebea-ebea. "Piya wii keta kaama wodoo" see menaa mee ko epeekaa yaai-yaai taatagea naagoo Yerusalem magaa kaa bagee mée eebaa wugiitagea kaata mokoo, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. **23:34** Luk 6:27-28, Mzm 22:19 **23:35** Mzm 22:7-9

43 Yesus me asiino, "Anii mikee kasiino ko: Eto kenaagoo
aa Anii ma epo enaataa Pirdaus magaa kaa toopea" see asigi.

Yesus boota menaa
Mat 27:45-56, Mrk 15:33-41, Yoh 19:28-30

44 Kenoo to mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo
kuwa magaa uduma digiyoo aatakiika, kisee too keno wedo
kaa too pakaa-pakaa,
45 kuwa uduma keno taa. Kuwa kaboo da Ogatamee me ee
semoo yiba yaato kenee to kaa wasitaata dokaa da mee usii
to kaa kaama pegadoota manii to kaa too wiya wodeenega.
46 Kuwa kaboo da taa ko Yesus me ebo menaa-menaa kaa
asiino, "Neataagi, Ni me dimi noogaa da A me yagaa da kaa
kaekeasega" asigi naaki taka ena dimi noogaa da pe-seomigi.
47 Kuwa ukuwaanega kotoo yuwa Roma kaa okaa yago
bagee me eboo deeta kaama Ogatamee yaapaageeki. "Mee
Mée mee ko mikee pedeo ukuwaano taa see Mée to ii" see
wegagi.
48 Kuwa ukuwaanega kotoo yuwa diino see naadi me-
yigimeeiikea bagee kuwa okoo mée eebaa. Okoo kuwa
agiyoo deegeeta kaama peedaa naadi dimi nagimeekee kaa
yagaa kopaa okoo ekaato bokoo to kaa dakamepegeekea.
49 Yesus ipi see bagee yuwa ma, Waa ma enaataa Galilea
wee kaa kaama epo peenaa see apii yuwa ma okoo beesekaa
mokoo kaama yiinaageeta kuwa ukuwaanega kotoo yuwa
diitookea.

Yesus ogo maata menaa
Mat 27:57-61, Mrk 15:42-47, Yoh 19:38-42

50 Kuwa kaboo da mée ena ekaa da ko Yusup tupi. Waa
dimi topoo, Ogatamee me menaa yayeetaa see mée. Waa
Yahudi kaa mena pekataa see bagee ena kiya
51 kuwa Yahudi kaa ebo-ebo apanaa yuwa me Yesus
wugimaasi naadi mona daagea kuwa waa be, okoo me mena
daata kaama pedeo kotoo Wa kaa yaukuwagea kuwa miya
be. Waa Yahudi bagee me magaa ena ekaa da Arimatea
magaa kaa mée. Waa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo
taatagi naagoo mee moga migi naaki ou see dimii maamaa
gaawoo see mée.
52 Waa Yesus bootaa da ogo magaano see naadi peedoota
Pilatus paagoo pe-idimigi.
53 Kiyoo kaama bootaa da dookomeeta kaama daamaa
poodee see doka gipii da kaa bebenataata kaama doodoota
mée ogo magaano yoo kiyoo oma ena togaawee ogo
maatayu. Mee oma togaawee mee ko mée me denamaata
kaama mée ogo magaano taa see oma gipii da.

23:45 Kel 26:31-33, Ibr 10:19-21 **23:46** Mzm 31:6

54 Mee naagoo ko Sabat kaa agiyoo-pagiyoo ipiipii taa see
naagoo. Sabat naagoo kaano see kooka.
55 Galilea wee kaa kaama Yesus ma epo enaataa peenaa
seta apii yuwa Yusup obeedoota mée ogoo da deegea, Yesus
bootaa da ogo maagea-maagea kuwa miya diitookea.
56 Okoo peedoota ee kaa peemaata kaama Yesus bootaa
da wunu daamaa peesi naadi sigimaano agiyoo ma, wunu
daamaa uwoo ma kuwa ipiipii semaata ekeasegea. Sabat
naagoo yoka Ogatamee me wegata-wegata see see okoo
koogo togea.

24

Yesus aya andoo peeta menaa
Mat 28:1-10, Mrk 16:1-8, Yoh 20:1-10

1 Mee daa yiba petamanii naagoo esee pedeo komaa, pe-
aweeniino taa kaboo da api yuwa me kuwa miyoo taa wunu
daamaa peesi naadi agiyoo ipiipii semea yuwa doodoota
Yesus ogoo da kaa peemaata kaama
2 deamaagi too ko Waa ogoo da kaa takeata oma damaa
to mee bikeata amoo maa kaa peanta topa.
3 Okoo semoo yiba peanta kaama deeyaa naaki Tuhan
Yesus bootaa da toono taa.
4 Kisee dimi nagimeamoo taaki too ko taka ena okoo geboo
da kaa mée wiya, kusi-kusi peega see dokaa maataa see
bagee wiya yiinaageeta topea.
5 Api yuwa weda kaa maga yaato mumo esee-ekeasegea
kiya kuwa mée wiya me asiino, "Ikii kaasee kaa boota bagee
ogo maagee yoo aya totaaki Mée mee abagea?
6 Waa nakaayoo toono taa, aya andoo peepi. Galilea wee
kaa kiitoogee simi kaboo ikii kisimi menaa kuwa ikii gaagaa
taai.
7 Kuwa ko kisee: 'Mée Yogaa mee pedeo bagee paagoo
yaekegataata kaama piya bokoo to kaa bogaano gaano
pedeo. Bogaapi kiya wedaagoo to naagoo aya andoo
pootagi' see kisimi" see asegea.
8 Kisee asegea naadi kuwa apii yuwa me Wa me kuwa
menaa da mée asimi ii see kuwa nekeenegea.
9 Esedoota ee kaa okoo me deepea-deepea menaa yuwa
uduma Yesus me topenaa see bagee gaasi ma ena kuwa ma,
apanaa bagee yuwa ma okoo paagoo eewegagea.
10 Kuwa apii ekaa yuwa ko Maria Magdalena ma, Yohana
ma, Yakobus baayo Maria ma, apanaa epo enaataa peenaa
see apii yuwa miya. Okoo me kuwa Yesus me menaa
yadoonaa see bagee yuwa pe-eewegagea naaki

23:56 Kel 20:10, Ul 5:14 **24:7** Luk 9:22

11 okoo aii menaa keenda naadi mikee menaa yoka see se
gaagea.
12 Kiya Petrus mee yiinaageeta kaama yiibaga peedoota
mée ogopa peemaata kaama peenaa kagu esee-ituunta
mokoo kaama ogo wogaa-wogaa see deamaagi naaki Wa
kaa yabebenamaata dokaa yuwa too topa. Peedoota ee
kaa 'Kuwa kaasee kotoo ukuwaanega naa ya?' see dimii
gaapegeeki.

Emaus magaa kaa peegee see etaa da kaa Yesus me mée wiya paagoo ekaato awee da kaa deeyaata menaa

Mrk 16:12-13

13 Mee naagoo Yesus sekaataa peenaa seta bagee ekea mée
wiya maga ena ekaa da ko Emaus magaa kaa peetaakea.
Yerusalem magaa kaa kaama Emaus magaa kaa poo-poo
kilometer gaasi ma ena.
14 Kuwa ukuwaandaa sepa menaa yuwa aawegaa
sepegeekea.
15 Kuwa menaa aawega-maawega sepegeekea naaki Yesus
mee ekea geboo da kaa keta kaama okoo paaya enaataa
peetaa.
16 Yesus mee deegea kiya mee ko Yesus yoka see kuwa
ekea nekeeniyaano taa.
17 Wa me asiino, "Ekea mapea menaa aawegaa sepegeekea
naa ya?" see asigi. Ekea tuguunegea, dimi boodi kegea.
18 Ekea wiya ena ekaa da ko Kleopas me asiino, "Ei, eto
miyoo ukuwadaa sema agiyoo kuwa Yerusalem magaa kaa
mepea bagee kuwa uduma A too ewo ye?" asigi naaki
19 "Mapea menaa naa ya?" see asigi.

Ekea me asiino, "Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee kaa
kaama ukuwaanega menaa kuwa. Waa ko nabi bagee eboo,
Ogatamee emaa dagii da kaa miya, inii mée uduma me miya
kisee deege. Wa me ukuwaaniyaabuu segee simi agiyoo
kuwa miya pesee, Wa me weganaa segee simi menaa kuwa
miya omaago.
20 Imam ebo yuwa ma, inii me ebo-ebo apanaa yuwa ma
okoo me Waa wugimaasi naadi ekegataamea. Ekegataata
kaama piya bokoo to kaa booyaamea.
21 Inii Israel bagee yuwa daba mée daagimaa peeyaabuu
taapi Mée mee Wa me too ii see kuwa inii gaagee sepe kiya
Waa wugimaata kaama wedaagoo to naagoo kega.*

---

* **24:21** "Inii Israel bagee yuwa mée daba daagimaa peeyaabuu taapi Mée mee Wa me too ii" see aseta menaa mee ko Israel bagee yuwa me gaano, 'Ebo Kristus mee meemaata kaama kuwa Roma kaa bagee yuwa mée yaabagaapii semaata inii Israel bagee yuwa too ebo toowoo taapea' see gaata kemaata aseta menaa.

22 Bedaa yumakaa inii ma enaataa apii okoo wedo waa
naa me inii dimi mée ooyaakee menaa mée asegea. Okoo
pedeo komaa mée ogo maata yoo peepea
23 kiya bootaa da diino taa. Okoo meedoota inii paagoo
mée asiino, 'Malaikat bagee yuwa inii paagoo awee da kaa
keta kaama "Yesus mee aya andoo peepi yoka" see mée
asegea' see menaa kuwa niiwegapea.
24 Kiyoo kaama inii ma enaataa bagee yuwa noonaa mée
ogopa diino see naadi peegea. Peemaata kaama api yuwa
me wegapea see see okoo me miya deegea kiya Yesus mee
okoo diino taa" see kuwa ekea me asegea menaa yuwa.
25 Yesus me asiino, "Yaai, ekea kaasee dimi ewo see bagee
wiya. Idukaa nabi bagee me wegawoo seta menaa kuwa
ekea mikee gaano epee yaai.
26 Kuwa menaa yiba Ebo Kristus mee boodi ma boomaata
kaama Waa asii-sege ebo too toowoo see yoo pakaamagaano
gaano pedeo keekee, see menaa ebeamaata, se maa?" see
asigi.
27 Kiyoo kaama Ogatamee me menaa yiba idukaa kaama
Wa kaa wegawoo seta menaa kuwa ekea paagoo daamaa
ipiipi eewegagi. Petamanii Musa me menaa mee kaa
kaama masegeeta nabi bagee me menaa yuwa kaa too kuwa
uduma Waa ekaato kaa ebeamaata menaa yuwa nekeeniino
yaato daamaa ase-manee sepegeeki.
28 Ekea peetaakea magaa geboo da kaa peemaata kaama
Yesus etaawee yamoo-sege taano see kooki.
29 Kiya ekea me "Ei, Aa enaa ma enaataa mée eetooi,
keno seomigi ke, digiyoo takiiniinaka yoka" kisee maamaa
asegea. Waa ma okoo paaya enaataa ee yiba seemetaa.
30 Okoo enaataa naano see naadi animaata kaama Waa
roti masegeeyu, Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see
menaa aseta kaama roti kabatagaa naadi ekea paagoo
yawuditaayaa naaki
31 ekea taka ena kisee ki Waa nekeeniino see dimii
medaaka. 'Mikee, Yesus ii' see dimii nekeenegea. Kuwa
kaboo da taa ko taka ena Waa peanigi taa ewo.
32 Ekea me "Sooi, yumakaa etaa da kaa kaama Wa me
Ogatamee me menaa yuwa nekeeniino yaato daamaa mée
ase-manee sepegee sipi kaboo enaa dimi mena esee ede ma,
ede ma kedaa sepegee sepea, se maa?" see aawegaakea.
33 Ekea kisee ki anoogeeta Yerusalem magaa kaa metaki
pakagea. Pakaamaagea ko Wa me topenaa see bagee gaasi
ma ena kuwa ma, apanaa mée noonaa ma okoo enaataa
topea.

24:27 Kej 12:3, Yes 7:14, 9:5-6, 53:1-11, Dan 7:13-14, Mik 5:1-4

34 Okoo me asiino, "Tuhan mee mikee aya andoo peepi
ii, Simon paagoo Waa ekaato awee da kaa deeyaagi" see
asegea.
35 Kiyoo kaama kuwa mée wiya ekea me eta mana
kaa kaama ukuwapea-ukuwapea menaa yuwa eewegagea,
bedaa ee kaa kaama Yesus me roti mée eekabatagaaki naaki
mikee Aa Yesus ii see dimii nekeenege see menaa kuwa
miya eewegagea.

Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo Waa ekaato awee da kaa deeyaata menaa

Mat 28:16-20, Mrk 16:14-18, Yoh 20:19-23, Kis 1:6-8

36 Kuwa menaa yuwa eewegataakea naaki taka ena Yesus
mee okoo paagoo awee da kaa keta kaama "Epao, ikii
Ogatamee ma emee-emee kisiyaayaa bagee yuwa" see asigi†
37 kiya okoo dimi oodaakea. Senee to nao naadi okoo
weda ebo kegea.
38 Wa me okoo asiino, "Ikii kaasee kaa weda kegea?
Kaasee kaa dimi wiya kegea?
39 Ni me yagaa bado kuwa nadeeweei. Anii yoka,
nayaadee siweei. Sene gaayu ko Anii see see se, baboo
mogee taa see agiyoo yoka" see asigi.
40 Kuwa menaa da aseta kaama Wa me yagaa bado yuwa
deeyaayu.
41 Okoo esee ede kaa dimi nagimegao naadi 'Mee mikee
Yesus ye, taa ye?' kisee dimii gaataakea kaboo Yesus me
asiino, "Ikii nakaayoo naano agiyoo naa agoo ye?" asigi
naaki
42 peeta dogee ponee ena goo-maneegea.
43 Wa me masegeeta okoo paagoo kaama nugi see deegea.
44 Wa me okoo asiino, "Anii ikii ma epo enaataa kiitoogee
sema kaboo Ni me kisi-manee sema menaa kuwa ko kisee:
Idukaa Musa me ebeamaata menaa ma, nabi bagee me
ebeamaata mena ma, Mazmur kaa menaa ma kuwa menaa
kuwa yiba Ni kaa wegawoo seta menaa yuwa uduma Ni kaa
uwa daano gaano pedeo see kisi-manee sema" see asigi.
45 Kiyoo kaama okoo kuwa Ogatamee me menaa nekeensi
naadi Yesus me ipi see dimii yamiyaabuu semaata
46 aseta menaa ko "Ogatamee me idukaa ebeamaata
menaa da kisee: Ebo Kristus mee Waa boodi ma boomaata
kaama wedaagoo to naagoo aya andoo pootagi see menaa
da ebeamaata.

---

† **24:36** "Ikii Ogatamee ma emee-emee kisiyaayaa bagee yuwa" see mee mena manii to ko Ibrani menaa kaa syalom see mee. Mena kegaa ena ma agoo, mee ko "Koogo adumeta dimii masii" see mee. **24:44** Mzm 16:9-11, 22:1-19, 110:1-7

47 Bedaa Wa ekaa yiba 'Ikii me pedeo yuwa epa kiekeasiipi
yoka uduma ekeasii' see menaa kuwa Yerusalem magaa
kaa kaama masegeeta mée tomaa-tomaa yuwa uduma
paagoo yawegakumiino gaano pedeo, see menaa kuwa miya
ebeamaata.
48 Ikii ko Ni me ukuwata-ukuwata kuwa uduma nadeewoo
seta kaama naweganaa siwoo taano bagee yuwa.
49 Yeede, Neataagi me Waa ikii paagoo kiniita see kiseta
Mée mee Anii kimiyaata kiya Wa me pesee da ikii kaa
kidootagaano taa kaboo kuwa ikii mee magaa kaa kiyoo too
toogee taai" see asigi.

Yesus epoo to wodoo pakata menaa
Mrk 16:19-20, Kis 1:9-11

50 Kiyoo kaama Yesus me okoo badaa maadoota Betania
magaa geboo da kaa eepeemaata kaama Waa yagaa ya-
gaataata kaama okoo kaa daamaa pesee kisi naadi menaa
yaasigi.
51 Kuwa menaa wegataaki too ko Waa badaa maageeta
kaama epoo to wodoo pakaa-seomigi.
52 Okoo kagu maga kaa sibumedaa seta Waa yaapaagee,
ebo ekee naadi kaama metaki esedoota Yerusalem magaa
kaa esee ede ma, ede ma eseemaata kaama
53 Ogatamee me ee kaa kaama Ogatamee yaapaagee segee
siwoo seta. Kiyoo too.

24:47 Kis 1:8 **24:49** Yoh 14:16-17

Yohanes
Yesus me ukuwata peeta menaa

Mee kapogee yiba menaa kuwa yaebeamaata mée mee ko Yohanes mee, Yesus me topenaa seta bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena, uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee se. Mee kapogee yiba Yesus me topenaa seta bagee kuwa esee epa see mée see wegayu ko Yohanes see mee.

Wa me ebeamaata menaa kuwa ko Yesus mee ko Ogatamee Yoopaa, Ogatamee me magaa da kaa isiyaata Mée, Ebo Kristus mee yoka see kuwa mée me mikee gaawoosi naadi ebeamaata. Bedaa Yesus Waa Ogatamee ma endagii kemaata Waa miya ebo, Waa miya Asii-sege see Mée ii see kuwa miya nekeensi naadi ebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun bado ena waa naa omemaata kaama tahun 90 mee yiba mokoo Yohanes me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-18 Menaa Da see ekaa munta Mée Waa magaa da kaa eseta menaa

1:19-51 Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me "Yesus mee ko Ebo Kristus mee yoka" see menaa yawegata kemaata mée yuwa Yesus sekaataa peeta menaa

2:1–5:47 Yesus me petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa

6:1-71 Yesus me mée lima ribu naano agiyoo yaagoo kiyaabuu seta kaama "Anii ko mée kisee too tuyaabuu siwoosi naadi roti mee" see aseta menaa

7:1–8:59 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus me menaa be kaa wisinegee seta menaa

9:1-41 Yesus mee ko magaa da kaa bagee paagoo awee yawogaamaasi naadi Agoo da mee kemaata emaa digiyoo see mée ena emaa awee yakiyaata menaa

10:1-42 Yesus mee ko domba wodaa munitaa see Mée kaa menaa

11:1-57 Yesus mee ko mée aya toowoo siyaabuu taano Mée kemaata Lazarus mee aya andoo peeyaata menaa

12:1-50 Yesus bogaano see naadi Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama wegata menaa

13:1-30 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma Paskah epo enaataa nota menaa

13:31–16:33 Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa topeta menaa yuwa

17:1-26 Yesus me Waa mikee gaayaa bagee yuwa kaa sembahyang yaaseta menaa

18:1–19:42 Yesus boosi naadi menaa yawegataata kaama piya bokoo to kaa booyaata menaa
20:1–21:25 Yesus aya andoo peeta kaama wodoo ukuwanaa, peenaa seta menaa

Menaa Da mée keta menaa

1 Esee petamanii ko Menaa Da see ekaa munta Mée mee tota. Menaa Da see ekaa munta Mée mee Ogatamee ma epo enaataa tota. Menaa Da mee miya Ogatamee.*
2 Esee petamanii agiyoo-pagiyoo uduma taa kaboo Waa Ogatamee ma epo enaataa tota.
3 Ogatamee me se-agiyoo, we-agiyoo uduma ogaataata kuwa Menaa Da doodoo ogaataata. Wa me ogaatagaano taa agiyoo ena ma taa.
4 Mée tomaa daamaa tuyaabuu siwoo siyaa kuwa manii to ko Wa kaa too. Wa me mée tomaa daamaa tuyaabuu siwoo siyaa menaa kuwa mée paagoo ago yawogaamaayaa mokoo.
5 Agoo Da mee digiyoo yiba daamaa yawogaamaayaabuu siwoo siyaa, digiyoo mee me peedi se ekeasiyaa.
6 Mée ena, Ogatamee me mée yuwa paagoo pooi see aseta mée mee meta, wa ekaa da ko Yohanes.
7 Waa meta mee ko Agoo Da Wa me menaa yaweganaa taano see naadi, bedaa kuwa menaa mée uduma mikee nao see gaasi naadi meta.
8 Yohanes waa Agoo Da mee se, Agoo Da kaa menaa kuwa too yaweganaa taano see naadi meta.
9 Kuwa menaa yaweganaa seta kaboo da mikee okaa da ebo Agoo Da mee, Waa mée tomaa uduma awee da kaa yawogaamaasi naadi Agoo Da mee, Waa mée paagoo meeno see koo taaki.
10 Waa magaa da kaa omegee, toogee seta, bedaa uwoo to, magaa to uduma Wa me ogaataata kiya magaa da kaa bagee yuwa me Waa ewo, nekeeniino taa.
11 Wa me magaa kaa Waa ma tomaa kaa bagee paagoo meta kiya Waa be kaa badaa magaano taa.
12 Okoo kisee koo seta kiya kuwa Waa daamaa badaa maata bagee yuwa, okoo Wa ekaa da ebo, Waa mikee gaata bagee kuwa uduma Ogatamee me daamaa yoka naadi Wa me yogaa kiyaata.
13 Okoo Wa me yogaa kiyaata kuwa ko mée me yoga agoo kiyaayaa mokoo se, mée me yoga agoo kaano ede

---

* **1:1** Menaa Da see ekaa munta Mée mee ko Yesus Kristus mee. Yunani menaa kaa Logos see ekaa mee. **1:1** Why 19:13 **1:3** Kol 1:16-17 **1:4** Luk 1:78-79, Yoh 8:12 **1:5** Yoh 3:19 **1:9** Yoh 12:46 **1:12** 1Yoh 3:1-2

gaayaa dimii mee kaa miya se, bedaa paimee me yoga
agoo kaanaka gaayaa dimii doodoo kaama miya se kiya
Ogatamee Wa me edee, Wa me gaayaa-gaayaa doodoo
kaama Wa me yogaa kiyaata.
14 Menaa Da see ekaa munta Mée mee ko Waa mée ena
keta. Mée ena keta kaama inii mée paagoo epo enaataa mée
eeomegee, toogee seta. Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa inii
deemea. Kuwa asii-sege siyaa agiyoo kuwa Nagamee me Wa
me ena too too Yogaa kaa manta. Wa me mée epa dimii mee
ebo, Wa too esee mikee dimi yago Mée ii see kuwa inii mée
deeyaami.
15 Mée me Waa ipi kisi naadi menaa kuwa Yohanes me
yaweganaa simi. Wa me ebo menaa-menaa kaa "Wae, ni
me miyoo taa kisema menaa ko 'Waa uuto meepi Mée mee
ko esee ebo. Waa anii taa kaa miya tota yoka anii peedi'
see kisema. Eto ko mee Mée mee ki see kuwa anii bedaa
kiiwegaga" see asigi.
16 Ogatamee Wa me mée epa dimii mee ebo kemaata
inii kaa esee daamaa mée manegee siyaa agiyoo kuwa inii
uduma daamaa maseeii siwoo see.
17 Diiyoo deewoo seta menaa kuwa Ogatamee me Musa
doodoo mée manta kiya Wa me inii mée esee epa dimii
mee gaayu ko Yesus Kristus mee doodoo mée yamiyaabuu
simi, Wa too esee mikee dimi yago Mée ii see kuwa inii mée
deeyaami.
18 Ogatamee Waa deetaa see mée ena ma taa kiya Wa me
ena too too Yogaa Wa me inii Ogatamee mée ipi kiyaabuu
seta. Waa miya Ogatamee, Waa Nagamee ma epo enaataa
totaa see Mée mee.

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me "Anii Ebo Kristus mee se" see aseta menaa
Mat 3:1-12, Mrk 1:1-8, Luk 3:3-6,15-17

19 Kuwa kaboo da taa ko Yerusalem magaa kaa kiyoo
Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yohanes mee kaasee mée to,
kaasee mée to naadi kaama pe-apaadee taano bagee yuwa
"Pe-niiyeegii" see asegea. Okoo noonaa imam bagee, noonaa
Lewi apaa kaa bagee. Okoo Wa paagoo peemaata kaama
asiino, "Aa maamee naa ya?" asegea.
20 Waa booneano menaa ena ma taa, wa me awee da kaa
asiino, "Anii Ogatamee me wigintaata wegawoo seta Mée,
Ebo Kristus mee se" see asigi.
21 Okoo me asiino, "Aa Ebo Kristus mee se gaayu ko aa
maamee naa ya? Aa nabi Elia mee ye?" asegea naaki "Taa"
asigi. Bedaa okoo me asiino, "Idukaa kaama Nabi eboo ena

1:14 Plp 2:6-8, Ibr 2:14 **1:17** Rom 5:20-21 **1:18** Yoh 14:9-11, Kol 1:15

inii paagoo miyaatagi see wegawoo seta Mée mee naa aa
ye?" asegea naaki "Taa" asigi.
22 Okoo me asiino, "Taa gaayu ko aa maamee naa ya?
Kuwa a paagoo inii pe-niideegii see mée asegea bagee yuwa
inii bedaa okoo paagoo mena daamaa pe-asiino see yoka a
me too 'Anii kisee mée to, kisee mée to' see kuwa mée asii"
see asegea.
23 Wa me asiino, "Idukaa nabi Yesaya me wegata menaa
ena mee ko kisee: Mée waa ena me ebo menaa-menaa kaa
'TUHAN me meeno see etaa daamaa topoo yatupitagaai' see
menaa mee piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa
wegaatagi, see menaa wegawoo seta. Mee mée mee ko anii"
see asigi.
24 Kuwa wa paagoo mena pe-yeegiino see naadi mepea
bagee kuwa noonaa Parisi kaa bagee.
25 Okoo me asiino, "Aa ko Ebo Kristus mee miya taa, aa
nabi Elia mee miya taa, aa idukaa kaama Nabi eboo ena
meetagi see wegawoo seta Mée mee miya taa gaayu ko aa
kaasee kaa mée uwo yatukumetaake naa ya?" see asegea.
26 Wa me asiino, "Ani me uwo yiba mée yatukumetaaka
kiya Mée Waa ena, ikii me ewo see Mée mee ikii paagoo
kiitotaaki.
27 Ani keta ikii paagoo mepa kiya anii peedi. Waa uuto
meepi Mée mee ko esee ebo. Wa me badoo doko onee peedii
to mee miya ni me yaekagaano iyo, anii sikii taa" see asigi.
28 Kuwa menaa aawegaakea kuwa ko Yordan uwoo asii
yaato Betania magaa kaa wa me mée uwo yatukumetaa see
yoo kaama asegea menaa.

"Yesus mee Ogatamee me Domba Pooduu To" see aseta menaa

29 Tokoma mee da Yohanes me Yesus mee wa paagoo migi
see deeta kaama asiino, "Ikii deeweei. Mee ko Ogatamee
me Domba Pooduu To, magaa da kaa bagee me pedeo yuwa
yawonakomeeta kaama Ogatamee ma menaa yataa kiyaano
Mée mee.†
30 Waa ko ani me miyoo taa kisema Mée mee. Kuwa ko
'Waa uuto meepi Mée mee esee ebo. Waa ko anii taa kaa
tota yoka anii peedi' see kuwa kisema.
31 Waa kisee Mée see kuwa idukaa anii miya ewo kiya eto
ko Israel bagee yuwa miya Waa daamaa ipi kiyaabuu taano
see naadi anii meemaata kaama mée uwo yatukumetaaka"
see asigi.

1:21 Mal 4:5, Ul 18:15-18 **1:23** Yes 40:3 † **1:29** Israel bagee kuwa okoo me domba wodaa wugimaata kaama Ogatamee paagoo ekega-manee seta see see Yesus Wa me inii Ogatamee ma menaa mée yataa kiyaasi naadi Waa ekaato mée yaekegataata kaama bogaatagi kemaata Yohanes me aseta menaa. **1:29** Kel 12:1-13

32 Bedaa Yohanes me deeta-deeta yuwa eewegaano menaa
mee ko kisee: "Anii deataayaa naaki poodee see bedoo
eseaniyaa mokoo see see Roh mee epoo to wodoo kaama
Wa kaa eseanigi. Eseanta kaama kisee toomuu taaki see
kuwa deema.
33 Idukaa anii miya Waa ewo, nekeeniino taa kiya mée
uwo natukumese yoka pooi see naseta Mée Wa me nasimi
menaa mee ko kisee: 'Roh Waa Mée ena kaa eseanta kaama
Wa kaa toomuu taapi, see kuwa a me diipe. Mee Mée mee
ko Roh Kudus yiba mée yatukumaapi Mée mee' see nasimi.
34 Anii kuwa mikee kisee deema yoka mee Mée mee
Waa mikee Ogatamee Yoopaa yoka see menaa kuwa anii
yaweganaaka" see asigi.

Yesus me topenaa see bagee petamanii yuwa Wa sekaataa peeta menaa

35 Tokoma mee da Yohanes mee wa me topetaa see bagee
ekea wiya ma kiyoo yiinaageeta toomuu taakea.
36 Wa me Yesus kitaa peegi see deeta kaama asiino,
"Deeweedeei. Mee ko Ogatamee me Domba Pooduu To" see
asigi.
37 Wa me topetaa see bagee wiya ekea me kuwa menaa
yeeta kaama Yesus obeegea.
38 Yesus Waa ikigi pe-maataata kaama deamaayaa naaki
ekea mée wiya Wa sekaataa obeewookea. Wa me asi-
iino, "Ekea maagiyoo abawookea?" asigi naaki "Rabi, wae"
asegea. (Rabi see wegayu ko mena mée topetaa see mée to
mee.) Ekea me "Aa kayoo omegeeke?" asegea naaki
39 "Ekea me diipea yoka meei" see asigi. Epo peedoota
kaama uwaataa da Wa me ometaa see yoo peemaata kaama
kiyoo epo enaataa toomuu naadi digiyoo takiinega.
40 Kuwa Yohanes me menaa yeeta kaama Yesus obee-
wookea bagee wiya kuwa mée ena ekaa da ko Andreas,
Simon Petrus ebee.
41 Andreas mee kisee ki peedoota yagamee Simon
deemaata kaama asiino, "Ebo Mesias see Mée mee
deemaage nao" see asigi. (Ebo Mesias see ekaa mee wegayu
ko Ibrani menaa kaa Ebo Kristus see ekaa mee.)
42 Wa me yagamee badaa maadoota Yesus paagoo eepeegi.
Yesus me waa deeta kaama asiino, "Aa ko Simon, Yohanes
yoopaa mee kiya Kepas see ekaa kamuntaaga yoka eto
kaama wodoo mee ekaa da kaweewoo taapea" see asigi.
(Kepas see ekaa mee wegayu ko Petrus see ekaa mee.)‡

1:36 1Pet 1:18-19 ‡ **1:42** Kepas see ekaa mee wegayu ko Ibrani menaa kaa oma see mee. Petrus see ekaa mee Yunani menaa kaa ekaa. **1:42** Mat 16:18

43 Tokoma mee da Yesus Waa Galilea wee kaa poonaka
see gaagi. Kiyoo peemaata kaama Pilipus see mée to mee
deemaata kaama "Ni sekaataa nameei" see asigi.
44 Pilipus waa Betsaida magaa kaa mée, Andreas ma,
Petrus ma okoo paaya enaataa totaa see magaa.
45 Kiyoo kaama Pilipus me Natanael see mée to mee pe-
deemaata kaama asiino, "Idukaa kaama wegawoo seta Mée
mee, Musa me menaa yiba miya, nabi bagee me menaa yiba
miya kisee wegawoo seta Mée mee ma inii aadee sepe. Waa
ko Yesus mee, Yusup Yoopaa, Nazaret magaa kaa Mée mee"
see asigi.
46 Natanael me asiino, "Nazaret magaa kaa bagee kuwa
daamaa bagee ena ma agoo ye?" asigi naaki Pilipus me "Me-
dii" asigi.
47 Ekea epo peedoota kaama Yesus paagoo peemaagea
kaboo Yesus me Natanael migi see deeta kaama Natanael
paagoo asiino, "Deeweei. Mee ko esee mikee Israel kaa mée
to. Wa yiba mée deebaa see dimii peenaa ma taa" see asigi.
48 Natanael me asiino, "Aa kaasee kaa naipi kege?"
asigi naaki Wa me asiino, "Pilipus waa a paagoo badaa
kamaagiino taa kaboo aa ara piyaa manii da kaa toomuu
taake see kuwa kadeepa" see asigi.
49 Natanael me asiino, "Ei, Guru. Aa ko Ogatamee Yoopaa,
Aa ko Israel bagee me Eboo mee" see asigi.
50 Yesus me asiino, "Ni me aa ara piyaa manii da kaa
toomuu taake kuwa kadeepa see kasega menaa da mee kaa
too a me 'Aa mikee kisee Mée to yoka' see nagaage ye?
Aa Ni me kisee kadeepa see kasega menaa da kuwa kaa
dimi nagimege kuwa peedi, esee ebo see agiyoo yuwa a me
deewoo taape" see asigi.
51 Bedaa Wa me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Epoo
to kabaanta kaama Ogatamee me malaikat bagee yuwa Mée
Yogaa mee paagoo esetaa, pakataa segeekea see kuwa miya
ikii diipea" see asigi.§

2

Yesus me aii uwoo yuwa anggur poo uwoo gakadiyaata menaa

1 Unu wiya omemaata kaama wedaagoo to naagoo Galilea
wee kaa Kana magaa kaa kiyoo mée waa ena me api goeano

1:51 Kej 28:10-15 § **1:51** Malaikat bagee esetaa, pakataa segee seta kuwa ko idukaa miya Yakub me unu kaa kisee deeta. Unu kaa deeta kaama 'Ogatamee me ni me asii-kaba-kaba bagee yuwa Wa me bagee kisi naadi anii nawigintaagi' see nekeenta. Mee see see mokoo Yesus me topenaa see bagee yuwa me miya 'Yesus mee mikee Ogatamee me wigintaata Mée to ii' see nanekeeniipea yoka naadi aseta menaa.

naagoo. Naano agiyoo noogee yoo kiyoo Yesus baayo miya
topa,
2 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo
paagoo "Naano ke meei" asegea naadi okoo miya enaataa
eenotaa.
3 Noogee naadi kaama anggur poo uwoo imi taa. Imi taa
naadi okooto me Waa asiino, "Okoo anggur poo uwoo kuwa
taa keepeasega yoka" see asega.
4 Yesus me asiino, "Ei, nibaayo, kaasee kaa nasege? Anii
nanekeensi naadi agiyoo ukuwanaa see monaa kaa kaano
taa yoka" see asigi.
5 Okooto me kiyoo agiyoo yaokagee see bagee yuwa asiino,
"Wa me kisiipi-kisiipi kuwa daamaa pee-yaukuwaai" see
asega.
6 Amokiyoo ebo otaawee bedimi agoo, Yahudi bagee
me tuunuu sepea yuwa wetogekumiino uwoo wugiino
see naadi oma otaawee yuwa. Otaawee noonaa uwo
delapan puluh liter wugiyaa, noonaa seratus dua puluh
liter wugiyaa see otaawee yuwa. 7 Yesus me kuwa agiyoo
yaokagee see bagee yuwa asiino, "Kuwa otaawee yuwa uwo
pudiisi yoka kabageawee taai" see asigi. Uwo kabageawee
naadi ebeatoo da kaa kega kaboo
8 Wa me asiino, "Eto ko simu ena wugidoota pesta tuku see
mée paagoo yadoo-pooi" see asigi naadi kisee yadoogea.
9 Kuwa uwoo yuwa anggur poo uwoo keepeasega naadi
kaama pesta tuku see mée to peenaa noodeegi naaki esee
gii daamaa. Kuwa uwoo wogepea yoo waa ewo, kuwa
yawogedoo peepea bagee yuwa okoo too ipi. Wa me kisee
ewo kaa mee api goeano mée to mena ogegeeta kaama
asiino,
10 "Ei, anggur poo uwoo gaayu ko gii daamaa see yuwa
kuwa keta mée me nusi naadi mée paagoo maniyaa. Kuwa
uwo daamaa kiyaa yuwa noogee naadi kaama gii peenaa
too kiyaa yuwa mée maniyaa, se maa. Kiya aa gaayu ko
kisee taa. Eto wodopasi yaato too a me kuwa daamaa kiyaa
yuwa mée manege" see asigi.
11 Kuwa aii uwoo kuwa anggur poo uwoo gakadiyaata
mee ko Yesus Waa kisee Mée to ii see kuwa nekeensi naadi
dimi nagii-nagii see agiyoo petamanii mee, Galilea wee kaa
Kana magaa kaa kiyoo ukuwaaniyaagi. Waa ebo, Waa asii-
sege see kuwa kisee daamaa awee da kaa deeyaata kaama
Wa me topenaa see bagee yuwa Waa mikee nao see gaagea.

Yesus me kepe masetaa see bagee yuwa Ogatamee me ee kaa kaama abagaapeata menaa

Mat 21:12-13, Mrk 11:15-17, Luk 19:45-46

2:11 Yoh 1:14

12 Kiyoo kaama Yesus ma, Wabaayo ma, Waa ma kenaa
bagee yuwa ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma
kuwa uduma epo enaataa esedoota Kapernaum magaa kaa
eseemaata kaama kiyoo unu wiya waa naa ometa.
13 Yahudi bagee me ebo naagoo Paskah naano mee ekaapa
kega naadi Yesus Waa pakadoota Yerusalem magaa kaa
14 kiyoo Ogatamee me ee kaa pakaamaata kaama dea-
maagi too ko kepe masetaa see bagee yuwa topea. Sapi
wodaa ma, domba wodaa ma, poodee see bedoo ma kuwa
pe-doogee taa see bagee miya agoo, kepe aapeka taa see
bagee miya kiyoo animaata toomuu taakea.*
15 Okoo kiyoo totaakea naadi Yesus me one poo yuwa
masegeeyu, uduma enaataa bebenataata kaama kiyoo topea
bagee yuwa ma, okoo me domba wodaa yuwa ma, sapi
wodaa yuwa ma okoo uduma Ogatamee me ee kaa kaama
yoo da kaa abagakomeeyu. Kuwa kepe aapeka taa see bagee
okoo me kepee yuwa aii magaa da kaa eseaniyaabuu naadi
kaama okoo me keagee yuwa yagepeepi-paapi semaata eke.
16 Wa me kuwa poodee see bedoo doogee taa see bagee
yuwa asiino, "Kuwa nakaayoo se, uduma dogaai. Neataagi
me ee mee agiyoo maataa, edaataa see ee si yakiyaai" see
asigi.
17 Kisee asigi kemaata Wa me topenaa see bagee yuwa me
idukaa ebeamaata menaa ena nekeenegea, mee ko kisee:
"Ogatamee, A me ee mee anii esee ou, biyaa napooniyaayaa
mokoo" see ebeamaata menaa mee.†
18 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus kagoo kaa asiino,
"Kuwa A me kisee abagaapeasege kuwa Ogatamee me Aa
naukuwaai see kasigi gaayu ko inii me kisee ii see kagaano
see yoka A me dimi nagii-nagii agiyoo maagiyoo inii mée
deeyaape naa ya?" see asegea.
19 Yesus me asiino, "Ni me ikii kideeyaapa agiyoo mee ko
ikii me Ogatamee me ee mee umiyaaweei. Umiyaata kaama
unu wedo kaa too Ani me bedaa daamaa maatagaapa" see
asigi.

---

* **2:14** Okoo me agiyoo-pagiyoo pe-doogee, edaagee see yoo kiyoo ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa me Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taa see yoo. Okoo me pe-doogee, edaagee see agiyoo kuwa ko Ogatamee paagoo kupi-manee taano agiyoo. Kepe aapeka taano kuwa ko mée me Ogatamee me ee kaa pajak kepee edaasi naadi kepe aapeka taa see, ogei me kepee kuwa me edaano daa, okoo Yahudi bagee me kepee kuwa too edaayaa naadi kaama kepe aapeka segee see. **2:17** Mzm 69:10 † **2:17** "Biyaa napooniyaayaa mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me kuwa bagee yuwa abagaapeata kemaata mée me nabe kaa nawugimagaapea naadi ebea-ebea menaa kuwa. Mee wegawoo seta menaa da Wa kaa uwa daaga yoo ii see nekeenegea.

20 Okoo me asiino, "Sooi, Ogatamee me ee mee ko tahun
mée wiya ma bidimi maagee seta ee kiya A me too unu wedo
kaa too daamaa maatagaapa see wegage ye?" see asegea.
21 Kiya Yesus me mikee maa ee mee naadi kaama wegagi
menaa mee se kiya Ogatamee me ee mee Wa me maa to
ebea-ebea naadi asigi menaa.
22 Yesus Waa boota kaama aya andoo peeta kaama wodoo
Wa me topenaa see bagee yuwa Wa me aseta menaa da mee
daamaa nekeenegea. "Mikee, Wa me kisee wegami ii" see
nekeenta kaama kuwa Ogatamee me ebeamaata menaa da
ma, Yesus me wegata menaa da ma kuwa mikee nao see
gaagea.

Mée me dimii kuwa Yesus Waa ipi naadi okoo paagoo dimi yaekegatagaano taa kaa menaa

23 Yesus Waa Paskah Naagoo naano see naadi Yerusalem
magaa kaa omegeeka too Waa kisee Mée ii see nekeensi
naadi dimi nagii-nagii agiyoo kuwa okoo mée eebaa deegea.
Okoo kuwa agiyoo deeta kaama Waa ebo ekaa yago Mée nao
naadi mikee gaagea.
24 Okoo me kisee gaagea kiya mée uduma okoo me dimii
kuwa Waa ipi kemaata kaama Waa ekaato okoo paagoo dimi
yaekegatagaano be.
25 Mée me iyee-payee kuwa uduma Waa ipi yoka mée me
dimi yiba gaayaa yuwa kuwa Waa ipi kisi naadi ase-manee
siyaa bagee ena ma taa.

3

Yesus mee Nikodemus ma mena aawegaa seta menaa

1 Parisi kaa mée ena ekaa da ko Nikodemus mee, Yahudi
bagee tuku see mée ena,
2 waa daatooyiba yaato peedoota Yesus paagoo peemaata
kaama asiino, "Guru, Aa inii mena mée topegeesi naadi
Ogatamee me kapeeyaagi ii see kuwa inii ipi. Ogatamee
Waa Aa ma epo enaataa kaatoono taa naaki A me dimi nagii-
nagii see agiyoo ukuwanaa segeeke kuwa iyo, mée me se
ukuwamaayaa agiyoo yoka" see asigi.
3 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kasiino ko: Okoo
wiyaagoo to ma kabaano taa bagee kuwa Wa too ebo mée
eetotaa see yoo kiyoo se deemaayaa" see asigi.
4 Nikodemus me asiino, "Kiya mée ebo kiyaa wodoo
kaasee kabamaayaa ya? Wabaayo togaawee pakaa-seometa
kaama bedaa wiyaagoo to ma kabamaayaa ye?" see asigi.

3:1 Yoh 7:50, 19:39 **3:3** Tit 3:5, 1Pet 1:3

5 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kasiino ko: Okoo uwo
kaa ma, Roh kaa ma kabaano taa bagee kuwa Wa too ebo
mée eetotaa see yoo kiyoo se seemiyaayaa.*
6 Mée me kabayaa-kabayaa mee ena, Roh me kabayaa-
kabayaa mee ena. Kabaano ena mee ko má yaato, ena mee
dimi mena yaato.
7 Ani me 'Ikii wiyaagoo to ma kabaano gaano pedeo' see
kasega menaa kuwa dimi se nagimaai.
8 Roh me kabayaa mee ko bo pupu mokoo.† Bo pupu wa
me gaayaa-gaayaa taa too peenaa siyaa. Tukuu da aa yeetaa
see kiya kiyoo kaama mega, kiyoo kaama peega see kuwa
aa ewo. Mee mokoo miya Roh me mée wiyaagoo to ma
kabayaa-kabayaa mee kisee kemaata kasega" see asigi.
9 Nikodemus me asiino, "Kuwa agiyoo kuwa kaasee
ukuwaaniyaa ya?" see asigi.
10 Yesus me asiino, "Aa Israel bagee mena mée topetaa see
mée kiya kuwa agiyoo yuwa aa ewo ye?
11 Anii esee mikee kasiino ko: Inii me ipi see menaa yuwa
miya mée eeweganaake, inii me deepe-deepe yuwa miya
mée eewegageeke kiya inii me menaa kuwa ikii yaato bagee
me se masegea.
12 Anii kuwa magaa da kaa ebea-ebea menaa kisega kuwa
ikii me kuwa mikee menaa yoka see dimii mee taa kiyu ko
Anii epoo to yaato menaa kiiwegayaa miya ikii me kuwa
menaa kuwa mikee menaa yoka see se nagaapea.
13 Asiyoo epoo to wodoo pakageeta bagee ena ma taa.
Epoo to wodoo kaama magaa da kaa eseta Mée mee ena
too too, mee ko Mée Yogaa mee.
14 Idukaa Musa mee ebo mee maga ugii da kaa otoogiyoo
ebea-ebea da yagaataata mokoo see see Mée Yogaa mee
miya mée me yagaataano gaano pedeo.‡
15 Kisee yagaataata kaama Waa mikee gaayaa bagee kuwa
uduma iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee taatagea.
16 Ogatamee me magaa da kaa bagee yuwa esee epa
kemaata Wa me ena too too Yogaa mée manta. Waa mikee

---

* **3:5** Uwo kaa kabaano see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wedo waa naa agoo. Mena kegaa ena mee ko uwo mée yatukumaano ebea-ebea. Mena kegaa ena mee ko mée me yoga kabaano mee petamanii mee, Roh me kabaano mee wiyaagoo to mee naadi ebea-ebea. Bedaa mena kegaa ena mee ko dimi mena uwo wetogeano ebea-ebea, see kuwa. **3:5** Yeh 36:25-27 **3:6** Yoh 1:13, 1Kor 15:50 † **3:8** Ibrani menaa kaa ma, Yunani menaa kaa miya bo see menaa ma, Roh see ekaa ma kuwa mee menaa too. **3:8** Yeh 37:9 ‡ **3:14** "Musa me otoogiyoo ebea-ebea da yagaataata" see menaa mee ko idukaa Musa me mee ebea-ebea da piya setoo to kaa weetaata kaama Israel bagee yuwa otoogiyoo me daata bagee yuwa mee otoogiyoo ebea-ebea da deataayu ko se booyaa. Mee mokoo mée me Yesus miya piya bokoo to kaa yagaataapea naadi aseta menaa. **3:14** Bil 21:9

gaayaa bagee yuwa uduma se pedeo keta iminoo miya,
iminoo miya kisee too toowoo segeesi naadi mée manta.
17 Ogatamee Wa me Yogaa magaa da kaa bagee paagoo
isiyaata mee ko mée tomaa pedeo kiyaabuu taano see
naadi se kiya Wa me Yogaa me mée tomaa daba daagimaa
peeyaabuusi naadi isiyaata.
18 Waa mikee gaayaa bagee kuwa Ogatamee me pedeo
kiyaano see naadi wigintaata se. Yogamee mikee gaano taa
bagee kuwa too Ogatamee me wigintagaa seta bagee yuwa.
Okoo Ogatamee me ena too too Yogaa Wa ekaa da ebo, Waa
mikee nao see gaano taa bagee yuwa.
19 Mée tomaa wigintagaa siyaa kuwa ko kisee: Agoo Da
mee magaa da kaa eseta kiya mée tomaa kuwa okoo me
ukuwagee seta agiyoo kuwa pedeo too naadi kaama okoo
digiyoo yiba too toono ede, okoo awee yaato be.
20 Pedeo agiyoo ukuwagee see bagee kuwa uduma awee
kuwa be, okoo me pedeo ukuwagee see agiyoo awee da kaa
nadiipea naadi awee yaato Agoo da paagoo se miyaa.
21 Kiya mikee daamaa see agiyoo ukuwagee see bagee
kuwa gaayu ko okoo awee yaato miyaa. Okoo me daamaa
ukuwagee see agiyoo kuwa mikee, Ogatamee me too daa-
maa yaagoo kiyaabuu taaki agiyoo yuwa ii see kuwa awee
da kaa daamaa nekeensi naadi okoo Agoo da paagoo medaa
siyaa" see asigi.

Yohanes me Yesus ebo ekeasiino see naadi waa ekaato peedi ekeata menaa

22 Mee kaama wodoo Yesus ma, Wa me topenaa see bagee
yuwa ma epo peedoota Yudea wee kaa peemaata kaama
kiyoo bagee ma enaataa eeometaa, uwo mée yatukumetaa.
23 Kuwa kaboo da Yohanes mee Ainon magaa kaa, Salim
gebo kaa magaa kaa kiyoo tupi. Kiyoo uwo eebaa agoo
naadi mée yuwa Yohanes paagoo medaakea, wa me okoo
uwo yatukumegeeki.
24 Yohanes mee digiyoo ee yiba dogeamaano taa kaboo
kuwa kisee ukuwageeki.
25 Kuwa kaboo da taa ko Yohanes me topetaa see bagee
yuwa ma, apanaa Yahudi bagee ena ma mena aawegaa
taakea. Kuwa ko Yahudi bagee yuwa me tuunuu siyaa yuwa
kisee uwo yawetogekomee see daamaa, kisee uwo yaweto-
gekomee see pedeo, see menaa kaa aawisi-maawisikea.
26 Mena aawegaa semaata kaama peedoota Yohanes paa-
goo asiino, "Guru, wae. Idukaa Yordan uwo asii yaato kiyoo
a paagoo kaatoomuu taa simi Mée, a me mée paagoo ipi

3:16 Rom 5:8, Ep 2:4-7, 1Yoh 4:9-10 **3:17** Mat 1:21, Luk 19:10 **3:18** Yoh 5:24 **3:24** Mat 14:3

yakiyaage Mée mee eto Waa miya mée uwo yatukumetaaki
kemaata mée uduma Wa paagoo too peedaakea" see asegea.
27 Yohanes me asiino, "Inii me masiyaa agiyoo kuwa epoo
to wodoo kaama Ogatamee Wa me inii kaa mée yadootaagi
gaayu too masiyaa.§
28 Ni me kisema menaa kuwa ko kisee: 'Anii ko Ogatamee
me wigintaata kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee
se kiya Ogatamee me ani keta napeeyaami mée to mee too'
see kisema menaa kuwa ikii naipi.
29 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Api goeano mée
to gaayu ko apii to wa paagoo peeyaa, wa me apii kiyaa.
Mee mée mee waa ma epo peenaa see mée to gaayu ko api
goeano mée to me menaa daamaa yayiitoo taano see naadi
wa paagoo eetotaa siyaa. Api goeano mée to me menaa
kuwa waa esee ede ma, ede ma yayiitoo siyaa. Mee mokoo
miya ni me ede dimii mee esee ebo.*
30 Wa too ebo kiwoo, anii peedi kiwoo, kisee too siwoo
taano gaano pedeo" see asigi.

Yesus Wa too ebo, Wa too asii-sege see kaa menaa

31 Asiyoo kaama magaa da kaa eseta Mée Waa Ebo Wodoo
Eboo. Magaa da kaa bagee kuwa ko maga yaato kaama
bagee kemaata magaa da kaa menaa too aawegaa siyaa.
Epoo to wodoo kaama eseta Mée Waa Ebo Wodoo Eboo.
32 Wa me deeta-deeta, yeeta-yeeta kuwa eewegayaa kiya
daamaa peneasiino bagee taa.
33 Wa me menaa daamaa masemaayu see bagee kuwa ko
okoo me "Ogatamee mee mikee menaa epoo Mée yoka" see
wegayaa.
34 Ogatamee Wa me isiyaata Mée mee Wa kaa Roh mee
maamaa manta kemaata Wa me wegataa see menaa kuwa
uduma Ogatamee me menaa too.
35 Nagamee me Yogamee esee epa, bedaa se-agiyoo, we-
agiyoo, se-pesee, we-pesee uduma Wa kaa manta.
36 Yogamee mikee gaayaa bagee kuwa iminoo miya, imi-
noo miya kisee too toogee taatagea kiya Yogamee wisintaata
si yayeetaa see bagee kuwa kisee too se toogee taapea.
Ogatamee me kagoo kuwa okoo kaa topa, kisee too kagoo
yadootagaa siwoo see bagee yuwa.

---

§ **3:27** Yohanes me "Ogatamee Wa me inii kaa mée yadootaagi gaayu too masiyaa" see aseta menaa mee ko Ogatamee me Yesus me naukuwasi naadi Wa kaa ebo agiyoo yadootaata kuwa me Waa ebo, anii see see se kiya koosi, anii ede yoka naadi aseta menaa. **3:28** Mal 3:1 * **3:29** Api goeano mée to mee ko Yesus ebea-ebea. Apii to mee ko okoo Yesus paagoo peedaakea bagee yuwa ebea-ebea. Eto ko mée yuwa Yesus paagoo too peedaakea kuwa Yohanes waa ede ma, ede ma too naadi aseta menaa. **3:35** Mat 11:27, 28:18

4

Yesus ma, Samaria kaa apii ma ekea aawegaa seta menaa

1 Kuwa kaboo da Yesus Wa me mée eebaa topetaa, mée
eebaa uwo yatukumetaa kiya Yohanes me mée eebaa taa,
see menaa kuwa Parisi kaa bagee yuwa yeegea. Okoo me
kisee yeegea see kuwa Yesus Waa ipi.
2 Okoo kisee menaa yeegea kiya taa. Yesus me mée uwo
yatukumetaa see kuwa se kiya Wa me topenaa see bagee
yuwa me too.
3 Parisi kaa bagee kuwa menaa yuwa yeemaagea see
kuwa Yesus me ipi keta kaama Yudea wee kaa kaama
metaki peedoota Galilea wee kaa. Kiyoo peetaaka too
4 Samaria magaawee mee kotowataayaa kiya kitaa poono
gaano pedeo naadi kitaa peedoota
5 Samaria wee kaa magaa ena ekaa da ko Sikar magaa
kaa kiyoo peemaayu. Sikar magaa mee ko idukaa Yakub
me wayoopaa Yusup manta magaa mee ekaapa see magaa.
6 Yakub wa me uwo wogegeesi naadi ekegata komoo ena
kiyoo agoo. Yesus kana peano see naadi mee komoo to
geboo da kaa animaayu. Kenoo to mée mumoo to kaa kaboo
7-8 Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo edaano
see naadi mée kutuu taa see yoo pe-seomegea. Wa too kiyoo
toomuu taaka too ko api ena uwo wugiino see naadi mega.
Meemaaga kaboo Yesus me asiino, "Ei, Anii uwo nawugi-
manii" see asigi.
9 Mee Samaria kaa apii to me asiino, "Aa ko Yahudi kaa
mée to kadeega, bedaa anii ko Samaria kaa apii yoka A me
'Uwo nawugi-manii' nasege kuwa kaasee kaa ya?" see asega.
Wa me kisee asega mee ko Yahudi bagee ma, Samaria bagee
ma kuwa aabe kaa mena se aawegaa, se aadee, see kuwa
kaa asega menaa.
10 Yesus me asiino, "Ogatamee Wa me too aii kaniino
agiyoo mee aa ipi naaki, bedaa 'Uwo nawugi-manii' see
kasega Mée Waa miya ipi naaki a me 'Uwo nii' see asiyaa.
Asiyaa naaki Wa me aya tuyaabuu siyaa uwoo mee aii aa
kaneeyaa" see asigi.
11 Apii to me asiino, "Neataagi, Aa otaawee imi taa, uwo
wogegee see komoo to mee miya togoo. Kuwa aya tuyaabuu
siyaa uwoo kuwa A me kayoo kaama wugiipe naa ya?
12 Idukaa inii mée kabawoo seta mée Yakub wa me mee
uwo komoo to kaa kaama uwo daamaa noogee seta, bedaa
wayoopaa nokaa yuwa ma, wa me moneekee agiyoo yuwa
ma kuwa uduma kuwa uwoo daamaa noogee siwoo naadi
kaama mee komoo to mee eto inii paagoo mée yaekeata.

A me uwoo kuwa too daamaa naadi A too ebo, Yakub waa
peedi see kuwa Aa gaage ye?" see asega.
13 Yesus me asiino, "Kuwa aii uwoo kuwa nuyaa bagee
uduma bedaa uwo naadi kaapea
14 kiya Ni me maniyaa uwoo mee too noomaata kaama
kisee too peenaa ma uwo naadi taa kiyaa. Uwo mumaa to
mokoo okoo yiba kaama kuwa uwoo kabaata peedaa naadi
kaama okoo iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee
taapea" see asigi.
15 Apii to me asiino, "Neataagi, mee uwoo mee anii nii,
anii uwo naadi taa see kuwa ede, anii kisee too nakaayoo
uwo me-wogegee segee see kuwa be" see asega.
16 Yesus me asiino, "Peedoota a me pai to mena ugidoota
nakaayoo epo enaataa meei" asigi naaki "Anii pai taa" asega.
17 Yesus me asiino, "A me 'Anii pai taa' see nasege kuwa
mikee menaa.
18 Eto miyoo a me mée idibi, bedaa eto kiipaa miya aa
mée ena paagoo aii eetoogeeke kiya mee miya a me pai to
se, yoka aa mikee menaa too wegage" see asigi.
19 Apii to me asiino, "Neataagi, Aa nabi bagee ena ii see
kadeega.
20 Anii mena ena kaapaadiinaka, mee ko idukaa kaama
inii Samaria bagee kuwa mee kuyee da kaa too Ogatamee
ebo ekee, yaapaagee siwooke. Kiya ikii Yahudi bagee gaayu
ko Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taano kuwa Yerusalem
magaa kaa kiyoo kaama too gaano pedeo see menaa kuwa
kaasee kaa ya?" see asega.
21 Yesus me asiino, "Apii to, aa daamaa nekeenii. Epeekaa
ikii Samaria bagee me Nagamee ebo ekee, yaapaagee siyaa
kuwa ko maga ena kaa kaama too taa, nakaayoo mee kuyee
da kaa kaama too miya taa, Yerusalem magaa kaa kaama
too miya taa, see kasega kuwa mikee menaa yoka see
nagaai.
22 Ikii Samaria bagee gaayu ko ikii me ebo ekee, yaa-
paagee taa see Mée mee ikii ewo kiya inii Yahudi bagee
kuwa Waa ipi. Ogatamee me daba mée daagimaa peeyaano
menaa kuwa manii to ko Yahudi bagee paagoo kaama
kemaata inii me Waa ipi.
23 Kisee Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taatagea kuwa eto
kiipaa miya koo segeekea. Okoo mikee Ogatamee ebo ekee,
yaapaagee siyaa bagee uduma okoo esee dimi menaa da
me ebo ekee taapea, mikee see dimii kaa yaapaagee taapea.
Mikee, Nagamee me kuwa see see naapaagee taa see bagee
kuwa ede, kuwa ou see gaataa see.

4:14 Yoh 7:37-39, 1Kor 10:4, Why 7:16-17, 22:17

24 Ogatamee Waa dimi noogaa da too see Mée kemaata
Waa ebo ekee, yaapaagee see bagee kuwa esee dimi menaa
da me too ebo ekee, esee mikee see kaa yaapaagee, kisee
ukuwawoo taano gaano pedeo" see asigi.*
25 Apii to me asiino, "Ebo Mesias mee, Ebo Kristus see ekaa
weetaa see Mée mee meepi. Waa meepi naagoo menaa-
panaa uduma daamaa mée ase-manee taapi see kuwa anii
ipi" asega naaki
26 "Mee ko mena kaawegataaka Mée Anii" see asigi.
27 Kuwa menaa eewegataaka too ko Wa me topenaa see
bagee yuwa meemaagea. Waa apii to ma mena aawegaa
taakea yuwa okoo deeta kaama dimi nagimegea kiya okoo
me "Aa maagiyoo abage naa ya?" see kuwa mée ena ma
asiino taa, bedaa "Aa kaasee kaa mee apii to mee mena
eewegataake?" see miya asiino taa.
28 Mee apii to wa me uwo wugitaa see otaawee da mee
kiyoo ekeata peedoota kota kaa kiyoo bagee paagoo asiino,
29 "Ei, amokomee ko Mée Waa ena ani me ukuwata-
ukuwata uduma awee da kaa naawegapi. Waa Ebo Kristus
mee ye, taa ye naadi ikii deesea yoka meei" see asega.
30 Okoo mee magaa to amoo yaato Waa pe-diino see naadi
peegea.
31 Okoo Wa paagoo meemagaano taa kaboo da taa Wa me
topenaa see bagee yuwa me Waa asiino, "Guru, agiyoo naai"
asegea.
32 Kiya Wa me asiino, "Anii naano agiyoo agoo, ikii miya
ewo see agiyoo" see asigi.
33 Okoo me "Waa nusi naadi agiyoo naa yadoopea ye?" see
aaseekea.
34 Yesus me asiino, "Ni me nuyaa agiyoo kuwa ko Anii
naisiyaata Mée Wa me gaayaa-gaayaa yuwa too Ani me
yaukuwanaa siyaa kuwa. Wa me gaayaa-gaayaa yuwa
uduma Anii daamaa yaukuwataata sikii kiyaano ou dimii
mee ko Ni me naano agiyoo.
35 Ikii me wegayaa menaa ena mee ko kisee: 'Bugi kaa
agiyoo weemaayu naadi keno wui omemaata masiyaa' see
kuwa ikii me wegayaa, se maa? Kiya Ani me kisiino ko:
Deeweedeei, eto kiipaa miya weta agiyoo maamaa eebaa
kapoo kedaaka yoka daamaa masiyaa.†

---

* **4:24** "Ogatamee mee dimi noogaa da too see Mée" see wegayu ko Waa maa da taa see Mée yoka mee kuyee kaa, mee kuyee kaa kisee se omegee, toogee siyaa, inii dimi menaa da me too Waa ebo ekee, yaapaagee siyaa see kuwa nekeensi naadi menaa. † **4:35** "Eto kiipaa miya weta agiyoo maamaa eebaa kapoo kedaaka yoka daamaa masiyaa" see menaa mee ko okoo mée eebaa Yesus paagoo medaakea yoka okoo daamaa badaa maasi naadi ebea-ebea menaa kuwa, Samaria bagee Wa paagoo medaakea kuwa see see. **4:35** Mat 9:37-38

36 Masiino bagee kuwa okoo me yaukuwataa to mokoo da
maseeii segeekea, bedaa okoo me kutumeeii taa see agiyoo
kuwa miya iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee
taatagea. Kisee naadi kaama wetaa see mée to ma, masetaa
see mée to ma ekea paaya daamaa epo enaataa ede ma, ede
ma segee siyaa.
37 'Mée ena me weenaa siyaa, mée ena me maseeii senaa
siyaa' see wegayaa menaa mee mikee menaa.
38 Ani me ikii kuwa yuwa daamaa namasesea yoka pooi
see kisega mee ko ikii me masii masiino miya taa, weeno
miya taa, kisee magaa kaa Anii kipeeyaabuu see. Kiyoo
apanaa bagee okoo keta kana ma, kana ma masii masegee
sepea, kaama too ikii uuto agiyoo maseeii taa see" see asigi.‡
39 Mee apii to wa me "Mee Mée mee ni me ukuwata-
ukuwata kuwa uduma awee da kaa naawegapi" see eewe-
ganaa sepa menaa kuwa kaa mee magaa kaa Yesus mikee
gaayaa bagee eebaa kedaakea.
40 Okoo Yesus paagoo meemaata kaama "Inii paagoo mée
eeomegee, eetoogee taai" see menaa maamaa asegea. Waa
kiyoo unu wiya eeumitaaki too ko
41 apanaa bagee mée eebaa miya Wa me wegataa see
menaa kuwa me Waa mikee nao see gaagea.
42 Okoo me mee apii to asiino, "Inii a me mée eewegape
menaa kuwa kaa too inii Waa mikee nao see gaage se kiya
eto ko Wa me mée eewegapi menaa kuwa inii daamaa
yayeemaage. Waa ko esee mikee uwoo to, magaa to mée
tomaa-tomaa daba daagimaa peeyaano Mée mee ii see
kuwa inii miya ipi" see asegea.

Yesus mee Galilea wee kaa peeta menaa

43 Unu wiya omemaata Yesus peedoota Galilea wee kaa.
44 Wa me miyoo taa aseta menaa ena mee ko kisee: "Nabi
bagee gaayu ko wa me magaa kaa bagee yuwa me ebo se
ekeasiyaa" see asimi.§
45 Waa Galilea wee kaa peemaata kaama kiyoo bagee
me Waa ede kaa badaa maagea. Okoo me ede kaa
badaa maagea mee ko okoo miyoo taa Yerusalem magaa
kaa Paskah noogiino see naadi peemaata kaama Wa me

‡ **4:38** "Apanaa bagee okoo keta kana ma, kana ma masii masegee sepea" see mee mena nekeeniino yaato ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes ma, apanaa waa see see bagee yuwa ma okoo keta mée paagoo mena topenaa sepea, kaama too Yesus me topenaa see bagee yuwa me kuwa topeta bagee yuwa kutumeeii siyaa see ebea-ebea. § **4:44** Yesus me "Nabi bagee gaayu ko wa me magaa kaa bagee yuwa me ebo se ekeasiyaa" see aseta menaa mee ko Samaria bagee me Waa ebo ekeata kiya Yahudi bagee gaayu ko Waa ma tomaa kaa bagee kiya kisee dimii taa, okoo dimi nagii-nagii agiyoo kuwa too aii diino ede see bagee yoka naadi aseta menaa.

ukuwata agiyoo kuwa uduma kiyoo deemea kemaata eto
daamaa badaa maagea.

Yesus me ebo bagee ena wa me yogaa to ikiyoo yataa kiyaata menaa

46 Waa bedaa peedoota Galilea wee kaa Kana magaa
kaa, Wa me miyoo taa aii uwoo yuwa anggur poo uwoo
gakadiyaami magaa kaa. Kiyoo peemaagi too ko gebo kaa
magaa kaa bagee ena, Kapernaum magaa kaa kiyoo ebo
tookee mée wa kaa tabogetaa see mée wa me yogaa ikiyoo
ebo,
47 bogaano see koo taaki yoka Yesus Waa Yudea wee kaa
kaama Galilea wee kaa meemaagi yoka see menaa kuwa
yeeta kaama Wa paagoo peegi. Wa paagoo peemaata kaama
"Ni me yogaa ikiyoo nataa kiyaase yoka meei" see menaa
maamaa asigi.
48 Yesus me asiino, "Sooi, ikii nekeensea naadi agiyoo ma,
apanaa dimi nagii-nagii agiyoo ma kuwa deeyu too mikee
nao see nagaayaa, ikii se deeyu ko kisee taa" see asigi.
49 Mee eboo me asiino, "Neataagi, ni me yogaa mee
bogaanaki yoka meei" see asigi.
50 Yesus me "Ee kaa pooi, a me yogaa mee se bogaapi yoka"
see asigi. Yesus me asigi menaa kuwa wa me mikee nao see
gaata kaama ee kaa peegi.
51 Waa eta mana kaa peemaagi too ko wa me agiyoo
yaokagee see bagee yuwa ma aadeekea. "A me yogaa mee
ikiyoo taa kigi nao" see asegea.
52 Wa me asiino, "Yogaa to ikiyoo taa kipi kenoo mee
mapea keno kaa naa ya?" asigi naaki "Etoomanaa keno mée
mumoo to kaa kaama peenaa ese-betokeenigi see kaboo wa
me tani see ikiyoo mee taa kipi" see asegea.
53 Kuwa asegea naadi wa me mikee, Yesus me "A me yogaa
mee se bogaapi" see nasimi kuwa mee kenoo kaa kaboo
nasimi ii see nekeenigi. Kuwa kaa kaama nagamee ma, wa
me ee kaa bagee ma kuwa uduma Yesus mikee gaagea.
54 Mee Wa me kisee nekeensi naadi dimi nagii-nagii
agiyoo mee ko Waa Yudea wee kaa kaama Galilea wee kaa
peemaata kaama wodoo wiyaagoo to ukuwaaniyaata mee.

5

Betesda uwo komoo to kaa Yesus me bado pedeo see mée ena daamaa yakiyaata menaa

1 Kuwa wodoo taa Yahudi bagee me ebo naagoo ena Yesus
miya naano see naadi pakadoota Yerusalem magaa kaa.
2 Yerusalem magaa kaa kiyoo oma wagee kenee ena ekaa
da ko Domba Wodaa Peetaa See Kenee to geboo da taa uwo

komoo ena agoo. Ibrani menaa kaa mee uwo komoo to ekaa
da ko Betesda. Mee uwo komoo to geboo da kaa eeda-eeda
ee idibi agoo.
3 Kuwa ee yiba ikiyoo yago bagee maamaa toomuu taakea,
kuwa ko emaa digiyoo see bagee ma, bado pedeo poono
naka see bagee ma, oogimaata bagee ma okoo maamaa
eebaa kitaa aii ometaakea. [Okoo mee uwoo bega-bega
taapa ye naadi diitoo taakea.
4 Kuwa ko kaagaa ena-ena malaikat bagee ena esedoota
mee uwo komoo to kaa uwo yuwa bega-bega siyaabuu segee
see. Uwo bega-bega taaka see kaboo mée waa ena wa keta
mee uwoo yiba moga eseanigi naaki wa kaa meanta agiyoo
yuwa taa keepeasiyaa yoka naadi okoo kiyoo diitoo segee
see.]
5 Kuwa kaboo da kiyoo mée waa ena, wa kaa meanta
agiyoo tahun amaamo ma wagoo kisee too umiwoo seta kiya
taa kaano taa see mée ena agoo.
6 Yesus me waa kiyoo ometaaki see deeta kaama mikee
kisee meanta kaama maamaa eebaa omegeeki yoka naadi
wa paagoo "A kaa meanta agiyoo mee taa kega see aa ede
kege ye?" see asigi.
7 Wa me asiino, "Neataagi, uwo bega-bega taaka kaboo
anii uwo yiba nadooyamaano bagee taa. Anii uwo yiba
eseaniino kaboo mée waa ena keta uwo yiba eseanigi, see
ukuwagee see" see asigi.
8 Yesus me asiino, "Eto ko aa anoogii, a me omegee see
opee to masegeeta peenaa taai" see asigi.
9 Kisee asigi naaki taka ena wa kaa meanta agiyoo
taa keepeasigi, wa me opee to masegeeta kaama daamaa
peenaaki.
Mee naagoo ko Sabat naagoo yoka
10 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me mee daamaa yakiyaagi
mée to asiino, "Ei, kenaagoo ko Sabat naagoo yoka a me
opee to ma kisee peenaa see kuwa daa" see asegea.
11 Wa me asiino, "Anii daamaa nakiyaagi Mée Wa me 'A
me opee to masegeeta peenaa taai' see nasigi yoka" see asigi.
12 Okoo me asiino, "A paagoo 'A me opee to masegeeta
peenaa taai' see kasigi Mée mee maamee naa ya?" asegea
naaki
13 waa ewo. Kiyoo mée maamaa eebaa kemaata Yesus me
mee agiyoo yataa kiyaata kaama peanigi taa ewo.
14 Toomuu naadi kaama Ogatamee me ee kaa Yesus me
mee mée to deemaata kaama asiino, "Eto ko a me meanta
agiyoo taa, daamaa kemaage. Eto kaama wodoo pedeo
agiyoo se ukuwagee taai, a kaa meanta agiyoo mee asii esee
pedeo agiyoo meaniyaa yoka daamaa nekeenii" see asigi.

15 Mee mée to peedoota Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo
"Anii daamaa nakiyaagi Mée mee ko Yesus mee" see asigi.
16 Yesus me kuwa agiyoo yuwa Sabat naagoo ukuwageeki
naadi kaama kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus
maamaa wisinegeekea.
17 Kiya Yesus me okoo asiino, "Neataagi mee idukaa
kaama kisee too eto kiipaa miya Wa me agiyoo ukuwagee
siwooki, bedaa Ani me miya kisee agiyoo ukuwageeka" see
asigi.*
18 Kisee asigi naadi kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me
Waa patamaano see dimii mee ebo kegea. Sabat naagoo
tuunuuki yaai naadi kaama too patamaakee se kiya Wa me
"Ogatamee mee Neataagi yoka" kisee Waa ekaato Ogatamee
ma ena doodoo ekee see menaa kuwa kaa miya esee be
kegea.

Yesus me "Anii kisee Mée yoka" see aseta menaa

19 Bedaa Yesus me okoo asiino, "Anii esee mikee kisiino
ko: Yogamee Wa me too ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa.
Nagamee me ukuwataa see agiyoo kuwa deeta kaama too
ukuwamaayaa. Nagamee me ukuwataa see agiyoo kuwa
Yogamee me miya ukuwataa see.
20 Nagamee me Yogamee esee epa yoka Wa me
ukuwataa see agiyoo kuwa uduma Yogamee paagoo daamaa
deeyaabuu see. Nagamee me deeyaabuu see agiyoo kuwa
ko mée kaa agiyoo yataa kiyaano kuwa too se kiya mee
asii esee ebo see agiyoo kuwa miya. Yogamee me kuwa
agiyoo yuwa yaukuwaaniyaabuu naadi kaama ikii dimi
nagimeamoo taapea.
21 Kuwa ko Nagamee me boota bagee aya andoo peeyaata
kaama tuyaayaa mokoo Yogamee me miya Wa me ede kiyaa
bagee yuwa kisee too aya tuyaabuu segee siyaa.
22 Nagamee me mée ena ma se wigintaayaa. Yogamee me
mée tomaa wigintaasi naadi Wa kaa too yaekeata.
23 Mée me Nagamee ebo ekee segee see mokoo Yogamee
miya kisee ebo ekee segeesi naadi mée tomaa wigintagaa
siyaa kuwa Yogamee paagoo yaekeata. Yogamee ebo se
ekeasiyaa bagee kuwa Yogamee isiyaata Mée Nagamee mee
miya ebo se ekeasiyaa.
24 Anii esee mikee kisiino ko: Ni me menaa daamaa
nayeeta kaama Anii naisiyaata Mée mee mikee gaayaa
bagee kuwa se wigintaata kisee too iminoo miya, iminoo

---

* **5:17** "Neataagi Wa me agiyoo daamaa ukuwagee siwooki" see aseta menaa mee ko egapii gakata, Sabat naagoo miya Ogatamee Wa me agiyoo ukuwageeki see see Ani me miya egapii gakata ukuwageeka see nanekeensi naadi aseta menaa. **5:18** Yoh 10:30-33 **5:21** Yoh 11:25

miya toowoo taatagea. Okoo se pedeo kaatagea, mée umina
bogaano yaato ekeata iminoo miya, iminoo miya kisee too
toowoo see yaato peanta totaa see bagee yuwa kiyaa.
25 Bedaa Anii esee mikee kisiino ko: Iminookaa boota
bagee yuwa Ogatamee Yoopaa Wa me mena wuu da
yiitagea. Iminookaa too se kiya eto miya boota bagee yuwa
okoo Wa me mena wuu da yeeta kaama kisee too toowoo
taapea.†
26 Nagamee mee ko aya toono epoo Mée. Kisee kemaata
Wa me Yogamee miya mée aya tuyaabuu taano Mée kiyaata.
27 Waa ko Mée Yogaa kemaata mée tomaa wigintagaa
siyaa kuwa miya Wa kaa too yaekeata.
28 Ni me kisega menaa kuwa dimi se nagimaai. Ogo maata
bagee yuwa uduma epeekaa Yogamee me mena wuu da
yiitagea. Kuwa yiitagea bagee uduma
29 okoo ogo maata yoo kaama pakaanee taatagea. Daamaa
agiyoo ukuwagee seta bagee kuwa aya andoo peeyaata
kaama kisee too toowoo taatagea. Pedeo agiyoo ukuwagee
seta bagee kuwa aya andoo peeyaata kaama wa too pe-
wigintaata pedeo kaatagea.

30 Ni me too ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa. Ni me
gaayaa-gaayaa yuwa too ukuwageeka se kiya Anii Wa me
gaayaa-gaayaa kuwa too ou naadi yaukuwageeka. Ni me
mée tomaa wigintagaa siyaa kuwa ko Anii naisiyaata Mée
Wa me kisee-kisee naawigintagaai see menaa yuwa Anii
daamaa yayeeta kaama too mée wigintagaa siyaa. Kisee
kemaata Ni me mée wigintagaa siyaa kuwa topoo too.

31 Anii kisee Mée, kisee Mée see menaa kuwa Ani me too
weganaa siyu ko kuwa aii menaa too, mikee see menaa see
taa.
32 Ni kaa menaa nawegataa see Mée ena agoo. Wa me Ni
kaa nawegataa see menaa kuwa mikee menaa too see kuwa
Anii ipi.
33 Ikii me Yohanes paagoo asedee taano see naadi mée
noonaa pooi see asemea. Wa me Ni kaa "Waa kisee Mée
yoka" see nawegami menaa kuwa mikee menaa too.
34 Wa me mikee menaa Ni kaa nawegami kiya mée me
kisee Ni kaa menaa nawegaano kuwa Anii gaano pedeo see

5:24 Yoh 8:51 † **5:25** Yesus me "Eto miya boota bagee Wa me mena wuu da yeeta kaama kisee too toowoo taapea" see aseta menaa mee mena nekeeniino yaato ko okoo Yesus mikee gaano taa bagee kuwa boota bagee mokoo yoka okoo Yesus mikee gaata kaama umina bogaano yaato ekeata kisee too toowoo siyaa yaato peaniyaa, see menaa mee. **5:25** Yoh 10:27-28 **5:29** Mat 25:45-46 **5:30** Mat 26:39 **5:33** Yoh 1:19-27

taa.‡ Kiya kuwa wa me Ni kaa nawegami menaa kuwa
ikii me mikee gaata kaama daba daagimaa peesea naadi
kiiwegaga.
35 Yohanes mee ko peto iyaata kaama ago kusi-kusi
peeyaayaa mokoo see mée. Mee agoo da wogaamaata kuwa
ko eebaa umiino taa kiya wa me menaa yuwa ikii esee ede
kemea.
36 Anii gaayu ko Anii kisee Mée yoka see nanekeensi
naadi ukuwanaa see agiyoo kuwa ebo, Yohanes me Ni kaa
nawegami menaa kuwa mee asii esee ebo agiyoo. Nagamee
me kuwa agiyoo yuwa naukuwataata sikii kiyaasi naadi Ni
kaa naekeata yoka Ani me eto yaukuwataaka. Kuwa agiyoo
kuwa ko Nagamee me mikee isiyaata Mée ii see nanekeensi
naadi agiyoo yuwa yoka esee ebo.
37 Anii naisiyaata Mée Nagamee Wa me Ni kaa menaa
nawegawoo segeeki. Ikii Wa me menaa miya yiino taa,
ebeyumaa da miya diino taa, ewo.
38 Wa me isiyaata Mée mee ikii mikee gaano taa kemaata
ikii Wa me menaa yuwa miya dimi yiba yamagaano taa.
39 Mée kisee too iminoo miya, iminoo miya aya tuyaabuu
segee siyaa menaa kuwa ikii Ogatamee me kapogee yiba
agoo yoka naadi kitaa ipiipi abawoo segeekea. Mikee, kuwa
ebeamaata menaa yiba Anii kisee Mée ii see nanekeensi
naadi menaa agoo.
40 Ikii miya kisee too toogee siwoo siyaa kiya Ni paagoo
nameeno be kegea.
41 Mée me Anii ebo naekeasegea naaki ou see dimii mee
Anii taa
42 kiya ikii me dimii kuwa Anii keipi. Ikii Ogatamee mee
ou dimii mee taa see bagee kideega.
43 Neataagi me Anii naisiyaata yoka Anii Wa ekaa da
yadoonaaka kiya ikii me Anii nawisintaagea, Anii badaa
namagaano be. Kiya aii bagee ena, anii ekaa yago bagee
yoka naadi waa ekaato ekaa da doonaa see mée gaayu ko
ikii me waa daamaa badaa maayaa.
44 Mée me anii naapaagee, ebo naekee taano ede see dimii
mee ikii agoo, kisee dimii ikii aagaa segeekea kiya ena too
too Mée Ogatamee mee Wa me too naapaagee taano ou see
dimii mee ikii taa. Ikii kisee bagee yoka ikii me kaasee Anii
mikee nao see nagaayaa? Iyo.
45 Nagamee paagoo 'Okoo kisee bagee yuwa too yoka'
see menaa ikii kaa kiwegaatagi mée mee ko Anii se, kisee

‡ **5:34** "Mée me kisee Ni kaa menaa nawegaano kuwa Anii gaano pedeo see taa" see menaa mee ko Yohanes waa magaa da kaa bagee yoka wa me yawegata menaa kuwa peedi, Yesus me kisee nanekeensi naadi ukuwanaa seta agiyoo kuwa ebo naadi aseta menaa. **5:43** Mat 24:5 **5:44** Yoh 12:43, 1Tes 2:4-6

se nagaai. Ikii kaa kisee menaa kiwegaatagi mée mee
ko Musa. Ikii wa me menaa wegawookea, ikii wa kaa
dimi maawookea kiya wa me ikii kaa kisee pedeo menaa
kiwegaatagi.
46 Idukaa Wa me Ni kaa menaa kuwa naebeamaata. Ikii
kuwa Musa me menaa kuwa mikee menaa yoka see gaapea
naaki ikii me Anii miya mikee nao see nagaayaa.
47 Kiya kuwa wa me Ni kaa naebeamaata menaa kuwa
ikii me mikee menaa yoka see dimii mee taa kiyu ko Ni me
menaa kuwa ikii kaasee mikee menaa yoka see nagaayaa?
Iyo" see asigi.

6

Mée lima ribu naano agiyoo Yesus me maamaa eebaa yaagoo kiyaata menaa

Mat 14:13-21, Mrk 6:32-44, Luk 9:10-17

1 Mee wodoo taa Yesus peedoota Galilea uwo piku asii
yaato. Galilea uwo pikuu da see ekaa mee ena, Tiberias
uwo pikuu da see ekaa miya weeyaa.
2 Kiyoo peemaata kaama ikiyoo yago bagee yuwa Wa me
ikiyoo yataa kiyaabuusi naadi dimi nagii-nagii agiyoo yuwa
kuwa mée maamaa eebaa deeta kaama Waa obeegea.
3 Waa kuye ena kaa pakaamaata kaama Wa me topenaa
see bagee ma epo animaata totaa.
4 Kuwa kaboo da Yahudi bagee me ebo naagoo Paskah
mee ekaapa.
5 Yesus me deamaagi naaki mée maamaa eebaa Wa
paagoo megea. Wa me Pilipus asiino, "Apee kuwa bagee
yuwa eenaano agiyoo inii kayoo kaama edaapea naa ya?"
see asigi.
6 Mee ko Yesus me 'Anii kisee-kisee ukuwaanaka' see dimii
agoo kiya Pilipus mee gaadee taano see naadi apaadeegi
menaa.*
7 Pilipus me asiino, "Sooi, perak kepee ogei me badoo
wiya kuwa miya sikii taa, naano agiyoo kuwa sikii-sikii se
edaamaayaa. Kuwa bagee yuwa mée gakata roti ponee ena
too too masiyaa miya iyo" see asigi.
8 Wa me topenaa see mée ena, Andreas, Simon Petrus
ebee wa me Yesus asiino,
9 "Nakaayoo yoga peedii to waa roti magu idibi, doge imi
wiya kuwa topa kiya mée maamaa eebaa yoka se sikii kaapa
naadi kaasee ukuwaapea naa ya?" see asigi.

5:46 Ul 18:15 * **6:6** Yesus me Pilipus gaadee taano see naadi apaadeeta menaa mee ko Pilipus me Yesus 'A me kuwa naano agiyoo sikii yakiyaayaa yoka' see kuwa awee da kaa wegasi naadi apaadeeta menaa mee.

10 Yesus me asiino, "Mée yuwa animaaii taai see pe-niiasii"
asigi naadi pe-asegea. Kiyoo boo uwaa da agoo yoka mée
yuwa kiyoo animaagea. Kuwa bagee yuwa kuwa api, yoga
se egaa see, paayogaa too lima ribu waa naa.
11 Kiyoo kaama Yesus kuwa roti magu idibi masegeeta
kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi.
Aseta kaama roti magu yuwa kiyoo animaaii sepea bagee
yuwa paagoo yawuditayu. Roti yawuditaata kaama bedaa
doge yuwa miya okoo uduma sikii-sikii yawuditayu.
12 Yawuditaata kaama naano sikii, bekataa see kaboo
Yesus me asiino, "Kuwa naano taa koga topa ponee-panaa
yuwa otoopa tameakee se yoka daamaa enaataa yigimeeii
taai" see asigi.
13 Kuwa roti magu idibi kuwa kaa kaama eebaa kedaa
siyaabuu sipi koga topa ponee-panaa yuwa kuwa Wa me
topenaa see bagee yuwa me meeii naadi iduunee ayaa gaasi
ma wiya pudii aweamaagea.
14 Kuwa mée tabaa da okoo me Yesus me nekeensi naadi
dimi nagii-nagii agiyoo mee deeta kaama wegaano, "Mee
Mée mee ko esee mikee idukaa kaama nabi bagee eboo ena
meetagi see wegawoo seta Mée mee yoka" see wegagea.
15 Okoo me omaago ma Yesus mee 'Wa too inii paagoo ebo
mée eetusi yoka inii Waa badaa maageeta ebo niituyaai' see
dimii mee Waa nekeenta kaama bedaa pakadoota mee maga
kuyee da kaa koogo Wa too pakaa-seke.

Yesus piku dagii da taa bado me peeta menaa
Mat 14:22-33, Mrk 6:45-52

16 Mee naagoo uwaataa da Wa me topenaa see bagee
yuwa uwo geboo da kaa esegea.
17 Kiyoo toomuu naadi kaama digiyoo takiinega. Yesus
mee eseemagaano taa kaa okoo too koma ena kaa pakaanta
uwo asii yaato Kapernaum magaa kaa peegea.
18 Peetaakea kaboo bo, biku-biku ebo mega.
19 Kisee kega, kisee kega naadi mee komaa da kilometer
idibi waa naa piku semoo to kaa peemaata kaama deamoo
ko Yesus Waa bado me uwo dagii da taa komaa da doodoo
metaaki. Okoo wedaagea
20 kiya Wa me "Taa, Anii yoka ikii se wedaai" see asigi.
21 Asigi naadi okoo ede kaa Waa komaa da kaa yaageegea,
kaboo da taa ko taka ena okoo me peetaakea magaa kaa
keepeasega.

Mée yuwa me Yesus abanaa seta menaa

22 Tokoma mee da uwo piku asii yaato okoo koma kaa
pakaanee semea yoo kiyoo kuwa mée tabaa da Yesus mee

6:14 Ul 18:15-19

kayoo peepi naadi kaama deamaagea ko koma taa. Okoo me gaano, 'Ei, etoomanaa koma ena too too agoo, Yesus me topenaa see bagee yuwa okoo too mee komaa da kaa pakaanta peemea, Yesus ma epo enaataa poono taa' see gaagea.

23 Kuwa kaboo da taa ko apanaa komaa yuwa Tiberias magaa kaa kaama megea. Tuhan Wa me roti masegeeta "Ogatamee paamee, magiyaage" see aseta kaama nomea yoo magaa ekaapa see yoo kiyoo kuwa komaa yuwa meemaagea.

24 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma kuwa kiyoo toono taa naadi okoo me kuwa komaa kaa pakaanta kaama Yesus abanaa taano see naadi Kapernaum magaa kaa peegea.

Yesus mee ko mée aya tuyaabuu siwoo siyaa roti see ebea-ebea menaa

25 Yesus abanaakea bagee yuwa uwo asii yaato peemaata kaama Yesus deemaagea. Okoo me Waa asiino, "Guru, nakaayoo tope kuwa Aa kame kepaa mpi ya?" see asegea.

26 Wa me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Ikii me Anii naabanaakea kuwa ko Ani me mee nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo mee ikii me nadeemea kuwa me se kiya kuwa roti yuwa ikii maamaa nomea, ikii bekamea kuwa me too naabanaakea.

27 Naano agiyoo abawoo see mee ko aii nookee agiyoo kuwa se, moga dabiyaa see agiyoo too yoka se abaai. Mée Yogaa Wa me ikii nosea naadi kineeyaa agiyoo kuwa too abaai, ikii me anii noga naaki ou see dimii kaa ukuwawoo taai. Kuwa agiyoo se dabiyaa, mée kisee too iminoo miya, iminoo miya aya tuyaabuu segee siyaa. Wa me kuwa nuyaa agiyoo kineegeesi naadi Nagamee Ogatamee me daamaa, ede kaa Wa kaa too yaekeata yoka kuwa agiyoo too abaai" see asigi.

28 Okoo me asiino, "Ogatamee Waa ede kisi naadi yaukuwaano gaano pedeo agiyoo kuwa inii maagiyoo naa yaukuwayaa naa ya?" see asegea.

29 Wa me asiino, "Ogatamee ede kisi naadi yaukuwaakee agiyoo mee ko kisee: Wa me isiyaata Mée mee mikee nao see gaawoo siyaa see mee" see asigi.

30 Okoo me asiino, "Kisee gaayu ko Aa kisee Mée ii see kanekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo mee maagiyoo mée yaukuwaape naa ya? Inii me kisee kadeeta kaama Aa mikee nao see kagaasi naadi agiyoo mee maagiyoo naa mée yaukuwaape naa ya?

6:27 Luk 10:40-42

31 Idukaa inii me bagee kuwa gaayu ko okoo ebo mee
maga ugii da kaa manna see agiyoo mee noogee siwoo
seta. Kuwa ko 'Wa me epoo to wodoo kaama roti mee
okoo daamaa nusi naadi manegee seta' see menaa mee
ebeamaata yoka" see asegea.

32 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Idukaa
kuwa roti kuwa epoo to wodoo kaama ikii me bagee paagoo
kineegee seta mée mee Musa se kiya Neataagi Wa me too.
Waa ko epoo to wodoo kaama esee mikee okaa da roti mee
ikii eto kineetaa see Mée mee.
33 Mikee, Ogatamee Wa me roti mee ko epoo to wodoo
kaama esedoota mée tomaa yuwa paagoo okoo aya
tuyaabuu see roti mee" see asigi.

34 Okoo me asiino, "Neataagi, Aa mee roti mee inii mée
manegee siwoo taai" see asegea.

35 Yesus me asiino, "Mée aya tuyaabuu siyaa roti mee ko
Anii. Ni paagoo namiyaa bagee kuwa kisee too peenaa ma
naadi se kaapea, bedaa Anii mikee nao see nagaayaa bagee
kuwa kisee too peenaa ma uwo naadi se kaapea.
36 Kiya Ani me kisema see see ikii me nadeegea kiya Anii
mikee nao see dimii nagaano taa.
37 Neataagi Wa me Anii neetaa see bagee kuwa uduma Ni
paagoo nameepea. Bedaa Ni paagoo namiyaa bagee kuwa
Anii mée ena ma se abagayaa.
38 Anii kuwa kisega kuwa ko Ni me gaayaa-gaayaa yuwa
too ukuwaano see naadi epoo to wodoo kaama eseta se
kiya Anii naisiyaata Mée Wa me gaayaa-gaayaa kuwa too
yaukuwaano see naadi eseta yoka kisega.
39 Wa me gaayaa-gaayaa mee ko kisee: Wa me Anii
neeta bagee yuwa mée ena ma si yaegayaata okoo uduma
wodopasi naagoo Ani me daamaa aya andoo peeyaabuu
taata see mee.
40 Mikee, Neataagi Wa me gaayaa-gaayaa mee ko kisee:
Okoo me Yogamee mee dimi-dimi deeta kaama mikee nao
see gaayaa bagee kuwa uduma iminoo miya, iminoo miya
kisee too toogee siwoo siyaa, bedaa wodopasi naagoo Ani
me okoo aya andoo peeyaabuu taata, see mee Wa me
gaayaa-gaayaa" see asigi.

41 Yesus me "Anii ko epoo to wodoo kaama eseta roti mee"
see asigi menaa kuwa kiyoo topea Yahudi bagee yuwa me
yayiino be kaa mena dukumeaweekea.
42 Okoo me wegaano, "Mee Mée mee ko Yesus, Yusup
yoopaa, se maa? Okonaka inii ipi yoka eto ko Wa me 'Anii

6:31 Kel 16:4, Mzm 78:23-25 **6:37** Yoh 10:27-29 **6:40** Yoh 11:25

epoo to wodoo kaama eseta' see wegagi menaa mee kaasee
menaa?" see aawegaakea.
43 Yesus me asiino, "Kuwa ikii me mena
nadukumeaweekea kuwa ekeasii.
44 Mée Ni paagoo nameeno mee ko Neataagi Anii
naisiyaata Mée Wa me dimi mena goekeata bagee kuwa
too Ni paagoo namiyaa. Kuwa bagee kuwa Anii wodopasi
naagoo aya andoo peeyaabuu taata.
45 Idukaa nabi bagee me menaa ena mee ko kisee:
'Okoo uduma Ogatamee me tupiitagi' see menaa ebeamaata.
Nagamee Wa me menaa daamaa yayeeta tupiyaa bagee
kuwa Ni paagoo nameepea.
46 Mee kisega menaa mee ko Nagamee Waa deetaa see
bagee agoo, see kisega se. Wa paagoo kaama eseta Mée Wa
me too, Wa me Nagamee deetaa.
47 Anii esee mikee kisiino ko: Anii mikee nao see nagaayaa
bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee
taatagea.
48 Anii ko mée aya tuyaabuu siyaa roti mee.
49 Idukaa ikii me bagee yuwa ebo mee maga ugii da kaa
manna see agiyoo mee noogee seta kiya okoo boogee seta.
50 Eto mee epoo to wodoo kaama eseta roti mee ko kisee
taa. Mee roti mee nuyaa bagee kuwa uduma okoo umina
se bogaapea.
51 Anii ko epoo to wodoo kaama mée aya tuyaabuusi
naadi eseta roti mee. Mee roti mee nuyaa bagee kuwa
uduma iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee taatagea.
Ani me mée tomaa aya tuyaabuusi naadi maniipa roti mee
ko Ni me mogee yuwa kuwa" see asigi.
52 Mee asigi menaa da Yahudi bagee yuwa okoo too
omaago ma aawisii naadi wegaano, "Wa me mogee kuwa
inii nusi naadi kaasee mée maniyaa ya?" see aawegaakea.
53 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Mée Yogaa
mee Wa me mogee yuwa ma, Wa me tadaa yuwa ma kuwa
ikii se nuyu ko ikii daamaa se toowoo siyaa.
54 Ni me mogee yuwa ma, Ni me tadaa yuwa ma kuwa
nanoowoo siyaa bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya
kisee too toogee siyaa, bedaa wodopasi naagoo Ani me okoo
aya andoo peeyaabuu taata.
55 Kuwa ko Ni me mogee kuwa mikee okaa da nookee
agiyoo, bedaa Ni me tadaa kuwa miya mikee okaa da
nookee uwoo.
56 Ni me mogee yuwa ma, Ni me tadaa yuwa ma kuwa
nanoowoo siyaa bagee kuwa Ni yiba niitoogee siyaa, bedaa
Anii okoo yiba eetoogee siyaa.

6:45 Yes 54:13 **6:51** Luk 22:19

57 Aya toono epoo Mée Nagamee Wa me Anii naisiyaata.
Anii Wa kaa too umiwoo, toowoo taaka. Mee mokoo miya
Anii nanoowoo siyaa bagee kuwa okoo Ani kaa too toowoo
taapea.
58 Mee epoo to wodoo kaama eseta roti mee ko ena, kuwa
idukaa bagee yuwa me noogee seta roti kuwa see see se.
Okoo kuwa roti noogee seta kiya okoo uduma boogee seta.
Eto mee roti mee noowoo siyaa bagee kuwa iminoo miya,
iminoo miya kisee too toogee taapea" see asigi.
59 Kuwa menaa kuwa ko Waa Kapernaum magaa kaa
kiyoo sembahyang segee see ee yiba kaama eewegata
menaa.

Yesus sekaataa peenaa seta bagee mée eebaa yaekea peeta menaa

60 Wa sekaataa peenaa see bagee okoo eebaa kuwa Wa me
asigi menaa yeeta kaama "Kuwa menaa kuwa nekeeniino
kana, maamee me yayeemaayaa?" see asegea.
61 Okoo me mena dukumeaweekea kuwa Yesus me ne-
keenta kaama asiino, "Ni me menaa kuwa kaa ikii pedeo
dimii nagaagea ye?
62 Mée Yogaa mee Wa me petamanii toogee seta yoo asiyoo
bedaa metaki pakagi see kuwa ikii me deeta kaama kaasee
gaayaa naa ya?
63 Mée aya tuyaabuu siyaa mee ko Roh me too ukuwa-
maayaa, mée me pesee kaa iyo, se agoo kiyaayaa. Ni me
kiiwegaga menaa kuwa ko Roh me menaa, Wa me mée aya
tuyaayaa menaa yuwa.
64 Kiya ikii mée noonaa me Aa mikee nao see dimii mee
nagaano taa" see asigi. Kuwa ko Yesus me Waa mikee gaano
taa bagee yuwa ma, Waa mée paagoo ekegatagaapi mée to
ma okoo uduma Wa me idukaa petamanii kaama ipi keta.
65 Wa me asiino, "Ikii kisee mikee nagaano taa bagee agoo
naadi kaama Ani me yumakaa 'Nagamee me daba miyaata
bagee kuwa too Ni paagoo namiyaa' see kisega" see asigi.
66 Yesus me kuwa menaa eewegamaata kaama Wa
sekaataa peenaa sepea bagee mée maamaa eebaa kuwa
Waa wisintaata Wa sekaataa se peegea.

Petrus me Yesus paagoo "Aa ko mée toowoo siyaa menaa epoo Mée" see aseta menaa

67 Kuwa bagee yuwa yaekea peeta kaama Yesus Wa me
topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa paagoo asiino, "Ikii
miya Anii naekea poopea ye?" see asigi.
68 Simon Petrus me asiino, "Tuhan, inii maamee paagoo
peeyaa? Aa ko mée kisee too iminoo miya, iminoo miya
toowoo siyaa menaa epoo Mée,

6:63 Yoh 3:5-8

69 Aa ko Ogatamee me A too kawigintaata Mée see kuwa
inii mikee nao see kagaage, inii esee kaipi kege" see asigi.
70 Yesus me asiino, "Mikee, Ani me ikii kuwa gaasi ma
wiya kuwa kiwiginema, taa ye? Kiya ikii waa ena ko Iblis"
see asigi.
71 Mee menaa mee ko kuwa mée gaasi ma wiya kuwa
mée waa ena, Yudas Iskariot see mée to wa me Anii
naekegatagaapi yoka naadi wegagi menaa.

7

Yerusalem magaa kaa Yahudi bagee me ee peedi maatagaa seta naagoo naano see naadi peeta menaa

1 Mee kaama wodoo Yudea wee kaa kiyoo Yahudi kaa ebo-
ebo yuwa me Yesus patamaano dimii agoo naadi Waa kiyoo
peenaa taano taa, Galilea wee kaa too peenaa seta.
2 Kuwa kaboo da Yahudi bagee me ebo naagoo ena, Ee
Peedi Maataata Kiyoo Noogee, Omegee Siyaa mee ekaapa
yoka*
3 Yesus Waebee nokaa yuwa me Waa asiino, "Aa nakaayoo
se tooi. A me ukuwanaa segee siyaa agiyoo kuwa A me
topenaa see bagee yuwa kadeesi yoka peedoota Yudea wee
kaa peenaa taai.
4 Waa ekaato ogo peeyaano see dimii agoo see mée to
gaayu ko wa me ukuwanaa see agiyoo kuwa koogo-koogo
see se ukuwanaa siyaa. Kisee bagee taa yoka Aa kisee ebo
agiyoo ukuwageeke gaayu ko mée tomaa uduma kadeesi
yoka Aa ekaato awee da kaa mée paagoo deeyaai" see
asegea.
5 Kuwa okoo me asegea menaa kuwa ko okoo Waa ma ena
kenaa bagee yuwa kiya Waa mikee nao see dimii mee gaano
taa kemaata asegea menaa.
6 Yesus me okoo asiino, "Anii kiyoo poono monaa kaa
kaano taa kiya ikii gaayu ko aii kaboo peeyaa.
7 Magaa da kaa bagee okoo me ikii se kibe kiyaa kiya Anii
nabe kegea. Anii okoo me ukuwagee see agiyoo kuwa pedeo
see asegeeka kemaata nabe kegea.
8 Ikii too pakaa-naai. Anii pakaano monaa kaa kaano taa
yoka se pakaapa"

---

* **7:2** Ee Peedi Maataata Kiyoo Noogee, Omegee Siyaa mee ko idukaa Israel bagee yuwa ebo mee maga ugii da kaa okoo kuwa see see ee peedi yuwa yiba maanaa, omenaa seta kaboo Ogatamee me okoo daamaa deegee seta, bedaa etokaa miya tahun gakata poo maamaa daageeta kaama Ogatamee kiiboo, paamee see dimii kaa okoo Yerusalem magaa kaa ebo naagoo noogiino see naadi peegee seta. Okoo Ogatamee kiiboo, paamee dimii ma kuwa see see peedi ee yuwa maataata kaama kiyoo unu wagoo omegee, noogee seta. **7:2** Kel 34:22

9 see aseta kaama Waa Galilea wee kaa toomaayu.

10 Waebee nokaa yuwa naano see naadi pakaa-seomegea kaboo Waa miya pakataa, awee da kaa se kiya koogo-koogo see
11 pakaamaata kaama toomuu taaka too ko Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Waa abanaakea. "Mee Mée mee kayoo?" see asenaakea.
12 Kiyoo mée tabaa da okoo me ebe kaa menaa, poko kaa menaa kaa yawegagea. Mée noonaa me "Waa dimi daamaa see Mée" see yawegagea kiya noonaa me "Taa, Wa me mée yuwa deebaa segeeki yoka" see yawegagea.
13 Kisee aaseekea kiya kuwa Yesus kaa menaa kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me nakagoo kaapea yoka naadi weda kaa mée ena ma awee da kaa se wegagea.

Yesus me Ogatamee me ee kaa mée topeta menaa

14 Ebo naagoo noogee siyaa yuwa unu wui omekomeeyu see naagoo Yesus Waa Ogatamee me ee kaa pakaamaata kaama mée yuwa topetaa.
15 Wa me mée topetaa see menaa kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me dimi nagimegea. "Waa sekolah tupiino taa yoka Waa kuwa dimi ipi kigi kuwa kaasee kaa ya?" see asegea.
16 Wa me okoo asiino, "Ni me mée topetaa see menaa kuwa Ni me menaa se kiya Anii naisiyaata Mée Wa me menaa too.
17 Wa me gaayaa-gaayaa yuwa yaukuwaano ou gaayaa bagee kuwa okoo me too kisee nanekeeniyaa. Kisee bagee kuwa Ni me mée topetaa see menaa kuwa mikee Ogatamee me menaa yee, Ni me aii wegataa see menaa too yee see kuwa okoo me ipi kaapea.
18 Okoo mée me ebo naekeasiino ou see dimii gaayaa bagee kuwa gaayu ko okoo me aii dimi kaa menaa too wegataa siyaa kiya mée waa ena, waa peeyaata mée wa too mée me ebo ekeasi naadi menaa yawegataa see mée mee gaayu ko waa mikee, dimi topoo, makapaa dimii, makapaa menaa kuwa peenaa ma taa.
19 Musa mee gaayu ko ikii me bagee yuwa deewoosi naadi menaa kuwa kineeta, se maa? Kiya ikii kuwa menaa daamaa yadeewoo, yayeewoo see bagee ena ma taa. Kuwa me kemaata ikii me kaasee kaa Waa tuunuu see Mée yoka naadi kaama napatamaano dimii nagaagea ya?" see asigi.
20 Kiyoo mée tabaa da me asiino, "Aa paa yago mée see kadeege. Aa kapatamaano bagee maamee naa ya?" see asegea.

7:18 Yoh 5:41-44, 1Tes 2:6

21 Yesus me asiino, "Anii agiyoo ena too too ukuwama
naadi kaama ikii uduma dimi nagimemea.†
22 Musa me paayogaa yogaa yuwa kado ponee daapii
taano menaa mee deewoosi naadi ikii me bagee paagoo
kiekeata. (Musa me kuwa menaa okoo paagoo ekeata see
wegayaa kiya petamanii kuwa menaa kuwa Ogatamee me
Musa miyoo bagee paagoo aseta.) Kuwa menaa kiekeata
kemaata ikii me Sabat naagoo miya paayogaa yogaa yuwa
kado ponee yadaapii segee siyaa.
23 Kisee kuwa Musa me kiekeata menaa kuwa ikii me se
ekeata deewoo taano see naadi Sabat naagoo miya kado
ponee yadaapii segee see.‡ Ikii me kado ponee ena too too
yadaapeasiino kuwa dagu gaayu ko Ani me mée waa ena wa
me maa da kuwa uduma Sabat naagoo daamaa yakiyaama
kuwa ikii kaasee kaa nakagoo kegea ya?
24 Ikii ewo kaa otoopa tapaato yaato too deeta kaama
wegaakee se kiya mée waa ena kaa 'Waa kisee mée yoka'
see menaa yawegaano see gaayu ko ipiipi nekeenta kaama
daamaa topoo see menaa kaa too yawegaai" see asigi.§

Yesus mee mikee Ebo Kristus ye, taa ye naadi aseta menaa

25 Kiyoo kaama Yerusalem magaa kaa bagee noonaa me
wegaano, "Mee Mée mee ko okoo me patamaano ou see
gaataa see Mée mee, se maa?
26 Deeweei, Waa mée paagoo awee da kaa mena eewe-
ganaa segeeki kiya inii me ebo-ebo yuwa me Waa ma
aawisii siyaa menaa ena ma taa kegea. Okoo me 'Waa ko
mikee Ebo Kristus ii' see gaagea kepa ye?
27 Kiya taa, Ebo Kristus gaayu ko Waa mee magaa to kaa
Mée, Waa mee magaa to kaa kaama mipi see kuwa ipi kiyaa
bagee ena ma taa. Kiya mee Mée mee Waa kabata magaa
mee inii ipi yoka" see wegagea.
28 Yesus Waa Ogatamee me ee kaa mée tupitaaki too ebo
menaa-menaa kaa asiino, "Ikii me Anii mikee naipi kegea
ye? Anii mee magaa kaa kaama meta see kuwa miya ikii

---

† **7:21** Yesus me mee oogimaata mée daamaa yakiyaata kaama okoo dimi nagimemea. Yesus me Sabat naagoo mee agiyoo yaukuwami. **7:21** Yoh 5:1-9 **7:22** Kej 17:10-14 ‡ **7:23** "Ikii Musa me menaa se ekeata deewoo taano see naadi Sabat naagoo miya kado ponee yadaapii siyaa" see menaa mee ko paayogaa yogaa ena kabamaata kaama unu wagaagoo to naagoo Sabat naagoo kega kaboo miya ikii kado ponee yadaapeasiino dagu yoka naadi asigi menaa.

§ **7:24** "Ikii ewo kaa otoopa tapaato yaato too deeta kaama wegaakee se" see asigi menaa mee ko okoo me 'Mee ko Sabat naagoo ukuwagi agiyoo da yaai' see dimii mee too gaagea, tapaato yaato too deeyaa mokoo. Okoo me 'Yesus Wa me mée ena daamaa yakiyaagi nao' see dimii mee nanekeeniino taa yoka naadi aseta menaa.

mikee naipi kegea ye? Anii meta mee ko Ni me gaayaa-
gaayaa kaa too aii meta se kiya Wa too mikee menaa yago
Mée Wa me too naisiyaata. Ikii Waa ewo kegea.
29 Anii Wa paagoo kaama meta, Wa me Anii naisiyaata
yoka Anii Waa ipi" see asigi.
30 Kisee asigi naadi okoo me Waa peneasiino see kookea
kiya iyo, Waa peneasiino monaa kaa pakaaniino taa ke-
maata se peneasegea.
31 Kiya kuwa mée tabaa da mée eebaa Waa mikee
nao see gaagea. Okoo me wegaano, "Ebo Kristus mee
ko Waa meemaata kaama dimi nagii-nagii agiyoo eebaa
ukuwaaniyaabuu taatagi kiya Mee Mée mee ko kisee agiyoo
maamaa eebaa ukuwaaniyaabuu taaki yoka Waa, se maa?"
see wegagea.
32 Okoo me kisee aasee taakea menaa kuwa Parisi kaa
bagee me yeegea. Yeeta kaama imam bagee yuwa ma epo
enaataa peedoota Ogatamee me ee yadiitoo taa see bagee
paagoo "Ikii Waa pe-niipeneasii" see asegea.
33 Kuwa kaboo da Yesus me asiino, "Anii ikii paagoo
eebaa taa kiiomegee naadi kaama bedaa Anii naisiyaata
Mée paagoo metaki poota.
34 Pe-seometa kaama wodoo ikii me Anii naabanaa taapea
kiya se nadeemagaapea. Anii peemaata toogee taata yoo ikii
se nameemaayaa" see asigi.
35 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me aawegaa taano, "Waa
peemaata kaama inii Waa se deemaayaa yoo kayoo naa ya?
Inii me bagee yuwa Yunani bagee ma epo totaa see magaa
kaa kiyoo Yunani bagee yuwa Wa me pe-tupiipi ye?
36 Wa me 'Ikii naabanaa taapea kiya se nadeemagaa-
pea. Anii peemaata kaama toogee taata yoo ikii se
nameemaayaa' see wegagi menaa mee kaasee menaa naa
ya?" see aawegaakea.

Uwo naadi kiyaa bagee Yesus Wa paagoo uwo me-nusi naadi menaa

37 Kuwa noogee, omegee siyaa yuwa wodopasi ebo naagoo
Yesus yiinaageeta kaama ebo menaa-menaa kaa wegaano,
"Uwo naadi kiyaa bagee yuwa uwo nusi yoka Ni paagoo
medaa siweei.
38 Anii mikee nao see nagaayaa bagee kuwa Ogatamee me
kapogee yiba mena ena mee mokoo okoo miya kisee kaapea,
mee ko kisee: 'Uwo anoo da peeyaa mokoo okoo miya dimi
yiba kaama daamaa toowoosi naadi uwoo kuwa pakadaa
segee siwoo taapea' see menaa ebeamaata" see wegagi.

7:37 Mzm 42:2-3, 63:2, Yes 55:1, Why 22:17 **7:38** Yoh 4:14, 1Kor 10:4

39 Wa me wegagi menaa kuwa ko Roh mee ebea-ebea
menaa yuwa. Yesus Waa aya andoo peeta kaama ebo
ekeasiino taa kaboo yoka Roh mee miya mée paagoo
maniino taa. Epeekaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa Roh
mee masiitagea naadi ebea-ebea menaa kuwa.
40 Wa me menaa yiitookea bagee yuwa noonaa me asiino,
"Mee Mée mee ko mikee idukaa kaama Nabi eboo ena inii
paagoo miyaatagi see wegawoo seta Mée mee ii" see asegea.
41 Bedaa mée noonaa me asiino, "Waa ko Ogatamee me
wigintaata Mée Ebo Kristus mee yoka" see asegea. Kiya
apanaa bagee me asiino, "Taa, Waa Galilea wee kaa Mée to.
Ebo Kristus mee Galilea wee kaa kaama meetagi see menaa
kuwa wegawoo taano taa, se maa?
42 Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata menaa ena mee
ko kisee: 'Ebo Kristus mee ko Daud me asii-kaba-kaba seta
kaa Mée ena kaatagi, bedaa Daud kabata magaa, Betlehem
magaa kaa kaama meetagi' see menaa ebeamaata, se maa?"
see asegea.
43 Okoo me 'Yesus mee kisee Mée, kisee Mée' see aawisi-
maawisi naadi kaama ukuu wiya baataagea.
44 Mée noonaa me Waa peneasiino dimii agoo kiya pe-
peneasiyaa see taa.

Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus mikee gaano taa see kaa menaa

45 Kuwa Ogatamee me ee yadiitoo taa see bagee okoo
Yesus paagoo peegeeta metaki imam ebo yuwa ma, Parisi
kaa bagee yuwa ma okoo paagoo megea. Meemaagea kaboo
okoo me "Yaai, ikii kaasee kaa Yesus mee peneata doomeeno
taa naa ya?" see asegea.
46 Kuwa yadiitoo taa see bagee yuwa me asiino, "Wa me
wegataa see menaa kuwa wa too, mée ena ma kisee menaa
wegaano taa yoka" see asegea.
47 Parisi kaa bagee me asiino, "Yaai, Wa me ikii miya
kideebaa seta kaama mikee menaa yuwa kiewo kedaa
siyaagi ye?
48 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa
ma inii mée ena ma Waa mikee nao see gaano taa, se maa?
49 Kiya kuwa mée tabaa da okoo Wa me menaa too
peneata Musa me menaa kuwa ewo, kisee ekeata bagee
yuwa yoka okoo kaa pedeo menaa ayaa to mantaata bagee
yuwa too" see asegea.
50 Kuwa Parisi kaa bagee ena ko Nikodemus, miyoo taa
Yesus paagoo peemi mée to. Wa me asiino,

7:40 Ul 18:15-18 **7:42** Mik 5:1 **7:50** Yoh 3:1-2

51 "Musa me menaa yiba inii me deewoo siyaa menaa ena
mee ko kisee: Mée waa ena, wa kaa mena agoo see mée
to gaayu ko kuwa wa me koo taaki agiyoo yuwa inii ewo,
wa me menaa daamaa yeemagaano taa kaa hukuman se
maniyaa, see menaa da mee inii deewoo siyaa, se maa?"
see asigi.
52 Okoo me asiino, "Aa miya Galilea wee kaa mée to ye?
Aa kapoge yiba ipiipi dii. Nabi bagee gaayu ko Galilea wee
kaa kaama mée ena ma se meepi see kuwa a me diipe" see
asegea.

Tobaaka taata apii ena Yesus me mena yawegata menaa

53 [Kiyoo kaama mée gakata okoo wa me ee kaa, wa me
ee kaa peedaakea.

8

1 Kiya Yesus Waa pakadoota Zaitun kuyee da kaa kiyoo
omemaayu tokoma mee da
2 peenaa aweepeasega kaboo Waa bedaa peedoota
Ogatamee me ee kaa peemaagi too ko mée uduma Wa
paagoo medaakea. Waa animaata kaama mée topetaaka
too ko
3 Musa me menaa mée topetaa see bagee ma, Parisi kaa
bagee ma kuwa api ena, tobaaka sepa apii to pe-peneata
badaa maadoota Wa paagoo eemegea. Okoo me mee apii
to kiyoo topea bagee yuwa yaayupii da kaa yiinaageeyaata
kaama asiino,
4 "Ei, Guru. Mee apii mee ko tobaaka taaka too deemaata
kaama peneasege.
5 Idukaa Musa me 'Kisee apii gaayu ko boosi yoka oma
kamu me wogeepeasii' see mée aseta. Kisee kemaata A me
naa kaasee gaage? Mée asii" see asegea.
6 Okoo me asegea menaa mee ko Yesus koopoo see menaa
ena wegasi naadi asegea. Okoo me "Yaai, Wa me wegapi
menaa da mee pedeo yoka" see yawegaano see naadi asegea
menaa.* Kiya Yesus Waa kodeata kaama kepo me magaa to
kaa mena ebeataa.
7 Okoo me kisee mée asii, mée asii see maamaa asegea
naadi kaama Waa yiinaageeta kaama asiino, "Ikii waa ena,
pedeo dimii, pedeo menaa ena ma taa see mée wa me keta
mee apii to oma kamu me wugisi" see asigi.
8 Aseta kaama bedaa kodeata magaa to kaa mena ebeataa.

8:5 Im 20:10 * **8:6** Okoo me Yesus paagoo asegea menaa mee ko Wa me "Oma kamu se wugii" see asiyu ko okoo me Yesus Waa ko Musa me menaa kuwa si yayeetaa see Mée to yaai naadi kaama Wa me asigi menaa doodoota hukuman maniino bagee paagoo pe-asiino see naadi asegea menaa. **8:7** Rom 2:1-3

9 Okoo Wa me menaa kuwa yeeta kaama waa ena koogo
peegi, waa ena koogo peegi. Ebo bagee yuwa okoo keta
peedaakea, kaama too apanaa yuwa miya uduma peedaa
naadi Yesus mee apii to ma ekea too totaa.
10 Yesus yiinaageeta kaama mee apii to asiino, "Okoo
kayoo? Aa boose naadi kawegapea bagee kuwa ena ma
toono taa ye?" asigi naaki
11 "Ei, Neataagi, mée ena ma taa" see asega. Yesus me
asiino, "Anii miya kisee pedeo menaa se kawegaapa. Eto ko
aa pooi. Eto kaama wodoo pedeo agiyoo se ukuwaai" see
asigi.]

Yesus mee wogaamaayaa Agoo da ebea-ebea menaa

12 Bedaa Yesus me mée yuwa asiino, "Anii ko magaa da
kaa bagee paagoo yawogaamaayaa Agoo da. Ni sekaataa
namiyaa bagee kuwa digiyoo yiba se peenaa taapea. Mee
agoo da okoo kaa agoo naadi kaama daamaa toowoo taapea"
see asigi.
13 Parisi kaa bagee me asiino, "Kuwa menaa kuwa A
me too wegage. Aa 'Mikee kisee Mée to ii' see kuwa Aa
mikee kaipi naadi kawegaano bagee ena ma taa yoka kuwa
makapaa menaa too kadeege" see asegea.
14 Yesus me asiino, "Anii kisee Mée yoka see kuwa Anii
ekaato kaa wegayaa miya Anii mikee menaa wegayaa. Ni
me meta yoo miya Anii ipi, Ni me poopa yoo miya Anii ipi
yoka Ni me menaa kuwa mikee menaa too. Kiya ikii Ni me
meta yoo miya ewo, Ni me poopa yoo miya ikii ewo.
15 Ikii ko mée me gaayaa-gaayaa dimii me too 'Aa kisee
mée yoka, kisee mée yoka' see pe-wigintagaa siyaa bagee.
Anii mée ena ma se wigintaayaa.
16 Ani me mée wigintaayaa miya Ani me too wigintaayaa
se kiya Nagamee, Anii naisiyaata Mée ma Enaa paaya
epo enaataa mée wigintagaa siyaa yoka Ani me mée
wigintagaano kuwa mikee, topoo too.
17 Ikii me deewoo siyaa menaa yiba mena ena ko kisee:
'Mée ekea wiya, ekea paaya "Anii kisee deepa, kisee deepa"
see kuwa mee menaa too wegayu ko ekea me menaa mikee
menaa yoka naadi daamaa yayeeyaa' see menaa ebeamaata.
18 Mee mokoo miya Anii kisee Mée ii see nanekeensi naadi
nawegaano bagee wiya agoo. Ena mee ko Anii, bedaa ena
mee Nagamee, Anii naisiyaata Mée, Enaa paaya yoka" see
asigi.
19 Kuwa bagee yuwa me asiino, "Agaataagi mee kayoo?"
asegea naaki Yesus me asiino, "Ikii Anii esee naipi see taa,

8:12 Yes 9:1, Yoh 9:5, 12:35 **8:17** Ul 19:15

Neataagi Waa miya ewo see bagee yuwa. Ikii me Anii miya
naipi naaki Neataagi Waa miya ipi kiyaa" see asigi.
20 Wa me asigi menaa kuwa ko Ogatamee me ee kaa kepe
awetaa see yoo geboo da kaa Wa me mée tupitaaki too asigi
menaa. Waa peneasiino bagee ena ma taa, mee monaa kaa
pakaaniino taa kemaata.

Yesus me Anii magaa da kaa mée to se naadi aseta menaa

21 Bedaa Yesus me okoo asiino, "Anii poota naagoo ikii me
naabanaa taatagea kiya ikii me pedeo dimii, pedeo menaa
kuwa kaa bogaatagea. Anii poota yoo ikii miya meeno iyo"
see asigi.
22 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me aawegaa taano, "Wa me
'Anii poota yoo ikii miya meeno iyo' see wegagi menaa
mee Waa ekaato wugimagaapa naadi kaama wegagi menaa
kepa" kisee aaseekea.
23 Yesus me asiino, "Ikii ko yamuyaato magaa da kaa
bagee. Anii mee ko asiyaato kaama Mée. Ikii manii to ko
magaa da kaa kaama, ikii kisee dimi yago bagee. Anii mee
ko magaa da kaa kaama se.
24 Kisee kemaata 'Ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa
kaa bogaatagea' see kisega. Anii kisee Mée, kisee Mée see
kisega menaa kuwa ikii me mikee nao see dimii mee taa
kiyu ko ikii me pedeo yuwa kaa umina bogaatagea" see asigi.
25 Okoo me asiino, "A me 'Anii kisee Mée yoka' see mée
asege kuwa Aa maamee naa ya?" asegea naaki Wa me
asiino, "Yaai, Anii petamanii kaama mapea menaa kisiwoo
segeeka ya?
26 Ikii Ogatamee ma menaa eebaa kuwa Ani me kisee
yoka, kisee yoka see maamaa kisiyaa, Anii kisee ikii
kiwigintaayaa kiya Anii naisiyaata Mée Wa me menaa too
Anii yawegagee see. Waa ko mikee menaa too wegataa see
Mée yoka Anii Wa me menaa yeeta kaama magaa da kaa
yaweganaa segeeka" see asigi.
27 Wa me 'Nagamee gaamaata kaama mée asigi menaa
yoka' see kuwa okoo se nekeenegea.
28 See kemaata Yesus me okoo asiino, "Mée Yogaa mee ikii
me yagaataata kaama 'Mikee, Wa me Anii kisee Mée yoka
see wegami ii' see kuwa ikii me nanekeeniitagea.† Bedaa
'Ani me too ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa, Nagamee
me Ni paagoo natopetaa see menaa kuwa too yawegataaka
yoka' see wegami ii, see kuwa miya ikii naipi kaatagea.

8:19 Yoh 1:18, 14:7-9 † **8:28** Mée Yogaa mee yagaataapea mee ko Yesus piya bokoo to kaa yagaataata booyaapea see mee. **8:28** Yoh 12:32

29 Anii naisiyaata Mée Waa Anii ma epo enaataa naatupi.
Waa dimi wikii-wikii siyaayaa agiyoo kuwa Ani me kisee too
yaukuwanaa segeeka yoka Waa Ani too naekeasiino taa" see
asigi.
30 Kuwa menaa wegataaki too ko mée eebaa Waa mikee
nao see gaagea.

Mikee menaa kuwa me mée daba peeyaayaa see kaa menaa

31 Kuwa Yahudi bagee yuwa okoo Yesus mikee gaagea
bagee yuwa paagoo Wa me asiino, "Ikii Ni me menaa kuwa
daamaa peneata doowoo, umiwoo siyu ko ikii mikee Ni me
kitopetaa see bagee yuwa.
32 Ikii mikee menaa daamaa ipi kaapea, bedaa kuwa
mikee menaa kuwa me ikii daba kipeeyaabuu taapa" see
asigi.
33 Okoo me asiino, "Inii ko Abraham me asii-kaba-kaba
seta bagee. Idukaa kaama eto too apanaa tomaa kaa bagee
me okoo me agiyoo aii yaokagee taano see naadi inii hamba
bagee mée kiyaano taa. Kisee taa yoka A me 'Ikii daba
kipeeyaabuu taapa' see mée asege menaa kuwa kaasee
menaa naa ya?" see asegea.
34 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Pedeo
dimii gaataa, pedeo agiyoo ukuwataa see bagee kuwa
uduma kuwa pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa too
ukuwageesi naadi hamba kiyaata bagee yuwa mokoo kiyaa.
35 Mée me ee kaa agiyoo yaokageesi naadi hamba kiyaata
mée to gaayu ko waa mee ee kaa kisee too epo se eeumiwoo,
toowoo siyaa. Mee ee epoo mée wa me yogaa to wa too
mee ee kaa iminoo miya, iminoo miya kisee too eeumiwoo,
toowoo siyaa.‡
36 Kisee kemaata Yogamee me ikii daba kipeeyaagi kepa
ko ikii miya esee mikee daba kipeeyaata toowoo see bagee
kiyaa.
37 Ikii ko Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee see kuwa
Anii miya ipi. Ikii kisee bagee kiya Ni me menaa yuwa ikii
dimi yiba daamaa magaano taa kemaata Anii napatamaano
ou see dimii ikii agoo.
38 Ni me Nagamee paagoo deeta-deeta yuwa Anii kiiwe-
gataaka. Ikii miya ikiitaagi me menaa yuwa yayeeta kaama
kisee yaukuwageekea" see asigi.

8:31 Yoh 15:4-8 **8:34** Rom 6:12-23, 2Pet 2:19 ‡ **8:35** Mena nekeeniino yaato ko okoo me 'Anii Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yoka anii sikii, anii Ogatamee me ee kaa epo eetoogee see bagee mokoo' see gaagea kiya okoo pedeo dimii, pedeo agiyoo ukuwagee, omegee see bagee yoka okoo aii bagee yuwa too naadi Yesus me kuwa ebea-ebea menaa kaa aseta. **8:36** Rom 8:1-2

39 Okoo me asiino, "Iniitaagi mee ko Abraham" see asegea.
Yesus me asiino, "Ikii mikee Abraham me yogaa naaki
wa me daamaa ukuwagee seta yuwa kuwa ikii me miya
ukuwagee siyaa.
40 Anii Ogatamee paagoo mikee menaa yuwa yayeeta
kaama ikii paagoo daamaa kiiwegageeka kiya ikii me
Anii napatamaano dimii nagaataakea. Kisee agiyoo kuwa
Abraham me ukuwaano taa.
41 Ikii ikiitaagi me ukuwagee siyaa agiyoo kuwa too
ukuwageekea" see asigi. Okoo me asiino, "Inii gaayu ko
tobaaka kaa mée kabata yogaa yuwa se. Iniitaagi Waa ena
too too, Ogatamee mee too" see asegea.

42 Yesus me asiino, "Ikiitaagi mee Ogatamee naaki ikii me
Anii naepa kiyaa. Anii Ogatamee paagoo kaama meta. Anii
meta mee ko Ni me gaayaa-gaayaa kaa too meta see se kiya
Wa me Anii naisiyaata kemaata meta.
43 Ni me menaa kuwa kisee too kiiwegageeka kiya ikii me
Anii se nanekeenegea kuwa kaasee kaa? Ikii Ni me menaa
yuwa se nayeemaayaa.
44 Ikii ko ikiitaagi Iblis yaato kaama bagee. Kisee
kemaata ikiitaagi me ou gaayaa-gaayaa yuwa too ikii me
yaukuwaano ede. Waa petamanii kaama kisee too mée
wugitaa see mée. Wa yiba mikee menaa ena ma taa
kemaata mikee menaa yaato taa see mée. Waa ko makapaa
menaa wegataa see mée, makapaa menaa epoo mée yoka
kisee waa makapaa menaa wegayu ko wa me iyee-payee
kaa kaama too wegataa see. Ikii wa me menaa yayeetaa
see bagee yuwa
45 kiya Anii mikee menaa too kiiwegageeka. Kisee
kemaata ikii mikee nao see dimii mee nagaano taa.
46 Ikii me Ni kaa 'Waa kisee pedeo agiyoo ukuwapi yoka'
see menaa kuwa nawegayaa bagee ena ma agoo ye? Anii
mikee menaa too daamaa kiiwegageeka gaayu ko ikii kaasee
kaa mikee nao see nagaano taa ya?
47 Ogatamee yaato bagee gaayu ko Wa me menaa daamaa
yayeetaa siyaa. Ikii ko Ogatamee yaato taa see bagee yoka
Wa me menaa si yayeetaa" see asigi.

Abraham mee agoo kaano taa kaboo Yesus tota see kaa menaa

48 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus asiino, "Aa ko
Samaria kaa mée, paa yago mée see kasege kuwa mikee
menaa too, se maa?" see asegea.

8:44 Kej 3:4-5, 2Kor 11:14-15, 1Yoh 3:8, Why 12:9 **8:47** Yoh 10:25-27

49 Yesus me asiino, "Anii paa yago mée se. Anii Neataagi
mee ebo ekee segeeka kiya ikii me Anii peedi naekee
segeekea.
50 Mée me Anii ebo naekeasegea naaki ou see dimii mee
Anii taa. Anii ebo naekeasiino ou see Mée ena agoo, Wa me
too mena Ni kaa daamaa nadaakomee taa see Mée.
51 Anii esee mikee kisiino ko: Ni me menaa daamaa
peneata nadeewoo siyaa bagee kuwa umina se boota
iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo taatagea" see
asigi.
52 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Aa ko mikee paa
yago mée to ii see kuwa inii eto kanekeenege. Mee ko
idukaa Abraham mee miya boota, nabi bagee kuwa miya
boota. Uduma boota kiya A me wegaano, 'Ni me menaa
daamaa peneata nadeewoo siyaa bagee kuwa umina se
boota iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo taatagea'
see wegage.
53 Abraham mee miya boota, nabi bagee miya boota, okoo
toowoo taano taa kemaata okoo peedi, Ni too ebo see kuwa
Aa gaage ye?" see asegea.
54 Yesus me asiino, "Anii ekaato kisee ebo ekee see naaki
Anii ebo naekee see menaa kuwa otoopa imi taa menaa too
kiyaa. Anii ebo naekee see Mée mee ko Neataagi mee, ikii
me 'Inii me Eboo Ogatamee' see wegageekea Mée mee.
55 Waa ko ikii me ewo see Mée kiya Anii Waa ipi. Kisee
Anii 'Waa ewo' see wegayu ko Anii makapaa menaa wegataa
see mée kiyaa, Anii miya ikii see see kiyaa. Kiya taa, Anii
mikee Waa ipi, Anii Wa me menaa kuwa daamaa peneata
yadeewoo segeeka.
56 Idukaa kaama Anii meeta monaa da mee ikiitaagi
Abraham me anii kadiipa nao naadi esee ede ma, ede ma
nadiitoo siwoo seta. Mikee, Anii meemaama mee wa me
nadeeta kaama esee ede kimi" see asigi.
57 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Aa tahun mée
wiya ma gaasi kuwa umiino taa see Mée kiya Abraham mee
Aa deeme ye?" see asegea.
58 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Abraham
mee agoo kaano taa kaboo Anii toono too" see asigi.§
59 Kisee asigi naadi okoo me Waa oma kamu wugita-
gaano see naadi masegeegea kiya Waa ekaato boonemaata
Ogatamee me ee kaa kaama pe-seomigi.

---

§ **8:58** Yesus me "Abraham mee miya agoo kaano taa kaboo Anii toono too" see asigi menaa mee ko Keluaran 3:14 yiba Ogatamee me miya "Anii toono too" see menaa mee aseta. "Anii toono too" see wegayu ko Anii taa kaboo taa see menaa mee. Yesus me Anii miya Ogatamee ma ena doodoo naadi asigi menaa kuwa.
8:58 Kel 3:14, Yoh 1:1, Kol 1:17

9

Yesus me emaa digiyoo see mée ena emaa daamaa yakiyaata menaa

1 Yesus Waa peetaaka too deeyaa naaki mée ena, idukaa
kabata yoo kaama emaa digiyoo keta see mée ena tupi.
2 Wa me topenaa see bagee me Yesus asiino, "Guru, mee
mée mee kisee emaa digiyoo keta mee gaayu ko maamee me
pedeo ukuwamaata kaama kisee kabata ya? Waa ekaato me
pedeo kaa ye, okonaka me pedeo kaa ye?" see asegea.
3 Yesus me asiino, "Waa emaa digiyoo keta mee ko waa
ekaato pedeo kaa miya taa, okonaka me pedeo kaa miya
taa kiya Ogatamee Wa me mee mée to kaa pesee yakiyaayaa
agiyoo kuwa mée uduma awee da kaa deeyaano see naadi
ukuwaanta.
4 Digiyoo takiiniipa yoka Anii naisiyaata Mée Wa me
agiyoo yuwa inii awee see yaato yaukuwagee taano gaano
pedeo. Digiyoo takiinta kaama wodoo mée ena ma agiyoo
se koo semaayaa.*
5 Anii magaa da kaa totaa see kaboo kuwa Anii magaa da
kaa bagee paagoo awee yawogaamaayaa Agoo da mee" see
asigi.
6 Aseta kaama magaa to kaa dabeedi taakomeeta
tapaa-tapaa naadi kaama mee mée to emaa yuwa kaa
widimemaayu.
7 Widimemaata kaama "Eto ko aa peedoota Siloam pikuu
da kaa kiyoo pe-wetogeai" see asigi. Siloam see ekaa mee
wegayu ko Peeyaata see ekaa mee. Kisee asigi naadi waa
peedoota mee pikuu da kaa uwo wetogemaata kaama ee
kaa peetaaki naaki emaa diino keago kigi.
8 Ee kaa peemaagi ko wa me ee geboo da kaa bagee kiyoo
toomuu taakea, waa kepe neesi naadi idimegee sipi kaboo
waa ipi see bagee yuwa miya kiyoo topea. Okoo me asiino,
"Mee mée mee ko kepe idimegee see mée mee, se maa?"
asegea naaki
9 mée noonaa me "Mikee waa" asegea kiya noonaa me
"Taa, mee waa keenda see mée ena" see asegea. Kaama too
mee mée to me asiino, "Mikee, Anii ke" see asigi.
10 Okoo me asiino, "Kisee kiya aa emaa diino keago kege
kuwa kaasee kaa naa ya?" see asegea.
11 Wa me asiino, "Mee Yesus see Mée to me tapaa-
tapaa semaata kuwa ani me emaa yuwa kaa nawidimpi.

9:3 Yoh 11:4 * **9:4** "Digiyoo takiinta kaama wodoo" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus Waa magaa da kaa wogaamaasi naadi Agoo da yoka Waa pe-seometa kaama wodoo digiyoo takiiniyaa mokoo see ebea-ebea menaa mee.
9:4 Yoh 11:9-10, 12:35-36

Nawidimemaata kaama 'Peedoota Siloam pikuu da kaa uwo
pe-wetogeai' see nasigi. Kisee nasigi naadi anii peedoota
mee pikuu da kaa uwo pe-wetogiyaa naaki emaa diino
keago keepeasega" see asigi.
12 Okoo me "Mee Mée to kayoo?" asegea naaki "Ewo" asigi.
13 Mee idukaa kaama emaa digiyoo keta see mée mee
Parisi kaa bagee yuwa paagoo badaa maagea.
14 Yesus Wa me kuwa tapaa-tapaa semaata mee mée to
emaa daamaa yakiyaabuu sipi naagoo mee ko Sabat naagoo.
15 Badaa maamaagea kaboo Parisi kaa bagee yuwa me
apaadiino, "Aa kaasee diino keago kege naa ya?" asegea
naaki wa me asiino, "Mée Waa ena me ni me emaa yuwa
kaa tapaa nawidimetaata kaama anii uwo kaa wetogiyaa
naaki diino keago kepa" see asigi.
16 Kuwa Parisi kaa bagee noonaa me wegaano, "Mee Mée
mee Sabat naagoo diiyoo deeyaa menaa kuwa daamaa se
deewooki yoka Waa Ogatamee me mée yamiyaano taa see
Mée" see asegea. Kiya apanaa bagee me wegaano, "Waa aii
dimi pedeo see mée naaki Wa me dimi nagii-nagii agiyoo
kuwa kaasee koo semaayaa?" see asegea. Kisee aawisi-
maawisi naadi ukuu wiya baataagea.
17 Kaama too okoo me mee idukaa kaama emaa digiyoo
keta see mée to kaagaa ena ma asiino, "Wa me aa emaa
masii kuwa daamaa kakiyaabuu sipi kemaata a me naa Waa
kaasee Mée to see gaage ya?" asegea naaki "Waa nabi bagee
ena" see asigi.
18 Kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me mee mée to mikee
idukaa kaama emaa digiyoo kiwoo seta kiya eto diino keago
kigi ii see kuwa okoo me mikee menaa yoka see dimii mee
gaano taa kemaata "Wa me okonaka kuwa mena niiogaai"
see asegea.
19 Meemaagea kaboo okoo me ekea asiino, "Mee mée mee
ekea me yogaa, se maa? Waa idukaa ekea me kabata yoo
kaama kisee too emaa digiyoo kiwoo seta ii see kuwa ekea
miya mikee see asiyaa ye? Kisee gaayu ko waa kaasee kaa
eto emaa diino keago kigi naa ya?" see asegea.
20 Okonaka me asiino, "Mee ko mikee enaa me yogaa. Waa
mikee kabata yoo kaama emaa digiyoo kiwoo seta see kuwa
miya ipi.
21 Kiya maagiyoo yaukuwamaata kaama waa eto diino
keago kigi see kuwa enaa ewo. Waa emaa daamaa yakiyaagi
Mée mee miya ewo. Waa ebo yoka wa too asedee taai, wa
me daamaa kisiipi" see asegea.
22 Okonaka me kisee asegea menaa kuwa ko ekea Yahudi
kaa ebo-ebo yuwa weda kaa asegea menaa. Kuwa ko

okoo me miyoo taa wegaano, "Yesus 'Waa mikee idukaa wigintaata wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee' see wegayaa bagee kuwa inii me okoo paagoo 'Sembahyang ee kaa epo enaataa se niitota pooi' see asiipe" see wegamea.

23 Okonaka me okoo me kisee mée asiipea yaai naadi "Waa ebo yoka wa too asedee taai" see asegea.

24 Kiyoo kaama kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa bedaa kaagaa ena ma mee idukaa kaama emaa digiyoo keta see mée to mee "Mena niiogaai" asegea. Meemaagi kaboo okoo me waa asiino, "Ogatamee me a me menaa kuwa kayeegi yoka mikee menaa too mée asii. Mee Yesus see Mée to mee pedeo, Waa tuunuu segee see Mée see kuwa inii ipi yoka" see asegea.

25 Wa me asiino, "Mee Mée to pedeo agiyoo ukuwanaa see mée ye, taa ye see kuwa anii ewo. Anii mena ena mee too ipi, mee ko kisee: Anii miyoo taa emaa digiyoo too kiwoo sepa kiya eto ko anii diino keago kega, see kuwa too ipi" see asigi.

26 Okoo me asiino, "Wa me maagiyoo kakoo sipi ya? A me emaa kuwa maagiyoo kaukuwamaata kaama daamaa kakiyaagi naa ya?" asegea naaki

27 wa me asiino, "Anii kuwa menaa kuwa yumakaa kisega kiya ikii daamaa nayiino taa kepea. Kuwa menaa yuwa ikii kaasee kaa wiyaagoo to ma nayiinakea ya? Ikii miya Wa me kitopenaa see bagee yuwa kaano see naadi naapaadeekea ye?" see asigi.

28 Kisee asigi naadi okoo me waa maamaa wisinegea. "Aa ko Wa me menaa katopenaa see mée to kiya inii gaayu ko inii Musa me menaa too topetaa see bagee yuwa.

29 Idukaa Ogatamee Wa me menaa kuwa Musa daamaa ase-maneeta see kuwa mikee, inii ipi kiya mee Mée to meta yoo kayoo? Inii ewo" see asegea.

30 Wa me asiino, "Sooi, Waa ko anii emaa daamaa nakiyaabuu sipi Mée to maa diya Waa kayoo kaama bagee ikii ewo see kuwa kaasee kaa? Anii dimi nagimega.

31 Pedeo agiyoo ukuwanaa see mée gaayu ko wa me Ogatamee paagoo idimaano menaa kuwa si yayeeyaa. Kiya Ogatamee me menaa daamaa yayeetaa, Wa me gaayaa-gaayaa yuwa daamaa yaukuwataa, kisee Waa ebo ekee taa see mée gaayu too Ogatamee me wa me idimaano menaa daamaa yayeeyaa.

32 Mée waa ena kabata yoo kaama emaa digiyoo kiwoo naadi kaama emaa daamaa yakiyaagi see menaa mee ko idukaa esee petamanii kaama eto too mée ena ma ewo see menaa.

33 Kisee kemaata mee Mée to Ogatamee me miyaano taa
naaki kisee agiyoo ena ma se ukuwamaayaa" see asigi.

34 Okoo me asiino, "Aa ko mikee pedeo dimii, pedeo menaa
ma enaataa kakabata see mée kiya a me kisee yoka, kisee
yoka see kuwa inii mée topetaake ye?" see aseta kaama waa
eto kaama wodoo sembahyang segee see ee kaa epo enaataa
se naatoogee taai naadi abagaapeasegea.

Emaa agoo kiya dimi mena yaato emaa digiyoo kiyaa mokoo naadi aseta menaa

35 Mee mée to okoo me sembahyang segee see ee kaa
epo enaataa se naatoogee taai naadi abagaapeasegea see
menaa mee Yesus me yeeta kaama mee mée to ma aadee
seta kaama asiino, "Mée Yogaa mee a me mikee nao see
gaage ye?" see asigi.
36 Wa me asiino, "Neataagi, anii Waa mikee nao see gaano
see yoka Waa maamee naa ya? Nasii" see asigi.

37 Yesus me asiino, "Mee ko a me deege Mée, mena
kaawegataaki Mée mee" see asigi.
38 Wa me asiino, "Tuhan, Aa mikee nao see kagaaga" see
aseta kaama kiiboo, paamee see dimii kaa Wa paagoo mumo
esee-kudiinta ebo ekeasigi.

39 Yesus me asiino, "Anii mée tomaa wigintagaano see
naadi magaa da kaa meta. Mee ko emaa digiyoo kiyaa bagee
kuwa emaa daamaa diino keago kedaasi naadi miya, bedaa
emaa diino keago kiyaa bagee kuwa emaa digiyoo kedaasi
naadi miya, kisee yakiyaabuu taano see naadi meta" see
asigi.

40 Parisi kaa bagee noonaa kiyoo topea. Okoo me kuwa
menaa yeeta kaama asiino, "Inii miya emaa digiyoo see
bagee mokoo see mée deege ye?" see asegea.

41 Yesus me asiino, "Ikii ko emaa digiyoo see bagee naaki
ikii Ogatamee ma menaa yuwa taa kiyaa kiya eto ko ikii me
'Inii diino keago see bagee yoka' see wegageekea kemaata
ikii Ogatamee ma menaa kuwa taa kaano taa topa" see
asigi.†

---

† **9:41** "Ikii ko emaa digiyoo see bagee naaki ikii Ogatamee ma menaa kuwa taa kiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko okoo me 'Mikee see poono etaa da mee anii ewo yoka Yesus me doometa menaa ou' see gaayaa bagee kuwa dimi mena diino keago kedaa siyaa mokoo, okoo Ogatamee ma menaa kuwa taa keta see bagee kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee. Kiya okoo me 'Anii ipi see bagee, anii diino keago yoka Yesus me menaa kuwa wisintayu' see gaayaa bagee kuwa okoo dimi mena digiyoo, okoo Ogatamee ma menaa kuwa taa kaano taa see bagee yuwa too naadi ebea-ebea menaa mee.

10

Yesus mee ko domba wodaa munitaa see Mée see ebea-ebea menaa

1 Yesus me wegaano, "Anii esee mikee kisiino ko: Domba
wodaa kiwitaa to yiba seemaano see naadi kenee to taa se
peeta apanaa taa seemiyaa bagee kuwa ko oma maseekee
bagee, oma yagaakee bagee too.
2 Kiya kenee to taa seemiyaa mée mee ko domba wodaa
munitaa see mée. 3 Seemaano see kaboo kenee to kaa
yadiitoo taa see mée to me kenee to daamaa yakabataayaa.
Seemeta kaama wa me domba wodaa yuwa wa ekaa, wa
ekaa weetagaa siyaa naaki wa me mena wuu da yayeeta
kaama medaakea. Meemaagea kaboo badaa maadoo pee-
taa.
4 Wa me domba wodaa yuwa uduma badaa maadoota
kaama wa keta eepeetaa. Domba wodaa yuwa wa me mena
wuu da yayeeta kaama ipi kaa wa sekaataa obeegea.
5 Apanaa bagee gaayu ko se obeeyaa. Okoo me mena wuu
da ewo kemaata oodaa siyaa" see asigi.
6 Yesus me mee ebea-ebea menaa da asigi kiya kuwa
Yahudi bagee yuwa nekeeniino taa. Okoo me 'Wa me menaa
kuwa kaasee mée tupitaaki menaa ya?' see dimii gaagea.
7 Bedaa Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Anii
ko domba wodaa seemetaa see kenee to.
8 Idukaa Anii meeno taa miyoo meta bagee kuwa uduma
oma maseekee bagee yuwa, oma yagaakee bagee yuwa too
yoka domba wodaa yuwa me okoo me menaa yayiino taa.
9 Anii ko kenee to. Ni doodoo da taa seemiyaa bagee
kuwa daba daagimaa poopea, bedaa okoo Ni doodoo da
taa meegee, peegee naadi kaama naano agiyoo noogee yoo
daamaa deemagaapea.
10 Oma maseekee bagee gaayu ko oma masiino ma,
mée wugiino ma, mée wegee-wegee taano ma kuwa too
ukuwaano see naadi miyaa. Kiya Anii meta mee ko
mée daamaa tuyaabuu siwoo taano see naadi meta, okoo
daamaa toowoo naadi kaama ede dimii mee maamaa eebaa
kedaasi naadi meta.
11 Anii ko domba wodaa munitaa see Mée, daamaa mee.
Domba wodaa munitaa see Mée, daamaa mee Wa me kuwa
domba wodaa yuwa kaa yabogaano see naadi Waa ekaato
yaekegataayaa.
12 Aii kisee domba wodaa yamunitaa see mée to gaayu
ko waa kisee dimii taa. Waa domba wodaa epoo mée
taa kemaata waa domba wodaa yuwa yamunitaaki too
deamoo ko piya yiba woda nookee kamenoo damaa to migi.

10:7 Yoh 14:6, Ep 2:18 **10:8** Yeh 34:2-5 **10:11** Yeh 34:23, Mik 5:2

Yaai naadi kaama kuwa domba wodaa yuwa wisintaata
moga ooyaa. Oogi naadi kaama kameno me domba wodaa
pekageeta kaama apa yuwa peeda-paada siyaabuu siyaa.
13 Mee mée to domba wodaa epoo mée taa, domba wodaa
yamunitaa see mée to too yoka domba wodaa daamaa diitoo
taapa see dimii mee taa kemaata moga ooyaa.
14-15 Anii ko domba wodaa munitaa see Mée, daamaa mee.
Nagamee Anii naipi, bedaa Anii miya Nagamee ipi. Mee
mokoo miya Ni me domba yuwa Anii ipi, bedaa domba
yuwa miya Anii naipi. Ni me domba yuwa kaa Anii
yabogaano see naadi ekaato yaekegataayaa.
16 Anii apanaa domba miya agoo. Okoo eto mee kiwita
yiba toono taa. Kuwa miya Anii badaa magaano gaano
pedeo. Ni me mena wuu da okoo daamaa nayiipea. Okoo
ma uduma aatapi taata kaama domba wodaa kutuu ena too
too kaapa, bedaa okoo munitaa see Mée miya ena too too
kaapi.
17 Anii okoo kaa yabogaano see naadi ekaato
yaekegataayaa kemaata Nagamee me naepa kigi. Ni me
dimi noogaa da bedaa masiino see naadi Anii ekaato
yaekegataayaa.*
18 Ni me dimi noogaa da mée ena ma se namasemaayaa,
Anii aii se nabooyaayaa. Ni me gaayaa-gaayaa kuwa kaa too
ekaato yaekegataata mée kaa yabooyaa. Ni me dimi noogaa
da yaekegatagaano mee miya, Anii bedaa masemagaano
mee miya ekea paaya Ni me too koo semaayaa. Ekea paaya
Neataagi me 'Kisee ukuwaai' see naseta mee me Anii ekea
paaya ukuwaapa" see asigi.
19 Kuwa Wa me menaa kuwa me Yahudi bagee bedaa
aawisi-maawisi naadi kutuu wiya wuditaagea.
20 Okoo mée eebaa me wegaano, "Waa paa agoo naadi
taki-takii meanee taaki yoka ikii kaasee kaa Wa me menaa
yayeetaakea naa ya?" see wegagea.
21 Kiya mée noonaa me wegaano, "Taa, Wa me wegayaa
menaa kuwa paa yago bagee me menaa ko taa. Paa
me kaasee emaa digiyoo keta see mée emaa daamaa
yakiyaayaa? Iyo, se maa?" see asegea.

Yahudi bagee me Yesus wisintaata menaa

22 Kuwa kaboo da Yerusalem magaa kaa Yahudi bagee me
ebo naagoo ena, idukaa Ogatamee me ee mee bedaa daamaa

10:14-15 Tit 2:14, Why 5:9 **10:16** Yoh 17:20-21, Ep 2:13-14 * **10:17** Yesus Wa me dimi noogaa da mee bedaa masiipa see menaa mee ko Waa boota mee too se kiya Waa aya andoo peeta kaama Wa me dimi noogaa da bedaa masiipa yoka naadi aseta menaa.

yakiyaata kemaata noowoo see naagoo kega.† Kuwa kaboo
ko gemoo see uwaa.
23 Yesus Waa Ogatamee me ee kaa Salomo see ee bapi
yaato peegee see etaa da taa peetaaka too ko
24 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa Wa paagoo bobetaata kaama
asiino, "Inii dimi abage yoka A me 'Anii Ebo Kristus yoka' see
menaa mee mikee gaayu ko A me mée asiino maadee mani
kaapa naa ya? Eto ko awee da kaa mée asii" see asegea.
25 Yesus me asiino, "Anii kisee menaa kisegee sepa
kiya ikii me mikee nao see dimii nagaano taa. Anii
Neataagi Wa ekaa da ebo ekeasiino see naadi agiyoo
yaukuwanaa segeeka. Kuwa uduma Anii kisee Mée ii see
kinekeeniyaabuu taano see naadi agiyoo yuwa.
26 Kiya ikii ko Ni me domba yuwa se kemaata Anii mikee
nao see dimii nagaano taa.
27 Ni me domba yuwa kuwa Ni me mena wuu da daamaa
nayeegee see. Ani me okoo ipi, bedaa okoo miya Anii
naobeegea.
28 Ani me okoo iminoo miya, iminoo miya kisee too
toowoo siyaa bagee kiyaayaa yoka okoo se pedeo kaatagea.
Okoo Ni me yagaa da kaa kaama mée ena ma se napekagi-
ipea.
29 Neataagi mee, okoo Ni paagoo neeta Mée mee ko Ebo
Wodoo Eboo see Mée yoka Nagamee Wa me yagaa kaa
kaama yapekagiino bagee ena ma taa.
30 Anii ma, Nagamee ma Enaa ko ena too too, ena mee
too" see asigi.
31 Kaagaa ena ma Yahudi bagee yuwa me Waa wogeep-
easiino see naadi oma kamu masegeegea.
32 Oma kamu wugiino see kookea kaboo Wa me asiino,
"Nagamee me naukuwasi naadi daamaa see agiyoo yuwa
esee maamaa eebaa Ani me ikii paagoo kideeyaabuu sepa.
Ikii me kuwa agiyoo ena mee pedeo yoka naadi kaama oma
kamu me nawugiino see kookea mee ko kamee agiyoo naa
ya?" see asigi.
33 Okoo me asiino, "Kuwa daamaa ukuwataa see agiyoo
kuwa kaa se kiya Aa ko mée tomaa ena kiya Aa ekaato
Ogatamee ma ena doodoo see wegage menaa kuwa Wa
me kisee be kemaata oma kamu me kawugitagaanake" see
asegea.

---

† **10:22** Idukaa Ogatamee me ee mee yape bagee me oma takeata kaama pedeo yakiyaata kiya Yahudi bagee me yape bagee yuwa abagaapeata kaama Ogatamee me ee bedaa daamaa yakiyaata. Daamaa yakiyaata kaama kene kabamea naagoo tahun gakata okoo ede kaa ebo naagoo noowoo segee seta.

10:28 Rom 8:35-36 **10:30** Yoh 5:18, 17:11

34 Yesus me asiino, "Ikii me deewoo siyaa menaa yiba
Ogatamee Wa me aseta menaa ena mee ko kisee: 'Ikii ko
Ogatamee mokoo see bagee see kisega' see aseta, see menaa
ebeamaata, se maa?‡
35 Ogatamee me ebeamaata menaa ena ma si yataa
kiyaayaa yoka mikee menaa too. Kisee kemaata kuwa bagee
kuwa Ogatamee mokoo see bagee see yawegata yoka
36 Ani me 'Anii ko Ogatamee Yoopaa yoka' see kisega
menaa kuwa me ikii me pedeo menaa nasegea kuwa kaasee
kaa ya? Nagamee me daamaa Wa too wigintaata kaama
magaa da kaa isiyaata Mée mee kiya ikii me 'Kisee Aa
Ogatamee wisinege' see nasegea.
37 Anii Neataagi me agiyoo kuwa si yaukuwayaabuu
segeeka naaki Anii mikee nao see se nagaai see kisiyaa.
38 Kiya Anii kuwa Wa me agiyoo mikee yaukuwageeka
gaayu ko Ni me menaa kuwa ikii mikee nao see nagaano
dimii taa miya kuwa agiyoo yuwa mikee Ogatamee me too
ukuwaaniyaabuu siyaa agiyoo ii see dimii mee gaai. Ikii
me kuwa agiyoo mikee nao see gaata kaama Nagamee Waa
miya Ni yiba tupi, bedaa Anii miya Wa yiba topa see kuwa
ikii daamaa naipi kaapea, kisee daamaa nanekeeniipea" see
asigi.
39 Kisee asigi naadi okoo me Waa bedaa peneasiino see
kookea kiya peneasiino taa, daba pe-seomigi.
40 Kiyoo kaama Yesus peedoota Yordan uwoo asii yaato,
idukaa Yohanes waa petamanii mée uwo yatukumegee seta
yoo kiyoo peemaata kaama omegeeka too ko
41 mée maamaa eebaa Wa paagoo medaakea. Okoo me
wegaano, "Yohanes wa me dimi nagii-nagii agiyoo ena ma
ukuwaano taa kiya wa me Yesus mee 'Kisee Mée, kisee Mée'
see yawegata menaa kuwa uduma mikee menaa too" see
wegagea.
42 Kuwa kaboo da mée eebaa Yesus mikee nao see gaagea.

11

Lazarus mee boota menaa

1 Kuwa kaboo da mée ena ekaa da ko Lazarus mee Betania
magaa kaa ikiyoo meanee taaki. Wa me ukuyogaa ekea
wiya miya mee magaa kaa toogeekea. Ena mee ekaa da
ko Maria, wabaaba ekaa da ko Marta.
2 Maria mee ko wunu daamaa see uwoo Tuhan badoo
da kaa yakabagekomeeta kaama wa me edooyuu yuwa me

‡ **10:34** "Ikii ko Ogatamee mokoo see bagee" see aseta mee ko idukaa Ogatamee Wa me magaa da kaa ebo tuyaata bagee paagoo aseta menaa. **10:34** Mzm 82:6

daamaa yawidimeta see apii to mee. Paayogaa mee Lazarus
mee ikiyoo meanee taaki naadi kaama
3 ekea me kuwa menaa nadoosi naadi bagee yuwa Yesus
paagoo peeyaagea. Wa paagoo peemaata kaama "Tuhan, A
me epa see mée to waa ikiyoo meanee taaki see kasegea"
see yaasegea.
4 Wa me kuwa menaa yeeta kaama asiino, "Mee ikiyoo
mee ko waa bogaano ikiyoo se kiya Ogatamee Waa ebo, Waa
asii-sege see kuwa mée deeyaasi naadi ikiyoo mee, bedaa
mee ikiyoo kaa kaama Ogatamee Yoopaa miya Waa ebo,
Waa asii-sege see kuwa mée me daamaa diipea" see asigi.
5 Yesus me Marta ma, waebee ma, Lazarus ma kuwa
uduma epa ebo.
6 Lazarus mee meanee taaki see menaa da yeeta kaama
wodoo okoo me ee kaa se peeta Wa me ometaa see yoo kiyoo
bedaa unu wiya omemaayu.
7 Unu wiya omemaata Wa me topenaa see bagee yuwa
paagoo asiino, "Inii bedaa metaki Yudea wee kaa niipooi"
see asigi.
8 Okoo me asiino, "Guru, Yudea wee kaa kiyoo kuwa
Yahudi bagee yuwa me Aa oma kamu me kawogeepeasiino
see koo sepea yoo kiyoo Aa poonake ye?" see asegea.
9 Yesus me asiino, "Egapi yaato ko awee kuwa keno gaasi
ma wiya topa, se maa? Egapi yaato peenaa siyaa bagee
gaayu ko magaa da kaa bagee paagoo wogaamaayaa agoo
da mee me okoo daamaa deepegee naadi kaama badoo da
kaa se kepoto-kapato siyaa.
10 Kiya daatooyiba yaato peenaa siyaa bagee gaayu ko
okoo yiba agoo da taa yoka badoo da kaa kepoto-kapato
siyaa" see asigi.
11 Kuwa aseta kaama bedaa Wa me asiino, "Inii me epa see
mée Lazarus mee toomoo umpi kiya waa anoogeeyaano see
naadi poonaka" see asigi.
12 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Tuhan, waa
toomoo umpi gaayu ko ikiyoo taa kaapi yoka" see asegea.
13 Yesus me "Waa toomoo umpi" see asigi mee ko Lazarus
mee boopi naadi ebea-ebea kiya okoo me 'Waa mikee
toomoo umpi naadi asigi menaa too' see gaagea.
14 Wa me okoo nekeensi naadi awee da kaa asiino,
"Lazarus mee boopi.
15 Ikii me mikee nao see nagaasea naadi Anii pe-diino taa
kuwa daamaa, ede. Eto ko inii wa bootaa da paagoo poono"
see asigi.

11:2 Yoh 12:3 **11:4** Yoh 9:3 **11:9** Yoh 9:4, 12:35, 1Yoh 2:10-11

16 Kisee asigi naadi Tomas mee, Didimus see ekaa miya
weetaa see mée to wa me kuwa topenaa see bagee apa yuwa
asiino, "Mée me Yesus mee wogeepeasiino see koo sepea
magaa kiya inii miya Waa ma epo enaataa bogaakee yoka
niipooi" see asigi.

Yesus me "Anii ko mée aya andoo peeyaabuu taano ma,
mée aya tuyaabuu siwoo taano ma kuwa koo taa see Mée"
see aseta menaa

17 Yesus peedoota mee magaa kaa peemaagi too ko
Lazarus bootaa da ogo maataata kaama unu wui ompea.
18 Betania magaa mee Yerusalem magaa ekaapa see yoo
magaa, kilometer wedo waa naa too see magaa yoka
19 Yerusalem magaa kaa kaama Yahudi bagee mée eebaa
Marta ma, Maria ma ekea me paayogaa mee kaa dimi
gaagaa taakea kuwa taa kisi naadi pe-eetoogeekea.
20 Yesus mee migi see menaa mee Marta yeeta kaama Waa
ma aadee taano see naadi peega. Kiya Maria mee ee kaa
totaaka.
21 Marta waa Yesus paagoo peemaata kaama asiino,
"Tuhan, Aa nakaayoo mée eetope naaki ni paayogaa mee
mee se booyaa.
22 Kiya eto kiipaa miya A me Ogatamee paagoo 'Kisee
naukuwaai, kisee nakiyaai' see asiyaa menaa kuwa Wa me
daamaa kaukuwaaniyaapi see kuwa anii kaipi" see asega.
23 Yesus me asiino, "A paayogaa mee waa aya andoo
poopi" see asigi.
24 Marta me asiino, "Mikee, epeekaa wodopasi naagoo
Ogatamee Wa me mée uduma aya andoo peeyaabuu taatagi
naagoo waa miya epo aya andoo pootagi see kuwa anii ipi"
see asega.
25 Yesus me asiino, "Anii ko mée aya andoo peeyaabuu
taano ma, mée aya tuyaabuu siwoo taano ma kuwa koo taa
see Mée. Anii mikee nao see nagaayaa bagee kuwa okoo
booyaa miya kisee too toowoo taatagea.
26 Kisee toowoo siyaa bagee kuwa Anii mikee nao see
nagaawoo naadi kaama umina se bogaapea. Aa kuwa
menaa kuwa mikee menaa yoka see nagaage ye?" see asigi.
27 "Mikee, Tuhan, Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée
Ebo Kristus, Ogatamee Yoopaa, magaa da kaa meetagi see
wegawoo seta Mée ii see kuwa anii mikee nao see kagaaga"
see asega.
28 Kisee aseta kaama peedoota ee kaa waebee Maria
paagoo mena koogo goeamaaga. "Guru mee amokiyoo
meemaagi. Mena kaawegaanaka see kasigi" see asega.

11:25 Yoh 6:40

29 Maria kuwa menaa yeemaata kaama mani anoogeeta
kaama Yesus paagoo peega.
30 Kuwa kaboo da Yesus Waa mée topea yoo pakaama-
gaano taa, Marta ma ekea aadee sepea yoo tupi.
31 Maria mee peega kaboo da kuwa waa gaagaa taa
kisi naadi eetoomuu taakea bagee yuwa me waa mani
anoogeeta peega kuwa deeta kaama okoo me gaano, 'Ogopa
kiyoo yege magaamoo taano see naadi peega yoka' naadi
obeegea.
32 Maria waa Yesus tupi yoo peemaata Yesus deeta kaama
Wa me badoo da kaa mumo esee-kudiinta kaama asiino,
"Tuhan, Aa nakaayoo mée eetope naaki ni paayogaa mee
mee se booyaa" see asega.
33 Yesus me Maria ma, wa sekaataa mepea bagee yuwa
ma uduma enaataa yegeekea kuwa deeta kaama Waa dimi
boodi, gaagaa ebo.
34 Wa me asiino, "Wa bootaa da kayoo ogo maapea naa
ya?" asigi naaki "Tuhan, Aa pe-diino ke meei" see asegea.
35 Yesus Waa yegeeki.
36 Yahudi bagee me wegaano, "Ikii deeweei. Waa Lazarus
esee epa nao see dimii gaata kaama yegeeki" see asegea.
37 Kiya mée noonaa me asiino, "Waa emaa digiyoo see
mée emaa daamaa yakiyaami kiya kaasee Lazarus waa se
boosi naadi agiyoo yaukuwaano taa naa ya?" see asegea.

Yesus me Lazarus aya andoo peeyaata menaa

38 Yesus Waa bedaa dimi gaagaa ebo kaa peedoota ogo
maapea yoo. Mee ko oma beapa, bedaa kenee to kaa ebo
omaa ena kiyoo takeata topa.
39 Yesus me asiino, "Omaa to mee dogeamaai" asigi. Boopi
mée to wa ukuyogaa mee Marta me asiino, "Tuhan, waa
boota kaama unu wui ompea yoka eto wunu ebo" see asega.
40 Yesus me asiino, "A me Anii mikee nao see nagaayu ko
Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa a me daamaa
diipe see kasiino taa ye?" see asigi.
41 Omaa to dogeamaagea kaboo da Yesus epoo to yaato
deataata kaama asiino, "Neataagi, wae. Ni me kasega
menaa kuwa Aa daamaa nayeege kuwa paamee see kasega.
42 Ni me kasiyaa menaa uduma A me nayeegee see kuwa
Anii kaipi kiya nakaayoo yiinaageeta toomuu taakea bagee
yuwa Anii A me isiyaata Mée to ii see kuwa mikee nao see
nagaasi naadi awee da kaa kasega" see asigi.
43 Kisee aseta kaama ebo menaa-menaa kaa "Lazarus, aa
awee da kaa meanii" see wegataagi naaki
44 boopi mée to awee da kaa meanigi. Wa me yagaa bado
uduma doka ponee me bebenamaata topa, bedaa wa me

ebeyumaa da taa miya doka ena me bebenamaata topa.
Yesus me asiino, "Daamaa peesi yoka yaekegatagaai" see
asigi.

Yesus patamaano see naadi koogo aawegaa seta menaa

45 Yahudi bagee yuwa okoo Maria paagoo eetoogee taano
see naadi mepea bagee mée eebaa kuwa Yesus me ukuwapi-
ukuwapi yuwa deeta kaama Waa mikee nao see gaagea.
46 Kiya mée noonaa me kuwa Wa me ukuwapi-ukuwapi
menaa yuwa doodoota Parisi kaa bagee paagoo pe-asegea.
47 Kisee asegea naadi kaama imam ebo yuwa ma, Parisi
kaa bagee yuwa ma okoo me "Mena pekataa see bagee
uduma meei" see asegea. Uduma meemaagea kaboo da
okoo me asiino, "Yaai, mee Mée mee me dimi nagii-
nagii agiyoo eebaa ukuwanaa segeeki yoka inii maagiyoo
ukuwaapea naa ya?
48 Inii me Waa aii wisintaata kisee daba peenaa,
ukuwanaa siyaagea kepa ko mée uduma Waa mikee nao
see gaapea, bedaa Roma kaa bagee yuwa me Ogatamee me
ee ma, inii tomaa kaa bagee ma mée wegee-wegee taano
see naadi meepea" see aaseekea.*
49 Okoo paagoo mée ena, ekaa da ko Kayapas mee tupi.
Waa ko mee tahun kaa Ebo Imam. Wa me asiino, "Ikii dimi
ewo see bagee yuwa too.
50 Mée ena too too inii mée yabogaakee daamaa, inii
se. Inii tomaa kaa bagee yuwa uduma kisee mée me mée
wegee-wegee naadi kaama inii mée taa kiyaayaa kuwa
pedeo yoka Waa bogaano kuwa daamaa, see kuwa ikii
peenaa ma se nekeenegea" see asigi.
51 Wa me asigi menaa mee ko wa me too dimii kaa menaa
se. Waa ko mee tahun kaa Ebo Imam totaaki yoka Yesus
mee Yahudi tomaa kaa bagee yuwa kaa yabogaapi mee kisee
uwa daaniita ii see menaa kuwa wa me ewo kaa yawegagi.
52 Yesus mee Yahudi tomaa kaa bagee yuwa kaa too
yabogaapi se kiya Ogatamee me yogaa yuwa uduma, uwoo
to, magaa to kaa kiyoo-kiyoo wudidaa seta bagee uduma
okoo enaataa kutumeeii naadi tukuguu ena too too kisi
naadi yabogaapi.
53 See kemaata mee naagoo kaama wodoo kuwa Yahudi
kaa ebo-ebo yuwa me Yesus wugimagaano see naadi menaa
koogo aawegaa siwookea.

---

* **11:48** "Roma kaa bagee yuwa me mée wegee-wegee taapea" see aseta menaa mee ko mée me Yesus Wa too ebo ekeasiyu ko Roma kaa bagee me Waa se, inii too ebo yoka naadi Yahudi bagee yuwa wegee-wegee taapea yaai naadi aseta menaa.

54 Kisee kemaata Yesus Waa kiyoo Yahudi bagee paagoo
awee da kaa peenaa taano taa. Waa peedoota ebo mee maga
ugii da gebo kaa magaa ena ekaa da ko Epraim see magaa
kaa kiyoo peemaata kaama Wa me topenaa see bagee yuwa
ma epo enaataa kiyoo ometaa, totaa.
55 Kuwa kaboo da Yahudi bagee me Paskah noogee see
naagoo ekaapa yoka mée eebaa okoo me magaa kaa kaama
Yerusalem magaa kaa pakadaakea. Naano agiyoo naano
taa kaboo okoo me tuunuu sepea yuwa wetogekumiino
see naadi ukuwaa-ukuwaa kuwa keta ukuwaano see naadi
pakagea.
56 Pakaamaata kaama Yesus abagea. Okoo Ogatamee me
ee kaa yiinaageeta toomuu taaka too aasee taano, "Waa
naano see naadi meepi ye, se meepi ye? Ikii kaasee gaagea?"
see aaseekea.
57 Mee ko miyoo taa imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee
yuwa ma okoo me Yesus peneasiino see naadi mée yuwa
paagoo "Ikii Yesus Waa tupi yoo ipi kiyu ko moga mée asii"
see omaago ma wegakomee sepea kemaata Waa meepi ye
naadi aaseekea.

12

Wunu daamaa uwoo Yesus me badoo da kaa yak-
abagekomeeta menaa
Mat 26:6-13, Mrk 14:3-9

1 Paskah naano taa kaboo unu idibi omemaata bidimea-
goo to naagoo naatagea see naagoo Yesus peedoota Betania
magaa kaa, Lazarus mee, Yesus me boota kaama aya andoo
peeyaami mée wa me toogee see magaa kaa.
2 Peemaata kaama mee ee kaa bagee ede kaa naano
agiyoo yakopegea. Marta waa naano agiyoo yawuditaaka.
Kiyoo notaakea bagee yuwa paagoo Lazarus waa miya tupi.
3 Kuwa kaboo da taa ko Maria waa wunu daamaa see
uwoo, kepe edaano esee ebo see uwoo ekaa da ko narwastu
see uwoo mee masegeeta kaama Yesus me badoo da kaa
daamaa yakabagekomeega. Yakabagekomeeta kaama wa
me edooyuu yuwa me daamaa yawidimega. Mee daamaa
uwoo wunuu da mee ee to uduma peemaaga.
4 Kiya Wa me topenaa see bagee mée ena, Yudas Iskariot
see mée to, Yesus ekegatagaapi mée
5 wa me asiino, "Yaai, kuwa uwoo kuwa pe-doogeeta
kaama ebo kepee ogei me badoo wedo masemaata kaama
daba bagee aii maniino daamaa yoka kaasee kaa kisee
ukuwaano taa ya?" see asigi.
6 Wa me kuwa asigi menaa kuwa ko wa me daba bagee
yuwa epa nao see dimii gaata kaama asigi se kiya waa oma

masetaa see mée kemaata asigi menaa. Mee ko Yesus ma,
Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo epo enaataa kepee
kuwa wa me too eedoonaa see kiya kepe noonaa wa me
koogo oma masegee see kemaata asigi menaa.
7 Kisee asigi naadi Yesus me asiino, "Mee apii mee si
yawegaai. Wa me nakoo sepa agiyoo mee ko Anii ogo
namagaapea naagoo nakoo taapea yuwa kuwa wa me pe-
nekeenta kaama nakoo sepa agiyoo yoka pedeo see si
yawegaai.
8 Daba bagee gaayu ko ikii paagoo kisee too kiiumiwoo,
toowoo taapea kiya Anii ikii ma enaataa eebaa se kiiumiipa
yoka" see asigi.*

*Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Lazarus mee miya wugima-
gaano see naadi koogo aawegaa seta menaa*

9 Kuwa kaboo da taa ko Yahudi bagee mée eebaa Yesus
Waa Betania magaa kaa tupi see menaa mee yeeta kaama
medaakea. Okoo Yesus Wa too diino see naadi se kiya Wa
me boota kaama aya andoo peeyaami mée Lazarus waa
miya diino see naadi megea.
10-11 Lazarus mee aya andoo peepi naadi kaama Yahudi
bagee mée eebaa Yesus mikee nao see gaata kaama Wa
yaato peedaakea. Kuwa me kaama imam ebo yuwa me
Lazarus waa miya wugimagaano see naadi menaa koogo
aawegaakea.

*Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakata menaa
Mat 21:1-11, Mrk 11:1-10, Luk 19:28-38*

12 Tokoma mee da Paskah naano see naadi mepea bagee
yuwa me Yesus Waa Yerusalem magaa kaa pakataaki see
menaa yeegea.
13 Okoo palem see piyaa kagoo yuwa daageeta kaama
Yesus ma aadee taano see naadi Wa paagoo peegea. Aadee
seta kaama okoo me ebo menaa kaa wegaano, "Hosana!
Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka niiyaapaagee
siweei! Israel bagee ebo mée eetotaa see Mée mee
magiyaage!" see wegapegeekea.
14 Yesus mee keledai wodaa peedi ena deemaata kaama
mee wodaa dagii da kaa animaayu, idukaa ebeamaata
menaa ena mee mokoo see see, mee ko kisee:
15 "Ikii Sion magaa kaa bagee se wedaai.
Deeweei, ikii me Eboo mee migi.

---

* **12:8** Yesus me "Daba bagee gaayu ko ikii paagoo kisee too kiiumiwoo, toowoo taapea" see aseta menaa mee ko daba bagee kepe aii maniino gaayu ko ikii me kisee too daamaa maniwoo siyaa kiya Anii bogaano katu yoka Maria me Ni kaa daamaa nakoo sepa agiyoo mee see see eebaa se naukuwaapea yoka naadi aseta menaa. **12:13** Mzm 118:26

Waa keledai wodaa peedi ena dagii da kaa animaata ikii
paagoo migi" see menaa yaebeamaata. *Zak 9:9*
16 Kuwa menaa yuwa uwa daano yaato eto Wa kaa kega
yoka see kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa nekeeniino
taa. Yesus Wa me asii-sege see yoo pakaamaata kaama
wodoo too okoo me mikee, kuwa Wa kaa yaebeamaata
menaa yuwa mée me kisee yaukuwamea ii see kuwa
nekeendaa seta.
17 Yesus me Lazarus mee ogo maata yoo kaama awee
da kaa meanii see aseta kaama wa bootaa da aya andoo
peeyaami naagoo deeta bagee yuwa me kuwa menaa
weganaa segeekea.
18 Mée eebaa kuwa Yesus me kisee dimi nagii-nagii agiyoo
ukuwapi nao see menaa yeeta kaama Waa pe-diino see
naadi peegea.
19 Mée tabaa da Wa paagoo peegea kaboo Parisi kaa bagee
yuwa me aawegaa taano, "Yaai, deeweei, eto ko magaa da
kaa bagee uduma Wa sekaataa too peedaakea nao. Inii me
okoo taamege-taamege, wasege-wasege see agiyoo ena ma
si yaukuwamaayaa" see aawegaakea.

Yunani kaa bagee Yesus ma aadee taano see naadi aseta menaa

20 Ebo see naagoo kemaata kuwa Yerusalem magaa kaa
Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taano see naadi pakagea
bagee kuwa noonaa Yunani kaa bagee.
21 Okoo Pilipus paagoo peegea. Pilipus waa ko Galilea wee
kaa Betsaida magaa kaa mée. Wa paagoo peemaata kaama
okoo me asiino, "Ei, neataagi, inii Yesus ma aadee taano see
yoka" see asegea.
22 Kisee asegea naadi Pilipus peedoota Andreas paagoo
pe-asigi. Pe-aseta kaama ekea paaya peedoota Yesus paagoo
pe-asegea.
23 Yesus me asiino, "Eto ko Mée Yogaa mee asii-sege ebo
ekee see monaa kaa kega.
24 Anii esee mikee kisiino ko: Gandum poo keepaa to
maga yiba eseanta se booyu ko mee keepaa to ena mee too
tuyaa. Kiya mee poo keepaa to booyu ko poo maamaa eebaa
daamaa ekadaa siyaa.†
25 Okoo ekaato okoo me gaayaa-gaayaa dimii kuwa too
obeewoo, umiwoo taano ou see bagee kuwa usiyaato ko
umina bogaatagea. Kiya okoo magaa da kaa umiino, toono

† **12:24** Yesus me "Mee poo keepaa to booyu ko poo maamaa eebaa daamaa ekadaa siyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yunani kaa bagee me Yesus abawookea see see mokoo Wa paagoo medaa naadi mikee nao see gaayaa bagee okoo mée eebaa kedaasi naadi bogaano gaano pedeo naadi ebea-ebea menaa mee. **12:24** 1Kor 15:36

begaa kuwa okoo me gaayaa-gaayaa yuwa be kaa ekaato
ekegatagaa siwoo see bagee kuwa okoo usiyaato ko daamaa
toowoo taatagea, kisee too iminoo miya, iminoo miya.
26 Ni me agiyoo naokagee siyaa bagee yuwa Anii peeyaa
taa uduma Ni sekaataa nameeno gaano pedeo. Ni me tuyaa
yoo kiyoo Ni me agiyoo naokagee siyaa bagee yuwa miya
daamaa epo enaataa niitoopea. Ni me agiyoo naokagee
siyaa bagee kuwa Nagamee me ebo ekeasiipi."‡

Yesus me "Anii bogaata" see aseta menaa

27 "Eto ko Anii dimi mena esee gaagaa ebo. Anii mapea
menaa wegayaa? Neataagi, kuwa yaai-yaai agiyoo nakoo
taapea monaa da mee A me Anii daba nadaagimaayaai, see
kasiyaa ye? Kiya taa, kuwa agiyoo yuwa naukuwasi naadi
Anii meta yoka kuwa kisee se kasiyaa.
28 Neataagi, A ekaa da asii-sege siyaai" see asigi. Kisee
asigi naadi epoo to wodoo kaama mena wuu ena aseeya-
maano ko "Ni ekaa da asii-sege siyaabuu siwooka, bedaa
kisee too asii-sege siyaabuu siwoo taapa" see aseeyamooki.
29 Kiyoo topea bagee yuwa miya mee mena wuu da
yeegea. Okoo me wegaano, "Keemuu yoka" see wegagea.
Kiya mée noonaa me "Taa, malaikat bagee me Waa ma
eewegagi menaa da kuwa" see wegagea.
30 Yesus me okoo asiino, "Mee mena wuu da mee ko Anii
yiino gaano pedeo menaa se kiya ikii yeesea naadi menaa
da mee.
31 Eto ko magaa da kaa mée tomaa wigintagaa siyaa
monaa kaa kega. Eto ko magaa da kaa bagee me eboo mee
Ni me daba, peedi ekeata abagaapeasiino see monaa kaa
kega.
32 Mée me Anii magaa da kaa kaama kisee nayagaataa-
pea kaboo mée se-tomaa, we-tomaa uduma Ni paagoo
miyaabuu taapa" see asigi.
33 Mee Wa me asigi menaa mee ko Waa kisee piya bokoo
to kaa bogaapa see ebea-ebea mee naadi asigi menaa.
34 Kiyoo topea bagee yuwa me asiino, "Inii me deewoo
siyaa menaa yiba mena ena mee ko kisee: 'Ebo Kristus
mee iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee taapi, se
bogaatagi' see menaa ebeamaata yoka A me 'Mée Yogaa mee
kisee yagaataano gaano pedeo' see wegage menaa kuwa
kaasee menaa? Mée Yogaa mee maamee naa ya?" see
asegea.

12:25 Luk 14:26-27, Kis 20:24 ‡ **12:26** "Anii peeyaa taa uduma Ni sekaataa nameeno gaano pedeo" see mee mena nekeeniino yaato ko 'Yesus boota see see anii booyaa miya Wa sekaataa poono gaano pedeo' see kuwa nekeensi naadi menaa. **12:27** Yes 53:4-5, Mat 20:28, Ibr 9:28 **12:31** Yoh 16:11, Kol 2:15, 1Yoh 3:8 **12:34** Yes 9:6, Yeh 37:25, Dan 7:14

35 Yesus me asiino, "Mée paagoo yawogaamaayaa Agoo da
mee ikii paagoo eebaa se kiitoowoo taapi. Agoo da mee ikii
paagoo daamaa wogaamaayaa kaboo da daamaa peenaa
taai. Digiyoo mee ikii kaa miya kitakiiniyaa yoka nekeenii.
Digiyoo yiba peenaa see bagee kuwa okoo poono yoo ewo
kaa amoka peenaa siyaa.
36 Agoo da mee ikii paagoo kiituyaa kaboo ikii miya dimi
mena awee da kaa toogee see yogaa kesea yoka Agoo da
mee mikee nao see gaai" see asigi. Aseta kaama peedoota
mée me se deemaayaa see yoo koogo pe-sekeenigi.

Yahudi bagee yuwa me Yesus mikee gaano taa kuwa kaasee kaa naadi aseta menaa

37 Yahudi bagee yuwa Yesus me kisee nanekeensi naadi
dimi nagii-nagii agiyoo eebaa deegea kiya Waa mikee nao
see dimii mee gaano taa.
38 Okoo me mikee gaano taa kuwa ko idukaa nabi
Yesaya me wegata menaa ena uwa daaga yoo kemaata
ukuwaanega, mee ko kisee:
"Tuhan, inii me kadoota menaa kuwa daamaa eewega-
maage kiya maamee me mikee nao see gaayaa?
Bedaa Tuhan me pesee see agiyoo kuwa maamee me
daamaa deeyaa naa ya?" see wegata. *Yes 53:1*
39 Kisee menaa wegawoo seta kemaata kuwa bagee yuwa
me Yesus mikee nao see dimii mee iyo. Mikee, nabi Yesaya
me okoo kaa yawegata menaa ena ma kisee:
40 "Wa me okoo emaa diino naka see bagee yakiyaata,
okoo dimi menaa da miya eboo yakiyaata.
Kuwa ko okoo emaa me se deesi naadi,
dimi menaa da me se nekeensi naadi,
Ni paagoo se namisi naadi okoo dimi ewo kedaa siyaata.
Kisee taa naaki okoo pedeo kiyaabuu see agiyoo yuwa Ani
me yataa kiyaayaa" see wegata. *Yes 6:10*
41 Kuwa nabi Yesaya me menaa kuwa ko wa me idukaa
kaama Yesus Waa esee ebo, Waa asii-sege see Mée kaatagi
see deeta kaama wegata menaa.
42 Nabi Yesaya me Yahudi bagee yuwa kaa kisee yawegata
kiya Yahudi kaa ebo-ebo yuwa miya okoo mée eebaa Waa
mikee nao see gaagea. Mikee gaagea kiya kisee awee da
kaa se asegea. Parisi kaa bagee me 'Sembahyang ee kaa epo
enaataa se naatooi' see nasiipea yaai naadi Yesus mikee nao
see kuwa koogo dimi yiba too maageekea.
43 Okoo mée me naapaagee taano ou dimii mee ebo,
Ogatamee me naapaagee taano ou see dimii mee peedi

12:35 Yoh 11:9-10, Ep 5:8, 1Tes 5:4-5

naadi kaama Yesus mikee nao see kuwa awee da kaa mée
asiino weda.

Mée tomaa wigintagaatagi yoka see kuwa gaai naadi aseta menaa

44 Yesus me ebo menaa kaa wegaano, "Anii mikee na-
gaayaa bagee kuwa Ani too se kiya Anii naisiyaata Mée Waa
miya mikee gaayaa.
45 Bedaa Anii nadeetaa see bagee kuwa okoo me Anii
naisiyaata Mée mee miya deetaa see.
46 Anii magaa da kaa meta mee ko Anii mikee nagaayaa
bagee kuwa uduma digiyoo yiba se toogee seta okoo paagoo
agoo da daamaa yawogaamagaano see naadi meta.
47 Ni me wegayaa menaa yuwa yeegea kiya daamaa se
peneasiyaa bagee kuwa Ani me okoo si yawigintaayaa. Anii
magaa da kaa bagee yuwa wigintaata kaama pedeo kiyaano
see naadi meta se kiya okoo daba daagimaa peeyaano see
naadi meta.
48 Anii miya nawisintaa, Ni me menaa miya se namasetaa
see bagee kuwa wa too wigintagaatagea. Mikee, wodopasi
naagoo okoo wigintaata pedeo kiyaasi naadi yawegaano
menaa kuwa ko eto Ni me okoo paagoo eewegawooka
menaa kuwa too kaata.
49 Ni me eewegageeka menaa kuwa ko Ni me too wegataa
see menaa se kiya Nagamee, Anii naisiyaata Mée Wa me
'Kisee naasii, kisee nawegaai' see menaa kuwa Ni paagoo
daamaa nase-manee naadi kaama yaweganaa segeeka.
50 Wa me nase-manee see menaa kuwa ko mée kisee too
iminoo miya, iminoo miya tuyaabuu siwoo siyaa menaa,
see kuwa Anii ipi. Kisee kemaata Ni me yawegayaa menaa
kuwa Nagamee me nasegeeki doodoo too yawegageeka" see
asigi.

13

Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa okoo me badoo yuwa uwo yawetogeta menaa

1 Paskah naano taa kaboo Yesus Waa magaa da kaa
omegee, toogee seta yuwa kuwa sikii, bedaa Nagamee
paagoo metaki pakaano monaa kaa kaano see koo taaka
yoka, see kuwa Waa ipi. Waa magaa da kaa bagee paagoo
omegee, toogee seta yuwa uduma Wa me bagee yuwa epa
gaawoo see too, kisee too wodopasi.
2 Daatooyiba yaato Wa me topenaa see bagee yuwa naano
agiyoo notaakea. Yudas Iskariot mee, Simon see mée to me

12:43 Yoh 5:44 **12:45** Yoh 1:18 **12:46** Luk 1:78-79 **12:47** Luk 19:10, 1Tim 1:15

yogaa mee Iblis me Yesus mee yaekegatagaano dimii mee
daa-maneegi.
3 Yesus Waa Nagamee me se-agiyoo, we-agiyoo, se-pesee,
we-pesee uduma Ni kaa naekeata ii see kuwa Waa ipi, bedaa
Anii Ogatamee paagoo kaama eseemaata bedaa Wa paagoo
pakaapa, see kuwa miya Waa ipi.
4 Waa kisee ipi kemaata okoo me naano agiyoo no-
taakea yoo kaama yiinaageeta Wa me togoo dokaa da
beamaata eke, peedi dokaa ena masegeeta yupigapii da taa
baametayu.
5 Uwo wugigeeta kaama otaawee yiba kabageamoo naadi
Wa me topenaa see bagee ena-ena okoo me badoo yuwa
daamaa yawetogetaa, Wa me yupigapii da taa baametaata
dokaa peedii to me daamaa yawonakomeeki.*
6 Kisee okoo me badoo yuwa kaa uwo yawetogedoota
Simon Petrus totaaki yoo peemaayaa naaki "Yaai, Tuhan,
A me ni me badoo yuwa uwo nawetogeanake ye?" see asigi.
7 Yesus me asiino, "Ani me kaukuwataaka agiyoo mee
eto kiipaa aa se nanekeenege, epeekaa too aa daamaa
nanekeeniipe" see asigi.
8 Petrus me asiino, "A me ni me badoo yuwa kaa uwo
peenaa ma se kawetogiyaapa" see asigi.
Yesus me asiino, "Anii uwo se kawetogiyu ko aa Ni yaato
bagee see taa kiyaa" see asigi.
9 Simon Petrus me asiino, "Tuhan, kisee gaayu ko ni me
badoo yuwa kuwa too se kiya ni me yagaa yuwa ma, ni
me mumoo to ma kuwa miya daamaa uwo nawetogeai" see
asigi.
10 Yesus me asiino, "Maa to mee uwo daamaa wetoge-
maata kaama peena-paana naadi badoo da kuwa too uwo
wetogiyaa, maa to wiyaagoo to ma uwo se wetogiyaa. Mee
mokoo miya ikii daamaa kiwetogemaata kaama pedeo taa,
daamaa topea kiya ikii uduma kisee se" see asigi.†
11 Waa yaekegatagaapi mée to Wa me ipi kemaata "Ikii
pedeo taa see kuwa uduma se" see asigi.

13:3 Mat 11:27, 28:18 * **13:5** Yesus me togoo dokaa da beamaata kaama peedi dokaa yupigapii da taa baametayu see mee ko agiyoo yaokagee see bagee yuwa me ukuwaa-ukuwaa kuwa. Bado yawetogeano mee ko okoo me too yaukuwaakee agiyoo, ebo bagee me si yaukuwayaa kiya Yesus me dimi peedi ekeata kaama yaukuwagi. Kisee yaukuwagi kemaata Wa me topenaa see bagee yuwa weda, dimi nagimegea. † **13:10** "Badoo da kuwa too uwo wetogiyaa, maa to wiyaagoo to ma uwo se wetogiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko inii petamanii Yesus mikee gaata kemaata inii Ogatamee ma menaa mée yataa kiyaata kaama Wa me bagee mée kiyaata yoka kuwa miyoo taa pedeo ukuwagee seta yuwa kaagaa ena ma mée si yawetogiyaa, inii me egapii gakata pedeo ukuwagee segee siyaa agiyoo kuwa kaa too mée yawetogegee siyaa naadi ebea-ebea menaa kuwa.

12 Okoo me badoo yuwa yawetogemaata kaama bedaa Wa
me togoo dokaa da maataata kaama naano agiyoo notaakea
yoo Wa me komoo da kaa animaayu. Wa me asiino, "Ani me
kikoo sepa agiyoo mee ikii nekeenegea ye?
13 Anii daamaa kisi-maniinaka, mee ko ikii me Anii 'Guru'
see ekaa naweetaa, 'Tuhan' see ekaa miya nasetaa. Anii
mikee kisee Mée yoka kisee ekaa nasiino miya daamaa.
14 Anii ko ikii me Tuhan, Anii ikii me Guru maa diya ikii
me badoo yuwa kisee uwo kiwetogepa. Kisee kemaata ikii
miya ikii me badoo yuwa daamaa aawetogee siwoo taano
gaano pedeo.
15 Ni me daamaa kikoo sepa agiyoo mee see see ikii me
miya daamaa aaukuwagee siwoosea naadi kideeyaaga.
16 Anii esee mikee kisiino ko: Agiyoo yaokagee see mée
waa ko ebo, wa me eboo mee peedi see kuwa taa. Bedaa
mena yadoonaa see mée waa ko ebo, waa peeyaagi mée
mee peedi see kuwa miya taa.‡
17 Kuwa uduma ikii nekeenta kaama daamaa aaukuwagee
siyu ko ikii ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taapea.
18 Kuwa Ni me kisega menaa kuwa Anii ikii uduma kisega
se. Ikii mée ena-ena Anii kinekeenta kaama kiwiginema
kiya Ogatamee me kapogee kaa menaa ikii mée ena kaa
uwa daasi naadi Anii waa miya wiginema. Mee menaa mee
ko kisee: 'Anii ma enaataa roti naanotaa see mée wa me
Anii nawisintaagi' see ebeamaata menaa mee.
19 Kuwa menaa ukuwaaniino taa kaa kisega. Kuwa menaa
ukuwaaniipa kaboo Ani me 'Anii kisee Mée, kisee Mée'
see kisegeeka menaa kuwa ikii me mikee nao see nagaasea
naadi eto kiipaa kiiwegaga.
20 Anii esee mikee kisiino ko: Ni me menaa nadoonaasi
naadi peeyaata bagee kuwa daamaa badaa maayaa bagee
Anii miya badaa namaayaa mokoo. Bedaa Anii miya
daamaa badaa namaayaa bagee kuwa Anii naisiyaata Mée
Waa miya daamaa badaa maayaa mokoo" see asigi.

Yesus me "Mée ena me naekegatagaapi" see aseta mena
Mat 26:20-25, Mrk 14:18-21, Luk 22:21-23

21 Yesus kuwa menaa asemaata kaama dimi gaagaa ebo.
Waa dimi awee da kaa ekegataata kaama asiino, "Anii esee

13:13 Mat 20:26-28, Luk 22:26-27 ‡ **13:16** "Agiyoo yaokagee see mée waa ko ebo, wa me eboo mee peedi see kuwa taa" see menaa mee ko Yesus Waa ebo maa diya Waa ekaato dimi peedi ekeata kaama apanaa bagee me badoo yuwa yawetogipi. Kisee kemaata Wa me topenaa see bagee kuwa 'Anii ebo yoka apanaa bagee me badoo yuwa yawetogeano be' see dimii mee pedeo see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. **13:18** Mzm 41:10 **13:20** Mat 10:40-42

mikee kisiino ko: Ikii mée ena me Anii naekegatagaapi" see
asigi.
22 Wa me topenaa see bagee yuwa me emaa aawoge-woge
naadi 'Maamee naa ya? Maamee naa ya?' see dimii gaagea.
23 Wa me topenaa see bagee ena, Yesus me esee epa see
mée to waa Yesus geboo da kaa dagi yagaa yaato animaata
totaaki.
24 Simon Petrus me Yesus me mee wegapi mée to mee
maamee naa ya, see kuwa Yesus paagoo naase-maneesi
naadi mumoo to me pe-omeetaagi.
25 Mee Yesus me esee epa see mée to Yesus kaa pe-
gebaanta kaama asiino, "Tuhan, mee maamee naa ya?" see
asigi.
26 Yesus me asiino, "Anii mee roti ponee to mee otaawee
yiba tokoata kaama maniipa mée to mee" see asigi. Aseta
kaama roti ponee to otaawee yiba tokoata kaama Yudas
Iskariot goo-maneegi.
27 Roti ponee to masegeegi, gaayaa naaki taka ena Iblis
wa yiba seemigi. Yesus me Yudas asiino, "A me ukuwaano
see kooke agiyoo mee mani pe-ukuwaai" see asigi.
28 Wa me Yudas asigi menaa mee Waa ma enaataa
animaata agiyoo notaakea bagee apa yuwa me 'Kaasee
menaa wegagi naa ya?' see kuwa okoo nekeeniino taa.
29 Yudas waa ko okoo me kepe ayaabu eedoonaa see
mée yoka okoo noonaa me gaano, 'Yesus me wa paagoo
"Paskah kaa agiyoo mée eeedaagii" see asigi yee, "Daba
bagee paagoo kepe aii manii" see asigi yee' see dimii gaagea.
30 Yudas mee roti ponee to masegeeta kaama kisee ki
peegi. Kuwa kaboo da digiyoo takiinta daatooyiba yaato.

Yesus me gipii see menaa ena ase-maneeta menaa

31 Yudas pe-seomigi kaboo Yesus me asiino, "Eto ko Mée
Yogaa mee Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa mée me diipea,
bedaa Waa doodoo Ogatamee mee ebo, Waa asii-sege see
kuwa miya diipea.§
32 Waa doodoo Ogatamee mee ebo, Waa asii-sege, kisee
Wa me deeyaabuu siyu ko Ogatamee me miya Mée Yogaa
mee ebo, Waa asii-sege, kisee deeyaabuu taapi, kisee mani-
mani mée paagoo deeyaabuu taapi.
33 Ni me yogaa yuwa, wae. Anii ikii paagoo eebaa se
kiiumiipa. Ikii me Anii naabanaa taapea kiya Ani me kuwa
Yahudi bagee yuwa asema menaa kuwa bedaa eto kiipaa

§ **13:31** Yesus doodoo "Ogatamee mee ebo, Waa asii-sege see kuwa miya diipea" see aseta menaa mee ko Ogatamee Yoopaa me mée tomaa yuwa kaa yabogaapi mee me Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege see diipea yoka naadi aseta menaa.
13:31 Yoh 17:1-5, Plp 2:10-12

ikii miya kisiinaka, mee ko: 'Anii poota yoo ikii miya meeno
iyo' see menaa mee.
34 Eto ko Anii gipii see menaa ena kisi-maniinaka, mee ko:
Ikii epa aagaa taai. Ani me ikii epa kigaawooka see see ikii
epa aagaa taano gaano pedeo.
35 Kisee ikii daamaa epa aagaa siyu ko ikii 'Mikee, Wa
me topenaa see bagee yuwa ii' see kuwa mée uduma me
daamaa kinekeeniipea" see asigi.

Yesus me Petrus "Aa Anii ewo poga-poga nataape" see aseta menaa
Mat 26:31-35, Mrk 14:27-31, Luk 22:31-34

36 Simon Petrus me asiino, "Tuhan, Aa kayoo poope?" asigi
naaki Yesus me asiino, "Anii poopa yoo aa eto kiipaa se
naobeemaayaa kiya aa epeekaa too Anii naobeatage" see
asigi.
37 Petrus me asiino, "Tuhan, anii eto kiipaa aa se
kaobeemaayaa see kuwa kaasee kaa ya? Anii ekaato
ekegataata A kaa kabooyaa yoka" see asigi.
38 Yesus me asiino, "A me Ni kaa nabogaano dimii mee
aa mikee agoo ye? Anii esee mikee kasiino ko: Wudikaa
aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape. A me
kisee naekeata kaama ayam ena menaa taapi" see asigi.

14

Yesus me "Neataagi me ee kaa kiyoo umiwoo, toowoo taano yoo maamaa eebaa" see aseta menaa

1 Yesus me asiino, "Ikii dimi se gaagaa taai, Ogatamee kaa
dimi magaai, Ni kaa miya dimi namagaai.
2 Neataagi me ee kaa kiyoo umiwoo, toowoo taano yoo
maamaa eebaa. Anii ikii me umiwoo, toowoo taano yoo
kuwa kiipiipii taano see naadi poopa. Kisee taa naaki Anii
kuwa menaa se kisiyaa.
3 Anii peemaata kaama ikii me umiwoo, toowoo taano
yoo kiipiipii semaata kaama epeekaa bedaa metaki kimeeta.
Ni me toogee yoo kiyoo ikii miya Anii ma epo enaataa
niiumiwoo, toowoosea naadi badaa kimaagiita.
4 Ani me poopa etaa da mee ikii miya ipi" see asigi.
5 Tomas me asiino, "Tuhan, A me poope yoo inii ewo yoka
A me poope etaa da mee inii kaasee ipi kiyaa?" see asigi.
6 Yesus me asiino, "Anii ko etaa da ma, mikee menaa ma,
mée aya tuyaabuu siyaa menaa ma kuwa epoo Mée. Anii
doodoo too Nagamee paagoo peemaayaa, apanaa etaa ena
taa se peemaayaa.

13:34 Yoh 15:12-13, Ep 5:2 **14:1** Yoh 14:27, Plp 4:6-7 **14:6** Yoh 10:9-10, 11:25, Kis 4:12

7 Ikii me Anii esee naipi kegea naaki Neataagi miya ipi
kiyaa. Eto kaama wodoo ikii Waa ipi see bagee, eto ikii
Waa daamaa deegea" see asigi.
8 Pilipus me asiino, "Ei, Tuhan. Nagamee mee inii daamaa
mée deeyaai, mee kaama too sikii, ede kaape" see asigi.
9 Yesus me asiino, "Anii ikii paagoo maamaa eebaa
kiiomegee, toogee sepa kiya Pilipus a me Anii naewo kege
ye? Anii nadeetaa see kiyu ko Nagamee miya deetaa see
yoka A me 'Nagamee mee daamaa mée deeyaai' see kuwa
kaasee menaa nasege naa ya?
10 Anii Nagamee yiba miya eetotaa, bedaa Nagamee Ani
yiba miya naatotaa see kuwa a me mikee nagaano dimii
mee taa ye? Ni me kiiwegataa see menaa kuwa Ni me
menaa too se kiya Nagamee Waa Ani yiba naatotaa see
kemaata Wa me agiyoo Anii yaukuwaaniyaabuu see.
11 Anii Nagamee yiba eetotaa, bedaa Waa Ani yiba
naatotaa see kuwa ikii mikee nao see nagaai. Ikii kisee
mikee see nagaano kana kiyu ko Wa me agiyoo yuwa Ani
me daamaa yaukuwanaa segeeka kuwa me Aa mikee nao
see nagaai.
12 Anii esee mikee kisiino ko: Anii mikee nagaayaa
bagee kuwa Ani me ukuwagee see agiyoo yuwa okoo miya
ukuwaapea. Bedaa kuwa too se kiya Anii Nagamee paagoo
poopa yoka okoo me kuwa asii esee ebo agiyoo miya
ukuwaapea.
13 Anii Wa paagoo peemaata kaama ikii me Ni ekaa
yiba naidimiyaa agiyoo uduma kiukuwaapa. Yogamee me
Nagamee Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa deeyaano see
naadi kiukuwaapa.
14 Ikii me Ani ekaa yiba naidimiyaa agiyoo kuwa uduma
kiukuwaapa."

Roh Kudus mee Nagamee me kiniitagi see aseta menaa

15 "Ikii me Anii naepa kiyu ko Ni me kisiyaa menaa yuwa
ikii me daamaa peneata nadeewoo taapea.
16 Anii Nagamee paagoo mée ma tabogetaa see Mée
apanaa ena manii see kiidimeta kaama ikii kiniitagi. Waa
ikii ma epo enaataa iminoo miya, iminoo miya kisee too
kiiomegee, toogeesi naadi kiniitagi,
17 mee ko mikee menaa yawegataa see Mée Roh mee.
Magaa da kaa iyee-payee agoo see bagee okoo me Waa se
deemaayaa, Waa ewo see bagee yuwa yoka okoo me Waa
masiino naka. Kiya ikii gaayu ko Waa ikii ma epo enaataa

14:9 Yoh 1:18, 12:44-45 **14:13** Yoh 15:7, 1Yoh 5:14 **14:15** Yoh 15:10, 1Yoh 5:2-3

kiitotaa see, bedaa kisee too ikii yiba kiitoogee siwoo taapi
yoka ikii Waa ipi kegea.
18 Anii ikii dimmee yogaa mokoo se kiekeasiipa, Anii
bedaa ikii paagoo metaki kimeepa.
19 Eebaa umiino taa kaa magaa da kaa bagee yuwa me
Anii se nadiipea kiya ikii me bedaa nadiipea. Anii bedaa
aya toopa kemaata ikii miya kisee too toowoo taatagea.
20 Ikii me Anii nadiipea naagoo Anii Neataagi yiba totaaki
ii see kuwa nanekeeniipea, bedaa ikii Ani yiba miya
niitotaa, bedaa Anii miya ikii yiba kiitotaa siyaa ii see kuwa
ikii daamaa nekeeniipea.
21 Ni me asiyaa menaa daamaa peneata naukuwawoo
siyaa bagee kuwa ko Anii naepa see bagee yuwa. Anii naepa
see bagee kuwa Neataagi me daamaa epa kaapi, bedaa Anii
miya okoo epa kaapa, Anii ekaato okoo paagoo daamaa
deeyaabuu taapa" see asigi.
22 Yudas mee, Yudas Iskariot mee se kiya Yudas ena mee
me asiino, "Tuhan, A me Aa ekaato inii paagoo too mée
deeyaabuu taape kiya magaa da kaa bagee apanaa yuwa
paagoo se deeyaabuu taape see kuwa kaasee kaa naa ya?"
see asigi.
23 Yesus me asiino, "Anii naepa kiyaa bagee yuwa Ni
me asiyaa menaa yuwa daamaa peneata naukuwawoo
taapea. Neataagi me okoo epa kaapi, bedaa Waa ma Enaa
okoo paagoo meepe, epo enaataa daamaa eeomegee, toogee
taape.
24 Anii se naepa kiyaa bagee kuwa Ni me menaa se
peneasiyaa. Ikii me nayeeyaa menaa kuwa Ni me menaa
too se kiya Anii naisiyaata Mée Nagamee Wa me menaa
yuwa.
25 Kuwa menaa kuwa Anii eto ikii ma epo enaataa
kiiomegee, toogeeka too kiiwegaga.
26 Kiya Roh Kudus mee, mée ma tabogetaa see Mée mee
Nagamee me Ni ekaa yiba Waa ikii paagoo 'Pooi' see asiitagi.
Roh Wa me menaa kuwa uduma ikii daamaa kitupiwoo
taatagi, bedaa Ani me kiiwegawoo segeeka menaa yuwa
uduma miya Wa me daamaa kinekeeniyaabuu taatagi.
27 Ikii koogo adumeta dimii mee Anii ikii paagoo
kiekeasega, Ni me adumeta dimii mee ikii kineega. Ni me
kineega dimii mee ena, magaa da kaa bagee me aamanee
siyaa mokoo see see se. Ikii dimi se gaagaa taai, ikii se
wedaai.
28 Ni me kiiwegapa menaa ena mee ko kisee: 'Anii
poonaka, bedaa ikii paagoo metaki kimeepa' see menaa mee

14:21 1Yoh 2:4-6, 5:3 **14:26** Yoh 16:13 **14:27** Yoh 16:33, Plp 4:6-7

ikii me nayeegea. Anii Nagamee paagoo poonaka. Waa ko
Ani asii eboo see Mée yoka ikii me Anii naepa kegea naaki
Anii Wa paagoo poonaka see menaa mee kaa ikii ede ma,
ede ma siyaa.
29 Kuwa kisega menaa kuwa uduma ukuwaandaa se-
maata kaama ikii me mikee nao see nagaasea naadi Anii
kuwa menaa eto ukuwaaniino taa kaa kisega.
30 Eto ko magaa da kaa bagee me eboo mee migi yoka
mena eebaa se kiiwegaapa. Waa peedi, pesee taa, nasiyaa
menaa ena ma taa.
31 Ani me Nagamee esee epa ii see kuwa magaa da kaa
bagee me nagaasi naadi Anii Nagamee me nasiyaa menaa
uduma daamaa yaukuwanaa segeeka.
Eto ko anoogeeta poono" see asigi.

15

Yesus mee ko anggur poo onee da ebea-ebea menaa

1 Yesus me wegaano, "Anii ko mikee see anggur poo onee
da, bedaa Neataagi Waa bugi yaataa see Mée.
2 Ani kaa takumiyaa kagoo kuwa poo se ekayaa yuwa
kuwa Wa me daapii siyaa. Poo ekayaa see kagoo yuwa kuwa
poo bedaa maamaa eebaa ekadaasi naadi pedeo kiyaa yuwa
maseepii siyaa.
3 Ikii gaayu ko Ani me kiiwegataa see menaa kuwa me ikii
me pedeo kiyaa yuwa kimaseepeasega.
4 Ikii Anii ma dimii menaa kaa aagadi-maagadi naadi
niitoowoo taai, bedaa Anii miya ikii ma dimi aagadi-
maagadi naadi kiitoowoo taapa. Kagoo da mee onee da kaa
takuuniino taa see gaayu ko wa too poo se ekayaa, daamaa
takuunta kagoo da gaayu too poo daamaa ekadaa siyaa.
Mee mokoo miya ikii Anii ma dimii menaa kaa aagadi-
maagadi naadi se niitoogee siyu ko ikii daamaa poo ena ma
se ekayaayaa.
5 Anii ko anggur poo onee da, ikii ko kago yuwa. Okoo Anii
ma dimii menaa kaa aagadi-maagadi naadi niitoogee, bedaa
Anii okoo ma dimi aagadi-maagadi naadi eetoogee, kisee
aatoo siwoo see bagee kuwa daamaa poo maamaa eebaa
ekadaa siyaa. Ikii Anii ma enaataa taa kiyu ko agiyoo ena
ma se ukuwamaayaa.
6 Okoo Ni kaa se takuuniyaa bagee kuwa okoo poo
se ekayaa kagoo yuwa mokoo yoka tameepii naadi wii
keepeasiyaa. Kisee kagoo kuwa kutumeeii naadi biyaa yiba
tameeyamaata poonooga siyaa.

14:30 Yoh 12:31, 1Yoh 3:8 **15:3** Yoh 17:17 **15:6** Mat 3:10, 7:19

7 Ikii Anii ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ni-
itoogee, bedaa Ni me menaa ikii yiba daamaa kiitoogee,
kisee omegee, toogee siyu ko ikii me Nagamee paagoo
idimiyaa yuwa uduma daamaa kiukuwaaniyaapi.
8 Ikii poo maamaa eebaa daamaa ekadaa siwoo naadi
kaama Neataagi mee ebo ekeasiipea, bedaa mée me ikii
'Mikee Wa me topenaa see bagee yuwa ii' see kuwa kidiipea.
9 Nagamee me Anii naepa kegeeki see see Ani me miya
kisee ikii kiepa kegeeka. Eto ko Ni me epaa mee ma omegee,
toogee taai.
10 Neataagi me nasegee see menaa yuwa Anii daamaa
peneata yaukuwageeka kemaata Anii Wa me epaa mee ma
daamaa omegee, toogeeka. Mee mokoo miya ikii Ni me
kisiyaa menaa yuwa daamaa peneata naukuwagee siyu ko
ikii Ni me epaa mee ma daamaa omegee, toogee taapea.
11 Anii kuwa menaa kisega kuwa ko Ni me ede ma, ede
ma see dimii mee ikii yiba miya agoo kesea naadi kisega,
bedaa ikii me ede ma, ede ma dimii mee maamaa eebaa
kedaa siwoosea naadi kisega.
12 Ni me kisiyaa mena ena mee ko kisee: Ani me epa
kigaataa see mokoo ikii miya epa aagaa taai.
13 Esee epa kaano mee ko mée ena wa me epa see bagee
yuwa kaa yabogaano see naadi waa ekaato ekegatagaakee
mee. Epa kaano mee asii epaa mee ena ma taa.
14 Ikii Ni me kisiyaa menaa yuwa daamaa naukuwagee
siyu ko ikii mikee Ni me epa see bagee yuwa.
15 Ikii ko Ni me agiyoo naokagee see bagee yuwa see ekaa
mee eto kaama wodoo Anii kisee ekaa se kiweapa. Agiyoo
yaokagee see bagee gaayu ko ebo bagee me ukuwayaa,
peeyaa yuwa kuwa ewo. Kiya ikii ko kisee ewo see bagee
mokoo taa. Anii Neataagi me menaa uduma yayeeta kaama
ikii paagoo daamaa keipi kiyaabuu segeeka yoka ikii naipi
see bagee yuwa. Kisee kemaata ikii ko Ni me epa see bagee
yuwa see ekaa mee too Anii kiweega.
16 Ani me ikii kiwiginema, ikii me Anii nawiginemea se.
Anii kiwiginta kaama ikii daamaa poo pe-ekayaabuusea
naadi kisega. Kuwa poo kuwa se taa kaapa, kisee too
daamaa toowoo taapa. Ikii kisee poo kuwa daamaa ekawoo,
toowoo naadi kaama ikii me Nagamee paagoo Ni ekaa yiba
idimiyaa yuwa uduma kiniipi.
17 Ani me kisega menaa mee ko kisee: Ikii epa aagaa taai
see mee."

Yesus me "Mée me ikii kibe kaapea" see aseta menaa

15:7 1Yoh 5:14 **15:9** Yoh 14:21, 1Yoh 2:5 **15:12** Ep 5:2, 1Yoh 4:7-11

18 "Magaa da kaa mée tomaa-tomaa okoo me ikii kibe
kegea gaayu ko Ani keta nabe kemea see kuwa ikii daamaa
nekeenii.
19 Ikii ko magaa da kaa mée tomaa-tomaa okoo me iyee-
payee kaa bagee naaki okoo me ikii inii see see bagee yoka
naadi ikii daamaa kiepa kiyaa. Kiya ikii magaa da kaa mée
tomaa okoo me iyee-payee kaa bagee yuwa se. Anii ikii Ni
yaato kiwiginegeema kemaata okoo me ikii kibe kegea.
20 Ani me kisema menaa ena mee daamaa neke-nekee
taai, mee ko kisee: Agiyoo yaokagee see mée waa ko ebo,
wa me eboo mee peedi see kuwa taa. Mee mokoo miya
magaa da kaa bagee me Anii nawegee-wegee siyaa bagee
kuwa ikii miya kiwegee-wegee taapea.* Bedaa okoo Ni me
menaa yuwa daamaa nayeeyaa bagee kuwa ikii me menaa
yuwa miya daamaa kiyiipea.
21 Kiya Anii naisiyaata Mée mee okoo ewo, bedaa ikii Ni
yaato bagee kemaata kibe kaa kiwegee-wegee taapea.
22 Anii okoo paagoo mena pe-eewegaano taa naaki okoo
kaa pedeo menaa taa kiyaa. Kiya Anii okoo paagoo daamaa
eewegaanaa sepa menaa kuwa okoo me nayiino be kiwookea
kemaata eto ko okoo kaa pedeo menaa agoo. Okoo me
'Wa me menaa kuwa naawegami naaki ni me pedeo yuwa
ekeasiyaa' see menaa kuwa asiino yaato iyo.
23 Anii nabe kiyaa bagee kuwa Neataagi mee miya be
kiyaa.
24 Anii okoo paagoo ukuwagee sepa agiyoo kuwa wa
too, mée me peenaa ma ukuwaano taa see agiyoo yuwa
kiya okoo me kuwa agiyoo nadeeta kaama Anii miya nabe,
Neataagi miya be kegea. Anii okoo paagoo kisee agiyoo
ukuwaaniyaano taa naaki okoo kaa pedeo menaa taa kiyaa.
25 Kiya okoo me deewoo siyaa menaa kuwa kaa ebea-
maata menaa ena uwa daasi naadi ukuwaanega, mee ko
kisee: 'Anii pedeo see agiyoo kuwa ukuwaano taa kiya okoo
aii kisee nabe kegea' see ebeamaata menaa mee.

26 Epeekaa Roh mee, mée ma tabogetaa see Mée mee
Anii Waa ikii paagoo 'Pooi' see kiasiita. Waa ko Nagamee
paagoo kaama mikee menaa esee-yawegataa see Mée. Waa
Nagamee paagoo kaama esedoota ikii paagoo eseemaata
kaama Ni kaa menaa yuwa daamaa nawegaatagi,

15:19 Yoh 17:14-16 * **15:20** "Agiyoo yaokagee see mée waa ko ebo, wa me eboo mee peedi see kuwa taa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus Waa ebo maa diya mée me wegee-wegee segee seta yoka Wa me topenaa see bagee yuwa 'Anii ebo yoka mée me se nawegee-wegee taapea' see dimii mee iyo naadi ebea-ebea menaa mee. **15:20** Mat 10:24-25 **15:25** Mzm 69:5 **15:26** Yoh 16:13-14

27 bedaa ikii me miya kuwa menaa naweganaa taatagea.
Ikii idukaa petamanii kaama eto too kuwa Ni paagoo too
niitoogee see bagee yuwa yoka kuwa menaa naweganaa
taatagea" see asigi.

16

Dimi se makii taai naadi menaa

1 "Anii kuwa kiiwegaga menaa kuwa uduma ikii se
naekeata dimi mena makii taa see kaa toowoosea naadi
kiiwegaga.
2 Epeekaa mée me 'Ikii sembahyang segee see ee kaa inii
ma epo enaataa se niitota pooi' see kisiitagea, bedaa ikii
miya kiwugiitagea kaata. Okoo me ikii kiwugimaata kaama
'Daamaa, Ogatamee me ede kisi naadi yaukuwayaa agiyoo
yoka' see gaatagea.
3 Okoo Nagamee miya ewo, Anii miya naewo see kemaata
kuwa agiyoo yuwa kiukuwaatagea.
4 Epeekaa okoo me kisee agiyoo kiukuwaatagea kaboo ikii
me 'Mikee, kisee kiukuwaatagea see mée eewegami menaa
mee ii' see kuwa ikii me nekeensea naadi eto kisega."

Roh me ukuwayaa agiyoo yuwa kaa menaa

"Anii petamanii kaama ikii ma kiitoogeeka yoka kuwa
mée me kisee kiukuwaatagea see menaa kuwa Anii kisi-
maniino taa.
5 Kiya eto ko Anii naisiyaata Mée paagoo poopa. Anii kisee
kisega kiya ikii me 'Aa kayoo poope naa ya?' see nasiino
bagee taa.
6 Ani me kuwa kisega menaa kuwa me ikii dimi boodi
gaagaa ebo kegea.
7 Kiya Anii esee mikee kisiino ko: Anii poono mee daamaa.
Kisee Anii se peeyu ko mée ma tabogetaa see Mée Roh mee
ikii paagoo se meetagi. Anii peeyu too Waa ikii paagoo pooi
see kiasiita.
8 Waa meemaata kaama mée tomaa-tomaa yuwa okoo
kisee pedeo yago bagee yuwa ii see menaa kuwa Wa me
awee da kaa yakiyaatagi. Bedaa Anii dimi topoo too see
Mée ii see menaa kuwa miya mée paagoo awee da kaa naipi
kiyaatagi. Bedaa Ogatamee me mée tomaa wigintagaa siyaa
menaa kuwa miya Roh me awee da kaa yakiyaatagi.
9 Kuwa ko magaa da kaa bagee okoo me Anii mikee nao
see dimii nagaano taa kemaata okoo pedeo yago bagee yuwa
ii see kuwa Wa me awee da kaa yakiyaatagi.
10 Bedaa Anii Nagamee paagoo poopa kemaata Anii topoo
too see Mée ii see kuwa Wa me mée paagoo awee da kaa

16:2 Kis 26:9-11

naipi kiyaatagi. Anii Wa paagoo peemaata kaama wodoo
ikii me se nadiitagea.
11 Bedaa magaa da kaa bagee okoo me eboo mee
Ogatamee me wigintaata pedeo kiyaagi kemaata Wa me
mée tomaa miya kisee wigintaata ukuwaaniyaatagi ii see
kuwa Roh me okoo awee da kaa ipi kiyaabuu taatagi, see
kuwa.
12 Anii apanaa menaa maamaa eebaa kiiwegaano dimii
agoo kiya eto kiipaa ikii masemagaano kana kegea.
13 Kiya epeekaa mikee menaa yawegataa see Mée Roh
mee meemaata kaama ikii mikee menaa uduma ipi see
etaawee kiipootagi. Wa me dimi kaa menaa too kiiwe-
gaatagi se kiya Wa me yeetaa see menaa kuwa too ikii
kiiwegaatagi, epeekaa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa miya
daamaa kisi-manee taatagi.
14 Wa me Anii ebo, Anii asii-sege nasiyaano see naadi Ni
me menaa kuwa yeedoota kaama ikii paagoo kisi-manee
taatagi.
15 Nagamee me agiyoo kuwa uduma Anii miya epoo Mée
kemaata Ni me menaa kuwa Roh me yeeta kaama kisi-
manee taatagi see kisega."

Dimi boodi, gaagaa mee keta deemaata kaama ede see dimii kedaa taapa see aseta menaa

16 "Peenaa eebaa toono taa kaboo ikii me Anii se nadiipea
kiya bedaa wiyaagoo eebaa umiino taa kaboo Anii nadiipea"
see asigi.*
17 Wa me topenaa see bagee noonaa me aawegaa taano,
"Kuwa kaasee menaa? Wa me 'Peenaa eebaa toono taa
kaboo ikii me Anii se nadiipea kiya bedaa wiyaagoo eebaa
umiino taa kaboo Anii nadiipea' see menaa mee ma, bedaa
Wa me 'Anii Nagamee paagoo poono see yoka' see menaa
mee miya kaasee menaa?" see aawegaakea.
18 Bedaa okoo me "Wa me 'Eebaa toono taa kaboo' see
mee kaasee menaa? Inii Wa me mée eewegagi menaa kuwa
nekeeniino kana" see aaseekea.
19 Yesus me okoo kuwa menaa kuwa kaasee naadi nasedee
taanakea see kuwa Waa nekeenta kaama okoo asiino, "Ani
me 'Peenaa eebaa toono taa kaboo ikii me Anii se nadiipea
kiya bedaa wiyaagoo eebaa umiino taa kaboo Anii nadiipea'
see kisega menaa mee ikii me kaasee menaa naadi kaama
aawegaakea ye?

16:11 Kol 2:15, 1Yoh 3:8 * **16:16** Yesus me "Peenaa eebaa toono taa kaboo ikii se nadiipea" see menaa mee ko tokoma mee da Anii boomaata kaama ikii me se nadiipea kiya eebaa umiino taa kaboo Anii aya andoo peeta kaama ikii me nadiipea yoka naadi aseta menaa.

20 Anii esee mikee kisiino ko: Ikii yege ma, yii-yii ma
taatagea kiya magaa da kaa bagee okoo ede ma, ede ma
taatagea.† Ikii mikee dimi boodi kaatagea kiya ikii me dimi
gaagaa taapea kuwa sikiinta kaama wodoo ede ma, ede ma
dimii mee ebo kedaa taata.
21 Yoga kabayaa kuwa ko yoga kabaano see kaboo apii
to boodi ebo abaayaa. Kiya yoga kabamaata kaama wodoo
wa me boodi abaapa dimii mee ekeata yogaa to daamaa
kabamaaga nao naadi ede ma, ede ma siyaa.
22 Mee mokoo miya eto kiipaa ikii dimi boodi gaagaa
taakea kiya Anii bedaa ikii kidiita yoka mee naagoo ikii ede
ma, ede ma taatagea. Kuwa ikii me ede ma, ede ma taatagea
kuwa mée ena ma se sikiiniyaayaa.
23 Mee naagoo ko ikii me naapaadee see menaa kuwa
ena ma taa kaata. Anii esee mikee kisiino ko: Ikii me Ni
ekaa yiba Nagamee paagoo idimiyaa yuwa uduma Wa me
kiniitagi.
24 Idukaa kaama eto too ikii Ni ekaa yiba idimaano taa.
Ikii me ede see dimii mee esee eebaa kedaasea yoka daamaa
idimegee taai, ikii daamaa masiipea.

25 Kuwa menaa kuwa Anii ebea-ebea see menaa kaa
kiiwegaga kiya epeekaa kisee taa. Ikii Nagamee daamaa
nekeeniino menaa kuwa Anii awee da kaa kisi-manee taapa
yoka Anii ebea-ebea menaa kaa se kiiwegaapa.
26 Mee naagoo ikii Ni ekaa yiba idimegee taatagea. Ikii me
idimiyaa menaa kuwa Ani me Nagamee paagoo kiasiipa see
kisega se.
27 Nagamee Wa me miya ikii esee kiepa kigi yoka se
kiasiipa. Ikii me Anii naepa kegea, bedaa Anii mikee
Ogatamee paagoo kaama meta ii see kuwa ikii me mikee
nagaagea kemaata Wa me kiepa kigi.
28 Anii Nagamee paagoo kaama magaa da kaa meta, bedaa
Anii magaa da kaa kaama Nagamee paagoo poopa" see asigi.

29 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Eto ko
Aa kanekeeniino awee see menaa kaa A me daamaa mée
eewegataake, ebea-ebea menaa kaa se.
30 Aa se-menaa, we-menaa kuwa uduma ipi too, bedaa
mée me kaapaadee taanakea menaa yuwa kasiino taa
kaboo miya A me ipi too see kuwa inii eto kanekeenege.
Kuwa me kemaata Aa Ogatamee paagoo kaama meta see
kuwa inii mikee nao see kagaage" see asegea.

31 Yesus me asiino, "Ikii eto Anii mikee nagaagea ye?

---

† **16:20** "Magaa da kaa bagee ede ma, ede ma taatagea" see menaa mee ko Yesus boogi naadi ede kaatagea see menaa mee. **16:23** Yoh 14:13-14, 15:7, 1Yoh 5:14

32 Kiya daamaa yii: Eebaa umiino taa kaa mée me ikii
peeda-paada kisiyaapea. Mikee, eebaa umiino taa kaa se
kiya eto ukuwaaniinaka. Ikii mée gakata ikii me ee kaa
peedaa naadi Ani too naekeasiipea. Kisee naekeasiipea kiya
Nagamee Ni paagoo naatupi yoka Ani too toopa se.
33 Ani me kiiwegataaka menaa kuwa ko ikii Anii ma dimi
aagadi-maagadi naadi koogo adumeta dimii mee ikii miya
masesea naadi kiiwegaga. Ikii magaa da kaa omegee, toogee
taapea kaboo yaai-yaai, gaagaa ebo see agiyoo agoo kedaa
taapa kiya magaa da kaa se-pesee, we-pesee uduma Ani me
daba, peedi yaekeasega yoka se wedaai, dimi pesee kaai"
see asigi.

17

Yesus me Wa sekaataa bagee yuwa kaa sembahyang yaaseta menaa

1 Yesus kuwa menaa wegataata kaama epoo to yaato
deataata aseta menaa ko "Neataagi, wae. Eto ko monaa da
kaa kega. Aa ebo, Aa asii-sege see kuwa Ayoopaa me mée
paagoo daamaa kadeeyaabuusi yoka Ayoopaa mee ebo, Waa
asii-sege see kuwa daamaa deeyaabuu taai.*
2 A me Yogamee paagoo manta bagee kuwa uduma Wa
me okoo iminoo miya, iminoo miya kisee too tuyaabuu
siwoosi naadi A me Yogamee ebo ekeasege, magaa da kaa
mée tomaa-tomaa uduma Wa too Ebo Wodoo Eboo see Mée
kiyaage.
3 Mée iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee siwoo
siyaa mee ko kisee: Aa ko mikee A too Eboo Ogatamee mee
see kuwa okoo me kaipi, bedaa A me isiyaata Mée Yesus
Kristus Waa miya ipi, kisee bagee kuwa kisee too toogee
siwoo siyaa.
4 A me naukuwase naadi naseta menaa kuwa uduma
sikii, Anii daamaa kaukuwataaga yoka Aa ebo, Aa asii-sege
see kuwa Anii kisee magaa da kaa mée paagoo daamaa
kadeeyaabuu senaa segee sepa.
5 Neataagi, eto ko A me Anii A paagoo ebo naekeasii.
Idukaa uwoo to, magaa to uduma ogaatagaano taa miyoo
Anii A paagoo kaatoogee naadi kaama Enaa ebo, Enaa asii-
sege see kuwa see see bedaa eto miya kisee nakiyaai.
6 A me mée tomaa-tomaa yuwa yupii kaama wigintaata
neeta bagee kuwa Anii okoo paagoo Aa daamaa kaipi

16:32 Mat 26:31 **16:33** Yoh 12:31, 1Yoh 3:8 * **17:1** "Eto ko monaa da kaa kega" see menaa mee ko Yesus Waa boota kaama aya andoo poopi monaa kaa kega see menaa mee. Wa me kisee ukuwaapi kuwa ko Nagamee ma, Yogamee ma, Ekea paaya ebo, Ekea paaya asii-sege see kuwa nekeensi naadi agiyoo kuwa. **17:2** Mat 28:18, Yoh 6:39-40 **17:4** Yoh 1:1

kiyaabuu segee sepa. Okoo A me bagee yuwa, A me okoo
kuwa Anii neeta. Okoo A me menaa daamaa peneasegea.
7 A me neeta agiyoo kuwa uduma okoo me 'Mikee, Wa
paagoo uduma manta ii' see menaa kuwa ipi kegea.
8 A me naseta menaa kuwa bedaa Anii okoo miya ase-
manee sepa. Kuwa menaa okoo daamaa masemaagea.
Okoo me Anii mikee A paagoo kaama meta ii, bedaa A me
mikee naisiyaata ii see kuwa miya nanekeenegea.
9 Anii okoo kaa sembahyang yataaka. Anii magaa da kaa
mée tomaa-tomaa uduma kaa sembahyang yataaka se kiya
A me neeta bagee kuwa okoo A me bagee yoka okoo kaa too
sembahyang yataaka.
10 Anii nekee kuwa uduma Aa nekee, bedaa Aa nekee
kuwa uduma Anii nekee. Kuwa A me neeta bagee yuwa
doodoo Anii ebo, Anii asii-sege see kuwa mée deeyaabuu
segeekea.
11 Eto ko Anii A paagoo meeno see kooka yoka magaa da
kaa se toopa kiya A me neeta bagee kuwa okoo magaa da
kaa omegee, toogee taapea. Neataagi, pedeo ena ma taa see
Mée, A me pesee see ekaa da mee, A me Anii neeta ekaa
da mee me okoo daamaa deewoo taai. Aa ma Enaa ena
dimii, ena menaa segee siwoo siyaa see see mokoo okoo
miya kisee ena dimii, ena menaa segee siwoosi yoka okoo
daamaa deewoo taai.
12 Anii okoo ma epo eetoogee siyaa kuwa uduma A me
Anii neeta ekaa da mee, esee pesee see ekaa mee me Ani
me okoo daamaa kadeewoo naadi kaama egata bagee taa,
pedeo kaatagi mée wa too. Idukaa ebeamaata menaa ena
wa kaa uwa daaga kemaata egagi.
13 Eto ko Anii A paagoo meeno see kooka. Kuwa
wegataaka menaa kuwa Anii magaa da kaa topa kaboo da
wegataaka. Ni me ede ma, ede ma see dimii mee okoo yiba
miya esee eebaa kedaasi naadi wegaga.
14 Anii A me menaa yuwa okoo manegeeka kemaata
magaa da kaa bagee me okoo be kegea. Anii magaa da kaa
iyee-payee taa see Mée. Mee mokoo okoo miya magaa da
kaa iyee-payee taa see bagee kemaata mée tomaa yuwa me
okoo be kegea.
15 Okoo magaa da kaa kaama badaa maagii see kasega se
kiya okoo pedeo yago mée Iblis mee A me yataamegeese
naadi kasega.
16 Anii magaa da kaa iyee-payee taa see Mée. Mee mokoo
okoo miya magaa da kaa iyee-payee taa see bagee.
17 Kisee iyee kuwa okoo taa kisi yoka A me mikee menaa

17:12 Mzm 41:10 **17:14** Yoh 15:18-19 **17:15** Luk 22:31-32

too okoo yiba yamaatagaa siwoo naadi okoo daamaa wa too
wigintagaai. A me menaa mee ko mikee menaa.
18 A me Anii magaa da kaa pooi see naseta see see mokoo
Ani me miya okoo kisee magaa da kaa kiyoo-kiyoo pooi see
asetaa see.
19 Okoo miya A paagoo kaekegataata kaama mikee menaa
doodoo kuwa pedeo iyee-payee wigintagaa siwoosi naadi
Anii miya okoo kaa kisee ekaato A paagoo kaekegataaga.
20 Anii okoo kaa too sembahyang yataaka se kiya okoo
mena weganaa naadi kaama Anii mikee nao see nagaatagea
bagee yuwa kaa miya sembahyang yataaka.
21 Neataagi, Aa miya Ani yiba epo naatoogeeke, bedaa Anii
miya A yiba epo kaatoogeeka, kuwa mokoo okoo uduma
daamaa ena dimii, ena menaa kaa kisi naadi sembahyang
yataaka, bedaa okoo Enaa yiba mée eetoowookea kemaata
magaa da kaa bagee me 'Mikee, Ogatamee me Waa isiyaata
ii' see kuwa nekeensi naadi Anii okoo kaa miya sembahyang
yataaka.
22 Anii ebo, Anii asii-sege see nadeesi naadi A me kisee
naekeata. Mee see see mokoo okoo miya ebo, okoo asii-sege
see deesi naadi Ani me okoo kisee yaekeasega. Aa ma Enaa
ena dimii, ena menaa kaa too toowoo see mokoo okoo miya
ena dimii, ena menaa kaa too toowoosi naadi Anii kisee
okoo yaekeasega.
23 Anii okoo yiba epo eetoogeeka, bedaa Aa miya Ani yiba
epo naatoogeeke, kisee too toogee siwoo naadi kaama okoo
miya esee mikee ena dimii, ena menaa kaa too kaapea.
Kisee okoo ena dimii, ena menaa kaa too toowoo naadi
kaama magaa da kaa bagee me 'Mikee, Ogatamee me Waa
isiyaata ii' see kuwa nekeeniipea, bedaa A me Anii naepa
kegee segeeke mokoo A me bagee kuwa miya A me epa
kegee segeeke ii see kuwa miya mée me Aa kanekeeniipea.
24 Neataagi, wae. A me neeta bagee yuwa okoo Ni me
tuyaa yoo okoo miya kiyoo niitoowoo siyaa kuwa Anii ede.
Uwoo to, magaa to ogaatagaano taa miyoo A me naepa kaa
Anii ebo, Anii asii-sege nakiyaata. Okoo miya kisee nadeesi
naadi niitoono kuwa daamaa, ede.
25 Neataagi, dimi topoo too see Mée wae, magaa da
kaa bagee kuwa okoo me Aa kaewo kegea kiya Anii Aa
kaipi, bedaa A me neeta bagee yuwa okoo me Anii mikee
Ogatamee me Waa isiyaata ii see kuwa miya ipi kegea.
26 Aa kisee ekaa, Aa kisee Mée see kuwa Anii okoo paagoo
daamaa ipi kakiyaabuu segeeka, bedaa kisee too kaasegee
taapa. A me Anii naepa dimii mee okoo yiba miya toowoo,
bedaa Anii okoo yiba epo eetoowoo, kisee kiyaano see naadi

17:17 Yoh 15:3 **17:20** Ep 4:3-6

Ani me okoo paagoo Aa daamaa ipi kakiyaabuu segee taapa" see kuwa Wa me okoo kaa sembahyang menaa yuwa.

18

Yesus mee peneata menaa
Mat 26:47-56, Mrk 14:43-50, Luk 22:47-53

1 Yesus me kisee sembahyang semaata Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo peedoota Kidron uwoo debaa asii yaato peemaata kaama kiyoo bugi ena agoo naadi kitaa peegea.

2 Mee bugii da kaa kiyoo ko Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma kaagaa eebaa epo enaataa toogee segee see yoo kemaata Yudas mee, Yesus yaekegatagaapi mée waa miya ipi.

3 Yudas waa ipi kemaata mée noonaa kiyoo badaa maadoota eepeegi. Kuwa bagee kuwa ko noonaa Roma kaa okaa yago bagee, noonaa Ogatamee me ee yadiitoo taa see bagee. Okoo ko ebo imam bagee ma, Parisi kaa bagee ma okoo me peeyaagea bagee yuwa. Okoo peto ma, biyaa ma, mée patamaano see naadi agiyoo miya doopea.

4 Yesus me Wa kaa ukuwaaniipa agiyoo kuwa uduma ipi kemaata peedoota okoo paagoo "Ikii maamee abanaakea naa ya?" asigi naaki

5 "Yesus, Nazaret magaa kaa Mée mee" see asegea. "Mee gaayu ko Anii yoka" see asigi. Yesus yaekegataagi mée Yudas mee okoo ma enaataa tupi.

6 Wa me "Mee Anii yoka" see asigi naaki okoo kisee metaki peanta kaama magaa da kaa mogoata eseanegea.

7 Bedaa Yesus me egaa ena ma "Ikii maamee abanaakea naa ya?" asigi naaki "Yesus, Nazaret magaa kaa Mée mee" see asegea.

8 Yesus me asiino, "Mee ko Anii yoka see kisega yoka ikii me Ni too naabanaakea gaayu ko kuwa Nii ma bagee kuwa daba napeeyaai" see asigi.

9 Wa me okoo "Daba napeeyaai" see asigi menaa mee ko Wa me yumakaa sembahyang kaa asigi menaa ena mee uwa daasi naadi asigi, mee ko "A me neeta bagee kuwa Ani me kadeewoo naadi egata bagee ena ma taa" see menaa mee uwa daaga yoo.

10 Kuwa kaboo da Simon Petrus waa pose ena agoo yoka masegeeta mée waa ena kaa dagi yagaa yaato apa kamuu da yadaakomeegi, Ebo Imam wa me agiyoo yaokagee see mée, ekaa da ko Malkus.

18:9 Yoh 17:12

11 Yesus me Petrus asiino, "A me posee da doko yiba koogo
awetagaai. Nagamee me boodi abaakee uwoo otaawee da
neegi mokoo yoka Anii naano, daa ye?" see asigi.

Yesus mee Anas paagoo eepeeta menaa

12 Kiyoo kaama kuwa okaa yago bagee tabaa da ma, okoo
me eboo ma, bedaa kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me
peeyaabuu sepea bagee yuwa ma okoo me Yesus pe-peneata
kaama one gadimegea.
13 One gadimetaata kaama Anas see mée to wa paagoo
keta eepeegea.* Anas mee wayoopane Kayapas me goeta.
Kayapas waa mee tahun yiba Ebo Imam eetotaaki.
14 Kayapas mee ko miyoo taa wa me Yahudi kaa ebo-ebo
yuwa paagoo gaamaasi naadi menaa ena asimi, mee ko
kisee: "Inii tomaa kaa bagee yuwa uduma kisee mée me
pedeo mée kiyaabuu taapea naadi kaama Mée ena too too
mée yabogaakee mee too daamaa, koosi" see asimi mée to
mee.

Petrus me Yesus ewo poga-poga seta menaa
Mat 26:69-70, Mrk 14:66-68, Luk 22:55-57

15 Yesus mee Anas paagoo eepeegea kaboo Simon Petrus
ma, apanaa topenaa see mée ena ma obeegea. Mee topenaa
see mée to mee Ebo Imam me waa ipi kemaata Yesus mee
Ebo Imam me ee kiwitaa to yiba eeseemegea kaboo waa
miya Yesus ma epo seemigi
16 kiya Petrus waa yoo da kaa kiwita kenee to kaa totaaki.
Mee topenaa see mée ena mee, Ebo Imam me ipi see mée
waa bedaa esedoota kiwita kenee to kaa kiyoo yadiitoo taa
see apii to paagoo mena yaasigi naaki Petrus miya "Daamaa
meei" asega naadi badaa maageegi.
17 Badaa maageegi kaboo mee kiwita kenee to kaa
yadiitoo taa see apii to me Petrus asiino, "Aa miya mee Mée
to Wa me topenaa see mée ena, se maa?" asega naaki "Taa"
asigi.
18 Kiwita kenee to yiba seemeta kaama agiyoo yaokagee
see bagee ma, yadiitoo taa see bagee ma kiyoo yiinaageeta
toomuu taakea. Okoo okomoo yuwa moometaata kaama
biyaa dee da kaa kiyoo yabi kiitaakea. Petrus waa miya
okoo ma enaataa yiinaageeta yabi kiitaaki.

Anas me Yesus apaadee seta menaa
Mat 26:59-66, Mrk 14:55-64, Luk 22:66-71

18:11 Mat 20:22 * **18:13** Anas see mée to wa paagoo keta eepeegea mee ko Anas waa miya ebo, waa miyoo taa Ebo Imam keta yoka wa paagoo Yesus eepeegea. **18:14** Yoh 11:49-50

19 Kuwa kaboo da taa ko Ebo Imam me Yesus paagoo A me topenaa see bagee kuwa maamee, maamee, bedaa A me topenaa see menaa kuwa miya kaasee menaa, kaasee menaa, kisee apaadee taaki.
20 Kisee mena apaadee naadi kaama Yesus me asiino, "Ni me menaa kuwa uduma Ani me mée uduma paagoo awee da kaa eewegageeka. Ogatamee me ee kaa miya, sembahyang segee see ee kaa miya, Yahudi bagee uduma okoo me kutumeeii taa see yoo kiyoo Anii kisee too awee da kaa mée topegee siwooka. Anii mée paagoo kaama boonemaayu see menaa ena ma taa.
21 See kemaata aa kaasee kaa kisee menaa kuwa naa-paadee taake naa ya? Ni me weganaa seta menaa yeeta bagee kuwa okoo paagoo too apaadee taano, daa ye?" see asigi.
22 Kiyoo yadiitoo taa see bagee ena Yesus geboo da kaa tupi. Yesus kuwa menaa asigi yoka naadi Wa me ebeyumaa da kaa yagaa kopaa tokoata kaama asiino, "Mee mée mee ko Ebo Imam yoka wa me mena kaapaadeeki naaki A me kisee omaago ma menaa asiyaa ye?" see asigi.
23 Yesus me waa asiino, "Anii pedeo menaa ena wegayu ko mee menaa mee pedeo yoka see nasii. Kiya Anii mikee menaa too wegayu ko kaasee kaa yagaa kopaa natokoasege?" see asigi.
24 Kiyoo kaama Anas me Yesus kaa gadimetaata onee da mee si yaekegataata Ebo Imam Kayapas paagoo "Eepooi" see asigi.

Kaagaa wiya ma Petrus me Yesus ewo poga-poga seta menaa
Mat 26:71-75, Mrk 14:69-72, Luk 22:58-62

25 Kuwa kaboo da taa Simon Petrus waa biyaa geboo da kaa yiinaageeta yabi kiitaaki. Kiyoo mée waa ena me asiino, "Aa miya Wa me topenaa see mée ena, se maa?" asigi naaki "Taa" asigi.
26 Kiyoo kaama Ebo Imam me agiyoo yaokagee see mée ena, Petrus wa me apa kamuu da yadaakomeegi mée to mee waa ma ena tomaa see mée to me Petrus asiino, "Apee yumakaa bugii da kaa aa Waa ma epo toomuu taa sepea see kuwa kadeepa, se maa?" asigi naaki
27 bedaa wa me "Taa, kisee anii ewo" see asigi. Kisee asigi naaki taka ena ayam menaaki.

Yesus mee Gubernur Pilatus paagoo eepeeta menaa
Mat 27:1-2,11-14, Mrk 15:1-5, Luk 23:1-5

28 Esee pedeo komaa da Yesus mee Kayapas me ee kaa kaama badaa maadoota Gubernur me ee kaa eepeegea.

Kuwa Yahudi bagee yuwa me apanaa tomaa kaa bagee me ee kaa seemaano ko tuunuu siyaa agiyoo yoka Paskah Naagoo daba naano see naadi okoo Gubernur me ee yiba seemaano taa.
29 Kisee kemaata Pilatus mee peedoota yoo da kaa okoo paagoo asiino, "Mee Mée mee Wa kaa mapea menaa agoo naadi eemegea naa ya?" see asigi.

30 Okoo me asiino, "Mee Mée mee Wa kaa pedeo menaa taa naaki a paagoo se kaekeasiyaa" see asegea.

31 Pilatus me asiino, "Ikii me deewoo siyaa menaa kaa ikii me too hukuman manii" see asigi kiya Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Inii me kisee mée ena ma wugimagaai see menaa kuwa ikii me inii kaa mée yaekeasiino taa naadi eemege" see asegea.
32 Kisee asegea naadi Yesus Wa me miyoo taa "Anii kisee bogaapa, mée me kisee nawugiipea" see wegami menaa mee uwa daasi naadi asegea menaa.†
33 Pilatus mee wa me ee yiba seemeta kaama Yesus mena ugigi. Wa me Yesus asiino, "Aa ko Yahudi bagee me Eboo ye?" asigi naaki
34 Yesus me asiino, "A me kisee nanekeenta kaama nasege ye, apanaa bagee me naa kasegea ye?" see asigi.

35 Pilatus me asiino, "Anii Yahudi bagee se yoka ewo kaa kasega, se maa? Imam ebo yuwa ma, Aa ma tomaa kaa bagee yuwa apanaa yuwa ma okoo me too ni paagoo Aa kaekegataagea kuwa. Aa maagiyoo ukuwape naa ya?" see asigi.

36 Yesus me asiino, "Ani me ebo mée eetuyaa mee ko ena, magaa da kaa bagee me ebo tuyaa kuwa see see se. Anii magaa da kaa ebo tookee mée naaki Ni yaato bagee me Ni kaa yape namasiyaa, Anii Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo naekegatagaano be kaa kuwa bagee yuwa ma yape eetaa siyaa. Kiya Ni yaato bagee me kisee yape se namasiyaa yoka Ani me ebo mée eetuyaa mee ena" see asigi.

37 Pilatus me asiino, "A me wegage menaa kuwa me Aa ebo tookee mée ena ye?" asigi naaki Yesus me asiino, "A me 'Aa ko ebo tookee mée' see nasege. Anii mikee menaa daamaa mée paagoo eeweganaa taano see naadi magaa da kaa eseemaata nakabata. Mikee menaa too peneasiyaa

---

† **18:32** Yesus me miyoo taa "Anii kisee bogaapa" see wegami menaa mee ko "Anii magaa da kaa kaama kisee nayagaataapea" see menaa mee. Yahudi bagee me mée boosi naadi hukuman maniino mee ko Roma kaa bagee me okoo kaa yaekeasiino taa, Roma kaa bagee me too ukuwamaayaa. Okoo me mée booyaano see gaayu ko piya bokoo kaa wugiyaa naadi Yesus me wegata menaa da uwa daasi naadi asegea menaa. **18:32** Yoh 3:14, 12:32 **18:36** Mat 26:52-53

bagee kuwa uduma Ni me menaa daamaa nayiino too" see asigi.
38 Pilatus me asiino, "Mikee menaa mee kaasee menaa naa ya?" see asigi.

"Yesus mee wugimagaai" see wegata menaa
Mat 27:15-31, Mrk 15:6-20, Luk 23:13-25

Pilatus me kisee aseta kaama waa bedaa peedoota yoo da kaa kuwa Yahudi bagee paagoo asiino, "Anii Wa kaa pedeo menaa ena ma, ena ma agoo see kuwa yadiino taa.
39 Kiya ikii me too nasii. Mee ko anii tahun gakata Paskah Naagoo digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee mée ena mee daba mée yapeeyaai see nasegeekea. Eto mee tahun yiba ikii Yahudi bagee me Eboo Yesus mee daba kipeeyaa ye?" asigi naaki
40 okoo me omaago ma asiino, "Taa, Waa se. Barabas see mée to mee daba mée yapeeyaai" see asegea. Barabas mee ko mée me agiyoo oma yamasenaa see mée.

19

1 Kiyoo kaama Pilatus me Yesus pepeaduu me dakameamoosi naadi yaekeasigi.
2 Dakameamoo semaata okaa yago bagee me takuu yago onee ena bakane yaidimitaata kaama mumoo to kaa yamaataagea, dadi poo epoo da see see dokaa ena miya Wa kaa yamaataagea.
3 Kuwa agiyoo yuwa yaukuwamaata kaama Wa ikigii to kaa wisineekee kaa asiino, "Yahudi bagee me Eboo, kiiboo, magiyaage" see asegea, bedaa Wa me ebeyumaa da kaa miya dakamegea.
4 Pilatus mee bedaa peedoota kuwa Yahudi bagee yuwa paagoo asiino, "Ikii daamaa nekeenii. Anii Wa kaa pedeo menaa ena ma yadiino taa kega yoka see kuwa ikii kisee nanekeensea naadi Waa yoo da kaa ikii paagoo badaa kimaawaanaka" see asigi.
5 Yesus mee takuu yago onee yaidimitaata bakanee to ma, dadi poo epoo da see see yamaataata dokaa da ma, kisee yamaataata kaama yoo da kaa eepeanegea kaboo Pilatus me asiino, "Eto ko mee Mée mee deeweedeei" see asigi.
6 Imam ebo yuwa ma, Ogatamee me ee yadiitoo taa see bagee yuwa ma okoo me Yesus deeta kaama "Piya bokoo to kaa paku wugii, piya bokoo to kaa paku wugii" see menaa too asegea. Pilatus me asiino, "Anii Wa kaa pedeo menaa peenaa ma yadiino taa yoka ikii me too piya bokoo to kaa paku wugii" see asigi.

18:37 1Yoh 5:20 **19:2** Mat 27:27-30

7 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Inii me deewoo
siyaa menaa yiba kisee bagee bogaano gaano pedeo see
menaa ebeamaata. Wa me 'Anii Ogatamee Yoopaa' see
wegagi yoka Waa booyaano gaano pedeo" see asegea.
8 Pilatus me mee menaa yeeta kaama waa esee wedaagi.
9 Wa me ee yiba pakaanta kaama Yesus asiino, "Aa kayoo
bagee naa ya?" asigi naaki Yesus me mena ena ma asiino
taa.
10 Asiino taa kemaata Pilatus me asiino, "Aa mena
naawegaano be ye? Anii pesee see mée yoka Aa daba
peeyaai see miya kawegayaa, piya bokoo to kaa booyaai see
miya kaasiyaa, see kuwa Aa nanekeeniino taa ye?" see asigi.
11 Yesus me asiino, "A me Ani kaa kisee-kisee yaukuwaai
see nawegayaa mee ko asiyoo epoo to wodoo kaama aa kisee
kaukuwaaniyaagi gaayu too kisee nawegayaa. Taa gaayu
ko a me agiyoo ena ma se naukuwamaayaa. A me mikee
pedeo nakiyaape kiya Anii a paagoo naekegataagi mée wa
me pedeo mee asii esee pedeo" see asigi.
12 Kisee asigi naadi Pilatus me Yesus daba peeyaano see
dimii mee ebo. Kisee dimii agoo kiya kuwa Yahudi kaa ebo-
ebo yuwa me asiino, "Mee Mée mee a me daba peeyaage
kepa ko aa Ebo Kaisar ma epa see mée se. Mée waa ena
me 'Anii magaa da kaa ebo tookee mée yoka' kisee ekaato
ebo ekeasigi gaayu ko waa Kaisar ma aayape kiyaa see mée
yoka" see asegea.
13 Pilatus waa kuwa menaa yeeta kaama Yesus mee badaa
maadoota kaama yoo da kaa wa me mena ena too too mée
yadaakomee taa see yoo animaagi. Kiyoo ko Oma Keagee
da see ekaa mee weakee, Ibrani menaa kaa Gabata see ekaa
mee weakee.
14 Mee naagoo ko Paskah Naagoo miyoo taa naagoo, ebo
naagoo naano see agiyoo-pagiyoo ipiipii taa see naagoo,
kenoo to mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo. Pilatus
me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa asiino, "Ikii deeweei.
Ikii me Eboo mee" asigi naaki
15 okoo me "Wugii, wugii, piya bokoo to kaa paku wugii"
see asegea. Pilatus me asiino, "Ikii me Eboo mee piya bokoo
to kaa paku wugii ye?" asigi naaki imam ebo yuwa me
asiino, "Inii me eboo mee ko Ebo Kaisar wa too" see asegea.
16 Kisee asegea naadi Waa piya bokoo to kaa paku
wugitaasi naadi yaekeasigi.

Yesus mee piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa
Mat 27:32-38, Mrk 15:21-27, Luk 23:26,33-43

Yesus kisee ekeasigi naadi badaa maadoota eepeegea.

19:7 Yoh 5:18, 10:30-33 **19:11** Kis 2:23, 4:28

17 Waa ekaato mee piya bokoo to doodoota maga ena ekaa
da ko Mumo Metoo Kutuu to kaa. Mee magaa mee ko Ibrani
menaa kaa Golgota see ekaa weakee.
18 Kiyoo peemaata kaama piya bokoo to kaa paku
wugitaagea. Wa paagoo mée ekea wiya miya kisee paku
wugitaagea. Wa me dagi yagaa yaato mée ena, eka yagaa
yaato mée ena, Yesus Waa yupii da kaa ekeasegea. 19 Kisee
ekeata kaama Pilatus me yaebeapi menaa ena Yesus Wa
me piya bokoo to kaa pakaa-tabeasegea. Wa me yaebeapi
menaa mee ko kisee: "Mee mée mee ko Yesus, Nazaret
magaa kaa Mée, Yahudi bagee me Eboo mee" see menaa
mee.
20 Kuwa menaa yuwa Ibrani menaa kaa ma, Latin menaa
kaa ma, Yunani menaa kaa miya yaebeapi. Yesus mee piya
bokoo to kaa paku wugitaagea magaa mee kota ekaapa
see magaa yoka kuwa yaebeapi menaa yuwa Yahudi bagee
maamaa eebaa me-deegeekea.
21 Yahudi kaa imam ebo yuwa me Pilatus pe-asiino, "A
me 'Waa ko Yahudi bagee me Eboo mee' see ebeape menaa
kuwa be, kisee se ebeai. Yaebeano ko 'Mee Mée mee me
"Anii ko Yahudi bagee me Eboo" see menaa kuwa Wa me too
wegapi' see menaa kuwa too yaebeano daamaa" see asegea.
22 Kiya Pilatus me asiino, "Ni me yaebeapa menaa kuwa
too sikii yoka toono too" see asigi.

23 Okaa yago bagee me Yesus piya bokoo to kaa paku
wugimaata kaama Wa me dokaa yamasegea. Wa me
maata dokaa kuwa okoo wui gakata wuditaagea. Wuditaata
kaama Wa me semoo yiba yaato maata dokaa mee miya
agoo. Mee dokaa da kapo ena too too, asipasi kaama
yamuyaato otoo to kaa uduma one me kiwiino taa see
dokaa.
24 Okoo me "Mee dokaa mee se daaii taai. Maamee
me masiipi, maamee me masiipi naadi niiiyagidee taai"
see aaseekea. Okoo me kisee ukuwagea mee ko idukaa
Ogatamee me ebeamaata menaa ena uwa daasi naadi
ukuwagea, mee ko

"Ni me dokaa kuwa yawuditaagea, Ni me dokaa masiino
see naadi okoo me agiyoo iyagideekea" see menaa
ebeamaata. *Mzm 22:19*

25 Kuwa kaboo da Waa paku wugitaagea piya boko manii
to geboo da kaa Wabaayo ma, Wabaayo ma kenagaa apii
ma, Klopas me apii Maria ma, Maria Magdalena ma kuwa
kiyoo toomuu taakea.
26 Wabaayo ma, Wa me topenaa see bagee ena, Wa me
epa see mée ma ekea kiyoo yiinaageeta toomuu taakea see

deeta kaama okooto paagoo asiino, "Wae, deede. Eto kaama
wodoo mee ko ayoopaa" see asigi.
27 Mee kaama Wa me topenaa see mée to paagoo asiino,
"Wae, deede. Eto kaama wodoo mee ko abaayo" see
asigi. Mee kaama wodoo Wa me topenaa see mée to me
Yesus baayo badaa maadoota wa me ee kaa epo enaataa
eeomegee, toogee seta.

Yesus boota menaa
Mat 27:45-50, Mrk 15:33-37, Luk 23:44-46

28 Kuwa kaboo da Yesus me 'Eto ko kuwa uduma
yaukuwataaga yoka sikii' see gaata kaama Ogatamee me
idukaa ebeamaata menaa ena uwa daasi naadi Wa me "Anii
uwo naadi kega" see asigi.*
29 Kiyoo otaawee ena, geebagi see anggur poo uwoo
awemaata pudii see otaawee ena agoo yoka kiyoo topea
bagee me doka ponee to see see agiyoo masegeeta kuwa
geebagi see anggur poo uwoo yiba esee-tokoata hisop see
piyaa gokoo da kaa yokoata Wa me ebee to kaa pakaa-
yaekeasegea.
30 Waa uwo noodeeta kaama "Uduma ukuwataaga, sikii
yoka" see asigi. Aseta kaama mumo kodeata dimi noogaa
da pe-seomigi.
31 Mee naagoo ko Sabat miyoo taa naagoo, Sabat naagoo
kaa agiyoo-pagiyoo ipiipii taa see naagoo. Mee Sabat naagoo
mee ko Paskah miya naapea yoka esee ebo naagoo. Yahudi
kaa ebo-ebo yuwa me kuwa boota yuwa Sabat naagoo kisee
piya bokoo to kaa tookee kuwa pedeo yoka naadi peedoota
Pilatus paagoo asiino, "Kuwa piya bokoo to kaa ekeata bagee
yuwa okoo moga boota kaama masekomeesi yoka okoo me
bado metoo yuwa yadukumetagaa taai see kaidimege" see
asegea.
32 Aseta kaama okaa yago bagee noonaa peedoota kuwa
piya bokoo to kaa ekeata bagee wedoo to paagoo peemaata
kaama petamanii mée wa me bado metoo yuwa kaa
dakamegea, bedaa naato mée miya kisee dakamegea.
33 Kiya Yesus paagoo peemaata kaama deegea naaki boopi
naadi Wa me bado metoo yuwa dakamaano taa.
34 Kiya okaa yago bagee ena me wa me pose wuya me Wa
pamee da taa pakaa-nokogetaagi naaki taka ena tadaa ma
uwoo peega.†
35 Kuwa ukuwaandaa seta yuwa deeta mée mee wa me
kuwa menaa eto kiebeataaki. Kuwa menaa kuwa mikee see

* **19:28** Kuwa idukaa menaa kuwa ko kisee: "Anii nusi naadi geebagi see anggur poo uwoo neegea" see menaa mee. **19:28** Mzm 69:22 † **19:34** Tadaa ma uwoo peega see mee ko Yesus mikee boogi ii see kuwa nekeensi naadi agiyoo.

menaa too see kuwa waa ipi. Ikii miya Yesus mikee nao see
gaasea naadi wa me mikee menaa too kiebeataaki.
36 Kuwa agiyoo ukuwaanega kuwa ko idukaa ebeamaata
menaa ena uwa daasi naadi ukuwaanega, mee ko kisee:
"Wa me metoo ena ma si yadukuuniyaapea" see menaa mee.
37 Bedaa idukaa Wa kaa yaebeamaata menaa ena miya
kisee: "Okoo me nokogegea Mée to mee emaa me diitoo
taapea" see menaa mee.

Yesus ogo maata menaa
Mat 27:57-61, Mrk 15:42-47, Luk 23:50-56

38 Kiyoo kaama mée waa ena ekaa da ko Yusup, Arimatea
magaa kaa mée, Yesus bootaa da daba masiino see naadi
Pilatus paagoo pe-idimigi. Yusup mee Yesus mikee gaayaa
see mée ena kiya waa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa weda kaa
kisee koogo maapetaa see mée. Wa me Pilatus paagoo
pe-idimigi naaki "Daamaa, masii" asigi. Asigi naadi Yesus
bootaa da pe-masigi.
39 Nikodemus mee, miyoo taa daatooyiba yaato Yesus
paagoo peemi mée waa miya epo enaataa peegea. Waa
wunu daamaa see agiyoo ekaa da ko mur ma, gaharu ma
kuwa enaataa aatabu-maatabu naadi doopi. Kuwa uduma
enaataa gaayu ko kilo amaamo waa naa.
40 Yesus bootaa da masegeeta kaama Yahudi bagee me
mée bootaa da kaa ukuwaa-ukuwaa ukuwagea. Kuwa
wunu daamaa see agiyoo-pagiyoo kuwa bootaa da kaa
ekeata kaama daamaa dokaa yuwa kaa podamaagea.
41 Waa piya bokoo to kaa paku wugitaagea yoo geboo da
kaa kiyoo bugi ena agoo. Mee bugii da kaa ogo magaano
yoo agoo, mée ogo maadiino taa see beapa.
42 Mee naagoo ko Yahudi bagee me Sabat kaa agiyoo-
pagiyoo ipiipii taa see naagoo. Sabat naagoo ekaapa kega
yoka, bedaa ogo magaano yoo ekaapa miya agoo yoka naadi
Yesus bootaa da kiyoo ogo maagea.

20

Yesus aya andoo peeta menaa
Mat 28:1-10, Mrk 16:1-8, Luk 24:1-12

1 Mee daa yiba petamanii naagoo pedeo komaa, pe-
aweeniino taa kaboo da Maria Magdalena mee Yesus ogoo
da kaa peega. Peemaata kaama deamaagi too ko Wa ogoo da
kaa takeata oma damaa to geboo da kaa dogeamaata topa.
2 Kisee deeta kaama mani yiibaga peedoota Simon Petrus
ma, Yesus me topenaa see bagee kuwa Wa me esee epa

19:36 Kel 12:46, Mzm 34:21 **19:37** Zak 12:10, Why 1:7 **19:39** Yoh 3:1-2

gaataa see mée mee ma ekea paagoo peemaata kaama asiino, "Tuhan bootaa da ogo maataamea yoo kaama mée me masedoo peegea. Okoo me doodoota pe-ekeasegea yoo inii ewo" see asega.

3 Kisee asega naadi Petrus ma, mee apanaa topenaa see mée to ma ekea paaya Yesus ogo maataamea yoo peegea.

4 Ekea paaya epo enaataa yiibaga peegea kiya ena mee moga yoka wa keta peemaagi.

5 Peemaata kaama peenaa kagu esee-ituunta mokoo kaama ogo wogaa-wogaa see deamaagi naaki Wa kaa bebenataata dokaa yuwa topa. Kisee deegi kiya kitaa seemaano taa.

6 Simon Petrus mee uuto kaama peemaata mee ogo maapea taa kisee ki seemigi. Seemeta kaama deamaagi ko bootaa da kaa bebenataata dokaa yuwa kuwa wa too,

7 bedaa mumoo to taa bebenataata dokaa da mee daamaa wa too denemaata topa.

8 Kiyoo kaama Wa me topenaa see mée ena mee, wa keta peemaagi mée waa miya seemigi. Kuwa yuwa deeta kaama Yesus mikee aya andoo peepi ii see gaagi.

9 Aya andoo peepi kiya Ogatamee me menaa yiba "Waa boota kaama aya andoo poono gaano pedeo" see ebeamaata menaa mee ekea miya nekeeniino taa.

Yesus mee Maria Magdalena paagoo Waa ekaato deeyaata menaa

10 Kuwa topenaa see bagee wiya kuwa ee kaa peegea

11 kiya Maria mee se peega. Yesus ogo maataamea yoo geboo da kaa kiyoo yiinaageeta yegeeka. Yegee taaka too peenaa kagu ituunta mokoo kaama ogo maapea taa deamaaga naaki

12 malaikat bagee ekea wiya Yesus bootaa da ekeasemea yoo kiyoo topea, ena mee mumo yaato, ena mee badaato yaato, kisee animaata toomuu taakea.

13 Ekea me asiino, "Apii to, wae. Aa kaasee kaa yegee taake?" asegea naaki Maria me asiino, "Ni epoo Mée Tuhan Wa bootaa da maseageeta kaama pe-ekeasegea yoo anii ewo yoka" see asega.

14 Kisee aseta kaama waa oko maataata kaama deamaaga naaki Yesus tupi. Wa me kisee deega kiya 'Mee Yesus yoka' see kuwa se nekeenega.

15 Yesus me asiino, "Apii to, aa kaasee kaa yegee taake? Aa maamee abanaake naa ya?" see asigi. Maria me gaano, 'Waa ko mee bugii yaagee see mée to' see gaata kaama asiino, "Neataagi, aa Wa bootaa da mee doope kepa ko a me ekeasege yoo mee nasii, anii masigiinaka yoka" see asega.

16 Yesus me "Maria, wae" asigi naaki Maria mee ikigi pe-
maataata kaama "Rabuni" asega. Rabuni see menaa mee
wegayu ko Ibrani menaa kaa mée topetaa see mée see mee.
17 Yesus me asiino, "Anii Neataagi paagoo pakaamagaano
taa yoka Anii se napeneasii. Eto ko peedoota Nii ma kenaa
bagee paagoo kisee pe-naasii: 'Anii Neataagi paagoo, bedaa
ikii miya Ikiitaagi paagoo pakaanaka, mee ko Ni me Eboo
Ogatamee paagoo, bedaa ikii miya ikii me Eboo Ogatamee
paagoo pakaanaka' see kisigi see pe-naasii" see asigi.
18 Maria Magdalena mee peedoota Yesus me topenaa see
bagee yuwa paagoo peemaata kaama asiino, "Anii Tuhan
ma aadee sepa nao" see asega. Wa me asigi menaa yuwa
miya eewegaga.

Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo Waa ekaato deeyaata menaa

Luk 24:36-39,47-49

19 Mee naagoo, mee daa yiba petamanii naagoo, uwaa-
peata digiyoo takiinega see kaboo Wa me topenaa see bagee
yuwa me Yahudi kaa ebo-ebo yuwa weda kaa okoo me
toogee see ee to kaa kutuu semaata kene yuwa munitaata
koogo totaakea. Taka ena Yesus mee okoo paagoo awee
da kaa keta kaama "Epao, koogo adumeta dimii masii" see
asigi.*
20 Aseta kaama Wa me yagaa ma, Wa me pamee da ma
kuwa deeyaagi naaki okoo Tuhan nao naadi esee ede kegea.
21 Bedaa Yesus me asiino, "Koogo adumeta dimii masii.
Neataagi Wa me 'Aa mée paagoo pooi' see naseta mokoo
kisee Ani me miya ikii mée paagoo pooi see kisega" see asigi.
22 Kiyoo kaama Waa okoo kaa ebe noogaa da puu aseta
kaama asiino, "Roh Kudus mee ikii daamaa masii.
23 Eto ko mée waa ena wa me pedeo yuwa ikii me epa
yaekeasiyu ko Ogatamee Wa me miya waa epa ekeasiyaa,
bedaa wa me pedeo yuwa ikii me epa si yaekeasiyu ko
Ogatamee Wa me miya waa epa se ekeasiyaa, kuwa waa
Ogatamee ma menaa yuwa si yataa kiyaayaa, kisee toopa"
see asigi.

Yesus mee Tomas paagoo Waa ekaato deeyaata menaa

24 Yesus Waa okoo paagoo meemaata kaama eetoomuu
sipi kaboo Yesus me topenaa see mée ena, mee ko Tomas
mee, Didimus see ekaa miya weakee mée waa okoo ma
enaataa eetoono taa.

---

* **20:19** "Koogo adumeta dimii masii" see menaa mee ko Ibrani menaa kaa syalom see mee. Mena kegaa ena ma agoo, mee ko Ogatamee ma emee-emee kisiyaayaa see mee. **20:23** Mat 16:19, 18:18

25 Wa me topenaa see bagee apa yuwa me Tomas asiino,
"Tuhan mee inii aadee sepe nao" see asegea naaki wa me
asiino, "Anii Wa me yagaa da kaa kuwa paku wogeta ebee
yuwa deeyu too, bedaa kuwa paku wogeta ebee yuwa taa
ni me kepoo to me yaadee sepa gaayu too, bedaa ni me
yagaa da me Wa me pamee da kaa abuu yobee da taa miya
yaadee sepa gaayu too anii mikee nao see gaayaa, taa gaayu
ko mikee se gaayaa" see asigi.
26 Unu petoo omemaata kaama wagaagoo to naagoo
Wa me topenaa see bagee yuwa kaagaa ena ma ee yiba
koogo toomuu taakea, Tomas waa miya tupi. Kene yuwa
munitaata kaama ee yiba toomuu taakea kaboo Yesus
mee okoo paagoo meemaata kaama asiino, "Epao, koogo
adumeta dimii masii" see asigi.
27 Bedaa Wa me Tomas asiino, "A me kepoo to me
nakaayoo mee-nayaadee sede, Ni me yagaa kuwa daamaa
nadeede, bedaa A me yagaa da me Ni me pamee da taa
daamaa nayaadee taai. A me mikee se nagaano dimii mee
ekeata mikee nao see dimii mee too nagaai" see asigi.
28 Tomas me asiino, "Mikee, Ni epoo Mée Tuhan, ni me
Eboo Ogatamee" see asigi.
29 Yesus me asiino, "A me Anii nadeege kemaata Anii
mikee nao see nagaage. Okoo Anii nadiino taa kiya Anii
mikee nao see nagaayaa bagee kuwa daamaa, ede nao" see
asigi.

Kuwa ebeamaata menaa kuwa mikee gaasi naadi menaa

30 Yesus me kisee nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo
apanaa miya maamaa eebaa Wa me topenaa see bagee
emaa dagii da kaa ukuwanaa segee seta kiya mee kapogee
yiba ebeano taa.
31 Kiya mee kapogee kaa ikii kiebeamaaga menaa kuwa
ko Yesus Waa mikee Ogatamee me ebo toowoosi naadi
wigintaata Mée Ebo Kristus mee, Ogatamee Yoopaa ii see
kuwa ikii mikee gaawoosea naadi kiebeamaaga, bedaa
ikii Waa mikee nao see gaawoo naadi kaama Wa ekaa
yiba daamaa umiwoo, toowoosea naadi kuwa menaa yuwa
kiebeamaaga.

21

Yesus me Wa me topenaa see bagee petoo to paagoo Waa ekaato deeyaata menaa

1 Kuwa wodoo taa Yesus Waa Tiberias uwo pikuu da kaa
bedaa egaa ena ma Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo
Waa ekaato deeyaata menaa mee ko kisee:

20:29 1Pet 1:8

2 Simon Petrus ma, Tomas, Didimus see ekaa miya weakee
mée ma, Galilea wee kaa magaa ena Kana magaa kaa mée
Natanael ma, Zebedeus see mée to wa me yogaa wiya
ma, apanaa topenaa see bagee ekea wiya ma okoo paaya
enaataa totaakea.
3 Kuwa kaboo da Simon Petrus me "Doge abaano see
poonaka" asigi naaki apa yuwa me "Inii miya meenake"
asegea. Okoo uduma komaa da kaa pakaanta kaama
daatooyiba yaato uduma doge abanaakea naaki peenaa ma
imi taa.
4 Awega see kaboo Yesus Waa ea da kaa anoogeeta totaaki
kiya Wa me topenaa see bagee yuwa me 'Mee ko Yesus yoka'
see kuwa se nekeenegea.
5 Yesus me "Ni me yogaa yuwa, wae. Doge imi taa ye?"
asigi naaki "Mikee, imi taa" see asegea.
6 Yesus me asiino, "Ikii me jala onee mee koma dagi
yagaa yaato tameeyamaai, doge deemagaapea ke" see asigi.
Jala kisee tameeyamaagea naaki doge esee maamaa eebaa
seemedaa naadi goekeasiino kana.
7 Kuwa kaboo da Wa me topenaa see bagee kuwa Wa me
epa see mée to me Petrus asiino, "Ei, mee Mée mee ko Tuhan
yoka" see asigi. Simon Petrus me "Mee ko Tuhan yoka" see
menaa da yeeta kaama waa doka magaano taa kemaata wa
me tapaato yaato maanaa see dokaa da masegeeta maataata
kaama uwo dagii da kaa kagaa peanigi.
8 Yesus paagoo peegi see kaboo kuwa apa yuwa mee
komaa taa megea, jala onee mee doge maamaa pudii naadi
kaama komaa da ma goepegeekea. Okoo ea kaa kaama
beesekaa se, seratus meter waa naa too.
9 Ea da kaa peemaata kaama deegea naaki biyaa dee da
kaa doge ena topa, bedaa roti miya kiyoo topa.
10 Yesus me asiino, "Ikii me booyaagea dogee kuwa
noonaa nakaayoo niidoomeei" see asigi.
11 Simon Petrus me jala onee mee maayoo kaa goekeasigi.
Jala mee pudii, doge yuwa miya ebo, kuwa uduma
egataayaa naaki seratus lima puluh tiga. Doge maamaa
eebaa kiya jala onee mee geaniino taa.
12 Yesus me "Naano ke meei" asigi. Okoo me 'Mee ko
Tuhan yoka' see kuwa nekeenegea kemaata "Aa maamee
naa ya?" see asedee taano uu see bagee ena ma taa.
13 Yesus me roti masegeeta okoo goo-maneeyu, doge miya
kisee masegeeta kaama mantaa.
14 Yesus Waa boota kaama aya andoo peeta wodoo Wa
me topenaa see bagee yuwa paagoo Waa ekaato awee da
kaa deeyaabuu simi yuwa kuwa eto mee wedaagoo to mee.

21:6 Luk 5:4-6

Yesus me Petrus mee Ni sekaataa too nameei see aseta menaa

15 Naano agiyoo noomaata kaama Yesus me Simon Petrus
asiino, "Yohanes yoopaa, Simon Petrus, wae. A me naepa
kege mee ko kuwa apanaa yuwa me Anii naepa kegea kuwa
asii naepa kege ye?" asigi naaki wa me asiino, "Tuhan,
mikee, ni me epa kagaaga dimii mee Aa naipi" see asigi.
Yesus me asiino, "Ni me domba pooduu yuwa naano agiyoo
daamaa nanuyaabuu siwoo taai" see asigi.
16 Bedaa wiyaagoo to ma asiino, "Simon, Yohanes yoopaa,
aa naepa kege ye?" asigi naaki "Tuhan, mikee, anii Aa kaepa
kega see kuwa Aa naipi" see asigi. Yesus me asiino, "Ni me
domba yuwa daamaa namuniwoo taai" see asigi.
17 Bedaa wedaagoo to ma asiino, "Simon, Yohanes yoopaa,
aa naepa kege ye?" asigi naaki Petrus me 'Sooi, aa naepa
kege ye see menaa kuwa kaagaa wedo ma nasedeeki yoka'
naadi dimi boodi, gaagaa ebo. Wa me asiino, "Tuhan, Aa
mena uduma ipi see Mée yoka anii kaepa kega see kuwa
Aa naipi" see asigi. Yesus me asiino, "Ni me domba yuwa
naano agiyoo daamaa nanuyaabuu siwoo taai.*
18 Anii esee mikee kasiino ko: Aa peedi yaato doka ena
masegeeta kaama aa ekaato daamaa maataata a me ede
kiyaa taa daba peenaa segee seme kiya aa adama yaato
ko aa yagaa petaasiyaa naaki apanaa bagee me one ka-
gadimemaata kaama a me be kiyaa yoo kadogeamaatagea"
see asigi.
19 Wa me kisee asigi mee ko 'Petrus, a kaa kisee
kaukuwaaniyaata kaama aa bogaatage' see kuwa nekeensi
naadi ebea-ebea menaa kuwa. Petrus mee kisee booyaata
kaama wodoo mée me Ogatamee Waa ebo, Waa asii-
sege nao see yaapaagee taatagea. Yesus me mee menaa
wegamaata kaama "Anii naobeewoo taai" see asigi.
20 Petrus me oko maataata kaama deeyamaagi naaki
Yesus Wa me topenaa see bagee kuwa Wa me epa see
mée to mee uuto migi. Mee mée mee miyoo taa Paskah
nomea naagoo Yesus Wa kaa pe-gebaanta kaama "Tuhan,
Aa kaekegatagaapi mée mee maamee naa ya?" see asimi
mée to mee.

---

* **21:17** Yesus me kaagaa wedo Petrus paagoo "Aa naepa kege ye?" see asigi menaa kuwa ko Petrus me miyoo taa kaagaa wedo Yesus mee ewo poga-poga menaa awee da kaa wegami kemaata eto ko Petrus me kaagaa wedo Yesus Aa kaepa kega see menaa kuwa awee da kaa wegasi naadi Yesus me waa asigi menaa. Bedaa Yesus me Petrus paagoo "Ni me domba yuwa naano agiyoo daamaa nanuyaabuu siwoo taai" see asigi menaa mee mena nekeeniino yaato ko domba wodaa munitaa see mée mokoo Petrus me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa muniwoosi naadi ebea-ebea menaa mee. **21:19** 2Pet 1:13-14 **21:20** Yoh 13:25

21 Petrus me waa uuto migi see deeta kaama wa me Yesus
asiino, "Tuhan, mee mée mee naa kaasee ukuwaaniipi mée
naa ya?" see asigi.
22 Yesus me asiino, "Waa gaayu ko waa se boota kaama
kisee too umiwoo, toowoo naadi bedaa Anii meeta naagoo
too see kuwa Ani me ede kiyu ko kisee yaukuwaaniyaayaa
yoka kuwa a me wegaakee se. Aa gaayu ko Anii naobeewoo
taai see kasega" see asigi.
23 Kisee aseta kaama wodoo mee topenaa see mée to se
bogaapi see menaa mee Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa
aawegaa siwoo seta. Kiya Yesus me waa se bogaapi see
menaa mee wegaano taa. Wa me wegata menaa ko kisee:
"Waa gaayu ko waa se boota kaama kisee too umiwoo,
toowoo naadi bedaa Anii meeta naagoo too see kuwa Ani
me ede kiyu ko kisee yaukuwaaniyaayaa yoka kuwa a me
wegaakee se" see menaa mee too wegata.

Wodopasi menaa

24 Mee topenaa see mée to mee wa me kuwa deeta-deeta
yuwa daamaa ebeamaagi. Kuwa ebeamaata menaa kuwa
uduma mikee menaa too see kuwa inii ipi.
25 Yesus mee Wa me apanaa agiyoo esee maamaa eebaa
miya ukuwanaa segee seta. Kuwa menaa yuwa uduma
kapoge kaa ebeamaayu ko kuwa ebeamaata kapogee yuwa
esee maamaa eebaa naadi kaama kapoge magaano yoo ko
iyo, uwoo to, magaa to uduma miya peedi, magaano yoo se
sikii kiyaa. Kiyoo too.

Kisah Para Rasul

Yesus me menaa yadoonaa seta bagee yuwa me Roh pesee kaa ukuwanaa, peenaa seta menaa

Mee kapogee mee ko Lukas me Teopilus see mée to paa-goo wiyaagoo yaebeamaata kapogee. Lukas me petamanii kapogee mee ko Yesus kabata yoo kaama epoo to wodoo pakaa-seometa yoo too yaayupii da kuwa Wa me ukuwanaa, peenaa seta menaa yuwa uduma yaebeamaata.

Mee kapogee yiba menaa kuwa ko Yesus pakaa-seometa kaama wodoo Wa me topenaa seta bagee yuwa Roh Kudus okoo yiba esee-aweta kaama omaago ma ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa. Yesus me topenaa seta bagee kuwa eto mee kapogee yiba Yesus me menaa yadoonaa seta bagee see ekaa mee ebeamaata, ogei menaa kaa rasul see ekaa weeyaa.

Pasal 1-12 yiba ko okoo me Israel magaa kaa petamanii yadoonaa seta menaa agoo, kuwa ko Yerusalem magaa ma, Yudea wee kaa magaa ma, Samaria wee kaa magaa ma kuwa magaa kuwa kaa yadoonaa segee seta menaa topa. Pasal 13-28 yiba ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo me magaa kaa yadoonaa segee naadi kaama beesekaa Roma magaa kaa too yadoonaa seta menaa topa. Okoo me kuwa menaa yadoonaa segee seta kuwa Yahudi bagee yuwa me be, Musa me menaa kuwa sikii yoka naadi okoo wegee-wegee seta. Kiya okoo Roh pesee kaa makii taa, Yesus mee mikee Ebo Kristus ii see menaa mee kisee too yaweganaa segee seta. Lukas waa miya Paulus ma epo peenaa seta. Kuwa epo peenaa seta menaa kuwa ko pasal 16, 20, 21, 27, 28 kuwa yiba agoo.

Paulus wa me kuwa menaa yadoonaa seta kuwa ko eta wedo. Eta wedo yadoogeeta kaama mée me Yesus me doometa menaa be kaa Paulus mee peneata Roma magaa kaa Ebo Kaisar paagoo badaa maata. Mee kaama asii menaa kuwa mee kapogee yiba ebeano taa.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata tahun 63 mee yiba mokoo Lukas me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-26 Petamanii menaa ma, Roh mee diitoo taai see aseta menaa ma

2:1–8:3 Roh mee eseta kaama Yerusalem magaa kaa Yesus me menaa yadoonaa seta menaa

8:4–12:25 Yudea wee kaa magaa kaa ma, Samaria magaa kaa ma Yesus me menaa yadoonaa seta menaa
13:1–14:28 Paulus me Yesus me menaa yadoonaa seta kuwa petamanii etaa kaa menaa
15:1-35 Yerusalem magaa kaa ebo menaa daakomeeta menaa
15:36–18:22 Paulus me Yesus me menaa yadoonaa seta kuwa wiyaagoo to etaa kaa menaa
18:23–21:16 Paulus me Yesus me menaa yadoonaa seta kuwa wedaagoo to etaa kaa menaa
21:17–26:32 Yahudi bagee me Paulus peneata Yerusalem magaa kaa ma, Kaisarea magaa kaa ma kiyoo digiyoo ee yiba dogeamaata kaama wa me wegagee seta menaa
27:1–28:31 Paulus mee Roma magaa kaa badaa maata menaa

1 Epao, Teopilus. Eto mee kapogee mee ko ni me wiyaagoo
to kapogee kaebeataaka. Ni me petamanii kaebeamaama
kapogee mee ko Yesus me ukuwanaa, peenaa seta menaa
yuwa ma, Wa me mée topenaa seta menaa yuwa ma kuwa
uduma petamanii kaama kisee too
2 epoo to wodoo badaa maageemi yoo too kuwa menaa
yuwa uduma daamaa kaebeamaama. Kuwa ko Waa epoo to
wodoo badaa magaano taa kaboo Wa me menaa nadoonaasi
naadi wiginta bagee yuwa paagoo "Kisee ukuwaai, kisee
ukuwaai" see menaa eebaa kuwa Roh Kudus me pesee kaa
daamaa ase-manee seta.
3 Waa boodi ma boota kaama aya andoo peemi wodoo
Wa me menaa yadoonaa seta bagee yuwa paagoo peenaa
seta. Okoo me Waa mikee aya andoo peepi ii see gaasi naadi
agiyoo miya okoo paagoo maamaa deeyaabuu seta. Unu
mée wiyaa to kuwa okoo me Waa deege-deege seta, bedaa
Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa miya Wa
me okoo paagoo eewegagee seta.

Yesus me Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa eewegata menaa

4 Kaawaa ena Yesus ma okoo paaya enaataa naano agiyoo
notaaki too Wa me asiino, "Eto kiipaa Yerusalem magaa kaa
too toogee taai, apanaa magaa kaa se peenaa taai. Nagamee
me ikii paagoo kiniita see kiseta Mée mee kiniitagi, Ani me
kisema see see yoka nakaayoo diitoo segee taai.
5 Mee ko idukaa Yohanes wa me uwo yiba mée
yatukumeta kiya bedaa eebaa umiino taa kaa ikii Roh Kudus
yiba kitukumaatagi yoka nakaayoo too diitoo segee taai" see
asigi.

1:5 Luk 3:16, Yoh 1:33

6 Kaawaa ena ma Yesus me menaa yadoonaa see bagee
yuwa Waa ma enaataa kutuu semaata kaama okoo me
asiino, "Tuhan, idukaa Israel magaa kaa inii Israel bagee
yuwa too ebo toogee seta see see Aa eto kiipaa miya inii
ebo mée tuyaape ye?" see asegea naaki
7 Wa me asiino, "Kuwa ko Nagamee Wa me too
ukuwaaniyaayaa agiyoo da. Mee naagoo, mee naagoo kuwa
Wa too ipi yoka koogo tooi.
8 Kiya eebaa umiino taa kaa Roh Kudus mee ikii kaa
eseanta kaama pesee kikiyaatagi. Pesee kikiyaata kaama
ikii Yerusalem magaa ma, Yudea wee kaa magaa ma,
Samaria wee kaa magaa ma kuwa magaa kuwa kaa Ni me
menaa nadoonaa taatagea, bedaa kisee too uwo otoo to
kaa, maga otoo to kaa bagee paagoo miya naweganaa segee
taatagea" see asigi.

Yesus epoo to wodoo pakata menaa

9 Kuwa menaa eewegamaata kaama Ogatamee me Waa
epoo to wodoo pakayaagi. Pakagi, pakagi kisee deatookea
naaki sinu yuwa yibaa taa pakaa-booneenigi, ewo.
10 Epoo to yaato maamaa pakaa-diitoo taakea naaki taka
ena okoo geboo da kaa poodee see dokaa maata see bagee
wiya yiinaageeta topea.
11 Kuwa mée wiya me asiino, "Ei, Galilea wee kaa bagee
yuwa, ikii kaasee kaa aii epoo to yaato pakaa-diitoo taakea
ya? Yesus mee epoo to wodoo pakapi see deepea see see
Waa bedaa kisee metaki isiitagi" see asegea.

Yudas mee boopi naadi wa me komoo mée waa ena wiginta menaa

12 Yesus mee Zaitun kutuu to kaa kaama epoo to wodoo
pakaa-seometa kaama Wa me menaa yadoonaa see bagee
yuwa esedoota Yerusalem magaa kaa ekaapa see yoo
esegea.
13 Eseemaata kaama okoo me omegee see ee kaa asii mee
kakadee kaa pakagea. Kuwa bagee ekaa yuwa ko Petrus,
Yohanes, Yakobus, Andreas, Pilipus, Tomas, Bartolomeus,
Matius, Yakobus ena mee, Alpeus yoopaa mee, kiyoo kaama
Simon, yape tukuu mée, bedaa Yudas ena mee, Yakobus
yoopaa mee wodopasi.
14 Api noonaa miya kiyoo topea. Yesus baayo Maria
mee miya topa, Yesus ebee nokaa yuwa miya topea. Okoo
uduma ena dimii, ena menaa kaa epo enaataa sembahyang
segeekea.

1:6 Yeh 37:24-27 **1:8** Luk 24:47-49

15 Kiyoo topea bagee okoo eebaa, mée seratus dua puluh
mokoo. Kaawaa ena Petrus mee yiinaageeta asiino,
16 "Neawaagi nokaa, neebee nokaa ikii nayii. Kuwa
Yesus peneasiino see bagee eemimi mée Yudas mee, wa
me ukuwata peeta yuwa kuwa idukaa Roh Kudus me Daud
paagoo 'Wa me kisee ukuwaatagi, kisee ukuwaatagi' see
menaa kuwa aseta. Kuwa menaa wegawoo naadi kaama
mikee eto uwa daaga.
17 Yudas mee inii epo peenaa see mée, Yesus me menaa
epo yaweganaasi naadi wiginta mée kiya" see asigi.
18 Yudas me pedeo agiyoo ukuwataa to kaa maseta
kepee kuwa me maga ena edaamea. Mee magaa kaa waa
okaamaata kaama eseanigi naaki yoogaa yuwa pagimedaa
simi.
19 Kuwa menaa yuwa Yerusalem magaa kaa bagee uduma
yeemaata kaama mee magaa mee okoo me menaa kaa
Akeldama see ekaa muntaamea. Akeldama see ekaa mee
wegayu ko Tadaa Magaa see ekaa mee.
20 Bedaa Petrus me asiino, "Idukaa Mazmur kapogee yiba
Daud me ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
'Mee pedeo agiyoo ukuwata mée wa me omegee sipi ee mee
mée ena ma se umii, aii kisee too ekeasii' see menaa
ebeamaata. *Mzm 69:26*
Bedaa mena ena ma kisee:
'Wa me komoo apanaa bagee agoo kiyaano daamaa' see
menaa miya ebeamaata. *Mzm 109:8*
21 Kisee ebeamaata yoka eto ko Yudas wa me komoo
toono mée ena niiwigineai. Mee mée mee gaayu ko waa
idukaa petamanii kaama Tuhan Yesus inii paagoo omegee
seta kaboo kaama waa miya inii ma epo enaataa peenaa
segee seta mée waa ena inii wigineano daamaa.
22 Mee mée mee waa miya Yesus mee Yohanes me uwo
yatukumemaata kaama asii kisee too epoo to wodoo badaa
maageemi yoo too kuwa yaayupii kuwa uduma deepi mée
gaayu too daamaa. Waa ma inii 'Yesus mee aya andoo
peepi see kuwa deepe yoka' see menaa epo weganaasi naadi
niiwigineai" see asigi.
23 Okoo me maamee daamaa, maamee daamaa naadi
kaama mée ekea wiya ekaa maagea. Ena mee ekaa da ko
Yusup Barsabas, ena mee ekaa da ko Matias. Barsabas wa
ekaa da ena mee ko Yustus see ekaa mee.
24 Okoo me sembahyang taano, "Tuhan, mée me dimi
menaa ipi see Mée mee A too yoka kuwa mée wiya kuwa
A me wigintaata mée mee ii see kuwa inii daamaa mée
deeyaai.

1:19 Mat 27:6-8

25 Yudas mee A me menaa kadoonaa, A me agiyoo
kaukuwanaa see kuwa wa me be kaa kaekeasimi. Wa me
pedeo ukuwataa to masigi yoka sikii. Wa me wisintaami
yuwa kuwa apanaa bagee me kaukuwageesi yoka A me
wigintaata mée to mee inii mée deeyaai" see asegea.
26 Kisee aseta kaama Ogatamee me wigintaata mée to
'Mee ii' see ipi kaano see naadi agiyoo ena maadeekea
naaki Matias kaa kega. Mee kaama wodoo Yesus me menaa
yadoonaa see mée gaasi ma wiyaagoo to mée mee ko Matias
mee.

2

Roh mee mée paagoo eseta menaa

1 Pentakosta naagoo Yesus mikee gaayaa bagee okoo
uduma ee ena kaa kutuu semaata
2 toomuu taaka too ko taka ena epoo to kaa kaama tukuu
damaa to esega, yiino ebo, ebo boo tukuu see see okoo topea
ee yiba uduma seemega.
3 Kuwa kaboo da biyaa gada see see agiyoo kuwa
eseanega, dabegea da keenda see agiyoo. Wudidaa naadi
kiyoo topea bagee yuwa mée ena-ena okoo kaa peaneeka.
4 Roh Kudus mee kuwa bagee yuwa yiba esee-awedaa
naadi kaama okoo uduma apanaa tomaa kaa bagee me
menaa ipi kedaakea, Roh pesee kaa mena tomaa-tomaa
yuwa kaa wegataakea.
5 Kuwa kaboo da Yahudi bagee mée eebaa okoo kiyoo-
kiyoo maga uduma kaa kaama Yerusalem magaa kaa
meemaaii naadi kiyoo omegeekea. Okoo Ogatamee me
menaa ipiipi yadeetaa see bagee yuwa.
6 Okoo mée eebaa mee tukuu damaa to mee kaasee agiyoo
naadi moga peedoota mee ee kaa peemaagea naaki kiyoo
topea bagee yuwa me wa me menaa kaa, wa me menaa kaa
wegataakea see yeegea. Okoo dimi nagimegea.
7 Okoo dimi nagimeamoo naadi kaama aasee taano,
"Kuwa uduma Galilea wee kaa bagee, se maa?
8 Kiya inii me menaa gakata okoo ipi kaa wegataakea yaai,
mee kaasee agiyoo ya?
9 Inii ko noonaa Partia magaa kaa bagee, noonaa Media
bagee, noonaa Elam bagee, noonaa Mesopotamia bagee,
noonaa Yudea wee kaa bagee, noonaa Kapadokia bagee,
noonaa Pontus bagee, noonaa Asia bagee,
10 noonaa Prigia bagee, noonaa Pampilia bagee, noonaa
Mesir bagee, noonaa Libia magaa kaa Kirene bagee, noonaa
miya Roma magaa kaa kaama mepea bagee,
11 noonaa Kreta bagee, noonaa Arab bagee. Inii noonaa
Yahudi bagee, noonaa apanaa tomaa kaa bagee kiya

Ogatamee yaapaagee see bagee yuwa. Inii mena tomaa-
tomaa maamaa eebaa kiya okoo kisee inii ena me, ena me
menaa kaa wegataakea. Okoo Ogatamee me omaago ma
ukuwagee seta agiyoo wegaaiikea kuwa inii daamaa yeegea.
12 Yaai, mee kaasee agiyoo naa ya?" see menaa aaseekea.
13 Kiya apanaa bagee yuwa me wisineekee kaa asiino,
"Okoo anggur poo uwoo maamaa noomaata kaama boom-
magaa see kaa wegataakea see deega" see asegea.

Petrus me Ogatamee me Roh mee isiyaagi ii see kuwa nekeensi naadi wegata menaa

14 Kuwa kaboo da Petrus mee Yesus me menaa yadoonaa
see bagee gaasi ma ena kuwa ma enaataa yiinaageeta
kaama wa me wegaano, "Ei, ikii Yahudi bagee ma,
Yerusalem magaa kaa bagee miya ikii uduma kuwa
ukuwadaaka agiyoo yuwa daamaa nekeensea yoka ni me
menaa nayiitoo taai.
15 Ikii me gaano, 'Okoo anggur poo uwoo maamaa
noomaata kaama boomagaa see kaa wegataakea menaa too'
see se ke. Eto pedeo komaa yaato, keno iyee see kaboo, poo
uwoo se notaa see kaboo yoka
16 uwo noomaata boomagaa see kaa se kiya idukaa nabi
Yoel me ebeamaata menaa ena wegawoo naadi kaama eto
kiipaa uwa daaga yoo. Wa me menaa mee ko kisee:
17 'Ogatamee me wegaano, "Epeekaa wodopasi yaato*
Ni me Roh mee ko mée tomaa okoo uduma kaa
yakabagekumiita.
Kisee yakabagekomeeta kaama ikii me yogaa yuwa, paayo-
gaa miya, ukuyogaa miya Ni me kisi-manee siyaa
menaa naweganaa taatagea,
ikii egaanaa yuwa miya dega-dega kaa diitagea,
ikii ebo bagee yuwa miya unu kaa diitagea.
18 Wodopasi yaato Ni me agiyoo naokagee see bagee yuwa,
paayogaa miya, api miya okoo uduma kaa
Ni me Roh mee yakabagekomeeta kaama Ni me ase-
manee siyaa menaa kuwa naweganaa taatagea.
19 Asiyoo epoo to yaato miya Anii dimi nagii-nagii see agiyoo
agoo kiyaabuu taata,
bedaa magaa da kaa kiyoo miya apanaa kisee nekeensi
naadi agiyoo agoo kedaa taata,
tadaa ma, biyaa ma, utuu ebo miya kisee diitagea.
20 Kenoo to mee digiyoo takiiniita,

---

* **2:17** Idukaa nabi Yoel me "Epeekaa wodopasi yaato kisee kaata, kisee ukuwaaniita" see wegata menaa kuwa ko mena noonaa mikee wodopasi yaato uwa daata, mena noonaa eto mee Roh mée kaa eseanigi naagoo miya uwa daaga naadi kaama Petrus me nabi Yoel me wegata menaa da okoo ase-maneegi.

bedaa agoo to mee miya tadaa epoo da kaata.
Kuwa agiyoo yuwa ukuwaandaa taata wodoo esee ebo see naagoo kaata,
Tuhan Wa too ebo, Wa too asii-sege see diitagea naagoo mee.
21 Kuwa kaboo da Tuhan nao naadi mena naugiyaa bagee uduma daba daagimaa peeyaabuu taata" see aseta'
see kuwa idukaa wegata menaa. *Yl 2:28-32*

22 Eto ko Israel bagee yuwa, ikii nayiitoo taai. Yesus mee, Nazaret magaa kaa Mée mee Ogatamee me pesee kiyaata kaama ikii me 'Mee ko Ogatamee me isiyaata Mée to ii' see kuwa nekeensea naadi agiyoo ma, apanaa dimi nagii-nagii agiyoo maamaa eebaa ikii paagoo ukuwanaa segee simi. Kuwa uduma ikii miya ipi.

23 Yesus mee Waa aii kisee boomi se kiya idukaa ko 'Kisee bogaatagi, kisee booyaatagea' see kuwa Ogatamee me ebeataata. Apanaa tomaa kaa bagee yuwa ma ikii epo enaataa kisee Yesus peneata piya bokoo to kaa booyaamea

24 kiya Waa boota kaama kisee eke see kuwa ko taa, iyo. Kuwa bogaano yaato pesee da kuwa Ogatamee me yataa kiyaata aya andoo peeyaami.

25 Mikee, idukaa Daud me Yesus kaa wegawoo seta menaa ena mee ko kisee:
'TUHAN Waa ni paagoo kisee too naatoowoo segeeki,
Waa ani me dagi yagaa yaato anii ma enaataa kemaata anii weda taa, se makii taapa.
26-27 Kisee kemaata anii dimi menaa da ede ma, ede ma toogeeka,
Wa too yaapaagee siwoo segeeka.
Anii boota kaama boota bagee toogee yoo Aa se naekeasiipe,
Anii ko Aa ma dimii menaa kaa too umiwoo see mée yoka
ni me boota maa to mee A me dabiino be naadi kiyoo se naekeasiipe,
má yaato miya daamaa-daamaa toowoo taapa.
28 Anii daamaa umiwoo, toowoo taano etaa da mee A me nadeeyaage,
Aa anii ma enaataa kemaata ni me umiwoo, toowoo siyaa kuwa A me ede ma, ede ma too see nakiyaage'
see menaa ebeamaata. *Mzm 16:8-11*

29 See kuwa mée yogaa yuwa eto ko kuwa inii awee da kaa nekeeniino menaa kuwa kiiwegaanaka, mee ko kisee: Kuwa idukaa inii ma tomaa kaa mée Daud wa me ebeamaata menaa kiya ukuwaaniino yaato kuwa waa ekaato kaa se. Waa idukaa mikee boomaata kaama wa bootaa da ogo maata yoo amoo maa kaa topa. Wa me maa to mikee dabeta

yoka kuwa 'Ni me boota maa to se dabiipa' see wegata
menaa kuwa Daud waa ekaato kaa menaa se.
30 Daud waa nabi bagee yoka ukuwaaniino yaato kuwa
apanaa bagee kaa yadoowoosi naadi menaa ebeamaata.
Mee ko idukaa Ogatamee me Daud aseta menaa ko 'Taa ma
taa a me asii-kaba-kaba bagee ena mee Waa miya aa see see
Ani me ebo tuyaata, Anii kisee se kaukuwaano ko daa' see
aseta.
31 Kisee aseta kemaata Daud me gaano, 'Kuwa menaa
kuwa ko Ebo Kristus kaa menaa yoka Waa boota kaama
aya andoo pootagi ii' see nekeenta kaama kuwa menaa
ebeamaata. Ogatamee me Ebo Kristus mee boota kaama
boota bagee toogee yoo ekeasiino taa, Wa bootaa da miya
dabiino taa see kuwa idukaa kaama Daud waa ipi kemaata
kuwa menaa yuwa ebeamaata.
32 Mee Yesus mee mikee boomaata kaama Ogatamee me
aya andoo peeyaami see kuwa inii deeme.
33 Waa asiyoo epoo to wodoo pakaamaata kaama
Ogatamee me Wa me dagi yagaa yaato esee ebo tuyaami.
Idukaa Ogatamee me Yesus asiino, 'Roh Kudus mee epeekaa
mée paagoo isiyaata' see aseta kuwa me Yesus me Roh mee
inii kaa mée yakabagekomeegi. Eto kuwa ikii me yeetaa,
deetaa see agiyoo kuwa mee kaama too.
34 Daud waa epoo to wodoo pakaano taa yoka kuwa
menaa kuwa waa ekaato kaa menaa se. Daud me yawe-
gawoo seta menaa ena mee ko kisee:
'TUHAN me ni epoo Mée Tuhan mee paagoo asiino,
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too
35 Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa Ani me daba, peedi
kaekeata A me badoo da miyoo taa kaekeasiita" see
aseta' see menaa ebeamaata. *Mzm 110:1*
36 Kisee kemaata ikii daamaa nekeenii: Yesus mee, ikii me
piya bokoo to kaa paku wugitaata Mée mee, Ogatamee me
Wa too wigintaata Mée Tuhan, Ebo Kristus mee ebo tuyaagi
ii see kuwa Israel bagee ikii uduma daamaa nekeensea
naadi kiiwegaga" see asigi.
37 Kuwa menaa yiitookea bagee yuwa esee dimi boodi,
gaagaa ebo kegea. "Yaai, inii eto kaasee ukuwaakee daamaa
naa ya?" see asegea naaki
38 Petrus me asiino, "Ikii mée gakata ikii me pedeo yuwa
uduma Ogatamee me epa kiekeasi yoka ikii kuwa uduma
ekeata Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai,
bedaa Yesus Kristus ekaa yiba uwo tukumaai. Mee kaama
Ogatamee me inii aii mée maniyaa Mée Roh Kudus mee ikii
daamaa aii masiipea.

2:30 2Sam 7:12-13

39 Ogatamee me 'Roh mee kiniita' see mée asimi yoka eto
ko ikii ma, ikii me asii-kaba-kaba bagee yuwa ma, beesekaa
toogee siyaa bagee miya ikii uduma, inii epoo Mée Tuhan
Ogatamee Wa me Ni paagoo nameei see asiipi bagee yuwa
uduma paagoo Roh mee maniipi" see asigi.
40 Bedaa Petrus me apanaa gaamaasi naadi menaa eebaa
miya eewegagi, kuwa ko kisee: "Eto begaa kaa bagee kuwa
dimi pedeo yoka ikii okoo ma enaataa se kipedeo kiyaasi
yoka okoo me iyee-payee kuwa wisintagaai" see maamaa
asigi.
41 Kiyoo kaama wa me menaa mikee nao naadi dimi yiba
awegea bagee yuwa uduma uwo tukumegea. Kuwa bagee
egataayaa naaki mée tiga ribu. Apanaa mikee gaamea
bagee ma aatabi siyaa naaki mee asii mée eebaa.
42 Okoo uduma ena dimii, ena menaa kaa too omegee,
toogeekea. Yesus me menaa yadoonaa see bagee okoo me
mée topegee seta menaa yuwa okoo daamaa yayeegee, roti
magu kabataata epo noogee, sembahyang epo koo segee,
kisee epo ukuwagee see.
43 Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me Yesus
mikee nao see gaasi naadi agiyoo ma, apanaa dimi nagii-
nagii agiyoo miya maamaa eebaa ukuwayaabuu naadi
kaama mée uduma dimi nagimegee see too.
44 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo ena dimii, ena
menaa kaa too omegee, toogee naadi kaama kabu see bagee
peenaa ma taa, okoo me agiyoo-pagiyoo uduma epo agiyoo
too see gaataa see.
45 Agiyoo yago bagee yuwa me kepe taa see bagee kepe
maniino see naadi kaama okoo me agiyoo ena waa naa ekaa
montaa. Kuwa masiyaa kepee yuwa kepe taa bagee goo-
maneeyu, kisee aaukuwanaa segee see bagee yuwa.
46 Okoo egapii gakata Ogatamee me ee kaa miya kutuu
segee see, bedaa okoo me omegee see ee kaa miya kutuu
segee naadi kaama ede ma, ede ma naano agiyoo epo
noogee taa see. Egaa ena waa ena me ee kaa, egaa ena
waa ena me ee kaa dimi peedi kaa kisee too epo enaataa
agiyoo noogee segee see,
47 okoo Ogatamee mee epo enaataa yaapaagee see, okoo
kisee ukuwanaa segee see. Kuwa me kaama apanaa bagee
me kuwa daamaa bagee yoka naadi epa kegea. Egapii
gakata Yesus mikee gaayaa bagee yuwa eebaa kega, eebaa
kega, Ogatamee me kisee too yaukuwaaniyaabuu segeeki.

3

2:45 Kis 4:32-37

Bado oogimaata see mée ena daamaa yakiyaata menaa

1 Kaawaa ena Petrus ma, Yohanes ma ekea uwaataa da
keno wedo see kaboo, sembahyang segee see kaboo yoka
ekea miya peedoota Ogatamee me ee kaa
2 peemaaga too ko bado oogimaata see mée ena kiyoo
tupi. Waa agoo keta yoo kaama kisee too poono naka see
mée. Ogatamee me ee mee tapa yaato kene ena mee ekaa
da ko Diino Disi See Kenee To kaa kiyoo pakaaneekea bagee
paagoo wa me kepe idimisi naadi kaama egapii gakata mée
me kiyoo dogeamoo segee see, waa kisee too ukuwagee see
mée.
3 Mee mée to me Petrus ma, Yohanes ma ekea Ogatamee
me ee mee tapa yaato pakaaniino see kookea kuwa deeta
kaama asiino, "Kepe nii" asigi.
4 Ekea me waa emaa wugitaata kaama Petrus me asiino,
"Aa enaa too mée diitoo taai" see asigi.
5 Wa me gaano, 'Kepe niinakea ye' naadi ekea too
deatooki.
6 Petrus me asiino, "Kepe mee ko imi taa kiya ni me agoo
see agiyoo kuwa kaniinaka. Kuwa ko Nazaret magaa kaa
Mée Yesus, Ebo Kristus Wa too pesee see ekaa mee me aa
anoogeeta peenaa taai" see asigi.
7 Dagi yagaa yaato yagaa pe-peneata goekeasigi naaki
kisee ki bado, ekepea kaguu kuwa uduma pesee keegoogi.
8 Mani-mani see anoogeeta kaama daamaa too peenaaki.
Waa ma okoo wedo Ogatamee me ee kaa epo peetaaki too
mee mée to Ogatamee yaapaageeki, esee ede kaa yuku-yuku
sepegeeki.
9 Ogatamee kisee yaapaageeki, kisee peenaaki yuwa kuwa
okoo kiyoo topea bagee yuwa miya deegea.
10 Mee mée mee ko mikee egapii gakata Diino Disi See
Kenee To kaa animaata "Kepe nii" see asegee see mée ii see
nekeenegea. Waa daamaa yakiyaagea kuwa kaa okoo sooi,
esee dimi nagimegea.

Petrus me mée yuwa eewegata menaa

11 Kuwa bagee yuwa dimi nagimeamoo naadi kaama
moga peedoota Ogatamee me ee bapi yaato peegee see etaa
kaa kiyoo okoo wedo paagoo peemaagea naaki mee mée to
epa kaa Petrus ma, Yohanes ma yagaa peneata totaaki. Mee
ee bapi yaato peegee see etaa ekaa da ko Salomo see ekaa
mee ee bapi yaato peegee see etaa see ekaa muntaata.
12 Petrus me kuwa mée tabaa da deeta kaama asiino,
"Israel bagee yuwa, wae. Ikii kaasee kaa dimi nagimetaakea
ya? Ikii kaasee kaa enaa mée maamaa deetaakea ya? Enaa

me pesee kaa waa daamaa peeyaage se, enaa dimi topoo
see bagee kemaata kaama waa daamaa yakiyaage miya taa.
13 Idukaa inii ma tomaa kaa bagee Abraham ma, Isak ma,
Yakub ma okoo me yaapaagee see Mée Ogatamee Wa me
agiyoo daamaa yaokagee see Mée Yesus mee Ogatamee me
Waa ebo, Waa asii-sege, kisee yaekeasigi. Ikii me Yesus mee
patamisi naadi Pilatus paagoo yaekegataata kaama be kaa
wigintaamea. Pilatus me 'Waa pedeo agiyoo ukuwaano taa
yoka daba peeyaapa' see kisimi
14 kiya ikii me kisee be. Mikee, Yesus Waa pedeo ena ma
taa see Mée, dimi topoo too see Mée kiya ikii me Pilatus
paagoo 'Apiyoo mée wugitaa see mée wa too daba mée
yapeeyaai' see asemea.
15 Yesus mee ko mée daamaa aya tuyaayaa Mée kiya
ikii kisee booyaamea. Ikii me booyaamea kiya Ogatamee
me aya andoo peeyaami, see kuwa enaa me deeta kaama
weganaake.
16 Yesus Wa ekaa da pesee see Mée ii see gaataa to kaa mee
mée bado yuwa pesee yakiyaagi. Mee mée mee ikii uduma
ipi, waa poono naka see kuwa ikii idukaa kaama deegee
sepea. Yesus mikee nao see gaataa to kaa bado yuwa pesee
yakiyaagi see kuwa ikii miya deegea.

17 Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, Yesus
booyaamea kuwa ikii ma, ikii me ebo bagee yuwa ma kuwa
uduma Waa Ebo Kristus ii see kuwa nekeeniino taa, ewo
kemaata kaama booyaamea.
18 Mikee kiya Waa aii boopi se. Ikii me booyaamea kuwa
ko idukaa nabi bagee yuwa me 'Ebo Kristus mee kisee
bogaatagi, kisee booyaatagea' see menaa wegawoo naadi
kaama uwa daaga.
19 See keta yoo ikii me pedeo yuwa kiwonaapeasi yoka
uduma ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo,
toowoo taai.
20 Ikii kisee ukuwayu ko ikii dimi menaa da mee Tuhan
me daamaa kiadumiyaabuu siwoo taapi, bedaa Ebo Kristus
mee ikii paagoo kiisiyaatagi, mee ko ikii paagoo ebo
kiitoowoosi naadi daamaa wigintaata Mée Yesus mee.
21 Eto kiipaa Waa epoo to wodoo tupi. Uwoo to, magaa
to uduma petamanii pedeo ena ma taa kaboo see see,
iminookaa Ogatamee me kuwa uduma bedaa esee daamaa
too kiyaano see naagoo isiyaatagi. Idukaa Wa me nabi
bagee daamaa wigintaata yuwa doodoo Wa me kuwa menaa
wegawoo seta.

3:12 2Kor 3:5 **3:14** Luk 23:18-19 **3:18** Yes 53:1-11, Luk 24:26-27

22 Idukaa Musa me Israel bagee yuwa aseta menaa ena
mee ko kisee: 'Ikii me Eboo Ogatamee Waa iminookaa ikii
me asii-kaba-kaba bagee ena, anii see see nabi bagee ena
kiagoo kiyaatagi. Mee Mée mee Wa me menaa too daamaa
yayeewoo taai.
23 Wa me menaa si yayeetaa see bagee kuwa uduma
Ogatamee me bagee yuwa se yoka wigintaata pedeo
kiyaabuu taatagi' see kuwa Musa me aseta.
24 Idukaa apanaa nabi bagee yuwa me miya Ebo Kristus
me ukuwata peeta yuwa kuwa 'Kisee kaata, kisee ukuwaani-
ita' see aseta. Samuel waa ma, wa asii nabi bagee yuwa ma
okoo uduma kisee wegawoo seta.
25 Kuwa nabi bagee me menaa kuwa ikii kaa ki daamaa
uwa daaga. Idukaa Ogatamee me ikii me bagee yuwa
paagoo aseta menaa miya kisee. Wa me Abraham paagoo
'A me asii-kaba-kaba bagee doodoo mée tomaa-tomaa yuwa
uduma daamaa kiyaabuu taata' see aseta menaa kuwa miya
mikee eto inii kaa daamaa uwa daaga.
26 Ogatamee Wa me agiyoo daamaa yaokagee see Mée
Yesus Waa magaa da kaa isiyaami mee ko ikii me pedeo
yuwa ekeata kaama Ogatamee me ikii daamaa kikiyaabuu
taano see naadi Yesus mee Israel bagee paagoo keta 'Pooi'
see asimi" see kuwa Petrus me aseta menaa.

4

Petrus ma, Yohanes ma ekea digiyoo ee yiba dogeamaata menaa

1 Petrus ma, Yohanes ma ekea kuwa mée tabaa da mena
eewegataaka too ko Yahudi kaa ebo-ebo yuwa meemaagea,
noonaa imam bagee, noonaa Saduki kaa bagee. Ogatamee
me ee diitoo taa see bagee me eboo miya epo meemaagea.
2 Petrus ma, Yohanes ma ekea me "Ogatamee me Yesus
boota kaama aya andoo peeyaami mee me inii miya
kisee mée aya andoo peeyaatagi" see menaa kuwa mée
topetaakea. Kiya kuwa menaa kuwa Yahudi kaa ebo-ebo
yuwa me be, esee kagoo kaa
3 ekea peneata kaama apaadee taano see kiya digiyoo
takiinega yoka tokoma too naadi digiyoo ee yiba aii kisee
dogeamaagea.
4 Kisee dogeamaagea kiya ekea me eewegapea menaa
mikee gaagea bagee kuwa eebaa. Kuwa bagee yuwa ma,
miyoo taa Yesus mikee gaamea bagee yuwa ma kuwa
uduma, paayogaa yogaa yuwa too egataayaa naaki mée
lima ribu mokoo.

3:23 Ul 18:15-19 **3:25** Kej 22:18

5 Tokoma mee da Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, Musa me
menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, apanaa ebo bagee
miya okoo uduma Yerusalem magaa kaa kutuu semaagea.
6 Okoo paagoo Ebo Imam ekaa da ko Hanas see mée to
tupi, Ebo Imam bagee apanaa miya topea. Okoo ekaa yuwa
ko Kayapas, Yohanes, Aleksander, apanaa miya topea.
7 Okoo kutuu semaata kaama Petrus ma, Yohanes ma
ekea digiyoo ee yiba kaama badaa maageeta okoo yupii
da kaa ekeasegea. Kuwa bagee yuwa me ekea asiino,
"Etoomanaa ekea me mee bado oogimaata see mée to daa-
maa yakiyaamea mee ko maamee me pesee kaa, maamee
ekaa yiba kisee ukuwaaniyaamea ya?" see asegea.
8 Kuwa kaboo da Roh Kudus mee Petrus yiba esee-
awigi naadi kaama wa me asiino, "Ebo yuwa, ikii daamaa
nayeeweei.
9 Enaa me bado oogimaata mée ena daamaa yaukuwame
agiyoo mee kaa kaama ikii me eto kenaagoo mée asedeekea,
mee ko 'Ekea me kaasee pesee kaa daamaa yakiyaamea ya?'
see kuwa ikii nekeeniino taa yoka
10 ikii ma, Israel bagee apanaa yuwa miya uduma daamaa
nekeensea yoka kisiinaka, kuwa ko Nazaret magaa kaa Mée
Yesus, Ebo Kristus mee Wa too pesee see ekaa da mee me
mee bado oogimaata mée to daamaa yakiyaami kemaata eto
kiipaa waa ikii paagoo daamaa yiinaageeta toomuu taaki
see ikii deegea. Mee Yesus mee ko ikii me piya bokoo to kaa
booyaamea kiya Ogatamee me aya andoo peeyaami Mée
mee.
11 Ogatamee me menaa yiba Wa kaa wegawoo seta menaa
ena mee ko kisee:
'Ikii oma ee maataa see bagee me be kaa tameepeata omaa
mee ko
TUHAN me masegeeta tuku omaa mee daamaa pee-
yaekeata' see menaa ebeamaata. *Mzm*
118:22
Tuku omaa to mee ko Yesus mee ebea-ebea.
12 Wa kaa too mée daba daagimaa peeyaa. Epoo to miyoo,
magaa da kaa kiyoo apanaa ekaa yago mée ena ma mée
maniino taa, kisee inii daba mée daagimaa peeyaano Mée
ena ma taa" see asigi.
13 Kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa dimi nagimegea. 'Yaai,
ekea kuwa ebo bagee se, sekolah miya taa see bagee kiya
Yesus sekaataa peenaa semea mee me kisee omaago ma
menaa wegataakea' see dimii gaagea.
14 Okoo me "Ekea pedeo ukuwagea" see wegaano see
kiya iyo, apiyoo mee daamaa yakiyaamea mée to kiyoo

4:12 Yoh 14:6, 1Tim 2:5 **4:13** Luk 10:21

yiinaageeta toomuu taaki yoka pedeo menaa ena ma se
asegea.
15 Okoo yuwa too mena aawegaa taano see naadi kaama
"Petrus ma, Yohanes ma ekea yoo da kaa pooi" see asegea.
Peegea naadi kuwa bagee yuwa me aawegaa taano,
16 "Inii naa kaasee ukuwaapea naa ya? Ekea mikee
dimi nagii-nagii agiyoo ukuwamea. Mee agiyoo da mee
Yerusalem magaa kaa bagee kuwa uduma ipi kegea yoka
inii me 'Ekea kisee ukuwaano taa, kisee taa' see menaa
kuwa wegaano iyo.
17 Ekea me kuwa Yesus kaa menaa weganaa segee siyu ko
mee magaa kaa bagee apanaa yuwa miya ipi kaapea naadi
inii me ekea paagoo kisee niiasii: 'Ekea Yesus kaa menaa
bedaa egaa ena ma se weganaa taai. Weganaa siyu ko bedaa
kipeneata kaama kidogeamaape' see kuwa niiasii" see kuwa
okoo me aawegaakea.
18 Kuwa menaa aawegaa semaata kaama Petrus ma,
Yohanes ma paagoo "Ekea bedaa meei" see asegea. Okoo me
asiino, "Eto ko Yesus kaa menaa apanaa bagee se eewegaai,
se tupii" see omaago ma asegea.
19 Kiya ekea me asiino, "Ikii me kuwa mée asiyaa menaa
kuwa naa ebo naadi kiyiino daamaa ye, Ogatamee me mée
asiyaa menaa kuwa ebo naadi yayiino daamaa ye see kuwa
ikii me too gaai
20 kiya enaa me too gaayu ko enaa ebo menaa yeemaame,
ebo agiyoo deemaame yoka apanaa bagee se eewegaakee
kuwa iyo" see asegea.
21 Mee bado oogimaata mée to daamaa yakiyaagea kuwa
deegea bagee mée eebaa. Ogatamee me mee dimi nagii-
nagii agiyoo ukuwaaniyaagi nao naadi yaapaageekea. Kisee
kemaata kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Petrus ma,
Yohanes ma hukuman maniino iyo, mée yuwa wedaagea
yoka okoo me omaago ma asiino, "Ekea kipeneasiyaa yoka
gaai" see maamaa aseta kaama ee kaa daba peeyaagea.
22 Mee daamaa yakiyaagea mée wa me poono naka see
omegee seta yuwa eebaa, uduma tahun mée wiya yoka
kiyoo kutuukea bagee yuwa Ogatamee yaapaageekea.

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me sembahyang menaa

23 Petrus ma, Yohanes ma ekea daba peeyaata kaama ekea
peedoota Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo peemaata
kaama imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma
okoo me asegea menaa yuwa eewegagea.
24 Okoo kuwa menaa yeeta kaama epo enaataa Ogatamee
paagoo sembahyang menaa ko "Ebo Wodoo Eboo Tuhan, A

4:19 Kis 5:29 **4:20** 1Yoh 1:1-3

me epoo to ma, epoo to kaa agiyoo-pagiyoo miya, magaa
to ma, magaa da kaa agiyoo-pagiyoo miya, uwo ma, uwo
kaa tookee agiyoo-pagiyoo miya kuwa uduma A me too
ogaataata.
25 Idukaa inii ma tomaa kaa mée Daud mee, A me agiyoo
daamaa kaokagee see mée wa yiba Roh Kudus mee esee-
aweta kaama wa me ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
'Kuwa mée tomaa-tomaa yuwa okoo kaasee kaa kagoo too
koo taakea ya?
Okoo me otoopa dimi daakee menaa kuwa kaasee kaa ya?
26 Magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa okoo me TUHAN
mee miya wisintaakea,
Wa me ebo tusi naadi wigintaata Mée to Waa miya
wugiino see naadi kutumeeii taakea' see menaa
ebeamaata. *Mzm 2:1-2*
27 Mikee, kuwa menaa yuwa uwa daaga. Mee ko magaa da
kaa ebo tookee bagee yuwa Herodes ma, Pilatus ma, Israel
bagee yuwa miya, apanaa tomaa kaa bagee yuwa miya okoo
uduma yigimemaata kaama A me ebo tusi naadi daamaa
wigintaata Mée, pedeo ena ma taa see Mée, A me agiyoo
daamaa kaokagee see Mée Yesus mee patamaano see naadi
menaa koogo weganaa naadi kisee booyaamea.
28 Mée me booyaamea kiya Ogatamee A me 'Waa kisee
bogaatagi, kisee booyaatagea' see kuwa A me idukaa
ebeataata yoo boomi. A me kisee ebeataata yoka A me pesee
kaa ukuwaaniyaame.
29 Eto ko okoo me inii mée kagoo too koo taakea yuwa
deede. Okoo me 'Ikii kipeneasiyaa yoka gaai' see mée
omaago ma asegea kiya inii ko A me agiyoo daamaa
kaokagee see bagee yuwa yoka inii A me menaa kuwa weda
taa see kaa too kaweganaa taano uu see dimii mée manii.
30 A me yagaa petaata kaama mée kaa meaniyaa agiyoo
miya yataa kiyaabuu taai, bedaa Yesus mikee nao see
gaasi naadi agiyoo ma, apanaa dimi nagii-nagii agiyoo
miya mée yaukuwaaniyaabuu taai. A me agiyoo daamaa
kaokagee see Mée mee, A me daamaa wigintaata pedeo
ena ma taa see Mée Yesus Waa ebo ekaa mee me kisee
mée yaukuwaaniyaabuuse naadi kasege" see kuwa okoo me
sembahyang menaa.
31 Sembahyang semaata kaama kisee ki okoo me epo
totaakea ee to kaa kiyoo maki-makaaka. Kuwa kaboo
da taa ko Roh Kudus mee okoo mée uduma yiba esee-
awedaa naadi kaama Ogatamee me menaa uu see dimii ma
yaweganaakea.

4:28 Kis 2:23

Yesus mikee gaayaa bagee kuwa uduma ena dimii, ena menaa kaa too ukuwagee seta menaa

32 Okoo uduma ena dimii, ena menaa kaa umiwoo, toowoo naadi kaama okoo me agiyoo-pagiyoo uduma epo agiyoo too, 'Mee ni me, mee wa me' see gaayaa bagee ena ma taa.

33 Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me Tuhan Yesus mee aya andoo peepi nao, kisee menaa omaago ma weganaakea. Kiyoo toogeekea bagee uduma Ogatamee Wa me esee epaakee kaa

34 agiyoo sikii taa see bagee okoo yupii ena ma taa. Mee ko ebo agiyoo agoo see bagee yuwa me pe-doogeeta kaama maseta see kepee yuwa doodoota

35 Yesus me menaa yadoonaa see bagee paagoo pe-eke. Kiyoo kaama kuwa kepee yuwa bedaa kepe taa see bagee yuwa paagoo yawudikomee taa see. Kisee too ukuwagee naadi kaama okoo yupii kepe taa see bagee ena ma taa.

36 Mée ena miya kisee ukuwagi. Waa Siprus magaa kaa kabata mée to, ekaa da ko Yusup, Lewi apaa kaa mée, wiyaagoo to ekaa da ko Barnabas. Ibrani menaa kaa apanaa bagee dimi mena daamaa pesee kiyaabuusi naadi menaa weganaa see mée see wegayu ko Barnabas see mee.

37 Wa me maga okogoo ena apanaa bagee ena me edaamaagi. Wa me kuwa edaata kepee yuwa masedoota Yesus me menaa yadoonaa see bagee paagoo pe-ekeasigi.

5

Ananias ma, Sapira ma bogaa me koo seta menaa

1 Kuwa bagee yuwa kisee daamaa ukuwageekea kiya mée ena ekaa da ko Ananias tupi. Wa me apii Sapira ma ekea me maga okogoo to naa apanaa bagee me edaata kaama kepe masegea.

2 Kuwa kepee yuwa noonaa paimee me enaa taano yoka naadi kaama koogo maataagi. Apanaa yuwa doodoota Yesus me menaa yadoonaa see bagee paagoo pe-ekeasigi. Wa me deebaa sipi kuwa apii to miya ipi.

3 Petrus me asiino, "Ananias, wae. Iblis me aa dimi mena kapesee kiyaata kaama a me Roh Kudus deebaa taano see agiyoo mee kaasee kaa naa ya? Aa kepe noonaa yaato koogo maataage kuwa kaasee kaa ya?

4 Mee maga okogoo to mee petamanii a me kepe masiino taa kaboo a me magaa too see kuwa mikee, se maa? Kepe maseta kaama kuwa masepe kepee kuwa miya a me kepee too, se maa? Mikee, a me kepee yoka a me ede kiyaa agiyoo pe-edaano miya daamaa yoka kaasee kaa mee pedeo agiyoo

---

4:32 Kis 2:44-46

ukuwape? A me deebaa taano see agiyoo mee ko inii mée
deebaa siyaa agiyoo se kiya a me Ogatamee mee deebaa
taano see naadi koo sepe" see asigi.*
5 Ananias kuwa menaa yeemaata kaama magaa da kaa
kisee ki bekea eseanigi ye gaayaa naaki boogi. Kuwa menaa
yeegea bagee yuwa uduma esee wedaagea.
6 Boogi naadi kaama egaanaa noonaa megea. Bootaa da
bebenataata kaama doogea, ogo maataagea.
7 Egaaniino taa kaboo keno wedo waa naa toomaata
kaama apimee mega. Paimee boopi see kuwa ewo.
8 Meemaaga kaboo Petrus me asiino, "Maga kaa kepee
ko ekea kisuwa kuwa too masepea ye?" asigi naaki "Mikee,
kisuwa masepe" see asega.
9 Petrus me asiino, "Ekea kaasee kaa Tuhan me Roh me
mée se nekeeniipi naadi deebaa taano see koo sepea ya? A
me pai to ogo maapea bagee kenee to taa megea. A bootaa
da miya kadogaanakea" asetaagi naaki
10 kisee ki apii to magaa da kaa bekea eseanega ye gaayaa
naaki booga. Egaanaa yuwa meemaata kaama bedaa api
bootaa da doodoota paimee ogo maapea yoo pe-maataagea.
11 Kuwa me kemaata kaama Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa ma, apanaa aii yeegea bagee yuwa miya uduma esee
weda kegea.

Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaabuu seta menaa

12 Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me Yesus
mikee gaasi naadi agiyoo ma, apanaa dimi nagii-nagii
agiyoo miya maamaa eebaa ukuwaaniyaabuu segeekea.
Kuwa kaboo da Yesus mikee gaayaa bagee uduma Ogatamee
me ee to kaa, Salomo see ee bapi yaato peegee see etaa da
kaa kiyoo kutumeeii segeekea.
13 Apanaa bagee yuwa me okoo ma epo toono kuwa
wedaagea kiya okoo daamaa bagee yoka naadi ebo
ekeasegea.
14 Umiwoo, toowoo naadi Yesus mikee gaayaa bagee mée
eebaa, paayogaa miya, api miya eebaa kedaaka.
15 Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me dimi
nagii-nagii agiyoo ukuwanaakea kaboo Petrus waa ayayaa
da ikiyoo yago bagee kaa pe-baasi naadi okoo me ometaa
see opee to ma doodoota etaa da kaa yadogeamaagea.

---

* **5:4** Ananias wa me kepee uduma se maniino miya daamaa kiya mée me 'Wa me kuwa kepee uduma manigi, apanaa bagee me manegea see see' kisee nagaasi naadi manigi yoka kepe uduma manega poga-poga naadi deebaa taano see kooki agiyoo.

16 Yerusalem magaa geboo da kaa bagee miya ikiyoo
meanta bagee yuwa ma, paa yago bagee yuwa ma
uduma yadogeamaagea. Okoo kuwa agiyoo uduma yataa
kiyaabuukea.

Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa digiyoo ee yiba dogeamaata menaa

17 Kuwa kaboo da Ebo Imam ma, waa ma enaataa Saduki
kaa bagee yuwa ma okoo me Yesus me menaa yadoonaa see
bagee yuwa okoo yaato mée eebaa peedaakea kuwa be.
18 Okoo me kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee
yuwa peneata kaama ebo mee digiyoo ee yiba dogea-
maagea.
19 Digiyoo ee yiba dogeamaata toomuu naadi digiyoo
takiinega. Daatooyiba yaato Tuhan paagoo kaama malaikat
bagee ena mee digiyoo ee yiba koogo eseemaagi. Kene
moneewaagea kiya kene yakabataata kaama yoo da kaa
koogo eepeegi.
20 Wa me okoo asiino, "Eto ko ikii peedoota Ogatamee me
ee to kaa peemaata kaama kuwa mée daamaa tuyaabuu
siwoo siyaa menaa kuwa pe-eewegaai" see asigi.
21 Kisee asigi naadi peedoota keno awega see kaboo
Ogatamee me ee kaa peemaata kaama kiyoo topea bagee
yuwa tupi-maneekea.

Kuwa kaboo da taa ko apanaa ee kaa Ebo Imam ma, waa
ma enaataa see bagee yuwa ma okoo kutuu semaata kaama
"Israel kaa mena pekataa see bagee yuwa uduma meei" see
asegea. Meemaagea kaboo digiyoo ee diitoo taa see bagee
yuwa paagoo asiino, "Kuwa Yesus me menaa yadoonaa see
bagee yuwa digiyoo ee yiba kaama badaa namaagii" see
asegea.
22 Peedoota digiyoo ee yiba seemegea ko ewo. Toono taa
naadi metaki ebo bagee paagoo peemaata kaama asiino,
23 "Inii digiyoo ee yiba peemaata kaama deeyaa naaki
okoo toono taa, ewo. Kene uduma daamaa muntaata topa,
diitoo taa see bagee miya kiyoo toomuu taakea kiya toono
taa" see asegea.
24 Kuwa menaa yuwa Ogatamee me ee diitoo taa see bagee
me eboo ma, Israel kaa ebo-ebo yuwa ma okoo uduma yaai.
"Mee kaasee agiyoo ya? Kaasee ukuwaaniipa naa ya?" dimi
nagimegea.
25 Kuwa kaboo da mée waa ena meemaata kaama asiino,
"Ikii me digiyoo ee yiba dogeamaamea bagee kuwa eto
kiipaa Ogatamee me ee kaa mée topetaakea, pe-dii" see
asigi.

26 Kiyoo kaama Ogatamee me ee diitoo taa see bagee
me eboo ma, apanaa diitoo taa see bagee ma okoo
peedoota Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa paagoo
peemaata kaama peneasegea. Kiyoo mena yiitoo taakea
bagee yuwa me oma kamu mée wugiipea yoka naadi
omaago ma se peneasegea. Badaa maadoota ebo bagee
paagoo eepeegea.
27 Eepeemaagea kaboo Ebo Imam me asiino,
28 "Ei, inii me ikii 'Kuwa Yesus kaa menaa kuwa se topenaa
taai' see kiseme kiya mée yayiino taa. Yerusalem magaa kaa
bagee uduma ipi kiyaagea yaai. Bedaa Yesus mee 'Yahudi
kaa ebo yuwa me booyaamea yoka' see mée yaweganaakea
menaa kuwa miya be keekee" see asigi.
29 Kiya Petrus ma, mena yadoonaa see bagee apanaa
yuwa ma okoo me asiino, "Ikii me mée asegea menaa kuwa
mée me menaa too. Inii Ogatamee me menaa yayiino kuwa
too gaano pedeo naadi kisege.
30 Ikii me Yesus mee piya bokoo to kaa booyaamea kiya
inii me bagee yuwa me idukaa kaama yaapaagee siwoo seta
Mée Ogatamee Wa me aya andoo peeyaami.
31 Mee Mée mee ko Ogatamee me Wa me dagi yagaa
yaato asii-sege see yoo kiyoo mumo magaakee Mée kiyaami,
bedaa inii Israel bagee yuwa inii me pedeo yuwa ekeata
kaama Wa me epa mée yaekeasiino see naadi Waa inii daba
mée daagimaa peeyaano Mée kiyaami.
32 Kuwa ukuwaaniyaabuu seta yuwa uduma inii miya
deeta kaama yaweganaake, Roh Kudus me kisee miya mée
paagoo ase-manee segeeki. Roh mee Ogatamee me menaa
daamaa yayeetaa see bagee yuwa paagoo maniyaa yoka"
see asigi.
33 Kuwa ebo bagee yuwa me Petrus me menaa yeeta
kaama esee be kaa okoo patamaano see kookea
34 kiya kuwa mena pekataa see bagee yupii Parisi kaa
eboo ena ekaa da ko Gamaliel mee tupi. Waa ko Musa me
menaa mée topetaa see mée to, mée uduma me waa ebo
ekee see mée. Waa yiinaageeta kaama asiino, "Kuwa Yesus
me menaa yadoonaa see bagee yuwa yoo da kaa peenaa
eepooi" see asigi.
35 Yoo da kaa eepeanegea see kaboo Wa me kuwa mena
pekataa see bagee yuwa asiino, "Israel bagee yuwa, daamaa
nayeeweei. Ikii me kuwa bagee yuwa yaukuwaano see
agiyoo kuwa daamaa gaagaa taai.
36 Eto kuwa bagee kuwa mokoo idukaa miya kisee bagee
agoo, kuwa ko aii kisee mée ena ekaa da ko Teudas wa me

5:29 Kis 4:19-20

'Anii ebo bagee yoka' see wegataa see mée kemaata mée
maamaa eebaa, empat ratus waa naa wa sekaataa peenaa
semea. Kiya waa booyaata kaama wodoo wa sekaataa bagee
uduma wodeda-peeda semea, wa me menaa miya aii kisee
yawisintaamea.
37 Bedaa kiyoo kaama aii kisee mée ena miya agoo, ekaa
da ko Yudas, Galilea wee kaa mée ena. Mée ekaa yuwa
uduma kapoge kaa maageemi kaboo da taa ko wa me menaa
weganaa naadi mée noonaa wa sekaataa peenaa semea.
Waa miya booyaata kaama wa sekaataa bagee uduma miya
wodeda-peeda semea.
38 Eto ko kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee
kuwa miya kisee kiyaa yoka emaa se wugii, kisee-kisee se
ukuwaai. Okoo me menaa ma, okoo me gaanaa, peenaa see
yuwa ma kuwa manii to ko aii mée kaa too gaayu ko kuwa
uduma ketaa-ketaa taapa
39 kiya manii to ko Ogatamee kaa gaayu ko ikii okoo me
menaa se weganaasi naadi taameekee agiyoo ena ma se
ukuwamaayaa. Ikii Ogatamee ma aawisii naadi Waa ma
yape bagee kiyaa yoka daamaa gaagaa taai" see asigi. Wa
me menaa kuwa kiyoo yiitookea bagee yuwa daamaa yoka
see gaata kaama
40 okoo me "Kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee
yuwa ee yiba eemeei" see asegea. Eemeemaagea kaboo
"Kuwa bagee yuwa pepeaduu me dakamaai" see asegea.
Dakamemaata kaama okoo paagoo omaago ma asiino, "Eto
kaama wodoo Yesus kaa menaa kuwa ekeata Wa ekaa da se
weganaa taai" see aseta kaama daba peeyaagea.
41 Okoo kuwa mena pekataa see bagee yuwa paagoo mena
wegamaata kaama ee kaa peetaaka too aawegaa sepegeekea
menaa ko "Kuwa bagee yuwa me kisee mée dakamegea,
kisee mée ekeasegea kuwa daamao. Yesus Wa too ebo,
inii peedi kiya Yesus ekaa ebo kisi naadi inii kaa mée
yaukuwaanega agiyoo yoka kiiboo, paamee" see ede ma,
ede ma sepegeekea.
42 Egapii gakata okoo Ogatamee me ee kaa miya, okoo me
ee yuwa kaa miya Yesus me menaa mée yuwa topenaakea,
bedaa "Yesus mee ko Ebo Kristus see wegawoo seta Mée
mee yoka" see menaa kuwa miya weganaakea, kisee too koo
senaa segee seta.

6

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo naano agiyoo eewodegeesi naadi mée petoo wiginta menaa

---

5:41 Luk 6:22-23, 2Tim 1:8, 1Pet 4:13-16

1 Kuwa kaboo da Yesus mikee gaayaa bagee maamaa
eebaa kedaakea. Okoo Yahudi bagee kiya noonaa Yunani
menaa wegataa see bagee. Egapii gakata naano agiyoo
mée uduma paagoo eewodegeekea kiya kaawaa ena kuwa
Yunani menaa wegataa see bagee yuwa me Ibrani menaa
wegataa see bagee yuwa asiino, "Yaai, inii me api miyaa
yuwa naano agiyoo mée si yamanegeekea" see asegea.
2 Yesus me menaa yadoonaa see bagee gaasi ma wiya
okoo me kuwa Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa
"Uduma meei" asegea. Meemaagea kaboo okoo me asiino,
"Inii Ogatamee me menaa kiiwegageeke yoka naano agiyoo
kiiwudiino kuwa miya enaataa kana. Inii Ogatamee me
menaa kiiwegaano gaano pedeo yoka
3 eto ko naano agiyoo mée eewudiino bagee wigineai.
Kuwa bagee wigineano kuwa ko aii bagee se kiya mée me
okoo dimi daamaa bagee yuwa yoka see yawegayaa bagee
too, dimi ipi, Roh mee pudii, kuwa see see bagee okoo petoo
wigineai. Wiginemaata kaama inii me 'Ikii mée eewodegee
taai' see asiipe.
4 Inii gaayu ko sembahyang ukuwagee taape, Ogatamee
me menaa miya kiiwegagee taape yoka" see asegea.
5 Kuwa menaa yiitookea bagee uduma daamao naadi
kaama mée petoo wiginegea. Ena mee ekaa da ko Stepanus.
Wa me Yesus mikee gaano dimii mee ebo, Roh Kudus mee
miya pudii see mée. Kiyoo kaama Pilipus ma, Prokorus ma,
Nikanor ma, Timon ma, Parmenas ma, Nikolaus ma kuwa.
Nikolaus mee ko Antiokia kaa bagee, apanaa tomaa kaa
bagee kiya Yahudi bagee me see see Ogatamee yaapaagee
see mée keta.
6 Kuwa mée petoo to wiginemaata kaama badaa
maadoota Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa paa-
goo peemaata kaama kuwa agiyoo daamaa eeukuwageesi
naadi sembahyang yaukuwagea, yagaa okoo petoo to kaa
yamaagea.
7 Kuwa kaboo da Ogatamee me menaa yadoonaa segee
naadi kaama Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa
bagee eebaa kedaakea. Imam bagee eebaa miya Yesus
mikee nao naadi Wa me menaa yayeetaa see bagee kegea.

Mée me Stepanus mee be kaa yaukuwata menaa

8 Stepanus mee Ogatamee Wa me pesee agiyoo daa-
maa wa kaa maamaa aii yadootagaa see mée kemaata
wa me mée yuwa paagoo dimi nagii-nagii agiyoo eebaa
ukuwaaniyaabuuki

6:2 1Tim 3:8-13

9 kiya mée noonaa me kisee be kegea. Okoo Yahudi bagee
me sembahyang segee see ee ena kaa peegee taa see bagee
yuwa. Okoo me sembahyang segee see ee ekaa da ko Daba
Peeyaata Bagee Me Sembahyang Ee see ekaa munta.* Okoo
noonaa Kirene bagee, noonaa Aleksandria bagee, noonaa
Kilikia magaa kaa bagee, noonaa Asia wee kaa bagee. Okoo
me Stepanus be kaa pesee menaa asegea
10 kiya Roh me waa mena ipi kiyaata kaama kuwa bagee
yuwa waa ma se aawisii semaayaa.
11 Kuwa me kemaata okoo me mée noonaa paagoo koogo-
koogo see asiino, "Stepanus waa mée me be kisi naadi mena
yakobaai" see asegea. Kuwa bagee yuwa me yakobanaa
taano, "Stepanus mee Musa ma, Ogatamee ma wisinigi
kuwa inii yeepe" see yaweganaakea naaki
12 mée eebaa Stepanus kagoo kegea. Yahudi kaa ebo-ebo
yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa
ma, Yahudi bagee apanaa miya okoo uduma Stepanus pe-
peneata kaama doodoota Yahudi kaa mena pekataa see
bagee yuwa paagoo dogeamaagea.
13 Mena pekataa see bagee yuwa paagoo kaama okoo wa
kaa makapaa menaa eebaa yawegagea. "Mee mée mee me
Ogatamee me daamaa wigintaata pedeo ena ma taa see
ee to mee wisinigi, Musa me menaa yuwa miya kisee too
wisinegeeki.
14 Wa me pedeo wegapi menaa ena mee ko kisee:
'Nazaret magaa kaa Mée Yesus me Ogatamee me ee to
mee umiyaatagi' see wegapi. Bedaa kiyoo kaama 'Musa
me wegawoo seta menaa kuwa Yesus me apanaa menaa
ma aapeka taapi' see kuwa miya wegapi" see menaa
yakobamaagea.
15 Kuwa kaboo da kuwa mena pekataa see bagee uduma
Stepanus diitookea naaki ebeyumaa da diino ebo, malaikat
bagee me ebeyumaa da keenda see deegea.

7

Stepanus me Yahudi kaa ebo yuwa aseta menaa

1 Ebo Imam me Stepanus asiino, "Okoo me a kaa 'Wa me
Musa ma, Ogatamee ma kuwa wisinegeeki' see kawegagea
menaa kuwa mikee ye, taa ye?" see asigi naaki
2 Stepanus me asiino, "Neataagi nokaa yuwa, neawaagi
nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, ikii daamaa nayeeweei.
Idukaa Abraham mee, inii mée tomaa asii-kaba-kaba seta

* **6:9** Kuwa bagee yuwa okoo idukaa mée me agiyoo yaokageesi naadi hamba kiyaata bagee kiya mee kaama asii daba peeyaata bagee yuwa keta. **6:10** Luk 21:14-15

mée waa Haran magaa kaa poono taa kaa Mesopotamia
magaa kaa omegee, toogee seta kaboo Wa too ebo, Wa
too asii-sege see Mée Ogatamee me Abraham paagoo mena
esee-eewegata.
3 Wa me asiino, 'A me magaa ma, a me bagee ma ekeata
Ni me kasiipa magaa kaa pooi' see asigi.
4 Asigi naadi waa Kasdim magaa kaa kaama peedoota
Haran magaa kaa peemaata kaama kiyoo omegee, toogee
naadi waataagi boota. Boota kaama Ogatamee me waa
badaa maadoota nakaayoo, inii me magaa kaa.
5 Kuwa kaboo da Ogatamee me waa maga peenaa ma
maniino taa kiya Wa me asiino, 'Mee magaa mee epeekaa
aa ma, a me asii-kaba-kaba bagee ma ikii kiniita' see aseta.
Kuwa ko Abraham waa yoga taa kaa aseta menaa yuwa.
6 Bedaa Ogatamee me asiino, 'Mee magaa mee a me asii-
kaba-kaba bagee ikii kiniino taa kaboo da okoo apanaa
bagee me magaa kaa omegee, toogee taatagea. Kiyoo maga
epoo bagee me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma a me asii-kaba-
kaba bagee yuwa me kana ma yaokagee taatagea, kisee too
tahun empat ratus. Kuwa bagee yuwa me a me asii-kaba-
kaba bagee yuwa pedeo daba ekee siwoo taatagea
7 kiya Ani me kuwa bagee yuwa kaa pedeo agiyoo
yadootagaata. Ani me pedeo agiyoo yadootaata kaama
a me asii-kaba-kaba bagee uduma daba pootagea. Okoo
nakaayoo meemaata kaama Anii ebo naekee, naapaagee
siwoo taatagea' see aseta.
8 Bedaa Ogatamee me Abraham asiino, 'Ikii ko Ni me
bagee yoka Anii miya daamaa kiukuwagee siwoo taapa, ikii
me miya ikii paayogaa yuwa kado ponee yadaapeasiyaa
ebea-ebea da mee nadeewoo taai' see aseta. Omegee, toogee
naadi kaama Abraham me Isak see yogaa kabamaata kaama
wagaagoo to naagoo nagamee me yugumee kado ponee
yadaapeata. Kiyoo kaama Isak me Yakub kabata, bedaa
Yakub me yoga gaasi ma wiya kabata. Kuwa mée gaasi ma
wiyaa to kuwa ko inii mée tomaa asii-kaba-kaba seta bagee
yuwa.
9 Kuwa kaboo da nagamee me Yusup too esee epa kigi
kuwa yagaanii yuwa me be kegea naadi Mesir magaa kaa
esetaakea bagee paagoo Yusup pe-doogeeta kepe masea-
weegea. Mesir magaa kaa yadoodoo peegea kiya Ogatamee
mee Yusup ma enaataa kemaata
10 wa me yaai-yaai agiyoo yuwa uduma yataa kiyaabuu
segee seta, bedaa Yusup dimi ipi kiyaata kaama Mesir kaa
eboo Ebo Piraun me waa ede kigi. Mee Mesir kaa eboo me

7:3 Kej 12:1 **7:5** Kej 13:14-15 **7:7** Kej 15:13-14 **7:8** Kej 17:10, 21:2-4, 35:23-26 **7:9** Kej 37:3-28

'Yusup aa ebo kakiyaaga yoka ni me ee ma, Mesir magaa
ma kuwa uduma aa nadiitoo segee taai' see asigi naaki kisee
ukuwaanega.
11 Kuwa kaboo da Mesir magaa ma, nakaayoo Kanaan
magaa ma kuwa uduma naano agiyoo taa uwaa mega yoka
inii me bagee yuwa ae-wae segee seta. Naano agiyoo imi
taa kega
12 kiya Mesir magaa kaa kiyoo gandum poo agoo see
menaa yeeta kaama nagamee Yakub me wa me yogaanii
yuwa, inii mée tomaa asii-kaba-kaba seta bagee yuwa asi-
ino, 'Ikii mani naano agiyoo niimasigii' see asigi. Mee naano
agiyoo masegeemea mee petamanii etaa kaa masegeemea.
13 Okoo wiyaagoo to etaa kaa Mesir magaa kaa eseemaata
kaama Yusup me okoo paagoo 'Anii ko Yusup mee yoka'
see asigi. Kuwa menaa yuwa doodoota Ebo Piraun paagoo
eewegagea naaki Yusup me bagee yuwa ipi kigi.
14 Yusup wa me yagaanii yuwa asiino, 'Nagamee ma, ikii
tukuguu uduma Mesir magaa kaa nakaayoo isii see pakaa-
naasii' see asigi. Asigi naadi mée tujuh puluh lima kuwa
okoo wa paagoo esegea.
15 Yakub ma okoo tukuguu to uduma Mesir magaa kaa
eseemaata kaama omegee, toogee naadi kaama kuwa eseta
bagee yuwa boogee seta.
16 Okoo boota yuwa doodoota nakaayoo meta. Meemaata
kaama ogo magata. Okoo noonaa Sikem magaa to kaa beapa
ena kaa kiyoo magata. Mee beapa mee ko idukaa Hemor
bagee me beapa kiya Abraham me edaata beapa mee.
17 Maamaa omegee naadi kaama Ogatamee me Abraham
paagoo "Anii taa ma taa kisee kiukuwaata, kisee kiniita" see
aseta menaa yaukuwaaniyaano see kaboo Mesir magaa kaa
inii tomaa kaa bagee kuwa mée eebaa kedaa siwoo seta.
18 Kuwa kaboo da Mesir magaa to kaa tookee eboo apanaa
ena agoo, Yusup mee kiyoo ebo toogee seta see kuwa ewo
see mée.
19 Wa me inii tomaa kaa bagee yuwa deebaa naadi pedeo
daba ekee siwoo seta. Okoo mée eebaa kaapea yoka naadi
yogaanii yuwa uduma boosi naadi wa me omaago ma
asiino, 'Ikii me yogaa yuwa kabamaata kaama tameai' see
asigi.
20 Kuwa kaboo da kiyoo api ena me Musa see yogaa
kabamaaga, Ogatamee me epa see yogaa mee. Kabamaata
kaama okonaka me ee yiba koogo boonegee kisee too keno
wedo omemaata kaama

7:10 Kej 41:41-43 **7:11** Kej 42:1-5 **7:13** Kej 45:1-11 **7:15** Kel 1:6-18 **7:20** Kel 2:1-10

21 yogaa to yoo da kaa ekeasegea naaki Mesir kaa eboo
wayoopane me pee-yaageega. Eto ni me yogaa yoka naadi
muniwoo ebo.
22 Musa waa Mesir kaa bagee me ipi see menaa uduma
topegee naadi kaama waa mena wegaano miya omaago,
agiyoo ukuwaano miya ipi see mée keta.
23 Waa tahun mée wiya omemaata wodoo 'Ni me bagee
yuwa, Israel bagee kuwa pe-diinaka' naadi peegi.
24 Peemaata kaama deamaagi too ko Mesir bagee ena me
Israel bagee ena aii kisee dakametaaki. Musa me kisee
pedeo yaai naadi kaama Mesir kaa mée to patamemaata
boogi.
25 Musa me gaano, 'Israel bagee yuwa me Mesir bagee me
agiyoo kana ma, kana ma yaokagee see kuwa Ogatamee me
inii daba mée peeyaano see naadi Musa wigintaagi ii see
kuwa Israel bagee me nanekeeniipea' see gaagi kiya kuwa
Israel bagee me kisee se nekeenegea.
26 Tokoma mee da Musa peedoota Israel bagee paagoo
peemaagi too ko mée ekea wiya aadakamee taakea. Emee-
emee taano see naadi 'Ekea ena tomaa yoka kaasee kaa
aadakamee taakea naa ya?' see asigi.
27 Kiya ena mee, dakametaaki mée wa me Musa wisinee-
kee kaa asiino, 'A me kisee mée asiyaa mée to se.
28 A me etoomanaa Mesir kaa mée to patameepeaseme
mee see see bedaa naukuwaano see naadi mege ye?' see
asigi.
29 Kuwa menaa yuwa Musa yaai naadi oodoota Midian
magaa kaa peemaata kaama kiyoo omegee, toogee naadi
api ena goemaata kaama yoga wiya kabagea.
30 Maamaa omegee naadi kaama tahun mée wiya
omemaata kaama Musa waa Sinai bagoo to kaa ebo mee
maga ugii da kaa kiyoo pakagi. Sinai bagoo to apaapa
peetaaki too ko malaikat bagee ena kiyoo katu see piyaa
wodoo to yibaa taa kitaa awee da kaa kigi. Kitaa biyaa gada
peetaaka kiya se poonooga.
31 Musa me mee kaasee agiyoo yaai, pakaa-diinaka naadi
pakaamaagi too ko mee piyaa yibaa taa kaama Tuhan me
asiino,
32 'Anii ko idukaa aa ma tomaa kaa bagee Abraham ma,
Isak ma, Yakub ma kuwa me ebo naekee, naapaagee see
Mée' see asigi. Musa esee wedaagi naadi totomooki, diino
weda kaa.
33 Ogatamee me asiino, 'Anii topa yoka aa yiinaageeta
totaake yoo kiyoo ko daamaa wigintaata pedeo ena ma taa
see yoo yoka bado doko beamagaai.

7:23 Kel 2:11-15 **7:30** Kel 3:1-10

34 Israel bagee kuwa Ni me bagee yoka okoo me ae-wae,
sooi-wooi segeekea kuwa Anii mikee deegeeka. Anii okoo
daba daagimaa peeyaano see naadi eseemaaga yoka eto ko
aa Mesir magaa kaa pooi' see asigi.
35 Musa mee ko waa idukaa mée me wisinta mée to.
Okoo me 'A me kisee mée asiyaa mée to se' see kuwa wa
paagoo asemea kiya Ogatamee me Israel bagee okoo me
eboo yakiyaami. Wa me okoo daba daagimaa peeyaano see
naadi mee piyaa yiba kaama malaikat see mée to me Musa
mee 'Israel bagee paagoo pooi' see asigi.
36 Asigi naadi mee Musa see mée to me Israel bagee yuwa
Mesir magaa kaa kaama daba eepeegi. Mesir magaa kaa
miya, Kapoo See Uwo Pikuu da kaa miya, ebo mee maga ugii
da kaa miya dimi nagii-nagii agiyoo eebaa ukuwaaniyaabuu
senaa segeeki kisee too tahun mée wiya.
37 Mee Musa see mée to mee wa me Israel bagee aseta
menaa ena mee ko kisee: 'Iminookaa Ogatamee me ikii me
asii-kaba-kaba bagee ena, anii see see nabi bagee ena kiagoo
kiyaatagi' see asigi.
38 Musa waa kuwa Israel bagee yuwa ma enaataa ebo
mee maga ugii da kaa epo omegeeka too ko Sinai bagoo
to kaa malaikat see mée to me kisee too toowoo see menaa
kuwa wa paagoo ase-maneeki. Ase-maneeta kaama Musa
me kuwa menaa yuwa inii me bagee yuwa maamaa ase-
manee siyaa naaki
39 si yeegea, aii wisinegeekea. Okoo me 'Nakaayoo be, inii
Mesir magaa kaa metaki pookee naaki ou' naadi kaama
40 Musa waa Sinai bagoo to kaa pakaa-seomigi kaboo da
okoo me Harun asiino, 'Musa see mée to waa Mesir magaa
kaa kaama nakaayoo mée eepeepi kiya waa maga bagoo to
kaa kaama bedaa eseemagaapi ye, se eseemagaapi ye ewo,
wisintayu. Inii dimi magaakee eboo ena ma daamaa mée
eepeesi yoka mee ebea-ebea ipiipii mée eetaai' see asegea.
41 Okoo sapi ebea-ebea ena ipiipii semaata kaama ede
ma, ede ma mee ebea-ebea da inii me eboo yoka naadi
yaapaageekea, kupi-maniino agiyoo miya mee ebea-ebea da
paagoo biyaa kaa yapooniyaagea.
42 Ogatamee me okoo Anii naapaagee taano dimii taa yoka
epoo to kaa agiyoo-pagiyoo yuwa aii yaapaagee segeesi yoka
naadi okoo yaekeata. See ukuwata mee ko Ogatamee me
wegata menaa ena nabi bagee me ebeamaata, mee ko
'Israel bagee, ikii tahun mée wiya ebo mee maga ugii da
taa omenaa, peenaa seta kaboo ikii kupi-manee taano
agiyoo eebaa patamegee segee seta kuwa

7:36 Kel 7:3, 14:21, Bil 14:33 **7:37** Ul 18:15 **7:38** Kel 20:18-21 **7:39** Kel 16:2-3 **7:41** Kel 32:1-6

Anii naapaageesi naadi agiyoo se, Ani kaa biyaa kaa
napooniyaabuu segee seta agiyoo se, se maa?
43 Ikii makapaa ogatamee Molok mee ma, Repan mee
ma ekea yaapaagee see kaa Molok me doka ee to
yadoonaa seta,
bedaa okadee ebea-ebea da miya yaipiipii semaata kaama
mee ko Repan see eboo yoka naadi yadoonaa seta.
Ikii kisee makapaa ogatamee yaapaagee see bagee yoka
Babel bagee me magaa kaa woo maa kaa pe-
kidogeamaapa' see menaa ebeamaata. *Am*
5:25-27
44 Inii me bagee yuwa ebo mee maga ugii da taa peenaa,
omenaa semea kaboo Ogatamee me doka ee ena namaasi
naadi mee ee ebea-ebea da Musa deeyaagi. Mee doka ee
mee ko Ogatamee mee inii ma epo enaataa tupi ii see kuwa
nekeensi naadi ee mee. Mee doka ee maataata kaama kiyoo
pe-maataa, pogataa, kisee ukuwanaa segee naadi kisee too
45 Yosua me nakaayoo magaa to kaa Israel bagee yuwa
eepeegi. Ogatamee me nakaayoo maga epoo bagee yuwa
yaabagagee naadi inii me bagee yuwa kuwa magaa yuwa
takeata mee doka ee to nakaayoo maatagaa sepegee seta.
Omegee, toogee naadi kisee too Daud mee ebo mée eetoogee
seta.
46 Daud waa Ogatamee me esee epa see mée. Wa me
Ogatamee asiino, 'Yakub me yaapaagee seta Mée, A me inii
paagoo mée eetoogee taano esee ebo ee ena naa kamagaano
daamaa ye?' see asigi
47 kiya wa me yogaa Salomo wa me Ogatamee me ee
yamaataagi.
48 Ee yamaataagi kiya Ogatamee Waa ko Ebo Wodoo Eboo
Asii-sege see Mée yoka mée me magaakee ee yiba Waa se
tuyaa Mée. Ogatamee me kisee aseta menaa kuwa nabi
bagee ena me yaebeamaata, mee ko kisee:
49 'Epoo to kaa kiyoo ko Ni me ebo animagaano yoo,
bedaa magaa to kuwa uduma Ni me badoo dookumiino
yoo.
See kuwa naadi kaama ikii kaasee ee Anii namaayaa ya?
Ni me toomuu taano yoo kaasee namagaapea naa ya?
50 Anii ko se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma Ogaataata Mée,
se maa?' *Yes 66:1-2*
see menaa kuwa ebeamaata" see asigi.
51 Bedaa Stepanus me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa
asiino, "Ikii kisee bagee tabaa da kideega. Ikii dimi eboo,
aii tomaa kaa bagee me dimi gaayaa-gaayaa mokoo, apa

7:44 Kel 25:8-9 **7:45** Yos 21:43-45 **7:46** 2Sam 7:2-3 **7:47** 1Raj 8:15-21
7:48 1Raj 8:27, Kis 17:24-25

taa bagee yuwa too. Idukaa ikii me bagee yuwa me Roh
Kudus mee si yayeegee seta see see ikii miya kisee Waa
wisinegeekea.
52 Idukaa ikii me bagee me nabi bagee yuwa wegee-wegee
taano taa bagee ena agoo ye? Kuwa nabi bagee me 'Topoo
too see Mée mee meetagi' see wegawoo seta bagee yuwa
kiya idukaa ikii me bagee yuwa me okoo miya patamemea,
bedaa mee topoo too see wegawoo seta Mée Waa miya ikii
me yaekegataamea, ikii me booyaamea.
53 Ogatamee mee idukaa Israel bagee me daamaa
nadoowoosi naadi menaa kuwa malaikat bagee yuwa me
doodoota ikii me bagee yuwa paagoo daamaa kisi-manee
seta kiya ikii si yayeewookea" see asigi.

Stepanus mee wogeepeata menaa

54 Kuwa Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa kuwa
menaa yeemaata kaama Stepanus mee esee kagoo ebo
kegea, ego dakagegea.
55 Kiya Stepanus waa Roh Kudus mee pudii naadi epoo to
wodoo pakaa-diitoo taaki naaki Ogatamee tupi, diino esee
ebo. Ogatamee me dagi yagaa yaato Yesus Waa yiinaageeta
ebo totaaki.
56 Stepanus me asiino, "Ikii deataaweei. Asiyoo epoo to
kabaanta Ogatamee me dagi yagaa yaato Mée Yogaa mee
yiinaageeta ebo totaaki deega nao" see asigi.
57 Kuwa yiitookea bagee yuwa apa takimegea, ebo menaa
dabeata kaama yiibaga Stepanus paagoo epo enaataa
peegea.
58 Waa ma amoo-tapu-tapu sedoota kota amoo pe-
dogeamaagea. Wa me menaa yeepea bagee yuwa oma
kamu me wugitagaano see naadi okoo me tapaato dokaa
yuwa beageegea. Beageeta kaama kiyoo bagee ena ekaa da
ko Saulus wa paagoo ekeasegea.
59 Oma kamu wugitaakea kaboo Stepanus me ebo menaa-
menaa kaa asiino, "Tuhan Yesus, wae. Ni me dimi menaa
da namasii" see asigi.
60 Kaguu to magaa to kaa weetaata ebo menaa kaa
"Tuhan, wae. Kuwa okoo me nabooyaagea kuwa okoo kaa
pedeo si yadootagaai" see aseta kaama boogi.

8

1 Stepanus mee booyaagea kuwa Saulus waa miya ede
kigi.

Saulus me Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee wegee-wegee seta menaa

---

7:52 Mat 23:34-37 **7:58** Kis 22:20 **7:60** Mat 5:44, Luk 23:34

Mee naagoo Yerusalem magaa kaa kiyoo Stepanus booy-
aata kaama Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa miya
wegee-wegee senaakea. Noonaa Yudea wee kaa oodaakea,
noonaa Samaria wee kaa oodaakea, Yesus me menaa
yadoonaa see bagee gaasi ma wiya kuwa too se oota
Yerusalem magaa kaa too toomuukea.
2 Ogatamee me menaa ipiipi yadeetaa see bagee noonaa
me Stepanus bootaa da masegeeta ogo maataata kaama ebo
yegee aamagaakea.
3 Kiya Saulus me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa uduma
wegee-wegee taano see naadi abanaaki. Okoo me ee yuwa
omaago ma kene yakabanaaki, ee yiba seemeta kaama
paayogaa miya, api miya uduma pe-peneata doodoota
digiyoo ee yiba seemiyaabuuki, kisee ukuwanaa segeeki.

*Pilipus me Yesus me menaa Samaria magaa kaa yawe-
ganaa seta menaa*

4 Kuwa wegee-wegee naadi oodaa seta bagee yuwa okoo
peanee sepea magaa kaa kiyoo-kiyoo Yesus me doometa
menaa daamaa yaweganaakea.
5 Pilipus see mée to miya Ogatamee me ebo toowoosi
naadi wigintaata Mée Ebo Kristus kaa menaa kuwa doo-
doota Samaria magaa kaa pee-yaweganaaki.
6 Kiyoo bagee uduma daamaa esee yiitookea, wa me
dimi nagii-nagii see ukuwayaabuuki agiyoo miya daamaa
diitookea, kisee koo segeekea.
7 Kuwa ko paa yago bagee yuwa Pilipus me "Paa pooi"
asigi naaki paa yuwa ebo menaa-menaa kaa peedaakea,
bedaa bado pedeo bagee miya, oogimaata bagee yuwa miya
bado daamaa kedaakea.
8 Mee kaama kiyoo magaa kaa bagee yuwa esee ede kegea.
9 Mee magaa kaa mée ena agoo, ekaa da ko Simon. Wa
me duya kaa deetaaki yuwa kuwa Samaria bagee okoo dimi
nagimegeekea. Waa "Anii ebo bagee yoka" see weganaa see
mée.
10 Mée uduma, peedi bagee miya, ebo bagee miya okoo
me "Sooi, waa esee ebo, Ogatamee me pesee kiyaata mée to
ii" see asegeekea.
11 Waa idukaa kaama kisee too duya kaa deegee naadi
mée eebaa dimi nagimaakee kaa wa me menaa maamaa
yeegeekea.
12 Kuwa kaboo da taa ko Pilipus me "Ogatamee mee ebo
mée eetotaaki, Wa me wigintaata Mée Yesus, Ebo Kristus
mee Wa me menaa yayeeweei" kisee weganaaki naaki kiyoo
bagee, paayogaa miya, api miya Yesus mikee nao see gaagea,
uwo tukumegea.

13 Simon waa miya Yesus mikee nao see gaagi. Uwo
tukumemaata kaama kisee ki Pilipus sekaataa peegi. Pilipus
me mée me mikee gaasi naadi ukuwaaniyaabuu senaa see
agiyoo ma, apanaa diino ebo kaa dimi nagii-nagii agiyoo ma
kuwa uduma Simon waa dimi nagimigi.

14 Kuwa kaboo da "Samaria bagee miya Ogatamee me
menaa mikee nao see gaagea" see menaa kuwa doodoota
Yerusalem magaa kaa Yesus me menaa yadoonaa see bagee
yuwa paagoo eewegagea. Okoo me Petrus ma, Yohanes ma
asiino, "Ekea kuwa pe-diino see yoka Samaria magaa kaa
pooi" see asegea.
15 Ekea peedoota kuwa bagee yuwa paagoo peemaata
kaama Roh Kudus mee okoo miya masisi naadi sembahyang
yaasegea.
16 Mee ko Roh mee kuwa Samaria bagee yuwa kaa
eseaniino taa, okoo Tuhan Yesus ekaa yiba uwo tukumeta
kuwa too kemaata Roh mee okoo kaa isisi naadi yaidimegea.
17 Kiyoo kaama ekea me kuwa Samaria bagee kaa yagaa
yamaagea naaki Roh Kudus mee masegea.
18 Yagaa yamaataata kaama Roh mee masegea kuwa
Simon waa miya deegi. Wa me 'Anii miya kisee ukuwaga
naaki ou' see gaata kaama ekea asiino, "Anii kiedaanaka
yoka
19 anii miya yagaa yamaataa siyaa bagee yuwa okoo Roh
Kudus mee masisi naadi pesee da mee anii miya nii" see
asigi.
20 Kiya Petrus me asiino, "Ogatamee me inii mée aii
maniyaa Mée Roh mee ko kepe me se edaayaa. A me kisee
edaano see dimii gaape yoka aa ma, a me kepee ma epo
enaataa pedeo kaano daamaa.
21 Ogatamee me aa dimi koopoo see mée kadeegi yoka Wa
me menaa yadoonaa, Wa me agiyoo yaukuwanaa see kuwa
aa peenaa ma epo yaukuwaano iyo, be.
22 Kuwa me kemaata a me pedeo dimii mee ekeasii,
Tuhan paagoo maamaa idimaai, a me pedeo dimii mee epa
kaekeasiipi kepa.
23 A me 'Anii naaki ou' see dimii mee esee ebo. Mee pedeo
dimi mee me aa kagadimetaata kaama kisee dimii gaawoo
see mée kadeega" see asigi.
24 Simon me asiino, "Yaai, kuwa ekea me pedeo see
nasegea menaa ena ma Tuhan me ni kaa se nadootaasi yoka
Wa paagoo naidimaai" see asigi.

25 Kiyoo kaama mee magaa kaa Petrus ma, Yohanes
ma ekea me "Enaa me Tuhan mee kisee deeme, bedaa
Wa me kisee mée asimi" see menaa kuwa eeweganaakea.

Yerusalem magaa kaa metaki peetaaki too Samaria bagee
me magaa kaa ekea Yesus me doometa menaa eewegapegee
seta.

Pilipus me Yesus kaa menaa Etiopia magaa kaa mée to paagoo eewegata menaa

26 Kuwa kaboo da malaikat bagee ena Tuhan me menaa
doodoota Pilipus paagoo asiino, "Yerusalem magaa kaa
kaama Gaza magaa kaa peegee see etaa da mee etaawee
Gaza magaa doodoo pooi" see asigi. Mee etaa da mee ebo
mee maga ugii da taa peegee see etaa da.
27 Etaawee peetaaka too ko eta mana kaa Etiopia kaa mée
ena kiyoo tupi. Waa ko Etiopia magaa kaa ebo tookee apii
ekaa da ko Kandake wa me agiyoo-pagiyoo yadiitoo taa see
mée. Waa Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taano see naadi
Yerusalem magaa kaa peegeeta
28 metaki Etiopia magaa kaa kuda wodaa me doonaa
see komaa da taa peetaaki. Waa nabi Yesaya me idukaa
ebeamaata menaa ena deepegeeki.
29 Kuwa kaboo da Roh me Pilipus asiino, "Kuda komaa da
taa kitaa pooi" see asigi.
30 Yiibaga komaa da kaa peemaagi too ko nabi Yesaya me
ebeamaata menaa ena wegataaki. Pilipus me "Kuwa menaa
yuwa aa naa nekeenege ye?" asigi naaki 31 "Yaai, mena nase-
manee taano bagee taa yoka anii kaasee nekeeniyaa? Iyo
yoka ni paagoo pakaanii" see asigi.
32 Mee mée to me deetaa sipi menaa mee ko kisee:
"Domba wodaa ena patamaano see yoo eepeeyaa mokoo,
bedaa domba pooduu to iyuu daayaa kaboo se menaa
siyaa mokoo miya,
mee mée mee koogo mena ena ma wegaano taa.
33 Waa pedeo agiyoo ukuwaano taa kiya Waa daba, peedi
kiyaagea, pedeo agiyoo Wa kaa yadootaagea.
Wa me magaa da kaa omegee, toogee seta yuwa sikiiniyaata
yoka Wa me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa miya
ewo, se wegayaa" *Yes 53:7-8*
see menaa ebeamaata.
34 Mee Etiopia kaa mée to me Pilipus asiino, "Kuwa menaa
yiba mee mée mee maamee ya? Nabi Yesaya waa ekaato
kaa ebeamaata menaa ye, apanaa bagee kaa menaa ye?"
see asigi naaki
35 Pilipus me mee ebeamaata menaa da ipiipi eewega-
maata kaama Yesus kaa menaa daamaa tupi-manee
sepegeeki.
36 Etaawee peetaa siyaa naaki uwo piku ena agoo. Etiopia
kaa mée to me asiino, "Aa naa deede. Apiyoo uwo piku ena
agoo yoka uwo tukumaano daa ye?" see asigi.

37 [Pilipus me "Aa Yesus esee mikee nao see gaayu ko aa
uwo tukumese" see asigi naaki "Yesus Waa mikee Ogatamee
me wigintaata Mée, Ogatamee Yoopaa see kuwa anii mikee
nao see gaaga" see asigi.]
38 Mee Etiopia kaa mée to me wa me komaa yadoonaa
see mée to asiino, "Nakaayoo tuguunii" see asigi. Pilipus ma
ekea magaa da kaa eseanta ekea paaya uwo yiba seemegea.
Kiyoo kaama Pilipus me waa uwo yatukumigi.
39 Maayoo kaa pakaanegea naaki Tuhan me Roh me
Pilipus mee maseageeyu. Etiopia kaa mée to me Pilipus mee
ewo, se deegi kiya wa me peetaaki magaa kaa ede ma, ede
ma sepegeeki.
40 Pilipus waa Ogatamee me maseageeta doodoota amoo
Asdod magaa kaa pe-ekeata kaama waa peedoota Kaisarea
magaa kaa peetaaka too maga gakata Yesus me doometa
menaa yawegapegeeki.

9

Yesus me Saulus paagoo eewegata menaa

1 Kuwa kaboo da taa ko Saulus me Yesus sekaataa peetaa
see bagee yuwa wugiino see menaa omaago ma weganaaki.
Waa Ebo Imam paagoo mena ena idimaano see naadi peegi.
2 Mee ko Damsik magaa kaa kiyoo Yesus me etaa yaato
peetaa see bagee, paayogaa miya, api miya kuwa wa me
peneata Yerusalem magaa kaa dogeamoo taano see yoka wa
me Ebo Imam paagoo asiino, "Anii kisee daba ukuwaano see
naadi Damsik magaa kaa sembahyang segee see ee yuwa
kaa eboo yuwa me anii naipi kiyaasi naadi kapoge ena
naebeai" see asigi.
3 Kapoge yaebeamaata kaama peedoota Damsik magaa
kaa peenaa ekaapa see yoo peemaagi too ko kisee ki taka
ena epoo to wodoo kaama wikimedoota magaa da kaa wa
paagoo esee-baaga, uduma kisee wikimegooga.
4 Waa magaa to kaa esee-gapuunta kaama mée mena wuu
da yeegi. "Saulus, Saulus wae. Aa kaasee kaa nawegee-
wegee taake?" see asigi.
5 Saulus me "Tuhan, Aa maamee ya?" asigi naaki "Anii ko
a me nawegee-wegee taa see Mée, Yesus mee.
6 Eto ko anoogeeta a me peetaake magaa kaa pooi. Kiyoo
peemaata kaama 'Aa kisee ukuwaai, kisee ukuwaai' see
kasiipea yoka" see asigi.
7 Kuwa Saulus ma epo peetaakea bagee yuwa mee menaa
da yeegea kiya mée imii da ewo, se deegea yoka mena ena
ma se asegea, kisee koogo toomaagea.

9:1 Kis 22:4-16, 26:9-18

8 Saulus waa yiinaageeta emaa wikiinigi kiya agiyoo ena
ma diino naka. Okoo ma enaataa bagee yuwa me wa me
yagaa da peneata kaama badaa maadoota Damsik magaa
kaa eepeegea.
9 Peemaata kaama kiyoo unu wedo kuwa uduma peenaa
ma diino naka, naano agiyoo miya, uwo miya uduma
peenaa ma noodee taano taa.
10 Damsik magaa kaa kiyoo Tuhan Yesus sekaataa peetaa
see mée ena agoo, ekaa da ko Ananias. Tuhan me dega-dega
kaa asiino, "Ananias wae" asigi naaki "Tuhan, nakaayoo
topa" see asigi.
11 Tuhan me asiino, "Peedoota eta ena ekaa da ko Topoo
See Etaa da kaa kiyoo pooi. Peemaata kaama Yudas see mée
to me ee kaa kiyoo Tarsus magaa kaa kabata mée to Saulus
mee abaai. Waa eto kiipaa sembahyang taaki.
12 Waa miya dega-dega kaa kadeepi. Kuwa ko waa bedaa
diino keago kisi naadi Ananias see mée to me meedoota ni
paagoo yagaa ni kaa namaagi see kuwa kadeepi yoka pooi"
see asigi kiya
13 Ananias me asiino, "Tuhan, mee mée to me Yerusalem
magaa kaa A me bagee kiyoo maamaa wegee-wegee simi
menaa kuwa mée eebaa niiwegamea.
14 Bedaa Saulus me inii nakaayoo A ekaa kaweegee taa see
bagee yuwa wa me daba peneasi naadi kapogee ena imam
ebo yuwa me yaebeamaamea kuwa miya anii wedaaga
yoka" see asigi.
15 Tuhan me asiino, "Waa ko Ni ekaa da nadoonaasi naadi
wigintaata mée yoka dimi se nagimaai. Israel bagee paagoo
miya, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo miya, magaa
da kaa ebo tookee bagee paagoo miya kuwa uduma Ni me
menaa naweganaa taapi mée yoka wa paagoo pooi.
16 Waa Ni ekaa da nadoonaa see mée kemaata mée me
waa maamaa wegee-wegee taapea. Waa kisee maamaa ae-
wae taano gaano pedeo see kuwa Ani me waa deeyaapa"
see asigi.
17 Asigi naadi Ananias peedoota Saulus tupi ee yiba
seemigi. Saulus kaa yagaa yamaata kaama asiino, "Saulus,
enaa Yesus yiba ena kenaa bagee, aa nakaayoo metaaki too
etaa da kaa a paagoo awee da kaa agoo kipi Mée Tuhan
Yesus Wa me 'Saulus paagoo pooi' see nasigi. Wa me aa
bedaa diino keago kese naadi, bedaa Roh Kudus mee a yiba
kaawisi naadi kaama a paagoo namiyaagi" see asigi.
18 Asigi naadi taka ena kipii see see agiyoo kuwa Saulus
me emaa masii to kaa kaama oseata eseanega naaki diino
keago kigi. Waa anoogeeta uwo yatukumegea.
19 Naano agiyoo noomaata kaama pesee kigi.

Waa Damsik magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee apanaa
yuwa paagoo unu wiya waa naa omemaata
20 kisee ki peedoota sembahyang segee see ee yuwa yiba
Yesus kaa menaa eeweganaa taano ko "Yesus Waa mikee
Ogatamee Yoopaa yoka" see menaa weganaaki.
21 Wa me menaa yiitookea bagee dimi nagimegea. "Mee
mée mee Yerusalem magaa kaa Yesus ekaa weegee see
bagee yuwa wegee-wegee taa see mée, se maa? Nakaayoo
miya kuwa bagee yuwa peneata kaama imam ebo yuwa
paagoo dogeamoo taano see naadi migi, se maa?" see
asegea.
22 Kiya Saulus me Yesus kaa menaa yaweganaa taano
kuwa pesee kega, pesee kega naadi kaama apanaa bagee
yuwa okoo apaa-apaa siyaagi. "Yesus mee ko idukaa kaama
Ogatamee me wigintaata see wegawoo seta Mée mee yoka"
see menaa kuwa ipi kaa omaago ma weganaaki kuwa
Damsik magaa kaa Yahudi bagee yuwa me pe-asiino menaa
ena ma taa.

Saulus mee oota menaa

23 Omegee naadi Yahudi bagee yuwa me Saulus wugiino
see menaa koogo aawegaakea
24 kiya kuwa wugiino menaa yuwa Saulus waa ipi kigi.
Kuwa bagee yuwa egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya
mee magaa kaa peegee see etaa da kaa waa patamaano see
naadi yuumaanegeekea.
25 Kiya daatooyiba yaato Saulus wa me topenaa see bagee
yuwa me mee magaa kaa oma wagee to tokogoo da taa kitaa
Saulus mee iduunee ayaa yiba awemaata kaama togoo one
me maga kaa koogo isiyaagea.
26 Magaa da kaa eseanta peedoota Yerusalem magaa kaa
Yesus mikee gaayaa bagee paagoo peemaagi naaki okoo
wedaagea. Waa 'Yesus mikee gaayaa see mée se' see gaagea
27 kiya Barnabas mee kisee dimii taa. Wa me Saulus
badaa maadoota Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa
paagoo mena yawegagi. Kuwa ko Saulus me etaa da kaa
Tuhan deepi see menaa ma, Tuhan me waa asimi menaa
ma, wa me Damsik magaa kaa Yesus kaa menaa omaago
ma yaweganaa sipi kuwa miya uduma wa me okoo paagoo
daamaa eewegagi.
28 Saulus mee okoo paagoo omegee taaki too Yerusalem
magaa kaa Tuhan kaa menaa omaago ma yaweganaaki.
29 Saulus waa wugiino see bagee kiyoo agoo. Okoo Yahudi
bagee kiya Yunani menaa wegataa see bagee yuwa. Okoo
Saulus ma omaago ma mena aawegaakea kiya waa wugiino
see naadi kaama koogo dimi daagea.

9:23 2Kor 11:32-33

30 Kuwa wugiino menaa yuwa Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa me ipi keta kaama Saulus koogo badaa maadoota
Kaisarea magaa kaa eepeemaata kaama "Aa Tarsus magaa
kaa pooi" see asegea.
31 Kuwa kaboo da taa ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
Yudea wee kaa miya, Galilea wee kaa miya, Samaria wee
kaa miya kuwa uduma mée me wegee-wegee taano taa
kemaata okoo uu see dimii pesee kiwookea. Okoo Tuhan
Wa too ebo, Wa too wedaagea, bedaa Roh Kudus me okoo
dimi mena pesee kiyaabuu segee naadi kaama Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa mée eebaa kedaaka.

Petrus me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwata menaa

32 Petrus waa kiyoo-kiyoo peenaa naadi egaa ena
peedoota Lida magaa kaa kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee
paagoo peemaagi too ko
33 kiyoo oogimaata mée ena agoo, ekaa da ko Eneas. Waa
tahun wagoo kuwa peenaa ma se peenaa, opee to kaa too
ometaa see mée.
34 Petrus me waa asiino, "Eneas, wae. Yesus Kristus me
aa poono daamaa kakiyaagi yoka anoogeeta a me opee to
bebenamagaai" see asigi naaki taka ena anoogeegi.
35 Kuwa Lida magaa kaa bagee ma, Saron magaa kaa
bagee miya uduma mee mée to daamaa peenaaki kuwa
deeta kaama Tuhan Yesus mikee nao see gaagea.
36 Kiyoo kaama maga ena ekaa da ko Yope magaa kaa
kiyoo Yesus mikee gaayaa apii ena agoo, ekaa da ko Tabita,
Yunani menaa kaa ekaa gaayu ko Dorkas see ekaa mee. Mee
apii waa daamaa agiyoo aii yaukuwagee, daba bagee yuwa
aii manegee, kisee ukuwagee see apii.
37 Kuwa kaboo da ikiyoo meanta kaama booga. Bootaa da
uwo wetogemaata kaama ee asii mee kakadee kaa pakaa-
ekeasegea.
38 Pakaa-ekeata kaama kuwa Yesus sekaataa peetaa see
bagee yuwa me "Petrus waa Lida magaa kaa tupi" see
menaa yeegea. Lida magaa kaa kaama Yope magaa mee
ekaapa yoka okoo me "Mée wiya waa pe-dii" see asegea.
Ekea Petrus paagoo peemaata kaama "Nakaayoo moga meei
see kasegea" see asegea.
39 Petrus ekea ma epo peedoota ee to kaa asii mee kakadee
kaa eepakaamaagi too ko bootaa da paagoo api miyaa
uduma yege aamagaa taakea. Dorkas waa bogaano taa
kaboo mée yaiyagee seta dokaa yuwa, ebo miya, peedi miya
deeyaagea.
40 Petrus me okoo uduma "Yoo da kaa eseanii" see aseta
kaama kagu keagee da kaa sebaata kaama sembahyang

yaidimigi. Kiyoo kaama bootaa da yaato ikigi maataata
kaama asiino, "Tabita aa anoogii" asigi naaki kisee ki emaa
wikiinega. Petrus deeta kaama anoogeeta toomuu taaka.
41 Petrus me wa me yagaa da peneata goekeasigi naaki
yiinaageega. Kiyoo kaama Petrus me mena ugigi naaki
kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ma, api miyaa yuwa
ma kuwa uduma pakaamaagea ko mikee, apii to anoogeeta
totaaka.
42 Kuwa menaa yuwa doonaa segee naadi kaama Yope
magaa kaa bagee uduma yeegea, mée eebaa Tuhan mikee
nao see gaagea.
43 Petrus mee kiyoo bagee ena ekaa da ko Simon, wa me
ee kaa maamaa eeomegee seta. Simon waa woda kado
gukumemaata ipiipii taa see mée.

10

Malaikat bagee ena me Kornelius paagoo aseta menaa

1 Kuwa kaboo da Kaisarea magaa kaa mée ena agoo, ekaa
da ko Kornelius. Waa ko Roma kaa okaa yago bagee me
eboo ena. Wa me okaa yago bagee kutuu ekaa da ko Italia
kaa kutuu.
2 Kornelius waa ma, wa me ee kaa bagee ma uduma
dimi topoo see bagee yuwa. Okoo Yahudi bagee se kiya
Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo ekee taa see bagee
yuwa. Kepe waa, agiyoo waa imi taa see bagee yuwa wa me
agiyoo yawuditaa, Ogatamee paagoo maamaa sembahyang
ukuwataa, kisee ukuwagee see mée.
3 Egaa ena uwaataa, keno ese-kotoonigi kaboo dega-dega
kaa Ogatamee me menaa eseasegee see bagee ena wa
paagoo migi see kuwa mikee deegi. Wa me "Kornelius, wae"
asigi naaki
4 mee mée to maamaa diitooki, esee weda kaa asiino,
"Ei, ebo bagee, maagiyoo?" asigi. Mee malaikat see mée to
me asiino, "A me sembahyang menaa kuwa Ogatamee me
kayeegeeki, bedaa a me apanaa bagee aii manegeeke kuwa
miya Waa daamaa kadeegeeki. Kuwa agiyoo uduma Ni
paagoo daamaa naekega-manee siyaa agiyoo mokoo, kisee
Waa kanekeenigi.
5 Eto ko mée ena ekaa da Simon mee badaa maagiino
bagee peeyaai. Waa ekaa ena mee Petrus,
6 eto kiipaa Yope magaa kaa, maakaa pikuu da geboo da
kaa magaa kaa tupi. Waa kiyoo apanaa Simon, woda kado
ipiipii taa see mée me ee kaa omegeeki" see asigi.
7 Mee malaikat see mée to kuwa menaa asemaata kaama
pe-seomigi kaboo Kornelius wa me agiyoo yaokagee see

bagee wedo "Ikii meei" asigi. Ena mee okaa yago mée,
Ogatamee mikee gaayaa see mée.
8 Kornelius wa me deepi yuwa uduma eewegamaata
kaama "Yope magaa kaa Petrus mee badaa pe-namaagii" see
asigi.

Ogatamee me Petrus dega-dega kaa deeyaata menaa

9 Tokoma mee da kuwa bagee yuwa Petrus badaa maagi-
ino see naadi Yope magaa kaa peetaakea. Kuwa kaboo da
taa ko Petrus waa sembahyang taano see naadi kenoo to
mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo ee dagii da kaa
pakaamaata kaama
10 sembahyang taaka too ko naano agiyoo naadi dimii
mega. Kuwa ee kaa bagee yuwa naano agiyoo eeyuwitaakea
kaboo waa dega-dega kaa deegi.
11 Wa me deegi kuwa ko epoo to kabaanta kaama ebo
dokaa ena mokoo otoo yuwa peneata kaama magaa da
kaa esee-sekeetaata toga. 12 Eseanta kaama agiyoo-pagiyoo
eebaa topa. Bado wui see agiyoo ma, bogaa yiba agiyoo-
pagiyoo ma, bedo woda tomaa-tomaa ma, magaa da taa
peenaa-paanaa see agiyoo tomaa-tomaa miya mee dokaa da
kaa topa.
13 Kuwa kaboo da mena wuu ena yeegi, mee ko "Petrus, aa
anoogeeta kaama kuwa agiyoo yuwa patameeii naadi naai"
see asigi.
14 Petrus me asiino, "Yaai, Tuhan, kuwa uduma daa see
agiyoo. Kisee agiyoo ena ma anii noodiino taa" see asigi.
15 Bedaa mee mena wuu da asiino, "Ni me 'Daamaa, dagu'
see wegataayaa agiyoo yuwa 'Kuwa daa, pedeo' see kuwa se
wegaai" see asigi.
16 Petrus me kuwa agiyoo yuwa emaa taka wedo dea-
maagi too ko taka ena dokaa da mee bedaa epoo to wodoo
metaki pakaa-seomega.
17 "Mee kaasee agiyoo deepa naa ya? Kaasee menaa
nasigi naa ya?" see dimi nagii-nagii taaki too ko yamokiyoo
Kornelius me pooi see asigi bagee yuwa megea. Okoo Simon
wa me ee abanaa naadi wa me ee kaa peemaata kaama
wagee kenee to kaa kaama asiino,
18 "Wae, Simon mee nakaayoo omegeeki ye? Petrus see
ekaa miya weeyaa see mée mee abanaake" see asegea.
19 Kuwa kaboo da Petrus wa me yumakaa deepi yuwa gaa-
gaa taaki too ko Roh me asiino, "Yamokiyoo aa kaabanaakea
bagee okoo wedo topea.
20 Kuwa Ni me kamiyaaga bagee yoka aa dimi se gaagaa
taai, okoo paagoo eseemaata okoo sekaataa pooi" see asigi.

10:14 Im 20:25 **10:15** Mrk 7:15-19

21 Esedoota okoo paagoo "Wae, ikii me abanaakea mée
mee anii yoka maagiyoo kaa megea ya?" see asigi.
22 Okoo me asiino, "Kornelius see mée to me 'Petrus pe-
nadii' see mée asigi naadi mege. Waa ko Roma kaa okaa
yago bagee yuwa me eboo. Waa dimi topoo, Ogatamee Wa
too weda see mée, Yahudi bagee uduma waa dimi daamaa
see yawegataa see mée. Wa paagoo malaikat bagee ena me
asiino, 'Petrus me aa kaawegaano see menaa kuwa aa yeese
yoka badaa pe-maagii' see asimi naadi mege" see asegea.
23 Petrus me "Daamaa, pakaanii, niiumii" see asigi.
Omemaayu tokoma mee da Petrus ma, Yope magaa
kaa Yesus yiba ena kenaa bagee noonaa ma epo enaataa
peedoota eta mana kaa omemaayu,
24 tokoma mee da Kaisarea magaa kaa peemaayu. Kuwa
kaboo da Kornelius wa me okoo mani megea naaki ou naadi
maamaa diitoo taaki. Waa ma kenaa bagee miya, epa see
bagee apanaa miya uduma Petrus me menaa daamaa yeesi
naadi "Ee kaa meei" see asenaa sipi yoka kuwa bagee miya
wa me ee kaa diitoo taakea. Petrus nuwaa Kornelius me ee
kaa peemaata kaama
25 pakaanigi too ko Kornelius peedoota Petrus paagoo
yaapaagee taano see naadi wa me badoo da kaa mumoo
to esee-ekeasigi.
26 Kiya Petrus me "Anii miya mée yoka anoogii" see aseta
kaama yagaa da peneata anoogeeyaagi.
27 Waa Kornelius ma mena aawegaa naadi kaama bedaa
peedoota ee yiba kiwisi ena kaa peemaagi too ko mée eebaa
kiyoo kutumemaata totaakea.
28 Petrus me okoo asiino, "Anii Yahudi kaa mée to yoka ikii
apanaa tomaa kaa bagee ma kiitoono kuwa daa, ikii me ee
yiba seemaano mee miya daa see kuwa Yahudi bagee kisee
menaa wegawoo siyaa kiya Ogatamee me 'Kisee menaa se
wegaai' see nasimi. Kuwa bagee kuwa daa kiyaa yoka
pedeo, see kuwa taa see nadeeyaami.*
29 Kisee kemaata ikii me 'Meei' see nasemea naagoo anii
dimi nagimaano taa, mani nakaayoo daba mepa. Eto ko ikii
kaasee kaa nakaayoo badaa namaapea ya?" see asigi.
30 Kornelius me asiino, "Unu wedo ompea mee naagoo eto
see see keno ese-kotoonigi kaboo anii ee kaa sembahyang
taaka too ko taka ena apiyoo mée ena yiinaageeta totaaki,
wa me dokaa kuwa uduma wisidaaka.

---

* **10:28** Petrus me "Kuwa bagee kuwa daa kiyaa yoka pedeo see kuwa taa see nadeeyaami" see aseta menaa mee ko miyoo taa Petrus paagoo Ogatamee me dega-dega kaa Yahudi bagee me naano daa see agiyoo kuwa dagu see deeyaami yoka apanaa tomaa kaa bagee eetoono daa see taa see gaasi naadi aseta menaa mee. **10:28** Kis 10:15

31 Wa me nasiino, 'A me sembahyang menaa kuwa
Ogatamee me kayeegeeki, bedaa a me apanaa bagee aii
manegeeke kuwa miya Waa daamaa kadeegeeki. Kuwa
agiyoo uduma Waa kanekeenigi yoka
32 eto ko mée ena ekaa da Simon mee badaa maagiino
bagee peeyaai. Waa ekaa ena mee Petrus, eto kiipaa Yope
magaa kaa kiyoo apanaa Simon, woda kado ipiipii taa see
mée me ee kaa maakaa pikuu da geboo da kaa omegeeki'
see kuwa nasegeemi.
33 Kuwa me kemaata aa mese naadi 'Moga badaa pe-
namaagii' see asema. Aa dimi ekegataata nameemaage,
paamee. Tuhan me aa 'Pe-eewegaai' see kasigi menaa
yuwa inii uduma yiino see naadi yigimemaage. Eto ko inii
paaya Wa emaa dagii da kaa nakaayoo topea yoka daamaa
naawegaai" see asigi.

Petrus me eewegata menaa

34 Petrus me eewegata menaa kuwa ko kisee: "Ogatamee
me magaa da kaa mée tomaa-tomaa kuwa toma ena mee
epa, toma ena mee be see gaataa see se, kisee mée
se pekataayaa, se wigintaayaa, okoo uduma endagii see
deeyaa, see kuwa anii eto too nekeenega. Magaa da kaa
bagee toma ena too too epa see kuwa se kiya
35 mée tomaa gakata uduma okoo Ogatamee Wa too weda,
Wa too ebo ekee naadi kaama daamaa, topoo see dimii kaa
yaukuwagee see bagee kuwa uduma Wa me epa kiyaa.
36 Yesus Kristus mee, inii Ogatamee ma mée emee-emee
siyaano Mée Wa me menaa kuwa Ogatamee me inii Israel
bagee yuwa paagoo mée wegayaabuu taaki see kuwa ikii
miya ipi. Yesus Waa ko mée tomaa-tomaa uduma epoo Mée
Tuhan mee.
37 Yudea wee kaa magaa uduma kiyoo ukuwanaa, peenaa
seta menaa kuwa miya ikii ipi. Kuwa ko petamanii Galilea
wee kaa kaama Yohanes me mée yuwa uwo tukumisi naadi
menaa weganaa seta.
38 Kiyoo kaama Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee
Ogatamee me Roh Kudus ma, Wa me pesee agiyoo ma kuwa
Wa kaa yadootaata. Ogatamee Waa ma enaataa kemaata
daamaa agiyoo ukuwanaa, peenaa seta, paa yago bagee
miya paa yaabagaapii seta, kisee koo senaa seta yuwa kuwa
miya ikii ipi.
39 Yahudi bagee me magaa kaa uduma, Yerusalem magaa
kaa miya Yesus me ukuwanaa, peenaa seta kuwa anii ma,
apanaa bagee miya inii deeta kaama yaweganaake. Yesus
mee piya bokoo to kaa booyaamea

10:34 Gal 3:28, Kol 3:11 **10:36** Ep 2:13-18, Kol 1:20-22

40 kiya wedaagoo to naagoo Ogatamee me aya andoo
peeyaata kaama mée yuwa paagoo deeyaami.
41 Mée uduma Waa diino taa, inii Ogatamee me kuwa
menaa yaweganaasi naadi mée wiginta bagee yuwa me too
Waa deeme. Waa aya andoo peeta kaama inii paagoo agiyoo
epo noogee seme.
42 Inii Yesus me doometa menaa kuwa pe-eeweganaa
taai see mée asimi, bedaa iminookaa mée tomaa-tomaa
wigintagaasi naadi wigintaata Mée Wa me boota bagee
yuwa miya wigintagaatagi, bogaano taa bagee yuwa miya
wigintagaatagi yoka, see gaamaasi naadi menaa kuwa miya
pe-eeweganaa taai see mée asimi.
43 Idukaa nabi bagee uduma okoo me wegawoo seta
menaa kuwa ko kisee: 'Waa mikee gaayaa bagee yuwa
uduma okoo me pedeo yuwa Wa me epa yaekeasiitagi' see
menaa wegawoo seta" see asigi.

Apanaa tomaa kaa bagee miya Roh Kudus maseta menaa

44 Petrus me kisee wegataaki too ko kuwa menaa yiitookea
bagee yuwa okoo kaa Roh Kudus mee esedaa naadi kaama
45-46 okoo mena tomaa-tomaa kaa wegagea, kisee
Ogatamee yaapaageekea. Petrus ma epo mepea bagee yuwa
miya kisee yeegea. Okoo Yahudi kaa Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa. Okoo me sooi, Roh Kudus mee kuwa apanaa
tomaa kaa bagee kuwa kaa miya yakabagekomeegi nao
naadi dimi nagimegea. Petrus me asiino,
47 "Roh Kudus mee inii masemaame see see okoo miya
masemaagea yoka okoo uwo tukumaano kuwa taameekee
iyo.
48 Okoo Yesus Kristus ekaa yiba uwo yatukumaai" see
asigi. Kuwa bagee yuwa uwo yatukumemaata kaama okoo
me "Petrus aa nakaayoo peenaa naaomegee taai" see asegea.

11

Petrus me Yerusalem magaa kaa pe-eewegata menaa

1 Kuwa apanaa tomaa kaa bagee me Ogatamee me menaa
mikee nao naadi masemaagea see menaa kuwa doodoota
Yudea wee kaa eeweganaa naadi kaama Yesus me menaa
yadoonaa see bagee ma, Yesus yiba ena kenaa bagee apanaa
yuwa miya yeemaagea.
2 Petrus waa Yerusalem magaa kaa metaki peemaaga too
ko Yahudi kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me waa
kagoo kaa asiino,

10:42 Yoh 5:22-24, Kis 17:31 **11:2** Gal 2:12-14

3 "Yaai, aa apanaa tomaa kaa bagee paagoo eetoogee sepe,
okoo paagoo naano agiyoo epo noogee sepe" see asegea.
4 Petrus wa me petamanii deepi-deepi yuwa kaama asii
kuwa uduma okoo daamaa nekeensi naadi eewegata menaa
kuwa ko kisee:
5 "Anii Yope magaa kaa omegeeki too egaa ena sem-
bahyang siyaa naaki dega-dega kaa nadeeyaagi. Ebo dokaa
ena mokoo epoo to kaa kaama otoo yuwa peneata kaama
esee-sekeetaata ni paagoo eseemaaga.
6 Eseemaaga kaboo deeyaa naaki bado wui see agiyoo
ma, bogaa yiba agiyoo ma, bedo woda tomaa-tomaa miya,
magaa da taa peenaa-paanaa see agiyoo tomaa-tomaa miya
mee dokaa da kaa topa.
7 Anii mena wuu ena yeetaa. 'Petrus, aa anoogeeta kaama
kuwa agiyoo yuwa patameeii naadi naai' see nasigi naadi
8 ani me 'Yaai, Tuhan, kuwa uduma daa see agiyoo. Kisee
agiyoo ena ma, ena ma anii noodiino taa yoka' see asetaa.
9 Kiya bedaa mee mena wuu da me nasiino, 'Ni me
"Daamaa, dagu" see wegataayaa agiyoo yuwa "Kuwa daa,
pedeo" see kuwa se wegaai' see nasigi.
10 Anii kuwa agiyoo yuwa kaagaa wedo deepa, mee kaama
too dokaa da mee bedaa epoo to wodoo metaki pakaa-
seomega.
11 Kuwa kaboo da taa ko kisee ki Kaisarea magaa kaa
bagee okoo wedo anii nadiino see naadi ni me omegee see
ee kaa meemaagea.
12 Roh me anii nasiino, 'Se gaagaa taai, okoo sekaataa pooi'
see nasigi yoka anii ma, apuwa Yesus yiba ena kenaa bagee
okoo bidimi kuwa ma inii okoo sekaataa peedoota mee mée
to me ee yiba seemetaa.
13 Wa me mée asiino, 'Anii miyoo taa ni me ee kaa kaama
malaikat bagee ena deepa. Mee mée to me nasiino, "Eto
ko mée ena ekaa da ko Simon mee Yope magaa kaa tupi
yoka badaa maagiino bagee peeyaai. Waa ekaa ena mee ko
Petrus.
14 Wa me kiiwegaapi menaa kuwa me aa ma, a me ee
kaa bagee ma ikii uduma daba daagimaa poopea" see kuwa
malaikat see mée to me nasigi menaa da' see kuwa wa me
kisee naawegagi.
15 Anii wa me ee kaa kaama mena eewegataaka too ko
mikee Roh Kudus mee okoo kaa esedaa sipi, petamanii inii
kaa eseanee seta see see okoo kiyoo bagee kaa miya kisee
eseaneeka.
16 Kisee ukuwadaaka naadi anii Tuhan me asimi menaa
ena nekeenega. Mee ko 'Yohanes me uwo yiba mée
yatukumeta kiya Ogatamee me ikii Roh Kudus yiba miya

kitukumaatagi' see asimi ii see kuwa nekeenema.
17 See kemaata Roh mee, inii Tuhan Yesus Kristus mikee
nao naadi kaama Ogatamee me Waa aii mée manimi see
see Wa me okoo miya aii manigi yoka ani me Ogatamee
mee taamegee siyaa ye?" see asigi.
18 Kisee asigi naadi kuwa yiitookea bagee yuwa me Petrus
kagoo kepea yuwa sikiinega. Okoo Ogatamee yaapaagee
see kaa asiino, "Kisee kemaata apanaa tomaa kaa bagee
miya okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata
Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoosi naadi
Wa me yaukuwaaniyaagi ii see kuwa eto too nekeenege
yoka kiiboo, paamee" see asegea.

Antiokia magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee kaa menaa

19 Idukaa Stepanus mee booyaata kaama Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa miya wegee-wegee senaa naadi oodaa
seta bagee kuwa ko noonaa Penisia magaa kaa, noonaa
Siprus maga okogoo to kaa, noonaa Antiokia magaa kaa
oodaa seta. Kuwa magaa yuwa kaa peemaata kaama kiyoo
Yahudi bagee yuwa paagoo too Yesus kaa menaa eeweganaa
seta.
20 Kiya Siprus kaa bagee noonaa ma, Kirene kaa bagee
noonaa ma okoo peedoota Antiokia magaa kaa peemaata
kaama kiyoo apanaa tomaa kaa bagee yuwa paagoo miya
Tuhan Yesus me daamaa doometa menaa eeweganaa seta.
21 Tuhan Wa me pesee yagaa okoo ma enaataa kemaata
mée eebaa Tuhan mikee nao naadi okoo me pedeo yuwa
ekeata Wa kaa too dimi maataagea.
22 Kuwa ukuwaandaa seta menaa yuwa doodoota
Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
paagoo pe-eewegagea. Okoo me kuwa menaa yeeta kaama
Barnabas paagoo "Kuwa ukuwaandaa seta yuwa aa pe-
naadeegii" see asegea naadi waa Antiokia magaa kaa peegi.
23 Peemaata kaama deenaa naadi mikee, Ogatamee me
epaa mee apanaa tomaa kaa bagee paagoo miya Wa me
maamaa yadootagaa segeeki nao naadi esee ede kigi. Wa
me okoo paagoo "Ikii makii taa, kisee too Tuhan nao
naadi Wa kaa too dimi maawoo, umiwoo taai" see menaa
eeweganaaki.
24 Barnabas waa dimi daamaa, Roh Kudus mee pudii see
mée, Yesus mikee gaano dimii mee ebo see mée. Kuwa
wodoo taa Tuhan mikee gaayaa bagee mée eebaa kedaakea.
25 Kiyoo kaama Barnabas me Saulus pe-diino see naadi
peedoota Tarsus magaa kaa peemaata kaama

11:16 Kis 1:5 **11:19** Kis 8:1-4

26 Saulus ma aadoo naadi kaama metaki Antiokia magaa
kaa badaa maadoo peegi. Antiokia magaa kaa peemaata
kaama ekea tahun ena Yesus mikee gaayaa bagee yuwa mée
eebaa topegee seta. Antiokia magaa kaa kiyoo Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa Kristen bagee see ekaa mee petamanii
munta.

"Naano agiyoo taa uwaa meepa" see wegata menaa

27 Kuwa kaboo da taa ko nabi bagee noonaa Yerusalem
magaa kaa kaama Antiokia magaa kaa peegea.
28 Ena mee ekaa da ko Agabus. Roh me Agabus mena
ena ase-maneegi naadi waa yiinaageeta kaama asiino, "Ikii
nayeeweei. Eebaa umiino taa kaa maga uduma naano
agiyoo taa uwaa meepa yoka" see asigi. (Mikee, Kaisar
Klaudius mee ebo tota kaboo ukuwaanta.)
29 Naano agiyoo taa uwaa mega naadi kiyoo Antiokia
magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me amokiyoo
Yudea wee kaa Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa "Okoo
naano agiyoo edaasi naadi inii me agoo see kepee yuwa
niidogaai" see asegea. Okoo ena-ena kepe agoo kiyaa yuwa
doodoo kuwa sikii-sikii kutuu segee naadi kaama
30 Barnabas ma, Saulus ma "Ekea kuwa kepee pe-
niimanii" asegea. Ekea kepe doodoota kaama Yerusalem
magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa
paagoo pe-manegea.

12

Yesus mikee gaayaa bagee wegee-wegee seta menaa

1 Kuwa kaboo da Israel magaa to kaa ebo tookee mée
Herodes me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa noonaa "Pe-
peneata kaama digiyoo ee yiba nadogeamaai" see asigi.
2 Dogeamaata kaama Yohanes awaagi Yakobus mee
mowai me daapeasegea.
3 Yakobus boogi naadi Yahudi bagee okoo ede kegea. Ede
kegea yoka Herodes me "Petrus mee miya pe-peneasii" see
asigi. Wa me kuwa koo seta kuwa ko ragi yeeyee ma aatabi
taano taa see roti kuwa unu petoo noogee siyaa kaboo
ukuwagi.
4 Petrus mee peneata kaama digiyoo ee yiba dogea-
maagea. Digiyoo ee yiba kiyoo okaa yago bagee eebaa waa
diitookea. Kuwa bagee uduma mée kutuu wui aapeka-peka
see diitoo segeekea. Herodes me gaano, 'Paskah noomaata
kaama Petrus waa mée yuwa paagoo wa kaa pedeo menaa
yeesi naadi badaa yamagaapa' see gaagi.

12:2 Mrk 10:35-39

5 Petrus mee digiyoo ee yiba omegeeki kiya Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa Ogatamee paagoo maamaa sembahyang
yasegeekea.
6 Herodes me Petrus wa kaa pedeo menaa yeesi naadi
mée yuwa paagoo badaa yamagaano see naagoo daatooyiba
yaato Petrus waa digiyoo ee yiba kiyoo okaa yago bagee
wiya yaayupii da kaa toomoo ometaaki. Pose onee wiya wa
me yagaa yuwa gadimetaata kaama okaa yago bagee ekea
me yagaa da kaa pe-opeetaagea. Kenee to kaa apanaa bagee
wiya miya kiyoo diitoo taakea.
7 Taka ena Tuhan me menaa eseasegee see bagee ena
kiyoo eseemaagi, digiyoo ee yiba kusi-kusii da wogaa-
maaga. Petrus pamee da taa peenaa yagaamoo asigi naaki
anoogeegi. "Mani anoogii" see asigi naaki kuwa yagaa da
kaa gadimetaagea pose onee yuwa waadibaa kisee beanega.
8 Bedaa wa me asiino, "A me dokaa ma, bado doko miya
maatagaai" asigi naaki kisee maataagi. "Ebo mee dokaa da
maataata ni sekaataa meei" see asigi.
9 Petrus mee malaikat see mée to sekaataa peegi. Malaikat
see mée to me ukuwagi agiyoo yuwa nekeeniino taa. "Dega-
dega kaa deega kepa" see gaagi kiya taa, uduma awee da kaa
ukuwagi agiyoo.
10 Peedoota kiyoo diitoo taa see bagee kutuu ena kaa
peemaaga too ko taameenega keenda, se deemaagea. Kiyoo
kaama amoo-sege bedaa apanaa diitoo taa see bagee wiyaa-
goo to kutuu mee kaa miya kisee se deemaagea. Kisee
peedoota mee magaa kaa peegee see etaa da kaa kiyoo
pose kenee to kaa peemaayaa naaki kene waadibaa kisee
kabaanega. Etaawee peetaaka too taka ena malaikat see
mée to kisee egaapeasigi, ewo.
11 Kuwa kaboo da Petrus mee dimi meemaata kaama
daamaa nekeenigi. "Mikee, Herodes ma, Yahudi bagee ma
okoo anii napatamaapea naadi Tuhan me malaikat see mée
to ni paagoo naisiyaata daba napeeyaagi ii see kuwa eto
nekeenega" see gaagi.
12 Kisee nekeenta kaama peedoota Yohanes Markus baayo
Maria me ee kaa peemaagi too ko mee ee yiba kiyoo mée
eebaa kutuu semaata sembahyang taakea.
13 Mee ee geboo da kaa ebo wagee kenee to kaa kiyoo
peemaata kaama kenee to kaa tugu-tugu siyaa naaki Maria
me agiyoo yaokagee see apii ena ekaa da ko Rode mee kene
yakabaano see naadi mega.
14 Petrus me mena ugiyaa naaki mee apii to esee ede kaa
se gaata kenee to si yakabata kaama yiibaga metaki ee yiba
peega. "Petrus waa nakaayoo, wagee kenee to kaa tupi nao"
see asega.

15 Ee yiba bagee me "Taa, Petrus se. Aa taki-takii meanege
ye?" see asegea kiya wa me "Taki-takii se, waa wagee kenee
to kaa tupi" see maamaa asega naadi okoo me "Kisee gaayu
ko Petrus se kiya waa diitoo segee see malaikat see mée to
kepa ke" see asegea.
16 Yoo da kaa Petrus kisee kenee to kaa maamaa tugu-
tuguki naadi okoo uduma megea. Kenee to kabataata
kaama deeyaa naaki kiyoo tupi. Okoo dimi nagimaano ebo.
17 Petrus okoo uduma koogo toomaasi naadi mena se
ogeta aii yagaa da me too koogo-koogo see asigi. Tuhan
me digiyoo ee yiba kaama daba naapeepi see menaa uduma
eewegagi. "Kuwa menaa yuwa Yakobus* ma, Yesus yiba ena
kenaa bagee apa yuwa miya uduma pe-eewegaai" see asigi.
Kiyoo kaama maga ena kaa peegi.
18 Tokoma mee da digiyoo ee kaa kiyoo diitoo taa see
bagee yuwa me yaai, Petrus kayoo peepi ya naadi dimi
gaagaa ebo.
19 Kisee yaai-yaai taakea kaboo Herodes meemaagi. Wa
me "Petrus mee niiabaai" see asigi kiya se deemaagea yoka
wa me kuwa diitoo taa see bagee yuwa paagoo apaadeeki.
Okoo ewo naadi kaama Herodes me "Kuwa bagee yuwa
patameepeasi yoka badaa magaai" see asigi. Aseta kaama
waa Yudea wee kaa kaama peedoota Kaisarea magaa kaa
peemaata kiyoo omegee, toogeeki.

Ogatamee me Herodes booyaata menaa

20 Kuwa kaboo da Herodes waa Tirus magaa kaa bagee
ma, Sidon magaa kaa bagee ma okoo kagoo kigi. Wa me
kuwa magaa wiya kaa bagee me waa ebo toogee see magaa
kaa bagee paagoo naano agiyoo pe-edaano be kaa "Kuwa
bagee paagoo si yaedaai" see asigi. Kuwa me kemaata kuwa
maga wiya kaa bagee me naano agiyoo daba mée edaayaasi
naadi epo enaataa Herodes paagoo peegea. Okoo Herodes
wa kaa tabogetaa see eboo ena ekaa da ko Belastus paagoo
keta peemaata kaama asiino, "Herodes me inii mée kagoo
ketaa see kuwa taa kisi yoka mée yaasii" see asegea.
21 Kuwa menaa aawegaa taano see naagoo Herodes waa
magaa da kaa ebo tookee bagee me dokaa yuwa maatagaa
naadi wa me ebo animagaano yoo kiyoo animaata kaama
ebo menaa wegakomeeki.
22 Kiyoo yiitookea bagee me mena ebo kaa "Mée me mena
wuu da se kiya Ogatamee waa mena wegagi keenda" see
asegea.

---

* **12:17** Yakobus see mée to mee ko Yesus Waebee, Yesus mikee gaata bagee yuwa tuku see mée ena.

23 Herodes me "Anii Ogatamee se, Ogatamee mee Wa too
Eboo yoka" see menaa wegaano taa, kisee Ogatamee ebo
ekeasiino taa kemaata taka ena Tuhan me menaa eseasegee
see bagee ena me pedeo agiyoo yadootaagi naaki patoodii
deemaata boogi.
24 Kuwa kaboo da Ogatamee me menaa maga eebaa
wudidaa, peedaaka naaki Yesus mikee gaayaa bagee eebaa
kedaaka.
25 Barnabas ma, Saulus ma ekea me Yerusalem magaa
kaa pe-ukuwaano see agiyoo yuwa ukuwamaata kaama
Yohanes Markus see mée to mee badaa maadoota okoo
wedo Antiokia magaa kaa peegea.

13

Barnabas ma, Saulus ma ekea mena doonaasi naadi wiginta menaa

1 Antiokia magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
okoo paagoo nabi bagee ma, Ogatamee me menaa mée
topetaa see bagee miya agoo, kuwa ko Barnabas ma, Simeon
ma, Kirene magaa kaa mée to Lukius ma, Menahem ma,
Saulus ma kuwa agoo. Simeon mee ko wiyaagoo to ekaa da
ko Niger see ekaa miya weeyaa. Menahem mee ko idukaa
Herodes Antipas ma ekea enaataa muniwoo seta yogaa to
mee.
2 Okoo Tuhan Wa too ebo ekee, naano agiyoo tapoo
toogee, kisee yaukuwageekea kaboo Roh Kudus me asiino,
"Barnabas ma, Saulus ma ekea Ni me asiipa agiyoo pe-
naukuwanaasi yoka nawigineai" see asigi.
3 Okoo naano agiyoo tapoo omegee, sembahyang
ukuwagee naadi kaama Barnabas ma, Saulus ma ekea kaa
yagaa yamaata kaama "Eto ko pooi" see asegea.
4 Kisee Roh Kudus me ekea pooi see aseta kaama ekea
peedoota Seleukia magaa kaa peemaata kaama bedaa kapal
komaa taa Siprus see maga okogoo to kaa peegea.
5 Kiyoo maga ena ekaa da ko Salamis magaa kaa peemaata
kaama mee magaa kaa Yahudi bagee me sembahyang segee
see ee yuwa yiba Ogatamee me menaa eeweganaakea.
Yohanes waa miya epo weganaa, peenaaki.
6 Mee maga okogoo to kaa Ogatamee me menaa yadoonaa
segee naadi wodopasi magaa ena ekaa da ko Papos magaa
kaa kiyoo mena eeweganaaka too ko Yahudi bagee ena ekaa
da ko Bar-Yesus tupi. Waa duya yago bagee ena, nabi poga-
poga see mée to,
7 mee magaa kaa Gubernur wa kaa tabogetaa see mée.
Gubernur mee ekaa da ko Sergius Paulus, dimi ipi see mée.

Waa Ogatamee me menaa yiino see naadi asiino, "Barnabas
ma, Saulus ma ekea badaa namaagii" see asigi.
8 Ekea badaa maageeta wa paagoo peemaata kaama
Ogatamee me menaa eewegataakea. Kiya mee nabi poga-
poga see mée to me Gubernur me Yesus mikee gaapi naadi
be kaa ekea maamaa taamege-taamege see kooki. Mee mée
to waa Yunani menaa kaa ekaa da ko Elimas.
9 Kiya Saulus mee, wiyaagoo to ekaa da ko Paulus mee Roh
Kudus esee-awigi naadi kaama wa me mee mée to maamaa
diitoo naadi kaama
10 asiino, "Aa ko mée deebaa taano dimii ma, pedeo agiyoo
ukuwaano too dimii ma kuwa maamaa gaataa see mée.
Aa Iblis me yogaa, aa mikee menaa ma yape see mée to
kadeega. Tuhan me topoo see menaa kuwa a me 'Koopoo
too, si yii' see wegageeke menaa kuwa aa se ekeasiipe ye?
11 Eto ko aa nekeenii. Tuhan me pedeo agiyoo kadootaagi.
Aa emaa digiyoo kaape, kenoo to miya aa peenaa ma se
diipe, taa kaapa naagoo ewo" see asigi naaki taka ena emaa
masii to kaa ayayaa da mokoo takiinega, gaayaa naaki
agiyoo-pagiyoo uduma diino naka, eepoono bagee yagaa
yaamaga-yaamaga senaaki.
12 Gubernur me kuwa agiyoo yuwa deeta kaama Tuhan
kaa topeta menaa kuwa omaago, dimi nagimegao naadi
Yesus mikee gaagi.

Pisidia magaa kaa ma, Antiokia magaa kaa ma kiyoo eewegana seta menaa

13 Paulus ma, waa ma epo peenaa see bagee yuwa ma
kuwa Papos magaa kaa Ogatamee me menaa wegamaata
kaama peedoota kapal komaa taa Pampilia wee kaa magaa
ena, Perga magaa kaa peemaayu. Peemaata kaama Yohanes
Markus mee Paulus nuwaa goetaata wa too Yerusalem
magaa kaa metaki peegi.
14 Kiyoo kaama Paulus nuwaa okoo muguu naadi Pisidia
wee kaa magaa ena, Antiokia magaa kaa peemaata kaama
Sabat naagoo yoka sembahyang segee see ee yiba seemetaa,
kiyoo animaayu.
15 Kuwa kaboo da mee ee kaa ebo-ebo yuwa me Musa
me menaa ma, nabi bagee me menaa ma kuwa ponee ena
eewegamaata kaama okoo me mée waa ena paagoo asiino,
"Paulus nuwaa paagoo kisee pe-naasii: 'Neawaagi nokaa
yuwa, inii dimi mena daamaa pesee mée kiyaabuu siyaa
menaa ena agoo kepa ko daamaa niiwegaai' see kisegea,
see kuwa pe-naasii" see asegea naadi kisee pe-asigi.
16 Paulus yiinaageeta kaama mena wegaano see naadi
yagaa waseata wegata menaa kuwa ko kisee: "Ikii Israel

bagee ma, bedaa ikii apanaa tomaa kaa bagee yuwa kiya
Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo ekee taa see bagee yuwa
miya ikii kuwa uduma ni me menaa nayiitoo taai.
17 Idukaa ko Israel bagee me yaapaagee see Mée
Ogatamee Wa me inii mée tomaa asii-kaba-kaba seta bagee
yuwa daamaa wigintaata. Wigintaata kaama okoo apanaa
bagee me magaa kaa, Mesir magaa kaa kiyoo omegee,
toogee seta kiya inii ebo tomaa da mée kiyaata kaama Mesir
magaa kaa kaama omaago ma daba mée peeyaata.
18 Okoo ebo mee maga ugii da kaa omegeeka too
Ogatamee mee si yayeegee seta kiya Wa me okoo daamaa
deegee naadi kisee too tahun mée wiya.
19 Kanaan magaa kaa eepakaamaata kaama kiyoo maga
epoo bagee mée tomaa petoo to yapedeo kiyaata kaama
okoo me magaa yuwa Israel bagee paagoo yawuditaata.
20 Kuwa uduma, petamanii Ogatamee me inii mée tomaa
asii-kaba-kaba seta bagee yuwa wigintaata kaama kisee
too Kanaan magaa mee yawuditaata naagoo kuwa yaayupi
umiwoo seta yuwa egataayaa naaki tahun empat ratus lima
puluh.
Israel bagee yuwa Kanaan magaa kaa omegee, toogee
naadi kaama Ogatamee me okoo paagoo ebo bagee yuwa
ebo tuyaabuu segee see kisee too nabi Samuel mee.
21 Kiyoo kaama Israel bagee yuwa me 'Magaa da kaa
ebo tookee bagee ena inii paagoo ebo mée yatuyaai' see
idimegea. Ogatamee me Benyamin apaa kaa mée, Kis me
yogaa Saul mee ebo yatuyaata. Saul wa me ebo toogee seta
kuwa tahun mée wiya.
22 Kiyoo kaama Ogatamee me Saul waa ebo toowoo seta
kuwa be naadi kaama wa me komoo Daud mee ebo tuyaata.
Ogatamee me wegaano, 'Isai yoopaa Daud mee Anii ou
nagaataa see mée deega. Ni me daamaa, ede see gaayaa
agiyoo uduma wa me naukuwamagaapi' see wegata.
23 Daud ma apaa kaa bagee kabawoo, umiwoo naadi
kaama Israel bagee daba daagimaa peeyaano Mée Yesus
mee agoo keta, idukaa kaama Ogatamee me agoo kiyaatagi
see wegawoo seta Mée mee.
24 Yesus Wa me menaa weganaa taano taa kaboo da
Yohanes see mée to me Israel bagee paagoo 'Ikii me pedeo
dimii, pedeo menaa kuwa uduma ekeata uwo tukumaai' see
weganaa seta.
25 Yohanes me yaukuwaano agiyoo yuwa yaukuwata-
gaano see koo taaki too wa me wegaano, 'Ikii naa kaasee

13:19 Yos 21:43-45 **13:20** Hak 2:16, 1Sam 7:15-17 **13:21** 1Sam 8:4-9, 9:15-17
13:22 1Sam 15:10-11, 16:1-13 **13:23** Yes 11:1-10, Mat 1:1 **13:24** Luk 3:3

nagaagea ya? Anii ko Ogatamee me wigintaata wegawoo
seta Mée se kiya daamaa nekeenii: Waa uuto meepi Mée
mee ko esee ebo. Anii peedi yoka Wa me bado doko yabeano
kuwa miya iyo, weda' see wegami.

26 Kuwa me kemaata neawaagi nokaa, neebee nokaa
ikii Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee ma, bedaa ikii
apanaa tomaa kaa bagee kiya Ogatamee Wa too weda, Wa
too ebo ekee taa see bagee miya ikii uduma daamaa ne-
keenii. Ogatamee me inii paagoo mée daagimaa peeyaano
menaa kuwa mée ase-maneemi.

27 Yerusalem magaa kaa bagee ma, okoo me ebo bagee
miya okoo me 'Yesus mee ko idukaa kaama wegawoo
seta Mée mee ii' see kuwa nekeeniino taa. Sabat naagoo
gakata okoo nabi bagee me Yesus kaa wegawoo seta menaa
kuwa yeegeekea kiya 'Mee Yesus kaa menaa ii' see kuwa
nekeeniino taa kemaata 'Yesus waa bogaano gaano pedeo'
see asemea. Kuwa me kaama idukaa nabi bagee me Yesus
mee 'Kisee bogaatagi, kisee booyaatagea' see wegawoo seta
menaa kuwa okoo me uwa daayaagea.

28 Yesus kaa pedeo menaa ena ma taa kiya okoo me Pilatus
paagoo 'Wogeepeasii' see asegea.

29 Kuwa idukaa Wa kaa yaebeamaata menaa kuwa uduma
okoo me yaukuwaaniyaata kaama Wa bootaa da piya
bokoo to kaa kaama yagokakomeeta kaama beapa yiba ogo
maataagea

30 kiya Ogatamee me Yesus bootaa da aya andoo peeyaagi.

31 Waa aya andoo peeta kaama unu eebaa mée kisee
deeyaabuu segee simi. Kuwa bagee kuwa ko Waa bogaano
taa kaboo Galilea magaa kaa kaama Yerusalem magaa kaa
too epo peenaa seta bagee yuwa. Kuwa Yesus deeta bagee
yuwa me eto kiipaa Israel bagee yuwa paagoo eeweganaa
taakea.

32 Eto ko kuwa daamaa menaa kuwa inii kiiwegage, kuwa
ko Ogatamee me idukaa inii ma tomaa kaa bagee yuwa
paagoo 'Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata' see
aseta menaa kuwa

33 eto kiipaa inii okoo me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa
paagoo Ogatamee me mée yaukuwaaniyaagi. Kuwa menaa
kuwa idukaa Mazmur kapogee yiba yaayaa seta menaa
wiyaagoo to mee yiba ebeamaata. Ogatamee me aseta
menaa kuwa ko kisee:

'Aa ko Niyoopaa, Anii kenaagoo Agaataagi kega' see menaa
ebeamaata. *Mzm 2:7*

Kuwa menaa uduma Yesus kaa uwa daasi naadi Waa aya
andoo peeyaagi.

13:25 Yoh 1:20,27 **13:28** Mat 27:22-23 **13:29** Mat 27:57-61

34 Yesus boota kaama aya andoo peeyaagi yoka wiyaagoo
se bogaapi, bootaa da se dabiipa. Kuwa kaa menaa idukaa
Ogatamee me wegata, kuwa ko kisee:
'Ani me idukaa Daud paagoo "Kisee daamaa kaukuwaata"
see aseta see see
ikii kaa miya taa ma taa kiukuwaata' see wegata. *Yes*
55:3
35 Mee mokoo menaa Daud me Mazmur kapoge yiba menaa
ena miya kisee:
'Anii ko Aa ma dimii menaa kaa too umiwoo see mée yoka
ni me boota maa to mee A me dabiino be naadi se
naekeasiipe' see menaa ebeamaata. *Mzm 16:10*
36 Daud waa Ogatamee me aseta menaa uduma daamaa
yaukuwamaata kaama boota. Boota kaama wa me bagee
yuwa ogo maagee seta yoo kiyoo miya ogo maataata. Wa
bootaa da dabeepeata
37 kiya Ogatamee me aya andoo peeyaami Mée mee peenaa
ma dabiino taa.
38 Kuwa me kemaata neataagi nokaa yuwa, neebee nokaa
yuwa, daamaa nayii. Mee Mée mee Waa mée yaboomi
kuwa kaa kaama inii me pedeo yuwa epa mée yaekeasiino
menaa kuwa kisege.
39 Mee Mée mee mikee gaayaa bagee yuwa uduma
Ogatamee me okoo me pedeo yuwa kaa menaa kuwa uduma
yataa kiyaayaa. Kiya Musa me menaa deewoo see kaa kuwa
Waa ma menaa kuwa si yataa kiyaayaa yoka naadi kisege.
40 Kisee kemaata nabi bagee me gaamaasi naadi wegawoo
seta menaa kuwa ikii kaa uwa se daasi naadi daamaa
nekeenii. Nabi bagee me menaa ena mee ko kisee:
41 'Ikii nawisintaa see bagee yuwa gaamagaai.
Ikii me umiwoo, toowoo siyaa begaa kaa Anii yaai-yaai
agiyoo kimiyaabuu taapa.
Kuwa koo taapa menaa yuwa kiiwegagea kaapa miya
ikii me kuwa mikee menaa yoka see kuwa se gaapea.
Kuwa Ni me ikii kaa kimiyaabuu taapa agiyoo kuwa me
ikii dimi nagii-nagii naadi kaama bogaai' see menaa
ebeamaata. *Hab 1:5*
Kuwa menaa kuwa ikii kaa miya kisee uwa daayaa naadi
kisege" see asigi.
42 Paulus me kuwa menaa wegamaata kaama Barnabas
ma ekea poono see kaboo kuwa yiitoo sepea bagee yuwa
me asiino, "Ei, Sabat naagoo kaama mee miya bedaa kuwa
see see menaa mée eewegaai" see maamaa asegea.
43 Kiyoo bagee yuwa uduma peedaakea kaboo Yahudi
bagee noonaa ma, bedaa apanaa tomaa kaa bagee kiya

13:38 Yoh 1:17, Gal 2:16, Plp 3:9

Ogatamee Wa too ebo, Wa too weda see gaayaa bagee
noonaa miya okoo Paulus ma, Barnabas ma ekea sekaataa
peegea. Ekea me okoo asiino, "Ogatamee me mée epa dimii
mee ma aagadi-maagadi naadi umiwoo, toowoo taai" see
asepegeekea.
44 Unu petoo omemaata kaama bedaa mee magaa kaa
bagee maamaa eebaa Tuhan me menaa yiino see naadi
megea.
45 Yahudi bagee ebo-ebo yuwa me yaai, mée eebaa ekea
me menaa too yayeegeekea yoka naadi Paulus ma, wa me
wegataaki menaa ma wisinegea. "Mée deebaa see menaa
too" see yawegagea.
46 Paulus ma, Barnabas ma weda taa, dimi uu kaa asiino,
"Ogatamee me menaa kuwa enaa me ikii Yahudi bagee keta
kiiwegaano gaano pedeo yoka naadi kiiwegageeke kiya ikii
kuwa menaa be kegea. Ikii Ogatamee paagoo iminoo miya,
iminoo miya se eetoogee taapea bagee yuwa ii see kuwa
ikii me mée deeyaagea yoka inii mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa paagoo pe-eewegaaa taape.
47 Kuwa ko idukaa Tuhan me inii kaa mée aseta menaa
ena mee ko kisee:
'Aa uwoo to, magaa to uduma mée tomaa-tomaa yuwa
paagoo ago napeeyaasi naadi kawigintaaga,
Ni me mée daba daagimaa peeyaano menaa eewegaaa
see mée kakiyaaga' *Yes 49:6*
see menaa ebeamaata yoka enaa mée tomaa apanaa yuwa
paagoo mena pe-eewegaaa taape" see asegea.
48 Kiyoo mée tomaa apanaa yuwa me kuwa menaa yeeta
kaama esee ede kegea, Ogatamee me menaa ebo nao naadi
yaapaageekea. Kuwa Ogatamee me iminoo miya, iminoo
miya kisee too toowoosi naadi wiginta bagee yuwa okoo
uduma Yesus mikee gaagea.
49 Mikee gaata kaama Tuhan me menaa yadoonaa segee
naadi kaama mee magaa kaa bagee uduma yeemaagea.
50 Okoo me kuwa menaa yadoonaakea kuwa Yahudi bagee
me kisee be kegea naadi peedoota mee magaa kaa ebo ekaa
yago bagee yuwa paagoo asegea. Ogatamee mikee gaayaa
apii yuwa miya asegea. Okoo paagoo "Paulus ma, Barnabas
ma ekea niiabagaai" see yaweganaa naadi kisee abagagea.
51 Ekea me ikii kisee si yayeegea bagee yoka naadi bado
kaa maga ponee yuwa takadekumiino see naadi bado pasi-
pasikea. Ekea me kisee okoo kaa yaukuwamaata kaama
Ikonium magaa kaa peegea.
52 Kuwa kaboo da kuwa Antiokia magaa kaa Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa okoo me ede dimii mee maamaa pudii,

13:46 Luk 14:23-24

bedaa okoo Roh Kudus mee miya pudii, kisee omegee, toogee segeekea.

14

Yesus me menaa Ikonium magaa kaa eeweganaa seta menaa

1 Paulus ma, Barnabas ma ekea Ikonium magaa kaa peemaata kaama kiyoo miya Yahudi bagee me sembahyang segee see ee yiba seemetaa. Ekea daamaa pesee ma eewegagea naaki Yahudi bagee miya, apanaa tomaa kaa bagee miya maamaa eebaa kuwa menaa da mikee nao see gaagea
2 kiya Yahudi bagee noonaa me be kegea. Apanaa tomaa kaa bagee okoo me miya be kisi naadi kobaakee menaa okoo paagoo eeweganaakea naaki okoo me miya kuwa Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa be kegea.
3 Kuwa kaa Paulus ma, Barnabas ekea mee magaa kaa kiyoo maamaa omegee naadi kisee too uu ma Tuhan me mée esee epaakee kaa menaa eeweganaa segeekea. Kuwa menaa mikee menaa ii see gaasi naadi Tuhan me ekea pesee kiyaata kaama dimi nagii-nagii agiyoo yuwa ukuwaaniyaabuu senaakea.
4 Kisee ukuwanaakea naaki mée noonaa me makapaa menaa yoka naadi Yahudi bagee yaato kegea, mée noonaa me mikee menaa nao naadi Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa yaato kedaakea, kisee wigintaagea.
5 Kuwa kaboo da Yahudi bagee ma, apanaa tomaa kaa bagee ma, okoo me eboo yuwa miya uduma Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa be kaa "Ekea niipatamaai" see aaseekea. Oma kamu me ekea wogeepeasiino see menaa kuwa
6 ekea yeeta kaama oodoota Likaonia wee kaa Listra magaa kaa ma, Derbe magaa kaa ma, kuwa geboo da kaa magaa kaa ma uduma
7 Yesus me daamaa doometa menaa kisee eewegapegeekea.

Listra magaa kaa Yesus me menaa eeweganaa seta menaa

8 Paulus ma, Barnabas ma ekea Listra magaa kaa mena eeweganaakea naaki oogimaata see mée ena kiyoo animaata tupi. Waa kabata yoo kaama poono naka see mée to.
9 Paulus me wegataa see menaa yuwa daamaa yiitooki. Paulus me wa too maamaa diitoo naadi kaama mee mée mee Yesus mikee gaayaa see mée ii see nekeenigi. Waa Yesus mikee nao see gaagi dimi mee me wa kaa meanta agiyoo yataa kiyaayaa see deega yoka naadi

10 wa paagoo ebo menaa kaa "Aa anoogii" see asigi naaki
kisee ki oseata pakaanta kaama daamaa peenaaki.
11 Paulus me yaukuwagi agiyoo da kiyoo diitookea bagee
yuwa dimi nagimegea. Okoo me menaa kaa yaapaagee
taano see naadi mena ebo kaa, "Kuwa mée wiya kuwa
ogatamee mokoo bagee wiya epoo to wodoo kaama mée
gakadedoota magaa da kaa mée paagoo eseemaagea nao"
see asegea.
12 Okoo me epoo to kaa yaapaagee see eboo ekaa yuwa
ekea ekaa muntaagea. "Barnabas mee ko Zeus, Paulus mee
Zeus me menaa yaweganaa see mée yoka waa ko Hermes"
kisee aaseekea.
13 Mee magaa kaa gebo kaa ekaapa see magaa ena kaa
kiyoo Zeus yaapaagee taa see ee ena agoo. Mee ee to kaa
Zeus paagoo agiyoo kupi-manee taa see mée to mee wa me
Paulus ma, Barnabas ma ekea paagoo miya agiyoo kupi-
maniino see naadi pai sapi wodaa yuwa ma, piya pui ukuu
yuwa ma kuwa masedoota mee magaa kaa oma wagee
kenee to kaa pe-ekeasigi.
14 Yesus me menaa yadoonaa see bagee Barnabas ma,
Paulus ma ekea paagoo kuwa wodaa kupi-maniipea see
menaa yuwa yeegea. Yeeta kaama kisee pedeo yaai naadi
ekea me dokaa yuwa geataata kaama yiibaga kuwa bagee
yuwa yaayupii peemaata kaama asiino,
15 "Mée yuwao, ikii kuwa kaasee kaa koo taakea ya? Enaa
miya ikii see see bagee, enaa miya mée tomaa. Toono Too
Mée Ogatamee mee Waa epoo to ma, epoo to kaa agiyoo-
pagiyoo yuwa miya, magaa to ma, magaa da kaa agiyoo-
pagiyoo yuwa miya, uwo ma, uwo yiba toogee see agiyoo-
pagiyoo yuwa miya uduma Wa me ogaataata yoka ikii me
aii kisee agiyoo kaa dimi maageekea kuwa ekeata Ogatamee
Wa too yaapaageesea naadi enaa Yesus me doometa menaa
ikii paagoo daamaa kiiwegataake.
16 Mée tomaa-tomaa yuwa idukaa kaama Ogatamee ewo
kaa otoopa agiyoo yaapaagee siwoo seta kiya Ogatamee me
okoo kisee se ukuwaai see asiino taa.
17 Kisee asiino taa kiya Ogatamee Waa kisee Mée, kisee
Mée ii see kuwa nekeensi naadi agiyoo maamaa eebaa
mée paagoo awee da kaa daamaa deeyaabuu siwoo segeeki.
Kuwa ko Wa me epoo to kaa kaama ikii kaa deka daamaa
kiwiyaabuu segeeki kemaata naano agiyoo agoo kiyaa
kaboo ikii maamaa noogeekea, Wa me ikii kisee ede ma, ede
ma kikiyaabuu segeeki. Kuwa uduma ikii me Ogatamee Wa
too miya see kuwa nekeensi naadi daamaa kiukuwayaabuu
segeeki agiyoo yuwa" see kuwa ekea me asegea menaa.

14:15 Kis 17:29-31 **14:17** Mat 5:45, Rom 1:19-20

18 Kisee asegea kiya kuwa bagee yuwa me ekea paagoo
agiyoo kupi-maniino dimii mee moga se ekeasegea.
19 Kisee koo taakea kaboo Yahudi bagee noonaa Antiokia
magaa kaa ma, Ikonium magaa kaa kaama meemaagea.
Okoo meemaata kaama kiyoo topea bagee yuwa me miya
Yesus me menaa yadoonaa see bagee kuwa be, kagoo
kisi naadi kobaakee menaa eeweganaakea. Kisee eewe-
ganaakea naaki okoo me miya kagoo kaa Paulus patamaano
see naadi oma kamu wugitagaakea. Wugitaata boogi yoka
naadi kota amoo yaato dogeamaata kisee ekeasegea.
20 Kisee ekeasegea kiya Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
waa bobetaagea kaboo Paulus anoogeeta kaama metaki
peedoota mee magaa kaa peemaata kaama tokoma mee da
Barnabas ma ekea Derbe magaa kaa peegea.

Paulus ma, Barnabas ma ekea metaki Antiokia magaa kaa peeta menaa

21 Derbe magaa kaa peemaata kaama Yesus me doometa
menaa eeweganaakea naaki mée eebaa Yesus mikee nao
naadi Wa me menaa topetaa see bagee yuwa kegea. Kiyoo
kaama ekea me meta yaato magaa yuwa taa metaki
peedoota Listra magaa ma, Ikonium magaa ma, Antiokia
magaa ma,
22 kuwa magaa gakata ekea me kiyoo-kiyoo Yesus mi-
kee gaayaa bagee yuwa okoo dimi mena daamaa pesee
kiyaata makii taa see kaa toowoosi naadi menaa eeweganaa
sepegeekea, kuwa ko kisee: "Mée me inii mée wegee-wegee
see kaa ae-wae siyaa agiyoo eebaa kuwa inii deemaata
kaama too Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo
seemiyaa" see asegea.
23 Kuwa magaa gakata Yesus mikee gaayaa bagee tuku-
tuku yuwa ekea me yawigineano see naadi kaama naano
agiyoo tapoo toogee, sembahyang yaasegee, ekea kisee keta
yaukuwagea. Yawigintaata kaama okoo me mikee gaayaa
see Mée Tuhan Wa me okoo daamaa deewoosi naadi Wa
me yagaa yiba yaekeasegea.
24 Kiyoo kaama ekea peedoota Pisidia wee kaa magaa mee
amoo-sege naadi Pampilia wee kaa,
25 Perga magaa kaa peemaayu. Kiyoo Yesus me menaa
eewegamaata kaama muguu naadi Atalia magaa kaa
peemaata kaama
26 kapal komaa ena kaa pakaanta mee komaa taa Antiokia
magaa kaa peegea. Antiokia magaa mee ko ekea me
petamanii Yesus me menaa yadoonaa taano taa kaa tota
magaa. Ekea petamanii mena yadoonaa taano see kaboo

14:22 1Tes 3:3, 2Tim 3:12

kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me ekea mena eewe-
ganaa taapea yiba Ogatamee me epaa mee ma epo enaataa
eepeenaasi naadi ekea Wa me yagaa yiba yaekeasemea. Eto
ko ekea Wa me menaa yadoonaa naadi metaki meemaagea.
27 Meemaata kaama kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa "Uduma meei" asegea. Okoo meemaagea kaboo
ekea me eewegaano, "Ogatamee Waa enaa ma epo enaataa
kemaata Wa me kisee mée eeukuwanaa sipi, kisee mée
eepeenaa sipi, bedaa Wa me mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa okoo miya Yesus mikee gaasi naadi okoo kaa kene
yakabatagaa senaa sipi" see menaa kuwa uduma ase-
maneegea.
28 Ekea mee magaa kaa kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa paagoo eebaa eeomegee seta.

15

Yerusalem magaa kaa ebo menaa daakumiino see naadi mée kutuu seta menaa

1 Kuwa kaboo da Yahudi bagee noonaa Yudea wee kaa
kaama Antiokia magaa kaa meemaagea. Okoo me mée
tupiino menaa ena kisee: "Ikii kado ponee daapeata kaama
too, idukaa Musa me aseta-aseta see see gaayu too ikii daba
daagimaa peeyaa" see menaa kuwa Yesus yiba ena kenaa
bagee yuwa paagoo topenaakea.
2 Paulus ma, Barnabas ma ekea me yaai naadi kaama okoo
ma mena maamaa aawegaa seamookea. Kisee menaa maa-
maa aawegaa segee naadi kaama kiyoo Yesus mikee gaayaa
bagee tuku-tuku yuwa me Paulus ma, Barnabas ma, apanaa
bagee miya wiginemaata kaama "Ikii Yerusalem magaa kaa
pooi. Kuwa aawegaa see menaa yuwa doodoota kiyoo Yesus
me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma, apanaa tuku-tuku
bagee yuwa ma okoo paagoo pe-eewegaai" see asegea.
3 Kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me kuwa wiginta
bagee yuwa mee magaa eta damoo to kaa eepeegea.
Daamaa pooi asegea naadi kaama okoo peedoota Penisia
wee kaa peemaaga too ko Yesus yiba ena kenaa bagee agoo
yoka Paulus ma, Barnabas ma ekea me ukuwanaa, peenaa
semea menaa yuwa eewegagea. Mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa miya okoo me pedeo yuwa uduma ekeata kaama
Yesus mikee gaayaa bagee eebaa kedaa seta menaa da kuwa
eewegagea naaki okoo uduma esee ede kaa daamaa yeegea.
Kiyoo kaama peedoota Samaria wee kaa peemaata kaama
bedaa mee menaa eewegagea naaki kiyoo bagee miya esee
ede kegea.

15:1 Plp 3:2-3

4 Muguu naadi Yerusalem magaa kaa peemaayu. Yesus
me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma, Yesus mikee
gaayaa bagee tuku-tuku yuwa ma, Yesus mikee gaayaa
bagee noonaa miya okoo uduma kuwa bagee yuwa daamaa
badaa maagea. Paulus ma, Barnabas ma ekea me okoo paa-
goo eewegaano, "Ogatamee ma enaa epo enaataa kemaata
kisee daamaa mée eepeenaa simi, kisee agiyoo daamaa mée
eeukuwanaa simi" see menaa eewegagea.
5 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee noonaa miya kiyoo
topea. Okoo miya Yesus mikee gaayaa bagee yuwa. Okoo yi-
inaageeta kaama wegaano, "Apanaa tomaa kaa bagee kuwa
okoo Yesus mikee gaata kaama kado ponee yadaapeasiino
gaano pedeo, bedaa okoo Musa me menaa deewoo taai see
asiino miya gaano pedeo" see wegagea.
6 Kuwa menaa yuwa wegaano see naadi Yesus me menaa
yadoonaa see bagee yuwa ma, Yesus mikee gaayaa bagee
tuku-tuku yuwa ma uduma meemaagea.
7 Meemaata kaama kuwa menaa maamaa wegaamoo
naadi kaama Petrus mee yiinaageeta kaama wegaano,
"Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, idukaa
Ogatamee me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya Yesus
me doometa menaa yeeta kaama mikee gaasi naadi inii
yupii anii nawigintaata kaama kuwa menaa okoo paagoo
eewegaai see nasimi, see kuwa ikii miya ipi.
8 Ogatamee Waa mée me dimii ipi see Mée yoka kuwa
mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo miya Ni me bagee
yuwa ii see kuwa mée deeyaasi naadi Roh Kudus mee okoo
kaa miya mantaa see. Inii Yahudi bagee paagoo mée manta
see see okoo miya mantaa see yoka
9 Yahudi bagee okoo too, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
okoo too, see wigintayu see se. Yesus mikee gaayaa bagee
uduma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya okoo dimi
menaa da Ogatamee me daamaa yawetogekomee see.
10 Kisee kemaata ikii me 'Apanaa tomaa kaa bagee miya
okoo Yesus mikee gaata kaama Yahudi bagee me deewoo
see menaa yuwa doowoo taano gaano pedeo' see wegagea
menaa kuwa Ogatamee me kagoo kiyaa yoka kisee Waa se
gaadee taai. Inii Yahudi bagee yuwa, idukaa bagee miya,
etokaa bagee miya kuwa menaa deewoo taano kuwa kana
ma doowoo segee seta yoka kaasee kaa kuwa menaa yuwa
mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kaa miya dooyaayaa?
11 Inii daba mée daagimaa peeyaano mee ko inii Yahudi
bagee me deewoo see menaa deewoo see kaa se kiya Tuhan
Yesus Wa me epaa mee me too, Wa me mée yaboota kuwa

15:5 Gal 5:2-6 **15:8** Kis 10:44-45 **15:10** Gal 5:1

kaa too daba mée daagimaa peeyaayaa. Apanaa tomaa
kaa bagee yuwa Yesus kaa too daba daagimaa peeyaayaa
see see inii Yahudi bagee miya kisee daba mée daagimaa
peeyaayaa" see asigi.
12 Mée uduma koogo yiitookea. Kiyoo kaama Barnabas
ma, Paulus ma ekea me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
okoo me magaa kaa Yesus me menaa yadoonaa semea
kaboo Ogatamee me ekea doodoo dimi nagii-nagii see
agiyoo yaukuwaaniyaabuu seta yuwa ma, apanaa mikee
gaasi naadi yaagoo kiyaabuu senaa seta agiyoo ma kuwa
uduma eewegagea.
13 Ekea me kuwa menaa eewegamaata kaama Yakobus me
wegaano, "Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, ikii
nayii.
14 Yumakaa Simon Petrus me 'Ogatamee me petamanii
kaama mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya Ni ekaa da
ebo naekeasi naadi okoo epa kaa wiginegeeta kaama Wa me
bagee kiyaabuu simi' see menaa kuwa wa me inii daamaa
ipiipi mée eewegaamoo sipi.
15 Kuwa wa me wegapi menaa kuwa mikee, idukaa nabi
bagee me menaa ma ena mee too, mee ko kisee:
16 'Tuhan me asiino, "Kiyoo kaama Anii metaki meemaata
kaama Daud ebo toogee seta see see bedaa ebo toogee
siyaata.
Umita ee daamaa wiyaagoo maataayaa see see idukaa
Daud ebo tota-tota kuwa miya Ni me bedaa wiyaagoo
daamaa yaukuwaaniyaata. *Am 9:11-12*
17 Kuwa ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo miya Nii
nekee kisi naadi mena ogeta bagee okoo uduma,
okoo miya Tuhan nao naadi naabawoosi naadi Daud ebo
tota-tota kuwa bedaa wiyaagoo to miya ebo tuyaata.
Anii ko Tuhan,
18 Ni me idukaa kaama wegata menaa yuwa mée ipi
kiyaabuu siyaa Mée yoka" see aseta'
see kuwa idukaa nabi bagee me ebeamaata menaa.*
19 Kisee kemaata kuwa apanaa tomaa kaa bagee yuwa,
okoo Ogatamee yaato peedaakea bagee kuwa inii Yahudi
bagee me deewoo see menaa-panaa kuwa okoo kaa si
yadootagaai.

---

* **15:18** Idukaa Daud ebo tota kuwa bedaa wiyaagoo to miya ebo tuyaata see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ebo tootagi see menaa mee. Yesus Wa me Yahudi bagee yuwa paagoo too ebo eetoono see naadi meta se kiya mée tomaa-tomaa uduma bagee paagoo miya, Waa mikee gaayaa bagee yuwa uduma paagoo ebo eetoono see naadi meta yoka naadi Yakobus me aseta menaa.

20 Inii kapoge ena okoo paagoo yaebeano daamaa. Mee
kapogee da kaa okoo deewoo taano gaano pedeo menaa wui
waa naa too niiebeai, kuwa ko kisee:
makapaa ogatamee paagoo kupi-manee see agiyoo se naai,
otoopa aadoge-maadoge se taai,
agiyoo tadaa geeniino taa kaa se naai,
tadaa kuwa miya se naai
see mena kamu wui kuwa okoo paagoo kapoge kaa yae-
beano daamaa see gaaga.
21 Idukaa kaama Yahudi bagee me magaa uduma kaa
Musa me menaa wegataa see bagee agoo, bedaa eto miya
sembahyang segee see ee yiba Sabat naagoo Musa me
ebeamaata menaa wegageekea yoka apanaa tomaa kaa
bagee yuwa kuwa mena kamu wui kuwa deewoosi naadi
niiebeai" see kuwa Yakobus me asigi menaa.†
22 Asigi naadi Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa
ma, Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa ma, Yesus
mikee gaayaa bagee noonaa ma kuwa uduma kuwa menaa
yuwa Antiokia magaa kaa bagee paagoo yadogaano bagee
wigineano daamaa yoka naadi Paulus ma, Barnabas ma
ekea epo peenaa see bagee ekea wiya wigintaagea. Ena
mee Yudas, wiyaagoo to ekaa da ko Barsabas, ena mee Silas.
Ekea Yesus yiba ena kenaa bagee tuku-tuku wiya.
23 Mee kapogee da kaa yaebeamaata menaa kuwa ko kisee:
"Epao. Mee kapogee mee ko ikii apanaa tomaa kaa bagee
kiya eto inii Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa yoka naadi
kiebeage, mee ko ikii Antiokia magaa kaa bagee ma, Siria
wee kaa bagee ma, Kilikia wee kaa bagee ma ikii uduma
paagoo kiebeage. Inii nakaayoo Yesus me menaa yadoonaa
see bagee yuwa ma, Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku
yuwa ma, inii nakaayoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa
epao kisege.
24 Nakaayoo inii paagoo bagee mée noonaa ikii paagoo
peemaata kaama mena kiiwegamea. Kuwa okoo me menaa
yuwa ikii esee dimi nagimegea see kuwa mée me inii
paagoo kisee mée eewegagea. Kuwa okoo me menaa kuwa
inii me 'Kisee eewegaai' see asiino taa.
25 Kisee kemaata inii me epa see bagee Paulus ma, Barn-
abas ma, bedaa ekea ma epo peenaa see bagee wiya waa
naa miya wigineano daamaa, inii kisee dimii daamaage.
26 Paulus ma, Barnabas ma ekea ko inii epoo Mée
Tuhan Yesus Kristus 'Wa ekaa da ogo peesi naadi mée me

15:20 Kej 9:4 † **15:21** Yahudi bagee yuwa me kuwa apanaa tomaa kaa bagee yuwa kaasee kaa otoopa dimii doonaa see bagee yuwa see gaapea naadi kuwa mena kamu wui kuwa deewoosi naadi menaa okoo paagoo yaebeano gaano pedeo see aseta menaa.

nabooyaapea kaapa miya Wa me menaa yaweganaa taapa'
see gaayaa bagee wiya.
27 Yudas ma, Silas ma wiya kuwa inii me kuwa kiebeage
menaa kuwa daamaa kisi-maneesi naadi ekea miya pooi
asege.
28 Kuwa inii me dimi daamaage menaa kuwa ko Roh
Kudus me miya kisee daamaa yoka naadi kaama eto ko
Musa me menaa uduma ikii kaa kidootagaakee se kiya
mena kamu wui waa naa too deewoo taano gaano pedeo
see kiebeamaage, kuwa ko kisee:
29 makapaa ogatamee paagoo kupi-manee see agiyoo se
naai,
otoopa aadoge-maadoge se taai,
agiyoo tadaa geeniino taa kaboo se naai,
tadaa kuwa miya se naai, see menaa kuwa.
Ikii kuwa menaa yuwa daamaa deewoo siyu ko ikii daamaa
kaapea. See kuwa, kaama taa, epao" see menaa kuwa
kapoge kaa yaebeamaagea.
30 Kuwa menaa niidogaai see asegea naadi kaama mee
kapogee da doodoota Antiokia magaa kaa. Peemaata kaama
kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee uduma yigimemaagea
kaboo mee kapogee da okoo paagoo goo-maneeyu.
31 Mee kapogee da kaa menaa yuwa eewegagea naaki
okoo uduma dimi wikii-wikii naadi esee ede kegea.
32 Kiyoo kaama Yudas ma, Silas ma ekea nabi bagee yoka
kuwa okoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa dimi mena
wikii-wikii siyaayaa menaa ma, dimi mena daamaa pesee
kiyaayaa menaa ma kuwa maamaa eewegaamookea.
33 Okoo uduma mee magaa kaa eeomegee, toogee naadi
kaama poono see kaboo kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa me daamaa koogo pooi see asegea. Okoo peedoota
Yerusalem magaa kaa kuwa menaa pe-eewegaai see asemea
bagee yuwa paagoo peegea.
34 [Kiya Silas mee se peegi.]

Paulus ma, Barnabas ma ekea ena dimii taa naadi eta aawodee seta menaa

35 Paulus ma, Barnabas ma ekea Yerusalem magaa kaa
se peeta kiyoo Antiokia magaa kaa Tuhan me menaa mée
topegee, eewegagee, eeomegee, toogee, apanaa bagee eebaa
miya epo enaataa kisee eeukuwageekea.
36 Kaawaa ena Paulus me Barnabas asiino, "Eto ko enaa
Tuhan me menaa eeweganaa semea magaa, kota gakata
Yesus mikee gaayaa bagee okoo uduma maadee daamaa
totaakea, pedeo totaakea see kuwa pe-deenaa taano see
yoka poono" see asigi.

37 Barnabas me Yohanes mee, Markus see ekaa miya
weeta see mée waa miya badaa magaano see dimii gaagi
38 kiya Paulus me kisee be. Markus mee idukaa miyoo taa
okoo paaya Pampilia wee kaa mena weganaa semea kaboo
waa goetaata peemi kemaata eto Paulus me waa badaa
magaano be.
39 Paulus ma, Barnabas ma kisee menaa maamaa aasee
naadi kaama ena dimii taa kaa ekea eta aawodeekea. Aa-
wodee semaata Barnabas waa ko Markus badaa maadoota
kaama kapal komaa kaa pakaanta ekea paaya Siprus okogoo
to kaa peegea.
40 Paulus me Silas mee wiginemaata kaama ekea poono
see kaboo kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa me ekea
mena yadoonaa taapea yiba Ogatamee me epaa mee ma epo
enaataa eepeenaasi naadi Wa me yagaa yiba yaekeasegea.
41 Kisee yaekeasegea naadi ekea peedoota Siria wee
kaa magaa ma, Kilikia wee kaa magaa ma kiyoo-kiyoo
Yesus mikee gaayaa bagee okoo dimi mena daamaa pesee
kiyaabuu siyaa menaa eeweganaakea.

16

Timotius mee miya Paulus ma, Silas ma epo enaataa peenaa seta menaa

1 Paulus ma, Silas ma ekea peedoota Derbe magaa
kaa peemaata kaama kiyoo omegee, toogee naadi kaama
muguu sedoota Listra magaa kaa peemaagi too ko Yesus
mikee gaayaa see mée ena tupi, ekaa da ko Timotius.
Wabaayo miya Yesus mikee gaayaa see apii, Yahudi kaa apii.
Nagamee ko Yunani bagee.
2 Timotius mee Listra magaa kaa bagee miya, Ikonium
magaa kaa bagee miya, kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee
yuwa me waa esee dimi daamaa see mée see yaapaagee see.
3 Paulus waa Timotius mee badaa magaano see dimii agoo
kiya Timotius ataagi mee Yahudi bagee se, apanaa tomaa
kaa bagee, see kuwa mee magaa kaa Yahudi bagee yuwa
ipi kegea. Okoo kisee ipi kegea naadi Paulus me waa kado
ponee yadaapeasigi.*
4 Yadaapeata kaama epo peedoota maga ena kaa
peemaata kaama kuwa Yerusalem magaa kaa kaama we-
gataata menaa yuwa ase-maneegea, kuwa ko kuwa Yesus
me menaa yadoonaa see bagee ma, Yesus mikee gaayaa
bagee tuku-tuku yuwa ma okoo me mena kamu wui mée

15:38 Kis 13:13 **16:1** 2Tim 1:5 * **16:3** Mee magaa kaa Yahudi bagee yuwa okoo me Timotius mee kaasee kado ponee daapeasiino taa see mée see gaata kaama Paulus me okoo paagoo eeweganaa see menaa yuwa se nayiipea yoka naadi wa me Timotius kado ponee yadaapeasigi.

tomaa-tomaa apanaa yuwa me deewoosi naadi wegataata
menaa kuwa ekea me peenaa see magaa gakata eewe-
gapegeekea.
5 Kuwa menaa eeweganaa naadi kaama maga gakata
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo me mikee gaano dimii
daamaa pesee kedaakea, bedaa Yesus me menaa mikee
gaayaa bagee yuwa miya eebaa kedaakea.

Troas magaa kaa Paulus mee unu kaa deeta menaa

6 Paulus ma, Silas ma ekea Asia wee kaa Yesus me menaa
yadoonaa taano see kiya Roh Kudus me kiyoo se pooi asigi
naadi wisintaata Prigia wee kaa magaa ma, Galatia wee kaa
magaa ma kiyoo too mena yadoonaakea.
7 Muguu naadi Misia wee kaa magaa gebo kaa magaa kaa
peemaata kaama Bitinia wee kaa magaa kaa miya peenaa
taano see kiya Yesus me kiyoo se peesi naadi menaa kuwa
Roh me ase-maneegi. Kisee asigi naadi kiyoo wisintaata
8 Misia wee kaa magaa kaa taa amoo-sege naadi Troas
magaa kaa peemaayu.
9 Peemaata kaama daatooyiba yaato toomuu taaki too ko
Paulus mee dega-dega kaa deegi naaki Makedonia wee kaa
bagee ena yiinaageeta tupi. Wa me asiino, "Inii Makedonia
wee kaa bagee paagoo naawegase yoka meei" see menaa
maamaa asigi.
10 Paulus me kuwa deepi yuwa eewegamaata kaama inii
me "Mikee, Ogatamee me 'Makedonia wee kaa magaa kaa
kuwa Yesus me doometa menaa pe-eeweganaa taai' see
kuwa inii mée ipi kiyaano see naadi dega-dega kaa Paulus
deeyaagi" see kuwa inii kisee aaseekea. Kisee aasee naadi
kaama Makedonia wee kaa poono dimii agoo.
11 Troas magaa kaa kapal komaa ena agoo yoka inii
pakaanee naadi peedoota Samotrake magaa kaa peemaata
kaama kiyoo ometaa. Tokoma mee da bedaa mee komaa da
taa peedoota Neapolis magaa kaa peemaata kaama
12 magaa taa peedoota Makedonia wee kaa magaa ena
kaa, ebo kota ena ekaa da ko Pilipi magaa kaa, Roma kaa
bagee me magaa mee. Inii kiyoo peemaata kaama unu
magoo waa naa ometaa, totaa.

Pilipi magaa kaa ukuwanaa, peenaa seta menaa

13 Sabat naagoo inii mee magaa kaa sembahyang taa see
yoo abaano see naadi peedoota eta damoo to kaa yamoo-
sege naadi uu dee kaa eseemaagi too ko api noonaa kiyoo
enaataa toomuu taakea. Inii miya kiyoo animaata kaama
kuwa apii yuwa mena eewegataa.
14 Api ena ekaa da ko Lidia, Tiatira magaa kaa kabata
apii, dadi poo epoo da mokoo see dokaa edaagee, pe-doogee

taa see apii to. Waa Ogatamee yaapaagee see apii. Paulus me eewegataaki menaa yuwa waa daamaa yiitooka. Kuwa menaa daamaa nekeensi naadi Tuhan me waa dimi kenee to yakabataagi.

15 Mikee gaata kaama waa ma, wa me ee kaa bagee yuwa ma uduma uwo tukumegea. Lidia me inii paagoo mée asiino, "Ikii me aa Tuhan mikee gaayaa see apii ii see nagaapea kepa ko ni me ee kaa niiomegee taai" see asega. Kisee maamaa mée asega naadi inii uduma wa me ee kaa pe-ometaa.

Paulus ma, Silas ma ekea digiyoo ee yiba dogeamaata menaa

16 Kaawaa ena naagoo inii sembahyang segee see yoo peetaaka too ko ukuyogaa ena topa. Waa ko hamba kiyaata ukuyogaa. Waa paa tawataa see ukuyogaa. Mee paa me wa paagoo "Kisee ukuwaaniipa, kisee ukuwaaniita" see ase-manee segeeka. Kisee ase-manee segeeka naadi mée me mee ukuyogaa to paagoo "Ni kaa ukuwaaniita agiyoo kuwa kaasee-kaasee nasii" see asegeekea. Kisee ase-manee siwoo naadi kaama waa epoo bagee yuwa kepe maamaa masegeekea. Waa kisee ukuwagee see ukuyogaa to. Waa inii ma aadoo naadi kaama

17 Paulus ma inii paaya etaawee peetaaka too ko mee ukuyogaa to miya uuto obeega, ebo menaa-menaa kaa "Kuwa bagee kuwa okoo Ebo Wodoo Eboo Asii-sege see Mée Ogatamee Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa. Ikii daba kidaagimaa peeyaayaa see menaa kuwa kiiweganaa taakea" kisee menaa uuto yaato kaama eewegawooka.

18 Kisee too unu eebaa obeewoo, wegawooka naadi kaama Paulus me kuwa be kaa oko maataata kaama mee paa da asiino, "Yesus Kristus Wa too pesee see ekaa mee me mee ukuyogaa to yiba kaama aa pooi" asigi naaki kisee ki mee paa da peega.

19 Paa da yaabagaapeata kaama wodoo mee ukuyogaa to epoo bagee yuwa me eto kaama wodoo kepe se masiipea yoka naadi Paulus ma, Silas ma kagoo kegea. Ekea pe-peneata kaama doodoota mée kutuu taa see yoo kiyoo ebo bagee yuwa paagoo dogeamaagea.

20 Dogeamaata kaama okoo me asiino, "Kuwa bagee kuwa Yahudi bagee. Ekea me weganaa see menaa kuwa me inii me magaa kaa bagee uduma kagoo mée kiyaagea, dimi gaagaa mée siyaabuukea.

21 Inii Roma kaa bagee yoka ekea me weganaa see menaa kuwa uduma inii se masemaayaa. Kuwa menaa yayiino pedeo naadi dogeamaage" see asegea.

22 Kiyoo topea bagee tabaa da okoo miya Paulus ma, Silas
ma ekea kagoo kaa wisinegea. Kuwa ebo bagee yuwa me
ekea me dokaa yuwa yageapeata kaama asiino, "Ekea kopaa
niidakamaai" asegea.
23 Kopaa maamaa dakameamoo naadi kaama digiyoo ee
yiba dogeamaagea. Mee digiyoo ee diitoo taa see mée to
paagoo "Kuwa bagee wiya kuwa esee daamaa naadiitoo
taai" see asegea.
24 Kisee asegea naadi kaama mee digiyoo ee diitoo taa see
mée to me mee ee kaa semoo yiba yaato kiwisi ena yibaa
taa ekea dogeamaagi. Dogeamaata kaama ekea me badoo
yuwa piya tagaa wataataata kunci muntaagi.
25 Kisee ekeata daatooyiba yupigapi Paulus ma, Silas
ma ekea sembahyang menaa miya asetaakea, Ogatamee
yaapaagee see kaa menaa miya yaayaa taakea. Kuwa
menaa yuwa mee digiyoo ee yiba apanaa dogeamaagea
bagee yuwa miya yiitookea.
26 Kuwa kaboo da taa ko taka ena ebo maga pigii mega,
gaayaa naaki digiyoo ee keagee da maki-makaaka. Kisee
ki kene yuwa uduma kabaandaaka. Digiyoo ee yiba
dogeamaagea bagee yuwa okoo me badoo yuwa piya tagaa
wataatagaa sepea yuwa uduma wekadaa naadi eseaneeka.
27 Mee digiyoo ee diitoo taa see mée to anoogeeta moga
pe-deegi ko kene uduma kabadaa naadi topa. Dogeamaagea
bagee uduma oopea yoka naadi waa ekaato bogaano see
naadi wa me posee da masegeegi.
28 Waa ekaato nokogeano see koo taaki kaboo Paulus me
ebo menaa kaa "Aa kisee ekaato nokogeakee se, inii uduma
oogaano taa, inii nakaayoo tope yoka" see asigi.
29 Mee diitoo taa see mée me "Peto nadoomeei" asigi naaki
apanaa diitoo taa see mée ena peto yadoomigi. Peto ma
yiibaga peedoota Paulus ma, Silas ma paagoo peemaata esee
weda ma, totomo ma ekea me badoo da kaa esee-gapuunta
toomuuki.
30 Ekea yoo da kaa badaa maageeta kaama wa me asiino,
"Ebo wiya, wae. Anii maagiyoo ukuwamaata kaama anii
daba daagimaa peeyaa naa ya?" see asigi.
31 Ekea me asiino, "Aa Tuhan Yesus mee mikee nao see
gaai, aa daba daagimaa poope, aa miya, a me ee kaa bagee
yuwa miya" see asegea.
32 Ekea Tuhan me menaa wa paagoo daamaa topetaa, wa
me ee kaa bagee miya uduma paagoo daamaa eewegataa.
33 Mee unuu miya mee diitoo taa see mée me ekea kopaa
dakameamoo sepea abuu yuwa yawetogeano see naadi uwo
wugitaa see yoo eepeegi. Abuu yuwa yawetogekomeeta

kaama kisee ki waa ma, wa me ee kaa bagee kuwa uduma
uwo yatukumegea.
34 Uwo yatukumemaata kaama peedoota wa me ee kaa
peemaata kaama naano agiyoo eenugi. Mee mée ma, wa
me ee kaa bagee miya kuwa uduma Ogatamee mikee nao
see gaagea naadi mee mée to esee maamaa ede kigi.

35 Tokoma mee pedeo komaa da mee magaa kaa ebo
bagee me menaa yuwa polisi bagee me doodoota digiyoo ee
diitoo taa see bagee paagoo yaasiino, "Ebo bagee me kuwa
bagee wiya 'Ekea daba koogo napeeyaai' see kasegea" see
yaasegea.

36 Kiyoo kaama mee digiyoo ee diitoo taa see eboo me
kuwa menaa yuwa doodoota Paulus paagoo asiino, "Ebo
bagee me 'Kuwa mée wiya daba koogo napeeyaai' see
nasegea yoka ekea koogo pooi" see asigi.

37 Kisee asigi kiya Paulus me kuwa polisi bagee paagoo
asiino, "Enaa kisee koogo poono be. Okoo enaa me
menaa da daamaa mée yayiino taa kaa mée gii da kaa
maamaa mée dakameamoo naadi kaama digiyoo ee yiba
mée dogeamaamea. Enaa ko mikee Roma kaa bagee ma
endagii see bagee yoka okoo me ukuwaano daa see agiyoo
mée koo sepea. Kisee kemaata kuwa ebo bagee yuwa me
enaa mee digiyoo ee yiba kaama mée badaa maadoota mée
eepeeyu too poope, taa gaayu ko se poope" see asigi.†

38 Polisi bagee me mee menaa da doodoota kaama
ebo bagee yuwa paagoo pe-eewegagea naaki okoo esee
wedaagea. Ekea ko Roma kaa bagee ma endagii see bagee
wiya see menaa yeemaata kaama
39 peedoota digiyoo ee kaa ekea paagoo peemaata kaama
"Yaai, inii kuwa kikoo sepe kuwa epa mée ekeasii" see
asegea. Ekea yoo da kaa badaa maata kaama "Ekea
nakaayoo se tooi, apanaa magaa kaa pooi" see maamaa
asegea.
40 Ekea digiyoo ee kaa kaama peedoota Lidia me ee kaa.
Kiyoo okoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa paagoo dimi
mena daamaa pesee kiyaayaa menaa eewegamaata kaama
maga ena kaa peeta.

---

† **16:37** Paulus me "Enaa kisee koogo poono be" see asigi menaa mee ko ekea ko aii bagee se, ekea Roma kaa bagee ma endagii kisi naadi kapogee agoo see bagee yoka kuwa ebo bagee yuwa okoo me koo sepea agiyoo kuwa daa. Okoo me mée gii da kaa ekea pedeo bagee yoka naadi dakameamoo semaata digiyoo ee yiba dogeamaagea. Kisee kemaata Paulus me eto ko okoo me mée gii da kaa enaa mee digiyoo ee yiba kaama daamaa badaa mée magaano gaano pedeo naadi aseta menaa.

17

Yesus me menaa Tesalonika magaa kaa eewegata menaa

1 Paulus ma, Silas ma ekea peedoota Ampipolis magaa
kaa peemaata kaama bedaa muguu naadi Apolonia magaa
kaa. Kiyoo peemaata kaama bedaa muguu naadi Tesalonika
magaa kaa peemaayu. Kiyoo Yahudi bagee me sembahyang
segee see ee ena agoo.
2 Sabat naagoo Paulus mee ee yiba seemetaa, kuwa ko
wa me maga gakata peenaa siyaa yuwa peemaata kaama
ukuwayaa-ukuwayaa yuwa see see. Seemeta kaama kiyoo
bagee yuwa Ogatamee me menaa daamaa nekeensi naadi
kapoge yiba menaa ipiipi eewegataa. Sabat naagoo kaagaa
wedo kisee eewegageeki.
3 Wa me eewegaano menaa ko kisee: "Ogatamee me
wigintaata Mée Ebo Kristus Waa boodi ma boomaata
kaama aya andoo pootagi see menaa da mee idukaa kaama
wegawoo seta. Mee wegawoo seta Mée mee ko Yesus mee"
see kuwa Paulus me okoo eewegagee seta menaa.
4 Kuwa yiitookea bagee yuwa noonaa Paulus me menaa
mikee menaa nao see gaagea. Yunani bagee yuwa miya,
okoo Ogatamee yaapaagee see bagee eebaa mikee gaagea.
Ebo ekaa yago apii noonaa miya Yesus mikee gaagea. Kuwa
okoo uduma Paulus ma, Silas ma ekea sekaataa peegea.
5 Yahudi bagee noonaa me okoo inii yaato wisintaata ekea
yaato peedaakea naadi be kegea. Apanaa bagee okoo miya
ekea be kisi naadi bagee yuwa abaano see naadi peedoota
mee magaa kaa agiyoo-pagiyoo pe-doogee, edaagee taa see
yoo kiyoo peegea. Peemaata kaama kiyoo dimi pedeo
aii amoka peenaa see bagee yuwa "Meei" see asenaa
naadi okoo paagoo Paulus ma, Silas ma wisineekee menaa
eewegagea. Okoo miya kagoo ebo see dimii kedaakea
naadi kaama okoo paaya ebo menaa kaa weganaakea naaki
mee magaa kaa bagee yuwa miya kagoo ma epo enaataa
Paulus ma, Silas ma abaano see naadi peedoota Yason see
mée to me ee kaa. Peemaata kaama ekea peneata mée
paagoo dogeamaano see naadi kenee to omaago ma pee-
yakabaapeasegea.
6 Ee yiba pakaanta kaama deegea naaki Paulus ma, Silas
ma ewo. Se deemaaga naadi Yason ma, Yesus mikee gaayaa
bagee noonaa yuwa ma okoo too topea yoka peneasegea.
Peneata kaama badaa maadoota mee magaa kaa ebo bagee
yuwa paagoo dogeamaata kaama ekeasegea. Ekeata kaama
kuwa ebo bagee yuwa paagoo ebo menaa kaa "Kuwa
bagee kuwa okoo me eewegananaakea menaa kuwa me

17:3 Luk 24:26-27

se-magaa, we-magaa uduma mée yuwa aakago-maakago,
aawisi-maawisi segee siyaa. Nakaayoo miya inii paagoo
meemaata kaama kisee koo senaakea.
7 Yason waa miya okoo wa me ee kaa badaa magapi.
Bedaa inii ebo mée eetotaa see mée Kaisar mee wa me
menaa okoo uduma si yayeegea. Okoo me apanaa eboo ekaa
da ko Yesus mee 'Wa too mikee magaa to kaa tookee Eboo'
see weganaakea menaa kuwa pedeo" see asegea.
8 Okoo kisee asegea naaki kuwa ebo bagee yuwa ma,
apanaa yiitookea bagee yuwa uduma okoo miya kagoo ma
menaa wegagea.
9 Kiyoo ebo bagee yuwa me Yason ma, waa ma bagee
yuwa ma asiino, "Ikii digiyoo ee yiba se peesi naadi
kepee kuwa ikii edaapea kepa ko ikii daba kipeeyaape" see
asegea. Kuwa kepee masemaata kaama okoo ee kaa daba
peeyaagea.

Yesus me menaa Berea magaa kaa eewegata menaa

10 Mee naagoo unuu kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee
yuwa me Paulus ma, Silas ma ekea asiino, "Berea magaa kaa
moga pooi" asegea. Daatooyiba yaato ekea peedoota Berea
magaa kaa peemaata kaama Yahudi bagee me sembahyang
segee see ee yiba seemetaa.
11 Kiyoo magaa kaa bagee yuwa okoo mena tupiino ede,
okoo Tesalonika magaa kaa bagee see see se. Paulus me
Kristus kaa eewegataa see menaa yuwa daamaa ede ma
yayiitookea. Egapii gakata Paulus me eewegagee see menaa
kuwa mikee menaa ye, makapaa menaa ye naadi Ogatamee
me kapogee yiba ipiipi daamaa deegeekea.
12 Kisee topegee siwoo naadi kaama mée maamaa eebaa,
Yahudi bagee miya, Yunani kaa ekaa yago bagee miya, ekaa
yago apii miya, okoo eebaa Yesus mikee gaagea.
13 Paulus me Ogatamee me menaa Berea magaa kaa kisee
eewegataaki yoka see menaa kuwa doodoota Tesalonika
magaa kaa bagee paagoo eewegagea naaki Yahudi bagee
yuwa me be kaa Berea magaa kaa peegea. Peemaata kaama
mee magaa kaa miya Paulus ma, Silas ma wisineekee menaa
eeweganaakea naaki kiyoo bagee yuwa noonaa me miya
ekea be kegea, kagoo ma menaa wegagea.
14 Okoo kisee koo taakea kaboo kiyoo Yesus yiba ena
kenaa bagee yuwa me Paulus asiino, "Aa maakaa piku gebo
yaato moga pooi" asegea. Silas ma, Timotius ma ekea se
peegea, Berea magaa kaa togea.
15 Paulus mee badaa maadoota Atena magaa kaa
eepeegea. Peemaata kaama Paulus me asiino, "Silas ma,
Timotius ma ekea ni paagoo mani isii, see kisigi see kuwa
pakaa-naasii" see asigi. Asigi naadi metaki pakagea.

Yesus me menaa Atena magaa kaa eewegata menaa

16 Paulus waa Atena magaa kaa kaama Silas ma, Timotius
ma ekea esegea kuwa diitoo taaki too ko deamaayaa
naaki mee magaa kaa bagee me makapaa ogatamee ebea-
ebea yaapaagee taano see naadi ipiipii seta agiyoo-pagiyoo
maamaa eebaa agoo. Wa me kuwa agiyoo yuwa yaai, dimi
boodi ebo.
17 Waa kiyoo omegee naadi Yahudi bagee me sembahyang
segee see ee yiba Yahudi bagee miya, apanaa tomaa kaa
bagee okoo Ogatamee yaapaagee see bagee yuwa miya
okoo uduma paagoo Ogatamee me menaa daamaa ipiipi
eewegageeki, bedaa egapii gakata mee magaa kaa agiyoo-
pagiyoo pe-doogee, edaagee taa see yoo kiyoo tuyaa bagee
paagoo miya Ogatamee me menaa daamaa pe-eewegageeki.
18 Mee magaa kaa apanaa bagee me mée tupiwoo see
menaa ipi see bagee miya agoo. Tupiwoo see menaa ena
mee ekaa da ko Epikuros me menaa, ena mee Stoa me
menaa. Kuwa menaa ipi see bagee yuwa paagoo Paulus me
asiino, "Yesus mee kisee menaa doometa, kisee boota kaama
aya andoo peeta" see menaa kuwa eewegagi naaki okoo
noonaa me "Yaai, mee aii menaa-panaa doonaa see mée
mee mapea menaa mée eewegagi ya?" see asegea. Apanaa
bagee me asiino, "Waa ko apanaa tomaa kaa bagee me dimi
magaakee eboo me menaa yadoonaa see mée to kepa" see
asegea.
19 Okoo Paulus badaa maadoota okoo me mena wegataa
see yoo, Areopagus kutuu to kaa peemaata kaama okoo me
Paulus asiino, "A me mée topenaa see menaa mee inii eto
kenaagoo too yeepe. Inii ipi kaano see yoka a me mée ipi
kiyaape ye?
20 Aa mée dimi nagimiyaa menaa doompe. Inii kuwa
menaa nekeenege naaki ou dimii mee ebo yoka mée
daamaa ase-manee taai" see asegea.
21 Okoo me kuwa asegea kuwa ko Atena magaa kaa bagee
ma, Atena magaa kaa kiyoo meekee bagee ma okoo uduma
etokaa si yeetaa see menaa kuwa kisee too wegaamoo,
yiitoo taano too ede kegea, apanaa menaa, apanaa agiyoo
kuwa peedi, okoo kisee gaataa see bagee yuwa kemaata
kisee Paulus paagoo asegea.
22 Kuwa kaboo da Areopagus kutuu to kaa kiyoo kutuukea
bagee paagoo Paulus me yiinaageeta kaama asiino, "Ikii
Atena magaa kaa bagee yuwa nayiitoo taai. Ikii me dimi
magaakee eboo eebaa ebo ekee, yaapaagee taano omaago
see bagee yuwa ii see kuwa kideega.
23 Anii kuwa ikii me ebo ekee, yaapaagee taano see naadi
ebea-ebea ipiipii seta agiyoo-pagiyoo kuwa deenaa siyaa

naaki dimi magaakee eboo ena, wa paagoo agiyoo kupi-
manee taa see yoo agoo. Keagee da kaa ebeamaata menaa
da mee ko kisee: 'Mee dimi magaakee eboo mee ekaa da ko
ewo' see kuwa ikii me ebeamaata menaa. Eto ko ikii me ewo
kaa ebo ekee, yaapaagee siwookea Eboo mee ikii daamaa
nekeensea naadi kisi-manee taanaka, mee ko kisee:
24 Magaa to ma, magaa da kaa se-agiyoo, we-agiyoo kuwa
uduma ogaataata Mée mee ko Wa too Eboo Ogatamee mee.
Magaa da kaa miya, epoo to yaato miya Wa too Eboo yoka
mée me ebo ekee, yaapaagee taano see naadi yamaataa see
ee yiba Waa taa, Waa kiyoo se toogee siyaa.
25 Wa me gaano pedeo agiyoo ena ma taa yoka Waa
maniino agiyoo miya taa, Waa yaukuwaano gaano pedeo
agiyoo miya taa. Wa me too aya mée tuyaabuu siyaa Mée,
Wa me too ebe noogaa da mée yaawitaayaa see Mée, Wa
me too agiyoo-pagiyoo uduma daamaa mée manegee segee
see Mée.
26 Petamanii Wa me mée ena too too wa keta ogaataata.
Mée tomaa-tomaa agoo kaano taa kaboo Ogatamee Waa
ekaato dimi daataata menaa ko kisee: 'Mee tomaa mee ko
ebo tomaa kaata, mee tomaa mee ko peedi tomaa kaata,
bedaa mee tomaa mee ko mee magaa kaa maamaa umiwoo,
toowoo taatagea, mee tomaa mee ko mee magaa kaa eebaa
se umiwoo, toowoo taatagea' see kuwa Waa ekaato dimi
daataata. Mee kaama Wa me petamanii ogaataata mée
to wa kaa kaama asii-kaba-kaba bagee yuwa agoo kedaa
naadi Wa me mée tomaa-tomaa gakata se-magaa, we-magaa
uduma daamaa mée tuyaabuu seta.
27 Wa me inii magaa da kaa bagee yuwa me Ogatamee
mee se deemaaga ou, kisee Anii naabawoo naadi kaama
nadeemaasi naadi mée tuyaabuu seta. Ogatamee Waa
deemagaano kana see taa. Waa inii paagoo ekaapa,
beesekaa se.
28 Idukaa mée ena me wegata menaa mee ko kisee: 'Inii
Wa yiba umiwoo, toowoo siyaa, inii Wa yiba metaa, peetaa
siyaa, inii aya toowoo siyaa' see wegata. Kuwa see see
menaa kuwa ikii me bagee yuwa, kapoge ebeano ipi see
bagee okoo miya kisee menaa ebeamaata. Mena ena mee
ko kisee: 'Inii uduma ko Ogatamee Wa kaa kaama asii-kaba-
kaba seta bagee yuwa' see menaa ebeamaata.
29 Inii uduma Wa kaa kaama asii-kaba-kaba seta bagee
yuwa kemaata Waa ko kuwa mée me aii ogatamee ebea-
ebea ipiipii siyaa agiyoo mokoo see see taa. Kuwa ipiipii
siyaa agiyoo kuwa ko mée me aii dimii kaa emas pose waa,
perak pose waa, oma waa kisee agiyoo me ukuwataa see

17:24 Kis 7:48

agiyoo yuwa. 'Mee ipiipii seta agiyoo mee ko Ogatamee mee
yoka' see dimii mee se gaai.
30 Idukaa kaama eto too mée tomaa yuwa me kisee ewo
kaa ukuwawoo, umiwoo seta kiya Ogatamee me okoo pedeo
kiyaano taa. Kiya eto kiipaa ko Wa me inii mée asiino,
'Mée uduma ikii me pedeo yuwa uduma ekeata Nii ma dimii
menaa kaa too umiwoo, toowoo taai' see kuwa Wa me inii
uduma mée aseta menaa.
31 Mée tomaa uduma wigintagaatagi naagoo Wa me mona
daataata. Mee naagoo ko Ogatamee me daamaa wigintaata
Mée Wa me magaa da kaa bagee yuwa topoo-topoo see kaa
wigintagaatagi. Mee Mée to magaa da kaa bagee yuwa
uduma mikee, Waa kisee Mée ii see kuwa gaasi naadi
Ogatamee me Waa boota kaama aya andoo peeyaami" see
kuwa Paulus me okoo asigi menaa yuwa.
32 Kiyoo yiitookea bagee yuwa noonaa me mée ena boota
kaama aya andoo peemi see menaa kuwa naa kea nao naadi
Paulus wisinegea. Kiya noonaa me "Mee menaa mee bedaa
wiyaagoo yiino see yoka apanaa egapii ena kaa miya mée
eewegaai" see asegea.
33 Paulus kuwa menaa eewegamaata kaama peetaaka too
ko
34 mée noonaa kuwa mikee menaa yoka naadi wa
sekaataa megea. Mée waa ena ekaa da ko Dionisius, kiyoo
Areopagus kutuu to kaa mena wegagee see bagee ena.
Kiyoo kaama api ena ekaa da ko Damaris, apanaa bagee
miya mikee gaagea.

18

Yesus me menaa Korintus magaa kaa eewegata menaa

1 Paulus waa Atena magaa kaa mena eewegamaata kaama
peedoota Korintus magaa kaa
2 peemaagi too ko Yahudi kaa mée ena ekaa da ko Akwila
tupi. Waa Pontus wee kaa kabata mée. Miyoo taa Akwila
ma, wa me apii Priskila ma ekea Italia magaa ena kaa, Roma
magaa kaa kiyoo omegee, toogee seta kaboo Roma kaa
eboo Kaisar Klaudius wa me "Yahudi bagee kuwa uduma
peedaa siweei" see asimi kemaata ekea Korintus magaa kaa
peemea. Peemaata kaama eebaa umiino taa kaa Paulus ma
aadoo naadi kaama
3 waa ekea paagoo eeometaa. Kuwa bogaa kuwa ko doka
ee ipiipii taa see bogaa. Paulus waa miya doka ee ipiipii
taa see mée yoka waa ekea bogaa ma epo enaataa kisee
eeukuwagee see.

17:29 Kis 14:15-17 **17:31** Kis 10:42

4 Paulus waa Sabat naagoo gakata Yahudi bagee me
sembahyang segee see ee yiba mena wegageeki. Yahudi
bagee miya, apanaa tomaa kaa bagee miya kuwa uduma
Yesus mikee gaasi naadi menaa daamaa eewegagee segeeki.
5 Silas ma, Timotius ma ekea Makedonia wee kaa kaama
Paulus paagoo meemaagea. Meemaata kaama wodoo
Paulus wa me apanaa ukuwagee see agiyoo yuwa ekeata
Yesus me menaa too eeweganaaki. Wa me Yahudi bagee
paagoo Yesus mee ko mikee idukaa kaama Ogatamee me
wigintaata Mée see wegawoo seta Mée, Ebo Kristus mee ii
see gaasi naadi menaa maamaa eebaa eewegageeki.
6 Kiya okoo me Paulus kagoo kaa esee pedeo menaa
ma wisinegea kaboo wa me asiino, "Ogatamee me mée
wigintagaatagi naagoo ikii pedeo kaatagea kuwa anii ma
se, ikii kaa too doosea. Ikii kuwa menaa be kemaata eto
kaama wodoo anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo
eeweganaa taapa" see aseta kaama okoo emaa dagii da kaa
wa me dokaa da kaa maga ponee-panaa yuwa pasi-pasiki.*
7 Kiyoo kaama peedoota sembahyang segee see ee geboo
da kaa mée ena ekaa da ko Titius Yustus wa me ee kaa.
Waa Yahudi bagee se kiya waa miya Ogatamee yaapaagee
see mée.
8 Yahudi bagee me sembahyang segee see ee tuku mée
ekaa da ko Krispus waa ma, wa me ee kaa bagee ma,
apanaa Korintus magaa kaa bagee maamaa eebaa miya,
okoo Paulus me menaa yeeta kaama Yesus mikee nao see
gaata kaama uwo yatukumegea.
9 Kaawaa ena daatooyiba yaato Tuhan me dega-dega
kaa Paulus asiino, "Aa se wedaai, Ni me menaa kisee too
eeweganaa segee taai, aa mena koogo se toomuu taai.
10 Anii a paagoo kaatoogeeka, mée me se kawegee-wegee
taapea, mee magaa kaa Ni me bagee maamaa agoo kedaa
taapa yoka" see asigi.
11 Kisee asigi naadi Paulus waa mee magaa kaa tahun
ena ma keno bedimi kiyoo too toogee, Ogatamee me menaa
kiyoo bagee yuwa topegee, omegee seta.

Paulus mee Gubernur paagoo dogeamaata menaa

12 Galio see mée to waa kiyoo Akhaya wee kaa gubernur
toogeeki too Yahudi bagee yuwa okoo enaataa Paulus
peneata kaama Galio paagoo dogeamaagea.
13 Okoo me asiino, "Mee mée mee wa me mée topetaa
see menaa ena, Musa me mée topeta menaa ena. Wa
me 'Ogatamee kisee ebo ekee, kisee yaapaagee taai' see

* **18:6** Paulus wa me dokaa da kaa maga ponee-panaa yuwa pasi-pasiki see mee ko 'Ikii mena si yayeetaa see bagee yuwa ii' see kuwa nekeensi naadi ukuwayaa agiyoo.

mée topenaaki menaa kuwa koopoo naadi a paagoo dogea-
maage" see asegea.
14 Paulus waa mena wegaano see kooki kaboo Galio me
kuwa Yahudi bagee paagoo asiino, "Sooi, ikii Yahudi bagee
yuwa, mee mée wa me ukuwata agiyoo yee, wa me esee
pedeo agiyoo ena yee kisee menaa wa kaa agoo naaki anii
ikii me menaa daamaa kiyeeyaa
15 kiya kuwa wa kaa menaa kuwa ikii Yahudi bagee yuwa
me peedi menaa-panaa yuwa kaa too doomegea gaayu ko
anii kiyiino be. Ikii me deewoo siyaa menaa yiba mena
kamu ena waa naa yee, bedaa kuwa menaa yiba mée ekaa
ena waa naa yee, ikii kuwa kaa aakago-maakago taa see
kuwa anii kiyiino be. Ikii me too taa kiyaai, anii kuwa
menaa se kidaakumiipa" see asigi.
16 Kisee aseta kaama mee mena yapekataa see yoo kaama
kuwa bagee uduma abagaapeasigi.
17 Okoo yoo da kaa eseanta kaama mée ena ekaa da
ko Sostenes mee pe-peneata dakamegea. Waa ko Yahudi
bagee me sembahyang segee see ee tuku mée. Kisee waa
dakameamookea kuwa Galio me deegi kiya waa koogo
wisintaagi.

Paulus mee Antiokia magaa kaa metaki peeta menaa

18 Paulus waa Korintus magaa kaa omegee naadi kaama
kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa paagoo "Siria wee
kaa poonaka" see asigi. Priskila ma, Akwila ma ekea bogaa
miya epo enaataa peedoota Kengkrea magaa kaa. Peemaata
kaama Paulus wa me edooyuu yuwa uduma daapi. Mee
ko waa miyoo taa Ogatamee paagoo "Anii kisee agiyoo
kaukuwaapa, se kaukuwaano ko daa" see asimi kemaata
edooyuu daakomeeyu.† Kiyoo kaama okoo uduma kapal
komaa kaa pakaanta kaama peedoota
19 Epesus magaa kaa peemaata kaama Priskila ma, Akwila
ma ekea ekea too, Paulus wa too. Kisee aawode naadi
kaama Paulus peedoota Yahudi bagee me sembahyang
segee see ee yiba seemeta kaama kuwa Yahudi bagee
paagoo mena ipiipi eewegaamooki.
20 Kuwa Yahudi bagee me "Aa nakaayoo too naaomegee
taai" see asegea kiya wa me "Be" asigi.

---

† **18:18** Paulus waa miyoo taa Ogatamee paagoo "Anii kisee agiyoo kaukuwagee taapa, kisee menaa kadoonaa taapa, Aa miya anii nadeewoo taai" see aseta kaama wodoo edooyuu daano taa. Mena yadoonaa segee naadi kaama mikee, Ogatamee me daamaa nadeewoo sipi nao naadi kaama wa me edooyuu yuwa daapeasigi. Wa me edooyuu yuwa daapeasigi kuwa ko 'Mikee, wa me Ogatamee paagoo "Anii kisee agiyoo kaukuwaapa" see aseta menaa kuwa uduma wa me yaukuwamaagi ii' see kuwa nekeensi naadi ukuwata agiyoo.

21 Waa poono see kaboo wa me asiino, "Ogatamee Wa me
daamaa, ede see gaayu ko nakaayoo bedaa kimeeta" see
asigi. Kiyoo kaama waa Epesus magaa kaa kapal komaa
kaa pakaanta kaama
22 peedoota Kaisarea magaa kaa peemaayu. Eseanta
kaama peedoota Yerusalem magaa kaa kiyoo Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa epao see menaa asiino see naadi pe-
eeometaa. Kiyoo kaama peedoota Antiokia magaa kaa
peemaayu.
23 Kiyoo omegee naadi peedoota Galatia wee kaa magaa
ma, Prigia wee kaa magaa ma kuwa peenaa naadi Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa uduma paagoo okoo dimi mena
daamaa pesee kiyaayaa menaa eeweganaaki.

Apolos mee Epesus magaa kaa ma, Korintus magaa kaa ma Yesus me menaa eeweganaa seta menaa

24 Kuwa kaboo da Epesus magaa kaa Yahudi bagee ena
ekaa da ko Apolos kiyoo meemaagi. Waa Aleksandria
magaa kaa kabata mée. Mena wegaano omaago, Ogatamee
me menaa esee ipi see mée to waa.
25 Tuhan me etaa yaato menaa kuwa waa maamaa
tupiwoo seta. Kuwa menaa waa ede ma eewegataa, Yesus
me ukuwata peeta menaa miya dimi ipi kaa mée topetaa.
Wa me mée topetaa see menaa yuwa kuwa uduma mikee
kiya uwo mée yatukumaano menaa kuwa idukaa Yohanes
me uwo mée yatukumeta menaa kuwa too ipi.
26 Apolos waa sembahyang segee see ee yiba omaago ma
wegageeki. Wa me eewegataa see menaa yuwa Priskila ma,
Akwila ma ekea miya yeegea. Waa mena noonaa ewo yoka
naadi ekea me waa badaa maadoota amoo maa kaa okoo
too see yoo kaama Ogatamee me etaa yaato menaa noonaa
ipiipi tupi-maneekea.
27 Mee wodoo taa Apolos me Akhaya magaa kaa poono
see dimii agoo yoka kiyoo okoo Yesus yiba ena kenaa bagee
yuwa me "Daamaa pooi" asegea. Okoo kapoge ena, Akhaya
magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me Apolos mee
daamaa badaa maasi naadi kapogee ena yaebea-maneegea.
Waa peedoota Akhaya magaa kaa peemaagi too ko kiyoo
bagee yuwa daamaa badaa maagea. Okoo ko Ogatamee me
epaa mee esee ebo kemaata Yesus mikee gaata bagee yuwa.
Wa me okoo daamaa topetaa,
28 bedaa kiyoo Yahudi bagee yuwa paagoo mena pesee ma
eewegataa. Wa me okoo paagoo Yesus mee mikee Ogatamee
me daamaa wigintaata wegawoo seta Mée, Ebo Kristus mee
see kuwa Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata ii see gaasi
naadi menaa ipiipi ase-manee segeeki.

19

Yesus me menaa Epesus magaa kaa eewegata menaa

1 Apolos waa Korintus magaa kaa totaaki too Paulus mee
Asia wee kaa peenaa naadi Epesus magaa kaa peemaayu.
Kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee ma aadoo naadi
2 wa me asiino, "Ikii Yesus mikee gaamea naagoo Roh
Kudus mee ikii masemea ye, masiino taa ye?" asigi naaki
"Taa, Roh Kudus mee agoo see kuwa inii ewo keekee" see
asegea.
3 Paulus me asiino, "Ikii kisee masiino taa gaayu ko ikii
maamee me menaa topeta kaama uwo kitukumemea ya?"
asigi naaki "Yohanes me mée topeta menaa" see asegea.
4 Paulus me asiino, "Idukaa Yohanes me uwo mée
yatukumeta mee ko mée okoo me pedeo dimii, pedeo menaa
ekeata bagee yuwa uwo yatukumeta. Wa me mée paagoo
aseta menaa da, 'Mée ena Waa uuto meepi Mée, Wa too
mikee nao see gaai' see aseta. Mee Mée mee ko Yesus mee"
see kuwa Paulus me asigi menaa.
5 Okoo kuwa menaa yeeta kaama Tuhan Yesus ekaa yiba
uwo yatukumegea.
6 Uwo yatukumemaata kaama Paulus me okoo kaa yagaa
yamaataagi naaki Roh Kudus mee kuwa bagee yuwa okoo
kaa esedaa naadi kaama okoo apanaa menaa kaa, okoo
ewo see menaa kaa wegataakea, Ogatamee me ase-maneeki
menaa yuwa miya awee da kaa yawegataakea.
7 Kuwa wegataakea bagee kuwa mée gaasi ma wiya.
8 Paulus waa Epesus magaa kaa sembahyang segee see ee
kaa weda taa ma Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa
kuwa keno wedo kisee too ipiipi daamaa eewegageeki.
9 Kisee kiya kuwa bagee yuwa mée noonaa dimi eboo
yoka wa me menaa si yayeegea. Okoo Yesus me etaa yaato
menaa kuwa mée yuwa paagoo maamaa wisinegea. Kisee
wisinegea naadi Paulus me kuwa bagee yuwa ekeata kaama
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa badaa maadoota mena
wegagee see ee apanaa ena ekaa da ko Tiranus see ee kaa
kiyoo egapii gakata mena ipiipi eewegageeki.
10 Kisee eewegawoo segee naadi tahun wiya omemaata
kaama Asia wee kaa bagee yuwa uduma, Yahudi bagee
miya, apanaa tomaa kaa bagee miya Tuhan me menaa
daamaa yayeemaagea.

Skewa me yogaa yuwa me koo seta menaa

11 Kuwa kaboo da Ogatamee Wa me dimi nagii-nagii
agiyoo eebaa, Wa me pesee see agiyoo kuwa Paulus wa kaa
mantaata kaama maamaa ukuwaaniyaabuu senaaki.

19:4 Mat 3:11

12 Kisee Paulus wa me yaadee see dokaa miya, wa me
maanaa see dokaa yuwa miya kuwa doodoota kaama ikiyoo
meanee taakea bagee yuwa kaa pee-wedegeasegea naaki
ikiyoo taa kega, paa yago bagee miya paa yuwa peedaakea.
13 Kuwa kaboo da taa ko Yahudi bagee noonaa, okoo paa
yaabagaapii senaa see bagee yuwa okoo me Tuhan Yesus
ekaa wee-wee see kaa paa yaabagaapii semaayaa ye naadi
kaama paa yago bagee paagoo okoo me "Yesus mee, Paulus
me yaweganaaki Mée Wa ekaa da wegaga yoka paa pooi"
see asegea.
14 Kuwa bagee kuwa ko ebo imam ena ekaa da ko Skewa
wa me kabata paayogaa yogaa petoo to kuwa me kisee
ukuwagea.
15 Okoo me paa agoo see mée ena paagoo Yesus ekaa
weegea naaki mee paa da me asiino, "Yesus mee anii ipi,
Paulus mee miya ipi kiya ikii maamee ya?" see asigi.
16 Aseta kaama kisee ki mee paa yago mée to me kuwa
mée petoo to kaa osea peanta omaago ma dakameamooki.
Kuwa dakampi abuu yuwa dimi nagi, apanaa agiyoo
keenda, okoo me dokaa yuwa kisee beapi-paapi naadi mee
ee kaa kaama má tago oodaakea.
17 Kuwa ukuwapea menaa yuwa doodoota kiyoo Epesus
magaa kaa bagee uduma, Yahudi bagee paagoo miya,
apanaa tomaa kaa bagee paagoo miya eeweganaakea naaki
okoo uduma esee yaai, weda nao see dimii gaagea, Tuhan
Yesus ekaa da mee esee asii-sege nao naadi yaapaageekea.
18 Yesus mikee gaagea bagee okoo mée eebaa medaa naadi
okoo me pedeo ukuwata yuwa awee da kaa wegaaiikea.
19 Duya diino ipi see bagee yuwa okoo mée eebaa miya
mée gii da kaa okoo me duya kaa menaa yuwa ebeata
kapogee yuwa yigimemaata kaama biyaa kaa yuwitaagea.
Kuwa kapogee kuwa edaano kepe esee ebo, egataayaa naaki
perak kepee lima puluh ribu.
20 Kisee agiyoo ukuwaandaa naadi kaama Tuhan me
menaa kuwa maga eebaa kaa omaago ma eeweganaakea,
kisee Wa me menaa pesee kiwooka.

Epesus magaa kaa bagee kagoo ebo kedaa seta menaa

21 Kuwa agiyoo yuwa ukuwaandaa semaata Roh me
Paulus paagoo mena ase-maneegi naaki wa me 'Makedonia
wee kaa keta poopa, kiyoo kaama Akhaya wee kaa poopa,
mee kaama too Yerusalem magaa kaa poopa' see dimii
gaagi. Wa me asiino, "Yerusalem magaa kaa peemaata
omegee naadi kaama Roma magaa kaa miya poono gaano
pedeo" see asigi.

22 Wa me agiyoo eeukuwagee see bagee ekea wiya
Timotius ma, Erastus ma ekea paagoo asiino, "Ekea keta
Makedonia wee kaa pooi" see asigi. Ekea pe-seomegea
kaboo Paulus waa Asia wee kaa, Epesus magaa kaa kiyoo
omegee, toogee.
23 Kuwa kaboo da taa ko Epesus magaa kaa mée maamaa
eebaa Yesus me etaa yaato menaa kuwa be kaa kagoo ma
menaa yaweganaakea.
24 Okoo me kisee kagoo ma ukuwanaakea kuwa ko kisee:
Mée ena ekaa da ko Demetrius waa Artemis ebo ekee,
yaapaagee segee see ee mee wa me peedi see ee yuwa miya
mee ee mokoo perak pose me ipiipi ukuwaamoo taa see
mée. Waa ma, waa ma enaataa ipiipii taa see bagee yuwa
ma okoo kuwa peedi ee yuwa mée paagoo maamaa edaagee
naadi kaama kepe eebaa masegeekea.*
25 Kaawaa ena Demetrius waa kuwa agiyoo waa ma epo
ipiipii taa see bagee yuwa ma, apanaa perak pose me agiyoo
ipiipii taa see bagee yuwa ma kuwa uduma mena ogenaa
naadi meemaagea kaboo wa me okoo uduma asiino, "Mée
yogaa yuwa, Artemis mee ebo ekee, yaapaageesi naadi
agiyoo kuwa mée me maamaa edaagee segeekea kemaata
inii kepe eebaa masetaakea, see kuwa inii uduma ipi.
26 Bedaa Paulus see mée to wa me weganaa, ukuwanaa
sipi yuwa kuwa miya ikii ipi. Wa me wegaano, 'Kuwa mée
me ebo ekee, yaapaageesi naadi ipiipii seta agiyoo-pagiyoo
kuwa makapaa agiyoo too' see weganaa sipi menaa kuwa
me Epesus magaa kaa bagee miya, Asia wee kaa bagee miya
okoo eebaa wa me menaa 'Mikee see menaa ii' see gaagea.
27 Kuwa wa me menaa kisee too weganaa siwoo siyu ko
mée me inii kaasee kaa kuwa agiyoo yuwa kisee too ipiipii
siwookea yaai naadi mée wisineapea. Bedaa kuwa too se
kiya Artemis see api damaa to mee miya wisintagaapea.
Artemis mee Asia wee kaa bagee miya, se-magaa, we-magaa
uduma kaa bagee miya ebo ekee, yaapaagee taakea kiya
Paulus me menaa kisee too weganaa siwoo siyu ko Artemis
waa ebo ekee taa see kuwa miya ekeasiipea" see kuwa
Demetrius me eewegagi menaa.
28 Kuwa menaa yuwa eewegagi naaki kuwa yiitookea
bagee tabaa da uduma miya esee kagoo kegea. Okoo ebo

---

* **19:24** Epesus magaa kaa bagee okoo me yaapaagee see eboo mee Ogatamee se kiya makapaa ogatamee ekaa da ko Artemis. Mee magaa kaa Artemis yaapaagee segee see ee ena, ebo mee see ee agoo. Demetrius me mee ee mee peedi ebea-ebea kaa yuwa maamaa eebaa ipiipii segeeki. Mée me beesekaa kaama miya okoo me tuyaa yoo kaama Artemis mee ebo ekee, yaapaagee taano see naadi kuwa peedi see ee yuwa edaata.

menaa kaa "Inii Epesus magaa kaa dimi maataa see eboo
Artemis wa too ebo, wa too ebo" kisee wegagea.
29 Kagoo kedoota mee magaa kaa bagee paagoo kisee
menaa weganaakea naaki okoo miya omaago, dimi pesee
kedaakea. Kuwa mée tabaa da epo enaataa mee magaa
kaa kutuu taa see yoo peegea, bedaa Paulus ma epo peenaa
see bagee wiya pe-peneata kiyoo dogeamaagea. Ena mee
ekaa da ko Gayus, ena mee ekaa da ko Aristarkus. Ekea
Makedonia wee kaa bagee wiya.
30 Paulus waa kuwa mée tabaa da paagoo mena pe-
eewegaano see kiya Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me
yaai naadi waa kiyoo se peeyaagea.
31 Asia wee kaa ebo totaa see bagee okoo noonaa me
Paulus epa see bagee yoka okoo me "Kuwa mée yuwa kiyoo
yigimeeii taakea yoka kiyoo peenaa ma se pooi" see menaa
da miya doodoota Paulus paagoo pe-eewegagea.
32 Kuwa kaboo da kuwa kagoo kegea bagee yuwa okoo
me yigimeeii sepea yoo kaama mée noonaa me mena ena
ebo menaa-menaa kaa wegakomeekea, mée noonaa me
mena ena ebo menaa-menaa kaa wegakomeekea. Okoo
kisee mena ena-ena wegakomeekea kemaata kiyoo aii kisee
kutuu sepea bagee yuwa me "Inii kaasee ukuwaano see
naadi mée niiyigimeeiikea naa ya?" kisee dimii abagea.
33 Yahudi bagee noonaa miya kiyoo topea. Okoo mée
ena ekaa da ko Aleksander. Okoo me wa paagoo asiino,
"Kuwa mée tabaa da kuwa kisee-kisee see pe-eewegaai" see
aseta kaama okoo me waa kuwa mée tabaa da ikigi yaato
amoo-kea-kea. Okoo koogo yiitoosi naadi wa me yagaa da
yagaataata kaama mena eewegaano see koo taaki kaboo
34 okoo me mee mée mee waa Yahudi bagee yoka naadi
be kaa wa me menaa si yayeegea, okoo epo enaataa ebo
menaa-menaa kaa "Inii Epesus bagee me dimi maataa see
eboo Artemis wa too ebo, wa too ebo" see menaa kuwa jam
wiya kisee too wegataakea.
35 Mee magaa kaa ebo bagee ena, sekretaris see mée
to wa me kuwa mée yuwa paagoo "Ikii koogo tooi" asigi.
Okoo koogo togea kaboo wa me asiino, "Epesus magaa kaa
bagee yuwa, wae. Artemis see api damaa to waa ebo ekee,
yaapaagee segee see ee to ma, bedaa idukaa waa keenda
see agiyoo epoo to kaa kaama magaa da kaa eseanta omaa
to mee ma kuwa inii Epesus magaa kaa bagee inii me too
daamaa yadiitoo siwookea see kuwa ewo see bagee ena ma
agoo ye?
36 Mée uduma mikee ipi yoka eto ko ikii koogo toomuu
taai, ikii kagoo ma agiyoo ena ma se ukuwaai.

37 Kuwa ikii me nakaayoo dogeamaagea bagee kuwa ko
Artemis me ebo ekee, yaapaagee segee see ee kaa agiyoo
ena ma oma kimasiino taa, Artemis wisineekee menaa miya
yawegaano taa see bagee yuwa.
38 Kisee kemaata Demetrius waa ma, waa ma epo ipiipii
taa see bagee yuwa ma okoo apanaa bagee ma kagoo menaa
agoo kepa ko mena yadaakomee taa see bagee paagoo pooi.
Kiyoo kaama mena daamaa kiwegakomeesi yoka, nakaayoo
kaama se.
39 Apanaa kagoo menaa miya agoo kiyu ko aii magaa kaa
kaama mena wegaakee se kiya kuwa menaa wegataa see
yoo kaama wegayaa yoka kiyoo too pooi.
40 Kuwa eto kenaagoo ikii omaago, dimi pesee kedaakea
kuwa anii esee wedaaga, ebo bagee me mée kagoo kaapea.
Okoo me 'Ikii kaasee kaa kisee omaago ma, kagoo ma
yigimeeii taakea ya?' see mée asegea kaboo inii asiyaa
menaa ena ma taa kaapea" see asigi.
41 Aseta kaama bedaa wa me kuwa yigimpea bagee yuwa
uduma "Peedaa siweei" see asigi.

20

Paulus mee Makedonia magaa kaa ma, Yunani magaa kaa ma kitaa peenaa seta menaa

1 Kuwa Epesus magaa kaa bagee yuwa kagoo sikiinta
peedaakea kaboo Paulus me "Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa meei" see asigi. Meemaagea kaboo wa me okoo dimi
mena daamaa pesee kiyaayaa menaa eewegagi. Eewega-
maata kaama Makedonia magaa taa peenaa taano see naadi
peedoota
2 mee magaa kaa peenaaki too kiyoo Yesus yiba ena kenaa
bagee paagoo miya okoo dimi mena daamaa pesee kiyaayaa
menaa eeweganaa sedoota Yunani magaa kaa.
3 Peemaata kaama kiyoo omegee naadi keno wedo
omemaata kaama Siria magaa kaa kapal komaa taa poono
see dimii agoo kiya "Yahudi bagee noonaa me aa kapata-
maano dimii agoo" see menaa yeeta kaama 'Kapal komaa
taa se poopa, Makedonia magaa kaa kitaa metaki poopa'
see gaagi.
4 Waa ma epo peenaa see bagee yuwa ekaa yuwa ko
Berea magaa kaa mée Pirus yoopaa ekaa da ko Sopater,
kiyoo kaama Tesalonika magaa kaa bagee wiya ekaa yuwa
ko Aristarkus ma, Sekundus ma wiya, kiyoo kaama Derbe
magaa kaa mée Gayus, kiyoo kaama Timotius. Asia wee
kaa bagee gaayu ko Tikikus ma, Tropimus ma wiya. Okoo
uduma Paulus ma epo peenaa see bagee yuwa.

5 Kuwa bagee yuwa okoo keta Troas magaa kaa peegea,
inii uuto. Okoo peemaata kaama inii mée diitoo taakea.
6 Kuwa kaboo da inii peedoota Pilipi magaa kaa peemaata
kaama Yahudi bagee me ebo naagoo yoka ragi yeeyee ma
aatabi taano taa see roti unu petoo noogee siyaa kuwa inii
noomaata kaama kapal komaa kaa pakaanta peedoota unu
idibi omemaata kaama Troas magaa kaa peemaayu. Inii
kuwa okoo keta peepea bagee yuwa aadee seta kaama kiyoo
omegee, toogee, unu petoo.

Troas magaa kaa Eutikus see mée to boota kaama aya andoo peeta menaa

7 Mee daa yiba petamanii naagoo uwaataa da kaboo
inii Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa epo enaataa naano
see naadi yigimemaata kaama Paulus me inii mena mée
eewegagi. Waa tokoma poopa yoka naadi kaama mena
maamaa togoo mée eewegaamoo, daatooyiba yupigapi.
8 Inii kutuu taa see yoo ko ee asii mee kakadee kaa kiyoo
peto maamaa agoo see yoo.
9 Kiyoo egaanaa ena miya tupi, ekaa da ko Eutikus. Waa
ee tokogoo da taa animaata yiitooki. Paulus waa mena
togoo wegaamoo taaki naaki Eutikus waa toomoo kuguu
taaki too ee tokogoo da taa okaagi. Kakadee wedaagoo to
mee kaa kaama magaa da kaa eseanigi. Yiibaga wa paagoo
eseemaata kaama deeyaa naaki mikee boogi.
10 Paulus waa eseanta kaama bootaa da wodoo taa wa
me maa da pe-koometayu naadi yagaa bokaageeta kaama
asiino, "Ikii dimi se nagimaai, aya tupi" see asigi.
11 Kiyoo kaama bedaa asii mee kakadee da kaa pakaa-
maata kaama roti magu kabaaii naadi epo notaa. Noomaata
kaama Paulus bedaa mena mée eewegaamoo naadi kaama
aweepeasega see kaboo waa peegi.
12 Mee egaanaa da waa badaa maadoota ee kaa, waa
daamaa aya tupi nao naadi dimi tamoondaakea.

Miletus magaa kaa peeta menaa

13 Paulus me asiino, "Ikii kapal komaa taa Asos magaa
kaa pooi, anii magaa taa poopa. Inii mee magaa kaa aadoo
taapea" see asigi.
14 Asos magaa kaa aadoo naadi kaama Paulus mee kapal
komaa kaa pakaanta inii waa ma epo peedoota Metilene
magaa kaa
15 peemaata kaama bedaa kapal komaa taa peedoota
tokoma mee da Kios magaa doodoo peemaayu. Muguu
naadi tokoma mee da amoo Samos magaa kaa peemaayu.
Muguu naadi tokoma mee da Miletus magaa kaa peemaayu.

16 Paulus waa Pentakosta naagoo Yerusalem magaa kaa
naano see naadi Asia wee kaa magaa uduma poono taa.
Kisee wisintaata kaama Epesus magaa kaa amoo-sege.

Paulus me Epesus magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa paagoo eewegata menaa

17 Paulus mee Miletus magaa kaa peemaata kaama Epesus
magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa mena
eewegaano see naadi "Uduma meei see pe-naasii" see asigi.
18 Okoo meemaagea kaboo wa me asiino, "Anii idukaa
petamanii Asia wee kaa peemaata kaama ikii paagoo
kiitoowoo sema kaboo ni me umii-umii, too-too iyee mee
ikii naipi.
19 Anii dimi peedi ma, yege ma Tuhan me agiyoo
yaokanaa sema kuwa ikii miya nadeemea, Yahudi bagee me
anii nabooyaano see naadi nagaadee semea agiyoo kuwa
miya ikii nadeemea.
20 Ikii ipi kaano gaano pedeo menaa uduma anii kiiwega-
maama, kibooneakee menaa ena ma taa. Anii kuwa menaa
uduma awee da kaa ikii paagoo miya kitopemaama, ee ena
kaa, ee ena kaa miya mena kitopenaa sema, see kuwa ikii
naipi.
21 Yahudi bagee miya, apanaa tomaa kaa bagee miya
kuwa uduma ni me okoo paagoo 'Ikii me pedeo dimii, pedeo
menaa uduma ekeata inii epoo Mée Tuhan Yesus Waa ma
dimii menaa kaa too umiwoo taai' see menaa eeweganaa
sema.
22 Eto ko Roh me 'Aa Yerusalem magaa kaa pooi' see nasigi
yoka kiyoo poonaka. Anii kiyoo peemaata kaama maagiyoo
ni kaa naukuwaaniipa naa ya? Anii ewo.
23 Anii peenaa see magaa gakata Roh Kudus me 'Kisee
digiyoo ee yiba aa kadogeamaapea, kisee kawegee-wegee
taapea' see nasenaa see menaa kuwa too anii ipi.
24 Kiya kisee naukuwaapea miya koosi. Idukaa Tuhan
Yesus me naweganaasi naadi ni kaa naekeata menaa yuwa
kuwa too ebo. Kuwa Wa me daamaa doometa menaa yuwa
too, Ogatamee Wa me mée esee epa kaa menaa kuwa too
anii yaweganaa siwoo naadi kaama uduma yasikii kiyaano
gaano pedeo yoka koosi, anii aya toopa miya, bogaapa miya
ekea paaya peedi.

25 Ani me ikii uduma paagoo Ogatamee Wa too ebo mée
eetuyaa menaa kuwa daamaa kiiwegawoo sema kiya eto
kaama wodoo ikii se nadiipea see kuwa anii ipi.

20:24 Luk 9:23-24, Kis 21:13, Plp 1:20-23, Why 12:11

26 Kisee kemaata eto kenaagoo ani me kisiino ko: Kuwa
ni me menaa se nayeegea bagee yuwa okoo pedeo kaatagea
kuwa ko nii ma se.
27 Ogatamee me idukaa kaama 'Mée tomaa yuwa kisee
daamaa yaukuwaata, kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu
taata' see wegataata menaa kuwa uduma anii kiiwe-
gataama, anii kibooneakee menaa ena ma taa, see kuwa
mikee menaa yoka eto ko nii ma menaa taa.
28 Ikii tuku-tuku bagee yuwa gaayu ko Roh Kudus me
kuwa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa namuniwoo,
deewoosi naadi kiwiginta bagee yuwa yoka ikii ekaato miya
daamaa deewoo taai, okoo miya daamaa deewoo segee
taai. Okoo kaa Ogatamee Wayoopaa tadaa yapeeyaata
kaama Waa nekee bagee yuwa kiyaata yoka domba wodaa
muniyaa mokoo okoo daamaa yamuniwoo segee taai.
29 Anii pe-seometa kaama wodoo mée noonaa ikii paagoo
meepea, domba wodaa nookee kamenoo yuwa mokoo see
bagee yuwa meepea see kuwa anii ipi. Okoo ikii me
munitaa see bagee yuwa kideebaa taapea.
30 Kisee bagee noonaa ikii yupii kaama miya agoo kedaa
taapa. Okoo koopoo see menaa mée paagoo topenaa taapea,
okoo yaato misi naadi eeweganaa taapea.
31 Kisee kideebaa taapea yoka daamaa dii, daamaa
nekeenii. Idukaa kaama anii miya kisee ikii gaamaasea
naadi menaa kiiwegawoo sema. Anii egapi yaato miya,
daatooyiba yaato miya kisee too tahun wedo ikii mée ena-
ena, ikii kaa yege ma kisi-manee siwoo sema, see kuwa ikii
miya naipi kegea yoka daamaa dii.
32 Eto ko ikii Ogatamee Wa me yagaa tabee da kaa
anii kiekeasega, bedaa Wa me mée esee epa kaa menaa
kuwa ikii dimi yiba maawoosea naadi miya Wa paagoo
kiekeasega. Kuwa menaa kuwa me ikii dimi mena daamaa
pesee kikiyaabuu siwoo siyaa, bedaa Ogatamee Wa me
daamaa wiginta bagee yuwa kaa yadootagaa see agiyoo
kuwa ikii miya daamaa kiniipi.
33 Ikii me kepee, emas, perak, doka, kisee agiyoo ena ma
anii neegea naaki ou see dimii mee anii peenaa ma gaano
taa.
34 Anii ma, anii ma epo peenaa see bagee yuwa ma inii
me gaano pedeo agiyoo edaano see gaayu ko ani me agiyoo
too kana ma ukuwagee sema see kuwa ikii miya ipi.
35 Anii kisee kana ma agiyoo ukuwagee sema kuwa ikii me
nadeeta kaama 'Mikee, dabaa see bagee kuwa inii okoo kaa
tabogeano gaano pedeo ii' see kuwa ikii me nanekeenemea.
Tuhan Yesus me menaa ena mee inii se niigaabuu taai, mee

20:29 Mat 7:15, 2Pet 2:1-3 **20:33** 1Tes 2:5-9

ko 'Agiyoo aii masetaa see mée mee daamaa, ede nao see
wegayaa kiya agiyoo aii mantaa see mée mee ko mee asii
esee daamaa, ede nao see wegayaa' see aseta menaa mee"
see kuwa Paulus me asigi menaa.
36 Kuwa menaa asemaata kaama waa kuwa bagee paagoo
kagu maga kaa sebaata okoo uduma enaataa sembahyang
eeukuwagi.
37 Okoo uduma dimi boodi kaa yegeekea, Paulus yagaa
bokaageeta ebe nuunuukea.
38 Paulus me "Eto kaama wodoo ikii se nadiipea" see asigi
menaa mee kaa kisee dimi boodi ma koo taakea. Okoo
Paulus waa kapal komaa kaa badaa maageegea.

21

Paulus mee Yerusalem magaa kaa peeta menaa

1 Paulus ma inii paaya kuwa Epesus magaa kaa tuku-
tuku bagee yuwa epao aseta kaama peedoota kapal komaa
taa Kos magaa kaa doodoo peemaayu. Omemaata tokoma
mee da muguu Rodos magaa kaa. Kiyoo peemaata kaama
muguu naadi Patara magaa kaa.
2 Patara magaa kaa eseanta kaama apanaa kapal komaa
ena, Penisia magaa kaa poono see komaa deemaata kaama
inii pakaantaa.
3 Peedoota eka yagaa yaato kaama deeyaa naaki Siprus
okogoo to. Amoo-sege naadi Siria wee kaa, Tirus magaa
kaa peemaayu. Mee komaa da taa doota agiyoo yuwa kiyoo
dogeeyamoo taano see yoka inii maga kaa eseantaa.
4 Eseanta kaama mee magaa kaa Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa abanaa naadi aadee semaata okoo paagoo unu
petoo eeometaa. Omegeeki too ko Roh me kuwa bagee
paagoo Paulus mee gaamaasi naadi menaa ase-maneegi.
Kisee ase-maneegi naadi waa Yerusalem magaa kaa se pooi,
se pooi see menaa maamaa asegea.
5 Unu petoo omemaata kaama inii kapal komaa taa poono
see yoka kuwa bagee yuwa okoo me apii, yogaa uduma inii
kota amoo uwo geboo da kaa mée goeamaano see naadi
mée eepeegea. Peemaata kaama kagu maga kaa sibu naadi
sembahyang eeukuwataa.
6 Epao see menaa aasee naadi kaama inii koma kaa
pakaantaa, okoo yuwa uduma ee kaa peegea.
7 Inii Tirus magaa kaa kaama peedoota kapal komaa taa
Petolemais magaa kaa. Kiyoo eseanta kaama Yesus yiba
ena kenaa bagee agoo yoka epao aasee naadi okoo paagoo
eeometaa.

20:35 Ibr 13:16

8 Tokoma mee da peedoota amoo Kaisarea magaa kaa
peemaata kaama Yesus me doometa menaa yaweganaa see
mée ena ekaa da ko Pilipus wa paagoo eeometaa. Waa
ko idukaa Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa paagoo naano agiyoo eewodegeesi naadi mée petoo
wiginta bagee mée ena mee.
9 Waa ukuyogaa wui, Roh me okoo ase-manee see menaa
yuwa yawegataa see ukuyogaa yuwa.
10 Inii wa paagoo omegeeka too ko nabi bagee ena ekaa
da ko Agabus mee Yudea wee kaa kaama meemaagi.
11 Meemaata kaama Paulus me yupigapii da taa
baametaata dokaa da mee masegeeta kaama waa ekaato
yagaa bado kuwa uduma gadimemaagi. Gadimemaata
kaama wa me wegaano, "Roh Kudus me menaa mee ko
kisee: Ani me mee gadimemaaga mee see see mokoo
mee dokaa da epoo mée waa miya Yerusalem magaa kaa
peemaagi kaboo Yahudi bagee me peneata kisee one me
gadimaapea. One me gadimemaata kaama apanaa tomaa
kaa ebo bagee paagoo dogeamaapea, see kuwa Roh Kudus
me asigi menaa" see kuwa eewegagi.
12 Kiyoo bagee yuwa ma inii uduma kuwa menaa
yeemaata kaama "Paulus aa Yerusalem magaa kaa se pooi"
see maamaa asetaa.
13 Kiya Paulus me asiino, "Ikii me yege ma nasegea menaa
kuwa kaasee anii dimi boodi nakiyaagea ya? Yerusalem
magaa kaa okoo me anii one me nagadimaapea miya koosi,
bedaa kuwa too se, Tuhan Yesus Wa ekaa da ogo peesi yoka
anii nabooyaayaa miya koosi, anii poopa" see asigi.
14 Paulus waa inii me "Se pooi" see menaa mée si yeegi
yoka inii koogo totaa. "Tuhan me gaata-gaata kuwa too wa
kaa yaukuwaaniyaasi yoka koosi" see inii me asetaa.
15 Kiyoo kaama inii me agiyoo-pagiyoo ayaa yiba awe-
doota Yerusalem magaa kaa peetaa.
16 Kaisarea magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee noonaa
ma peegea. Okoo inii mée badaa maadoota eta mana
kaa Manason see mée to me ee kaa kiyoo pe-eeometaa.
Manason mee ko Siprus magaa kaa mée, idukaa kaama
Yesus mikee gaawoo see mée.

Paulus mee Yakobus ma aadee seta menaa

17 Inii Yerusalem magaa kaa peemaayaa naaki Yesus yiba
ena kenaa bagee yuwa me inii ede ma badaa mée maagea.
18 Tokoma mee da Paulus ma inii peedoota Yakobus
paagoo, Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa miya
kiyoo topea.

21:8 Kis 6:5 **21:10** Kis 11:28 **21:13** Kis 20:24, 2Tim 4:7

19 Epao see menaa aasee semaata Paulus me waa mée
tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo mena eeweganaa simi
kaboo Ogatamee me kisee daamaa ukuwanaa seta, kisee
daamaa ukuwaaniyaabuu seta menaa yuwa uduma eewe-
gagi.
20 Okoo kuwa menaa yuwa yeeta kaama Ogatamee yaa-
paageekea. Okoo me Paulus asiino, "Eto ko neawaagi aa
yeede. Nakaayoo Yahudi bagee okoo Yesus mikee gaayaa
bagee maamaa eebaa, se egamaayaa. Okoo Musa me menaa
miya maamaa deewoo see bagee yuwa.
21 Okoo paagoo mée me a kaa menaa kaweganaakea,
kuwa ko kisee: 'Paulus waa apanaa tomaa kaa bagee me
magaa kaa peenaaka too kiyoo Yahudi bagee yuwa paagoo
wa me asenaa see menaa kuwa ko kisee: "Musa me menaa
si yii, ikii yogaanii yuwa kado ponee si yadaapeasii, Yahudi
bagee me ukuwaa-ukuwaa kuwa ekeasii" kisee menaa yuwa
Paulus me eeweganaaki' see menaa kuwa mée noonaa me a
kaa kaweganaa naadi kaama nakaayoo Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa miya yeegea.
22 Aa nakaayoo meemaage see kuwa okoo mikee ipi
kaapea yoka inii kaasee ukuwaano daamaa see kuwa inii
gaagaa taake.
23 Okoo me aa kakagoo kaapea yoka inii me kasiinake
menaa kuwa daamaa pe-ukuwaai, kuwa ko kisee: Inii
paagoo mée wui kuwa okoo me Ogatamee paagoo 'Anii mee
agiyoo taa ma taa kaukuwaapa, se kaukuwaano ko daa' see
asemea bagee agoo.
24 Eto ko a me kuwa bagee yuwa badaa maadoota
Ogatamee me ee kaa peemaata kaama idukaa Musa me
wegata-wegata see see ikii miya ukuwaai. Kuwa ko okoo
ma, aa ma ikii kaa pedeo yuwa Ogatamee me 'Eto ko pedeo
taa' see kideesi naadi ukuwaa-ukuwaa ukuwaai. Kiyoo
kaama okoo wui edooyuu yadaapeasi naadi kepee kuwa a
me yaedaai.* Kuwa uduma mée me a me kisee ukuwage
yoka see kadeeta kaama aa miya Musa me menaa se
wisintaata daamaa yayeetaa see mée to ii see kagaapea,
bedaa kuwa a kaa kaweganaa sepea menaa kuwa makapaa
menaa too yoka naadi wisintagaapea.
25 Apanaa tomaa kaa bagee, okoo Yesus mikee gaayaa
bagee kuwa gaayu ko inii kapoge ena yaebeamaage. Mee

21:23 Bil 6:13-21 * **21:24** "Okoo wui edooyuu yadaapeasi naadi kepee yaedaai" see mee ko mée me okoo wui 'Okoo me Ogatamee paagoo mee agiyoo taa ma taa kaukuwaapa see aseta agiyoo mee daamaa yaukuwataagea ii' see kuwa nekeensi naadi Ogatamee paagoo agiyoo yakupi-maneeta kaama okoo me edooyuu yadaapeasiipea. Kuwa uduma yaukuwasi naadi kepee yuwa Paulus me yaedaai see aseta.

kapogee yiba mena kamu wui kuwa too deewoo taano
gaano pedeo menaa kuwa ko kisee:
Makapaa ogatamee paagoo kupi-manee see agiyoo se naai,
otoopa aadoge-maadoge se taai,
agiyoo tadaa geeniino taa kaa se naai,
tadaa kuwa miya se naai
see menaa kuwa kapoge kaa okoo yaebeamaage" see asegea.
26 Kisee asegea naadi tokoma mee da Paulus me kuwa
mée wui to badaa maadoota Ogatamee me ee kaa peemaata
kaama kuwa asegea-asegea see see ukuwagea. Okoo kaa
pedeo yuwa taa kisi naadi ukuwaa-ukuwaa ukuwamaata
kaama peedoota Ogatamee me ee kaa imam bagee paagoo
asiino, "Mee naagoo, mee naagoo inii kaa pedeo yuwa taa
kisi naadi omegee setaa to sikii kaapa yoka mee naagoo inii
mée ena-ena kaa kupi-maniino agiyoo mée yakupi-manee
taai" see asigi.

Paulus mee peneata menaa

27 Kuwa unu petoo omegee setaa to sikii kaano see naagoo
Asia wee kaa bagee, Yahudi bagee mée noonaa me Paulus
waa Ogatamee me ee kaa tupi see deegea. Okoo Paulus
be kaa apanaa kiyoo topea bagee yuwa miya be kisi naadi
menaa eeweganaa naadi Paulus peneasegea.
28 Peneata kaama okoo me ebo menaa kaa, "Israel bagee
yuwao, inii kaa mée tabogiweei. Mee mée mee wa me
peenaa see magaa uduma inii Yahudi bagee ma, Musa me
menaa ma, Ogatamee me ee miya kuwa uduma wisineekee
menaa too mée topenaaki. Bedaa kuwa too se, wa me
apanaa tomaa kaa bagee badaa maadoota Ogatamee me ee
geboo da kaa eepeepi, kisee nakaayoo pedeo kiyaagi nao"
see asegea. Kisee asegea kiya taa.†
29 Paulus waa ma epo peenaa see bagee ena ekaa da ko
Tropimus, Epesus magaa kaa bagee waa ma epo kota kaa
aii peenaa sepea yuwa okoo me deeta kaama 'Ogatamee me
ee geboo da kaa miya waa eepeepi yaai' see gaagea kiya taa.
30 Kuwa menaa yaai naadi mee magaa kaa bagee eebaa
epo enaataa yiibaga Paulus pe-peneata kaama Ogatamee me
ee amoo yaato dogeamaata kaama kisee ki tapa yaato kenee
yuwa muntaagea.
31 Paulus patamaano see koo taakea kaboo mena doo-
doota yiibaga Roma kaa bagee tentara eboo paagoo pe-
eewegaano, "Yerusalem magaa kaa bagee kuwa uduma
omaago ma, kagoo ma koo taakea" see asegea.

21:25 Kis 15:29 † **21:28** Ogatamee me ee geboo da kaa apanaa tomaa kaa bagee toono daa see yoo agoo kemaata okoo me "Paulus me kisee nakaayoo pedeo kiyaagi nao" see asegea.

32 Kisee ki yiibaga tentara eboo ma, okaa yago bagee
yuwa ma, okoo me ebo-ebo yuwa ma kuwa uduma enaataa
peedoota kuwa bagee yuwa paagoo peemaagea ko kuwa
Paulus dakametaakea bagee yuwa me mee tentara eboo
ma, okaa yago bagee yuwa ma kuwa deeta kaama okoo me
dakametaakea yuwa ekeasegea.
33 Mee tentara eboo me Paulus peneata kaama "Waa
pose onee wiya kuwa me gadimetagaai" see asigi. One
gadimetaata kaama wa me okoo asiino, "Mee mée mee
maamee naa ya? Waa maagiyoo ukuwapi naa ya?" see asigi
naaki
34 okoo ebo menaa kaa mée noonaa me mena ena asegea,
mée noonaa me mena ena asegea. Mena eebaa naadi se
nekeenigi yoka wa me kuwa okaa yago bagee paagoo "Inii
me ee kaa taa badaa niimaadoota pooi" see asigi.
35-36 Badaa maagea kaboo mée tabaa da dimi nagi. Okoo
uuto kaama "Niipatamaai, niipatamaai" see menaa mee too
wegawookea. Ee dedaa da kaa peemaata kaama Paulus mee
dakamaapea yoka naadi Paulus yagaa kaa doodoo pakagea.

Paulus me mée yuwa eewegata menaa

37 Mee ee kaa peemaata kaama Paulus me Yunani menaa
kaa mee tentara eboo asiino, "Mena ena kaawegaano
daamaa ye?" asigi naaki wa me "Sooi, Yunani menaa aa ipi
ye?
38 Ni me kagaano ko miyoo taa Mesir kaa mée to wa
me Roma kaa bagee abagaapeasiino see naadi kaama mée
patamaano omaago see bagee eebaa, mée empat ribu waa
naa ebo mee maga ugii da kaa badaa maami mée mee ko
aa see kagaaga" see asigi.
39 Paulus me asiino, "Anii ko Yahudi bagee, Kilikia wee
kaa ebo kota Tarsus magaa kaa kaama nakabata mée.
Eto ko anii kuwa yoo da kaa topea bagee yuwa mena
eewegaanaka" see asigi naaki
40 "Daamaa, eewegaai" asigi. Paulus waa dedaa da taa
yiinaageeta kaama kuwa bagee tabaa da koogo toomaasi
naadi yagaa da yagaataagi. Okoo uduma koogo toomaagea
kaboo waa Ibrani menaa kaa mena eewegagi.

22

1 Wa me okoo asiino, "Neawaagi nokaa yuwa, neebee
nokaa yuwa, neataagi nokaa yuwa ikii uduma ni me menaa
daamaa nayii. Ikii me anii pedeo agiyoo ukuwaano taa ii see
kuwa nanekeensea naadi menaa kiiwegaanaka" see asigi.
2 Waa Ibrani menaa kaa eewegagi kemaata okoo esee
daamaa koogo yiitookea. Wa me asiino,

3 "Anii ko Yahudi kaa mée, Kilikia wee kaa Tarsus magaa
kaa nakabata mée kiya anii nakaayoo Yerusalem magaa
kaa ebo keta. Mena natupiino ko Gamaliel damaa to wa
me ipiipi natupiwoo simi. Idukaa Musa me inii me bagee
tupi-maneeta menaa yuwa uduma anii miya Ogatamee nao
naadi kuwa menaa too omaago ma yayeewoo, deewoo seta,
anii kisee mée keta. Eto kenaagoo ikii miya Ogatamee nao
naadi kuwa menaa omaago ma deewoo see bagee yuwa
kideega.
4 Idukaa anii kuwa Yesus me etaa yaato menaa yuwa be
kaa kuwa menaa peneata bagee yuwa, paayogaa miya, api
miya okoo uduma boosi naadi one me gadimemaata kaama
digiyoo ee yiba dogeamoo segee sema.
5 Kuwa anii kisee ukuwagee seta menaa kuwa Ebo Imam
ma, Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa ma okoo
miya naipi kegea yoka makapaa se, mikee menaa yoka see
kuwa okoo me kiiwegayaa. Okoo kapoge ena neegea, mee
ko anii Damsik magaa kaa kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa daba pe-peneata badaa maadoota Yerusalem magaa
kaa kaama hukuman manisi naadi kapogee mee. Neeta
kaama anii peedoota Damsik magaa kaa kiyoo Yahudi bagee
paagoo kapoge maniino see naadi peetaa.
6 Damsik magaa kaa peemagaano see koo taaka too ko
kenoo to mée mumoo to kaa see kaboo kisee ki taka ena
epoo to wodoo kaama wikimedoota magaa da kaa ni paagoo
esee-nabaaga, uduma kisee wikimegooga dimi nagi.
7 Anii magaa to kaa esee-gapuunta kaama mée mena wuu
da yeetaa. 'Saulus, Saulus wae. Aa kaasee kaa nawegee-
wegee taake?' see nasigi.
8 Ani me 'Tuhan, Aa maamee ya?' see asiyaa naaki 'Anii
ko a me nawegee-wegee taa see Mée, Yesus, Nazaret magaa
kaa Mée mee' see nasigi.
9 Kuwa anii ma epo peetaa see bagee yuwa mee epoo to
wodoo kaama wikimega kuwa deegea kiya mena naawe-
gataaki yuwa se nekeenegea.
10 Kiyoo kaama ani me 'Tuhan, wae, anii eto kaasee
ukuwayaa naa ya?' see asiyaa naaki 'Aa anoogeeta Damsik
magaa kaa pooi. Kiyoo peemaata kaama Anii a me kisee
agiyoo, kisee agiyoo uduma naukuwanaa siwoose naadi a
kaa kaekeasiipa menaa kuwa kiyoo bagee ena me kasiipi'
see nasigi.
11 Anii diino naka, kuwa esee-wikimpa yuwa esee ebo
kemaata emaa digiyoo kega yoka anii ma epo peenaa see
bagee me anii yagaa napeneata Damsik magaa kaa badaa
namaagea.

22:3 Kis 9:1-19, 26:4-18

12 Damsik magaa kaa peemaayaa naaki kiyoo mée ena
tupi, ekaa da ko Ananias. Waa ko Musa me menaa ipiipi
yadeetaa see mée, kiyoo Yahudi bagee yuwa me waa
Ogatamee ebo ekee taa see mée ii naadi yaapaageekea, waa
kisee mée to.
13 Waa ni paagoo meemaata kaama ni geboo da kaa
yiinaageeta nasiino, 'Saulus, wae, Yesus yiba ena kenaaya,
aa diino keago kaai' see nasigi naaki kisee ki taka ena anii
diino keago, anii waa daamaa deetaa.
14 Bedaa wa me nasiino, 'Idukaa kaama inii me bagee
me ebo ekee, yaapaagee siwoo see Mée Ogatamee Wa me
kawigintaagi. Mee ko Wa me gaata-gaata dimii yuwa a
me ipi kese naadi kawigintaagi, bedaa dimi topoo too see
wegawoo seta Mée Yesus mee a me daamaa deese naadi
ma, Wa me ebe kaa menaa miya daamaa yeese naadi ma
kawigintaagi.
15 A me kuwa Waa deepe-deepe yuwa ma, a me yeepe-
yeepe yuwa ma kuwa uduma mée tomaa uduma daamaa
yeesi naadi yaweganaa see mée kaape.
16 Kisee kemaata aa kaasee kaa aii toomuu taake naa ya?
Aa uwo katukumisi yoka anoogii. A me pedeo yuwa uduma
kawetogeepeasiipi yoka Tuhan ekaa da ebo nao naadi Wa
paagoo maamaa asii' see kuwa Ananias see mée to me
nasimi menaa.
17 Kuwa wodoo taa anii metaki peedoota Yerusalem ma-
gaa kaa peemaata kaama Ogatamee me ee kaa sembahyang
taaka too dega-dega kaa
18 Yesus deetaa. Wa me nasiino, 'A me Ni kaa naweganaa
taape menaa kuwa nakaayoo bagee me se masiipea yoka
aa nakaayoo Yerusalem magaa kaa kaama mani pooi' see
nasigi.
19 Ani me asiino, 'Kiya Tuhan, anii Aa mikee kagaayaa
bagee yuwa wegee-wegee senaa sema kuwa Yahudi bagee
okoo miya naipi kegea yoka ni me menaa nayiipea gaaga.
Kuwa ko sembahyang segee see ee kaa kiyoo Aa mikee
kagaayaa bagee yuwa anii peneata noonaa dakameamoo
sema, noonaa digiyoo ee yiba dogeamaama, anii kisee
ukuwanaa segee sema kuwa okoo miya naipi kegea.
20 Bedaa A me menaa kadoonaa seta mée Stepanus mee
patamemea kaboo anii ede kaa kuwa patametaakea bagee
okoo me ebo dokaa beamoo sepea yuwa yadiitoo sema,
see kuwa okoo miya kisee naipi kegea yoka ni me menaa
nayiipea see kuwa anii gaaga' see asetaa.
21 Kiya Tuhan me nasiino, 'Aa pooi, Anii mée tomaa-
tomaa apanaa yuwa paagoo beesekaa kapeeyaapa yoka' see

22:20 Kis 7:58

kuwa dega-dega kaa nasimi" see kuwa Paulus me eewegagi menaa.
22 Kuwa Yahudi bagee tabaa da Paulus me menaa koogo yiitookea kiya wa me "Anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo beesekaa kapeeyaapa see nasimi" see menaa ponee to kuwa asigi naaki kuwa yiitookea bagee yuwa me kagoo kegea, ebo menaa kaa "Yaai, mee mée mee kisee too umiwoo, toowoo siyaano kuwa pedeo yoka patamaakee too daamaa" see wegagea.
23 Okoo ebo menaa kaa yaai-yaai seamookea, okoo me ebo dokaa beamoo naadi maga ponee masegeeta epaawee da taa sigimeatookea, kisee ukuwagea.
24 Kisee yaai-yaai taakea kaboo mee tentara eboo me "Paulus apee mani ee yiba dogaai" see asigi. Ee yiba dogeamaata kaama Paulus maagiyoo ukuwapi kemaata kuwa bagee yuwa yaai-yaai koo taakea ya see kuwa waa ewo. Paulus wa me kuwa koo sipi yuwa mée asisi yoka naadi "Pepeaduu me niidakamaai" see asigi.
25 Paulus me yagaa yuwa one me gadimemaata kaama umiyaata pepeaduu me dakameamoo taano see kookea kaboo Paulus me kiyoo okaa yago bagee me eboo ena paagoo asiino, "Roma kaa bagee ma endagii see mée ena, wa me menaa daamaa yayiino miya taa, daamaa yadiino miya taa kaa naa ikii me dakamiyaa ye?" see asigi.*
26 Mee mée to Paulus me asigi menaa da doodoota mee tentara eboo paagoo asiino, "Ei, neataagi. Mee mée mee ko Roma kaa bagee ma endagii see mée yoka aa maagiyoo naa ukuwaape?" see asigi.
27 Kisee asigi naadi mee tentara eboo peedoota Paulus paagoo "Aa Roma kaa bagee ma endagii see mée mikee ye, taa ye?" asigi naaki "Mikee" asigi.
28 Mee tentara eboo me asiino, "Anii Roma kaa bagee ma endagii kaano see naadi kepe maamaa eebaa manema" see asigi. Paulus me asiino, "Anii gaayu ko kepe edaano taa, anii nakabata wodoo anii miya Roma kaa bagee ma endagii see mée yoka" see asigi.
29 Asigi naadi kisee ki kuwa Paulus dakamaano see koo sepea bagee yuwa me waa ekeata amaa kaa peegea. Tentara eboo miya Paulus waa Roma kaa bagee ma endagii see mée kiya one gadimpea kuwa yaai naadi wedaagi.

Paulus me Yahudi kaa mena pekataa see bagee paagoo eewegata menaa

---

* **22:25** Paulus waataagi mee Roma kaa mée kemaata Paulus miya Roma kaa bagee ma endagii see mée yoka okoo wa me menaa daamaa yayiino taa, yadiino taa kaa aii dakamiyaa kuwa daa yoka naadi kaama Paulus me aseta menaa.

30 Tokoma mee da tentara eboo me Paulus waa maagiyoo
ukuwapi kemaata Yahudi bagee yuwa me wa kaa pedeo
menaa yawegamea ya see kuwa daamaa nekeeniino see
naadi kaama "Imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa mena
pekataa see bagee yuwa ma uduma meei" see asigi.
Meemaagea kaboo wa me Paulus one yaekegataata kaama
kuwa bagee yuwa paagoo eepeegi.

23

1 Peemaata kaama Paulus me kuwa Yahudi kaa mena
pekataa see bagee yuwa pe-diitoo naadi kaama asiino,
"Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, wae. Anii ko
idukaa kaama eto kenaagoo too Ogatamee ma dimii menaa
kaa too umiwoo see mée, daamaa ma, pedeo ma kuwa dimi
yiba ipiipi wiginiwoo, toowoo see mée mikee kisega" see
asigi.
2 Kisee asigi naadi Ebo Imam ekaa da ko Ananias wa me
Paulus geboo da kaa yiinaageeta topea bagee yuwa "Paulus
mee ebee to kaa yagaa kopaa niitokoasii" see asigi.
3 Kisee asigi naadi Paulus me Ebo Imam asiino, "Yaai,
aa dimi daamaa poga-poga naadi mée deebaa see mée,
Ogatamee me too yagaa kopaa katokoasiipi. A me anii Musa
me menaa yawisintaagi ye naadi ipiipi naapaadee taano see
kiya kuwa menaa daamaa wegaano taa kaa a me 'Waa ebee
to kaa yagaa kopaa tokoasii' see asege mee ko daa, a me too
Musa me menaa yawisintaage" see asigi.
4 Paulus geboo da kaa yiinaageeta topea bagee yuwa me
asiino, "Aa Ogatamee me Ebo Imam tuyaata mée paagoo
kisee wisineekee menaa yawegaano uu ye?" asigi naaki
5 Paulus me "Yaai, neawaagi nokaa yuwa, waa ko Ebo
Imam yoka see kuwa anii ewo kaa asega. Ogatamee me
menaa ena mee ko kisee: 'Ikii me eboo yuwa kuwa pedeo
menaa si yawegaai' see ebeamaata yoka" see asigi.
6 Kuwa mena pekataa see bagee yuwa noonaa Saduki kaa
bagee, noonaa Parisi kaa bagee, Paulus me kisee nekeenta
kaama wa me ebo menaa kaa wegaano, "Neawaagi nokaa
yuwa, neebee nokaa yuwa, anii ko Parisi kaa mée to, ni me
bagee idukaa kaama miya Parisi kaa bagee. Anii nakaayoo
nadogeamaagea kuwa ko boota bagee aya andoo pootagea
see menaa kuwa anii maamaa diitoo siwoo taa see mée
kemaata" see wegagi.
7 Kisee wegagi naaki Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa
bagee ma aawisi-maawisi, aakago-maakago naadi kutuu
wiya wuditaagea.
8 Saduki kaa bagee gaayu ko "Boota bagee aya se andoo
pootagea. Malaikat bagee, paa, kisee agiyoo miya taa

agiyoo, makapaa menaa too" kisee wegataa see bagee yuwa.
Kiya Parisi kaa bagee gaayu ko kuwa makapaa menaa se,
mikee menaa too yoka naadi doowoo see bagee yuwa. Kisee
kemaata Paulus me wegagi menaa kuwa kaa okoo aawisi-
maawisikea.
9 Okoo kisee ebo menaa kaa aakagoo taakea kaboo Parisi
yaato bagee, Musa me menaa ipi see bagee mée ekea wiya
waa naa yiinaageeta omaago ma asiino, "Mee mée mee ko
wa kaa pedeo menaa taa see deege. Malaikat bagee yee,
apanaa mee see see bagee ena yee wa paagoo kuwa menaa
eewegata kepa" see asegea.
10 Kuwa bagee tabaa da aakago-maakago taakea kuwa ebo
kedaa naadi kaama mee tentara eboo me kuwa bagee yuwa
me Paulus mee peneata yagaa aagoeki-maagoeki taapea
yaai naadi "Mani Paulus mee badaa maageeta inii me ee
kaa kiyoo pe-ekeasii" see asigi.
11 Pe-ekeata kaama toomuu naadi daatooyiba yaato
Tuhan Waa Paulus paagoo yiinaageeta asiino, "Aa pesee ma
tooi. Yerusalem magaa kaa Ni kaa menaa nawegagee sepe
see see mokoo bedaa Roma magaa kaa miya pe-nawegaano
gaano pedeo yoka" see asigi.
12 Tokoma mee da Yahudi bagee noonaa yigimemaata
kaama wegaano, "Inii eto Paulus mee patamaano taa miyoo
uwo ma, naano agiyoo ma kuwa taa ma taa peenaa ma se
niinoodee taai, naano ko daa, inii me waa patamemaata
kaama wodoo too bedaa daba naapea" see menaa kuwa
wegataagea.
13 Kuwa Paulus patamaano see kookea bagee eebaa, kuwa
uduma ko mée wiya asii agoo.
14 Kiyoo kaama kuwa bagee yuwa peedoota imam ebo
yuwa ma, apanaa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma paagoo
peemaata kaama "Inii uduma 'Paulus patamaano taa kaa
agiyoo ena ma naano ko daa' see menaa kuwa inii we-
gataage.
15 Kisee kemaata eto ko ikii ma, mena pekataa see bagee
yuwa ma uduma peedoota tentara eboo paagoo kisee niiasii:
'Inii Paulus paagoo mena ena waa naa bedaa asedee taano
see yoka Paulus mee nakaayoo badaa mée yamaawaai' see
pe-niiasii. Paulus metaaki kaboo da inii eta mana kaa
yuumaanemaata kaama patamaape" see asegea.
16 Kuwa menaa yuwa Paulus me ukuyogaa mee yoopaa
yeemaagi. Waa kuwa menaa doodoota tentara bagee me ee
yiba Paulus paagoo pe-eewegagi.
17 Kiyoo kaama Paulus me okaa yago bagee me eboo ena
mena ogegeeta asiino, "Mee yogaa mee tentara eboo paagoo
mena ena eewegaano see yoka badaa namaawaai" see asigi.

18 Mee yogaa to badaa maadoota tentara eboo paagoo
"Paulus me mena naogeta kaama 'Mee yogaa mee tentara
eboo paagoo mena ena eewegaano see yoka badaa na-
maawaai' see nasigi yoka" see asigi.

19 Mee tentara eboo me yogaa to yagaa da peneata kaama
mée taa see yoo badaa maagi. Ekea too kaboo wa me "A
me naawegaano see menaa mee mapea menaa naa ya?" see
asigi.

20 Yogaa to me asiino, "Yahudi bagee kuwa okoo me 'Inii
bedaa Paulus paagoo mena ena waa naa asedee taano see
yoka waa tokoma mena pekataa see bagee yuwa paagoo
badaa mée yamaawaai' see kuwa okoo me kisee kasiipea
21 kiya si yayii, Paulus mee okoo paagoo se eepooi.
Okoo mée eebaa, mée wiya asii okoo me 'Inii uduma
Paulus patamaano taa kaa agiyoo ena ma naano ko daa,
patamemaata kaama too daba naapea' see menaa kuwa
okoo me wegataamea. Eto kiipaa miya okoo Paulus mee
yuumaanemaata toomuu taakea. A me 'Daamaa, Paulus
mee okoo paagoo badaa yamaagii' see asiipe menaa kuwa
too okoo me kayiino see naadi toomuu taakea yoka aa si
yayii" see asigi.
22 Tentara ebo me asiino, "A me 'Anii tentara eboo paagoo
kisee eewegapa' see kuwa mée se asii. Eto sikii yoka pooi"
see asigi.

23 Aseta kaama bedaa okaa yago bagee me eboo wiya
mena ugigi. Wa me ekea asiino, "Okaa yago bagee mée
ogei me badoo wiya kuwa yigimeeii taai. Okaa yago bagee,
kuda wodaa dagii da taa doonaa see bagee mée bado ena
ma gaasi miya, wuya doonaa see bagee ogei me badoo wiya
miya kuwa uduma yigimeeii taai. Yigimemaata kaama ikii
paaya daatooyiba yaato keno iyee see kaboo Paulus mee
Kaisarea magaa kaa badaa magaai. 24 Waa miya kuda
wodaa dagii da taa peesi yoka waa miya woda wiya waa naa
yawigineai. Waa Gubernur Peliks paagoo daamaa badaa
maasi yoka eepooi" see asigi.
25 Kiyoo kaama mee tentara eboo me kapoge ena Peliks
paagoo yaebeagi. Menaa da mee ko kisee:
26 "Anii ko Klaudius Lisias. Aa Ebo Gubernur Peliks see
mée damaa to paagoo kaebeaga. Epao.
27 Mee mée mee ko Yahudi bagee noonaa me peneata
kaama patamaano see koo sepea kiya waa ko Roma kaa
bagee ma endagii see mée to see kuwa mée me naipi
kiyaagea yoka anii yaai naadi okaa yago bagee ma inii epo
moga peedoota kuwa bagee paagoo waa patagadoo peepe.

28 Waa kuwa bagee yuwa ma mapea menaa agoo see
kuwa anii nekeeniino see naadi kaama mee mée to okoo
Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa paagoo waa
badaa maadooyu,
29 okoo wa me pedeo yuwa kisee-kisee yeemaayu. Kuwa
okoo wa kaa menaa kuwa ko ebo menaa se, waa bogaano
gaano pedeo kaa menaa se, digiyoo ee yiba dogeamaano
gaano pedeo kaa menaa miya se kiya Yahudi bagee me
deewoo seta menaa-panaa yuwa waa tuunuu sipi kuwa kaa
too waa kagoo ebo ketaakea.
30 Kuwa kaboo da taa ko nakaayoo Yahudi bagee noonaa
me waa patamaano see naadi wegataata menaa kuwa anii
yeemaata kaama kisee ki waa a paagoo badaa maasi naadi
pooi see asetaa. Kiyoo kaama anii kuwa Yahudi bagee yuwa
paagoo 'Ikii me wa kaa menaa yuwa doodoota Gubernur
Peliks paagoo pe-asii' see asetaa. See kuwa, kaama taa" see
menaa kuwa kapoge kaa yaebeamaagi.
31 Mee tentara eboo me Paulus mee eepooi see menaa
kuwa okaa yago bagee yuwa yeemaata kaama daatooyiba
yaato Paulus badaa maadoota eta mana kaa Antipatris
magaa kaa omemaayu.
32 Tokoma mee da kuwa kuda wodaa taa doonaa see
bagee yuwa me too Paulus badaa maadoota eepeegea, kiyoo
kaama okaa yago bagee yuwa ee kaa metaki peegea.
33 Kuwa kuda wodaa taa doonaa see bagee yuwa Kaisarea
magaa kaa Gubernur paagoo peemaata kaama mee kapogee
manegea, Paulus mee miya wa paagoo badaa maagea.
34 Gubernur waa mee kapogee daamaa deemaata kaama
"Waa kayoo bagee?" asigi naaki "Waa ko Kilikia wee kaa
bagee" asegea.
35 Wa me Paulus asiino, "Aa ma mena agoo see bagee
yuwa meemaagea kaboo anii okoo me menaa ma, a me
menaa ma kuwa uduma daamaa ipiipi yeemaata kaama
mena kadaakumiipa" see asigi. Kiyoo kaama wa me okaa
yago bagee paagoo asiino, "Paulus mee badaa maadoota
Herodes boota me ee kaa kiyoo ekeata nadiitoo taai" see
asigi.

24

Yahudi bagee me Paulus kaa menaa yuwa Gubernur Peliks paagoo eewegata menaa

1 Unu idibi omemaata Ebo Imam Ananias mee ma, Yahudi
kaa ebo-ebo yuwa noonaa ma meemaagea. Okoo yaato
mena eewegaano mée ena miya badaa maagea, ekaa da ko
Tertulus see mée.

2 Okoo meemaagea kaboo Peliks me "Paulus waa miya
ni paagoo badaa namaagii" asigi. Badaa maageegea kaboo
mee Tertulus see mée to me kuwa Paulus kaa menaa yuwa
eewegaano ko kisee: "Ebo Gubernur damaa to Peliks aa
ko nakaayoo inii me magaa kaa ebo mée eetoogee siyaa
yiba uduma daamaa agiyoo too kedaa siwooka, kuwa ko
aayape taa, emee-emee too segee see, bedaa a me daamaa
ipi kaa mée yaukuwagee see agiyoo kuwa me kiyoo magaa
kaa bagee daamaa toogeekea.
3 Kuwa agiyoo yuwa inii nakaayoo bagee uduma kanekee-
nege yoka kiiboo, paamee see kasege.
4 Ni me menaa kuwa aa nayiino ko kana kaape yoka eebaa
togoo se kaawegaapa. Anii kaawegaanaka ponee to kuwa
epa naekeasii, daamaa nayiitoo taai.
5 Kuwa ko Paulus waa mée yuwa aakago-maakago
siyaabuu senaa see mée. Wa me peenaa see magaa
kaa kuwa uduma Yahudi bagee yuwa paagoo mena eewe-
ganaaki naaki kagoo eebaa, mena eebaa aakookea. Bedaa
waa ko mee Nazaret magaa kaa Mée Wa yaato bagee yuwa
tuku see mée ena.
6 Kuwa too se. Ogatamee me ee kaa ukuwaano daa see
agiyoo ena mee wa me ukuwaano see koo sipi kiya inii me
pe-peneaseme. [Inii Yahudi bagee me too inii me okaa da
menaa doodoo waa hukuman maniino see
7 kiya tentara eboo Lisias mee meemaata kaama wa
me Paulus mee inii me yagaa kaa kaama omaago ma
pekageemi. Wa me Paulus masegeeta kaama asiino,
8 'Waa ma mena agoo see bagee yuwa Peliks paagoo pooi'
see mée asimi naadi kaama a paagoo mege.] A me too
Paulus paagoo apaadee semaata kaama aa miya wa me
pedeo yuwa ipi kaape, inii wa kaa menaa kuwa uduma
mikee menaa yoka see kuwa aa miya nekeeniipe" see kuwa
Tertulus me eewegagi menaa.
9 Kiyoo Yahudi bagee apanaa yuwa me "Kuwa kaawegagi
menaa kuwa mikee menaa too" see asegea, kisee Paulus
wisinegea.

Paulus waa ekaato kaa menaa Peliks paagoo eewegata menaa

10 Kiyoo kaama Gubernur me Paulus waa ekaato kaa
menaa kuwa eewegasi naadi yagaa begoasigi. Paulus me
eewegaano ko kisee: "Ebo Gubernur, aa tahun eebaa mee
magaa kaa inii me menaa daamaa mée yadaakomee siwoo
segeeke see kuwa anii ipi yoka eto ko ani kaa menaa ede
ma kaawegaanaka.

24:6 Kis 21:27-29

11 Ni me kasiinaka menaa uduma apanaa bagee me miya
'Paulus me menaa kuwa mikee menaa too' see kasiyaa.
Kuwa ko anii Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taano see
naadi Yerusalem magaa kaa peemaata kaama unu gaasi ma
wiya waa naa ompa.
12 Anii Ogatamee me ee kaa miya, sembahyang segee
see ee kaa miya, mee magaa kaa aii peenaa see yoo miya
kiyoo-kiyoo anii mée ena ma aawisii taano taa, mée aakago-
maakago siyaabuu siyaa menaa miya peenaa ma wegaano
taa.
13 Kuwa 'Paulus me kisee pedeo agiyoo ukuwapi, kisee
pedeo agiyoo koo sipi' see kasegea menaa kuwa uduma aii
menaa, kisee ukuwapi see nadeeta bagee ena ma taa.
14 Mikee menaa ena kasiino ko kisee: Anii ko Yesus me
etaa yaato menaa yadoowoo see mée. Kuwa Yahudi bagee
yuwa me kuwa menaa yuwa makapaa menaa too naadi
kaama nabe kegea kiya inii Yahudi bagee me idukaa kaama
ebo ekee, yaapaagee siwoo see Mée Ogatamee mee anii
miya yaapaagee siwooka. Musa me menaa ma, nabi bagee
me menaa ma, kisee ebeamaata menaa uduma anii miya
kuwa mikee menaa ii see gaataa see mée.
15 Ogatamee me dimi topoo see bagee miya, dimi pedeo
see bagee miya uduma aya andoo peeyaabuu taatagi ii see
menaa kuwa anii miya apuwa bagee yuwa see see mee
naagoo diitoo siwoo see.
16 Anii kisee diitoo siwoo naadi kaama pedeo dimii, pedeo
menaa uduma wigintaata Ogatamee emaa dagii da kaa
miya, mée emaa dagii da kaa miya daamaa dimii, daamaa
menaa kuwa kaa too umiwoo, toowoo segeeka.
17 Idukaa ko tahun wiya, wedo waa naa anii apanaa
magaa kaa peenaa naadi kaama bedaa metaki meedoota
Yerusalem magaa kaa peemaayu. Ani me Yahudi bagee
okoo daba bagee yuwa paagoo manisi naadi kepee yadoopa,
bedaa Ogatamee paagoo maniinaka dimii agoo.
18 Anii peedoota Ogatamee me ee kaa peemaata kaama
ani kaa pedeo yuwa Ogatamee me 'Eto ko pedeo taa' see
nadeesi naadi agiyoo ukuwamaayu. Ukuwamaata kaama
toomuu taaka too ko Yahudi bagee noonaa nadeegea. Ni
paagoo mée eebaa taa, mée aakago-maakago siyaabuu
siyaa menaa ena miya anii asiino taa, inii kiyoo bagee
uduma kisee koogo toomuu.
19 Anii kiyoo nadeepea bagee kuwa noonaa Asia wee
kaa bagee. Okoo me anii pedeo agiyoo ena ukuwaga see
nadeepea naaki okoo nakaayoo a paagoo me-kasiyaa.

24:17 Kis 21:17-28

20 Bedaa etoo miyoo taa naagoo anii Yahudi kaa mena
pekataa see bagee yuwa paagoo nadogeamaamea kaboo
okoo me kisee ni kaa pedeo menaa ena waa naa nadeemea
naaki eto nakaayoo Yahudi bagee topea yuwa okoo me too
aa kasiyaa. Kiya kisee menaa uduma taa.
21 Kiya ni me okoo paagoo eewegama menaa ena mee
ko kisee: 'Boota bagee aya andoo pootagea see menaa
kuwa anii omaago ma yadoowoo see mée kemaata anii
eto kenaagoo nakaayoo nadogeamaagea' see menaa kuwa
anii ebo menaa kaa eewegama" see kuwa Paulus me Peliks
paagoo eewegagi menaa.
22 Peliks waa ko Yesus me etaa yaato menaa kuwa waa ipi
see mée. Wa me asiino, "Eto kiipaa sikii. Mee kaama amoo
menaa se kiyiipa. Paulus wa me pedeo agiyoo ukuwapi ye,
ukuwaano taa ye see yadaakumiino menaa kuwa tentara
eboo Lisias mee meemaagi kaboo kisiipa" see asigi.
23 Kiyoo kaama Peliks me okaa yago bagee me eboo
ena asiino, "Paulus waa daamaa diitoo taai kiya one se
gadimaai. Wa me epa see bagee yuwa me waa gaano pedeo
agiyoo manisi yoka si yataamaai" see asigi.
24 Unu wiya, wedo waa naa omemaata kaama Peliks wa
me apii to, Yahudi kaa apii to ekaa da ko Drusila badaa
maagi. Paulus me menaa yiino see naadi "Paulus badaa
namaagii" see asigi. Badaa maageegea kaboo Paulus me
Yesus Kristus mikee gaasi naadi menaa daamaa eewegagi.
25 Wa me eewegaano menaa kuwa ko topoo see dimii
kaa umiwoosi naadi menaa ma, ekaato daamaa muniwoo,
deewoosi naadi menaa ma, bedaa Ogatamee me mée
tomaa wigintagaatagi menaa ma kuwa uduma Paulus me
eewegaamoo siyaa naaki Peliks waa weda kigi. Wa me
Paulus asiino, "Eto kiipaa sikii, aa pooi. Anii poono etaa
taa kaapa naagoo kaagaa ena ma aa badaa kamaasi naadi
asiipa" see asigi.
26 Peliks me asigi menaa da kuwa ko Paulus waa mee
digiyoo ee yiba kaama daba peeyaasi naadi kepee niipi ye
naadi kaama egaa eebaa "Paulus ni paagoo badaa namaagii"
see asegeeki, ekea kaagaa eebaa mena aawegaa segeekea.
27 Kisee ukuwagee naadi tahun wiya omemaata kaama
mee magaa kaa apanaa ebo tookee bagee ena ekaa da ko
Perkius Pestus see mée mee Peliks komoo eetugi. Peliks me
Paulus daba peeyaano taa. Waa Yahudi bagee me naede kisi
naadi digiyoo ee yiba kisee yaekeasigi.

25

Paulus wa me menaa Ebo Kaisar paagoo too pe-eewegaano daamaa yoka naadi aseta menaa

1 Pestus waa Yudea wee kaa ebo eetoono see naadi
Kaisarea magaa kaa peegi. Mee magaa kaa unu wedo
omemaata kaama Yerusalem magaa kaa peegi.
2 Peemaagi kaboo imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo
bagee apanaa yuwa ma okoo me Paulus wa kaa menaa
yuwa Pestus paagoo pe-eewegagea.
3 "Paulus mee nakaayoo kaama too mena mée
yadaakomeesi yoka nakaayoo badaa mée yamaagii see mée
yaasii. Mee ko a me kisee daamaa mée yaukuwaaniyaape
see kuwa inii kaede kaape" see asegea. Okoo me
kisee asegea menaa kuwa ko Paulus mee eta mana kaa
patamaano see naadi deebaa see menaa too.
4 Pestus me asiino, "Taa, Paulus waa ko Kaisarea magaa
kaa digiyoo ee yiba toomuu taaki, eebaa umiino taa kaa anii
miya kiyoo poota.
5 See kemaata ikii me tuku-tuku bagee yuwa anii ma
enaataa pookee. Peemaata kaama waa pedeo agiyoo ena
ukuwapi gaayu ko ikii kuwa waa ma menaa yuwa wegasea
yoka" see asigi.
6 Unu wagoo waa naa, gaasi waa naa omemaata kaama
Pestus nuwaa Kaisarea magaa kaa peegea. Peemaata
kaama tokoma mee da wa me mena yadaakomee taa see
yoo animaata kaama "Paulus mee badaa namaagii" asigi.
7 Badaa maageegea kaboo kuwa Yahudi bagee yuwa, okoo
Yerusalem magaa kaa kaama epo meemaagea bagee kuwa
Paulus pe-bobetaata kaama wa kaa pedeo menaa eebaa
asegea. Kisee asegea kiya iyo, makapaa menaa too.
8 Paulus me asiino, "Anii pedeo ukuwaano taa. Yahudi
bagee me deewoo seta menaa ena ma anii wisineano taa,
Ogatamee me ee miya wisineano taa, bedaa Ebo Kaisar me
menaa ena miya wisineano taa" see asigi.
9 Pestus me Paulus asiino, "Inii uduma peedoota
Yerusalem magaa kaa peemaata kiyoo kaama too anii a
me menaa ma, okoo me menaa ma kuwa uduma yeemaata
kaama mena kidaakumiino kuwa daamaa ye? Kaasee, aa
naa peeyaa ye?" see asigi. Pestus me Yerusalem magaa kaa
kaama mena kidaakumiino menaa kuwa Yahudi bagee me
kisee ede kaapea yoka naadi asigi menaa.
10 Paulus me asiino, "Taa, eto mee ee mee ko Kaisar me
okaa da ee, mena ena too too mée yadaakomee taa see ee
yoka nakaayoo kaama kuwa menaa mée yadaakumii. Anii
Yahudi bagee yuwa kaa pedeo agiyoo ena ma yaukuwaano
taa see kuwa aa miya naipi.

11 Anii mée me nabooyaayaa agiyoo ena ukuwapa naaki
anii napatameekee kuwa daamaa, anii bogaano kuwa weda
taa. Kiya kuwa bagee yuwa me ni kaa menaa yuwa anii
ukuwaano taa see kuwa a me kisee nadeeyu ko anii kuwa
Yahudi bagee paagoo naekegatagaano kuwa daa, kisee
pedeo. Inii kuwa menaa yuwa Ebo Kaisar paagoo kaama
too eewegaakee yoka niipooi" see asigi.
12 Asigi naadi Pestus ma, wa geboo da kaa mena ipi see
bagee yuwa ma okoo too mena aawegaa semaata kaama
Paulus paagoo asiino, "A me 'Kaisar paagoo niipooi' see
nasege yoka aa wa paagoo kaapoopea" see asigi.

Pestus me Agripa paagoo eewegata menaa

13 Unu wiya, wedo waa naa omemaata kaama magaa
da kaa ebo tookee bagee ena ekaa da ko Agripa ma, waa
ukuyogaa mee Bernike ma ekea paaya Kaisarea magaa kaa
Pestus paagoo megea. Ekea me "Eto ko aa miya magaa
to kaa tookee eboo ena yoka kiiboo" see asiino see naadi
megea.
14 Meemaata kaama kiyoo omegee naadi kaawaa ena
Pestus me kuwa Paulus kaa menaa yuwa Agripa paagoo
eewegagi, mee ko kisee: "Idukaa Peliks waa nakaayoo
ebo toogee simi kaboo da mée waa ena digiyoo ee yiba
dogeamaamea.
15 Digiyoo ee yiba omegee see kaboo anii Peliks komoo
eetopa. Kiyoo kaama kaawaa ena anii peedoota Yerusalem
magaa kaa peemaata toomuu taa siyaa naaki imam ebo
yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo apanaa yuwa ma ni paagoo
meemaata kaama okoo me niiwegaano, 'Mee Paulus see
mée to mee wa me pedeo agiyoo ebo ukuwapi yoka waa
hukuman naamanii' see nasemea.
16 Kiya ani me asiino, 'Inii Roma kaa bagee yuwa
hukuman kisee aii maniino ko iyo. Naayaato menaa miya,
naayaato menaa miya ekea paaya daamaa yayeemaata
kaama too kisee mena ena too too yadaakomee siyaa. Wa
kaa mena agoo see mée to wa yaato menaa daamaa yayiino
taa kaa waa hukuman manisi naadi si yaekegataayaa' see
ani me asetaa.
17 Kiyoo kaama anii ma okoo uduma epo nakaayoo
meemaayu. Anii kuwa menaa mani-mani see yadaaku-
miino see yoka tokoma mee da peedoota mena mée
yadaakomee taa see yoo pe-animaata kaama 'Paulus badaa
namaagii' see asetaa.
18 Badaa maageegea kaboo kuwa Yahudi bagee ebo-
ebo yuwa yiinaageeta kaama Paulus wa kaa pedeo yuwa
niiwegaano see kaboo ani me gaano, 'Okoo waa ma menaa

kuwa ko wa me kisee esee pedeo agiyoo ena ukuwapi yoka
see menaa niiwegaanakea keenda' see dimii gaataa kiya taa,
kisee menaa se niiwegagea.
19 Okoo me deewoo see kaa aawega-maawega see menaa
yuwa too niiwegagea. Bedaa Mée ena ekaa da ko Yesus Waa
boota kiya Paulus me Waa mikee aya andoo peepi, kisee
omaago ma wegagi.
20 Anii kuwa menaa yuwa yeemaata kaama anii dimi
abataa. 'Anii kaasee ukuwaapa naa ya, kaasee menaa
apaadee siyaa?' kisee dimi gaagaa naadi kaama anii Paulus
paagoo asiino, 'Inii uduma peedoota Yerusalem magaa kaa
a me menaa ma, okoo me menaa ma kuwa uduma kiyoo
kaama too anii mena kidaakumiino kuwa daamaa ye?
Kaasee, aa naa peeyaa ye?' see asiyaa naaki
21 Paulus me 'Kiyoo anii badaa se namagaai. Kuwa menaa
yuwa Ebo Kaisar paagoo kaama too eewegaakee yoka
digiyoo ee yiba toomuu taapa' see nasigi. Waa kisee nasigi
naadi waa Kaisar paagoo badaa magaano taa kaboo ani me
waa 'Nakaayoo digiyoo ee yiba toogeesi yoka peneata diitoo
taai' see asetaa" see kuwa Pestus me asigi menaa.
22 Agripa me asiino, "Mee mée wa me menaa kuwa anii
miya yiino ede" see asigi naaki Pestus me "Daamaa, aa
tokoma wa me menaa yiitage" see asigi.

Paulus mee Agripa ma, Bernike ma ekea paagoo badaa maata menaa

23 Tokoma mee da Agripa ma, Bernike ma ekea mena
wegagee see ee kaa meemaagea. Ekea diino ebo, esee disi
kaa dokaa maataagea. Kuwa kaboo da tentara ebo-ebo
yuwa ma, mee magaa kaa ebo-ebo yuwa ma kuwa epo
enaataa meemaagea. Meemaagea kaboo Pestus me "Paulus
badaa namaagii" see asigi. Badaa maageegea kaboo
24 Pestus me asiino, "Aa Ebo Agripa mee ma, ikii apanaa
nakaayoo inii ma enaataa kutuu niisemaagea bagee yuwa
ma nayeeweei. Ikii me eto deegea mée mee ko Yahudi bagee
uduma, Yerusalem magaa kaa bagee ma, nakaayoo bagee
miya okoo me be see mée. Okoo me ebo menaa kaa 'Mee
mée mee kisee too umiwoo, toowoo siyaano kuwa pedeo
yoka patamaakee too daamaa' kisee maamaa nasemea.
25 Kiya anii wa paagoo mena daamaa ipiipi apaadee
semaata waa booyaayaa agiyoo ena ma ukuwaano taa see
deepa. Wa me 'Kuwa menaa yuwa Ebo Kaisar paagoo
kaama too eewegaakee yoka niipooi' see nasimi kemaata
waa Ebo Kaisar paagoo peeyaapa.
26 Anii kisee peeyaapa kiya wa me pedeo ukuwata agiyoo
kuwa anii ena ma yadiino taa. Anii Ebo Kaisar paagoo

mapea menaa naa kapoge kaa yaebeamaayaa naadi kaama ikii me miya mee mée to paagoo daamaa ipiipi apaadeesea naadi ikii paagoo badaa kimaamaaga. Ebo Agripa a me wa paagoo mena ipiipi apaadee semaata anii wa me pedeo ukuwata yuwa kapoge kaa yaebeapa.

27 Kisee menaa kapoge kaa yaebeano taa kaa Ebo Kaisar paagoo peeyaano kuwa iyo yoka mee mée to paagoo ipiipi naapaadee taai naadi kasega" see asigi.

26

Paulus me Agripa paagoo eewegata menaa

1 Agripa me Paulus asiino, "Eto ko a me menaa kuwa naawegaai" asigi naaki Paulus waa mena eewegaano see naadi yagaa yagaataata kaama waa pedeo ukuwaano taa see nadeesi naadi wegata menaa da kisee:

2 "Ebo Agripa, wae. Eto kenaagoo kuwa Yahudi bagee me ani kaa pedeo menaa kuwa uduma anii ukuwaano taa see kuwa a paagoo ipiipi kaawegaanaka yoka anii esee ede kega.

3 Aa ko inii Yahudi bagee me ukuwaa-ukuwaa ma, mena aawega-maawega ma kuwa uduma aa esee ipi see mée yoka ni me menaa daamaa nayiitoo taai.

4 Kuwa ko anii peedi kaa kaama ni me bagee paagoo umiwoo, toowoo segee seta kuwa Yahudi bagee yuwa uduma naipi, bedaa mee wodoo anii Yerusalem magaa kaa ukuwata peeta yuwa miya okoo naipi kegea.

5 Anii peedi kaa kaama Parisi kaa bagee me topeta menaa yuwa anii natupiwoo seta. Kuwa topeta menaa kuwa ani me miya dimi-dimi deewoo, doowoo see mée keta. Kuwa Yahudi bagee yuwa miya kisee naipi kegea. Okoo miya kuwa menaa kasiino dimii agoo naaki 'Paulus me kaawegagi menaa kuwa mikee menaa' see aa kasiyaa.

6 Idukaa ko Ogatamee me inii Israel bagee paagoo 'Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata' see mée aseta menaa kuwa me kemaata anii diitoo, dimi kotopiwoo siyaa. Anii kisee ukuwawooka kemaata anii hukuman neesi naadi badaa namaadoota a paagoo eto kiipaa yiinaagee toomuu taaka.

7 Israel bagee okoo mée apa gaasi ma wiya kuwa uduma miya kisee diitoo, dimi kotopiwoo naadi kaama egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya kisee too Ogatamee ebo ekee, yaapaagee siwookea. Anii miya kisee diitoo, dimi kotopiwooka kiya okoo me 'Aa pedeo' see nasegea yoka Ebo bagee, wae, anii dimi nagimega.

8 Ogatamee me boota bagee aya andoo peeyaayaa see
menaa kuwa ikii kaasee kaa mikee nao see se gaagea ya?
9 Nazaret magaa kaa Mée Yesus Wa ekaa da anii miya
idukaa wisintagaano gaano pedeo see gaata.
10 Anii kisee gaata kaama Yerusalem magaa kaa kiyoo
imam ebo yuwa paagoo asiino, 'Kuwa Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa digiyoo ee yiba daba dogeamaasi naadi kapogee
naebeai' see asema. Okoo digiyoo ee yiba dogeamaata
kaama hukuman maniino kaboo anii kuwa Yahudi kaa ebo-
ebo yuwa ma epo enaataa aseta menaa ko 'Kuwa bagee
yuwa patamaano daamaa' see asegee sema.
11 Kuwa bagee yuwa sembahyang segee see ee yuwa
kaa kiyoo topea yuwa miya anii wegee-wegee sema, bedaa
okoo paagoo 'Yesus wisineai, Yesus wisintagaai' kisee menaa
omaago ma asegee sema. Ani me okoo esee kagoo ebo kaa
beesekaa magaa kaa miya wegee-wegee senaa sema.
12 Kaawaa ena imam ebo yuwa me ani me kuwa Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa digiyoo ee yiba daba dogeamaasi
naadi naebeata kapogee mee doodoota Damsik magaa kaa
peetaa.
13 Ebo Agripa, wae. Anii peetaaka too ko kenoo to
mée mumoo to kaa see kaboo epoo to wodoo kaama
wikimedoota magaa da kaa ni paagoo esee-nabaaga, uduma
apanaa agiyoo wikimegooga, kenoo to wikimiyaa kuwa
miya peedi. Anii ma epo peetaake bagee paagoo miya inii
uduma wikiindaaka.
14 Inii uduma magaa da kaa esee-gapumedaa siyaa naaki
epoo to wodoo kaama mena wuu ena Ibrani menaa kaa
naseeyamaano ko 'Saulus, Saulus, aa kaasee kaa nawegee-
wegee taake? Kisee aa epoo Mée wegee-wegee siyaa kuwa
iyo, aa ekaato too boodi kiyaayaa yoka' see nasigi.
15 Ani me 'Tuhan, Aa maamee ya?' asiyaa naaki 'Anii ko
a me nawegee-wegee taa see Mée, Yesus mee.
16 Eto ko aa anoogii. Anii a paagoo awee da kaa
kameemaaga mee ko aa Ni me agiyoo daamaa naokagee
see mée kakiyaano see naadi mega, bedaa a me eto kenaa-
goo deepe yuwa miya, tokoma kaama wodoo kadeeyaata
yuwa miya uduma aa mée paagoo kuwa menaa daamaa
nadoonaa see mée kawigintagaano see naadi mega.
17 Aa Yahudi bagee paagoo miya, mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa paagoo miya kapeeyaapa. Okoo kabe kiyaa
bagee yuwa paagoo kaama Anii daba kapeeyaabuu segee
taapa.
18 Ani me aa mée tomaa-tomaa yuwa paagoo kapeeyaapa
mee ko okoo dimi mena yawikiiniyaabuu naadi digiyoo

26:9 Kis 22:3-5, Gal 1:13 **26:12** Kis 9:1-19, 22:6-16

yaato ekeata oko maataata awee da yaato yakiyaase naadi
kapeeyaapa, bedaa okoo Iblis me pesee da kaa kaama wig-
intaata Ogatamee yaato too yakiyaase naadi kapeeyaapa.
Okoo Anii mikee nao see nagaayaa bagee yuwa kemaata
okoo me pedeo yuwa uduma epa yaekeata Ni me daamaa
wa too wigintaata bagee yuwa kiyaabuu taapa' see kuwa
Yesus me nasimi menaa.
19 Ebo bagee Agripa, wae. Kuwa epoo to wodoo kaama
nadeeyaata agiyoo kuwa anii si yayeeta kaama aii wisinta-
gaano kuwa iyo.
20 Anii kuwa menaa yuwa daamaa yeedoota Damsik
magaa kaa keta eewegama. Kiyoo eewegamaata kaama
Yerusalem magaa kaa ma, Yudea wee kaa magaa kaa ma
eeweganaa sema. Kiyoo kaama apanaa tomaa-tomaa kaa
bagee paagoo eeweganaa sema. Anii kuwa magaa kaa
eeweganaa seta menaa kuwa ko kisee: 'Ikii me pedeo yuwa
ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo
taai. Ikii kisee bagee yuwa ii see kuwa kigaasi yoka daamaa
agiyoo too yaukuwawoo taai' see menaa kuwa.
21 Anii kuwa menaa eeweganaa segee naadi kaama
Yahudi bagee yuwa me nabe kegea. Anii Ogatamee me ee
kaa toomuu taaka too ko okoo me napeneata napatamaano
see koo semea.
22 Okoo me kisee too nakoo segeekea kiya Ogatamee Wa
me daamaa nadeewoo taaki. Kisee kemaata anii eto kiipaa
yiinaageeta ikii paagoo, ebo miya, peedi miya, Ogatamee me
idukaa kaama 'Kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaaniyaabuu
taata' see wegawoo seta menaa kuwa too kiiwegaga. Kuwa
menaa yuwa idukaa nabi bagee miya wegawoo seta, Musa
miya wegawoo seta, kuwa ko kisee:
23 'Ogatamee me daamaa wigintaata Mée Ebo Kristus
mee boodi ma bogaatagi. Mée tomaa okoo boota kaama
petamanii Wa keta aya andoo peeta kaama toowoo see
Mée kaatagi. Aya andoo peeta kaama Yahudi bagee paagoo
ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo miya okoo
uduma paagoo ago peeyaata kaama wikiindaa siyaa menaa
eeweganaa taatagi' see menaa kuwa okoo me wegawoo seta.
Eto anii miya kuwa menaa eeweganaaka" see kuwa Paulus
me asigi menaa.

Paulus me Agripa paagoo Yesus mikee gaasi naadi aseta menaa

24 Paulus me kuwa menaa yuwa eewegataagi naaki Pestus
me ebo menaa kaa asiino, "Yaai, Paulus, aa taki-takii

26:18 Kol 1:13-14 **26:20** Luk 3:8 **26:23** Luk 24:44-47

meanege ye? Aa mena eebaa tupiwooke naadi kaama taki-
takii yago mée kege yoka" see asigi.
25 Paulus me asiino, "Ebo bagee damaa to Pestus, wae.
Anii taki-takii meanta kaama wegataaka menaa yuwa se
kiya mikee menaa, dimi awee da kaa see menaa kuwa too
kiiwegaga.
26 Kuwa ukuwaandaa seta agiyoo uduma mée taa see yoo
koogo ukuwaanta se kiya awee da kaa, mée maamaa eebaa
miya deemea. Magaa da kaa tookee eboo Agripa waa miya
kuwa menaa yuwa uduma nekeenigi ii see gaaga yoka anii
weda taa ma kuwa menaa wa paagoo daba wegataaka.
27 Ebo bagee Agripa aa kuwa nabi bagee me menaa yuwa
mikee gaage ye? Aa kuwa menaa mikee see menaa yoka
see gaataa see mée ii see kagaaga" see asigi.
28 Agripa me Paulus asiino, "Anii mena peenaa too kayeeta
kaama Kristen bagee see kiyaa see nagaage ye?" see asigi.
29 Paulus me asiino, "A too se kiya ni me menaa nayi-
itookea bagee uduma Kristus mee mikee nao see gaayaa see
kuwa anii ede. Ikii moga mikee gaayaa bagee kiyaa miya,
epee mikee gaayaa bagee kiyaa miya uduma anii see see
ikii miya Kristus mikee nao see gaasea naadi anii Ogatamee
paagoo kiasegeeka. Anii see see ikii miya kisee kaano ko
daamaa, ikii miya anii pose onee me nagadimetaagea see
see mee too pedeo" see asigi.
30 Paulus me menaa yeemaata kaama Agripa ma, Guber-
nur Pestus ma, Bernike ma, okoo paagoo animaagea bagee
yuwa ma uduma
31 yiinaageeta yoo da kaa eseanta kaama okoo too menaa
aawegaa taano, "Mee mée mee waa booyaayaa agiyoo ena
ma ukuwaano taa, digiyoo ee yiba dogeamaayaa agiyoo
miya ukuwaano taa" see aaseekea.
32 Kiyoo kaama Agripa me Pestus asiino, "Mee mée to wa
me 'Anii Kaisar paagoo badaa namagaai' see asiino taa naaki
kuwa waa ma menaa yuwa yawisintaata digiyoo ee yiba
kaama daba peeyaayaa" see asigi.

27

Paulus mee Roma magaa kaa kapal komaa taa badaa maata menaa

1 Paulus mee "Italia magaa kaa Kaisar paagoo badaa
magaai" see menaa kuwa yadaakomeegea yoka Paulus ma,
apanaa digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee yuwa ma
uduma badaa maadoota mée waa ena paagoo ekeasegea,
ekaa da ko Yulius. Waa ko Kaisar me okaa yago bagee me
eboo.

2 Kuwa kaboo da kapal komaa ena Adramitium magaa kaa
kaama meemaaga. Mee komaa Asia wee kaa taa kitaa mée
me-dogeamoo, pe-dogeamoo taano see naadi poono see koo
taaka yoka inii paaya uduma mee komaa kaa pakaantaa.
Makedonia wee kaa Tesalonika magaa kaa mée ena ekaa
da ko Aristarkus waa miya pakaanigi.
3 Inii pakaanta kaama peedoota tokoma mee da Sidon
magaa kaa peemaayu. Paulus epa see bagee noonaa kiyoo
topea yoka Yulius me Paulus epa kaa kiyoo waa epa see
bagee paagoo wa me gaano pedeo agiyoo masegeesi naadi
daba peeyaagi. 4 Bedaa kapal komaa kaa pakaanta kaama
muguu naadi Siprus okogoo to kaa peemaayaa naaki maga
naato yaato kaama ebo boo mega naadi kaama kotowageeta
naayaato gebo kitaa peetaa.
5 Muguu naadi Kilikia magaa kaa taa amoo-sege, bedaa
muguu Pampilia magaa kaa miya amoo-sege, muguu Likia
wee kaa Mira magaa kaa peemaata kaama maga kaa
eseantaa.
6 Kiyoo kapal komaa ena Aleksandria magaa kaa kaama
meemaata bedaa Italia magaa kaa poono see koo taaka yoka
mee okaa yago bagee me eboo me mee komaa da kaa inii
badaa mée maagi.
7 Koma kaa pakaanta kaama unu wiya, wedo waa naa
koma kaa omepegee, bo ebo inii poono yaato taa kaama
mega naadi epee-epee see Kenidus magaa deetaa see yoo
peemaayu. Bo esee ebo kega naadi ebo maga okogoo to kaa
Kreta kiyoo bo taa yaato Salmone magaa geboo da peetaa.
8 Kisee bo ebo naadi Lasea magaa gebo kaa magaa ena,
kapal komaa tooii taa see yoo ekaa da ko Diino Yago see
Magaa kaa kiyoo epee-epee see peemaayu.
9 Kuwa kaboo da ebo naagoo, Naano Agiyoo Tapoo Totaa
see Naagoo esegekomeeyu, bedaa inii epee-epee see peetaa
see kemaata ebo boo metaa see kenoo kaa kega. Kisee
kemaata Paulus me okoo gaamaasi naadi menaa ena asiino,
10 "Mée yuwao, ni me menaa nayeeweei. Inii bedaa koma
kaa pakaanta kisee too peeyu ko ikii me dootaakea agiyoo
pedeo kaapa, komaa da miya pedeo kaapa, inii noonaa
booyaa, kisee kiyaa naadi nakaayoo magaa kaa niitoogee
taai" see asigi.
11 Kisee asigi kiya mee okaa yago bagee me eboo me
Paulus me gaamaasi naadi menaa kuwa wisintaata mee
komaa doonaa see mée to ma, koma epoo mée ma ekea
me menaa too yayeegi.
12 Yabi see kenoo kaa kaano see yoka mee magaa kaa
kiyoo uwo biku-biku, deka bo kuwa ebo kaapa naadi
koma kaa bagee okoo eebaa yaato me wegaano, "Nakaayoo

maamaa omegee, toogee see kuwa pedeo. Kreta maga okogoo to kaa amuyaato koma tooii taa see yoo, Peniks magaa kaa kiyoo daba peemagaapea yoka niipooi" see dimii daagea. Okoo me gaano ko 'Peniks magaa kaa kiyoo uwo biku-biku, deka bo kuwa naayaato kaama miya peedi, naayaato kaama miya peedi, kisee kaapa yoka inii peemaata kaama yabi see kenoo mee kiyoo kaama epegeakee' see gaagea.

Maakaa pikuu da kaa uwo biku-biku, bo ebo keta menaa

13 Kuwa kaboo da keno peanigi yaato kaama peedi boo ena mega yoka okoo me Peniks magaa kaa peemagaapea yoka naadi kaama mee komaa da uwo dagii da taa se peesi naadi ebo pose ma yuwa goekeasegea. Goekeata kaama Kreta magaa gebo-gebo peetaa.

14 Beesekaa poono taa kaa kisee ki ebo boo ena keno metaaki yaato kaama peenaa miyoo yaato magaa doodoo mega.

15 Inii poono yaato taa kaama mega yoka kitaa poono naka, inii kisee ekeata kaama komaa da bo me too dooga.

16 Komaa da bo me dooga naadi kaama maga okogo peedi ena ekaa da ko Kauda taa kitaa bo peedi yaato doo-peega. Mee kapal komaa da kaa peedi see komaa ena, one gadimemaata goepegeeka komaa mee uwo yiba seemaapa yoka naadi mee ebo kapal komaa yibaa taa kana ma goekeata kaama dogeataagea.

17 Dogeataata kaama mee kapal komaa da kapaaniipa yaai naadi yupigapii da taa one gadimetaagea. One gadimetaata kaama bo me doopegee naadi kaama Sirtis magaa doodoo uwo katu yoka kitaa pe-tagaaniipa yaai naadi mee komaa da moga peesi naadi dokaa da mee pakaa-gokamaata kaama ekeasegea, komaa da mee aii bo me doopegeeka.

18 Tokoma mee da uwo biku-biku koma kaa wogeepou taaka yoka komaa da etaa kisi naadi koma kaa doopea agiyoo-pagiyoo yuwa uwo kaa tamekomeekea.

19 Kisee too unu wedo omemaata kaama kapal komaa doonaa see bagee yuwa me kapal kaa onee yuwa ma, komaa da moga peesi naadi dokaa noonaa ma, koma kaa doonaa see agiyoo-pagiyoo noonaa ma uwo kaa dookomeegea.

20 Bo ebo meegee naadi kaama uwo biku-biku kuwa ebo, kisee too maamaa omegee naadi kenoo to ma, okadee yuwa miya peenaa ma diino naka. Mee kaama too inii daba daagimaa poopea see dimii mee taa.

21 Koma kaa bagee yuwa naano agiyoo naanaka dimii miya taa kegea, kisee too unu eebaa toogeekea. Kuwa kaboo da Paulus yiinaageeta kaama asiino, "Mée yuwao, ani me

petamanii kaama 'Apanaa magaa kaa se niipooi, nakaayoo Kreta magaa kaa kiyoo niitoogee taai' see kisema menaa kuwa ikii me nayeemea naaki komaa da mee ma, ikii me agiyoo-pagiyoo miya uduma se pedeo keta daamaa tuyaa.

22 Kiya dimi se nagimaai, inii daba daagimagaano taa bagee ena ma taa kaapa, komaa da mee too pedeo kaapa.

23 Kuwa ko yumakaa daatooyiba Ogatamee mee, ni epoo Mée, anii ebo ekee, yaapaagee segee see Mée Wa me menaa da malaikat bagee ena me doodoota ni paagoo

24 esee-naawegapi, kuwa ko kisee: 'Paulus, aa se wedaai, aa Kaisar ikigii to kaa yiinaagiino gaano pedeo yoka daba daagimaa poope, bedaa Ogatamee me kaepa kaa aa ma epo peetaakea bagee yuwa uduma miya daba daagimaa poopea' see naawegapi.

25 Kuwa me kemaata ikii ede kaai. Ogatamee me nasigi-nasigi kuwa uduma mikee mée yaukuwaaniyaapi ii see gaaga yoka ikii miya dimi wikii-wikii taai.

26 Kiya kapal komaa mee maga okogoo to naa kaa pe-tagaaniino gaano pedeo" see asigi.

27 Ebo boo meta kaama unu gaasi ma wui ompea see naa-goo ko bo, uwo biku-biku kuwa me komaa da doopegeeka, kisee too maakaa pikuu da amuyaato ekaa da ko Adria see piku yaato uwoo kaa. Komaa da kisee amoo pege-pege sepegeeka kaboo da daatooyiba yupigapi koma doonaa see bagee yuwa uwo katu kedaaka keenda see gaagea.

28 Uwo mee maadee togoo katu naadi oma ena one gadeata kaama uwo yiba dookomeeta ebeadeeyaa naaki uwo togoo katu meter mée wiya mokoo. Bedaa komaa da dooga, peega naadi wiyaagoo onee da dookomeegea naaki meter amaamo mokoo. Uwo katu kega, katu kega naadi kaama

29 komaa da oma kaa nakumaapa yoka naadi koma nakuu to kaa koma se peesi naadi ebo pose ma wui uwo yiba tamekomeegea. Okoo moga awega naaki ou dimii mee too gaagea.

30 Koma doonaa see bagee okoo too mee peedi komaa da taa okoo ekaato daba daagimaa poono see naadi koogo koma mumoo to kaa apanaa ebo pose ma noonaa kitaa dookumiino see poga-poga naadi peegea. Mee peedi komaa da uwo dagii da kaa koogo dookomeegea.

31 Okoo me deebaakea yuwa Paulus me nekeenta kaama mee okaa yago bagee me eboo ma, apanaa okaa yago bagee yuwa ma asiino, "Kuwa bagee yuwa okoo nakaayoo kapal komaa da kaa koogo topea gaayu too ikii daba daagimaayaa" see asigi.

32 Kisee asigi naadi kuwa okaa yago bagee me mee peedi
komaa da one daakomeegea, gaayaa naaki uwo dagii da kaa
doodoo peega.
33 Awiino see kaboo Paulus me kuwa komaa taa peetaakea
bagee yuwa asiino, "Eto kenaagoo ko ebo boo meta kaama
unu gaasi ma wui ompea see naagoo. Kuwa uduma ikii dimi
gaagaa ebo kaa naano agiyoo ena ma noodiino taa.
34 Ikii daba daagimaa peesea yoka naano agiyoo naai. Ikii
edooyuu ena miya se egaapa yoka dimi se gaagaa taai" see
asigi.
35 Kuwa asemaata kaama waa okoo uduma gii da kaa roti
magu masegeeta kaama "Ogatamee paamee, magiyaage"
asigi. Roti magu kabataata notaa.
36 Kuwa diitookea bagee yuwa miya okoo peenaa dimi
mena daamaa pesee kedaa naadi kaama naano agiyoo
nogea.
37 Inii mee komaa da taa peetaakea bagee yuwa mée
eebaa, uduma dua ratus tujuh puluh enam.
38 Kuwa bagee yuwa naano agiyoo sikii noomaata kaama
komaa da mee etaa kisi naadi kuwa gandum poo doota
yuwa maakaa piku yiba tamekomeegea.

Kapal komaa gakumedaa seta menaa

39 Aweepeasega kaboo koma doonaa see bagee yuwa
maayoo kaa yaato deegea naaki okoo ewo see magaa kiya
wa too wogeamaata pikuu keenda, ea agoo see magaa ena
agoo. Komaa da mee kitaa pe-dogaano daamaa yoka naadi
40 ebo pose ma yuwa one daakomee naadi maakaa piku
yiba ekeasegea. Kiyoo kaama komaa da mee doodoo
topepegee taano see naadi tupitagaa see piyaa yuwa one
ekegataagea. Bo metaaka yoka komaa da moga peesi naadi
dokaa ena pakaa-opeetaagea. Kuwa uduma ukuwamaata
kaama komaa da maayoo kaa doodoo topepegeekea.
41 Koma kitaa dootaaka too ko yupii da kaa ea kutu ebo
yoka komaa da mumo yaato kitaa pe-tagaanega, poono
naka. Koma babu yaato uwo biku-biku wogeepou taaka
naaki komaa da kisee gakumedaaka.
42 Kuwa kaboo da okaa yago bagee yuwa me kuwa badaa
maadoo mpea bagee yuwa oogaapea yoka naadi kuwa
bagee uduma patamaano see dimii agoo.*
43 Kiya okoo me Paulus patamaano dimii kuwa mee okaa
yago bagee me eboo me be kigi, okoo kisee dimii wisintaasi

* **27:42** Kuwa okaa yago bagee me gaano, 'Inii me eboo me kuwa digiyoo ee yiba totaa see bagee yuwa nadiitoosi naadi inii paagoo ekeasemea yoka okoo oodaa sepea kepa ko ebo bagee yuwa me inii mée patamaapea' see dimii gaata kaama kuwa bagee yuwa patamaano see dimii agoo.

naadi menaa asigi. Bedaa wa me asiino, "Ikii uwo dagii da
taa taba-taba see poono ipi see bagee yuwa ikii keta maayoo
kaa pooi,
44 ikii ewo see bagee yuwa komaa da kaa kaama piya
gakee waa, koma gakumedaa sepa piyaa waa masegeeta
kuwa agiyoo taa okoo poopea taa pooi" asigi naaki kisee
ukuwagea. Uwo peeta bagee mée ena ma taa, kuwa uduma
maayoo kaa daba peemaagea.

28

Paulus me Malta magaa kaa koo seta menaa

1 Inii uduma maayoo kaa daamaa peemaayaa naaki mee
magaa kaa bagee me mee maga okogoo to ekaa da ko Malta
okogoo to see mée asegea.
2 Malta bagee okoo me inii esee epa kaa badaa mée
maagea. Deka wega, yabi ebo. Inii yabi kiisi naadi okoo
biyaa mée yayuwigea.
3 Paulus waa biyaa piya ebo pugi meeii semaata biyaa
kaa ekeasigi naaki otoogiyoo ena, mée daakee otoogiyoo
biyaa tani kaa kuwa meeii sipi piyaa yuwa yibaa taa kaama
Paulus yagaa da kaa ego daaga.
4 Wa me yagaa da kaa kisee ego takoata totaaka, ego se
badeenega. Kuwa Malta bagee me kisee deeta kaama mena
aawegaa taano, "Mee mée mee mikee mée wugitaa see mée
ii. Uwo kaa daba daagimaagi kiya eto ko epoo to wodoo
mena ena too too mée yadaakomee taa see apii mee kisee
waa boosi naadi menaa yadaakomeega" see aawegaakea.
5 Paulus wa me yagaa da pasi asigi naaki otoogiyoo da
biyaa kaa eseanega. Waa kisee-kisee ma taa.
6 Kiyoo bagee me waa kisee ebo agiinaki yee, kisee ki
boomagaanaki yee, see gaagea. Kisee maamaa diitoo segee
naadi kaama waa peenaa ma se agigi, ikiyoo peenaa ma
se meanigi, ketaa-ketaa. Dimi nagimeamoo naadi kaama
yumakaa Paulus waa pedeo see mée to kemaata koo sipi
see dimii gaapea yuwa ekeata kaama "Sooi, waa epoo to
wodoo mée yoka" see asegea.
7 Mee magaa kaa ebo tookee mée mee ekaa da ko Publius.
Waa kuwa gebo kaa magaa kuwa uduma epoo mée. Wa me
inii daamaa badaa mée maadoota wa me ee kaa unu wedo
naano agiyoo mée eenoogeeki.
8 Kuwa kaboo da Publius ataagi mee tani see ikiyoo
ma, baa koo-koo, kisee agiyoo meanee naadi komoo da
kaa ometaaki. Paulus peedoota wa paagoo sembahyang
yasemaata kaama yagaa wa kaa pe-peneasigi naaki kuwa
meanigi agiyoo yuwa taa keepeasigi.

9 Mee magaa kaa ikiyoo meanegea bagee apanaa yuwa
miya Paulus paagoo peegea. Okoo miya ikiyoo taa keep-
easegea.
10 Mee magaa kaa bagee yuwa me inii ebo mée ekeasiino
see agiyoo mée manegea, bedaa inii poono see kaboo okoo
me inii komaa taa peetaa siyaa kaboo gaano pedeo agiyoo-
pagiyoo eebaa miya mée manegea.

Paulus mee Roma magaa kaa peemaata menaa

11 Mee magaa kaa kapal komaa ena agoo. Aleksandria
magaa kaa kaama meemaata kaama uwo biku-biku ebo,
yabi, kisee ukuwagee see kenoo kaa kemaata komaa da
se doonaa seta kiyoo too toogee sepa. Mee komaa da kaa
mumo yaato mée me dimi magaakee eboo wiya, epoo to
wodoo kaama wiya yogaa ebea-ebea da ipiipii semaata
kiyoo ekeata. Inii mee magaa kaa too keno wedo ompea
naagoo inii uduma mee kapal komaa da kaa pakaantaa.
12 Peedoota Sirakusa magaa kaa peemaata kaama kiyoo
ometaa. Unu wedo omemaata
13 bedaa komaa taa peedoota Regium magaa kaa
peemaata kaama kiyoo ometaa. Tokoma mee da bo ena
okaato yaato kaama inii poono yaato peega naadi kaama
inii bedaa komaa da kaa pakaanta kaama peedoota Putioli
magaa kaa peemaayu.
14 Mee magaa kaa kiyoo eseanta kaama peenaa naadi
Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa ma aadoo. Okoo me
"Meei, inii me ee kaa niiomegee taai" see mée asegea yoka
okoo me ee kaa pe-eeometaa. Unu petoo omemaata kaama
bado me Roma magaa kaa peetaa.
15 Etaawee peetaaka too ko Roma magaa kaa kiyoo Yesus
yiba ena kenaa bagee yuwa me "Paulus nakaayoo metaaki"
see menaa yeegea. Yeeta kaama okoo mani peedoota eta
mana kaa magaa ena ekaa da ko Apius, kiyoo agiyoo pe-
doogee, edaagee taa see magaa. Kiyoo peemaata kaama inii
kuwa bagee noonaa ma aadoo. Muguu naadi maga ena ekaa
da ko Meekee Bagee Me Ee Wedo see magaa kaa peemaata
kaama bedaa okoo noonaa ma aadoo. Paulus kuwa bagee
ma aadoo naadi kaama waa Ogatamee paamee see dimii
mee ebo, dimi esee wikimigi.

Paulus mee Roma magaa kaa Yahudi bagee paagoo eewegata menaa

16 Inii Roma magaa kaa peemaayaa naaki Paulus mee
digiyoo ee yiba dogeamaano taa kiya waa aii ee ena kaa
koogo omegee, toogee siyaagea. Waa diitoo segeesi naadi
okaa yago bagee ena miya ekeasegea.

17 Unu wedo omemaata Paulus me kiyoo Yahudi kaa
ebo-ebo yuwa ma mena eewegaano see naadi mena ugigi.
Okoo meemaagea kaboo wa me wegaano, "Inii ena tomaa
bagee yuwa yoka nayiitoo siweei. Ani me Yahudi bagee
pedeo agiyoo ena ma yaukuwaano taa kiya, inii me bagee
idukaa kaama ukuwaa-ukuwaa siwoo seta yuwa miya
yawisintagaano taa kiya Yerusalem magaa kaa kiyoo Yahudi
bagee yuwa me anii napeneata kaama Roma kaa bagee
paagoo naekegataamea.
18 Roma kaa bagee okoo me mena eebaa naapaadee
semaata kaama anii nabooyaayaa menaa ena ma ni kaa taa
naadi daba napeeyaano see nakoo sepea
19 kiya kuwa Yahudi bagee yuwa me kisee be. Anii
boosi naadi dimii mee too agoo yoka anii Roma magaa
kaa Kaisar paagoo mena ena too too nadaakomeesi naadi
'Kaisar paagoo badaa namagaai' see asema. Anii kisee
asema mee ko kuwa Yahudi bagee yuwa, anii ma tomaa
kaa bagee kuwa Kaisar me okoo hukuman namanisi yoka
naadi asema se.
20 See kemaata anii nakaayoo badaa namaagea mee ko
anii pedeo agiyoo ena ukuwapa mee kaa se kiya idukaa
kaama inii Israel bagee paagoo meetagi see wegawoo seta
Mée anii Wa kaa too dimi kotopiwooka mee kaa anii kisee
pose onee me nagadimetaamea. Kuwa menaa yuwa anii
daamaa kisi-manee taano see naadi meei see kisega" see
asigi.
21 Kuwa Yahudi bagee me asiino, "Yudea wee kaa bagee
me a kaa menaa kisee-kisee see mée yaebeamaata kapogee
inii ena ma taa, a kaa pedeo menaa ena ma inii paagoo
doomeeno taa, ewo.
22 Kiya mee Yesus see Mée to Wa yaato bagee yuwa okoo
be kaa wisinegeekea bagee yuwa mée eebaa kiyoo-kiyoo
agoo see kuwa too inii ipi. Kuwa menaa uduma aa kaasee
gaage, inii kayiinake yoka kaawaa ena waa naa aa mée
eewegaai" see asegea.
23 Mona daataata kaama omegee naadi kaama mona
naagoo okoo mée maamaa eebaa Paulus me ee kaa
yigimemaagea. Paulus me Ogatamee Wa too ebo mée
eetoowoo taatagi menaa yuwa ipiipi eewegataa, bedaa
Musa me wegawoo seta menaa ma, nabi bagee me wegawoo
seta menaa miya kuwa uduma Yesus kaa too uwa daaga
yoka see menaa miya daamaa eewegataa. Pedeo koma
yaato kaama daatooyiba yaato kuwa uduma okoo kuwa
mikee menaa yoka see gaasi naadi ipiipi eewegataa.

28:19 Kis 25:11 **28:20** Kis 26:6-7

24 Wa me menaa kuwa mée noonaa mikee nao see gaagea,
mée noonaa mikee nao see se gaagea.
25 Okoo ena dimii taa, aawisi-maawisi naadi ee kaa
peedaakea kaboo Paulus me asiino, "Idukaa Roh Kudus me
menaa ena, nabi Yesaya me ikii me bagee yuwa pe-eewegasi
naadi menaa ena mee eto miya mikee menaa da, mee ko
kisee:
26 'Aa peedoota kuwa bagee yuwa paagoo kisee naasii:
"Ikii kisee too yeewoo taapea kiya se nekeeniipea,
kisee too deewoo taapea kiya se gaamagaapea."
27 Mee ko okoo dimi eboo kegea,
apa miya takiinegea,
emaa miya sibuunegea kuwa me okoo dimi ewo kedaa
seta.
Kuwa ko emaa me se deesi naadi,
apa me si yeesi naadi,
dimi me se nekeensi naadi dimi ewo kedaa seta.
Kisee taa naaki okoo Ni paagoo namiyaa,
okoo pedeo kiyaabuu see agiyoo yuwa kuwa Ani me
yataa kiyaayaa' see menaa ebeamaata. *Yes 6:9-10*
28 Eto miya kisee koo taakea kemaata kuwa Ogatamee me
daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa mée tomaa-
tomaa apanaa yuwa paagoo yaweganaa siyaagi, okoo me
daamaa yayiipea see kuwa ikii daamaa nekeenii" see asigi.
29 [Kuwa menaa wegamaata kaama kuwa bagee yuwa
aawisi-maawisi naadi peedaakea.]
30 Paulus wa me ometaa see ee mee ee epoo mée paagoo
kepe edaagee naadi kiyoo tahun wiya omegee, toogee seta.
Wa me tahun wiya omegee seta yiba wa paagoo meekee
bagee eebaa. Wa me okoo uduma daamaa badaa maata
kaama
31 Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa eewegagee
seta, bedaa Tuhan Yesus Kristus mee kaa menaa miya
okoo daamaa topegee seta. Wasee-wasee see bagee ena
ma taa naadi wa me kuwa menaa pesee ma, weda taa ma
eewegagee seta. Kiyoo too.

Roma
Paulus me Roma magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa Roma magaa kaa poono see dimii agoo yoka waa poono taa kaboo kiyoo Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo mee kapogee mee keta yaebeamaata.

Mee kapogee yiba menaa kuwa ko mée tomaa uduma, Yahudi bagee miya, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya okoo uduma pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee yuwa kemaata boota kaama wigintaayaa. Kiya Ogatamee me mée epa kemaata Yesus Kristus Waa mée yaboota. Eto ko inii Yesus mikee gaayaa bagee uduma Roh mee maseta kaama daamaa dimii gaawoo, daamaa agiyoo ukuwawoo see bagee yuwa mée kiyaata. Inii Musa me menaa deewoo naadi kaama Wa me okoo sikii, okoo miya nao see mée diino mee se kiya inii Yesus mee mikee gaata kaama Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa. Mee ko inii Wa me Yesus doodoo kisee Waa ma mena taa see bagee mée kiyaata, kisee Wa me inii daba mée daagimaa peeyaata kaama totaakea. Kisee kemaata inii dimi mena gipii see bagee, Roh yago bagee, magaa da kaa iyee-payee kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa se, see menaa kuwa Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga ma idibi waa naa omemaata kaama tahun 57 mee yiba mokoo Paulus me Korintus magaa kaa kaama mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-17 Petamanii menaa

1:18–3:20 Mée tomaa uduma pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee kemaata bogaano too see menaa

3:21–5:21 Inii Musa me menaa deewoo naadi kaama Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa se kiya inii Yesus mikee gaakee kaa okoo sikii see mée deeyaa see menaa

6:1–8:39 Inii ko Yesus mee mikee gaata kaama magaa da kaa iyee-payee kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa se kiya inii dimi mena gipii mée kiyaata kaama Roh ma enaataa umiwoo, toowoo siyaa menaa

9:1–11:36 Israel bagee yuwa kaa menaa
12:1–15:13 Yesus mikee gaata bagee yuwa daamaa umiwoo, toowoosi naadi menaa
15:14–16:27 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Kristus Yesus Wa me agiyoo yaokagee see
mée. Anii kuwa Ogatamee me etokaa daamaa menaa kuwa
yadoonaa see mée kisi naadi Ni paagoo nameei see naseta,
kisee daamaa nawigintaata.
2 Kuwa etokaa daamaa doometa menaa kuwa ko idukaa
Ogatamee me nabi bagee yuwa paagoo "Anii mée tomaa-
tomaa kuwa kisee daamaa yaukuwaata, kisee daamaa
yaukuwaaniyaabuu taata" see aseta. Okoo me kuwa menaa
yuwa Ogatamee me daamaa wa too wigintaata kapogee yiba
yaebeamaata,
3 kuwa ko kisee: Wayoopaa mee má yaato gaayu ko mée
ena keta, Waa Daud me asii-kaba-kaba seta bagee me kabata
Mée mee.
4 Bedaa Waa Ogatamee Yoopaa ii see kuwa miya ne-
keeniyaa. Waa boota kaama Roh Kudus me pesee kaa aya
andoo peeyaata kemaata Waa pesee yago Mée, inii epoo
Mée Tuhan Yesus Kristus ii see kuwa awee da kaa mée
deeyaata.
5 Inii Yesus me menaa yadoonaa see bagee kuwa inii Wa
me mée epa kaa Wa me menaa inii kaa mée yadootaata.
Mee ko inii me mée tomaa-tomaa uduma paagoo Wa ekaa
da ogo pege-pege siyaabuu naadi kaama okoo me Waa
mikee gaawoo, Wa me menaa daamaa yayeewoo, okoo
kisee umiwoo, toowoosi naadi kuwa menaa inii kaa mée
yadootaata.
6 Ikii miya Yesus Kristus Wa me bagee kesea naadi Wa me
ikii Ni paagoo nameei see kiseta bagee yuwa.
7 Ikii Roma magaa kaa Ogatamee me kiepa see bagee
yuwa, ikii Ni paagoo nameei see kiseta kaama daamaa
kiwigintaata bagee yuwa kuwa uduma paagoo anii mee
kapogee mee kiebeaga. Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus
Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii
ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoogeesi naadi kiasega.

Paulus me Ogatamee paamee dimii ma sembahyang menaa

8 Eto ni me petamanii kiebeanaka menaa mee ko ikii me
Yesus mikee gaano dimii mee ebo ii see menaa kuwa maga
eebaa kaa ogo pege-pege siyaabuu senaakea kemaata anii
ikii kaa paamee see dimii mee ebo, anii Yesus Kristus mee
doodoo Ogatamee kiiboo, paamee asegee see.

9 Mikee, Ni me sembahyang menaa yiba anii kisee too
ikii kineke-nekee naadi kaama ikii kaa maamaa kiasiwooka
mee makapaa se, Ogatamee miya kisee naipi. Wayoopaa me
doometa menaa kuwa anii Wa kaa too daamaa omaago ma
yadoonaa segeeka.
10 Ni me sembahyang menaa yiba anii eto ikii paagoo
kimeeno mee Ogatamee A me ede kiyu ko poono etaa
daamaa nakiyaai see maamaa asegeeka.
11 Mikee, ni me kisee ikii kideega naaki ou see dimii mee
ebo. Ikii dimi mena daamaa pesee kesea naadi anii Roh kaa
agiyoo ikii kaa daamaa kiniino see dimii mee agoo.
12 Mee ko anii ma, ikii ma inii paaya epo enaataa Yesus
mikee gaano dimii mee me inii dimi mena daamaa pesee
aakiyaabuu taano see naadi anii ikii paagoo kimeepa see
dimii mee ebo.
13 Neebee nokaa yuwa, idukaa kaama eto too anii kaagaa
eebaa ikii paagoo kimeepa see dimii mee gaawooka kiya
daadaa siyaa agiyoo agoo, see kuwa anii keipi kiyaano see
naadi kisega. Mikee, anii miyoo taa apanaa tomaa kaa
bagee me magaa kaa nawenaa seta kaboo okoo Yesus mikee
gaata kaama daamaa dimii, daamaa agiyoo agoo kedaa
semea. Kisee poo ota daamaa ekadaa siyaa mokoo anii
ikii paagoo miya kisee daamaa poo agoo kedaasi naadi ikii
paagoo kimega naaki ou see dimii mee ebo.
14 Kuwa ni kaa nadootaata menaa kuwa anii eeweganaa
taano gaano pedeo. Mee ko Yunani menaa ipi see bagee
paagoo miya, Yunani menaa ewo see bagee paagoo miya,
mena topeta bagee paagoo miya, tupiino taa bagee paagoo
miya okoo uduma paagoo anii Wa me menaa eeweganaa
taano gaano pedeo.
15 Kisee kemaata anii ikii Roma magaa kaa bagee paagoo
miya Yesus me doometa menaa kiiwegaano ou see dimii
mee ebo.

Yesus me doometa menaa kuwa pesee see menaa yoka see nekeensi naadi menaa

16 Yesus me doometa menaa mee ko pesee see menaa.
Ogatamee me Yesus mikee gaawoo siyaa bagee kuwa uduma
daba daagimaa peeyaayaa menaa yuwa ii naadi kaama anii
kuwa menaa eewegaano ego weda see dimii mee taa. Wa
me doometa menaa kuwa me Yahudi bagee okoo keta daba
daagimaa peeyaa, kaama too mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa okoo daba daagimaa peeyaa.
17 Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa
menaa kuwa Yesus me doometa menaa doodoo awee da
kaa mée ipi kiyaata. Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko

1:16 1Kor 1:18

kisee: "Okoo me mikee gaakee kaa Ogatamee me waa sikii,
waa miya nao see deeyaa bagee kuwa okoo daamaa toowoo
taapea" see ebeamaata. Kisee kemaata mikee gaawoo see
dimii kaa Wa me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa,
apanaa etaa taa.

Ogatamee Wa me kagoo see dimii mee mée tomaa yuwa paagoo awee da kaa deeyaata menaa

18 Mée tomaa yuwa okoo me pedeo dimii, pedeo menaa
kuwa maamaa eebaa kedaakea kuwa me okoo Ogatamee
kaa mikee menaa kuwa taamegee siwoo siyaa. Kisee
kemaata Ogatamee Waa epoo to wodoo kaama Wa me kagoo
see dimii mee okoo paagoo awee da kaa deeyaabuu see.
19 Mee ko Ogatamee me Anii kisee Mée to, kisee Mée to
ii see kuwa Wa me okoo paagoo awee da kaa deeyaabuu
siwoo seta. Kuwa me kemaata Ogatamee mee kisee Mée ii
see ipi kiyaa yuwa kuwa mée tomaa uduma awee da kaa
ipi kiyaa.
20 Mikee, Ogatamee mee se deeyaa Mée kiya petamanii
agiyoo-pagiyoo uduma ogaataata kaama wodoo Wa me iyee-
payee kuwa mée tomaa yuwa awee da kaa deewoo siyaa.
Okoo Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa deeta kaama
Ogatamee Waa mikee esee omaago, kisee too omaago too,
Wa too asii-sege see Mée, kisee iyee-payee kuwa mée tomaa
yuwa awee da kaa nekeeniyaa. Kisee kemaata okoo me
"Ogatamee mee kaasee Mée, anii ewo, se nekeenega" see
menaa kuwa iyo, se wegamaayaa.
21 Okoo me Ogatamee mee kisee Mée to, kisee Mée to see
kuwa nekeenegea kiya Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege
nao see dimii mee okoo taa, Waa kiiboo, paamee dimii mee
miya taa. Kuwa dimii kuwa taa kedaa seta otoopa dimii,
otoopa menaa gaawoo naadi kaama dimi taa see bagee
kedaa siwoo seta, dimi menaa da digiyoo too keepeata.
22 Okoo me "Anii dimi ipi yoka" see wegageekea kiya dimi
taa see bagee too kedaa seta kaama
23 makapaa ogatamee ebea-ebea ipiipii seta yuwa kuwa
too ebo ekee siwoo seta. Ogatamee mee Wa too ebo, Wa too
asii-sege, Wa too se booyaa see Mée kiya okoo me Waa kisee
ekeata kaama mée ebea-ebea waa, bedo ebea-ebea waa,
bado wui see agiyoo ebea-ebea waa, magaa da taa peenaa
see agiyoo ebea-ebea waa, kisee magaa da kaa booyaa
agiyoo ebea-ebea yuwa ma aapeka taata kuwa agiyoo kaa
too dimi maataata kaama yaapaagee siwoo seta.
24 Okoo kisee bagee kemaata Ogatamee me okoo me pedeo
ou gaata-gaata yuwa kaa too gaawoo, umiwoosi yoka naadi

1:17 Hab 2:4 **1:18** Ep 5:5-7

kisee yaekeata. Yaekeata kaama okoo amoka aadoona-maadoona siwoo seta, kisee okoo me maa da esee pedeo aakiyaabuu taano agiyoo yuwa aaukuwagee siwoo seta.

25 Kuwa Ogatamee kaa menaa kuwa mikee menaa kiya okoo me kuwa wisintaata kaama aii makapaa menaa ma aapeka taata penee siwoo seta. Ogatamee Waa ebo ekee, yaapaagee see dimii mee ekeata kaama Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa too ebo ekee, yaapaagee siwoo seta. Kisee kiya agiyoo-pagiyoo uduma ogaataata Mée mee Wa too ebo ekee, kisee too iminoo miya, iminoo miya yaapaagee siwoo taano too. Amin.

26 Okoo kisee bagee kemaata Ogatamee me okoo me pedeo ou gaata-gaata yuwa doodoo ego weda kiyaa agiyoo yuwa ukuwawoo, umiwoosi yoka naadi kisee yaekeata. Kisee yaekeata kaama api yuwa okoo mée paagoo peeyaa, umiyaa kuwa wisintaata kaama api ou dimii kaa otoopa aadoonaa segee seta.

27 Bedaa paayogaa yuwa miya api ma eeumiyaa, tuyaa kuwa wisintaata kaama paayogaa ou dimii mee too ebo kedaa seta. Kisee mée me ego weda see agiyoo kuwa aaukuwagee seta. Okoo me kisee pedeo agiyoo ukuwagee setaa to doodoo okoo kaa maseta.

28 Okoo me Ogatamee Waa ipi kaano gaano pedeo see dimii mee ekeasegea naadi Ogatamee me okoo me esee pedeo dimii too gaawoo, esee pedeo agiyoo too ukuwawoo, kisee umiwoosi yoka naadi yaekeata.

29 Okoo se-pedeo, we-pedeo maamaa pudii. Kuwa ko koopoo see dimii ma, pedeo agiyoo ukuwaano ou dimii ma, kepe ou, agiyoo ou dimii ma, pedeo ou dimii ma, anii naaki ou see dimii ma, mée wugiino dimii ma, mée ma aawisii taano dimii ma, mée deebaa see dimii ma, mée pedeo yaukuwaano dimii ma kuwa maamaa pudii. Okoo mée me menaa koogo yayeenaa, yaweganaa,

30 mée badinaa, Ogatamee mee be gaataa, ani too ebo naadi apanaa bagee kagoo kaa peedi kiyaayu, pedeo agiyoo ukuwaano esee ipi, okonaka me menaa si yayeetaa,

31 ipi kaa umiino, toono dimii mee ewo, okoo me anii kisee-kisee kaukuwaapa menaa kuwa si yaukuwataa, dimi aaseemee taano be, epa dimii ewo, okoo kisee bagee yuwa.

32 Ogatamee me kisee pedeo agiyoo-pagiyoo ukuwagee see bagee kuwa bogaano gaano pedeo see aseta menaa kuwa okoo ipi kiya kuwa agiyoo se ekeata kisee too ukuwagee siyaa. Kuwa too se kiya apanaa bagee me miya kisee pedeo agiyoo ukuwaano daamaa yoka see gaayaa.

2

Mée tomaa-tomaa uduma Ogatamee me wigintagaatagi see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Kuwa me kemaata ikii miya daamaa nekeenii. Ikii me apanaa bagee paagoo asiino, "A me kisee ukuwape kemaata aa pedeo" see asiyaa kiya a me miya kuwa pedeo agiyoo ukuwageeke yoka a me kisee "Aa pedeo" see asiyu ko a me aa ekaato miya asiyaa mokoo. A me "Ni kaa pedeo taa" see kuwa wegaano ko iyo.

2 Mikee, kisee pedeo agiyoo ukuwagee see bagee kuwa Ogatamee me wigintaata kaama okoo kaa pedeo yadootagaatagi, Wa me topoo see dimii mee me kisee yadootagaatagi, see kuwa inii uduma ipi.

3 A me apanaa bagee paagoo "Aa pedeo yoka" see asiyaa kiya kuwa pedeo agiyoo a me miya ukuwageeke yoka a me 'Ogatamee me anii se napedeo kiyaatagi, anii daba poota' see dimii mee aa agoo ye?

4 Ogatamee Waa dimi dapuu, Waa kisee too maamaa eebaa dimi animaata mée epa dimii mee esee ebo kiya a me pedeo yuwa se ekeata kuwa Wa me dimii kuwa peedi yaekeasiino uu ye? A me 'Wa me naepa kigi nao, ni me pedeo yuwa ekeasiinaka' see dimii mee too aa gaawoose naadi Waa dimi dapuu kegeeki, see kuwa aa se nekeenege ye?

5 Kiya aa dimi eboo, pedeo ukuwagee see agiyoo kuwa ekeasiino be kemaata Wa me aa kakagoo kiyaa dimii mee ebo kiwooka. Kisee ebo kiwoo naadi kaama iminookaa Ogatamee me topoo see dimii kaa mée tomaa wigintagaatagi naagoo Wa me kagoo kuwa awee da kaa keta a kaa pedeo kadootagaatagi.

6 Mee naagoo ko mée gakata okoo me ukuwagee seta agiyoo doodoo Ogatamee me maniitagi.

7 Mée noonaa ko okoo makii taa see kaa daamaa agiyoo ukuwagee see bagee yuwa. Okoo me Ogatamee Wa me asii-sege siyaa agiyoo kuwa ni kaa nadootagaatagi naaki ou see dimii ma, Wa me 'Aa ebo yoka' see nadeegi naaki ou see dimii ma, anii kisee too iminoo miya, iminoo miya toowooka naaki ou see dimii ma kuwa gaawoo, abawoo, umiwoo siyaa bagee yuwa. Wa me okoo iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo siyaatagi.

8 Kiya mée noonaa ko 'Ni me gaayaa, peeyaa yuwa too ede' see gaataa, mikee menaa si yayeetaa, pedeo dimii, pedeo menaa kuwa too obeewoo, umiwoo, toowoo see bagee yuwa. Ogatamee me okoo kagoo ebo kaatagi.

2:1 Mat 7:1-5, Yoh 8:7 **2:4** 2Pet 3:9 **2:6** Mzm 62:13

9 Pedeo dimi gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee
kuwa uduma dimi gaagaa, ae-wae, sooi-wooi siyaa agiyoo
kuwa maniitagi. Yahudi bagee keta maniitagi, kaama too
mée tomaa-tomaa apanaa yuwa maniitagi.
10 Kiya daamaa agiyoo ukuwagee see bagee kuwa uduma
Ogatamee me okoo ebo ekeasiitagi, Wa me asii-sege siyaa
agiyoo miya okoo kaa yadootagaatagi, bedaa okoo Waa ma
emee kaatagea. Yahudi bagee keta kisee yaukuwaatagi,
kaama too mée tomaa-tomaa apanaa yuwa yaukuwaatagi.
11 Ogatamee me mée tomaa-tomaa uduma endagii see
deetaa see kemaata kisee yaukuwaatagi.*
12 Mikee, okoo Musa me menaa taa see bagee kuwa gaayu
ko okoo kuwa menaa ewo kiya okoo me pedeo agiyoo
ukuwagee seta kuwa kaa okoo miya pedeo kaatagea. Bedaa
Musa me menaa agoo see bagee kuwa miya okoo kaa
mena agoo. Okoo Musa me menaa ipi kiya si yayeetaa see
bagee kemaata okoo miya wigintaata kaama okoo kaa pedeo
yadootagaatagi.
13 Mee ko Musa me menaa aii yeetaa see bagee kuwa
Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see kuwa se deeyaa.
Kuwa menaa yaukuwawoo see bagee gaayu too Wa me okoo
sikii see gaayaa yoka Yahudi bagee miya wigintaata kaama
pedeo kiyaa.
14 Mikee, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo Yahudi
bagee me deewoo see menaa kuwa ewo see bagee kiya
okoo dimi yiba kuwa see see menaa agoo, okoo me
ukuwagee siyaa. Okoo miya kuwa see see menaa agoo naadi
kaama okoo me kisee daamaa, kisee pedeo see kuwa okoo
wigineano ipi see bagee yuwa.
15 Okoo dimi yiba 'Anii pedeo ukuwaga yoka' see dimii
mee miya nekeeniyaa, bedaa 'Anii daamaa ukuwaga yoka'
see dimii mee miya nekeeniyaa. Okoo me kisee dimi
yiba wiginiwoo naadi kaama mikee, Ogatamee me "Kisee
ukuwaai, kisee se ukuwaai" see menaa kuwa okoo ewo kiya
kuwa see see menaa yuwa okoo dimi yiba yaebeamaata
topa kemaata ipi kegea.
16 Epeekaa Ogatamee me mée tomaa wigintagaatagi
naagoo okoo me koogo dimi yiba maapeta menaa yuwa
kuwa uduma Kristus Yesus me deeta kaama okoo wa too,
wa too wigintagaatagi. Anii Yesus me menaa yaweganaaka
too anii kuwa menaa miya eweganaa segee see.

---

* **2:11** "Ogatamee me mée tomaa-tomaa uduma endagii see deetaa" see menaa mee ko Wa me mee tomaa kaa bagee kuwa epa, mee tomaa kaa bagee kuwa be see se kiya mée uduma okoo me ukuwagee seta yuwa doodoo yaukuwaatagi, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

Musa me menaa deewoo see kaa daba mée se daagimaa peeyaayaa see kuwa nekeensi naadi menaa

17 Kiya ikii Yahudi bagee gaayu ko ikii me gaano, 'Anii ko
Yahudi bagee, Musa me menaa kuwa kaa dimi maawoo see
mée, anii Ogatamee yaato bagee nao' see gaayaa bagee.
18 Bedaa Ogatamee me kisee daamaa, kisee ede see gaata-
gaata yuwa kuwa ikii ipi, Musa me menaa kuwa ikii
maamaa kitupimaata kaama daamaa ma, pedeo ma kuwa
uduma wigineano ipi see bagee yuwa.
19 Ikii me gaano, 'Apanaa bagee kuwa okoo mikee menaa
ewo, emaa digiyoo kiyaa bagee yuwa mokoo kemaata mikee
see etaawee ani me okoo daamaa eepoopa. Okoo digiyoo
yiba tookee bagee yuwa kemaata anii agoo da mokoo
daamaa awee yakiyaapa yoka' see kuwa ikii gaayaa.
20 Bedaa ikii me gaano, 'Musa me menaa yiba se-ipi, we-
ipi, mikee menaa kuwa uduma kiyoo topa yoka ani me dimi
taa see bagee yuwa tupiyaa, yoga mokoo see bagee yuwa ani
me ipi kiyaayaa yoka' see kuwa miya ikii gaayaa.
21 Ikii kuwa menaa kuwa mée topetaa see bagee gaayu ko
ikii ekaato miya se tupiyaa ye? Ikii me "Oma se masii" see
menaa mée tupiyu ko ikii naa oma masiyaa ye?
22 Ikii me "Tobaaka se taai" see menaa asiyu ko ikii naa
tobaaka taayaa ye? Makapaa ogatamee kuwa ikii yaai, be
see dimii gaayu ko ikii naa kuwa makapaa ogatamee me
yaapaagee see ee kaa agiyoo ikii oma pee-yamasiyaa ye?
23 Ikii me wegaano, "Inii Musa me menaa agoo see bagee
yuwa nao" see wegageekea kiya ikii kuwa menaa yuwa si
yayeegeekea. Kisee kemaata ikii me Ogatamee mee peedi
ekee siyaa.
24 Mikee, idukaa ikii Yahudi bagee yuwa ikii kaa kiebea-
maata menaa ena mee ko kisee: "Ikii me pedeo ukuwagee
see agiyoo kuwa kaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo
me Ogatamee ekaa da wisinegeekea" see menaa kuwa ikii
kaa kiebeamaata.
25 Kado ponee daapeasiino mee ko Ogatamee me ikii
Yahudi bagee yuwa kineeta agiyoo kiya ikii Musa me menaa
kuwa miya ipiipi deewoo siyu too kado ponee daapeasiino
mee miya daamaa agiyoo kiyaa. Kiya ikii Musa me menaa
tuunuu siyu ko kuwa kado ponee daapeasiino kuwa miya
aii kisee otoopa agiyoo too kiyaa.
26 Kisee kemaata mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo
kado ponee se daapii see bagee kiya okoo me ukuwagee
see agiyoo kuwa topoo, Musa me menaa doodoo kiyu ko
Ogatamee me kuwa kado ponee se daapii see bagee ma,

2:24 Yes 52:5

kuwa kado ponee daapii seta bagee ma okoo uduma endagii
see yaekeasiipi, se maa?
27 Okoo kado ponee se daapii see bagee yuwa kiya okoo
me ukuwagee see agiyoo kuwa topoo, Musa me menaa
daamaa deewoo taa see mokoo kiyu ko okoo me ikii Yahudi
bagee yuwa paagoo "Ikii tuunuu siyaa bagee yoka" see
kisiyaa. Mikee, ikii kado ponee daapii seta bagee, ikii Musa
me menaa miya agoo kiya ikii Musa me menaa tuunuu
segeekea kemaata okoo me "Ikii kisee bagee yoka" see
kisiyaa.
28 Mee ko Yahudi bagee ii see diino ko kisee kabata bagee
kemaata kaama se kiya, maa to kaa kado ponee daapeata
kemaata kaama miya se
29 kiya dimi mena yaato kaama too, Roh me inii dimi yiba
kaama kado ponee mée yadaapeasiyaa ebea-ebea mokoo
mée yaukuwamaata kemaata inii Yahudi bagee ii see mée
deeyaa. Musa me ebeamaata menaa-panaa kuwa deewoo
see kuwa kaa se kiya Roh Wa me too kisee daamaa mée
yakiyaata kemaata inii Yahudi bagee ii see mée deeyaa.
Kisee yakiyaata bagee kuwa Ogatamee me too daamaa
yaapaagee siyaa, mée me se.

3

Yahudi bagee me Ogatamee si yayeeyaa kiyaa miya
Ogatamee Wa too esee mikee dimii yago Mée yoka see gaasi
naadi menaa
1 Kisee Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa ma kuwa endagii kemaata Yahudi bagee kuwa keagoo
se, see kuwa wegayaa ye? Bedaa kado ponee daapeasiino
mee imi taa see agiyoo too, see kuwa miya wegayaa ye?
2 Taa, Yahudi bagee kuwa okoo kaa daamaa asii-doge-
doge siwoosi naadi yaekeata agiyoo eebaa. Petamanii esee
daamaa yaekeata agiyoo mee ko Ogatamee me menaa mee.
3 Kisee Yahudi bagee kaa daamaa yaekeata kiya okoo
noonaa kuwa menaa mikee menaa yoka see gaano taa.
Okoo Wa me menaa wisintaata kemaata Ogatamee me miya
Wa me idukaa Yahudi bagee paagoo "Anii kisee daamaa
kiukuwaaniyaabuu taata" see aseta menaa kuwa Wa me
wisintagaapi ye?
4 Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Se-bagee, we-
bagee kuwa uduma makapaa menaa wegataa see bagee
yuwa too kiyaa miya Ogatamee me kisee se. Waa mikee
menaa too wegataa see Mée kemaata kuwa Wa me idukaa

2:29 Plp 3:3, Kol 2:11

aseta menaa kuwa se wisintaayaa. Mee see see ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"A me wegayaa menaa kuwa uduma mikee, topoo too ii see kuwa mée me awee da kaa kanekeeniipea.
Bedaa Aa kawisiniyaa menaa kuwa uduma A me yataa kiyaabuu segee taape" see menaa ebeamaata. *Mzm 51:6*

5 Kisee kiya inii pedeo ukuwagee see bagee kuwa me inii pedeo, Ogatamee Wa too daamaa, Wa too topoo see Mée ii see kuwa awee da kaa mée nekeeniyaayaa yoka inii kaasee wegayaa? Mée me aii wegayaa menaa ena mee ko kisee: "Inii me pedeo ukuwagee seta agiyoo kuwa me Ogatamee Wa too topoo see Mée ii see kuwa daamaa nekeeniyaa yoka Wa me inii me pedeo yuwa kaa mée kagoo kaa pedeo mée yadootagaakee kuwa se, kisee mée yaukuwaano koopoo, se maa?" Kisee menaa kuwa mée noonaa me aii wegayaa kiya
6 kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Ogatamee Waa dimi koopoo naaki magaa da kaa bagee kuwa okoo kaa daamaa, pedeo see kuwa Wa me kaasee yawegata kaama wigintaayaa? Iyo.

7 Bedaa mée ena me wegayaa menaa ena miya kisee: "Anii makapaa menaa yago mée mee me anii pedeo, Ogatamee Wa too esee mikee dimii yago Mée, Wa too asii-sege see Mée ii see kuwa daamaa awee da kaa nekeeniyaa. Ni me makapaa menaa kuwa me Ogatamee Wa too mikee dimii yago Mée ii see nekeenta kaama Waa yaapaagee siyaa yoka kaasee kaa Wa me aa pedeo ukuwagee see mée yoka naadi anii napedeo kiyaayaa?" see menaa mee miya mée me aii wegayaa.

8 Aii wegayaa menaa ena ma kisee: "Inii pedeo, Ogatamee Wa too daamaa ii see kuwa mée me awee da kaa daamaa nekeensi yoka inii pedeo agiyoo niiukuwaai" see wegayaa menaa kuwa inii miya wegaano daamaa ye? Taa, inii kisee menaa se wegayaa kiya mée noonaa me inii kuwa menaa weganaakea yaai, see menaa kuwa mée yakobanaakea. Kuwa mée yakobanaakea bagee yuwa kaa Ogatamee me pedeo yadootagaano daamaa.

Se-bagee, we-bagee kuwa uduma pedeo too see kuwa nekeensi naadi menaa

9 Kisee kemaata inii mapea menaa wegayaa? Inii Yahudi bagee kuwa peenaa ebo see tomaa, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa see see se, see kuwa wegayaa ye? Taa, kisee menaa se wegayaa. Anii yumakaa kiebeapa menaa see see Yahudi bagee miya, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya mée uduma pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo

ukuwawoo, kisee umiwoosi naadi pesee da ma aagadi siwoo
seta bagee yuwa keta.
10 Mee see see menaa ebeamaata, mee ko kisee:
"Dimi mena topoo see bagee ena ma, ena ma taa,
11 nekeeniino bagee ena miya taa,
Ogatamee Waa ou dimii gaayaa bagee miya taa.
12 Mée uduma Ogatamee mee amaa kaa ekeasegea,
uduma otoopa umiwoo, toowoo see bagee yuwa too,
daamaa agiyoo ukuwagee see bagee taa,
mikee, mée ena ma taa.
13 Mée bootaa da ogo maata yoo kabataayaa see see
okoo togaawee kaama pedeo menaa pakayaabuu see,
dabegea da me mée deebaa see menaa too,
pokoo to kaa wegayaa menaa kuwa otoogiyoo me tani
uwoo mokoo.
14 Okoo ebeawee kaama pedeo ayaa mée yadootaayaa
menaa miya agoo,
mée wisineekee menaa miya maamaa pudii,
15 okoo mée tadaa peeyaano see naadi
bado mani-mani see peenaa siyaa.
16 Okoo me mée wegee-wegee taano see naadi metaa,
mée ae-wae siyaabuu taano see naadi peetaa,
17 mée aaemee-emee siyaa etaa da mee okoo ewo.
18 Ogatamee Wa too ebo, Wa too weda see dimii mee okoo
taa" see menaa ebeamaata.
19 Kisee menaa ebeamaata yoka mée tomaa uduma dimi
topoo see mée ena ma taa. Yahudi bagee miya, okoo Musa
me menaa deewoo see bagee kiya okoo me "Anii kuwa
menaa uduma daamaa deewoo see mée yoka anii sikii" see
menaa wegaano kuwa iyo, se wegamaayaa. Kisee kemaata
se-bagee, we-bagee uduma Ogatamee me wigintaata kaama
pedeo kiyaayaa see bagee yuwa too, see kuwa inii ipi.
20 Musa me menaa deewoo naadi kaama Ogatamee me
waa sikii, waa miya nao see deeyaa bagee ena ma taa. Musa
me menaa kuwa ko inii sikii mée kiyaayaa menaa se kiya
inii kuwa "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see menaa
kuwa doodoo inii me 'Anii pedeo agiyoo ukuwataa see mée
ii' see dimii mee awee da kaa mée nekeeniyaayaa menaa
kuwa.

Ogatamee mikee gaakee kaa too Wa me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa see kuwa nekeensi naadi menaa

21 Musa me menaa deewoo naadi kaama Ogatamee me
waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa se kiya eto Wa me

3:10 Mzm 14:1-3, 1Yoh 1:10 **3:13** Mzm 5:10, 140:4 **3:14** Mzm 10:7 **3:15** Yes 59:7-8 **3:18** Mzm 36:2 **3:20** Rom 7:7-8

waa sikii, waa miya nao see mée deesi naadi menaa kuwa
awee da kaa mée deeyaata. Kuwa menaa kuwa idukaa
Musa ma, nabi bagee yuwa ma okoo me wegawoo seta,
22 kuwa ko kisee: Yesus Kristus mee mikee gaakee kaa
Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa, inii
Yesus mikee gaayaa bagee uduma kisee mée deeyaa. Mikee,
inii mée tomaa uduma endagii,
23 inii uduma pedeo agiyoo ukuwagee seta bagee yuwa
kemaata inii uduma sikii taa. Ogatamee paagoo asii-sege
siyaa agiyoo yuwa mée kaa daamaa yaekeata yuwa kuwa
taa kedaa seta kaama inii kisee totaakea.
24 Mée tomaa kuwa uduma kisee toowoo siyaa bagee
yuwa too kiya Ogatamee Wa me inii epa mée gaata dimii
mee me Kristus Yesus doodoo inii Ogatamee ma menaa
yuwa aii mée yataa kiyaata kaama daba mée daagimaa
peeyaabuu seta. Kuwa me kaama Ogatamee me aii kisee
inii sikii mée kiyaata.
25 Kristus Yesus Wa me tadaa me inii kaa menaa yuwa
mée yataa kiyaata, inii me Waa mikee gaakee kaa Ogatamee
me inii ma mée emee-emee siyaata. Mee ko Yesus bogaano
taa miyoo mée tomaa-tomaa pedeo dimii gaawoo, pedeo
agiyoo ukuwawoo, umiwoo seta kiya Ogatamee Waa dimi
animaata okoo pedeo kiyaano taa, kisee too mée ekee siwoo
seta. Kiya okoo me kisee too pedeo agiyoo ukuwawoo naadi
kaama Waa ma menaa kuwa eebaa kiwoo siyaa see kuwa
pedeo. Wa me okoo kisee too pedeo ukuwawoo, umiwoo
siyaano kuwa topoo see taa, iyo. Kisee kemaata Ogatamee
Waa topoo see Mée ii see deesi naadi Wa me kuwa Waa
ma menaa eebaa kiwoo seta yuwa kuwa Yesus doodoo mée
yataa kiyaata.
26 Wa me kisee daamaa mée yaukuwata mee ko eto
Ogatamee Waa topoo see Mée ii see nekeeniyaa, bedaa
Yesus mikee gaata bagee yuwa okoo Waa ma menaa yuwa
yataa kiyaata okoo sikii kiyaabuu taa see Mée ii see kuwa
miya awee da kaa mée deeyaano see naadi mée yaukuwata.
27 Kisee kemaata mée ena me ebo poga-poga dimii kaa
"Anii Musa me menaa deewooka kuwa kaa anii sikii" see
kuwa wegayaa ye? Kisee wegaano iyo. Kaasee kaa kisee se
wegayaa? Inii Yesus mikee gaakee kaa too sikii kiyaa yoka
ebo poga-poga menaa ena ma taa.
28 Mikee, inii me wegawoo siyaa menaa mee ko kisee:
Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée diino kuwa
ko Musa me menaa deewoo see kaa se kiya Yesus mikee
gaakee kaa too waa sikii see mée deeyaa, see menaa mee
too mikee menaa.

3:23 Ep 1:7, Tit 3:4-7, 1Yoh 2:2

29 Ogatamee mee ko Yahudi bagee me Eboo too ye? Waa
mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo me Eboo miya, taa ye?
Mikee, Waa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo me Eboo
miya.
30 Ogatamee mee ko ena too too, mée okoo uduma me
Eboo kemaata Yesus mikee gaayaa bagee uduma, kado
ponee daapii seta bagee miya, apanaa tomaa kaa kado se
daapii see bagee miya uduma okoo sikii, okoo miya nao see
mée diipi.
31 Inii Yesus mikee gaakee kaa sikii kiyaa yoka Musa me
menaa kuwa aii wisintaayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa
ma taa, iyo. Inii Yesus mikee gaakee kaa kuwa Musa me
menaa kuwa mikee menaa yoka naadi se wisintaayaa, see
kuwa inii gaayaa.

4

Abraham wa me mikee gaata kemaata Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see deeta menaa

1 Kisee kemaata inii Yahudi bagee yuwa asii-kaba-kaba
seta mée Abraham mee gaayu ko kaasee kaa Ogatamee me
waa sikii yoka see deemi ya?
2 Ogatamee me Abraham waa sikii, waa miya nao see
deemi mee ko Abraham wa me daamaa ukuwagee seta
agiyoo kuwa kaa se. Wa me daamaa ukuwagee seta agiyoo
kuwa kaa Abraham waa sikii see deemi naaki Abraham waa
mée paagoo ebo poga-poga siyaa. Kiya wa me Ogatamee
paagoo ebo poga-poga kaa "Anii kisee ukuwaga yoka anii
sikii" see wegayaa menaa kuwa iyo.
3 Mikee, Ogatamee me menaa yiba mena ena ko kisee:
"Abraham me gaano, 'Ogatamee me nasigi yoka mikee
kaapa ii' see gaagi. TUHAN me wa me kisee mikee nagaagi
kemaata waa sikii, waa miya nao see deegi" see menaa
ebeamaata.
4 Mée waa ena, mée me agiyoo yaukuwagi gaayu ko wa
me yaukuwataa to mokoo da mee daamaa masiyaa, aii kisee
masiyaa agiyoo se. Wa me kuwa agiyoo yaukuwapi kemaata
waa maniino too.
5 Kiya Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée
diino kuwa ko kisee taa. Mée waa ena 'Anii kisee ukuwaga
yoka Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see nadiipi'
see dimii mee ekeata kaama Ogatamee mikee nao see dimii
mee gaayu too Wa me waa sikii, waa miya nao see deeyaa.
Ogatamee mee ko pedeo bagee Waa ma menaa yuwa yataa
kiyaata sikii mée kiyaabuu taa see Mée mee mikee nao see
gaakee kaa Wa me waa sikii see mée gaayaa.

4:3 Kej 15:6

6 Kisee bagee kuwa ede ma, ede ma siwoo siyaa. Kiya okoo
me ni me daamaa ukuwaakee agiyoo kuwa kaa Ogatamee
me waa sikii, waa miya see nadeegi nao naadi kaama ede
ma, ede ma siwoo siyaa se. Daud me kisee nekeensi naadi
ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
7 "Ede ma, ede ma siyaa bagee kuwa ko kisee:
okoo me pedeo ukuwata agiyoo yuwa TUHAN me epa
yaekeata,
okoo Waa ma menaa yuwa yataa kiyaata.
8 Okoo me pedeo yuwa uduma TUHAN me yawisintaata
pedeo se kiyaayaa.
Kisee bagee kuwa naa kiiboo, daamaa, ede nao" see menaa
ebeamaata. *Mzm 32:1-2*
9 Kuwa okoo Waa ma menaa nataa kiyaagi nao naadi
ede ma, ede ma siyaa menaa kuwa ko kado ponee daapii
seta bagee yuwa okoo too ede ma, ede ma siwoosi naadi
kaama yaebeamaata menaa ye? Taa, kado ponee se daapii
see bagee yuwa miya ede ma, ede ma siwoosi naadi
yaebeamaata menaa, se maa? Yumakaa inii me wegape
menaa mee ko "Abraham wa me TUHAN mikee gaata
kemaata Wa me waa sikii, waa miya nao see deeta" see
wegape.
10 Wa me Abraham waa sikii see deeta see menaa mee ko
Abraham waa kado ponee daapeata kaama wodoo waa sikii
see deeta ye? Kado ponee daapeasiino taa miyoo kaama
waa sikii see deeta ye? Kado ponee daapeata kaama wodoo
se kiya kado ponee daapeasiino taa miyoo kaama waa sikii
see deeta.
11 Ogatamee me waa sikii see deeta kaama maamaa
omegee naadi kaama Wa me Abraham paagoo kuwa kado
ponee daapii siwoo taai naadi menaa da manta. Kado ponee
daapeasiino mee ko Abraham wa me asii-kaba-kaba bagee
kuwa Ogatamee me bagee yuwa ii see aanekeendaasi naadi
ebea-ebea da mee. Abraham kado ponee daapeasiino taa
miyoo kaama Ogatamee me waa mikee nao see nagaagi
kemaata waa sikii, waa miya nao see deeta. Mee kaama
wodoo too mee ebea-ebea da manta. Kisee kemaata Yahudi
bagee okoo too se kiya kado ponee se daapii see bagee okoo
Ogatamee mikee gaata bagee kuwa uduma miya okoo ataagi
mee ko Abraham see wegayaa. Bedaa Ogatamee me okoo
sikii, okoo miya nao see deeyaa.
12 Kado ponee daapii seta bagee kuwa okoo miya
Ogatamee mikee gaakee kaa okoo ataagi mee ko Abra-
ham. Waa kado ponee daapeasiino taa miyoo kaama
Ogatamee mikee gaata see see Yahudi bagee okoo miya
okoo kado ponee daapii seta kiya okoo iniitaagi Abraham

me Ogatamee mikee gaata dimii mee obeewookea kemaata
Abraham mee okoo ataagi see wegayaa.
13 Ogatamee me Abraham waa ma, wa me asii-kaba-kaba
bagee yuwa ma "Ikii uwoo to, magaa to kuwa uduma epoo
bagee kikiyaata" see aseta. Okoo kisee epoo bagee kikiyaata
see aseta menaa mee ko okoo me deewoo siyaa menaa
deewoo seta kuwa kaa se kiya okoo Ogatamee mikee gaakee
kaa ikii sikii see deeta kaama "Ikii uwoo to, magaa to epoo
bagee kikiyaata" see aseta.
14 Okoo uwoo to, magaa to kuwa uduma epoo bagee
kikiyaata see aseta menaa mee ko okoo Ogatamee mikee
gaakee kaa se kiya Musa me menaa deewoo see kuwa
kaa epoo bagee kiyaata see aseta naaki mikee gaawoo taai
see menaa kuwa ekeata wisintaayaa, bedaa Ogatamee me
Abraham paagoo kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata
see aseta menaa da mee miya taa kiyaa, wuutu-waatu siyaa.
15 Mikee, Wa me Musa paagoo "Kisee ukuwaai, kisee se
ukuwaai" see aseta menaa agoo kemaata inii kuwa menaa
tuunuu segee siyaa, Ogatamee Wa me kagoo kuwa mée
yamiyaayaa. Kuwa menaa taa naaki inii se tuunuu siyaa.
16 Kisee kemaata Ogatamee me Abraham paagoo kisee
daamaa kiukuwaaniyaabuu taata see aseta menaa mee
ko Musa me menaa deewoo siyaa bagee yuwa okoo kaa
too aseta menaa se kiya Wa me okoo mikee nagaayaa
bagee okoo uduma epa kaa Ni me taa ma taa aii kisee
daamaa yaukuwaaniyaabuu taapa yoka naadi aseta menaa.
Yahudi bagee too se kiya okoo Abraham me Ogatamee
mikee gaata see see mikee gaayaa bagee kuwa uduma okoo
miya Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee mokoo kiyaa,
Abraham mee inii uduma me ataagi mokoo kiyaa.
17 Idukaa mee see see menaa ena ebeamaata, mee ko
kisee: "Abraham aa ko mée tomaa eebaa asii-kaba-kaba
seta mée kaape" see ebeamaata. Abraham waa mikee gaata
kemaata waa Ogatamee emaa dagii da kaa iniitaagi keta.
Abraham mee ko Ogatamee mikee Wa me boota bagee
yuwa aya andoo peeyaano Mée ii see dimii gaata, bedaa
taa agiyoo kuwa miya Wa me wegataayaa menaa kuwa me
agoo kiyaabuu taa see Mée ii see dimii mee miya gaata mée
mee.
18 Waa taa ma taa yoga agoo kaano iyo see kaboo kiya
Ogatamee kaa too dimi maataata kaama 'Waa mikee yoga
ena niipi' see gaata kemaata waa mée tomaa eebaa asii-
kaba-kaba seta mée keta, Ogatamee me aseta-aseta doodoo,
mee ko "A me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa eebaa
kaatagea" see aseta see see.

4:17 Kej 17:5 **4:18** Kej 15:5

19 Waa tahun ogei me badoo ena ometa see mée kemaata
'Ni me maa da mee boota maa to mokoo' see gaata, bedaa
Sara mee pai keta apii. Kisee kiya wa me Ogatamee mikee
gaano dimii mee dabaa kaano taa,
20 Ogatamee me "A me asii-kaba-kaba seta bagee mée
eebaa kaatagea" see naseta menaa mee mikee nao see gaata,
Wa me kisee naukuwaaniyaapi ye, taa ye see dimii mee
gaano taa, waa dimi wiya taa. Ogatamee mikee gaawoo
naadi kaama pesee keta, 'Ogatamee Wa too ebo, Wa too asii-
sege yoka' see dimii mee miya gaata.
21 Abraham me 'Mikee, Wa me naseta doodoo kisee Wa
me pesee kaa naukuwaaniyaapi ii' see gaata.
22 Kisee gaata kemaata Ogatamee me waa sikii, waa miya
nao see deeta.
23 Kuwa "Waa sikii, waa miya nao see deegi" see ebea-
maata menaa mee ko Abraham wa kaa too menaa se
24 kiya inii kaa menaa miya. Inii epoo Mée Tuhan Yesus
mee boota kaama aya andoo peeyaata Mée Waa mikee nao
see gaayaa bagee yuwa kuwa kaa miya Wa me okoo sikii
see mée diipi.
25 Ogatamee me Yesus Waa inii me pedeo yuwa kaa mée
yaboosi naadi yaekegataata, bedaa Wa me inii sikii mée
kiyaano see naadi Waa aya andoo peeyaata.

5

Inii Ogatamee Waa ma mée emee-emee siyaata menaa

1 Inii Yesus mikee gaata kemaata Ogatamee me inii sikii
mée kiyaata. Eto ko inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
doodoo inii Ogatamee ma mée emee-emee siyaata topea.
2 Bedaa inii Yesus mikee gaakee kaa inii Waa doodoo
Ogatamee me epaa mee miya daba masiyaa. Eto ko inii Wa
me epaa mee yiba umiwoo, toowookea. Inii kisee toowoo
naadi kaama Ogatamee paagoo asii-sege siyaa agiyoo kuwa
inii kaa miya mée yadootagaatagi nao naadi ede ma, ede
ma Wa kaa dimi kotopiwoo see.
3 Kuwa kaa too inii ede ma, ede ma siwoo siyaa se kiya
inii ae-wae, dimi gaagaa siyaa kaboo miya ede ma, ede ma
siyaa. Mikee, kisee ae-wae, dimi gaagaa siyaa agiyoo kuwa
me inii me koogo se makii taapa see dimii mee pesee kiwoo
siyaa, see kuwa inii ipi.
4 Bedaa inii koogo makii taa see kaa umiwoo, toowoo
naadi kaama Ogatamee me inii mée ede kaa okoo kisee
bagee ii see mée deeyaa. Bedaa Wa me okoo kisee bagee

4:25 Yes 53:4-5, Ibr 10:12-14 **5:1** 2Kor 5:18-20, Kol 1:20 **5:3** Yak 1:2-4, 1Pet 1:6-7

ii see mée gaawoo naadi kaama inii Wa kaa too dimi
kotopiwoo siyaa.
5 Inii kisee Wa kaa dimi kotopiwoo, umiwoo naadi kaama
usiyaato ko daamaa too. Wa me mée manta Mée Roh
Kudus mee doodoo Ogatamee Wa me epaa mee inii me
dimii yiba mée yakabagekomee seta kaama topea. Kisee
kemaata inii kuwa Wa me mée aseta menaa kuwa mée
yaukuwaaniyaano taa yaai see dimii mee inii kaa taa.
6 Mikee, Wa me epaa mee ko kisee: Idukaa inii dabaa
see bagee, inii ekaato daamaa kiyaano iyo see bagee kiya
Kristus mee bogaano monaa kaa inii pedeo bagee yuwa kaa
mée yaboota.
7 Mée waa ena me apanaa bagee kaa yabogaano mee ko
dimi topoo see mée to mee miya wa kaa yabogaanaka see
dimii gaayaa kuwa miya kana. Bedaa dimi daamaa see mée
ena waa naa miya wa kaa yabogaano uu see dimii gaayaa
bagee ena waa naa too agoo kepa. Kisee yabogaano kuwa
kana
8 kiya Ogatamee mee kisee taa, Wa me inii mée epa dimii
mee awee da kaa mée deeyaata. Mee ko inii mée tomaa
pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo segee seta
kaboo Kristus mee inii kaa mée yaboota.
9 Kisee kemaata eto ko Wa me tadaa kuwa me inii
sikii mée kiyaabuu seta kaama topea. Waa mée yaboota
kemaata taa ma taa Ogatamee me inii mée kagoo keta kuwa
mée yataa kiyaata kaama daba mée daagimaa peeyaabuu
taatagi.
10 Mikee, inii Ogatamee ma aayape keta kaboo Wayoopaa
mee inii kaa mée yaboota. Kisee mée yaboota kemaata inii
Ogatamee ma mée emee-emee siyaata. Wa me kisee inii
Ogatamee ma mée emee-emee siyaata kaama eto daamaa
toowoo taaki kuwa me inii taa ma taa daba mée daagimaa
peeyaabuu taatagi.
11 Kuwa too se kiya inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
doodoo inii Ogatamee ma mée emee-emee siyaata kuwa kaa
inii Ogatamee paamee naadi ede ma, ede ma segee siyaa.

Adam ma, Kristus ma ekea kaa menaa

12 Petamanii mée ena me pedeo koo seta kemaata magaa
da kaa pedeo dimii, pedeo menaa medaa seta. Kuwa me
kemaata mée bogaano too. Waa kaama asii bagee kuwa
uduma pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see
bagee yuwa kedaa siwoo seta. Kuwa me kemaata mée
uduma boowoo segeekea.

5:8 Yoh 3:16, 1Pet 3:18 **5:10** Ep 2:1-6, Kol 1:20-22 **5:12** Kej 3:6-7

13 Ogatamee me Musa paagoo mée deewoosi naadi menaa
ase-maniino taa miyoo miya mée tomaa yuwa pedeo dimii
gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo seta. Okoo kisee umiwoo
seta kiya kuwa Musa me menaa taa kaboo yoka Ogatamee
me "Aa mena tuunuu sepe" see menaa wegaano taa.
14 Adam gaayu ko Ogatamee me aseta menaa si yayeeta
kemaata tuunuu seta. Adam tota mee kaama asii Musa tota
yoo too yaayupi bagee kuwa gaayu ko Ogatamee me aseta
menaa kuwa ewo naadi mena tuunuu taano taa kiya okoo
uduma boowoo seta. Okoo me pedeo ukuwawoo seta agiyoo
kuwa ena, Adam me Ogatamee me aseta menaa si yayeeta
mee see see se kiya okoo miya boowoo seta. Adam mee ko
idukaa kaama meetagi see wegawoo seta Mée Waa ma ena
keenda, ena keenda.

15 Ekea ena keenda, ena keenda kiya ekea ena mee too
se. Ogatamee me daamaa aii mée yadootaata agiyoo kuwa
ena, mée me pedeo kaa mée yadootaata agiyoo kuwa ena.
Mee ko mée ena me si yayeeta kemaata mée maamaa eebaa
boowoo seta. Kiya Mée ena Wa me mée epa kemaata
Ogatamee Wa me esee daamaa aii mée yadootaayaa agiyoo
kuwa esee ebo. Wa me epaa mee Yesus Kristus doodoo mée
maamaa eebaa kaa aii yamiyaabuu seta.
16 Kuwa daamaa aii mée yadootaata agiyoo kuwa ena,
Adam me pedeo ukuwata agiyoo kuwa kaa mée yadootaata
agiyoo kuwa ena, ena mee too se. Ena mee ko wa me
pedeo agiyoo ena ukuwata kemaata mée eebaa wigintaata
kaama pedeo kiyaata. Kiya ena mee ko mée tomaa yuwa
pedeo agiyoo eebaa ukuwawoo seta kiya Wa me mée epa
kaa daamaa agiyoo mée yaukuwata kemaata inii sikii mée
kiyaata.
17 Mée ena mee ko wa me si yayeeta kemaata waa doodoo
mée tomaa boowoo seta kiya Mée ena mee, Yesus Kristus
mee Wa me daamaa mée yaukuwata agiyoo mee esee ebo.
Mee kaama Ogatamee me epaa mee maamaa eebaa inii kaa
aii mée yadootaata kaama inii sikii mée kiyaata. Kuwa Wa
me epaa kuwa daamaa maseta bagee yuwa okoo taa ma taa
Waa ma ebo toowoo taatagea.

18 Kuwa me kemaata mée ena me si yayeeta kemaata mée
uduma pedeo kiyaano etaa da agoo kiyaata. Bedaa Mée
ena me daamaa ukuwata agiyoo ena mee kaa mée uduma
daamaa sikii kiyaata kaama kisee too toowoo taano etaa da
agoo kiyaata.
19 Ena mee wa me Ogatamee me menaa yayiino taa
kemaata mée maamaa eebaa pedeo dimii gaawoo, pedeo
agiyoo ukuwawoo see bagee kiyaata. Bedaa ena mee Wa

me Ogatamee me menaa daamaa yayeeta kemaata mée
maamaa eebaa daamaa sikii kiyaata.
20 Ogatamee me Musa paagoo kuwa deewoosi naadi
menaa manta mee ko kuwa aseta menaa tuunuu seta bagee
okoo kaa mena maamaa eebaa kisi naadi manta. Kuwa
okoo kaa menaa eebaa kedaa siwoo seta kiya taa ma taa
Ogatamee me mée epa dimii mee miya esee ebo kedaa seta.
21 Mee ko mée me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ebo
kedaa, pesee kedaa naadi kaama mée boowoo seta. Kiya taa
ma taa inii epoo Mée Yesus Kristus doodoo Ogatamee me
inii sikii mée kiyaata. Mee kaama eto ko Wa me mée epa
dimii mee ebo kedaa, pesee kedaa naadi kaama inii kisee
too iminoo miya, iminoo miya toowoo taatagea.

6

Idukaa iyee kuwa boota kemaata eto Kristus ma dimi aagadi-maagadi siwoo taai naadi menaa

1 Wa me mée epa dimii mee ebo kedaa seta kemaata inii
mapea menaa wegayaa? "Ogatamee me mée epa dimii mee
bedaa ebo kedaa siwoosi naadi inii pedeo agiyoo ukuwagee
taano daamaa" see menaa kuwa wegayaa ye?
2 Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Inii ko kuwa
pedeo dimii, pedeo menaa kuwa booyaata bagee yoka inii
kaasee kaa kisee pedeo dimii kaa toowoo siyaa?
3 Inii Kristus Yesus ma aagadi-maagadi naadi uwo tuku-
maano ebea-ebea menaa kuwa naa ikii ewo ye? Mee ko Waa
boota-boota kuwa inii miya kisee Waa ma aagadi-maagadi
naadi uwo tukumeta.
4 Kisee kemaata inii uwo tukumeta kaboo inii Kristus ma
epo enaataa boota kaama ogo maataayaa mokoo. Mee ko
Nagamee Wa me asii-sege see pesee da mee me Kristus
Waa boota kaama aya andoo peeyaata see see mokoo
eto inii miya gipii see dimii kaa too daamaa umiwoo,
toowoosi naadi inii Waa ma epo enaataa boota kaama ogo
maataamea.
5 Mikee, Waa boota see see inii miya Waa ma aagadi-
maagadi naadi boopea kepa ko taa ma taa Waa aya andoo
peeta see see inii miya Waa ma aagadi-maagadi naadi aya
andoo peeta kaama toowoo taapea.
6 Inii me idukaa iyee kuwa me inii pedeo dimii gaawoo,
pedeo agiyoo ukuwawoo, kisee umiwoosi naadi pesee da ma
aagadi siwoo seta bagee yuwa kedaa seta. Inii kisee pedeo
see iyee kaa umiwoo siyaa pesee da mee taa kisi naadi inii

5:20 Yoh 1:16-17, Rom 6:23 **6:2** 1Pet 2:24 **6:4** 2Kor 5:17, Kol 2:12-13

Waa ma aagadi-maagadi naadi epo enaataa piya bokoo to
kaa boota, see kuwa inii ipi.
7 Mikee, kisee boota bagee gaayu ko okoo boota kaama
wodoo kuwa pedeo iyee kaa umiwoo siyaa pesee da mee
pekataata toogee siyaa.
8 Inii Kristus ma epo enaataa boota kemaata inii Waa ma
epo enaataa umiwoo, toowoo taapea, see kuwa inii mikee
menaa yoka see gaayaa.
9 Kristus Waa boota kaama aya andoo peeyaata kemaata
Waa bedaa wiyaagoo to ma se bogaatagi, bogaano yaato
pesee da kuwa Wa kaa taa, Wa me kisee daba, peedi ekeata,
see kuwa inii ipi.
10 Waa boota mee ko kaagaa ena too too sikii. Kuwa pedeo
iyee kaa umiwoo siyaa pesee da kuwa taa kiyaano see naadi
boota. Bedaa Waa eto aya tupi mee ko Ogatamee ma dimii
menaa kaa too toowoo taaki.
11 Mee mokoo miya eto ko ikii me gaawoo see dimii mee
ko kisee: "Ni me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa booyaata
kemaata kaama anii Kristus Yesus ma aagadi-maagadi naadi
Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taapa"
see dimii mee gaawoo taai.
12 Kuwa me kemaata pedeo dimii, pedeo menaa kuwa
pesee kedaa siyaa yoka ikii yiba se tuyaai. Maa da mee
booyaa agiyoo too yoka pedeo ou dimi-pami kuwa se obeai.
13 Ikii me maa to kaa takumeta agiyoo kuwa me pedeo
agiyoo se ukuwaai. Ikii koopoo see agiyoo ukuwaano see
naadi ekaato ekegatagaakee se kiya ikii ekaato Ogatamee
paagoo daamaa ekega-manee siwoo taai. Ikii ko boota
kaama aya andoo kipeeyaata bagee mokoo yoka ikii me
maa to kaa takumeta agiyoo yuwa me mikee topoo see
agiyoo kuwa too ukuwaano see naadi ikii ekaato Wa paagoo
ekegatagaa siwoo taai.
14 Mikee, idukaa ikii ko Musa me menaa ma aagadi seta
bagee kiya eto ko ikii Ogatamee me epaa mee ma aagadi
siyaa bagee yuwa. Kisee kemaata eto kaama wodoo ikii
pedeo iyee kaa umiwoo siyaa pesee da kaa se umiwoo,
toowoo siyaa.

Agiyoo yaokagee see bagee toma wiya kaa ebea-ebea menaa

15 Eto ko inii Musa me menaa ma aagadi taano taa bagee
kemaata inii mapea menaa wegayaa? "Inii Ogatamee me
epaa mee ma aagadi seta kaama umiwoo see bagee yoka
koosi, inii pedeo agiyoo daba ukuwayaa" see menaa kuwa
wegayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo.

6:6 Gal 2:19-20, 5:24 **6:11** Kol 3:3-5 **6:12** Yoh 8:34, Rom 12:1

16 Daamaa nekeenii: Mée me agiyoo yaokagee see
bagee gaayu ko okoo me eboo wa me agiyoo too daamaa
yaukuwaano see naadi wa paagoo too ekaato ekegataayaa,
wa me menaa too yayeesi naadi okoo peneata bagee mokoo.
Mee mokoo miya ikii pedeo agiyoo ukuwaano see naadi
ikii ekaato ekega-manee siyu ko ikii kipeneata kaama mée
bogaano yaato badaa kimaayaa. Kiya ikii Ogatamee me
menaa daamaa yayiino see naadi ekaato Wa paagoo ekega-
manee siyu ko ikii mikee topoo see bagee toogee taano yaato
daamaa badaa kimaayaa, see menaa kuwa ikii ewo ye?
17 Kiya Ogatamee mee kiiboo, paamee. Idukaa ikii ko
pedeo agiyoo too ukuwageesea naadi kipeneata bagee kiya
eto ko kuwa ikii kitupiwoo seta menaa kuwa ikii dimi yiba
maamaa peneata yayeewookea yoka inii paamee dimii mee
ebo.
18 Idukaa ikii ko pedeo ukuwawoo, umiwoosea naadi
kipeneata bagee yuwa kiya eto ko ikii daba kipekageeta
kaama mikee topoo see agiyoo daamaa yaukuwawoo,
umiwoosea naadi kipeneata bagee yuwa kegea.
19 Ikii mena nekeeniino kuwa kana see bagee kemaata
anii kuwa ebea-ebea menaa kuwa kaa kisega. Idukaa ikii
pedeo agiyoo ukuwaano see naadi ikii ekaato maa to kaa
takumeta agiyoo yuwa ekega-manee siwoo seta. Ikii kisee
ekaato ekega-manee siwoo naadi kaama ikii esee pedeo
agiyoo-pagiyoo ukuwageesea naadi kipeneata bagee yuwa
keta. Ikii kisee too umiwoo, toowoo naadi kaama ikii me
pedeo ukuwata agiyoo yuwa eebaa kega, eebaa kega siwoo
seta. Kiya eto ko ikii mikee topoo see agiyoo kuwa too
yaokagee see bagee kaano see yoka ikii ekaato maa to kaa
takumeta agiyoo yuwa Ogatamee paagoo daamaa ekega-
manee siwoo taai. Mee kaama ikii me pedeo yuwa kuwa
wiginiwoo naadi kaama daamaa dimii, daamaa menaa
kuwa too eebaa kedaa siwoo siyaa.
20 Idukaa ikii pedeo ukuwageesea naadi kipenee siwoo
seta kaboo ikii mikee topoo see agiyoo too ukuwaano gaano
pedeo see dimii mee taa.
21 Ikii me kuwa idukaa pedeo ukuwawoo seta agiyoo
kuwa kaa ikii eto ego weda nao see gaagea. Ikii kuwa agiyoo
ukuwawoo naadi kaama daamaa agiyoo ena ma kiagoo
kiyaata ye? Taa, kuwa agiyoo ukuwawoo naadi kaama
usiyaato ko boota kaama wigintaayaa.
22 Kiya eto ko ikii kisee pedeo ukuwawoosea naadi kipe-
neata bagee yuwa se. Ogatamee me ikii kipekageeta kaama
ikii daamaa agiyoo yaukuwawoosea naadi kipeneata bagee
yuwa kegea. Eto ko ikii daamaa dimii, daamaa menaa,

6:16 Mat 6:24, 2Pet 2:19

kisee daamaa poo eebaa ekayaabuu siwoo naadi kaama
ikii kuwa pedeo yuwa wiginiwoo siyaa. Ikii kisee daamaa
wiginiwoo, umiwoo naadi kaama usiyaato ko iminoo miya,
iminoo miya kisee too toogee siwoo taatagea.
23 Pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo setaa to
mokoo da mee ko mée boota kaama wigintaayaa. Kiya
Ogatamee me aii mée yaekeata agiyoo mee gaayu ko inii
epoo Mée Tuhan Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi
naadi kisee too iminoo miya, iminoo miya toogee siwoo
siyaa kuwa.

7

Api goeyaa kaa ebea-ebea menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko ikii Musa me menaa ipi see
bagee kuwa anii mena ena kisiinaka. Mee ko Musa me
menaa deewoo see bagee kuwa okoo bogaano taa miyoo
too kuwa menaa ma aagadi siwoo seta, see kuwa ikii ipi.
2 Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Api ena, mée me
goemaata kaama paimee ma enaataa aagadi naadi umiwoo
taai see asiyaa. Paimee boota gaayu too kuwa waa ma
enaataa aagadi naadi umiwoo taai see wegayaa menaa
kuwa ekeasiyaa.
3 Kisee kemaata paimee bogaano taa miyoo kuwa mee apii
to me apanaa mée ena kaa pe-gadimiyu ko waa tobaaka
taata see apii see wegayaa. Kiya paimee boopi kepa ko kuwa
waa ma enaataa aagadi naadi umiwoo taai see wegayaa
menaa kuwa taa kiyaa. Waa apanaa bagee kaa pe-gadimiyu
ko tobaaka taata apii see kuwa se wegayaa.
4 Neebee nokaa yuwa, ikii miya kisee. Idukaa ikii Musa
me menaa ma aagadime siwoo seta bagee yuwa mokoo.
Kiya ikii eto Kristus ma aagadi-maagadi naadi epo enaataa
boota mokoo see see topea. Kisee kemaata kuwa Musa
me menaa deewoo taai see menaa kuwa ekeasiyaa. Eto
ko ikii Kristus Wa kaa pe-gadimemaata totaakea. Mee ko
ikii Ogatamee kaa daamaa agiyoo yaukuwawoo, daamaa
poo yaekayaabuu siwoosea naadi ikii Waa boota kaama aya
andoo peeta Mée Wa kaa pe-gadimemaata toogeekea.
5 Mikee, idukaa inii mée me iyee-payee kuwa kaa umi-
woo, toowoo seta kaboo inii kuwa deewoo see menaa yuwa
doowoo seta kuwa me inii me maa da yiba pedeo ou dimi-
pami kuwa ebo kega, ebo kega siwoo seta. Kisee pedeo poo
ekadaa siwoo naadi kaama inii usiyaato ko boota kaama wa
too mée wigintaayaa.

6:23 Gal 6:7-8, Yak 1:14-15

6 Kiya eto ko inii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama
epo enaataa boota mokoo topea. Kisee kemaata kuwa Musa
me menaa deewoo taai see menaa kuwa inii ekeasiyaa,
inii kaa kaama patagataata toogeekea. Eto ko inii Roh me
etokaa gipii mée kiyaata dimii mee kaa daamaa agiyoo
yaukuwawoo, umiwoo siyaa. Inii kuwa idukaa deewoosi
naadi ebeamaata menaa yuwa doowoo, umiwoo siyaa se.

Musa me menaa kuwa ipi keta kaama pedeo dimii, pedeo menaa kuwa miya awee da kaa nekeeniyaa see kaa menaa

7 Kisee kemaata inii mapea menaa wegayaa? "Musa me
menaa kuwa pedeo menaa yoka" see menaa kuwa wegayaa
ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Musa me menaa
kuwa daamaa menaa kiya kuwa menaa yuwa doodoo "Kisee
pedeo ii" see kuwa anii awee da kaa nekeeniyaa. Kuwa
menaa taa naaki anii kisee awee da kaa se nekeeniyaa. Mee
ko kuwa menaa yiba mena ena ko kisee: "Mée me agiyoo
kuwa anii naaki ou see dimii mee se gaai" see menaa mee
agoo. Mee mena kamuu da mee taa naaki mée me agiyoo
anii naaki ou see dimii mee ko pedeo yoka, see kuwa anii
se nekeeniyaa.
8 Anii mee mena kamuu da mee ipi keta kemaata mée
me agiyoo anii naaki ou see dimii mee eebaa agoo kedaa
seta. "Kisee pedeo yoka se ukuwaai" see aseta menaa kuwa
taa naaki anii pedeo kotoo ukuwaanaka dimii mee se agoo
kedaa siyaa, kuwa ou dimii yuwa se anoogeeyaa, kuwa
dimii kuwa boota mokoo kiyaa.
9 Anii Musa me menaa ewo see kaboo ni me dimi mena
daamaa toogee seta kiya kuwa menaa ipi keta kaama wodoo
ni me pedeo ukuwaanaka see dimii mee anoogeedaa naadi
10 anii mée bogaano yaato peanta. Musa me menaa kuwa
ko anii deewoo naadi kaama daamaa natuyaabuu siwoo
taapa menaa yoka see gaata kiya taa, anii kuwa menaa
doodoo bogaano yaato badaa namaata menaa yuwa.
11 Mikee, mee "Kisee pedeo yoka se ukuwaai" see menaa
mee anii ipi keta kaama wodoo Ni me pedeo ukuwaanaka
dimii mee anoogeeta kaama kisee anii nadeebaa seta. Kuwa
se ukuwaai see aseta menaa doodoo ni me pedeo ou dimii
mee me anii mée bogaano yaato peanta.
12 Kisee kemaata Musa me menaa kuwa pedeo se, daamaa
wa too wigintaata menaa, bedaa kuwa mée aseta menaa
yiba mena gakata uduma miya daamaa wa too wigintaata
menaa, uduma topoo, uduma daamaa menaa too.

Mée yiba dimi wiya kuwa kaa aawisii segee siyaa kaa menaa

7:7 Kel 20:17, Rom 3:20 **7:11** Kej 3:13

13 Musa me menaa kuwa daamaa see menaa kiya anii
mée bogaano yaato badaa namaasi naadi menaa yuwa too,
see menaa kuwa wegayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa
ma taa, iyo. Anii mée bogaano yaato badaa namaata
kuwa ko Musa me menaa kuwa me kaama se. Kuwa
daamaa mée manta menaa kiya kuwa menaa kuwa doodoo
mée me pedeo iyee-payee kuwa awee da kaa deeyaano
see naadi mée manta. Kuwa pedeo iyee-payee kuwa kaa
ukuwagee seta agiyoo kuwa me anii mée bogaano yaato
badaa namaata. Mee ko Musa me menaa yiba "Kisee pedeo
yoka se ukuwaai" see menaa yuwa anii ipi keta kaama
ni me pedeo iyee-payee kuwa miya esee pedeo nao see
nekeeniyaa. Kisee awee da kaa nekeensi naadi kuwa Musa
me menaa mée manta.
14 Mikee, Musa me menaa kuwa ko Roh kaa kaama
menaa, see kuwa inii ipi. Kiya anii dabaa see mée ena. Mée
me agiyoo yaokageesi naadi peneata bagee see see mokoo
anii miya pedeo agiyoo ukuwageesi naadi napenee segee
see mée.
15 Mee ko anii daamaa agiyoo too ukuwaano ede kiya anii
kisee daamaa agiyoo se ukuwataa, anii ukuwaano be see
agiyoo kuwa ukuwagee see mée kemaata ni me ukuwayaa,
peeyaa yuwa kuwa yaai, anii se nekeenega.
16 Ani me kisee pedeo yoka ukuwaano be see agiyoo kuwa
anii ukuwayu ko Musa me menaa yiba "Kisee pedeo yoka
se ukuwaai" see menaa da mee mikee daamaa menaa yoka,
see dimii mee anii gaayaa.
17 Kisee kemaata eto ko ni me ukuwaano be see agiyoo
ukuwageeka kuwa ani me se kiya ani yiba pedeo dimii,
pedeo menaa kuwa me ukuwageeka.
18 Mikee, mée me iyee-payee kuwa ani yiba topa, anii
dimi yiba daamaa too see kuwa taa, see kuwa anii ipi. Anii
daamaa agiyoo ukuwaano ede kiya se ukuwayaa.
19 Anii daamaa ukuwaano ede see agiyoo yuwa se
ukuwataa, anii kuwa esee pedeo naadi ukuwaano be see
agiyoo kuwa ukuwageeka.
20 Anii ukuwaano be see agiyoo ukuwayu ko ani me
se kiya ani yiba pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me
ukuwayaa.

21 Kuwa me kemaata ani yiba gaayaa, peeyaa yuwa kuwa
ko kisee: Anii daamaa agiyoo ukuwaano ede see gaayaa
kaboo da pedeo agiyoo ukuwaanaka dimii mee miya epo
enaataa topa, kisee ukuwaandaa segeeka ii, see kuwa anii
deegeeka.

7:13 Gal 3:21-22

22 Mikee, anii dimi yiba Ogatamee Wa me "Kisee ukuwaai,
kisee se ukuwaai" see mée aseta menaa kuwa anii ede nao
see gaayaa
23 kiya ni me maa to kaa takumeta agiyoo yuwa yiba
apanaa iyee agoo. Mee iyee da mee ni me dimi menaa da
ma aawisii segeeka, see kuwa anii deegeeka. Kisee aawisii
segee naadi kaama ni me maa to kaa takumeta agiyoo yiba
pedeo iyee da mee me anii napeneata pedeo dimii gaawoo,
pedeo agiyoo ukuwawoo, kisee umiwoo, toowoo siyaa.
24 Yaai, anii pedeo keta see mée. Kuwa anii napeneata
kaama maa da yiba toogee see iyee kuwa me anii mée
bogaano yaato badaa namaayaa yoka anii daba nadaagimaa
peeyaano mée mee maamee naa ya?
25 Kiiboo, paamee Ogatamee! Wa me inii epoo Mée Tuhan
Yesus Kristus Waa doodoo daba nadaagimaa peeyaano Mée.
Kisee kemaata eto ko anii dimi menaa da me Ogatamee
me "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see mée aseta menaa
kuwa yayeewoo taano dimii mee anii ede. Kiya ni me
maa da kaa iyee da mee me anii pedeo dimii gaataa,
pedeo agiyoo ukuwataa, kisee dimii wiya kuwa kaa omegee,
toogee siyaa.

8

Roh mee ma epo enaataa umiwoo, toowoosi naadi menaa

1 Ogatamee me kisee daamaa mée yakiyaata kemaata
eto ko okoo Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi
umiwoo see bagee kuwa Ogatamee me okoo kaa pedeo kisi
naadi menaa kuwa peenaa ma taa, okoo se wigintaayaa,
okoo kisee bagee yuwa kiyaata.
2 Mikee, kuwa ikii pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo
ukuwawoo naadi kaama mée bogaano yaato badaa kimaasi
naadi pesee da kuwa me ikii kipenee siwoo seta. Kisee kiya
Roh me ikii daamaa kituyaabuu siwoosi naadi pesee kuwa
me ikii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama
daba kidaagimaa peeyaata yoka eto ikii pedeo kikiyaasi
naadi menaa ena ma taa.
3 Mee ko mée me iyee kaa ou gaata-gaata kuwa me mée
penee siwoo naadi kaama dabaa see bagee mée kiyaata.
Kisee kemaata Musa me menaa deewoo see kaa daba mée se
daagimaa peeyaayaa, iyo. Kisee mée me se ukuwamaayaa
agiyoo kiya Ogatamee me mée yaukuwata, mee ko Wa me
Yogaa mee isiyaata kaama mée tomaa ena keta. Waa má
yaato ko inii pedeo see bagee inii me maa to see see agoo
keta. Inii me pedeo yuwa kuwa kaa inii boota kaama mée
wigintaayaa kiya Waa mée yaboota kemaata inii Ogatamee

8:1 Yoh 8:36, Gal 5:1

ma menaa yuwa taa keta, kisee Wa me maa to kaa mée
yataa kiyaata.
4 Mee ko idukaa Musa me menaa yiba ikii daamaa, topoo
see dimii kaa umiwoo, toowoo taai see aseta see see inii
miya Ogatamee me inii topoo, inii sikii mée kiyaano see
naadi Yesus mée yaboota. Eto ko inii mée me iyee kaa
umiwoo, toowoo siyaa se kiya Roh me iyee kaa umiwoo,
toowoo siyaa.
5 Mikee, mée me iyee kaa umiwoo, toowoo siyaa bagee
kuwa okoo me ou gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maawoo
siyaa. Kiya Roh me iyee kaa umiwoo, toowoo siyaa bagee
kuwa Roh me ou gaayaa agiyoo kuwa kaa dimi maawoo
siyaa.
6 Mée me iyee kaa ou gaawoo, umiwoo naadi kaama
usiyaato ko boota kaama wigintaayaa. Kiya Roh me iyee kaa
ou gaawoo, umiwoo naadi kaama usiyaato ko mée daamaa
toowoo siyaa, Ogatamee ma emee-emee see kaa umiwoo,
toowoo siyaa.
7 Mee ko mée me iyee kaa ou gaawoo, umiwoo siyaa bagee
kuwa Ogatamee ma yape kiyaa bagee. Okoo Wa me "Kisee
ukuwaai, kisee se ukuwaai" see menaa kuwa si yayeetaa.
Mikee, okoo yayiino ko iyo.
8 Mée me iyee kaa ou gaawoo, umiwoo siyaa bagee kuwa
Ogatamee Waa dimi wikimiyaano iyo.
9 Kiya ikii gaayu ko ikii mée me iyee kaa ou gaawoo,
umiwoo siyaa bagee se. Ogatamee me Roh mee ikii yiba
esee mikee kiitoogee siyu ko ikii Roh me iyee kaa umiwoo,
toowoo see bagee. Kristus me Roh mee taa see bagee kuwa
Wa me bagee se.
10 Kristus mee ikii yiba tupi gaayu ko pedeo ukuwayaa
agiyoo kuwa kaa má yaato bogaapea kiya Ogatamee me ikii
sikii kikiyaata kemaata Roh me ikii aya kituyaabuu siwoo
taapi.
11 Yesus boota kaama aya andoo peeyaata Mée Wa me Roh
mee ikii yiba kiitoogee siyu ko Kristus aya andoo peeyaata
Mée Wa me ikii me maa da mee miya aya kituyaabuu siwoo
taatagi. Maa da mee ko booyaa agiyoo too kiya Ogatamee
Wa me Roh mee ikii yiba kiitoogee naadi kaama kisee aya
kituyaabuu siwoo taatagi.
12 Neebee nokaa yuwa, Wa me kisee daamaa mée
yaukuwaatagi kemaata inii ukuwaano gaano pedeo agiyoo
agoo. Kiya kuwa agiyoo kuwa mée me iyee kaa ukuwaakee
agiyoo kuwa se, inii me ou gaata-gaata doodoo umiwoosi
naadi agiyoo kuwa se.

8:3 2Kor 5:21, Gal 4:4-5 **8:5** 1Kor 2:14, Gal 5:16-17, Yak 4:4 **8:12** Kol 3:5, Gal 5:24, 6:8

13 Ikii mée me iyee kaa umiwoo, toowoo siyu ko ikii
boota kaama kiwigintagaatagi. Kiya kuwa ikii má yaato
pedeo ukuwaano see agiyoo kuwa ikii me Roh pesee kaa
booyaabuu segee siyu ko ikii daamaa toowoo taatagea.
14 Ogatamee me Roh mee Wa keta eepeetaa see bagee
kuwa okoo uduma Ogatamee me yogaa yuwa.
15 Mee ko idukaa ikii me Ogatamee me napedeo kiyaapi,
kisee weda see dimii mee ma aagadi taata umiwoo, toowoo
seta bagee yuwa. Kiya eto ko ikii Roh mee maseta bagee
yuwa kegea. Eto ko ikii mee idukaa weda see dimii mee
kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa se kiya Roh me ikii
Ogatamee me yogaa kikiyaata kemaata ikii me Roh pesee
kaa "Abba, Neataagi wae" see asiyaa bagee yuwa.
16 Roh mee inii ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama Wa
me inii dimi yiba "Aa mikee Ogatamee me yogaa yoka" see
mée asegee see.
17 Inii Ogatamee me yogaa yuwa kemaata Wa me yogaa
yuwa daamaa maniyaa agiyoo kuwa aii masiitagea. Kristus
Waa miya kuwa agiyoo maseta see see inii miya Waa ma
aagadi-maagadi naadi inii me see yuwa masiitagea. Mee
too se kiya Kristus Wa me ae-wae see agiyoo doogee seta
see see inii miya Waa ma aagadi-maagadi naadi kisee agiyoo
doogee siyu ko inii me see yuwa daamaa masiitagea. Waa
kisee ae-wae segee seta kemaata Ogatamee me Waa ebo,
Waa asii-sege siyaata see see inii miya kisee kaatagea.

Eto kiipaa inii ae-wae, dimi gaagaa segee siyaa kiya usiyaato ko daamaa kaatagea see kuwa nekeensi naadi menaa

18 Mikee, iminookaa yaato inii asii-sege see mée siyaabuu
taatagi kuwa esee daamaa, esee ebo, inii kisee diitagea yoka
inii eto kiipaa ae-wae, dimi gaagaa segee siyaa yuwa kuwa
esee peedi, see kuwa anii gaaga.
19 Mee ko Ogatamee Wa me yogaa yuwa ii see kuwa awee
da kaa mée deeyaabuu taatagi. Inii kisee mée deeyaabuu
taatagi naagoo mani kega naaki ou naadi maamaa diitoo
siwookea. Inii mée tomaa yuwa me too se kiya Wa
me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma me miya mee
naagoo maamaa diitoo siwookea.
20 Mikee, idukaa Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa
uduma kaa pedeo ayaa yadootaata kemaata kuwa agiyoo-
pagiyoo me umiino, toono yuwa uduma otoopa pedeo kedaa
seta. Kuwa agiyoo-pagiyoo me inii kisee mée yakiyaano
daamaa, ede see gaata se kiya Ogatamee me Anii iminookaa
kuwa agiyoo-pagiyoo uduma bedaa daamaa yakiyaabuu

8:15 Gal 4:6-7, Ep 1:5 **8:18** 2Kor 4:17-18, 1Pet 1:6-7

taata yoka naadi kaama idukaa kuwa uduma umiino, toono
pedeo yakiyaata.
21 Mee ko kuwa agiyoo-pagiyoo uduma pedeo kiwoo,
umiwoosi naadi pesee da kuwa iminookaa Ogatamee me
yataa kiyaata kaama kuwa agiyoo-pagiyoo uduma daba
peeyaabuu taatagi. Daba peeyaata kaama Wa me yogaa
yuwa okoo ebo, okoo asii-sege siyaabuu taatagi see see
mokoo Wa me kuwa agiyoo-pagiyoo yuwa miya kisee
daamaa yakiyaabuu taatagi.
22 Mikee, kuwa ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma
idukaa kaama eto too kisee epo enaataa aa-waa, gaagaa
siwoo segeekea, yoga kabaano see kaboo apii to me boodi
ebo abaayaa mokoo, see kuwa inii ipi.
23 Kuwa agiyoo-pagiyoo kuwa too se kiya inii Roh maseta
bagee yuwa miya kisee dimi yiba aa-waa siwoo segeekea.
Mee ko Ogatamee me Roh mee inii daamaa mée aii manta
kiya Wa me mée maniyaa agiyoo apanaa yuwa kuwa miya
mée maniitagi. Kisee kemaata inii Wa me yogaa yuwa
ii see kuwa awee da kaa mani mée deeyaagi naaki ou
see dimii mee gaawookea. Bedaa kuwa má yaato pedeo
ukuwasi naadi mée penee siwoo siyaa yuwa kuwa mani
mée yapatagaaniyaata kaama toowookea naaki ou see dimii
mee miya gaawookea. Kisee mée yakiyaano taa kemaata
inii kisee too aa-waa siwoo segeekea.
24 Mee ko petamanii Ogatamee me inii daba mée daagi-
maayaata kaama wodoo kisee Wa me inii daamaa too mani
mée yakiyaagi naaki ou see dimii mee gaawoo, Wa kaa dimi
kotopiwoo siyaa. Wa me inii kisee mée yakiyaano taa, inii
diino taa kemaata inii kisee ou dimii mee gaawoo siyaa.
Kisee inii Wa me mée yakiyaata topea naaki Wa me inii
kisee mée yakiyaagi naaki ou see dimii mee se gaayaa, se
maa?
25 Kiya kuwa inii diino taa agiyoo kuwa inii ou gaawoo,
Wa kaa dimi kotopiwoo siyu ko inii kisee Wa me mani
mée yakiyaagi naaki ou see dimii kaa koogo diitoo, umiwoo
siyaa.
26 Inii kisee diitoo, umiwoo naadi kaama Roh mee inii
kaa mée tabogetaa siyaa. Mee ko inii dabaa see bagee
yuwa kemaata inii me sembahyang menaa kuwa mapea
menaa daamaa, see kuwa inii ewo. Inii ewo kiya Roh me
inii me sembahyang menaa yuwa mée yamasegeeta kaama
Ogatamee paagoo mée yaasegeeki. Roh Waa aa-waa see kaa
menaa keenda, kisee mée me ewo, se wegayaa see menaa
kaa mée yaasegee see.

8:20 Kej 3:17-19 **8:25** 2Kor 4:18, 5:1-7

27 Inii me dimii yiba ipiipi mée deetaa see Mée mee
Waa Roh me dimii mee miya ipi. Roh me Ogatamee me
bagee yuwa me idimegee siyaa menaa yuwa yeeta kaama
Ogatamee me daamaa, Anii yaukuwaapa see gaata-gaata
doodoo too Roh me Wa paagoo okoo kaa yaidimegee siyaa.
28 Ogatamee epa gaayaa bagee yuwa okoo kaa
yaukuwaandaa siyaa agiyoo kuwa uduma usiyaato ko
daamaa too. Wa me kuwa agiyoo yuwa uduma enaataa
okoo kaa daamaa-daamaa yakiyaabuu siwooki. Mikee,
okoo Wa me gaata-gaata doodoo daamaa wigintaata kaama
Ni paagoo nameei see aseta bagee kuwa Wa me okoo kaa
kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu siwooki, see kuwa inii
ipi.
29 Mee ko idukaa esee petamanii kaama Ogatamee me
kuwa Ni me bagee kisi naadi daamaa wigintaata bagee
kuwa okoo Niyoopaa me iyee da mee see see bagee yuwa
kiyaabuu taata, see menaa wegataata. Wayoopaa mee ko
yagamee yagaaboo to mokoo, bedaa menaanii yuwa kuwa
eebaa kisi naadi okoo daamaa wigintaata.
30 Bedaa kuwa idukaa kaama Wayoopaa me iyee da mee
see see kiyaabuu taano see naadi daamaa wigintaata bagee
kuwa Wa me okoo Ni paagoo nameei see aseta. Kiyoo
kaama kuwa Ni paagoo nameei see aseta bagee kuwa Wa
me okoo sikii kiyaabuu seta. Bedaa kuwa Wa me sikii
kiyaabuu seta bagee kuwa Wa me okoo ebo, okoo asii-sege
siyaabuu taata see gaata. Wa me okoo kisee bagee daamaa
kiyaabuu seta.

Ogatamee Wa me bagee yuwa Wa me epa dimii mee se patagataayaa naadi menaa

31 Wa me inii kisee bagee daamaa mée kiyaabuu seta
kemaata inii mapea menaa wegayaa? Inii me wegatagaano
see menaa mee ko kisee: Ogatamee Waa inii yaato gaayu ko
maamee inii ma aawisii semaayaa ya?
32 Ogatamee Wa me Yogaa kiya yaku gaano taa, inii mée
uduma kaa mée yaekegataata. Wa me Yogaa mee inii
aii mée manta kemaata bedaa se-agiyoo, we-agiyoo kuwa
uduma miya inii aii mée se maniyaa ye?
33 Ogatamee me daamaa wigintaata bagee kuwa okoo kaa
pedeo menaa Wa paagoo yawegaano bagee ena agoo ye?
Ogatamee me inii sikii mée kiyaata kemaata kisee menaa
kuwa iyo.
34 Inii pedeo kisi naadi menaa mée yawegaano bagee ena
agoo ye? Kristus Yesus Waa mée yaboota. Mée yaboota

8:29 2Kor 3:18, Ep 1:3-5 **8:32** 2Kor 6:10, 8:9 **8:33** 1Tim 2:5, 1Yoh 2:1-2

kuwa too se kiya bedaa aya andoo peeta kaama Ogatamee
me dagi yagaa yaato totaaki. Waa kiyoo kaama kuwa inii
pedeo kisi naadi menaa yuwa mée yataa kiyaabuu taaki.
35 Kristus me mée epa dimii mee inii mée yapatagataayaa
bagee ena agoo ye? Dimi gaagaa siyaa agiyoo kuwa me Wa
me mée epa dimi mee inii mée yawasetaayaa ye? Ae-wae
siyaa agiyoo kuwa me ye? Mée wegee-wegee siyaa kuwa
me ye? Naano agiyoo taa kaa kuwa me ye? Doka taa kaa
kuwa me ye? Mée pedeo kiyaayaa agiyoo kuwa me ye? Mée
wugiyaa kuwa me ye?
36 Mee see see ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Inii A me bagee kemaata pedeo komaa kaama kisee too
daatooyiba yaato uduma mée me mée wogeeiikea,
domba wodaa wogeei-wagaai siyaa mokoo mée me inii
kisee mée koo taakea" *Mzm 44:23*
see menaa ebeamaata.
37 Kisee kiya inii me umiino, toono yiba kuwa yaai-yaai
agiyoo agoo kiyaa miya inii mée epa see Mée Waa doodoo
inii taa ma taa kuwa agiyoo uduma daba, peedi ekeata pesee
ma umiwoo, toowoo siyaa.
38 Anii mena ena mee esee mikee menaa ii see gaawoo see
dimii mee ko kisee: Ogatamee me mée epa dimii mee inii
mée yawasetagaano iyo. Inii booyaa miya, inii se booyaa
miya mée si yawasetaayaa. Malaikat bagee yuwa ma, paa
yuwa ma, etokaa kotoo yuwa ma, epeekaa kotoo yuwa ma
kuwa me miya Wa me mée epa dimii mee inii mée si
yawasetaayaa. Bedaa se-pesee, we-pesee uduma,
39 asiyaato pesee see agiyoo yuwa me miya, yamuyaato
pesee see agiyoo yuwa me miya, Wa me ogaataata agiyoo-
pagiyoo apanaa yuwa uduma me miya mée si yawase-
taayaa. Inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus ma dimi aagadi-
maagadi naadi kaama Ogatamee me epa dimii mee inii mée
yapatagatagaano iyo.

9

Israel bagee yupii Ogatamee me daamaa wigintaata bagee yuwa kaa menaa

1 Anii ko Kristus Wa yaato bagee kemaata mikee menaa
ena kiiwegaanaka. Mee menaa mee ko Roh Kudus me mee
mikee menaa yoka see kuwa anii dimi yiba nasigi kemaata
makapaa menaa se.
2 Mee ko kisee: Anii dimi mena boodi ebo, gaagaa dimii
mee kisee too se sikiinega.

8:37 Yoh 10:27-29, Why 12:10-11

3 Mikee, anii ma tomaa kaa bagee kuwa okoo nii ma
gadimani bagee yuwa kiya Israel bagee mée eebaa Kristus
yaato taa. Anii Ogatamee me okoo Kristus yaato namiyaagi
naaki ou see dimii mee esee ebo. Wa me ni kaa too pedeo
ayaa nadooyaayaa, kisee anii Kristus ma napatagataayaa
kuwa koosi, kuwa anii ma tomaa kaa bagee kuwa Kristus
yaato namiyaai, kisee okoo ma, anii ma aapeka natagaai,
kisee ukuwaano daamaa see gaaga.
4 Okoo miya Israel bagee, Ogatamee me idukaa kaama
okoo daamaa wigintaata kaama Wa me yogaa kiyaata bagee
yuwa. Idukaa kaama okoo paagoo Wa me asii-sege siyaa
agiyoo yuwa deeyaabuu siwoo seta. Bedaa okoo paagoo
Wa me asiino, "Anii miya kisee daamaa kiukuwawoo taapa,
ikii me miya kisee daamaa naukuwawoo taai" see menaa
miya aseta, okoo paagoo deewoo siyaa menaa miya Musa
doodoo manta, okoo paagoo Ogatamee Waa kisee ebo ekee,
kisee yaapaagee siwoo taai see menaa kuwa miya manta.
Bedaa Wa me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa
kiukuwaaniyaabuu taata" see menaa kuwa miya Israel
bagee paagoo aseta.
5 Okoo ko Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo me
asii-kaba-kaba seta bagee yuwa, bedaa okoo kaama asii-
kaba-kaba siwoo naadi kaama Ebo Kristus mee kabata.
Waa ko se-agiyoo, we-agiyoo uduma Ebo Wodoo Eboo see
Mée Ogatamee mee. Kiiboo, paamee, magiyaage kisee too
iminoo miya, iminoo miya yaapaagee taano too. Amin!
6 Israel bagee okoo mée eebaa Kristus yaato taa see
bagee kiya Ogatamee me petamanii okoo paagoo "Anii kisee
daamaa kiukuwaaniyaabuu taata" see aseta menaa kuwa
mikee uwa daaga, kuwa menaa wuutu-waatu seta see taa.
Mee ko Israel bagee uduma mikee ki Israel bagee yuwa se,
okoo mée gakata Wa me daamaa wigintaata bagee yuwa se,
7 bedaa Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee okoo
uduma Ogatamee me yogaa yuwa se. Idukaa Ogatamee me
Abraham paagoo aseta menaa ena mee ko kisee: "Kuwa
mikee a me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa see ekaa
weewoo taatagea kuwa ko Isak mee doodoo too kaata,
apanaa yogaa doodoo se" see aseta.
8 Wa me aseta menaa mee kaa kaama inii nekeeniino ko
kisee: Abraham wa me maa to kaa kaama asii-kaba-kaba
seta bagee yuwa kuwa uduma Ogatamee me yogaa yuwa ii
see deeyaa see se kiya Ogatamee me Isak mee doodoo too
yoka see aseta-aseta kabawoo seta bagee kuwa too mikee ki
Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee kiyaa, see kuwa inii
nekeeniyaa.

9:7 Kej 21:12

9 Mikee, Ogatamee me aseta menaa mee ko kisee: "Ni
me wegata monaa da kaa Anii meeta naagoo Sara mee
paayogaa yogaa ena agoo kaata" see aseta.

10 Mee too se kiya idukaa inii me bagee Isak mee wa me
yogaa yuwa miya kisee. Ribka me kadapoo mee Isak wa me
kadapoo too.
11 Kadapoo yiba wiya yogaa. Kabaano taa kaboo kuwa
yogaa yuwa daamaa agiyoo miya, pedeo agiyoo miya
peenaa ma ukuwaano taa kaa Ogatamee me yoga ena too
too daamaa wigintaata. Ogatamee me wiginiyaa-wiginiyaa
mee ko mée me daamaa ukuwata agiyoo kuwa kaa se kiya
Wa me gaata-gaata kuwa ukuwaaniyaano see naadi kaama
too mée wiginiyaa, kisee Ni paagoo nameei see mée asiyaa.
12 Kisee yoga ena daamaa wigintaata kaama Wa me mee
apii to asiino, "Yagamee yagaaboo to mee peedi kaatagi,
menaamee me agiyoo yaokagee see mée kaatagi" see aseta.
13 Kuwa yogaa wiya kuwa kaa menaa ena ko kisee: "Anii
Yakub waa epa, Esau mee be" see ebeamaata.*

14 Wa me kisee wigintaata kemaata inii mapea menaa
wegayaa? "Ogatamee Wa me mée wigineano kuwa koopoo"
see menaa kuwa wegayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa
ma taa, iyo.
15 Idukaa Wa me Musa aseta menaa ena mee ko kisee:

"Ni me aii epa kaano ede see bagee kuwa Anii aii epa kaapa,
bedaa Ni me aii epa ekeasiino ede see bagee kuwa Anii
aii epa ekeasiipa" see menaa aseta. *Kel 33:19*
16 Wa me kisee aseta kemaata Wa me mée wiginiyaa-
wiginiyaa kuwa ko mée me ede gaata-gaata doodoo se,
bedaa mée me omaago ma ukuwata-ukuwata doodoo miya
se kiya Ogatamee Wa me aii epa gaata-gaata doodoo too
mée wiginiyaa.
17 Mee see see menaa ena mee idukaa Ogatamee me Piraun
paagoo aseta. Ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Anii aa
ebo katuyaaga mee ko Ni me pesee agiyoo yuwa awee da
kaa mée uduma deeyaabuu taano see naadi ebo katuyaaga.
Ni me pesee agiyoo kuwa kaa Ni ekaa da uwoo to, magaa
to uduma ogo pege-pege siyaabuu taano see naadi Anii ebo

9:9 Kej 18:10 **9:12** Kej 25:23 * **9:13** Esau mee ko yagamee, Yakub mee menaamee. Yagamee mee peenaa ebo ekeasiyaa kiya Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo menaamee daamaa wigintaata kaama ebo kiyaata. **9:13** Mal 1:2-3

katuyaaga" see ebeamaata.†
18 Kisee kemaata Ogatamee me gaata-gaata kuwa doodoo
too Wa me mée ekee siyaa. Mee ko Wa me aii epa kaano ede
see bagee kuwa Wa me okoo aii epa gaayaa, bedaa Wa me
dimi mena eboo yakiyaano ede see bagee kuwa Wa me okoo
dimi mena eboo yakiyaayaa, kisee Wa me mée yakiyaayaa.
19 Ani me kisee wegayaa kiya mée waa ena me anii aii
nasiyaa menaa mee ko kisee: "Ogatamee Wa me gaata-gaata
doodoo too kisee mée yakiyaayu ko 'Wa me anii nakiyaata
doodoo anii se umiwoo, toowoo taapa' see gaayaa bagee naa
agoo ye? Taa yoka inii pedeo ukuwamaata kaama Wa me
yaai, kisee pedeo yoka, see mée gaayaa kuwa kaasee kaa
ya?" see kuwa mée ena me aii nasiyaa.
20 Kiya ani me waa asiyaa menaa mee ko kisee: Aa miya
magaa da kaa bagee ena yoka aa kaasee mée to? Aa kuwa
menaa me Ogatamee wisineano uu ye? Ipiipii sipi agiyoo
da me ipiipii sipi mée to paagoo "Aa kaasee kaa anii kisee
ukuwasi naadi naipiipii sepe?" see menaa kuwa asiyaa ye?‡
21 Otaawee ipiipii taa see mée gaayu ko daki magaa dukuu
to masegeeta kaama wa me gaata-gaata doodoo too ipiipii
siyaa, se maa? Wa me ipiipii siyaa agiyoo kuwa ko noonaa
ebo agiyoo kaa ukuwaano see naadi ipiipii siyaa, noonaa aii
agiyoo kaa ukuwaano see naadi ipiipii siyaa, se maa?
22 Kisee miya Ogatamee me okoo pedeo kisi naadi ipiipii
seta bagee kuwa gaayu ko Wa me kagoo ma, Wa me pesee
ma kuwa okoo kaa awee da kaa mée deeyaabuu taano see
dimii agoo kiya kiipaa se yoka naadi kaama Waa dimi mena
koogo animaata toogee seta.
23 Mee ko Wa me aii epa kaa daamaa ipiipii seta bagee
yuwa paagoo Waa esee ebo, Waa asii-sege nao see kuwa
deeyaabuu taano see naadi Wa me kuwa apanaa ipiipii seta
bagee yuwa moga pedeo kiyaano taa. Okoo Wa me asii-sege

---

† **9:17** Piraun mee idukaa Mesir magaa kaa eboo. Ogatamee me waa ebo tuyaata mee ko wa me Ogatamee wisintagaa segee seta kemaata Ogatamee me pedeo agiyoo Mesir magaa kaa yamiyaabuu taano see naadi Piraun me dimi menaa da eboo yakiyaata. Kisee kemaata Piraun me miya Ogatamee wisintagaa siwoo seta, bedaa Ogatamee me miya pedeo agiyoo yamiyaabuu segee seta. Kisee ukuwagee naadi kaama mée tomaa uduma Ogatamee mee esee omaago see Mée ii see gaata. Mée me kisee gaasi naadi Piraun mee ebo tuyaata kaama dimi menaa da eboo yakiyaata. **9:17** Kel 9:16 ‡ **9:20** Mée me gaano, 'Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo mée waa ena, wa me dimi mena eboo yakiyaata kaama wodoo waa pedeo agiyoo ukuwayu ko Ogatamee Wa me mee mée to pedeo bagee yoka see diino ko pedeo, bedaa Wa me mee mée to pedeo kiyaano kuwa miya pedeo' see kuwa mée me gaayaa kiya taa. Mee mokoo miya Ogatamee me Israel bagee noonaa okoo dimi mena eboo yakiyaata, Wa me Piraun yaukuwata see see mokoo kiya mée me Ogatamee wisineekee kaa kisee pedeo yoka, see wegayaa menaa kuwa iyo. **9:20** Yes 29:16

siyaa agiyoo yuwa masisi naadi idukaa petamanii kaama aii
epa kaa ipiipii seta bagee yuwa kuwa gaayu ko
24 Wa me inii miya kisee bagee daamaa mée kiyaano see
naadi Ni paagoo nameei see mée aseta. Inii mée noonaa
Yahudi bagee kiya kuwa too se kiya noonaa mée tomaa-
tomaa apanaa yuwa miya Ni paagoo nameei see aseta.
25 Mee mokoo mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kaa
menaa ena idukaa Ogatamee me nabi Hosea aseta, mee ko
kisee:
"Okoo Ni me bagee taa see bagee kuwa
epeekaa okoo Ni me bagee yuwa see ekaa weata,
bedaa okoo Ni me epa gaano taa see bagee kuwa
Ni me epa see bagee yuwa see ekaa weata. *Hos 2:22*
26 Bedaa idukaa okoo kiyoo-kiyoo tota bagee yuwa paagoo
Ogatamee me 'Ikii ko Ni me bagee taa' see aseta bagee
kuwa
epeekaa kiyoo tuyaa bagee yuwa okoo Toono Too Mée
Ogatamee me yogaa yuwa see ekaa weatagea" see
menaa aseta. *Hos 1:10*
27 Bedaa idukaa nabi Yesaya wa me miya mena ebo kaa
Israel bagee yuwa okoo kaa menaa ena wegata, mee ko
kisee: "Israel bagee kuwa uduma egataayaa naaki maakaa
pikuu da kaa ea ponee eebaa kuwa see see kiya okoo eebaa
taa yaato daba daagimaa pootagea.
28 TUHAN Wa me kisee magaa da kaa bagee yuwa
wigintagaapi kuwa Wa me ipiipi yaukuwatagaapi, kisee
moga yaukuwatagaapi" see wegata.
29 Bedaa idukaa nabi Yesaya me wegawoo seta menaa ena
miya kisee:
"Pesee Wodoo Pesee TUHAN mee Wa me inii me asii-kaba-
kaba bagee yuwa mée tuyaano taa naaki
inii Sodom magaa mokoo see see kiyaa,
inii Gomora magaa see see kiyaa" see wegata.§ *Yes 1:9*

*Israel bagee yuwa okoo eebaa yaato me Ogatamee wisin-
taata kemaata wigintaata menaa*

30 Kisee Israel bagee yuwa kaa yaebeamaata menaa agoo
yoka eto ko inii me wegayaa menaa mee ko kisee: Mée
tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa gaayu ko okoo Ogatamee
me sikii nakiyaagi naaki ou see dimii mee okoo gaano taa
kiya eto ko okoo Yesus mikee nao see gaata kemaata Wa me
okoo sikii kiyaata.

9:27 Yes 10:22-23 § **9:29** Nabi Yesaya me wegawoo seta menaa mee ko Ogatamee me Israel bagee okoo mée noonaa daamaa wigintaata daba daagimaa peeyaatagi see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

31 Kiya Israel bagee kuwa gaayu ko kisee taa. Okoo idukaa
kaama Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see mée
deegi naaki ou see dimii mee gaawoo seta kiya Musa me
menaa maamaa deewoo naadi kaama Ogatamee me okoo
sikii, okoo miya nao see gaano taa.
32 Kaasee kaa ya? Okoo Kristus mikee nao see dimii mee
taa, okoo me 'Inii Musa me menaa deewoo siyu ko inii sikii
kaapea' see dimii mee too gaawoo seta. Kisee kemaata Wa
me okoo sikii, okoo miya nao see gaano taa. Okoo Ogatamee
me pee-yaekeata omaa to mee badoo da kaa kepoto naadi
kaama okaata.
33 Kuwa Kristus kaa ebea-ebea menaa kuwa ko kisee:
"Yeeweei, Anii Sion magaa kaa kiyoo oma ena kiyoo pe-
ekeasega.
Mée me badoo da kaa kepoto naadi okaamaayaayaa omaa
to mee,
mée me Wa kaa toowage-taawage naadi okaapea.
Kiya Waa mikee gaayaa bagee kuwa ego weda taa kaapea"
see menaa ebeamaata. *Yes 28:16*

10

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko anii ma tomaa kaa bagee
kuwa okoo daba daagimaa peegea naaki ou naadi kaama
anii okoo kaa Ogatamee paagoo sembahyang yasegeeka.
2 Okoo ko "Ogatamee me menaa niidoowoo, niiukuwawoo
taai" see omaago ma wegawoo see bagee kiya okoo mikee
menaa doodoo se ukuwawoo siyaa, see kuwa mikee kisega.
3 Ogatamee me inii Kristus doodoo too mée sikii kiyaayaa
menaa kuwa okoo ewo. Okoo me "Inii Musa me menaa
deewoo naadi kaama mée sikii kiyaayaa" see menaa kuwa
doowookea. Okoo Ogatamee me Kristus mee doodoo too
mée sikii kiyaayaa see menaa kuwa yayiino taa.
4 Mikee, Musa me menaa kuwa manii to ko Kristus kaa
too, Wa kaa too uwa daata kemaata Waa mikee gaayaa
bagee kuwa Ogatamee me sikii kiyaayaa.

Yesus mikee gaayaa bagee kuwa uduma daba daagimaa peeyaa menaa

5 Musa me menaa kuwa Kristus kaa uwa daata kemaata
idukaa Ogatamee me "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see
aseta menaa doodoo mée sikii kiyaayaa see kaa menaa ena
Musa me ebeamaata, mee ko kisee: "Kuwa menaa yuwa
ukuwawoo siyaa bagee kuwa daamaa toogee taapea" see
menaa ebeamaata.
6 Kiya Kristus mikee gaawoo naadi kaama mée sikii
kiyaayaa menaa mee ko kisee: "'Asiyoo epoo to wodoo

10:4 Mat 5:17, Kol 2:17 **10:5** Im 18:5

maamee pakagiipi naa ya?' see dimii mee se gaai" see
menaa ebeamaata. Mena nekeeniino yaato ko 'Ani me
Kristus Waa asiyoo kaama magaa da kaa badaa pakaa-
maagiinaka' see dimii mee se gaai.
7 "Bedaa 'Yamokiyoo boota bagee toogee yoo maamee
esegiipi naa ya?' see kuwa miya se wegaai" see menaa ebea-
maata. Mena nekeeniino yaato ko Kristus Waa yamokiyoo
kaama badaa maawaanaka see dimii mee miya se gaai.*
8 Kisee se kiya mapea menaa ebeamaata naa ya? Mee ko
kisee: "Okaa da ebo menaa kuwa ekaapa, beesekaa se, ikii
me ebee to kaa miya topa, ikii me dimii yiba miya agoo" see
kuwa idukaa ebeamaata. Eto ko kuwa okaa da ebo menaa
kuwa inii yaweganaakea, Yesus mikee nao see gaai naadi
menaa kuwa.
9 Kisee ikii me ebee to kaa "Yesus mee ko Tuhan yoka"
see wegataa, bedaa dimi yiba 'Yesus mee boota kaama
Ogatamee me mikee aya andoo peeyaata ii' see kuwa miya
gaataa, kisee ukuwayu ko ikii daba daagimaa pootagea.
10 Yesus me menaa kuwa dimi yiba awimaayu naadi
kaama Ogatamee me mée sikii kiyaayaa, bedaa ebee to kaa
Yesus mikee nao see wegamaayu naadi kaama mée daba
daagimaa peeyaa.
11 Ogatamee me menaa yiba ebeamaata menaa ena mee
ko kisee: "Waa mikee gaayaa bagee ego weda see dimii mee
se gaatagea" see ebeamaata.
12 Mikee, Yahudi bagee wa too, mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa wa too see kuwa se kiya okoo uduma endagii. Okoo
uduma epoo Mée mee ena too too, mee ko Tuhan mee.
Wa paagoo Tuhan nao see asiyaa bagee kuwa uduma Wa
me okoo kaa daamaa agiyoo maamaa yaukuwaaniyaabuu
siyaa.
13 Mee ko "Tuhan nao naadi Wa ekaa da weeyaa bagee
uduma daba daagimaa pootagea" see menaa ebeamaata
kemaata mée uduma ena doodoo.
14 Kisee kiya okoo Waa mikee gaano taa see bagee kuwa
gaayu ko okoo me kaasee Tuhan nao see asiyaa? Bedaa
Wa me menaa yiino taa see bagee kuwa kaasee mikee nao
see gaayaa? Bedaa Wa me menaa okoo paagoo eewegaano
bagee taa gaayu ko okoo kaasee kuwa menaa yeeyaa?
15 Bedaa kuwa menaa pe-eewegaanaa taai see asiino taa
gaayu ko kuwa menaa kaasee eewegaanaa siyaa? Ogatamee

10:6 Ul 30:12-14 * **10:7** Mena nekeeniino yaato ko Kristus Waa magaa da kaa boogeeta metaki Ogatamee paagoo pakata yoka inii Waa mikee gaawoo naadi kaama mée sikii kiyaayaa menaa kuwa inii Yesus doodoo agoo, apanaa mée sikii kiyaayaa menaa kuwa kiyoo-kiyoo se abanaa taai naadi menaa mee.
10:11 Yes 28:16 **10:13** Yl 2:32

me menaa ena mee ko kisee: "Daamaa menaa yadoonaa see
bagee yuwa meemaagea kuwa daamaa, ede nao" see menaa
ebeamaata.
16 Kiya Yesus me doometa menaa kuwa mée uduma
daamaa masemagaano taa. Mikee, kisee menaa da idukaa
nabi Yesaya me wegata, mee ko kisee: "TUHAN, inii me
kadoota menaa kuwa daamaa eewegamaage kiya maamee
me mikee nao see gaayaa?" see wegata.
17 Kisee kemaata Kristus me menaa kuwa yeekee kaa
mikee nao see gaayaa. Bedaa Wa me menaa eewegaakee
kaa yeeyaa.

18 Kisee kiya ni me apaadee see menaa ena mee ko
kisee: Kuwa Kristus kaa menaa kuwa Israel bagee yuwa
yeemaagea ye, yiino taa ye? Okoo mikee yeemaagea. Kisee
menaa ena idukaa ebeamaata, mee ko:

"Okoo me menaa kuwa uwoo to, magaa to peeyaabuu taa
see,
okoo me menaa yuwa maga otoo to kaa too peemaaga"
see menaa ebeamaata kemaata *Mzm 19:5*
19 Israel bagee yuwa mikee yeemaagea. Kiya anii bedaa kaa-
gaa ena ma apaadee see menaa agoo, mee ko kisee: Kuwa
Kristus kaa menaa kuwa Israel bagee yuwa nekeeniino taa
ye?† Okoo mikee kisee nekeenegea ii see menaa kuwa
petamanii Musa me ebeamaata. Ogatamee me menaa ena
mee Musa me Israel bagee paagoo yaaseta, mee ko kisee:

"Ani me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya epa kaapa
kuwa kaa ikii me Anii nabe kaapea,

Ani me dimi ewo see tomaa kaa bagee yuwa kaa daamaa
agiyoo yaukuwaapa kuwa kaa ikii me Anii nakagoo
kaapea" see yaaseta. *Ul 32:21*
20 Bedaa kisee miya nabi Yesaya me Ogatamee me wegata
menaa weda taa ma yaaseta, mee ko kisee:

"Okoo TUHAN mee ou see dimii mee taa kaa Anii naabanaa
taano taa see bagee yuwa kuwa Anii nadeemaagea,
okoo TUHAN mee ipi kega naaki ou see dimii mee taa
see bagee yuwa paagoo Anii ekaato ipi kiyaaga" see
wegata. *Yes 65:1-2*
21 Kiya Israel bagee gaayu ko Ogatamee me okoo kaa
yawegata menaa ena mee ko kisee: "Kuwa Ni me menaa
se nayeetaa, Anii nawisintaa see bagee kuwa Anii kisee too
egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya uduma Ni paagoo

10:15 Yes 52:7 **10:16** Yes 53:1 † **10:19** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko "Ogatamee me kuwa Kristus kaa menaa kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo paagoo miya peeyaabuu taata see kuwa Israel bagee yuwa nekeeniino taa ye?" see menaa mee.

nameei naadi Ni me yagaa wiya kegataata kisee too toomuu segeeka" see menaa yawegata.

11

Israel bagee okoo eebaa yaato kuwa Yesus me menaa si yayeeta kiya okoo noonaa Wa yaato daamaa wigintaata bagee kiyaata menaa

1 Israel bagee yuwa me Ogatamee mee kisee si yayeeta kemaata anii apaadee see menaa ena mee ko kisee: Ogatamee me kuwa Wa me bagee yuwa be kaa tameepeata ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Anii miya Israel bagee, Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee ena, toma ko Benyamin apaa kaa mée yoka

2 Israel bagee kuwa, Ogatamee me petamanii kaama daamaa wiginta bagee kuwa be kaa umina wisintagaano taa. Idukaa nabi Elia wa me Israel bagee okoo kaa Ogatamee paagoo yawegata menaa mee ikii ewo ye? Mee ebeamaata menaa mee ko kisee:

3 "TUHAN, wae. Okoo me A me nabi bagee kuwa kawogeepeasegea, ani too topa. Bedaa A paagoo agiyoo kupimanee taa see yoo uduma miya kakabaapi-paapi semaagea. Eto ko okoo anii miya nawugiino see dimii mee agoo" see aseta.

4 Kiya Ogatamee me Elia aseta menaa mee mapea menaa? Wa me asiino, "Okoo mée tujuh ribu Ni yaato daamaa wigintaata topea. Okoo Baal paagoo kagu sibumaano taa, waa ebo ekeasiino taa see bagee yuwa" see aseta.

5 Mee mokoo miya eto mee begaa kaa Israel bagee noonaa Wa yaato daamaa wigintaata bagee yuwa topea, Wa me okoo aii epa kaa daamaa wigintaata bagee yuwa.

6 Wa me okoo Wa yaato daamaa wigintaata mee ko okoo me daamaa ukuwagee seta agiyoo kuwa kaa wigintaata se kiya Wa me okoo aii epa dimii kaa too Wa yaato daamaa wigintaata. Wa me mée me daamaa ukuwagee seta agiyoo kuwa kaa mée wigintaata naaki Wa me okoo aii epa kaa too wigintaata ii see menaa kuwa se wegamaayaa.

7 Wa me mée kisee aii epa kaa daamaa mée wigintaayaa kemaata Israel bagee kuwa kaasee? Israel bagee okoo Ogatamee me inii sikii mée kiyaagi naaki ou see dimii mee gaawoo seta kiya Wa me okoo kisee sikii kiyaano taa, Wa me daamaa wigintaata bagee yuwa okoo too kisee sikii kiyaata. Kuwa apanaa Israel bagee daamaa wigineano taa yuwa kuwa Wa me dimi mena eboo yakiyaata.

11:4 1Raj 19:10-18 **11:6** Ep 2:4-9

8 Mee see see okoo kaa menaa ena yaebeamaata, mee ko kisee:
"Ogatamee me okoo toomoo dimii yakiyaata,
diino naka see emaa manta,
apa togo me yiino naka see miya yakiyaata,
idukaa kaama kisee too eto miya okoo ewo kedaa siwookea"
see menaa ebeamaata.
9 Bedaa mee see see okoo kaa menaa ena Daud me miya yawegata, mee ko kisee:
"Kuwa bagee kuwa okoo me naano agiyoo eebaa noogee
siyaa yoo kiyoo kupi kaa booyaa yoo mokoo
yakiyaano daamaa,
okoo kisee boodaa taano daamaa.
Bedaa okoo okaata kaama okoo me pedeo ukuwagee seta
doodoo okoo kaa kisee yaukuwayaabuu taano miya
daamaa.
10 Okoo emaa se deesi naadi emaa digiyoo yakiyaano miya
daamaa,
bedaa okoo ae-wae siyaa agiyoo eebaa okoo kaa yadootagaa
naadi kaama
okoo me doogaa da kudiinta kisee too toowoo taano
miya daamaa" see yawegata. *Mzm 69:23-24*
11 Okoo kaa yawegata menaa kuwa kisee gaayu ko anii bedaa apaadee see menaa ena miya kisee: Israel bagee kuwa okoo eebaa yaato Yesus mikee gaano taa kemaata okoo kisee okaata kaama umina pedeo kedaa seta ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Okoo me Yesus me doometa menaa si yayeeta kemaata kuwa menaa doodoota mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaa seta, mée eebaa daba daagimaa peeyaabuu seta. Mee ko Israel bagee yuwa me kuwa deeta kaama inii miya kisee mée kiyaagi naaki ou see dimii mee misi naadi kuwa apanaa tomaa kaa bagee yuwa daba daagimaa peeyaabuu seta.
12 Israel bagee yuwa me Yesus me menaa kisee si yayeeta kemaata Ogatamee me mée tomaa-tomaa okoo kaa esee daamaa agiyoo aii yaukuwaaniyaabuu taaki. Eto ko Israel bagee yuwa daba kedaa seta kemaata Ogatamee me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kaa esee daamaa agiyoo yadootagaa segeeki. Wa me kisee mée tomaa-tomaa okoo kaa daamaa yaukuwawoo segeeki kiya epeekaa Israel bagee yuwa okoo miya Yesus mikee gaayaa bagee mée eebaa kedaa naadi kaama kuwa Wa me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kaa daamaa yaukuwaaniyaabuu siyaa agiyoo kuwa bedaa mee asii esee maamaa eebaa kedaa taata.

11:8 Ul 29:4, Yes 29:10

Mée tomaa-tomaa apanaa yuwa daba daagimaa peeta menaa

13 Eto ko anii ikii Yahudi bagee paagoo se kiya apanaa
tomaa kaa bagee yuwa paagoo mena ena kisiinaka, mee
ko kisee: Anii Yesus me doometa menaa mee ikii paagoo
kiiweganaasi naadi Wa me anii pooi see nasimi kuwa esee
ebo agiyoo yoka anii ede ma yaukuwanaa segeeka.
14 Apanaa tomaa kaa bagee Yesus mikee gaagea kemaata
anii ma tomaa kaa bagee kuwa noonaa me kuwa deeta
kaama okoo me anii miya kisee daba daagimaa peega naaki
ou see dimii mee misi naadi anii kuwa menaa eeweganaaka.
15 Mee ko Yahudi bagee me si yayeeta kemaata Ogatamee
me okoo ekeata kaama mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
Waa ma daamaa emee-emee siyaata. Kuwa mikee daamaa
agiyoo okoo kaa yaukuwata kiya epeekaa Ogatamee me
Yahudi bagee yuwa okoo miya Wa yaato miyaatagi kuwa
ko mee asii esee daamaa agiyoo yaukuwaatagi, boota
bagee daamaa aya andoo peeyaa mokoo okoo miya daamaa
kaatagea.

16 Roti kaa ebea-ebea menaa mee ko kisee: Ogatamee
paagoo maniyaa roti petamanii mee pataguu to mee ko
Waa taano kisi naadi daamaa wa too wigintaata see roti
mee. Kisee kemaata mee kaama wodoo Wa paagoo maniyaa
roti apa yuwa kuwa uduma miya kisee daamaa wa too
wigintaata roti kiyaa. Piya manii da ebea-ebea mee miya
kisee. Piya mani yuwa daamaa wigintaata kaama Ogatamee
Waa taano kiyu ko piya kago yuwa miya daamaa wigintaata
kaama Waa taano kiyaa.*

17 Mee mokoo miya ebea-ebea menaa ena miya kisee:
Zaitun piyaa wodoo to weetaata kaama daamaa iyawoo
naadi kago yuwa noonaa daageeta kaama kisee eke. Ekeata
kaama peedoota aii weeno taa zaitun piya wodoo to kaa
kago ena pe-daageeta kaama mee weta piya wodoo to kaa
kago daageeta otoo to kaa kuwa kagoo yuwa yupii daamaa
pe-taku. Mee daamaa weta piya wodoo to mani yuwa kuwa
daamaa kemaata mee aatakutaata kagoo da mee daamaa
iyataa. Mee mokoo miya ikii mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa kisee daamaa kitakumetaata topea.

---

* **11:16** Roti ebea-ebea ma, piya mani yuwa ebea-ebea ma kuwa mena nekeeniino yaato ko roti petamanii maniyaa yuwa ma, piya mani yuwa ma kuwa Abraham ma, Isak ma, Yakub ma kuwa ebea-ebea. Roti apanaa yuwa ma, piya kago yuwa ma kuwa Yahudi bagee yuwa ebea-ebea. Petamanii Abraham daamaa wa too wigintaata see see wa me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa okoo miya wigintaata Ogatamee Wa yaato bagee yuwa kiyaata, okoo aii bagee se, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa wiya kuwa.

18 Kiya ikii apanaa tomaa kaa bagee kuwa ebo poga-poga
se taai. Ikii me 'Anii ko daamaa natakumetaata kagoo da
mokoo, okoo daageeta ekeata yuwa kuwa aii bagee yoka' see
mee se gaai. Ikii kisee ebo poga-poga bagee yuwa daamaa
nekeenii: Piya kagoo yuwa kuwa me piya mani yuwa pesee
kiyaakee se kiya piya mani kuwa me kago yuwa pesee keta
kaama daamaa iyaakee.†
19 Kisee kemaata ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa me
wegayaa menaa ena ko kisee: "Ogatamee Wa me anii mee
weta piya wodoo to kaa pe-natakumaano see naadi kaama
kuwa kagoo yuwa noonaa daageeta ekeata" see wegayaa.
20 Kuwa mikee menaa kiya okoo Yesus mikee gaano taa
kemaata Wa me daageeta ekeata. Ikii gaayu ko ikii Yesus
mikee gaata kemaata daamaa kitakumetaata topea. Kisee
kemaata ikii ebo poga-poga se kiya weda dimii ma daamaa
nekeenii, mee ko kisee:
21 Ogatamee Wa me daamaa weta piyaa kagoo yuwa
noonaa daakomeeta see see ikii mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa miya kisee kiukuwayaa yoka ikii miya daamaa
gaamagaai.
22 Kisee kemaata Ogatamee Wa me dapuu see dimii mee
too se kiya Wa me mée kagoo kiyaa dimii mee miya
nekeenii. Kuwa Ogatamee me ekeata bagee kuwa Wa me
kagoo kaa ekeata kiya ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
gaayu ko Wa me dapuu see dimii kaa kiekee segeeki. Kisee
kiya ikii daamaa nekeenii: Ikii me Wa me naepa kigi nao
see dimii kaa umiwoo, toowoo siyu ko daamaa. Taa gaayu
ko Wa me okoo kago daageeta ekeata see see mokoo ikii
miya kisee kiukuwayaa yoka daamaa nekeenii.
23 Yahudi bagee kuwa okoo si yayeeta bagee kiya okoo
miya Yesus mikee nao see gaapea kepa ko Ogatamee me
okoo daamaa Wa yaato miyaayaa. Daageeta ekeata piya
kagoo da mee bedaa masegeeta mee weta piya wodoo to
kaa pe-takumiyaa see see mokoo Wa me okoo miya kisee
pe-takumiyaa. Wa me kisee yaukuwaaniyaayaa.

---

† **11:18** Mee zaitun see piyaa daamaa weta wodoo to mee ko Israel bagee ebea-ebea. Kagoo yuwa noonaa daageeta kuwa ko Israel bagee Yesus mee mikee gaano taa yuwa ebea-ebea, bedaa mee pe-takumetaata kagoo da mee ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa Yesus mikee gaata yuwa ebea-ebea. "Piya mani kuwa me kago yuwa pesee keta kaama daamaa iyaakee" see mee mena nekeeniino yaato ko petamanii Ogatamee me Abraham paagoo "Aa doodoo mée tomaa-tomaa yuwa uduma okoo kaa miya daamaa agiyoo yadootagaata" see aseta kemaata waa manii to mokoo, bedaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa Israel bagee doodoo daamaa kiyaata. Kisee kemaata mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa inii ebo, Yahudi bagee okoo peedi, kisee ebo poga-poga se taai naadi ebea-ebea menaa kuwa.

24 Mikee, ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa ko
aii zaitun piyaa kagoo da mokoo, mée me weeno taa piya
wodoo to mee kagoo da mokoo. Kisee aii piya kagoo da
mee daageeta kaama daamaa weta see zaitun piyaa wodoo
to kaa pe-takumeekee kuwa mée me se ukuwayaa agiyoo
kiya Ogatamee me ikii kisee daamaa kiukuwata. Kisee Wa
me kiukuwata agiyoo mee esee daamaa maa diya Yahudi
bagee kuwa Wa me mee asii esee daamaa agiyoo okoo kaa
yaukuwaaniyaayaa. Mee ko okoo miya zaitun piya wodoo
to kiya daamaa weta piyaa wodoo to mokoo yoka mee piya
wodoo to piya kago noonaa daageeta kaama bedaa mee
piyaa wodoo to kaa daamaa pe-takumetaayaa, Ogatamee
me okoo kaa kisee daamaa yaukuwaaniyaayaa.‡

Ogatamee me mée tomaa uduma epa gaata menaa

25 Neebee nokaa yuwa, ikii mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa ebo poga-poga taapea yoka naadi eto ko anii kuwa
idukaa kaama awee da kaa mée ipi kiyaano taa menaa
ena daamaa keipi kiyaanaka, mee ko kisee: Israel bagee
kuwa eebaa yaato okoo dimi mena eboo kegea. Okoo kisee
dimii kaa umiwoo, toowoo naadi kaama mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa okoo Ogatamee yaato peaneekea, kisee too
okoo eebaa kega yoka sikii see dimii gaatagi naagoo too.
26 Mee naagoo Israel bagee yuwa kuwa uduma daba
daagimaa pootagea. Mee see see menaa ena ebeamaata,
mee ko kisee:

"Sion magaa kaa kaama daba mée daagimaa peeyaano Mée
mee meetagi,
Yakub me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa okoo me
pedeo yuwa yataa kiyaatagi. *Yes 59:20*
27 Ogatamee me 'Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu
taata' see aseta menaa mee doodoo
Anii okoo me pedeo yuwa epa yaekeasiita" see wegata
menaa mee ebeamaata. *Yer 31:33-34*

28 Yahudi bagee kuwa Yesus me doometa menaa be kaa
wisintaata kemaata okoo Ogatamee ma aayape see bagee
yuwa keta. Kisee kemaata ikii mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa paagoo kuwa menaa kiiweganaa seta. Okoo yape see
bagee keta kiya okoo idukaa kaama Ogatamee me daamaa
wigintaata bagee yuwa. Mee ko idukaa petamanii okoo
me bagee yuwa paagoo Ogatamee me "Anii kisee daamaa
kiukuwaaniyaabuu taata" see aseta menaa kuwa me okoo
Wa me epa see bagee yuwa.

---

‡ **11:24** "Piya kago noonaa daageeta kaama bedaa mee piyaa wodoo to kaa daamaa pe-takumetaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yahudi bagee yuwa okoo Yesus mikee gaata kaama okoo bedaa idukaa see see Ogatamee yaato bagee kiyaa, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee.

29 Mikee, Ogatamee me okoo idukaa kaama kisee daamaa
wigintaata, bedaa okoo paagoo Anii kisee daamaa aii
kiukuwaaniyaabuu taata see menaa kuwa aseta. Kisee
kemaata Wa me kuwa menaa yuwa se ekeasiyaa.
30 Idukaa ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa
Ogatamee me menaa si yayeeta bagee kiya eto Yahudi bagee
okoo Yesus me menaa yayiino taa kemaata ikii Wa me kiepa
see bagee yuwa keta.
31 Yahudi bagee yuwa okoo miya kisee kaata. Eto ko okoo
Wa me menaa si yayeegea kemaata Wa me ikii kiepa kaa
daamaa kiukuwami. Kisee kiya ikii see see Wa me okoo
miya epa kaa daamaa yaukuwaatagi.
32 Mikee, idukaa Ogatamee me mée tomaa uduma okoo
Wa me menaa si yayeeta pedeo ukuwawoo siyaata. Mee
ko bedaa Wa me epeekaa okoo uduma epa kaa daamaa
yaukuwaano see naadi okoo idukaa kaama kisee yaekeata.

Ogatamee yaapaagee seta menaa

33 Ogatamee Wa kaa senawii agiyoo kuwa se egamaayaa,
Wa me dimi bokoo to mee esee ebo, Wa me ipii kuwa
asii-sege. Wa me too dimi daataata ukuwawoo siyaa
menaa kuwa mée ena me gaamagaano iyo, bedaa Wa me
ukuwayaa, peeyaa yuwa miya se nekeeniyaa. Kisee menaa
ena ebeamaata, mee ko kisee:
34 "TUHAN me gaayaa dimii mee ipi see mée ena agoo ye?
Wa paagoo 'Kisee ukuwaano daamaa, kisee ukuwaano
pedeo' see tupiyaa mée maamee ya? *Yes 40:13*
35 Bedaa Ogatamee paagoo 'Ani me miya kisee kaneega yoka
A me miya kisee nii' see menaa ena ma asiyaa ye?" see
menaa ebeamaata. *Ayb 41:11*
36 Se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma Wa me too
ogaataata, uduma Wa me pesee da kaa too toowoo siyaa,
kuwa uduma me Wa too ebo ekee siwoo siyaa. Eto ko Wa
too asii-sege see Mée mee niiyaapaagee siwoo taai, kisee too
iminoo miya, iminoo miya! Amin.

12

Gipii see dimii doonaa see bagee okoo me daamaa ukuwawoo siyaa menaa

1 Neebee nokaa yuwa, Ogatamee me mée epa dimii mee
kisee ebo kemaata anii esee maamaa kisiino ko: Ogatamee
paagoo ekega-manee siyaa agiyoo see see mokoo ikii miya
Waa dimi kiwikimiwoosi naadi ikii ekaato maa da daamaa
wa too wigintaata kaama aya kaa Wa paagoo ekega-manee

siwoo taai. Mee ko ikii mikee Ogatamee mee ebo ekee,
yaapaagee taano see naadi ukuwayaa agiyoo.
2 Magaa da kaa bagee me iyee-payee kuwa ikii miya
obeakee se. Kiya ikii me gipii see dimii kaa too daamaa
gaagaa siwoo taai. Mee kaama ikii me dimi mena daamaa
kikiyaabuu siwoo taapi, bedaa ikii me 'Inii kisee ukuwaano
daamaa, kisee Ogatamee me ede kiyaa agiyoo yoka' see
kuwa ikii daamaa nekeeniipea. Ikii kuwa Wa me esee
daamaa too, pedeo ena ma taa see ede kiyaa agiyoo kuwa
ikii dimi ipi kaa daamaa wa too wiginiwoo segee taapea.
3 Eto ko Ogatamee Wa me epaa mee ani kaa aii kisee
naekeata kemaata anii mena ena ikii uduma kisiino ko: Ebo
poga-poga dimii mee se gaai. Ikii Yesus mikee gaano dimii
mee Ogatamee Wa me too waa ena kisuwa, waa ena kisuwa,
kisee ikii kaa aii kiwuditaata yoka 'Anii ebo, apanaa bagee
kuwa peedi' see dimii mee se gaai. Ogatamee me ikii a
doodoo, a doodoo kisee Wa me aii kiwuditaata doodoo too
gaawoo taai, ebo dimii mee se.
4 Mee ko mée maa da gaayu ko maa da ena too too kiya
takumeta agiyoo yuwa eebaa. Maa da kaa takumeta agiyoo
kuwa okoo me ukuwagee siyaa agiyoo mee too se kiya
waa ena wa me ukuwaano agiyoo wa too, waa ena wa me
ukuwaano agiyoo wa too, kisee ukuwawoo see.
5 Mee mokoo miya inii Kristus ma aagadi seta bagee kuwa
inii mée eebaa kiya inii má ena too too, inii mée gakata
kisee aatabi taata topea.
6 Ogatamee Wa me kisee daamaa naukuwawoosi naadi
inii mée kaa aii yadootaayaa agiyoo kuwa ena mee too se
kiya mée waa ena kaa kisee yadootayu, mée waa ena kaa
kisee yadootayu, Wa me kisee mée aii yawuditagaa see. Wa
me kisee agiyoo yuwa mée yawuditagaa siyaa kemaata inii
daamaa niiukuwagee taai, mee ko kisee: Wa me mée waa
ena paagoo ase-manee siyaa menaa yuwa bedaa mée yuwa
paagoo eewegasi naadi wa kaa yadootayu ko wa me mikee
gaayaa dimii doodoo eewegaano gaano pedeo.
7 Bedaa Wa me mée noonaa paagoo apanaa bagee me
agiyoo daamaa aii yaukuwasi naadi yadootayu ko kuwa
agiyoo yuwa daamaa aii yaukuwagee taai. Bedaa mée
topegeesi naadi yadootaata bagee gaayu ko okoo mée
daamaa topegee taai.
8 Kiyoo kaama apanaa bagee dimi mena daamaa pesee
kiyaasi naadi yadootaata bagee gaayu ko okoo me apanaa
bagee yuwa dimi mena daamaa pesee kiyaabuu segee taai.
Kiyoo kaama kepe, agiyoo aii manisi naadi yadootaata

12:1 Rom 6:12-13, 1Kor 6:19-20 **12:2** Ep 4:22-24, 1Yoh 2:15-17 **12:3** 1Kor 12:12-14 **12:6** Ep 4:11-13, 1Pet 4:10-11

bagee gaayu ko yaku taa kaa manegee taai. Kiyoo kaama tuku-tuku bagee kisi naadi yadootaata bagee gaayu ko okoo daamaa dimi-dimi ukuwagee taai. Kiyoo kaama epa nao see gaata kaama daamaa yaukuwasi naadi yadootaata bagee gaayu ko okoo ede dimi kaa yaukuwagee taai.

Daamaa epa kaa aaukuwawoosi naadi menaa

9 Ikii esee epa aagaa taai, mée epa poga-poga see dimii mee se. Pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa uduma be kaai, daamaa kiyaa yuwa too penee siwoo taai.

10 Ena kenaa bagee epa aagaa siyaa mokoo ikii miya epa aagaa siwoo taai, 'Anii peedi, waa ebo' kisee aaekee siwoo taai.

11 Pekoo, paayaa kuwa se kiya ukuwaano too dimii kaa Tuhan me agiyoo ede ma, ede ma yaukuwawoo taai.

12 Wa kaa too dimi kotopiwoo naadi kaama ede ma, ede ma siwoo taai.* Ae-wae, gaagaa siyaa agiyoo miyaa kaboo koogo dimi mena animaata se makii taai. Sembahyang se daayaata kisee too ukuwawoo taai.

13 Yesus mikee gaayaa bagee okoo me gaano pedeo agiyoo sikii taa gaayu ko daamaa manii, bedaa meekee bagee yuwa miya ee kaa daamaa badaa magaai.

14 Ikii kiwegee-wegee see bagee okoo daamaa menaa too eewegaai, daamaa agiyoo too okoo kaa yamiyaasi naadi yaidimaai, pedeo ayaa yadogaakee se.

15 Ede ma, ede ma taakea bagee kuwa ma epo enaataa ede ma, ede ma eetaai, bedaa yegee taakea bagee kuwa miya epo enaataa eeyegee taai.

16 Ikii ena dimii, ena menaa kaa too eeumiwoo, toowoo taai. Ebo dimii mee se kiya ekaato dimi peedi ekeata kaama 'Peedi see bagee paagoo miya eetoopa' see dimii mee masii.† 'Ni too ipi' see dimii mee se gaai.

17 Ikii pedeo kikiyaayaa bagee kuwa bedaa pedeo se kiyaai, mée uduma emaa dagii da kaa daamaa agiyoo too ukuwaai.

18 Ikii mée ma emee-emee see dimii kaa umiwoo taai. Okoo me ikii ma kiemee-emee taano dimii mee okoo miya agoo kiyu ko ikii okoo uduma paagoo kisee koogo daamaa umiwoo taai.

12:9 1Pet 1:22 * **12:12** Ogatamee kaa dimi kotopiwoo taano mee ko Wa me "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata, Anii kisee daamaa kiniita" see mée aseta kemaata inii kuwa uduma taa ma taa masiitagea nao naadi Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa. **12:13** Ibr 13:2,16 **12:14** Luk 6:27-28, 1Pet 3:9 † **12:16** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko kisee: Ekaato dimi peedi ekeata kaama 'Peedi agiyoo kuwa miya ukuwaanaka' see dimii mee masii, see mee. **12:16** Plp 2:2-4, Yak 3:13-17 **12:17** Mat 5:38-42, 1Tes 5:15

19 Ni me epa see bagee yuwa, ikii me mée modee se masii.
Pedeo kikiyaayaa bagee gaayu ko Ogatamee Wa me kagoo
kuwa okoo kaa yadootagaapi yoka ekeasii. Mee see see
menaa ena ebeamaata, mee ko kisee: "TUHAN me wegaano,
'Modee masiino mee ko Ani me too yoka Ani me modee
masiipa'" see menaa ebeamaata yoka
20 modee maseekee se kiya "Aa ma yape kiyaa mée to waa
namo naadi kiyu ko naano agiyoo daamaa manii, bedaa
waa uwo naadi kiyu ko uwo daamaa nusi yoka manii. A
me kisee daamaa yaukuwayu ko waa ego weda kega see
dimii mee yamiyaape, okomoo yuwa wa me mumoo to kaa
yadookomeeyaa mokoo" see menaa ebeamaata.
21 Ikii modee pe-masiyu ko ikii ekaato miya daba,
peedi kiyaayaa. Kisee se kiya ikii me okoo kaa daamaa
yaukuwayaa agiyoo kuwa me okoo me pedeo kikiyaano
see agiyoo kuwa daba, peedi kisi yoka daamaa agiyoo too
yaukuwaai.

13

Magaa da kaa eboo kuwa paagoo dimi peedi ekeasi naadi menaa

1 Ikii mée gakata kuwa magaa da kaa ebo tookee bagee
yuwa paagoo ikii ekaato dimi peedi ekee taano gaano pedeo.
Mee ko kuwa pesee yago bagee kuwa Ogatamee me too
tuyaata, apanaa Wa me ebo tuyaano taa bagee taa, kuwa
uduma Wa me too ebo tuyaata.
2 Kisee kemaata kuwa bagee yuwa wisiniyaa bagee kuwa
Ogatamee me ebo tuyaata bagee kuwa wisiniyaa yoka okoo
ekaato okoo kaa hukuman miyaayaa.
3 Daamaa agiyoo ukuwataa see bagee kuwa okoo me
kuwa ebo tookee bagee yuwa weda taa, pedeo agiyoo
ukuwataa see bagee kuwa too hukuman masiipa naadi
weda gaayaa. Ikii me kuwa ebo tookee bagee yuwa weda
taa kaa umiwoo, toowoo taano see dimii mee agoo ye? Kisee
gaayu ko daamaa agiyoo too ukuwagee taai. Kisee daamaa
agiyoo ukuwagee siyu ko okoo me ikii kiapaagee taapea.
4 Kuwa magaa da kaa eboo kuwa ko Ogatamee me Ni
me agiyoo naokageesi yoka naadi ebo tuyaata bagee yuwa.
Okoo me ikii kaa miya daamaa agiyoo kiukuwageesi naadi
tuyaata. Kiya ikii pedeo ukuwayu ko kuwa bagee yuwa
wedaai. Okoo me pedeo bagee yuwa hukuman maniino
kuwa aii kisee agiyoo se. Okoo ko Ogatamee me agiyoo
yaokageesi naadi tuyaata bagee yoka kuwa pedeo agiyoo

12:19 Ul 32:35 **12:20** Ams 25:21-22 **13:1** Tit 3:1, 1Pet 2:13-14

ukuwagee see bagee yuwa paagoo Ogatamee me kagoo kaa
pedeo yadootaayaa agiyoo kuwa okoo me yamantaa see.
5 Kisee kemaata ikii ekaato okoo paagoo dimi peedi ekee
taano gaano pedeo. Mee ko ikii me 'Yaai, nakagoo kaa
hukuman neeyaa yoka' see dimii mee too se kiya ikii dimi
yiba 'Kisee okoo paagoo dimi peedi ekeasiino kuwa daamaa
yoka' see dimii mee miya gaawoo taai.
6 Ikii mee dimii mee okoo magaa da kaa eboo paagoo
agoo naadi kaama ikii pajak kepee okoo daamaa edaagee
siyaa. Mikee, okoo ko Ogatamee me agiyoo yaokagee see
bagee yuwa yoka okoo me ukuwagee siyaa agiyoo daamaa
ukuwageesi naadi ikii pajak kepee edaano daamaa.
7 Okoo ikii me kisee maniino gaano pedeo bagee uduma
paagoo daamaa manii. Mee ko okoo pajak kepee maniino
gaano pedeo bagee kuwa okoo paagoo daamaa manii. Okoo
paagoo ekaato dimi peedi ekeasiino gaano pedeo bagee
kuwa okoo paagoo dimi peedi ekee taai. Bedaa okoo ebo
ekeasiino gaano pedeo bagee kuwa okoo ebo ekee taai.

Mée epa aagaa taai naadi menaa

8 Ikii me okaayoo yuwa kuwa yakadiino gaano pedeo
kiya okaayoo ena mee si yakademaayaa, mee ko epa aagaa
taano mee. Mée epa gaataa see bagee kuwa gaayu ko
Musa me menaa kuwa uduma miya okoo sikii, okoo daamaa
yaukuwataata mokoo see bagee kiyaa yoka ikii miya kisee
too epa aagaa taano gaano pedeo.
9 Mee ko Musa me menaa yiba tobaaka se taai, mée se
wugii, oma se masii, ni me agiyoo naaki ou see dimii mee se
gaai, bedaa apanaa kuwa see see menaa miya kuwa uduma
aatabi taayaa naaki mena kamu ena too too keepeasega,
mee ko "Aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa bagee
miya epa kaai" see menaa mee.
10 Mée epa kaano mee ko mée si yapedeo kiyaayaa yoka
mée epa gaayaa bagee gaayu ko Musa me menaa uduma
miya okoo sikii, daamaa yaukuwataata mokoo see deeyaa.
11 Inii daba mée peeyaano monaa da mee ekaapa kega
see kuwa inii ipi yoka kuwa kisega menaa kuwa daamaa
doowoo, ukuwawoo taai. Inii petamanii Yesus mikee
gaamea kaboo mee monaa da peenaa beesekaa mokoo kiya
eto ekaapa kega. Eto ko inii toomoo umiyaa kaboo se kiya
antukiiniyaa kaboo kega.
12 Daatooyiba yaato taa keepeasiino see kooka, bedaa
egapi yaato kuwa awiino see koo taaka yoka digiyoo yaato
ukuwanaa siyaa agiyoo kuwa niiekeasii, egapi yaato bagee

13:6 Mat 22:17-21 **13:8** Mat 7:12, 22:39-40, Gal 5:13-14 **13:9** Kel 20:13-17, Im 19:18 **13:11** Ep 6:11-13, 1Tes 5:5-8

me maanaa siyaa agiyoo yuwa kuwa niimagaai. Yape kaa
toopusi naadi maayaa agiyoo kuwa see see niimaatagaa
siwoo taai.
13 Egapi yaato bagee me daamaa ukuwanaa, peenaa siyaa
agiyoo kuwa too niiukuwagee taai. Boomagaa see uwoo
noomaata kaama otoopa-otoopa see se. Bedaa otoopa
api doonaa, paayogaa doonaa, kisee otoopa ou dimii kaa
ukuwanaa siyaa agiyoo miya se. Aawisi-maawisi, aakago-
maakago kuwa miya taa, anii naaki ou see dimii mee miya
taa.
14 Ikii kuwa uduma ekeata kaama Tuhan Yesus Kristus
Wa me iyee kuwa doka maayaa mokoo daamaa maatagaai,
magaa da kaa bagee me ou dimi-pami kuwa ou se gaai.

14

Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa pedeo menaa se aasee taai naadi menaa

1 Ikii mée noonaa ikii me mikee gaano dimii mee pesee
kaano taa kiya kuwa bagee yuwa miya daamaa badaa
magaai, wigineekee se. Kisee dagu, kisee daa see kuwa kaa
se aawisi-maawisi taai.
2 Mée noonaa ko agiyoo-pagiyoo kuwa uduma daamaa
nuyaa see gaayaa kiya mée noonaa okoo me mikee gaano
dimii mee pesee kaano taa kemaata weekee agiyoo kuwa
too naano daamaa see gaayaa, agiyoo tomaa se nuyaa.
3 Agiyoo uduma nuyaa bagee kuwa me okoo agiyoo
uduma se nuyaa bagee yuwa se wisineai, bedaa agiyoo
uduma se nuyaa bagee kuwa me miya okoo agiyoo uduma
nuyaa bagee paagoo "Kisee pedeo yoka" see kuwa se asii.
Agiyoo uduma nuyaa bagee okoo miya Ogatamee me ede
kiyaa bagee yoka pedeo menaa si yawegaai.
4 Apanaa bagee me agiyoo yaokagee see bagee yuwa okoo
pedeo see aseekee kuwa yaai, kaasee bagee ya? Okoo
miya Tuhan me agiyoo yaokagee see bagee yoka okoo kaa
daamaa, pedeo see kuwa okoo epoo Mée Tuhan Wa me too
asiyaa, mée me se. Tuhan me okoo miya makii taa see
kaa too tuyaabuu siwoo siyaa yoka okoo se okaata daamaa
makii taa see kaa umiwoo, toowoo taapea.*
5 Bedaa mée noonaa me "Mee naagoo ebo, mee naagoo
peedi" see kuwa wiginiyaa. Kiya mée noonaa me egapii

13:14 Gal 5:24, Ep 4:22-24 **14:1** 1Kor 8:7-13 * **14:4** Mée noonaa okoo me mikee gaano dimii mee pesee kaano taa see wegayu ko kisee dagu, daa see taa, see kuwa okoo daamaa nekeeniino taa. Okoo me nuyaa-nuyaa, ukuwayaa-ukuwayaa kuwa ena. Okoo kisee bagee kiya Tuhan me okoo miya epa kigi, okoo se okaayaapi, okoo me mikee gaano dimii mee se dabaa kiyaapi, okoo miya kisee too pesee ma tuyaabuu siwoo taapi yoka naadi wegata menaa mee.

uduma mee too yoka naadi mee naagoo ebo, mee naagoo
peedi see kuwa se wiginiyaa, ena mee too ekeasiyaa. Ikii
me kisee wigineano mee mikee see gaayaa bagee miya, ikii
kisee se wigineano mee mikee see gaayaa bagee miya, ikii
mée gakata ikii me gaayaa-gaayaa doodoo daamaa deewoo,
umiwoo taai.
6 Mee naagoo ebo yoka deewoo taapa see gaayaa bagee
kuwa Tuhan ebo ekeasiino see naadi deewoo siyaa. Bedaa
agiyoo uduma nuyaa bagee kuwa miya Ogatamee kiiboo,
paamee see dimii kaa Tuhan ebo ekeasiino see naadi nuyaa.
Bedaa agiyoo uduma se nuyaa bagee kuwa miya Ogatamee
kiiboo, paamee see dimii kaa Tuhan ebo ekeasiino see naadi
agiyoo noonaa se nuyaa, kisee okoo paaya Wa kaa too
ukuwawoo, deewoo siyaa, okoo ekaato kaa se.
7 Mikee, inii uduma inii tuyaa miya, inii booyaa miya inii
ekaato kaa ukuwawoo, deewoo siyaa se.
8 Inii tuyu ko inii Tuhan kaa too omegee, toogee siyaa,
bedaa inii booyu ko inii Tuhan kaa too booyaa. Kisee
kemaata inii tuyaa miya, inii booyaa miya inii uduma Wa
me bagee.
9 Kisee kemaata Kristus mee boota bagee miya, aya tuyaa
bagee miya okoo uduma me epoo Mée Tuhan mee kaano
see naadi Waa boota kaama aya andoo peeta.
10 Ikii uduma Yesus yiba ena kenaa bagee yoka ikii mée
noonaa me "Kisee pedeo, aa ewo" see aseekee kuwa kaasee
kaa ya? Ikii ena kenaa bagee kiya ikii mée noonaa me
kisee daba, peedi ekeasiyaa kuwa kaasee kaa? Inii uduma
Ogatamee ikigii to kaa yiinaageeta kaama inii kaa daamaa,
pedeo see kuwa uduma Wa me mée apaadee taatagi yoka
ikii me pedeo see aasee siyaa menaa kuwa nekeenii.
11 Kisee ebeamaata menaa ena agoo, mee ko kisee:
"Tuhan me wegaano, 'Taa ma taa se-bagee, we-bagee kuwa
uduma Ni paagoo kagu sibumedaa taatagea,
bedaa mée gakata Aa mikee Ogatamee yoka see nasiitagea'
see wegata" *Yes 45:23*
see menaa ebeamaata.
12 Kisee kemaata inii mée gakata inii me ukuwawoo,
umiwoo seta kuwa kaa Ogatamee me mée apaadee taatagi
yoka inii mée gakata Wa paagoo ase-manee taatagea.

Inii me kisee dagu, kisee ukuwaano daamaa see dimii gaayaa kuwa me apanaa bagee me gaagaa siyaa yoka gaai naadi menaa

13 Ogatamee me inii kisee mée apaadee taatagi kemaata
inii eto kaama wodoo "Kuwa agiyoo kuwa pedeo, aa ewo"

14:9 Plp 1:20-21, 1Tes 5:10 **14:10** 2Kor 5:10

see kuwa se niiaasee taai. Inii Yesus yiba ena kenaa bagee
yoka inii me niigaawoo taano mee ko kisee: 'Mée noonaa
okoo okaata kaama dimi mena pedeo kiyaa naadi kaama
anii ipiipi diipa' see dimii mee too niigaawoo taai.
14 Anii Tuhan Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama
ani me ipi see menaa ena mee ko kisee: Naano agiyoo kuwa
uduma nuyaa, mée pedeo kiyaayaa agiyoo ena ma taa, see
kuwa nekeenega. Anii kisee nekeenega kiya mée noonaa
me 'Mee ko mée pedeo kiyaayaa agiyoo da yoka' see gaayaa.
Okoo me kuwa naano pedeo yoka naadi se nuyaa.
15 Eto ko aa naano agiyoo uduma naano daamaa see
wegayaa see mée to aa gaayu ko apanaa bagee ena, waa
kisee naano pedeo see gaayaa mée to waa a me wegayaa
menaa kuwa kaa gaagaa ebo see dimii wa kaa yamiyaayu
ko aa apanaa bagee epa taa see mée to kiyaa. Waa ma
ekea Yesus yiba ena kenaa bagee. Kristus mee wa kaa miya
yaboota yoka a me naano agiyoo nuyaa-nuyaa kuwa me wa
me mikee gaano dimii mee pedeo kiyaa naadi daamaa dii.
16 Kisee kemaata ikii me 'Kisee daamaa too, pedeo taa
yoka' see gaata kaama pe-ukuwayaa yuwa kuwa apanaa
bagee me kideeta kaama 'Kisee pedeo yoka' see kigaayaa
naadi ikii me nuyaa-nuyaa, ukuwayaa-ukuwayaa kuwa
ipiipi dii.
17 Ogatamee Wa too ebo mée eetoono mee ko mee agiyoo
mee naano daamaa, mee uwoo mee naano daamaa, kisee
menaa kuwa wegawoosi naadi se kiya inii daamaa agiyoo
yaukuwawoo taano ma, daba koogo aasee siwoo taano ma,
Roh Kudus ma enaataa ede ma, ede ma toowoo taano ma
kuwa inii ukuwawoo, umiwoosi naadi Ogatamee Wa too ebo
mée eetotaaki.
18 Kisee ukuwawoo, umiwoo see bagee kuwa okoo Kristus
Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee kemaata okoo
Ogatamee miya dimi wikii-wikii siyaa, mée me miya kuwa
daamaa bagee yoka, see yawegayaa.
19 Kisee kemaata inii aaemee-emee see dimii mee
miyaayaa agiyoo yuwa ma, dimi mena daamaa pesee
aakiyaabuu siyaayaa agiyoo yuwa ma kuwa too ukuwawoo
taapa see dimii mee maamaa niigaawoo taai.
20 Ogatamee me ikii daamaa pesee kikiyaabuu siwooki
kuwa ikii me pedeo yakiyaayaa yoka naano agiyoo nuyaa-
nuyaa menaa kuwa kaa se aakago-maakago taai. Se-agiyoo,
we-agiyoo kuwa uduma dagu, mée se pedeo kiyaayaa kiya
mée waa ena, wa me naano agiyoo nuyaa-nuyaa kuwa
kaa apanaa bagee me yaai naadi okaata kaama dimi mena
pedeo kiyaa. Kisee waa yakiyaano kuwa pedeo.

14:14 1Tim 4:4

21 Ikii Yesus yiba ena kenaa bagee kemaata ikii me nuyaa-
nuyaa kuwa daamaa dii. Mée noonaa okoo me yaai naadi
okaata kaama dimi mena pedeo kiyaa yoka ikii bedo woda,
anggur poo uwoo, kuwa see see agiyoo se naano miya
daamaa.
22 Ikii me nuyaa-nuyaa kuwa ko ikii mée gakata waa
ena me kisee agiyoo naano daamaa, waa ena me kisee
agiyoo naano pedeo, kisee ikii mée ena-ena ikii me gaayaa-
gaayaa doodoo too Ogatamee emaa dagii da kaa daamaa
koogo noowoo taai. Ikii dimi wiya taa kaa 'Kisee ukuwaano
daamaa ii' see gaayaa dimii mee doodoo noogee, ukuwagee
siyu ko ikii ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taapea.
23 Kiya mée waa ena me 'Mee agiyoo mee daamaa
nuyaa ye, se nuyaa ye' kisee dimi wiya ketaaki too mee
agiyoo nuyu ko waa pedeo kiyaa. Mee mée to me 'Mee
agiyoo naano pedeo' see dimii agoo yoka waa mee agiyoo
noomaata kaama wa kaa pedeo menaa yadootaayaa. Mikee,
mée ena me kisee agiyoo ukuwaano mikee daamaa, kisee
agiyoo ukuwaano mikee pedeo, kisee dimi yiba wigineano
taa kaa pe-ukuwayaa agiyoo kuwa uduma pedeo dimii kaa
too ukuwayaa.

15

Mée noonaa okoo me mikee gaano dimii kuwa pesee kaano taa yoka daamaa aasee siwoo taai naadi menaa

1 Inii Yesus mikee gaano dimii mee pesee see bagee kuwa
me apanaa okoo mikee gaano dimii pesee kaano taa bagee
kuwa se wisintaata kaama daamaa aasee taai. Inii me 'Ni
me gaayaa-gaayaa yuwa too' see se kiya
2 inii mée gakata apanaa bagee miya okoo ede kisi naadi
agiyoo niiukuwaai, okoo me dimi mena daamaa iyawoo,
pesee kiwoosi naadi agiyoo daamaa yaukuwagee taai.
3 Mikee, Kristus Waa miya kisee Mée. Wa me 'Ni me
gaayaa-gaayaa yuwa too' see dimii mee taa. Wa me kisee
dimii taa see menaa kuwa idukaa Wa kaa ebeamaata, mee
ko kisee: "Ogatamee, wae, mée me Aa kawisineekee menaa
kuwa Ni kaa miya naekeata" see menaa da mee.
4 Kisee idukaa ebeamaata menaa kuwa uduma inii mée
tupisi naadi ebeamaata. Inii kuwa menaa daamaa tupiwoo
naadi kaama inii makii taa see kaa toowoo siyaa, dimi mena
daamaa pesee kiwoo siyaa. Kisee pesee kiwoo naadi kaama
inii Ogatamee kaa too dimi kotopiwoo siyaa.
5 Eto ko inii dimi mena makii taa, daamaa pesee mée
kiyaabuu taa see Mée Ogatamee Wa me ikii Kristus Yesus

15:3 Mzm 69:10

Wa me gaata-gaata doodoo ena dimii, ena menaa kaa
kituyaabuu siwoosi naadi kiasega.
6 Mee ko inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waataagi
Ogatamee mee ikii me Waa ebo ekee see menaa kuwa epo
enaataa daamaa wegagee siwoosea naadi kiasega.
7 Kisee kemaata ikii Ogatamee Waa ebo ekee, yaapaagee
siwoosea naadi Kristus me ikii daamaa badaa kimaata see
see ikii miya daamaa badaa aamagaa taai.
8 Daamaa nekeenii: Ogatamee me idukaa petamanii
Yahudi bagee yuwa paagoo "Anii kisee daamaa kiukuwaata,
kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata" see aseta. Kuwa
mikee menaa kuwa Kristus Waa Yahudi bagee yuwa kaa
daamaa yaukuwaaniyaabuu taano see naadi meta.
9 Mee ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya okoo
Ogatamee Wa me mée epa dimii mee esee ebo nao naadi
kaama yaapaageesi naadi meta. Okoo me kisee yaapaagee
siwoo taapea see kaa menaa kuwa idukaa ebeamaata, mee
ko kisee:
"Kuwa me kemaata anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
paagoo kaapaagee senaa taapa,
A ekaa da ebo nao naadi kayaayaa taapa" see ebea-
maata. *Mzm 18:50*
10 Bedaa mena ena miya kisee ebeamaata:
"Ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya Wa me bagee
yuwa ma epo enaataa ede ma, ede ma segee taai" see
wegata. *Ul 32:43*
11 Bedaa mena ena miya kisee:
"Ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa uduma Tuhan yaa-
paagee taai,
se-bagee, we-bagee, se-tomaa, we-tomaa kuwa uduma
Waa yaapaagee taano too" see menaa miya ebea-
maata. *Mzm 117:1*
12 Bedaa nabi Yesaya me wegata menaa mee miya kisee:
"Epeekaa Isai see mée to wa me asii-kaba-kaba bagee ena
agoo kaatagi,*
Waa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo miya ebo
toowoo taatagi.
Apanaa tomaa kaa bagee yuwa Wa kaa too dimi
kotopiwoo taapea" see wegata. *Yes 11:10*
13 Ogatamee mee ko inii Wa kaa dimi kotopiwoo taa see
Mée. Waa kisee Mée kemaata ikii Kristus mikee gaawoo
naadi kaama ede ma, ede ma dimii ma, koogo adumeta

15:7 Rom 14:1-3 * **15:12** Isai mee ko Daud ataagi yoka wa me asii-kaba-kaba seta Mée mee ko Ebo Kristus, Yesus mee.

dimii ma kuwa Wa me ikii dimi yiba maamaa eebaa kiawisi naadi kiasega. Kisee ikii yiba kiawidaa siwoo naadi kaama Roh Kudus me pesee kaa ikii Ogatamee kaa kotopiwoo see dimii mee maamaa eebaa kikiyaabuu siwoosi naadi kiasega.

Paulus me ebeata menaa kuwa kisee kaa, kisee kaa kiebeaga see kuwa nekeensi naadi menaa

14 Neebee nokaa yuwa, ikii daamaa dimii, daamaa menaa kuwa maamaa pudii, bedaa ikii me ipi see dimii mee miya esee ebo yoka ikii aatopee taano ipi, ikii kisee bagee yuwa ii see kuwa anii kinekeenega.

15 Ikii kisee bagee kiya ikii mena noonaa gaabuu taapea naadi anii kuwa menaa omaago ma awee da kaa kiebeaga. Anii ko Ogatamee me aii naepa kaa nawigintaata mée kemaata kiebeaga.

16 Ogatamee me anii naepa kaa nawigintaata mee ko anii Kristus Yesus Wa me agiyoo kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo daamaa yaukuwanaa segeesi naadi nawigintaata. Mee ko imam bagee me Ogatamee paagoo pedeo taa see agiyoo daamaa wigintaata kaama ekega-manee taa see see mokoo ani me miya Ogatamee me daamaa etokaa menaa kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaa naadi kaama ani me okoo Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee see. Roh Kudus me okoo me pedeo dimii, pedeo menaa yawigintaata kaama okoo Ogatamee paagoo daamaa ekega-maneesi naadi anii nawigintaata.

17 Kisee kemaata anii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ni me Ogatamee kaa yaukuwanaa see agiyoo kuwa kaa anii esee ede kega.

18 Kristus Wa me anii doodoo mée paagoo kisee agiyoo daamaa ukuwanaa siwoo simi, kisee agiyoo daamaa ukuwaaniyaabuu siwoo simi see menaa kuwa too anii uu ma kiiwegaga. Kuwa ko ni me yadoonaa seta menaa ma, ni me yaukuwanaa seta agiyoo ma kuwa me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo Yesus me menaa yayeewookea,

19 bedaa anii Ogatamee me Roh pesee kaa nekeensi naadi agiyoo ma, apanaa dimi nagii-nagii agiyoo ma kuwa yaukuwanaa seta kuwa me miya okoo me Wa me menaa daamaa yadoowookea. Anii Yerusalem magaa kaa kaama masegeeta amoo Ilirikum magaa kaa too yaayupii da kuwa magaa uduma anii Kristus Wa me doometa menaa kuwa uduma daamaa yadoonaa segee sema.

20 Anii kisee yadoonaa segee naadi kaama Kristus Wa ekaa da ewo see magaa kaa anii Wa me doometa menaa eeweganaaka naaki ou see dimii mee ebo. Apanaa bagee

---

15:13 Rom 5:2-5

yuwa okoo me kuwa menaa yaweganaa seta magaa yuwa kaa anii se poopa. Mee ko okoo me kabo maatagaa sepea yuwa kuwa kaa anii wodoo taa maatagaano kuwa be, ewo see bagee yuwa paagoo too poono ede.

21 Kisee idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Wa kaa menaa mée me ase-maniino taa bagee kuwa okoo daamaa diitagea,
bedaa mena yiino taa bagee kuwa okoo daamaa ne-keeniitagea" see menaa ebeamaata. *Yes 52:15*

Paulus mee Roma magaa kaa poota see dimii gaata menaa

22 Anii Kristus ewo see magaa kaa eeweganaa taapa dimii mee agoo kemaata kaama anii ikii Roma magaa kaa bagee paagoo kimeeno taa.

23 Kiya eto ko nakaa yaato magaa kuwa uduma sikii, mena eewegaano taa magaa taa yoka anii ikii paagoo kimeepa see dimii mee agoo. Mikee, ni me idukaa kaama tahun eebaa gaawoo seta dimii mee ko

24 anii Spanyol magaa kaa peetaaka too ikii paagoo keta kiiumiipa see dimii mee gaawoo seta. Anii ikii paagoo peemaata kaama ikii ma epo enaataa ede ma, ede ma segee naadi kaama anii poono see kaboo ikii me anii eta maa da kaa gaano pedeo agiyoo yuwa sikii nakiyaata kaama anii poopa see dimii gaaga.

25 Kiya eto kiipaa anii Yerusalem magaa kaa keta poonaka. Mée me kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa namanisi naadi manta kepee yuwa kuwa anii yadogaanaka.

26 Okoo noonaa agiyoo taa, kepe taa kemaata Makedonia wee kaa magaa ma, Akhaya wee kaa magaa ma kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo me ede kaa manta kepee yuwa kuwa yadogaanaka.

27 Okoo me kuwa Yahudi bagee yuwa kepe maniino kuwa ede ma manemea. Mikee, okoo me kisee maniino gaano pedeo. Mee ko epoo to wodoo kaama daamaa mée yaukuwaaniyaabuu seta agiyoo kuwa Yahudi bagee doodoo mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo miya nakimedaa seta. Okoo me kisee epoo to kaa agiyoo yuwa daamaa masemaagea kemaata kepe, kisee magaa da kaa agiyoo kuwa Yahudi bagee yuwa paagoo miya epa kaa maniino daamaa.

28 Kuwa okoo me magapea kepee kuwa ani me doodoota Yerusalem magaa kaa bagee paagoo yamantaata kaama wodoo bedaa anii peedoota Spanyol magaa kaa peetaaka too eta mana kaa ikii paagoo kiiumiita.

29 Anii Kristus Wa me inii daamaa mée
yaukuwaaniyaabuu siyaa agiyoo kuwa maamaa eebaa
kidoomeeta, see kuwa anii ipi.
30 Neebee nokaa yuwa, inii paaya inii epoo Mée Tuhan
Yesus Kristus ma dimi aagadi-maagadi taa see bagee yuwa,
inii Roh me epa dimii maseta bagee yuwa yoka ikii
anii ma epo enaataa ani kaa Ogatamee paagoo maamaa
sembahyang nasegee taai, see maamaa kisega.
31 Mee ko Yudea wee kaa Yesus me menaa yayiino be
see bagee yuwa agoo yoka Wa me anii nadeegeesi naadi
sembahyang nasegee taai. Bedaa anii Yerusalem magaa kaa
peemaata kaama kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me
ni me okoo yadoopa kepee yuwa daamaa masisi naadi miya
naasegee taai.
32 Ikii me kisee ni kaa naasegee naadi kaama Ogatamee
Wa me anii ikii paagoo kimeeno mee daamaa, ede see gaayu
ko anii ikii paagoo kimeeta. Anii ede ma, ede ma ikii paagoo
kimeemaata kaama kiiomegee naadi kaama anii dimi mena
daamaa pesee kedaa taata.
33 Koogo adumeta dimii mée maniyaa Mée Ogatamee mee
ikii uduma paagoo daamaa kiitoogeesi naadi kiasega. Amin.

16

Paulus me epao see menaa

1 Anii Pebe see apii mee keipi kiyaanaka. Waa ko inii
paaya Kristus yiba ena kenagaa see apii, Kengkrea magaa
kaa Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see apii mee.
2 Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa daamaa badaa
aamagaa siyaa see see ikii miya waa Tuhan yaato apii yoka
naadi daamaa badaa magaai, bedaa wa me gaano pedeo
agiyoo kuwa miya daamaa manegee taai. Waa apanaa
bagee mée eebaa manegee see apii, anii miya neegee sema
yoka ani me keipi kiyaaga.
3 Priskila see apii ma, Akwila see mée ma ekea epao
see naasii. Ekea Kristus Yesus Wa me agiyoo anii ma epo
enaataa daamaa ukuwagee see bagee wiya.
4 Anii bogaano see koo sema kaboo ekea bogaano uu dimii
kaa napekageemea. Ani me ekea kaa kiiboo, paamee see
dimii mee ebo. Ni me too se kiya apanaa tomaa kaa Yesus
mikee gaayaa bagee okoo uduma miya kisee dimii agoo.
5 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ekea me ee kaa kutuu
segeekea bagee kuwa miya epao see naasii. Ni me epa
see mée Epenetus mee epao see naasii. Waa Asia wee kaa
Kristus mikee gaata bagee petamanii mée.

6 Maria mee epao see naasii. Waa ikii me agiyoo maamaa
kana ma daamaa kiukuwagee see apii.
7 Nii ma tomaa kaa bagee Andronikus ma, Yunias ma epao
see naasii. Ekea wiya ma inii digiyoo ee yiba epo toogee
seme. Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa yupii ekea
ebo. Anii Kristus mikee gaano taa kaboo ekea keta Waa
mikee nao see gaata bagee wiya.
8 Ampliatus mee Tuhan yiba ni me esee epa see mée mee
epao see naasii.
9 Urbanus mee inii ma epo enaataa Kristus me agiyoo
yaukuwagee see mée. Waa ma, ni me epa see mée Stakis
mee ma ekea epao see naasii.
10 Apeles mee epao see naasii. Waa gaadee siyaa kaboo
Kristus yiba se maki-makaa see mée. Aristobulus wa me ee
kaa bagee kuwa epao see naasii.
11 Nii ma tomaa kaa bagee Herodion mee epao see naasii.
Narkisus wa me ee kaa Tuhan mikee gaayaa bagee kuwa
epao see naasii.
12 Tripena ma, Triposa ma ekea epao see naasii. Ekea
Tuhan me agiyoo kana ma daamaa yaukuwagee see bagee
wiya. Ni me epa see apii Persis mee epao see naasii. Waa
Tuhan me agiyoo maamaa eebaa kana ma yaukuwagee see
apii.
13 Rupus mee epao see naasii. Waa Tuhan me esee
daamaa wigintaata mée. Wabaayo miya epao see naasii.
Waa nibaayo mokoo see apii.
14 Asinkritus ma, Plegon ma, Hermes ma, Patrobas ma,
Hermas ma, bedaa okoo ma Yesus yiba ena kenaa bagee
yuwa miya uduma epao see naasii.
15 Pilologus ma, Yulia ma, Nereus ma, wa ukuyogaa mee
ma, Olimpas ma, okoo paagoo Yesus mikee gaayaa bagee
kuwa miya epao see naasii.
16 Ikii epao aasee siyaa kuwa ko pedeo taa see dimii
kaa ebe aanuunuu taai. Kristus mikee gaayaa bagee kuwa
uduma epao see kisegea.

Wodopasi nekeensi naadi menaa

17 Neebee nokaa yuwa, mée me menaa kuwa me ikii ukuu
kibaaniyaayaa yoka gaai. Ikii me Yesus mikee gaano dimii
mee pedeo kikiyaayaa bagee agoo yoka ipiipi nekeenii, see
maamaa kisega. Okoo me mée tupiyaa menaa kuwa ena,
ikii daamaa kitupiwoo seta menaa kuwa ena yoka okoo too
wigintagaai.
18 Kuwa see see bagee okoo inii epoo Mée Tuhan Kristus
Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa se kiya okoo me

16:17 Tit 3:10

otoopa ou dimi-pami kuwa too ede naadi ukuwagee see
bagee yuwa. Okoo daamaa poga-poga see dimii kaa wegataa
see bagee yuwa too. Okoo me menaa kuwa ipi see menaa
keenda kiya okoo kuwa menaa yuwa me ewo see bagee
deebaa siyaa.
19 Ikii gaayu ko ikii Yesus me menaa daamaa yayeewoo
see bagee yuwa ii see kuwa ikii kaa ogo pege-pege naadi
kaama mée uduma yeegea yoka anii ede ma, ede ma
segeeka. Ikii daamaa dimii, daamaa menaa kuwa too ipi,
pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ewo, ikii kaa taa see kuwa
anii ede.
20 Dimi mena koogo daamaa mée yakiyaabuu taa see Mée
Ogatamee Wa me Iblis mee ikii me badoo yuwa miyoo taa
moga kitagimekumiipi. Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoogeesi
naadi kiasega.

21 Timotius mee, anii ma epo enaataa agiyoo ukuwataa
see mée wa me epao see kisigi. Nii ma tomaa kaa bagee
Lukius ma, Yason ma, Sosipater ma okoo miya epao see
kisegea.
22 Anii Tertius mee, Paulus me menaa yuwa eto mee
kapogee da kaa yaebeataaka mée to anii miya Tuhan yiba
epao kisega.
23 Gayus mee miya epao kisigi. Inii wa me ee kaa
omegeeke, bedaa nakaayoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
miya wa me ee kaa kutuu segeekea. Mee magaa kaa kepe
penee taa see mée Erastus me epao kisigi. Kwartus me miya
epao kisigi. Waa inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee.
24 [Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me aii kiepa
dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoogeesi naadi kiasega.
Amin.]

Wodopasi Ogatamee yaapaagee seta menaa

25 Ogatamee mee niiyaapaagee taai. Waa ko Yesus Kristus
kaa menaa kuwa, ni me daamaa yaweganaa see menaa
kuwa doodoo ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaabuu taa
see Mée. Kuwa menaa kuwa idukaa awee da kaa kiyaano
taa, kisee too maamaa eebaa omemaata kaama
26 eto too awee da kaa daamaa mée yakiyaabuuki. Kuwa
menaa kuwa ko idukaa nabi bagee me wegawoosi naadi
ebeamaata menaa. Mée tomaa-tomaa okoo Kristus mikee
gaata kaama kuwa menaa yayeewoosi naadi Toono too Mée
Ogatamee Wa me kuwa menaa kuwa mée tomaa-tomaa
yuwa paagoo nadoonaa taai see aseta, kisee Wa me okoo
ipi kiyaabuu siwooki.

27 Wa too ipi dimii yago Mée Ogatamee mee inii Yesus
Kristus doodoo da taa Waa ebo, Waa asii-sege see niiekee
siwoo taai, kisee too iminoo miya, iminoo miya! Amin.
Kiyoo too.

1 Korintus
Paulus me Korintus magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo petamanii yaebeamaata kapogee

Idukaa Paulus me Yesus me menaa yadoonaa segee naadi kaama Akhaya wee kaa Korintus magaa kaa bagee paagoo eewegagee seta. Kuwa wa me kiyoo ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa Kisah Para Rasul 18:1-17 yiba topa. Waa pe-seometa kaama wodoo mée ena ekaa da ko Apolos me okoo paagoo mena eewegagee seta.

Paulus me mee kapogee mee yaebeamaata mee ko mee magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa me Paulus paagoo mena apaadee taano see naadi kapoge ena ebeamaata. Okoo me apaadee seta menaa kuwa ko kisee: Api se goeano mee daamaa ye? Bedaa apimee me Yesus mikee gaayaa kiya paimee mikee se gaayu ko wa me pai to ekeasiino mee daamaa ye? Bedaa makapaa ogatamee paagoo maniino agiyoo kuwa naano daa ye, dagu ye? Kuwa okoo me kisee apaadee seta menaa kuwa kaa Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Bedaa wa me mee kapogee okoo paagoo yaebeamaata mee ko okoo Yesus mikee gaata kiya okoo mée noonaa pedeo iyee kaa omegeekea see menaa kuwa waa yeeta. Bedaa okoo mée eebaa ipi poga-poga see bagee kemaata ukuu baatagaa naadi kaama ena dimii, ena menaa see kuwa taa naadi kaama mee kapogee yaebeamaata. Bedaa mena ena mee ko kisee: Ikii Ogatamee me agiyoo daamaa aaukuwagee siwoosea naadi Roh me ikii kaa aii kidootaata pesee agiyoo kuwa kaa ikii ebo poga-poga see se taai. Kiya epa aagaa see dimii kaa daamaa agiyoo aaukuwagee siwoo taai naadi menaa kuwa miya agoo. Apanaa menaa eebaa kuwa miya wa me okoo paagoo yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga ma idibi waa naa omemaata kaama tahun 55 mee yiba mokoo Paulus me Epesus magaa kaa kaama mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-9 Petamanii menaa
1:10–4:21 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa wa too kutuu, wa too kutuu se aawiginee taai naadi menaa
5:1-13 Yesus mikee gaayaa bagee paagoo tobaaka taata mée to kaa menaa

6:1-11 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo mena agoo see bagee yuwa kaa menaa
6:12-20 Mée maa to mee otoopa se doonaa taai naadi menaa
7:1-40 Ekea bogaa daamaa umiyaa, tuyaa menaa ma, api goeano kaa menaa ma
8:1–11:1 Makapaa ogatamee paagoo kupi-manee taa see agiyoo kuwa naano daamaa ye, pedeo ye naadi menaa
11:2-34 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kutuu taa see ka-boo ukuwayaa-ukuwayaa, nuyaa-nuyaa see kaa menaa
12:1–14:40 Roh me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo kaa menaa
15:1-58 Inii miya Kristus see see aya andoo pootagea ii see kuwa nekeensi naadi menaa
16:1-24 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa
Kristus Yesus me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta
mée. Bedaa inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee ena
Sostenes mee miya
2 enaa me ikii Korintus magaa kaa Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa paagoo mee kapogee mee kiebeataake. Ikii
ko Ogatamee me Kristus Yesus doodoo daamaa wa too
kiwigintaata bagee yuwa, ikii kisee bagee kesea naadi Ni
paagoo nameei see kiseta bagee yuwa. Wa me kisee kiyaata
bagee kuwa ko ikii too se kiya kiyoo-kiyoo apanaa magaa
kaa bagee okoo miya. Okoo me inii epoo Mée Tuhan Yesus
Kristus Wa ekaa da ebo nao naadi Wa paagoo asiwoo siyaa
bagee kuwa uduma miya kisee Wa me daamaa wa too
wigintaata bagee kiyaata. Okoo miya, inii miya, inii uduma
me epoo Mée mee ko Yesus mee.
3 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me
aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma
epo enaataa kiitoogeesi naadi kiasege.

Ogatamee mee kiiboo, paamee naadi menaa

4 Ikii Kristus Yesus doodoo Ogatamee me epaa mee ikii kaa
maamaa aii kidootaata kuwa kaa anii Ni me Eboo Ogatamee
mee kiiboo, paamee see asegeeka.
5 Mee ko ikii Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi
kaama ikii kaa daamaa aii kidootaata agiyoo kuwa maamaa
eebaa. Kuwa ko ikii me wegayaa menaa yuwa yiba miya,
ikii me ipi kiyaa menaa yuwa yiba miya kuwa uduma yiba
Wa me ikii senawii mokoo daamaa kikiyaata.
6 Wa me kisee maamaa aii kidootaata kemaata kuwa ikii
paagoo Kristus kaa kiiwegata menaa yuwa ikii me kuwa

mikee menaa ii naadi kaama dimi yiba maataata umiwoo,
toowookea.
7 Kuwa me kemaata Roh me inii kaa mée aii yadootaayaa
pesee agiyoo kuwa uduma ikii kaa agoo, taa see ena ma taa,
kisee too inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee awee da
kaa kaatagi naagoo too. Ikii mee naagoo maamaa diitoo,
umiwoo, toowoo taakea.
8 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus meetagi naagoo ikii
kaa pedeo menaa ena ma taa kesea naadi Wa me pesee da
ikii kaa kineegee siwoo taapi, kisee too wodopasi naagoo
too.
9 Ogatamee me taa ma taa kisee daamaa kiukuwawoo
segee taapi. Wa me ikii Wayoopaa, inii epoo Mée Tuhan
Yesus Kristus mee ma enaataa dimi aagadime siwoosea
naadi Ni paagoo nameei see kiseta.

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa wa too kutuu, wa too kutuu se aawiginee taai naadi menaa

10 Neebee nokaa yuwa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
mee ekaa yago Mée yoka eto ko anii mena ena maamaa
kisiino ko kisee: Ikii ena dimii, ena menaa kaa too umiwoo,
toowoo taai. Ikii wa too kutuu, wa too kutuu aawiginee see
se. Dimi ena mee kaa too umiwoo, toowoo taai.
11 Ni me epa see bagee yuwa, ikii yupii aawisi-maawisi
menaa agoo, see menaa kuwa Keloe me ee kaa bagee me
nasemea.
12 Ani me kuwa kisega menaa mee ko ikii mée noonaa
me wegaano, "Anii Paulus yaato", noonaa me "Anii Apolos
yaato", noonaa me "Anii Kepas yaato", bedaa noonaa me
miya "Anii Kristus yaato" kisee menaa kuwa ikii mée gakata
eebaa me wegageekea.
13 Yaai, Kristus mee kisee wudimaayaa ye? Anii Paulus
mee ikii kaa piya bokoo to kaa paku kiwugitaaga ye? Ikii
Paulus ekaa yiba uwo kitukumpea ye?
14 Ani me ikii uwo kitukumaano taa kuwa ede, anii
paamee see dimii mee ebo. Krispus ma, Gayus ma wiya
kuwa too ani me uwo yatukumeta.
15 Anii kisee ikii uwo kitukumaano taa kemaata ikii me
"Anii Paulus ekaa yiba uwo natukumeta mée yoka" see
menaa kuwa ikii mée ena me se wegamaayaa.
16 Ani me Stepanus tukuguu to okoo miya uwo
yatukumema ii see kuwa anii eto nekeenega kiya ani me
apanaa bagee uwo yatukumeta see kuwa anii ewo.
17 Kristus me "Mée uwo yatukumese yoka pooi" see kuwa
nasiino taa. Wa me doometa menaa kuwa "Nadoonaase
yoka pooi" see naseta. Anii kuwa menaa yadoonaaka kuwa

1:8 1Tes 5:23-24 **1:10** Plp 2:1-4

ko mée me ipii ma wegayaa-wegayaa see see yadoonaaka se. Kristus mee piya bokoo to kaa mée yaboota menaa kuwa otoopa wuutu-waatu siyaa naadi anii mée me ipii ma enaataa se wegayaa.

Mée me ipii wa too, Ogatamee me ipii wa too see kuwa nekeensi naadi menaa

18 Kristus mee piya bokoo to kaa mée yaboota menaa kuwa ko okoo pedeo yaato peegee taa see bagee yuwa me gaano, 'Dimi taa see bagee me menaa yuwa too' see gaageekea. Kiya inii Ogatamee me daba mée daagimaa peeyaabuu seta bagee yuwa gaayu ko kuwa Kristus kaa menaa kuwa Ogatamee Wa me pesee see menaa ii see kuwa inii gaawoo see.

19 Idukaa Ogatamee me aseta menaa ena ebeamaata, mee ko kisee:

"Dimi ipi see bagee okoo me ipi see dimii mee Ani me ewo yakiyaapa,
bedaa mée me ipii kuwa miya Ani me yataa kiyaapa"
see aseta, see menaa ebeamaata. *Yes 29:14*

20 Mée me ipii kuwa Ogatamee me kisee peedi yakiyaata kemaata dimi ipi see bagee kuwa kayoo? Musa me menaa ipi see bagee kuwa kayoo? Magaa da kaa ipi kaa wegaa-wegaa taa see bagee apanaa yuwa kuwa miya kayoo? Kuwa magaa da kaa ipii kuwa imi taa, Ogatamee me dimi taa see bagee me ipii mokoo yakiyaata, se maa?

21 Mikee, magaa da kaa bagee okoo me ipi see menaa kuwa doodoo Ogatamee mee ipi kaano taa. Ogatamee Waa ko ipi yago Mée kemaata Wa me Kristus kaa menaa eeweganaa see kaa too mée daagimaa peeyaabuu taapa see gaata, apanaa bagee me Anii se naipi kaapea see dimii mee miya gaata. Mée me gaano, 'Kuwa dimi taa see bagee me menaa too' see gaata kiya Ogatamee me kuwa menaa mikee gaayaa bagee kuwa too daba daagimaa peeyaano daamaa, ede see gaata.

22 Yahudi bagee yuwa me wegaano, "Dimi nagii-nagii agiyoo ma enaataa gaayu too mikee menaa ii see gaayaa" see wegageekea. Bedaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa me wegaano, "Mée me ipi kaa menaa too mée eewegayu too mikee menaa ii see gaayaa" see wegagee siyaa.

23 Kiya inii gaayu ko Kristus mee daba, peedi ekeata kaama Waa piya bokoo to kaa mée yaboota menaa kuwa inii yaweganaa siyaa. Kuwa menaa kuwa Yahudi bagee yuwa me yiino esee be kegea. Bedaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa me gaano, 'Dimi taa see bagee me menaa yuwa too' see gaagea.

1:18 Rom 1:16

24 Kiya okoo Ogatamee me Ni paagoo nameei see aseta bagee
kuwa kisee dimii se gaayaa. Okoo Yahudi bagee miya, mée
tomaa-tomaa apanaa yuwa miya okoo me gaano, 'Kristus
doodoo Ogatamee Wa me pesee ma, Wa me ipi dimii ma
kuwa ebo ii' see gaayaa.
25 Mee ko magaa da kaa ipi see bagee yuwa me Kristus kaa
menaa kuwa 'Daba see bagee me menaa too' see gaayaa kiya
Ogatamee Wa me daba see menaa kuwa miya kuwa esee ipi
see menaa, magaa da kaa ipii kuwa asii ipii. Bedaa omaago
see bagee me gaano, 'Dabaa see menaa too' see gaayaa kiya
kuwa Ogatamee Wa me dabaa see menaa kuwa miya esee
pesee, magaa da kaa pesee kuwa asii pesee ii see kuwa inii
daamaa nekeeniyaa.
26 Neebee nokaa yuwa, Ogatamee me ikii Ni paagoo
nameei see kiseta kuwa daamaa nekeenii. Wa me kisee
kiseta kaboo ikii yupii magaa da kaa ipi dimi-pami kuwa
ipi see bagee eebaa taa, ebo bagee miya eebaa taa, ekaa
yago bagee miya eebaa taa.
27 Kiya Ogatamee me kisee taa see bagee yuwa daamaa
wigintaata. Kuwa ko magaa da kaa bagee me gaano, 'Kuwa
dimi taa see bagee yuwa too' see gaayaa kiya Wa me kuwa
magaa da kaa dimi ipi see bagee kuwa dimi ego weda
kiyaano see naadi kuwa dimi taa see bagee yuwa daamaa
wigintaata. Bedaa magaa da kaa bagee me gaano, 'Kuwa
dabaa see bagee yuwa too' see gaayaa kiya Wa me kuwa
omaago see bagee kuwa ego weda kiyaano see naadi kuwa
dabaa see bagee yuwa daamaa wigintaata.
28 Bedaa kisee miya magaa da kaa bagee me gaano,
'Kuwa daba, peedi see bagee yuwa too' see gaayaa kiya
kuwa omaago see wegagee siyaa bagee kuwa Wa me aii
daba, peedi see bagee yuwa too yaekeasiino see naadi
okoo me daba, peedi ekeata bagee kuwa Wa yaato daamaa
wiginegeeta.
29 Wa me kisee bagee yuwa daamaa wigintaata kemaata
mée ena ma Wa paagoo ebo poga-poga menaa se wegayaa,
iyo.*
30 Ikii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi siyaa kuwa
Ogatamee Wa me too kiukuwaaniyaata agiyoo. Kristus mee
ko Ogatamee me ipi dimii mee inii daamaa mée deeyaata
Mée. Kristus doodoo too inii sikii, inii topoo see mée
deeyaa. Wa me too inii me pedeo iyee-payee yuwa mée
yawigintagaa taa see Mée. Wa me too inii Ogatamee ma

1:26 Mat 11:25 * **1:29** Ebo poga-poga menaa kuwa ko kisee: "Anii dimi ipi, anii ebo bagee kemaata Ogatamee A me daamaa nawigintaage" see menaa kuwa. Kiya kisee menaa kuwa se wegayaa, iyo.

menaa yuwa mée yataa kiyaata kaama daba mée daagimaa
peeyaano Mée.
31 Wa me inii kisee daamaa mée yaukuwamaata kemaata
idukaa ebeamaata menaa ena ko kisee: "Ebo poga-poga taa
see bagee kuwa okoo ekaato apaagee see se kiya Tuhan mee
kaa too yaapaagee taano daamaa" see menaa ebeamaata.

2

Kristus mee piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa kuwa Paulus me mée me ipi see menaa ma enaataa eewegaano taa see nekeensi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, anii petamanii ikii paagoo
meemaata kaama Ogatamee me idukaa kaama awee da
kaa kiyaano taa menaa kuwa too anii daamaa kiiwegama.
Kuwa menaa kuwa anii ebo bagee me wegaa-wegaa see
see kiiwegaano taa, mée me ipii kuwa ma enaataa miya
kiiwegaano taa.
2 Anii ikii paagoo kiitoogee sema kaboo ni me dimi daata
menaa mee ko kisee: 'Anii apanaa menaa se eewegaapa,
Yesus Kristus kaa menaa kuwa too, Waa daba, peedi ekeata
piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama mée yaboota
menaa kuwa doodoo too eewegaapa' see kuwa anii gaama.
3 Anii ikii paagoo kiitoogee sema kaboo anii dabaa, weda,
totomo, kisee maamaa koo segee sema.
4 Ni me kiseta menaa ma, ni me kiiwegagee seta menaa
ma kuwa ko mée me ipi dimii ma enaataa se kiya Roh me
pesee ma enaataa kemaata ii see kuwa ikii me awee da kaa
nekeensea naadi kiiwegagee sema.
5 Mee ko ikii me 'Mée me ipi see menaa kaa mée
eewegataaki yoka' see nagaata kaama Kristus kaa dimi
maataasea naadi kiiwegama se kiya Ogatamee Wa me pesee
da mee kaa too ikii Kristus kaa dimi maataasea naadi
kiiwegagee sema.

Ogatamee me ipi see dimii mee kaa menaa

6 Kisee kiya inii miya dimi ipi kaa menaa kuwa eewegataa
see. Okoo Kristus yiba daamaa iyawoo naadi ipi see
bagee yuwa paagoo inii kisee ipi kaa menaa kuwa daamaa
eewegataa see. Kiya inii magaa da kaa ipii kuwa ma enaataa
eewegaakee se, inii eto mee begaa kaa ebo bagee me ipii
kuwa kaa miya se. Kuwa bagee uduma taa kedaa taatagea.
7 Kiya inii gaayu ko inii Ogatamee me ipi see menaa kuwa
eewegaanaa siyaa. Kuwa ipi see menaa kuwa ko Ogatamee
me idukaa kaama booniwoo naadi awee da kaa kiyaano
taa menaa, agiyoo-pagiyoo uduma ogaatagaano taa miyoo

1:31 Yer 9:23-24 **2:5** 2Kor 4:7

Wa me inii mée gaataata kaama "Okoo ebo, okoo asii-sege
siyaabuu taata" kisee ipi kaa wegataata menaa kuwa.
8 Eto mee begaa kaa magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa
kuwa menaa nekeeniyaa bagee ena ma taa. Nekeenta naaki
mee Wa too ebo, Wa too asii-sege see Mée Tuhan mee piya
bokoo to kaa paku se wugiyaa.
9 Okoo se nekeenegea kiya idukaa ebeamaata menaa ena
mee ko kisee:
"Emaa me diino taa see agiyoo waa,
apa me yiino taa see menaa waa,
dimi yiba gaamagaano taa see menaa waa,
kuwa daamaa agiyoo kuwa uduma Ogatamee me
idukaa kaama ipiipii seta.
Kuwa ko Waa epa gaayaa bagee kuwa kaa 'Anii kisee
daamaa yaukuwaaniyaabuu taata' see gaata kaama
okoo kaa daamaa yaipiipii seta" *Yes 64:4*
see menaa ebeamaata.
10 Mikee, Ogatamee me kuwa idukaa kaama dimi ipi kaa
mée yaipiipii seta agiyoo yuwa kaa menaa kuwa eto Roh
doodoo inii paagoo awee da kaa mée yakiyaami. Roh me
uduma agiyoo uduma ipiipi deetaa see kaa esee ipi see Mée
yoka Ogatamee yiba boonemaata menaa kuwa miya Waa
esee ipi.
11 Mée tomaa gaayu ko mée waa ena, waa ekaato dimi yiba
koogo gaayaa yuwa kuwa mee mée to too ipi, se maa? Mee
mokoo miya Ogatamee Wa me dimi yiba koogo gaayaa yuwa
kuwa mée uduma ewo, Ogatamee me Roh Wa me too ipi.
12 Eto ko inii magaa da kaa iyee kuwa masegea se kiya
Ogatamee paagoo kaama eseta Mée Roh mee too masegea.
Ogatamee me inii kaa aii mée manta agiyoo kuwa uduma
inii daamaa nekeeniino see naadi Roh mee masemaagea.
13 Inii kuwa menaa kuwa yaweganaa see. Kiya inii kuwa
menaa kuwa mée me ipi kaa mée tupiyaa menaa kuwa ma
enaataa yaweganaa see se kiya Roh me mée tupiyaa menaa
kuwa doodoo too yaweganaa siyaa. Kuwa Roh me menaa
kuwa inii me okoo Roh maseta bagee yuwa paagoo daamaa
ipiipi ase-manee segee siyaa.
14 Roh taa see bagee kuwa okoo Roh me menaa se
masemaayaa. Okoo me gaano, 'Dimi taa see bagee me
menaa yuwa too' see gaayaa, okoo kisee se nekeeniyaa.
Roh agoo see bagee kuwa me too Roh me menaa ii see
nekeeniyaa.
15 Roh agoo see bagee kuwa okoo me kuwa mikee menaa,
kuwa makapaa menaa, kisee ipi kaa daamaa wiginiwoo

2:14 Yoh 14:17, Rom 8:7

siyaa. Kisee bagee kuwa mée me okoo kaa pedeo menaa
si yawegayaa.
16 Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Tuhan Wa me dimii kuwa ipi see mée ena agoo ye?
Waa mena tupi-manee siyaa mée naa maamee naa ya?"
see menaa ebeamaata. *Yes 40:13*
Kisee bagee taa kiya inii gaayu ko Kristus Wa me dimii kuwa
inii agoo.

3

Yesus mikee gaayaa bagee kuwa wa too kutuu, wa too kutuu se aawigineesi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, anii ikii paagoo mena kiiwegagee
sema kuwa ko Roh yago bagee paagoo eewegayaa see see
mokoo anii kiiwegaano iyo. Magaa da kaa iyee kaa umiwoo,
toowoo taa see bagee paagoo eewegayaa see see mokoo anii
kiiwegagee sema. Kristus yiba iyawoo taano taa see bagee
yuwa paagoo, baayee yiba yogaa yuwa paagoo eewegayaa
see see mokoo anii kiiwegagee sema.
2 Ikii naano agiyoo kuwa eboo see agiyoo se noomaayaa
yoka anii kisee agiyoo kuwa kiniino taa, ama too kineema.
Eto miya ikii yoga mokoo yoka ebo menaa se masemaayaa.
3 Ikii magaa da kaa iyee kaa umiwoo, toowoo see bagee
yuwa yoka iyo. Mee ko ikii yupii anii naaki ou see dimii kaa
aakago-maakago, aawisi-maawisi, kisee koo segeekea. Kisee
kemaata ikii magaa da kaa iyee-payee kuwa masemaata
kaama aii ewo see bagee yuwa mokoo toogeekea ii see kuwa
kideeyaa, se maa?
4 Mee ko ikii mée ena me wegaano, "Anii Paulus yaato
bagee", bedaa mée ena me wegaano, "Anii Apolos yaato
bagee" ikii kisee aawegaa segeekea. Kisee menaa kuwa kaa
ikii miya magaa da kaa iyee kaa umiwoo, toowoo see bagee
yuwa mokoo, se maa?
5 Kisee kemaata daamaa nekeenii. Apolos mee kaasee
mée to naadi kaama ikii wa yaato peanegea ya? Bedaa
anii Paulus miya anii kaasee mée to naadi kaama ni yaato
meanegea ya? Apolos ma enaa ko agiyoo aii yaokagee see
bagee wiya too. Tuhan me enaa paagoo "Aa kisee agiyoo
naukuwaai, aa kisee menaa naweganaa taai" see kuwa enaa
mée asimi. Enaa me kiiwegame menaa kuwa me ikii Yesus
mikee nao see gaamea.
6 Piya kabagaa da wiyaa mokoo anii petamanii ikii paagoo
mena kiiwegama. Mee kabagaa da uwo kabagegee siyaa

3:1 Ibr 5:12-14

mokoo Apolos me miya kitopegee simi. Kisee kiya iyayaano
mee ko Ogatamee Wa me too.
7 Kabagaa da weta mée waa miya peedi, uwo kabagegee
seta mée waa miya peedi, iyayaano Mée Ogatamee Wa too
ebo.
8 Kabagaa da wiyaa mée to ma, uwo kabagiyaa mée to
ma ekea ena doodoo. Ekea me ukuwagee seta agiyoo yuwa
doodoo ekea me ukuwataa to mokoo da wa too, wa too
masiitagea.
9 Enaa miya kisee. Enaa ko Ogatamee me agiyoo epo
enaataa yaokagee see bagee wiya. Ikii ko Ogatamee me
bugii da mokoo, Ogatamee me maataata ee to mokoo.

Yesus mikee gaayaa bagee kuwa Ogatamee me ee to ebea-ebea menaa

10 Ee maataa see mée to me ee kabo daamaa ipi
kaa maayaa mokoo anii miya Ogatamee me ni kaa aii
nadootaata pesee da kuwa me anii petamanii ikii paagoo
mena daamaa ipi kaa kiiwegama. Bedaa kiyoo kaama ee
maataa see bagee me kaboo da wodoo magaatoo siyaa
mokoo apanaa bagee miya ikii paagoo mena kiiwegageekea.
Kisee kiya ee maataa see bagee daamaa ipiipi see ee maayaa
mokoo mena wegataa see bagee yuwa miya okoo mée
gakata daamaa ipiipi nekeeniino gaano pedeo.
11 Kuwa ko kabo ena too too tupi, mee ko Yesus Kristus
mee. Wa too kabo maataata tupi yoka apanaa kaboo ena
ma se maayaa.
12 Wa me menaa yawegataa see bagee yuwa okoo me mee
kaboo da wodoo taa magaatoo siyaa. Okoo mée noonaa me
emas pose ma, perak pose ma, kepe ebo edaakee omaa ma,
kisee agiyoo kuwa me kaboo da wodoo taa magaatoo siyaa.
Bedaa mée noonaa me aii piya waa, baa boo wii keta yuwa
waa, apanaa boo wii keta yuwa waa, kisee kuwa biyaa me
pooniyaa agiyoo yuwa masegeeta magaatoo siyaa.
13 Okoo mée gakata ee maataata kaama wodoo Tuhan
Waa biyaa ma meetagi naagoo Wa me kuwa ee yuwa biyaa
me pooneapa ye, se pooneapa ye, kisee awee da kaa kisi
naadi biyaa iyee taatagi. Biyaa iyee siyaa naaki mée ena-
ena okoo me magaatoo seta yuwa daamaa, pedeo see kuwa
awee da kaa kaata.*

3:6 Yes 55:10-11 **3:9** Ep 2:20-22, 1Pet 2:4-6 * **3:13** Mena wegataa see bagee okoo Yesus me menaa too daamaa wegawoo, tupiwoo siyu ko yeekee bagee miya daamaa pesee kiwoo, ebo kiwoo siyaa, pesee see ee maawoo siyaa mokoo ebea-ebea. Ee kaboo da ena too too yoka má menaa wegataa see bagee gaayu ko yeekee bagee yuwa miya pedeo kedaa siyaa, biyaa me pooniyaa see ee maayaa mokoo ebea-ebea.

14 Kisee mée waa ena, wa me magaatoo seta yuwa biyaa
iyee siyaa naaki se poonta kaama daamaa tuyu ko wa me
daamaa wegawoo setaa to mokoo da masiitagi.
15 Kiya wa me magaatoo seta yuwa kuwa biyaa me
pooniyu ko waa daba daagimaa pootagi kiya wa me
ukuwataa to mokoo da se masiitagi. Mée ena biyaa yiba
kaama agiyoo tapoo pudumemaa peeyaa see see waa miya
kisee mée to kaatagi yoka kabo magaatoo siyaa kuwa ipiipi
nekeenii.
16 Ikii ko Ogatamee me ee, Wa me Roh mee ikii yiba
kiitoogeeki, see kuwa ikii ewo ye?
17 Ogatamee me ee mee ko Wa me daamaa wigintaata
pedeo ena ma taa see ee mee. Ikii miya kisee mokoo see
ee yoka mée waa ena me Ogatamee me ee mee pedeo
yakiyaayu ko mee mée to waa miya Ogatamee me pedeo
kiyaatagi.†
18 Ikii ekaato deebaa siyaa yoka gaai. Ikii yupii mée waa
ena me kuwa magaa da kaa bagee me ipii kuwa 'Anii ipi
see mée yoka' see gaapi kepa ko waa ekaato deebaaki. Waa
esee mikee ipi see mée kaano see gaayu ko waa magaa da
kaa bagee emaa dagii da kaa dimi taa see bagee ena mokoo
kaano daamaa.
19 Mikee, kuwa magaa da kaa bagee me ipii kuwa gaayu
ko Ogatamee me gaano, 'Dimi taa see bagee me gaayaa-
gaayaa yuwa too' see gaayaa. Mee see see idukaa ebeamaata
menaa ena mee ko kisee: "Dimi ipi see bagee okoo dimi
ipi kaa mée deebaa siyaa kiya Ogatamee me okoo kupi kaa
gadiiniyaa mokoo" see menaa ebeamaata.
20 Bedaa mena ena miya kisee: "Dimi ipi see bagee okoo
me gaayaa dimii kuwa Ogatamee ipi. Wa me 'Kuwa aii
dimii, aii menaa too' see gaayaa" see menaa ebeamaata.
21 Kisee kemaata ikii eto kaama wodoo ebo poga-poga
kaa "Anii ko mee mée mee yaato bagee, anii ko mee mée
mee yaato bagee" see wegataa see menaa kuwa ekeasii.
Ogatamee me se-agiyoo, we-agiyoo uduma ikii epoo bagee
kesea naadi kineeta. Kuwa ko
22 Paulus ma, Apolos ma, Kepas ma kuwa miya daamaa
kineeta. Bedaa uwoo to, magaa to uduma miya kineeta.
Umiyaa, tuyaa miya, booyaa miya, eto kiipaa tuyaa agiyoo
miya, iminookaa agoo kaata agiyoo miya kuwa uduma Wa

3:16 Ep 2:21-22 † **3:17** "Roh mee ikii yiba kiitoogeeki" see menaa mee ko inii Ogatamee me ee yoka Roh mee inii yupii mée eetoogeeki. Kuwa má menaa wegataa see bagee kuwa okoo me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ukuu baaniyaayaa, kisee aawiginee siyaabuu naadi kaama pedeo kiyaayaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **3:18** Gal 6:3 **3:19** Ayb 5:13 **3:20** Mzm 94:11

me too ikii nekee kiekeata agiyoo yuwa. Kuwa uduma ikii
epoo bagee kegea.
23 Ikii epoo Mée mee ko Kristus mee, bedaa Kristus epoo
Mée mee ko Ogatamee mee yoka ikii aawiginee see se.

4

Paulus ma, Yesus me menaa yadoonaa seta bagee apanaa yuwa ma okoo kaa menaa

1 Inii ko Kristus me agiyoo yaokagee see bagee yuwa,
Ogatamee me idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa
menaa kuwa daamaa nadoonaasi naadi inii kaa mée
yaekeata bagee yuwa, see kuwa ikii me inii kisee bagee ii
see mée nekeenii.
2 Okoo kisee-kisee naukuwasi naadi ekeata bagee yuwa
gaayu ko okoo me eboo me agiyoo yuwa se ekeata daamaa
yaukuwaano too see bagee yuwa ii see kuwa diino gaano
pedeo.
3 Anii miya kisee kiya ikii me anii kisee daamaa yaokagee
see mée yoka see kuwa ni kaa nawegayaa miya, anii kisee
pedeo yaokagee see mée see nawegayaa miya kuwa menaa
uduma peedi, maa menaa se. Mena pekataa see bagee
yuwa me kisee ni kaa nawegayaa miya anii se gaagaa
taapa. Bedaa anii ekaato miya ni me ukuwaano agiyoo
kuwa daamaa, pedeo see kuwa anii se wegayaa.
4 Mikee, ni kaa pedeo menaa agoo see kuwa anii ewo.
Anii kisee menaa ewo kiya "A kaa pedeo menaa taa" see
nawegayaa see mée mee ko anii ekaato se. Ni kaa daamaa,
pedeo see nawegataa see Mée mee ko Tuhan Wa me too.
5 See kemaata Tuhan wiyaagoo meeno taa kaboo "Waa
kisee mée, waa kisee mée" see menaa kuwa ikii si yawegaai.
Mée me digiyoo yiba koogo ukuwata agiyoo kuwa Tuhan me
awee da kaa yakiyaatagi. Bedaa mée gakata okoo me koogo
gaata dimii yuwa miya Wa me awee da kaa yakiyaatagi.
Kuwa kaboo da mée gakata okoo kaa yaapaagee siyaa
menaa yuwa kuwa Ogatamee me mée yawegaatagi.

6 Neebee nokaa yuwa, ni me kuwa kisega menaa kuwa
ko anii ma, Apolos ma enaa wiya kaa menaa kuwa
kisega. Enaa me daamaa umiyaa, tuyaa kuwa ikii me mée
deeta kaama ikii miya Ogatamee me ebeamaata menaa
yuwa kuwa doodoo too daamaa tupiwoo, umiwoosea naadi
kisega. Mee ko ikii me "Aa mee mée mee yaato bagee kiya
anii gaayu ko mee mée mee yaato bagee" see kuwa ikii ebo
poga-poga see kaa se aawegaasea naadi anii kuwa menaa
kisega.

7 Eto ani me ikii yupii ebo poga-poga see bagee paagoo
kisiino ko: Apanaa bagee kuwa peedi, a too ebo see
kaekeata mée mee maamee? A kaa daamaa kaekeata agiyoo
kuwa a me aii masiino taa agiyoo ena agoo ye? Kuwa
uduma aa aii kaneeta agiyoo yoka kaasee kaa aa daamaa
aii masiino taa mokoo naadi ebo poga-poga taake?
8 Ikii me 'Anii uduma sikii, anii taa agiyoo ena ma taa,
anii senawii mokoo' see dimii gaagea ye? Ikii inii kaa mée
tabogeano taa kaa ikii too magaa da kaa ebo tookee bagee
mokoo kepea ye? Ikii mikee magaa da kaa ebo tookee bagee
kepea naaki inii miya ikii ma epo enaataa ebo kiituyaa. Kiya
taa.
9 Inii Yesus me menaa yadoonaa see bagee gaayu ko
Ogatamee me inii esee daba, esee peedi see bagee yuwa
mokoo awee da kaa mée kiyaata, anii kisee gaaga. Pedeo
bagee yuwa boosi naadi menaa okoo kaa yawegamaata
kaama kisee boogea, kisee boogea kuwa magaa da kaa
bagee me aii diitoo taa siyaa see see mokoo inii miya
kisee daba, peedi see bagee mée ekeata. Mée yuwa miya,
malaikat bagee yuwa miya okoo me inii kisee bagee mokoo
mée ekeata kaama aii mée diitoo taa siyaa.
10 Inii Kristus yaato bagee kemaata apanaa bagee me
'Okoo dimi taa see bagee yuwa too' see mée gaagea. Kiya
ikii gaayu ko mée me ikii kisee se kigaagea ye? Ikii Kristus
yaato bagee kemaata mée me 'Okoo dimi ipi see bagee yuwa
ii' see kigaagea ye? Bedaa inii dabaa see bagee kiya ikii me
ko 'Inii omaago see bagee yuwa' see dimii mee ikii ekaato
gaagea ye? Bedaa inii gaayu ko mée me daba, peedi mée
ekee segeekea kiya okoo me ikii too ebo kiekee segeekea ye?
11 Idukaa kaama kenaagoo too inii naano agiyoo ma,
naano uwoo ma kuwa sikii taa kemaata inii naadi ma
umiwoo, toowooke. Inii me dokaa kuwa miya sikii taa, inii
mée me mée dakamegee segeekea, inii daamaa umiino yoo
miya taa.
12 Apanaa bagee see see inii miya yagaa me kana ma
agiyoo ukuwageeke. Mée me mée wisiniyaa kaboo inii
daamaa menaa too eewegataa. Mée me mée wegee-wegee
siyaa kaboo inii dimi animaata koogo totaa.
13 Mée me mée badiyaa miya inii daamaa dimii kaa
eewegataa. Magaa da kaa bagee me inii tadoo to too mokoo
mée deegea, mée me inii tameepeasiyaa agiyoo da mokoo
mée ekeasegea. Inii eto miya mée me kisee mée ekee taa
see bagee yuwa.
14 Anii kuwa menaa kiebeaga kuwa ko ikii ego weda

4:7 Yoh 3:27 **4:11** 2Kor 11:23-27 **4:12** Luk 6:28, Rom 12:14, 1Pet 3:9

kikiyaano see naadi se kiya ikii ni me epa see yogaa yuwa
mokoo daamaa kitupiino see naadi kiebeaga.
15 Mikee, Kristus yiba ikii mena kitopetaa see bagee mée
eebaa, mée sepuluh ribu mokoo waa naa agoo kiyaa miya
ikiitaagi nokaa mée eebaa taa. Anii Kristus Yesus me menaa
kiiwegagee seta doodoo anii Wa yiba ikiitaagi mokoo keta.
16 Kuwa me kemaata anii maamaa kisiino ko: Ni me
ukuwaa-ukuwaa, umii-umii kuwa ikii miya ukuwawoo,
umiwoo taai.
17 Anii kuwa kaa menaa kuwa kisi-maniino see naadi ani
me Timotius mee ikii paagoo "Pe-naasii" see asema. Waa ko
ni me esee epa see yogaa mokoo. Tuhan me agiyoo kuwa
wa me se ekeata daamaa yaukuwaano too see mée. Ni
me Kristus yiba daamaa umiwoo, toowoo taa see iyee da
mee wa me ikii daamaa nekeensea naadi kisi-manee taapi.
Mee iyee da mee anii kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa tupi-manee senaa see.
18 Ikii mée noonaa me nagaano, 'Waa se meepi yoka
emaa se wugii' see nagaata kaama ebo poga-poga dimii kaa
toogeekea.
19 Kiya Tuhan me daamaa, ede see gaapi ko anii ikii
paagoo moga kimeepa. Meemaata kaama kuwa dimi ebo
see bagee kuwa okoo mena too aii wegataa see bagee ye,
mikee Ogatamee me pesee mee agoo see bagee ye naadi
anii yadiipa.
20 Mee ko Ogatamee Waa pesee, Waa ebo totaaki ii see
nekeeniino kuwa ko mée me wegayaa menaa kuwa me
too se kiya Wa me pesee da ma epo enaataa gaayu too
nekeeniyaa.
21 Anii ikii paagoo kimeekee kuwa ko anii mapea dimii
ma dogaano ede kegea ya? Anii kagoo kaa kopaa ma ikii
paagoo kimeekee naa daamaa ye, anii ikii kiepa nao naadi
adumeta dimii ma ikii paagoo kimeekee naa daamaa ye?

5

Yesus mikee gaayaa bagee yupii tobaaka seta mée to kaa menaa

1 Ikii yupii otoopa api doonaa see mée agoo see menaa
kuwa mée me niiwegamea. Kuwa ko ikii paagoo mée waa
ena me nagamee woga yamasemaata kaama epo omegeekea
see menaa kuwa. Kisee pedeo agiyoo kuwa Ogatamee ewo
see bagee miya se koo siyaa kotoo.
2 Wa me kisee pedeo koo taaki kiya ikii ebo dimii
gaataakea. Ikii kisee dimii se kiya ikii me sooi, yaai naadi
dimi gaagaa, dimi mena boodi ebo kaano kuwa too daamaa,

4:20 1Tes 1:5

se maa? Bedaa ikii epo enaataa kutuu taa siyaa kaboo mee
pedeo koo taaki mée to "Aa se naatooi" see aseekee miya
daamaa, se maa?
3 Anii má yaato maga beesekaa topa kiya dimi mena yaato
ekaapa, ikii paagoo topa. Anii ikii paagoo kiitotaaka mokoo
yoka mee pedeo kotoo ukuwataaki mée to mee waa kisee
mée to yoka, see kuwa ani me kisee yaekeasega.
4 Ikii epo enaataa inii epoo Mée Tuhan Yesus ekaa yiba
kutuu taa siyaa kaboo anii miya dimi mena yaato ikii ma
enaataa kiituyaa, bedaa inii epoo Mée Tuhan Yesus me
pesee da mee miya ikii ma enaataa kiituyaa yoka
5 mee pedeo kotoo ukuwataaki mée to waa má yaato
pedeo kisi naadi waa Iblis paagoo yaekegatagaano gaano
pedeo.* Tuhan meetagi naagoo waa dimi mena yaato daba
daagimaa peesi naadi waa kisee yaekegatagaano daamaa.
6 Ikii me ebo dimii mee pedeo yoka daamaa nekeenii. Ragi
yeeyee peenaa too agoo kiyaa miya roti kemoo to uduma
iyadoo pakayaayaa, see menaa mee ikii ewo ye?
7 Ikii ko ragi yeeyee imi taa kiyaa see roti mokoo see
bagee yoka eto ko ikii gipii see roti kemoo to mokoo bagee
kesea naadi kuwa ikii paagoo ragi yeeyee nuku kiyaa yuwa
tameepeasii. Mikee, Paskah naagoo domba wodaa ena
wugimaata kaama Ogatamee paagoo ekega-manee siyaa
see see Kristus Waa miya Waa ekaato inii kaa kisee mée
yaekegataata.
8 Kuwa me kemaata eto ko Paskah naagoo ukuwayaa-
ukuwayaa kuwa inii miya kisee niiukuwaai. Kiya ragi
yeeyee nuku kiyaa yuwa ma enaataa see se. Kisee ragi
yeeyee kuwa ko se-pedeo, we-pedeo ukuwayaa agiyoo kuwa
ebea-ebea yoka ekeasii. Inii ragi yeeyee ma aatabi taano taa
see roti noowoo siyaa kuwa mokoo niideewoo taai. Kuwa
roti kuwa ko pedeo taa, mikee dimii, mikee menaa ebea-
ebea kuwa.†
9 Anii miyoo taa ikii paagoo kiebeamaama kapogee mee
yiba ni me kisema menaa kuwa ko kisee: Okoo otoopa api

---

* **5:5** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko wa me maa da yiba pedeo iyee da mee taa kisi naadi waa Iblis paagoo yaekegatagaano, see menaa mee. Mee ko wa me 'Anii kaasee agiyoo koo sepa yaai' see gaasi naadi yaekegatagaai, see menaa mee. **5:5** 1Tim 1:20 **5:6** Gal 5:9 **5:7** Kel 12:5-15 † **5:8** Paskah naagoo Israel bagee okoo me ee yiba ragi yeeyee topa yuwa uduma tameepeata kaama ragi taa see roti kuwa too unu petoo noogee seta. Paulus me "Ikii paagoo ragi yeeyee nuku kiyaa yuwa tameepeasii" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko pedeo dimii, pedeo agiyoo peenaa too kiyaa miya mée eebaa pedeo kiyaayaa yoka gaai naadi ebea-ebea menaa mee. Mee mokoo miya ikii kutuu taa see yoo kisee pedeo kotoo ukuwataakea bagee ma epo enaataa se tuyaai naadi menaa mee.

doonaa, paayogaa doonaa, kisee koo taa see bagee kuwa ikii
okoo sekaataa se peenaa taai, se eetooi, see menaa kisema.
10 Kuwa ni me kisema menaa kuwa ko magaa da kaa
kisee otoopa aadoge-maadoge bagee yuwa uduma paagoo
ikii se eetooi naadi kisema menaa se. Bedaa okoo mée
me agiyoo anii naaki ou see dimii gaakee bagee ma, mée
deebaa naadi oma yanookee bagee ma, makapaa ogatamee
kaa dimi magaakee bagee ma, kisee magaa da kaa bagee
kuwa ikii okoo sekaataa se peenaa taai, se eetooi, see menaa
kuwa miya anii kisiino taa. Ikii uwoo to, magaa to uduma
ekeata kaama kisee bagee taa see magaa kaa peegea gaayu
too ikii okoo paagoo se eetuyaa.
11 Kiya eto ko ni me kiebeano menaa kuwa ko kisee:
Magaa da kaa pedeo koo taakea bagee uduma paagoo se
eetooi see kiseekee se kiya mée waa ena me "Anii Yesus
yaato bagee" see menaa wegagi kiya waa tobaaka taakee
mée, kisee mée to gaayu ko wa sekaataa se peenaa taai, se
eetooi. Bedaa okoo me "Anii Yesus yaato bagee" see wegagea
kiya mée me agiyoo anii naaki ou see dimii gaakee mée
yee, makapaa ogatamee kaa dimi magaakee mée yee, mée
badeekee mée yee, uwo kaa boomagaa see mée yee, mée
deebaa naadi oma yanookee mée yee, kisee Kristus yaato
poga-poga see bagee kuwa nekeenii. Kisee bagee kuwa ikii
epo enaataa naano agiyoo kuwa miya se eenaai.
12 Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa gaayu ko anii okoo
kaa menaa kuwa daamaa, pedeo see kuwa si yawegayaa
see mée. Kiya kuwa ikii paagoo Yesus mikee gaayaa bagee
kuwa gaayu ko okoo kaa menaa kuwa daamaa, pedeo see
kuwa yawegayaa bagee kuwa ikii me too, se maa?
13 Kuwa Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa gaayu ko okoo
kaa menaa kuwa daamaa, pedeo see kuwa Ogatamee Wa me
too yawegaatagi. Kiya ikii gaayu ko Ogatamee me menaa
yiba ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Pedeo kotoo
ukuwataaki mée mee ikii paagoo se tuyaai, abagaai" see
menaa ebeamaata.

6

Yesus mikee gaayaa bagee yupii mena agoo see bagee yuwa kaa menaa

1 Ikii paagoo mée ekea wiya aawisii seta kaama mena
agoo kiyaa kaboo ikii dimi weda taa ma Yesus mikee se
gaayaa bagee yuwa paagoo mena mée yadaakomeesi naadi
peegeekea kuwa kaasee kaa ya? Ikii kaasee kaa Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa paagoo se peegeekea ya?

5:13 Ul 13:5

2 Iminookaa magaa da kaa bagee uduma okoo kaa menaa
kuwa Yesus yaato bagee yuwa me daamaa, pedeo see kuwa
yawegaatagea, see kuwa ikii ewo ye? Mikee, ikii me kuwa
magaa da kaa bagee uduma okoo kaa ebo menaa kuwa
daamaa, pedeo see kuwa yawegataa see bagee kaatagea
yoka eto mee ikii paagoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
me peedi menaa-panaa kuwa miya ikii me too yawegaano
sikii taa ye?
3 Malaikat bagee yuwa okoo kaa menaa kuwa miya inii
me daamaa, pedeo see kuwa yawegaatagea, see kuwa ikii
ewo ye? Inii kisee ukuwaatagea yoka eto mee begaa kaa
miya inii paagoo peedi menaa kuwa apanaa bagee me se
kiya inii me too yawegayaa, se maa?
4 Mikee yoka ikii yupii mée ekea wiya aawisii seta
kaama mena agoo kiyu ko ikii kaasee kaa Yesus mikee
se gaayaa bagee paagoo kuwa menaa mée yadaakomeesi
naadi peegeekea ya?
5 Kuwa kisega menaa kuwa anii ikii ego weda see dimii
mee gaasea naadi kisega. Ikii yupii Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa aawisii siyaa menaa kuwa yadaakumiino dimi
ipi see bagee ikii paagoo ena ma taa ye?
6 Kiya ikii Yesus mikee gaayaa bagee mée waa ena me
Yesus mikee gaayaa bagee mée ena ma ekea mena agoo
naadi kaama Yesus mikee se gaayaa bagee paagoo ekea
aawisi-maawisi siyaa kuwa yaai.
7 Ikii yupii kisee aawisi-maawisi menaa kuwa me ikii
daba, peedi see bagee yuwa too ii see kuwa awee da kaa
kiyaabuu siyaa. Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa me ikii
kisee kidiino ko pedeo yoka ikii yupii mena agoo see bagee
yuwa okoo me kuwa menaa aii yaekeasiino too daamaa,
se maa? Ikii mée waa ena me ikii mée ena ma deebaa
naadi oma yanuyaa miya kuwa waa ma menaa yuwa aii
yawisintagaano too daamaa, se maa?
8 Kisee ukuwaano daamaa kiya ikii se ukuwageekea. Ikii
Yesus yiba ena kenaa bagee kiya ikii topoo see dimii mee
taa kemaata aadeebaa see too koo segeekea.
9 Pedeo ukuwagee see bagee kuwa Ogatamee Wa too
ebo mée eetoowoo taatagi naagoo okoo epo enaataa se
tootagea, see kuwa ikii ewo ye? Ikii ekaato deebaa taapea
yoka daamaa nekeenii. Okoo otoopa api doonaa, paayogaa
doonaa, kisee koo senaa see bagee ma, makapaa ogatamee
kaa dimi magaakee bagee ma, tobaaka taakee bagee ma,
api-api see koo taa see bagee ma,
10 oma maseekee bagee ma, mée me agiyoo anii naaki
ou see dimii gaakee bagee ma, uwo kaa boomagaa segee

6:7 Mat 5:39-40

see bagee ma, mée badeekee bagee ma, mée deebaa naadi
oma yanookee bagee ma, kisee ukuwagee see bagee kuwa
Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo okoo
epo enaataa se tootagea.
11 Ikii mée noonaa idukaa kisee agiyoo ukuwagee seta.
Kiya eto ko ikii me pedeo yuwa kuwa Ogatamee me
kiwetogekomeeta kaama ikii daamaa wa too kiwigintaata
bagee yuwa kikiyaata, kisee Wa me ikii sikii kikiyaabuu
seta. Kuwa uduma inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa
me pesee see ekaa da mee me inii me Eboo Ogatamee Wa
me Roh mee doodoo ikii kisee daamaa kikiyaabuu seta.

Mée maa da mee otoopa se doonaa taai naadi menaa

12 Ikii mée noonaa me wegaano, "Eto ko daa see agiyoo taa
yoka anii agiyoo uduma daba ukuwayaa" see wegageekea.
Kiya kuwa daba ukuwayaa agiyoo kuwa ko inii daamaa mée
kiyaakee agiyoo kuwa uduma se. Anii gaayu ko anii kuwa
agiyoo miya daba ukuwayaa kiya okoo me kisee menaa
kuwa anii ma aagadi taano be.*
13 Bedaa mée me wegayaa menaa ena miya kisee: "Naano
agiyoo kuwa kadapoo yiba seemisi naadi agoo kiyaata,
bedaa kadapoo to mee miya naano agiyoo masisi naadi agoo
kiyaata. Kisee kiya naano agiyoo ma, kadapoo to ma ekea
paaya Ogatamee me taa kiyaatagi" see menaa kuwa miya
mée me wegayaa. Kiya mée maa da mee ko kisee otoopa
agoo kiyaata agiyoo se. Tobaaka, kisee otoopa aadoona-
maadoona senaasi naadi agoo kiyaata se kiya Tuhan me
agiyoo daamaa yaokageesi naadi agoo kiyaata agiyoo. Inii
mée maa da mee ko epoo Mée Tuhan Waa.
14 Ogatamee me Tuhan mee aya andoo peeyaata see see
inii miya Wa me pesee da kaa aya mée andoo peeyaatagi.
15 Ikii me maa da epoo Mée mee ko Kristus yoka ikii ko
Wa kaa takumeta agiyoo yuwa mokoo, see kuwa ikii ewo ye?
Kristus kaa takumeta agiyoo masegeeta kaama otoopa kepe
masenaa see apii ma enaataa ekeasiyaa ye? Kisee peenaa
ma taa, iyo.
16 Otoopa kepe masenaa see apii ma aagadi siyaa bagee
kuwa ekea má ena too too mokoo kiyaa, see kuwa ikii ewo
ye? Idukaa menaa ena mee ko kisee: "Ekea bogaa má ena
too too mokoo kiyaa" see aseta.

6:10 Gal 5:19-21, Ep 5:5 **6:11** Tit 3:5-7 * **6:12** "Kisee menaa kuwa anii ma aagadi taano be" see menaa mee ko mée me "Kisee daamaa, kisee dagu yoka ukuwaai" see wegayaa agiyoo kuwa Paulus wa me miya daba ukuwayaa kiya kuwa agiyoo noonaa se ukuwaano miya daamaa. Kisee kemaata mée me "Uduma dagu yoka ukuwaai" see wegayaa menaa kuwa Paulus waa ma aagadi taano kuwa be kaa se wegayaa. **6:16** Kej 2:24

17 Kiya Tuhan Waa ma aagadi siyaa bagee gaayu ko dimi
mena ena too too kiyaa.
18 Eto ko tobaaka, kisee otoopa aadoona-maadoona siyaa
kuwa beesekaa ekeasii. Kuwa otoopa aadoona-maadoona
siyaa kuwa me ekaato maa to esee pedeo kiyaayaa, apanaa
pedeo ukuwayaa agiyoo see see se.
19 Ikii me maa da mee ko Roh Kudus Wa me totaa see ee,
see kuwa ikii ewo ye? Roh mee Ogatamee me ikii kineeta
kaama ikii yiba kiitoogeeki yoka ikii epoo mée mee ko ikii
se.
20 Mikee, Ogatamee Wa me ikii kiedaano ko edaano ebo
yoka Waa ebo ekee siwoo taano see naadi ikii ekaato maa
da mee daamaa-daamaa deewoo taai.

7

Api goeyaa miya, se goeyaa miya kuwa kaa menaa

1 Ikii me anii naapaadee taano see naadi kapoge kaa
naebeamaamea menaa kuwa kaa anii eto kiebeanaka. Mee
ko ikii me "Api se goeano mee daamaa" see wegagea.
2 Kiya otoopa ou gaayaa dimii kuwa eebaa masiyaa naadi
mée gakata api goeano daamaa. Bedaa okoo ukuyogaa
yuwa miya okoo gakata mée poono miya daamaa.
3 Paimee me waa ekaato maa da apimee paagoo
yaekegatagaano too. Bedaa apimee me waa ekaato maa
da miya paimee paagoo yaekegatagaa see, ekea enatapa
ukuwaa-ukuwaa kuwa se ekeasii.
4 Apimee me paimee paagoo "Ni me maa da mee ni taano
too yoka" see aseekee se kiya paimee me apimee paagoo "A
me maa da mee ni taano yoka" see asiyaa. Bedaa mee see
see miya paimee me apimee paagoo "Ni me maa da mee
ni taano too yoka" see aseekee se kiya apimee me paimee
paagoo "A me maa da mee ni taano yoka" see asiyaa, kisee
ekea paaya ekaato maa da daamaa aaekegatagaa siyaa.
5 Enatapa ukuwaa-ukuwaa kuwa se ekeasii. Ekea bogaa,
ekea me "Enaa paaya sembahyang segee taano daamaa
yoka" see menaa kuwa aasee siyu too ekea enatapa ukuwaa-
ukuwaa kuwa keedaa mokoo ekeasiino daamaa. Sem-
bahyang segee semaata kaama ekea bedaa enatapa toono
daamaa. Ekea enatapa toono maamaa ekeasiyu ko ekea
me pedeo agiyoo ukuwaanaka dimii mee ebo kedaa naadi
kaama ekaato maa da daamaa se muniwoo, se deewoo
semaayaa. Mee kaama ko Iblis me aa otoopa pedeo agiyoo
ukuwaai see dimii mee kimiyaayaa yoka enatapa toono
kuwa maamaa se ekeasii.

6:19 2Kor 6:16 **6:20** 1Pet 1:17-19

6 Kuwa kisega menaa kuwa ko ikii kisee ukuwaano gaano
pedeo see kisega se kiya kisee ukuwaano daamaa yoka, see
menaa kuwa too kisega.
7 Anii api tapoo toowoo segeeka see see mée uduma miya
kisee toogee siyaa kuwa daamaa see gaaga. Kiya mée
gakata Ogatamee me mée waa ena kaa kisee toomaayaa
pesee da mantaa, mée waa ena kaa kisee toomaayaa pesee
da mantaa siyaa.
8 Eto ko okoo api taa bagee ma, mée taa apii ma, miyaa
apii yuwa ma kuwa ani me okoo asiino menaa ko kisee:
Anii api tapoo toogeeka see see okoo miya api tapoo, mée
tapoo toogee taano daamaa.
9 Kiya okoo api ou, paayogaa ou dimii mee peedi ekeasiino
iyo gaayu ko api goeai, api yuwa mée pooi. Api ou, paayogaa
ou see dimii gaawoo segee siyaa kuwa pedeo yoka api
goeano daamaa, api yuwa mée poono daamaa.
10 Eto ko okoo api agoo see bagee ma, mée agoo see apii
ma kuwa anii asiinaka. Kuwa ni me kisee ukuwaai see
asiinaka menaa kuwa ko ani me se kiya Tuhan me aseta
menaa. Mee ko kisee: Ikii mée agoo see apii kuwa ko
paimee se ekeasii.
11 Kiya paimee ekeasiyu ko mée tapoo see umiwoo,
toowoo taai. Kisee toowoo taano be kepa ko paimee paagoo
metaki enatapa daamaa umiwoo, toowoo taai. Bedaa
paimee miya wa me apii se ekeasii see asega.
12 Eto ko okoo apanaa yuwa kuwa anii asiinaka. Ni me
asiinaka menaa mee ko Tuhan me kisee ukuwaai see mée
aseta menaa se kiya ni me too asiino menaa. Mee ko kisee:
Yesus mikee gaayaa bagee ena me Yesus mikee se gaayaa
apii agoo kiya apimee waa paimee ma epo enaataa toono
ede kiyu ko apimee se ekeasii.
13 Bedaa Yesus mikee gaayaa apii ena me Yesus mikee
se gaayaa see mée agoo kiya paimee waa apimee ma epo
enaataa toono ede kiyu ko paimee se ekeasii.
14 Kuwa ko Ogatamee me apimee doodoo Yesus mikee se
gaayaa mée to mee miya daamaa see deeyaa, otoopa mée
bogaa see kuwa se gaayaa. Bedaa Wa me paimee doodoo
Yesus mikee se gaayaa apii to mee miya daamaa see deeyaa.
Ogatamee me kisee daamaa se deekee naaki Wa me ikii me
yogaa kuwa má bagee me yogaa yuwa too see kideeyaa.
Kiya okoo kisee yogaa yuwa taa. Eto okoo Ogatamee yaato
daamaa wigintaata yogaa yuwa.
15 Kiya Yesus mikee se gaayaa see mée yee, api yee, wa
me apii to, wa me pai to ekeasiinaka see dimii mee agoo

7:10 Mat 5:32, 19:9, Mrk 10:11-12, Luk 16:18

gaayu ko koosi, aapataga siyaa. Mee Yesus mikee gaayaa see
mée yee, api yee daba peeyaa. Ogatamee me ikii mée ma
kagoo taa, daamaa aaemee-emee siwoosea naadi Ni paagoo
nameei see kiseta.
16 Ei, apii to aa, a me pai to ma epo enaataa omegee, toogee
naadi kaama aa doodoo Yesus mikee gaapi, mikee se gaapi,
see kuwa aa ipi ye? Bedaa paayogaa to aa miya, a me apii
to aa doodoo waa miya Yesus mikee gaapa, mikee se gaapa,
see kuwa aa ipi ye?

Ogatamee me inii mée yaekeata doodoo umiwoo, toowoo taai naadi menaa

17 Mée gakata Tuhan Wa me mée waa ena kisee umiwoo,
toowoosi naadi yaekeata, mée waa ena kisee umiwoo,
toowoosi naadi yaekeata. Wa me mée gakata petamanii
kisee yaekeata doodoo, bedaa Wa me Ni paagoo nameei see
aseta kaama wodoo miya okoo kisee too umiwoo, toowoo
taano gaano pedeo see kisega. Anii kisee menaa kuwa Yesus
mikee gaayaa bagee uduma paagoo asenaa segee see.
18 Mee ko Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta
kaboo ikii mée noonaa kado ponee kidaapeata toogee siyu
ko kado ponee nadaapeasiino taa poga-poga se taai. Bedaa
Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta kaboo ikii kado
ponee kidaapeasiino taa kiyu ko kado ponee nadaapeasi
yoka see dimii mee se gaai.
19 Kado ponee daapeasiyaa miya, se daapeasiyaa miya
kuwa maa agiyoo se. Ogatamee me mée aseta menaa kuwa
daamaa peneata yaukuwawoo taano mee too mikee okaa
da ebo menaa.
20 Mée gakata Ogatamee me Ni paagoo nameei see aseta
kaboo toogee seta see see bedaa kisee too toowoo taano
miya daamaa.
21 Mee ko Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta
kaboo ikii mée noonaa hamba kikiyaata bagee toogee seta
ye? Kisee gaayu ko dimi se gaagaa taai. Kiya epoo mée me
aa daba kapeeyaayu ko daamaa, poono too.
22 Mee ko okoo hamba kiyaata kaama toogee seta kaboo
Tuhan me Ni paagoo nameei see aseta bagee kuwa ko okoo
epoo mée mee Tuhan yoka okoo Wa emaa dagii da kaa daba
peeyaata bagee yuwa mokoo kiyaa. Bedaa okoo hamba
kiyaano taa kaa toogee seta kaboo Kristus me Ni paagoo
nameei see aseta bagee kuwa ko Kristus me okoo hamba

7:19 Gal 5:6, 6:15

bagee mokoo kiyaata kaama Wa me agiyoo daamaa aii
yaokagee siyaa.*
23 Ogatamee Wa me ikii daba kipeeyaano see naadi ikii
kiedaano ko edaano ebo. Kuwa me kemaata ikii mée
me menaa ma aagadi-maagadi naadi hamba bagee mokoo
kikiyaayaa yoka daamaa nekeenii.
24 See kemaata neebee nokaa yuwa, anii bedaa kisiino ko:
Ikii mée gakata Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta
kaboo toogee seta see see ikii bedaa kisee too Ogatamee
emaa dagii da kaa umiwoo, toowoo taano daamaa, ikii se
gaagaa taai, see kisega.

Api goeano mee daamaa kiya gaagaa siyaa agiyoo agoo kiyaa yoka nekeenii naadi menaa

25 Eto ko mée me goeano taa apii yuwa kaa menaa kuwa
anii kisiinaka. Kuwa kisiinaka menaa kuwa Tuhan me
nasiino taa kiya mikee menaa too. Anii Wa me epaa kuwa
ni kaa maamaa naekeata mée kemaata eto ni me gaayaa
dimii kuwa ikii daamaa masiyaa.
26 Ni me gaata dimii mee ko kisee: Eto ae-wae, dimi
gaagaa siyaa agiyoo eebaa ukuwaandaa taano see koo taaka
yoka ikii mée gakata ikii eto omegea, togea kuwa ikii kisee
too umiwoo, toowoo taano daamaa yoka see gaaga.
27 Mee ko ikii api agoo see bagee gaayu ko api ekeasiinaka
see dimii mee se gaai. Bedaa api taa see bagee gaayu ko api
goeanaka dimii mee se gaai, kisee umiwoo, toowoo taai, see
kuwa ni me gaayaa dimii.
28 Kiya ikii api goeyu ko mee pedeo ukuwayaa agiyoo see
taa. Bedaa ukuyogaa kuwa mée peeyu ko mee miya pedeo
ukuwayaa agiyoo see taa. Kiya eto mee begaa kaa mée
me api goemaata kaama ekea bogaa ae-wae, dimi gaagaa
taapea yoka anii kisee kinekeeniyaano see naadi kisega.
29 Neebee nokaa yuwa, ni me ikii kinekeeniyaano menaa
mee ko kisee: Eto ko monaa da katu kega yoka eto kaama
wodoo ikii api yago bagee gaayu ko api taa see mokoo
umiwoo taai.
30 Yege ma, yii-yii ma taa see bagee gaayu ko yege taa
see mokoo umiwoo taai. Bedaa ede ma, ede ma siyaa bagee
kuwa ede see dimii mee taa see mokoo umiwoo taai. Agiyoo
edaataa see bagee gaayu ko kuwa anii nekee agiyoo taa see
dimii kaa umiwoo taai.

---

* **7:22** "Ikii hamba kikiyaata bagee kuwa dimi se gaagaa taai" see menaa mee ko epoo mée me "Anii eto daba kapeeyaaga yoka" see asiino taa miyoo okoo daba se peeyaa, wa me agiyoo too yaokagee siyaa. Okoo kisee bagee kiya Ogatamee emaa dagii da kaa hamba kiyaata bagee yuwa ma, hamba kiyaano taa see bagee yuwa ma, okoo uduma Yesus yiba ena doodoo, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

31 Bedaa magaa da kaa agiyoo-pagiyoo ukuwayaa bagee
kuwa okoo kuwa agiyoo kaa dimi poono taa see mokoo
umiwoo taai. Mee ko eto magaa da kaa umii-umii, too-too
kuwa taa kedaa taaka yoka daamaa nekeenii kisega.†
32 Ikii dimi se wudidaa seta kaama gaagaa taa see kaa
umiwoo, toowoo see kuwa anii ede. Api taa see bagee gaayu
ko wa me Tuhan me agiyoo yaukuwaano too dimii mee
maamaa gaawoo siyaa. Wa me 'Eto anii Tuhan ede kisi
naadi agiyoo kuwa maagiyoo naa daamaa yaukuwaakee?'
see dimii mee gaawoo siyaa.
33 Api yago bagee gaayu ko waa magaa da kaa ukuwayaa,
peeyaa yuwa kuwa kaa dimi gaawoo siyaa. Wa me 'Ni
me apii ede kisi naadi agiyoo kuwa anii maagiyoo naa
yaukuwaakee?' see dimii mee gaawoo siyaa. Wa me kisee
dimii gaawoo naadi kaama
34 wa me dimi mena Tuhan kaa too se kiya wudidaa siyaa.
Mée taa see apii yuwa ma, ukuyogaa yuwa ma kuwa gaayu
ko Tuhan me agiyoo yaukuwaano too dimii mee gaawoo
siyaa. Okoo ekaato maa da ma, dimi menaa da ma kuwa
uduma pedeo taa, kisee daamaa wa too wigintagaa siwoo
taano see naadi Tuhan Wa kaa too ekaato ekegatagaa siwoo
siyaa. Mée agoo see apii gaayu ko waa magaa da kaa
ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa kaa dimi gaawoo siyaa. Wa
me 'Ni me mée to ede kisi naadi agiyoo kuwa anii maagiyoo
naa daamaa yaukuwaakee?' see dimii mee gaawoo siyaa.
35 Anii kisee kisega kuwa ko ikii kisee se ukuwaai, kisee se
ukuwaai see menaa kuwa maamaa eebaa kisiino see naadi
se kiya ikii dimi mena wudidaa taano taa kaa Tuhan Wa
kaa too daamaa topoo see agiyoo yaukuwawoo, umiwoo,
toowoosea naadi kisega.
36 Ikii mée waa ena me ukuyogaa ena ma dimi aapeegee
taaka too paayogaa to me gaano, 'Anii mee ukuyogaa to
se goeano mee pedeo. Ukuyogaa to mee ebo kega yoka
waa goeano daamaa' see dimii agoo gaayu ko daamaa, wa
me goeanaka dimii mee pedeo se. Ekea aagoe siyaa miya
daamaa.‡
37 Kiya mee mée to waa api tapoo toopa yoka mee
ukuyogaa to se goeapa see dimii mee agoo gaayu ko daamaa.
Apanaa bagee me wa paagoo "Aa kisee ukuwaai, kisee
ukuwaai" see maamaa aseekee menaa kuwa kaa se kiya wa

† **7:31** Paulus me menaa kuwa ko apimee ma, magaa da kaa agiyoo ma kuwa wisintaasi naadi menaa se kiya monaa da katu yoka api goeano ma, agiyoo edaano ma, kisee magaa da kaa ou gaayaa agiyoo kuwa kaa ikii maamaa dimi se magaai naadi menaa kuwa. **7:31** 1Yoh 2:16-17 ‡ **7:36** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko "Anii api goeanaka dimii mee ebo, mee dimii mee se peedi kiyaayaa yoka mee apii goeano miya daamaa gaaga" see menaa mee.

me too 'Anii se goeapa' dimii mee gaapi ko mee ukuyogaa
to se goeyaa miya daamaa.
38 See kemaata wa me mee ukuyogaa to goeyaa miya
daamaa kiya wa me se goeapa see gaayaa dimii mee ko mee
asii esee daamaa.
39 Apimee gaayu ko paimee bogaano taa kaboo wa me
pai to ma aagadi-maagadi naadi umiwoo, toowoo taa see
too. Kiya paimee booyu ko wa me ede kiyaa mée to paagoo
daba peeyaa. Kiya mee mée to Yesus mikee gaayaa bagee
gaayu too wa paagoo daba peeyaa.
40 Kiya ni me gaano ko mee apii to mée tapoo toogee siyaa
kuwa esee daamaa, waa ede ma, ede ma toogee taapa yoka,
see kuwa ni me gaaga. Mee ko ni me aii gaata dimii too se
kiya anii miya Ogatamee me Roh mee agoo kemaata kisega
menaa.

8

Makapaa ogatamee paagoo maniino agiyoo kuwa naano daamaa ye, pedeo ye naadi menaa

1 Eto ko mée me makapaa ogatamee paagoo ekega-manee
siyaa agiyoo kuwa kaa menaa mee anii kisiinaka. Mee
ko ikii me wegaano, "Inii uduma ipi see bagee yoka" see
wegageekea. Kiya ipi dimii mee me mée ebo poga-poga
siyaa. Kiya epa dimii mee me inii dimi mena daamaa
iyawoo, ebo kiwoo, kisee aakiyaabuu siwoo siyaa.
2 Mée waa ena me 'Anii ipi see mée yoka' see dimii mee
gaayu ko waa esee mikee ipi see dimii mee deemagaano taa
see mée.*
3 Kiya Ogatamee mee epa gaataa see mée gaayu ko waa
Ogatamee me daamaa ipi see mée.
4 See kemaata makapaa ogatamee paagoo ekega-manee
siyaa agiyoo kuwa daba nuyaa ye, se nuyaa ye, see kaa
menaa kuwa ko kisee: Kuwa magaa da kaa makapaa
ogatamee kuwa imi taa see agiyoo, see kuwa inii ipi. Bedaa
Ogatamee mee ena too too, apanaa eboo taa, see kuwa miya
inii ipi.
5 Mée me wegaano, "Epoo to kaa miya, magaa da kaa
miya, ogatamee tomaa-tomaa ma, tuhan tomaa-tomaa ma
kuwa agoo" see wegageekea. Mée me kisee otoopa ebo ekee
siyaa agiyoo kuwa eebaa.

---

* **8:2** Mée waa ena me ebo poga-poga kaa "Kuwa makapaa ogatamee yuwa kuwa imi taa agiyoo too see kuwa anii ipi yoka okoo paagoo ekega-manee siyaa agiyoo kuwa anii daba nuyaa" see wegayaa. Kiya Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa me kisee daba nuyaa see menaa kuwa okoo ewo. Okoo dimi gaagaa taapea yoka naadi okoo epa kaa kuwa agiyoo se nuyaa miya daamaa. Kisee epa kaa se naapa see gaayaa bagee kuwa mikee esee ipi see bagee yuwa ii, see deeyaa.

6 Kiya inii gaayu ko Ogatamee mee ena too too, mee ko
Nagamee. Se-agiyoo, we-agiyoo uduma manii to ko Wa
kaa too. Inii me umiwoo, toowoo siyaa kuwa Wa kaa
too. Bedaa Tuhan mee miya ena too too, mee ko Yesus
Kristus mee. Waa doodoo agiyoo-pagiyoo kuwa uduma agoo
kiyaata, bedaa inii miya Waa doodoo umiwoo, toowoo siyaa.

7 Kiya kisee nekeeniyaa bagee kuwa mée uduma se. Mée
noonaa idukaa kuwa makapaa ogatamee yuwa yaapaagee
seta. Kiya eto miya okoo me kuwa imi taa agiyoo too ii see
dimii mee daamaa awiino taa kemaata okoo me dimi mena
kuwa dabaa. Okoo kuwa agiyoo nuyu ko okoo kaa pedeo
dimii miyaa. Okoo me gaano, 'Yaai, anii kuwa agiyoo kuwa
nopa yoka anii pedeo kaapa' see dimii gaayaa.
8 Kiya inii me naano agiyoo nuyaa kuwa kaa Ogatamee
paagoo ekaapa mée se miyaayaa. Inii kuwa maniino agiyoo
se nuyaa miya inii daamaa kaapea see se. Bedaa inii kuwa
agiyoo nuyaa miya inii pedeo kaapea see se.

9 Kisee kiya ikii me kuwa agiyoo kuwa naano dagu yoka,
see menaa kuwa kaa mée noonaa okoo okaata kaama dimi
mena pedeo kiyaayaa yoka ipiipi dii.
10 Mee ko ikii mée waa ena, kuwa agiyoo kuwa naano
dagu see nekeeniyaa bagee ena kuwa makapaa ogatamee
yaapaagee see ee kaa seemetaa. Seemeta kaama a me kuwa
ekega-manee sepea agiyoo notaaki too ko apanaa bagee ena,
wa me kuwa agiyoo daba nuyaa ye, se nuyaa ye, kisee dimii
ewo see bagee ena me aa kuwa agiyoo notaake see kadeegi.
Kisee kadeeyu ko waa miya kuwa agiyoo naanaka dimii mee
a me pesee yakiyaape, se maa?
11 Kristus me mee mée to wa kaa miya yaboota kemaata
ekea Yesus yiba ena kenaa bagee kiya a me waa dimi mena
pedeo kiyaayaa. Mee ko aa kuwa agiyoo kuwa naano dagu
ii see kuwa daamaa nekeenege kiya waa kisee nekeeniino
taa yoka waa pedeo kiyaa.
12 Ikii me kuwa nekeeniino taa see bagee kuwa okoo dimi
mena pedeo yakiyaayaa yoka ipiipi dii. Ikii Yesus yiba ena
kenaa bagee yoka ikii me kisee okoo kaa pedeo yaukuwayu
ko ikii me Kristus Wa kaa miya pedeo yaukuwayaa mokoo.
13 Kisee kemaata anii gaayu ko ani me naano agiyoo
nuyaa kuwa me Yesus mikee gaayaa bagee ena okaata
kaama dimi mena pedeo yakiyaayu ko anii taa ma taa eto
kaama wodoo kuwa agiyoo kuwa se naapa. Mée waa ena
okaata kaama dimi mena pedeo yakiyaayaa naadi ni me
naano agiyoo nuyaa kuwa anii ipiipi gaagaa siwoo taapa.

8:6 Ep 4:4-5, Kol 1:15-16 **8:7** Rom 14:13-21

9

Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa okoo me daba ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa kaa nekeeniino menaa

1 Anii Yesus me menaa yadoonaa see mée, se maa? Anii mée me menaa kuwa ma aagadi taano taa kemaata ni me gaayaa yuwa daba ukuwayaa, se maa? Anii inii epoo Mée Tuhan Yesus mee deeta mée, se maa? Bedaa ikii ko ani me Tuhan me agiyoo daamaa yaukuwagee naadi kaama Wa yaato medaa seta bagee yuwa, se maa?

2 Apanaa bagee gaayu ko okoo me anii Yesus me menaa yadoonaa see mée ii see nagaano taa kiyaa miya ikii me ko anii kisee mée ii see nagaagea. Mikee, anii Wa me menaa ikii paagoo yadoonaa naadi kaama ikii Tuhan yiba daamaa umiwoo, toowookea kuwa me anii Yesus me menaa yadoonaa see mée ii see kuwa awee da kaa nanekeeniyaa.

3 Okoo me 'Aa kisee bagee se' naadi nawisintaa see bagee yuwa paagoo ani me okoo asiino menaa ko kisee:

4 Inii Wa me menaa yadoonaa see bagee kuwa inii nusi naadi mée maniyaa agiyoo ma, apanaa kisee ukuwataa to mokoo da kuwa daba se masiyaa, see kuwa ikii me mée gaagea ye?

5 Bedaa inii Yesus mikee gaayaa apii ena goeta kaama epo enaataa daba mée se peenaa siyaayaa ye? Mena yadoonaa see bagee apanaa yuwa ma, Tuhan ma ena kenaa bagee yuwa ma, Kepas waa miya okoo api agoo, okoo kisee epo peenaa taano daamaa kiya inii miya kisee ukuwaano pedeo ye?

6 Kuwa apanaa bagee yuwa okoo me gaano pedeo agiyoo kuwa mée me aii manegeekea kiya anii ma, Barnabas ma enaa miya kisee aii masiino pedeo ye? Enaa yagaa me ukuwaakee agiyoo kuwa ukuwamaata kaama too masiyaa ye?

7 Okaa yago bagee gaayu ko okoo yape paagoo peegeekea kuwa okoo me gaano pedeo agiyoo kaa kepee kuwa se masiyaa ye? Okoo me too edaayaa see bagee ena agoo ye? Bedaa bugi yaataa see bagee miya okoo me anggur poo weta kiya poo se nuyaa ye? Domba wodaa munitaa see bagee miya okoo me domba wodaa ama uwoo kuwa se nuyaa ye?

8 Kuwa kisega menaa kuwa mée me gaakee dimii kuwa doodoo too se. Musa me menaa yiba miya kisee menaa agoo, se maa?

9 Musa me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Sapi wodaa gandum poo ikii yuwa beedaasi naadi bado batagi-patagi sepegee siyaa kaboo okoo nusi yoka ebee to one si

yapodaai" see menaa ebeamaata. Ogatamee me sapi wodaa
kuwa kaa too gaata kaama kuwa menaa wegata ye?
10 Ogatamee me inii kaa miya mée gaata kaama wegata
menaa, se maa? Mikee, inii kaa mée yaebeamaata menaa.
Bugi yaayaa bagee ma, poo ota daayaa bagee ma okoo
kaa miya kisee. Okoo me kuwa agiyoo noonaa anii taano
masiipa yoka naadi kisee too omaago ma ukuwawoo, diitoo
siwoo siyaa.
11 Kisee kemaata epoo to yaato Roh kaa keepa yuwa kuwa
inii me ikii paagoo daamaa kisigime-manee seta kiya inii me
maga yaato agiyoo noonaa yuwa naano see naadi peenaa
kimasiino ko pedeo see mée gaagea ye?
12 Apanaa bagee me ikii paagoo peenaa kimasiyu ko inii
me peenaa eebaa mokoo kimasiyaa, se maa?*

Inii kisee daba kimasiyaa kiya inii me ikii paagoo peenaa
mée manii see kisiino taa. Inii kana ma, dimi gaagaa ma
omegeeke kuwa koosi. Inii Kristus me doometa menaa
kiiwegagee siyaa kuwa taameeniyaa naadi kepe tapoo miya
daamaa.
13 Ikii daamaa nekeenii: Ogatamee me ee yiba agiyoo
yaokagee see bagee okoo me naano agiyoo kuwa Wa me ee
kaa kaama masegee siyaa. Bedaa Ogatamee paagoo agiyoo
yakupi-manee siyaa bagee okoo miya kuwa kupi-manee
siyaa agiyoo kuwa epo masegee siyaa, see kuwa ikii ewo
ye?
14 Mee mokoo miya Tuhan me aseta menaa ena mee ko
kisee: "Okoo kuwa etokaa daamaa menaa yaweganaa see
bagee kuwa okoo me gaano pedeo agiyoo daba masiyaa"
see aseta.
15 Anii kisee agiyoo daba masiyaa kiya "Anii nii" see
menaa ena ma asiino taa. Bedaa anii eto kuwa kiebeaga
menaa kuwa miya ikii me neesea naadi kiebeaga se. Anii
kisee masiino taa kaa aii kisee eeweganaaka kuwa kaa ede
ma, ede ma siwooka. Ani me aii kisee yaokagee taano ede
nao see gaataa see dimii kuwa mée me se nataa kiyaayaa.
Mée me mee dimii mee nataa kiyaayu ko anii bogaano too
daamaa, ede.†

9:9 Ul 25:4, 1Tim 5:18 * **9:12** Epoo to yaato Roh kaa keepa yuwa kuwa ko Yesus me menaa kuwa ebea-ebea. Maga yaato agiyoo kuwa ko kepe, agiyoo, kisee gaano pedeo agiyoo kuwa ebea-ebea. Paulus me inii kisee ikii paagoo kana ma kiiwegageeke kemaata ikii me peenaa mée manii see kisiyaa, apanaa bagee me kimasiyaa see see, see menaa mee. **9:13** Ul 18:1 **9:14** Luk 10:7 † **9:15** Mée me mee dimii mee nataa kiyaayu ko anii bogaano too daamaa, ede see aseta menaa mee ko mée me 'Paulus waa kepe masegeeki kuwa me mena weganaaki' see nagaayaa kuwa yaai naadi kaama aseta menaa mee.

16 Mikee, anii Yesus me doometa menaa yaweganaa siyaa
kuwa Wa me naweganaa taai see naseta kemaata anii ebo
poga-poga taano kuwa iyo, anii yaweganaa taano too gaano
pedeo. Anii kisee si yaweganaa siyu ko yaai, anii pedeo
kaata.
17 Mee ko ni me gaata-gaata doodoo too weganaa see
naaki ni me weganaa setaa to mokoo da kuwa anii mée
paagoo yamasenaa siyaa. Kiya ani me yaweganaa siyaa mee
ko ni me gaata-gaata doodoo se kiya Ogatamee me kuwa
menaa naweganaasi naadi ni kaa nadootaata kemaata anii
yaweganaa taano too.
18 Anii aii kisee yaweganaaka kemaata ni me ukuwataa
to mokoo da mee maagiyoo naa ya? Mee ko kisee: anii mée
me agiyoo masiino taa kaa aii kisee eeweganaa segee siyaa
see mee. Mikee, anii kuwa agiyoo daba masiyaa kiya "Anii
nii" see asiino taa kaa daamaa aii kisee eeweganaaka. Mee
ko ni me ukuwagee setaa to mokoo da.
19 Anii ko mée me hamba nakiyaata mée se. Ni me
gaayaa-gaayaa too daba ukuwayaa see mée kiya anii mée
eebaa okoo Kristus yaato miyaabuu taano see naadi anii
okoo paagoo aii hamba bagee ena mokoo ekaato kiyaabuu
siwoo siyaa.
20 Mee ko anii Yahudi bagee paagoo eetuyaa kaboo anii
okoo Kristus yaato miyaano see naadi anii miya Yahudi
bagee me ukuwaa-ukuwaa kuwa okoo paagoo ukuwagee
siyaa. Bedaa anii okoo Musa me menaa ma aagadi seta
bagee paagoo eetuyaa miya kisee. Anii kuwa menaa ma
aagadi taano taa see mée kiya okoo Kristus yaato miyaano
see naadi anii miya okoo paagoo mena diiyoo deetaa siyaa.
21 Bedaa anii okoo Musa me menaa ma aagadi taano
taa bagee yuwa paagoo eetuyaa miya kisee. Kuwa apanaa
tomaa kaa bagee kuwa anii okoo Kristus yaato miyaano
see naadi anii miya Musa me menaa ma aagadi taano taa
see mée mokoo okoo me ukuwaa-ukuwaa kuwa too okoo
paagoo ukuwagee siyaa. Kisee kiya kuwa idukaa Ogatamee
me "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see mée aseta menaa
kuwa anii wisintagaakee se kiya anii eto Kristus me menaa
kuwa ma aagadi seta kaama umiwoo, toowoo taa see.
22 Bedaa anii okoo Kristus mikee gaano dimii mee dabaa
see bagee paagoo eetuyaa kaboo anii okoo Kristus paa-
goo miyaano see naadi anii miya dabaa see mée mokoo
eetoogee siyaa. Mikee, anii mée uduma okoo noonaa
daba daagimaa peeyaano see naadi anii okoo me ukuwaa-
ukuwaa, umii-umii kuwa okoo paagoo ukuwagee, omegee,
toogee siyaa.

9:18 2Tes 3:8-9

23 Mee ko Yesus me doometa menaa kuwa ogo pege-pege
siwoo siyaasi naadi anii kisee ukuwagee, omegee siyaa. Anii
okoo ma epo enaataa kuwa menaa ma aagadi seta kaama
daamaa umiwoo, toowoo taano see naadi anii okoo paagoo
kisee ukuwagee, omegee, toogee siyaa.
24 Ikii daamaa nekeenii: Moga peemagaapi mée maamee
naadi kaama mée eebaa yiibaga peetaa see kiya mée ena
too too mumo kaa onee mee masiyaa, see kuwa ikii ewo
ye? Mikee yoka ikii uduma mee agiyoo da anii miya masega
naaki ou see dimii ma umiwoo, toowoo taai.
25 Yiibaga peetaa see bagee kuwa okoo agiyoo-pagiyoo
uduma yiba okoo ekaato ipiipi muniwoo, deewoo segee
siyaa. Okoo me mee mumo kaa onee da masega naaki ou
dimii kaa okoo kisee omaago ma ekaato topegee segee siyaa.
Kiya okoo me masiyaa agiyoo mee nuku kiyaa see agiyoo
too. Kiya inii gaayu ko inii kaa mée yamagaatagi agiyoo
mee se pedeo kiyaa, iminoo miya, iminoo miya kisee too
toowoo siyaa. Inii mee agiyoo da masega naaki ou see dimii
kaa inii ekaato ipiipi muniwoo, deewoo siyaa.
26 Kisee kemaata anii peemaayaa yoo yiibaga peetaa siyaa
mee ko otoopa kitaa peetaa, kitaa peetaa, kisee aii peenaa
siyaa kuwa se. Bedaa omaago kiyaa mée maamee naadi
kaama mée ekea wiya yagaa kopaa aatoko-maatoko siyaa
kuwa ko otoopa se wugiyaa, mée kaa too wugiyaa. Mee
mokoo miya anii kisee aii otoopa dimii kaa se ukuwayaa.
27 Ni me maa da mee anii maamaa topetagaa siwoo
naadi kaama anii ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano
ipi see mée kiyaa. Anii Yesus me doometa menaa yuwa
apanaa bagee paagoo yaweganaa semaata kaama ni me
yaukuwataa to mokoo da mee se neeyaa yoka naadi anii
ekaato ipiipi muniwoo, deewoo segee siyaa.

10

Idukaa Israel bagee me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa gaai naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, idukaa inii me bagee yuwa Musa
me eepeegee seta kaboo ukuwanaa seta menaa kuwa anii
kisi-manee taanaka. Kuwa ko okoo uduma sinu setoo to me
daamaa yawasetagaa senaa segee seta, bedaa okoo uduma
maakaa piku yupii da taa degataa da taa daba pe-seometa.
2 Uwo tukumiyaa mokoo okoo uduma Musa sekaataa
bagee kedaasi naadi mee sinu setoo to ma, maakaa piku
ma kuwa yiba uwo tukumeta.

9:24 Plp 3:14, 1Tim 4:8, 2Tim 4:7-8, Ibr 12:1 **10:1** Kel 13:21-22, 14:22-29

3 Okoo uduma epoo to wodoo kaama naano agiyoo kuwa
ena mee too noowoo seta.
4 Bedaa epoo to wodoo kaama uwoo kuwa miya ena mee
too noowoo seta. Mee ko okoo epoo to wodoo kaama omaa
to mee kaa kaama uwoo kuwa noowoo segee seta. Mee
omaa to mee ko Kristus mee, okoo ma epo enaataa eepeenaa
segee seta Omaa mee.
5 Kisee kiya Ogatamee me kuwa Israel bagee mée eebaa
yaato ede kaano taa kemaata okoo ebo mee maga ugii da
kaa omenaa seta kaboo mée eebaa boodaa seta.
6 Kuwa idukaa ukuwaandaa seta menaa kuwa uduma inii
daamaa nekeensi naadi menaa, okoo pedeo ou gaawoo seta
see see inii miya kisee pedeo ou dimi-pami kuwa se gaasi
naadi mée tupi-manee siwoo see menaa.
7 Kuwa ko kisee: Idukaa okoo mée noonaa makapaa
ogatamee yaapaagee seta see see inii miya kisee se ni-
iukuwaai. Okoo me kisee koo seta menaa kuwa ebeamaata,
kuwa ko kisee: "Kuwa bagee kuwa naano agiyoo naano see
naadi animaata nota. Noomaata kaama bedaa anoogeeta
otoopa ede ma, ede ma senaa seta" see menaa ebeamaata.
8 Bedaa okoo mée noonaa me otoopa aadoona-maadoona
seta see see inii miya kisee se niiukuwaai. Okoo kisee
ukuwata kemaata egapii ena kaa too okoo mée dua puluh
tiga ribu boota.
9 Bedaa okoo mée noonaa me Tuhan kagoo kaa Waa inii
ma epo enaataa ye, taa ye naadi Waa gaadee seta see see
inii miya kisee se niiukuwaai. Okoo kisee ukuwata kemaata
mée daakee otoogiyoo me mée ego daanaa naadi kaama
mée eebaa boodaa seta.
10 Bedaa okoo mée noonaa me Ogatamee kaa mena
dukumeawee seta see see inii miya kisee se niiukuwaai.
Okoo kisee ukuwata kemaata mée booyaabuu senaa see
malaikat see mée to me okoo booyaabuu seta.
11 Kuwa idukaa yaato ukuwaandaa seta agiyoo kuwa
uduma inii daamaa nekeensi naadi agiyoo. Kuwa menaa
kuwa inii eto wodopasi yaato toogee see bagee se gaabuu
seta mée tupiwoosi naadi mée yaebeamaata.
12 Idukaa okoo kaa kisee yaukuwaaniyaata kemaata mée
waa ena me 'Anii pesee ma yiinaageeta toga yoka' see
gaayaa mée waa miya okaayaa yoka daamaa nekeenii.
13 Ikii okaasea naadi kigaadee siyaa kuwa ko ikii too se
kiya mée tomaa uduma miya kisee gaadee segee siyaa.
Kiya Ogatamee Wa me mée aseta menaa kuwa uduma taa
ma taa daamaa mée yaukuwaaniyaano too see Mée. Ikii

10:3 Kel 16:35 **10:4** Kel 17:6, Yoh 4:13-14 **10:5** Bil 14:29-30 **10:7** Kel 32:1-6 **10:8** Bil 25:1-18 **10:9** Bil 21:5-6 **10:10** Bil 16:41-49

kisee kigaadee, kisee kigaadee segee naadi kaama ikii kana,
se toomagaapa nao see dimi gaataaka too Wa me ikii se
kiekeasiipi. Ikii kigaadee siyaa kaboo Wa me ikii koogo
makii taa see kaa toowoo taano etaa da kiagoo kiyaapi.
14 Kisee kemaata ni me epa see bagee yuwa ikii makapaa
ogatamee yaapaagee taano kuwa beesekaa ekeasii.
15 Kuwa ni me kisega menaa kuwa anii ikii dimi yago
bagee paagoo kisega yoka ni me menaa kuwa mikee menaa
ye, makapaa menaa ye, see kuwa ikii daamaa gaagaa taai.
16 Inii perjamuan noogee siyaa kaboo uwo otaawee da
mee masegeeyu naadi Ogatamee kiiboo, paamee see menaa
asemaata kaama epo enaataa notaa. Inii kisee ukuwagee
siyaa kuwa ko inii Kristus me tadaa doodoo Waa ma aagadi-
maagadi siyaa, se maa? Bedaa inii roti kabatagaa naadi epo
enaataa noogee siyaa kuwa miya inii Kristus maa da doodoo
Waa ma aagadi-maagadi siyaa, se maa?
17 Mikee, roti mee patagu ena too too yoka inii uduma mee
roti patagu ena mee too epo enaataa noowoo see. Kuwa me
kemaata inii miya inii mée eebaa kiya má ena too too kiyaa.
18 Israel bagee yuwa okoo me ukuwagee siyaa agiyoo
kuwa ikii daamaa nekeenii. Okoo Ogatamee paagoo kupi-
manee see agiyoo nuyaa bagee kuwa ma, Ogatamee ma, Wa
me agiyoo kupi-manee taa see yoo ma kuwa uduma aagadi-
maagadi siyaa, se maa?
19 Ani me kisee kisega kuwa ko kuwa makapaa ogatamee
kuwa okoo miya ebo, bedaa okoo paagoo kupi-manee siyaa
agiyoo kuwa miya ebo yoka naadi kisega menaa ye? Taa.
20 Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Kuwa kupi-manee
siyaa agiyoo kuwa paa yuwa paagoo kupi-manee siyaa
agiyoo, Ogatamee paagoo se. Ikii paa yuwa ma aagadi-
maagadi siyaa naadi kaama ani me be kaa kisega menaa.
21 Ikii Tuhan me otaawee yiba kaama uwo notaa, bedaa
paa me otaawee yiba kaama uwo notaa, ekea paaya enaataa
naano ko iyo. Ikii Tuhan me perjamuan noogee yoo kiyoo
miya notaa, paa me perjamuan noogee yoo kiyoo miya
notaa, ekea paaya enaataa naano mee miya iyo.
22 Tuhan Wa me kagoo kuwa inii kaa mée yamiyaano
kuwa daamaa, ede kegea ye? Wa me pesee kuwa peedi, inii
pesee yago bagee yoka naadi inii Waa ma aawisii semaayaa
ye?
23 Ikii mée noonaa me wegaano, "Eto ko inii agiyoo
uduma daba ukuwayaa" see wegageekea. Mikee kiya ni
me wegaano, "Inii me kisee dagu yoka see gaayaa agiyoo
kuwa ko inii daamaa mée kiyaakee agiyoo kuwa uduma

10:16 Mat 26:26-28 **10:21** 2Kor 6:15-16

se" see wegayaa. Ikii mée noonaa me wegaano, "Inii agiyoo
uduma daba ukuwayaa" see wegageekea kiya inii dimi
mena daamaa pesee mée aakiyaabuusi naadi ukuwaakee
agiyoo kuwa ko daba ukuwayaa agiyoo kuwa uduma se.
24 Ikii me 'Ni me gaayaa-gaayaa kuwa too ukuwaapa' see
gaakee se. Kiya ikii mée gakata 'Apanaa bagee okoo me
gaayaa-gaayaa kuwa miya yadiipa' see dimii mee aagaa
taano daamaa.*
25 Pasar kaa edaayaa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma ikii
daba nuyaa. Kuwa agiyoo kuwa makapaa ogatamee paagoo
ekega-manee sepea ye, taa ye see kuwa se apaadee taai, dimi
se gaagaa taai.
26 Ogatamee me menaa yiba mena ena mee ko kisee:
"Uwoo to, magaa to epoo Mée mee ko Tuhan, bedaa kuwa
yiba agiyoo-pagiyoo kuwa miya Wa me agiyoo yuwa" see
menaa ebeamaata yoka daba nuyaa.
27 Mée waa ena, Yesus mikee gaano taa bagee ena me
"Naano agiyoo naano ke ee kaa meei" see kisiyu ko ikii
daamaa naapa see dimii gaayu ko wa me kineeyaa agiyoo
kuwa uduma naai. Kuwa agiyoo kuwa makapaa ogatamee
paagoo ekega-manee sepea agiyoo ye, taa ye, see kuwa dimi
se gaagaa taai, wa paagoo se apaadee taai.
28 Kiya mée waa ena me kisiino ko: "Kuwa ko makapaa
ogatamee paagoo ekega-manee sepea agiyoo yoka nekeenii"
see kisiyu ko kuwa agiyoo se naai. Wa me ikii kuwa agiyoo
nuyaa naadi kisigi yoka, bedaa dimi menaa da gaagaa siyaa
yoka ikii se naai.
29 "Dimi menaa da gaagaa siyaa yoka" see kisega menaa
mee ko ikii me kuwa agiyoo noomaata kaama dimi menaa
da gaagaa siyaa yoka naadi kisega mee se. Kiya ikii kuwa
agiyoo noomaata kaama mee kisigi mée wa me dimi menaa
da gaagaa siyaa yoka naadi kisega. Ikii kuwa agiyoo nuyu
ko waa dimi gaagaa taapi yoka naadi ani me ikii kuwa
agiyoo se naai see kisega.
Anii kisee kisega kiya ikii mée noonaa me wegayaa menaa
ko "Anii kuwa agiyoo daba nuyaa kiya apanaa bagee me
kuwa agiyoo naano pedeo yoka naadi gaagaa taapea yoka
aa se naai see nasiino kuwa kaasee kaa ya?
30 Ni me naano agiyoo kuwa anii Ogatamee paamee,
magiyaage see dimii kaa nuyu ko kaasee kaa apanaa bagee

---

* **10:24** "Ikii me 'Ni me gaayaa-gaayaa kuwa too ukuwaapa' see gaakee se" see menaa mee ko kuwa makapaa ogatamee paagoo kupi-manee siyaa agiyoo kuwa naano ko naano dagu kiya apanaa bagee me kisee pedeo yoka see dimii gaayaa. Kisee kemaata apanaa bagee miya okoo me dimi mena se pedeo kisi naadi kuwa agiyoo kuwa naanaka dimii mee ekeasiino daamaa, see menaa mee. **10:26** Mzm 24:1

me 'Kuwa agiyoo kuwa naano ko pedeo yoka' see nasiyaa
ya? Kuwa ko anii kiiboo, paamee dimii kaa nuyaa agiyoo
kiya" see kuwa mée noonaa me wegayaa.
31 Ani me kisiino menaa ko kisee: Ikii naano agiyoo nuyaa
miya, uwo nuyaa miya, apanaa agiyoo ukuwayaa miya
kuwa uduma Ogatamee Wa too ebo ekeasiinaka see dimii
gaakee kaa ukuwawoo taai.
32 Mée me ikii me nuyaa-nuyaa, ukuwayaa-ukuwayaa
kuwa kideeta kaama okoo dimi gaagaa naadi okaayaa yoka
ipiipi dii. Yahudi bagee miya, mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa miya, Ogatamee me okoo Yesus mikee gaakee kaa
daamaa wigintaata bagee yuwa uduma miya okoo me pedeo
dimii ikii kaa kigaayaa yoka gaai.
33 Anii miya agiyoo-pagiyoo uduma yiba apanaa bagee
ede kisi naadi yaukuwageeka, ni me ede gaayaa agiyoo
kuwa too se. Apanaa bagee mée eebaa okoo miya daba
daagimaa peesi naadi anii kisee agiyoo yaukuwageeka.†

11

1 Kristus Wa me daamaa ukuwata-ukuwata, ometa-ometa
kuwa anii miya daamaa ukuwawoo, umiwooka see see ikii
miya kisee daamaa ukuwawoo, umiwoo taai.

Sembahyang siyaa kaboo api yuwa mumoo to kaa doka dapimisi naadi menaa

2 Ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba ikii me
anii naneke-nekee naadi kaama ni me ikii kitupi-manee
seta menaa kuwa maamaa peneata doowookea. Kuwa me
kemaata anii ikii kiapaageeka.
3 Kiya eto ko ikii mena ena ma ipi kikiyaanaka, mee ko
kisee: Paayogaa uduma okoo me mumoo to mee ko Kristus
mee, api me mumoo to mee ko paayogaa, bedaa Kristus me
Mumoo to mee ko Ogatamee.
4 Paayogaa gakata okoo sembahyang siyaa kaboo miya,
okoo Ogatamee me asiyaa menaa yawegataa siyaa kaboo
miya okoo me mumoo to kaa dapimeekee dokaa agoo gaayu
ko okoo ekaato mumoo yuwa daba, peedi ekeasiyaa.
5 Kiya api gakata okoo sembahyang siyaa kaboo miya,
okoo Ogatamee me asiyaa menaa yawegataa siyaa kaboo
miya okoo me mumoo to kaa dapimeekee dokaa taa gaayu
ko okoo me mumoo to daba, peedi ekeasiyaa. Mikee, api ena

10:31 Kol 3:17 † **10:33** Paulus me "Anii miya agiyoo-pagiyoo uduma yiba apanaa bagee ede kisi naadi yaukuwageeka" see menaa mee ko anii agiyoo uduma daba nuyaa, daba ukuwayaa kiya apanaa bagee yuwa me dimi gaagaa siyaa yoka kuwa agiyoo se naapa, kuwa agiyoo se ukuwaapa, okoo ede kisi naadi agiyoo kuwa too okoo paagoo ukuwawoo taapa, see menaa mee.

edooyuu uduma yadaapeata kaama daba, peedi ekeasiyaa
see see mokoo wa me mumoo to kaa doka se dapimiyaa apii
to mee miya kisee daba, peedi ekeata apii mokoo kiyaa.*
6 Apii to wa me mumoo to kisee dapimaano be kiyu ko
edooyuu yuwa uduma yadaapeasiino too daamaa. Kiya apii
to edooyuu yadaapeasiino mee ego weda kiyaa agiyoo yoka
wa me mumoo to kaa dapimeekee too daamaa.
7 Paayogaa to gaayu ko waa Ogatamee see see ogaataata,
bedaa Ogatamee Wa me disi ebo agiyoo kuwa paayogaa
to kaa deeyaabuu siyaa yoka wa me mumoo to kaa se
dapimiyaa. Kiya apii to gaayu ko paayogaa to me disi ebo
agiyoo kuwa apii to kaa deeyaabuu siyaa.
8 Mikee, paayogaa to mee, apii to kaa kaama ogaaniyaata
se kiya paayogaa to wa kaa kaama apii to ogaaniyaata.
9 Bedaa paayogaa to waa apii to kaa yaogaaniyaata se kiya
apii to waa paayogaa to kaa yaogaaniyaata.
10 Kisee kemaata api kuwa okoo ekaato dimi peedi ekee
see apii ii see kuwa nekeensi naadi mumoo to dapimaano
gaano pedeo. Malaikat bagee yuwa me deetaakea yoka api
yuwa kisee ukuwaano daamaa.
11 Kisee kiya inii uduma Tuhan yiba epo toowoo see bagee
yuwa yoka api kuwa okoo too, paayogaa kuwa okoo too see
se.
12 Mikee, apii to mee ko paayogaa to yiba kaama agoo
keta see see paayogaa yuwa miya okoo api yiba kaama agoo
kaakee. Bedaa se-agiyoo, we-agiyoo uduma manii to mee ko
Ogatamee Wa kaa too yoka okoo wa too, wa too see se.
13 Eto ko ikii ekaato dimi gaagaa taai: Api kuwa mumo
dapimaano taa kaa Ogatamee paagoo sembahyang taano
mee daamaa ye?
14 Ikii daamaa nekeenii: Paayogaa to waa edooyuu togoo
gaayu ko disi taa. Mée uduma kisee nekeeniyaa, se maa?
Disi taa naadi wisineekee too.
15 Kiya apii to waa edooyuu togoo gaayu ko disi ebo,
mée me kisee miya nekeeniyaa, se maa? Mikee, edooyuu
kuwa ko Tuhan me wa me mumoo to dapimisi naadi manta
kemaata apii to yaapaagee siyaa agiyoo.
16 Kuwa ni me kisega menaa kuwa be kaa anii naw-
isineekee bagee agoo kiyu ko daamaa nekeenii: Inii ma,
Ogatamee me Yesus mikee gaakee kaa daamaa wigintaata

---

* **11:5** "Okoo ekaato mumoo to daba, peedi ekeasiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo. Mee ko paayogaa gaayu ko okoo me mumoo to mee ko Kristus mee see wegayaa yoka okoo ekaato mumoo to too se kiya okoo me Kristus mee miya daba, peedi ekeasiyaa. Api gaayu ko okoo me mumoo to mee ko paimee see miya wegayaa yoka okoo ekaato mumoo to too se kiya okoo me paimee miya daba, peedi ekeasiyaa, see menaa mee. **11:7** Kej 1:26-27

bagee apanaa yuwa miya kuwa uduma inii kuwa menaa too peneata doowoo, wegawoo siyaa, apanaa menaa mée se tupiyaa yoka, see kuwa ani me kuwa bagee yuwa asiyaa.

Perjamuan nuyaa-nuyaa menaa

17 Eto ko ikii enaataa kutuu taa siyaa kaboo ukuwayaa-ukuwayaa kuwa daamaa se kiya pedeo dimii, pedeo menaa eebaa kedaaka. Kisee kemaata ni me kisiinaka menaa kuwa ikii kiapaagee see menaa se.

18 Anii petamanii kisiino menaa mee ko kisee: Ikii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kutuu taa siyaa kaboo ikii aawisi-maawisi naadi kaama ukuu baatagaa segeekea, see kuwa anii yeema. Anii kuwa menaa yeeta kaama okoo kisee bagee yoka, see kuwa anii peenaa kigaaga.

19 Mee ko ikii mée naayaato-naayaato aawode taano gaano pedeo. Ikii paagoo okoo mikee menaa too peneasegea bagee yuwa ii see kuwa awee da kaa kideesi naadi aawode taano kuwa daamaa.

20 Kuwa kisega kuwa ko ikii epo enaataa kutuu taa siyaa kaboo ikii Tuhan Wa kaa perjamuan mee daamaa naano see naadi kutuu segeekea se.

21 Mee ko ikii naano agiyoo epo enaataa daamaa se noogeekea. Ikii naano agiyoo eewuditagaano taa kaboo ikii mée gakata ani keta naapa naadi kaama mée noonaa naadi ma tuyaa, noonaa anggur poo maamaa noomaata kaama boomagaa siyaa, ikii kisee ukuwageekea yaai.

22 Ikii ee taa ye? Ikii me kisee otoopa nuyaa-nuyaa kuwa ikii me ee kaa kaama too naai. Ikii enaataa kutuu taa siyaa yoo kiyoo ikii me okoo agiyoo taa see bagee kuwa daba, peedi kiyaano ede see dimii mee ikii agoo ye? Ikii kisee ukuwageekea kemaata Ogatamee me Yesus yaato daamaa pe-wigintaata bagee yuwa uduma daba, peedi ekeasiyaa. Yaai, anii mapea menaa kisiipa naa ya? Anii ikii kiapaagee siyaa ye? Ikii kisee ukuwageekea kuwa kaa anii se kiapaagee taapa.†

23 Anii ikii paagoo kisi-maneema menaa kuwa ko ani me Tuhan Wa paagoo kaama maseta menaa, kuwa ko kisee: Tuhan Yesus Waa yaekegataata naagoo daatooyiba yaato Waa roti masegeeyu.

---

† **11:22** Idukaa Yesus mikee gaata bagee yuwa enaataa kutuu semaata kaama inii paaya Yesus me epaa ma aagadi-maagadi naadi epo toogee see bagee yuwa ii see aanekeendaa taano see naadi perjamuan naano taa kaboo okoo apanaa naano agiyoo epo enaataa noogee seta. Kiya Korintus magaa kaa kepe yago bagee kuwa okoo me otoopa nuyaa-nuyaa kuwa pedeo. Bedaa okoo me daba bagee yuwa paagoo epo enaataa naano be kemaata ukuu baatagaakea kuwa miya pedeo yoka naadi Paulus me kuwa menaa yaebeamaata.

24 Waa Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa
aseta kaama roti kabatayu. Roti kabatagaa naadi kaama
aseta menaa, "Mee ko Ni me maa to, Ni me ikii kaa
kiekegatagaapa maa to mee. Anii naneke-nekee siwoo see
kaa noogee siwoo taai" see aseta.
25 Mee mokoo miya naano agiyoo noomaata kaama Waa
anggur poo uwoo otaawee da masegeeta aseta menaa, "Mee
ko Ni me tadaa uwoo, Ogatamee ma, mée ma, Wa me gipii
see aseta menaa ma uduma enaataa aagadimisi naadi tadaa
mee. Kuwa uwoo kuwa ikii kaagaa gakata nuyaa kaboo Anii
naneke-nekee siwoo see kaa ukuwawoo taai" see aseta, see
menaa kuwa anii masema.
26 Mee roti ma, mee uwoo ma kuwa ikii nuyaa kaboo
kaagaa gakata ikii Tuhan Wa me boota-boota menaa kuwa
wegawoo siyaa, kisee too Waa bedaa meetagi yoo too.

27 Kisee kemaata okoo Tuhan Wa me roti mee yee, Wa me
otaawee yiba uwoo kuwa yee pedeo dimii ma otoopa notaa
see bagee kuwa okoo Tuhan Wa kaa pedeo yaukuwayaa, Wa
me maa da ma, Wa me tadaa ma kuwa miya yawisintaayaa.
28 Kisee kiyaa naadi ikii mée ena-ena ekaato gaagaa taano
keta. Ikii me 'Anii dimi topoo see kaa naanaka ii' see gaata
kaama too roti ma, otaawee yiba uwoo ma kuwa nuyaa.
29 Mee ko okoo me 'Tuhan Wa me maa to yoka' see dimii
daamaa gaamagaano taa kaa roti ma, uwo ma kuwa otoopa
nuyaa bagee kuwa gaayu ko Wa me pedeo yadootaayaa
agiyoo kuwa okoo ekaato kaa yamiyaayaa.‡
30 Ikii kisee ukuwageekea kemaata ikii paagoo mée eebaa
má dabaa, ikiyoo meanee taa see bagee miya eebaa, mée
noonaa miya bootaa see.
31 Kiya inii me 'Anii dimi topoo see kaa naanaka ye' naadi
ekaato dimi gaagaa siyu ko Tuhan Wa me kuwa agiyoo inii
kaa mée si yadootaayaa.
32 Kiya Tuhan Wa me kisee ae-wae, edo see agiyoo kuwa
inii kaa mée yadootayu ko Wa me inii dimi mena daamaa
mée tupitagaa siyaa. Inii dimi mena kisee daamaa mée
tupitagaa siwoo naadi kaama inii kuwa magaa da kaa bagee
apanaa yuwa wa too wigintagaatagi see see inii miya kisee
mée se wigintagaatagi.

11:25 Kel 24:6-8, Luk 22:19-20, Ibr 8:8-13 ‡ **11:29** "Tuhan Wa me maa to yoka" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko 'Yesus Wa me maa to mée yaekegataata nao' see dimii mee nekeenta kaama nuyaa, see menaa mee. Mena kegaa ena mee ko 'Yesus Wa me maa to mee ko inii Yesus mikee gaayaa bagee ebea-ebea yoka' see dimii mee nekeenta kaama se aawiginee seta epa aagaa see dimii kaa epo enaataa nuyaa, see menaa mee. **11:32** Ibr 12:5-10

33 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii kuwa agiyoo
kuwa epo enaataa naano see naadi kutuu taa siyaa kaboo
ikii moga se naai, daamaa aadiitoo taai.
34 Ikii kaa pedeo se kidootaasi yoka ikii naadi kiyaa bagee
agoo kiyu ko ee kaa agiyoo kuwa keta naai. Ikii enaataa
kutumemaata kaama naadi kaa otoopa noogee siyaa kuwa
pedeo. Mee kaama asii menaa kuwa anii ikii paagoo
meemaata kaama daamaa kisi-manee taata.

12

Roh me mée kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo kuwa me daamaa aaukuwagee taai naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko Roh me mée kaa aii
yadootaayaa pesee agiyoo kuwa gaayu ko ikii kuwa kaa
menaa daamaa nekeeniino kuwa anii ede.
2 Kuwa ko idukaa ikii Ogatamee ewo see kaboo ikii
makapaa ogatamee yaapaagee siwoo seta. Mena wegaano
naka see agiyoo kiya ikii se gaata otoopa obeegee seta, see
kuwa ikii ipi.
3 Kisee kemaata eto ko anii ikii daamaa ipi kikiyaanaka,
mee ko kisee: "Yesus mee Wa kaa pedeo ayaa yadootaata
Mée" see menaa kuwa Ogatamee me Roh doodoo wegayaa
bagee ena ma taa. Bedaa "Yesus mee ko Tuhan yoka" see
menaa kuwa miya Roh Kudus doodoo too wegayaa.
4 Ogatamee me inii kaa aii mée yadootaayaa pesee agiyoo
tomaa-tomaa kuwa agoo kiya Roh mee ena too too.
5 Inii kisee daamaa aaukuwageesi naadi inii kaa aii mée
yadootaayaa pesee agiyoo tomaa-tomaa kuwa agoo kiya
Tuhan mee ena too too.
6 Inii kisee daamaa pesee ma ukuwageesi naadi inii kaa
aii mée yadootaayaa agiyoo tomaa-tomaa kuwa agoo kiya
Ogatamee mee ena too too. Wa me kuwa agiyoo uduma inii
mée uduma yiba pesee ma mée yaukuwagee siwoo see.
7 Kuwa pesee agiyoo kuwa inii uduma kaa daamaa
aaukuwageesi naadi Ogatamee me inii kaa mée yadootaata.
Mee kaama inii mée gakata Roh mee agoo ii see kuwa awee
da kaa mée deeyaabuu see.
8 Mee ko Roh me mée waa ena kaa esee nekeeniino dimii
mee kaa nawegasi naadi kaama yadootayu. Bedaa mee Roh
mee me mée waa ena kaa miya esee ipi dimii kaa nawegasi
naadi yadootayu.
9 Bedaa mee Roh mee me too mée waa ena kaa Yesus
mikee gaano esee ebo see dimii mee miya yadootayu. Bedaa
mee Roh me mée waa ena kaa mée kaa meanee siyaa agiyoo
yataa kiyaasi naadi pesee da mee miya yadootayu.

10 Bedaa mée waa ena kaa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa
ukuwaaniyaasi naadi pesee da mee miya yadootayu. Bedaa
mée waa ena kaa Roh me wa paagoo ase-manee see menaa
kuwa nawegasi naadi yadootayu. Bedaa mée waa ena kaa
"Mee ko mikee Roh me menaa, mee ko taa" see wigineano
ipi see dimii mee miya yadootayu. Bedaa mée waa ena
kaa mena toma ena, waa ewo see menaa kaa wegasi naadi
pesee da miya yadootayu. Bedaa kuwa ewo see menaa kaa
wegapea menaa kuwa yeeta kaama wa me kisee wegapi, wa
me kisee wegapa, see kuwa nekeeniino dimii mee Roh me
mée waa ena kaa miya yadootayu.
11 Kuwa uduma Roh Waa ena too too mee me inii kaa
mée yaukuwagee siyaa. Wa me gaayaa-gaayaa doodoo too
mée waa ena kaa kisee yadootayu, mée waa ena kaa kisee
yadootayu, Wa me kisee mée kaa yawuditagaa taa see.

Mée maa to kaa takumeta agiyoo eebaa kiya má ena too too see kaa menaa

12 Mée maa da gaayu ko má ena too too kiya maa to kaa
takumeta agiyoo-pagiyoo kuwa eebaa. Takumeta agiyoo
eebaa kiya kuwa uduma epo enaataa maa da ena too too
kiyaa. Kristus Waa miya mée maa da mokoo.
13 Mee ko inii uduma Roh ena mee yiba mée yatukumeta
kemaata maa da ena too too mée kiyaabuu seta. Yahudi
bagee miya, Yunani bagee miya, hamba kiyaata bagee miya,
hamba kiyaano taa see bagee miya inii uduma uwo nuyaa
mokoo Roh ena mee too mée nuyaabuu seta.
14 Mee ko maa to kaa takumeta agiyoo kuwa ena too too
se kiya eebaa.
15 Ebea-ebea menaa mee ko kisee: Badoo da me wegaano,
"Anii ko yagaa da se kemaata anii maa to kaa takumeta
agiyoo ena se" see menaa wegayaa miya badoo da mee
mikee maa to kaa takumeta agiyoo ena, se maa?
16 Bedaa apa kamuu da me wegaano, "Anii ko emaa masii
to se kemaata anii maa to kaa takumeta agiyoo ena se" see
menaa wegayaa miya apa kamuu da mee mikee maa to kaa
takumeta agiyoo ena, se maa?
17 Maa da kuwa uduma emaa masii to mee too naaki
kaasee mena yeeyaa? Maa da kuwa uduma apa kamuu da
mee too naaki kaasee wunu yeeyaa? Iyo.
18 Kiya Ogatamee me kuwa takumeta agiyoo ena-ena
kuwa Wa me gaata-gaata doodoo maa to kaa takumedaa
siyaata.
19 Kuwa takumeta agiyoo kuwa eebaa se kiya ena too too
naaki mee kaasee maa da ya?

12:12 Rom 12:4-5

20 Maa to kaa takumeta agiyoo-pagiyoo kuwa eebaa kiya
maa da mee ena too too.
21 Kisee kemaata emaa masii to me yagaa da asiino, "Ani
me aa gaano pedeo see taa yoka" see kuwa se asiyaa. Bedaa
mumoo to me badoo da asiino, "Ani me aa gaano pedeo see
taa yoka" see kuwa miya se asiyaa.
22 Maa to kaa takumeta agiyoo noonaa ko dabaa see
agiyoo too see gaayaa kiya taa, kuwa agiyoo miya agoo
kaano gaano pedeo.
23 Bedaa maa to kaa takumeta agiyoo noonaa miya inii
me kuwa aii peedi yoka see gaayaa kiya kuwa agiyoo kaa
doka me daamaa yamaataata kaama ebo ekeasiyaa. Bedaa
inii me maa to kaa takumeta agiyoo noonaa miya diino
ego weda gaayaa kiya ebo agiyoo yoka ipiipi munitaa, doka
daamaa yamaataa.
24 Kiya inii mée maa to kaa takumeta agiyoo yuwa awee
da kaa daamaa deeyaa agiyoo kuwa inii kisee ipiipi deewoo
taano gaano pedeo ko taa. Inii me maa to kaa takumeta
agiyoo-pagiyoo kuwa uduma Ogatamee me too kisee-kisee
daamaa mée yatakumetagaa seta. Kuwa peedi see agiyoo
kuwa miya Wa me ebo ekeata.
25 Wa me kisee ukuwata mee ko maa to kaa takumeta
agiyoo kuwa uduma se aawodee seta okoo dimi mena
enaataa epa aagaa, daamaa aaekee, kisee umiwoosi naadi
ukuwata.
26 Maa to kaa takumeta agiyoo ena boodi kiyu ko maa
to kaa takumeta agiyoo apanaa yuwa miya waa ma epo
enaataa boodi eeabaataa see. Bedaa maa to kaa takumeta
agiyoo ena ebo ekeasiyu ko maa to kaa takumeta agiyoo
apanaa yuwa miya waa ma epo enaataa ede ma, ede ma
eetaa siyaa.
27 Ikii ko Kristus Wa me maa da mokoo. Ikii mée gakata
Wa me maa to kaa takumeta agiyoo mokoo.
28 Yesus mikee gaayaa bagee yupii Ogatamee me
naukuwasi naadi ekeata bagee kuwa ko kisee: Petamanii
Yesus me menaa yadoonaa see bagee. Wiyaagoo to ko Wa
me asiyaa menaa yawegataa see bagee. Wedaagoo to ko
mena mée topetaa see bagee. Kiyoo kaama dimi nagii-nagii
agiyoo ukuwataa see bagee ma, mée kaa meanee see agiyoo
yataa kiyaabuu taa see bagee ma, mée me agiyoo epa kaa aii
yaukuwataa see bagee ma, tuku-tuku bagee ma, mena toma
ena ewo kiya Roh me wegayaabuu taa see bagee ma, okoo
me kisee agiyoo naukuwasi naadi Wa me daamaa ekeata.
29 Kuwa Wa me ekeata bagee okoo uduma Yesus me
menaa yadoonaa see bagee ye? Okoo uduma Wa me asiyaa

12:26 Rom 12:15 **12:28** Ep 4:11-12

menaa yawegataa see bagee ye? Okoo uduma mena mée
topetaa see bagee ye? Okoo uduma dimi nagii-nagii agiyoo
ukuwataa see bagee ye?
30 Okoo uduma mée kaa meanee see agiyoo yataa
kiyaabuu taa see bagee ye? Okoo uduma mena toma
ena ewo kiya Roh me wegayaabuu taa see bagee ye?
Okoo uduma kuwa ewo see menaa tomaa kaa wegapea
menaa kuwa wa me kisee wegapi, wa me kisee wegapa see
nekeeniyaa bagee ye? Okoo uduma mee too see taa, se maa?
31 Kuwa Roh me inii kaa aii mée yadootaayaa pesee agiyoo
tomaa-tomaa kuwa noonaa peenaa esee ebo yoka kuwa
agiyoo kuwa ikii me anii masega naaki ou see dimii mee
gaai. Eto ko kuwa pesee agiyoo kuwa inii kaa aii mée
yadootaata kaama wodoo esee daamaa ukuwawoo, umiwoo
see etaa da mee anii ikii keipi kiyaanaka.

13

Epa dimii mee kaa menaa

1 Anii mée me menaa tomaa-tomaa kaa wegayaa miya,
malaikat bagee me menaa kaa wegayaa miya kiya epa see
dimii mee anii taa gaayu ko ni me wegayaa menaa kuwa ko
pose gakee kaa aii dakamiyaa see see mena wuu da mokoo
too kiyaa, pose gakee kaa aii tokoo-tokoo siyaa mena wuu
da yeeyaa mokoo.
2 Bedaa Ogatamee me asiyaa menaa wegasi naadi pesee
da mee anii agoo kiyaa miya, Wa me mée paagoo awee da
kaa kiyaano taa menaa kuwa uduma anii ipi kiyaa miya, se-
menaa, we-menaa ipi see dimii mee anii agoo kiyaa miya,
bedaa ni me mikee gaano dimii mee esee ebo kaa maga bago
yuwa amoo maa kaa dogeamaayaa miya, kuwa uduma anii
kisee ukuwasi naadi pesee da agoo kiya epa see dimii mee
anii taa gaayu ko anii aii bagee ena mokoo kiyaa.
3 Bedaa ni me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma anii apanaa
bagee paagoo aii maniyaa miya, mée me anii biyaa kaa
nabooyaasi naadi anii ekaato maa da aii kisee ekegataayaa
miya, anii kisee ukuwayaa miya kiya epa see dimii mee anii
taa gaayu ko kuwa ni me daamaa ukuwata agiyoo kuwa
otoopa wuutu-waatu siyaa.
4 Epa dimii yago bagee gaayu ko dimi mena animaata
koogo tuyaa, dimi dapuu. Epa dimii mee me 'Anii kisee
naaki ou' see dimii mee se gaayaa, ekaato ebo ekee see dimii
mee miya taa, ebo poga-poga dimii mee miya taa.
5 Epa dimii mee me mée ego weda kiyaayaa agiyoo kuwa
se ukuwayaa, ni me gaayaa yuwa too ede see dimii mee se

gaayaa, kagoo dimii moga se miyaa, mée me pedeo ukuwata
agiyoo yuwa neke-nekee, gaagaa see kuwa miya taa.
6 Epa dimii mee me mée me pedeo ukuwayaa agiyoo
kuwa kaa daamaa, ede nao see dimii mee taa kiya mikee
daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa kaa too ede ma, ede ma
siyaa.
7 Epa dimii mee me agiyoo-pagiyoo uduma yiba koogo
makii taa see kaa doowoo siyaa, agiyoo-pagiyoo uduma yiba
Yesus mikee nao see dimii mee se ekeata kisee too doowoo
siyaa, agiyoo-pagiyoo uduma yiba Wa kaa dimi kotopiwoo,
diitoo siwoo siyaa, agiyoo-pagiyoo uduma yiba dimi mena
koogo animaata toowoo siyaa.
8 Epa dimii mee se taa kaata, usiyaato ko ewo. Kiya
Ogatamee me asiyaa menaa yawegasi naadi pesee da mee
taa kaata. Ewo see menaa tomaa kaa wegasi naadi pesee
da mee miya sikiiniita. Bedaa dimi ipi kisi naadi pesee da
mee miya taa kaata.
9 Mikee, eto mee begaa kaa inii me ipii kuwa peenaa too,
bedaa Ogatamee me nawegasi naadi asiyaa menaa kuwa
miya peenaa too, sikii taa.
10 Kiya se-agiyoo, we-agiyoo uduma sikii, daamaa too
kiyaatagi kaboo kuwa eto mee peenaa too, sikii taa see pesee
agiyoo kuwa taa kedaa taata.
11 Mee ko anii peedi kaa peedi kepaa yogaa me wegataa
see kuwa see see anii miya kisee wegagee sema. Bedaa yoga
peedi me dimi gaataa see kuwa see see anii miya kisee dimi
gaawoo sema. Bedaa yoga peedi me dimi nekeeniyaa see
see anii miya kisee gaawoo sema. Kisee kiya anii ebo see
kaboo da anii kuwa yoga me iyee-payee kuwa ekeasema.
12 Ayayaadau da pedeo naadi kaama ayayaa da daamaa se
deeyaa mokoo see see inii eto daamaa se deetaa, daamaa se
nekeeniyaa. Kiya ebeyuma awee da kaa aadee siyaa mokoo
epeekaa inii uduma daamaa awee da kaa diitagea. Eto anii
peenaa too ipi kiya epeekaa anii uduma daamaa ipi kaata.
Ogatamee Wa me anii esee naipi kigi see see epeekaa anii
esee ipi see mée kaata.*
13 Kisee kemaata mena wedo kuwa ko toono too, kuwa
ko kisee: Yesus mikee gaawoo taano ma, Wa kaa too dimi
kotopiwoo, diitoo siwoo taano ma, epa dimii ma kuwa. Kiya
kuwa wedo kuwa esee ebo mee gaayu ko epa dimii mee.

---

* **13:12** Yoga peedii to kaa ebea-ebea menaa ma, ayayaadau da kaa deeyaa ebea-ebea menaa ma kuwa mena nekeeniino yaato ko eto kiipaa inii peenaa too ipi kiya epeekaa daamaa ipi kaatagea yoka kuwa eto mee begaa kaa inii kaa mée yadootaayaa pesee agiyoo tomaa-tomaa kuwa epeekaa Ogatamee me taa kiyaatagi, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

14

Roh me mée kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo kaa menaa apanaa ma

1 Epa dimii mee ikii me maamaa masega naaki ou see
dimii mee gaawoo taai. Bedaa Roh me mée kaa aii
yadootaayaa pesee agiyoo kuwa masiino ede see dimii
mee miya gaawoo taai. Ogatamee me asiyaa menaa kuwa
yawegasi naadi pesee da mee ki masiino esee ede see dimii
mee maamaa gaai.
2 Mee ko ewo see menaa tomaa kaa wegasi naadi pesee da
agoo see mée to wa me mée paagoo se wegayaa, Ogatamee
Wa paagoo too wegataa see. Mée paagoo awee da kaa
kiyaano taa menaa kuwa wa me Roh pesee kaa wegataa
see kemaata yeekee bagee yuwa me se nekeeniyaa.
3 Kiya Ogatamee me asiyaa menaa awee da kaa daamaa
yawegataa see bagee gaayu ko mée paagoo wegataa see.
Yeekee bagee yuwa okoo dimi mena daamaa iyawoo, ebo
kiwoo, kisee pesee kiwoosi naadi menaa kuwa daamaa okoo
paagoo eewegataa see.
4 Ewo see menaa tomaa kaa wegataa see mée gaayu ko
wa me wegayaa menaa kuwa me waa ekaato too dimi
mena daamaa iyayaayaa. Kiya Ogatamee me asiyaa menaa
yawegataa see mée gaayu ko wa me menaa me Yesus
mikee gaayaa bagee kuwa uduma okoo dimi mena daamaa
iyayaabuu siwoo siyaa.
5 Ikii uduma Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa
kaa wegataa see kuwa daamaa, anii ede kiya ikii uduma
Ogatamee me asiyaa menaa yawegataa see kuwa anii esee
maamaa ede kiyaa. Wa me asiyaa menaa yawegataa see
bagee gaayu ko yeekee bagee me peenaa ebo ekeasiyaa.
Ewo see menaa tomaa kaa wegataa see mée gaayu ko kisee
taa. Wa me kuwa menaa wegamaata kaama kuwa menaa
kisee yoka, kisee yoka see awee da kaa ase-manee siyu
too yeekee bagee yuwa miya nekeenta kaama dimi mena
daamaa pesee kiyaa.

6 Neebee nokaa yuwa, anii ikii paagoo meemaata kaama
ewo see menaa tomaa kaa too kiiwegayu ko ikii kaa daamaa
agiyoo kaasee kiukuwaaniyaayaa? Anii apanaa menaa
kuwa miya kiiwegayu too ikii dimi mena daamaa pesee
kikiyaayaa. Kuwa ko Ogatamee me ni paagoo awee da kaa
nakiyaata menaa ena yee, Wa me naipi kiyaata menaa ena
yee, Wa me naseta menaa ena yee, mée tupiyaa menaa ena
yee, anii kuwa menaa kuwa miya kiiwegayu too ikii dimi
mena daamaa pesee kiyaa, se maa?

7 Dimi noogaa taa see agiyoo-pagiyoo kuwa miya kisee.
Puusee ma, musik ma, kisee menaa siyaayaa agiyoo-pagiyoo
kuwa ko mée me ewo ma menaa siyaayu ko yeekee
bagee me kisee menaaka, kisee menaaka see kuwa kaasee
nekeeniyaa naa ya?
8 Yape paagoo poono see naadi puusee menaa da mee
miya kisee. Puusee da mee otoopa puusee siyu ko yape
paagoo poono see naadi kaama ipiipii siyaa bagee kuwa
kauwa bagee naa ya? 9 Ikii kuwa ewo see menaa tomaa
kaa wegayaa-wegayaa menaa kuwa miya kisee. Ikii me
mée me se nekeeniyaa menaa kaa wegayu ko mée me kisee
wegapea, kisee wegapea see kuwa kaasee nekeeniyaa naa
ya? Ikii epaawee da taa otoopa wegataa siyaa menaa mokoo
too kemaata iyo.
10 Magaa da kaa mena tomaa-tomaa kuwa maamaa eebaa.
Kuwa mena tomaa-tomaa kuwa mée me se nekeeniyaa
mena tomaa ena ma taa.
11 Kisee kemaata mée waa ena me wa me menaa kaa
ni paagoo naawegagi kiya anii se nekeeniyu ko wa me
aa apanaa tomaa kaa mée to kemaata ewo see mée see
nagaayaa, bedaa anii miya waa apanaa tomaa kaa ewo see
mée to see gaayaa, kisee aagaa siyaa.
12 Ikii miya kisee. Ikii ewo see menaa tomaa kaa too
aasee siyu ko ikii dimi mena daamaa pesee se aakiyaabuu
siyaa. Roh me mée kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo-
pagiyoo kuwa ikii me kuwa masega naaki ou see dimii
mee ebo. Kisee kiya Roh me ikii kaa aii kidootaayaa pesee
agiyoo kuwa me Yesus mikee gaayaa bagee okoo dimi mena
daamaa iyawoo, ebo kiwoo taano ou see dimii mee ki ikii
esee maamaa gaawoo taai.
13 Kisee kemaata mée waa ena me ewo see menaa tomaa
kaa wegayu ko wa me kuwa menaa nekeeniino yaato ma
enaataa daamaa wegasi naadi pesee da mee miya Ogatamee
paagoo idimaano gaano pedeo.
14 Anii Roh pesee kaa anii ewo see menaa tomaa kaa
Ogatamee paagoo sembahyang menaa kaa asiyu ko ni me
dimi menaa da me asiyaa kiya ni me gaataa see dimii ma
enaataa se asiyaa kemaata anii kuwa menaa se nekeeniyaa.
15 Kisee kemaata anii maagiyoo ukuwaapa naa ya? Anii
kisee Roh pesee kaa ni me dimi menaa da me anii ewo
see menaa kaa sembahyang taapa kiya mee too se. Ni me
gaataa see dimii mee me anii nekeeniyaa menaa kaa miya
sembahyang taapa, ekea paaya. Bedaa ni me dimi menaa
da me anii ewo see menaa kaa yaayaa taapa kiya ni me
gaataa see dimii mee me anii nekeeniyaa menaa kaa miya
yaayaa taapa, ekea paaya.

16 Ikii miya Roh pesee kaa dimi menaa da me ewo see
menaa kaa too Ogatamee kiiboo, paamee see asiyu ko ikii
paagoo yeekee bagee me "Amin" see menaa mee kaasee
wegayaa? Ikii me kuwa ewo see menaa tomaa kaa paamee
see asiyaa menaa kuwa nekeeniino taa yoka iyo.

17 Ikii mikee Ogatamee paagoo paamee see menaa daa-
maa asetaakea kiya apanaa bagee kuwa menaa nekeeniino
taa kemaata kuwa menaa yuwa me okoo dimi mena
daamaa pesee kiyaano taa.

18 Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegayaa-
wegayaa kuwa ko ikii kisee menaa eebaa taa wegataa see
kiya anii gaayu ko maamaa eebaa wegageeka kuwa me anii
Ogatamee paagoo paamee see asega.

19 Kisee kiya anii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ma
enaataa kutuu taa siyaa kaboo anii ewo see menaa tomaa
kaa mena kamu sepuluh ribu waa naa kuwa anii wegayaa
kiya anii kisee wegaano be. Anii apanaa bagee daamaa
tupiino see naadi ni me gaataa see dimii me daamaa
nekeeniyaa menaa kaa mena kamu idibi waa naa too
eewegayaa miya anii ede.

20 Eto ko neebee nokaa yuwa, yoga me gaakee dimii kuwa
ikii miya kisee gaakee se kiya ebo bagee kuwa see see ikii
miya daamaa nekeenii. Kisee kiya yoga peedii yuwa okoo
pedeo agiyoo ukuwaano dimii mee ewo kiyaa see see ikii
miya kisee dimii ewo see kuwa daamaa.

21 Kisee menaa kuwa idukaa Ogatamee me menaa yiba
ebeamaata, mee ko kisee: "Tuhan me asiino, 'Apanaa tomaa
kaa bagee me menaa kaa Anii wegaapa. Ani me kisee
apanaa bagee me ebe kaa menaa doodoo Ni me bagee yuwa
paagoo mena eewegaapa kiya okoo se nayiipea' see asigi"
see menaa ebeamaata.

22 Kisee kemaata Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa
wegayaa-wegayaa kuwa ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
gaamaasi naadi wegayaa menaa kuwa se kiya Yesus mikee
gaano taa bagee yuwa gaamaasi naadi menaa yuwa. Bedaa
Roh pesee kaa Ogatamee me asiyaa menaa yawegayaa-
wegayaa kuwa ko Yesus mikee gaano taa bagee yuwa
gaamaasi naadi menaa kuwa se kiya Yesus mikee gaayaa

14:21 Yes 28:11-12

bagee yuwa gaamaasi naadi menaa yuwa.*
23 Kisee kemaata ikii Yesus mikee gaayaa bagee uduma
enaataa kutuu semaata kaama ikii uduma kuwa ewo see
menaa tomaa kaa wegataaki too ko ikii yaato taa see bagee,
Yesus mikee gaano taa bagee okoo miya seemiyu ko okoo
me "Ikii taki-takii meanta kaama wegataakea" see kisiipea,
se maa?
24 Kiya ikii uduma Roh pesee kaa Ogatamee me asiyaa
menaa yuwa yawegataaki too ko Yesus mikee gaano taa see
bagee ena, ikii yaato taa see bagee ena seemiyu ko ikii me
wegataakea menaa kuwa uduma wa me daamaa kiyeeta
kaama "Mikee, anii dimi pedeo see mée ii" see gaayaa. Ikii
uduma me wegataa see menaa kuwa me waa kisee mée
yoka see kuwa awee da kaa nekeeniyaa.
25 Wa me dimi yiba koogo maapeta yuwa kuwa awee da
kaa kedaa taapa. Kiyoo kaama waa mumo maga kaa esee-
ekeata kaama Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taapi, bedaa
wa me "Mikee, Ogatamee Waa ikii ma enaataa kiitotaaki ii"
see kisiipi.

Yesus mikee gaayaa bagee kutuu taa siyaa kaboo daamaa ukuwayaa-ukuwayaa menaa

26 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii maagiyoo
ukuwaano daamaa naa ya? Eto ko kisiinaka, mee ko
kisee: Ikii kutuu taa siyaa kaboo ikii mée gakata Ogatamee
yaapaagee siyaa menaa agoo see daamaa. Mee ko mée waa
ena yaayaa see menaa agoo, mée waa ena mée tupiyaa
menaa agoo, mée waa ena Ogatamee me wa paagoo awee
da kaa ipi kiyaata menaa agoo, mée waa ena me Roh
pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegataa, bedaa kuwa
wegataa see menaa kuwa mée waa ena me kisee wegapi,
kisee wegapa see yawegataa. Kuwa uduma ikii Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa dimi mena iyawoo, ebo kiwoo, kisee
daamaa aakiyaabuu taano see naadi ukuwaano daamaa.
27 Ikii Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegaano
see bagee agoo gaayu ko mée ekea wiya, wedo waa naa
kuwa too sikii. Mée waa ena wegataa, wegamaata kaama
bedaa mée waa ena wegataa, kisee ukuwaakee daamaa.

---

* **14:22** Kuwa idukaa ebeamaata menaa kuwa ko Israel bagee yuwa okoo me pedeo ukuwagee siwoo seta agiyoo kuwa me Ogatamee me yape bagee yuwa okoo paagoo yamiyaata. Yamiyaata kaama kuwa apanaa tomaa kaa bagee me menaa kaa Israel bagee paagoo gaamaasi naadi menaa eewegata mokoo. Eto miya Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegayaa-wegayaa kuwa ko Yesus mikee gaano taa bagee yuwa me kuwa menaa yeeyu ko yaai, inii mée gaamaasi naadi menaa yoka see dimii mee gaayaa, idukaa Israel bagee yuwa see see. Kiya Yesus mikee gaayaa bagee gaayu ko kisee taa. Okoo me menaa kaa too okoo paagoo eewegaano kuwa daamaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

Bedaa Roh pesee kaa mée waa ena me kuwa okoo me
wegataa see menaa kuwa kisee wegapea, kisee wegapea see
kuwa nekeensi naadi menaa ase-manee taano gaano pedeo.
28 Kiya ikii kutuu taa siyaa yoo kiyoo kisee nekeensi
naadi menaa ase-manee taano bagee taa gaayu ko kuwa
ewo see menaa tomaa kaa menaa kuwa awee da kaa se
wegaai, koogo toono too. Wa too waa ekaato koogo wegataa,
Ogatamee paagoo miya koogo asetaa.
29 Nabi bagee gaayu ko mée ekea wiya, wedo waa naa
too Ogatamee me asiyaa menaa kuwa yawegataa. Bedaa
apanaa yuwa me kuwa wegataa see menaa kuwa mikee ye,
taa ye naadi daamaa dimi gaagaa see.
30 Mée waa ena me Ogatamee me asiyaa menaa yawe-
gataaki kaboo kiyoo animaata toomuu taakea bagee mée
waa ena kaa Ogatamee me mena ena awee da kaa ipi
kiyaayu ko mee petamanii mena yawegataaki mée to mée
waa ena kaa yadogeamaata kaama koogo yayiitoo taano too.
31 Kisee mée waa ena me Ogatamee me asiyaa menaa
daamaa yawegataa, wegataata kaama bedaa mée waa ena
me daamaa yawegataa, kisee daamaa wegatagaa siyaa. Mee
kaama ikii mée uduma mena daamaa topetaa, dimi mena
daamaa pesee ketaa.
32 Kuwa bagee yuwa me Ogatamee me asiyaa menaa
yawegataa siyaa kaboo okoo ekaato dimi peedi aaekee
naadi kaama okoo uduma Ogatamee me asiyaa menaa
daamaa yawegaaii siyaa.
33 Mee ko ikii kutuu taa siyaa yoo mena wegayaa kuwa
otoopa, topoo see taa see kuwa Ogatamee me be. Ikii koogo
ena dimii, ena menaa kaa too wegataa see kuwa Waa ede.
34 Kiyoo-kiyoo Yesus mikee nao naadi daamaa wigintaata
bagee kutuu taa siyaa yoo kiyoo api yuwa uduma koogo
toono daamaa, mena se wegaai. Idukaa Musa me menaa
yiba kisee menaa agoo yoka okoo ekaato dimi peedi ekee
taano too daamaa.
35 Okoo ipi kaano see naadi apaadee see menaa agoo
gaayu ko okoo me ee kaa kaama paimee paagoo asedee
taano daamaa. Yesus mikee gaayaa bagee kutuu taa siyaa
yoo kiyoo kaama kisee menaa wegaano ko pedeo, ego weda
kiyaayaa agiyoo yoka ee kaa kaama too asedee taai.
36 Ikii me 'Ogatamee me menaa weganaa see kuwa
petamanii inii paagoo kaama too kiyoo-kiyoo pe-eeweganaa
semea' see gaagea ye? Ikii me 'Ogatamee me menaa kuwa
mée me inii paagoo too mée eeweganaa sepea' see gaagea
ye? Kisee ebo dimii kuwa se gaai.
37 Ikii mée waa ena me 'Anii ko mikee nabi bagee, anii
Roh pesee yago mée yoka' see dimii mee agoo gaayu ko wa

me ni me kiebeaga menaa kuwa mikee Tuhan me ikii kisee
ukuwaai, kisee ukuwaai see mée asigi menaa ii see kuwa
wa me daamaa nekeenii.
38 Kiya ni me menaa kuwa aii menaa too see nagaayaa
see mée mee gaayu ko ikii waa emaa se wugii.
39 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii Ogatamee me
asiyaa menaa yawegaano ede see dimii mee gaawoo taai.
Bedaa ewo see menaa tomaa kaa wegayaa-wegayaa kuwa
se wegaai see kuwa se asii.
40 Ikii me wegaa-wegaa, ukuwaa-ukuwaa kuwa uduma
daamaa, topoo too wegawoo, ukuwawoo taai.

15

Kristus mee aya andoo peeta kaa menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko anii bedaa keipi kiyaanaka,
mee ko kisee: Yesus me doometa menaa kuwa anii ikii
paagoo daamaa kiiwegama. Ikii kuwa menaa daamaa
masemaata kaama kuwa menaa kaa ikii makii taa see kaa
toowookea.
2 Kuwa ni me kiiwegagee sema menaa kuwa ikii daamaa
penee siwoo siyu ko kuwa menaa me ikii daba kidaagimaa
peeyaayaa. Kiya ikii me Yesus mikee gaayaa dimii mee
wuutu-waatu siyu ko taa, daba se daagimaa peeyaa.

3 Ni me masema menaa kuwa anii daamaa kiiwegama.
Kuwa esee ebo see menaa kuwa gaayu ko kisee: Idukaa
Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see Kristus mee
inii me pedeo yuwa kaa mée yaboota.
4 Waa ogo maataata kaama wedaagoo to naagoo
Ogatamee me aya andoo peeyaata. Kuwa miya Wa me
kapogee yiba ebeamaata menaa see see uwa daata.
5 Aya andoo peeta kaama Kepas wa paagoo keta ekaato
awee da kaa deeyaata. Kiyoo kaama Wa me topenaa see
bagee gaasi ma wiya kuwa paagoo miya ekaato deeyaata.
6 Kiyoo kaama Yesus yiba ena kenaa bagee okoo mée
lima ratus asii okoo enaataa totaakea kaboo Waa ekaato
deeyaata. Kuwa bagee yuwa noonaa yuwa boota kiya okoo
eebaa yaato eto miya topea.
7 Kiyoo kaama Yakobus wa paagoo ekaato deeyaata,
bedaa Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa uduma okoo
paagoo miya ekaato deeyaata.

15:3 Yes 53:5-12 **15:4** Mzm 16:8-10, Yoh 2:19-21 **15:5** Luk 24:34-36

8 Kaama too wodopasi Waa ekaato ni paagoo nadeeyaata.
Anii ko yoga ena kabaano monaa kaa kabaano taa see mée
to mokoo kiya anii miya deema.*
9 Mikee, Wa me menaa yadoonaa see bagee apanaa yuwa
okoo ebo, anii ko esee peedi see mée. Ogatamee me etokaa
doometa menaa mikee gaata bagee kuwa ani me wegee-
wegee senaa sema yoka anii Yesus me menaa yadoonaa see
mée see ekaa mee naweano ko anii sikii taa.
10 Kisee kiya anii eto daamaa ukuwawoo, umiwoo siyaa
kuwa Ogatamee me anii aii naepa kaa anii kisee bagee
nakiyaami. Wa me anii naepa kaa kisee nakiyaami kuwa
wuutu-waatu taano taa. Mena yadoonaa see bagee apanaa
yuwa uduma okoo Wa me agiyoo kana ma yaukuwanaa
segeekea kiya anii gaayu ko okoo me see yuwa asii esee
kana ma, kana ma too yaukuwanaa segee see. Kisee kiya ni
me pesee kaa too se kiya Wa me aii naepa kaa neeta pesee
da mee ma epo enaataa kemaata daamaa yaukuwanaa
segeeka.
11 Kisee kemaata kuwa Wa me menaa kuwa ani me miya
kiiwegama, apanaa bagee me miya kiiwegamea, koosi inii
paaya kuwa menaa daamaa kiiwegame, bedaa ikii kuwa
menaa mikee nao see gaamea.

Inii aya andoo pootagea ii see kuwa nekeensi naadi menaa

12 See kemaata Kristus mee boota kaama aya andoo
peeyaami see menaa mee inii daamaa kiiwegame yoka
ikii paagoo mée noonaa me "Boota bagee aya se andoo
pootagea" see wegageekea menaa kuwa kaasee kaa ya?
13 Boota bagee okoo aya se andoo pootagea see naaki
Kristus Waa miya aya se andoo peeyaa.
14 Bedaa Kristus mee aya andoo poono taa naaki inii me
weganaa siyaa menaa kuwa otoopa menaa too kiyaa, bedaa
ikii me Yesus mikee gaawoo see dimii mee miya otoopa
dimii too kiyaa.
15 Kuwa too se kiya inii Ogatamee kaa mena yakobanaa
see bagee yuwa too see mée deeyaa. Mee ko boota
bagee aya se andoo pootagea see menaa kuwa mikee
menaa naaki Ogatamee me Kristus mee miya aya se andoo
peeyaayaa. Wa me kisee aya andoo peeyaano taa naaki inii
me "Ogatamee me Kristus aya andoo peeyaami" see menaa
kuwa miya makapaa menaa too kiyaa.

---

* **15:8** Paulus me "Anii yoga ena kabaano monaa kaa kabaano taa see mée to mokoo" see menaa mee ko ani me Yesus yaato bagee wegee-wegee sema kaboo Wa yaato bagee nakiyaata yoka anii kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee apanaa yuwa see see se, anii kisee yogaa ena kabata mokoo see mée yoka, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **15:8** Kis 9:3-6 **15:9** Kis 8:3 **15:10** 2Kor 3:5, Kol 1:29

16 Mee ko Ogatamee me boota bagee kuwa aya se andoo
peeyaatagi see naaki Kristus Waa miya aya se andoo
peeyaayaa.
17 Bedaa Kristus Waa aya andoo peeyaano taa naaki
ikii me Waa mikee nao see gaawookea dimii kuwa miya
wisintaayaa, ikii kaa pedeo menaa kuwa miya se kitaa
kiyaata tuyaa, ikii kisee bagee too umiwoo, toowoo siyaa.
18 Kuwa too se kiya Yesus mikee gaata kaama boota bagee
kuwa miya pedeo kedaa siyaa.
19 Inii eto mee umiwoo, toowoo taakea begaa kaa inii Kris-
tus kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwoo sepea kiya usiyaato ko
imi taa kiyu ko epa nao, mée tomaa uduma yupii inii ewo
kaa umiwoo, toowoo siyaa bagee yuwa too.
20 Kiya Ogatamee me Kristus mee mikee ki boota kaama
aya andoo peeyaata. Kristus mee ko petamanii Wa keta aya
andoo peeta kaama toowoo taaki Mée, petamanii ekata otaa
da mokoo kemaata boota bagee apanaa yuwa okoo miya taa
ma taa aya andoo pootagea.
21 Mée bogaano mee ko mée waa ena doodoo da taa meta.
Mee see see boota bagee aya andoo poono mee miya Mée
waa ena doodoo da taa meta.
22 Mee ko mée tomaa Adam ma aagadi-maagadi naadi
kaama uduma bogaakee. Mee see see okoo Kristus ma
aagadi-maagadi naadi kaama uduma aya andoo pootagea.
23 Aya andoo peeyaa bagee kuwa Ogatamee Wa me
ekeata-ekeata doodoo too ukuwayaabuu see, kuwa ko kisee:
Petamanii ekata otaa da mokoo aya andoo peeta Mée
Kristus mee. Kiyoo kaama Waa meetagi naagoo Wa me
bagee kuwa aya andoo pootagea.
24 Kiyoo kaama wodopasi ko mee naagoo Kristus me se-
ebo, we-ebo, se-pesee, we-pesee kuwa uduma taa kiyaabuu
taatagi. Kisee taa kiyaata kaama Wa too ebo tusi naadi
manta pesee da mee bedaa Nagamee paagoo maniitagi.
25 Kristus Wa too ebo toowoo segee siyaa kuwa ko kisee
too Waa ma yape kiyaa bagee okoo uduma Ogatamee me
daba, peedi yaekeata kaama Kristus badoo da miyoo taa
yaekeata yoo too.
26 Wodopasi yape kiyaa agiyoo kuwa ko mée tomaa
boowoo taano kuwa. Wa me kuwa miya taa kiyaatagi.
27 Ogatamee me menaa yiba mena ena ko kisee: "Wa
me se-agiyoo, we-agiyoo uduma daba, peedi yaekeata
kaama Kristus badoo da miyoo taa yaekeata" see menaa
ebeamaata. Kiya "se-agiyoo, we-agiyoo uduma daba, peedi
yaekeata" see menaa mee ko Ogatamee mee miya daba,

15:25 Mzm 110:1 **15:27** Mzm 8:7

peedi yaekeata se kiya Wa me too se-agiyoo, we-agiyoo
uduma daba, peedi yaekeata kaama Kristus badoo da miyoo
taa yaekeata ii, see kuwa awee da kaa nekeeniyaa.
28 Wa me se-agiyoo, we-agiyoo uduma daba, peedi
yaekeata kaama Yogamee miyoo taa yaekeasiitagi kaboo Yo-
gamee Waa miya Waa ekaato peedi ekeata kaama Nagamee
miyoo taa toowoo taatagi. Mee ko Nagamee me se-agiyoo,
we-agiyoo uduma daba, peedi yaekeata kaama Yogamee
miyoo taa yaekeata kemaata Yogamee me miya kisee
Nagamee paagoo Waa ekaato peedi ekeasiitagi. Ogatamee
Wa too se-agiyoo, we-agiyoo uduma me Eboo toowoosi
naadi Yogamee me kisee ukuwaatagi.
29 Mée noonaa me boota bagee okoo kaa uwo
yatukumetaa see kiya boota bagee aya se andoo pootagea
see naaki kaasee kaa ukuwayaa agiyoo naa ya?† Kuwa
boota bagee aya se andoo pootagea see naaki kaasee kaa
boota bagee kaa uwo yatukumiyaa ya?
30 Bedaa inii gaayu ko boota bagee aya se andoo pootagea
see naaki inii kaagaa gakata kisee too mée pedeo kiyaa yoo
kiyoo peenaa siyaa kuwa kaasee kaa ya?
31 Neebee nokaa yuwa, anii mikee kisiino ko: Anii kaagaa
gakata nabooyaano see koo siyaa kotoo agoo kedaa segeeka
kuwa mikee menaa. Inii paaya enaataa inii epoo Mée
Tuhan Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama
anii ede ma, ede ma segeeka yoka kuwa mikee menaa too
kisega.
32 Mee ko bogaa yiba mée daakee wodaa ma aawisii siyaa
see see anii Epesus magaa kaa kisee bagee ma aawisii sema.
Kiya boota bagee aya se andoo pootagea see naaki anii
kaasee kaa okoo ma aawisii siyaa? Mée booyaa agiyoo yoka
mée me kisee se ukuwayaa. Boota bagee aya se andoo
pootagea see naaki mée me wegayaa menaa ena mee see
see inii miya niiukuwaai, mee ko "Inii tokoma bogaatagea
yoka naano agiyoo ma, uwo ma kuwa maamaa ede ma, ede
ma too niinoowoo taai" see menaa mee.
33 Kisee dimii gaataa see bagee kuwa me kideebaa taapea
yoka gaai. Dimi pedeo bagee ma epo enaataa peenaa siyaa
kuwa kaa daamaa iyee da mee pedeo kiyaayaa.
34 Eto ko ikii nekeeniino awee see dimii mee too doowoo
taai, eto kaama wodoo pedeo agiyoo se ukuwaai. Ikii mée
noonaa Ogatamee ewo see bagee yuwa too. Ikii ego weda
see dimii mee gaasea naadi kisega.

---

† **15:29** Mée noonaa me boota bagee okoo kaa uwo yatukumiyaa see menaa mee ko kuwa bagee uwo tukumaano taa kaboo boota kemaata okoo miya uwo yatukumiyaa mokoo apanaa bagee okoo kaa uwo yatukumegea, see mee.
15:32 Yes 22:13

Mée maa da mee aya mée andoo peeyaatagi see kaa menaa

35 Ikii mée ena me asiino, "Boota bagee kuwa Wa me kisee
aya andoo peeyaatagi kuwa naa kaasee ukuwaaniita naa
ya? Mée aya andoo peeyaata kaama maa da mee maagiyoo
mokoo naa kaata naa ya?" see asiyaa.
36 Kiya aa nekeeniino taa, dimi taa kaa wegataake mée. A
me poo keepa wiyaa kuwa gaayu ko kuwa poo keepa yuwa
boota kaama wodoo too daamaa iyaakee.
37 A me wiyaa agiyoo kuwa, gandum poo keepa waa,
kisee poo keepa kuwa gaayu ko poo keepa yuwa kuwa too
wiyaa, epeekaa iyaano yaato kuwa ma se. Poo wodoo to ma
enaataa se wiyaa.
38 Kiya Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo kuwa poo
keepa yuwa wodoo to maniyaa. Poo keepa toma ena, wodo
toma ena mantaa, poo keepa toma ena, wodo toma ena
mantaa, kisee wa doodoo, wa doodoo daamaa mantaa siyaa.

39 Agiyoo-pagiyoo uduma miya kisee. Kuwa uduma maa
da ena mee too se. Mée tomaa okoo me maa da mee ena,
woda kuwa miya maa da ena, bedo kuwa miya maa da ena,
doge kuwa miya maa da ena.
40 Mee mokoo epoo to kaa agiyoo kuwa miya agoo, magaa
da kaa agiyoo kuwa miya agoo. Kiya epoo to kaa agiyoo
kuwa disi ena, magaa da kaa agiyoo kuwa disi ena.
41 Kenoo to egapi kaa mee disi ena, daatooyiba mee disi
ena, okadee yuwa miya disi ena. Bedaa okadee yuwa kuwa
ena mee disi ena, ena mee disi ena.

42 Boota bagee aya andoo pootagea kuwa miya kisee.
Dabeepeasiyaa yaato kuwa ogo maayaa kiya aya andoo
peeyaata kaama se dabeepeasiyaa.
43 Kisee daba, pedeo see yaato ogo maayaa kiya aya andoo
peeyaatagi yaato ko disii to esee ebo kaata. Dabaa kiyaa
yaato ogo maayaa kiya aya andoo peeyaatagi yaato ko pesee
kiwoo taata.
44 Aii mée maa da mee ogo maayaa kiya mee maa da mee
Roh ma aagadi-maagadi naadi kaama epoo to yaato maa da
mee aya andoo peeyaatagi. Aii mée maa da mee miya agoo,
epoo to wodoo yaato maa da mee miya agoo.
45 Kisee menaa idukaa kaama ebeamaata, mee ko kisee:
"Petamanii mée Adam mee gaayu ko maa da aya tota mée
keta" see ebeamaata. Kiya Adam wodopasi Mée Kristus mee
gaayu ko Waa miya Roh see see mée aya tuyaabuu siyaa
Mée keta.

15:36 Yoh 12:24 **15:45** Kej 2:7

46 Petamanii ko epoo to yaato maa da mee keta mée manta
se kiya aii maa da mee keta, mee kaama wodoo too epoo to
yaato maa da mee mée maniitagi.
47 Petamanii mée to waa maga dukuu to me ipiipii seta
mée, magaa to kaa mée. Kiya wiyaagoo to Mée mee ko
epoo to wodoo yaato kaama Mée.
48 Magaa da kaa bagee kuwa ko okoo mee maga dukuu to
me ipiipii seta mée to see see bagee yuwa. Bedaa epoo to
wodoo yaato bagee kuwa ko okoo mee epoo to wodoo yaato
kaama Mée to see see bagee.
49 Eto inii mee maga dukuu to me ipiipii seta mée to ma
ena keenda, ena keenda. Kiya epeekaa inii mee epoo to
wodoo yaato kaama Mée ma ena keenda, ena keenda kedaa
taatagea.
50 Neebee nokaa yuwa, ni me ikii kinekeeniyaano see
naadi kisega menaa kuwa ko kisee: Inii mogee agoo, tadaa
agoo see maa da mee yiba totaakea kemaata Ogatamee Wa
too ebo totaa see yoo kiyoo mée se tuyaayaa. Kisee maa da
dabiyaa bagee kuwa me se dabiyaa agiyoo kuwa se masiyaa,
see menaa kuwa kisega.
51 Idukaa mée paagoo awee da kaa kiyaano taa menaa
ena kisiinaka yoka daamaa nekeenii, mee ko kisee: Mona
naagoo ko inii uduma bootaa see se, inii noonaa tootagea.
Kiya mee naagoo inii uduma mikee ki gakadeatagea.
52 Mee ko ebo puusee da wodopasi mee puu siyaatagea
kaboo taka ena, emaayuu begoo da see see kisee ki
ukuwaaniita. Mikee, ebo puusee da mee mena ebo kaa
peeyaagea kaboo boota bagee yuwa aya andoo peedaa
taatagea. Aya andoo peeta kaama wodoo maa da se pedeo
kaatagea, kisee inii uduma gakadeatagea.
53 Mee ko mee pedeo kiyaa maa da mee ekeata kaama
se pedeo kiyaa maa da mee doka maayaa mokoo taa ma
taa maataata kaama kisee too toowoo taatagea. Mikee, mee
booyaa maa da mee ekeata kaama se booyaa maa da mee
maatagaano gaano pedeo.
54 Eto mee pedeo kiyaa maa da mee ekeata kaama
se pedeo kiyaa maa da mee magaatagea, kisee eto mee
booyaa maa da mee ekeata kaama se booyaa maa da mee
magaatagea. Mee naagoo idukaa Ogatamee me menaa yiba
ebeamaata menaa ena mee uwa daaniita, mee ko kisee:
"Mée boowoo taa see pesee da kuwa Wa me daba, peedi
kiyaata. *Yes 25:8*
55 Eto ko kuwa boowoo taa see pesee da kuwa kayoo naa
ya?

15:51 1Tes 4:15-16

Kuwa mée boodi kiyaayaa pesee da kuwa kayoo naa ya?"
see menaa ebeamaata. *Hos 13:14*
56 Mée boowoo taa see pesee da kuwa manii to ko mée me
pedeo dimii, pedeo menaa kuwa kaa. Bedaa pedeo dimii,
pedeo menaa agoo kiyaayaa pesee da kuwa manii to ko
Musa me menaa deewoo siyaa kuwa kaa.
57 Kisee kiya Ogatamee kiiboo, paamee. Waa ko inii epoo
Mée Yesus Kristus doodoo kuwa pesee kuwa daba, peedi
mée yakiyaayaa Mée mee.
58 Kuwa me kemaata ikii ni me kiepa see bagee yuwa
ikii pesee ma tooi, se makii taai. Ikii me Tuhan Wa
kaa yaukuwayaa agiyoo kuwa kisee too maamaa daamaa
yaukuwawoo segee taai. Kuwa ikii me Tuhan kaa kana
ma yaukuwagee siyaa agiyoo kuwa ko ketaa-ketaa otoopa
ukuwayaa agiyoo se, see kuwa ikii ipi yoka kuwa se ekeasii.

16

Yerusalem magaa kaa bagee maniino see kepee yigimeeii taai naadi menaa

1 Eto ko ikii me kuwa Yerusalem magaa kaa Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa maniino see kepee kutumeeii taano
menaa gaayu ko ni me kuwa Galatia wee kaa Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa paagoo "Ikii kisee ukuwaai" see asema
menaa kuwa ikii miya ukuwaano daamaa see gaaga, kuwa
ko kisee:
2 Daa gakata petamanii naagoo ikii mée gakata ikii
me masiyaa kepee kuwa doodoo kepe noonaa wigintaata
kaama koogo maagee siwoo taai. Ikii kisee kepe maawoo
siyu ko anii ikii paagoo kimeemagaata naagoo kepe niiku-
tumeeii taai see menaa kuwa se kisiyaa.
3 Anii ikii paagoo kimeemaata kaama ikii me maniino
see kepee dogaano bagee kuwa Yerusalem magaa kaa pooi
see asiita. Ikii me 'Okoo kuwa kepee dogaano daamaa'
see gaayaa bagee kuwa anii okoo kaa kapoge ena, okoo
kisee bagee yoka see kuwa nekeensi naadi kapogee ena
yaebeamagaata.
4 Anii miya poono daamaa see dimii mee agoo gaayu ko
okoo anii ma epo enaataa pootage.

Paulus me kiyoo-kiyoo peenaa taapa see gaata dimii kaa menaa

5 Anii Makedonia wee kaa kiyoo keta peenaa taapa see
dimii gaaga yoka mee magaa kaa keta peenaa semaata
kaama too anii ikii paagoo kimeeta.

15:57 Rom 8:37, Ibr 2:14-15

6 Anii Korintus magaa kaa peemaata kaama ikii paagoo
peenaa kiiumidogaapa see dimii mee agoo, yabi see kenoo
mee uduma ikii paagoo too kiiomegee taata see dimii mee
miya anii agoo. Anii kisee ikii paagoo kiiomegee naadi
kaama anii maga ena kaa poono kaboo ni me eta maa da
kaa gaano pedeo agiyoo kuwa ikii me sikii nakiyaata kaama
daamaa napeeyaatagea, see kigaaga.
7 Eto anii ikii ma peenaa too kiiomegee naadi kaama
bedaa maga ena kaa peetaa see kuwa anii be. Anii ikii
paagoo maamaa eebaa kiiomegee taapa dimii mee agoo
yoka Tuhan Wa me miya kisee daamaa, ede see gaapi ko
anii kisee ukuwaata.
8 Kiya anii eto Epesus magaa kaa totaaka, kisee too
Pentakosta naagoo pakaa-pakaa kuwa nakaayoo omegee
taapa.
9 Nakaayoo anii mena daamaa yawegataa, agiyoo daamaa
yaukuwataa, kisee anii maamaa ukuwagee siyaa etaa da
mee agoo yoka anii nakaayoo too maamaa eebaa omegee
taapa. Kisee kiya nakaayoo anii nabe kaa nawisinegee see
bagee miya eebaa.
10 Timotius waa ikii paagoo kimiyu ko waa weda taa ma
ikii paagoo kiiomegeesi yoka daamaa dii. Anii see see waa
miya Tuhan me agiyoo yaukuwageeki yoka daamaa badaa
magaai.
11 Waa kisee mée yoka waa daba, peedi ekeasiyaa bagee
ena miya pedeo. Waa ni paagoo meeno naagoo waa daamaa
daba nameemaasi naadi wa me eta maa da kaa gaano pedeo
agiyoo sikii-sikii manii. Waa ma, apanaa bagee ma okoo
meepea kuwa anii diitoo taaka.
12 Inii Yesus yiba epa see mée Apolos mee gaayu ko Yesus
yiba epa see bagee apanaa yuwa ma okoo paaya ani me
ikii paagoo peesi naadi menaa maamaa asema kiya waa
eto kiipaa ikii paagoo kimeenaka dimii mee taa. Epeekaa
waa poono etaa daamaa yakiyaayaa naagoo too ikii paagoo
kimeetagi.

Wodopasi menaa

13 Ikii daamaa dimi gaamaata kaama ipiipi deewoo taai.
Yesus mikee nao see gaawoo naadi kaama koogo makii taa
see kaa umiwoo, toowoo taai. Weda see dimii mee se kiya
uu pesee see dimii mee ma daamaa umiwoo, toowoo taai.
14 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma yiba daamaa
mée epa see dimii kaa aaukuwagee siwoo taai.
15 Neebee nokaa yuwa, Stepanus tukuguu kuwa ikii ipi.
Okoo ko Akhaya wee kaa kiyoo petamanii okoo keta Yesus

16:13 Ep 6:10-13, 1Pet 5:8-10 **16:14** Yoh 13:34-35

mikee nao see gaata bagee yuwa. Mee kaama wodoo okoo
me kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa okoo
kaa daamaa agiyoo yaukuwaano see naadi okoo ekaato
yaekegatagaa segeekea kuwa miya ikii ipi.
16 Kisee kemaata anii maamaa kisiino ko: Okoo see see
bagee kuwa paagoo ikii ekaato dimi peedi ekee taai, bedaa
okoo see see omaago ma epo enaataa ukuwagee see bagee
kuwa uduma paagoo miya ikii ekaato dimi peedi ekee taai.
17 Stepanus ma, Portunatus ma, Akaikus ma okoo wedo ni
paagoo meemaagea. Ikii nakaayoo ni paagoo nameeno iyo
yoka kuwa wedoo to kuwa too ni paagoo niitotaakea kuwa
sikii, anii ede kega.
18 Okoo me ni me dimi menaa da daamaa pesee
nakiyaabuu taakea, okoo me ikii kaa miya kisee kiukuwagee
siyaa bagee. Kisee kemaata kuwa see see bagee kuwa ikii
me okoo miya ebo ekee taai.
19 Nakaayoo Asia wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
me epao see kisegea. Akwila ma, Priskila ma, ekea me ee
kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa miya
okoo uduma Tuhan yiba epao see menaa kuwa maamaa
kisegea.
20 Nakaayoo Yesus yiba ena kenaa bagee kuwa uduma me
miya epao see kisegea. Ikii epao aasee siyaa kuwa ko pedeo
taa see dimii kaa ebe aanuunuu taai.
21 Eto ko anii Paulus me epao kisega. Kuwa ni me epao see
mena ponee to kuwa ni me yagaa da me too kiebeataaka.
22 Tuhan mee epa taa see bagee gaayu ko pedeo ayaa okoo
kaa yadootagaano daamaa. Maranata! Tuhan Aa meei.*
23 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Wa me aii kiepa dimii mee
ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega.
24 Bedaa ni me Kristus Yesus yiba ikii kiepa dimii mee ma
ikii uduma epo enaataa kiitoowoo siyaa kuwa daamaa, ede.
Kiyoo too.

* **16:22** Maranata see menaa wegayu ko Ibrani menaa kaa "Tuhan Aa meei" see menaa mee.

2 Korintus
Paulus me Korintus magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Paulus me Korintus magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo petamanii kapogee yaebeamaata kaama tahun ena waa naa omemaata wiyaagoo kapogee mee yaebeamaata. Korintus magaa kaa bagee kuwa ko Akhaya wee kaa toogee seta bagee yuwa.

Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata menaa kuwa ko kisee: Kuwa Korintus magaa kaa bagee mée noonaa me Paulus be kaa yawegaano, "Paulus mee peedi. Waa yaai-yaai, ae-wae siyaa agiyoo eebaa yoka dabaa see mée to. Waa Yesus me menaa yadoonaa see mée se yoka wa me menaa kuwa si yayii" see yawegageekea. Kisee kemaata Paulus me kapoge ena ebeamaata kaama Titus paagoo "Mee kapogee mee okoo paagoo nadogaai" see asigi. Titus me Paulus me menaa kuwa doodoota pe-eewegagi naaki okoo mée eebaa ae-wae, dimi boodi kegea. Okoo Paulus me menaa daamaa yayeeta kaama wa yaato metaki megea. Kiya mée noonaa me Paulus waa aii bagee yoka naadi wa me menaa si yayeegea. Paulus me okoo me 'Aa mikee Yesus me menaa yadoonaasi naadi kawigintaata mée ii' see kuwa nanekeensi naadi mee kapogee mee okoo paagoo yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga ma idibi waa naa omemaata kaama tahun 56 mee yiba mokoo Paulus me Makedonia wee kaa magaa kaa kaama mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-11 Petamanii menaa

1:12–2:11 Paulus me okoo paagoo poono see dimii agoo kiya okoo paagoo mena pesee kaa asiyaa naaki okoo dimi boodi ebo yakiyaapa yoka naadi waa se peeta ka-poge ena okoo yaebeamaata kaama Titus kaa dooyaata menaa

2:12–7:4 Paulus nuwaa okoo yaai-yaai, ae-wae siyaa agiyoo eebaa kuwa miya okoo me omaago ma yawe-ganaa see menaa ma, kana ma yaukuwanaa see agiyoo ma kuwa uduma Yesus me gaata-gaata doodoo too yoka see kuwa nekeensi naadi menaa

7:5-16 Korintus magaa kaa bagee yuwa paagoo Paulus me Titus kaa yadooyaata menaa kuwa daamaa yayeegea

yoka see menaa kuwa Titus me Paulus paagoo pe-
eewegagi naaki esee ede kaa aseta menaa
8:1–9:15 Yudea wee kaa daba bagee yuwa paagoo aii
maniino see kepee kuwa daamaa yigimeeii taai naadi
menaa
10:1–13:10 Paulus me kuwa ikii paagoo ebo poga-poga kaa
anii nawisineekee bagee kuwa okoo ebo, anii peedi see
kuwa taa yoka naadi aseta menaa
13:11-14 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa
Kristus Yesus me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta
mée. Bedaa inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee ena
Timotius mee miya enaa me ikii Korintus magaa kaa Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa ma, kiyoo Akhaya wee kaa Yesus
mikee gaayaa bagee apanaa yuwa miya ikii kuwa uduma
paagoo mee kapogee mee kiebeataake.
2 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me
aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma
epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

Paulus me Ogatamee yaapaagee seta menaa

3 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waataagi Ogatamee
mee niiyaapaagee taai. Waa ko epa dimii yago Mée Iniitaagi
mee, inii dimi mena daamaa pesee mée kiyaabuu taa see
Mée Ogatamee mee.
4 Inii me ae-wae, dimi gaagaa siyaa agiyoo uduma yiba
Wa me inii dimi mena daamaa pesee mée kiyaabuu segeeki.
Bedaa Wa me inii dimi mena daamaa pesee mée kiyaabuu
segee naadi kaama inii me miya apanaa bagee paagoo okoo
ae-wae, dimi gaagaa siyaa kaboo dimi mena daamaa pesee
yakiyaabuu siyaa.
5 Mikee, Kristus Waa ae-wae, boodi abaata-abaata kuwa
inii Waa ma aagadi-maagadi naadi kaama inii miya kisee
maamaa ae-wae, boodi abaawoo see. Bedaa mee see see
mokoo inii Waa ma aagadi-maagadi naadi kaama inii miya
dimi mena maamaa daamaa pesee kedaa siwoo siyaa.
6 Inii kisee ae-wae, dimi gaagaa segeeke kuwa ko inii
ikii kaa ae-wae kisegeeke. Inii kuwa ae-wae segee siyaa
yuwa yiba Ogatamee me inii dimi mena daamaa pesee mée
kiyaabuu segee naadi kaama inii me ikii miya dimi mena
daamaa pesee kikiyaabuu segee siyaa. Kuwa too se kiya inii
kisee ae-wae taaka too ikii daba kidaagimaa peeyaasi naadi
menaa kuwa miya daamaa kiiwegageeke. Bedaa Ogatamee
me inii dimi mena daamaa pesee mée kiyaabuu segeeki
kuwa ko Wa me ikii miya kisee kiukuwayaabuu segeeki.
Mee ko inii ae-wae segeeke see see ikii miya kisee ae-wae

siyaa kaboo ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaabuu segee
naadi kaama ikii miya makii taa see kaa toowoo siyaa.
7 Ogatamee me taa ma taa ikii kisee kiukuwawoo taapi
ii see dimii mee too inii maamaa kigaataake. Mee ko inii
ae-wae segeeke see see ikii miya kisee ae-wae segeekea
kuwa me Ogatamee me inii dimi mena daamaa pesee
mée kiyaabuu taaki kuwa see see Wa me ikii miya dimi
mena daamaa pesee kikiyaabuu segee taapi. Wa me kisee
kiukuwawoo taapi ii see kuwa inii ipi.
8 Neebee nokaa yuwa, inii Asia wee kaa ae-wae, dimi
gaagaa segee seme menaa kuwa ikii ipi kikiyaanake. Mee
ko inii dimi gaagaa siyaa agiyoo kuwa eebaa naadi kaama
kana, inii sooi-wooi segee seme, inii bogaapea see dimii
gaame.
9 Mikee, mée boosi naadi menaa kuwa inii kaa mée
yadootaagea keenda. Kiya inii kisee ae-wae siyaa agiyoo
mée yaukuwaandaa seta mee ko inii ekaato pesee da kaa
too se umiwoo, toowoo seta kaama Ogatamee me pesee
da kaa too umiwoo, toowoosi naadi mée yaukuwaandaa
seta. Boota bagee aya andoo peeyaabuu taa see Mée Wa
kaa too inii dimi maataata kaama pesee kiwoo, umiwoosi
naadi kuwa agiyoo mée yaukuwaandaa seta.
10 Yaai, inii bogaanakea see dimii gaame kiya Wa me inii
mée pekageemi, bedaa mee kaama wodoo miya Wa me
kisee mée yaukuwawoo taapi. Wa me inii kisee too mée
pekagee siwoo taapi nao naadi Wa kaa too dimi kotopiwoo,
diitoo siwooke.
11 Inii me sembahyang menaa kuwa ikii miya inii kaa
mée yaasegee taai kisege. Kisee mée eebaa inii kaa mée
yaasegee see menaa kuwa kaa Ogatamee me inii daamaa
mée pekagee siwoo taapi. Mee kaama mée eebaa me
Ogatamee paagoo "Kiiboo, paamee, A me okoo epa kaa kisee
daamaa yaukuwawoo segeeke" see kuwa inii kaa asegee
taapea.

Paulus me kimeepa see dimii agoo kiya meeno taa kuwa kisee kaa, kisee kaa see ase-maneeta menaa

12 Inii magaa da kaa mée tomaa-tomaa yuwa paagoo
inii me ukuwanaa, peenaa siwoo seta yuwa kuwa uduma
daamaa dimii kaa too, pedeo dimii kaa taa yoka, see mee
inii dimi yiba nekeenta kaama ede ma, ede ma siwoo
segeeke. Inii ikii paagoo miya kisee esee daamaa dimii kaa
ukuwawoo segeeke. Mikee, inii pedeo dimii taa, Ogatamee
me inii mée manta dimii doodoo topoo too ukuwawoo,
umiwoo segeeke. Inii magaa da kaa bagee me ipi see dimii
kaa se kiya Ogatamee me inii aii mée manta pesee da kaa

daamaa ukuwawoo, umiwoo see bagee yuwa yoka inii ede
ma, ede ma too.
13 Ikii miya inii kisee bagee ii see mée nekeenegea naaki
ou see dimii mee anii agoo. Inii me kapoge kaa kiebeataa
see menaa kuwa ko ikii nekeeniino kana see menaa taa kiya
ikii me daamaa deeta kaama inii kisee bagee ii see mée
nekeeniino awee see menaa kuwa too kiebeataa see.
14 Eto ko ikii me inii peenaa too mée nekeenegea kiya
ikii me kisee too inii mée daamaa nekeendaa segee naadi
kaama Tuhan Yesus Wa me mona naagoo ko ikii me inii
kisee bagee ii see mée nekeenta kaama ede ma, ede ma
taatagea. Inii miya ikii kaa ede ma, ede ma taake see see
ikii miya kisee inii kaa ede ma, ede ma taatagea.
15 Ikii inii kaa kisee ede ma, ede ma taapea yoka naadi
anii miyoo taa peenaa sema kaboo anii ikii paagoo keta
poota see dimii gaama. Anii ikii paagoo peemaata kaama
ikii ma epo enaataa kiiomegee naadi kaama apanaa magaa
kaa peegeeta kaama bedaa ikii paagoo meemagaapa, see
dimii gaama. Anii kisee kaagaa wiya ikii paagoo kiiomegee
taapa kuwa ikii esee daamaa kiede kiyaayaa agiyoo yoka,
see dimii mee anii agoo kema.
16 Mee ko anii Makedonia wee kaa poono see kaboo ikii
paagoo keta kiiomegee taata, bedaa anii Makedonia wee
kaa peegeeta kaama wiyaagoo to ma ikii paagoo kiiomegee
taata, see dimii gaama. Anii ikii paagoo kiiomegee naadi
kaama Yudea wee kaa poono see kaboo ikii me anii eta maa
da kaa gaano pedeo agiyoo neeta kaama poota, see dimii
mee anii agoo kema.
17 Anii kisee ikii paagoo poota see dimii agoo kiya anii ikii
paagoo poono taa kemaata kaama ikii me ko 'Waa daamaa
gaamagaano taa kaa ukuwagee see mée to' see nagaagea
ye? Anii kisee ukuwaapa, kisee poopa see gaata-gaata kuwa
ikii me 'Wa me ede gaayaa-gaayaa dimii kaa too ukuwanaa
see mée to' see nagaagea ye? Anii aii kisee gaata-gaata kaa
'Ei, mikee, anii kisee ukuwaapa, kisee poopa' see dimii mee
ma, bedaa 'Taa, se ukuwaapa, se poopa' see dimii mee miya
ekea paaya enaataa gaata kaama otoopa koo segee see mée
to, see kuwa ikii me nagaagea ye?
18 Kiya kisee taa. Ogatamee mee ko Wa me "Anii kisee
ukuwaapa" see aseta-aseta doodoo ukuwaano too see Mée
yoka inii me kisiyaa menaa kuwa miya kisee. Inii me "Ei,
mikee, kisee ukuwaape, kisee poope" see menaa mee ma,
bedaa "Taa, se ukuwaape, se poope" see menaa mee ma
ekea paaya enaataa kisiyaa see taa.
19 Mikee, Ogatamee Yoopaa Yesus Kristus mee miya kisee.
Anii ma, Silwanus ma, Timotius ma inii wedo me Wa kaa

menaa ikii paagoo kiiwegame. Kristus mee ko Wa me 'Ei,
mikee kisee ukuwaapa' see dimii mee ma, bedaa 'Taa, se
ukuwaapa' see dimii mee ma ekea paaya enaataa gaataa
see Mée se. Ogatamee me aseta-aseta uduma Wa me 'Ei,
Ani me Kristus doodoo mikee ukuwaapa' see dimii mee too.
20 Mee ko Ogatamee me inii kaa kisee daamaa kiukuwa-
woo taapa see mée aseta menaa kuwa uduma Wa me
'Ei, Kristus doodoo mikee ukuwaapa' see dimii kaa mée
yaukuwaano too. Kuwa me kemaata inii Kristus doodoo
Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege nao naadi kaama Amin
see menaa wegataa.
21 Ikii ma inii paaya Kristus ma aagadi-maagadi naadi
pesee mée kiyaata kaama daamaa mée wigintaata Mée mee
ko Ogatamee.
22 Wa me inii mikee Ni me bagee yuwa yoka naadi kaama
Wa me bagee yuwa maniyaa agiyoo apanaa yuwa miya inii
taa ma taa masiitagea ii see nekeendaasi naadi Wa me Roh
Kudus mee keta inii dimi yiba mée manta.
23 Eto ko Ogatamee me ni me dimii kuwa naipi kigi yoka ni
me kisiinaka menaa kuwa Wa me miya kuwa mikee menaa
yoka see kisiyaa, mee ko kisee: Anii mena pesee kaa pe-
kisiipa see dimii mee agoo kiya ani me ikii dimi gaagaa ebo
kisiyaapa yoka naadi anii Korintus magaa kaa ikii paagoo
wiyaagoo to ma kimeeno taa kema.
24 Ikii ko Yesus mikee gaawoo naadi kaama koogo makii
taa see kaa totaa see bagee kemaata inii ikii paagoo mena
pesee kaa kisee agiyoo ukuwaai, kisee dimii gaai, see
kuwa inii se kisiyaa. Ikii dimi mena maamaa ede ma,
ede ma siwoosea naadi inii ikii ma epo enaataa daamaa
kiiukuwawoo, umiwoo taano dimii mee too.

2

1 Anii petamanii etaa kaa ikii paagoo meemaata kaama
mena pesee kaa kisema kuwa kaa ikii dimi gaagaa ebo
kisiyaama. Mee kaama wodoo anii wiyaagoo to ma ikii dimi
gaagaa kisiyaayaa yoka naadi kaama 'Anii eto kiipaa okoo
paagoo wiyaagoo to ma se poopa' see dimii gaama.
2 Mee ko anii ikii dimi gaagaa ebo kisiyaayu ko maamee
me anii dimi mena ede ma, ede ma nasiyaayaa? Iyo, ani me
ikii dimi gaagaa ebo kisiyaata kaama ikii anii dimi mena ede
ma, ede ma nasiyaano bagee taa kiyaa.
3 Ikii me anii dimi mena ede ma, ede ma nasiyaayaa kiya
anii ikii paagoo meemaata kaama ikii paagoo pedeo yuwa
ekeasiino taa bagee yuwa kaa anii dimi gaagaa siyaa yoka,
see dimii mee gaama. Anii kisee dimii gaata kaama anii

1:22 2Kor 5:5, Ep 1:12-13

ikii paagoo moga se peeta kaama kapoge ena mee keta ikii
paagoo kiebeamaama. Mee kapogee da kaa ni me pesee ma
kiebeamaama menaa kuwa ikii me daamaa nayiipea yoka
naadi kaama anii ikii kaa ede ma, ede ma taapa see dimii
gaama, bedaa ikii uduma miya ede ma, ede ma taapea see
kuwa gaama.
4 Mee kapogee mee ko ikii paagoo koo taakea yuwa kaa
anii dimi gaagaa ebo, dimi boodi kaa yegee uwoo maamaa
esedaaka too kiebeamaama. Ani me ikii dimi gaagaa ebo
kisiyaano see naadi se kiya ni me kiepa dimii mee esee
ebo ii see kuwa ikii ipi kesea naadi anii mee kapogee
kiebeamaama.

Pedeo koo seta mée to waa epa ekeasii naadi menaa

5 Mee ikii paagoo dimi gaagaa siyaagi mée to mee gaayu
ko wa me ani too dimi gaagaa nasiyaagi se kiya ikii uduma
miya dimi gaagaa kisiyaagi. Anii kisee kisega kiya anii kuwa
wa kaa pedeo menaa yuwa ebo yakiyaano see dimii mee
anii taa.
6 Ikii mée eebaa yaato ikii me waa pesee ma menaa
asemea mee sikii yoka
7 eto ko ikii me waa epa ekeata kaama dimi mena daamaa
pesee kiyaai. Waa dimi gaagaa ebo, esee dimi nagimiyaa
yoka ikii me pesee ma menaa kuwa ekeata
8 bedaa waa esee epa kaai, see kuwa maamaa kisega.
9 Ani me mee kapogee kiebeamaama mee ko ni me mee
mée to kaa kisee yaukuwaai, kisee yaukuwaai see kisema
menaa petamanii yuwa kuwa uduma ikii me nayiipea ye,
se nayiipea ye naadi kiebeamaama.
10 Ikii me mée waa ena me pedeo yuwa epa yaekeasiyu
ko ani me miya waa epa yaekeasiyaa. Mikee, anii epa
yaekeasiyaa bagee agoo gaayu ko anii Kristus emaa dagii
da kaa okoo epa yaekeasiyaa. Ikii epo enaataa daamaa
eeumiwoosea naadi anii mee mée to epa yaekeasega.
11 Iblis me inii mée deebaa naadi kaama pedeo dimii,
pedeo menaa eebaa mée yaagoo kiyaayaa kuwa inii ipi.
Kisee kemaata kuwa mee mée to kaa pedeo menaa kuwa
inii yataa kiyaata epa yaekeasiino too.

Paulus me Troas magaa kaa kaama dimi gaagaa seta menaa

12 Anii Kristus me doometa menaa yaweganaa taano see
naadi Troas magaa kaa peemaata kaama Tuhan me kisee
naweganaasi naadi etaa da mee daamaa nawuditaagi ii see
kuwa nekeenema.

2:11 2Kor 11:3,14

13 Kiya Titus mee, anii ma Yesus yiba ena kenaa bagee
anii waa ma aadee taano taa, ewo. Ikii kaa menaa kuwa wa
me doomeeno epee yoka anii dimi gaagaa ebo. Mee kaama
anii kiyoo bagee yuwa epao aseta kaama Makedonia wee
kaa peema.
14 Kiya Ogatamee mee kiiboo, paamee. Waa ma yape
kiyaa bagee yuwa uduma Wa me daba, peedi kiyaata kaama
inii Kristus ma aagadi-maagadi naadi Wa keta omaago ma
mée eepeenaa segee siwoo siyaa. Bedaa wunu daamaa
uwoo wunuu da mee kiyoo-kiyoo mega, peega senaa siyaa
mokoo Kristus kaa menaa kuwa inii doodoo kiyoo-kiyoo ogo
pege-pege siwoo siyaa.
15 Mikee, wunu daamaa peesi naadi agiyoo biyaa iyaata
kaama Ogatamee paagoo wunu daamaa pakadaa siyaa see
see mokoo inii miya Kristus kaa menaa kuwa daamaa
yaweganaa see. Daba daagimaa peetaakea bagee yuwa
paagoo miya, pedeo kedaa taakea bagee paagoo miya
uduma paagoo inii daamaa eeweganaa see.
16 Pedeo kedaa taakea bagee yuwa me inii mée yeegea
naaki pedeo, mée booyaayaa wunuu mokoo too. Kiya mée
noonaa me inii mée yeegea naaki wunu daamaa, aya mée
toowoo siyaano wunuu da mokoo. Inii kisee esee ebo
menaa kuwa eeweganaake. Kiya kuwa menaa kuwa waa
ekaato pesee da sikii naadi kaama yaweganaa see mée ena
agoo ye?
17 Okoo mée eebaa kepe masenaa taano see naadi
Ogatamee me menaa weganaakea kiya inii ko kisee taa. Inii
gaayu ko Ogatamee emaa dagii da kaa daamaa dimii kaa too
yaweganaa see bagee. Wa me pe-naweganaa taai see mée
aseta kuwa me inii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama
mena yaweganaa see.

3

Etokaa gipii see menaa yaweganaa see bagee yuwa kaa menaa

1 Inii me yumakaa inii kisee bagee yoka, kisee bagee yoka
see kiebeape menaa kuwa ko inii bedaa kaagaa ena ma
ikii me inii mée yaapaagee seta kaama badaa mée maasi
naadi kiebeape menaa yuwa too ye? Kiya kisee taa. Mena
weganaa see bagee apanaa yuwa gaayu ko mée me daamaa
badaa namaasi naadi kaama kapoge ena doonaa siyaa. Mee
kapogee da kaa mee mée mee ko waa kisee mée yoka,
kisee mée yoka, kisee yaapaagee see menaa agoo. Kiya
inii kisee kapogee doonaa taano gaano pedeo see taa. Ikii
me inii paagoo "Kapoge mee ikii agoo gaayu too inii badaa

2:17 1Tes 2:4-6

kimaayaa" see kuwa ikii me mée asiyaa ye? Kisee taa.
Bedaa inii me ikii paagoo "Apanaa magaa kaa bagee me
inii daamaa badaa mée maasi naadi ikii kapoge ena mée
yaebeai" see kuwa inii me kisiyaa ye? Kisee miya taa.
2 Inii kisee kapogee se doonaa siyaa. Inii me doonaa see
kapogee mee ko ikii yuwa mokoo. Mee kapogee da kaa
menaa kuwa inii me dimi menaa da yiba ebeamaata topa.
Kuwa ikii kaa menaa yuwa kiyoo-kiyoo mée uduma ipi.
Okoo me kuwa ikii kaa menaa kuwa daamaa awee da kaa
deeyaa.*
3 Mikee, ikii Kristus yaato bagee kegea naadi kaama ikii
ko Wa me ebeamaata kapogee ena mokoo. Inii Kristus
me menaa kiiwegawoo segeeke kuwa me Kristus me too
ebeamaata ii see kuwa awee da kaa nekeeniyaa. Wa me
aii ebeakee agiyoo me ebeamaata se kiya Toono Too Mée
Ogatamee Wa me Roh mee me ebeamaata. Bedaa oma
tabegea da kaa ebeamaata se kiya mée me dimi menaa da
yiba too ebeamaata.
4 Inii kisee kisege menaa kuwa ko inii Kristus doodoo
Ogatamee kaa dimi maataage kemaata kuwa mikee menaa
too yoka naadi kisege.
5 Inii me ukuwanaa siyaa agiyoo kuwa ko inii ekaato
pesee da kaa ukuwayaa, see dimii mee inii taa, inii sikii taa.
Ogatamee Wa me inii kuwa agiyoo yaukuwawoosi naadi
pesee da mee me too inii sikii mée kiyaayaa.
6 Wa me kuwa etokaa gipii see mée aseta menaa kuwa
inii daamaa nadoonaasi naadi sikii mée kiyaagi. Kuwa
gipii see menaa kuwa manii to ko idukaa deewoosi naadi
ebeamaata menaa kuwa kaa se kiya Roh kaa too. Kuwa
idukaa deewoosi naadi ebeamaata menaa kuwa me mée se
toowoo siyaayaa, mée boota kaama wigintaayaa. Kiya Roh
mee me mée daamaa toowoo siyaayaa.†

---

* **3:2** "Inii me doonaa see kapogee mee ko ikii yuwa mokoo" see menaa mee ko Paulus me kuwa Korintus magaa kaa bagee yuwa paagoo Yesus me menaa daamaa eewegawoo naadi kaama okoo Kristus yaato bagee kedaakea. Mee kaama apanaa magaa kaa bagee me "Paulus waa kisee daamaa yaweganaa see mée to yoka waa badaa maasi naadi kapogee da mee wisintayu, waa daamaa aii badaa magaano too" see asiyaa. Kisee kemaata Paulus waa daamaa badaa maasi naadi kapogee da mee doonaa taano gaano pedeo see taa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **3:5** Kis 3:12, 1Kor 15:10 † **3:6** Etokaa gipii see mée aseta menaa kuwa ko Yesus me etokaa doometa menaa kuwa. Kuwa menaa ma, Ogatamee ma, mée ma enaataa aagadimisi naadi Waa tadaa mée yapeeta. Idukaa Ogatamee me Musa doodoo Israel bagee paagoo "Ikii kuwa Ni me kiseta menaa uduma daamaa deewoo taai. Taa kiyu ko ikii boowoo taapea" see aseta. Kiya okoo kuwa menaa uduma daamaa deewoo taano taa kemaata mée boowoo seta. Kiya Ogatamee me Yesus doodoo kuwa gipii see menaa mée aseta kuwa me inii daamaa kisee too toowoo siyaa.

7 Idukaa kuwa deewoo seta menaa kuwa oma tabegea
da kaa hurup kobepegee seta. Ogatamee me kuwa menaa
mée manta kaboo Wa me asii-sege siyaa kusi-kusii da
kuwa menaa ma enaataa miyaabuu seta. Kusi-kusii da
kuwa Musa wa me ebeyumaa da kaa kaama miya peega
naadi kaama Israel bagee yuwa emaa ne-ne, emaa wa kaa
wugitagaano iyo, kisee too kusi-kusii da wa me ebeyumaa
da kaa taa keepeasega yoo too, see koo seta. Kuwa
menaa daamaa se deewoo naadi kaama usiyaato ko boota
kaama wigintaayaa. Kisee kiya Ogatamee me asii-sege siyaa
kusi-kusii da miya kuwa menaa ma epo enaataa daamaa
miyaabuu seta.
8 Ogatamee me kuwa idukaa menaa kisee ebo, kisee asii-
sege see ekeata kemaata eto Roh mee inii mée manta kaboo
kuwa Roh me daamaa ukuwawoo siyaa agiyoo kuwa mee
asii esee ebo, esee asii-sege see ekee siyaa, se maa?
9 Mikee, kuwa idukaa menaa kuwa se deewoo seta
kaama usiyaato ko mée wigintaata pedeo kisi naadi menaa
okoo kaa agoo kiyaabuu seta. Kisee kiya Ogatamee me
kuwa idukaa deewoo seta menaa yuwa ebo, asii-sege see
ekeata. Kiya eto mée daamaa kiyaabuusi naadi menaa
kuwa doowoo naadi kaama usiyaato ko esee daamaa, Wa
me kuwa idukaa menaa yuwa mee asii esee ebo, esee asii-
sege see ekee siyaa.
10 Mikee, kuwa idukaa deewoo seta menaa kuwa ebo,
Ogatamee me asii-sege see ekeata menaa kiya eto ko kisee
taa. Apanaa menaa, esee asii-sege see menaa kuwa agoo
naadi kaama kuwa idukaa menaa kuwa ebo se ekee siyaa.
11 Mee ko kuwa idukaa menaa kuwa petamanii Ogatamee
me asii-sege siyaa kusi-kusii da kuwa menaa ma enaataa
miyaabuu seta kiya eebaa umiino taa kaa daadaa seta.
Kisee kemaata eto kuwa se daata toono too menaa kuwa
mee asii esee ebo, esee asii-sege siyaa.
12 Inii kuwa eto se daata toono too menaa agoo yoka inii
Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo naadi kaama inii
esee uu ma kuwa menaa yuwa awee da kaa eeweganaa
siyaa.
13 Idukaa Musa me Israel bagee paagoo Ogatamee me
asii-sege siyaa kusi-kusii da taamegee seta see see inii se
ukuwayaa. Mee ko wa me ebeyumaa da kaa kusi-kusii
da kuwa peedi kega, peedi kega koo taaka kuwa Israel
bagee yuwa me kisee se nadeesi naadi ebeyumaa da kaa
taametaata dokaa da mee ekee segee seta.
14 Kisee koo seta kiya kuwa Israel bagee yuwa me kuwa
menaa deewoo naadi kaama okoo dimi mena eboo keta, eto

3:7 Kel 34:29-35

miya okoo dimi mena kisee taametaata toogeekea. Mikee,
idukaa kaama kisee too eto miya kuwa deewoo seta menaa
wegayaa kaboo kuwa yeeyaa bagee yuwa okoo dimi mena
taametaata agiyoo da kaa toogee siyaa mokoo. Kristus
Wa me too mee dimi mena taametaata agiyoo da mee
yaoseepeasiyaa.
15 Idukaa kaama eto kenaagoo miya Musa me menaa
wegayaa kaboo okoo dimi mena taametaata agiyoo da mee
kisee too toono too.
16 Kiya dimi mena gepeenta kaama Tuhan kaa dimi
maatayu ko mee taametaata agiyoo da mee yamaseep-
easiyaa.
17 Tuhan see wegayu ko Roh mee. Tuhan me Roh mee
ma tuyaa bagee kuwa okoo kaa taameekee agiyoo taa, daba
toowoo siyaa.
18 Eto ko inii Yesus mikee gaayaa bagee uduma ebeyumaa
da kaa taameekee agiyoo taa kemaata Tuhan me asii-sege
siyaa agiyoo kusi-kusii da kuwa inii me ebeyumaa da kaa
kaama mée paagoo daamaa wogaamaaga siyaa mokoo.
Tuhan mee Roh yoka Tuhan Waa ebo, Waa asii-sege siyaa
see see mokoo Roh me inii miya Tuhan see see inii ebo, inii
asii-sege see mée gakademaayaabuu siwoo segeeki.

4

Yesus me doometa menaa kuwa dabaa see bagee yuwa yiba yamaageeta menaa

1 Ogatamee me inii aii epa mée gaakee kaa inii Yesus me
menaa yadoonaa see bagee mée kiyaata. Kuwa me kemaata
inii daadaa siyaa agiyoo eebaa kedaa siyaa miya anii kana,
ekeasiinaka see dimii mee taa.
2 Mée me koogo pedeo ukuwayaa agiyoo kuwa inii kaa
taa. Kuwa mée ego weda kiyaayaa agiyoo kuwa uduma inii
be kaa wisintagaakee. Mée me dimi ipi kaa mée deebaa
taano mee miya inii taa, Ogatamee me menaa kuwa koopoo
yakiyaano mee miya inii taa. Mée uduma me 'Okoo mikee
menaa too weganaa see bagee yuwa ii' see kuwa mée gaasi
naadi inii kuwa menaa Ogatamee emaa dagii da kaa mée
paagoo daamaa awee da kaa eewegakomee see.
3 Inii me kuwa etokaa daamaa yaweganaa see menaa
kuwa se nekeeniyaa bagee gaayu ko okoo mée bogaano
yaato doodoo peetaa see bagee kemaata okoo se nekeeniyaa.
Okoo dimi mena taameekee agiyoo agoo kemaata kuwa
menaa se masemaayaa.
4 Kuwa Kristus mikee gaano taa bagee kuwa eto mee
begaa kaa eboo wa me okoo dimi mena digiyoo yiba

3:18 Rom 8:29

yakiyaata kemaata Kristus me daamaa doometa menaa
kuwa okoo se nekeenegea. Kuwa Kristus me menaa doodoo
Waa asii-sege naadi ago wogaamaayaabuu siyaa yuwa
kuwa okoo se deeyaa. Kristus mee Ogatamee Waa see see
Mée yoka, see kuwa okoo ewo.
5 Inii me weganaa see menaa kuwa ko inii ekaato
ogo pege-pege siyaano see naadi menaa se kiya Yesus
Kristus mee Wa too Eboo Tuhan yoka see menaa kuwa
too yaweganaa see. Bedaa inii ikii me agiyoo aii kiokagee
see bagee yuwa mokoo keta. Inii Yesus Wa me gaata-gaata
doodoo kisee kiukuwageeke.
6 Mikee, idukaa esee petamanii ko Ogatamee me "Digiyoo
yiba kaama awee kaai" see menaa da wegata. Waa kisee
awee kiyaata Mée Wa me inii me dimi mena yiba miya
awee mée kiyaabuu seta. Mee kaama ko inii me Kristus Wa
me ebeyumaa da kaa kusi-kusi peedaa siyaa yuwa deeyaa
mokoo inii miya Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa
inii Kristus doodoo kisee awee da kaa mée ipi kiyaayaa.*
7 Inii me kuwa yaweganaa see menaa kuwa esee ebo
kiya inii esee dabaa see bagee yuwa too. Dabaa see
otaawee yiba maayaa mokoo kuwa esee ebo menaa yuwa
inii dabaa see bagee yuwa yiba mée yamaageemi. Mee ko
inii Yesus me menaa yadoonaa see kaboo inii ekaato pesee
da kaa se kiya Ogatamee Wa me esee ebo see pesee da kaa
too yadoonaakea ii see kuwa mée me awee da kaa mée
nekeensi naadi Wa me menaa kuwa inii kisee dabaa see
bagee yuwa yiba mée yamaageemi.
8 Inii yaai-yaai, dimi gaagaa siyaa agiyoo kuwa maamaa
eebaa kitaa kaama mega, kitaa kaama mega, kisee medaa
segee siyaa kiya inii kaa umina mée tagimaano taa. Inii
kaasee ukuwaapea, maasee ukuwaapea segeeke kiya inii ae-
wae naadi kana, ekeasiinaka see dimii mee taa.
9 Mée me inii mée wegee-wegee taa see kiya Tuhan me
inii too mée ekeasiino taa. Mée me inii mée maamaa
dakamekomee taa see kiya bogaano taa.
10 Yesus boota-boota kuwa inii me maa da yiba kisee too
doonaa segeeke. Mee ko Yesus Waa aya tuyaa-tuyaa kuwa
miya inii me maa da yiba topa ii see kuwa mée me mée
deesi naadi inii Yesus boota-boota kuwa doonaa see.

4:6 Kej 1:3, 1Yoh 5:19-20 * **4:6** Kristus Wa me ebeyumaa da kaa kusi-kusi peedaa siyaa see menaa mee ko idukaa Musa me Ogatamee paagoo aadee segee seta kaboo Ogatamee me asii-sege siyaa yuwa kuwa me Musa me ebeyumaa da kaa kusi-kusi peedaa seta. Kristus Waa miya ebeyumaa da kaa kusi-kusi peedaa siyaa mokoo. Wa me kuwa kusi-kusii da kuwa daamaa mée deeyaabuu siyaa yoka inii me Kristus deeyaa naaki Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege ii see kuwa daamaa nekeeniyaa, see menaa mee. **4:7** 1Kor 2:3-5

11 Mikee, inii aya toogee siyaa kaboo inii Yesus kaa mée
boosi naadi mée ekegatagaa segeekea. Mee ko inii me maa
da mee booyaa agiyoo too kiya Yesus Waa aya tuyaa-tuyaa
kuwa inii me maa da yiba topa ii see kuwa mée me awee
da kaa mée deesi naadi kaama kuwa mée booyaa agiyoo
maamaa eebaa medaa segee siyaa.†
12 Kisee kemaata inii yaato mée booyaa agiyoo kuwa
eebaa. Kiya ikii yaato ko aya tuyaabuu siwoo siyaa bagee
kuwa eebaa kedaaka.
13 Inii dimi gaagaa siyaa agiyoo eebaa kiya inii Yesus
mikee nao see gaawooke. Idukaa ebeamaata menaa ena
mee ko kisee: "Anii mikee nao see gaaga. Kisee kemaata anii
mena wegataaka" see menaa ebeamaata. Inii miya kisee.
Inii Yesus mikee nao see gaage. Kisee kemaata inii mena
yawegawooke.
14 Mee ko Tuhan Yesus aya andoo peeyaata Mée Wa me
inii miya Yesus ma aagadi-maagadi naadi aya mée andoo
peeyaabuu taatagi. Kisee inii aya mée peeyaabuu seta
kaama ikii ma enaataa Wa paagoo badaa mée maagiitagi,
see kuwa inii ipi kemaata kaama mena yawegataa see.
15 Mikee, inii Wa me menaa yaweganaa segee naadi
kaama dimi gaagaa siwooke kuwa uduma inii ikii kaa too.
Ogatamee me esee mée epa kaa menaa yeeyaa bagee kuwa
maamaa eebaa kedaasi naadi inii kuwa menaa yaweganaa
segee see. Kuwa menaa mikee gaayaa bagee eebaa kedaa
siwoo naadi kaama Ogatamee kiiboo, paamee see menaa
kuwa miya eebaa kedaa siwoo taapa. Kisee ukuwawoo
naadi kaama Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege, kisee ekee
siwoo siyaa.

*Inii má yaato dabaa kiwoo, pedeo kiwoo see kiya dimi
mena yaato daamaa pesee kiwoo, gipii kiwoo siyaa menaa*

16 Kisee kemaata inii daadaa siyaa agiyoo eebaa kedaa
siyaa miya inii kana, ekeasiinaka see dimii mee taa. Inii má
yaato dabaa kiwoo, pedeo kiwoo see kiya inii dimi mena
yaato ko egapii gakata daamaa pesee kiwoo, gipii kiwoo
siyaa.
17 Mee ko inii eto ae-wae, dimi gaagaa segee siyaa yuwa
kuwa edo agiyoo se, keedaa agiyoo too. Inii kuwa agiyoo

4:11 2Kor 12:10 † **4:11** "Yesus boota-boota kuwa inii me maa da yiba kisee too doonaa segeeke" see menaa mee ko mée me Yesus booyaata kuwa see see inii miya Waa ma aagadi-maagadi naadi kaama mée me kisee mée wegee-wegee siyaa, see mee. Bedaa Yesus aya andoo peeyaata toowoo siyaa see see miya mée me inii mée wegee-wegee siyaa kaboo inii Waa ma aagadi-maagadi naadi kaama Waa aya andoo peeyaata pesee da mee agoo see bagee yuwa ii see kuwa awee da kaa mée deeyaa, see menaa mee. **4:13** Mzm 116:10

yuwa doowoo, umiwoo segeeke kuwa me inii kaa esee ebo,
esee asii-sege siyaa agiyoo maamaa eebaa daamaa mée
yaagoo kiyaabuu siwoo siyaa, kisee too iminoo miya, iminoo
miya. Kuwa uduma esee ebo, se gaamaayaa, inii eto ae-wae,
dimi gaagaa siyaa agiyoo kuwa see see se.
18 Mikee, kuwa ae-wae siyaa agiyoo kuwa peedi, eto emaa
me deeyaa agiyoo yuwa too yoka inii kuwa agiyoo kaa dimi
gaagaa siwoo see se. Kiya inii kuwa emaa me se deeyaa
agiyoo kuwa kaa too daamaa dimi gaagaa siwoo segee siyaa.
Deeyaa agiyoo kuwa ko keedaa agiyoo too kiya se deeyaa
agiyoo kuwa gaayu ko kisee too iminoo miya, iminoo miya
toowoo siyaa.

5

1 Mikee, inii me maa to mee, inii magaa da kaa keedaa
toogee see ee to mee kisee kabayaayu ko Ogatamee me mée
yaagoo kiyaakee ee agoo, see kuwa inii ipi. Kuwa ee kuwa
ko mée me yagaa me maatagaano taa see ee, iminoo miya,
iminoo miya toono too ee mee, epoo to wodoo agoo.
2 Inii epoo to wodoo kaa kaama gipii see ee mee doka
maayaa mokoo ni kaa namaataagi naaki ou see dimii mee
ebo. See kemaata inii eto mee keedaa see ee yiba toogee see
kaboo inii dimi aa-waa segeekea.
3 Inii boota kaama má tago toowoo see kuwa be, gipii see
ee mee ni kaa namaataagi naaki ou see dimii mee gaawoo
see.
4 Mikee, inii eto mee keedaa see ee yiba toogee see kaboo
edo see agiyoo inii kaa mée yadootagaa siwoo siyaa yoka
inii aa-waa segee see too. Inii eto mee maa to mee ekeasiino
ede see dimii mee taa kiya eto mee aii booyaa maa to
mee wodoo taa mee kisee too toowoo see maa to mee inii
kaa mée yamaatagaano kuwa inii ede. Kisee inii kaa mée
yamaatagaano taa kaa omegee, toogeekea kuwa me inii
dimi aa-waa segee siyaa.
5 Mee gipii see maa to mee inii daamaa masisi naadi
mée yaipiipii taa see Mée mee ko Ogatamee. Wa me
bagee maniyaa agiyoo apanaa yuwa kuwa inii taa ma taa
masiitagea ii see kuwa nekeensi naadi Wa me Roh mee keta
inii aii mée manta.
6 Kuwa me kemaata inii makii taa, kisee too pesee ma
umiwoo, toowoo see. Inii eto mee maa to mee ma toogee
see kaboo inii Tuhan ma epo enaataa eetoowoo see yoo
beesekaa toogeekea, see kuwa inii ipi.
7 Mikee, eto kiipaa inii Waa se deetaa see kiya inii mikee
gaawoo, Wa kaa too dimi maawoo, umiwoo, toowoo see.

4:17 Rom 8:18 **4:18** 2Kor 5:7, Rom 8:24-25 **5:2** Rom 8:23 **5:5** 2Kor 1:22, Ep 1:13-14

Inii kuwa eto deeyaa agiyoo kuwa kaa dimi se maawoo
siyaa.
8 Eto inii Waa se deetaa see kiya inii dimi mena makii
taa see kaa pesee ma totaakea. Bedaa inii me maa to mee
ekeata kaama Tuhan paagoo epo enaataa toowoo taano ede
see dimii mee miya ebo.
9 Inii kisee dimii ebo kemaata inii eto maa to yiba umiwoo,
toowoo siyaa miya, inii me maa to ekeata Wa paagoo
umiwoo, toowoo siyaa miya inii me Waa dimi wikii-wikii
siyaabuu siwoo taapa see dimii mee gaawoo, umiwoo siyaa.
10 Mee ko inii uduma taa ma taa inii me ukuwagee
seta yuwa doodoo mée manisi naadi Kristus ikigii to kaa
yiinaagiitagea. Inii mée gakata inii me maa to yiba toogee
seta kaboo inii me ukuwagee seta yuwa doodoo daamaa
agiyoo miya, pedeo agiyoo miya mée maniitagi yoka inii
eto Waa dimi wikii-wikii siyaabuu siwoo taakea.

Kristus doodoo inii Ogatamee ma mée emee-emee siyaata menaa

11 Tuhan mee kisee Wa too wedaano, kisee Wa too ebo
ekee taano kuwa inii ipi. Inii kisee ipi kemaata kaama
apanaa bagee miya okoo Tuhan mee kisee ekee segeesi
naadi inii maamaa asenaa segee see. Ogatamee me inii
dimi mena esee mée nekeenigi, bedaa kisee ikii me inii kisee
bagee ii see mée nekeenegea see kuwa anii ede.
12 Ni me kisee kisega menaa kuwa ko inii bedaa kaagaa
ena ma ikii me inii mée yaapaageesea naadi kisega menaa
se. Kiya ikii me inii kaa ede ma, ede ma dimii kaa kuwa ebo
poga-poga bagee yuwa paagoo "Paulus nuwaa okoo kisee
bagee ii" see kuwa ikii me daamaa inii kaa mée yawegasea
naadi kisega. Kuwa ebo poga-poga bagee kuwa ko okoo
tapaato yaato kaa mée me naapaagee taano ede see bagee
yuwa. Kiya okoo semoo yiba yaato gaayu ko okoo dimi
mena daamaa se muniwoo see bagee yuwa.*
13 Mée me inii taki-takii meanta kaama koo senaa see
bagee yuwa mokoo, see mée gaayaa miya koosi. Ogatamee
me Ni kaa daamaa naukuwanaa see bagee yuwa ii see
mée gaagi. Bedaa inii dimi awee kaa daamaa ukuwanaa
see bagee yuwa ii see mée gaayaa miya inii kisee ikii kaa
daamaa kiukuwanaa segeeke.
14 Inii kisee daamaa ukuwanaa segeeke mee ko Kristus
Wa me epaa mee me inii pesee kiwoo naadi kaama omaago

5:7 2Kor 4:18, Rom 8:24-25 **5:9** Plp 1:20-23 **5:10** Mat 16:27, 1Pet 1:17

* **5:12** Okoo tapaato yaato kaa mée me naapaagee taano ede see gaayaa bagee kuwa ko Paulus wisineekee bagee yuwa. Okoo me 'Mée me waa ebo bagee, waa mena wegaano omaago, kisee mée to ii see nadeegea naaki ou' see dimii gaayaa bagee kuwa.

ma yaukuwanaa segeeke. Mikee, Mée ena me mée uduma
kaa mée yaboota. Mee kaama ko mée uduma okoo mée
bogaano yaato too peanta ii see kuwa inii nekeeniyaa.
15 Kristus Waa mée uduma kaa mée yaboota mee ko inii
Wa me daamaa mée umiwoo, toowoo siyaabuu seta bagee
kuwa inii ekaato kaa umiwoo, toowoosi naadi mée yaboota
se kiya Wa kaa too. Inii kaa mée yaboota kaama aya andoo
peeta Mée mee inii Wa kaa too umiwoo, toowoosi naadi Wa
me inii kaa mée yaboota.

16 Kuwa me kemaata eto kaama wodoo inii me mée si
yawiginiyaa. Mée me 'Waa kisee mée, waa kisee apii' see
yawiginiyaa-yawiginiyaa kuwa see see inii se ukuwayaa.
Idukaa inii me Kristus mee aii kisee Mée to yoka, see
yawiginta kiya eto inii kisee dimii taa.
17 Kisee kemaata okoo Kristus ma dimi aagadi-maagadi
siyaa bagee kuwa ko gipii see bagee yuwa ogaataayaa.
Kuwa idukaa iyee-payee kuwa taa kedaa seta kaama gipii
see iyee kuwa agoo kedaa siyaa.
18 Kuwa uduma Ogatamee me daamaa mée
yaukuwaaniyaayaa agiyoo. Wa me Kristus doodoo inii
Waa ma mée emee-emee siyaabuu seta. Bedaa Ogatamee
me mée tomaa-tomaa yuwa Waa ma emee-emee siyaano
menaa kuwa nadoonaasi naadi inii kaa mée yadootaata.
19 Mee ko Ogatamee me Kristus doodoo uwoo to, magaa to
mée tomaa-tomaa kuwa uduma okoo Waa ma menaa yuwa
se neke-nekee seta uduma wisintaata kaama okoo Waa ma
emee-emee siyaabuu seta. Bedaa Wa me mée tomaa-tomaa
yuwa Waa ma emee-emee siyaano menaa kuwa nadoonaasi
naadi inii kaa mée yadootaata.

20 Kisee kemaata inii ko Kristus kaa menaa nadoonaasi
naadi pooi see mée aseta bagee yuwa. Kuwa menaa yuwa
Ogatamee me inii doodoo mée yuwa paagoo omaago ma
asenaa siyaa. Eto ko inii Kristus ekaa da yadoonaa see bagee
yoka inii omaago ma mée paagoo asiino ko: Ikii Ogatamee
ma emee-emee taai, see menaa mee.
21 Kristus mee pedeo ena ma taa, pedeo ewo see Mée kiya
Ogatamee me inii me pedeo yuwa Wa kaa mée yadootaata.
Kisee yadootaata kemaata Kristus Waa miya pedeo bagee
mokoo keta. Mee ko inii Kristus ma aagadi-maagadi naadi
kaama Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see mée
diino see naadi inii me pedeo yuwa Kristus kaa mée
yadootaata.

5:15 Tit 2:14, 1Pet 4:1-2 **5:17** Rom 6:4, Ep 2:10 **5:18** Rom 5:10-11, Kol 1:20-22 **5:21** Yes 53:9-11, Rom 8:3-4, 1Pet 2:22-24

6

1 Inii kisee Ogatamee me agiyoo kuwa Waa ma epo
enaataa ukuwagee see bagee kemaata inii maamaa kisiino
ko: Kuwa Ogatamee me inii kisee mée aii epa kaa Kristus
doodoo daamaa mée yaukuwata menaa kuwa ikii daamaa
masemaamea yoka eto ko kuwa menaa otoopa se taai.
2 Idukaa Ogatamee me aseta menaa ena mee ko kisee:
"Ani me epa kagaata naagoo ko a me naogeta menaa kuwa
kayeeta,
bedaa Ani me daba kadaagimaa peeyaata naagoo Anii a kaa
katabogeta, see aseta" *Yes 49:8*
see menaa ebeamaata. Kuwa mikee menaa yoka daamaa
nekeenii: Eto ko Wa me mée epa kiyaa naagoo kega, bedaa
eto kenaagoo ko inii daba mée daagimaa peeyaano naagoo
pakaamaaga.

Paulus me daamaa ukuwagee seta iyee kaa menaa

3 Inii me Ogatamee kaa yaweganaa, yaukuwanaa siyaa
yuwa kuwa mée me yaai, koopoo, pedeo yoka see menaa
kuwa inii kaa mée si yawegasi naadi inii kisee pedeo mée
gaayaa agiyoo ena ma inii se ukuwayaa.
4 Inii ko mikee Ogatamee me agiyoo daamaa yaokagee see
bagee yuwa ii see mée nekeensi naadi inii me ukuwayaa,
peeyaa yuwa uduma yiba inii kisee bagee yuwa ii see awee
da kaa daamaa mée deeyaabuu segeeke, kuwa ko kisee:
mée me mée wegee-wegee siyaa yiba miya, inii ae-wae,
dimi gaagaa siyaa yiba miya, kuwa uduma yiba inii esee
makii taa.
5 Bedaa kopaa mée dakamiyaa kaboo miya, digiyoo ee
yiba mée dogeamaayaa kaboo miya, mée me mée peepuu
siyaa kaboo miya, inii kana ma, kana ma ukuwagee siyaa
kaboo miya, inii toomoo umiino naka kaboo miya, naano
agiyoo taa kaa naadi kiyaa kaboo miya inii kuwa uduma
yiba inii mikee Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee
yuwa ii see kuwa mée paagoo deeyaabuu segeeke.
6 Bedaa mée me inii kisee bagee ii see mée nekeensi
naadi ukuwayaa-ukuwayaa kuwa ko kisee: inii pedeo dimii,
pedeo menaa taa, inii dimi ipi, inii dimi mena animaata
totaa, dimi dapuu, inii Roh Kudus ma epo enaataa eetotaa,
inii me mée esee epa gaataa,
7 inii mikee menaa too yawegataa, Ogatamee me pesee
kaa yaukuwataa, inii kisee ukuwawoo segee naadi kaama
mée me okoo kisee bagee ii see mée nekeenegea. Bedaa
mée me yape paagoo poono see naadi okaa, mapeda ipiipii
semaata doonaa siyaa see see mokoo inii miya inii ekaato

ipiipii semaata Ogatamee me gaata-gaata yuwa too omaago
ma yaukuwagee siwooke.
8 Inii kisee too omaago ma yaukuwagee siwooke kuwa ko
mée me inii ebo mée ekeasiyaa miya, peedi mée ekeasiyaa
miya, bedaa mée me inii mée yaapaagee siyaa miya, mée
wisiniyaa miya inii kisee too omaago ma yaukuwagee siyaa.
Inii mikee menaa too yaweganaa see bagee yuwa kiya mée
deebaa see bagee yuwa too see mée gaageekea.
9 Mée me inii aii bagee yuwa too see mée deegeekea kiya
inii ekaa yuwa ogo pege-pege see bagee yuwa, bedaa inii
bogaano see koo taake keenda kiya daamaa aya toogeeke.
Mée me inii mée dakamegeekea kiya mée booyaano taa.
10 Inii dimi boodi ketaa see kiya inii ede ma, ede ma kisee
too umiwoo, toowooke. Inii daba bagee yuwa too kiya inii
me mée eebaa okoo senawii mokoo kiyaabuu siwooke. Inii
agiyoo taa see bagee yuwa kiya inii agiyoo uduma epoo
bagee yuwa.
11 Ikii Korintus magaa kaa bagee yuwa, wae. Kuwa menaa
kuwa inii dimi mena ikii kaa maamaa kiekegataata kaama
awee da kaa daamaa kisege. Inii me dimii mee ikii me awee
da kaa mée deegea.
12 Inii me kiepa dimii mee ebo kega, peedi kaano taa kiya
ikii me mée epa dimii mee peedi kega see kuwa kideege.
13 Ikii ni me yogaa yuwa see see mokoo anii kisiinaka, mee
ko inii dimi mena maamaa ikii kaa kiekegataage see see ikii
miya ikii dimi mena inii kaa maamaa mée ekegatagaai.

Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa ma se aagadi taai naadi menaa

14 Eto ko Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa ma ikii aagadi
siyaa yoka gaai. Daamaa topoo ukuwaano see bagee ma,
pedeo koopoo ukuwaano see bagee ma kuwa ena doodoo
naadi kaama aagadi siyaa ye? Awee ma, digiyoo ma kuwa
enatapa kiyaa ye?
15 Kristus ma, Belial ma ekea ena dimii, ena menaa kiyaa
ye? Yesus mikee gaayaa bagee ma, mikee se gaayaa bagee
ma kuwa dimi aagadi-maagadi siyaa ye?
16 Ogatamee me ee ma, makapaa ogatamee ebea-ebea
ipiipii seta yuwa ma kuwa aatabi siyaa ye? Toono Too Mée
Ogatamee Wa me ee mee ko inii too yoka se aatabi siyaa.
Mee see see menaa kuwa Ogatamee me idukaa aseta, mee
ko kisee:
"Anii okoo ma epo enaataa eetoogee taapa,
Anii okoo yupii umiwoo, toowoo taapa,
Anii okoo me Eboo Ogatamee kiwoo taapa,

6:10 Rom 8:32, 2Kor 8:9 **6:16** 1Kor 6:19, 10:21

bedaa okoo Ni me bagee yuwa kaapea" see menaa
ebeamaata. *Im 26:12*
17 Kisee kemaata Tuhan me idukaa mena ena miya wegata,
mee ko kisee:
"Kuwa Ni yaato taa see bagee kuwa okoo paagoo
se eetooi, okoo too pe-wigintagaai.
Mée pedeo kiyaayaa agiyoo si yaadee taai.
Ikii kisee ekeasiyu ko
Anii daamaa badaa kimagaapa. *Yes 52:11*
18 Anii Ikiitaagi kaapa,
bedaa ikii paayogaa miya, api miya Ni me yogaa yuwa
kaapea,
see kuwa Se-pesee, We-pesee Tuhan me menaa mee"
see menaa ebeamaata.

7

1 Ni me epa see bagee yuwa, ikii kuwa Ogatamee me aseta menaa kuwa daamaa nekeenii. Wa me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata" see mée aseta yoka pedeo mée kiyaayaa agiyoo uduma inii ekaato niiwetogekumii. Inii má yaato miya, dimi mena yaato miya kuwa agiyoo yuwa me pedeo mée kiyaayaa yoka se aatabi taai. Inii Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo ekee see dimii kaa kuwa inii me pedeo yuwa umina niiwigineepii siwoo taai.

Paulus me ede ma, ede ma seta menaa

2 Eto ko ikii dimi mena inii kaa mée ekegatagaai. Inii me ko ikii mée ena ma pedeo yaukuwaano taa, inii mée ena ma pedeo kiyaano taa, bedaa inii ikii me kepee kuwa ou dimii kaa kideebaa taano taa.

3 Anii kuwa kisega kuwa ko ikii me kisee pedeo mée ukuwagea naadi kaama kisega menaa se. Mikee, ikii inii ma dimii menaa kaa topea, see kuwa anii yumakaa kisega. Inii esee kiepa kege, kisee too inii paaya booyaa yoo too, bedaa inii paaya umiyaa, tuyaa yuwa yiba miya kisee kiepa kiwoo taape.

4 Anii dimi mena ikii kaa esee kiekegataata kaama kuwa menaa yuwa daamaa awee da kaa kisega. Ani me ikii kaa "Okoo kisee bagee yoka" see menaa kuwa maamaa kiapaagee siwooka. Inii ae-wae siyaa agiyoo kuwa esee eebaa kedaa siyaa miya ni me dimi menaa da daamaa pesee kedaa naadi kaama ikii kaa esee ede ma, ede ma segeeka.

5 Mikee, inii Makedonia wee kaa peemaata kaama inii má dabaa, inii ae-wae, dimi gaagaa siyaa agiyoo eebaa kedaaka. Kuwa ko mée eebaa inii ma aawisii segee naadi kaama

---

6:18 Why 18:4, 21:7 **7:1** Plp 2:12, Tit 2:11-14

gaagaa ebo, bedaa inii dimi yiba miya weda kiyaa agiyoo kuwa eebaa.
6 Kisee kiya Ogatamee mee Wa me inii kisee ae-wae naadi kaama dimi mena dabaa kedaa siyaa bagee yuwa dimi mena daamaa pesee mée kiyaabuu taa see Mée. Wa me Titus mee inii paagoo daamaa mée yamiyaami kemaata inii dimi mena daamaa pesee mée kiyaami.
7 Ogatamee me inii dimi mena daamaa pesee mée kiyaami mee ko Titus mee Korintus magaa kaa ikii paagoo meegeemi mee kaa too se kiya ikii me waa dimi mena daamaa pesee kiyaabuu semea mee kaa miya. Titus mee meemaata kaama wa me inii paagoo ikii kaa mée eewegami menaa kuwa ko kisee: "Paulus mee inii ma mée eetoogeeki naaki ou see nasegea" see mée eewegami. Bedaa ikii me anii gaagaa ebo nasiyaamea kuwa kaa ikii sooi, yaai naadi kaama eto ikii me ani kaa daamaa naukuwaano too see dimii mee agoo see kuwa miya mée eewegami. Wa me kuwa menaa inii mée eewegagi naaki anii esee ede ma, ede ma sema.
8 Ni me miyoo taa mena pesee kaa kiebeamaama kapogee mee me ikii dimi boodi ebo kisiyaama kiya anii mee kapogee mee yaebeamaama mee pedeo yoka, see dimii mee anii gaano taa. Mikee, ni me kiebeamaama kapogee mee me ikii dimi boodi kikiyaama kuwa kaa anii miya dimi gaagaa sema. Kiya ikii me dimi boodi kemea kuwa keedaa too, kisee too se.
9 Eto ko anii ede ma, ede ma segeeka. Mee ko ikii dimi boodi kemea kuwa kaa se kiya ikii dimi boodi kaa ikii me pedeo yuwa ekeata kaama Ogatamee ma dimii menaa kaa too toogeekea kemaata anii ede ma, ede ma segeeka. Inii me kiebeamaame menaa kuwa kaa ikii dimi boodi kemea kuwa Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo ikii kisee kikiyaami, inii me se. Inii me mena pesee kaa kiebeamaame menaa kuwa kaa ikii pedeo kikiyaano taa.
10 Mee ko Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo dimi boodi mée kiyaayu ko usiyaato ko daamaa too kiyaa. Mée me dimi boodi kaa okoo me pedeo yuwa ekeata kaama Waa ma dimii menaa kaa too toogee naadi kaama daba daagimaa peeyaa. Kuwa me kemaata okoo dimi se gaagaa siyaa. Kiya magaa da kaa aii bagee okoo dimi boodi kaano mee gaayu ko usiyaato ko boota kaama wigintaayaa.
11 Eto ko ikii daamaa nekeenii: Inii me pesee ma kiebeamaame menaa kuwa kaa ikii dimi boodi kemea. Kiya kuwa ikii dimi boodi kemea kuwa Ogatamee me gaata-gaata doodoo too kemaata ikii yiba daamaa dimii, daamaa menaa maamaa eebaa kimiyaabuu simi, kuwa ko kisee: Mee ikii paagoo pedeo agiyoo ukuwapi mée to mee wa

me ukuwata agiyoo mee ikii yaai, weda naadi kaama inii
wa yaato se kaai see dimii mee Ogatamee me ikii paagoo
daamaa kimiyaami. Bedaa ikii me Paulus mee inii ma
mée eetoogeeki naaki ou see dimii mee ma, ikii me ni kaa
daamaa too naukuwaano ede see dimii mee ma, ikii yupii
mée me pedeo agiyoo kaa pedeo ukuwataa to mokoo da
maniino weda taa see dimii mee ma kuwa uduma miya
Ogatamee me ikii paagoo daamaa kimiyaabuu simi. Ikii
kuwa dimii agoo naadi kaama eto ko ikii kaa pedeo menaa
taa yoka, see kuwa anii awee da kaa kinekeenega.
12 Kuwa me kaama anii miyoo taa mena pesee kaa
kiebeamaama kapogee mee ko mee pedeo agiyoo ukuwapi
mée to mee kaa kisee yaukuwaai see kisiino see naadi
kiebeamaama se. Bedaa mee mée to me pedeo yakiyaata
mée to mee kaa kisee yaukuwaai see kisiino see naadi
kiebeamaama mee miya se. Kiya Ogatamee emaa dagii da
kaa ikii me 'Mikee, inii Paulus nuwaa kuwa yaato bagee ii'
see kuwa nekeensea naadi kiebeamaama kapogee mee.
13 Ni me kiebeamaama menaa kuwa ikii daamaa mase-
maamea kemaata inii dimi mena daamaa wikiindaake.
Mee kaa too inii dimi mena daamaa wikiindaake se
kiya Titus mee ikii paagoo peegeeta kaama ede ma mée
eewegami menaa kuwa kaa miya inii ede ma, ede ma
segeeke. Mee ko Titus waa ikii paagoo peemaata kaama
ikii me waa dimi mena daamaa yatamooniyaamea.
14 Mikee, ani me waa ikii paagoo pooi see asiino taa kaboo
anii ikii kaa wa paagoo "Okoo kisee bagee yuwa yoka" see
kiapaagee see menaa eebaa waa asema. Waa ikii paagoo
peemaata kaama ikii kisee daamaa bagee yuwa ii see kuwa
kideemi, ni me waa aseta-aseta. Ni me miyoo taa kuwa wa
paagoo ikii kaa kiapaagee seta menaa kuwa mikee menaa
too yoka naadi kaama anii kiede kema. Ikii me ego weda
see dimii mee ni kaa namiyaano taa. Inii me kiiwegata
menaa kuwa uduma mikee menaa too see see mokoo inii
me Titus paagoo ikii kaa kiapaagee see menaa kuwa miya
mikee menaa too ii, see kuwa eto awee da kaa nekeendaa
siyaa.
15 Titus mee ikii me weda ma, totomo ma badaa maata
kaama wa me menaa daamaa yayeemea kuwa me eto wa
me ikii kineke-nekee ebo, wa me ikii kiepa see dimii mee
miya esee ebo.
16 Eto kaama wodoo ikii agiyoo uduma yiba daamaa too
ukuwagee taapea ii see dimii mee kigaaga yoka anii ikii kaa
ede ma, ede ma taaka.

8

Yudea wee kaa daba bagee yuwa kaa kepe kutumeeii segee seta kuwa se ekeasii naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, Ogatamee Wa me epaa mee Make-
donia wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo kaa
aii manta kaama daamaa dimii, daamaa menaa yakiyaata
menaa kuwa inii me kisiinake, mee ko kisee:
2 Kuwa bagee kuwa ae-wae, dimi gaagaa ebo, kisee gaadee
seta agiyoo eebaa kiya okoo me ede see dimii mee miya esee
maamaa eebaa kedaa seta. Kisee ede see dimii mee ebo
kedaa naadi kaama okoo kepe aii kisee manemea. Okoo
kepe eebaa taa, esee daba bagee kiya kabu taa kaa apanaa
daba bagee yuwa maniinaka see dimii mee esee maamaa
ebo kedaa naadi kaama kepe aii kisee manemea.
3 Mikee, okoo me agoo kiyaa yuwa doodoo too manemea
se kiya kuwa asii miya manemea, see kuwa mikee kisega.
4 Mée me okoo paagoo idimegea naadi kaama manemea
se kiya okoo me too 'Inii me miya kuwa Yudea wee kaa
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo daamaa maniino
gaano pedeo yoka' see dimii gaata kaama manemea. Okoo
me inii kuwa daba bagee yuwa kepe manegea naaki ou see
dimii mee ebo kaa okoo me inii paagoo asiino, "Kuwa inii
me kepee kuwa miya masegeeta okoo paagoo yadogaai" see
maamaa mée asemea.
5 Petamanii inii me gaano, 'Okoo me kisee maniipea, kisee
maniipea' see gaame kiya taa. Okoo me kepe too manemea
se. Okoo kepe maniino taa kaboo okoo ekaato Tuhan paagoo
keta daamaa ekega-maneemea. Kiyoo kaama bedaa okoo
ekaato inii kaa miya daamaa mée ekega-maneemea, mee
kaama too kepe manemea. Okoo me kisee kepe maniino
taa kaboo ukuwata-ukuwata kuwa ko okoo Ogatamee me
gaata-gaata doodoo too daamaa ukuwamea.
6 Kisee kemaata ikii me kepee gaayu ko ikii me kuwa
miyoo taa epa kaa maniino see kepee kuwa Titus me
kutumeeii simi see see eto bedaa ikii me maniiino see kepee
apanaa topa yuwa kuwa miya wa me kikutumeeiisi naadi
inii me "Okoo paagoo pooi" see menaa kuwa wa paagoo
maamaa asege.
7 Eto ikii me daamaa umiwoo, toowoo siyaa iyee-payee
kuwa maamaa eebaa, kuwa ko kisee: ikii me Yesus mikee
gaano dimii mee ebo, ikii mena wegaano ipi, ikii ipi see
dimii mee ebo, ikii me daamaa ukuwaano too dimii mee
omaago, bedaa ikii me inii epa mée gaayaa dimii mee miya
ebo. Ikii kisee daamaa iyee-payee kuwa maamaa eebaa see
kaa umiwoo, toowoo siyaa see see eto miya ikii me daba
bagee maniino dimii mee miya ebo kiyaai.

8 Anii kuwa kisega kuwa ko ikii kisee ukuwaai, kisee

manii see kisega menaa kuwa se. Kiya apanaa magaa kaa
bagee okoo me kepe maniino ou dimii mee ebo kiyaa see
see mokoo ikii miya ikii me kisee epa kaa maniino dimii
mee ebo ye, taa ye see kuwa anii kidiino see naadi kisega
menaa.
9 Mee ko inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me mée
epa dimii mee ikii miya ipi. Waa senawii kiya ikii kaa Waa
daba bagee ena mokoo keta. Mee ko ikii miya senawii kesea
naadi Waa ekaato daba bagee ena mokoo kiyaata, see kuwa
naadi kaama kisega.
10 Eto ko ni me 'Ikii kisee ukuwaano daamaa yoka' see
gaano dimii mee ko kisee: Ikii tahun miyoo taa ikii me kepe
maniino ede see dimii gaata kaama kepe manemea. Ikii
me keta kisee manemea, bedaa kisee maniino dimii mee
miya ikii me keta gaamea, apanaa magaa kaa bagee okoo
me uuto.
11 Ikii tahun miyoo ede ma kepe maniipa see dimii mee
gaawoo semea see see eto miya ikii me kepe agoo kiyaa
yuwa doodoo esee ede ma mantaata sikii kiyaano daamaa
see kuwa anii gaaga.
12 Mee ko ikii esee ede ma aii maniyu ko ikii eebaa agoo
kiyaa miya, eebaa taa peenaa too kiyaa miya, ikii me agoo
kiyaa yuwa doodoo esee ede ma aii maniyaa yuwa kuwa
Ogatamee me daamaa masiipi.
13 Ni me ikii kisee maniino daamaa see kisega mee ko
kuwa ikii me kepee maniipea bagee yuwa okoo kuwa kepee
masemaata kaama daamaa pesee ma omegee, toogee siyaa
kiya ikii too kepe taa kaa dimi gaagaa see kaa omegee,
toogee taai see kuwa kisega se. Okoo ma ikii paaya uduma
endagii, uduma daamaa omegee, toogeesea naadi kisega.
14 Mee ko eto kiipaa ikii me peenaa eebaa kiyaa
yuwa kuwa me okoo sikii taa bagee yuwa daamaa sikii
yakiyaayaa. Bedaa mee kaama wodoo ko ikii sikii taa
kiyaa kaboo okoo miya okoo me peenaa eebaa kiyaa yuwa
kuwa me ikii daamaa sikii kikiyaayaa. Kisee aii aamanee
segee naadi kaama uduma endagii, uduma daamaa omegee,
toogee siyaa.
15 Kisee endagii see kaa menaa ena mee idukaa ebea-
maata, mee ko kisee:
"Eebaa maseeii siyaa bagee kuwa maakaa taa,
bedaa eebaa taa maseeii siyaa bagee kuwa miya sikii
taa see taa" see menaa ebeamaata. *Kel 16:18*

Titus ma, mée wiya ma okoo daamaa badaa magaai naadi aseta menaa

---

8:9 Mat 20:28, Rom 8:32, 2Kor 6:10, Plp 2:6-8

16 Eto ko ani me ikii kiepa kaa daamaa kiukuwaano ede
see dimii mee Ogatamee me Titus me dimii yiba miya
yamiyaagi yoka anii Ogatamee paamee dimii mee ebo.
17 Mikee, inii me waa asiino, "Kuwa okoo me maniino
see kepee kuwa aa pe-kutumeeii taape ye" see asiyaa naaki
wa me "Daamaa, ede" see asigi. Inii kisee wa paagoo asigi
kiya inii kuwa asiino taa kaboo miya wa me too ikii paagoo
poopa see dimii agoo.
18 Bedaa Yesus mikee gaayaa bagee mée waa ena miya
Titus ma enaataa pooi see inii me asege. Mee mée to Yesus
me menaa daamaa yaweganaa see mée to kemaata apanaa
magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee uduma okoo me waa
yaapaagee siyaa.
19 Mee too se kiya kuwa Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa me mee mée to inii ma epo enaataa peesi naadi
wigintaamea. Mee ko inii ikii paagoo meemaata kaama
ikii me kuwa daba see bagee yuwa epa kaa maniino see
kepee kuwa inii yadogaape kaboo mee mée to mee waa
inii ma epo enaataa peese yoka pooi see kuwa okoo me
waa asemea. Inii Tuhan Waa ebo ekee taano see naadi
kuwa kepee yadogaape, bedaa inii me okoo epa kaa kisee
yadogaano ou see dimii mee awee da kaa mée deesi naadi
miya yadogaape.

20 Ikii me epa kaa eebaa maniino see kepee kuwa mée
me inii kaa oma menaa mée yawegayaa naadi kaama mee
mée to miya kuwa kepee inii ma epo enaataa yadoosi naadi
badaa magaape.
21 Mee ko inii kuwa kepee yadogaape kuwa Tuhan mee
emaa dagii da kaa too daamaa topoo ii see mée deesi naadi
yadogaape kuwa se kiya mée uduma emaa dagii da kaa
miya daamaa topoo ii see mée deesi naadi mee mée to miya
badaa magaape.

22 Bedaa Yesus mikee gaayaa bagee ena paagoo miya "Aa
ma ikii paaya epo enaataa pooi" see inii asiipe. Mee mée
mee miya kaagaa eebaa inii me wa paagoo naaukuwaai
see asiyaa naaki wa me ukuwaano too, inii me kisee kuwa
maamaa deegeeke. Eto ko waa ikii me daba bagee kepe
maniino ede see dimii mee daamao see kigaagi yoka wa me
ikii paagoo peega naaki ou dimii mee ebo kedaaka.
23 Titus mee gaayu ko waa ikii kaa anii ma epo enaataa
daamaa kiukuwataa see mée mee. Kuwa Yesus mikee
gaayaa bagee apanaa wiya kuwa gaayu ko apanaa magaa
kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me ekea miya pooi see
aseta bagee wiya. Ekea me Kristus Waa ebo ekee segee see
bagee wiya.

24 Kisee kemaata okoo ikii paagoo peemaata kaama ikii
me epa dimii mee mikee ebo ii see kigaasi yoka okoo
daamaa badaa magaai. Mee kaama apanaa magaa kaa
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo miya ikii kisee bagee
ii see awee da kaa kigaapea. Bedaa inii me ikii kisee bagee
yuwa yoka see kiapaagee seta menaa kuwa mikee menaa
ii see kuwa miya awee da kaa kinekeendaasi yoka okoo
daamaa badaa magaai.

9

Yudea wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo maniino see kepee kuwa daamaa ipiipii taai naadi menaa

1 Ikii me kuwa Yudea wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa okoo kaa kisee yaukuwaai, kisee manii see menaa
kuwa anii ikii paagoo kiebeano gaano pedeo see dimii mee
taa.
2 Mikee, ikii me okoo maniino ede see dimii mee ebo see
kuwa anii miya ipi. Ikii kisee dimii agoo naadi kaama anii
Makedonia wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo
ikii kaa kiapaagee segeeka, mee ko kisee: "Kuwa Akhaya
wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee kuwa tahun miyoo taa
mee kaa kaama kisee too Yudea wee kaa bagee paagoo kepe
maniino ede see dimii mee gaawookea" see kuwa anii kisee
ikii kaa kiapaagee segeeka. Ikii me kepe maniino ede see
dimii mee me apanaa bagee okoo mée eebaa miya maniino
ede see dimii mee ebo kedaaka.
3 Kiya ani me mée paagoo "Korintus magaa kaa bagee
okoo me kuwa maniino see kepee kuwa daamaa kutumeeii
naadi ipiipii taakea yoka" see kiapaageeka menaa kuwa
wuutu-waatu siyaa. Mée me ikii kisee ipiipii taano taa
see kidiipea naadi kaama anii kuwa Yesus mikee gaayaa
bagee wedoo to kuwa ikii paagoo pooi see asiipa. Kuwa
ikii me maniino see kepee kuwa okoo me daamaa ipiipii
niisemaasea yoka pooi see asiipa.
4 Mee ko anii ikii paagoo poota naagoo Makedonia wee
kaa bagee miya epo enaataa peeyu ko inii paaya enaataa ikii
paagoo peemaayaa naaki ikii me maniino see kepee kuwa
ipiipii semagaano taa kiyu ko inii ego weda kaape. Mee
ko anii okoo paagoo ikii kaa kiapaagee seta menaa kuwa
makapaa menaa too see mée gaapea. Bedaa inii too se, ikii
miya ego weda kaapea.
5 Kisee kiyaa naadi ani me gaano dimii mee ko kisee: Ikii
me miyoo taa daba bagee epa kaa kepe kisuwa-kisuwa see
maniipe see mée asemea yoka eto ko ani me kuwa mée
wedoo to paagoo "Ikii keta okoo me maniino see kepee kuwa
daamaa ipiipii niisemaasea yoka pooi, anii uuto" kisee okoo

keta peeyaano kuwa daamaa see gaaga. Kisee ikii me kepee
kuwa daamaa ipiipii semaagea kepa ko anii uuto ikii paagoo
kimeemagaata naagoo ikii me too epa dimii kaa aii manta
kepee yuwa ii see kidiita, mée me omaago ma kiseta kaama
too manta kepee yuwa se, see dimii mee anii kigaapa.

Ede ma manisi naadi menaa

6 Ikii daamaa nekeenii: Okoo keepa eebaa taa sigimiyaa
bagee kuwa ota eebaa taa masiipea, bedaa okoo keepa
eebaa sigimiyaa bagee kuwa ota eebaa masiipea, see
wegayaa.
7 Ikii me maniino mee miya kisee. Mée gakata ikii me
anii kepe kisuwa maniipa see koogo gaata dimii mee doodoo
maniino daamaa. Ede ma maniyaa bagee kuwa Ogatamee
me epa kiyaa yoka ikii dimi wiya kaa maneekee se, bedaa
maamaa kiseta kaama too maneekee mee miya se.
8 Ogatamee mee ko Wa me ikii aii kiepa kaa esee daamaa
agiyoo maamaa eebaa kiukuwaaniyaabuu taano omaago
see Mée. Mee ko Wa me ikii me gaano pedeo agiyoo-
pagiyoo kuwa uduma sikii kikiyaabuu siwoo naadi kaama
ikii me apanaa bagee kaa daamaa yaukuwaano agiyoo-
pagiyoo maamaa eebaa kedaa siwoo taapa. Ikii me kisee
daamaa yaukuwawoosea naadi Wa me kisee ikii kaa esee
daamaa agiyoo maamaa eebaa kiukuwaaniyaabuu siyaa.
9 Mee see see idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Wa me daamaa aii wudinaa siyaa,
Waa daba bagee paagoo aii manegeeki,
Wa me daamaa yaukuwawoo sipi kuwa se gaabuu siyaa,
Waa kisee mée to ii see kuwa iminoo miya, iminoo
miya kisee too neke-nekee siwoo siyaa" see menaa
ebeamaata. *Mzm 112:9*
10 Ogatamee mee ko keepa sigimaano bagee keepa yaagoo
kiyaabuu taa see Mée, bedaa inii me naano agiyoo yuwa
nusi naadi miya mée maniwoo taa see Mée. Waa kisee Mée
kemaata ikii me aii maneekee kaa sigimenaa siyaa yuwa
kuwa Wa me maakaa eebaa agoo kiyaabuu taapi. Bedaa
ikii me kabu taa kaa daamaa sigimenaa siyaa yuwa doodoo
Wa me daamaa poo maamaa eebaa agoo kiyaabuu taapi.
11 Ikii me kisee too kepe maamaa aii manegeesea naadi Wa
me ikii kaa daamaa kiekee siyaa yuwa kuwa eebaa kiagoo
kiyaabuu taapi. Ikii me kuwa aii maniino see kepee kuwa
inii me doodoota okoo paagoo kimaniitage kaboo mée eebaa
me Ogatamee kiiboo, paamee see menaa eebaa asiipea.
12 Mikee, ikii me maniino see kepee kuwa me kuwa Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa me gaano pedeo agiyoo sikii-sikii

9:8 Luk 6:38, Plp 4:19 **9:10** Yes 55:10

yakiyaabuu see. Bedaa mee too se kiya Ogatamee kiiboo,
paamee see menaa kuwa miya esee maamaa eebaa yaagoo
kiyaabuu siyaa.
13 Kuwa daba bagee yuwa ikii me agoo kiyaa yuwa noonaa
okoo paagoo aii manegea kuwa me okoo me Ogatamee Waa
ebo, Waa asii-sege, see yaapaagee taapea. Mee ko okoo me
ikii mikee Kristus kaa menaa maamaa peneata yayeewoo,
yawegawoo see bagee kemaata kabu taa kaa inii miya mée
manegea, apanaa bagee uduma miya manegea ii see kuwa
okoo me kideeta kaama Ogatamee yaapaagee taapea.
14 Bedaa Ogatamee me epaa mee ikii kaa esee maamaa ee-
baa kineeta kuwa me okoo me esee kiepa kaa sembahyang
kitaapea.
15 Eto ko Ogatamee Wa me inii emaibo ebo aii mée manta
mee ko esee ebo naadi kaama kisee-kisee se wegamaayaa
yoka Ogatamee kiiboo, paamee see niiasiweei.*

10

Paulus me "Anii kisee mée yoka" see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Eto ko anii Paulus mee mena ena maamaa kisiinaka, mee
ko kisee: Mée me ni kaa nawegaano, "Paulus mee ko inii
paagoo tuyaa kaboo waa pesee dimii, pesee menaa kuwa
taa, dimi daba, mena daba kuwa kaa too mée eetotaa see
kiya waa beesekaa tuyaa kaboo waa mena pesee kaa too
mée yaebeageeki" see nawegagea. Kuwa me kemaata anii
Kristus see see dimi daba, mena daba, Wa me adumeta dimii
kaa
2 ni me maamaa kisiino ko kisee: Anii epeekaa ikii paagoo
peemaata kaama dimi uu ma mena pesee kaa kisiyaa yoka
daamaa nekeenii. Mee ko ikii mée noonaa me inii kaa mée
yawegaano, "Okoo ko magaa da kaa iyee kaa omegee, toogee
see bagee yuwa too" see mée yawegageekea. Anii kuwa
bagee yuwa paagoo mena pesee kaa asiyaa naadi daamaa
gaamagaai.
3 Mikee, inii ko magaa da kaa omegee, toogee see bagee
kiya inii me yape masiyaa kuwa ko magaa da kaa bagee me
yape masiyaa see see se.
4 Inii me yape paagoo poono see naadi dooyaa agiyoo
kuwa ko okaa, mapeda kisee magaa da kaa agiyoo kuwa
se kiya Ogatamee me pesee agiyoo kuwa. Yape bagee me
pesee see ee yabogomedaa siyaayaa see see kuwa inii mée

* **9:15** Wa me inii emaibo ebo aii mée manta see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko Yesus mee aii mée manta mee. Mena kegaa ena mee ko Ogatamee me epaa mee inii kaa aii mée manta mee.

wisinegee see bagee yuwa okoo me omaago ma wegayaa
menaa kuwa inii Ogatamee me pesee me yabogomedaa
siyaayaa.
5 Bedaa mée me ebo dimii kaa apanaa bagee me
Ogatamee ipi kaano etaa da taamege-taamege siyaa menaa
kuwa miya inii yataa kiyaayaa. Yape bagee yuwa daba,
peedi yakiyaata kaama badaa maadoo peeyaa see see inii
miya okoo me wegayaa menaa yuwa daba, peedi yakiyaata
kaama Kristus me menaa too yayeeyaa see bagee kiyaano
see naadi badaa maadoo peetaa see.
6 Ikii mikee menaa too daamaa ipi, daamaa yayeewoo
taapea kaboo inii me kuwa si yayeetaa see bagee uduma
tupisi naadi si yayeetaa to mokoo da okoo maniipe.

7 Ikii me mée yuwa tapaato yaato too deekee se kiya ipiipi
dii, daamaa nekeenii. Ikii paagoo mée noonaa me 'Inii
mikee Kristus yaato bagee' see dimii gaayu ko okoo too se
kiya okoo me inii miya okoo see see mikee Kristus yaato
bagee yuwa ii see kuwa mée gaano daamaa.
8 Tuhan Wa me menaa nadoonaasi naadi inii mée manta
pesee da mee ko ikii daba, peedi kikiyaano see naadi se
kiya ikii dimi mena daamaa iyawoo, pesee kiwoosea naadi
kuwa pesee da inii mée manta. Wa me kisee inii daamaa
mée manta kemaata anii peenaa ebo poga-poga kaa "Inii
kisee bagee yoka" see kiiwegaga menaa kuwa kaa anii ego
weda dimii mee se gaapa.
9 Ni me kiebeano kapogee yuwa kuwa kaa ikii me
'Kuwa ko wa me nawedaasi naadi kaama mée yaebeamaata
menaa yuwa too' see dimii mee se nagaai.
10 Mee ko mée noonaa me ni kaa nawegaano, "Paulus wa
me mée yaebeakee kapogee kuwa dimi pesee kaa menaa,
omaago ma mée yaebeageeki menaa yuwa kiya inii paagoo
tuyaa kaboo waa dabaa see mée to. Bedaa wa me wegaano
menaa kuwa miya peedi, imi taa, waa kisee mée to" see
nawegageekea.
11 Kuwa menaa nawegageekea bagee kuwa kisee daamaa
nekeenii: Inii ikii paagoo toono taa kaboo inii dimi
pesee kaa kiebeakee menaa kuwa doodoo inii ikii paagoo
meemaata kaama kiitotaaka too miya ikii gaamaasea naadi
inii me omaago ma kiukuwaape yoka gaai.

12 Kuwa bagee yuwa okoo ekaato apaagee taano dimii
mee inii taa, inii weda. Okoo mikee esee ebo kiyaa bagee
miya inii okoo ma endagii naaki ou see dimii mee inii
taa. Okoo me 'Aa ebo ye, nii ebo ye?' kisee okoo ekaato
aaebeadee, aawiginee taa see bagee yuwa. Okoo dimi ewo,
dimi taa see bagee yuwa too.

13 Kiya inii gaayu ko kisee ebo dimii kaa aaebeadee siyaa
kuwa taa. Ogatamee me inii paagoo Yesus me menaa
kiyoo naweganaa taai, Ni me agiyoo kiyoo naukuwanaa
taai, see mée aseta. Inii me kuwa Wa me bedee mée
yamaataata magaawee da kaa yaweganaa, yaukuwanaa see
agiyoo kuwa kaa too inii yaapaagee siyaa. Apanaa magaa
kaa inii me ukuwaano taa agiyoo kuwa kaa ebo poga-poga
taano menaa mee inii taa. Ogatamee me inii bedee mée
yamaataata magaawee kuwa ko ikii me magaa mee miya
maga ena.
14 Mikee, idukaa inii Kristus me menaa kuwa ikii paagoo
miya kiiwegame yoka ikii me magaa mee miya Ogatamee
me bedee mée yamaataata magaa ena. Bedee da amoo ikii
paagoo nakimaano taa see magaa mee se.
15 Bedee amoo yaato apanaa bagee okoo me too
yaukuwagee seta agiyoo kuwa inii me too ukuwape poga-
poga menaa kuwa inii taa. Ikii me magaa mee miya
Ogatamee me bedee mée yamaataata yoka ikii me Yesus
mikee gaano dimii mee esee ebo kedaa naadi kaama inii me
ikii paagoo daamaa agiyoo kiukuwagee siyaa yuwa kuwa
miya maamaa eebaa kedaa siwooka naaki ou dimii mee inii
gaawooke.
16 Inii kisee agiyoo eebaa daamaa ukuwadaa seta kaama
ikii wodoo yaato magaa kaa miya inii Yesus me menaa
eeweganaa taano esee ede. Maga ena kaa apanaa bagee
okoo me too yaukuwagee seta agiyoo kuwa inii me too
ukuwape poga-poga taape yoka naadi kaama inii Yesus me
menaa ewo see magaa kaa kiyoo too eeweganaa taano ede.
17 Ogatamee me menaa ena mee ko kisee: "Ebo poga-
poga taa see bagee kuwa okoo ekaato apaagee see se kiya
Tuhan mee kaa too yaapaagee taano daamaa" see menaa
ebeamaata.
18 Mikee, Tuhan me 'Okoo miya nao' see yaapaagee siyaa
bagee kuwa ko okoo ekaato kisee apaagee siyaa bagee kuwa
se kiya Tuhan Wa me yaapaagee siyaa bagee kuwa too.

11

Yesus me menaa yadoonaaka poga-poga see bagee kuwa gaai naadi menaa

1 Eto ko dimi taa see bagee me waa ekaato apaagee
taano see naadi wegaamoo siyaa menaa kuwa ani me miya
peenaa kiiwegaanaka yoka ikii koogo dimi animaata nayii.
Mikee, kisee ni me dimi taa see bagee me wegayaa see see
menaa kuwa ikii dimi animaata nayeegee see bagee yuwa.

10:17 Yer 9:24 **10:18** Luk 18:10-14, Yoh 5:44

2 Mee ko ikii apanaa bagee okoo yaato poono mee
Ogatamee me be kemaata anii miya be. Kisee ukuyogaa ena,
paayogaa ma peenaa ma enatapa toono taa see ukuyogaa to
mee, paayogaa ena paagoo kaniipa see asiyaa see see mokoo
ni me miya ikii yuwa kigoesi naadi Kristus Wa paagoo
kiogaataama. Kisee daamaa kiogaataama yoka ani me ikii
kaa kigaagaa ebo.*
3 Otoogiyoo da me mée deebaa taano ipi see dimii kaa
Hawa mee deebaa seta see see mokoo ikii miya mée me
kideebaa see menaa kaa ikii me Kristus mee too ou dimii
mee ekeata okoo yaato peeyaa naadi kiwedaaga.
4 Mee ko apanaa bagee me ikii paagoo meemaata kaama
okoo me menaa kuwa ani me Yesus kaa kisi-maneema
menaa kuwa doodoo se kiya apanaa menaa kiiwegayu ko
ikii daamaa yayeeyaa. Bedaa ikii me Roh mee daamaa
masemea kiya apanaa roh mee miya ikii masiyaa. Bedaa
ikii me Yesus me doometa menaa kuwa daamaa penee
siwookea kiya Wa me doomeeno taa menaa kuwa miya ikii
peneasiyaa. Ikii me kuwa menaa daamaa gaamagaano taa
kaa otoopa masiyaa yoka anii kiwedaaga.
5 Kuwa bagee kuwa ko 'Inii Yesus me menaa yadoonaa
taano omaago see bagee yoka' kisee ebo poga-poga senaa
see bagee kiya okoo ebo, anii peedi see se.
6 Anii gaayu ko mena wegaano omaago see mée se
kiya anii mikee menaa ipi see mée to. Mikee, inii me
kiiwegayaa yuwa ma, inii me ukuwayaa, peeyaa yuwa ma
kuwa uduma yiba inii kisee bagee ii see kuwa awee da kaa
kinekeeniyaabuu segeeke.
7 Anii ekaato peedi ekeata kaama ikii ebo kiekeasiino
see naadi anii Ogatamee me etokaa menaa kuwa aii kisee
kiiwegagee sema. Anii ikii paagoo "Kepe se nii" see kisema
kuwa pedeo see nagaagea ye?
8 Apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee okoo me
neeta kepee kuwa kaa anii ikii paagoo kepe kimasiino taa.
Anii ikii paagoo daamaa agiyoo aii kisee kiukuwagee taano
see naadi okoo me kepee oma yamaseta mokoo.
9 Anii gaano pedeo kaa ikii paagoo kiitoogee sema kiya ikii
me anii nii see menaa kuwa kisiino taa, anii kisee ikii mée
ena ma dimi kigaagaa siyaano taa. Mee ko kuwa Makedonia

---

* **11:2** Yahudi bagee me api goeyaa-goeyaa mee ko kisee: Nagamee me wa me ukuyogaa to mée ena paagoo kaniipa see aseta kaama tahun ena omemaata kaama api goeyaa. Api goeano taa miyoo kuwa uduma nagamee me ukuyogaa to apanaa mée to ma enatapa se tusi naadi daamaa diitoo siwoo siyaa. Paulus waa miya kuwa Korintus magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo me apanaa bagee me makapaa menaa kuwa peneata okoo yaato poopea yaai naadi ebea-ebea menaa mee. **11:2** Ep 5:27 **11:3** Kej 3:1-5, 1Tes 3:5 **11:4** Gal 1:6-9

wee kaa meta bagee yuwa okoo me ni me gaano pedeo
agiyoo uduma neemea. Kisee neemea kemaata anii ikii
paagoo kiitoogee sema kaboo ikii me anii kisee neegee segee
taano kuwa kana kaapea yoka naadi anii ikii paagoo nii see
kisiino taa kema. Bedaa eto asii miya nii see se kisiipa.
10 Kristus Wa me mikee menaa kuwa ni kaa nadootaata
kaama ani yiba topa kemaata anii mikee kisiino ko: Ani me
ikii me kepee kuwa kimasiino taa kuwa pedeo see nagaayaa
miya anii ikii Akhaya wee kaa magaa kaa bagee uduma
anii kepe nii see kisiino taa kaa Wa me menaa aii kisee
eewegaanaa see mée ii see kuwa naneke-nekee siwoo taapea.
11 Ani me ikii kiepa dimii taa naadi kaama anii ikii me
kepee se kimasiyaa ye? Kisee taa, ni me epa kigaakee dimii
mee Ogatamee me naipi.

12 Ni me ikii kaa aii kisee kiukuwageeka agiyoo kuwa
anii se daata kisee too kiukuwagee siwoo taapa. Kuwa ikii
paagoo ebo poga-poga naadi kepe kimasiyaa bagee kuwa
okoo inii ma endagii see kiyaano see dimii mee ebo. Kiya
anii okoo me ebo poga-poga dimii mee yataa kiyaano see
naadi anii ikii me kepee se masiipa, ani me ikii kaa aii kisee
kiukuwagee siwoo taapa.†
13 Kuwa bagee kuwa ko Yesus me menaa yadoonaa see
bagee se. Okoo mée deebaa taano see naadi makapaa
menaa weganaa see bagee yuwa too. Okoo me wegaano,
"Inii ko Kristus me menaa yadoonaa see bagee yuwa yoka"
see wegageekea kiya okoo kisee ebo poga-poga taa see bagee
yuwa too.
14 Okoo kisee mée deebaa see bagee yuwa ii see kuwa inii
awee da kaa nekeeniyaa yoka dimi nagimaano taa. Mikee,
Iblis mee miya waa ekaato epoo ena gakademaata kaama
waa deeyaa naaki daamaa awee yaato malaikat bagee ena
keenda kiya taa, mée deebaa siyaa.
15 Iblis mee kisee mée to kemaata wa me agiyoo yaokagee
see bagee yuwa miya okoo me mée deebaa naadi Ogatamee
me gaata-gaata yaokagee see bagee yuwa keenda. Kiya okoo
kisee ukuwataa see bagee yuwa ii see kuwa inii awee da kaa
nekeeniyaa. Okoo usiyaato ko okoo me pedeo ukuwagee
setaa to doodoo kaata.

---

† **11:12** Paulus me "Okoo me ebo poga-poga dimii mee yataa kiyaano see naadi anii ikii me kepee se masiipa" see menaa mee ko kuwa bagee kuwa "Inii mena wegaano omaago see bagee yoka kepe mée manii" see asegee see bagee kiya Paulus kisee taa. Waa kepe idimaano taa kaa aii kisee mena eewegataa see mée kemaata okoo ebo poga-poga bagee yuwa too ii see kuwa awee da kaa nekeensi naadi wa me Korintus magaa kaa bagee me kepee se masiipi, see menaa mee.
11:14 Yoh 8:44, Why 12:9

Paulus waa mena yadoonaa seta kaboo ae-wae segee seta menaa

16 Anii bedaa wiyaagoo to ma kisiinaka: Anii dimi taa see
mée see dimii mee se nagaai. Kiya ikii me anii kisee dimi
taa see mée ii see nagaayu ko ni me ukuwata peeta yuwa
kuwa kaa ebo poga-poga taanaka yoka ikii me dimi taa see
mée to me ebo poga-poga menaa yuwa yiitoo siyaa see see
ni me menaa miya ikii nayiitoo taai.
17 Ni me ebo poga-poga taanaka menaa kuwa Tuhan
me wegayaa-wegayaa doodoo taa. Wa me kisee menaa se
wegayaa kiya anii dimi taa see bagee me wegayaa mokoo
kiiwegaanaka.
18 Okoo mée eebaa kisee magaa da kaa iyee doodoo ebo
poga-poga segeekea yoka anii miya kisee ebo poga-poga
taanaka.
19 Ikii me gaano, 'Inii dimi ipi see bagee yoka' see gaagea
naadi kaama kuwa ikii paagoo dimi taa see bagee yuwa me
ebo poga-poga menaa kuwa ikii dimi animaata yayeeyaa.
Ikii kisee bagee yoka ikii ni me ebo poga-poga taanaka
menaa kuwa miya nayiipea kigaaga.
20 Mikee, kuwa ikii paagoo ebo poga-poga bagee kuwa
gaayu ko okoo me ikii mée me agiyoo aii yaokagee see
bagee mokoo daba, peedi kiekeasiino see naadi pesee kaa
kisiyaa menaa kuwa ikii me yayiino too. Bedaa okoo me
ikii me agiyoo yuwa nootagaa siyaa miya, okoo ekaato ebo
ekee, ikii peedi kiekee segee siyaa kuwa miya, okoo me ikii
ebeyumaa da kaa yagaa kopaa kitokoasiyaa kuwa miya,
okoo me kisee kiukuwayaa agiyoo uduma ikii me koosi,
koogo dimi animaata kaama okoo daba ukuwayaano too.
21 Kiya inii gaayu ko kisee agiyoo kiukuwaano taa. Inii
kisee dimi pesee kaa kiukuwaano taa kemaata kuwa bagee
yuwa ebo, inii dabaa see bagee yuwa yoka anii ego weda
nao see dimii mee gaayaa ye? Taa.

Kiya eto ko ikii paagoo mée noonaa me weda taa kaa
ebo poga-poga taakea see see anii miya dimi taa see bagee
me wegayaa-wegayaa mokoo weda taa kaa ebo poga-poga
taanaka.
22 Mee ko kuwa bagee kuwa "Anii Ibrani bagee yoka"
see wegageekea ye? Kiya anii miya Ibrani bagee. Okoo
me "Anii Israel bagee yoka" see wegageekea ye? Kiya anii
miya Israel bagee. Okoo me "Anii Abraham me asii-kaba-
kaba seta bagee yoka" see wegageekea ye? Kiya anii miya
Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee.
23 Okoo me "Anii Kristus me agiyoo yaokagee see bagee
yoka" see wegageekea ye? Eto ko anii taki-takii yago bagee
me dimi taa see kaa wegayaa-wegayaa see see kiiwegataaka

kiya koosi, anii gaayu ko Kristus me agiyoo maamaa eebaa
daamaa yaokagee see mée. Okoo me kisee eebaa ukuwaano
taa see bagee yuwa. Anii Wa me agiyoo yaukuwagee naadi
kaama ani kaa naukuwaaniyaayaa agiyoo maamaa eebaa,
kuwa ko kisee: Anii digiyoo ee yiba nadogeamoo seta kuwa
kaagaa eebaa, okoo kisee eebaa taa. Mée me esee maamaa
nadakameamoo seta kuwa miya kaagaa eebaa, okoo kisee
eebaa taa. Anii bogaano see koo seta kuwa miya kaagaa
eebaa.
24 Yahudi bagee me pepeaduu me dakameamoo setaa to
mee kabu idibi nakoo semea. Kabu ena kaa anii kaagaa
amaamo ma iyee nadakameamoo semea, bedaa kabu ena
kaa kisee nadakameamoo semea, kisee too kabu idibi.
25 Kaagaa wedo Roma kaa bagee me kopaa
nadakamemea, kaagaa ena mée me nabooyaano see naadi
oma kamu me nawogemea. Kaagaa wedo kapal komaa
gakumeta kaama bogaano see koo sema. Anii egapii ena,
unu ena uwo dagii da taa kisee daage-waage seta.
26 Anii peenaa seta magaa maamaa eebaa. Anii peetaaka
too weda see agiyoo miya eebaa, kuwa ko uwo degaga
see wedaa ma, oma masenaa see bagee wedaa ma, Yahudi
bagee wedaa ma, mée tomaa apanaa yuwa miya wedaa ma,
kota kaa tuyaa kaboo wedaa ma, mée taa magaa kaa tuyaa
kaboo wedaa ma, maakaa pikuu da taa peeyaa kaboo wedaa
ma, Yesus mikee gaata poga-poga see bagee yuwa me nabe
kegea kaboo wedaa ma kuwa uduma anii kisee weda ma
omegee, toogee segeeka.
27 Ni me ukuwaano agiyoo kuwa anii kana ma, kana ma
ukuwageeka. Kuwa ko anii unu eebaa toomoo umiino taa
kaa ukuwageeka, kaagaa eebaa anii naadi ma ukuwageeka,
uwo naadi ma ukuwageeka, kaagaa eebaa naano agiyoo
tapoo toogeeka, bedaa doka miya taa kaa yabi ma omegee,
toogee segeeka.
28 Kuwa too se kiya anii kaagaa gakata kiyoo-kiyoo Yesus
mikee gaayaa bagee uduma okoo daamaa makii taa see kaa
toogeekea ye, taa ye naadi dimi gaagaa ebo toogee siwooka.
29 Kisee mée ena dabaa naadi kaama dimi gaagaa siyu ko
anii miya kisee dabaa naadi kaama dimi gaagaa eetaa see.
Bedaa mée ena, mée me waa deebaa naadi kaama pedeo
agiyoo ukuwayu ko anii miya dimi gaagaa naadi kaama
boodi esee ebo ketaa see.
30 Anii kisee ekaato apaagee see menaa kuwa kisiino
gaano pedeo see kiyu ko waa dabaa see mée to ii see
nanekeensi naadi ni kaa naukuwaaniyaayaa agiyoo kuwa
kaa too anii ekaato apaagee taapa.

11:30 2Kor 12:9-10

31 Anii kuwa agiyoo kaa kisega menaa kuwa ko inii epoo
Mée Tuhan Yesus Waataagi Ogatamee Waa miya ipi. Inii
me kisee too iminoo miya, iminoo miya yaapaagee siwoo
see Mée Wa me anii makapaa menaa kisiino taa, see kuwa
Waa naipi.
32 Idukaa anii Damsik magaa kaa toogeeka too ko mee
magaa kaa gubernur mee, Ebo Aretas me kiyoo ebo tuyaata
mée wa me anii napeneasiino see naadi wa me okaa yago
bagee yuwa paagoo asiino, "Oma wagee kenee to taa peetaa
see etaa yuwa nadiitoo taai" see asimi.
33 Kiya mée me anii iduunee ayaa yiba koogo naawemaata
kaama oma wagee tokogoo yibaa taa maga kaa koogo
nadooyamaamea. Kiyoo kaama anii daba peema.‡

12

Paulus me dega-dega kaa deeta menaa

1 Anii ekaato kisee apaageeka see menaa kuwa otoopa
menaa too kiya anii kisee menaa kuwa bedaa kisiino gaano
pedeo see gaaga. Eto ko Tuhan me ni paagoo dega-dega
kaa anii kisee deepa, kisee deepa see menaa yuwa ma,
apanaa kisee awee da kaa nadeeyaata menaa yuwa ma
kuwa kisiinaka.
2 Mee ko mée waa ena, Kristus mikee gaata mée mee anii
ipi. Waa kisee ki epoo to asii kakadee wedaagoo to mee
kaa badaa maageeta kaama keedaa toogeeta kaama bedaa
metaki eseta. Eseta kaama tahun gaasi ma wui ometa. Waa
maa to ma badaa maageeta ye, dimi menaa da too badaa
maageeta ye, kuwa anii ewo, Ogatamee Wa too ipi.*
3 Mee mée to badaa maageeta menaa mee anii ipi kiya
waa maa to ma badaa maageeta ye, dimi menaa da too ye,
anii ewo. Ogatamee too ipi.
4 Waa kisee ki Pirdaus magaa kaa badaa maageeta kaama
mée me wegaano iyo see menaa yeeta, mée paagoo se
eewegaai naadi menaa kuwa yeeta, kisee wa me deeta.
5 Mee mée to mee kaa anii yaapaagee siyaa kiya anii
ekaato se apaagee taapa. Anii dabaa see mée ii see
nanekeensi naadi ni kaa naukuwaaniyaayaa agiyoo kuwa
kaa too anii ekaato apaagee taapa.

---

‡ **11:33** Paulus waa mée me peneasiino see naadi kaama wa kaa ukuwaandaa seta menaa mee ko Paulus waa yaai-yaai agiyoo eebaa yoka waa dabaa see mée to ii see nanekeensi naadi menaa ena. **11:33** Kis 9:23-25 * **12:2** "Kristus mikee gaata bagee ena anii ipi" see menaa mee ko apanaa bagee kaa yawegayaa menaa keenda kiya Paulus waa ekaato kaa wegata menaa kuwa. Apanaa bagee yuwa gaayu ko "Anii epoo to wodoo kaama kisee deepa, kisee deepa" see ebo poga-poga siyaa kiya waa kisee dimii taa kemaata waa apanaa bagee me deeta-deeta yuwa yawegayaa mokoo wegata.

6 Kiya anii kisee mée, kisee mée yoka see kuwa anii
ekaato apaagee siyaa miya kuwa menaa kuwa mikee menaa
yuwa too kemaata anii dimi taa see mée see kuwa mée
me se nagaai. Anii kisee ekaato apaagee siyaa kiya se
ukuwaapa. Ni me daamaa yaukuwanaa seta agiyoo yuwa
ma, ni me daamaa yaweganaa seta menaa yuwa ma kuwa
kaa kaama waa kisee mée to ii see daamaa nanekeeniyaa
yoka kuwa too sikii. Anii kuwa asii menaa noonaa ma
wegayu ko mée me anii maamaa naapaagee siyaa yoka
naadi anii se kiiwegaapa.
7 Kuwa Tuhan me ni paagoo esee ebo nadeeyaabuu seta
agiyoo kuwa kaa anii ebo poga-poga se ukuwasi naadi ni
me maa to kaa takuu see see agiyoo neeta. Mee ko Wa me
anii ebo poga-poga siyaa yoka naadi kaama Iblis wa yaato
bagee ena mee boodi nakiyaayaa agiyoo mee ni me maa to
kaa neesi naadi namiyaata.
8 Anii Tuhan paagoo kaagaa wedo mee agiyoo mee nataa
kiyaai naadi maamaa asegee sema.
9 Kiya Wa me nasiino, "Ni me epaa mee ma kaatoogee
taapa yoka mee too sikii. Mée dabaa kiyaa kaboo Ni me
pesee agiyoo kuwa daamaa ebo kedaa siyaa yoka koogo se
makii siwoo taai" see nasimi. Kisee kemaata Kristus me
pesee agiyoo yuwa ni kaa namaatagaa siwoosi naadi anii
kuwa dabaa nakiyaayaa agiyoo kuwa kaa esee maamaa ede
ma, ede ma siwoo taapa.
10 Kuwa me kemaata anii dabaa nakiyaayaa agiyoo kuwa
kaa anii ede kegeeka. Kuwa ko mée me anii nawisiniyaa
menaa yuwa ma, ae-wae nasiyaayaa agiyoo yuwa ma, mée
me nawegee-wegee siyaa yuwa ma, dimi gaagaa nasiyaayaa
agiyoo yuwa ma kuwa uduma anii Kristus kaa ede ma
yadogaano too. Mikee, anii dabaa kiyaa kaboo anii pesee
ketaa see.

Paulus me Korintus magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo kaa dimi gaagaa seta menaa

11 Kuwa ni me kisega menaa kuwa ko dimi taa see bagee
me ebo poga-poga menaa keenda. Mikee, anii aii mée dabaa
to kiya kuwa ikii paagoo Yesus me menaa yadoonaa taano
omaago see bagee kaano see naadi okoo ekaato apaagee
see bagee kuwa okoo ebo, anii peedi see se. Ikii ni yaato
peanta kaama kuwa ebo poga-poga bagee yuwa paagoo ikii
me ani kaa "Waa kisee mée to, kisee mée to" see nawegamea
naaki daamaa. Kiya ikii me kisee menaa ni kaa okoo paagoo
nawegaano taa kemaata eto ani me too kisee menaa kuwa
kiiwegataaka.

12:9 2Kor 11:30, Plp 4:13 **12:10** 2Kor 4:8-11, 13:4

12 Anii Kristus me menaa yadoonaa see mée ii see
nanekeensi naadi agiyoo yuwa ma, dimi nagii-nagii agiyoo
yuwa ma, apanaa kisee pesee agiyoo yuwa ma kuwa anii
ikii paagoo makii taa see kaa ukuwagee sema.
13 Ikii me 'Wa me inii mée epa taa, apanaa magaa kaa
Yesus mikee gaayaa bagee okoo too epa kigi' see dimii mee
nagaagea ye? Ni me gaano pedeo agiyoo kuwa apanaa
magaa kaa bagee me neemea, ani me ikii paagoo "Kepe nii"
see kisiino miya taa kemaata kaama aa pedeo see nagaagea
ye? Anii epa naekeasii see kisiyaa ye?
14 Eto ko anii kaagaa wedaagoo to mee ikii paagoo meeno
see naadi kaama ipiipii taaka. Ni me ou agiyoo kuwa ko
ikii me agiyoo kuwa se kiya ikii mée kuwa too anii ou
kigaaga yoka kisee nii, kisee nii see menaa kuwa anii se
kisiipa. Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Yogaanii yuwa
me okonaka me gaano pedeo agiyoo kaa maniino see naadi
yigimeeii siyaa mee se kiya okonaka me too yogaanii yuwa
kaa maniino see naadi yigimeeii siwoo siyaa.†
15 Mikee, ni me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma anii ikii kaa
kitameano daamaa, ede, bedaa anii ekaato miya ikii kaa
kiekega-maniino miya daamaa, ede. Ni me epa kigaano
dimii mee kisee ebo kedaa siwooka kiya ikii me naa epa
nagaano dimii mee peedi kedaa siwooka ye?
16 Anii ikii paagoo kisee nii, kisee nii see menaa kuwa anii
peenaa ma kisiino taa kema, see kuwa ikii miya naipi. Kiya
ikii mée noonaa me ni kaa nawegaano, "Waa ko inii mée
deebaa taano ipi see mée kemaata kisee neesi naadi mée
deebaa simi" see menaa nawegageekea.
17 Kiya ani me ikii paagoo pooi see asema bagee yuwa
paagoo kepe namasii see menaa kuwa asiino taa. Okoo me
ikii kideebaa naadi ikii me agiyoo ena ma kimasiino taa, se
maa?
18 Mikee, anii Titus mee ikii paagoo pooi see maamaa
asema, bedaa Yesus mikee gaayaa bagee waa ena ma epo
enaataa pooi see asema. Titus me kideebaa naadi ikii me
agiyoo kimasiino taa, se maa? Waa ma enaa me iyee kuwa
ena mee too yoka enaa me daamaa ukuwayaa, peeyaa yuwa
kuwa miya mee iyee mee doodoo too, se maa?
19 Kuwa eto ni me maamaa kiebeaga menaa kuwa ko
inii me pedeo kiukuwaano taa, kisee kiukuwaano taa, see
kiebeaga menaa too, see kuwa se nagaai. Ni me epa see

† **12:14** Okonaka me too yogaanii yuwa kaa maniino see naadi yigimeeii siyaa see ebea-ebea mee mena nekeeniino yaato ko kuwa Korintus magaa kaa bagee okoo Paulus me yogaanii yuwa, waa okoo me okonaka mokoo. Kisee kemaata Paulus me "Ni me gaano pedeo agiyoo kuwa nii" see kuwa okoo paagoo se asiyaa, see ebea-ebea menaa mee.

bagee yuwa, wae. Kuwa kiebeaga menaa kuwa uduma inii Ogatamee emaa dagii da kaa Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama kiebeaga. Kuwa menaa uduma ikii dimi mena daamaa iyawoo, pesee kiwoosea naadi menaa yuwa.

20 Anii ikii paagoo meeta naagoo inii paaya ede aagaa taano daamaa kiya ani me ikii yaai see kigaayaa, bedaa ikii me miya yaai see nagaayaa, kisee aagaa siyaa naadi anii wedaaga. Mee ko ikii me aawisi-maawisi taano ma, anii naaki ou see dimii ma, kagoo ebo see dimii ma, ni me gaata-gaata too see dimii ma, pedeo yawegaa-wegaa taano ma, mée me menaa koogo yayeenaa, yadoonaa taano ma, ebo poga-poga dimii ma, kagoo aakiyaabuu taano ma, ikii kisee koo taakea kuwa anii ikii paagoo meemaata kaama kidiino weda. Bedaa ni me pesee kaa kisiyaa menaa kuwa kaa ikii miya weda kaapea.

21 Anii bedaa ikii paagoo meeta naagoo kuwa idukaa pedeo agiyoo ukuwata bagee yuwa okoo me pedeo yuwa ekeasiino taa kemaata Ogatamee me ani kaa yege see dimii mee anii ikii paagoo namiyaapi. Mee ko mée eebaa me otoopa api doonaa, paayogaa doonaa, kisee pedeo ou dimi-pami kaa ukuwageekea kuwa ekeasiino taa, Ogatamee ma dimii menaa kaa too toowoo taano taa kemaata anii dimi gaagaa ebo kaapa kuwa wedaaga.

13

Wodopasi gaamaasi naadi menaa

1 Eto ko anii kaagaa wedaagoo to mee ikii paagoo meeno see yoka idukaa menaa ena mee daamaa nekeenii, mee ko kisee: "Pedeo agiyoo ukuwata see mée to mee gaayu ko wa me kisee pedeo ukuwapi, kisee pedeo koo sipi see deepea bagee mée wiya, wedo waa naa agoo kiyu ko okoo me menaa yayeeta kaama mee mée to me pedeo ukuwataa to mokoo da maniyaa" see menaa ebeamaata.

2 Miyoo taa anii wiyaagoo to etaa kaa ikii paagoo kiitoogee sema kaboo ani me kuwa pedeo ukuwagee seta bagee yuwa paagoo gaamaasi naadi menaa asema. Eto anii beesekaa topa kiya anii bedaa kuwa pedeo ukuwagee see bagee yuwa ma, apanaa pedeo agiyoo ukuwagee see bagee yuwa ma okoo uduma kaagaa ena ma asiino ko: Anii kaagaa ena ma ikii paagoo meemaata kaama ani me kuwa bagee kuwa uduma okoo me pedeo ukuwataa to mokoo da maniita.

3 Kuwa eto ni me pesee ma kisega menaa kuwa ko ikii me nasiino, "Kristus Wa me menaa kuwa aa kaneeta kaama mée eewegataake ii see kanekeensi naadi agiyoo ena mée

13:1 Ul 19:15

deeyaai" see nasegea. Ikii me kisee nagaadeekea kemaata
Kristus me pesee da kuwa mikee wa kaa ekeata ii see
nanekeensi naadi agiyoo kuwa kideeyaapa. Kristus Wa me
ikii kaa kiukuwagee see agiyoo kuwa dabaa see agiyoo se
kiya ikii paagoo pesee ma kiukuwataa see agiyoo yuwa too.
4 Mikee, Kristus mee piya bokoo to kaa paku wugitaata
mee ko Waa dabaa kiyaata kaama booyaata kiya Ogatamee
me pesee da kaa Waa aya andoo peeyaata kaama totaaki.
Inii miya kisee Kristus ma aagadi-maagadi naadi dabaa see
bagee yuwa kiya Ogatamee me pesee kaa inii Kristus ma epo
enaataa totaake. Inii kuwa Wa me pesee kuwa ikii paagoo
kideeyaape yoka gaamagaai.
5 Ikii ekaato apaadee taai, mee ko ikii me "Inii Kristus
me menaa daamaa peneata mikee gaawoo see bagee yuwa
mikee ye, taa ye?" see kuwa ikii aasee taai. Kristus Yesus
mee mikee ikii yiba tupi ii see kuwa ikii nekeeniino taa ye?
Waa ikii yiba kiitoono taa kiyu ko ikii aii bagee yuwa too
see kideeyaa.
6 Ikii me inii mikee Kristus me menaa yadoonaa see bagee
yuwa ii see mée deegea see kuwa anii ede.
7 Eto ko ikii pedeo agiyoo se ukuwasea naadi inii me
Ogatamee paagoo kiasegeeke. Kiya ikii me inii me menaa
mée yayeeta kaama pedeo yuwa ekeasegea kemaata mée
me inii mée yaapaageesi naadi Wa paagoo kiasegeeke se.
Kiya ikii daamaa agiyoo too ukuwawoosea naadi mee kaa
too kiasegeeke. Mée me inii aii bagee yuwa too see mée
gaayaa miya inii ikii kaa kisee kiasegeeke.
8 Mee ko mée me inii aii bagee yuwa too see mée gaayaa
miya inii me kiukuwagee siyaa agiyoo kuwa uduma mikee
menaa doodoo too. Inii makapaa menaa doodoo see agiyoo
ena ma kiukuwaano iyo.
9 Mée me inii dabaa see bagee yuwa see mée gaagea
kiya ikii daamaa pesee kiwookea mee kaa inii esee ede
ketaake. Ikii kisee daamaa pesee kiwoo naadi kaama sikii,
daamaa too, ikii kisee bagee kesea naadi inii Ogatamee
paagoo kiasegeeke.
10 Kuwa kiebeaga menaa kuwa ko anii ikii paagoo
meemaata kaama kiitoogeeka too anii mena pesee kaa
kisiyaa yoka naadi eto anii ikii paagoo meemagaano taa
kaboo kuwa menaa kiebeaga. Tuhan me ni kaa naekeata
pesee da mee me anii ikii pesee ma kisiyaa. Kiya kuwa
ni kaa naekeata pesee da mee ko ani me ikii daba, peedi
kikiyaasi naadi pesee da se kiya ikii dimi mena daamaa
iyawoo, pesee kiwoosea naadi naekeata pesee da mee.

13:4 Plp 2:6-9

11 Neebee nokaa yuwa, ni me wodopasi menaa mee ko
kisee: Ede ma, ede ma siwoo siweei. Ikii paagoo koopoo
kiyaa yuwa kuwa daamaa, sikii, topoo too kiyaabuu taai.
Ni me kisega menaa kuwa uduma daamaa masii. Ikii ena
dimii, ena menaa kaa umiwoo taai, koogo adumeta dimii
kaa epo enaataa umiwoo, toowoo taai. Ikii kisee ukuwawoo,
umiwoo naadi kaama epa dimi ma, koogo adumeta dimii
ma kuwa mée maniyaa Mée Ogatamee mee ikii ma kisee
too kiitoowoo taapi.
12 Ikii me epao aasee siyaa menaa kuwa pedeo taa dimii
kaa ebe aanuunuu segee siwoo taai. Nakaayoo Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa uduma me epao kisegea.
13 Tuhan Yesus Kristus Wa me inii kaa aii mée yadootagaa
siyaa agiyoo ma, Ogatamee me epaa mee ma kuwa ikii
ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege. Bedaa Roh
Kudus mee miya ikii ma enaataa dimi aagadi-maagadi naadi
kiitoowoosi naadi kiasege. Kiyoo too.

Galatia

Paulus me Galatia wee kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus me Galatia wee kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo koopoo see menaa eeweganaa see bagee yuwa gaamaasi naadi yaebeamaata kapogee. Miyoo taa Paulus me Yesus me doometa menaa kuwa Galatia wee kaa eeweganaa seta. Waa kuwa menaa daamaa eeweganaa segee naadi pe-seometa kaama wodoo apanaa bagee okoo paagoo meemaata kaama koopoo see menaa eeweganaa seta. Okoo me koopoo see menaa kuwa ko kisee: "Kristus me doometa menaa kuwa sikii taa. Kuwa idukaa Musa me menaa kuwa deewoo taano ma, kado ponee yadaapii taano ma kuwa miya ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya ukuwaano gaano pedeo, inii Yahudi bagee yuwa see see. Ikii kisee ukuwayu ko Ogatamee me ikii sikii, ikii miya nao see kideeyaa" see menaa kuwa okoo me weganaa seta. Okoo me kisee menaa weganaakea yoka see menaa kuwa doodoota Paulus paagoo pe-eewegagea naaki wa me kaasee menaa yaai naadi mee kapogee mee kuwa Galatia wee kaa bagee paagoo yaebeamaata.

Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata menaa kuwa ko kisee: Inii Musa me menaa kuwa deewoo naadi kaama Ogatamee Wa me okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa kuwa se kiya inii Yesus mikee gaakee kaa Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa. Kisee kemaata inii dimi mena gipii see bagee, Roh yago bagee, inii magaa da kaa iyee-payee kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa se, see menaa kuwa Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga waa naa omemaata kaama tahun 50 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-10 Petamanii menaa ma, Paulus me kuwa koopoo see menaa kuwa yaai naadi menaa ma

1:11–2:21 Paulus me eeweganaa seta menaa kuwa manii to ko Kristus kaa too, mée me natopeta menaa kuwa kaa se, see kuwa nekeensi naadi menaa

3:1–4:11 Ogatamee me okoo sikii see mée diino kuwa ko idukaa menaa kuwa deewoo naadi kaama se kiya Yesus mikee gaakee kaa too, see kuwa nekeensi naadi menaa

4:12–6:10 Inii kuwa etokaa gipii see menaa kuwa doowoo naadi kaama Roh me inii dimi mena gipii mée kiyaabuu siwoo siyaa menaa
6:11-18 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Yesus Kristus Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée mee. Pooi see naseta mee ko mée me se, mée ena me kisee nasiino taa kiya Yesus Kristus mee ma, Waa boota kaama aya andoo peeyaata Mée Nagamee Ogatamee mee ma Ekea me too pooi see naseta.
2 Nakaayoo ni paagoo epo enaataa Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa ma kuwa uduma inii me ikii Galatia wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa epao kisege.
3 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.
4 Yesus Kristus mee Iniitaagi Ogatamee me gaata-gaata doodoo inii me pedeo yuwa kuwa kaa Waa ekaato mée yaekegataata. Inii eto magaa da kaa bagee me pedeo iyee-payee kuwa kaa kaama mée pekagiino see naadi mée yaboota.
5 Inii Ogatamee mee niiyaapaagee siwoo siweei, kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.

Yesus me doometa menaa mee ena too too yoka see gaasi naadi menaa
6 Ikii Kristus Wa me aii kiepa dimii mee ma umi-woo, toowoosea naadi Ni paagoo nameei see kiseta Mée Ogatamee mee ikii moga oko maataata kaama apanaa menaa, Yesus me doomeeno taa menaa kuwa obeegea. Kuwa kaa anii dimi nagimaano ebo.
7 Yesus me doometa menaa kuwa wa too, apanaa ena ma, ena ma taa kiya ikii mikee menaa ewo kedaa kisiyaayaa bagee agoo. Okoo ko Kristus me doometa menaa kuwa koopoo kiyaayaa bagee yuwa too yoka nekeenii.
8 Inii miya inii me bedaa wiyaagoo to ma ikii paagoo kuwa Yesus me doometa menaa kuwa se kiya apanaa menaa, Yesus me menaa ma doodoo taa see menaa kuwa kiiwegayu ko yaai. Bedaa epoo to wodoo kaama malaikat bagee ena me kisee menaa esee-kiiwegayaa miya yaai. Kisee bagee okoo kaa pedeo ayaa yadootagaano daamaa.
9 Anii miyoo taa kisema see see eto miya kaagaa ena ma kisiinaka, mee ko kisee: Mée waa ena me ikii daamaa masemaamea menaa kuwa doodoo se kiya apanaa menaa, Yesus me doomeeno taa menaa yuwa kiiwegayu ko pedeo ayaa wa kaa yadootagaano daamaa.

10 Ni me kisee omaago ma kisega menaa kuwa mée me
anii naede kisi naadi menaa ye? Taa, kuwa Ogatamee
Wa me too naede kisi naadi menaa. Anii mée me naede
kisi naadi menaa weganaa see mée to see nagaagea ye?
Kisee taa. Anii mée me naede kegea naaki ou see dimii
kaa mena wegataa see mée naaki anii Kristus me agiyoo
daamaa yaokagee see mée mee taa kiyaa.

Paulus me weganaa seta menaa kuwa manii to ko Kristus kaa too yoka see kuwa nekeensi naadi menaa

11 Neebee nokaa yuwa, anii mena ena keipi kiyaanaka,
mee ko ni me Kristus kaa yaweganaa see menaa kuwa manii
to ko mée kaa se.
12 Kuwa menaa kuwa anii mée paagoo kaama masiino
miya taa, mée me natupiino miya taa kiya Yesus Kristus Wa
me too awee da kaa naipi kiyaami.
13 Mikee, miyoo taa anii Yahudi bagee me deewoo
siyaa menaa-panaa yuwa deewoo, umiwoo naadi kaama
ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa ikii miya nayeemea.
Kuwa ko okoo Yesus mikee nao naadi Ogatamee me daamaa
wa too wigintaata bagee kuwa anii pedeo kiyaano see dimii
mee esee ebo kaa maamaa wegee-wegee senaa sema.
14 Inii Yahudi bagee me menaa omaago ma peneata esee
deewoo segee seta mée mee ko anii. Kuwa menaa anii ma
epo enaataa topegee seta bagee apanaa yuwa kuwa anii
ma endagii se. Inii beemu nokaa yuwa me asii-doge-doge
menaa kuwa anii peneata esee deewoo segee sema.
15 Anii kisee mée kiya nibaayo me nakabaano taa kaa
Ogatamee me anii daamaa nawigintaata. Nawigintaata
kaama wodoo Wa me anii naepa kaa Ni paagoo nameei see
nasimi.
16 Mee ko Wayoopaa me menaa yuwa mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa paagoo eeweganaasi naadi Wa me ede kaa
Wayoopaa mee anii nadeeyaami. Nadeeyaata kaama wodoo
anii mée paagoo kuwa Wa me menaa natupii see pe-asiino
miya taa,
17 bedaa anii Yerusalem magaa kaa Yesus me menaa
yadoonaa see bagee yuwa paagoo nase-manee taai naadi pe-
diino miya taa. Okoo Wa me menaa yadoonaasi naadi okoo
keta wiginta bagee yuwa kiya anii okoo paagoo se peeta
kisee ki Arab magaa kaa peema. Anii kiyoo omegee naadi
kaama bedaa Damsik magaa kaa metaki pakama.
18 Anii tahun wedo omemaata kaama Yerusalem magaa
kaa Petrus ma mena eewegaano see naadi peema. Anii

1:10 1Tes 2:3-6 **1:13** Kis 26:9-11

waa ma epo enaataa unu gaasi ma idibi kuwa kiyoo omegee
sema.
19 Yesus me menaa yadoonaa see bagee apanaa yuwa
kuwa anii ma aadee taano taa, Tuhan ebee Yakobus waa
ma too aadee sema.
20 Kuwa kisega menaa kuwa anii Ogatamee emaa dagii da
kaa kisega yoka mikee menaa too, makapaa menaa kisiino
weda.
21 Kiyoo kaama anii Siria wee kaa ma, Kilikia wee kaa ma
kuwa magaa kuwa kaa peenaa sema.
22 Kiya Yudea wee kaa magaa kaa Kristus mikee gaata
bagee kuwa gaayu ko anii naewo kemea.
23 Okoo ani kaa kaama menaa kuwa too nayeemea, kuwa
ko "Waa miyoo taa Yesus me menaa kuwa be kaa inii mée
wegee-wegee senaa simi mée to kiya eto kiipaa wa me
mée yuwa paagoo kuwa menaa yuwa mikee gaasi naadi
kaama daamaa omaago ma eeweganaaki" see menaa kuwa
nayeemea.
24 Kisee kemaata okoo me ani kaa Ogatamee yaapaagee
semea.

2

Paulus mee mikee Yesus me menaa yadoonaa see mée ii see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Omegee naadi tahun gaasi ma wui omemaata kaama
wodoo anii ma, Barnabas ma enaa epo enaataa bedaa
kaagaa ena ma Yerusalem magaa kaa pakame, Titus mee
miya kiyoo badaa maawaama.
2 Ogatamee me kiyoo pooi see dimii mee anii naipi kiyaagi
naadi kaama pakama. Pakaamaata kaama anii kiyoo Yesus
mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa ma aadee seta kaama
inii too toomuu taaka too ani me okoo paagoo asiino, "Ni me
mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo Yesus me doometa
menaa kuwa kisee-kisee eeweganaa segeeka" see menaa
kuwa anii okoo paagoo ipiipi ase-maneema. Anii okoo
paagoo kisee ase-maneema mee ko ni me petamanii kaama
eto too eeweganaa siwooka menaa kuwa Yesus me menaa
doodoo see taa yaai, kisee okoo me nasiipea naadi anii okoo
paagoo keta kuwa eeweganaa sema menaa uduma ipiipi
daamaa ase-maneema.
3 Kiya anii kisee daamaa ase-manee siyaa naaki okoo yaai
see dimii taa. Kuwa kaboo da Titus mee anii ma enaataa
tupi. Waa ko Yunani kaa mée kiya okoo me "Waa kado
ponee yadaapeasiino gaano pedeo" see asiino miya taa.
4 Kisee yadaapeasiino gaano pedeo see menaa kuwa ko
mée gadimiyaayaa menaa kiya Kristus Yesus me inii mée
gokataata kaama daba mée peeyaata. Kuwa menaa kuwa

Yesus mikee gaata poga-poga see bagee yuwa me menaa yuwa too. Okoo noonaa inii mée deetaa, yeetaa taano see naadi inii mée kutuu taa see yoo koogo seememea. Okoo me "Ikii miya kisee-kisee deewoo taano gaano pedeo yoka" see omaago ma mée asemea, kuwa menaa me inii kisee mée gadimiyaano see naadi mée eewegamea. Kiya kuwa mée gadimiyaayaa menaa kuwa Kristus Yesus me inii mée gokataata kaama daba mée peeyaata yoka

5 inii peenaa ma makii taa, okoo me omaago ma menaa ena ma yayiino taa. Yesus me doometa menaa kuwa too mikee menaa yoka ikii kuwa menaa too doowoosea naadi inii okoo me menaa wisintaame.

6 Anii Yerusalem magaa kaa kaama ni me yadoonaa see menaa kuwa anii kuwa tuku-tuku bagee yuwa paagoo kisee-kisee see daamaa ase-manee siyaa naaki okoo me "A me kisee menaa, kisee menaa kuwa miya eewegaano gaano pedeo yoka" see menaa kuwa ena ma nasiino taa. Kuwa tuku-tuku bagee yuwa kuwa ko mée me okoo ebo ekee see bagee kiya Ogatamee Wa me ko 'Waa ebo bagee yoka epa kega' see kuwa kaa mée se wiginiyaa. Kisee kemaata ani miya kisee mée se wiginiyaa. Okoo ebo bagee kiyaa miya

7 okoo me anii naseekee menaa taa. Petrus mee Yahudi bagee paagoo Yesus me doometa menaa eeweganaasi naadi wa kaa yaekeasimi see see ni kaa miya kuwa menaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaasi naadi yaekeasimi ii see kuwa okoo nanekeenemea.

8 Mikee, Petrus waa Yahudi bagee paagoo mena nadoon-aasi naadi pesee kiyaata kaama pooi see asimi Mée mee Wa me anii miya mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo mena nadoonaasi naadi pesee nakiyaata kaama pooi see nasimi.

9 Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa Yakobus ma, Petrus ma, Yohanes ma okoo me 'Mikee, Ogatamee me Paulus wa me kisee daamaa naukuwasi naadi pesee kiyaami ii' see kuwa nanekeenemea. Okoo me kisee nanekeenta kaama Barnabas ma enaa wiya yagaa daamaa mée manemea. Inii paaya ena dimii, ena menaa kaa wegataata menaa mee ko kisee: Barnabas ma enaa gaayu ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaa taano daamaa, bedaa okoo gaayu ko Yahudi bagee paagoo eeweganaa taano daamaa, see menaa kuwa inii wegataame.

10 Okoo me gaano pedeo menaa ena too too mée asemea, mee ko "Daba bagee yuwa se gaabuu taai" see mée asemea. Mikee, anii miya kisee okoo kaa yaukuwaano ou dimii mee

ebo.*

Paulus me Petrus gaamaasi naadi aseta menaa

11 Petrus mee Antiokia magaa kaa peemaata kaama
omegeeki too wa me ukuwagi agiyoo ena mee "Aa koopoo
see agiyoo ukuwage yoka" see kuwa anii mée gii da kaa
asema.
12 Mee ko petamanii Petrus waa kiyoo peemaata kaama
apanaa tomaa kaa bagee yuwa ma epo enaataa naano
agiyoo daamaa eenoowoo segeeki. Kiya kuwa kaboo da mée
wedo waa naa meemaagea. Okoo ko Yakobus me ikii kiyoo
pooi see aseta bagee yuwa. Meemaata kaama wodoo Petrus
me kuwa apanaa tomaa kaa bagee yuwa ma epo enaataa
eenoogeeki kuwa ekeata okoo ma enaataa se eetugi. Kuwa
Yahudi bagee wedoo to me 'Petrus mee kaasee kaa kado
ponee yadaapeasiino taa see bagee yuwa ma naano agiyoo
epo enaataa eenoogeeki ya?' see nagaapea yaai naadi kisee
ekeasigi.
13 Wa me kisee dimii kaa koopoo see ukuwagi kuwa me
kiyoo Yahudi bagee apanaa yuwa miya deebaa naadi waa
see see apanaa tomaa kaa bagee yuwa ma naano agiyoo epo
enaataa se nogea, Barnabas waa miya okoo me koopoo see
ukuwagea kuwa obeegi.
14 Okoo me ukuwagea kuwa ko Yesus me mikee menaa
yaato doodoo taa, see kuwa anii deeta kaama okoo uduma
gii da kaa ani me Petrus asiino, "Aa ko Yahudi bagee
kiya kuwa apanaa tomaa kaa bagee me naa-naa, ukuwaa-
ukuwaa kuwa aa miya daamaa eeukuwagee sepe. Aa
Yahudi bagee me naa-naa, ukuwaa-ukuwaa kuwa se dee-
woo see mée yoka eto ko kuwa apanaa tomaa kaa bagee
okoo me Yahudi bagee see see inii miya kisee deewoo taano
gaano pedeo see dimii mee a me kaasee kaa okoo gaayaage
ya?" see asema.

Yahudi bagee ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma okoo uduma Yesus mikee gaakee kaa Ogatamee me okoo sikii see mée deeyaa see kuwa nekeensi naadi menaa

15 Mikee, inii Yahudi bagee gaayu ko inii Yahudi tomaa
kaa kabata bagee yuwa, inii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
kuwa Ogatamee ewo kaa pedeo agiyoo ukuwagee see bagee
yuwa se.
16 Inii Yahudi bagee kiya kuwa Musa me menaa deewoo
naadi kaama Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée

* **2:10** Okoo me Paulus paagoo "Daba bagee yuwa se gaabuu taai" see aseta menaa mee ko Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo daba bagee eebaa agoo. Paulus me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo kepe yamasenaasi naadi wa paagoo aseta menaa mee.

ena ma se gaayaa. Kristus Yesus mikee gaata kaama too
waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa, see kuwa inii ipi.
Musa me menaa deewoo see kuwa kaa mée ena ma se sikii
kiyaayaa yoka inii miya kisee Ogatamee me waa sikii, waa
miya nao see mée deesi naadi inii Kristus Yesus mikee nao
see gaawoo siyaa.
17 Inii Yahudi bagee yuwa Ogatamee me okoo sikii, okoo
miya nao see mée deesi naadi inii Kristus ma dimi aagadi-
maagadi siwoo siyaa. Kisee kemaata inii Musa me menaa se
deewoo siyaa, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya kisee
se deewookea see see. Kiya mée me "Ikii miya okoo see
see pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee yuwa ii" see mée
yawegayaa ye? Inii Kristus me menaa too deewoo see
kemaata mée me "Ikii okoo see see pedeo bagee yuwa too"
see mée yawegayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa,
iyo.
18 Kisee ni me bugumiyaata agiyoo kuwa anii bedaa
maatayu ko anii mikee pedeo ukuwataa see mée ii, see
kuwa awee da kaa deeyaabuu see.†
19 Kiya anii kisee mée se. Idukaa anii kuwa Musa me
menaa deewoo naadi kaama Ogatamee me waa sikii, waa
miya nao see nadiino taa kemaata anii boota bagee mokoo
keta. Mee ko anii Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo,
toowoo taano see naadi anii kuwa deewoo siyaa menaa
kuwa patagaanta kaama Kristus ma aagadi-maagadi naadi
piya bokoo to kaa enaataa boota.
20 Anii Waa ma boota kemaata eto ko ni me umiwoo,
toowoo siyaa kuwa anii se kiya Kristus Waa ani yiba
umiwoo, toowoo segeeki. Wa me anii epa nagaata kaama
Waa ekaato ni kaa naekegataata kemaata anii eto má yaato
umiwoo, toowoo siyaa kuwa anii Ogatamee Yoopaa mikee
gaakee kaa umiwoo, toowoo segeeka.
21 Ogatamee me mée epa dimii mee me inii daba mée
daagimaa peeyaayaa yoka, see menaa kuwa anii yamoo se
ekeasiyaa. Musa me menaa deewoo see kaa Ogatamee me
waa sikii, waa miya nao see mée deeta naaki Kristus mée
yaboota kuwa wuutu-waatu siyaa.

3

2:16 Kis 13:38-39, Rom 3:20 † **2:18** "Ni me bugumiyaata agiyoo bedaa maatayu ko anii mikee pedeo ukuwataa see mée ii" see menaa mee ko Paulus me 'Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see nadeesi naadi anii Kristus mee too penee siwoo taapa' see dimii mee doowoo siyaa. Kiya bedaa waa wiyaagoo to kuwa Musa me menaa peneata deewoo siyu ko waa pedeo ukuwataa see bagee mokoo kiyaa, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. **2:19** Rom 6:6-11

Yesus mikee gaakee kaa inii sikii mée kiyaayaa see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Ikii Galatia wee kaa bagee yuwa sooi, ikii dimi taa yaai.
Mée me ikii kuwa makapaa menaa kuwa nayeesi naadi
maagiyoo kikoo sepea ya? Yesus Kristus mee piya bokoo
to kaa mée yaboota menaa da mee anii ikii paagoo awee da
kaa daamaa ipiipi kiiwegagee sema, se maa?
2 Anii mena ena kiapaadiinaka yoka daamaa gaagaa
semaata nasii. Mee ko ikii Roh mee daamaa masemea mee
ikii Musa me menaa kuwa deewoo segee see kaa masemea
ye, ikii Yesus me doometa menaa yeeta kaama mikee nao
see gaakee kuwa kaa masemea ye?
3 Ikii dimi taa ye? Ikii petamanii Roh maseta kaama Wa
me pesee kaa too omegee, toogee semea kiya kuwa wodoo
bedaa ikii me 'Ni me pesee kaa too umiwoo naadi kaama
anii sikii kaapa' see dimii mee ikii gaagea ye?
4 Ikii kaa kidootaata yuwa uduma wuutu-waatu sepea ye?
Kiya taa, se wuutu-waatu siyaa.
5 Ogatamee me Roh mee kineeta kaama ikii paagoo dimi
nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaabuu segeeki kuwa ko ikii
Musa me menaa deewoo see kaa ye, ikii Yesus me doometa
menaa daamaa yeeta kaama mikee nao see gaakee kaa ye?
6 Ikii yeeta kaama mikee gaamea mee ko Abraham mee
miya kisee. Wa kaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Wa me gaano, 'Ogatamee me nasigi yoka mikee kaapa ii'
see gaagi. TUHAN me wa me kisee mikee nagaagi kemaata
waa sikii, waa miya nao see deegi" see ebeamaata.
7 Kisee kemaata kuwa mikee nao see gaayaa bagee kuwa
too mikee Abraham me yogaa yuwa ii, see kuwa daamaa
nekeenii.
8 Yesus me doometa menaa kuwa idukaa bagee paagoo
miya eewegata. Ogatamee me mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa miya mikee gaakee kaa okoo sikii, okoo miya nao
see deeyaa menaa kuwa Wa me Abraham paagoo aseta,
mee ko kisee: "Ani me aa doodoo mée tomaa-tomaa yuwa
uduma okoo kaa miya daamaa agiyoo yadootagaata" see
ebeamaata.
9 Kisee kemaata Abraham me Ogatamee mikee nao see
gaata kemaata wa kaa daamaa agiyoo yadootaata see see
Yesus mikee gaayaa bagee okoo kaa miya kisee daamaa
agiyoo yadootaayaa.
10 Kiya okoo Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see
nadeesi naadi kaama Musa me menaa deewoo taa see
bagee gaayu ko pedeo ayaa okoo kaa yadootaayaa. Mee
see see menaa ena idukaa ebeamaata, mee ko kisee: "Kuwa

3:6 Kej 15:6 **3:8** Kej 12:3

deewoosi naadi ebeamaata menaa kuwa se-menaa, we-
menaa uduma deewoo taai. Kuwa menaa uduma daamaa
se deewoo see bagee okoo uduma okoo kaa pedeo ayaa
dogeeniyaa" see menaa ebeamaata.
11 Mikee, Musa me menaa deewoo naadi kaama Ogatamee
me waa sikii, waa miya nao see deeyaa bagee ena ma taa.
Kisee awee da kaa nekeensi naadi menaa ena agoo, mee ko
kisee: "Okoo mikee gaakee kaa Wa me okoo sikii, okoo miya
nao see deeyaa bagee kuwa okoo daamaa toowoo taapea"
see ebeamaata menaa mee.
12 Kiya Musa me menaa deewoo taano mee ena, mikee
gaawoo siyaa kaboo da kaa maataata menaa se. Idukaa
menaa ena ko kisee: "Kuwa deewoo siyaa menaa yuwa
uduma ukuwawoo siyaa bagee kuwa okoo kuwa menaa
doodoo umiwoo, toowoo taapea" see menaa ebeamaata.
13 Inii kuwa Musa me menaa kuwa uduma daamaa
deewoo taano taa kemaata pedeo ayaa inii kaa mée
yadootaayaa kiya Kristus me inii daba mée daagimaa
peeyaano see naadi mee pedeo ayaa mee Waa ekaato Wa
me mée yadoota. Kisee Wa kaa idukaa ebeamaata menaa
ena agoo, mee ko kisee: "Piya setoo to kaa opeekomeeta
bagee kuwa gaayu ko pedeo ayaa yadootaata bagee yuwa"
see menaa mee.
14 Mee ko Ogatamee me Abraham paagoo "Ani me aa
doodoo mée tomaa-tomaa yuwa uduma okoo kaa miya
daamaa agiyoo yadootagaata" see aseta menaa kuwa mée
tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kaa uwa daasi naadi
kaama Kristus Yesus me mee pedeo ayaa to Waa ekaato Wa
me mée yadoota. Kuwa me kaama inii Yesus mikee gaakee
kaa Roh mee masemaagea, Ogatamee me Roh mee kiniipa
see mée aseta-aseta.

Musa me menaa kuwa me kuwa miyoo taa Abraham paagoo aseta menaa kuwa daadaa taano taa see kuwa nekeensi naadi menaa

15 Neebee nokaa yuwa, eto ko inii mée me ukuwayaa,
peeyaa yiba ebea-ebea menaa ena kisiinaka, mee ko kisee:
Mée ekea wiya "Anii miya kisee-kisee kaukuwaapa, aa miya
kisee-kisee naukuwaai, enaa paaya se ukuwaano ko daa"
see aasee siyu ko mée ena me kuwa menaa se ekeasiyaa,
bedaa apanaa menaa ena ma se tabeasiyaa, kisee daamaa
doowoo siyaa.
16 Mee mokoo miya idukaa Ogatamee me Abraham
paagoo "Anii taa ma taa a me asii-kaba-kaba seta bagee
kisee daamaa yaukuwawoo taapa" see aseta menaa kuwa
Ogatamee me se ekeasiipi. Wa me Abraham paagoo aseta

3:10 Ul 27:26 **3:11** Hab 2:4 **3:12** Im 18:5 **3:13** Ul 21:23

menaa kuwa wa me asii-kaba-kaba seta bagee paagoo miya
kisee aseta. Ogatamee me menaa yiba "A me asii-kaba-
kaba seta bagee yuwa paagoo" see menaa mee ebeamaata
se kiya "A me asii-kaba-kaba seta bagee paagoo" see menaa
ebeamaata. Mee ko Wa me mée eebaa paagoo aseta menaa
se kiya mée waa ena paagoo aseta menaa, mee ko Kristus
mee.*
17 Mena nekeeniino yaato kisiino ko kisee: Idukaa
Ogatamee me kuwa menaa da Abraham paagoo aseta
kaama tahun ogei me badoo wui ma amaamo kuwa
omekomeeta kaama wodoo kuwa deewoo siyaa menaa
yuwa Musa paagoo manta. Wa me kuwa deewoo siyaa
menaa kuwa manta kiya Wa me miyoo taa petamanii
Abraham paagoo "Anii kisee daamaa yaukuwawoo taapa"
see aseta menaa kuwa daadaa taano taa, kuwa menaa kisee
too doowoo segee seta.
18 Kuwa Ogatamee me Abraham paagoo "Anii aa doodoo
kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taapa" see aseta agiyoo
kuwa Wa me aii kisee epa kaa maniino see naadi aseta.
Ogatamee me aii kisee maniitagi agiyoo yoka kuwa wodoo
taa Musa me menaa yuwa deewoo see kaa too kuwa agiyoo
mée maniitagi see se. Kuwa Musa me menaa deewoo
see kaa mée maniitagi naaki kuwa agiyoo kuwa aii mée
maniyaa agiyoo se, Wa me Abraham paagoo Anii aii kisee
kiniita see aseta doodoo se.
19 Mée me gaano ko 'Kisee kiyu ko kuwa deewoo siyaa
menaa kuwa kaasee kaa mée manta ya?' see gaayaa. Musa
me menaa gaayu ko mée me pedeo yuwa kuwa kaa mée
manta. Kuwa menaa mée manta kaama kisee too deewoo
naadi kaama Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee ena
mee meta yoo too. Mee Mée mee ko Ogatamee me Abraham
paagoo "A me asii-kaba-kaba bagee kaa miya kisee daamaa
yaukuwawoo taapa" see aseta menaa kuwa uwa daata Mée
mee. Kuwa deewoo siyaa menaa gaayu ko Ogatamee me
malaikat bagee yuwa doodoo Musa paagoo eewegata. Kiyoo
kaama Musa me kuwa menaa yuwa eewegakomee seta,
yupii da kaa mée to me eewegakomee siyaa see see.
20 Yupii da kaa mée to gaayu ko mee mée to doodoo
apanaa bagee paagoo mena eewegakomee siyaa. Kiya
Ogatamee me Abraham paagoo aseta menaa mee kisee taa.
Wa me too Wa me menaa da aseta.

---

* **3:16** Ogatamee me Abraham paagoo aseta menaa mee ko Ibrani menaa kaa "A me iyoo kaa kisee daamaa yaukuwawoo taapa" see menaa kuwa ebeamaata. Kuwa mikee Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa kaa miya aseta menaa kiya uwa daano yaato ko mée eebaa kaa se kiya Mée waa ena mee kaa too aseta menaa kemaata Paulus me kisee menaa wegata. **3:16** Kej 12:7, 13:15

Kuwa deewoo seta menaa kuwa kaasee kaa agoo kiyaata see nekeensi naadi menaa

21 Kisee kiyu ko mapea menaa wegayaa? Kuwa Musa me menaa kuwa ma, kuwa petamanii Ogatamee me Abraham paagoo "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taapa" see aseta menaa kuwa ma kuwa menaa wiya kuwa aawisii siyaa, see wegayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai see menaa kuwa deewoo see kaa mée daamaa kisee too toowoo siyaayaa menaa kuwa ena ma taa. Kisee menaa agoo naaki inii kuwa menaa yuwa deewoo naadi kaama Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa.

22 Kiya kisee iyo. Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see mée tomaa-tomaa kuwa uduma okoo pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo, kisee umiwoosi naadi pesee da ma aagadi siwoo seta. Kisee kemaata kuwa idukaa Ogatamee me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa kiniita" see aseta menaa kuwa Wa me okoo Kristus mikee gaata bagee yuwa okoo mikee gaakee kaa daamaa yaukuwaaniyaabuu seta.

23 Kristus mikee gaasi naadi menaa meeno taa miyoo inii kuwa Musa me menaa deewoo naadi kaama mée gadimedaa siwoo seta, digiyoo ee yiba mée diitoo siwoo siyaa mokoo, kisee too Yesus mikee gaasi naadi menaa kuwa awee da kaa mée yakiyaata.

24 Bedaa mee mokoo menaa ena miya kisee: Yoga ena peedi kaa pedeo kiyaa naadi diitoo siwoo siyaa see see kuwa Musa me menaa yuwa me inii daamaa mée diitoo siwoo seta, kisee too Kristus meta yoo too. Eto ko inii Waa mikee gaata kemaata okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa.

25 Kristus mikee gaasi naadi menaa kuwa meta yoka eto ko kuwa Musa me menaa yuwa me inii mée diitoo siwoo seta begaa da mee omekomeeta.

26 Mikee, ikii Kristus Yesus mikee gaakee kaa ikii uduma Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi Ogatamee me yogaa yuwa keta.

27 Ikii uduma Kristus Wa yiba uwo kitukumeta bagee yoka doka maayaa mokoo ikii ekaato Kristus mee daamaa maataata toowookea.

28 Eto ko ikii uduma Kristus Yesus yiba endagii, ena mee too. Yahudi bagee okoo too, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo too see se, bedaa hamba kiyaata bagee okoo too, hamba kiyaano taa see bagee okoo too see se, bedaa paayogaa yuwa okoo too, api yuwa okoo too see kuwa miya taa kiya uduma Kristus yiba ena mee too.

3:28 1Kor 12:12-13, Kol 3:11

29 See kemaata ikii Kristus Wa me bagee kiyu ko ikii
miya Waa doodoo Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee
yuwa kegea. Bedaa Ogatamee me Abraham paagoo "Anii aa
doodoo A me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa kisee daamaa
kiukuwaaniyaabuu siwoo taapa" see aseta menaa kuwa eto
ikii kaa miya kega.

4

Ogatamee Wa me yogaa yuwa yamaataa see agiyoo kuwa inii miya masiyaa bagee yuwa mée kiyaabuu seta menaa

1 Kuwa kisega menaa kuwa kaa anii bedaa ebea-ebea
menaa ena kisiinaka, mee ko kisee: Yoga ena, waa peedi kaa
kaboo nagamee me yamaataa see agiyoo kuwa se masiyaa,
waa ebo kiyaa wodoo too masiyaa, nagamee boota kaama
wodoo too masiyaa. Waa mikee kuwa agiyoo uduma epoo
mée kaatagi kiya waa peedi yoka se masiyaa, ebo bagee me
menaa too yayeewoo siyaa, mée me agiyoo aii yaokagee see
bagee see see.
2 Waa peedi see kaboo waa diitoo taa see bagee agoo,
nagamee me yogaa to taano yamaawoo seta agiyoo-pagiyoo
yuwa yadeewoo siyaa bagee miya agoo. Yogaa to me okoo
me menaa yayeewoo naadi kaama mona naagoo, nagamee
me bogaano taa kaboo "Epeekaa mee tahun yiba kuwa
agiyoo yuwa yogaa to namanii" see aseta naagoo monaa
kaa.
3 Inii miya kisee. Yoga yuwa see see inii ewo see kaboo
kuwa magaa da kaa pesee yago agiyoo yuwa me inii mée
penee siwoo naadi kaama inii okoo me menaa yayeewoo
seta.
4 Kiya mona naagoo kega see kaboo Ogatamee Wa me
Yogaa magaa da kaa isii see aseta. Waa ko api ena me kabata
Mée, Musa me menaa deewoo seta begaa kaa kabata.
5 Ogatamee Wa me kuwa Musa me menaa ma aagadi
seta bagee yuwa kuwa okoo daba daagimaa peeyaano see
naadi Wayoopaa magaa da kaa isii see aseta. Inii Ogatamee
me yogaa yuwa maniyaa agiyoo masiyaa bagee yuwa mée
kiyaano see naadi Waa isiyaata.
6 Ikii mikee Ogatamee me yogaa kemaata Wayoopaa Wa
me Roh mee Ogatamee me inii dimi yiba mée yaisiyaata
kaama Roh me "Abba, Neataagi, wae" see wegataa see.
7 Kisee kemaata eto kaama wodoo ikii ko agiyoo yaok-
ageesi naadi peneata bagee yuwa se kiya dedee see yogaa
yuwa. Ikii ko Ogatamee me yogaa kemaata Wa me yogaa
yuwa yamaataa see agiyoo kuwa ikii miya masiyaa bagee
yuwa kikiyaabuu seta.

4:6 Rom 8:15-17

Paulus me dimi gaagaa seta menaa

8 Ikii idukaa Ogatamee ewo see kaboo ikii me makapaa
pesee yago agiyoo yuwa kaa, Ogatamee taa see agiyoo kuwa
kaa dimi maataata kaama okoo me agiyoo yaokageesi naadi
peneata bagee yuwa keta.
9 Kiya eto ko ikii Ogatamee ipi see bagee yuwa kegea. Ikii
Ogatamee ipi kegea see kisega kiya Ogatamee me ikii keipi
kigi see kuwa mikee kisega. Ikii kisee bagee kemaata kaasee
kaa ikii kuwa otoopa magaa da kaa pesee yago agiyoo kuwa
kaa bedaa wiyaagoo to ma dimi maataakea ya? Kuwa dabaa
see agiyoo too yoka ikii kaagaa ena ma kuwa agiyoo yuwa
me agiyoo yaokageesi naadi napeneasiino ede see dimii mee
ikii agoo ye?
10 Mee ko ikii Yahudi bagee me ebo naagoo kaa agiyoo
kuwa deewookea, bedaa okoo me ebo kenoo kaa agiyoo ma,
ebo wagii kaa agiyoo ma, tahun kaa agiyoo miya uduma ikii
deewookea kuwa yaai.
11 Ni me kana ma kiiwegagee sema menaa kuwa wuutu-
waatu siyaa naadi wedaaga.

Paulus me petamanii yaato neke-nekee seta menaa

12 Neebee nokaa yuwa, anii esee maamaa kisiino ko: Anii
ikii see see mokoo keta yoka ikii miya anii see see kaai.* Ikii
pedeo ena ma naukuwaano taa kemea.
13 Mee ko idukaa anii petamanii Yesus me doometa menaa
kiiwegataaka too ni me maa da kaa meanta agiyoo agoo see
kuwa ikii miya nadeemea.
14 Mee meanta agiyoo mee kaa ikii me waa kaasee mée
to see nagaayaa kiya ikii me be nagaano miya taa, yaai
see dimii miya nagaano taa. Anii Ogatamee me malaikat
bagee ena mokoo ikii me daamaa badaa namaamea. Mikee,
Kristus Yesus mee badaa maayaa see see ikii me daamaa
badaa namaamea.
15 Kuwa kaboo da ikii ede ma, ede ma daamaa nakoo
semea. Mikee, ikii me emaa masii yuwa gobamaata kaama
anii neeyaa see ukuwamaayaa kiyu ko ikii me yaku gaano
taa kaa anii aii neeyaa. Ikii kisee dimii mee daamaa
nagaamea see kuwa mikee kisega yoka kuwa dimii kuwa
kaasee kaa eto taa kiyaagea ya?
16 Anii mikee menaa too kiiwegageeka kiya eto anii ikii
ma yape bagee mokoo see nagaagea ye?

4:8 Kol 2:20-23 * **4:12** "Anii ikii see see mokoo keta yoka ikii miya anii see see kaai" see menaa mee ko Paulus waa Yahudi bagee kiya mée tomaa-tomaa apanaa yuwa see see keta. Waa Yahudi bagee me deewoo siyaa menaa kuwa se deewooki yoka kuwa Galatia wee kaa magaa kaa apanaa tomaa kaa bagee okoo miya kuwa menaa se deewoosi naadi "Ikii miya anii see see kaai" see aseta.

17 Kuwa koopoo see menaa kiiwegataa see bagee kuwa
ko ikii okoo yaato omaago ma kimiyaabuukea kiya daamaa
dimii kaa se. Okoo me ikii inii ma kipatagaanta kaama ikii
me okoo yaato too obeewoosi naadi dimii agoo see bagee
yuwa.
18 Mée me ikii okoo yaato omaago ma kimiyaano kuwa
ko okoo daamaa dimii kaa kimiyaayu ko daamaa, ede. Kiya
anii ikii ma kiituyaa kaboo miya, kiitoono taa kaboo miya
mée me kisee daamaa dimii kaa kimiyaayu too daamaa
yoka kuwa koopoo see menaa kiiwegataa see bagee kuwa
gaai.
19 Ei, ikii ni me epa see yogaa yuwa sooi. Yoga kabaano see
kaboo apii to boodi ebo abaayaa see see anii miya ikii kaa
dimi kigaagaa ebo ketaaka. Idukaa anii dimi kigaagaa seta
see see bedaa eto miya anii ikii kaa dimi kigaagaa siwooka,
kisee too Kristus me iyee mee ikii yiba ebo kega ii see kuwa
awee da kaa kidiita yoo too.
20 Anii apanaa kisiyaa menaa kuwa mapea menaa kisiipa
naa ya, kisee anii dimi abanaaka yoka anii eto kuwa omaago
ma menaa kisetaaka kuwa ekeata kaama ikii ma enaataa
daamaa kiitoga naaki ou see dimii mee ebo.

Hagar ma, Sara ma wiya kaa ebea-ebea menaa

21 Ei, ikii Musa me menaa deewoo taano ede see bagee
kuwa anii mena ena kisiinaka, mee ko Musa me menaa
kuwa ikii se nekeenegea ye?
22 Kuwa ebeamaata menaa ena ko kisee: Abraham mee
paayogaa yogaa wiya kabata. Ena mee ko hamba kiyaata
see apii me yogaa mee. Ena mee ko maa apii to me yogaa.
23 Hamba kiyaata see apii me yogaa mee gaayu ko mée me
gaata-gaata doodoo kabata. Kiya maa apii to me yogaa mee
ko Ogatamee me "Anii yoga ena kaniita" see aseta menaa da
doodoo kabata.
24 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Kuwa apii wiya
kuwa ko Ogatamee me aseta menaa wiya kuwa ebea-ebea.
Kuwa aseta menaa ena mee ko idukaa Sinai bagoo to kaa
kaama Ogatamee me Israel bagee yuwa paagoo "Anii miya
kisee-kisee daamaa kiukuwawoo taapa, ikii me miya kisee-
kisee daamaa naukuwawoo, nadeewoo taai" see menaa
kuwa aseta. Kuwa deewoosi naadi aseta menaa kuwa ko
hamba kiyaata see apii Hagar mee ebea-ebea. Bedaa kuwa
Musa me menaa ma aagadi seta bagee yuwa kuwa ko Hagar
me kabawoo seta yogaa yuwa ebea-ebea.
25 Hagar mee ko idukaa Arab magaa kaa Sinai Bagoo to
mokoo, eto kiipaa Yerusalem magaa mee mokoo. Hagar ma,
bedaa kuwa wa me kabawoo seta yogaa yuwa ma kuwa

4:22 Kej 16:15, 21:1-2

uduma Yahudi bagee yuwa ebea-ebea, Musa me menaa ma
aagadi seta bagee yuwa ebea-ebea kuwa.
26 Kiya Yerusalem magaa mee, epoo to wodoo yaato
magaa mee ko maa apii mee ebea-ebea. Waa ko kuwa
menaa ma aagadi taano taa see apii, inii baayo mokoo.
27 Wa kaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Ei, pai keta apii, yoga peenaa ma kabaano taa apii, aa ede
ma, ede ma taai!
Yoga boodi abaano taa see apii aa oogita ma, ede ma,
ede ma siwoo taai!
Mee ko pai agoo see apii to waa yoga eebaa kiya
ekeata apii wa me yogaa kuwa esee eebaa kedaa
siwooka" see menaa ebeamaata.† *Yes 54:1*
28 Neebee nokaa yuwa, ikii ko Isak mee see see bagee.
Ogatamee me "Taa ma taa Sara mee yoga ena agoo kaata"
see aseta menaa doodoo wa me yogaa agoo keta. Mee see
see mokoo ikii miya Ogatamee me mée aseta menaa kuwa
doodoo Wa me yogaa yuwa keta.
29 Idukaa kuwa kaboo da mée me gaata-gaata dimii kaa
kabata yogaa to me Roh me gaata-gaata dimii kaa kabata
yogaa to mee wegee-wegee seta see see eto miya kisee.‡
30 Kisee koo taakea kiya Ogatamee me menaa yiba mapea
menaa ebeamaata naa ya? Mee ko kisee: "Nagamee me
yoga yamaayaa agiyoo kuwa noonaa yuwa mee hamba
kiyaata see apii to me yogaa to waa miya maneekee se, maa
apii to me yogaa to wa me too masiyaa yoka kuwa seepuguu
abagaai" see ebeamaata.
31 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, kuwa api wiya
kaa ebea-ebea menaa kuwa daamaa nekeenii. Inii ko mee
hamba kiyaata see apii me yogaa yuwa se kiya maa apii to
me yogaa yuwa too.

5

Kristus me inii daba mée peeyaata kemaata daamaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

1 Kristus me inii kisee gadimaano taa kaa daamaa umi-
woo, toowoosi naadi Wa me inii mée gokataata kaama daba
mée peeyaata. Kisee kemaata ikii koogo makii taa see kaa
toowoo taai. Ikii bedaa wiyaagoo to ma kuwa menaa ma
aagadi seta bagee yuwa kiyaa yoka gaai.

---

† **4:27** "Ekeata apii wa me yogaa kuwa esee eebaa kedaa siwooka" see menaa mee ko Sara kaa menaa. Waa pai keta apii kiya wa me asii-kaba-kaba bagee mée eebaa kedaa siwoo seta. ‡ **4:29** "Eto miya kisee" see menaa mee ko idukaa Ismael me Isak wegee-wegee seta see see kuwa eto Musa me menaa deewoo see bagee yuwa me ikii Roh pesee kaa Yesus me doometa menaa doowoo see bagee yuwa kiwegee-wegee taakea naadi aseta menaa mee. **4:30** Kej 21:10 **5:1** Kis 15:10-11, Rom 8:1-2

2 Eto ko anii Paulus me ikii gaamaasea naadi menaa mee
ko kisee: Ikii kado ponee nadaapeasi yoka naadi ekaato
ekegatayu ko Kristus Wa me ikii kaa daamaa kiukuwata
agiyoo kuwa wuutu-waatu siyaa yoka daamaa nekeenii.
3 Anii bedaa kaagaa ena ma kisiino ko: Okoo kado ponee
nadaapeasi yoka naadi ekaato ekegataayaa bagee kuwa
okoo me mee menaa too se kiya Musa me menaa kuwa se-
menaa, we-menaa uduma miya deewoo taano gaano pedeo
see bagee kiyaa.
4 Kiya iyo. Ikii Ogatamee me waa sikii, waa miya nao
see nadeesi naadi Musa me menaa deewoo see bagee kuwa
ikii Kristus ma patagaanta bagee yuwa. Ikii Wa me inii aii
mée epa dimii mee tapaato yaato ekeata omegee, toogee see
bagee yuwa kegea.
5 Kiya inii gaayu ko inii Roh pesee kaa Yesus mikee
gaawoo naadi kaama Ogatamee me aa sikii, aa miya nao
see mée asiitagi naagoo moga migi naaki ou see dimii kaa
diitoo, Wa kaa dimi kotopiwoo, umiwoo see.
6 Mikee, Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi siyaa
bagee gaayu ko kado ponee daapeasiyaa miya, se daa-
peasiyaa miya kuwa maa agiyoo se. Yesus mikee nao naadi
epa mée aagaa taano mee too mikee okaa da ebo menaa.
7 Idukaa ikii mikee menaa too omaago ma peneata
daamaa doowoo semea kiya eto ko taa, kaasee kaa ya? Okoo
ikii kitaamege-taamege naadi mikee see menaa yuwa se
kiobeeyaagea bagee kuwa maamee me naa ya?
8 Ikii okoo yaato misi naadi kiiwegataa see menaa kuwa
ena, Wa me ikii Ni yaato nameei see kisetaa see Mée me
menaa mee se.
9 Roti gaayu ko "Ragi yeeyee peenaa too agoo kiyaa miya
kemoo to uduma iyadoo pakayaayaa" see wegayaa yoka
gaai.*
10 Inii paaya Tuhan ma dimi aagadi-maagadi siyaa bagee
yoka ikii kuwa apanaa menaa yuwa si yayiipea ii see
kigaaga. Kiya mee ikii dimi ewo kikiyaagi mée mee ko waa
ebo bagee kiyaa miya wa kaa pedeo yadootagaatagi.
11 Neebee nokaa yuwa, kuwa kado ponee yadaapeasiino
gaano pedeo see menaa kuwa anii se weganaa siyaa. Anii
kisee menaa wegaakee naaki kuwa Yahudi bagee yuwa me
naepa kaa se nawegee-wegee siyaa, se maa? Mikee, anii
kisee menaa ma aatabi seta naaki ni me weganaa see menaa
kuwa okoo me daamaa ede kiyaa. Kiya ani me "Kristus

* **5:9** "Ragi yeeyee peenaa too agoo kiyaa miya kemoo to uduma iyadoo pakayaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko makapaa menaa peenaa too kiyaa miya mée eebaa pedeo kiyaayaa yoka kuwa koopoo see menaa kuwa gaai naadi ebea-ebea menaa mee. **5:9** 1Kor 5:6

mee piya bokoo to kaa mée yaboota" see menaa kuwa too
weganaaka kemaata okoo ni me menaa nabe kegea.
12 Kuwa ikii dimi gaagaa kisiyaabuukea bagee kuwa okoo
ekaato kado ponee to too se kiya edo yuwa uduma miya
daapeasiino too daamaa see gaaga.
13 Neebee nokaa yuwa, ikii kuwa deewoo see menaa
ma aagadi siyaa kiya kuwa menaa kuwa Ogatamee me
kigokataata kaama daba kipeeyaano see naadi ikii Ni
paagoo nameei see kiseta. Kisee kemaata ikii me pedeo ou
dimii kuwa ekeasii. Ikii me 'Kuwa anii nagadimeta menaa
kuwa Ogatamee me nagokataata kaama daba napeeyaagi
kemaata eto ko ni me ou gaayaa-gaayaa kuwa daba
ukuwayaa' see dimii mee ikii se gaai. Kisee se kiya ikii me
epa dimii mee kaa daamaa agiyoo kuwa too aii aaukuwagee
siwoo taai.
14 Mikee, Musa me menaa uduma manii to ko mena ena
too too, mee ko kisee: "Aa ekaato miya epa kiyaa see see
apanaa bagee miya epa kaai" see menaa da mee.
15 Kiya ikii aawisi-maawisi, aakago-maakago, kisee ego
aada-maada siyu ko ikii pedeo aakiyaabuu taapea yoka
nekeenii.

Mée me ou gaata-gaata kuwa ena, Roh me ou gaata-gaata kuwa ena see nekeensi naadi menaa

16 Ani me kisiino ko: Ikii Roh ma epo enaataa peenaa
segee taai. Ikii kisee umiwoo, toowoo naadi kaama mée me
iyee kaa ou see gaata-gaata kuwa ikii se obeapea.
17 Mee ko mée me iyee kaa ou see gaata-gaata kuwa me
Roh me ou see gaata-gaata kuwa wisintagaa siyaa, bedaa
Roh me ou see gaata-gaata kuwa me mée me iyee kaa ou
see gaata-gaata kuwa wisintagaa siyaa, kisee aawisii siwoo
siyaa. Kisee aawisii siwoo naadi kaama ikii me ede gaayaa
agiyoo kuwa se ukuwawoo siyaa.†
18 Kiya ikii Roh mee Wa keta kiipeeyu ko ikii kuwa idukaa
deewoo seta menaa yuwa ma se aagadi siyaa.
19 Mée me iyee-payee kaa ukuwayaa agiyoo kuwa awee
da kaa nekeeniyaa, kuwa ko kisee: otoopa api doonaa,
paayogaa doonaa taano ma, apanaa kisee pedeo ou dimi-
pami kaa ukuwanaa, peenaa see agiyoo yuwa ma,

5:13 1Pet 2:16 **5:14** Im 19:18, Rom 13:8-10, Yak 2:8 **5:16** Rom 8:5-8, 1Pet 2:11 † **5:17** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko ikii me ou see gaayaa agiyoo kuwa se ukuwasea naadi aawisii siwoo siyaa. Kuwa ko inii Roh me gaata-gaata doodoo ukuwaanaka ou see gaayaa agiyoo kuwa se ukuwasi naadi mée me iyee kaa ou see dimii mee me wisintagaa siyaa. Bedaa inii mée me iyee doodoo ukuwaanaka ou see gaayaa agiyoo kuwa se ukuwasi naadi Roh me wisintagaa siyaa, kisee mée me iyee kaa ou see gaata-gaata kuwa ma, Roh me ou see gaata-gaata kuwa ma aawisii siwoo siyaa.

20 bedaa makapaa ogatamee kaa dimi magaano ma, deo
tomaa-tomaa ma, be aagaa taano ma, aawisi-maawisi taano
ma, kagoo kaa anii naaki ou see dimii ma, kagoo dimii,
kagoo menaa ma, anii eboo mee too miya see dimii ma,
mée aawiginee siyaano ma, mée ukuu baaniyaano ma,
21 anii naaki ou see dimii ma, boomagaa see uwoo
noomaata kaama otoopa-otoopa senaa taano ma, bedaa
apanaa kuwa see see agiyoo miya agoo. Anii miyoo taa
kisema see see bedaa kisiinaka, mee ko kuwa agiyoo yuwa
koo senaa see bagee kuwa uduma Ogatamee Wa too ebo
totaa see yoo epo enaataa se tootagea, masiyaa agiyoo kuwa
miya peenaa ma se masiitagea.
22 Kiya Roh me daamaa ekadaa siyaa poo kuwa ko kisee:
epa dimii ma, ede ma, ede ma dimii ma, koogo adumeta
dimii ma, dimi animaata koogo toomagaano ma, dapuu
see dimii ma, mée kaa daamaa agiyoo yaukuwaano ma, se
daayaata kisee too ukuwawoo taano too dimii ma,
23 daba see dimii ma, bedaa ekaato daamaa muniwoo,
deewoo taano ma, see kuwa. Kuwa uduma ukuwaano
daamaa, kisee ukuwaano daa see menaa kuwa se wegayaa.
24 Kristus Yesus Waa nekee keta bagee kuwa ko okoo me
pedeo ou, kiitoo ou, kaatoo ou, kisee mée me iyee kaa ou
dimi-pami kuwa uduma boosi naadi okoo me kuwa uduma
piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama toowoo siyaa, okoo
kisee bagee yuwa.
25 Roh me inii umiino, toono kuwa gipii mée kiyaata
kemaata inii Roh sekaataa epo enaataa niipeenaa segee
siwoo taai.
26 Ebo poga-poga see dimii mee se, mée aakago-maakago
siyaano menaa kuwa miya se, bedaa anii naaki ou see dimii
mee miya se aagaa taai.

6

Daamaa agiyoo aaukuwageesi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, ikii mée waa ena me pedeo agiyoo
ukuwataaki see deeyu ko ikii Roh sekaataa maamaa peenaa
see bagee yuwa me waa mikee see etaa da kaa metaki
meansi naadi dimi daba kaa badaa maagii. Kiya ikii
nekeenii, waa see see ikii miya pedeo ukuwasea naadi
kigaadee siyaa yoka ikii ekaato daamaa dii.
2 Bedaa ikii paagoo dimi gaagaa, dimi boodi ketaakea
bagee agoo kiyu ko okoo paagoo daamaa eetotaa, daamaa
tabogetaa, ikii kisee daamaa aaukuwawoo segee taai. Ikii

5:21 1Kor 6:9-10, Ep 5:5 **5:24** Rom 8:13, 13:14, Kol 3:5

kisee aaukuwawoo naadi kaama Kristus me inii deewoosi
naadi mée manta menaa kuwa daamaa deewoo siyaa.
3 Mée waa ena, waa peedi kiya anii ebo bagee yoka naadi
kisee daamaa aaukuwawoo taai see menaa kuwa ukuwaano
be kiyu ko waa ekaato deebaa siyaa.
4 Ikii mée gakata ekaato ipiipi dii. Ikii me 'Ni me
ukuwataa see agiyoo kuwa daamaa ye, pedeo ye' see kuwa
ipiipi gaagaa taai. Daamaa kiyu ko waa ekaato kaa ede ma,
ede ma taatagi, bedaa wa me 'Apanaa bagee me ukuwayaa
agiyoo kuwa daamaa ye, ni me ukuwayaa agiyoo yuwa
daamaa ye' see kuwa wa me se ebeadee taapi.
5 Mee ko mée ena me ukuwasi naadi wa kaa yadootaata
agiyoo kuwa wa me daamaa dootaa, mée ena me ukuwasi
naadi wa kaa yadootaata agiyoo kuwa wa me daamaa
dootaa, kisee mée ena-ena daamaa doowoo, ukuwawoo
segee taapea yoka ikii ipiipi dii.
6 Ogatamee me menaa mée topetaa see mée gaayu ko
kuwa menaa topetaa see bagee me daamaa agiyoo uduma
noonaa waa manii.
7 Ikii ekaato deebaa siyaa yoka daamaa nekeenii:
Ogatamee mee ko mée me se deebaa semaayaa see Mée.
Mee ko mée gakata okoo me ukuwanaa, weenaa siyaa
agiyoo kuwa doodoo too masiitagea yoka gaai.*
8 Mikee, okoo ekaato okoo me ou gaata-gaata dimii kaa
otoopa ukuwanaa, weenaa siyaa bagee kuwa okoo me kisee
ukuwanaa, weenaa sepea doodoo da taa masiitagea, kuwa
ko okoo pedeo kaatagea. Kiya Roh me ou gaata-gaata dimii
kaa daamaa ukuwanaa, weenaa siyaa bagee kuwa okoo me
Roh kaa kaama agiyoo daamaa masiitagea, kuwa ko okoo
iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo taatagea.
9 Eto ko 'Anii daamaa agiyoo ukuwagee taano kana, be'
see dimii mee se niigaai. Inii daamaa agiyoo kuwa se daata
kisee too ukuwawoo siyu ko daamaa ukuwanaa, weenaa
setaa to mokoo da masiyaa naagoo inii daamaa masiitagea.
10 Kisee kemaata inii daamaa agiyoo mée yaukuwaano
daamaa see kaboo mée uduma kaa daamaa agiyoo ni-
iyaukuwagee taai. Kisee miya inii Yesus mikee gaayaa bagee
kuwa inii paaya ena kenaa bagee kemaata inii me kisee
daamaa agiyoo kuwa maamaa aaukuwawoo segee taai.

Wodopasi menaa

6:2 Rom 15:1-3 **6:3** 1Kor 3:18 * **6:7** Mena nekeeniino yaato ko bugi kaa agiyoo weenaa siyaa see see mokoo mée noonaa daamaa agiyoo ukuwanaa siyaa, mée noonaa otoopa pedeo agiyoo ukuwanaa siyaa. Okoo me kisee weenaa seta agiyoo doodoo masiitagea yoka Ogatamee mee deebaa taano ko iyo. Kisee okoo ekaato too deebaa taapea naadi ebea-ebea menaa mee. **6:8** Rom 6:21-23, 8:12-13

11 Eto mee wodopasi menaa ponee to mee ko ni me yagaa
da me too kiebeataaka. Anii kuwa hurup uduma ebo kaa
too kuwa deede.
12 Eto ko kuwa má yaato kaa agiyoo yuwa kaa ebo poga-
poga siyaa bagee kuwa gaai. Okoo me "Ikii kado ponee
daapeasiino mee miya gaano pedeo yoka" see omaago ma
kisegea. Okoo me kuwa Kristus mee piya bokoo to kaa mée
yaboota menaa kuwa kaa Yahudi bagee yuwa me nawegee-
wegee taapea yaai naadi kaama okoo me kuwa má yaato
kaa menaa kuwa omaago ma kisegeekea.†
13 Mikee, kuwa kado ponee daapeasiino menaa peneata
bagee kuwa okoo me apanaa kisee deewoo see menaa yuwa
se deewoo see bagee yuwa. Ikii okoo me menaa yayeeta
kaama kado ponee daapii sepea ko okoo me "Ni me menaa
nayeeta kaama kisee ukuwagea" see menaa kuwa weganaa
taapea. Okoo kisee ebo poga-poga taano see naadi omaago
ma kisegea bagee yuwa too.
14 Kiya anii ebo poga-poga taano dimii mee anii taa, anii
be. Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waa piya bokoo to
kaa mée yaboota kemaata yaapaagee taano see dimii mee
too anii ede. Kisee kemaata anii kuwa magaa da kaa dimi-
pami kuwa ma enaataa piya bokoo to kaa boota. Piya bokoo
to kaa kuwa dimi-pami kuwa ani kaa kaama napekataami.
15 Kado ponee daapeasiyaa miya, se daapeasiyaa miya
kuwa maa agiyoo se. Dimi menaa da gipii kiyaano mee too
mikee okaa da ebo menaa.
16 Mee mena kamuu da mee daamaa peneata doowoo see
bagee kuwa uduma mikee Wa me bagee, okoo miya mikee
ki Israel bagee. Okoo Ogatamee me epa gaakee kaa dimi
mena koogo daamaa kiyaabuu taa see.
17 Anii ko Yesus yaato bagee ii see nanekeensi naadi
agiyoo kuwa ni me maa da kaa agoo yoka eto kaama wodoo
mée me se nadaadaa siyaai.‡
18 Neebee nokaa yuwa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
Wa me aii kiepa dimii mee ikii dimi yiba kiitoogeesi naadi
kiasega. Amin. Kiyoo too.

---

† **6:12** Kuwa bagee kuwa ko Kristus mée yaboota menaa kuwa too sikii, kuwa kado ponee daapeasiino menaa kuwa ekeasii, see menaa kuwa wegaano weda see bagee yuwa. **6:14** Gal 2:19-20 ‡ **6:17** Paulus mee Yesus me menaa yadoonaa see mée kemaata mée me waa wegee-wegee seta. Kuwa me kaama wa me maa to kaa abuu yobe yuwa agoo. Kuwa koopoo see menaa weganaa see bagee kuwa mée me okoo se wegee-wegee siyaa. Okoo ko Yesus yaato taa see bagee kemaata okoo abuu yobe taa, kado ponee daapeasiino gaano pedeo see menaa wegataa see bagee yuwa too yoka kisee menaa me se nadaadaa siyaai, see kuwa Paulus me gaamaasi naadi aseta menaa mee.

Epesus

Paulus me Epesus magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa digiyoo ee yiba toogeeki too ebeata kapogee. Wa me mee kapogee yiba yaebeamaata menaa kuwa ko kisee: Ogatamee Waa idukaa esee petamanii kaama 'Anii kisee ukuwaata, kisee ukuwaaniyaabuu taata' see dimii gaata yuwa kuwa uduma mikee Wa me Yesus Kristus doodoo mée yaukuwaaniyaabuu siwooki ii see kuwa daamaa nekeensi naadi menaa yaebeamaata. Mee ko Ogatamee me kuwa Yahudi bagee yuwa too se kiya mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya okoo paaya Yesus mikee gaakee kaa mée kutuu ena too too kiyaabuu taata, see dimii gaata. Bedaa Wa me inii daba mée daagimaa peeyaano mee ko Wa me mée epa dimii mee kaa too, inii me daamaa ukuwaakee agiyoo kuwa kaa se. Wa me inii Yesus mikee gaata bagee yuwa daamaa mée wigintaata kaama gipii see dimii ma, gipii see iyee ma kuwa mée manta. Bedaa inii me umiyaa, tuyaa yiba inii Ogatamee me mée manta agiyoo kuwa maataata doonaa naadi kaama Iblis me mée gaadee segee siyaa agiyoo daba, peedi yakiyaabuu siwoo siyaa. Paulus me kuwa see see menaa mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 60 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-14 Petamanii menaa ma, Ogatamee me Kristus doodoo esee daamaa mée yaukuwaaniyaabuu seta agiyoo kaa yaapaagee seta menaa ma

1:15-23 Yesus Wa me asii-sege siyaa yuwa okoo daamaa ipi kisi naadi sembahyang yaseta menaa

2:1-10 Ogatamee me inii daba mée daagimaa peeyaano kuwa ko Wa me mée epa dimii mee kaa too see kuwa nekeensi naadi menaa

2:11-22 Ogatamee me Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma okoo Kristus doodoo aaemee-emee yasiyaata kaama mée kutuu ena too too kiyaabuu seta menaa

3:1-13 Ogatamee me idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa Paulus me naweganaasi naadi wa kaa yadootaata menaa

3:14-21 Paulus me sembahyang menaa
4:1-16 Inii Yesus yiba mée kutuu ena too too kemaata ena dimii, ena menaa kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa
4:17–5:21 Idukaa iyee mee ekeata kaama gipii see iyee mee too doowoo taai naadi menaa
5:22–6:9 Ekea bogaa ma, ena ee kaa bagee ma okoo tupiino menaa
6:10-20 Ogatamee me inii Iblis me mée gaadee siyaa agiyoo daba, peedi yakiyaabuu siwoosi naadi mée manta agiyoo yuwa kaa ebea-ebea menaa
6:21-24 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa
Kristus Yesus me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta
mée. Mee kapogee mee anii ikii Epesus magaa kaa
Ogatamee me ikii daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa
paagoo, ikii Kristus mee se ekeata mikee gaawoo see bagee
yuwa paagoo kiebeataaka.
2 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me
aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma
epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega.

Ogatamee me Kristus doodoo esee daamaa mée yaukuwaaniyaabuu seta agiyoo kaa yaapaagee seta menaa

3 Ogatamee mee, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
Waataagi mee niiyaapaagee taai. Inii Kristus ma dimi
aagadi-maagadi naadi Wa me Roh kaa agiyoo-pagiyoo
uduma epoo to wodoo kaama inii kaa daamaa aii mée
manta Mée mee.
4 Mikee, esee idukaa uwoo to, magaa to ogaatagaano
taa kaboo inii Kristus ma aatawa-maatawa mée siyaano
see naadi daamaa mée wigintaata. Inii me pedeo yuwa
wiginiwoo segee naadi kaama Wa emaa dagii da kaa pedeo
ena ma taa see bagee yuwa kisi naadi kisee daamaa mée
wigintaata.
5 Esee idukaa petamanii kaama Wa me inii mée epa kaa
'Yesus Kristus doodoo okoo Ni me yogaa yuwa kiyaabuu
taata' see dimii gaata. Wa me esee ede kaa kisee daamaa
mée yakoo seta.
6 Inii Wa me epa see Yogaa mee ma dimi aagadi-maagadi
naadi kaama Wa me epaa mee inii kaa daamaa aii mée
manta. Wa me mée aii epa dimii mee esee ebo, esee asii-
sege kemaata inii Waa yaapaagee siwoo see.
7 Yogamee Wa me tadaa me inii daba mée peeyaata, Waa
doodoo inii me pedeo yuwa epa mée yaekeata. Ogatamee

1:3 Rom 8:29-30, 2Tim 1:9-10 **1:5** Rom 8:14-17

me mée epa dimii mee esee maamaa ebo kemaata kaama
kisee mée yakoo seta.
8 Wa me epaa kuwa maamaa eebaa inii kaa mée yade-
gayaata, Wa me se-ipi, we-ipi dimii kuwa kaa aii mée
yadootaata.
9 Wa me idukaa kaama 'Anii kisee ukuwaata, kisee
ukuwaaniyaabuu taata' see dimii gaata yuwa kuwa Wa
me awee da kaa kiyaano taa, eto too Wa me ede kaa inii
awee da kaa ipi mée kiyaagi. Kuwa ko Wa me idukaa
gaata dimii yuwa kuwa inii paagoo 'Mikee, Kristus doodoo
ukuwaaniyaagi ii' see kuwa awee da kaa ipi mée kiyaagi.
10 Kuwa Wa me idukaa gaata dimii yuwa kuwa uduma
ukuwaaniyaatagi monaa kaa kega kaboo epoo to wodoo
agiyoo ma, magaa da kaa agiyoo ma, se-agiyoo, we-agiyoo
kuwa uduma Kristus yiba kutuu ena too too kiyaata kaama
Waa mumoo to mokoo ebo tuyaatagi.
11 Ogatamee Wa me 'Anii kisee ukuwaata, kisee
ukuwaaniyaata' see gaata-gaata doodoo too agiyoo-pagiyoo
kuwa uduma ukuwaaniyaabuu siwoo taa see Mée. Idukaa
esee petamanii kaama Wa me gaata-gaata doodoo inii
daamaa mée wigintaata. Wa me inii Kristus ma aatawa-
maatawa siyaata kaama Wa me agiyoo daamaa masiino
bagee mée kiyaata.
12 Mee ko inii petamanii inii keta Kristus kaa dimi
kotopiwoo seta bagee kuwa inii me Waa ebo, Waa asii-sege
nao see yaapaagee siwoosi naadi Wa me inii daamaa mée
wigintaata.
13 Ikii miya Kristus Wa me mikee menaa kuwa daamaa
yeemea. Wa me ikii daba kidaagimaa peeyaano see naadi
doometa menaa kuwa ikii yeeta kaama Kristus mee mikee
nao see gaamea. Ikii Kristus mikee gaata kemaata Ogatamee
Waa nekee see bagee yuwa ii see awee da kaa nekeendaasi
naadi Roh Kudus mee kineeta, Wa me "Roh Kudus mee
kiniipa" see aseta menaa doodoo.
14 Mee ko Wa me bagee yuwa maniyaa agiyoo apanaa
yuwa kuwa inii taa ma taa masiitagea ii see kuwa nekeensi
naadi Wa me Roh Kudus mee keta inii mée manta. Roh
mee inii ma epo enaataa toogeeki, kisee too Ogatamee Waa
nekee bagee okoo daba peeyaatagi naagoo too. Kuwa me
kemaata Waa ebo, Waa asii-sege see yaapaagee siyaa.

Paulus me okoo Kristus Wa me asii-sege siyaa yuwa daamaa ipi kisi naadi sembahyang yaseta menaa

15 Wa me kisee daamaa mée yaukuwamaata kemaata eto
ko anii ikii kaa paamee dimii ebo. Mee ko ikii me Tuhan

1:7 Rom 3:24-25, 1Pet 1:18-19 **1:13** 2Kor 1:21-22

Yesus mikee gaayaa dimii mee ebo, bedaa Wa me daamaa
wigintaata wa too bagee apanaa yuwa uduma ikii me okoo
epa gaayaa dimii mee miya ebo, see menaa kuwa anii
yeema.
16 Kisee yeeta kaama anii sembahyang siyaa kaboo ikii
kineke-nekee naadi ikii kaa Ogatamee paagoo se daata
kaama kisee too kiasegeeka.
17 Mee ko anii inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus me Eboo
Ogatamee mee, Asii-sege see Mée Nagamee paagoo Wa me
Roh doodoo esee ipi see dimii mee ikii kaa maamaa kineesi
naadi kiasegeeka. Kisee kineeta kaama ikii me Ogatamee
mee kisee Mée, kisee Mée ii see kuwa awee da kaa daamaa
keipi kiyaabuusi naadi kiasegeeka.
18 Bedaa emaa me deeyaa mokoo ikii dimi mena kaa emaa
yuwa kuwa Wa me daamaa awee kikiyaata kaama Wa me
daamaa kiukuwaaniyaabuu siyaa agiyoo kuwa ikii daamaa
ipi kesea naadi kiasegeeka. Kuwa ko ikii Wa me Ni paagoo
nameei, Anii ikii kaa kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu
siwoo taata yoka, see kiseta menaa kuwa ikii daamaa ipi
kiwoo, Wa kaa dimi kotopiwoo, kisee umiwoo, toowoosea
naadi kiasegeeka. Bedaa Wa me daamaa wa too wigintaata
bagee yuwa paagoo esee ebo, esee asii-sege see maniitagi
agiyoo kuwa miya ikii daamaa nekeensea naadi kiasegeeka.
19 Bedaa Wa me inii Kristus mikee gaayaa bagee yuwa kaa
daamaa mée yaukuwaano pesee kuwa wa too, esee ebo,
mee asii taa, see kuwa miya ikii daamaa ipi kesea naadi
kiasegeeka. Kuwa Wa me esee ebo see pesee kuwa Kristus
kaa miya yaukuwata,
20 mee ko Wa me pesee da kaa Kristus mee boota kaama
aya andoo peeyaata kaama epoo to wodoo Wa me dagi
yagaa yaato ebo tuyaa yoo animaayaata.
21 Kristus Wa me ebo totaaki mee ko esee ebo, esee asii-
sege. Ekaa yago bagee miya, ekaa yago agiyoo miya, se-ebo,
we-ebo, se-pesee, we-pesee kuwa uduma peedi. Eto mee
begaa kaa too se kiya bedaa kaama mee begaa kaa miya
kisee too ebo toowoo taatagi.
22 Ogatamee me Kristus Wa too ebo tusi naadi se-agiyoo,
we-agiyoo, se-bagee, we-bagee kuwa uduma peedi yaekeata
kaama Kristus badoo da miyoo taa yaekeata. Bedaa kuwa
uduma Kristus Wa too Mumoo to kisi naadi Ogatamee me
Kristus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo Waa manta.
23 Kristus mikee gaayaa bagee uduma ko Wa me maa to
mokoo. Inii Waa ma aagadi-maagadi naadi Wa me iyee,
Wa yiba agoo kiyaa yuwa kuwa uduma inii miya agoo, Wa
me kisee pudii mée yasiyaayu. Wa me se-agiyoo, we-agiyoo

1:21 Kol 1:16-18

uduma miya Wa yiba agoo kiyaa yuwa pudii siyaabuu siwooki.

2

Ogatamee me inii daba mée daagimaa peeyaabuu seta kuwa Wa me mée epa dimii mee kaa too see nekeensi naadi menaa

1 Idukaa ikii Wa me menaa si yayeeta kaama pedeo ukuwagee siwoo seta agiyoo kuwa me ikii boota bagee mokoo keta.

2 Kuwa kaboo da ikii magaa da kaa pedeo iyee-payee kaa too umiwoo, toowoo seta. Epaawee da kaa ebo totaa see mée damaa to wa me menaa too ikii yayeewoo, obeewoo seta. Eto kiipaa mee ebo totaa see mée damaa to me kuwa Ogatamee me menaa si yayeetaa see bagee yuwa pesee kiyaabuu segeeki.

3 Okoo see see inii uduma miya idukaa pedeo ou dimii kaa too omegee, toogee seta. Inii má yaato miya, dimi mena yaato miya pedeo ou, kiitoo ou, kaatoo ou naadi kaama Ogatamee me kagoo kaa mée aii pedeo kiyaayaa bagee keta, apa yuwa see see.

4 Inii kisee bagee keta kiya Ogatamee Wa me inii mée epa dimii mee esee ebo, Wa me esee maamaa epa mée gaata.

5 Inii me pedeo ukuwagee seta agiyoo kuwa me inii boota bagee mokoo keta. Kiya Wa me inii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama mée aya andoo peeyaata totaakea. Mikee, Ogatamee me ikii daba kidaagimaa peeyaata mee ko Wa me ikii aii epa kigaata dimii mee kaa too.

6 Wa me inii Kristus Yesus ma aagadi-maagadi naadi kaama mée aya andoo peeyaata. Kiyoo kaama Wa me inii epoo to wodoo yaato Kristus me ebo toogee yoo kiyoo inii Waa ma enaataa mée animaayaata. Inii eto kisee ebo totaakea bagee yuwa mée kiyaata.

7 Wa me inii kisee bagee mée kiyaata mee ko Waa esee daamaa, Wa me Kristus Yesus doodoo inii aii kisee mée epa dimii mee esee ebo ii, see kuwa iminookaa yaato miya awee da kaa mée deeyaano see naadi Wa me inii kisee daamaa mée kiyaata.

8 Mikee, ikii daba kidaagimaa peeyaata totaakea mee ko Ogatamee Wa me ikii aii kisee kiepa see dimii mee kaa too, ikii Kristus mikee nao see gaata kemaata Wa me kisee daamaa kikiyaata. Ikii ekaato daba daagimaa peeyaano iyo. Ogatamee Wa me too ikii aii kisee kiepa kaa kiukuwata agiyoo da.

2:1 Kol 1:21-22, Tit 3:3-7

9 Ikii me daamaa ukuwata agiyoo kuwa kaa se. Kuwa me
kemaata mée ena me ebo poga-poga see dimii mee iyo.*
10 Mikee, Wa me too inii Kristus Yesus ma dimi aagadi-
maagadi naadi kaama inii gipii see bagee mée kiyaata. Inii
daamaa agiyoo yaukuwawoo segeesi naadi Wa me inii kisee
gipii see bagee mée ogaataata. Ogatamee me kuwa daamaa
naukuwageesi naadi agiyoo kuwa Wa me idukaa kaama
daamaa mée yaipiipii seta.

Ogatamee me Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma okoo aaemee-emee yasiyaata kaama kutuu ena too too kiyaata menaa

11 Kisee kemaata eto ko ikii daamaa nekeenii. Ikii ko
Yahudi bagee me kikabata bagee yuwa se. Yahudi bagee
kuwa okoo me 'Inii ko kado ponee yadaapeata bagee yoka'
naadi okoo me ikii kado ponee daapii taano taa bagee see
ekaa mee kiweewookea. Kado ponee yadaapeasiino mee
ko mée me maa to kaa ukuwaakee agiyoo too kiya mikee,
idukaa ikii Ogatamee yaato taa see bagee.
12 Kuwa kaboo da ikii Ebo Kristus mee ewo, bedaa Israel
bagee yuwa okoo daamaa wigintaata see see ikii miya kisee
daamaa kiwigineano taa see bagee yuwa. Bedaa idukaa
Ogatamee me Israel bagee yuwa paagoo "Ani me kisee
daamaa kiukuwaaniyaabuu taata" see aseta menaa kuwa
ikii paagoo miya asiino taa see bagee. Ikii magaa da kaa
toogee seta kaboo kuwa ikii Ogatamee ewo, Wa kaa dimi
kotopiwoo see miya taa, ikii kisee umiwoo, toowoo seta
bagee yuwa.
13 Ikii ko idukaa Waa ewo naadi kaama dimi mena
beesekaa see bagee yuwa. Kiya eto ko ikii Kristus Yesus
ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama Wa me tadaa me ikii
ekaapa kimiyaata.
14 Mikee, Kristus mee ko inii mée aaemee-emee yasiyaano
Mée mee. Idukaa Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa ma kuwa aayape kiwoo naadi kaama yaayupii
da taa oma wagee wugitaata mokoo, Yahudi bagee wa too,
mée tomaa-tomaa apanaa yuwa wa too kisee kutuu wiya
wuditaata. Kiya Wa me mee oma wagee to bugumiyaata
kaama inii kutuu ena too too mée kiyaata.

---

* **2:9** Mée me ebo poga-poga menaa mee ko kisee: "Ni me daamaa deewoo siyaa agiyoo kuwa me kemaata Ogatamee me ni me pedeo yuwa epa naekeata Wa me bagee nakiyaagi" see menaa kuwa kiya kisee menaa iyo. Mée me ukuwayaa agiyoo kuwa me daba mée se daagimaa peeyaayaa. Ogatamee me naepa see dimii mee me too daba nadaagimaa peeyaata toowooka nao naadi kaama inii Waa yaapaagee siyaa. **2:10** 2Kor 5:17 **2:13** Yoh 10:16, Kol 1:20

15 Mee ko Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa ma inii paaya uduma Wa yiba gipii see tomaa
ena too too mée kiyaano see naadi Waa mée yaboota. Mee
kaama Yahudi bagee yuwa me deewoo siyaa menaa-panaa
kuwa amoo-yaekeata. Amoo-yaekeata kaama Wa me kuwa
kutuu wiya kuwa aaemee-emee siyaata.
16 Waa piya bokoo to kaa boota kemaata kuwa kutuu wiya
kuwa aaemee-emee siyaata kaama toma ena too too mée
kiyaata. Toma ena too too mée kiyaata kaama inii paaya
Ogatamee ma emee-emee mée siyaata. Kuwa kutuu wiya
aayape kiwookea kuwa Wa me piya bokoo to kaa mée yataa
kiyaata.
17 Kristus Waa meemaata kaama kisee aaemee-emeesi
naadi menaa kuwa daamaa eeweganaa seta. Ikii idukaa
Ogatamee ewo naadi dimi mena beesekaa see tomaa yuwa
paagoo miya kiiwegata, bedaa ikii Yahudi bagee yuwa, Waa
ipi naadi dimi mena ekaapa mokoo see bagee yuwa ikii
paagoo miya daamaa kiiwegata.
18 Kristus mee doodoo Yahudi bagee yuwa ma, mée
tomaa-tomaa apanaa yuwa ma inii paaya Nagamee paagoo
daba poono etaa da mée yaagoo kiyaata. Inii paaya Roh ena
too too mee ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama Nagamee
paagoo daba peeyaa.

19 Kisee kemaata ikii apanaa tomaa kaa bagee gaayu ko
eto kaama wodoo ikii aii tomaa kaa bagee yuwa se, ikii wa
too wigintaata tomaa kaa bagee yuwa se. Kiya ikii ko Wa
me daamaa wigintaata tomaa kaa bagee yuwa ma enaataa
toma ena too too kikiyaata bagee yuwa, ikii Ogatamee ma
ena tukuguu see bagee yuwa keta.
20 Ee maayaa mokoo Wa me ikii miya kisee daamaa
kimaataata topea. Mee ko Yesus me menaa yadoonaa see
bagee yuwa ma, nabi bagee yuwa ma okoo me menaa kaboo
da kaa ikii kuwa wodoo taa kimaataata topea. Ee kaboo da
miyoo tuku omaa to mee gaayu ko Kristus Yesus Waa.
21 Ikii Kristus yiba daamaa aatakumetagaa semaata topea.
Ee to kuwa uduma asii-maga-maga naadi Ogatamee me
daamaa wa too wigintaata ee to mokoo kedaaka. Kisee
ikii Tuhan ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama daamaa
iyawoo, pesee kiwoo siyaa.
22 Ikii ma, apanaa bagee ma ikii paaya Kristus ma aagadi-
maagadi naadi Ogatamee mee ikii ma enaataa kiitoogee
taano see ee to mokoo daamaa kimaatagaa siwooki. Mee
ee yiba Roh mee kiitoowoo segeeki.

2:18 Yoh 14:6 **2:21** 1Kor 3:16-17, 1Pet 2:5

3

Ogatamee me idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa Paulus me naweganaasi naadi wa kaa yadootaata menaa

1 Kisee kemaata anii Paulus me kisiino ko: Anii ikii apanaa tomaa-tomaa kaa Ogatamee ewo see bagee yuwa paagoo Kristus Yesus kaa menaa kiiweganaa see mée kemaata mée me digiyoo ee yiba nadogeamaamea.

2 Mikee, Ogatamee Wa me mée epa dimii mee ebo kaa menaa kuwa anii ikii apanaa tomaa kaa bagee paagoo kiiweganaasi naadi ni kaa daamaa nadootaami. Anii kisee mée see kuwa ikii miya nayeemea.

3 Mee ko Wa me idukaa kaama mée paagoo awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa ni paagoo daamaa naipi kiyaami. Kuwa menaa kuwa anii yumakaa mee kapogee mee kaa peenaa kiebeamaaga.

4 Ikii kuwa ni me Kristus kaa kiebeamaaga menaa kuwa daamaa deeyu ko ikii me mikee, kuwa idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa see menaa kuwa waa nekeenigi ii see kuwa ikii nanekeeniipea.

5 Kuwa menaa kuwa Wa me idukaa mée paagoo asemaniino taa. Kiya eto ko Roh me awee da kaa mée ipi kiyaagi. Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma, nabi bagee yuwa ma, kuwa daamaa wigintaata bagee yuwa paagoo Wa me kuwa menaa eto awee da kaa daamaa ipi kiyaabuuki.

6 Kuwa menaa kuwa ko kisee: Ogatamee me "Yesus me menaa doodoo Anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo miya Yahudi bagee yuwa ma aatabi seta kaama okoo mee tomaa too kiyaabuu taata, okoo mee maa to too mokoo kiyaabuu taata" see menaa mee. Mee kaama Wa me bagee miya masiyaa agiyoo kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa miya masiipea. Bedaa Ogatamee me idukaa Yahudi bagee paagoo "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu siwoo taapa" see aseta menaa kuwa Kristus Yesus doodoo mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kaa miya "Kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu taata" see menaa kuwa. Wa me kuwa menaa daamaa awee da kaa mée ipi kiyaagi.

7 Ogatamee me kuwa menaa nadoonaasi naadi anii aii kisee naepa kaa daamaa ni kaa nadootaata. Wa me pesee da ni kaa maamaa neeta kemaata anii Yesus me menaa yadoonaa see mée keta.

8 Ogatamee Wa me daamaa wa too wigintaata bagee kuwa uduma anii ko esee daba, peedi see mée kiya Wa

---

3:4 Kol 1:26-27

me anii aii kisee naepa kaa kuwa menaa daamaa ni
kaa nadootaata. Mee ko Kristus Wa me senawii wodoo
senawii kiyaa yuwa kuwa esee ebo naadi kaama mée me
se nekeeniyaa. Kuwa Wa kaa menaa kuwa anii mée tomaa-
tomaa apanaa yuwa paagoo miya eeweganaasi naadi anii
Wa me menaa yadoonaa see mée nakiyaata.
9 Bedaa se-agiyoo, we-agiyoo uduma Ogaataata
Mée Wa me esee idukaa kaama kisee-kisee daamaa
yaukuwaaniyaabuu taata see dimii gaata yuwa kuwa
eto Wa me anii mée paagoo awee da kaa ipi kiyaabuusi
naadi ni kaa nadootaata. Kuwa menaa kuwa ko petamanii
kaama awee da kaa kiyaano taa, Ogatamee Wa yiba kisee
too booniwoo seta menaa kuwa.
10 Wa me kisee ukuwata mee ko Wa me eto ki-
ipaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kaa daamaa
yaukuwaaniyaabuuki doodoo Ogatamee mee se-ipi, we-ipi
yago Mée ii see kuwa awee kaa ipi kiyaano see naadi
ukuwata. Epoo to wodoo ebo-ebo yuwa ma, pesee yago
agiyoo yuwa ma kuwa uduma okoo me 'Mikee, Ogatamee
Wa me idukaa dimi gaata yuwa kuwa eto daamaa esee dimi
ipi kaa ukuwaaniyaabuu taaki ii' see kuwa gaasi naadi anii
Wa me menaa yadoonaa see mée nakiyaata.
11 Kuwa Wa me esee petamanii kaama 'Anii kisee taa ma
taa ukuwaaniyaabuu taata' see gaataata yuwa kuwa Wa me
inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus mee doodoo daamaa mée
yaukuwaaniyaabuu seta.
12 Eto ko inii Waa doodoo Ogatamee paagoo daba poono
etaa agoo. Inii Kristus mikee gaakee kaa Waa ma dimi
aagadi-maagadi naadi kaama dimi weda taa ma Ogatamee
paagoo daba peeyaa.
13 Kisee kemaata anii eto ae-wae segeeka kuwa ikii me
ani kaa dimi se nagaagaa taai see kisega. Ogatamee Wa me
asii-sege siyaa agiyoo kuwa ikii kaa miya kidootaasi naadi
anii ikii kaa ae-wae segeeka yoka dimi se nagimaai.

Paulus me sembahyang menaa

14 Wa me kisee Yesus doodoo inii daamaa mée
yaukuwaaniyaabuu seta kemaata anii Nagamee paagoo
kagu maga kaa sibu.
15 Epoo to wodoo bagee miya, magaa da kaa bagee miya
okoo me Eboo mee ko Nagamee too, okoo tukuguu uduma
ekaa muntagaa seta mee manii to ko Wa kaa too kemaata
anii Wa paagoo
16 eto ikii kaa sembahyang kitaaka, mee ko kisee: Wa me
esee asii-sege siyaa agiyoo maamaa eebaa kuwa doodoo da
taa Wa me Roh me ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaabuu
siwoosi naadi kiasetaaka.

17 Ikii kisee pesee kikiyaabuu siwoo naadi kaama Kristus
mikee gaakee kaa Waa ikii dimi yiba daamaa kiitoogeesi
naadi kiasetaaka. Bedaa piya mani maga yiba daamaa
peeyaa mokoo ikii me epa dimii mee miya pesee kikiyaata
kaama ikii Wa me epa dimii kaboo da kaa umiwoo,
toowoosea naadi kiasetaaka.
18 Mee ko ikii ma, Wa me daamaa wa too wigintaata
bagee apanaa yuwa ma ikii paaya enaataa Kristus me epa
dimii mee amoo-yamoo da, woo-yamoo da, togoo-katuu da
kuwa ebeadeeyaa naaki esee ebo ii see kuwa ikii daamaa
nekeensea naadi kiasetaaka.
19 Wa me epa dimii mee asii-sege kemaata mée tomaa
se nekeeniyaa. Ikii Wa me epaa mee esee ipi kedaa naadi
kaama Ogatamee Wa me iyee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa
uduma ikii yiba miya pudii kisiyaasi naadi kiasetaaka.
20 Eto ko Ogatamee mee niiyaapaagee taai. Waa ko
Waa inii yiba pesee ma ukuwagee naadi kaama daamaa
agiyoo-pagiyoo uduma inii kaa mée yaukuwamaayaa see
Mée. Kuwa Wa me mée yaukuwayaa agiyoo kuwa uduma
esee ebo kemaata kaama inii se nekeeniyaa. Inii Wa
paagoo "Kisee naukuwaai, kisee naukuwaai" see idimiyaa
agiyoo kuwa uduma mee asii ebo agiyoo yuwa miya mée
yaukuwaaniyaayaa.
21 Inii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me Ogatamee Waa
ebo, Waa asii-sege, kisee niiekee siwoo taai. Bedaa Kristus
Yesus mee doodoo miya Ogatamee yaapaagee siwoo siyaa,
mee kakadee kaa, mee egaa kaa kisee too iminoo miya,
iminoo miya. Amin.

4

Inii Yesus yiba kutuu ena too too kemaata ena dimii, ena menaa kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa

1 Ogatamee mee inii kaa kisee mée daamaa
yaukuwaaniyaabuu taa see Mée kemaata eto ko anii
maamaa kisiinaka. Anii Tuhan me menaa yaweganaa see
mée kemaata digiyoo ee yiba nadogeamaata kaama kisee
totaaka too kisiino menaa kuwa ko kisee: Ikii ko Wa me
Ni paagoo nameei see kiseta bagee yuwa kemaata Wa me
kisee daamaa wiginta bagee yuwa daamaa umiyaa, tuyaa
yuwa doodoo ikii miya kisee umiwoo, toowoo taai,
2 kuwa ko kisee: Ikii dimi peedi, dimi dapuu, aakagoo see
se kiya dimi animaata epa aagaa siwoo taai.
3 Roh me ikii dimi aagadi-maagadi naadi kaama aaemee-
emee kisiyaata kemaata ikii se daata kisee too maamaa ena
dimii, ena menaa kaa too umiwoo, toowoo taai.

3:18 Mzm 103:11-13

4 Inii paaya maa da ena too too mokoo, Roh mee miya
ena too too. Mikee, ikii ko Ogatamee me Ni paagoo nameei
see kiseta bagee yuwa kemaata ikii uduma Wa me taa ma
taa kisee daamaa mée yaukuwaaniyaabuu taatagi nao see
gaawoo see dimii mee miya ena too too.
5 Tuhan Waa miya ena too too, inii uduma Yesus mikee
gaano mee miya ena too too, uwo tukumaano mee miya
ena too too,
6 bedaa inii uduma Ataagi Ogatamee mee miya ena too
too. Waa ko inii uduma me Eboo, uduma doodoo ukuwataa
see Mée, uduma yiba totaa see Mée.
7 Inii paaya ena too too mokoo kiya inii mée gakata Kristus
Wa me kisee-kisee naokageesi naadi pesee agiyoo kuwa inii
aii mée manta, inii daamaa mée ena-ena kisuwa-kisuwa
yawuditaata.
8 Kisee kemaata idukaa ebeamaata menaa ena mee ko
kisee:
"Waa ma yape kiyaa bagee yuwa peneata badaa maadoota
peegi. Waa asii maa kaa pakaamaata kaama
agiyoo-pagiyoo mée paagoo aii manigi" see menaa ebea-
maata. *Mzm 68:19*
9 Mee "Waa asii maa kaa pakata" see mee mena nekeeniino
yaato ko kaasee? Mee ko Waa magaa da kaa yamopasi yaato
keta eseta see kuwa nekeensi naadi menaa mee.
10 Magaa da kaa eseta Mée mee Waa kiyoo-kiyoo uduma ebo
toono see naadi epoo to wodoo asii-sege see yaato pakata.
11 Waa ko Wa me bagee yuwa okoo kisee-kisee daamaa
naokageesi naadi kaama pesee agiyoo aii mée maniyaa Mée
mee. Wa me mée noonaa Wa me menaa yadoonaa see
bagee kiyaata, mée noonaa nabi bagee kiyaata, mée noonaa
Wa me menaa ewo see bagee paagoo yaweganaa see bagee
kiyaata, mée noonaa Wa me bagee yuwa daamaa yamuni-
ino ma, mena daamaa yatupiino ma kisee yaukuwataa see
bagee yuwa kiyaata.
12 Mee ko okoo Wa me daamaa wa too wigintaata bagee
kuwa uduma, kuwa ko okoo Kristus Wa me maa to ebea-
ebea mokoo bagee yuwa uduma okoo daamaa natupii,
daamaa naipiipii taai naadi kaama Wa me kuwa bagee
yuwa agoo kiyaata. Okoo me kuwa Wa me bagee kisee
daamaa yaipiipii siwoo naadi kaama mée uduma Wa me
agiyoo daamaa yaukuwawoo, daamaa iyawoo, kisee too
13 inii uduma Ogatamee Yoopaa mikee nao naadi ena dimii,
ena menaa kaa epo enaataa Waa esee ipi kiyaa yoo too. Inii
kisee iyawoo, ebo kiwoo naadi kaama inii uduma Kristus

4:6 Yoh 17:20-21 **4:11** 1Kor 12:27-28

Wa me iyee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa kuwa uduma inii
miya agoo kaapa.
14 Mee kaama wodoo inii dimi ewo see yogaa yuwa see
see mokoo taa kaapea. Mée me dimi ipi kaa mée deebaa
taano see naadi topenaa see menaa kuwa me inii mée se
deebaa semaayaa. Okoo me mée deebaa see menaa kuwa
ko uwo biku-biku kiyaato-kiyaato wogeedapii segee naadi
kaama bo me mée kitaa aii me-dogeamaaga, dogeewaaga
senaa siyaayaa mokoo see menaa too.
15 Kiya inii mée epa dimii kaa mikee menaa maamaa
peneata wegawoo naadi kaama inii daamaa iyawoo, ebo
kiwoo siyaa, inii me umiyaa, tuyaa uduma yiba inii miya
Kristus Waa see see kedaa siwoo siyaa. Waa ko inii me
Mumoo to mokoo.
16 Mee ko maa da kaa mani-pani yuwa enaataa aagadi-
maagadi naadi mumoo to kaa daamaa takumedaa siyaa.
Mani-pani yuwa ena-ena daamaa epo enaataa aaukuwagee
naadi kaama maa da uduma daamaa iyawoo, ebo kiwoo
siyaa. Mee mokoo miya inii Wa me maa da mokoo bagee
kemaata inii mée ena-ena ukuwageesi naadi inii kaa mée
yadootaata agiyoo kuwa daamaa aaukuwagee siyaa. Inii
kisee daamaa aaukuwagee siwoo naadi kaama inii uduma
epa aagaa see dimii kaa epo enaataa daamaa iyawoo, ebo
kiwoo siyaa.

Idukaa iyee mee ekeata kaama gipii see iyee mee too doonaa taai naadi menaa

17 Kisee kemaata anii Tuhan pesee kaa ikii omaago ma
kisiinaka, mee ko Ogatamee ewo see bagee okoo me otoopa
dimii kaa umiyaa, tuyaa kuwa see see ikii miya eto kaama
wodoo kisee too se umiwoo, toowoo taai.
18 Okoo me dimi gaayaa yuwa kuwa digiyoo. Okoo dimi
taa, dimi eboo see bagee kemaata okoo Ogatamee Wa me
daamaa mée tuyaabuu siyaa menaa kuwa ewo see bagee
yuwa.
19 Okoo me 'Anii pedeo ukuwayaa yoka ipiipi diipa' see
dimii mee taa kedaa seta kemaata okoo se-pedeo, we-pedeo
ukuwaano see naadi okoo ekaato otoopa ekegatagaa segee
siyaa. Okoo otoopa aadoonaa segee naadi kaama okoo me
pedeo ou dimi-pami kuwa eebaa kedaa siwoo siyaa.
20 Kiya kuwa iyee kuwa ikii Kristus kaa kitopeta menaa
yuwa doodoo taa.
21 Mikee, ikii kuwa Yesus kaa menaa kuwa daamaa
yeemaamea. Waa mikee kisee Mée, Waa kisee iyee, see
menaa kuwa ikii daamaa kitupimaamea.

4:17 1Pet 4:3

22 Kuwa kitopeta menaa kuwa ko kisee: Ikii me idukaa
iyee-payee kuwa beamaata tameepeasii. Kuwa iyee kuwa
ko mée me pedeo ou dimii kuwa me okoo deebaa naadi
kaama dimi mena pedeo kedaa siwoo siyaa. Ikii kuwa iyee
kuwa beamaata kaama
23 ikii me dimi menaa da ma, ikii me dimi gaayaa yuwa
ma kuwa daamaa gipii kikiyaabuu segeesi naadi
24 gipii see iyee mee maatagaai. Mee iyee mee ko
Ogatamee Wa me iyee doodoo ikii kaa kiogaataata. Waa
see see ikii miya mikee menaa doodoo dimi topoo, pedeo see
taa, kisee daamaa wiginiwoo, umiwoosea naadi kiogaataata
iyee da mee. Ikii kisee menaa kuwa daamaa kitupimaamea.

25 Kuwa me kaama makapaa menaa aasee siyaa kuwa
ekeasii. Inii mée ena-ena kutuu ena too too mée kiyaata
bagee yuwa kemaata ikii mée gakata mikee menaa kuwa
too aasee taai.
26 Ikii kagoo dimii miyu ko pedeo se ukuwaai. Kagoo
kuwa kenoo to seomaano see koo taaki yoo too se ekeata
taa kiyaai.
27 Kagoo kuwa se taa kiyaayu ko Iblis meeno etaa da
yamasiyaa yoka gaai.
28 Oma maseekee bagee gaayu ko eto kaama wodoo
oma se masii. Waa ekaato wa me yagaa da me daamaa
ukuwayaa agiyoo yuwa kuwa too ukuwagee taano daamaa.
Wa me masiyaa agiyoo yuwa noonaa okoo agiyoo tapoo
omegee see bagee yuwa paagoo wudiino see naadi waa
agiyoo ukuwagee taano daamaa.
29 Pedeo yawegaa-wegaa see menaa kuwa ikii ebeawee
kaama se peeyaai. Yeekee bagee yuwa okoo dimi mena
daamaa pesee ma iyawoosi naadi menaa kuwa eewegaai.
Okoo me kisee yiino daamaa, kisee yiino gaano pedeo
see menaa kuwa daamaa eewegaai. Okoo daamaa dimii,
daamaa menaa kuwa yamiyaasi naadi menaa kuwa too
eewegaai.
30 Ogatamee Wa me Roh Kudus mee ikii me Waa dimi
boodi kiyaakee se. Roh mee ko ikii Ogatamee me bagee
yuwa ii see kuwa nekeensea naadi kineeta Mée mee.
Ikii Roh ma daamaa umiwoo, toowookea kuwa kisee too
wodopasi daba kidaagimaa peeyaatagi naagoo too yoka Roh
mee dimi gaagaa se siyaai.
31 Eto ko ikii nugi-nugi see dimii ma, kagoo ebo see dimii
ma, aakago-maakago, aawisi-maawisi, aabade-maabade,
kisee aabee-bee see dimii kuwa uduma ikii tameepeasii.

4:22 Rom 12:2, 13:14, Kol 3:9-10 **4:27** Yak 1:19-20, 4:7

32 Ikii dapuu see dimii ma, epa see dimii ma kuwa daamaa
aagaa siwoo taai. Ogatamee me Kristus doodoo ikii me
pedeo yuwa epa kiekeata see see ikii me miya kisee epa
aaekee siwoo taai.

5

Awee yaato umiwoo, toowoo taai naadi menaa

1 Ikii ko Ogatamee me kisee esee kiepa see yogaa yuwa
kemaata Wa me iyee mee ikii miya doonaa siwoo taai,
2 bedaa epa see dimii mee miya doonaa siwoo taai. Mee ko
Ogatamee paagoo kupi-manee siyaa agiyoo daamaa wunu
peeyaa see see mokoo Kristus Waa miya inii mée epa kaa
Waa ekaato mée yaekegataata. Kisee kemaata ikii miya mée
epa see dimii mee kaa umiwoo, toowoo taai.
3 Ikii ko Ogatamee me daamaa wa too kiwigintaata bagee
kemaata tobaaka, otoopa api doonaa, paayogaa doonaa,
kepe ou, agiyoo ou, kisee dimii kuwa uduma ikii peenaa
ma se dogaai. Mée me ikii kisee dimii agoo see bagee yuwa
see kidiino ko pedeo.
4 Bedaa yiino ego weda kiyaa menaa ma, dimi taa see
bagee me wegaa-wegaa menaa ma, otoopa ebaa-ebaa see
menaa ma kuwa uduma ikii peenaa ma wegaano ko pedeo.
Kuwa menaa wegaakee se kiya Ogatamee kiiboo, paamee
see menaa maamaa wegagee taai.
5 Ikii daamaa nekeenii: okoo tobaaka, otoopa aadoona-
maadoona, kepe ou, agiyoo ou, kisee bagee kuwa okoo
uduma Kristus ma, Ogatamee ma Ekea too ebo mée
eetootagea naagoo okoo se tootagea, masiyaa agiyoo kuwa
miya peenaa ma se masiitagea. Mee kepe ou, agiyoo ou see
dimii mee ko makapaa ogatamee kaa dimi maayaa mokoo
yoka daamaa nekeenii.
6 Mée me otoopa imi taa see menaa kuwa me ikii kideebaa
taapea yoka gaai. Okoo Ogatamee Wa me menaa si yayeetaa
see bagee yuwa kemaata Wa me kagoo kuwa okoo kaa
yamiyaatagi.
7 Kisee kaata kemaata okoo me ukuwanaa, peenaa siyaa
yuwa kuwa ikii ma epo enaataa se.
8 Mikee, ikii miya idukaa digiyoo yiba toogee seta kiya
eto ko ikii Tuhan ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama
awee yaato peanta toogee see bagee yuwa. Ikii kisee bagee
kemaata awee yaato too daamaa umiwoo, toowoo taai.

4:32 Mat 18:32-35, Kol 3:12-13 **5:2** Yoh 15:12-13, Gal 2:20, 1Yoh 2:6 **5:5** 1Kor 6:9-10, Gal 5:19-21 **5:8** Yoh 12:35, Kol 1:12-14

9 Awee yaato umiwoo, toowoo naadi kaama ekadaa
siyaa poo kuwa ko daamaa, topoo, mikee menaa doodoo
ukuwayaa agiyoo-pagiyoo kuwa.
10 Ikii Tuhan me ede kiyaa agiyoo kuwa maagiyoo,
maagiyoo, kisee daamaa gaagaa naadi ipi kaai.
11 Okoo digiyoo yaato otoopa ukuwagee see bagee kuwa
okoo daamaa poo se ekayaa yoka ikii miya okoo ma epo
enaataa se ukuwaai. Kuwa agiyoo kuwa pedeo too ii see
kuwa nekeensi naadi kuwa agiyoo awee da kaa kiyaai.
12 Okoo me koogo ukuwagee siyaa agiyoo kisee-kisee see
menaa kuwa aasee taano pedeo. Asiyaa mée to me ego
weda kaapa naadi se wegayaa.
13 Kiya agoo da wogaamaata kaama kuwa okoo me
ukuwayaa, peeyaa agiyoo kuwa uduma awee da kaa kiyaa.
14 Kuwa me kemaata wegayaa menaa ena ko kisee:

"Ei, aa toomoo ometaa see mée to mee anoogii.
Aa boota kaama aya andoo pooi.
Kristus Wa me agoo da a kaa kawogaamagaapi yoka" see
menaa mee wegayaa.*

15 Kisee kemaata ikii me umiino, toono kuwa ipiipi dii.
Dimi ewo see bagee yuwa see see mokoo se kiya dimi ipi
see bagee mokoo daamaa umiwoo, toowoo taai.
16 Eto mee begaa kaa pedeo dimii, pedeo menaa maamaa
eebaa kedaaka yoka ikii daamaa agiyoo ukuwaano etaa da
agoo kiyaa kaboo daamaa agiyoo ukuwaai.
17 Ikii dimi taa see bagee yuwa see see se kiya Tuhan
Wa me kisee daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo kuwa
daamaa ipi kaai, daamaa nekeenii.
18 Ikii anggur poo uwoo noomaata kaama boomaga-
baamaga see se. Kuwa uwoo kuwa me pedeo ou dimii mee
ebo kedaa siyaa yoka kuwa se kiya Roh mee ikii yiba pudii
siyaai.†
19 Ikii kisee daamaa pesee kikiyaabuu siwoo naadi kaama
mazmur menaa ma, yaapaagee see menaa ma, Roh me inii
yaayaasi naadi mée manta menaa kuwa ma aawegaa siwoo
taai. Esee dimi menaa da kaa maamaa ede ma, ede ma
Tuhan paagoo yaayaa segee siwoo taai.

5:10 Rom 12:2 **5:13** Yoh 3:19-20 * **5:14** "Toomoo ometaa see mée to" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi mena digiyoo see mée to ebea-ebea. "Aa boota kaama aya andoo pooi" see menaa mee gaayu ko mee idukaa iyee mee boota yoka ekeata gipii see iyee mee kaa too umiwoo, toowoo taai naadi ebea-ebea. † **5:18** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko Roh me ikii pudii siyaai. Mee ko Roh me Ogatamee Wa me iyee, Wa me pesee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa kuwa ikii yiba miya pudii kisiyaasi naadi menaa mee.

20 Agiyoo-pagiyoo kuwa uduma kaa inii epoo Mée Tuhan
Yesus Kristus Wa ekaa yiba Nagamee Ogatamee paagoo
kiiboo, paamee see menaa se daata kisee too asegee siwoo
taai.
21 Bedaa ikii Kristus Wa too ebo, Wa too weda see dimii
mee kaa ikii ekaato dimi peedi aaekee siwoo taai.

Ekea bogaa kaa tupiyaa menaa

22 Ikii api yuwa gaayu ko ikii Tuhan paagoo ekaato dimi
peedi ekee segee siyaa see see paimee paagoo miya ekaato
dimi peedi ekee taai.
23 Mee ko Kristus mee Waa mikee gaayaa bagee yuwa
uduma me mumoo to see see paimee miya wa me apii to
me mumoo to. Kristus Waa mikee gaayaa bagee kuwa ko
Wa me maa to mokoo, bedaa Waa ko okoo daba daagimaa
peeyaano Mée.
24 Kisee kemaata Kristus mikee gaayaa bagee yuwa okoo
Wa paagoo ekaato dimi peedi ekee segee see see mokoo ikii
api yuwa miya agiyoo-pagiyoo kuwa uduma yiba a me pai
to paagoo ekaato dimi peedi ekee segee taai.
25 Ikii pai yuwa gaayu ko ikii me apii epa kaai. Kristus me
Waa mikee gaata bagee yuwa epa kaa Waa ekaato okoo kaa
yaekegataata mokoo see see ikii me apii miya daamaa epa
kaai.
26 Mee ko Kristus Wa me menaa kuwa me inii daamaa
uwo mée yawetogekomeeta kaama inii daamaa wa too mée
wigintaata.
27 Inii Waa mikee gaata bagee yuwa kisee daamaa mée
wigintaata kaama inii esee daamaa too, pedeo taa, mena
taa, kisee ena ma taa kaa Wa paagoo mée miyaano see naadi
Waa ekaato mée yaekegataata.‡
28 Mee mokoo pai yuwa miya kisee. Paimee me waa
ekaato maa to epa kiwoo, deewoo siyaa see see wa me apii
to mee miya epa kaano gaano pedeo. Wa me apii to epa
kiyaa see mée to mee ko waa ekaato miya epa kiyaa mokoo.
29 Mikee, waa ekaato maa to be see bagee ena ma taa.
Waa ekaato maa to mee daamaa munitaa, daamaa deetaa
segee siyaa, Kristus me Waa mikee gaayaa bagee yuwa kaa
daamaa yaukuwagee siyaa see see.

5:22 1Pet 3:1-6 **5:25** Kol 3:19, 1Pet 3:7 **5:27** Why 19:7 ‡ **5:27** Yesus mikee gaata bagee uduma ko Wa me apii to mokoo. Mée me api goeyaa-goeyaa see see mokoo Yesus me inii pedeo taa kaa Wa paagoo mée miyaano see naadi Waa ekaato inii kaa mée yaekegataata kaama mée yaboota. Paimee miya kisee wa me apii to esee epa kaa waa ekaato wa me apii to kaa yaekegataasi naadi ebea-ebea menaa mee.

30 Mee ko inii Wa me maa to kaa takumeta agiyoo mokoo
bagee kemaata Wa me inii kisee daamaa mée yaukuwagee
siwoo see.
31 Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Kuwa me
kemaata paayogaa gakata waataagi ma, wabaayo ma kuwa
ekeata kaama wa me goeyaa apii to ma ekea bogaa má ena
too too mokoo kiyaa, kisee too umiwoo, toowoo siyaa" see
menaa ebeamaata.
32 Mee menaa mee ko ebo menaa, idukaa kaama manii
to awee da kaa kiyaano taa menaa. Mena manii to mee ko
inii Kristus mikee gaayaa bagee yuwa kaa menaa, Waa ma
aagadi-maagadi naadi toowoo siyaa menaa mee. Anii kuwa
kaa menaa kisetaaka.
33 Bedaa mee menaa mee ikii ekea bogaa kaa miya
kisetaaka. Mee ko ikii mée gakata aa ekaato epa kiwoo siyaa
see see mokoo a me apii to mee miya kisee epa kiwoo taai.
Bedaa apii to mee miya wa me pai to ebo ekee siwoo taai
naadi kisega.

6

Mée okoo tukuguu to kaa tupiyaa menaa

1 Ikii yoga yuwa gaayu ko ikii Tuhan me menaa yay-
eegeekea see see ikii me okonaka me kisiyaa menaa kuwa
miya daamaa yayeewoo taai. Ikii kisee ukuwaano daamaa.
2 Idukaa Ogatamee me "Ikii kisee-kisee ukuwaai. Ikii
kisee ukuwagee siyu ko Anii kisee-kisee kiukuwaaniyaabuu
siwoo taapa" see mée aseta menaa kuwa petamanii mee
mee ko kisee: "Agaataagi ma, abaayo ma kuwa ebo ekee
siwoo taai.
3 A me ekea kisee ebo ekee siwoo siyu ko aa daamaa ede
ma toogee taape, aa magaa da kaa eebaa umiwoo, toowoo
taape" see aseta menaa mee.
4 Ikii nagaanii yuwa gaayu ko ikii me yogaa kuwa
kagoo ebo kiyaakee se kiya okoo peedi kaa kaama Tuhan
me menaa daamaa ase-manee, daamaa tupi-manee, kisee
daamaa muniwoo taai.

Hamba kiyaata bagee yuwa ma, okoo epoo bagee yuwa ma okoo kaa tupiyaa menaa

5 Ikii hamba kikiyaata bagee yuwa gaayu ko ikii Kristus
me menaa daamaa yayeewookea see see ikii magaa da kaa
epoo mée wa me kisiyaa menaa uduma miya weda ma, ebo
ekee see dimii ma daamaa yayeewoo taai.
6 Okoo me emaa kiwugiyaa kaboo too yaukuwaakee se.
'Wa me nadeetaaki yoka waa ede kisi naadi yaukuwaapa'

5:31 Kej 2:24 **6:1** Kol 3:20-25 **6:2** Kel 20:12

see dimii mee se. Kiya ikii Kristus me agiyoo daamaa
yaokagee siyaa see see ikii okoo me agiyoo kuwa miya
'Ogatamee me gaata-gaata doodoo yaukuwaanaka' see dimii
mee kaa omaago ma daamaa yaokagee taai.
7 Ikii okoo me agiyoo yaokagee siyaa kuwa ko 'Anii Tuhan
Wa me agiyoo yaokagee taaka mokoo yoka' see dimii mee
kaa okoo me agiyoo miya daamaa ede ma yaokagee taai,
mée me agiyoo yaokagee siyaa see see mokoo too se.
8 Mee ko mée gakata, hamba kiyaata bagee yuwa miya,
apanaa kisee kiyaano taa bagee yuwa miya Tuhan me okoo
mée gakata daamaa agiyoo ukuwagee setaa to mokoo da
maniipi, see kuwa ikii miya ipi yoka daamaa yaokagee taai.
9 Bedaa kuwa hamba kiyaata bagee yuwa okoo epoo
bagee ikii gaayu ko ikii me Eboo ma, okoo me Eboo ma ena
mee too, Waa epoo to wodoo tupi, see kuwa ikii miya ipi
yoka daamaa nekeenii. Inii ebo, peedi uduma Ogatamee
me mée epa, inii uduma endagii see mée deetaa see yoka
hamba kiyaata bagee yuwa kuwa ikii me okoo daamaa
dimii kaa too asiwoo taai, omaago ma wedaasi naadi menaa
aseekee se.

Ogatamee me inii Iblis me mée gaadee siyaa agiyoo daba,
peedi kiyaasi naadi mée manta agiyoo yuwa kaa ebea-ebea
menaa
10 Ni me wodopasi yaato kisiinaka menaa mee ko kisee:
Ikii Tuhan ma aagadi-maagadi naadi Wa me pesee da me
daamaa pesee kikiyaata kaama umiwoo, toowoo taai.
11 Yape paagoo poono see naadi dooyaa agiyoo-pagiyoo
kuwa uduma Ogatamee me ikii kineeta yoka maatagaai.
Iblis me dimi ipi kaa kideebaa seta pedeo kikiyaano see
agiyoo kuwa ikii makii taa, waa wisiniwoosea naadi kuwa
Ogatamee me kineeta agiyoo kuwa maanaa siwoo taai.
12 Mee ko inii ma yape masiyaa bagee kuwa tadaa agoo,
mogee agoo see bagee kuwa se kiya pesee yago agiyoo yuwa
ma, magaa da kaa digiyoo yaato ebo-ebo yuwa ma, epoo to
yaato pedeo yago agiyoo yuwa ma, kisee agiyoo kuwa ma
inii aawisi-maawisi segeekea.
13 Kisee kemaata Ogatamee me kuwa pedeo agiyoo
toopusi naadi kineeta agiyoo kuwa maatagaa taai. Ikii
kisee daamaa ipiipii semaata kaama pedeo agiyoo miyaa
naagoo ikii me kuwa uduma daamaa wisintagaa taapea, ikii
daamaa yiinaageeta koogo se makii taapea.
14 Kisee kemaata eto ko kuwa agiyoo kuwa maataata
kaama daamaa makii taa see kaa toowoo taai, kuwa ko
kisee: Epmoonee da yupigapii da taa daamaa maayaa

6:9 Kol 4:1 **6:11** Rom 13:11-13, 1Tes 5:8

mokoo ikii mikee menaa mee daamaa maatagaai. Bedaa
ikigii to kaa toopusi naadi agiyoo da mee maayaa mokoo
Ogatamee Wa me mikee, topoo see kikiyaata dimii mee
daamaa maataata kaama se makii siwoo taai. 15 Kiyoo
kaama bado doko maayaa mokoo Yesus me mée tomaa
Ogatamee ma emee-emeesi naadi doometa menaa kuwa
mée paagoo eeweganaa taapa dimii mee miya maataata
doonaa taai.
16 Bedaa yagaa da kaa toopusi naadi agiyoo da mee
masegeeta doonaa siyaa mokoo ikii me umiyaa, tuyaa
yiba uduma Yesus mikee nao see gaawoo siyaa dimii mee
daamaa maataata kaama se makii siwoo taai. Ikii me mikee
gaano dimii mee me pedeo yago mée Iblis wa me biyaa
mapedaa kuwa uduma yadeeyaayaa.
17 Kiyoo kaama mumoo to kaa toopusi naadi agiyoo da
mee masegeeta maanaa siyaa mokoo 'Yesus mee anii daba
nadaagimaa peeyaano Mée nao' see dimii mee maataata
doonaa taai. Bedaa ikii Roh Wa me mowai mee masegeeta
doonaa taai. Mee mowai mee ko Ogatamee me menaa mee.
Ikii kuwa dimii, kuwa menaa kuwa uduma maataata
doonaa siwooka too
18 sembahyang siwoo taai. Ikii Roh ma aagadi-maagadi
naadi sembahyang se daata maamaa asegee, maamaa
idimegee siwoo taai. Ikii kisee too se ekeata maamaa ipiipi
nekeenta kaama Yesus mikee gaayaa bagee yuwa uduma
kaa sembahyang yasegee siwoo taai.
19 Ani kaa miya anii mena eewegayaa kaboo Ogatamee
me kisee wegaai, kisee wegaai see menaa kuwa daamaa
nase-maneesi naadi sembahyang nasegee taai. Anii Kristus
me doometa menaa yuwa, idukaa mée paagoo awee da kaa
kiyaano taa menaa kuwa anii uu ma eeweganaasi naadi
sembahyang nasegee taai.
20 Anii kuwa menaa eeweganaa see mée kemaata digiyoo
ee yiba nadogeamaata totaaka. Anii kuwa menaa uu ma
eewegaano gaano pedeo yoka anii kisee eewegasi naadi ikii
sembahyang nasegee taai.

Wodopasi menaa

21 Ni paagoo kaama menaa kuwa uduma Tikikus me
doodoota ikii paagoo kiiwegaapi. Waa ko Yesus yiba ena
kenaa bagee, inii me epa see mée, Tuhan me agiyoo se
ekeata daamaa yaokagee see mée. Nakaayoo kaama menaa
uduma wa me keipi kiyaapi.
22 Anii waa ikii paagoo pooi see asiinaka, mee ko inii
paagoo kaama menaa kuwa ikii ipi kesea naadi miya, bedaa

6:16 1Pet 5:8-9, 1Yoh 5:4-5 **6:17** Ibr 4:12 **6:18** Kol 4:2, 1Tes 5:17, 1Pet 4:7

ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaayaa menaa kuwa kiiwegasi naadi miya pooi see asiinaka.
23 Nagamee Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me ikii Yesus mikee gaayaa bagee uduma daamaa aaemee-emee kisiyaayaa dimii mee ma, epa dimii ma, mikee gaano dimii ma kuwa maamaa kineesi naadi kiasega.
24 Ikii me inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee se daata kisee too epa kiwoo see bagee kuwa uduma Ogatamee me epaa mee ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

Pilipi

Paulus me Pilipi magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa digiyoo ee yiba totaaki too ebeamaata kapogee. Paulus mee idukaa Parisi kaa mée kiya Yesus mikee gaata kaama wodoo Wa me menaa too yadoonaa seta. Wa me menaa yadoonaa naadi kaama Pilipi magaa kaa bagee paagoo eewegata. Kiyoo wa me ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa Kisah Para Rasul 16:12-40 yiba topa. Paulus waa apanaa magaa kaa peenaa, weganaa naadi kaama Yesus me menaa be see bagee yuwa me Roma magaa kaa digiyoo ee yiba dogeamaata. Waa digiyoo ee yiba toogee seta kaboo Pilipi magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa Paulus wa me gaano pedeo agiyoo edaano see kepee kuwa sikii ye, taa ye naadi kepe manemea. Kuwa me kemaata Paulus me paamee see menaa asiino see naadi mee kapogee mee okoo paagoo yaebeamaata.

Pilipi magaa kaa koopoo see menaa weganaa see bagee agoo yoka gaai naadi menaa kuwa mee kapogee yiba ebeamaata. Okoo me weganaa seta menaa kuwa ko kisee: "Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo miya kado ponee daapeasiino gaano pedeo, Yahudi bagee okoo me ukuwawookea see see" see menaa weganaa seta. Kiya Yesus yaato bagee kaano kuwa ko kado ponee daapeata kemaata se, see kuwa Paulus me gaamaasi naadi yaebeamaata menaa.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 60 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-11 Petamanii menaa ma, paamee dimii ma sembahyang menaa ma

1:12-26 Paulus mee digiyoo ee yiba toogee seta kaboo Yesus mikee gaata bagee eebaa kedaa seta menaa

1:27–2:18 Yesus mikee gaata bagee yuwa Waa see see daamaa umiwoosi naadi menaa

2:19-30 Timotius ma, Epaproditus ma ekea kaa yaapaagee seta menaa

3:1–4:9 Koopoo see menaa gaamaasi naadi menaa ma, wodopasi tupiino menaa ma

4:10-20 Neeta agiyoo kuwa me kiiboo, paamee aseta menaa

4:21-23 Wodopasi menaa

1 Kristus Yesus me agiyoo yaokagee see bagee yuwa ko
Paulus ma, Timotius ma wiya enaa me Pilipi magaa kaa ikii
Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi daamaa wa
too kiwigintaata bagee yuwa uduma paagoo mee kapogee
mee kiebeage, bedaa ikii Yesus mikee gaayaa bagee tuku-
tuku yuwa ma, mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee
yuwa ma ikii uduma paagoo kiebeage.
2 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me
aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma
epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

Paulus me paamee dimii ma sembahyang seta menaa

3 Ani me ikii kineke-nekee siyaa kaboo uduma ni me Eboo
Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see kiasegeeka.
4 Ni me ikii kaa sembahyang menaa kuwa uduma esee
ede ma, ede ma kiasegeeka.
5 Kuwa ko anii idukaa petamanii kaama eto too kuwa
Yesus me doometa menaa kuwa yaweganaa siwoo siyaa
yiba ikii me nadeegee, epo niiukuwagee siwookea kuwa kaa
anii Ogatamee kiiboo, paamee dimii mee esee ebo.
6 Idukaa Ogatamee me ikii yiba petamanii daamaa
kikiyaabuu seta yuwa kuwa Wa me daamaa-daamaa
kikiyaabuu siwoo taapi, kisee too Kristus Yesus wiyaagoo
meetagi yoo too, kuwa Wa me mikee kisee kiukuwawoo
taapi ii see kuwa ani me kisee kigaaga.
7 Anii kisee ikii uduma kigaaga mee ko ni me kiepa dimii
mee mikee ebo kemaata kisee kigaano daamaa. Mikee, anii
digiyoo ee yiba toomuu taaka too miya ikii me naekeasiino
taa, bedaa anii okoo Yesus me doometa menaa yuwa
wisineekee bagee yuwa paagoo mikee gaasi naadi daamaa
ipiipi see eewegataaka too miya ikii nagaabuu taano taa.
Ogatamee me mée epa dimii mee ikii paagoo miya topa
kemaata ikii me kisee too anii nadeegeekea.
8 Kristus Yesus me mée epa kuwa see see anii miya ikii
uduma epa kigaaga, ikii ma epo kiitoga naaki ou see dimii
mee ebo. Anii kisee kigaaga kuwa makapaa se, mikee,
Ogatamee me miya kisee naipi.
9 Anii sembahyang kiasegee see menaa kuwa ko kisee: Ikii
me epa dimii mee ebo kiwoo naadi kaama mikee menaa
ipi see dimii ma, pedeo menaa wigineano ipi see dimii ma
kuwa ikii kaa eebaa kiwoosea naadi kiasegeeka.
10 Kuwa dimii ikii kaa eebaa kiwoo naadi kaama ikii me
"Kuwa mikee, kuwa daamaa" see ipiipi wiginiwoo, kisee too
Kristus wiyaagoo meetagi naagoo ikii esee daamaa dimii
too, pedeo taa see bagee ii see kideesi naadi kiasegeeka.

1:6 1Tes 5:23-24 **1:9** 1Tes 3:12-13

11 Bedaa ikii Yesus Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi
kaama ikii dimi topoo see kaa daamaa agiyoo yaukuwawoo,
daamaa poo yaekawoo, ikii kisee umiwoo, toowoo see kaa
mée me Ogatamee ebo ekee, yaapaageesi naadi kiasegeeka.

Paulus mee digiyoo ee yiba toogee seta kaboo Yesus mikee gaata bagee eebaa kedaa seta menaa

12 Neebee nokaa yuwa, anii mena ena ipi kikiyaanaka,
mee ko ni kaa ukuwaandaa seta agiyoo yuwa kuwa pedeo
too see se. Anii nakaayoo digiyoo ee yiba toogeeka too Yesus
me doometa menaa peneata bagee eebaa kedaa segeekea
yoka daamaa see gaaga.
13 Anii Kristus yaato bagee kemaata kaama nakaayoo
natameamaamea see kuwa mée uduma naipi kegea.
Nakaayoo magaa da kaa tookee eboo wa me ee yadiitoo
taa see bagee yuwa ma, apanaa bagee eebaa miya okoo me
kisee nanekeenegea.
14 Anii nakaayoo digiyoo ee yiba toogeeka kuwa me mee
magaa kaa Tuhan mikee gaayaa bagee okoo mée eebaa
miya uu kegea.* Okoo Wa kaa too dimi maataata kaama
Ogatamee me menaa weda taa ma yaweganaakea.
15 Okoo mikee kisee yaweganaakea kiya mée noonaa
me nakagoo kegea, okoo me 'Anii eboo mee too miya'
see dimii kaa Kristus kaa menaa eeweganaakea. Kisee
dimii bagee yuwa agoo kiya mée noonaa daamaa dimii kaa
eeweganaakea.
16 Daamaa dimii kaa mena eeweganaa see bagee kuwa
gaayu ko anii Yesus me doometa menaa wisineekee bagee
paagoo ipiipi see ase-maneesi naadi Ogatamee me nakaayoo
tuyaagi ii see nanekeenegea. Okoo me anii naepa kaa Yesus
kaa menaa yaweganaa see bagee yuwa.
17 Nakagoo kegea bagee kuwa gaayu ko okoo Kristus
mee too ebo ekeasiino see naadi mena weganaakea kuwa
se kiya okoo ekaato ebo ekeasiino see naadi weganaa see
bagee yuwa. Okoo obeegea bagee eebaa kemaata okoo
me anii gaagaa ebo see dimii ni kaa namiyaano see naadi
eeweganaakea.†

---

* **1:14** Mee magaa kaa Tuhan mikee gaayaa bagee uu kegea see mee ko Tuhan Waa Paulus ma daamaa enaataa eetoogeeki kemaata okoo miya Tuhan ma naatoogee taapi yoka naadi dimi uu kedaakea, mée me kisee nakoo taapea miya Wa me menaa yaweganaa taapa, see dimii gaagea see mee. † **1:17** "Okoo me anii gaagaa ebo see dimii ni kaa namiyaano see naadi yaweganaakea" see menaa mee ko Paulus me 'Anii digiyoo ee yiba toogeeka kiya okoo mena daba weganaa naadi mée eebaa okoo sekaataa peegea yaai' see dimii mee wa kaa yamiyaano see kiya kisee dimii mee Paulus waa taa naadi kaama ebeata menaa mee.

18 Kiya maa agiyoo se. Mée noonaa mikee see dimii
kaa eeweganaakea, noonaa ebo poga-poga see dimii kaa
eeweganaakea. Kisee kiya Kristus kaa menaa kuwa eewe-
ganaakea yoka anii ede kega. Mikee, anii kisee too ede
kegeeka.
19 Mee ko anii digiyoo ee yiba pedeo totaaka kiya ikii
me ni kaa sembahyang nasegeekea kuwa kaa miya, bedaa
Yesus Kristus me Roh mee naatoogeeki kuwa kaa miya anii
daamaa kaapa, daba daagimaa poopa see kuwa anii ipi yoka
anii kisee too ede kiwooka.
20 Idukaa kaama eto too anii Kristus ebo ekee siwooka see
see, bedaa eto kaama wodoo miya anii ego weda see taa,
uu see dimii mee too ebo. Anii tuyaa miya, booyaa miya
koosi, ni kaa naukuwaaniyaabuu segee siyaa yuwa doodoo
Kristus mee too ebo ekee siwooka naaki ou see dimii mee
too gaawooka.
21 Anii toopa miya Kristus mee too ebo ekee siwoo siyaa,
bedaa anii booyaa miya daamaa.
22 Kisee anii omegee, toogee siyu ko daamaa agiyoo
yaukuwawoo siyaa yoka anii toono too daamaa ye, bogaano
too daamaa ye, kamee? Anii ewo.
23 Ekea paaya daamaa yoka anii dimi wiya agoo. Anii
boomaata kaama Kristus paagoo Waa ma epo enaataa toono
mee esee daamaa, ede
24 kiya anii magaa da kaa ikii ma epo enaataa ki-
itodogaano kuwa daamaa, gaano pedeo.
25 Anii kisee nekeenega yoka anii moga se boota ikii
me Yesus mikee gaano dimii mee ede ma, ede ma pesee
kiwoosea naadi anii ikii uduma paagoo kiitoowoo taapa ii
see gaaga.
26 Bedaa anii ikii paagoo kiitoowoo taapa kuwa kaa miya
ikii me Kristus Yesus ede ma yaapaagee see dimii mee ebo
kaapea.

Wisineekee bagee paagoo ena dimii, ena menaa kaa makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

27 Anii maamaa kisiino ko: Ikii me umiino, toono kuwa
Kristus Wa me doometa menaa kuwa doodoo umiwoo taai.
Ikii kisee umiwoo, toowoo siyu ko anii pee-kidiipa kaapa
miya, ikii kaa menaa yuwa doodoota ni paagoo me-nasiipea
kaapa miya ikii ena dimii, ena menaa kaa Wa me doometa
menaa kuwa too peneata makii taa see kaa epo enaataa
omaago ma doowookea ii see kuwa kinekeeniipa.
28 Kuwa ikii kiwisintagaa segee see bagee kuwa ikii
peenaa ma se wedaai. Ikii me kuwa bagee weda taa see
dimii mee me kuwa bagee yuwa me 'Yaai, Ogatamee me

1:21 Kis 20:23-24, Rom 14:8, 2Kor 5:8-9

inii pedeo mée kiyaatagi' see kuwa nekeeniipea, bedaa
Wa me ikii daba kidaagimaa peeyaatagi ii see kuwa miya
nekeeniipea, ekea paaya Wa me yaukuwaatagi agiyoo ii see
kuwa nekeeniipea.
29 Mikee, Kristus mee ogo peesi naadi Waa mikee gaawoo
see dimii mee too ikii kaa kidootaata se kiya mée me ikii
ae-wae kisiyaabuu siyaa agiyoo kuwa miya.
30 Kuwa ikii eto ae-wae, dimi gaagaa segeekea kuwa anii
miya kisee ae-wae, gaagaa segeeka. Mee ko idukaa anii
kiitoogee seta kaboo mée me kisee nawisinegee seta yuwa
kuwa ikii me nadeemea, bedaa eto miya anii nakaayoo
kaama kisee ae-wae segeeka see kuwa ikii me nayeegea.

2

Kristus Wa me dimii masisi naadi menaa

1 Ikii ko Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi dimi mena
daamaa pesee kikiyaata bagee yuwa, ikii Wa me mée epa
dimii mee me daamaa dimi kiasimiyaata bagee yuwa, ikii
Roh ma dimi aagadi-maagadi naadi umiwoo, toowoo see
bagee yuwa, ikii dimi dapuu, dimi epa aagaa siyaa bagee
yuwa.
2 Ikii kisee kikiyaata bagee yuwa yoka ikii ena dimii, ena
menaa see kaa epa aagaa naadi kaama dimi aagadi-maagadi
siwoo taai. Ikii kisee ukuwawoo siyu ko ni me ede dimii mee
pudii eebaa nasiyaapea.
3 'Ni too ebo, ni too ipi' see dimii mee se gaai. Ikii ekaato
peedi ekeata kaama apanaa bagee yuwa paagoo 'Anii peedi,
waa ebo' kisee aagaa siwoo taai.
4 Ikii mée gakata 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too' see
dimii mee se, apanaa bagee me gaayaa-gaayaa kuwa miya
aayee taai.
5 Kristus Yesus Wa me dimii mee ikii miya masiino gaano
pedeo, mee ko kisee:
6 Waa ko Ogatamee ma Ekea ena keenda, ena keenda,
Ogatamee ma endagii kiya
Wa paagoo ebo too umiwoo, toowoo taano too dimii
mee gaano taa kemaata
7 mee dimii ekeata mée ena mokoo,
agiyoo yaokagee see mée ena mokoo keta.
8 Mée ena keta kaama Waa ekaato dimi peedi kiyaata
Ogatamee me gaata-gaata dimii too yaukuwawoo naadi
kaama boota,
piya bokoo to kaa paku wugitaata boota.

1:29 Yoh 15:20, 1Tes 3:3, 2Tim 3:12, 1Pet 2:21 **2:4** Yak 3:13-17 **2:6** Yes 9:5, Yoh 1:14, 8:58, Kol 1:15-16 **2:7** Mat 20:28, 2Kor 8:9, Ibr 2:14-17

9 Kisee kemaata Ogatamee me Waa esee ebo ekeata kaama
asii-sege wodoo asii-sege see ebo ekaa yago Mée
kiyaata,
10 se-bagee, we-bagee uduma me Waa ebo ekee siwoosi
naadi kisee yakiyaata.
Epoo to wodoo topea yuwa miya, magaa da kaa topea
yuwa miya, maga miyoo topea yuwa miya uduma
ebo ekaa yago Mée Yesus paagoo kagu sibumedaa naadi
11 Yesus Kristus Waa mée uduma epoo Mée ii see we-
gaatagea,
kisee Nagamee Ogatamee yaapaagee see kaa we-
gaatagea.

Ogatamee me menaa daamaa yayeewoo, yaukuwawoosi naadi menaa

12 Kisee kemaata ni me epa see bagee yuwa ikii Wa too weda, Wa too ebo ekee see dimii kaa Wa me menaa esee yayeewoo, yaukuwawoo taai. Ikii ko Wa me daba kidaag-imaa peeyaatagi bagee yuwa kemaata kisee yaukuwawoo taai. Anii idukaa ikii paagoo kiitoogee sema kaboo ikii kisee daamaa yaukuwawoo semea. Eto ko anii ikii paagoo kiitoono taa kaboo miya daamaa yaukuwawoo, umiwoo taai.
13 Ogatamee mee ko ikii yiba 'Wa me ede gaayaa yuwa too daamaa yaukuwawoo taapa' see dimii mee kiawitaa see Mée, bedaa Wa me kuwa agiyoo naukuwawoosi naadi ikii pesee kikiyaabuu taa see Mée yoka daamaa yaukuwawoo taai.
14 Ikii kisiyaa menaa kuwa gaayu ko mena dukumeawee see se, aawisi-maawisi kuwa miya se kiya uduma yayiino too.
15 Ikii kisee daamaa ukuwagee siyu ko eto mee begaa kaa bagee me ikii kisee bagee yuwa ii see kidiipea. Ikii okoo dimi koopoo, dimi pedeo see bagee yuwa yupii umiwoo, toowoo naadi kaama okoo me ikii mikee Ogatamee me yogaa yuwa, pedeo dimii, pedeo menaa taa, daamaa too umiwoo see bagee yuwa ii see kuwa kinekeeniipea. Okadee yuwa digiyoo yiba deeyaa-deeyaa mokoo kisee miya ikii mée paagoo ago kusi-kusii da wogaamaayaa see see bagee kidiipea.
16 Anii idukaa ikii paagoo kana ma, kana ma kitopegee seta kuwa ketaa-ketaa see kaapa naadi kuwa mée daamaa toowoo siyaabuu taano menaa kuwa daamaa peneasii. Ikii kisee daamaa peneata umiwoo siyu ko Kristus meetagi naagoo anii ikii kaa ede ma, ede ma taata.

2:9 Mat 26:39, 2Kor 13:4, Ibr 12:2 **2:12** 2Kor 7:1 **2:13** Ibr 13:21 **2:15** Mat 5:14-16

17 Ikii ko Yesus mikee gaayaa bagee yoka anii esee
ede kega, eto koa ko anii booyaa miya daamaa. Ikii
Yesus mikee nao naadi ikii ekaato Ogatamee paagoo
ekega-manee taakea mee ma, bedaa nii ekaato ekegataata
kaama mée me napeeyaapea tadaa kuwa miya ekea paaya
enaataa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa
agiyoo mokoo. Ikii kisee ekaato ekegataata ede ma, ede ma
segeekea kuwa mokoo anii miya ede ma, ede ma segeeka,
18 bedaa anii ekegataata ede ma, ede ma segeeka kuwa
mokoo ikii miya ede ma, ede ma niisegee taai.

Timotius ma, Epaproditus ma ekea pooi see asiino see naadi menaa

19 Tuhan Yesus mee anii ma enaataa kemaata eebaa se
umiipa Timotius mee ikii paagoo "Mena pe-naayeegii" see
asiipa dimii agoo. Ni me omegee, toogee see kaa menaa
kuwa kaa ikii ede kaapea see see ikii me omegee, toogee
see kaa menaa kuwa anii miya yeemaata kaama ede kaano
see naadi waa ikii paagoo pooi see asiipa.
20 Apanaa waa see see bagee nakaayoo taa. Anii ma ena
dimii see bagee wa too, bedaa ikii daamaa topea ye naadi
kineke-nekee taa see bagee kuwa miya wa too.
21 Apanaa bagee uduma okoo me ede gaayaa-gaayaa kuwa
too ou, Yesus Kristus me ede gaayaa-gaayaa kuwa ou see
dimii mee okoo taa, Timotius wa too.
22 Anii Yesus me doometa menaa yaweganaaka too waa
miya kana ma, kana ma naaukuwagee simi. Ekea seepuguu
enaataa daamaa eeukuwataa siyaa see see mokoo waa miya
kisee daamaa naaukuwataa see mée to ii see kuwa ikii miya
ipi.
23 See kemaata anii daba napeeyaapea ye, se napeeyaapea
ye see kuwa ipi keta kaama anii waa moga ikii paagoo pooi
see asiipa.
24 Tuhan me naapoopi ii see gaaga yoka anii miya moga
ikii paagoo meeta.
25 Eto kiipaa ko Epaproditus mee, anii naiye-iyeesi naadi
ikii me ni paagoo pooi see naaseta mée mee, waa ikii paagoo
bedaa metaki pooi see asiipa gaaga. Waa ko mikee Yesus
yiba ena kenaa bagee, anii ma enaataa agiyoo epo omaago
ma naaukuwagee see mée, makapaa menaa kuwa anii ma
epo omaago ma yataa kiyaabuu segee see mée.
26 Waa ikii paagoo kiitoga naaki ou see dimii mee ki-
gaataaki, bedaa ikii me Epaproditus waa ikiyoo ebo meanigi
nao see menaa kuwa ikii yeegea kuwa kaa wa me sooi, okoo

2:17 2Tim 4:6

dimi nagaagaa taakea ye naadi waa dimi mena kigaagaa ebo totaaki.
27 Mikee, waa ikiyoo kaa bogaano see koo simi kiya
Ogatamee me epa kaa deegee simi. Wa too epa gaami se
kiya waa booyaa kuwa kaa anii gaagaa dimii mee ebo kiyaa
naadi anii miya epa nagaami.
28 Kisee kemaata anii waa ikii paagoo moga pooi see asiipa
dimii mee ebo. Waa ikii paagoo daamaa peemaata kaama
ikii ede ma, ede ma taapea, bedaa ni me gaagaa dimii mee
miya taa kaapa.
29 See kemaata Tuhan yiba ena kenaa bagee yuwa daamaa
badaa aamagaa siyaa mokoo see see waa miya ikii me
daamaa ede ma, ede ma badaa magaai. Waa see see bagee
kuwa ebo ekeasii.
30 Ikii me anii naiye-iyee taano see naadi ni paagoo
niitoono taa yoka wa too naatoogee simi. Mikee, waa ekaato
ekegataata Kristus kaa yaukuwaano agiyoo kuwa anii ma
epo eeukuwageeka too bogaano see koo simi yoka waa see
see bagee ebo ekeasii.

3

Yesus mikee gaakee kaa too Ogatamee me inii sikii mée kiyaayaa see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, mee wodoo menaa ena mee ko
kisee: Ikii Tuhan nao naadi ede ma, ede ma siweei.
Anii idukaa kisema menaa kuwa eto bedaa kiebeanaka.
Kiebeano ko kana se kiya ikii makapaa menaa si yayeesea
naadi bedaa kiebeanaka.
2 Eto ko pedeo kamenoo mokoo bagee kuwa nekeenii.
Okoo pedeo agiyoo koo senaa see bagee yuwa, okoo kado
ponee daapeasiino gaano pedeo see weganaa see bagee
yuwa yoka gaai.*
3 Mee ko kado ponee daapeata kemaata Ogatamee me
bagee kiyaa see kuwa se kiya inii ki mikee Ogatamee me
bagee yuwa. Inii ki Roh pesee kaa Ogatamee yaapaagee,
ebo ekee taa see bagee. Inii Kristus ma dimi aagadi-maagadi
naadi kaama ede ma, ede ma taa see bagee. Israel bagee me
tapaato yaato ukuwaa-ukuwaa kuwa ukuwawoo siyu too
Ogatamee me bagee kiyaa see dimii mee inii taa.
4 Apanaa bagee okoo kuwa tapaato yaato ukuwaa-ukuwaa
kuwa ukuwawookea kemaata "Ogatamee me aa sikii see
nadeegi" see menaa kuwa wegageekea. Okoo me kisee

* **3:2** Kuwa bagee yuwa me weganaa see menaa kuwa ko kisee: "Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo miya kado ponee daapeasiino gaano pedeo, Yahudi bagee me ukuwawookea see see. Kisee daapeata kaama Ogatamee me aa sikii see kagaayaa" see menaa weganaakea. **3:3** Rom 2:29, Kol 2:11

wegageekea menaa kuwa anii miya wegayaa. Anii kuwa
menaa too se kiya anii sikii see nagaasi naadi menaa
maamaa eebaa miya wegayaa. Anii miya kisee menaa
wegayaa kiya pedeo, kuwa menaa uduma anii dookomeega.
5 Kuwa ko anii nakabata yoo kaama wagaagoo to naagoo
kado nadaapeata mée. Anii miya Israel bagee, toma ko
Benyamin apaa kaa mée yoka anii esee mikee Ibrani bagee.
Musa me menaa yayiino ko anii Parisi kaa bagee yoka dimi-
dimi yayeewoo seta mée.
6 Bedaa Ni me omaago ma ukuwagee seta agiyoo kuwa
gaayu ko idukaa anii Ogatamee ebo nao naadi Yesus mikee
gaata bagee yuwa wegee-wegee segee seta mée. Musa me
menaa gaayu ko kuwa menaa uduma anii sikii. "Mena ena
waa naa aa tuunuu sepe" see kuwa se nawegamaayaa.
7 Idukaa anii kisee mée to yoka anii sikii see dimii
gaata kiya eto ko taa. Anii Kristus kaa too dimi maataata
kaama wodoo mee idukaa dimii mee anii taa. Kuwa
ni me ukuwawoo seta agiyoo kuwa uduma anii daamaa
nakiyaano iyo yoka imi taa agiyoo yuwa too see gaaga.
8 Bedaa kuwa agiyoo kuwa too se kiya anii kisee sikii
see nakiyaasi naadi dimi maataa siyaa agiyoo apanaa yuwa
uduma miya wisintaaga. Anii epoo Mée Tuhan Kristus
Yesus Waa esee ipi kaano mee too ebo yoka anii Kristus
ma aagadime siwoo taano see naadi kuwa apanaa agiyoo
kuwa uduma aii tameekee agiyoo too mokoo yoka naadi
dookomeega.
9 Ogatamee me anii Kristus mikee gaayaa bagee kemaata
sikii see nagaasi naadi anii kuwa apanaa agiyoo uduma
wisintaaga. Anii Musa me menaa yuwa deewoo naadi
kaama Ogatamee me anii sikii see nagaakee se kiya Kristus
mee mikee nao see gaakee kaa too Wa me bagee kiyaa.
10 Anii Kristus mee esee ipi kega naaki ou see dimii
mee ebo. Waa boota kaama aya andoo peeyaata pesee da
kuwa anii miya kisee napesee kiyaabuu siwooki naaki ou,
bedaa Waa boodi abaata-abaata see see mokoo anii miya
kisee Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama boodi abaaga
naaki ou, bedaa Waa ekaato ekegataata mée yaboota see see
mokoo anii miya kisee booga naaki ou.
11 Anii boota kaama daamaa aya andoo napeeyaasi naadi
anii kuwa ou dimii yuwa gaawoo, umiwoo segeeka.

12 Anii Waa esee ipi kega naaki ou, kisee ou dimii apanaa
yuwa kuwa miya gaawoo, umiwoo segeeka kiya eto kiipaa
anii kuwa nakimaano taa. Kuwa uduma anii nakimeta
kaama pedeo ena ma taa see mée kega yoka, see menaa

3:6 Kis 8:3 **3:7** Ibr 11:24-26 **3:10** 1Pet 4:13-14

kuwa anii se wegamaayaa. Kisee kiya anii Kristus Yesus
Waa esee ipi kega naaki ou see dimii mee ebo. Ani me
Kristus esee ipi kisi naadi Wa me anii napeneata kemaata
anii miya Waa peneata esee ipi kega naaki ou see dimii mee
too gaawooka.
13 Neebee nokaa yuwa, anii kuwa uduma nakimemaata
topa see dimii mee anii taa kiya anii ou gaawoo see dimii
mee ena too too, mee ko kisee: Kuwa ni me eto miyoo
ukuwagee seta yuwa kuwa anii emaa okaato se wugitaata
anii ikigi yaato too emaa wugiwoo naadi yiibaga pakadoota
14 Ogatamee me Ni paagoo nameei see nasetaa see yoo
kiyoo anii Kristus Yesus mee peneata ipi ketaa to mokoo
da kuwa anii se masega ou dimii mee maamaa gaawoo,
umiwoo, toowoo segeeka.
15 See kemaata inii Kristus mikee ipi see bagee yuwa yoka
inii kisee ou see dimii kuwa niigaawoo, umiwoo taai. Anii
kisega menaa kuwa ena waa naa ikii me "Kisee se" see
nagaata kaama apanaa dimii gaayu ko Ogatamee me ikii
daamaa kinekeeniyaapi.
16 Wa too dimii, wa too dimii agoo kiyaa miya inii me
idukaa petamanii kaama eto too daamaa mée tupiwoo siyaa
menaa kuwa se ekeata daamaa doowoo, umiwoo taano
gaano pedeo.

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa nekeensi naadi menaa

17 Neebee nokaa yuwa, ni me ukuwaa-ukuwaa, umii-
umii kuwa ikii miya ukuwawoo, umiwoo taai. Apanaa
bagee miya inii see see daamaa ukuwawoo, umiwoo taakea
yoka ikii miya kisee okoo deeta kaama daamaa ukuwawoo,
tupiwoo taai.
18 Kuwa kisega kuwa ko mée eebaa me Kristus piya bokoo
to kaa mée yaboota menaa kuwa wisintaata kaama otoopa
omegee, toogeekea. Kuwa bagee yuwa ikii nekeensea naadi
anii idukaa kaama maamaa kisiwooka, eto miya yege ma
kisega.
19 Okoo usiyaato ko pedeo kaatagea. Makapaa ogatamee
kaa dimi maayaa mokoo okoo me otoopa ou naadi
ukuwagee see agiyoo kuwa kaa dimi maawookea. Okoo
naano agiyoo naano dimii too. Okoo me ede ma, ede ma
siyaa agiyoo kuwa pedeo, mée me ukuwaano ego weda
kiyaa agiyoo kuwa too. Okoo magaa da kaa agiyoo kuwa
kaa dimi maawoo see bagee yuwa too.
20 Okoo kisee bagee kiya inii gaayu ko inii me toono too
magaa mee epoo to wodoo. Kiyoo kaama inii daba mée

3:14 Luk 9:62, 1Kor 9:24-27, 2Tim 4:7-8 **3:19** Rom 8:5-6, Kol 3:1-4

daagimaa peeyaano Mée Tuhan Yesus Kristus mee moga
migi naaki ou see dimii kaa diitoo taakea.
21 Waa Pesee Wodoo Pesee see Mée yoka Waa meemaata
kaama inii me dabaa see maa kuwa Wa me asii-sege see
maa to mee see see inii daamaa mée kiyaabuu taatagi.

4

1 See kemaata neebee nokaa yuwa, ni me epa see bagee
yuwa, anii kineke-nekee naadi kiitoga naaki ou see dimii
mee ebo. Ikii ko anii dimi wikii-wikii nasiyaabuu taa see
bagee yuwa, mumo kaa onee masiyaa see see anii ikii kaa
ede ma, ede ma segeeka. Eto ko kuwa kiebeaga menaa kuwa
daamaa peneata Tuhan ma dimi aagadi-maagadi naadi
makii taa see kaa umiwoo, toowoo taai.

Wodopasi tupiino menaa

2 Eto ko ani me Euodia ma, Sintike ma ekea paagoo
maamaa kisiino menaa mee ko "Ekea Tuhan yiba ena
kenagaa see apii yoka ena dimii, ena menaa kaa kesea"
naadi kisega.
3 Bedaa anii ma enaataa agiyoo daamaa naaukuwagee see
mée Sunsugos aa miya kasiino ko "Kuwa apii wiya ekea
me aawisi-maawisi segeekea kuwa ekeasi naadi daamaa
pe-eewegaai" see kasega. Mikee, idukaa Klemen mee ma,
apanaa bagee miya anii ma enaataa Yesus me doometa
menaa yaweganaa semea kaboo kuwa apii wiya miya kana
ma agiyoo epo enaataa mée eeukuwagee semea. Okoo kuwa
bagee uduma Ogatamee me tuyaabuu siwoo taatagi bagee
yuwa ekaa yamaatagaa seta kapogee da kaa okoo ekaa
yuwa miya yamaata bagee yuwa.
4 Eto ko ikii Tuhan nao naadi ede ma, ede ma siwoo
siweei! Bedaa anii kaagaa ena ma ikii ede ma, ede ma siwoo
siweei see kisega.
5 Ikii me koogo adumeta dimii kuwa mée uduma kideesi
yoka kisee umiwoo taai. Tuhan meeno mee ekaapa.
6 Ikii me umiyaa, tuyaa yiba uduma dimi se gaagaa taai,
dimi se abaai. Kuwa dimii ekeata ikii me gaagaa siyaa yuwa
uduma Ogatamee ase-manee segee taai, kiiboo, paamee see
dimii kaa idimegee taai.
7 Ikii kisee ukuwagee naadi kaama Ogatamee me kuwa
gaagaa siyaa dimii yuwa kitaa kiyaata kaama daamaa koogo
adumeta dimii mee kiniipi. Mee dimii mee mée tomaa
se nekeenegea. Ikii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi
naadi kaama ikii dimi mena koogo kituyaapi, bedaa ikii me
dimi gaayaa yuwa miya kitaamegee siwoo taapi.

3:20 Tit 2:13, 1Yoh 3:2 **4:6** Mat 6:31-34, 1Pet 5:7 **4:7** Yes 26:3, Yoh 14:27

8 Neebee nokaa yuwa, wodopasi menaa mee ko kisiinaka.
Ikii dimi yiba daamaa gaawoo see menaa kuwa ko kisee:
Mikee see menaa ma, daamaa wegaa-wegaa see menaa ma,
umiino, toono topoo see menaa ma, pedeo taa see menaa
ma, dimi wikiinsi naadi menaa ma, kisee esee daamaa naadi
yaapaagee siyaa menaa kuwa uduma ikii dimi yiba daamaa
gaawoo, doowoo taai.
9 Bedaa Ni me kitopegee seta menaa ma, ni me ikii paagoo
kiiwegagee seta menaa ma kuwa ikii nayeewoo seta, bedaa
ni me daamaa ukuwaa-ukuwaa kuwa miya ikii nadeewoo
seta yoka kuwa uduma ikii miya daamaa ukuwawoo taai.
Ikii me kisee ukuwawoo naadi kaama koogo adumeta dimii
mée maniyaa Mée Ogatamee Waa ikii ma kiitoogee taapi.

Neeta agiyoo kaa kiiboo, paamee see aseta menaa

10 Ikii kaagaa ena ma ni me gaano pedeo agiyoo sikii ye
naadi kaama aii neeta kepee kuwa kaa anii Tuhan paamee
see dimii mee ebo kaa esee ede ma, ede ma segeeka. Mikee,
idukaa ikii me kisee maniipa dimii mee agoo kiya iyo, kepe
neeyaa etaa mee too taa see kuwa anii kinekeenega.
11 Kuwa kisega kuwa ko ni me gaano pedeo agiyoo sikii
taa naadi kisega se. Ni me umiyaa, tuyaa yiba kuwa anii
sikii nao see dimii mee anii ekaato tupimaata topa.
12 Agoo kiyaa agiyoo eebaa taa kaa omegee, toogee see
miya anii ipi, agiyoo eebaa miya ipi. Ni me umiyaa, tuyaa
yiba kuwa anii sikii nao see dimii mee anii nekeenta topa.
Anii naano agiyoo agoo kiyaa naagoo pesee ometaa, totaa
see miya, bedaa taa kiyaa naagoo naadi ebo kaa ometaa,
totaa see miya
13 kuwa uduma anii pesee nakiyaabuu taa see Mée Kristus
mee kaa too pesee ma umiwoo, toowoo segeeka.
14 Anii kisee dimii gaawooka kiya anii gaano pedeo yiba
totaaka too ikii me neemea yuwa kuwa esee daamaa, ede
see kigaaga.
15 Anii petamanii Makedonia wee kaa Yesus me doometa
menaa yaweganaa semaata kaama apanaa magaa kaa
peema kaboo apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa me anii niino taa, ikii Pilipi magaa kaa bagee yuwa
me too kepe neemea see kuwa ikii miya ipi.
16 Bedaa anii Tesalonika magaa kaa peemaata kaama
gaano pedeo agiyoo sikii taa kaboo miya ikii kaagaa wiya
waa naa kepe neemea.
17 Ni me kisega menaa kuwa ko ikii kisee neesea naadi
menaa kuwa se kiya ikii me aii mantaata kaama daamaa

4:11 1Tim 6:7-8 **4:13** 2Kor 12:9-10

see poo ekayaabuu setaa to mokoo da mee Ogatamee me
maamaa kiagoo kiyaabuu siwoo taapi kuwa kaa too kisega.
18 Eto kiipaa anii sikii taa agiyoo taa. Ikii me Epaproditus
kaa dooyaata kepee kuwa uduma anii masemaaga yoka eto
esee eebaa mee asii miya agoo. Ikii me aii neeta kepee
kuwa ko Ogatamee paagoo wunu daamaa ekega-manee
siyaa agiyoo see see mokoo, Wa me esee daamaa nao naadi
dimi wikii-wikii siyaayaa agiyoo.
19 Ni me Eboo Ogatamee Waa ko senawii wodoo senawii
yoka Wa me asii-sege see agiyoo kuwa Yesus Kristus doodoo
ikii paagoo kineegee taapi. Kisee kineegee naadi kaama ikii
me gaano pedeo agiyoo yuwa uduma sikii kikiyaabuu segee
taapi.
20 Iniitaagi Ogatamee mee kisee too iminoo miya, iminoo
miya niiyaapaagee siwoo taai! Amin.

Epao see menaa

21 Kristus Yesus ma aagadi-maagadi naadi kaama daamaa
wiginta bagee yuwa uduma epao see naasii. Nakaayoo
Yesus mikee gaayaa bagee anii ma epo enaataa yuwa me
miya epao see kisegea.
22 Bedaa nakaayoo magaa kaa Ogatamee me daamaa
wiginta bagee uduma me miya epao see kisegea. Kaisar me
ee kaa agiyoo yaokagee see bagee kuwa Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa me miya epao see kisegea.
23 Tuhan Yesus Kristus Wa me epaa mee ikii ma enaataa
dimi yiba kiitoogeesi naadi kiasega. Kiyoo too.

4:19 Mzm 23:1, 2Kor 9:8

Kolose
Paulus me Kolose magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa digiyoo ee yiba toogeeki too ebeata kapogee. Waa Kolose magaa kaa poono taa kemaata kiyoo Yesus mikee gaata bagee kuwa ewo, aadee taano taa kiya okoo me bagee ena ekaa da ko Epapras mee waa ipi. Mee mée to me Yesus me menaa okoo paagoo eewegami. Okoo noonaa Yesus mikee gaata kemaata Paulus me mee kapogee okoo paagoo yaebeamaata.

Kolose magaa kaa koopoo see menaa weganaa see bagee agoo. Okoo me wegaano, "Kuwa magaa da kaa pesee yago agiyoo kuwa me inii mée pedeo kiyaayaa yoka kuwa pesee da taa kisi naadi apanaa menaa deewoo, ukuwawoo taano gaano pedeo. Kristus me menaa kuwa sikii taa" see menaa kuwa eeweganaakea. Paulus me kuwa menaa be. Kuwa ipi see menaa keenda kiya taa, mikee ipi see menaa kuwa uduma Kristus kaa too. Kristus mee too sikii, inii Kristus kaa too umina sikii mée kiyaata yoka inii Wa yiba too totaakea. Apanaa menaa kuwa mée me menaa too, aii wegawoo see menaa too yoka si yii, se aatabi siyaai, kisee gaamaasi naadi menaa kuwa Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 60 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-14 Petamanii menaa ma, sembahyang kaa menaa ma
1:15-23 Kristus mee Asii-sege see Mée ii see nekeensi naadi menaa
1:24–2:5 Paulus me Kristus mikee gaata bagee yuwa okoo kaa omaago ma yaukuwagee seta menaa
2:6-23 Koopoo see menaa weganaa see bagee yuwa gaai naadi menaa
3:1-17 Inii Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama dimi mena gipii see kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa
3:18–4:18 Okoo daamaa agiyoo aaukuwagee siwoosi naadi menaa apanaa ma, wodopasi menaa ma

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa Kristus Yesus me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Bedaa inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee Timotius mee ma

2 enaa wiya me mee kapogee mee ikii Kolose magaa kaa
Kristus yiba ena kenaa bagee yuwa paagoo kiebeataake,
ikii Ogatamee me daamaa wa too kiwigintaata kemaata
Kristus mee se ekeata mikee gaawoo see bagee yuwa paagoo
kiebeataake. Iniitaagi Ogatamee Wa me aii kiepa dimii
ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa
kiitoowoosi naadi kiasege.

Ogatamee yaapaagee seta menaa

3 Inii ikii kaa sembahyang kitaaka too inii epoo Mée
Tuhan Yesus Kristus Waataagi Ogatamee paagoo kiiboo,
paamee kisee too maamaa kiasegeeke.
4 Ikii me Kristus Yesus mikee gaayaa dimii mee ebo,
bedaa ikii me okoo Wa me daamaa wa too wigintaata bagee
apanaa yuwa uduma epa gaayaa dimii mee miya ebo, see
menaa kuwa inii yeeta kaama wodoo inii Ogatamee paamee
dimii mee ebo.
5 Ikii kuwa etokaa mikee menaa kuwa daamaa yeeta
kaama ikii Wa kaa dimi kotopiwoo, diitoo taakea. Ikii
Ogatamee me daamaa inii mée kaa yaekeasiitagi agiyoo
kuwa epoo to wodoo kaa kiyoo mée yaipiipii semaata topa
nao naadi kaama ikii Yesus mikee gaawoo, mée epa gaawoo,
kisee umiwoo, toowoo siyaa.
6 Yesus me doometa menaa kuwa daamaa yaweganaa
naadi kaama ikii paagoo daamaa kiiwegamea. Piya wodoo
to daamaa iyawoo naadi kaama poo ekadaa siyaa see see
kuwa Yesus me doometa menaa kuwa miya uwoo to, magaa
to uduma yadoonaa naadi kaama daamaa poo maamaa
ekayaabuu senaa siwooka. Ikii miya Ogatamee me mée
esee epa see menaa kuwa petamanii yeeta kaama mikee
menaa ii see nekeenemea. Ikii kisee nekeenta kaama wodoo
kuwa menaa yuwa me ikii paagoo daamaa poo maamaa
ekayaabuu siwooka.
7 Kuwa menaa kuwa Epapras me kiiwegami. Waa ko inii
me epa gaataa see mée, inii ma epo enaataa agiyoo kana
ma ukuwataa see mée. Wa me Kristus me agiyoo se daata
kisee too daamaa yaokageeki kuwa wa me ikii kaa miya
kisee daamaa kiokageeki.
8 Ikii Roh ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ikii epa
aagaa siwookea kuwa Epapras me mée asimi.

9 Inii kuwa menaa kuwa yeeta kaama ikii kaa se daata
kisee too maamaa sembahyang kisiwoo segeeke. Inii me
sembahyang menaa kuwa ko Roh me ikii esee ipi see dimii
ma, nekeeniino dimii ma kuwa maamaa eebaa kiawiyaata
kaama Tuhan Wa me kisee daamaa, kisee ede see gaayaa

agiyoo kuwa ikii miya daamaa esee ipi kiwoosea naadi
kiasegeeke.
10 Ikii kisee ipi kiwoo naadi kaama Tuhan mikee gaayaa
bagee yuwa daamaa umiwoo, toowoo siyaa doodoo ikii
miya ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba Waa
dimi mena kiwikimiwoosi naadi kiasegeeke. Mee ko piya
poo daamaa ekadaa siyaa mokoo ikii miya daamaa agiyoo
yaukuwawoo, Ogatamee ipi see dimii maamaa eebaa kiwoo,
ikii kisee umiwoo, toowoosea naadi kiasegeeke.
11 Bedaa Wa me asii-sege see pesee see agiyoo kuwa
me ikii daamaa pesee kikiyaata kaama ikii agiyoo-pagiyoo
uduma yiba dimi mena animaata koogo makii taa see kaa
toowoosea naadi kiasegeeke.
12 Bedaa ikii me Nagamee kiiboo, paamee see dimii
mee ebo kaa ede ma, ede ma yaapaagee siwoosea naadi
kiasegeeke. Mee ko Wa me bagee taano masiitagea agiyoo
kuwa ikii miya masesea naadi Wa me ikii sikii kikiyaata,
Wa me ikii daamaa wa too kiwigintaata kaama awee yaato
toowoo see bagee kikiyaabuu seta.
13 Idukaa inii uduma digiyoo yaato pesee da me mée pe-
neata omegee, toogee seta kaboo Wa me inii mée pekageeta
kaama Wa me epa see Yogaa ebo too toowoo see yoo kiyoo
mée tuyaabuu seta.
14 Yogamee me kemaata inii daba mée daagimaa peeyaata
kaama daamaa topea, mee ko inii me pedeo yuwa epa mée
yaekeata toogee siyaa.

Kristus mee Asii-sege see Mée ii see nekeensi naadi menaa

15 Kristus mee ko emaa me se deeyaa Mée Ogatamee ma
Ekea ena keenda, ena keenda see kuwa mée deeyaata. Waa
yagamee yagaaboo to mokoo, ogaataata agiyoo-pagiyoo
uduma me Eboo mee.
16 Mee ko Ogatamee me se-agiyoo, we-agiyoo uduma
ogaataata kuwa Kristus me ogaataata, kuwa ko epoo to
wodoo agiyoo ma, magaa da kaa agiyoo ma, emaa me
deeyaa agiyoo ma, se deeyaa agiyoo ma, malaikat bagee ma,
apanaa kisee pesee yago bagee, pesee yago agiyoo, se-pesee,
we-pesee, kuwa uduma Kristus Waa doodoo ogaataata,
bedaa Waa kuwa uduma me Eboo kisi naadi agoo kiyaabuu
seta.
17 Kuwa uduma agoo kiyaano taa kaboo Kristus mee
tota, bedaa kuwa agiyoo-pagiyoo agoo kiyaata kaama
wodoo kuwa agiyoo ukuwaandaa segee siyaa yuwa kuwa

1:12 1Pet 1:3-4 **1:13** Kis 26:18 **1:15** Yoh 1:18 **1:16** Yoh 1:3, Ibr 1:2-3

uduma Wa me too kemaata kuwa agiyoo kisee too daamaa
yaukuwaaniyaabuu siwoo segeeki.*
18 Waa ko Mumoo to mokoo, bedaa okoo Waa mikee nao
naadi Waa ma aagadime seta bagee yuwa kuwa Wa me maa
to mokoo. Bedaa Waa yagamee yagaaboo to mokoo kemaata
se-agiyoo, we-agiyoo uduma peedi, Wa too ebo toowoosi
naadi petamanii Wa keta aya andoo peeta kaama kisee too
toowoo see Mée keta.
19 Waa kisee Mée keta mee ko Ogatamee Wa me iyee,
Wa yiba agoo kiyaa yuwa kuwa uduma Yogamee yiba miya
daamaa toono too see kuwa Waa ede.
20 Bedaa Wa me Yogamee doodoo uduma agiyoo, uduma
bagee uduma Waa ma emee-emee yasiyaano miya ede. Mee
ko se-agiyoo, we-agiyoo, se-bagee, we-bagee uduma, magaa
da kaa miya, epoo to wodoo miya kuwa uduma Yogamee
piya bokoo to kaa tadaa mée yapeeta kemaata Ogatamee
me kuwa uduma kagoo taa kiyaata Waa ma emee-emee
yasiyaata.
21 Ikii miya idukaa Ogatamee ewo kaa pedeo dimii
gaawoo naadi kaama pedeo agiyoo ukuwagee siwoo seta
kuwa me ikii Waa ma yape see tomaa yuwa keta.
22 Kiya eto ko Yogamee má yaato boota kuwa kaa
Ogatamee me kuwa ikii Waa ma yape kuwa kitaa kiyaata.
Mee ko ikii daamaa wa too kiwigintaata kaama ikii kaa
pedeo menaa ena ma taa kaa Wa paagoo kimiyaano see
naadi Waa ma kiemee-emee siyaata.
23 Kisee kiya ikii makii taa see kaa Yesus me menaa
too peneata kisee too mikee gaawoo taano gaano pedeo.
Bedaa Wa me doometa menaa kuwa me Wa me inii kisee
Wa paagoo mée miyaatagi nao naadi kaama Wa kaa too
dimi kotopiwoo, diitoo siwoo taai. Kuwa Yesus me menaa
kuwa ikii miya yeemea, bedaa kuwa menaa uwoo to, magaa
to uduma kaa yaweganaa naadi kaama mée tomaa-tomaa
yuwa miya yeemea. Anii Paulus kuwa menaa yadoonaa see
mée keta.

Paulus me kana ma yaokagee seta menaa

24 Anii Wa me menaa yadoonaa naadi kaama eto kiipaa
ae-wae, gaagaa segeeka kuwa anii ikii kaa kikoo segeeka
yoka anii ede ma, ede ma too totaaka. Mikee, anii Kristus
mikee gaayaa bagee okoo kaa ae-wae yataano kuwa ko anii

---

* **1:17** Kuwa agiyoo yuwa ukuwaandaa segee siwoo siyaa yuwa see menaa mee ko kenoo to pakataa, esetaa, deka wetaa, agiyoo iyataa, mée ometaa, totaa, kisee ukuwaandaa segee siwoo siyaa yuwa kuwa uduma Kristus Wa me too kemaata se wudida-peeda seta daamaa yaukuwaaniyaabuu siwoo segeeki see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **1:20** Rom 5:10-11, Ep 2:13, 2Kor 5:18 **1:21** Ep 2:1-6, Tit 3:3-7

Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama apanaa ae-wae
taapa yuwa miya topa yoka anii eto ni me maa da kaa okoo
kaa ae-wae yasiwoo segeeka. Kristus mikee gaayaa bagee
kuwa ko Kristus Wa me maa to ebea-ebea da mee.
25 Kuwa bagee kuwa Ogatamee me anii Wa me menaa
uduma okoo paagoo daamaa pe-eewegaano mée nakiyaami,
bedaa ikii miya kuwa menaa daamaa ipi kesea naadi ni kaa
naekeasimi.
26 Kuwa menaa ena ko Wa me idukaa kaama mée paagoo
awee da kaa kiyaano taa see menaa, kisee too mee kakadee
kaa, mee egaa kaa booniwoo seta menaa da mee. Kiya
etokaa Wa me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa
uduma paagoo awee da kaa daamaa ipi kiyaabuu siwooki.
27 Mee idukaa kaama booniwoo seta menaa mee esee ebo,
esee asii-sege see menaa, mee ko kisee: Yahudi bagee too
se kiya ikii apanaa tomaa kaa Kristus mikee gaayaa bagee
yuwa miya Waa ikii yiba kiitoogee siyaa, see menaa mee.
Waa ikii yiba kisee too kiitoogee naadi kaama ikii Wa me
asii-sege siyaa agiyoo kuwa ni kaa miya nadootagaatagi nao
naadi Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa. Kuwa
menaa kuwa Ogatamee me ede kaa Wa me bagee yuwa
paagoo ipi kiyaabuuki.
28 Kuwa Kristus kaa menaa kuwa too inii mée uduma
paagoo eewegakomee senaake. Inii okoo mée ena-ena
gaamaasi naadi menaa miya ase-maneeke, bedaa inii esee
ipi see dimii ma mée tupi-manee segeeke, kisee too okoo
uduma daamaa iyawoo, ipi kiwoo naadi kaama sikii kegea.
Mee ko okoo Kristus ma esee dimi aagadi-maagadi semaata
kaama inii okoo mée gakata Ogatamee paagoo daamaa
eepoono see naadi inii okoo daamaa tupi-manee segeeke.
29 Okoo uduma kisee bagee kisi naadi anii omaago ma
yaukuwageeka. Kristus Wa me pesee da ani yiba topa, Wa
me kisee napesee kiyaabuu segee naadi kaama anii kuwa
agiyoo okoo kaa omaago ma yaukuwagee segeeka.

2

1 Anii kisee ikii kaa miya omaago ma kiukuwageeka,
bedaa Laodikia magaa kaa bagee okoo kaa miya, bedaa
anii ma aadee taano taa bagee apanaa yuwa okoo kaa miya
anii kisee omaago ma yaukuwageeka, see kuwa anii keipi
kiyaano see naadi kisega.
2 Anii kisee okoo kaa yaukuwageeka mee ko okoo dimi
mena daamaa pesee keta kaama ena dimi, ena menaa kaa
epa aagaa siwoosi naadi anii omaago ma yaukuwageeka.
Bedaa kuwa idukaa Ogatamee me awee da kaa kiyaano taa

1:29 1Kor 15:10

menaa kuwa, Kristus kaa menaa kuwa okoo esee mikee ipi
see dimii maamaa eebaa pudii kisi naadi miya anii omaago
ma okoo kaa yaukuwagee siwooka.
3 Dimi boko, mena boko, se-ipi, we-ipi kuwa uduma manii
to ko Kristus Wa kaa too. Wa yiba too koogo maataata topa.
4 Anii kuwa kisega kuwa ko apanaa menaa kuwa, mée me
ipi see menaa keenda, kisee yiino daamaa menaa kuwa kaa
ikii kideebaa siyaa naadi kisega.
5 Mikee, anii eto kiipaa ikii paagoo kiitoono taa kiya
dimi mena yaato ko ikii ma enaataa kiitoga yoka anii ikii
kigaagaa ebo. Ikii ena dimii, ena menaa kaa too toogeekea,
bedaa ikii Kristus kaa too dimi maataata se maki-makaa
segeekea, ikii kisee ukuwageekea kuwa kideega yoka anii
esee ede ma, ede ma taaka.

Kristus Wa yiba umiwoo, toowoosi naadi menaa

6 Kisee kemaata ikii me Kristus Yesus mee inii epoo Mée
Tuhan nao naadi Waa daamaa masemaamea kemaata eto
miya kisee too Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi umiwoo,
toowoo taai.
7 Piya mani maga yiba daamaa peeyaa mokoo ikii miya
dimi menaa da Wa yiba daamaa seemiyaata kaama umi-
woo, toowoo taai. Bedaa kaboo da kaa maataayaa mokoo
Wa kaa too dimi maataata pesee kiwoo taai. Ikii kitupiwoo
seta menaa kuwa mikee nao see gaawoo naadi kaama
omaago ma peneata se makii siwoo taai. Bedaa Ogatamee
kiiboo, paamee see dimii mee maamaa doonaa siwoo taai.
8 Mée me otoopa menaa kuwa me ikii dimi mena
kigoekeasiyaa yoka ipiipi dii. Kuwa ipi see menaa keenda
kiya imii da taa see menaa too, mée deebaa see menaa too.
Kuwa menaa da manii to ko Kristus kaa se kiya mée me
asii-wega-wega menaa kaa too, magaa da kaa pesee yago
agiyoo kaa too.
9 Mikee, Ogatamee Wa me iyee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa
uduma Kristus Waa miya agoo. Waa mée ena keta kaama
wodoo miya kuwa uduma agoo.
10 Ikii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama Wa me
iyee kuwa ikii miya daamaa pudii kisiyaata kaama totaakea.
Kristus Waa mumoo to mokoo, se-ebo, we-ebo, se-pesee,
we-pesee kuwa uduma me Eboo yoka apanaa menaa kuwa
ipiipi dii.
11 Yahudi bagee me kado ponee daapeasiyaa see see
mokoo Kristus me ikii kaa miya kisee kiukuwamaata kaama
topea. Kiya mée me kado ponee daapeasiyaa mee se kiya
ikii me maa da yiba pedeo iyee-payee kuwa Kristus me
kitameepeata.

2:9 Yoh 1:14

12 Bedaa Kristus mee ogo maataata kaama aya andoo
peeyaata see see ikii miya kisee kiukuwayaata kaama
totaakea. Mee ko ikii uwo kitukumeta kaboo ikii Kris-
tus ma aagadi-maagadi naadi enaataa boota kaama ogo
kimaataata. Bedaa ikii Kristus ma enaataa aya kiandoo
peeyaata kaama kisee totaakea. Ikii me mikee Waa boota
kaama aya andoo peeyaata Mée Ogatamee Wa me pesee
da kaa Kristus mee kisee aya andoo peeyaata ii see gaata
kemaata ikii miya Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama
enaataa kisee aya kiandoo peeyaata kaama totaakea.
13 Ikii ko kado ponee se daapii see bagee, apanaa tomaa
kaa bagee, idukaa pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo
ukuwawoo seta bagee kemaata boota bagee mokoo keta.
Kisee kiya ikii Kristus ma enaataa aagadi-maagadi naadi
Ogatamee me aya kiandoo peeyaata, ikii me pedeo yuwa
uduma Wa me epa kiekeata.
14 Inii me pedeo yuwa kaa menaa kuwa ko inii pedeo
mée kiyaayaa menaa, kapoge kaa mée yaebeaii seta menaa
mokoo. Kiya Ogatamee Wa me umina mée yawonakomeeta,
inii Waa ma menaa uduma piya bokoo to kaa paku
wugitaata kaama mée yataa kiyaata.
15 Yesus mee piya bokoo to kaa boota kemaata se-pesee,
we-pesee, se-ebo, we-ebo kuwa uduma Wa me daba, peedi
ekeata. Wa me kuwa uduma awee da kaa daba, peedi
kiyaata kaama Wa too ebo ii see mée deeyaata.

16 Kisee kemaata eto ko mée me ikii paagoo kuwa agiyoo
kuwa naano daa, kuwa uwoo kuwa naano daa, kisee kisiyaa
menaa kuwa emaa se wugii. Bedaa ebo naagoo yee, keno
poogee da awee da kaa meemaagi see naagoo yee, Sabat
naagoo yee kuwa naagoo yuwa deewoo taano ko ikii miya
se deewookea kuwa mée me kaasee naadi pedeo-pedeo see
kisiyaa menaa kuwa miya wisintayu.
17 Kuwa idukaa deewoo seta menaa kuwa okaa da menaa
se, Kristus meeno taa kaboo ayayaa da deeyaa-deeyaa
mokoo. Kuwa menaa imi yaato ko Kristus kaa too, Waa
meemaata kaama Wa kaa uwa daata menaa.
18 Bedaa mée noonaa ko okoo ekaato dimi daba, peedi
ekeasiyaa poga-poga naadi kaama malaikat bagee yuwa
ebo ekee, yaapaagee see bagee kuwa miya gaai. Okoo me
malaikat bagee yuwa kisee yaapaagee naadi kaama "Ani
kaa namaadaa naadi kisee-kisee deepa" see menaa eebaa
ede kaa eewegaamoo siyaa. Kiya okoo magaa da kaa otoopa
dimi gaawoo naadi ebo poga-poga see bagee yuwa too. Okoo

2:12 Rom 6:4-5 **2:13** Ep 2:1-6 **2:15** Yoh 12:31, Ibr 2:14, 1Yoh 3:8 **2:17** Rom 10:4, Ibr 13:9

me ikii miya kisee se ukuwagea kuwa kaasee naadi ikii
daba, peedi kiekeasiyaa menaa kuwa emaa se wugii.
19 Kisee bagee kuwa Mumoo to kaa daamaa peneasiino
taa. Mee ko maa to kaa mani-pani yuwa enaataa daamaa
aagadi-maagadi naadi mumoo to kaa takumedaa siyaa.
Kisee daamaa takumedaa siyaa kemaata maa da uduma
daamaa iyawoo, ebo kiwoo siyaa. Kuwa iyawoo siyaa yuwa
kuwa Ogatamee me daamaa yakiyaabuu siwoo siyaa.*
20 Ikii ko Kristus ma aagadi-maagadi naadi epo enaataa
boota kemaata kuwa magaa da kaa pesee yago agiyoo yiba
kaama kipekageeta bagee yuwa. Kisee kemaata ikii kaasee
kaa Kristus ma epo enaataa bogaano taa kaa mokoo kuwa
magaa da kaa menaa yuwa wegawoo, deewookea ya?
21 Kuwa menaa kuwa ko kisee: Kuwa agiyoo kuwa se
peneasii, se noodee taai, si yaadee taai, kisee deewoo siyaa
menaa-panaa kuwa.
22 Kuwa agiyoo kuwa keedaa agiyoo too, kisee noomaata
kaama imi taa kedaa siyaa agiyoo yuwa, kisee agiyoo kuwa
ikii deewookea. Kuwa menaa kuwa mée me aii wegawoo,
deewoo see menaa yuwa doodoo.
23 Kuwa deewoo see menaa kuwa ipi see menaa keenda
kiya taa. Kisee menaa deewoo see bagee kuwa okoo me
ebo ekee, yaapaagee siyaa kuwa ko okoo me otoopa gaata-
gaata dimii kaa too. Okoo ekaato dimi daba, peedi ekeasiyaa
poga-poga naadi kaama okoo ekaato maa to pedeo-pedeo
siyaabuu segeekea kiya iyo. Okoo kisee agiyoo ukuwayaa
miya okoo me magaa da kaa pedeo ou dimi-pami kuwa se
taa kiyaayaa.

3

Kristus ma aagadi-maagadi naadi daamaa umiwoo, toowoosi naadi menaa

1 Kisee kemaata ikii Kristus ma aagadi-maagadi naadi
enaataa boota kaama aya kiandoo peeyaata bagee yuwa
mokoo totaakea yoka ikii asiyaato kaa agiyoo kuwa abaai.
Kristus mee Ogatamee ebo tuyaa yoo dagi yagaa yaato kiyoo
animaata tupi yoka kuwa asiyaato agiyoo kuwa ou dimii
gaawoo taai.
2 Asiyaato agiyoo kuwa kaa dimi mena gaagaa siwoo taai,
yamuyaato magaa da kaa agiyoo kuwa kaa se.

---

* **2:19** Kuwa bagee kuwa ko naano agiyoo se notaa, apanaa kisee okoo ekaato daba, peedi ekee siyaa agiyoo yuwa ukuwagee naadi kaama malaikat bagee yuwa ebo ekee, yaapaagee seta kemaata okoo me Mumoo to mee patagaanta bagee yuwa. Mumoo to mee ko Kristus mee ebea-ebea da. Maa to kaa mani-pani kuwa ko Wa me bagee yuwa ebea-ebea. **2:20** Gal 4:8-11, 1Tim 4:3-5

3 Mee ko ikii me idukaa iyee mee boota. Eto ko ikii me
umiyaa, tuyaa kuwa ikii Kristus ma enaataa Ogatamee yiba
koogo boonemaata kaama daamaa omegee, toogeekea.
4 Kristus mee ko ikii me umiino, toono gipii kikiyaabuu
segee see Mée. Waa awee da kaa kaatagi naagoo ikii
miya kisee Waa ma enaataa daamaa awee da kaa kaatagea.
Bedaa Waa ebo, Waa asii-sege see diitagea see see ikii miya
kisee kaatagea.
5 Kisee kemaata kuwa ikii yiba magaa da kaa dimi-pami
kuwa uduma booyaai. Kuwa ko tobaaka, otoopa api doonaa,
paayogaa doonaa, pedeo ou, kiitoo ou, kaatoo ou dimi-pami
kuwa uduma booyaai. Bedaa kepe ou, agiyoo ou dimii mee
miya kisee booyaai. Kepe ou, agiyoo ou see dimii mee ko
makapaa ogatamee kaa dimi maayaa mokoo.
6 Kuwa ou dimi-pami kuwa kaa Ogatamee Wa me ka-
goo dimii mee Waa si yayeetaa see bagee yuwa paagoo
yamiyaatagi.
7 Ikii miya idukaa kuwa dimii yuwa ou gaawoo, umiwoo
seta.
8 Kiya eto ko ikii pedeo tomaa-tomaa uduma tameepeasii,
kuwa ko kisee: aakago-maakago, kagoo yuwii, mée bee-
bee, mée badeekee, bedaa ebeawee kaama pedeo yawegaa-
wegaa see menaa kuwa miya tameepeasii.
9 Makapaa menaa miya se aasee taai. Mee ko ikii me
idukaa kisee pedeo iyee kaa ukuwawoo seta yuwa kuwa
uduma beamaata kaama
10 gipii see iyee mee maataata totaakea. Ikii kisee gipii
see bagee kikiyaata Mée Ogatamee Wa me ikii miya Waa
see see kikiyaabuu siwoo segeeki. Ikii ipi see dimii mee
maamaa eebaa kedaa siwoosea naadi ikii dimi mena gipii
kisiyaabuu siwoo segeeki.
11 Mee kaama ko mée wigineekee se. Mee ko Yahudi
bagee okoo too, apanaa tomaa kaa bagee okoo too, see
wigintagaakee se. Kado ponee daapii seta bagee okoo too,
se daapii see bagee okoo too see mee miya taa. Mee tomaa
kaa bagee okoo too, mee tomaa kaa bagee okoo too see miya
taa. Hamba kiyaata bagee yuwa okoo too, hamba kiyaano
taa see bagee okoo too see miya taa. Kuwa uduma taa. Ikii
uduma manii to ko Kristus mee kaa too, Waa ikii uduma
yiba toogee see Mée.
12 Kisee kemaata ikii ko Ogatamee Wa me bagee kikiyaata
kaama daamaa wa too kiwigintaata bagee, Wa me epa
kigaayaa bagee yoka eto ko ikii epa nao see dimii ma, dapuu
see dimii ma, peedi see dimii ma, adumeta dimii ma, dimi

3:3 Rom 6:11-13, Plp 3:18-21, 1Yoh 2:15-17 **3:5** Rom 8:12-13, Gal 5:24 **3:9** Ep 4:22-24 **3:11** Kis 10:34, Gal 3:28

mena animaata kagoo taa see dimii ma kuwa dimii uduma
daamaa maataata kaama doowoo, umiwoo taai.
13 Mena agoo kiyu ko dimi mena animaata epa aaekee
taai. Tuhan me miya ikii me pedeo yuwa epa kiekeata see
see ikii miya kisee epa aaekee taai.
14 Ikii kuwa dimii uduma maataata kaama bedaa kuwa
dimii wodoo taa mée epa dimii mee daamaa maatagaai.
Mée epa dimii mee ko ikii daamaa enaataa podamaata
kaama ena dimii, ena menaa see maamaa kikiyaayaa dimii
mee.
15 Ogatamee me ikii Kristus yiba má ena too too mokoo
aaemee-emee siwoosea naadi Ni paagoo nameei see kiseta
yoka Kristus me ikii aaemee-emee kisiyaayaa dimii mee ikii
yiba tuyaabuu siwoo taai. Bedaa Ogatamee kiiboo, paamee
dimii mee miya doonaa siwoo taai.
16 Kristus me menaa kuwa ikii yiba daamaa maamaa
eebaa seemiyaata kaama dimi ipi kaa aatopegee taai,
gaamaasi naadi menaa miya aasee segee taai. Wa me
menaa kisee ikii yiba daamaa toogee naadi kaama mazmur
menaa ma, yaapaagee see menaa ma, kisee Roh me inii
yaayaasi naadi mée manta menaa tomaa-tomaa kuwa
kiiboo, paamee dimii kaa Ogatamee paagoo yaayaa siwoo
taai.
17 Bedaa ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa yiba miya, ikii
me wegayaa menaa yiba miya kuwa uduma Tuhan Yesus
nao naadi Wa ekaa yiba yaukuwawoo, yawegawoo segee
taai. Ikii kisee yaukuwawoo segeeka too Yesus doodoo
Iniitaagi Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see asegee taai.

Mée okoo tukuguu to paagoo tupiyaa menaa

18 Ikii api yuwa gaayu ko ikii me pai to paagoo ekaato
dimi peedi ekee taai. Tuhan nao see gaayaa apii kuwa kisee
ukuwayaa yoka ikii miya kisee ukuwaai.
19 Ikii pai yuwa gaayu ko ikii me apii epa kaai, pesee
menaa se asii.
20 Ikii yoga yuwa gaayu ko ikii okonaka me menaa uduma
daamaa yayii. Kuwa Ogatamee me dimi kiwikimiyaayaa
agiyoo yoka kisee ukuwawoo taai.
21 Ikii nagaanii yuwa gaayu ko ikii me yogaa yuwa pesee
menaa kaa maamaa aseekee se. Okoo be kaa gaagaa dimii
ebo kiyaa yoka se ukuwaai.
22 Ikii hamba kikiyaata bagee yuwa gaayu ko ikii magaa
da kaa epoo mée wa me kisiyaa menaa uduma daa-
maa yayeewoo taai, wa me emaa kiwugiyaa kaboo too
yaukuwaakee se. 'Wa me nadeetaaki yoka waa ede kisi

3:14 1Kor 13:1-13, Ep 5:2 **3:17** 1Kor 10:31 **3:19** Ep 5:22-28, 1Pet 3:1-7
3:22 Ep 6:1-7

naadi yaukuwaapa' see dimii mee se kiya daamaa topoo
see dimii kaa yaukuwaai, Tuhan Wa too weda, Wa too ebo
ekee see dimii kaa okoo me agiyoo yaokagee taai.
23 Ikii okoo me agiyoo yaokagee siyaa kuwa Tuhan Wa me
agiyoo yaokagee siyaa mokoo yoka, see dimii kaa omaago
ma, ede ma yaokagee taai, mée me agiyoo yaokagee siyaa
see see mokoo too se.
24 Mikee, kuwa agiyoo daamaa yaokagee setaa to mokoo
da mee ikii masiitagea. Ikii epoo Mée mee ko Tuhan
Kristus yoka Wa me bagee yuwa maniitagi agiyoo kuwa ikii
miya kiniitagi, see kuwa ikii ipi yoka mée me agiyoo yuwa
daamaa yaokagee taai.
25 Pedeo ukuwagee see bagee gaayu ko okoo kaa pedeo
agiyoo dogeeniitagea. Ebo, peedi okoo uduma, Ogatamee
me kisee yaukuwaatagi yoka daamaa nekeenii.

4

1 Bedaa kuwa hamba kiyaata bagee yuwa okoo epoo
bagee ikii gaayu ko ikii me Eboo agoo, Waa epoo to wodoo
tupi see kuwa ikii miya ipi yoka ikii me agiyoo kiokagee
see bagee yuwa kuwa daamaa dimii kaa too yaekee taai, se
deebaa taai, topoo see dimii kaa too yaukuwaai.

Apanaa ase-manee seta menaa

2 Eto ko ikii uduma sembahyang mee se ekeasii, kisee too
maamaa ipiipi nekeenta kaama kiiboo, paamee see dimii
ma enaataa sembahyang segee taai.
3 Bedaa inii kaa miya sembahyang mée yataai. Inii Kristus
kaa menaa kuwa daamaa eewegageesi naadi Ogatamee
paagoo kene yakabatagaai see kuwa mée yaasegee taai.
Kuwa Kristus kaa menaa kuwa idukaa mée paagoo awee
da kaa kiyaano taa menaa. Anii kuwa menaa eeweganaa
see mée kemaata digiyoo ee yiba totaaka.
4 Anii kuwa menaa ipiipi eewegaano gaano pedeo yoka
anii mée paagoo daamaa awee da kaa ipi kiyaabuusi naadi
sembahyang nataai.
5 Ikii kuwa Yesus yaato taa see bagee yuwa ma epo
enaataa aatoomuu siyaa kaboo kaagaa gakata ikii me
ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba dimi ipi kaa daamaa
umiwoo, toowoo taai.
6 Ikii me eewegayaa menaa kuwa ko okoo daamaa ede
ma yeesi naadi menaa kaa too, kisee dega gii kiyaa mokoo
kisi yoka eewegaai. Ikii kisee daamaa eewegagee, eetoogee
naadi kaama ikii kiapaadee siyaa bagee okoo mée ena-ena

4:1 Ep 6:9 **4:5** Ep 5:15-17

paagoo ikii me 'Kisee eewegaano daamaa, kisee eewegaano daamaa' see menaa kuwa ikii daamaa ipi kaapea.

Wodopasi menaa

7 Ni paagoo kaama menaa kuwa uduma Tikikus me doodoota ikii paagoo kiiwegaapi. Waa ko Yesus yiba ena kenaa bagee, inii me epa see mée, Tuhan me agiyoo se ekeata daamaa yaokagee see mée, Wa me agiyoo inii ma epo enaataa daamaa ukuwagee see mée mee.

8 Anii waa ikii paagoo pooi see asiinaka, mee ko inii paagoo kaama menaa kuwa ikii ipi kesea naadi miya, bedaa ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaayaa menaa kuwa kiiwegasi naadi miya pooi see asiinaka.

9 Ikii me bagee ena, Onesimus mee miya ikii paagoo pooi see asiinaka. Waa ko inii me esee epa see mée, Yesus mikee nao naadi daamaa agiyoo too yaokagee see mée. Nakaayoo kaama menaa uduma ekea me kisi-manee taapea.

10 Anii ma epo enaataa digiyoo ee yiba totaake mée Aristarkus me epao kisigi. Markus me miya epao see kisigi. Waa Barnabas ma ekea kenaaya. Markus mee ikii paagoo daamaa badaa magaai see kisema menaa kuwa ikii ipi yoka waa ikii paagoo mipi ko daamaa badaa magaai.

11 Bedaa Yesus mee, wiyaagoo to ekaa da ko Yustus see ekaa miya weetaa see mée wa me miya epao see kisigi. Kristus mikee gaayaa bagee anii ma enaataa tope yuwa kuwa Yahudi bagee gaayu ko kuwa okoo wedoo to kuwa too. Okoo ko Ogatamee ebo mée eetoowoo taatagi nao naadi anii ma enaataa omaago ma mena epo wegataa, agiyoo epo ukuwataa see bagee wedoo to, anii dimi mena daamaa pesee nakiyaabuu segee see bagee yuwa.

12 Ikii me bagee ena, Epapras mee, Kristus Yesus me agiyoo daamaa yaokagee see mée to me epao kisigi. Waa ikii kaa sembahyang omaago see mée. Wa me ikii daamaa iyawoo, ebo kiwoo naadi kaama omaago ma makii taa see kaa daamaa toowoosea naadi kiasegeeki. Bedaa Ogatamee Wa me kisee daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo kuwa miya ikii esee ipi kiwoosea naadi wa me sembahyang maamaa kisegeeki.

13 Mikee, wa me ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa ikii kaa kana ma kiukuwageeki, bedaa Laodikia magaa kaa bagee ma, Hierapolis magaa kaa bagee ma okoo kaa miya kisee daamaa agiyoo kana ma yaukuwageeki, see kuwa anii deegeeka kemaata kisega.

14 Inii me epa see mée dokter Lukas mee ma, Demas mee ma ekea me epao kisegea.

15 Laodikia magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee kuwa
epao kisigi see naasii. Bedaa Nimpa ma, wa me ee kaa Yesus
mikee nao naadi kutuu taa see bagee okoo miya epao kisigi
see naasii.
16 Mee kapogee mee ikii paagoo kiiwegamaata kaama
Laodikia magaa kaa bagee paagoo miya eewegasi naadi
okoo manii. Bedaa ni me Laodikia magaa kaa Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee mee miya
ikii daamaa wegaai.
17 Arkipus mee kisee naasii: "Tuhan me naukuwasi naadi
a kaa kaekeata agiyoo kuwa se ekeata uduma daamaa
yaukuwatagaai see kasigi" see kuwa naasii.
18 Eto ko anii Paulus me epao kisega. Kuwa ni me epao see
mena ponee to kuwa ni me yagaa da me too kiebeataaka.
Anii digiyoo ee yiba toogeeka kuwa se nagaabuu taai.
Ogatamee Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa
kiitoogeesi naadi kiasega. Kiyoo too.

1 Tesalonika

Paulus me Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo petamanii yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus me Yesus me doometa menaa yadoonaa segee naadi kaama Tesalonika magaa kaa bagee paagoo miya eewegata. Kuwa wa me kiyoo ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa Kisah Para Rasul 17:1-9 yiba topa. Yesus mee mikee Ogatamee me ebo toowoosi naadi wigintaata Mée, idukaa kaama wegawoo seta Mée yoka, see menaa kuwa eewegagee naadi kaama Tesalonika magaa kaa bagee apanaa yuwa me kuwa menaa be kaa Paulus ma, waa ma epo enaataa bagee yuwa ma abagaapeata kaama Korintus magaa kaa peeta. Kiyoo kaama Paulus me kuwa Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ikii paagoo kiitoga naaki ou see dimii mee ebo. Wa me okoo paagoo eewegaano taa menaa asiino see naadi mee kapogee mee yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga waa naa omemaata kaama tahun 51 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-10 Petamanii menaa ma, paamee menaa ma
2:1-12 Paulus nuwaa okoo me Tesalonika magaa kaa bagee paagoo eetoogee seta kuwa neke-nekee seta menaa
2:13–3:13 Paulus me okoo ou dimii ebo see kaa menaa ma, Timotius me pe-deegeeta eewegata menaa ma
4:1-12 Ogatamee me dimi wikii-wikii mée siwoosi naadi tupiino menaa
4:13–5:11 Tuhan meetagi yoka ipiipi diitoo siwoo taai naadi menaa
5:12-28 Wodopasi tupiino menaa ma, sembahyang menaa ma

1 Nii ko Paulus, bedaa Silas ma, Timotius ma inii wedo me ikii Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo kiebeage. Nagamee Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

Tesalonika magaa kaa bagee me Yesus mikee gaata kemaata paamee naadi menaa

2 Inii ikii kaa Ogatamee paagoo kiiboo, paamee kisee
too maamaa kiasegeeke, bedaa sembahyang miya ikii kaa
maamaa kisegeeke.
3 Inii ikii kineke-nekee see kaa Iniitaagi Ogatamee paagoo
kiasegeeke mee ko ikii me Yesus mikee nao naadi kaama
daamaa agiyoo yaukuwagee semea kuwa ma, ikii me mée
epa kaa daamaa agiyoo aaukuwagee semea kuwa ma, bedaa
inii uduma epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee kaa ikii dimi
kotopiwoo, diitoo naadi kaama makii taa see kaa toogee
semea kuwa ma uduma inii kisee kineke-nekee see kaa Waa
paamee dimii mee ebo.
4 Neebee nokaa yuwa, ikii ko Ogatamee me epa kigaayaa
bagee yuwa, ikii Wa me daamaa kiwiginta bagee yuwa ii
see kuwa inii ipi.
5 Mikee, inii Yesus me daamaa doometa menaa yuwa
ikii paagoo kiiwegagee seme kuwa ko mena me too se
kiya inii esee mikee Roh Kudus me pesee kaa kiiwegagee
seme. Ikii me kuwa mikee menaa yoka see gaata kemaata
ikii Wa me daamaa kiwiginta bagee yuwa ii see kuwa inii
kinekeeneme. Kuwa too se kiya inii daamaa dimii kaa
kiiometaa, kiitotaa seme kuwa miya ikii mée deemea.
6 Inii ma, Tuhan ma inii me umiino, toono iyee kuwa ikii
miya kisee obeewoo semea. Mee ko mée me ikii kiwegee-
wegee semea kiya Roh Kudus Wa me ede see dimii mee ikii
kineeta kemaata inii me ikii paagoo kiiwegata menaa kuwa
ikii ede ma, ede ma masemaamea.
7 Ikii kisee makii taa see kaa Yesus mikee gaawookea see
menaa kuwa apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa miya yeemea. Makedonia wee kaa bagee yuwa ma,
Akhaya wee kaa bagee yuwa ma okoo me kuwa ikii kaa
menaa yuwa yeeta kaama 'Inii miya okoo see see umiwoo,
toowoo taano daamaa' see gaamea.
8 Ikii me Yesus mikee gaano dimii mee ebo kemaata
Makedonia wee kaa magaa ma, Akhaya wee kaa magaa
ma kuwa magaa uduma kaa Tuhan me menaa mega,
peega sekomeeta. Bedaa kuwa magaa kaa too se kiya
woo maa apanaa magaa kaa miya. Kiyoo-kiyoo kuwa ikii
me Yesus mikee gaano dimii mee ebo ii see menaa kuwa
peeyaabuu senaa naadi kaama maga eebaa kaa bagee miya
yeegea. Kuwa ikii kaa menaa yuwa okoo uduma yeemaagea
yoka sikii, inii eto kaama wodoo kuwa ikii kaa menaa se
eeweganaa taape.
9 Okoo me ikii kaa kiweganaakea menaa kuwa ko ikii
me inii daamaa badaa mée maamea see menaa kuwa
miya ikii kaa kiweganaakea, bedaa ikii uduma makapaa

1:5 1Kor 4:20 **1:6** Kis 17:5-9

ogatamee yuwa ekeata kaama mikee see Ogatamee mee
kaa too, iminoo miya, iminoo miya toono too Mée Wa kaa
too dimi maawookea yoka, see menaa kuwa miya ikii kaa
kiweganaakea.
10 Bedaa ikii me Ogatamee Yoopaa epoo to wodoo kaama
moga isigi naaki ou see dimii kaa Waa maamaa diitoo
taakea, see menaa kuwa miya ikii kaa kiweganaakea.
Ogatamee me Waa boota kaama aya andoo peeyaata. Yesus
mee ko epeekaa Ogatamee me kagoo kaa pedeo bagee
ma enaataa inii se pedeo kisi naadi daba mée daagimaa
peeyaatagi Mée mee.

2

Paulus nuwaa okoo me Tesalonika magaa kaa bagee yuwa paagoo eetoogee seta kuwa neke-nekee seta menaa

1 Neebee nokaa yuwa, inii ikii paagoo kiitoogee seme
kuwa ko ketaa-ketaa see se, see kuwa ikii miya ipi.
2 Mikee, inii ikii paagoo peemagaano taa kaboo Pilipi
magaa kaa kaama mée me maagiyoo mée ekeata mée
wegee-wegee semea. Inii ikii paagoo meemaata kaama
bedaa kiyoo bagee me miya kisee mée ekeasemea. Kisee
kiya Ogatamee me inii weda taa see dimii mée manta
kemaata inii Wa me etokaa daamaa menaa kiiwegagee seme
see kuwa miya ikii ipi.
3 Yesus mikee gaasi naadi menaa yuwa inii mée paagoo
eeweganaa segee see mee ko inii ewo kaa makapaa menaa
weganaa see se, inii pedeo ou see dimii kaa weganaa see
miya se, mée deebaa see dimii mee miya inii taa.
4 Ogatamee me inii Yesus me doometa menaa naweganaa
taano daamaa yoka naadi kaama kuwa menaa yuwa inii
kaa mée yadootaata. Inii kuwa menaa yaweganaa see kuwa
ko mée me mée ede kisi naadi se. Inii me dimi menaa kuwa
daamaa ye, pedeo ye see kuwa Ogatamee me mée nekeenigi
yoka Wa too ede kisi naadi inii mena yaweganaa see.
5 Mikee, Ogatamee me inii me dimi menaa kuwa mée ipi
yoka inii ikii kideebaa see kaa mée ede kisi naadi menaa
kuwa kiiwegaano taa, ikii me mée manegeekea naaki ou
see dimii mee miya koogo kimaapeano taa see kuwa ikii
miya ipi.
6 Bedaa ikii me inii mée yaapaageekea naaki ou, apanaa
bagee me miya inii mée yaapaageekea naaki ou, kisee
ou dimii kuwa miya taa. Inii ko Kristus me menaa
yadoonaa see bagee kemaata inii me ikii paagoo "Kisee

2:2 Kis 16:19-24, 17:1-9

mée yaukuwaai, kisee mée manii" see menaa omaago ma
kisiyaa.
7 Kiya kisee dimii, kisee menaa kuwa miya inii taa.
Okooto wa me yogaa yuwa daamaa muniyaa see see mokoo
inii miya dimi mena adumeta kaa ikii paagoo kiitoogee
seme.
8 Inii me ikii kiepa dimii mee ebo kemaata inii Ogatamee
me etokaa daamaa menaa kiiwegaano ede see dimii mee
too se kiya inii me dimi mena ikii kaa kiekegatagaano ede
see dimii mee miya ebo.
9 Neebee nokaa yuwa, inii kuwa Ogatamee me etokaa daa-
maa menaa kiiwegagee seme kaboo inii me naano agiyoo,
kisee gaano pedeo agiyoo yuwa ikii me mée manegee segee
taano kuwa kana kaapea yoka naadi inii me too egapi yaato
miya, daatooyiba yaato miya inii me gaano pedeo agiyoo
edaano see naadi agiyoo kana ma, kana ma too ukuwagee
seme see kuwa ikii miya ipi.
10 Inii ikii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo
kiitoogee seme kaboo inii dimi topoo, inii kaa pedeo menaa
taa, Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo
seme kuwa ikii miya mée deegee semea, Ogatamee Wa me
miya kisee mée deegee simi.
11 Nagamee me yogaanii yuwa paagoo mena daamaa
eewegataa, daamaa eetotaa siyaa mokoo inii miya ikii mée
gakata kiitoogee seme see kuwa ikii ipi.
12 Inii me maamaa kisegee seme menaa kuwa ko kisee:
Ogatamee mee ko Wa too ebo mée eetoowoo naadi kaama
Wa me esee ebo, esee asii-sege siyaa agiyoo yuwa kuwa ikii
kaa kisi naadi mena kiogetaa see Mée yoka ikii Waa dimi
mena kiwikimisi naadi umiwoo, toowoo taai, see menaa
kuwa inii maamaa kisegee seme.

Paulus me ede ma, ede ma seta menaa

13 Bedaa inii Ogatamee paamee dimii mee ebo. Inii
Ogatamee me menaa kiiwegagee seme kaboo da ikii me
kuwa menaa yuwa mée me menaa too see gaano taa kiya
Ogatamee me menaa yoka naadi daamaa masemaamea.
Mikee, kuwa menaa kuwa ko Wa me menaa too. Kuwa
menaa kuwa me ikii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ikii
dimi mena daamaa kikiyaabuu siwooka yoka inii se daata
kisee too Ogatamee yaapaagee siwoo segeeke.
14 Neebee nokaa yuwa, mée me ikii kiwegee-wegee semea
mee ko Yudea wee kaa bagee yuwa, kiyoo Ogatamee me
daamaa wigintaata kaama Kristus Yesus ma dimi aagadi-
maagadi see bagee kuwa Yahudi bagee me wegee-wegee

2:6 Yoh 5:41-44, Kis 20:33, Gal 1:10 **2:9** 2Tes 3:7-9

seta see see ikii miya ikii me magaa kaa bagee yuwa me
kisee kiwegee-wegee semea.
15 Kuwa Yahudi bagee yuwa me Tuhan Yesus ma, nabi
bagee yuwa ma kuwa patameta, bedaa inii miya mée be
kaa kisee mée wegee-wegee semea. Kuwa bagee kuwa
Ogatamee dimi wikii-wikii siyaano dimii mee taa see bagee
yuwa too, mée uduma okoo ma yape see bagee yuwa too.
16 Inii me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eewe-
ganaa seta menaa kuwa okoo me be. Mée tomaa-tomaa
okoo daba daagimaa peesi naadi menaa kuwa eewegaano
be kaa taamege-taamege mée segeekea. Kisee kemaata okoo
me pedeo ukuwagee siyaa yuwa eebaa kedaa siwoo naadi
kaama Ogatamee me kagoo dimii mee okoo kaa esee ebo
kega.

Paulus me okoo pe-deega naaki ou see dimii gaata menaa

17 Neebee nokaa yuwa, inii ikii paagoo kiitoogeeka too
mée me mée abagaapeata kaama eto inii beesekaa tope
kiya dimi mena yaato beesekaa se, ikii ma enaataa tope.
Inii ikii ma aawode seta kaama eebaa umiino taa kaboo
inii esee kineke-nekee naadi kaama ikii pe-kiitoge naaki ou
dimii mee esee ebo keme.
18 Mikee, inii ikii paagoo pakaano dimii mee ebo, Paulus
anii miya kaagaa wiya waa naa pakaapa see dimii mee
gaageeka kiya Iblis me mée taamege-taamege segee simi.
19 Kisee kiya inii epoo Mée Tuhan Yesus Waa wiyaagoo
meetagi naagoo inii Wa ikigii to kaa ede ma, ede ma
taatagea nao naadi eto diitoo siwooke kuwa ko ikii kaa, se
maa? Bedaa mee naagoo inii mumo kaa onee ede ma, ede
ma masiitage kuwa miya ikii kaa, se maa?
20 Mikee, ikii kaa inii esee ede ma, ede ma siwooke.

3

Timotius me mena pe-yeegeeta kaama Paulus me ede keta menaa

1 Kisee kemaata inii kineke-nekee taano ebo, ikii daamaa
topea ye, pedeo topea ye naadi kaama Silas ma enaa too
Atena magaa kaa toogee taano daamaa see gaama,
2 Timotius wa too ikii paagoo pooi see aseme. Waa inii ma
Yesus yiba ena kenaa bagee, inii ma epo enaataa Kristus me
doometa menaa daamaa yaweganaa see mée. Ikii me Yesus
mikee gaano dimii mee makii taa, daamaa pesee kesea
naadi waa ikii paagoo pooi see aseme.
3 Kuwa mée me inii ae-wae mée siyaayaa kuwa ko
Ogatamee me inii kuwa agiyoo miya doosi naadi mée

2:14 Kis 17:5-9

daamaa wigintaata see kuwa ikii miya ipi. Ikii kuwa agiyoo
kuwa kaa se makiisea naadi waa ikii paagoo pooi see aseme.
4 Inii ikii paagoo kiitoogeeka too inii me ikii paagoo "Mée
me kisee inii mée yaukuwaapea, kisee mée wegee-wegee
taapea" see kisegee seme, bedaa mikee, kuwa wodoo kisee
mée yaukuwamea, see kuwa ikii miya ipi.
5 Kisee kemaata ikii me Yesus mikee gaano dimii kuwa
pesee ye, mée gaadee see mée me kigaadee naadi ikii mikee
menaa wisintaagea ye naadi kaama anii ikii kaa kigaagaa
ebo. Inii me kitopegee seta menaa kuwa ketaa-ketaa taapa
naadi Timotius mee ikii paagoo pooi see aseme.
6 Eto ko Timotius mee ikii kideegeeta tupi. Ikii me Yesus
mikee gaano dimii ma, epa dimii ma kuwa ebo, kisee menaa
daamaa mée eewegagi. Ikii me inii mée epa kaa mée neke-
nekee, inii mée deega naaki ou, kisee dimii mée gaataakea
see menaa kuwa miya mée eewegagi. Mikee, inii miya ikii
kideega naaki ou see dimii mee ebo.
7 Neebee nokaa yuwa, ikii me Yesus mikee gaano dimii
mee ebo see menaa kuwa mée eewegagi naaki inii me ikii
kaa kigaagaa taa see dimii mee siki. Mée me inii mée wegee-
wegee naadi ae-wae taakea kiya kuwa mée eewegagi menaa
kuwa kaa inii dimi mena mée tamooniyaagi.
8 Ikii mikee Tuhan ma dimi aagadi-maagadi naadi makii
taa see kaa totaakea kuwa me inii miya dimi mena
anoogeedaa naadi kaama daamaa totaake.
9 Mikee, inii ikii kaa ede see dimii mee esee ebo kemaata
Ogatamee paagoo kiiboo, paamee asiino menaa kuwa se
sikiiniyaayaa.
10 Inii ikii kidiino see naadi maamaa egapi yaato miya,
daatooyiba yaato miya sembahyang segeeke. Bedaa inii ikii
paagoo apanaa menaa kitupimaata kaama ikii me Yesus
mikee gaano dimii mee ebo kisi naadi miya Ogatamee
paagoo maamaa asegeeke.
11 Iniitaagi Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Yesus ma
Ekea me inii ikii paagoo kimeeno etaa mee daamaa mée
yamasisi naadi kaama asegeeke.
12 Inii me ikii epa kigaano dimii mee ebo kega see see ikii
miya ikii me epa aagaa taano dimii mee ebo kiwoosi naadi,
bedaa apanaa bagee uduma paagoo miya ikii me epa dimii
mee ebo kiwoosi naadi, kisee Tuhan me daamaa kikiyaabuu
siwoosi naadi inii sembahyang kisegeeke.
13 Bedaa Wa me ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaabuu
siwoo see, kisee too Tuhan Yesus Wa me daamaa wigintaata
bagee yuwa ma epo enaataa meetagi naagoo ikii Iniitaagi

3:3 Plp 1:29, 2Tim 3:12 **3:5** 2Kor 11:2-3

Ogatamee ikigii to kaa ikii kaa pedeo dimii, pedeo menaa ena ma taa kesea naadi sembahyang kisegeeke.

4

Ogatamee me dimi wikii-wikii mée siwoosi naadi tupiino menaa

1 Neebee nokaa yuwa, kuwa mee wodoo menaa gaayu ko inii paaya Tuhan Yesus ma dimi aagadi-maagadi see bagee yoka eto inii maamaa kisiino ko kisee: Inii me ikii Ogatamee me dimi wikii-wikii kisiwoosi naadi kitopegee seta menaa kuwa doowoo, ukuwawoo taano gaano pedeo naadi kisege. Mikee, ikii kuwa menaa eto daamaa doowoo, ukuwawookea kiya eto kaama wodoo miya ikii kisee too esee maamaa ukuwawoo, umiwoo taai see kisege.

2 Kuwa inii me Tuhan Yesus me pesee da kaa kisi-manee seme menaa kuwa ikii ipi.

3 Ogatamee me kisee daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo kuwa ko kisee: Ikii umiino, toono kuwa ikii ekaato wigintaata pedeo see taa, otoopa api doonaa, paayogaa doonaa, kisee koo senaa see kuwa taa.

4 Dimi topoo see bagee ii see kigaasi yoka wa me apii, wa me apii ma too enaataa pedeo taa, daamaa too umiwoo, toowoo taai,

5 mée tomaa Ogatamee ewo see bagee yuwa me api ou, paayogaa ou see dimii kaa otoopa omenaa, peenaakea see see se.

6 Ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yoka kisee pedeo agiyoo se aakoo taai, mée me apii yaekeasii, se deebaa taai. Tuhan Wa me okoo kisee agiyoo koo senaa see bagee yuwa kaa pedeo yadootaayaa Mée yoka kuwa agiyoo ikii gaamaasea naadi inii idukaa miya omaago ma kisegee seta.

7 Ogatamee Wa me Ni paagoo nameei see mée aseta mee ko inii otoopa pedeo dimi-pami kaa umiwoosi naadi se kiya daamaa too, pedeo taa see dimii kaa too umiwoo, toowoosi naadi inii Wa me bagee mée kiyaata.

8 Kisee kemaata kuwa inii me kisege menaa wisintagaa see bagee kuwa ko okoo me inii mée wisintagaakee se kiya Roh Kudus kineeta Mée Ogatamee mee wisintagaakee.

9 Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa epa aagaa taano mee ko Ogatamee me ikii epa aagaa siyaa menaa kuwa kitupimaata yoka inii kuwa menaa bedaa se kiebeanake.

10 Neebee nokaa yuwa, Makedonia wee kaa magaa uduma kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee kuwa ikii me mikee epa kegea kiya ikii bedaa esee maamaa epa kiwoo taai see kuwa inii maamaa kisege.

4:3 1Kor 6:18-20, Ibr 13:4 **4:7** 1Pet 1:14-16 **4:9** Yoh 13:34

11 Bedaa inii me kisiino menaa ena miya kisee: Ikii
daamaa koogo umiwoo, toowoo taai, a doodoo, a doodoo
yuwa too daamaa dii. Ikii nekee agiyoo kuwa 'Ni me too
ukuwaapa' see dimii gaawoo, umiwoo taai. Inii idukaa
kuwa menaa kisegee seme.
12 Ikii kisee dimii gaawoo, umiwoo siyu ko Yesus yaato taa
see bagee yuwa me miya ikii "Dimi topoo see bagee yuwa
ii" see kigaayaa, bedaa ikii nekee agiyoo kuwa sikii kiyaa,
apanaa bagee paagoo se idimenaa siyaa, inii kisee kisegee
seme.

Tuhan meetagi naagoo badaa mée magaatagi menaa

13 Neebee nokaa yuwa, eto ko ikii me 'Boota bagee kuwa
kaasee ukuwaaniitagea?' see dimii mee gaayu ko apanaa
bagee okoo me mée boota kaama wodoo ewo, se diipea
naadi kaama maamaa yegee siwoo siyaa. Ikii miya kisee
ewo kaa ukuwayaa naadi inii me ipi kikiyaanake.
14 Kuwa ko Yesus mee boota kaama aya andoo peeta see
menaa kuwa inii mikee menaa yoka see dimii gaawookea.
Bedaa kisee miya okoo Yesus mikee gaawoo naadi kaama
boota bagee kuwa Yesus meetagi naagoo Ogatamee me
okoo aya andoo peeyaabuu seta kaama badaa magaatagi
see menaa kuwa miya inii mikee menaa yoka see dimii
gaawookea.
15 Eto ko Tuhan me mée aseta menaa ena inii kisiinake,
mee ko kisee: Waa meetagi naagoo inii topea bagee yuwa
inii keta pakaatagea, kuwa boota bagee yuwa uuto kisee se
kiya
16 mee naagoo Tuhan me mena ebo kaa menaa ma,
malaikat bagee yuwa okoo me tuku mée me menaa ma,
bedaa Ogatamee me ebo puusee menaa ma kuwa ebo
menaa-menaa taatagea. Kuwa kaboo da Waa epoo to wodoo
kaama isiitagi, bedaa Kristus mikee gaawoo naadi kaama
boota bagee yuwa okoo keta aya andoo peedaa taatagea.
17 Mee kaama wodoo inii eto tuyaa bagee yuwa miya okoo
ma enaataa badaa mée maadoota epoo to yupii, magaa to
yupii sinu uwaa yiba Tuhan ma aadee taatagea. Badaa mée
maageeta kaama inii Tuhan ma enaataa kisee too iminoo
miya, iminoo miya toowoo taatagea.
18 Kisee kemaata ikii dimi mena daamaa pesee
aakiyaabuu taano see naadi kuwa menaa yuwa daamaa
aasee siwoo taai.

5

Tuhan meetagi yoka maamaa diitoo siwoosi naadi menaa

4:11 2Tes 3:12 **4:16** 1Kor 15:51-52

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko Yesus mee epee meepi ye,
moga meepi ye, see menaa kuwa inii se kiebeanake.
2 Tuhan me mona naagoo ko inii ewo, oma maseekee
bagee daatooyiba yaato miyaa see see Waa miya kisee
meetagi kaata see kuwa ikii miya ipi.
3 Mée me "Inii daamaa-daamaa umiwoo, toowoo taakea,
weda agiyoo taa" see menaa wegaatagea kaboo kisee ki
pedeo kiyaano agiyoo okoo kaa agoo kedaa taata. Kadapoo
yago apii yoga kabaano see kaboo kisee ki yoga boodi
abaayaa see see okoo kaa miya pedeo agiyoo kisee ki
meanee taatagea, daba se daagimagaatagea.
4 Kiya neebee nokaa yuwa, ikii gaayu ko kisee taa. Ikii
digiyoo yiba ewo kaa toogee see bagee yuwa se. Mee naagoo
ko oma masiyaa mée kisee ki miyaa mokoo kaata kiya ikii
mee naagoo dimi se oogaatagea.
5 Ikii uduma dimi mena awee da kaa toogee see bagee,
egapi kaa toogee see bagee mokoo. Inii dimi mena digiyoo
yiba toogee see bagee se, daatooyiba yaato bagee se.
6 Kisee kemaata inii ko apanaa bagee see see se. Okoo
mee naagoo ewo kaa toomoo umiyaa bagee yuwa mokoo.
Inii gaayu ko daamaa ipi kaa dimi gaamaata kaama daamaa
niideewoo taai.
7 Toomoo ometaa see bagee kuwa daatooyiba yaato
toomoo omegee siyaa, bedaa boomagaa see uwoo notaa see
bagee kuwa daatooyiba yaato boomaga-baamaga siyaa.
8 Kiya inii gaayu ko dimi mena awee da kaa toogee see
bagee yuwa, egapi kaa toogee see bagee kemaata inii ipi
kaa daamaa niideewoo, umiwoo taai. Toopusi naadi agiyoo
maanaa siyaa see see inii miya dimi mena toopusi naadi
agiyoo niimaanaa taai. Kuwa ko ikigii to kaa maanaa
siyaa mokoo inii miya Yesus mikee gaawoo see dimii ma,
mée epa dimii ma kuwa niimaanaa taai. Bedaa mumoo
to kaa maanaa siyaa mokoo inii miya 'Ogatamee me daba
nadaagimaa peeyaatagi nao' see dimii mee miya niimaanaa
taai.
9 Inii ko Ogatamee me inii pedeo mée kiyaano see naadi
mée wigintaata bagee yuwa se kiya inii epoo Mée Tuhan
Yesus Kristus doodoo inii daba mée daagimaa peeyaano see
naadi daamaa mée wigintaata bagee yuwa.
10 Waa meetagi naagoo inii boota kaama miya, bogaano
taa kaa miya inii Waa ma enaataa umiwoo, toowoo segeesi
naadi inii kaa mée yaboota.
11 Kisee kemaata ikii dimi mena daamaa pesee
aakiyaabuu taano see naadi kuwa menaa yuwa daamaa

5:3 Luk 12:39-40, 2Pet 3:10, Why 3:3, 16:15 **5:6** Yoh 12:36, Rom 13:11-13, Ep 5:8-9 **5:8** Ep 6:13-18 **5:10** Rom 14:8-9

aasee siwoo taai. Mikee, ikii kuwa menaa daamaa aasee
taakea yoka bedaa kisee too aasee siwoo taai.

Wodopasi tupiino menaa

12 Neebee nokaa yuwa, ikii paagoo tuku-tuku see bagee
yuwa kuwa ebo ekeasii see kisege. Okoo Tuhan Wa me
agiyoo omaago ma yaukuwataa, gaamaasi naadi menaa
daamaa kitopetaa, kisee kiukuwagee see bagee yuwa yoka
13 okoo me kiukuwagee see agiyoo kuwa kaa okoo kiiboo,
epa nao naadi ebo ekeasii. Ikii aaemee-emee see kaa
umiwoo, toowoo taai.
14 Neebee nokaa yuwa, bedaa inii maamaa kisiino ko: Ikii
paagoo agiyoo ukuwaano be see bagee kuwa okoo gaamaasi
yoka asii. Weda, gaagaa see dimii agoo see bagee kuwa
miya dimi mena daamaa pesee kiyaai, dabaa see bagee
yuwa okoo kaa tabogeai, bedaa ikii mée uduma paagoo dimi
animaata kaama daamaa omegee taai.
15 Mée me kipedeo kiyaayu ko modee se masisi yoka
dii. Ikii daamaa agiyoo too aaukuwagee siwoo taai, apanaa
bagee kaa miya daamaa agiyoo yaukuwagee taai.
16 Dimi menaa da ede ma, ede ma siwoo taai,
17 sembahyang se daayaata kisee too ukuwawoo taai,
18 bedaa agiyoo-pagiyoo uduma yiba Ogatamee kiiboo,
paamee see asegee taai. Kuwa uduma Ogatamee me
ede kiyaa agiyoo yoka ikii Kristus Yesus ma dimi aagadi-
maagadi naadi kaama yaukuwagee siwoo taai.
19 Roh mee se modeai.*
20 Roh me mée paagoo kisee eewegaai naadi ase-manee
siyaa menaa kuwa aii menaa yoka naadi kaama wisinta-
gaakee se.
21 Kuwa kiiwegayaa menaa kuwa uduma mikee Roh me
menaa ye, mée me menaa too ye naadi daamaa wigineai.
Wigintaata kaama mikee menaa yuwa too peneasii,
22 pedeo menaa, pedeo agiyoo uduma ekeasii, wisintagaai.
23 Koogo adumeta dimii mée maniyaa Mée Ogatamee Wa
me ikii daamaa wa too kiwigintaata pedeo ena ma taa
see bagee kikiyaasi naadi kiasegeeke. Ikii dimi menaa da
ma, dimi noogaa da ma, maa da miya uduma daamaa too
kikiyaabuu siwoo see kisee too inii epoo Mée Tuhan Yesus
Kristus meetagi yoo too kisee daamaa kiukuwawoosi naadi
kiasegeeke.

5:15 Rom 12:17-21, 1Pet 3:9 **5:16** Plp 4:4 **5:17** Rom 12:12 **5:18** Ep 5:20 * **5:19** "Roh mee se modeai" see menaa mee ko Roh me asiyaa menaa ma, Wa me mée kaa daamaa pesee mée yaukuwayaa agiyoo yuwa ma kuwa si yawisintagaai, se taamegee taai, see menaa mee. **5:21** 1Yoh 4:1

24 Waa ko ikii Ni paagoo nameei see kisetaa see Mée yoka
Wa me taa ma taa kisee daamaa kiukuwawoo taapi.
25 Neebee nokaa yuwa, ikii inii kaa sembahyang mée
yasegee taai.
26 Ikii paagoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa uduma
epao see mée yaasii, okoo ebe mée yanuunuu taai.
27 Mee kapogee kaa menaa kuwa Yesus yiba ena kenaa
bagee uduma paagoo eewegaai. Anii Tuhan me neeta pesee
da kaa anii omaago ma kisega.
28 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me aii kiepa
dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega.
Kiyoo too.

5:24 Plp 1:6-10, 1Tes 3:12-13

2 Tesalonika
Paulus me Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaata bagee paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus me Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo petamanii kapogee yaebeamaata kaama apanaa yaebeano taa menaa asiino see naadi wiyaagoo to ma yaebeamaata. Kuwa menaa kuwa ko wodopasi yaato kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata yoka ikii makii taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa kuwa ebeamaata. Mee kapogee wa me tahun 51 mee yiba mokoo ebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-10 Petamanii menaa ma, paamee menaa ma
2:1-17 Wodopasi yaato ukuwaaniita menaa ma, makii taa see kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa ma
3:1-5 Sembahyang inii mée yaukuwaai naadi menaa
3:6-15 Agiyoo se ukuwataa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
3:16-18 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, bedaa Silas ma, Timotius ma inii wedo me
ikii Tesalonika magaa kaa Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan
Yesus Kristus ma Ekea mikee gaayaa bagee yuwa paagoo
kiebeage.
2 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me
aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma
epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

Mée me wegee-wegee see kaa se makiisi naadi menaa

3 Neebee nokaa yuwa, inii ikii kaa paamee see dimii mee
ebo. Mikee, ikii me Yesus mikee gaataa see dimii ma, epa
aagaa see dimii ma kuwa maamaa ebo kiwooka yoka inii
Ogatamee paamee, magiyaage see dimii too.
4 Ikii mée me kiwegee-wegee naadi kaama ae-wae taakea
kiya ikii makii taa see kaa Yesus mikee gaawoo, umiwoo see
bagee yuwa. Kisee kemaata inii apanaa magaa kaa Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa paagoo peenaaka too ikii kisee
bagee yuwa yoka see kiapaagee senaa see.
5 Ikii Ogatamee Wa too ebo mée eetupi nao see menaa
kuwa yawegawoo naadi kaama mée me kiwegee-wegee
taakea. Kuwa me kemaata Ogatamee me mée wigintagaatagi kuwa topoo too kaata ii, see kuwa inii nekeenegea.
Mée me kisee ikii kiwegee-wegee naadi kaama Wa me ebo

mée eetoogee taa see yoo kiyoo ikii miya niitoono daamaa
see kisiitagi.
6 Wa me mée wigintagaano kuwa topoo too yoka pedeo
bagee se wigineano ko iyo. Ikii kiwegee-wegee taa see bagee
kuwa Wa me modee kimasiitagi, pedeo agiyoo yamiyaatagi,
7 bedaa ikii me ae-wae taa see dimii mee miya kitaa
kiyaatagi. Tuhan Yesus mee Wa me pesee yago malaikat
bagee yuwa ma enaataa epoo to wodoo kaama isiitagea
naagoo mée me ikii kiwegee-wegee taa siyaa yuwa ma, inii
mée wegee-wegee taa siyaa yuwa miya uduma mée yataa
kiyaatagi. Mee naagoo ebo biyaa gada ma eseemaata kaama
8 okoo Ogatamee ipi kaano miya be, Tuhan Yesus me
doometa menaa yayiino miya be see bagee kuwa pedeo
kiyaatagi.
9 Okoo me pedeo ukuwataa to mokoo da masiitagea.
Tuhan me toogee yoo kaama beesekaa ekeasiitagea, Wa me
disi ebo, esee omaago see agiyoo yuwa se diitagea, kisee too
iminoo miya, iminoo miya pedeo too kiwoo taatagea.
10 Mee naagoo Wa me daamaa wa too wigintaata bagee
yuwa me Yesus mee yaapaagee taatagea, okoo Waa mikee
nao see gaayaa bagee yuwa me dimi nagimaakee kaa Waa
ebo ekee taatagea. Inii me kiiwegata menaa yuwa ikii miya
mikee nao see gaata kemaata ikii miya kisee Waa ebo ekee,
yaapaagee taatagea.
11 Kisee kemaata inii me Eboo Ogatamee paagoo ikii kaa
maamaa sembahyang kisegeeke. Ikii ko Wa me Ni paagoo
nameei see kiseta bagee yuwa kemaata Wa me ikii sikii, Ni
me bagee yuwa ii see kigaawoosi naadi kiasegeeke. Bedaa
ikii me daamaa yaukuwaano ede see gaayaa agiyoo yuwa
ma, ikii me Yesus mikee gaakee kaa daamaa yaukuwagee
siyaa agiyoo yuwa ma kuwa uduma Wa me pesee kaa
daamaa too kikiyaabuu siwoosi naadi kiasegeeke.
12 Inii me Eboo Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Yesus
Kristus ma Ekea me epa mée gaano dimii mee ebo kemaata
ikii miya Tuhan Yesus Wa ekaa da esee ebo nao naadi
yaapaagee, bedaa Yesus Wa me miya ikii kiapaagee, kisee
aaukuwagee siwoosi naadi inii kiasegeeke.

2

Yesus meeno taa kaboo ukuwaandaa taata menaa

1 Neebee nokaa yuwa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
mee meetagi menaa ma, inii Wa paagoo mée kutumaatagi
menaa ma kuwa gaayu ko

1:9 Mat 25:46, Plp 3:19, 2Pet 3:7

2 apanaa otoopa mega, peega see menaa agoo yoka
nekeenii. Kuwa ko "Tuhan wiyaagoo meemaagi yoka" see
menaa mee ikii yeeyu ko dimi se gaagaa taai, dimi se
abaai. Kuwa see see menaa miya mée ena me "Roh me Waa
meemaagi see wegapi yoka" see weganaa see menaa kuwa
kaa miya dimi se gaagaa taai. Bedaa "Paulus me kapoge kaa
Tuhan meemaagi yoka see menaa ebeamaagi" see weganaa
see menaa kuwa miya dimi se oogaai, wisintagaai.
3 Mée me kideebaa taapea yoka naadi mikee menaa
kisiinake, mee ko Yesus meeno taa kaa mée eebaa Ogatamee
wisintagaa taapea. Kuwa kaboo da mée ena, dimi umina
pedeo too see mée mee, Ogatamee me umina pedeo kiyaapi
mée mee awee da kaa kaatagi. Mee mée to awee da kaa
kaano taa miyoo Yesus se meetagi yoka daamaa nekeenii.
4 Mee pedeo yago mée to waa ni too ebo naadi kaama
Ogatamee ma, mée me yaapaagee taa see eboo yuwa ma
kuwa uduma maagiyoo ekeata Ogatamee me ee yiba pakaa-
seemaatagi. Kiyoo animaata kaama "Anii ko Ogatamee
yoka" see menaa da wegakumiitagi.
5 Kuwa kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata
menaa kuwa anii kiitoogee seta kaboo eebaa kiiwegagee
seta kiya ikii nekeeniino taa, gaabuu sepea ye?

6 Mee pedeo yago mée to awee da kaa kaatagi naagoo
mee kiipaa se. Waa taamegee segee see agiyoo mee ikii ipi.
Mona naagoo too waa awee da kaa kaatagi.
7 Mikee, eto miya magaa da kaa pedeo ukuwaano pesee
da mee koogo ukuwadaa taaka. Kisee kiya mee pedeo yago
mée to taamegee see mée ena miya agoo yoka waa awee
da kaa kaano taa. Mona naagoo ko mee taamegee see mée
mee amooge taata kaama
8 mee pedeo yago mée awee da kaa kaatagi. Kiya Tuhan
Yesus mee omaago ma meetagi naagoo Wa me umina pedeo
kiyaatagi, Wa me ebe noogaa da me kisee booyaatagi.

9 Mee pedeo yago mée to booyaano taa kaa ukuwanaa
taatagi agiyoo yuwa kuwa ko Iblis me agiyoo tawata kaama
mée yuwa paagoo dimi nagii-nagii agiyoo tomaa-tomaa ma,
apanaa wa yaato misi naadi makapaa agiyoo ma kuwa
ukuwaaniyaabuu senaa taatagi.
10 Se-pedeo, we-pedeo agiyoo ukuwaaniyaabuu senaa
naadi kaama okoo mikee menaa ou dimii taa see bagee
yuwa deebaa taatagi. Okoo daba daagimaa peesi naadi
mikee menaa masemagaano taa bagee yuwa kemaata pedeo
kedaa taatagea.

2:4 Mat 24:15 **2:7** 1Yoh 4:3 **2:9** Mat 24:24

11 Okoo kisee bagee yoka Ogatamee me okoo kuwa deebaa
see menaa kuwa mikee menaa yoka see gaasi naadi dimii
mee okoo kaa maamaa yamiyaatagi.
12 Okoo mikee menaa se gaata pedeo agiyoo yuwa too
ou naadi kaama ukuwagee see bagee kuwa uduma Wa me
pedeo kiyaatagi.

Makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

13 Neebee nokaa yuwa, ikii ko Tuhan me epa kigaataa see
bagee yuwa kemaata inii ikii kaa maamaa Ogatamee paagoo
kiiboo, paamee see asiino gaano pedeo. Mikee, Ogatamee
me idukaa esee petamanii kaboo ikii daba kidaagimaa
peeyaano see naadi daamaa kiwigintaata. Roh me ikii
me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa taa kikiyaabuu naadi
kaama ikii mikee menaa nao see gaakee kaa Wa me bagee
kikiyaabuu seta yoka inii Ogatamee kiiboo, paamee see
dimii mee ebo.
14 Ikii Wa me bagee kikiyaata kuwa ko inii Yesus me
doometa menaa kiiwegagee seme kuwa kaa Wa me Ni
paagoo nameei see kiseta. Inii epoo Mée Tuhan Yesus
Kristus Wa me asii-sege see ebo agiyoo kuwa ikii miya
masesea naadi Wa yaato kimiyaata.
15 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii se makii taai,
inii me kiiwegagee seta menaa yuwa ma, inii me kapoge
kaa kiebeamaata menaa yuwa miya kuwa uduma daamaa
peneata doowoo taai.
16 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus ma, Iniitaagi
Ogatamee ma Ekea paagoo ikii kaa sembahyang menaa mee
ko kisee: Iniitaagi mee, inii esee epa mée gaakee kaa inii
dimi mena kisee too daamaa mée pesee kiyaabuu taa see
Mée mee, bedaa inii Wa kaa too dimi kotopiwoosi naadi
daamaa menaa kuwa mée manta Mée mee
17 Wa me ikii me daamaa agiyoo ukuwataaka too miya,
ikii me daamaa menaa wegataaka too miya kuwa uduma
yiba Wa me ikii pesee kikiyaabuu siwoosi naadi inii
kiasegeeke.

3

Sembahyang mée yataai naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko mee wodoo kisiino menaa
gaayu ko inii kaa sembahyang mée yataai. Idukaa inii
Tuhan me menaa ikii paagoo kiiweganaaka too ikii me
kuwa ebo menaa yoka naadi peneasemea. Kuwa see see
bedaa inii eto apanaa bagee paagoo kuwa menaa moga
eeweganaa siyaa naaki okoo miya kuwa ebo menaa yoka

2:12 Yoh 3:19-21 **2:13** Rom 8:29-30, Ep 1:4-5

naadi daamaa peneata doowoo see bagee eebaa kedaasi
naadi sembahyang mée yasegee taai.
2 Bedaa dimi koopoo, dimi pedeo see bagee kuwa mée
yapekataasi naadi miya sembahyang mée yataai. Yesus
mikee se gaayaa bagee agoo yoka naadi kisege.
3 Kisee bagee agoo kiya Tuhan Wa me taa ma taa ikii dimi
mena pesee kikiyaata kaama Iblis mee kiwasitagaa siwoo
taapi.
4 Ikii Tuhan ma dimi aagadi-maagadi taa see bagee yoka
inii me kisiyaa menaa yuwa ikii daamaa ukuwataakea,
bedaa kisee too ukuwawoo taapea ii see kuwa miya inii
kigaage.
5 Inii Tuhan paagoo kiaseekee menaa kuwa ko Ogatamee
me epa mée gaataa see dimii mee Wa me ikii daamaa ipi
kikiyaasi naadi kiasege. Bedaa Kristus Waa mée me wegee-
wegee seta kiya makii taa see kaa toowoo seta see see ikii
miya makii taa see kaa kituyaabuu siwoosi naadi kiasege.

Agiyoo se ukuwataa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa

6 Neebee nokaa yuwa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
mee ekaa yago Mée yoka inii Wa me pesee kaa kisiino ko
kisee: Ikii paagoo Yesus mikee gaayaa bagee kiya ukuwaano
agiyoo se ukuwataa, aii totaa, inii me kitopegee see menaa
yuwa si yeetaa, kisee bagee kuwa wigineai.
7 Idukaa inii ikii paagoo kiitoogeeka too ukuwata-ukuwata
kuwa ikii miya ipi. Kuwa mokoo ikii miya ukuwawoo,
umiwoo taano gaano pedeo. Kuwa ko inii me agiyoo
omaago ma ukuwagee seta, inii otoopa kiitoono taa.
8 Mée me niinuyaa agiyoo kuwa inii aii kisee yamasegee
taano taa. Ikii me mée manegee segee taano kuwa kana
kaapea yoka naadi inii me too egapi yaato miya, daatooyiba
yaato miya inii me gaano pedeo agiyoo edaano see naadi
kaama agiyoo kana ma, kana ma too ukuwagee seta.
9 Inii me kisee omaago ma ukuwagee seta kuwa ko inii me
gaano pedeo agiyoo kiidimaano mee pedeo yoka see gaata
kuwa me se kiya inii me agiyoo omaago ma ukuwagee seta
see see ikii me agiyoo miya kisee omaago ma ukuwawoosea
naadi ikii paagoo omaago ma ukuwagee seta.
10 Inii ikii paagoo kiitoogee seta kaboo inii me kiseme
menaa ena mee ko kisee: "Ukuwaano agiyoo ukuwaano be
kiyaa bagee kuwa okoo naano agiyoo miya se eenaai" kisee
menaa kitopegee seta.
11 Ikii paagoo mée noonaa aii toogeekea, okoo me agiyoo,
okoo me menaa kuwa ekeata apanaa bagee me menaa yuwa

3:3 Yoh 17:15, 1Yoh 5:18 **3:8** 1Tes 2:9

too otoopa yayeenaakea, see menaa kuwa doodoota inii
paagoo niiwegagea.
12 Kuwa bagee yuwa nekeensi naadi inii me Tuhan Yesus
Kristus pesee kaa okoo omaago ma asiino menaa ko kisee:
"Ikii me naano agiyoo yuwa too noogee taano see yoka
agiyoo daamaa koogo ukuwawoo taai see kisegea" see
naasii.
13 Neebee nokaa yuwa, ikii me "Anii daamaa agiyoo
ukuwagee taano kana, be" see dimii mee se gaai.
14 Inii me mee kapogee kaa kiebeage menaa kuwa yiino
be see bagee agoo kiyu ko kuwa bagee yuwa nekeenii. Okoo
ego weda kisi naadi okoo sekaataa se peenaa taai, se eetooi.
15 Kisee kiya okoo miya Yesus mikee gaayaa bagee yoka
okoo yape bagee mokoo ekee see se kiya daamaa ase-manee
taai.

Wodopasi menaa

16 Eto ko dimi koogo mée adumiyaayaa Mée Tuhan Wa me
ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba koogo adumeta
dimii mee kineewoosi naadi kiasege. Tuhan mee ikii ma
enaataa kiitoowoo taapi.
17 Eto ko anii Paulus me ni me yagaa kaa mee mena ponee
to mee too kiebeataaka. Mee kiebeataaka mena ponee to
mee ko Paulus me kapogee ii see nanekeensea naadi mena
ponee to. Ni me kapogee yuwa uduma wodopasi yaato
kuwa ni me yagaa da me ebeataaka mee see see too anii
ebeagee siyaa.
18 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Ogatamee Wa me
aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi
kiasega. Kiyoo too.

3:12 1Tes 4:11-12

1 Timotius
Paulus me Timotius paagoo petamanii yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus me Makedonia wee kaa toogee seta kaboo yaebeamaata. Timotius mee ko Paulus ma epo enaataa peenaa, mena weganaa seta mée, ekea seepuguu keenda. Waataagi mee Yunani kaa mée, wabaayo Yahudi kaa apii. Kuwa menaa kuwa ko Kisah Para Rasul 16:1-3 yiba topa.

Paulus me mee kapogee ebeata kaboo Timotius waa Epesus magaa kaa toogee seta. Wa me ebeamaata menaa kuwa ko Timotius me mee magaa kaa koopoo see weganaa seta menaa kuwa gaai, bedaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo kisee menaa tupii, tuku-tuku bagee yuwa kisee bagee wigineai, kisee menaa kuwa mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 62 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-20 Petamanii menaa ma, mée me koopoo see menaa mée topenaa seta kuwa gaamaasi naadi menaa ma
2:1-15 Sembahyang kaa tupiino menaa ma, api yuwa tupiino menaa ma
3:1-16 Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa wiginiyaa-wiginiyaa menaa
4:1-16 Koopoo see menaa wisintaata mikee menaa too wegawoo, umiwoosi naadi menaa
5:1–6:2 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ma, tuku-tuku bagee yuwa ma kuwa tupiino menaa
6:3-21 Wodopasi tupiino menaa

1 Nii ko Paulus, Kristus Yesus Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Ogatamee mee ma, bedaa Kristus Yesus mee, inii Wa kaa dimi kotopiwoo taa see Mée mee ma Ekea me kisee naseta kemaata mena yadoonaaka.

2 Mee kapogee mee ko Timotius aa, enaa Yesus mikee gaataa see kemaata ni me dimi kaa yogaa mokoo naadi kaama anii kaebeaga. Nagamee Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus ma Ekea me aii kaepa dimii ma, mée epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa aa ma epo enaataa kaatoowoosi naadi kaasega.

Mée me makapaa menaa mée topenaakea kuwa gaamaasi naadi menaa

3 Idukaa anii Makedonia wee kaa poono see kaboo da "Aa
nakaayoo Epesus magaa kaa tooi" see kasema. Kuwa ko
mée noonaa okoo me otoopa menaa mée topenaakea kuwa
aa omaago ma "Kisee menaa kuwa se tupii" see asese naadi
tooi see kasema.
4 Okoo me unukade see see menaa ma, bedaa kuwa
idukaa egaa kaa bagee me asii-kaba-kaba bagee ekaa yuwa
esee eebaa kuwa miya mée topenaakea kiya kuwa imi
taa menaa too. Okoo kuwa menaa eewegagea naaki yiino
bagee yuwa aakago-maakago siyaa, aawisi-maawisi menaa
yuwa too agoo kiyaayaa. Mee kaama Ogatamee me agiyoo
yaukuwaano dimii kuwa ekeasiyaa, Yesus mikee gaakee kaa
Wa me daba mée daagimaa peeyaano menaa mée tupiino
dimii kuwa miya taa kiyaa.
5 Kuwa kasega menaa kuwa ko inii uduma epa aagaa
siwoosi naadi kasega. Mée epa kaano mee manii to ko
pedeo taa see dimii ma, makapaa menaa wigintaata mikee
menaa too dimi yiba doowoo taano ma, Yesus kaa too esee
dimi maawoo taano ma see kuwa epa dimii mee manii to.
Kisee dimii yago bagee kuwa me mée epa gaataa siyaa.
6 Kuwa dimii kuwa mée noonaa amoo-ekeata otoopa
menaa too wegawookea.
7 Okoo Musa me menaa mée tupiino omaago see bagee
kaano see kiya okoo me wegataa see menaa yuwa okoo miya
nekeeniino taa. Okoo omaago ma "Kisee ebeamaata yoka,
kisee ebeamaata yoka" see wegageekea kiya kuwa menaa
yuwa okoo miya se nekeenegea.
8 Okoo kisee bagee kiya Musa me menaa kuwa uduma
daamaa menaa too see kuwa inii ipi. Kuwa menaa kuwa
mée yuwa daamaa topoo-topoo see kaa tupiyu ko daamaa
menaa too ii see gaayaa.
9 Musa me menaa mée yaebeamaata kuwa ko dimi topoo
see bagee kuwa kaa se kiya dimi pedeo see bagee yuwa
okoo me pedeo yuwa ekeasi naadi yaebeamaata. Kuwa ko
mena si yayeetaa see bagee ma, mikee menaa wisintagaa
see bagee yuwa ma, Ogatamee ewo see bagee yuwa ma,
pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee
yuwa ma, Ogatamee ebo se ekee see bagee yuwa ma, magaa
da kaa iyee-payee yuwa kaa too umiwoo see bagee yuwa
ma, okonaka, apanaa bagee miya wugiyaa bagee yuwa ma,
10 api doonaa, paayogaa doonaa see bagee yuwa ma, okoo
paayogaa kiya api-api senaa see bagee yuwa ma, mée koogo
oma yagadoo peetaa see bagee yuwa ma, makapaa menaa

1:8 Rom 7:7-12 **1:9** Gal 3:19

weganaa see bagee yuwa ma, mena kobaakee bagee yuwa
ma, bedaa apanaa bagee miya okoo mikee see topetaa see
menaa wisintaa see bagee okoo uduma kaa Musa me menaa
yaebeamaata.
11 Kuwa menaa kuwa Yesus me Ogatamee Waa ebo
ekeasi naadi doometa menaa yuwa ma doodoo. Asii-sege
yaapaagee siyaa Mée Ogatamee Wa me kuwa menaa yuwa
daamaa nadoonaasi naadi ni kaa nadootaata.

Ogatamee me epa nagaata mee me yaapaagee seta menaa

12 Inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus mee, anii pesee
nakiyaata Mée mee anii kiiboo, paamee see dimii mee
ebo. Wa me 'Ni me menaa daamaa nadoonaa siwoo taapi
yoka' see nagaata kaama nawigintaata kuwa me anii Waa
yaapaageeka.
13 Mikee, anii idukaa Yesus pedeo menaa yawegaa-wegaa
seta mée kiya, anii Wa me bagee yuwa wegee-wegee seta
mée kiya, anii dimi pesee see mée kiya anii epa nagaata.
Anii Yesus mikee gaano taa kaboo ewo kaa ukuwanaa seta
kuwa me naepa keta.
14 Inii epoo Mée Tuhan Wa me epaa mee aii ni kaa esee
maamaa nadegayaabuu seta. Anii Kristus Yesus ma dimi
aagadi-maagadi naadi kaama mikee gaano dimii ma, mée
epa dimii ma kuwa maamaa eebaa nakiyaabuu seta.
15 Mikee naadi daamaa wegawoo siyaa menaa ena mee ko
kisee: Kristus Yesus me pedeo dimii gaataa, pedeo agiyoo
ukuwataa see bagee kuwa daba daagimaa peeyaano see
naadi magaa da kaa meta see menaa mee. Kuwa dimi pedeo
see bagee kuwa esee pedeo mée mee ko anii.
16 Kiya Kristus Yesus epa nagaata, mee ko mée me nadeeta
kaama 'Yesus paamee, waa esee dimi pedeo see mée kiya Aa
dimi mena animaata kaama epa kiyaa Mée mee ii' see gaasi
naadi Wa me epa nagaano dimii mee ebo. Mée me Yesus
mikee gaata kaama iminoo miya, iminoo miya toowoosi
naadi Wa me kisee epa naekeata.
17 Eto ko paamee, magiyaage, iminoo miya, iminoo miya
ebo mée eetoowoo see Mée Ogatamee mee. Wa too
Ebo, kisee too toowoo see Mée, se deetaa see Mée mee
niiyaapaagee, ebo ekee segee siwoo taai, kisee too, iminoo
miya, iminoo miya. Amin.

Timotius me ukuwasi naadi aseta menaa

18 Ni me dimi kaa yogaa Timotius aa, miyoo taa Ogatamee
me aseta menaa yaaseta bagee yuwa me a paagoo "Aa kisee
agiyoo yaukuwaape, kisee menaa yawegaape, see kasigi"

1:14 Kis 8:3, 1Kor 15:9-10 **1:15** Mat 1:21, Luk 5:32, 19:10 **1:16** Rom 2:4, 2Pet 3:9

see kaawegamea menaa kuwa doodoo anii miya kasiinaka,
kuwa ko kuwa bagee me kaawegamea menaa kuwa neke-
nekee siwoo taai. Weda see agiyoo, weda see bagee agoo
kiyaa miya yape masetaa see mée to mokoo mikee menaa
mee too omaago ma yawegawoo, yadoowoo taai, Yesus Wa
kaa too dimi maawoo taai, makapaa dimii, makapaa menaa
kuwa wigineepii siwoo taai.
19 Mée noonaa ko okoo me petamanii Yesus mikee gaata
kiya okoo dimi yiba makapaa menaa kuwa wigineepii siwoo
taano taa kemaata okoo me petamanii Yesus mikee gaata
dimii mee taa keta.
20 Kuwa mée wiya kuwa ko Himeneus ma, Aleksander
ma wiya. Ekea me Ogatamee pedeo menaa yawegaa-wegaa
taano weda see dimii mee tupisi naadi anii ekea Iblis yaato
yaekeasega.

2

Sembahyang kaa tupiino menaa

1 See kemaata eto ko petamanii ukuwaano gaano pedeo
menaa ena mee ko kisee: apanaa bagee kaa Ogatamee
paagoo maamaa yaasegee taai, sembahyang kaa yadogaai,
okoo kaa Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see yaasii, see
kuwa mée uduma kaa yaasegee siwoo taai.
2 Magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa ma, apanaa ebo
bagee yuwa miya kisee sembahyang kaa yamasegee taai.
Inii koogo Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo
taano see naadi, bedaa inii Wa me menaa yadoowoo,
yaukuwawoo taano see naadi miya magaa da kaa tookee
ebo-ebo yuwa kaa sembahyang yasegee siwoo taai.
3 Kisee bagee kaa sembahyang yasegee taano kuwa ko
daamaa, inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Ogatamee
Wa me ede kiyaa agiyoo.
4 Mée uduma daba daagimaa poono kuwa Waa ede, mikee
menaa yuwa okoo ipi kaano kuwa miya Waa ede.
5 Mee ko Ogatamee mee ena too too, bedaa Waa ma, mée
ma yupii da taa mena mée yawegataa see Mée mee miya
ena too too, mee ko Kristus Yesus see Mée to mee.
6 Waa ko mée tomaa uduma okoo Ogatamee ma menaa
yataa kiyaata daba daagimaa peesi naadi Waa ekaato mée
yaekegataata Mée. Ogatamee me mona daataata monaa da
kaa inii Wa me bagee mée kiyaano see dimii mee awee da
kaa mée deeyaata.

1:18 2Tim 4:7 **1:20** 1Kor 5:5 **2:5** Rom 8:33-34, 1Yoh 2:1 **2:6** Mat 20:28, Tit 2:14, 1Pet 1:18-19

7 Wa me kuwa menaa yuwa nawegakomeesi naadi kaama
anii Wa me menaa yadoonaa see mée nawigintaata. Mikee,
makapaa se, anii mée tomaa-tomaa yuwa mikee menaa
topetaa see mée nakiyaata.

Yesus mikee gaata bagee, mikee gaata apii kuwa tupiino menaa

8 See kemaata kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee okoo
kutuu taa see kaboo paayogaa yuwa kuwa dimi pedeo taa
see kaa too sembahyang taano anii ede. Aakago-maakago
see miya taa, aawisi-maawisi see miya taa see kuwa ede.
9 Api tabaa da gaayu ko okoo doka, kisee maayaa agiyoo
kuwa ekaato yago-yagoo see magaakee se kiya aii maayaa
mee magaakee. Edooyuu disi-disii waa, senawii kaa taba
deekee agiyoo waa, kepe edaano ebo see dokaa waa kuwa
uduma eke.
10 Kuwa agiyoo yuwa kuwa Ogatamee ebo ekee see apii
me disi-disii maayaa agiyoo yuwa se kiya okoo me daamaa
mée yaukuwanaa segee see agiyoo yuwa kuwa too. Kisee
agiyoo kuwa okoo me daamaa disi-disii maanaa siyaa
agiyoo yuwa mokoo.
11 Mena tupiino kaboo api yuwa koogo yiitoo, peedi dimii
kaa too tupiino daamaa.
12 Api me paayogaa yuwa tupiino mee anii be, okoo me
anii ebo yoka naadi paayogaa yuwa aseekee mee miya be,
koogo yiitoo taano too daamaa.
13 Kuwa ko Adam mee keta ogaataata, kaama too Hawa
mee yoka,
14 bedaa otoogiyoo da me Adam deebaa seta se kiya
apimee too deebaa seta kaama Ogatamee me menaa si
yayeeta.
15 Kisee si yayeeta kiya api tomaa se pedeo kaatagea.
Yoga daamaa kabagee, yoga daamaa topegee, kisee daamaa
ukuwagee naadi kaama okoo daamaa kaatagea. Kisee okoo
Yesus mikee gaawoo, epa dimii gaawoo, pedeo taa see dimii
doowoo, ekaato daamaa muniwoo, deewoo, kisee umiwoo,
toowoo siyu ko daba daagimaa pootagea.

3

Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa wigineano menaa

1 Mikee naadi daamaa wegawoo siyaa menaa ena mee ko
kisee: 'Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku see mée kaano
anii ede' see gaayaa bagee kuwa esee daamaa ukuwaakee
agiyoo ede gaayaa.

2:9 1Pet 3:3-5 **2:14** Kej 3:1-6 **3:1** Tit 1:5-9

2 Kuwa ukuwaakee agiyoo ebo yoka kuwa tuku-tuku
see bagee yuwa wiginiyaa-wiginiyaa kuwa ko kisee: wa
kaa pedeo menaa taa kaano gaano pedeo, api ena too
too, otoopa ou dimi-pami gaakee se, waa ekaato daamaa
muniwoo, deewoo taano ipi, mée me "Waa dimi daamaa
see mée to" see menaa yawegataa see mée, wa me ee yiba
apanaa bagee badaa magaano ede, mée tupiino ipi,
3 uwo noomaata kaama boomaga-baamaga see miya taa,
aaiya-maaiya see dimii mee miya taa kiya koogo adumeta
dimii kaa omegee, toogee siyaa, aawisi-maawisi dimii taa,
kepe ou dimii mee miya taa.
4 Wa me api yoga diino ipi, bedaa wa me yogaa yuwa wa
me menaa daamaa yayeetaa, waa ebo ekee taa see too.
5 Kisee wa me ee kaa bagee diino ewo kiyu ko kaasee
Ogatamee me bagee, Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
deeyaa ya?
6 Okoo Yesus mikee gaata kaama wodoo maamaa ometa
bagee yuwa too wigineai. Eebaa umiino taa bagee kiyu ko
wiginta kaama dimi ebo poga-poga siyaa. Iblis mee pedeo
kiyaata see see okoo miya pedeo kiyaayaa naadi kisee bagee
mani se wigineai.
7 Yesus mikee gaano taa bagee yuwa me miya "Waa dimi
daamaa" see yawegataa see bagee too wigineai. Kisee
taa kiyu ko "Waa dimi pedeo" see yawegayaa, bedaa waa
Iblis me kupi kaa gadiinta booyaa mokoo waa miya kisee
ukuwaaniyaa yoka kisee bagee se wigineai.

Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee yuwa wigineano menaa

8 Bedaa Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see
bagee yuwa kuwa wiginiyaa-wiginiyaa kuwa ko kisee: mée
me waa dimi daamaa see mée, kisee ebo ekee taa see bagee
yuwa too wiginiyaa. Dabegea kegaa wiya see bagee se,
anggur poo uwoo maamaa noogee see bagee miya se, bedaa
kepe ou, agiyoo ou dimii mee miya taa.
9 Okoo Ogatamee me Kristus mikee gaasi naadi awee
da kaa mée yakiyaata menaa kuwa too daamaa peneata
doowoo, bedaa makapaa menaa wiginiwoo, umiwoo see
bagee yuwa too wigineano gaano pedeo.
10 Moga wigineakee se kiya kuwa bagee yuwa waa
daamaa ye, taa ye naadi maamaa ipiipi deewoo taano keta
gaano pedeo. Okoo kaa pedeo menaa taa kiyu ko Yesus
mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee kisi yoka
wigineai.

3:8 Kis 6:2-3

11 Kisee miya okoo wa me apii, wa me apii kuwa miya mée
me waa dimii daamaa, kisee ebo ekee taa see apii kaano
gaano pedeo.* Okoo me apanaa bagee pedeo see yawegaa-
wegaa see se, otoopa ou dimi-pami wisintagaa see apii kuwa
too, bedaa okoo paagoo asiyaa menaa yuwa uduma daamaa
yaukuwagee see apii yuwa kaano gaano pedeo.
12 Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee
kuwa api ena too too see bagee too wigineai. Okoo me
yogaa yuwa ma, apanaa wa me ee kaa bagee miya tupiwoo,
deewoo taano ipi kaano gaano pedeo.
13 Okoo wigintaata kaama wodoo daamaa yaukuwagee
see bagee kuwa ko mée me okoo kiiboo, magiyaage, kisee
ebo ekee siyaa, bedaa okoo Kristus Yesus mikee gaawoo
naadi kaama uu ma yaukuwagee, mena wegagee siwoo
siyaa.

Yesus mikee gaayaa bagee okoo kaboo da kaa menaa

14 Anii moga kameeno see dimii agoo kiya kuwa menaa
yuwa kapoge kaa miya kaebeataaka.
15 Anii epee kamiyu ko mee kapogee mee kadoomeepea.
Aa kuwa menaa yuwa deemaata kaama Ogatamee me bagee
daamaa umiyaa, tuyaa kuwa aa miya ipi kaape. Inii Yesus
mikee gaayaa bagee kuwa ko Toono Too Mée Ogatamee
Wa me bagee yuwa, maga tukuu daamaa weetaata makii
taa, kaboo da mee pesee kiyaa see see inii miya mikee
menaa da daamaa peneata doowoo, daamaa yaukuwawoo
see bagee yuwa. Inii kisee bagee kemaata aa kuwa menaa
okoo paagoo ase-maneese naadi kaebeataaka.
16 Inii Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoosi
naadi menaa kuwa esee ebo. Idukaa awee da kaa kiyaano
taa menaa kiya eto inii me yawegawoo, doowoo taa see
menaa yuwa. Kuwa ko kisee:
Kristus Waa mée tomaa ena mokoo agoo keta,
'Mikee Ogatamee Yoopaa ii' see kuwa gaasi naadi Roh
me mée nekeeniyaata,
malaikat bagee me miya deeta.
Wa me menaa yuwa uwoo to, magaa to yaweganaa naadi
kaama mée tomaa-tomaa mikee gaata,
Waa badaa maadoota asii maa kaa asii-sege see yoo
kaama yaapaagee seta,
see kuwa inii doowoo taa see menaa yuwa.

---

* **3:11** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee wa me apii, wa me apii, see mee. Mena kegaa ena mee ko Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see apii yuwa, see mee.

4

Makapaa menaa weganaa see bagee gaai naadi menaa

1 Roh me inii mée gaamaasi naadi menaa mee ko kisee:
"Wodopasi kaano taa kaboo mée noonaa mikee menaa
ekeata mée deebaa see menaa, paa me menaa kuwa mikee
yoka naadi yeewoo taatagea" see kuwa Roh me mée asigi
yoka gaai.
2 Kuwa deebaa see menaa weganaa see bagee yuwa
okoo dimi yiba mikee menaa ma, makapaa menaa ma
kuwa wigineano ewo see bagee. Okoo ipi poga-poga senaa
see kiya makapaa menaa too wegawoo naadi kaama mée
deebaa senaa taatagea.
3 Okoo me "Api goeano miya daa, mee agiyoo mee naano
miya daa" see menaa weganaa taatagea kiya makapaa
menaa. Kuwa agiyoo uduma Ogatamee me mée daamaa
nusi naadi ogaataata agiyoo yoka Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa daba masiyaa, mikee menaa ipi see bagee yuwa me
paamee, magiyaage see dimii kaa daba nuyaa.
4 Kisee Ogatamee paamee see aseekee kaa masiyu ko
naano too, agiyoo ena ma daa see taa. Ogatamee me kuwa
agiyoo-pagiyoo ogaataata kaama "Uduma daamaa nao" see
wegata kuwa me uduma daamaa agiyoo too.
5 Wa me kisee wegata menaa kuwa kaa miya, inii
paamee see aseekee kaa miya Wa me agiyoo-pagiyoo uduma
daamaa too mée yakiyaayaa yoka naano daa see taa.

Kristus Yesus Wa me agiyoo daamaa yaokageesi naadi menaa

6 Kuwa mée deebaa see bagee yuwa gaamaasi naadi
menaa kuwa Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa paagoo
a me daamaa dimi-dimi ase-manee siwoo taai. Aa kisee
ukuwawoo siyu ko aa Kristus Yesus me agiyoo daamaa
yaokagee see mée to kaape. Bedaa kuwa inii me mikee
gaakee kaa doowoo see menaa yuwa, aa daamaa katupiwoo
seta menaa kuwa aa obeewoo naadi kaama kuwa menaa me
daamaa pesee kakiyaabuu siwoo taape.
7 Eto ko kuwa Ogatamee ewo see bagee me otoopa menaa
yuwa, unukade see see mée deebaa see menaa kuwa emaa
se wugii. Wisintaata aa Ogatamee ma dimii menaa kaa too
umiwoo, toowoo taano see naadi aa ekaato tupiwoo taai.
8 Kuwa ko mée me okoo ekaato maa to pesee kiyaano
see bagee gaayu ko okoo kisee ukuwataa, kisee ukuwataa
segee siyaa naaki okoo me maa to pesee kiyaa. Okoo
ekaato maa to kisee topetagaa segee see kuwa ko peenaa

4:1 Mat 24:10-12, 2Tes 2:3, 2Pet 3:3 **4:3** Kol 2:20-23, Tit 1:15 **4:4** Kej 1:31, Rom 14:14 **4:6** 2Tim 2:15

too daamaa mée kiyaayaa agiyoo. Kiya Ogatamee ma dimii
menaa kaa too umiwoo, toowoo taano see naadi ekaato
topetagaa siwoo siyaa kuwa gaayu ko taa ma taa daamaa
mée kiyaayaa, eto mee omegee, toogee siyaa begaa kaa
miya, iminookaa yaato miya kisee daamaa mée kiyaabuu
siwoo siyaa.
9 Kuwa menaa kuwa ko mikee menaa, daamaa mase-
maata kaama wegawoo siyaa menaa.
10 Kisee kemaata inii omaago ma mena yawegawoo,
agiyoo kana ma yaukuwawoo taa see. Mikee, inii Toono Too
Mée Ogatamee mee kaa too dimi kotopiwookea kemaata inii
omaago ma yaukuwawoo, umiwoo taa see. Ogatamee Waa
mée tomaa-tomaa uduma daba daagimaa peeyaano Mée,
mee ko Yesus mikee gaayaa bagee kuwa ki daba daagimaa
peeyaano Mée mee.

11 Aa kuwa menaa uduma "Daamaa niidogaai, daamaa
niitupii" see ase-manee taai.
12 Mée me a kaa "Waa ko peedi yoka wa me menaa
kaasee kaa yayeekee ya?" see kawegayaa menaa kuwa
emaa se wugii. Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me a
me daamaa umii-umii, too-too kuwa kaobeewoosi naadi aa
mena daamaa eewegataa, agiyoo daamaa eeukuwataa, mée
epa gaataa, Yesus mikee nao naadi ukuwaano too dimii
gaataa, pedeo ena ma taa see kaa daamaa umiwoo, toowoo
taai.
13 Anii kameemagaano taa kaa ikii Yesus mikee gaayaa
bagee kutuu segee siyaa kaboo aa Ogatamee me kapogee
kaa menaa daamaa eewegagee taai, okoo dimi mena
daamaa pesee kiyaabuu segee taai, daamaa mée topegee
taai.
14 Aa kuwa see see daamaa ukuwageese naadi Roh me
a kaa kaneeta agiyoo mee se ekeasii. Kuwa ko Yesus
mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa okoo me yagaa a
kaa kamaamea kaboo "Ogatamee me 'Aa kisee agiyoo
naukuwaape, kisee menaa nawegaape' see kasigi" see
kasemea menaa kuwa se ekeasii.
15 Kuwa menaa uduma a me daamaa ipiipi dii, dimi-dimi
ukuwawoo taai. A me kisee ukuwawoo siyu ko mée uduma
aa maamaa kisee ukuwagee see mée ii see kuwa kadiipea.
16 A me umiyaa, tuyaa kuwa daamaa dii, a me mée tupiino
menaa kuwa miya maamaa ipiipi dii. Kuwa uduma daamaa
makii taa see kaa se daata ukuwawoo taai. Aa kisee omaago
ma ukuwawoo siyu ko aa ma, a me menaa kayeetaa see
bagee yuwa miya ikii uduma daba daagimaa pootagea.

4:8 1Kor 9:25-27 **4:12** Tit 2:7-8

5

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tupiino menaa

1 Ebo bagee yuwa pesee menaa kaa aseekee se kiya
agaataagi paagoo eewegayaa see see mokoo daamaa eewe-
gaai. Paayogaa yogaa kuwa agaabee nokaa yuwa see see
aasee taai.
2 Ebo apii kuwa abaayo nokaa yuwa see see mokoo
daamaa aasee taai, bedaa ukuyogaa yogaa yuwa miya
pedeo ena ma taa kaa aa ukuyogaa yuwa mokoo daamaa
ekee taai.
3 Miyaa apii yuwa gaayu ko ebo ekeasii. Okoo ma enaataa
see bagee ena ma taa kiyu ko okoo epa kaano gaano pedeo.
4 Kiya okoo yogamee agoo, ogo nokaa agaanii yuwa agoo
see kiyu ko kuwa bagee yuwa me too okoo me gaano pedeo
agiyoo mantaa. Kuwa ko okonaka ma, ogo nokaa agaanii
yuwa ma kuwa me yogaanii yuwa daamaa muniwoo seta
yoka okoo me daamaa deewoo seta see see mokoo bedaa
yogaanii yuwa me okonaka deewoo taano daamaa. Kuwa
Ogatamee me ede kiyaa agiyoo yoka Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa kuwa menaa kuwa tupiino gaano pedeo.
5 Wa kaa tabogeano bagee taa, wa too omegee see miyaa
apii mee ko Ogatamee kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo
siyaa, egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya Ogatamee
nao naadi sembahyang idimegee siwoo see apii.
6 Kiya apanaa miyaa apii gaayu ko okoo me otoopa ede
gaata-gaata yuwa too obeewoo siyaa. Okoo aya tota kiya
dimi mena pe-seometa mokoo.
7 Ni me kasega menaa kuwa okoo ase-manee taai. Mée
me "Kuwa kaasee miyaa apii yuwa" see yawegayaa naadi
kasega.
8 Mée waa ena me wa me bagee yuwa epa se gaata agiyoo
se maniyu ko pedeo, bedaa waa ma tukuguu kuwa daamaa
se deewoo siyu ko mee asii esee pedeo. Wa me mikee gaata
dimii mee wisintaagi, bedaa wa me pedeo ko aii mikee
gaano taa bagee yuwa me pedeo dimii yuwa kuwa asii esee
pedeo kiyaa.
9 Miyaa apii yuwa okoo naano agiyoo tapoo umiyaa naadi
okoo me gaano pedeo agiyoo aii masegeesi yoka okoo ekaa
yuwa kapoge kaa magaai. Kiya miyaa apii kuwa uduma
ekaa se magaai, tahun bado ena wodoo ometa see apii
yuwa too, paimee wa too epa kiwoo seta apii kuwa too ekaa
magaai.
10 Mée me "Waa ko daamaa agiyoo yaukuwagee see apii"
see yawegataa see apii too. Mee ko wa me yogaa yuwa
daamaa muniwoo seta apii, meekee bagee wa me ee kaa

daamaa eenotaa siwoo seta apii, Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa okoo me badoo yuwa daamaa uwo yawetogetaa segee
see apii,* ae-wae, sooi-wooi taa see bagee yuwa daamaa
deegee see apii, daamaa agiyoo-pagiyoo tomaa-tomaa kuwa
ukuwagee see apii kuwa too ekaa magaakee, miyaa api
naadi uduma se.
11 Ukuyogaa kepaa apii miyaa gaayu ko okoo ekaa se
magaai. Mée ou dimii mee ebo, Kristus ou dimii mee peedi
naadi kaama okoo bedaa mée peeyaa yoka ekaa se magaai.
12 Petamanii okoo me "Anii mée se poopa, Kristus Wa me
agiyoo too koogo yaukuwawoo taapa" see wegama menaa
da kuwa wisintaata mée peeyaa. Kisee ukuwayu ko waa
ekaato kaa pedeo menaa agoo kiyaayaa.
13 Bedaa mena ena miya kisee: Okoo ekaa maataata
kaama naano agiyoo okoo paagoo manegee siyu ko okoo me
agiyoo ukuwaano be kaapea, paayaa kaa amoka ee ena kaa
kaama bedaa ee ena kaa peenaa segee taapea. Kuwa too
se kiya mée me menaa koogo yayeenaa, yadoonaa, apanaa
bagee me menaa ma yawataganaa, kisee se wegayaa menaa
yuwa weganaa senaa see apii kiyaa yoka ukuyogaa kepaa
miyaa ekaa yuwa se magaai.
14 Okoo kisee otoopa koo siyaa yoka mée poono daamaa,
kisee anii ede. Okoo yoga daamaa kabataa, ee kaa agiyoo-
pagiyoo daamaa ukuwataa, kisee daamaa ukuwawoo siyu
ko inii mée be kiyaa bagee yuwa me pedeo menaa mée si
yawegayaa.
15 Mikee, miyaa apii yuwa noonaa me Kristus ekeata Iblis
yaato peanemea.
16 Yesus mikee gaayaa apii to ma, miyaa apii to ma ekea
kenaaya gaayu ko mee apii me too mee miyaa apii to me
gaano pedeo agiyoo manegee taano daamaa, Yesus mikee
gaayaa bagee apanaa yuwa kaa si yadootagaai. Miyaa apii
yuwa okoo manegee taano bagee taa gaayu too Yesus mikee
gaayaa bagee apanaa yuwa me manegee siyaa.

Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa kaa menaa

17 Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa gaayu ko
kuwa mikee gaayaa bagee yuwa daamaa ipiipi deegee siyu
ko okoo yaapaagee taano miya daamaa, agiyoo maniino
miya daamaa, ekea paaya. Okoo noonaa omaago ma
Ogatamee me menaa yawegataa, mée topetaa see kiyu ko
okoo koga ma maniino daamaa.

---

* **5:10** Bado yuwa daamaa uwo yawetogeano mee ko idukaa bagee me ukuwata-ukuwata. Meekee bagee paagoo ee kaa bagee ekaato dimi peedi ekeata kaama daamaa yaukuwagee seta agiyoo ena.

18 Kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata menaa
ena mee ko kisee: "Sapi wodaa gandum poo ikii yuwa
beedaasi naadi bado batagi-patagi sepegee siyaa kaboo okoo
nusi yoka ebee to one si yapodaai" see menaa ebeamaata.
Bedaa mena ena miya kisee: "Agiyoo yaukuwataa see mée
wa me yaukuwataa to mokoo da daamaa masiyaa" see
menaa ebeamaata yoka okoo daamaa manii.

19 Mée waa ena me tuku-tuku bagee ena waa naa "Yaai,
waa kisee ukuwagi, kisee ukuwagi" see kasiyaa menaa
kuwa si yayii, deepea bagee ekea wiya, wedo waa naa agoo
gaayu too yayeeyaa.
20 Wa me mikee kisee pedeo ukuwayu ko Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa gii da kaa waa ego-tago taai. Kisee
ukuwayu ko wa me koo sipi see see apanaa tuku-tuku siyaa
bagee yuwa miya ukuwaano wedaapea.
21 Ogatamee ma, Kristus Yesus ma, daamaa wigintaata
malaikat bagee yuwa ma okoo emaa dagii da kaa anii kuwa
kaseeii sepa menaa yuwa maamaa ipiipi ukuwagee taai.
Tuku-tuku bagee yuwa mikee ego-tago siyaa kiya waa ena a
me epa naadi se ego-tago siyaa, waa ena ego-tago siyaa see
kuwa pedeo, tuku-tuku bagee uduma endagii see ekeasii.

22 Tuku-tuku bagee wigineano mee ko a me maamaa ipiipi
dii. Waa daamaa ye, pedeo ye see kuwa maamaa deegee
naadi kaama too wiginiyaa, wa kaa yagaa yamagayaa.
Daamaa deegee taano taa kaa moga wiginiyu ko waa
wigintaata kaama wodoo pedeo agiyoo ukuwapi ko kuwa
wa me pedeo yuwa aa ma miya enaataa aagadi siyaa yoka
naadi kasega. A kaa pedeo ena ma taa kese naadi maamaa
dii.

23 Aa daabaa boodi, kisee agiyoo meanee segeeke kuwa
ko boodi taa kisi naadi anggur poo uwoo peenaa naano
daamaa, yaai see se gaai, aii uwoo too nookee se.

24 Mée noonaa okoo me pedeo ukuwayaa yuwa kuwa
moga yanekeeniyaa, okoo kaa pedeo menaa awee da kaa
wegaano taa miyoo miya moga yanekeeniyaa. Kiya mée
noonaa okoo me pedeo yuwa moga se nekeeniyaa, maamaa
omemaata kaama too awee da kaa ipi kiyaa.
25 Mee see see miya mée noonaa okoo me daamaa
ukuwayaa agiyoo kuwa awee da kaa yoka moga nekeeniyaa,
mée noonaa okoo me daamaa ukuwayaa agiyoo moga
se nekeeniyaa kiya kuwa miya awee da kaa kaapa, se
boonemaayaa.

5:18 Ul 25:4, Luk 10:7, 1Kor 9:9 **5:19** Mat 18:16

6

1 Hamba kiyaata bagee yuwa paagoo tupiino menaa gaayu
ko okoo epoo mée me menaa kuwa daamaa yayiino too,
kisee ebo ekee see too gaano pedeo. Okoo me eboo kisee
ebo ekee segee siyu ko mée me Ogatamee ekaa da se
wisiniyaa, inii me mée topegee see menaa kuwa miya mée
se wisiniyaa.
2 Hamba kiyaata bagee okoo epoo mée waa miya Yesus
mikee gaayaa bagee kiyu ko 'Enaa Yesus yiba ena kenaa
bagee yoka koosi, wa me menaa si yayiino miya daamaa'
see dimii mee pedeo. Ekea paaya Yesus mikee gaayaa bagee
yoka kuwa agiyoo kuwa wa me epa see bagee me agiyoo
yoka naadi esee daamaa dimi-dimi yaukuwaano too.

Kepe ou see dimii kaa mena weganaa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa

Kuwa menaa uduma "Inii daamaa niiukuwawoo taai" see
menaa tupii.
3 Má menaa mée topenaa see bagee yuwa gaayu ko okoo
inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus me mikee topeta menaa
yuwa daamaa peneasiino taa. Okoo me mée topenaa see
menaa kuwa wa too, inii Ogatamee ma dimii menaa kaa
omegee, toogeesi naadi mée topegee see menaa kuwa see
see se.
4 Okoo ko 'Ni too ebo, ni too ipi' see gaayaa bagee kiya
esee umina ewo see bagee yuwa too. Okoo aawisi-maawisi
segee taano kuwa ede, mena kamu ena mee kaa too miya
aakago-maakago segee taano miya ede, kisee bagee yuwa
too. Okoo kisee koo segee naadi kaama pedeo dimii miyaa.
Kuwa ko 'Anii miya ebo naaki ou' see dimii gaataa, mée
kutuu wuditaa, pedeo mée yawegaa-wegaa, 'Waa kisee mée
to kepa, kisee mée to kepa' aagaawee, kisee dimii yuwa agoo
kedaa siyaa.
5 Okoo dimi pedeo kedaa naadi kaama kisee aawisi-
maawisi segee see bagee yuwa. Mikee menaa okoo kaa taa,
mikee menaa yamasegeeta toogee see bagee yuwa too. Okoo
me gaano, 'Anii Ogatamee me menaa doowoo, wegawoo
siyu ko ni paagoo agiyoo eebaa agoo nakiyaayaa' see dimii
gaataa see bagee yuwa too.
6 Mikee, Ogatamee me menaa doowoo, wegawoo taano
kuwa me esee daamaa mée kiyaayaa kiya 'Ni paagoo eebaa
taa topa miya koosi, sikii' see dimii mee ma enaataa gaayu
too daamaa mée kiyaayaa. Kisee dimii gaayaa bagee kuwa
mikee senawii.

6:1 Tit 2:9-10

7 Mee ko inii mée kabata naagoo agiyoo ena ma doomeeno
taa, bedaa inii booyaa naagoo miya agiyoo ena ma se
dooyaa yoka
8 inii naano agiyoo ma, magaano agiyoo ma kuwa agoo
kiyu ko 'Koosi, kuwa sikii' see gaataa.
9 Kiya kepe eebaa naaki ou see dimii gaayaa bagee kuwa
pedeo kedaa siyaa. Kepe ou dimii mee ebo kiwoo naadi
kaama okoo kupi kaa booyaa mokoo see see kiyaa, dimi ewo
see bagee me ou gaayaa agiyoo yuwa too ou gaawoo siyaa,
usiyaato ko okoo me umiino, toono pedeo kedaa siyaa.
10 Kepe ou dimii mee ko se-pedeo, we-pedeo uduma manii
to. Mée noonaa ko kepe ou see dimii mee ebo kemaata inii
me mikee gaakee kaa doowoo see menaa kuwa wisintaata
dimi nagii-nagii agiyoo eebaa okoo ekaato kaa miyaabuu
seta.

Wodopasi ase-maneeta menaa yuwa

11 Okoo kepe ou dimii gaataa see bagee yuwa kiya eto
ko aa Ogatamee me bagee aa kuwa dimi-pami uduma
wisintagaai. A me ou dimii kuwa ko kisee: topoo see
dimii ma, Waa ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taano
dimii ma, mikee gaano dimii ma, epa dimii ma, makii taa,
koogo adumeta dimii ma kuwa uduma se masega ou naadi
abawoo, umiwoo taai.
12 Aa dimi nagii-nagii agiyoo agoo kiyaa miya inii me
mikee gaakee kaa doowoo see menaa kuwa too daamaa
omaago ma yawegawoo, yadoowoo taai. Aa iminoo miya,
iminoo miya toowoose naadi Ogatamee me Ni paagoo
nameei see kaseta. Kuwa menaa dimi yiba daamaa penee
siwoo taai. Idukaa a me kuwa iminoo miya, iminoo miya
toowoose naadi menaa kuwa mikee menaa nao naadi mée
eebaa uduma gii da kaa daamaa wegakomee seme.
13 Agiyoo-pagiyoo uduma aya tuyaabuu siwoo taa see Mée
Ogatamee mee ma, bedaa Kristus Yesus mee Waa booyaano
taa kaboo Pontius Pilatus paagoo mikee menaa too daamaa
wegakomeeta Mée mee miya Ekea emaa dagii da kaa ani
me omaago ma kasiino menaa kuwa ko kisee:
14 Anii a me mée tupiwoo, doowoose naadi kase-manee
seta menaa kuwa daamaa peneasii. Pedeo menaa se
kawegasi naadi kuwa menaa ena ma se ekeasii, dimi-dimi
yaukuwawoo taai, kisee too inii epoo Mée Tuhan Yesus
Kristus metaki meetagi yoo too.
15 Monaa da mee ko Ogatamee Wa me too daataata. Waa
ko Wa too ebo, Wa too asii-sege nao naadi yaapaagee siwoo

6:8 Ayb 1:21, Plp 4:11-13, Ibr 13:5 **6:10** 2Raj 5:19-27, Mat 13:22 **6:12** 1Tim 1:18 **6:13** Yoh 18:33-37

taa see Mée, Pesee Wodoo Pesee, Ebo Wodoo Eboo see Mée
mee.
16 Wa too se booyaa, kisee too toowoo see Mée. Waa totaa
see yoo keno kusi-kusii da esee ebo kemaata mée ena ma
Wa paagoo ekaapa se seameamaayaa. Waa deetaa see mée
ena ma taa, mikee, Waa diino naka. Se-pesee, we-pesee yago
Mée mee inii niiyaapaagee taano too kisee too iminoo miya,
iminoo miya. Amin.
17 Magaa da kaa kepe yago bagee kuwa ebo dimii se gaasi
naadi asiino menaa kuwa ko kisee: Kepe kuwa ko kisee too
toowoo taata agiyoo se, egadaa taata agiyoo too yoka kuwa
kaa dimi se magaai, Ogatamee Wa kaa too dimi kotopiwoo
taai. Waa ko inii ede ma, ede ma toogeesi naadi kaama
agiyoo-pagiyoo uduma kabu see taa, aii mée manegee see
Mée yoka Wa kaa too dimi maawoosi naadi okoo ase-manee
taai.
18 Bedaa okoo me kepe tabaa da ou see dimii mee se
gaata daamaa ukuwataa see agiyoo kuwa too eebaa agoo
kiyaabuu taai see asii. Kabu see dimii mee taa, okoo taa
kiyaa bagee yuwa daamaa aii wodegeesi naadi miya okoo
ase-manee taai.
19 Okoo me kisee wudiwoo naadi kaama bedaa epeekaa
okoo miya masiwoo taapea, bedaa okoo me umii-umii, too-
too kuwa miya mikee see dimii kaa umiwoo, toowoo taapea.
20 Timotius, aa idukaa kaama mikee menaa a kaa
kadootaata yuwa kuwa too ipiipi doowoo taai. Ogatamee
ewo see bagee me amoka aawega-maawega see menaa
kuwa yawisintagaai. Okoo me "Inii ipi see menaa agoo" see
weganaakea kiya makapaa menaa too yoka emaa se wugii.
21 Mée noonaa me kuwa makapaa menaa yuwa peneata
kaama inii me mikee gaakee kaa doowoo see menaa kuwa
ekeata.
Ikii uduma Ogatamee Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma
epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

6:17 Luk 19:8, Tit 3:14 **6:19** Luk 12:33

2 Timotius
Paulus me Timotius paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Paulus waa Timotius paagoo petamanii kapogee yaebeamaata kaama tahun wiya, wedo waa naa omemaata Yesus me doometa menaa be see bagee yuwa me waa Roma magaa kaa digiyoo ee yiba tameamaata. Waa bogaano monaa ekaapa see kuwa waa ipi kemaata Timotius mee se wedaata Yesus me doometa menaa daamaa omaago ma doowoo, wegawoosi naadi mee kapogee yaebeamaata. Wa me tahun 67 mee yiba mokoo ebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-2 Petamanii menaa
1:3–2:13 Yesus me doometa menaa makii taa see kaa mée tupiwoo taai naadi menaa
2:14–4:8 Mikee menaa too peneata mée me koopoo see wegawoo see menaa kuwa gaai naadi menaa
4:9-22 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa Kristus Yesus me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée, Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi see bagee yuwa taa ma taa daamaa umiwoo, toowoo taatagea see aseta menaa kuwa yaweganaa see mée mee.
2 Mee kapogee mee ni me dedee see yogaa mokoo Timotius a paagoo kaebeaga. Nagamee Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus mee ma Ekea me aii kaepa dimii ma, mée epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa aa ma epo enaataa kaatoowoosi naadi kaasega.

Yesus me doometa menaa weda taa ma mée tupiwoosi naadi menaa

3 Anii egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya se daata kisee too aa kaneke-nekee naadi kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see dimii ma sembahyang kasegeeka. Idukaa ni beemu nokaa yuwa dimi topoo, pedeo taa see kaa Ogatamee yaapaagee, Wa me agiyoo daamaa yaukuwagee siwoo seta see see anii miya kisee yaukuwagee siwooka.
4 Anii peema naagoo a me nayegee seme kuwa anii kaneke-nekeeka yoka anii kadeeta kaama ede ma, ede ma taano see naadi anii kadeega naaki ou dimii mee ebo.
5 A me Yesus kaa too esee dimi maatagaa siwoo seme kuwa anii kaneke-nekee taaka. Petamanii agaaba Lois wa me Yesus mikee gaata dimii mee ebo, bedaa abaayo Eunike

mee miya kisee. Eto ko mee dimii mee a yiba mikee tope ii
see kuwa kanekeenega.
6 Kisee kemaata Ogatamee me agiyoo yuwa a me daa-
maa omaago ma yaukuwawoose naadi anii a kaa yagaa
kamaama. Kuwa Ogatamee me pesee kakiyaata agiyoo
kuwa modeeniyaa yoka kuwa moometaase naadi anii bedaa
kasega.
7 Ogatamee me Roh mee inii mée manta mee ko inii weda
see dimii mée miyaakee se kiya Roh me pesee agiyoo ma,
epa dimii ma, inii ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano
ipi see dimii ma kuwa mée yaagoo kiyaano see naadi Roh
mée manta.
8 Kisee kemaata inii epoo Mée Tuhan kaa menaa kuwa aa
yawegaano ego weda see dimii mee se gaai, bedaa anii miya,
anii Yesus me doometa menaa yaweganaa see kaa digiyoo
ee yiba natameamaamea kuwa miya aa ego weda see dimii
mee se gaai. Ogatamee me aa kapesee kiyaapi yoka mée me
anii kisee dimi nagii-nagii ebo gaagaa nasiyaabuu segee see
agiyoo kuwa see see aa miya daamaa masii, daamaa dogaai.
9 Wa me inii daba mée daagimaa peeyaata, inii dimi pedeo
taa see kaa umiwoosi naadi Ni paagoo nameei see mée
aseta. Inii Wa me bagee mée kiyaata mee ko inii me daamaa
ukuwata agiyoo kuwa kaa se kiya Ogatamee me gaata-gaata
kuwa kaa too. Idukaa esee petamanii epoo to, magaa to
ogaatagaano taa kaa Wa me epaa mee Kristus Yesus doodoo
inii aii mée manta.
10 Eto inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Kristus
Yesus meta kaama wodoo inii Wa me mée epa dimii mee
mikee ebo ii see nekeenegea. Yesus me doometa menaa
kuwa me inii umina se bogaatagea. Wa me kuwa mée
umina bogaano too menaa kuwa mée yataa kiyaata inii
kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa menaa
kuwa awee da kaa mée deeyaata.
11 Kuwa menaa kuwa anii yaweganaa, mée topenaa, kisee
yaukuwanaasi naadi nawigintaata.
12 Anii kisee yaukuwanaa naadi kaama nakaayoo digiyoo
ee yiba pedeo totaaka. Anii kisee ae-wae, gaagaa taaka kiya
anii ego weda see dimii mee taa. Anii mikee gaayaa Mée
mee anii Waa ipi, bedaa Wa me kuwa eeweganaasi naadi
ni kaa nadootaata menaa yuwa se pedeo kaapa see kuwa
miya anii mikee ipi. Kuwa ni me yaweganaa see menaa
kuwa makapaa menaa ma se aatabisi naadi Ogatamee me
kuwa menaa daamaa taamegee siwoo taapi, kisee too Yesus
meetagi naagoo too, see kuwa anii mikee ipi yoka anii ego
weda see dimii mee taa.

1:8 Kis 5:41, 2Tim 2:3 **1:9** Ep 1:3-5, Tit 3:4-5

13 Ni me katupiwoo seta menaa kuwa daamaa peneata
doowoo taai. Aa Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi
naadi kaama a me Waa mikee gaano dimii ma, epa dimii ma
kuwa gaawoo see kaa kuwa katupiwoo seta menaa yuwa
daamaa doowoo, umiwoo taai.
14 Ogatamee me naweganaasi naadi a kaa kadootaata
menaa kuwa makapaa menaa ma aatabi siyaa yoka daamaa
nekeenii. Inii yiba totaa see Mée Roh Kudus Wa pesee da
me kuwa menaa yuwa ipiipi taametagaa siwoo taai.
15 Asia wee kaa bagee Pigelus mee ma, Hermogenes mee
ma, apanaa bagee miya anii naekeata umina peemea see
kuwa aa miya ipi.
16 Onesiporus waa anii digiyoo ee yiba totaaka too
nadeegee simi kuwa waa ego weda see dimii mee gaano
taa. Waa kaagaa eebaa ni paagoo naatoogee simi, bedaa
anii dimi mena daamaa pesee nakiyaabuu segee simi yoka
Tuhan me waa tukuguu miya epa gaasi naadi yaasegeeka.
17 Waa Roma magaa kaa peemaata kaama anii naabanaa
segee naadi nadeemaami.
18 Anii idukaa Epesus magaa kaa toogee seta kaboo miya
wa me nadeegee simi kuwa aa miya ipi. Yesus meetagi
naagoo Tuhan me epa dimii mee maamaa wa kaa daamaa
deemaasi naadi yaasega.

2

Dimi nagii-nagii agiyoo agoo kiyaa miya makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

1 Kisee kemaata ni me yogaa aa Kristus Yesus ma dimi
aagadi-maagadi naadi Wa me mée aii manegee see pesee
kaa umiwoo, toowoo taai.
2 Ni me mée eebaa yoo eeweganaa seta menaa kuwa
aa miya nayeegee seme. Kuwa menaa kuwa bedaa a me
dimi topoo see bagee yuwa paagoo, kuwa menaa daamaa
doowoo taapea bagee paagoo daamaa eewegataa, daamaa
topetaa. Kiyoo kaama bedaa okoo me miya apanaa bagee
paagoo daamaa topetaa, kisee ukuwawoosi naadi mée
tupiwoo taai.
3 Anii dimi nagii-nagii nasiyaabuu segeekea kuwa miya
anii Kristus Yesus obeano too, see kuwa mokoo aa miya
kisee dimii doowoo, obeewoo taai. Ebea-ebea menaa kuwa
ko kisee: Okaa yago bagee gaayu ko okoo dimi nagii-nagii
agiyoo kuwa eebaa kiyaa miya okoo me eboo obeano too
dimii mee agoo.

2:3 2Tim 1:8–4:5

4 Okoo me eboo ede kisi naadi agiyoo kuwa too
yaukuwagee siyaa, okoo ekaato kaa umiyaa, tuyaa agiyoo
kuwa se ukuwayaa.
5 Bedaa 'Aa moga ye, nii moga ye' naadi yiibaga peetaa see
bagee kuwa miya kisee. Okoo paagoo kisee pookee, kisee
pookee see asiyaa-asiyaa kuwa ipiipi yeetaa, obeetaa siyaa.
Kisee ukuwayu too mumo kaa onee da masiyaa. Kuwa
menaa yuwa amedoota peeyu ko se masiyaa.
6 Bedaa bugi yaataa see mée waa miya kisee. Waa bugi
omaago ma yaagee siyu ko bugi kaa agiyoo kapoo keta
kaama bugi yaata mée me ukuwataa to mokoo da mee wa
keta masiyaa.
7 Kuwa kasega menaa kuwa daamaa dimi gaagaa taai.
Tuhan me kuwa uduma aa nekeeniino dimii mee kaniipi.
8 Yesus Kristus mee, Daud me asii-kaba-kaba seta Mée
mee Waa boota kaama aya andoo peeta see menaa kuwa
ko ni me yaweganaa see menaa yuwa. Kuwa menaa aa
daamaa neke-nekee siwoo taai.
9 Anii kuwa menaa yaweganaa see kaa mée me anii
pedeo see mée yoka naadi one nagadimemaata digiyoo ee
yiba natameamaamea. Anii ae-wae, sooi-wooi taaka kiya
Ogatamee me menaa mee one se gadimemaayaa.
10 Kisee kemaata Ogatamee me daamaa wigintaata bagee
yuwa okoo miya Kristus Yesus mikee nao naadi daba
daagimaa peesi naadi, bedaa okoo Wa me asii-sege see
agiyoo iminoo miya, iminoo miya masiwoo, umiwoosi naadi
miya anii kuwa dimi nagii-nagii nasiyaabuu siyaa agiyoo
kuwa uduma makii taa see kaa koogo dimi animaata
doowoo, umiwoo taaka.
11 Mikee naadi daamaa wegawoo siyaa menaa ena mee
ko kisee:
"Inii Waa ma enaataa booyu ko
inii Waa ma enaataa eetoowoo taatagea.*
12 Inii makii taa see kaa toowoo siyu ko
inii Waa ma epo enaataa ebo toowoo taatagea.
Inii me Waa umina wisintayu ko
Wa me miya inii umina mée wisintagaatagi.
13 Kiya inii Wa me menaa daamaa si yayeeyu ko
Wa me mée se ekeasiipi,

2:4 Luk 8:14 **2:10** Kol 1:24 * **2:11** "Inii Waa ma enaataa booyu ko inii Waa ma enaataa eetoowoo taatagea" see menaa mee nekeeniino yaato ko inii me pedeo dimii, pedeo iyee kuwa booyaabuu siwoo siyu ko inii miya Waa boota-boota see see booyaa mokoo. Kuwa dimii, kuwa iyee booyaabuu segee naadi kaama inii daamaa dimii, daamaa iyee agoo kedaa siyaa, inii miya Yesus aya andoo peeta see see aya andoo peeyaa mokoo, see kuwa ebea-ebea menaa yuwa. **2:11** Kol 3:3-4, Rom 6:8, Gal 2:19-20 **2:12** Why 3:21

Wa me 'Ikii se kiekeasiipa' see mée aseta menaa kuwa ekeasiino ko iyo yoka"
see menaa kuwa wegawoo siyaa.

Mikee menaa too peneata apanaa menaa kuwa ekeasi naadi menaa

14 Kuwa menaa uduma mée yuwa daamaa ase-manee taai. Okoo me aawisi-maawisi menaa kuwa imi taa menaa too, yiino bagee yuwa miya pedeo kiyaayaa yoka omaago ma ase-manee taai. Ogatamee emaa dagii da kaa a me okoo omaago ma aseekee kaa "Ikii me mena kamu peedi ena kaa too miya aawisi-maawisi segeekea kuwa ekeasii" see asii.

15 Mikee menaa maamaa ipiipi mée tupiwoo taai. Kisee okoo mena daamaa yawegagee, agiyoo daamaa yaokagee see bagee kuwa Ogatamee paagoo ego weda se gaatagea. "Aa ko Ni me agiyoo daamaa naokagee see mée ii" see kasiitagi.

16 Ogatamee ewo see bagee me otoopa menaa, imi taa menaa kuwa yaekeasii. Kuwa menaa wegataa see bagee okoo Ogatamee ma dimii menaa kaa too omegee taano be, okoo dimi pedeo kiwoo naadi kaama

17 pigupode abuu baboo noopegee siyaa mokoo okoo me menaa yuwa miya kisee peeda-paada siyaa yoka nekeenii. Himeneus ma, Piletus ma ekea miya

18 mikee menaa ekeata kaama apanaa otoopa menaa weganaa see bagee wiya. Kuwa bagee me wegaano, "Boota bagee aya andoo poono kuwa ukuwaandaa seta, okoo aya andoo peedaa seta" see menaa weganaakea. Kuwa menaa kuwa me Yesus mikee gaayaa bagee mée noonaa dimi gaagaakea, kaasee ukuwaandaa seta menaa naadi dimi nagimegeekea.

19 Kiya inii mikee Ogatamee me bagee yoka kisee maka-paa menaa kuwa inii dimi nagii-nagii see taa. Mee ko ee kaboo da daamaa maataata kaama ee se makii siyaa mokoo Ogatamee me bagee yuwa miya kisee. Mee kaboo da kaa inii se maki-makaasi naadi mena ena ebeamaata mokoo, mee ko kisee: "Tuhan nekee bagee kuwa Waa ipi". Bedaa mena ena miya kisee: "Okoo Tuhan nao naadi Wa ekaa weeyaa bagee uduma pedeo menaa, pedeo agiyoo wisintagaano gaano pedeo" see menaa kuwa miya ebeamaata yoka inii kuwa makapaa menaa dimi nagii-nagii see taa.

20 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Ebo ee yiba mookii otaawee, piring, kisee agiyoo tomaa-tomaa agoo. Noonaa emas kaa agiyoo, noonaa perak kaa agiyoo. Apanaa otaawee, apanaa kisee agiyoo miya agoo. Noonaa piya

---

2:19 Bil 16:5

kaa agiyoo, noonaa aii daki magaa kaa agiyoo kuwa miya
agoo. Kuwa daamaa agiyoo yuwa kuwa ebo naagoo taano
agiyoo yoka ee epoo mée me kuwa agiyoo daamaa wa too
wigintagaakee, apanaa aii agiyoo kuwa aii naagoo taano
too.
21 Inii mée miya kisee. Okoo ekaato dimi yiba pedeo yuwa
taa kiyaabuu segee siyaa bagee kuwa gaayu ko ee epoo
mée me daamaa otaawee da mokoo yoka daamaa wa too
wigintaayaa. Mee mée mee waa ekaato ipiipii naadi kaama
ee epoo mée me agiyoo uduma daamaa yaukuwagee siyaa.
22 Kisee kemaata aa eto ko egaanaa yuwa me ou gaayaa
dimi-pami kuwa wisintaata beesekaa ekeasii. A me ou dimii
kuwa ko kisee: topoo see dimii ma, se daata Yesus mikee
gaawoo see dimii ma, epa dimii ma, koogo adumeta see
dimii ma kuwa uduma se masega ou naadi abawoo, umiwoo
taai. Kuwa dimii yuwa kuwa ikii Tuhan nao naadi pedeo
taa see dimii kaa yaapaagee see bagee yuwa epo enaataa
obeewoo taai.
23 Imi taa menaa, otoopa dimii kaa wegaa-wegaa menaa
kuwa yawisintagaai. Kuwa menaa kuwa kaa aawisi-
maawisi see menaa too agoo kiyaayaa see kuwa aa miya
ipi yoka kuwa menaa emaa se wugii.
24 Tuhan me agiyoo daamaa yaokagee see bagee gaayu ko
apanaa bagee ma aawisi-maawisi se siyaa kiya mée uduma
paagoo adumeta dimii, adumeta menaa kaa too aasee siyaa.
Waa mée tupiino ipi, kagoo dimii taa,
25 waa ma aawisii siyaa bagee paagoo "Kisee daamaa,
kisee pedeo" see koogo dimi adumeta kaa asiyaa, waa kisee
dimii kaa mée topetaa see mée. Kuwa waa ma aawisii
siyaa bagee yuwa gaayu ko okoo 'Ni me pedeo dimii, pedeo
agiyoo kuwa ekeasiinaka' dimii mee Ogatamee me daamaa
yamiyaapi kepa, mikee menaa ipi see dimii okoo maniipi
kepa naadi waa dimi animaata okoo daamaa topegee see.
26 Okoo Iblis me kupi kaa gadiinta booyaa mokoo, wa
me pedeo gaata-gaata yuwa naukuwasi naadi goeki-goeki
segeeki. Okoo me 'Iblis me kisee nakoo taaki ii' see dimii
mee nekeenta kaama daba oosi naadi aa dimi animaata
okoo daamaa tupii.

3

Wodopasi yaato mée tomaa pedeo dimii, pedeo menaa maamaa agoo kedaa taata see nekeensi naadi menaa

1 Wodopasi yaato Yesus wiyaagoo meeno see kaboo yaai-
yaai agiyoo agoo kedaa taata yoka daamaa nekeenii.

2:21 2Kor 7:1 **2:25** Tit 3:2 **3:1** 1Tim 4:1, 2Pet 3:3

2 Kuwa kaboo da mée tomaa dimi pedeo see bagee agoo
kedaa taatagea. Okoo ekaato too epa gaawoo, kepe ou dimii
gaawoo, ebo dimii gaawoo, anii ebo yoka naadi apanaa
bagee maagiyoo eke, okonaka me menaa si yayeetaa,
paamee see dimii mee taa, Ogatamee ebo ekee see miya taa,
3 epa dimii ewo, mée emee-emee taano be, mée badiino
too, okoo ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano ewo,
kagoo ebo, daamaa menaa, daamaa agiyoo kuwa be,
4 mée me wugisi naadi yaekegatagaa, dimi se gaata otoopa
ukuwanaa, peenaa, 'Ani too ipi' see gaataa, Ogatamee ou
dimii mee wisintaata okoo me ede gaata-gaata yuwa kuwa
too ou gaataa, kisee umiwoo, toowoo see bagee yuwa agoo
kedaa taatagea.
5 Okoo tapaato yaato deeyaa naaki Ogatamee ma dimii
menaa kaa umiwoo, toowoo taa see bagee keenda kiya
semoo yiba yaato taa, Ogatamee me pesee agiyoo kuwa okoo
me wisintaagea. Okoo kisee bagee yoka aa se eetooi, okoo
too wigintagaai.
6 Okoo noonaa dimi ipi see bagee keenda yoka naadi
mée me ee yiba okoo badaa maayaa. Badaa maata kaama
mee ee kaa makapaa menaa wigineano ewo see apii agoo
yoka kuwa bagee yuwa me okoo moga deebaa see. Kuwa
apii yuwa me 'Anii idukaa kisee pedeo agiyoo ukuwata,
kisee pedeo agiyoo ukuwata' see dimii gaagaa segee see apii
yuwa, ou dimi-pami gaawoo see apii yuwa.
7 Okoo mena tupiwoo see kiya mikee menaa ii see
wigineano ewo see apii yuwa. Kisee apii kuwa okoo me
deebaa senaa see.
8 Idukaa Yanes ma, Yambres ma ekea me Musa ma aawisii
seta see see eto kuwa bagee yuwa miya mikee menaa ma
aawisii segee see too. Okoo dimi koopoo kemaata Ogatamee
me okoo umina wisintaagi.
9 Okoo kisee ukuwanaa see bagee kiya okoo me mée
topetaa see menaa kuwa taa kaapa. Idukaa Yanes ma,
Yambres ma ekea dimi taa see bagee yuwa too ii see
nekeenta see see mokoo eto miya kuwa mée deebaa senaa
see bagee yuwa kuwa mée uduma me okoo kisee bagee
yuwa too ii see kuwa nekeeniipea.

Timotius wa paagoo topeta menaa kuwa daamaa doowoosi naadi menaa

10 Okoo kisee bagee kiya aa ko ni me ukuwata peeta yuwa
aa miya naobeetaa see mée. Ni me daamaa mée topenaa
see menaa ma, ni me daamaa umiyaa, tuyaa yuwa ma, ni
me gaayaa, peeyaa yuwa ma, ni me Yesus mikee gaawoo

3:5 Mat 7:15, 23:27-28 **3:8** Kel 7:11

see dimii ma, ni me koogo adumeta dimii ma, ni me epa
gaataa see dimii ma, bedaa mée me nagaadee siyaa kaboo
se maki-makaa taapa see dimii ma kuwa uduma aa ipi, a
me naobeewoo segeeke.
11 Idukaa anii Antiokia magaa kaa ma, Ikonium magaa
kaa ma, Listra magaa kaa ma kiyoo omegee, toogeeka too
ko mée me nawegee-wegee segee naadi kaama anii dimi
nagimegee seta yuwa kuwa miya aa ipi. Okoo me kisee
naukuwagee semea kiya Tuhan me daba napeeyaami.
12 Mikee, Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi
Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo taano ou see bagee
kuwa uduma mée me wegee-wegee taapea,
13 bedaa dimi pedeo see bagee yuwa ma, mée deebaa
see bagee yuwa ma okoo esee dimi pedeo kedaa siwoo
taapea. Okoo me apanaa bagee miya deebaa taapea, bedaa
okoo miya mée me deebaa taapea, kisee aaukuwawoo segee
taapea.
14 Kiya aa gaayu ko kuwa daamaa katupiwoo seta menaa
kuwa a me kuwa mikee menaa ii naadi kaama dimi yiba
aweta yoka kisee too daamaa peneata doowoo taai. Aa
kuwa menaa daamaa katupiwoo seta bagee kuwa aa ipi.
15 Aa peedi kaa kaama Ogatamee me ebeamaata menaa
kuwa ipi kiwoo seme. Kuwa menaa kuwa ko aa dimi
katupiwoo naadi kaama Kristus Yesus mikee nao see gaakee
kaa daba kadaagimaa peeyaano menaa yuwa kuwa.
16 Kuwa ebeamaata menaa kuwa uduma manii to ko
Ogatamee kaa too, Wa me too agoo kiyaata. Kuwa menaa
kuwa me inii daamaa mée tupi-manee taano ma, kisee
pedeo, kisee ekeasii see ase-manee taano ma, koopoo kiyaa
yuwa topoo kiyaano ma, bedaa mikee topoo see dimii
kaa umiwoo, toowoosi naadi tupi-manee taano ma, kisee
daamaa ukuwawoosi naadi mée manta menaa kuwa.
17 Ogatamee me bagee yuwa sikii, ipi, daamaa agiyoo
uduma ukuwamaayaa see bagee kisi naadi kuwa ebea-
maata menaa yuwa mée manta.

4

Ogatamee me naukuwasi naadi Timotius kaa yadootaata agiyoo kuwa ukuwagee taai naadi menaa

1 Ogatamee ma, Kristus Yesus ma Ekea emaa dagii da kaa
ni me kasiino menaa ko kisee: Kristus mee awee da kaa ebo
mée eetoowoo taano see naadi meetagi naagoo mée uduma
wigintagaatagi, boota bagee yuwa miya, bogaano taa bagee

3:11 Kis 13:50–14:19, 2Tim 4:17-18 **3:12** Yoh 15:20, Kis 14:22, 1Tes 3:3 **3:16** 2Pet 1:20-21

yuwa miya uduma. Kisee kemaata anii omaago ma kasiino
ko:
2 Ogatamee me menaa yiino bagee kuwa ede kaapea miya,
be kaapea miya se gaata ipiipi eewegaai. "Kisee pedeo, kisee
ekeasii" see omaago ma tupii, pedeo dimii, pedeo agiyoo
ekeasi naadi menaa kuwa ase-manee taai, bedaa "Kisee
daamaa yoka niiukuwaai" see menaa kuwa miya wegawoo
taai. Kuwa menaa uduma koogo dimi animaata ipiipi mée
tupiwoo taai.
3 Mée tomaa yuwa mikee see topeekee menaa kuwa yiino
be kedaa taapea yoka mée tupii see kasega. Okoo otoopa
menaa ou dimii kaa too gaawoo taapea, mikee menaa yuwa
be kaapea. Okoo me ede kiyaa menaa yuwa too yiino see
naadi kuwa ede kiyaa menaa mée topetaa see bagee yuwa
too abanaa taapea.
4 Okoo mikee menaa yiino be kaa apa takimetaata idukaa
egaa kaa bagee me unukade see see menaa yuwa too
yiinaka ou naadi kaama apa kaagoo naadi yiitoo taapea.
5 Kiya aa gaayu ko agiyoo-pagiyoo uduma yiba aa ekaato
daamaa muniwoo, deewoo taai, aa ae-wae siyaa kaboo
makii taa see kaa toowoo taai, Yesus me doometa menaa
yaweganaa taai, Ogatamee me a kaa kadootaata agiyoo
uduma dimi-dimi yaukuwawoo taai.
6 Kuwa menaa kuwa anii bogaano monaa ekaapa kega
naadi kaama kasega. Mée me napedeo kiyaabuu segeekea
kuwa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa agiyoo
mokoo.*
7 Yiibaga peeyaa bagee yuwa peemagaano yoo omaago
ma peemaayaa see see anii miya Ogatamee me ani kaa
naekeata agiyoo kuwa uduma anii daamaa omaago ma
yaukuwataata topa. Anii Kristus se ekeata Wa me menaa
daamaa penee siwooka yoka
8 eto ko mumo kaa onee ena naipiipii semaata Tuhan
paagoo topa. Kuwa Wa me ani kaa naekeata agiyoo kuwa
anii topoo see dimii kaa yaukuwataa to mokoo da mee anii
niitagi. Waa wiyaagoo meemaata kaama mée tomaa topoo-
topoo see kaa wigintagaatagi naagoo mee mokoo da ni kaa
namagaatagi. Kiya ani too se, Waa moga migi naaki ou see
gaawoo siyaa bagee kuwa uduma kaa miya yamagaatagi.

4:1 2Kor 5:10-11 **4:5** 2Tim 2:3-4 * **4:6** "Mée me napedeo kiyaabuu segeekea kuwa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa agiyoo mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko idukaa Israel bagee okoo me domba wodaa ena wugimaata kaama Ogatamee ekega-manee taa see yoo anggur poo uwoo yuwa miya enaataa kabagekomee seta. Mee mokoo Paulus waa miya mée me wa me tadaa yapeeyaata booyaapea kuwa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa agiyoo ebea-ebea mee. **4:6** Plp 2:17 **4:7** Kis 21:13, Plp 3:13-14, Ibr 12:1 **4:8** 1Kor 9:24-25, Yak 1:12

Wodopasi menaa

9 Aa ni paagoo moga meede.

10 Demas waa magaa da kaa agiyoo ou naadi kaama anii
naekeata Tesalonika magaa kaa peemi. Kreskes waa Galatia
wee kaa peemi, Titus waa Dalmatia wee kaa peemi.

11 Lukas wa too ni paagoo naatupi. Markus waa ni
me ukuwaano agiyoo yuwa daamaa naaukuwataa see mée
yoka badaa maadoota aa ma moga eemeei.

12 Tikikus mee anii Epesus magaa kaa pooi asema.

13 Ni me togoo dokaa mee anii Troas magaa kaa Karpus
me ee kaa ekeasema yoka nadoomeei. Ni me kapogee yuwa
uduma miya nadoomeei. Kuwa woda kado kapogee yuwa
anii esee gaano pedeo.

14 Tembaga pose tagimetaa see mée Aleksander me pedeo
agiyoo eebaa nakoo simi. Wa me ukuwata-ukuwata kuwa
bedaa Tuhan me pedeo wa kaa yadootagaapi.

15 Inii me weganaa see menaa kuwa wa me maamaa
wisinegee simi yoka aa miya nekeenii.

16 Anii daba napeeyaasi naadi menaa naasiipea ye naadi
hukum bagee paagoo nadogeamaamea petamanii etaa kaa
ni yaato mena nawegaano bagee ena ma taa, mée uduma ni
too umina naekeasemea. Kisee naekeasemea kuwa Tuhan
me okoo kaa pedeo si yadootaasi naadi yaasegeeka.

17 Okoo kisee naekeasemea kiya Tuhan mee ni yaato
naatumi. Anii Yesus me doometa menaa uduma mée tomaa-
tomaa apanaa yuwa uduma paagoo ipiipi eewegasi naadi
Tuhan me anii pesee nakiyaami. Singa wodaa ebee to kaa
kaama daba napekageemi.

18 Mikee, anii napedeo kiyaano see agiyoo uduma kaa
kaama Tuhan me napekatagaa siwoo taapi, kisee too epoo to
wodoo Wa too ebo totaa see yoo daamaa badaa namagaatagi
yoo too. Asii-sege see Mée mee iminoo miya, iminoo miya
yaapaagee siwoo taano too! Amin.

19 Priskila ma, Akwila ma bogaa ma, Onesiporus tukuguu
ma okoo epao see naasii.

20 Erastus waa Korintus magaa kaa tupi. Tropimus
waa ikiyoo meanigi kaboo anii waa Miletus magaa kaa
ekeasema.

21 Uwo biku-biku, deka bo kuwa ebo kaano taa kenoo kaa
meei. Ebulus ma, Pudes ma, Linus ma, Klaudia ma, Yesus
mikee gaayaa bagee apanaa yuwa miya uduma me epao
kasegea.

22 Tuhan mee aa dimi yiba kaatoowoosi naadi kaasega,
bedaa Wa me aii kaepa dimii mee miya aa ma epo enaataa
kaatoowoosi naadi kaasega. Kiyoo too.

4:17 Luk 21:12-19

Titus
Paulus me Titus paagoo yaebeamaata kapogee

Titus mee ko Paulus ma epo enaataa peenaa, mena weganaa seta mée. Waa Yunani kaa mée, Yahudi bagee se (Gal 2:1-3). Paulus me mee kapogee ebeamaata kaboo Titus mee Kreta magaa kaa tota. Titus me mee magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee paagoo "Kisee menaa okoo eewegaai, kisee menaa okoo tupii" see ase-manee taano see naadi mee kapogee yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo ma idibi waa naa omemaata kaama tahun 66 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-16 Petamanii menaa ma, Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa wigineano menaa ma

2:1-15 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tupiino menaa

3:1-15 Apanaa tupiino menaa ma, wodopasi menaa ma

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me agiyoo yaokagee see mée, Yesus Kristus me pooi see naseta mée. Mee ko Ogatamee me Wa me daamaa wigintaata bagee yuwa okoo Wa me menaa dimi yiba awemaata kaama mikee menaa ipi kisi naadi yadoonaa see mée mee. Kuwa mikee menaa kuwa ko inii Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa,

2 bedaa inii taa ma taa iminoo miya, iminoo miya umiwoo, toowoo taapea ii see dimii mee manii to see menaa kuwa. Ogatamee Waa makapaa menaa taa see Mée yoka Wa me "Okoo kisee aya tuyaabuu siwoo taapa" see wegata menaa kuwa mikee menaa too. Kuwa menaa Wa me agiyoo-pagiyoo uduma ogaatagaano taa kaa wegata

3 kiya eto mee begaa kaa, monaa da kaa kega kaboo kuwa menaa yuwa awee da kaa kiyaami. Inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Ogatamee Wa me kuwa menaa daamaa ni kaa nadootaata kaama eewegaaa taai see naseta kuwa me anii eewegaaa segeeka.

4 Titus, aa enaa paaya Yesus mikee gaakee kaa ni me dimi kaa yogaa mokoo naadi kaama anii mee kapogee kaebeaga.

Nagamee Ogatamee ma, inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Kristus Yesus ma Ekea me epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa aa ma epo enaataa kaa-toowoosi naadi kaasega.

Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa wigineano menaa

5 Enaa idukaa Kreta magaa kaa toogee naadi kaama anii
apanaa magaa kaa poono taa kaboo kasema menaa mee
ko kisee: Enaa me mée tupiino taa menaa yuwa topenaa
taai, bedaa enaa me apanaa ukuwatagaano taa agiyoo kuwa
miya daamaa ukuwaai. Kuwa agiyoo ukuwataata kaama
maga gakata yiba Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku
yuwa wiginenaa taai. Kuwa uduma aa ukuwase naadi kiyoo
tooi kasema.
6 Tuku-tuku bagee wiginiyaa-wiginiyaa mee ko kisee:
Okoo kaa pedeo menaa taa, api ena too too bagee too, wa me
yogaa yuwa miya Yesus mikee gaataa see gaayu too daamaa
wiginiyaa. Mée me "Wa me yogaa kuwa otoopa pege, mena
si yayeetaa see yogaa yuwa too" see yawegataa siyaa kuwa
ko pedeo, kisee bagee se wigineai.
7 Tuku-tuku bagee kuwa ko Ogatamee Wa me agiyoo
daamaa yaokageesi naadi okoo kaa yadootaata bagee yuwa
yoka okoo kaa pedeo menaa taa kaano gaano pedeo. Kuwa
ko okoo ebo poga-poga see dimii mee miya taa, kagoo dimii
mee miya taa, uwo boomaga-baamaga see kuwa miya taa,
aadakame-maadakame kuwa miya taa, kepe ou dimii mee
miya taa,
8 daamaa dimii, daamaa menaa kiyu too wiginiyaa. Kuwa
ko mée epa kaa ee kaa badaa magaano ma, daamaa
agiyoo too ukuwaapa see dimii gaawoo taano ma, pedeo
koogiwoo taano ipi dimii ma, dimi topoo, Ogatamee ma
dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taano ma, waa ekaato
daamaa muniwoo, deewoo taano ipi, kisee bagee kuwa too
wigineai.
9 Okoo Yesus kaa menaa kuwa too, inii me mée tupiwoo
see menaa kuwa too maamaa peneata doowoo taano gaano
pedeo. Okoo me kisee daamaa doowoo naadi kaama kuwa
topoo see menaa too mée tupiwoo siyaa. Okoo me "Kuwa
menaa kuwa inii daamaa niiyii" see wegawoo taano miya
omaago, bedaa kuwa topoo see menaa wisineekee bagee
paagoo okoo me "Kisee daamaa, kisee pedeo" see tupiwoo
taano miya omaago kiwoo siyaa.
10 Kuwa wiginiyaa-wiginiyaa menaa kasega kuwa ko
mikee menaa wisintagaa see bagee mée eebaa agoo naadi
kaama kasega. Okoo otoopa imi taa menaa weganaa, mée
deebaa, kisee koo senaa see bagee yuwa. Okoo yupii Yahudi
bagee me deewoo see menaa doowoo see bagee yuwa eebaa.
11 Kuwa bagee yuwa kepe masiino see naadi koopoo
see menaa mée topenaa see bagee yuwa too. Okoo kisee

1:6 1Tim 3:1-7

menaa mée topenaa naadi kaama mée tukuguu eebaa
yaato mikee menaa wisintagaakea yoka kuwa menaa se
weganaasi naadi koogo tuyaano gaano pedeo.
12 Kreta magaa kaa nabi bagee ena me miya okoo kaa
yawegata menaa mee ko kisee: "Kreta magaa kaa bagee
kuwa mée deebaa taano omaago see bagee, mée daakee
agiyoo mokoo, agiyoo ukuwaano miya be, naano dimii too
gaawoo see bagee yuwa too" see yawegata.
13 Kuwa yawegata menaa kuwa mikee menaa. Kisee
kemaata kuwa deewoo see menaa yeetaa see bagee yuwa
okoo me kuwa menaa ekeata mikee menaa too daamaa
doowoosi naadi aa omaago ma ego-tago taai, maamaa tupi-
manee siwoo taai.
14 A me okoo paagoo "Kuwa idukaa egaa kaa Yahudi bagee
me unukade see see menaa kuwa si yii, mée me otoopa
dekawoo, deewoo see menaa kuwa miya emaa se wugii,
mikee menaa wisintagaa see bagee yuwa me menaa too
yoka" see kuwa maamaa ase-manee taai.
15 Dimi pedeo taa see bagee gaayu ko uduma dagu, mikee
pedeo see taa, okoo me kisee nekeeniyaa kiya pedeo dimii
gaawoo, mikee menaa wisiniwoo see bagee gaayu ko pedeo
taa see agiyoo kuwa okoo ewo. Okoo dimi menaa da pedeo
kedaa naadi kaama pedeo too gaawoo, umiwoo, toowoo
siyaa, mee daamaa, mee pedeo see wigineano ewo see bagee
yuwa.
16 Okoo me "Anii Ogatamee ipi see mée" see wegageekea
kiya okoo me koo siyaa agiyoo kuwa deeyaa naaki aii
Ogatamee ewo see bagee ii see kuwa nekeeniyaa. Okoo dimi
pedeo, Ogatamee me menaa si yayeetaa see bagee yuwa,
daamaa agiyoo se ukuwamaayaa see bagee yuwa too.

2

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tupiino menaa

1 Okoo kisee bagee kiya aa gaayu ko topoo see mée tupiyaa
menaa doodoo too mée tupiwoo taai.
2 Ebo bagee yuwa tupiino menaa gaayu ko ikii otoopa ou
dimi-pami yuwa wisintagaa siwoo taai, mée me 'Waa dimi
daamaa see mée' see kigaasi yoka ikii daamaa umiwoo,
toowoo taai, ikii ekaato daamaa muniwoo, deewoo taai,
mikee menaa too ipiipi doowoo taai, mée epa kaai, mée
gaadee siyaa agiyoo kaa se makii taai, kuwa menaa uduma
ebo bagee yuwa tupiwoo taai.
3 Bedaa ebo apii yuwa tupiino menaa gaayu ko ikii
Ogatamee ou naadi pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo

1:15 1Tim 4:3-5 **1:16** 1Yoh 2:4-6

taai, apanaa bagee yuwa pedeo-pedeo see yawegaakee se,
boomagaa see uwoo ou see dimii mee miya se, daamaa
menaa kuwa too tupi-manee taai, see kuwa a me ebo apii
yuwa ase-manee taai.
4 Okoo kisee umiwoo, toowoo siyu ko okoo me kuwa
ukuyogaa kepaa apii yuwa daamaa tupi-manee siyaa. Kuwa
ko okoo me paimee ma, yoga yuwa ma epa gaataa,
5 okoo ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano ipi,
pedeo dimii, pedeo menaa wigintagaa, ee kaa agiyoo ipiipi
ukuwataa, paimee me menaa daamaa yayeetaa, kisee
menaa okoo paagoo daamaa tupi-manee siyaa. Kuwa
ukuyogaa kepaa apii yuwa daamaa se tupi-manee siyu ko
mée me Ogatamee me menaa wisineapea yoka okoo kuwa
menaa daamaa tupiino gaano pedeo.
6 Egaanaa yuwa tupiino menaa gaayu ko okoo miya
daamaa ekaato muniwoo, deewoosi naadi tupii,
7 bedaa aa miya a me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma
yiba daamaa too umiwoo, toowoo taai. Okoo me ukuwayaa,
peeyaa yuwa miya aa see see kisi yoka daamaa tupi-manii.
A me mée tupiino menaa kuwa ko topoo too, aii dimi kaa
menaa se, mikee ipi kaa menaa ii see kagaasi naadi menaa
too,
8 mée me kawisineano iyo see menaa kuwa too wegaai.
Kisee menaa daamaa tupi-manee siyu ko inii mée wisiniyaa
bagee yuwa weda kaa pedeo menaa ena ma mée si
yawegayaa.
9 Hamba kiyaata bagee yuwa paagoo tupiino menaa gaayu
ko okoo me ukuwayaa, peeyaa agiyoo uduma yiba okoo
epoo mée me menaa daamaa yayeetaa, okoo ede kisi naadi
agiyoo daamaa yaukuwataa, kagoo menaa, pesee menaa
kuwa aseekee se,
10 oma yamaseekee miya se kiya 'Waa ko dimi topoo see
mée ii' see gaasi naadi okoo me agiyoo daamaa yaukuwataa.
Kisee too daamaa yaukuwagee naadi kaama inii daba mée
daagimaa peeyaano Mée Ogatamee kaa mée tupiino menaa
kuwa mée me 'Ebo menaa yoka' see gaapea. Mée me kisee
gaasi yoka kuwa hamba kiyaata bagee yuwa daamaa tupi-
manee taai.
11 Kuwa kasega kuwa ko Ogatamee Wa me mée tomaa-
tomaa uduma paagoo Wa me epaa mee awee da kaa mée
deeyaata, daba mée daagimaa peeyaano etaa da agoo mée
yakiyaata yoka naadi kasega.
12 Wa me mée epa dimii mee me inii dimi mena daamaa
tupiwoo, umiwoo siyaa. Kuwa ko inii eto magaa da kaa

2:3 1Tim 5:5-10 **2:6** 1Yoh 2:14 **2:7** 1Tim 4:12 **2:9** Kol 3:22-25 **2:11** Tit 3:4-7

omegee, toogee siyaa begaa kaa pedeo ou dimii ma, magaa
da kaa agiyoo ou dimi-pami ma kuwa inii wisintaata daa-
maa ekaato muniwoo, deewoo siyaa, dimi topoo, Ogatamee
ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo siyaa. Wa me
mée epa dimii mee me inii kisee daamaa umiwoo, tupiwoo
siyaa, kisee too
13 Se-ebo, We-ebo Ogatamee, inii daba mée daagimaa
peeyaano Mée Yesus Kristus mee diino disi ebo kaa meetagi
yoo too. Mee naagoo ko inii esee ede ma, ede ma taatagea
naagoo yoka eto maamaa diitoo taakea.
14 Inii me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa kaa menaa
uduma Wa me mée yataa kiyaata daba mée daagimaa
peeyaabuu taano see naadi Waa ekaato mée yaekegataata.
Inii Wa me bagee, inii pedeo taa see bagee yuwa, inii
daamaa agiyoo too ukuwaano ede gaawoo see bagee yuwa
mée kiyaano see naadi mée yaboota.
15 Eto ko kuwa ni me kisee mée tupii see kasega menaa
kuwa uduma a me okoo daamaa ase-manee siwoo taai.
Aa kisee menaa mée topenaa see mée to kaekeata yoka
a me "Kisee inii daamaa niiyii" see omaago ma ase-manee
taai, bedaa ego-tago see menaa miya asegee taai. Mée me
aa peedi kaekeasiyu ko se wedaata okoo omaago ma ase-
manee segee taai.

3

Apanaa mée tupiino menaa

1 Kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tupiino menaa
gaayu ko okoo magaa da kaa ebo tookee bagee uduma
paagoo ekaato dimi peedi ekee taai, okoo me menaa daamaa
yayii, see kuwa okoo daamaa ase-manee taai. Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa okoo me daamaa agiyoo ukuwaanaka
see dimii too gaataa,
2 apanaa bagee yuwa pedeo-pedeo see yawegaakee se,
aakago-maakago miya se kiya dimi peedi, mée uduma
paagoo daamaa dimii, daamaa menaa kaa too umiwoo,
toowoo taai, see menaa kuwa miya ase-manee taai.
3 Kuwa kasega menaa kuwa ko idukaa kaboo kuwa inii
paaya uduma miya dimi taa see bagee, mikee menaa si
yayeetaa see bagee, mée deebaa see menaa too yayeetaa see
bagee, magaa da kaa ou dimi-pami ma aagadi seta bagee,
esee pedeo dimii, pedeo menaa gaataa, kagoo kaa anii naaki
ou see dimii gaataa, mée be gaataa, bedaa mée me be mée
gaataa, kisee too umiwoo, toowoo seta bagee yuwa too.

2:12 Kol 3:5, 1Yoh 2:15-17 **2:13** Plp 3:20, 2Tim 4:8, Ibr 9:28 **2:14** Mat 20:28, Ibr 9:14, 1Pet 1:17-19 **3:1** Rom 13:1-7, 1Pet 2:13-14 **3:3** Ep 2:1-9, Kol 1:21-22, 2Tim 1:9-10

4 Idukaa inii kisee umiwoo, toowoo seta kiya inii daba
mée daagimaa peeyaano Mée Ogatamee Wa me dapuu see
dimii ma, inii mée epa dimii ma kuwa awee da kaa mée
deeyaata,
5 inii Wa me bagee mée kiyaata. Mee ko inii me daamaa
ukuwaakee agiyoo kuwa kaa se kiya Wa me mée epa dimii
mee kaa too daba mée daagimaa peeyaabuu seta. Wa
me inii me pedeo yuwa mée yawetogemaata kaama yoga
kabayaa mokoo Roh Kudus me inii dimi mena gipii mée
yakiyaata,
6 Roh Kudus mee inii kaa maamaa mée yakabagekomeeta.
Inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Yesus Kristus me
Roh mee Ogatamee paagoo kaama inii kaa maamaa mée
yadookomeeta.
7 Ogatamee me mée epa kaa inii Waa ma menaa yuwa
mée yataa kiyaata. Inii kisee sikii mée kiyaata kemaata
eto inii Wa me yogaa yuwa kiyaa, inii mikee iminoo
miya, iminoo miya toogee taatagea nao naadi Wa kaa dimi
kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa.
8 Kuwa kasega menaa kuwa ko mikee naadi wegawoo
siyaa menaa yoka eto ko aa okoo gaamaasi naadi omaago
ma eewegagee taai. Ogatamee mikee gaayaa bagee yuwa
dimi-dimi daamaa agiyoo too ukuwawoosi naadi maamaa
ase-manee taai. Kuwa menaa kuwa ko daamaa menaa, mée
daamaa kiyaabuu siyaa menaa.
9 Dimi taa see bagee me otoopa aatagaawo-maatagaawo,
aadabe-maadabe menaa kuwa wisintagaai. Okoo me
idukaa egaa kaa bagee me asii-kaba-kaba seta bagee ekaa
yuwa ma, Musa me wegawoo seta menaa yuwa ma kuwa
menaa kaa kagoo kaa aawega-maawega siyaa yuwa kuwa
uduma má menaa, imi taa menaa yoka aa ma epo enaataa
se aatabi taai.
10 Okoo me otoopa weganaa see menaa kuwa me Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa ukuu baatagaakea yoka okoo
paagoo kaagaa ena, wiya "Kisee menaa kuwa se eewegaai"
see asii. Okoo me se kayeeyu ko mee kaama wodoo okoo
ma epo enaataa se tooi.
11 Kisee bagee kuwa ko dimi koopoo, pedeo agiyoo
ukuwagee naadi kaama okoo ekaato pedeo kiyaayaa bagee
yuwa too, see kuwa aa miya ipi.

Wodopasi menaa

12 Anii Nikopolis magaa kaa poota. Peemaata kaama
uwo biku-biku, deka bo meegee see kaboo kaata yoka anii
kiyoo pe-omegee taapa see kuwa dimi daamaaga. Anii

3:7 Rom 3:24, Tit 2:11-13 **3:10** Rom 16:17

mée waa ena, Artemas yee, Tikikus yee, a paagoo pooi see asiipa. A paagoo meemaagi kaboo aa bedaa moga ni paagoo Nikopolis magaa kaa meei.
13 Eto ko mena mée yadaano ipi see mée Zenas mee ma, Apolos mee ma ekea wiya a paagoo kaama poono kaboo ekea me eta maa da kaa gaano pedeo agiyoo yuwa sikii kisi naadi manii.
14 Kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa agiyoo aaukuwagee taano dimii mee tupiino gaano pedeo. Okoo otoopa kisee taa, kisee taa see kaa umiwoo see bagee kaapea naadi kasega. Kisee apanaa bagee okoo me gaano pedeo agiyoo yuwa sikii kisi naadi aii maniino kuwa daamaa.
15 Anii ma enaataa see bagee yuwa me epao kasegea, bedaa a paagoo Yesus mikee gaakee kaa inii epa mée gaataa see bagee yuwa miya "Epao see kisegea" see mée yaasii.
Ikii uduma Ogatamee Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

Pilemon
Paulus me Pilemon paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa digiyoo ee yiba totaaka too ebeamaata kapogee. Hamba kiyaata mée ena ekaa da ko Onesimus mee waa epoo mée paagoo kaama koogo oota kaama Paulus ma digiyoo ee yiba ekea aadoo seta. Waa epoo mée ekaa da ko Pilemon. Onesimus mee Paulus ma epo enaataa totaaka too waa Yesus mikee gaata. Mee kaama wodoo waa Pilemon paagoo metaki poono see dimii agoo. Pilemon wa me Onesimus mee daamaa badaa maasi naadi Paulus me mee kapogee mee wa paagoo yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 60 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-7 Petamanii menaa ma, Paulus me Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see aseta menaa ma

1:8-22 Onesimus mee epa ekeata kaama daamaa badaa magaai naadi menaa

1:23-25 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Kristus Yesus kaa digiyoo ee yiba natameamaata mée. Bedaa inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee Timotius mee ma enaa me mee kapogee mee ko enaa wiya me kaepa see mée, enaa wiya ma epo enaataa agiyoo ukuwataa see mée Pilemon a paagoo kaebeataake.

2 Bedaa a me ee kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa ma, Yesus yiba ena kenagaa see apii Apia mee ma, bedaa inii ma enaataa omaago ma kisee too se ekeata daamaa agiyoo epo ukuwagee see mée Arkipus mee ma ikii uduma paagoo mee kapogee mee kiebeataake.

3 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

Paulus me Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa

4 Anii sembahyang siyaa kaboo anii daamaa aa kaneke-nekee naadi kaama ni me Eboo Ogatamee Wa paagoo kiiboo, paamee see menaa kaasegee see.

5 Mee ko a me Tuhan Yesus mikee gaayaa dimii mee ebo, bedaa a me okoo Wa me daamaa wigintaata bagee apanaa yuwa uduma epa gaayaa dimii mee miya ebo, see menaa

kuwa anii kayeegeeka yoka anii Ogatamee paamee dimii
mee ebo.
6 Bedaa aa apanaa bagee ma epo enaataa Kristus mikee
nao naadi dimi aagadi-maagadi see kaa a me ipi see dimii
mee ebo kiwoosi naadi kaasegeeka. Kuwa ko Ogatamee me
Kristus yiba inii kaa daamaa mée yadootagaa siwoo siyaa
agiyoo kuwa a me esee daamaa nekeense naadi kaasegeeka.
7 Ei, neebee, Yesus mikee nao naadi daamaa wigintaata
bagee apanaa yuwa kuwa a me epa kaa okoo dimi mena
daamaa pesee kiyaabuu segeeke kuwa me anii miya ni me
dimi menaa da daamaa pesee nakiyaata kaama esee ede
kega.

Onesimus mee epa ekeata kaama daamaa badaa magaai naadi menaa

8 Kisee kemaata anii gaano pedeo menaa ena agoo.
Anii Kristus yiba pesee ma "Aa kisee ukuwaai, aa kisee
ukuwaano gaano pedeo" see kasiyaa kiya
9 a me mée epa dimii mee ebo mee me anii pesee ma se
kasiinaka. Anii ko Paulus, adama yaato, Kristus Yesus kaa
eto digiyoo ee yiba totaa see mée.
10 Eto ko anii ni me yogaa Onesimus mee kaa menaa
kasiinaka. Anii nakaayoo digiyoo ee yiba totaa see kaboo
anii Kristus me menaa eewegataa see kuwa kaa anii
waataagi mokoo keta.
11 Idukaa ko waa a me agiyoo daamaa-daamaa kaokagee
see mée se kiya eto ko waa dimi daamaa, a me agiyoo
daamaa-daamaa kaokagee taapi. A paagoo too se kiya ni
paagoo miya daamaa naokageeki.
12 Mikee, waa ni me esee epa see mée. Ani me wa paagoo
"A me eboo paagoo metaki pooi" see asega.
13 Kristus Yesus me menaa kuwa kaa anii digiyoo ee
yiba nadogeamaata kaama totaa see kaboo aa nakaayoo
ni paagoo naatoono iyo. Kiya a me daamaa naukuwayaa
agiyoo kuwa Onesimus wa me too kaukuwasi yoka anii wa
paagoo "Aa se pooi, nakaayoo naatoogee taai" see asiyaa
dimii mee anii agoo.
14 Kiya a me "Koosi, waa aa ma kaatoogee taano daamaa"
see nasiino taa kaa anii wa paagoo "Naatoogee taai" see
asiino taa. Waa anii ma naatoogeesi naadi a me wa paagoo
naasii see kuwa anii omaago ma kasiyaa kiya a me ede kaa
"Koosi, daamaa" see menaa kuwa a me keta nasese naadi
anii wa paagoo "Naatoogee taai" see asiino taa.
15 Waa a paagoo kaama peeta wodoo eebaa umiino taa.
Mee ko waa bedaa a paagoo meemaata kaama ekea epo

1:10 Kol 4:9

enaataa keedaa too se kiya kisee too iminoo miya, iminoo
miya daamaa eetoowoosea naadi eta aawodee siyaata kepa,
see kuwa ni me gaaga.
16 Eto kaama wodoo Onesimus waa hamba kiyaata see
mée to too se kiya waa mee asii eboo miya kaatoowoo taapi.
Mee ko waa a me epa see mée, Yesus yiba agaabee mokoo,
waa kisee mée a paagoo kaatoowoo taapi. Ani me waa epa
dimii mee ebo kiya a me waa epa dimii mee asii esee ebo
kaape. Waa ko a me agiyoo kaokagee see mée to too se
kiya ekea Tuhan yiba ena kenaa bagee kuwa kaa miya a
me mikee esee epa see mée to kaapi.
17 Kisee kemaata anii ko Yesus yiba aa ma epo enaataa
ukuwanaa, peenaa see mée ii see nagaape ko a me anii
daamaa badaa namaayaa mokoo waa miya daamaa badaa
magaai.
18 Wa me a kaa pedeo kakiyaami yee, a me wa kaa
okaayoo agoo yee, kisee kiyu ko kuwa uduma ni kaa
nadootagaai.
19 Anii ni me yagaa da me too kaebeaga mee ko kisee: Anii
Paulus ni me taa ma taa epeekaa kaedaata see menaa kuwa
eto kaebeataaka. Kiya a me gipii see dimii mee me ni me a
kaa okaayoo agoo see mokoo see kuwa miya kasiyaa.*
20 Enaa ko Tuhan yiba ena kenaa bagee yoka eto ko Kris-
tus yiba ni me kaidimpa menaa kuwa daamaa naukuwaai,
kisee anii dimi mena ede ma, ede ma nasiyaai.
21 Kuwa ni me wa kaa kasega menaa kuwa a me daamaa
nayiipe see kagaaga yoka anii mee kapogee mee kaebeaga.
Mikee, kuwa ni me kasega menaa kuwa too se kiya mee
asii anii wa kaa kaidimaano taa menaa kuwa miya a me
daamaa naukuwaape see kuwa anii ipi.
22 Eto ko anii mena ena ma kasiinaka, mee ko anii ikii
paagoo kiiumiipa yoo komo keta daamaa naipiipii taai. Ikii
me ni kaa sembahyang nasegeekea menaa kuwa Ogatamee
me daamaa kiyeeta kaama anii daba napeeyaata ikii paagoo
kimiyaapi see gaaga yoka komo naipiipii taai see menaa
kuwa kasega.

Wodopasi menaa

---

* **1:19** Paulus me Pilemon paagoo "A me gipii see dimii mee me ni me a kaa okaayoo agoo see mokoo" see menaa mee ko Paulus me Pilemon paagoo Yesus me menaa daamaa aseta menaa kuwa Pilemon me Yesus mikee gaata kemaata Paulus me wa kaa okaayoo agoo see see mokoo. Kisee kemaata Pilemon me Onesimus kaa okaayoo mee Paulus me yakadiyaa kiya Pilemon me Onesimus kaa okaayoo mee yawisintaayaa miya daamaa, see kuwa Paulus me Pilemon nekeensi naadi aseta menaa mee.

23 Epapras me epao kisigi. Waa Kristus Yesus yaato bagee
kemaata digiyoo ee yiba tameamaata kaama ni paagoo
naatotaaki.
24 Bedaa Markus ma, Aristarkus ma, Demas ma, Lukas ma
okoo me miya epao kisegea. Okoo ko anii ma epo enaataa
agiyoo daamaa niiukuwataa see bagee yuwa.
25 Tuhan Yesus Kristus Wa me epaa mee ikii ma epo
enaataa dimi yiba kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

Ibrani
Ibrani bagee paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee yaebeamaata mée wa ekaa da mee ebeano taa yoka inii ewo. Wa me Ibrani tomaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo mee kapogee yaebeamaata. Ibrani bagee see wegayu ko Yahudi bagee see miya wegayaa, Israel bagee see miya wegayaa.

Wa me okoo paagoo yaebeamaata menaa kuwa ko okoo me Yesus mikee gaata kaama wodoo apanaa Yahudi bagee yuwa me okoo be kaa wisinegee seta kemaata okoo mée noonaa me dimi wiya kedaa taapea naadi kuwa menaa yaebeamaata. Mee ko okoo mée noonaa me Yesus Wa me tadaa me ni me pedeo yuwa kuwa mikee nataa kiyaayaa ye, se nataa kiyaayaa ye naadi Wa me menaa doowoo taano kana see kuwa se gaasi naadi ebeamaata. Okoo me 'Anii bedaa Musa me menaa kuwa deewoo taapa' see dimii mee ma, bedaa 'Yahudi bagee okoo me agiyoo kupi-manee segee siyaa kuwa miya anii bedaa deewoo taapa' see dimii mee ma kuwa okoo me masiipea naadi mee kapogee okoo paagoo yaebeamaata.

Okoo mée noonaa kisee dimii masiyaa yaai naadi kaama mee kapogee yiba Yesus Waa ekaato Ogatamee paagoo ekega-maneeta kemaata Wa me inii kaa mée yaboota menaa kuwa sikii, kuwa menaa kuwa too daamaa peneata doowoo taai, Wa kaa too dimi kotopiwoo taai, kisee makii taa see kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa kuwa mee kapogee yiba maamaa agoo.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-4 Petamanii menaa
1:5–2:18 Yesus mee esee ebo, malaikat bagee kuwa peedi see kuwa nekeensi naadi menaa
3:1–4:13 Yesus mee esee ebo, Musa ma, Yosua ma kuwa peedi see kuwa nekeensi naadi menaa
4:14–6:20 Kristus mee ko Ebo Imam kaa menaa
7:1-28 Melkisedek mee kaa menaa
8:1–10:18 Yesus mee ko Ebo Imam see Mée to kemaata Waa doodoo gipii see menaa meta see kuwa nekeensi naadi menaa
10:19–12:29 Yesus mikee gaawoo naadi kaama makii taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa
13:1-25 Wodopasi menaa

Ogatamee me Wayoopaa doodoo mée paagoo eewegata see kaa menaa

1 Idukaa Ogatamee me nabi bagee yuwa doodoo inii me
bagee yuwa paagoo mena eewegawoo seta. Kuwa ko Wa me
kaagaa eebaa miya okoo paagoo eewegawoo seta, bedaa Wa
me nabi bagee mée eebaa doodoo miya eewegawoo seta.
2 Eto mee wodopasi begaa kaa gaayu ko Wa me inii
paagoo Wayoopaa doodoo mée eewegagee simi. Ogatamee
me Yogamee Wa too se-agiyoo, we-agiyoo uduma epoo Mée
kiyaano see naadi Waa daamaa wigintaata. Waa doodoo
Ogatamee me epoo to ma, magaa to ma, se-agiyoo, we-
agiyoo kuwa uduma ogaataata.
3 Waa ko Ogatamee me asii-sege siyaa kusi-kusii da kuwa
awee da kaa ago wogaamaayaa mokoo see Mée. Waa
Ogatamee see see Mée. Ogatamee yiba agoo kiyaa yuwa
kuwa Waa miya agoo. Wa me too kuwa ogaataata agiyoo-
pagiyoo uduma ukuwaandaa segee siyaa yuwa kuwa Wa me
pesee see menaa kuwa me se wudida-peeda siyaayaa, kisee
too daamaa peneata yaukuwaaniyaabuu siwoo segeeki.*
Wa me mée me pedeo yuwa yawetogekomeeta kaama
pakadoota epoo to wodoo Se-ebo, We-ebo Ogatamee asii-
sege ebo totaaki yoo dagi yagaa yaato kiyoo animaata tupi.
4 Yogamee me ebo tuyaa yoo gaayu ko esee asii-sege,
malaikat bagee me tuyaa yoo see see se. Bedaa Yogamee
see ekaa munta mee miya esee ebo, malaikat bagee yuwa
okoo ekaa munta mee see see se.

Ogatamee Yoopaa mee esee ebo, malaikat bagee kuwa peedi see kuwa nekeensi naadi menaa

5 Ogatamee me Yogamee paagoo aseta menaa kuwa
malaikat bagee yuwa mée ena paagoo miya asiyaa ye?
Kuwa aseta menaa kuwa ko kisee:
"Aa ko Niyoopaa. Eto kenaagoo Anii Agaataagi kega" see
menaa mee. *Mzm 2:7*
Bedaa mena ena ma kisee:
"Anii Waataagi kaata, Waa Niyoopaa kaatagi" see menaa
mee.† *2Sam 7:14*

---

* **1:3** Ogaataata agiyoo-pagiyoo uduma ukuwaandaa segee siyaa yuwa kuwa Yogamee me menaa me daamaa si yaukuwaaniyaabuu siwooki naaki epoo to kaa agiyoo ma, magaa da kaa agiyoo ma, se-agiyoo, we-agiyoo uduma daamaa se ukuwaandaa siyaa, wudida-peeda naadi kaama pedeo kedaa siyaa, see menaa mee. **1:3** Yoh 1:14, 2Kor 4:4-6, Kol 1:15-17 † **1:5** "Anii Waataagi kaata, Waa Niyoopaa kaatagi" see aseta menaa mee ko idukaa Ogatamee me Salomo mee Israel magaa kaa ebo tuyaata kaama Anii Waataagi mokoo kaata yoka naadi aseta menaa mee. Yesus Waa miya Salomo me asii-kaba-kaba seta bagee ena kemaata Yesus mee ebo tuyaata kaama kuwa menaa Wa kaa uwa daata, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

Kisee menaa kuwa Wa me malaikat bagee yuwa paagoo asiino taa.
6 Mena ena miya agoo, mee ko Ogatamee me Wayoopaa mee, yagamee yagaaboo to mokoo see Mée mee Ogatamee me Waa magaa da kaa isiyaata kaboo Wa me Yogamee kaa wegata menaa mee ko kisee:‡
"Ogatamee Wa me malaikat bagee yuwa uduma me Wa too ebo ekee, yaapaagee taai" *Mzm 97:7*
see menaa mee.
7 Bedaa Wa me malaikat bagee okoo kaa menaa ena miya kisee:
"Wa me malaikat bagee yuwa Wa me bo mokoo kiyaata,
kuwa Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa kuwa Wa me biyaa gada see see kiyaata" *Mzm 104:4*
see menaa mee okoo kaa yawegata.§
8 Kiya Wa me Yogamee kaa aseta menaa mee ko kisee:
"Ogatamee A me ebo animagaano yoo kisee too iminoo miya, iminoo miya toono too.
Bedaa A me pose tamoo da peneata pesee ma ebo toono kuwa ko mikee topoo see kaa too ebo toowoo siyaa.
9 Dimi topoo, mena topoo see kuwa Aa ede,
koopoo see dimii, koopoo see menaa kuwa Aa be.
Kuwa me kemaata Ogatamee mee, A me Eboo Ogatamee Wa me minyak uwoo A kaa kakabagekomeegi,
kisee A too ebo kaekeata kaama A me ede ma, ede ma see dimii mee esee ebo kakiyaagi.
Wa me kuwa A paagoo apanaa bagee yuwa kuwa asii esee ebo kakiyaagi" see menaa aseta. *Mzm 45:7-8*
10 Bedaa Yogamee kaa aseta menaa ena ma kisee:
"Tuhan, Aa idukaa esee petamanii ko maga kaboo da mee A me too maataata,
epoo to mee miya A me yagaa da me ukuwataata.
11 Kuwa uduma taa kedaa taata kiya Aa gaayu ko kisee too toowoo taano too.
Kuwa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma nuku see dokaa mokoo kedaa taata.
12 Dokaa da podamaata kaama aapeka siyaa see see,
A me kuwa ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma kisee yakiyaabuu taatage.
Kiya Aa gaayu ko kisee se gakadeeii, betokeeii siyaa, kisee too toowoo siyaa.

---

‡ **1:6** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko kisee: "Ogatamee me Yogamee magaa da kaa kaagaa ena ma isiyaatagi kaboo" see menaa mee. § **1:7** Ogatamee Wa me malaikat bagee yuwa bo ma, biyaa gada ma kuwa mokoo kiyaata see menaa mee ko malaikat bagee kuwa Wa me ogaataata agiyoo yuwa see see mokoo agoo kiyaata bagee yuwa yoka okoo peedi, Yogamee see see se, see kuwa nekeensi naadi menaa.

A me toowoo siyaa kuwa ko usiyaato ko ewo" see menaa
kuwa Yogamee kaa aseta. *Mzm 102:25-28*

13 Bedaa Ogatamee me Yogamee paagoo aseta menaa ena
ma agoo. Wa me kuwa menaa kuwa malaikat bagee yuwa
mée ena paagoo miya asiyaa ye? Kuwa Wa me aseta menaa
kuwa ko kisee:
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too Aa ma yape
kiyaa bagee yuwa kuwa
Ani me daba, peedi kaekeata A me badoo da miyoo taa
kaekeasiita" see aseta. *Mzm 110:1*
Kisee menaa kuwa Wa me malaikat bagee yuwa paagoo
asiino taa.
14 Kuwa malaikat bagee kuwa ko Ogatamee me agiyoo
yaokagee see bagee yuwa too, dimi noogaa da mokoo see
bagee, Ogatamee me daba daagimaa peeyaapi bagee yuwa
daamaa deesi naadi pooi see aseta bagee yuwa, se maa?

2

Ogatamee me daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa esee ebo yoka se ekeasii naadi menaa

1 Yesus Waa kisee Mée kemaata inii me Wa kaa daamaa
yeewoo seta menaa kuwa dimi maamaa gaagaa siwoo taano
gaano pedeo. Inii dimi mena aii mega, peega senaa siyaa
yoka inii kuwa menaa too daamaa niineke-nekee siwoo taai.
2 Mee ko idukaa Ogatamee me inii deewoosi naadi menaa
kuwa malaikat bagee yuwa doodoo Musa paagoo aseta.
Kuwa menaa kuwa mikee menaa ii see mée deeyaata yoka
tuunuu siyaa bagee ma, mena si yayeetaa see bagee ma
okoo uduma okoo me tuunuu setaa to doodoo okoo kaa
yadootaata. Kuwa idukaa menaa si yayeeta bagee okoo kaa
kisee yaukuwata kemaata
3 inii kaasee kuwa etokaa esee ebo menaa kuwa aii wisin-
taayaa? Inii kuwa daba mée daagimaa peeyaano menaa
kuwa aii ekeasiyu ko inii kaa pedeo mée yadootaayaa
agiyoo kuwa inii kaasee wasetaayaa? Kuwa etokaa menaa
kuwa petamanii Tuhan Yesus doodoo mée paagoo eewe-
gagee seta. Kiyoo kaama bedaa kuwa Wa me menaa
yeeta bagee kuwa okoo me inii paagoo miya daamaa mée
eewegata kaama inii kuwa menaa mikee nao see gaata.
4 Okoo me inii paagoo mée eewegata menaa kuwa mikee
menaa ii see nekeensi naadi Ogatamee me mée deeyaabuu
seta. Wa me dimi nagii-nagii agiyoo yuwa ma, kuwa see see
diino ebo see agiyoo apanaa yuwa ma kuwa Wa me awee
da kaa mée deeyaabuu seta. Bedaa kuwa mikee menaa ii
see gaasi naadi Roh Kudus me pesee da kuwa miya Wa me
gaata-gaata doodoo mée kaa daamaa aii yawuditaata.

Yesus me inii daba mée daagimaa peeyaano see naadi mée ena keta see menaa

5 Eto ko Ogatamee me magaa to uduma gipii kiyaabuu taatagi see menaa kuwa inii kiiwegataake. Wa me mee magaa kaa ebo tusi naadi tuyaata bagee kuwa ko malaikat bagee yuwa se.

6 Kisee nekeensi naadi Ogatamee me kapogee yiba menaa ena mee ko kisee:

"TUHAN Aa ko ebo, mée tomaa kuwa esee peedi yoka
A me mée gaagaa taake kuwa kaasee kaa ya?
A me emaa kaa mée doogeeke kuwa kaasee kaa ya?
7 Mée tomaa okoo keedaa toogee siyaa begaa kaa malaikat
bagee kuwa too peenaa ebo, mée tomaa peenaa
yamoo maa mokoo, kisee A me yakiyaata.
Kiya A me mée tomaa esee ebo, esee asii-sege, kisee
yaekeata,
8 bedaa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma A me mée tomaa okoo
me badoo da miyoo taa yaekeata" *Mzm 8:5-7*

see menaa ebeamaata. Agiyoo-pagiyoo kuwa uduma Wa me mée tomaa miyoo taa yaekeata see menaa mee ko okoo too ebo, okoo miyoo taa yaekeasiino taa agiyoo ena ma taa, see kuwa inii nekeeniyaa. Kiya eto mée tomaa okoo too ebo, agiyoo-pagiyoo uduma okoo miyoo taa yaekeata totaakea kuwa inii eto kiipaa se deegea.*

9 Kiya Yesus mee Ogatamee me Waa esee ebo, esee asii-sege, kisee ekeata kaama Waa ebo totaaki see kuwa inii deegea. Waa mée tomaa ena keedaa toogee seta kaboo malaikat bagee kuwa too peenaa ebo, Waa peenaa yamoo maa mokoo, kisee Ogatamee me yakiyaata. Ogatamee me epa mée gaata kemaata Yesus Waa mée tomaa uduma kaa yaboosi naadi kisee peedi yaekeata. Waa boodi abaamaata kaama boota kemaata eto ko Waa ebo totaaki.

10 Ogatamee Wa me too agiyoo-pagiyoo uduma ogaataata, Waa kuwa uduma me Eboo kisi naadi agoo kiyaabuu seta. Wa kaa asii-sege siyaa yuwa kuwa Wa me inii mée eebaa kaa miya Yesus doodoo mée yadootagaano kuwa daamaa see gaata. Inii daba mée daagimaa peeyaano etaa da mée yamasetaata Mée mee ko Yesus. Waa boodi abaata-abaata kuwa doodoo Ogatamee me Waa sikii, Waa esee ebo see Mée to kiyaata.

11 Mikee, mée me pedeo yuwa mée yataa kiyaabuu taa see Mée mee ko Yesus yoka Waa ma, bedaa kuwa Wa me

---

* **2:8** "Mée tomaa okoo too ebo totaakea kuwa inii eto kiipaa se deegea" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko Mée Yogaa Wa too ebo, agiyoo-pagiyoo uduma Wa miyoo taa yaekeata totaaki mee inii eto kiipaa se deegea, see menaa mee. **2:10** Ibr 12:2

okoo kaa pedeo menaa yataa kiyaabuu segee siyaa bagee
yuwa ma okoo paaya Nagamee ena too too. Kisee kemaata
Yesus me kuwa bagee yuwa okoo Anii ma ena kenaa bagee
yuwa ii see wegaano ego weda dimii mee taa.
12 Wa me Ogatamee paagoo aseta menaa ena mee ko
kisee:
"Anii ma ena kenaa bagee yuwa paagoo A ekaa da ebo
kaekeasiipa,
A me bagee kutuu taa see yoo kiyoo miya Anii kaapaagee
segee taapa" see menaa ebeamaata. *Mzm 22:23*
13 Bedaa mena ena ma kisee:
"Anii Wa kaa too dimi maawoo taapa" see ebeamaata.
Bedaa mena ena miya kisee:
"Deede, Anii miya topa, Ogatamee me Ni paagoo neeta
yogaa yuwa miya topea" *Yes 8:17-18*
see menaa ebeamaata.
14 Kuwa Wa me yogaa kuwa ko tadaa, mogee agoo see
bagee kemaata Yesus mee miya okoo see see keta. Wa me
mée bogaano pesee yago mée Iblis mee daba, peedi kiyaano
see naadi Waa mée ena keta kaama boota.
15 Waa boota kemaata okoo umiwoo, toowoo siyaa yiba
uduma bogaano weda see dimii ma aagadi siwoo seta bagee
kuwa Wa me okoo yagokataata kaama daba peeyaabuu seta.
16 Wa me kisee ukuwata mee ko malaikat bagee yuwa epa
kaa yaukuwata mee se kiya inii Abraham me asii-kaba-kaba
seta bagee kuwa mée epa kaa mée yaukuwata.
17 Kisee kemaata Waa ma ena kenaa bagee okoo me
magaa da kaa umii-umii, too-too kuwa uduma Waa miya
kisee magaa da kaa okoo see see umiwoo, toowoo taano see
naadi mée ena kiyaano gaano pedeo. Wa me mée epa kaa
Ogatamee kaa agiyoo daamaa-daamaa too yaukuwagee see
Mée, Ebo Imam mokoo see Mée kisi naadi Waa inii see see
keta. Mée me Ogatamee ma menaa yuwa yataa kiyaano see
naadi Waa mée tomaa ena keta.
18 Waa mée ena keta mee ko Waa miya gaadee naadi
kaama ae-wae segee seta kemaata okoo kisee gaadee naadi
kaama ae-wae siyaa bagee kuwa miya Wa me okoo kaa
tabogiwoo see.

3

Musa mee ebo kiya Yesus mee asii esee ebo see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, Ogatamee me ikii miya epo enaataa
epoo to wodoo Ni paagoo namisi yoka naadi daamaa wa too
kiwigintaata. Eto ko ikii Yesus mee daamaa gaagaa taai.

2:14 Yoh 1:14, Plp 2:7, Kol 2:15, 1Yoh 3:8 **2:17** Ibr 4:15-16

Waa ko Ogatamee Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi
see aseta Mée, Ebo Imam mokoo see Mée, kisee Mée ii see
menaa kuwa inii wegawoo see.
2 Waa ko Ogatamee me agiyoo daamaa naukuwageesi
naadi wigintaata Mée kemaata Wa me kuwa agiyoo daamaa
yaukuwagee seta. Musa mee miya Ogatamee me ee kaa
bagee yuwa okoo kaa daamaa yaukuwagee seta see see
Yesus mee miya kisee Mée to.
3 Kiya Yesus mee esee ebo, esee asii-sege, Musa mee asii
eboo see Mée kemaata Wa too ebo ekeasiino daamaa. Ee
maataa see mée waa esee ebo, ee to mee asii eboo see see
Yesus mee miya kisee Mée.*
4 Mikee, ee gakata kuwa ko mée me maataa see. Kiya se-
agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma maataa, ukuwataa see Mée
mee ko Ogatamee.
5 Musa mee gaayu ko Ogatamee me ee kaa bagee okoo
kaa daamaa yaukuwagee seta mée. Wa me okoo paagoo
eewegata menaa ko "Epeekaa Ogatamee me kisee menaa
doomeetagi, kisee menaa wegaatagi" see menaa eewegata.
Waa ko ee kaa agiyoo yaokagee see mée mokoo.
6 Kiya Kristus mee gaayu ko Waa Yogamee yoka Ogatamee
me ee kaa bagee kuwa okoo me Eboo, okoo daamaa-daamaa
deetaa see Mée. Ogatamee me ee kaa bagee kuwa ko ikii
ma inii paaya kuwa. Mikee, inii kisee too makii taa see
kaa toowoo, ede ma, ede ma diitoo, kisee Wa kaa too dimi
kotopiwoo, umiwoo siyu ko inii mikee Wa me ee kaa bagee
yuwa kiyaa.

Kristus mee se wisintagaai naadi menaa

7 Kisee kemaata idukaa menaa ena Roh Kudus me eto
miya wegataaki yoka ikii daamaa nekeenii, kuwa ko kisee:
"Eto kenaagoo ikii Ogatamee me wegataa see menaa kuwa
yeepea kepa ko dimi eboo se kaai.
8 Idukaa ikii me bagee yuwa ebo mee maga ugii da kaa Waa
ma aawisii seta see see ikii miya kisee se ukuwaai.
Okoo me Waa kagoo kaa gaadee seta see see ikii me
miya kisee se ukuwaai.†

---

* **3:3** "Ogatamee me ee kaa bagee yuwa" see menaa mee ko Ogatamee me bagee yuwa ebea-ebea mee. Musa waa miya ee kaa bagee ena mokoo kiya Yesus mee ko ee maataa see Mée mokoo kemaata Waa esee ebo, Musa see see se, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. † **3:8** Kuwa Mazmur kapogee yiba menaa kuwa ko miyoo taa Ogatamee me Israel bagee yuwa Mesir magaa kaa kaama daba peeyaata kiya mee kaama wodoo okoo me kagoo kaa "Ogatamee Waa mikee inii ma epo enaataa ye, taa ye?" see wegata, kisee okoo me Waa gaadee seta. Kisee gaadee seta kaama maamaa eebaa omegee naadi kaama kuwa okoo me Waa gaadee seta menaa kuwa Mazmur kapogee yiba miya ebeamaata. Ebeamaata kaama bedaa maamaa eebaa omegee naadi kaama eto mee Ibrani kapogee mee yiba miya ebeamaata.

9 Ogatamee me okoo kaa wegata menaa mee ko kisee: 'Idukaa mee magaa kaa ikii me bagee okoo me Anii nagaadee segee seta.

Okoo tahun mée wiyaa to uduma Ni me ukuwagee seta agiyoo kuwa kisee too daamaa nadeegee siwoo seta kiya kisee Anii nawisinegee seta.

10 Kisee kemaata Ani me okoo mee begaa kaa bagee kuwa kagoo ebo kaa yawegata menaa mee ko kisee:

"Okoo me dimii kuwa otoopa peedaa naadi kaama
Ani me daamaa ukuwayaa, peeyaa etaa yuwa kuwa okoo nekeeniino taa" see yawegata.

11 Okoo kisee bagee kemaata Anii kagoo kaa baato maata see menaa mee ko kisee:

"Taa ma taa Anii ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo okoo se seemiyaapa" see wegata' see menaa kuwa daamaa nekeenii" see menaa ebeamaata.‡*Mzm 95:7-11*

12 Eto ko neebee nokaa yuwa, ikii yupii kisee pedeo dimii yago bagee agoo kiyaa yoka daamaa nekeenii. Ikii mée noonaa me Toono Too Mée Ogatamee mee mikee gaano dimii taa kedaa naadi kaama Waa ekeata peeyaa yoka gaai.

13 Ikii kisee ekeata peeyaa see se kiya ikii dimi mena daamaa pesee aakiyaabuu segee taai. Kuwa "Eto kenaagoo" see menaa kuwa idukaa ebeamaata yoka eto ko ikii miya egapii gakata ikii dimi mena daamaa pesee kisi naadi menaa aasee siwoo taai. Pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa me mée deebaa naadi kaama dimi mena eboo kiyaata bagee ena ma ikii paagoo taa kisi yoka gaai see kisega.

14 Inii ko Kristus ma dimi aagadi-maagadi siwoo siyaa bagee yoka inii petamanii kaama Wa kaa too dimi maawoo seta kuwa inii se ekeata makii taa, kisee too usii to kaa too umiwoo, toowoo siyu ko inii kisee bagee ii see awee da kaa mée deeyaa.

15 Ogatamee me idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:

"Eto kenaagoo ikii Ogatamee me wegataa see menaa kuwa yeepea kepa ko dimi eboo se kaai.
Idukaa ikii me bagee yuwa Waa ma aawisii seta see see ikii miya kisee se ukuwaai" *Mzm 95:7-8*

see menaa ebeamaata.

---

‡ **3:11** "Okoo Anii ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo okoo se seemiyaapa" see menaa mee ko Ogatamee me Israel bagee yuwa Kanaan magaa kaa daamaa koogo toowoosi naadi kuwa magaa okoo manta kiya okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa kaa Wa me okoo kiyoo se pakayaata, okoo me yogaa yuwa kuwa too kiyoo pakaamaata kaama toogee siwoo seta.

16 Okoo Ogatamee me wegataa see menaa kuwa yeeta kiya
Waa ma aawisii seta bagee kuwa kauwa bagee naa ya?
Okoo Mesir magaa kaa kaama Musa me eepeenaa seta
bagee kuwa uduma, se maa?
17 Bedaa tahun mée wiyaa to Ogatamee me kauwa bagee
yuwa kagoo kegee siwoo seta? Okoo pedeo agiyoo ukuwata
kemaata kaama ebo mee maga ugii da kaa booda-baada seta
bagee kuwa, se maa?
18 Bedaa Ogatamee me baato magaakee kaa "Anii ma
daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo okoo taa ma taa
se seemaatagea" see menaa mee kauwa bagee yuwa kaa
yawegata ya? Kuwa Wa me menaa si yayeeta bagee kuwa
kaa yawegata, se maa?
19 Mikee, okoo mikee gaano dimii mee taa kemaata mee
magaa kaa pakaaniino ko iyo, see kuwa inii nekeeniyaa.

4

Ogatamee ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo meei naadi menaa

1 Kisee kemaata inii daamaa niigaagaa taai. Ogatamee
Waa ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo daamaa
mée seemiyaayaa see aseta menaa kuwa bedaa eto miya
mée asetaaki. Ikii kiyoo daamaa koogo se toomuu siyaa
bagee ena ma taa kisi naadi ikii ipiipi dii.
2 Kuwa daamaa menaa kuwa idukaa okoo paagoo miya
eewegata see see bedaa inii paagoo miya mée eewe-
gageekea. Kiya kuwa idukaa yeeta bagee kuwa gaayu
ko okoo mikee gaano taa, kuwa okoo yeeta kaama mikee
menaa ii see gaata bagee yuwa see see se. Kisee kemaata
kuwa Wa me daamaa okoo aseta menaa kuwa wuutu-waatu
seta.
3 Mee ko inii mikee gaayaa bagee kuwa too Ogatamee
ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo seemiyaa. Wa me
kuwa menaa aseta, mee ko kisee:
"Anii kagoo kaa baato maata menaa mee ko kisee:
'Taa ma taa Anii ma daamaa koogo toomuu taa siyaa
yoo kiyoo Anii okoo se seemiyaapa' see wegata" see
menaa ebeamaata. *Mzm 95:11*
Okoo Waa ma daamaa koogo toomuu taano taa kiya esee
petamanii ko Ogatamee me uwoo to, magaa to uduma
ogaataata kaama sikii naadi kaama Waa ma koogo toomuu
taa siyaa yoo agoo keta.
4 Mikee, Waa petaagoo to naagoo koogo toomuu seta menaa
mee Wa me menaa yiba agoo, mee ko kisee: "Petaagoo
to naagoo ko Ogatamee Wa me ukuwaano agiyoo yuwa

3:18 Bil 14:1-35

uduma sikii naadi kaama mee naagoo koogo toomuu seta"
see menaa mee.
5 Bedaa mena ena ma kisee: "Taa ma taa Anii ma daamaa
koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo okoo se seemiyaapa" see
menaa da mee.
6 Okoo kisee mee daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo
seemaano taa kemaata mikee, mée noonaa kiyoo daamaa
seemiyaa ii see kuwa inii awee da kaa nekeeniyaa. Kiya
kuwa idukaa bagee kuwa okoo me kuwa daamaa menaa
kuwa okoo paagoo eewegata kiya okoo daamaa yayiino taa
kemaata kiyoo seemaano taa.
7 Kisee seemaano taa kemaata Ogatamee me apanaa egapii
ena kaa mona daataata. Mona daataata maamaa eebaa
omemaata kaama Wa me Daud doodoo kuwa menaa aseta.
Mee mona daataata naagoo mee ko "Eto kenaagoo" see aseta
menaa mee, ni me yumakaa ebeapa menaa mee see see,
mee ko kisee:
"Eto kenaagoo ikii Wa me wegataa see menaa kuwa yeepea
kepa ko dimi eboo se kaai" *Mzm 95:7-8*
see menaa mee.
8 Idukaa Yosua me Israel bagee yuwa Ogatamee ma daa-
maa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo eepakaamagaano
taa. Okoo kiyoo pakaamaata kaama daamaa koogo toomuu
seta naaki Ogatamee me mee wodoo taa apanaa egapii ena
kaa mée tomaa kisee Waa ma daamaa koogo toomuusi
naadi mona daatagaano menaa mee se wegayaa.*
9 Kisee kemaata Ogatamee me petaagoo to naagoo koogo
toomuu seta see see eto miya Wa me bagee yuwa kisee too
Waa ma daamaa koogo toomuu taa siyaa.
10 Mikee, Ogatamee Wa me ukuwaano agiyoo uduma
ukuwataata kaama koogo toomuu seta. Mee see see okoo
Waa ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo seemeta
kaama toomuu siyaa bagee kuwa miya okoo me ukuwayaa
agiyoo uduma ukuwataata kaama daamaa koogo toowoo
siyaa.
11 Kisee kemaata inii mee Waa ma daamaa koogo toomuu
taa siyaa yoo kiyoo seemeta kaama toowooka naaki ou
see dimii mee niigaawoo taai. Kuwa idukaa Ogatamee me
menaa si yayeeta bagee yuwa me omegee, toogee seta iyee
kuwa obeewoo siyaa bagee ikii mée ena ma taa kisi naadi
kisega.

4:4 Kej 2:2 * **4:8** Kuwa Mesir magaa kaa kaama daba peeyaata bagee kuwa Kanaan magaa kaa pakaamagaano taa kaa boowoo seta, Yosua ma, Kaleb ma ekea too pakata. Kuwa boota bagee me yogaa yuwa kuwa Yosua me Kanaan magaa kaa eepakaamaata kiya okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me okoo kiyoo Ogatamee ma daamaa koogo toomuu taano taa. Inii eto Yesus mikee gaayaa bagee yuwa too Waa ma daamaa koogo toomuu siwoo siyaa.

12 Daamaa nekeenii: Ogatamee me menaa kuwa ko aya
toono pesee da agoo yoka omaago see menaa. Naayaato-
naayaato uguu see mowai mee asii esee uguu see menaa
kuwa. Metoo takumega yoo ma, metoo yiba duuduu
ma kuwa wa too, wa too pe-wigintaayaa mokoo Wa me
menaa mee miya kisee. Wa me menaa me pe-nokogetaayaa
naaki dimi menaa da ma, dimi gaayaa yuwa ma kuwa pe-
nakimegeega siyaa. Wa me menaa me mée me dimi yiba
gaagaa siyaa yuwa ma, dimi ou gaayaa yuwa ma kuwa
uduma awee da kaa yasigimeeii naadi kaama daamaa,
pedeo see kuwa wigintaayaa.
13 Ogatamee emaa dagii da kaa se-agiyoo, we-agiyoo ena
ma se boonemaayaa. Agiyoo-pagiyoo kuwa uduma Wa
emaa dagii da kaa má tago tuyaa mokoo yoka kuwa uduma
awee da kaa deeyaa. Inii me ukuwawoo, umiwoo, toowoo
seta doodoo Ogatamee me mée apaadee taatagi yoka inii
Wa paagoo ase-manee taatagea.

Yesus mee Ebo Imam see kaa menaa

14 Eto ko inii Esee Ebo Imam see Mée ena agoo, mee
ko Ogatamee Yoopaa Yesus mee. Waa epo kakadee yuwa
wodoo taa pakaamaata kaama tupi yoka eto ko inii me Yesus
mikee nao naadi awee da kaa wegawoo siyaa menaa kuwa
maamaa peneata makii taa see kaa niitoowoo taai.
15 Inii me Ebo Imam mee ko inii mée tomaa see see Waa
miya dabaa see Mée keta. Inii kisee dabaa mée kiyaayaa
agiyoo kuwa Waa ewo see imam mee se. Inii mée gaadee
segee siyaa agiyoo tomaa-tomaa uduma Waa miya kisee
gaadee segee seta. Kiya Waa kisee gaadee segee naadi
kaama pedeo agiyoo ena ma ukuwaano taa.
16 Waa kisee Mée yoka inii me gaano pedeo kiyaa kaboo
inii Wa me epaa mee daamaa masiino see yoka inii weda
see dimii mee taa see kaa Wa paagoo niipooi. Waa
inii kaa mée tabogisi naadi inii dimi uu ma epa dimii
yago Mée Ogatamee Wa me ebo animagaano yoo ekaapa
niiseameamaai.

5

1 Ebo Imam bagee gaayu ko okoo gakata mée yupii
da kaa kaama wiginiyaa. Okoo me mée me pedeo
yuwa kaa Ogatamee paagoo agiyoo aii mée yaekega-manee
taano ma, agiyoo mée yakupi-manee taano ma kuwa mée
yaukuwageesi naadi tuyaayaa.
2 Ebo Imam see mée to waa miya mée tomaa ena, waa
miya dabaa see mée kemaata okoo dimi ewo, koopoo see

4:12 Ep 6:17 **4:15** Ibr 2:17-18 **4:16** Ibr 10:19-23

etaa da taa peetaakea bagee kuwa wa me okoo epa kaa tupiino ipi.

3 Waa miya dabaa see mée kemaata wa me agiyoo kupi-manee siyaa kuwa ko apanaa bagee me pedeo yuwa kuwa kaa too se kiya waa ekaato wa me pedeo yuwa kuwa kaa miya agiyoo kupi-manee taano gaano pedeo.

4 Ebo Imam see mée to ebo tuyaano mee ko waa ekaato se, kisee ekaato tuyaata mée ena ma taa kiya Ogatamee Wa me aseta bagee yuwa too, Harun mee Ogatamee me aseta see see.

5 Kristus Waa Ebo Imam keta mee miya kisee. Waa Ebo Imam kaano see naadi ekaato ebo ekeata se kiya Ogatamee Wa me too Waa ebo ekeata. Idukaa Ogatamee me Wa paagoo aseta menaa ena mee ko kisee:

"Aa ko Niyoopaa. Eto kenaagoo Anii Agaataagi kega" see aseta. *Mzm 2:7*

6 Bedaa Wa me aseta menaa ena ma kisee:

"Aa ko Imam see Mée, kisee too iminoo miya, iminoo miya, idukaa Melkisedek mee see see Imam see Mée to mee" see menaa ebeamaata. *Mzm 110:4*

7 Yesus Waa mée ena keta kaama magaa da kaa toogee seta kaboo Wa me mena ebo kaa yege ma Ogatamee paagoo sembahyang kaa aseta. Wa me kuwa mée bogaano pesee da kaa kaama pe-pekatagaano omaago see Mée to paagoo kisee aseta. Waa Ogatamee ebo nao naadi Waa ekaato dimi peedi ekeata kemaata Wa me idimeta menaa daamaa yayeeta.

8 Waa Ogatamee Yoopaa kiya Waa boodi abaagee seta. Kuwa Wa me boodi abaagee seta agiyoo kuwa me Nagamee me aseta menaa yayiino too dimii mee Wa me daamaa topeta.

9 Waa kisee boodi abaagee seta kemaata Waa sikii keta, Waa daba mée daagimaa peeyaano Mée keta. Yesus me menaa yayeewoo siyaa bagee kuwa uduma okoo iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa kuwa ko Waa manii to keta.

10 Bedaa Ogatamee me Waa asiino, "Aa ko Ebo Imam see Mée, Melkisedek mee see see" see aseta.

Yesus mee se ekeata dimi mena daamaa iyawoo, ebo kiwoo taai naadi menaa

11 Ebo Imam bagee kaa menaa kuwa inii maamaa eebaa kisiyaa kiya ikii mani se nekeeniyaa bagee yoka inii me kisee ipiipi kisiino ko kana.

12 Mikee, ikii paagoo mena eebaa kitupiwoo segeekea yoka eto ikii miya kuwa menaa mée topetaa see bagee kiyaa kiya ikii kisee taa. Ogatamee me menaa petamanii mée tupiino menaa kuwa ikii daamaa masemagaano taa yoka

---

5:7 Mat 26:36-42 **5:9** Ibr 2:10, 12:2

kaagaa ena ma kitupiino gaano pedeo. Yaai, ikii ko yoga
peedi yuwa see see mokoo, ama uwoo kuwa too nuyaa, eboo
see naano agiyoo kuwa iyo, naano naka.
13 Ama uwoo kuwa too notaa see bagee kuwa gaayu ko
okoo esee peedi kepaa yogaa yuwa too yoka kisee iyee
daamaa, kisee iyee pedeo, see mée tupiyaa menaa kuwa
okoo ewo.
14 Kiya eboo see agiyoo kuwa ebo bagee me nuyaa.
Okoo me kuwa mikee menaa daamaa tupiwoo, ebo kiwoo
naadi kaama okoo me kisee daamaa, kisee pedeo see kuwa
wigineano ipi see bagee kiyaa.

6

1 Kisee kemaata kuwa Kristus kaa tupiino menaa peta-
manii yuwa kuwa sikii, inii tupimaamea. Kabo daamaa
maataata topa yoka eto ko inii mee asii menaa kuwa niitupi-
woo, iyawoo, umiwoo taai. Inii kuwa kabo maataasi naadi
tupiino menaa kuwa bedaa kaagaa ena ma maatagaakee se.
Kuwa petamanii topeta menaa kuwa ko kisee: otoopa imi
taa menaa deewoo, ukuwawoo siyaa kuwa ekeasii naadi
menaa ma, Ogatamee mikee gaawoo taai naadi menaa ma,
2 uwo tukumaano menaa ma, mée kaa yagaa yamagaano
menaa ma, boota bagee aya andoo pootagea see kaa menaa
ma, bedaa mée tomaa wigintaata kaama iminoo miya,
iminoo miya wa too, wa too toowoo taatagea see kaa menaa
ma kuwa. Kuwa mée tupiyaa menaa kuwa kabo maataata
yoka sikii, tupimaamea.
3 Ogatamee Waa daamaa, ede see gaapi ko inii mee asii
menaa kuwa miya daamaa tupiipea.
4 Mee ko okoo me kuwa menaa kuwa petamanii peneata
kiya mee kaama too kisee ekeata bagee kuwa gaayu ko okoo
metaki eemeeno ko iyo. Mee ko okoo miyoo taa dimi mena
daamaa awee kiyaata, okoo epoo to wodoo kaama aii mée
manta emaibo mee noodee seta, bedaa apanaa bagee see
see okoo Roh Kudus mee miya maseta.
5 Okoo Ogatamee me menaa nogea naaki daamaa see
gaata, epeekaa yaato aii mée maniitagi pesee da mee okoo
eto miya daamaa noodee seta mokoo.
6 Kisee kiya okoo kuwa yuwa umina ekeata peeyaa bagee
kuwa ko okoo bedaa kaagaa ena ma okoo me pedeo yuwa
ekeata kaama Ogatamee ma dimii menaa kaa too toono ko
iyo. Mee ko okoo me Ogatamee Yoopaa kaagaa ena ma piya
bokoo to kaa paku wugitaata ekeasiyaa mokoo, kisee mée
emaa dagii da kaa Yesus mee daba, peedi kiyaagea yoka iyo.

5:13 1Kor 3:1-2 **6:6** 2Pet 2:20-21

7 Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Maga ena kaa deka
daamaa weegee naadi kaama uwo maga yiba daamaa
peetaa, weta agiyoo daamaa iyataa, bugi yaataa see bagee
yuwa me daamaa masetaa, kisee magaa mee ko Ogatamee
me daamaa kiyaata magaa.
8 Kiya mee magaa to kaa takuu agoo see onee ma, pedeo
boo ma kuwa too iyayaayu ko aii otoopa magaa yoka pedeo
kiyaano see koo taaka, usiyaato ko biyaa pooniyaa.

Ogatamee me mée aseta menaa kuwa daamaa peneata diitoo, Wa kaa too dimi kotopiwoo taai naadi menaa

9 Kiya inii me esee epa see bagee yuwa ikii usiyaato ko
kisee taa. Inii me kuwa mée pedeo kiyaayaa menaa kuwa
kisege kiya ikii me kuwa daba mée daagimaa peeyaayaa
menaa kuwa daamaa masemaagea ii see kigaage.
10 Mikee, Ogatamee mee dimi koopoo see Mée se. Ikii me
daamaa yaukuwagee siyaa agiyoo kuwa Wa me se kigaabuu
taapi. Ikii me kuwa Wa me daamaa wa too wigintaata
bagee apanaa yuwa okoo kaa daamaa yaukuwawoo seta
agiyoo kuwa ma, bedaa ikii me okoo kaa eto daamaa
yaukuwageekea agiyoo kuwa miya kuwa uduma Waa ipi.
Kuwa okoo kaa daamaa yaukuwagee siyaa agiyoo uduma
doodoo ikii me Wa ekaa da epa nao see dimii mee awee da
kaa mée deeyaabuu siyaa.
11 Ikii mée gakata kisee dimii kaa maamaa daamaa
yaukuwagee see, kisee too wodopasi yoo too, see kuwa inii
esee ede. Ikii kisee Wa kaa dimi kotopiwoo naadi kaama
ikii me koogo diitoo siwoo siyaa agiyoo kuwa taa ma taa
masiino see naadi kuwa daamaa agiyoo yuwa kisee too
yaukuwagee siwoo taai.
12 Ikii pekoo, paayaa kuwa se kiya apanaa bagee me
daamaa iyee kaa umiwoo, toowoo taakea see see ikii miya
kisee umiwoo, toowoo taai. Okoo ko Yesus mikee gaawoo,
dimi mena koogo animaata diitoo, kisee umiwoo, toowoo
siyaa bagee yuwa. Ogatamee me "Anii kisee daamaa
kiukuwaata, kisee daamaa kiniita" see aseta agiyoo kuwa
okoo me daamaa masiyaa. Okoo me see see ikii miya kisee
umiwoo, toowoo siyaa kuwa inii ede.

Ogatamee me idukaa aseta menaa kuwa taa ma taa daamaa mée yaukuwaaniyaabuu taatagi ii see kuwa nekeensi naadi menaa

13 Idukaa Ogatamee me Abraham asiino, "Taa ma taa
Anii kisee daamaa kaukuwaaniyaabuu taata" see aseta.
Ogatamee me kisee aseta kaboo Waa ekaato Wa ekaa
da wegataata kaama asiino, "Taa ma taa kaukuwaata, se

6:11 Yak 5:10-11

kaukuwaano ko daa" see menaa mee miya aseta. Mee ko Ogatamee asii eboo see mée ena ma taa naadi kaama Waa ekaato ekaa da weeta kaama aseta. Kisee Wa asii esee ebo see mée agoo naaki Wa me mee mée ekaa da weeyaa.

14 Wa me Abraham asiino, "Anii taa ma taa a me ukuwayaa, peeyaa agiyoo uduma daamaa kakiyaapa, bedaa a me asii-kaba-kaba bagee kuwa miya eebaa kakiyaapa" see aseta.

15 Kuwa menaa ukuwaaniino yaato ko Abraham mee koogo dimi animaata kaama diitoo siwoo seta, kisee too Ogatamee me aseta menaa kuwa wa kaa daamaa yaukuwaaniyaabuu seta.

16 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: mée waa ena me "Anii taa ma taa kisee ukuwaapa" see asiyu ko wa me ebo see ekaa ena, waa ekaato asii esee ebo see ekaa ma enaataa weeyaa. Mee mée to me kisee ebo ekaa weegi yoka wa me mikee ukuwaapi yoka naadi kaama mée me waa ma aawisii see menaa kuwa se wegayaa.

17 Ogatamee me "Taa ma taa Anii kisee daamaa kiukuwaapa" see aseta menaa mee miya kisee. Wa me kuwa menaa aseta bagee yuwa okoo me mikee, Wa me asigi menaa da mee apanaa menaa ma se aapeka taapi, kuwa menaa daamaa mée yaukuwaaniyaapi ii, see kuwa awee da kaa nekeensi naadi Wa me "Taa ma taa kiukuwaapa, se kiukuwaano ko daa" see menaa mee miya aseta.

18 Ogatamee Waa makapaa menaa se wegataa see Mée yoka Wa me "Anii kisee daamaa kiukuwaapa" see aseta menaa mee ma, bedaa Wa me "Anii se kiukuwaano ko daa" see aseta menaa mee ma kuwa menaa wiya ekea paaya aseta kuwa me Wa me taa ma taa apanaa menaa ma se aapeka taapi. Inii me Waa kisee Mée ii see gaayaa yoka inii dimi mena maamaa daamaa pesee kedaa siyaa. Mikee, inii se pedeo kisi naadi kaama oodoota Wa paagoo koogo eetotaakea yoka inii dimi mena pesee kiwoo siyaa. Bedaa kuwa inii kaa daamaa mée yaukuwaaniyaabuu siwooki menaa kuwa inii daamaa peneata Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa.

19 Inii kisee Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa menaa kuwa ko inii dimi mena koogo se makiisi naadi tuku weetaayaa mokoo. Inii kisee dimi kotopiwoo naadi kaama Ogatamee me ee semoo yiba yaato kenee to kaa wasitaata

---

6:14 Kej 22:16-17

dokaa da mee inii miya kitaa daba seemiyaa mokoo.*

20 Inii miya kitaa daba seemisi naadi etaa da mée
yamasetaata Mée mee ko Yesus mee. Waa Ebo Imam mokoo
see Mée keta, Melkisedek mee see see, kisee too iminoo
miya, iminoo miya. Waa kisee Mée kemaata Wa keta kitaa
mée eeseemeta.

7

Melkisedek mee esee ebo, Kristus mee mokoo see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Melkisedek mee ko idukaa Salem magaa kaa ebo tota
mée, Asii-sege see Mée Ogatamee me imam see mée mee.
Abraham mee apanaa magaa to kaa tookee eboo yuwa kuwa
yape kaa peedi kiyaata kaama metaki peetaaka too waa
ma aadoo seta. Aadoo seta kaama Ogatamee me Abraham
daamaa yaukuwaaniyaabuusi naadi menaa kuwa wa kaa
yaaseta.

2 Abraham me kuwa yape bagee me agiyoo yamaseta
yuwa kuwa uduma kutuu gaasi ekeata kaama gaaseagoo
to mee Melkisedek mee manta. Melkisedek ekaa da mee
ko mena nekeeniino yaato petamanii mee gaayu ko mikee
topoo see ebo tookee mée mee. Bedaa waa wiyaagoo to ekaa
da mee ko Salem magaa kaa ebo tookee mée mee. Mee ekaa
da mena nekeeniino yaato ko mée ma emee-emee see ebo
tookee mée mee.

3 Melkisedek mee ko waataagi ma, wabaayo ma, waa agoo
keta miyoo bagee yuwa ma okoo ekaa yuwa ebeano taa,
ewo. Wa me umiwoo, toowoo seta yuwa kuwa mani yaato
miya ewo, usiyaato miya ewo. Waa Ogatamee Yoopaa see
see mée, waa imam see mée, kisee too iminoo miya, iminoo
miya.

4 Melkisedek mee inii daamaa niigaagaa taai. Idukaa
inii ma ena tomaa see mée Abraham wa me miya wa
me yape bagee me agiyoo yamaseta yuwa kuwa uduma
gaaseagoo to mee kutuu Melkisedek manta. Kisee waa
manta kemaata Melkisedek mee esee ebo see mée ii see
kuwa inii nekeeniyaa.

5 Lewi apaa kaa bagee kuwa okoo imam keta bagee yuwa
gaayu ko Israel bagee yuwa okoo me masiyaa yuwa uduma

---

* **6:19** Ogatamee me ee yiba semoo yiba yaato kenee to kaa wasitaata dokaa da mee inii miya kitaa daba seemiyaa mokoo see menaa mee ko idukaa Ogatamee me ee yiba semoo yiba yaato kiwisi ena agoo, Ogatamee ma aadee taa see yoo, esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see yoo. Kiyoo Ebo Imam see mée to wa too seemiyaa, apanaa bagee yuwa se seemiyaayaa. Kiya Yesus Waa mée yaboota kemaata inii Wa kaa dimi kotopiwoo naadi kaama inii miya Ogatamee ma aadee taano see naadi kitaa daba seemiyaa mokoo, see menaa kuwa. **6:20** Ibr 10:19-21 **7:2** Kej 14:17-20

kutuu gaaseagoo to mee kuwa imam bagee yuwa paagoo
aii manegee siyaa. Musa me menaa yiba kisee okoo aii
manegee taai see menaa ebeamaata. Israel bagee okoo
uduma ena tomaa, okoo uduma Abraham me asii-kaba-
kaba seta bagee yuwa kiya imam bagee yuwa me okoo
paagoo kaama kisee aii masegee siyaa.
6 Kiya Melkisedek mee gaayu ko waa Lewi apaa kaa mée
to se kiya waa Abraham paagoo kaama kutuu gaaseagoo
to mee maseta. Maseta kaama Ogatamee paagoo Abraham
wa kaa daamaa yaukuwaaniyaabuusi naadi menaa yaaseta.
Idukaa Ogatamee me Abraham paagoo kisee menaa aseta
see see Melkisedek wa me miya kisee Abraham kaa yaaseta.
7 Kisee daamaa yaukuwaaniyaabuusi naadi menaa
yaasiyaa mée mee peenaa ebo yoka wa me mee peenaa
peedi see mée to kaa kuwa menaa yaasiyaa ii see kuwa inii
uduma nekeeniyaa.
8 Bedaa imam bagee yuwa gaayu ko okoo kutuu gaaseagoo
to mee masegee siyaa kiya okoo miya mée tomaa yoka
booyaa. Kiya Melkisedek mee ko kisee taa. Waa miya
kutuu gaaseagoo to mee maseta kiya waa boota see menaa
kuwa ebeano taa yoka waa aya toowooki see menaa kuwa
wegawoo siyaa.
9 Bedaa Lewi apaa kaa bagee kuwa okoo kutuu gaaseagoo
to mee masegee siyaa kiya Lewi wa me Abraham mee
doodoo Melkisedek paagoo kutuu gaaseagoo to mee manta,
kisee menaa kuwa miya wegayaa mokoo.
10 Mikee, Lewi waa kabaano taa kaa wa beemu Abraham
maa da yiba tota kaboo Abraham mee Melkisedek ma aadoo
seta.*

Harun mee Ebo Imam see mée kiya Kristus mee Esee Ebo Imam see Mée ii see kuwa nekeeniino menaa

11 Idukaa Ogatamee me "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai"
see deewoosi naadi menaa kuwa Israel bagee paagoo manta
kaboo da imam bagee yuwa me mée me pedeo yuwa taa
kisi naadi deewoo siyaa menaa kuwa miya Lewi apaa kaa
bagee paagoo manta. Kiya kuwa imam kaa menaa doodoo
inii kaa pedeo ena ma taa see bagee mée se kiyaayaa yoka
Ogatamee me apanaa Ebo Imam see Mée ena gaano pedeo
see wegata, Lewi apaa kaa bagee Harun mee see see mée

* **7:10** Lewi apaa kaa bagee kuwa ko Israel bagee yuwa me maseta agiyoo uduma kutuu gaaseagoo to mee okoo manegee seta. Idukaa Abraham me Melkisedek paagoo kutuu gaaseagoo to mee manta kemaata Lewi ma, wa me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa ma okoo miya, okoo uduma kabaano taa kiya Lewi me wa beemu Abraham doodoo Melkisedek kisee agiyoo manta mokoo. Kisee kemaata Lewi apaa kaa bagee kuwa peedi, Melkisedek mee esee ebo, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

ena mee se kiya Melkisedek mee see see Mée ena gaano
pedeo see wegata. Kuwa idukaa imam kaa menaa doodoo
inii daamaa too mée kiyaata naaki Wa me apanaa Ebo
Imam ena mee gaano pedeo, see menaa kuwa wegayaa ye?
Kisee se wegayaa.
12 Wa me apanaa Ebo Imam gaano pedeo see wegata
menaa mee ko kuwa Lewi apaa kaa ebo imam bagee me
komoo apanaa apaa kaa mée me masiyu ko kuwa idukaa
Lewi kaa imam bagee me deewoo seta menaa kuwa miya
apanaa gipii see menaa ma aapeka taano gaano pedeo.
13 Mee apanaa apaa kaa ebo imam bagee ena mee see
wegata mee ko Lewi apaa kaa mée ena mee se kiya apanaa
apaa kaa Mée yoka Waa ma apaa kaa bagee ena ma
Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo kiyoo
Ogatamee kaa agiyoo yaukuwaano taa keta.
14 Mikee, inii epoo Mée Tuhan mee ko Yehuda apaa kaa
Mée see kuwa inii ipi. Kiya Musa me Yehuda apaa kaa
bagee kuwa miya imam bagee kiyaa see menaa kuwa wa
me wegaano taa yoka Tuhan Waa gipii see Imam see Mée
ena keta ii see kuwa inii nekeeniyaa.
15 Waa Melkisedek see see Imam bagee ena keta kemaata
inii me mikee, kuwa idukaa Ebo Imam bagee yuwa ma
aapeka seta ii see kuwa daamaa awee da kaa nekeeniyaa.
16 Waa imam bagee ena keta mee ko mée me menaa
doodoo se, Lewi apaa kaa bagee kuwa too imam bagee kiyaa
see aseta menaa kuwa doodoo se. Kiya Wa me iminoo miya,
iminoo miya toono too pesee da mee se taa kiyaayaa kuwa
me Imam bagee ena keta.
17 Kisee Wa kaa menaa kuwa Ogatamee me menaa yiba
ebeamaata, mee ko kisee:
"Aa ko Imam see Mée, kisee too iminoo miya, iminoo miya,
idukaa Melkisedek mee see see Imam see Mée to mee"
see menaa ebeamaata. *Mzm 110:4*
18 Mee kaama kuwa idukaa deewoo seta menaa kuwa pesee
taa, inii daamaa mée kiyaano iyo see menaa kemaata amoo-
ekeata.
19 Mikee, Musa me menaa deewoo seta kuwa kaa Ogatamee
emaa dagii da kaa pedeo taa see bagee ena ma agoo kiyaano
taa. Eto ko inii kuwa menaa kaa dimi se kotopetaata esee
daamaa gipii see menaa kuwa kaa too dimi kotopiwoo
siyaa. Inii kuwa menaa doodoo Ogatamee paagoo ekaapa
pe-seameamaayaa.
20 Apanaa imam bagee yuwa gaayu ko Ogatamee me "Taa
ma taa aa imam see mée katuyaaga" see menaa kuwa okoo

7:18 Rom 8:3

paagoo asiino taa. Mikee, imam bagee kuwa uduma kisee
menaa asiino taa kaa tuyaabuu siwoo seta.
21 Kiya Yesus mee gaayu ko Ogatamee me Waa asiino,
"Taa ma taa Aa Imam see Mée katuyaaga" see aseta. Wa
me menaa kuwa ko kisee:
"TUHAN me wegaano, 'Aa ko taa ma taa Imam see Mée,
kisee too iminoo miya, iminoo miya' see wegata yoka
mee kaama too Waa dimi daamaata kaama kuwa menaa
ekeasiino ko daa" *Mzm 110:4*
see menaa ebeamaata.
22 Kuwa me kemaata idukaa Ogatamee me Waa ma, Israel
bagee yuwa ma enaataa aagadime seta menaa kuwa ena.
Kiya kuwa etokaa Waa ma, mée ma enaataa aagadime seta
menaa kuwa gaayu ko mee asii esee daamaa menaa. Kuwa
gipii see menaa kuwa daamaa mée yaukuwaaniyaabuu
siwoo siyaa Mée mee ko Yesus mee.
23 Bedaa kisee miya idukaa imam bagee kuwa ko okoo
boowoo seta kemaata okoo me komoo apanaa imam bagee
masisi naadi okoo mée eebaa tuyaabuu siwoo seta.
24 Kiya Yesus mee iminoo miya, iminoo miya kisee too
toono too kuwa me Wa komoo apanaa bagee se masiyaa,
Waa kisee too Imam see Mée mokoo toowoo siyaa.
25 Kuwa me kemaata Waa doodoo Ogatamee paagoo
ekaapa seameamaayaa bagee kuwa Wa me okoo taa ma taa
daba daagimaa peeyaabuu siyaa. Wa me Ogatamee paagoo
okoo kaa yaidimegee taano see naadi kisee too toowoo see
Mée.
26 Ebo Imam mee see see inii gaano pedeo. Mikee, Waa ko
pedeo ena ma taa see kaa wa too wigintaata Mée. Wa kaa
pedeo menaa ena miya taa, daamaa too see Mée mee. Waa
pedeo bagee ma aagadi-maagadi taano taa, kisee wigintaata
kaama epo kakadee yuwa asii asii-sege siyaata Mée mee.
27 Waa imam bagee apanaa yuwa mokoo see see se. Okoo
egapii gakata okoo me pedeo yuwa kaa Ogatamee paagoo
agiyoo kupi-manee segee siyaa, mee kaama too apanaa
bagee okoo me pedeo yuwa kaa agiyoo yakupi-manee siyaa,
kisee too ukuwagee siwoo siyaa. Kiya Yesus Wa me kisee se
ukuwayaa. Waa kupi-manee siyaa agiyoo see see kaagaa
ena too too Waa ekaato ekega-maneeta kemaata sikii. Mee
kaama wodoo Waa ekaato se ekegataayaa, kisee too iminoo
miya, iminoo miya.
28 Musa me deewoo siyaa menaa doodoo ebo imam
tuyaata bagee kuwa ko mée tomaa yoka dabaa see
bagee yuwa. Kiya kuwa menaa deewoo siyaa begaa da
omekomeeta wodoo Ebo Imam tuyaata Mée mee ena.
Ogatamee me "Taa ma taa Yogamee mee Ebo Imam tuyaaga"

see aseta kemaata Yogamee mee sikii, pedeo ena ma taa see
Mée Ebo Imam kiyaata, kisee too iminoo miya, iminoo miya.

8

Eto mee gipii see menaa meta begaa kaa Ebo Imam mee ko Yesus mee ii see nekeeniino menaa

1 Kuwa inii me kiiwegataa sepe menaa kuwa uduma mena
nekeeniino yaato ko kisee: Ebo Imam mee mokoo see Mée
ena inii agoo. Mee ko Waa epoo to wodoo Se-ebo, We-
ebo Ogatamee me ebo animagaano yoo dagi yagaa yaato
animaata totaaki Mée mee.
2 Waa Ogatamee me pedeo ena ma taa kaa daamaa
wigintaata ee to yiba agiyoo yaokagee see Mée. Mee ee mee
ko wa too ena, magaa da kaa doka ee mee see see se, mée
me maataata ee mee se kiya esee mikee see doka ee mee,
Tuhan Wa me too maataata ee mee.*
3 Mikee, Ebo Imam bagee gaayu ko okoo mée gakata
Ogatamee paagoo kupi-manee siyaa agiyoo ma, apanaa
kuwa see see agiyoo ma kuwa ekega-manee segeesi naadi
tuyaata. Mee see see inii me Ebo Imam Yesus Wa me miya
agiyoo ena ekega-maniino gaano pedeo.
4 Kiya Waa magaa da kaa imam bagee ena se. Magaa da
kaa imam bagee kuwa okoo me Musa me menaa doodoo
agiyoo ekega-manee siyaa. Kisee bagee kuwa topea yoka
Yesus mee magaa da kaa tookee naaki Waa okoo see see
imam bagee ena se kiyaa.
5 Magaa da kaa imam bagee gaayu ko okoo Ogatamee me
magaa da kaa ee to mee yiba agiyoo yaokagee see bagee.
Mee ee mee ko epoo to wodoo yaato ee to ebea-ebea da
mee, ayayaa da mokoo see ee to. Mikee, Musa me mee doka
ee magaano see koo seta kaboo Ogatamee me waa asiino,
"Daamaa nekeenii: Mee ee mee ko Ani me maga bagoo to
kaa aa kadeeyaama ebea-ebea da mee doodoo too magaai"
see aseta kemaata mee ee mee maa ee se, aii ebea-ebea da
too. Mee ee yiba imam bagee yuwa me agiyoo yaokagee
see.
6 Kiya Yesus mee gaayu ko Wa me eto mee yaokagee siyaa
agiyoo kuwa esee ebo. Mee ko Ogatamee me eto mee "Anii
taa ma taa kisee kiukuwaapa, kisee kiukuwaaniyaabuu
taapa" see mée aseta menaa kuwa esee ebo, kuwa Wa me
idukaa Israel bagee paagoo aseta menaa kuwa see see se.
Kisee kemaata Wa me eto mee Waa ma, mée ma enaataa

---

* **8:2** Idukaa Ogatamee me oma ee mee Yerusalem magaa kaa magaano taa kaboo Israel bagee me doka ee ena maataata kaama kiyoo pe-maataa, pogataa, kisee senaa segee seta. Mee doka ee yiba Israel kaa imam bagee me agiyoo yaokagee siwoo seta. **8:5** Kel 25:40

aagadime tagaano see menaa kuwa miya esee ebo, kuwa idukaa Waa ma, Israel bagee yuwa ma enaataa aagadime tagaano see naadi aseta menaa kuwa see see se. Kuwa etokaa menaa kuwa Wa me Yesus doodoo daamaa mée yaukuwaaniyaabuuki.

7 Mikee, kuwa idukaa Ogatamee Wa me Israel bagee yuwa ma enaataa aagadime tagaano see naadi aseta menaa petamanii yuwa kuwa sikii taa. Sikii naaki Waa mée ma enaataa aagadime tagaano menaa wiyaagoo to mee gaano pedeo see taa kiyaa.

8 Kiya Ogatamee me mée yuwa dimi pedeo yoka see deeta kaama aseta menaa mee ko kisee:

"Taa ma taa mona naagoo ko Anii ma, Yehuda apaa kaa bagee ma, apanaa Israel bagee yuwa ma inii paaya enaataa aagadime tagaano menaa mee, gipii see menaa mee epeekaa agoo kiyaata.

9 Kuwa menaa kuwa ko Anii idukaa okoo me bagee yuwa ma enaataa aagadime tagaano see naadi aseta menaa kuwa see see taa kaata.

Mee ko idukaa Ani me okoo yagaa daamaa peneata Mesir magaa kaa kaama eepeeta kiya

Ani me okoo ma aagadime tagaano see naadi aseta menaa kuwa okoo me wisintaata kaama daamaa nadoowoo taano taa kemaata Ani me miya okoo wisintaata" see kuwa Tuhan me aseta.

10 Kiya bedaa Tuhan me asiino, "Epeekaa mona naagoo ko Anii okoo ma enaataa aagadime tagaano see naadi asiita menaa kuwa ko kisee:

'Ni me okoo deewoosi naadi maniita menaa kuwa Anii okoo me dimii yiba daamaa yamagaata, okoo me dimii yiba daamaa yaebeamagaata.

Anii okoo me Eboo Ogatamee kaata, bedaa okoo Ni me bagee kaatagea.

11 Kuwa kaboo da mée waa ena me waa ma ena tomaa kaa bagee paagoo Tuhan ipi kisi naadi menaa se tupiitagea,

bedaa waa ma ena kenaa bagee paagoo miya "Tuhan mee ipi kaai" see kuwa se asiitagea.

Okoo ebo, peedi uduma Anii daamaa naipi kaatagea yoka kisee menaa se aasee taatagea.

12 Mikee, okoo me pedeo dimii ma, pedeo ukuwata agiyoo ma kuwa Ani me epa yaekeasiita,

bedaa okoo me pedeo yuwa kuwa Anii si yaneke-nekee taata' see aseta" see menaa ebeamaata. *Yer 31:31-34*

13 Ogatamee me "Anii okoo ma enaataa aagadime tagaano see naadi gipii see menaa agoo kiyaata" see aseta menaa mee ko Wa me idukaa okoo ma enaataa aagadi seta menaa

petamanii yuwa kuwa nuku yoka se doowoo siyaa. Kisee nuku see menaa kuwa taa kaano see koo taaka.

9

Idukaa Ogatamee me ee yiba agiyoo yaukuwagee seta kaa menaa

1 Idukaa Ogatamee Wa me Israel bagee yuwa ma enaataa aagadime tagaano see naadi aseta menaa petamanii yuwa kuwa manta kaboo da okoo me mee ee yiba Waa kisee ebo ekee, yaapaagee see kaa yaukuwawoo taai naadi menaa kuwa miya okoo paagoo ase-manee seta. Mee doka ee mee ko mée me maataata ee.

2 Mee doka ee yiba kiwisi wiya agoo. Kiwisi nakaa mee kaa kiyoo ko pelita biyaa maagee yoo agoo, bedaa roti ma, Ogatamee paagoo roti ekega-manee taa see yoo ma kuwa miya tota. Mee kiwisii to mee ekaa da ko wa too wigintaata pedeo see taa see yoo. 3 Mee kiwisii to mee kenee to kaa wasitaata dokaa da agoo, bedaa semoo yiba yaato kiwisii to mee kenee to kaa wasitaata dokaa wiyaagoo to mee tota. Mee kiwisii to mee ekaa da ko esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see yoo.

4 Mee kiwisi yiba wunu daamaa peesi naadi agiyoo biyaa kaa yabonee taa see yoo agoo, emas kaa ukuwata keagee da mee. Bedaa piya gupuma ena, emas me too uduma tabineeii semaata kaama kiyoo pe-ekeata. Ogatamee Waa Israel bagee yuwa ma enaataa aagadime tagaano see naadi ebeamaata menaa kuwa kiyoo awisi naadi ukuwata. Mee piya gupumaa to yiba ko emas otaawee ena yiba manna see agiyoo kuwa miya awemaata tota. Harun wa me tamoo da mee, iye mugumeta see tamoo da mee miya kiyoo tota. Bedaa Ogatamee me mena kamu gaasi kuwa oma tabegea wiya kaa ebeamaata menaa kuwa miya mee yiba awemaata tota.

5 Mee piya gupumaa to dagii da kaa ko Kerub see malaikat bagee ebea-ebea wiya kiyoo tota, Ogatamee mee Asii-sege see Mée kiyoo tupi ii see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea see agiyoo wiya kuwa. Ekea kidikaa yuwa petaata piya gupumaa to pe-takiinta. Piya gupumaa to dagii da kaa kiyoo ko mée yuwa Ogatamee ma emee-emee taa see yoo. Kiya kisee menaa kuwa uduma kisee yoka, kisee yoka see kuwa inii eto kiipaa se wegamaayaa.*

8:13 Luk 22:20, 1Kor 11:25 **9:2** Kel 25:23–26:33 **9:4** Kel 16:33, 25:10-16, Bil 17:8-10 * **9:5** Piya gupumaa to dagii da kaa kiyoo ko mée yuwa Ogatamee ma emee-emee taano yoo, see mee ko woda tadaa kabagekomee naadi kaama Ogatamee me mée me pedeo yuwa epa yaekeata okoo ma emee-emee siyaayaa yoo, see mee. **9:5** Kel 25:18-22

6 Kuwa kisega agiyoo kuwa ko imam bagee yuwa me
mee doka ee yiba daamaa ipiipii seta agiyoo yuwa. Ipiipii
semaata kaama okoo me ukuwayaa agiyoo ukuwaano see
naadi okoo egapii gakata kiwisi nakaa mee yiba seemegee
seta.
7 Kiya semoo yiba yaato kiwisi wiyaagoo to mee gaayu
ko Ebo Imam see mée wa too tahun ena yiba kaagaa ena
too too seemeta. Waa tadaa ma dooyu too kiyoo seemeta.
Kuwa tadaa kuwa waa ekaato keta wa me pedeo yuwa kaa
Ogatamee paagoo ekega-manee seta, bedaa kiyoo kaama
mée apanaa yuwa okoo me ewo kaa pedeo ukuwata agiyoo
kuwa kaa miya tadaa yaekega-manee seta.
8 Kisee agiyoo ukuwagee seta menaa doodoo Roh Kudus
me inii awee da kaa ipi mée kiyaano menaa kuwa ko kisee:
Kiwisi nakaa mee tota kemaata inii mee semoo yiba yaato
esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see kiwisii to yibaa
taa seemaano ko iyo, etaa da mee kabaano taa mokoo, see
kuwa inii daamaa nekeeniyaa.†
9 Kuwa mee doka ee yiba ukuwawoo seta menaa kuwa ko
inii eto mee begaa kaa ukuwayaa agiyoo ebea-ebea, mee ko
kisee: Idukaa mée me Ogatamee paagoo aii manta agiyoo
yuwa ma, kupi-manee seta agiyoo yuwa ma kuwa manegee
siwoo seta kiya okoo dimi mena yaato daamaa yakiyaano
ko iyo.‡
10 Kuwa idukaa ukuwagee siwoo seta agiyoo kuwa ko má
yaato agiyoo kuwa kaa too deewoo seta menaa yuwa. Kuwa
ko naano agiyoo kaa menaa ma, naano uwoo kaa menaa
ma, bedaa mée me tuunuu sepea yuwa uwo wetogekomee
siyaa tomaa-tomaa yuwa miya, kisee má yaato deewoo
seta menaa yuwa. Mée me kisee menaa deewoo seta kiya
Ogatamee me kuwa menaa gipii kiyaata kaama wodoo
kuwa idukaa menaa yuwa se doowoo siyaa.

Ogatamee me mée ma enaataa aagadime tagaano see naadi gipii see menaa kuwa Kristus doodoo mée yamiyaata menaa

11 Kuwa idukaa menaa kuwa kisee kiya Kristus Waa
meemaata kaama Ebo Imam see Mée keta. Mee ko inii
daamaa mée kiyaano agiyoo kuwa Waa doodoo daamaa

9:6 Bil 18:2-6 **9:7** Im 16:15-16 † **9:8** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko mee doka ee mee tota kemaata inii Ogatamee paagoo ekaapa seameamaano kuwa iyo. Mee ko Yahudi kaa imam bagee yuwa okoo me agiyoo kiyoo ukuwagee seta kuwa me inii Ogatamee paagoo poono etaa da taameenta mokoo. ‡ **9:9** Kuwa ekega-manee seta agiyoo kuwa me okoo dimi mena yaato daamaa yakiyaano iyo see menaa mee ko mée me kuwa agiyoo ekega-maneeta kaama okoo me 'Anii pedeo ukuwaga nao' see dimii mee taa kiyaano taa topa yoka kuwa ekega-manee seta agiyoo yuwa me okoo dimi mena yaato daamaa se kiyaayaa ii see kuwa inii nekeeniyaa.

mée yamiyaano see naadi Ebo Imam see Mée keta. Waa
Ebo Imam see Mée keta kaama Waa Ogatamee me doka ee
yiba kitaa seemaano taa. Wa me nakaayoo ogaataata magaa
kaa kisee mée me yagaa me magata ee yiba kitaa seemaano
taa kiya apanaa ee ena, mee asii esee asii-sege pedeo ena ma
taa see ee yiba kitaa seemeta.
12 Waa mee ee yiba seemeta mee ko kaagaa ena too too.
Waa mee ee yiba semoo yiba yaato esee wa too wigintaata
pedeo ena ma taa see kiwisii to yiba seemeta. Kiyoo seemeta
mee ko Wa me pai kambing wodaa tadaa ma, sapi wodaa
poodu tadaa ma kuwa dogaano taa. Kiya Waa ekaato
tadaa aii ekega-maniino see naadi kiyoo seemeta. Wa me
kisee Waa ekaato aii ekega-maneeta kemaata inii daba mée
daagimaa peeyaabuu seta, kisee too iminoo miya, iminoo
miya toono too.
13 Idukaa ko Ogatamee me menaa tuunuu seta bagee
kuwa okoo kaa pedeo menaa agoo naadi kaama pai
kambing wodaa tadaa ma, pai sapi wodaa tadaa ma, bedaa
sapi wodaa poodu biyaa kaa pooniyaata kaama aguu yuwa
kuwa miya peenaa masegeeta okoo mena tuunuu seta bagee
yuwa kaa yagoesipigii seta. Kuwa me kemaata má yaato
ko daamaa too, pedeo taa kiyaata. Okoo me tuunuu sepea
yuwa kuwa kaa okoo pedeo se kiyaayaa, kisee idukaa
ukuwagee siwoo seta.
14 Kuwa tadaa, kuwa agiyoo kuwa me okoo má yaato kisee
daamaa too, pedeo taa kiyaata kiya Kristus Wa me tadaa
kuwa me usiyaato ko mee asii esee daamaa. Mee ko Wa me
tadaa me inii me otoopa pedeo agiyoo ukuwagee seta yuwa
kaa menaa kuwa mée yataa kiyaata kaama inii dimi mena
yaato miya mée yawetogekomee siyaa. Kristus Waa iminoo
miya, iminoo miya toono too Mée Roh pesee da doodoo Waa
pedeo ena ma taa kaa ekaato Ogatamee paagoo ekegataata.
Toono too Mée Ogatamee mee inii ebo ekee, yaapaageesi
naadi Wa me kisee inii kaa daamaa mée yaukuwata.
15 Kristus me kisee mée yaukuwata kemaata Waa doodoo
Ogatamee me mée ma enaataa aagadime tagaano see naadi
gipii see menaa kuwa daamaa mée yamiyaata. Kuwa
idukaa Wa me mée ma enaataa aagadime seta menaa peta-
manii yuwa tuunuu seta bagee kuwa okoo daba daagimaa
peeyaasi naadi Kristus me okoo kaa yaboota. Mee ko
Ogatamee me kuwa Ni paagoo nameei see aseta bagee okoo
me kuwa Wa me Anii taa ma taa kisee okoo daamaa maniita
see aseta agiyoo kuwa iminoo miya, iminoo miya masiwoosi
naadi kuwa Wa me mée ma enaataa aagadime tagaano see
naadi gipii see menaa kuwa Kristus me mée yamiyaata.

9:14 Tit 2:14, 1Pet 1:18-19

16 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: mée waa ena boopi
ko wa me bogaano taa miyoo wa me kapoge kaa "Anii boota
wodoo ni me agiyoo kuwa kisee namanii, kisee nawudii" see
ebeamaata doodoo yamaniyaa. Waa mikee boopi gaayu too
kisee yawudiyaa.
17 Waa aya tuyaa kaboo si yawudiyaa. Waa booyaa
naagoo too wa me kisee namanii, kisee nawudii see
ebeamaata menaa doodoo yaukuwayaa.
18 Idukaa Ogatamee me mée ma enaataa aagadime
tagaano see naadi ebeamaata menaa petamanii yuwa kuwa
miya kisee. Agiyoo ena boota kaama kuwa menaa mée ma
enaataa aagadi seta kaama doowoo seta. Boota agiyoo tadaa
kuwa peeyaano taa kaa kuwa menaa mée ma se aagadi seta
se doowoo siyaa.
19 Idukaa Musa me kisee ukuwata. Wa me Israel bagee
uduma paagoo "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see
deewoo seta menaa kuwa uduma eewegakomeeta kaama
waa sapi wodaa poodu tadaa ma, pai kambing tadaa
ma kuwa masegeeta kaama uwo ma aatogo-maatogo seta.
Kiyoo kaama wa me paayee epoo see domba iyuu ma, hisop
boo ukuu ena ma kuwa masegeeta kaama enaataa kuwa
uwoo yiba tokoata mee deewoo seta menaa ebeamaata
kapogee da kaa miya goesipigii seta, mée uduma kaa miya
goesipigii seta.
20 Musa me kisee goesipigii seta kaama wegata menaa ko
"Kuwa tadaa kuwa ko ikii ma, TUHAN ma, Wa me kuwa
deewoosi naadi kisigi menaa ma kuwa uduma enaataa
aagadimisi naadi peeyaata tadaa kuwa" see wegata.
21 Musa me kuwa menaa wegamaata kaama wa me mee
Ogatamee me doka ee mee kaa miya tadaa goesipigii seta,
bedaa mee ee yiba Ogatamee ebo ekee, yaapaagee siyaa
kaboo ee yiba ekee taa see agiyoo-pagiyoo kuwa kaa miya
tadaa goesipigii seta.
22 Mikee, kuwa idukaa deewoo seta menaa yiba ebea-
maata see see kuwa Wa me ee yiba ekee seta agiyoo-pagiyoo
kuwa eebaa yaato tadaa me goesipigii naadi kaama daamaa
wa too pe-wigintaata. Bedaa tadaa si yakabagiyu ko mée me
pedeo yuwa kuwa miya epa si yaekeasiyaa.

Kristus Waa ekaato ekegataata kemaata mée me pedeo yuwa epa yaekeata menaa

23 Magaa da kaa doka ee mee ma, mee ee yiba agiyoo-
pagiyoo yuwa ma kuwa ko epoo to wodoo ee ma, kiyoo
agiyoo-pagiyoo yuwa ma kuwa ebea-ebea. Kuwa magaa da
kaa ee kaa agiyoo kuwa gaayu ko wugi-manee siyaa agiyoo

9:20 Kel 24:6-8 **9:22** Im 17:11

tadaa me too pedeo taa kiyaata kaama daamaa wa too pe-
wigintagaano gaano pedeo. Kiya epoo to wodoo agiyoo
kuwa wa too pe-wigintagaano mee ko mee asii esee daamaa
agiyoo me too ekega-manee taano gaano pedeo.
24 Mikee, Kristus Waa magaa da kaa mée me yagaa me
magata ee mee yiba seemaano taa. Mee doka ee mee ko
epoo to wodoo ee ebea-ebea da too kemaata Waa kiyoo
seemeta se kiya epoo to wodoo kiyoo ki seemeta kaama eto
Ogatamee paagoo inii kaa mée yaidimegee siwooki.
25 Ebo Imam see mée to me ukuwaa-ukuwaa kuwa Kristus
me ukuwaano taa. Ebo Imam see mée to gaayu ko waa
Ogatamee me ee yiba kaagaa eebaa seemegee siyaa. Waa
ekaato tadaa ma seemaakee se kiya tahun gakata woda
tadaa doodoota mee ee yiba esee wa too wigintaata pedeo
ena ma taa see yoo kiyoo seemegee siyaa. Kiya Kristus
mee gaayu ko kisee taa. Inii me pedeo yuwa kaa Waa
ekaato kaagaa eebaa ekegataata mée kaa yabogaano see
naadi seemegee taano taa.
26 Wa me kaagaa ena too too mée yaekegataata mee sikii
taa naaki uwoo to, magaa to ogaataata kaama mée me
pedeo ukuwawoo seta yuwa kuwa kaa Waa kaagaa eebaa
boodi yaabaagee siwoo siyaa. Kiya kisee taa. Eto wodopasi
begaa kaa Waa kaagaa ena too too awee da kaa keta kaama
Waa ekaato ekega-maneekee kaa mée me pedeo yuwa mée
yawonakomee seta.
27 Ogatamee me gaata dimii mee ko kisee: mée tomaa
yuwa okoo mée gakata kaagaa ena too too booyaa. Kiyoo
kaama okoo kaa daamaa, pedeo see kuwa yawegamaata
kaama okoo pe-wigintaayaa.
28 Mee mokoo miya Kristus Wa me mée eebaa okoo me
pedeo yuwa yadogaano see naadi kaagaa ena too too Waa
ekaato ekegataata. Bedaa Waa wiyaagoo to ma awee da kaa
kaatagi mee ko mée me pedeo yuwa yadogaano see naadi
se kiya Waa ede ma, ede ma diitoo siwoo siyaa bagee yuwa
daba daagimaa peeyaano see naadi meetagi.

10

Idukaa Ogatamee paagoo ekega-manee seta agiyoo kuwa sikii taa naadi Kristus Waa ekaato ekegataata menaa

1 Kuwa idukaa deewoo seta menaa kuwa ko eto inii daba
mée daagimaa peeyaano menaa kuwa imii da se kiya kuwa
etokaa daamaa menaa mée yamiyaano taa kaboo ayayaa da
deeyaa-deeyaa mokoo see menaa kuwa too. Kisee kemaata
kuwa menaa doodoo inii sikii, inii pedeo taa see bagee mée

9:28 Yes 53:12, Mat 20:28, Tit 2:11-13, 1Pet 3:18 **10:1** Kol 2:17

kiyaano ko iyo. Kuwa Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taano
see naadi Wa paagoo miyaa bagee kuwa okoo me kuwa Wa
paagoo kupi-manee siyaa agiyoo yuwa tahun gakata kisee
too manegee siwoo segee siyaa kiya okoo daamaa too se
kiyaayaa.
2 Kuwa Ogatamee paagoo kupi-manee seta agiyoo kuwa
me mée me pedeo yuwa mikee yataa kiyaata kaama okoo
me pedeo yuwa kaa dimi se gaagaa seta naaki mee kaama
wodoo kuwa kupi-manee siyaa agiyoo kuwa se manegee
siyaa, ekeasiyaa.
3 Kiya mée me okoo me pedeo yuwa kaa dimi gaagaa siyaa
kuwa taa kaano taa kemaata tahun gakata kuwa agiyoo
kupi-manee segee siyaa. Kuwa me kaama okoo me pedeo
yuwa kuwa neke-nekee siwoo siyaa.
4 Mikee, pai sapi wodaa tadaa ma, pai kambing wodaa
tadaa ma kuwa me mée me pedeo yuwa mée si yawona-
maayaa.
5 Kisee kemaata Kristus magaa da kaa meemaata kaama
Wa me Ogatamee aseta menaa mee ko kisee:
"A paagoo kupi-manee siyaa agiyoo ma, apanaa ekega-
manee siyaa agiyoo ma kuwa
A me ede see taa kiya má ena A me naipiipii semaage.
6 Biyaa kaa pooniyaayaa agiyoo ma, mée me pedeo yuwa
kaa yakupi-manee siyaa agiyoo ma kuwa miya Aa
dimi se wikii-wikii siyaa.
7 Bedaa Ani me kasiino ko:
'Ni me Eboo Ogatamee, mikee, Anii meemaata topa.
A me gaata dimii mee too kaukuwaano see naadi
meemaaga.
Kapoge yiba Ani kaa naebeamaata kaama wegawoo seta
menaa kuwa doodoo Anii kaukuwaapa' see kasega"
see aseta.* *Mzm 40:7-9*
8 Kuwa Kristus me aseta menaa kuwa petamanii menaa
da mee gaayu ko kisee: "A paagoo kupi-manee siyaa
agiyoo ma, apanaa ekega-manee siyaa agiyoo ma, biyaa kaa
pooniyaayaa agiyoo ma, mée me pedeo yuwa kaa yakupi-
manee siyaa agiyoo ma kuwa uduma A me ede see taa" see
kuwa Wa me aseta. Kuwa agiyoo kuwa Musa me menaa
yiba kupi-manee siwoo taai see menaa agoo naadi kaama
mée me kisee ukuwawoo seta kiya Kristus me kuwa agiyoo
kuwa kaa "Aa dimi se wikii-wikii siyaa" see aseta.

---

* **10:7** Kristus me "Má ena A me naipiipii semaage" see aseta menaa mee mena nekeeniino yaato ko Waa magaa da kaa meemaata kaama Waa magaa da kaa bagee mokoo keta. Waa Ogatamee me ede gaayaa agiyoo ukuwaano see naadi meta yoka Wa me Ogatamee paagoo agiyoo ekega-manee seta se kiya Waa ekaato maa to mee too, mee yaipiipii seta maa to mee ekega-maneeta, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

9 Kiyoo kaama Wa me aseta menaa ko "Ni me Eboo
Ogatamee, mikee, Anii meemaata topa. A me gaata dimii
mee too kaukuwaano see naadi meemaaga" see aseta. Kisee
kemaata Ogatamee me kuwa petamanii kupi-manee siwoo
taai see menaa kuwa wonataata kaama kuwa wiyaagoo
to Kristus Waa ekaato ekega-maneeta menaa kuwa mee
komoo tuyaata.
10 Wa me Ogatamee me gaata dimii mee yaukuwataata
kemaata Waa ekaato maa to kaagaa ena too too Ogatamee
paagoo ekega-maneeta. Mee doodoo inii me pedeo yuwa
mée yawetogekomeeta kaama inii daamaa wa too mée
wigintaata topea, kisee too iminoo miya, iminoo miya toono
too.
11 Yahudi kaa imam bagee yuwa gaayu ko okoo mée
gakata okoo me yaukuwayaa agiyoo kuwa egapii gakata
yaukuwagee siyaa. Okoo me kupi-manee siyaa agiyoo kuwa
kaagaa eebaa kisee too kupi-manee siwoo segee see. Kisee
kiya kuwa kupi-manee siyaa agiyoo kuwa me mée me pedeo
yuwa kuwa si yawonamaayaa.
12 Kiya Kristus mee gaayu ko mée me pedeo yuwa kaa
Waa kaagaa ena too too Waa ekaato ekega-maneeta kaama
Ogatamee me dagi yagaa yaato animaata tupi, kisee too
iminoo miya, iminoo miya toono too.
13 Waa kiyoo animaata kaama eto diitoo siwooki, kisee
too Waa ma yape kiyaa bagee yuwa uduma Wa me badoo
da miyoo taa Ogatamee me daba, peedi yaekeasiitagi yoo
too.
14 Mikee, Kristus kaagaa ena too too Waa ekaato ekega-
maneeta kemaata mée me pedeo yuwa yataa kiyaata okoo
daamaa wa too pe-wigintaata topea. Kuwa bagee kuwa Wa
me okoo sikii, daamaa too yakiyaabuu semaata topea, kisee
too iminoo miya, iminoo miya toono too.

15 Inii kuwa mikee menaa ii see gaasi naadi Roh Kudus
me miya idukaa menaa ena doodoo inii mée asiino, mee ko
kisee:
16 "Tuhan me wegata menaa ko:

Monaa da kaa kega naagoo Anii okoo ma enaataa aagadime
tagaano see naadi asiita menaa kuwa ko kisee:

'Ni me menaa kuwa okoo daamaa nadeewoosi naadi Anii
kuwa menaa okoo me dimii yiba yamagaata, okoo
me dimii yiba yaebeamagaata' see menaa kuwa" see
wegata.

Bedaa Wa me wegata menaa ko kisee:

17 "Okoo me pedeo dimii gaawoo seta yuwa ma, pedeo
agiyoo ukuwawoo seta yuwa ma kuwa uduma Anii
si yaneke-nekee taapa" see wegata. *Yer 31:33-34*

18 Wa me kisee wegata kemaata mée me pedeo yuwa kuwa
Wa me kisee umina epa mée yaekeata yoka eto kaama
wodoo mée me pedeo yuwa kaa ekega-manee siyaa agiyoo
ena ma gaano pedeo see taa.

Makii taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

19 Neebee nokaa yuwa, eto ko Yesus Wa me tadaa mée
yapeeta kemaata inii dimi uu ma Ogatamee me ee yiba esee
wa too wigintaata pedeo ena ma taa see yoo kiyoo daba
seemiyaa.
20 Mikee, inii Wa me ee yiba semoo yiba yaato kenee to
kaa wasitaata dokaa da taa kitaa daba mée seemiyaano see
naadi Yesus me gipii see etaa ena inii kaa mée yamasetaata.
Mee ko Waa ekaato maa to doodoo da taa inii toowoo siyaa
etaa mee daamaa mée yamasetaata.
21 Eto ko inii Esee Ebo Imam see Mée ena agoo, mee ko
Ogatamee me ee kaa bagee me Eboo mee.
22 Wa me kisee etaa da daamaa mée yamasetaata kemaata
inii Yesus mikee nao naadi kaama dimi mena koogo makii
taa see kaa Ogatamee paagoo ekaapa niiseameamaai. Inii
yiba pedeo dimii, pedeo menaa kuwa kaa Wa me mée
yagoesipigii naadi kaama mée yawetogekomeeta. Bedaa
inii me maa da kuwa miya poodee uwoo me daamaa mée
yawetogekomeeta kaama topea yoka eto inii Wa paagoo
ekaapa seameamaayaa.
23 Ogatamee me "Anii kisee daamaa kiukuwaapa, kisee
daamaa kiukuwaaniyaabuu taapa" see mée aseta menaa
kuwa inii daamaa yawegawookea. Waa ko taa ma taa kisee
mée yaukuwaaniyaabuu taapi Mée yoka inii kuwa menaa
maamaa niipeneasii, inii makii taa see kaa Wa kaa too dimi
niikotopiwoo, diitoo siwoo taai.
24 Bedaa inii me epa aagaa see dimii ma, inii me daamaa
aaukuwagee see agiyoo ma kuwa maamaa eebaa kiwoosi
naadi "Inii kisee too daamaa niiukuwagee taai" see maamaa
niiaasee taai.
25 Inii epo enaataa kutuu segee siyaa kuwa se niiekeasii.
Mée noonaa me mée kutuu segee siyaa kuwa kisee eke-eke
segee see. Kiya Tuhan meetagi monaa da mee ekaapa kega,
ekaapa kega taaka see kuwa inii ipi yoka inii dimi mena
esee maamaa daamaa pesee niiaakiyaabuu siwoo taai.
26 Mee ko Tuhan Wa me mikee menaa kuwa inii daamaa
topetaa, daamaa ipi ketaa kiya bedaa mee kaama wodoo inii
dimi menaa da me pedeo agiyoo ukuwagee siyu ko kuwa
pedeo yuwa nawonaapeasi naadi ekega-manee siyaa agiyoo
ena ma taa,

10:20 Mat 27:51, Ibr 6:19-20

27 Ogatamee me pedeo nakiyaapi yaai see dimii mee too
topa. Waa ma yape kiyaa bagee yuwa Wa me ebo biyaa kaa
pooniyaatagi mokoo okoo miya kisee kaatagea.
28 Idukaa mée waa ena me Musa me menaa kuwa
wisintaata kaama pedeo agiyoo ukuwayu ko mée ekea wiya,
wedo waa naa okoo me wa me mikee kisee ukuwataaki see
deepa, kisee ukuwataaki see deepa see wegayaa yoo mee
mée to waa epa se gaata booyaata.
29 Idukaa kisee bagee kuwa booyaata yoka Ogatamee
Yoopaa mee wisintaata kaama bado batagi-patagi siyaa
bagee kuwa okoo kaa kuwa asii esee pedeo agiyoo
yadootaayaa, se maa? Kuwa Ogatamee ma, mée ma, Wa
me menaa ma kuwa uduma enaataa aagadimisi naadi
Wayoopaa tadaa mée yapeeyaata kiya, okoo daamaa wa
too wigintaata bagee kiyaata kiya bedaa mee kaama wodoo
okoo me kuwa aii otoopa agiyoo too yoka naadi eke-bake
siyu ko okoo kaa esee pedeo agiyoo yadootaayaa. Mée epa
dimii yago Mée Roh mee kisee wisineekee bagee kuwa miya
kisee kaatagea.
30 Mee see see menaa kuwa idukaa miya ebeamaata.
Kuwa menaa wegata Mée mee inii ipi. Wa me menaa kuwa
ko kisee: "Modee masiino Mée mee ko Anii yoka Ani me
modee masiipa" see menaa mee. Bedaa mena ena ma kisee:
"Tuhan me Wa me bagee yuwa okoo kaa daamaa, pedeo see
kuwa yawegamaata kaama okoo wigintagaatagi" see menaa
mee miya agoo yoka daamaa nekeenii.
31 Okoo Toono Too Mée Ogatamee Wa me yagaa yiba kisee
okaata bagee kuwa yaai, weda nao.

32 Idukaa Ogatamee me ikii dimi mena daamaa awee
kikiyaata kaama wodoo ometa, tota kuwa neke-nekee taai.
Mee ko ikii ae-wae, dimi gaagaa seta agiyoo kuwa esee
maamaa eebaa kiya ikii koogo makii taa see kaa toowoo
semea.
33 Mikee, mée uduma emaa dagii da kaa mée me ikii
kiwisinegee semea, okoo me ikii ae-wae, boodi, kisee
kikiyaabuu semea. Bedaa apanaa bagee okoo miya kisee
ae-wae, boodi abaamea kaboo ikii miya kisee okoo ma epo
enaataa boodi eeabaamea.
34 Mikee, okoo digiyoo ee yiba toogee semea bagee kuwa
miya ikii me epa nao naadi okoo ma epo enaataa ae-wae,
gaagaa eesemea. Kuwa too se kiya ikii me agiyoo-pagiyoo
yuwa mée me kibe kaa oma kimasedoo peedaa seta kaboo
ikii me 'Anii kuwa asii esee daamaa agiyoo agoo, iminoo
miya, iminoo miya toowoo siyaa agiyoo kuwa topa ii' see

10:27 2Pet 2:20-21 **10:30** Ul 32:35-36

kuwa ikii ipi. Ikii kisee ipi kemaata kuwa oma kimasemea
agiyoo kuwa yawisintaata ede ma, ede ma too segee semea.
35 Ikii kisee daamaa dimii kaa umiwoo, toowoo semea
kemaata eto ko ikii me Kristus Wa too mikee nao see gaawoo
see dimii mee se ekeasii. Ikii me mikee gaawoo setaa to
mokoo da mee esee ebo kaapa yoka ikii makii taa see kaa
toowoo taai.
36 Mikee, Ogatamee Wa me daamaa, ede see gaayaa agiyoo
kuwa ikii me daamaa yaukuwagee siwoo taano see naadi
makii taa see kaa toowoo taano gaano pedeo. Ikii me kisee
daamaa yaukuwawoo naadi kaama Wa me "Anii taa ma taa
kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa kiniita" see mée
aseta agiyoo kuwa ikii daamaa masiitagea.
37 Mikee, idukaa Wa me ebeamaata menaa ena mee ko
kisee:
"Eebaa umiino taa kaa Waa meetagi see wegawoo seta Mée
Waa moga meetagi,
monaa da mee asiige see se tagaapa.
38 Ni me daamaa dimi topoo see bagee kuwa okoo me Anii
mikee nagaakee kaa daamaa toowoo taapea.
Kiya okoo metaki peaniyu ko Anii dimi wikii-wikii si
yataapa" see menaa ebeamaata. *Hab 2:3-4*
39 Kisee kiya inii ko metaki peanta kaama pedeo kiyaa bagee
yuwa se kiya Kristus mee mikee gaawoo naadi kaama daba
daagimaa peeyaa bagee yuwa.

11

Idukaa bagee yuwa okoo me mikee gaawoo seta kaa menaa

1 Mikee gaano dimii mee ko kaboo da mokoo, kuwa
inii me diitoo siwoo siyaa agiyoo kuwa taa ma taa mée
yaukuwaaniyaatagi ii see gaayaa dimii mee. Mikee gaano
dimii mee me kuwa inii eto kiipaa se deeyaa agiyoo kuwa
taa ma taa kisee kaata ii see gaawoo siyaa.
2 Mikee, idukaa bagee kuwa okoo me mikee nao see
gaawoo seta dimii mee me Ogatamee me ede kaa okoo kisee
bagee ii see yawegata.
3 Mikee gaano dimii mee me inii daamaa awee da kaa
nekeeniyaa, mee ko kisee: Ogatamee Waa mena wegataagi
naaki se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma ogaandaa seta.
Kisee kemaata kuwa eto deeyaa agiyoo-pagiyoo kuwa ko se
deeyaa agiyoo kuwa kaa kaama too ogaataata, kisee Wa me
menaa kuwa me too agoo kiyaabuu seta ii see kuwa inii
nekeeniyaa.

10:34 Mat 5:11-12, Ibr 13:14 **11:3** Kej 1:1

4 Idukaa Habel mee wa me mikee gaata dimii mee me
Ogatamee paagoo esee daamaa agiyoo kupi-maneeta, Kain
me ekega-maneeta agiyoo see see se. Kuwa me kemaata
Ogatamee me waa mikee, dimi topoo see mée to ii see
yawegata, wa me kupi-maneeta agiyoo mee miya dimi
wikii-wikii seta. Habel waa boota kiya wa me mikee gaakee
kaa daamaa ukuwata agiyoo mee doodoo eto miya Habel
wa me inii paagoo mena daamaa wegakomee siyaa mokoo.

5 Henok mee miya wa me mikee gaata dimii mee me
waa bogaano taa kaa badaa maageeta. Idukaa ebeamaata
menaa ena mee ko kisee: "Ogatamee me waa badaa
maageeta kemaata mée me deemagaano taa" see menaa
mee. Waa badaa maagiino taa kaa Ogatamee me waa dimi
wikii-wikii seta kemaata kisee menaa wa kaa yaebeamaata.
6 Mikee gaano dimii mee taa see gaayu ko Ogatamee
dimi wikii-wikii siyaano iyo. Mee ko okoo Wa paagoo
seameamaayaa bagee kuwa okoo me Waa tupi ii see dimii
mee agoo kaano gaano pedeo. Bedaa okoo me Waa esee
maamaa abayaa bagee kuwa paagoo Waa abawoo setaa to
mokoo da mee mikee mée maniitagi ii see dimii mee miya
gaawoo taano gaano pedeo.

7 Nuh mee miya kisee mikee gaata. Mee ko Ogatamee me
wa paagoo "Kisee ukuwaaniita yoka a me kisee ukuwaai"
see aseta agiyoo kuwa Nuh me diino taa kaboo kiya mikee
gaata. Wa me mikee gaata dimii mee me kuwa menaa
daamaa yayeeta kaama waa ma okoo tukuguu to daba
daagimaa peesi naadi kapal see komaa ena maataata. Wa
me mikee gaata dimii mee me magaa da kaa bagee kuwa
dimi pedeo see bagee yuwa too ii see kuwa awee da kaa
deeyaata. Nuh mee too wa me mikee gaata dimii mee me
Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see gaata.

8 Abraham mee miya kisee mikee gaata. Mee ko Ogatamee
me waa ma, wa me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa ma okoo
nekee kisi naadi maniita magaa mee okoo epeekaa taa ma
taa masiitagea yoka naadi Abraham aa kiyoo pooi see aseta.
Kuwa aseta menaa kuwa wa me daamaa yayeeta. Waa ewo
see magaa kiya wa me mikee gaata dimii mee me kiyoo
peeta.
9 Kiyoo peemaata kaama Ogatamee me asiino, "A
me asii-kaba-kaba bagee kuwa mee magaa mee epoo
bagee kaatagea" see aseta menaa kuwa waa mikee gaata.
Ogatamee me Isak ma, Yakub ma wiya paagoo miya kuwa
menaa aseta. Kiya Abraham ma, ekea wiya ma okoo maga

11:4 Kej 4:3-10 **11:5** Kej 5:21-24 **11:7** Kej 6:13-22 **11:8** Kej 12:1-5

epoo bagee taa, meekee bagee mokoo yoka kiyoo doka ee
yiba kiyoo omegee, toogee seta.
10 Kuwa kaboo da Abraham waa apanaa magaa ena
ou see gaata, ebo kota magaa, maga kaboo da pesee see
magaa mee. Mee magaa mee Ogatamee me gaata-gaata
doodoo iminookaa yaato agoo kiyaatagi yoka naadi anii
kiyoo toowooka naaki ou see dimii kaa maamaa diitoo,
umiwoo, toowoo seta.
11 Mee mokoo miya Sara waa pai keta apii, Abraham waa
miya adama kiya wa me Ogatamee mikee gaata.* Mee ko
"Yoga ena kaniita" see aseta Mée Wa me mikee kisee taa ma
taa naukuwaaniyaatagi ii see gaata kemaata waa yoga agoo
kisi naadi pesee da maseta.
12 Abraham waa yoga agoo kaano iyo, boota mée to
mokoo kiya yoga agoo kiyaata. Waa mée ena too too kiya
wa me asii-kaba-kaba siwoo seta bagee kuwa se egamaayaa,
epoo to kaa okadee yuwa see see, maakaa piku gebo kaa ea
ponee yuwa mokoo kisee maamaa eebaa agoo kedaa siwoo
seta.
13 Kuwa mikee gaata bagee kuwa uduma mikee gaawoo
seta kaama boowoo seta. Ogatamee me "Anii kisee daamaa
kiukuwaata, kisee daamaa kiniita" see aseta agiyoo kuwa
epeekaa too yoka naadi okoo me masiino taa. Kisee kiya
okoo toogee seta kaboo okoo kuwa Wa me ukuwaaniyaatagi
agiyoo yuwa beesekaa kaama emaa me deeyaa agiyoo
mokoo okoo ede kaa mikee ukuwaaniita ii see gaata.
Epeekaa too ukuwaaniita agiyoo kemaata okoo me we-
gaano, "Inii eto mee magaa kaa kiyoo inii maga epoo bagee
see taa kaboo inii meekee bagee mokoo too ii" see kuwa
okoo me awee da kaa wegawoo seta.
14 Mikee, kisee menaa wegataa see bagee kuwa gaayu
ko okoo nekee magaa kaa kiyoo toowooka naaki ou see
dimii kaa abawoo see bagee yuwa ii see kuwa awee da kaa
nekeeniyaa.
15 Mikee, okoo me kiyoo toowooka naaki ou see magaa
mee ko okoo agoo keta magaa mee se. Okoo me magaa kaa
kaama peeta wodoo okoo neke-nekee naadi metaki poonaka
see dimii mee taa. Okoo kisee dimii agoo naaki okoo me ede
kiyaa naagoo metaki peeyaa.
16 Kiya okoo apanaa magaa ena ou gaata, esee daamaa
magaa, epoo to wodoo magaa mee too ou see gaawoo seta.

11:10 Ibr 13:14 * **11:11** "Wa me Ogatamee mikee gaata" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko Sara wa me mikee gaata. Mena kegaa ena mee ko Abraham wa me mikee gaata. Ena mee miya, ena mee miya ekea paaya wegayaa. Mikee gaata kemaata Sara waa Isak mee kabata, see menaa mee. **11:11** Kej 18:11-14, 21:2 **11:12** Kej 15:5

Okoo kisee dimii gaawoo seta kemaata okoo me Ogatamee
mee inii me Eboo see ekaa weewoo seta. Ogatamee Wa me
kota magaa ena, okoo nekee magaa mee yaipiipii semaata
topa yoka okoo me Anii kisee ekaa naweano ede see dimii
gaata, ego weda see dimii mee taa.
17 Abraham wa me mikee gaata dimii mee me wa me
yogaa Isak mee Ogatamee paagoo ekega-maneeta. Mee ko
Ogatamee me Abraham wa me mikee nagaano dimii mee
awee da kaa kisi yoka naadi "Isak mee Ni paagoo naekegata-
gaai" see aseta. Miyoo taa Ogatamee me waa asiino, "Taa
ma taa a me asii-kaba-kaba bagee kuwa eebaa kakiyaabuu
siwoo taapa" see aseta kemaata Abraham me 'Ni me ena too
too yogaa mee wugimaata kaama yaekegatagaapa' see dimii
gaata.
18 Ogatamee me wa paagoo "A me asii-kaba-kaba bagee
kuwa Isak mee doodoo da taa too agoo kiwoo taapa" see
aseta kemaata
19 Abraham me gaano, 'Ogatamee Wa me Isak mee boota
kaama aya andoo peeyaayaa ii' see gaata. Mee kaama
Abraham me Isak mee boota bagee toogee yoo kaama
masegeeta mokoo see wegayaa.†
20 Bedaa Isak mee miya kisee mikee gaata. Mee ko
wa me yogaa Yakub ma, Esau ma wiya asiino, 'Ogatamee
me epeekaa kisee kiukuwaatagi, kisee kiukuwaaniyaabuu
taatagi ii' see kuwa mikee gaakee kaa aseta.
21 Bedaa Yakub mee miya kisee mikee gaata. Mee ko waa
bogaano see koo seta kaboo Wa me Yusup me yogaa wiya
asiino, 'Ogatamee me epeekaa kisee kiukuwaatagi, kisee
kiukuwaaniyaabuu taatagi ii' see kuwa mikee gaakee kaa
aseta. Yakub wa me tamoo da kaa pe-gebaanta kaama
Ogatamee ebo ekee, yaapaagee seta.
22 Bedaa Yusup mee miya waa bogaano ekaapa see kaboo
wa me mikee gaata dimii mee me wa me bagee yuwa asiino,
"Epeekaa Israel bagee kuwa Mesir magaa kaa kaama daba
pootagea yoka mee naagoo ni me metoo yuwa nakaayoo se
naekeata kisee dogaai, kisee daamaa ogo pakaa-namagaai"
see menaa aseta.
23 Musa me okonaka ekea me miya kisee mikee gaata.
Mee ko Musa mee kabamaata kaama waa diino daamaa see
gaata. Mesir magaa kaa tookee eboo wa me wegata menaa

11:17 Kej 22:1-14, Yak 2:21-23 **11:18** Kej 21:12 † **11:19** "Abraham me Isak mee boota bagee toogee yoo kaama masegeeta mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko Abraham wa me Ogatamee mikee gaano dimii mee awee da kega kaboo Ogatamee me "Yogaa to se wugii" see aseta. Isak mee bogaano taa kiya Abraham me waa wugimaata kaama yaekegatagaapa see gaata dimii mee me Isak mee boota kaama aya andoo peeta mokoo see wegayaa, see menaa mee. **11:20** Kej 27:27-40 **11:21** Kej 47:31–48:20 **11:22** Kej 50:24-25

kuwa ekea me weda taa.‡ Ekea me mikee gaata dimii mee
me mee yogaa to keno wedo koogo boonegee seta.
24 Musa mee ebo keta kaama wa me mikee gaata dimii
mee me 'Ebo Piraun yoopane wa me yogaa see ekaa
naweano mee miya be,
25 kuwa ebo bagee me pedeo dimii kaa ede ma, ede
ma ukuwagee siyaa agiyoo kuwa anii miya keedaa too
ukuwaano kuwa miya be' see gaata. Kuwa Mesir bagee me
Ogatamee me bagee yuwa daba, peedi ekee segee seta see
see Musa mee miya 'Kisee anii naekeasiino daamaa. Anii
kuwa Wa me bagee apanaa yuwa ma epo enaataa ae-wae,
boodi eeabaawoo taano daamaa, ede' see dimii gaata.
26 Wa me kuwa Mesir magaa kaa senawii agiyoo kuwa
maa diya peedi see gaata. 'Ebo Kristus Waa mée me
wisineekee kaa daba, peedi ekeasiitagea see see mée me
anii miya kisee naekeasiino mee ko koosi, mée me senawii
agiyoo kuwa asii esee ebo see agiyoo mokoo yoka' see gaata.
Mee ko wa me makii taa see kaa daamaa yaukuwagee setaa
to mokoo da mee anii taa ma taa masiita nao naadi kaama
ae-wae, boodi abaawoo taano too see dimii mee gaawoo
seta.
27 Musa wa me mikee gaata dimii mee me waa Mesir
magaa kaa eboo wa me kagoo kuwa wedaano taa kaa Mesir
magaa kaa kaama peeta. Wa me se deeyaa Mée Ogatamee
mee deeyaa mokoo koogo makii taa see kaa peeta.
28 Bedaa Wa me mikee gaata dimii mee me wa me asiino,
"Kuwa Paskah noowoo siyaa menaa kuwa niidii" see aseta.
Bedaa yagaaboo yogaa yuwa patamenaasi naadi peeyaata
malaikat see mée to wa me Israel bagee yuwa si yaadeesi
naadi wa me asiino, "Domba wodaa tadaa kuwa kene yuwa
kaa niiwidimaai" see kuwa miya aseta.
29 Israel bagee yuwa miya okoo me mikee gaata dimii mee
me Kapoo See Uwo Piku yupii da taa degataa da taa daba
pe-seometa. Kiya Mesir kaa bagee kuwa miya uuto kitaa
peegea kaboo uwo aatakiika naaki uwo me dapimedaa seta.
30 Bedaa Israel bagee okoo me mikee gaata dimii mee me
okoo Yeriko magaa kaa oma wagee to egapi petoo bobetagaa
segeekea naaki oma wagee to yegeata eseanee seta.
31 Kisee yegeata eseanee seta kaama kuwa mikee gaano
taa bagee yuwa boodaa seta kiya Rahab mee okoo ma
bogaano taa. Waa ko otoopa kepe masenaa seta apii kiya
wa me mikee gaata kaama kuwa mee magaa kaa koogo

‡ **11:23** Mesir magaa kaa tookee eboo wa me wegata menaa mee ko kisee: "Ibrani bagee me paayogaa yogaa yuwa patamaano gaano pedeo" see menaa mee. **11:24** Kel 1:22–2:12 **11:26** Plp 3:7-8 **11:27** Kel 2:15 **11:28** Kel 12:21-30 **11:29** Kel 14:21-31 **11:30** Yos 6:12-25

deenaa seta bagee yuwa daamaa badaa maata kemaata waa
bogaano taa.§
32 Bedaa kiyoo kaama anii maamee kaa menaa kiiwe-
gaanaka naa ya? Gideon ma, Barak ma, Simson ma, Yepta
ma, Daud ma, Samuel ma, nabi bagee yuwa ma okoo kaa
menaa kuwa miya anii wegadee siyu ko mena togoo yoka
uwaapeasiipa.
33 Kuwa idukaa bagee kuwa okoo me mikee gaata dimii
mee me ebo agiyoo ukuwata. Kuwa ko okoo mée noonaa
me apanaa bagee me magaa pe-takeata. Okoo mée noonaa
me mikee, topoo see dimii kaa ebo toogee seta. Okoo
mée noonaa me Ogatamee me okoo kaa "Taa ma taa kisee
kaukuwaapa, kisee kaniipa" see aseta agiyoo kuwa okoo
daamaa maseta. Okoo mée noonaa me singa wodaa ebee
yuwa yatakeata.
34 Okoo mée noonaa me ebo biyaa modeetaata.* Okoo
mée noonaa mée me mowai me daano see kiya daba peeta.
Okoo mée noonaa dabaa kiya pesee kedaa seta. Okoo mée
noonaa me yape bagee yuwa daba, peedi kiyaasi naadi
pesee kiyaata. Okoo mée noonaa me apanaa tomaa kaa
bagee eebaa okoo paagoo yape degaawee naadi kaama
oodaa seta.
35 Bedaa mikee gaata dimii mee me api yuwa miya okoo
me boota bagee yuwa aya andoo peeta wodoo daamaa
badaa maageeta. Kisee kiya mikee gaata bagee okoo noonaa
mée me okoo kaa ae-wae, boodi, kisee agiyoo yamiyaabuu
segee seta. Kiya okoo me 'Koosi, se sikiiniyaano miya
daamaa' see gaata. Okoo me aya andoo peeta wodoo
daamaa too umiwoo, toowoo taata yoka koosi see gaata.
36 Mikee gaata bagee mée noonaa miya mée me mena
badeekee ma, pepeaduu me dakameekee ma kuwa okoo kaa
yaukuwata. Okoo mée noonaa mée me one gadimetaata
kaama digiyoo ee yiba dogeamoo seta.

---

§ **11:31** Yeriko magaa mee ko Kanaan wee kaa kota magaa ena. Mee magaa kaa koogo deenaa seta bagee kuwa ko idukaa Israel bagee yuwa Kanaan magaa kaa pakaamagaano taa kaboo maga koogo deenaa seta bagee yuwa. Rahab waa Ogatamee mikee gaata kemaata kuwa bagee kuwa mee magaa kaa bagee yuwa me patamaapea naadi daamaa badaa maageeta kaama tokoma mee da apanaa etaa ena taa koogo peeyaata. **11:33** Dan 6:1-27 * **11:34** Singa wodaa ebee yuwa yatakeata mée mee ko nabi Daniel mee. Ebo biyaa modeetaata bagee kuwa ko Sadrak ma, Mesak ma, Abednego ma wedo kuwa. Okoo ko Ogatamee Wa too ebo ekee, yaapaagee see bagee wui to. Ogatamee mikee gaano taa bagee me Daniel mee singa wodaa yuwa me nusi naadi manta, bedaa kuwa mée wedoo to kuwa biyaa me pooneepeasi naadi ebo biyaa yiba tameeta. Kisee kiya okoo me mikee gaata dimii ebo kuwa me singa wodaa ebee yuwa yatakeasiyaa mokoo miya, ebo biyaa modeetaayaa mokoo miya kisee yakiyaata kemaata okoo bogaano taa. **11:34** Dan 3:1-30 **11:35** 1Raj 17:17-24, 2Raj 4:32-37

37 Okoo mée noonaa mée me oma kamu me wogeepii seta.
Okoo mée noonaa mée me gergaji me yupigapi daataata.
Okoo mée noonaa mée me mowai me daapii seta. Okoo
mée noonaa daamaa dokaa taa naadi kaama domba wodaa
kado ma, kambing wodaa kado ma kuwa maataata peenaa
seta. Okoo kepe taa, agiyoo taa, mée me okoo wegee-wegee
segee naadi kaama ae-wae, gaagaa see kaa omegee, toogee
seta bagee yuwa.
38 Mée me kisee okoo daba, peedi ekee segee seta kiya
okoo esee ebo bagee yuwa mokoo. Kuwa magaa da kaa
bagee apanaa yuwa kuwa mikee ki peedi. Mée me okoo
kisee wegee-wegee segee seta kemaata okoo ebo mee maga
ugii da kaa mée taa see yoo toogee seta, kuye magaa
kaa miya toogee seta, beapa yiba miya toogee seta, maga
togaawee miya toogee seta, okoo kisee kiyoo-kiyoo peenaa,
omenaa seta bagee yuwa.
39 Kuwa bagee uduma okoo me mikee gaata dimii mee
esee ebo kemaata Ogatamee me okoo yaapaagee seta. Kiya
Wa me okoo kaa "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu
taata, kisee daamaa kiniita" see asiwoo seta agiyoo kuwa
okoo masiino taa kaa boota.
40 Mee ko kuwa idukaa Ogatamee me daamaa
kiukuwaaniyaabuu taapa see asiwoo seta agiyoo kuwa
maa diya Wa me kuwa agiyoo kuwa asii esee daamaa
agiyoo eto too inii kaa mée yaipiipii semaata topa. Kisee
kemaata kuwa idukaa bagee yuwa me kuwa agiyoo masiino
taa, okoo daamaa too kiyaano taa. Okoo inii ma epo enaataa
gaayu too Wa me inii paaya daamaa too mée kiyaatagi.

12

Ogatamee Wa me yogaa yuwa tupisi naadi agiyoo kuwa makii taa see kaa doowoo, umiwoo taai naadi menaa

1 Kuwa idukaa mikee gaawoo seta bagee kuwa esee
maamaa eebaa, sinu me mée bobetaayaa mokoo. Okoo me
mikee gaawoo, umiwoo seta menaa kuwa okoo me inii mée
eewegataakea mokoo yoka inii miya inii kaa daamaa mée
yamasetaata etaawee kitaa pesee ma niipooi. Peemaayaa
yoo kiyoo inii daamaa peemagaano see naadi edo see agiyoo
yuwa ma, inii kaa tawata agiyoo yuwa ma, kisee pedeo
dimii, pedeo agiyoo kuwa uduma ekeata kisee too pesee ma
niipeegee siwoo taai.
2 Peemaayaa yoo kiyoo daamaa pesee ma peetaaka too
inii Yesus too emaa kaa niidoopegee taai. Wa me inii mikee
gaano etaa da mee inii mée yamasetaata kaama Wa keta

12:1 1Kor 9:24, 2Tim 4:7

kitaa peeta Mée mee. Bedaa inii me mikee gaano dimii
mee sikii, daamaa too mée yakiyaabuu siwoo taa see Mée
mee miya Yesus Wa too. Waa piya bokoo to kaa daba see
bagee mokoo bogaano kuwa ko koosi, ego weda nao see
gaayaa dimii mee wisintaata. Wa me ede see dimii mee
esee ebo kaata yoka naadi kaama Waa makii taa see kaa
toogee seta. Eto ko Waa Ogatamee me ebo animagaano yoo
kiyoo eeanimaata kaama ebo toowoo taaki.
3 Yesus mee pedeo bagee yuwa me esee be kaa maamaa
wisinegee siwoo seta kiya Waa makii taa see kaa toogee seta
kuwa ikii neke-nekee, gaagaa taai. Ikii ae-wae naadi kaama
kana, ekeasiinaka see dimii mee se gaasea yoka Yesus Wa
me makii taa see dimii mee ikii miya doowoo taai.
4 Ikii pedeo ma aawisii see kaa tadaa poono taa topea.*
5 Ikii Wa me yogaa yuwa dimi mena daamaa, pesee
kikiyaano see naadi ebeamaata menaa mee ikii gaabuu
sepea ye? Mee ko kisee:
"Niyoopaa, Tuhan me aa katupiino see naadi pesee ma
menaa kuwa se wisintagaai,
Wa me aa gaamaase naadi pesee kaa kasiyaa menaa
kuwa miya kana, be see se gaai.
6 Mee ko Tuhan Wa me epa gaayaa bagee kuwa okoo kisee
omaago ma tupiyaa,
Wa me yogaa see ekaa weetaa see bagee kuwa Wa me
topeekee kaa pepeaduu me dakametaa" see menaa
mee. *Ams 3:11-12*
7 Kuwa ikii kisee omaago ma kitupimaasi naadi ae-wae,
gaagaa siyaa agiyoo kuwa se wisintaata makii taa see kaa
toowoo taai. Ikii ko Wa me yogaa yuwa yoka Wa me
kisee agiyoo doodoo daamaa kitopegeeki. Mikee, yoga yuwa
gaayu ko nagamee me kisee omaago ma tupiino taa see
yogaa ena agoo ye?
8 Ogatamee Wa me yogaa yuwa uduma Wa me okoo kisee
omaago ma tupiyaa yoka Wa me ikii kisee kitupiino taa kiyu
ko ikii Wa me yogaa yuwa se, ikii apanaa bagee me yogaa
mokoo.
9 Magaa da kaa iniitaagi nokaa yuwa kuwa gaayu ko okoo
me kisee inii peedi kaa kaama omaago ma mée tupiwoo

12:2 Plp 2:8-9, Ibr 2:10 * **12:4** "Ikii pedeo ma aawisii see kaa tadaa poono taa topea" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus boota see see okoo miya kisee bogaano taa, see menaa mee. Yesus mee pedeo ma aawisii seta mee ko mée me Waa be kaa Wa me tadaa peeyaata kaama boota. Kiya okoo kisee taa. Okoo bogaano taa kiya okoo pedeo ma aawisii naadi kaama mée me okoo be kaa ae-wae, boodi kiyaabuu segee seta. Kiya kuwa ae-wae, gaagaa siyaa agiyoo kuwa ko inii dimi mena daamaa mée tupisi naadi agiyoo mokoo. Kuwa ae-wae siyaa agiyoo doodoo Ogatamee me Wa me yogaa yuwa daamaa tupiwoo siyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

semea kuwa kaa inii me okoo ebo ekee siyaa. Inii ekaato
okoo paagoo kisee dimi peedi ekee taa see kuwa mikee yoka
inii ekaato inii me dimi mena yaato Ataagi mee paagoo mee
asii esee maamaa peedi ekeasiyaa, se maa? Wa me inii kisee
omaago ma mée tupiwooki yoka inii ekaato Wa paagoo
maamaa dimi peedi ekeata kaama esee daamaa umiwoo,
toowoo taapea, se maa?
10 Mikee, magaa da kaa iniitaagi nokaa yuwa okoo me inii
peedi kaa okoo me gaata-gaata doodoo inii omaago ma mée
tupiwoo semea. Kiya Ogatamee mee gaayu ko Wa me inii
daamaa mée kiyaabuu siwoo taano see naadi omaago ma
mée tupiwoo siyaa. Mee ko inii miya Wa me pedeo taa
see iyee mee masemaata kaama daamaa toowoosi naadi
omaago ma mée tupiwooki.
11 Mikee, inii kisee omaago ma mée tupiyaa kaboo da inii
ede see dimii mee taa. Inii ae-wae, gaagaa siyaa dimii mee
agoo. Kiya kuwa ae-wae, dimi gaagaa siyaa agiyoo kuwa me
inii daamaa mée tupiwoo segee naadi kaama usiyaato ko
daamaa poo ekadaa siyaa, inii mikee see iyee mee masiyaa,
koogo adumeta see dimii kaa umiwoo, toowoo siyaa.
12 Kisee kemaata eto ko ikii me yagaa miya dabaa, kagu
miya maki-makaa, kisee koo siyaa bagee kuwa ikii ekaato
pesee kiyaai.
13 Ikii me bado me peetaa see etaa yuwa daamaa topoo
tupitagaai. Mee kaama bado oogimaata bagee kuwa kagu
gokaaniyaa se kiya taa kiyaata daamaa peenaa siyaa.†

Pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

14 Ikii mée ma aaemee-emee taano ou see dimii mee
maamaa gaawoo, umiwoo taai. Bedaa ikii me pedeo yuwa
wa too wigintaata Tuhan kaa too umiwoo, toowoo taano ou
see dimii mee miya maamaa gaawoo, umiwoo taai. Okoo
kisee pedeo se wigintagaa siwoo siyaa bagee kuwa gaayu
ko Tuhan mee se diitagea yoka daamaa nekeenii.
15 Ogatamee Wa me epa dimii mee wisintaata ekeasiyaa
bagee ikii paagoo agoo kiyaa yoka daamaa dii. Pedeo see
piya mani iyayaa see see ikii mée waa ena wa me pedeo
dimii, pedeo menaa kuwa me ikii mée eebaa dimi gaagaa
kisiyaabuu segee naadi kaama pedeo kikiyaayaa yoka ipiipi
dii.

12:10 1Kor 11:32 **12:11** 1Pet 1:6-7 † **12:13** Kuwa yagaa dabaa, kagu maki-makaa, bado oogimaata, kisee meanee siyaa agiyoo ebea-ebea kuwa mena nekeeniino yaato ko inii mée tupisi naadi ae-wae siyaa agiyoo kuwa kaa inii kana, dimi gaagaa siyaa. Kiya usiyaato ko daamaa too yoka inii makii taa see kaa inii ekaato pesee kiyaabuu siwoo naadi kaama mikee topoo see etaa da taa too niipeenaa segee taai, kisee umiwoo, toowoosi naadi ebea-ebea menaa mee.
12:14 Mat 5:8, Why 22:3-4

16 Bedaa ikii mée waa ena me otoopa api doonaa siyaa,
kisee magaa da kaa iyee kaa too umiwoo, toowoo siyaa yoka
mee miya ikii daamaa dii, idukaa Esau mee see see se. Waa
ko yagamee yagaaboo to kemaata nagamee me daa agiyoo
kuwa eebaa yaato masiitagi mée mee. Kiya wa me kuwa
agiyoo peedi ekeata kaama menaamee wa me too masisi
yoka naadi naano agiyoo peenaa too aapeka seta.
17 Mikee, kuwa idukaa menaa kuwa ikii ipi kegea.
Mee kaama wodoo nagamee me yagamee yagaaboo to
paagoo "Ogatamee me aa kisee daamaa kaukuwaaniyaabuu
taatagi" see menaa asiyaa kaboo Esau waa yege ma kuwa
menaa anii nasigi naaki ou see dimii mee ebo kiya iyo,
wa paagoo asiino be. Wa me miyoo taa pedeo dimii kaa
kuwa agiyoo aapeka simi kuwa bedaa daamaa kiyaano ko
iyo yoka wa me kuwa agiyoo masiino taa. Ikii miya kuwa
menaa ipi yoka daamaa nekeenii.

Idukaa Israel bagee paagoo manta menaa kuwa ena, etokaa Yesus doodoo gipii see mée manta menaa kuwa ena see kaa menaa

18 Ikii Ogatamee paagoo meta mee ko Israel bagee yuwa
idukaa Wa paagoo meta see see se. Okoo maga bago ena,
yagaa me yaadee siyaa bagoo to kaa meta. Mee bagoo to kaa
ebo biyaa gada peedaa seta, maga digiyoo ebo, bo wuupu-
waapu miya, kisee ukuwadaa seta kuwa okoo me deeta.
19 Ebo puusee menaa ma, ebo mena wuu da ma kuwa
miya okoo yeeta. Okoo me kisee yeeta kaama yaai, mee
mena wuu da mee inii paagoo mena mée se eewegaai naadi
omaago ma aseta.
20 Ogatamee me aseta menaa ena mee kaa okoo weda ebo,
mee ko kisee: "Mee maga bagoo to mee ko moneekee agiyoo
miya yaadee sipi ko oma kamu me wogeepeasiino gaano
pedeo" see aseta menaa mee kaa okoo weda ebo kedaa seta.
21 Mikee, kuwa deeta agiyoo kuwa esee dimi nagimiyaata
kemaata Musa me wegaano, "Anii weda ebo kaa totomo ma
totaaka" see wegata.

22 Idukaa Israel bagee okoo mee maga bagoo to kaa meta
kiya ikii etokaa bagee gaayu ko Sion Kutuu to kaa, epoo
to wodoo yaato Yerusalem magaa kaa meta mokoo. Toono
Too Mée Ogatamee Wa me ebo kota magaa kaa malaikat
bagee okoo esee maamaa eebaa ede ma, ede ma segeekea
yoo kiyoo ikii meemaata kaama totaakea mokoo.

12:16 Kej 25:29-34 **12:17** Kej 27:30-40 **12:20** Kel 19:12-22, 20:18-21

23 Bedaa yagaaboo yogaa yuwa epo enaataa kutuu taa
see yoo kiyoo ikii meemaata kaama totaakea mokoo miya.‡
Okoo ekaa yuwa epoo to wodoo yaebeamaata bagee yuwa.
Bedaa mée tomaa uduma wigintagaatagi Mée Ogatamee
paagoo miya ikii meemaata kaama totaakea. Bedaa boota
bagee kuwa miya okoo dimi mena mikee topoo naadi
kaama sikii, daamaa too yakiyaata totaakea yoo kiyoo ikii
meemaata kaama totaakea mokoo.
24 Bedaa ikii Yesus paagoo miya meemaata kaama to-
taakea. Ogatamee ma, Wa me bagee yuwa ma, Wa me gipii
see menaa ma kuwa uduma Yesus doodoo aagadime taata.
Kuwa uduma enaataa aagadimisi naadi Wa me tadaa peeta
kaama goesipigii seta mokoo. Kisee kemaata Waa tadaa
peeta see wegawoo see menaa kuwa esee ebo, Habel waa
tadaa peeta kaama mena wegata mokoo see see se.§
25 Eto ko ikii paagoo daamaa menaa kiiwegataa see Mée
mee ikii me wisintaayaa naadi ipiipi dii. Mee ko idukaa Wa
me maga bagoo to kaa kaama mée paagoo gaamaasi naadi
menaa eewegata. Kuwa menaa yiino be see bagee kuwa
daba se peeta kemaata pedeo keta. Kisee kemaata eto mee
begaa kaa epoo to wodoo kaama gaamaasi naadi menaa
mée eewegataa see Mée mee inii me wisintayu ko inii taa
ma taa mee asii esee pedeo kiyaa, se maa?
26 Idukaa maga bagoo to kaa Wa me mena wuu da mee
me magaa to maki-makaa seta. Kiya eto ko Wa me mée
aseta menaa mee ko kisee: "Kaagaa ena ma Anii magaa to
mee too se kiya epoo to miya maki-makaa siyaata" see mée
aseta.
27 Wa me "Kaagaa ena ma" see wegata menaa mee mena
nekeeniino yaato ko epeekaa Wa me ogaataata agiyoo-
pagiyoo kuwa uduma maki-makaa siyaabuu siyaa naaki
kuwa se maki-makaa siyaa agiyoo kuwa too toowoo taata,
apanaa agiyoo kuwa uduma Wa me pekageeta kaama
amoo-ekeasiitagi, kisee wa too pe-wigintagaano see naadi
ukuwaatagi. Kisee nekeensi naadi kaama Wa me "Kaagaa
ena ma" see menaa mee wegata.
28 Ogatamee Wa me ebo toogee see magaa mee miya se

‡ **12:23** Yagaaboo yogaa yuwa see mee mena nekeeniino yaato ko Israel bagee gaayu ko nagamee me agiyoo eebaa yaato kuwa yagamee yagaaboo to me masiyaa, menaanii yuwa see see se. Kiya Yesus mikee gaayaa bagee kuwa uduma ebo yoka okoo yagamee yagaaboo to ma ena doodoo see mokoo. Kisee kemaata okoo me miya eebaa yaato masiyaa, see ebea-ebea menaa mee.

§ **12:24** Yesus Waa tadaa peeta mee ko Habel waa tadaa peeta see see se, see menaa mee ko Habel mee Kain me wa me tadaa peeyaata yoo kaama "Modee namasii" see menaa wuu mokoo Ogatamee paagoo pakaa-nakiinta. Kiya Yesus Waa tadaa peeta kaama mée eebaa daamaa kiyaabuu siyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **12:26** Hag 2:7

maki-makaa siyaa magaa. Mee magaa mee inii daamaa
masemaata kaama Waa ma epo enaataa eetoowoo taatagea
nao naadi inii kiiboo, paamee see dimii mee niigaawoo taai.
Wa me inii dimi mée wikimisi naadi Wa too ebo, Wa too
weda see dimii ma niiyaapaagee siwoo taai.
29 Mikee, inii me Eboo Ogatamee mee ko biyaa me
pooniyaayaa mokoo see Mée yoka daamaa nekeenii.

13

Wodopasi tupiino menaa

1 Ikii ko Yesus yiba ena kenaa bagee kemaata epa aagaa
siwoo taai.
2 Meekee bagee miya ee kaa daamaa badaa magaai.
Idukaa mée noonaa me malaikat bagee ewo kaa badaa
maata kemaata meekee bagee kuwa se wisintagaai.
3 Bedaa digiyoo ee yiba totaakea bagee kuwa miya se
gaabuu taai. Okoo ma ikii paaya epo enaataa digiyoo ee
yiba tuyaa see see mokoo okoo epa gaawoo taai. Mée me
wegee-wegee naadi kaama ae-wae siyaa bagee kuwa miya
se gaabuu taai. Ikii miya magaa da kaa ae-wae siwoo siyaa
bagee yoka okoo epa gaawoo taai.
4 Ekea bogaa aagoe seta kaama umiwoo, toowoo siyaa
kuwa ko ikii uduma otoopa peedi se ekeata ebo ekeasiino
gaano pedeo. Ekea bogaa epo enaataa pedeo taa see
kaa daamaa umiwoo, toowoo taai. Otoopa ukuwanaa see
bagee, tobaaka taayaa bagee, kisee bagee, kisee apii kuwa
Ogatamee me okoo kaa pedeo yadootagaapi yoka daamaa
nekeenii.
5 Ikii kepe ou dimii mee taa see kaa umiwoo, toowoo
taai. Ikii paagoo tuyaa yuwa kuwa sikii yoka see dimii mee
gaawoo taai. Ogatamee me aseta menaa ena mee ko kisee:
"Anii taa ma taa ikii se kiekeasiipa, se kiwisintagaapa" see
aseta.
6 Wa me kisee aseta kemaata inii miya dimi uu ma
wegawookea menaa mee ko kisee:
"Tuhan mee ani kaa natabogetaa see Mée yoka anii se
wedaapa.
Mée me maagiyoo naa naukuwayaa naa ya?" see menaa
mee. *Mzm 118:6*
7 Ikii paagoo tuku-tuku see bagee kuwa neke-nekee taai.
Okoo Ogatamee me menaa daamaa kitopegee seta bagee
yuwa. Okoo bogaano taa kaa daamaa umiwoo, toowoo
semea kuwa usiyaato ko daamaa too kedaa seta see kuwa

12:29 Ul 4:24, 2Kor 7:1 **13:2** Kej 18:1-8, 19:1-3 **13:4** 1Tes 4:3-6 **13:5** Ul 31:6, Yos 1:5

nekeenii. Okoo me Yesus mikee gaawoo seta dimii mee ikii
miya masii.
8 Yesus Kristus mee toono too, etoomanaa miya, eto kenaa-
goo miya kisee too iminoo miya, iminoo miya se gakadeeii,
betokeeii see Mée.*
9 Mée me menaa-panaa kuwa, ikii kitupiino taa menaa
kuwa me ikii kideebaa naadi koopoo see etaa da taa peenaa
siyaa yoka gaai. Mee ko naano agiyoo deewoo see kaa
daamaa agiyoo ena ma mée yaagoo kiyaano taa. Inii dimi
mena daamaa, pesee mée kiyaano mee ko Ogatamee Wa me
epa mée gaayaa dimii mee kaa too, naano agiyoo kuwa kaa
se.
10 Idukaa Ogatamee Wa me doka ee yiba Wa paagoo
agiyoo ekega-manee taa see yoo agoo. Kiya inii Wa paagoo
ekega-manee taa see yoo wa too ena. Kiyoo ko kuwa Israel
kaa imam bagee yuwa agiyoo se nuyaayaa.†
11 Israel kaa Ebo Imam wa me ekega-maneeta agiyoo
mee gaayu ko tahun gakata wa me mée me pedeo yuwa
kaa menaa kuwa yataa kiyaasi naadi woda wugimaata
kaama tadaa yuwa doodoota Ogatamee me ee yiba semoo
yiba yaato esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see
yoo ekega-manee segee seta. Kiya woda má yaato kuwa
doodoota mée toogee yoo kaama amoo maa kaa mokoo
kiyoo biyaa kaa pooniyaabuu segee seta.‡
12 Kisee kemaata Yesus mee miya kota kaa wagee kenee
to amoo yaato ae-wae, boodi abaata. Wa me tadaa me Wa
me bagee yuwa okoo me pedeo yuwa yataa kiyaata kaama
daamaa wa too wigintagaano see naadi kisee boodi abaata.
13 Kuwa me kemaata Waa see see inii miya peedoota mée
toogee yoo kaama amuyaato-yaato Wa me ae-wae, boodi
abaagee seta yoo kiyoo Wa paagoo niipooi. Mée me Waa
daba, peedi ekee segee seta mokoo see see inii miya kuwa

---

* **13:8** "Yesus Kristus mee ko se gakadeeii, betokeeii see Mée" see menaa mee ko Yesus ma, Wa me menaa ma kuwa kisee too toowoo siyaa yoka kuwa idukaa ikii paagoo tuku-tuku see bagee yuwa okoo me Yesus kaa kitupiwoo seta menaa kuwa too masii, má menaa kuwa wisintagaai naadi menaa mee. **13:9** Kol 2:16-17 † **13:10** "Inii Wa paagoo ekega-manee taa see yoo wa too ena" see mee mena nekeeniino yaato ko Israel kaa imam bagee okoo me kuwa Ogatamee paagoo ekega-manee seta agiyoo daba noowoo seta. Inii Yesus mikee gaayaa bagee gaayu ko Waa ekaato mée yaekega-maneeta kemaata inii me mee asii esee daamaa agiyoo kuwa noowoo siyaa mokoo. Kiya kuwa Yahudi bagee me ukuwagee siyaa kuwa peneata doowoo siyaa bagee kuwa gaayu ko okoo me kuwa agiyoo kuwa se masiyaa, se nuyaa mokoo, see ebea-ebea mee. ‡ **13:11** Israel kaa imam bagee okoo me kuwa kupi-manee seta agiyoo kuwa daba noowoo seta kiya tahun ena yiba ebo naagoo ena okoo me kuwa agiyoo se nota. Mee naagoo Ebo Imam wa me woda tadaa too ekega-maneeta kaama woda má yaato kuwa doodoota amoo maa kaa mokoo kiyoo biyaa kaa pooniyaata, kisee ukuwagee seta. **13:11** Im 16:27

mée me daba, peedi mée ekee segee siyaa yuwa kuwa inii niidogaai.

14 Mee ko nakaayoo eto mee magaa kaa inii kisee too toowoo siyaa magaa ena inii taa. Kiya epeekaa yaato ebo kota magaa ena agoo kaata. Inii me kiyoo moga toowooka naaki ou see dimii kaa maamaa diitoo taakea.

15 Kisee kemaata inii Yesus doodoo da taa Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa kuwa daamaa niiekega-manee siwoo taai. Mee ko Wa ekaa da ebo ekee see kaa inii me ebeawee kaama wegayaa menaa kuwa me Waa niiyaapaagee taai.

16 Kuwa too se kiya daamaa agiyoo aii aaukuwagee taano ma, agiyoo daamaa aii aamanee taano ma kuwa miya se gaabuu taai. Kuwa agiyoo kuwa ko Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa agiyoo mokoo, Waa dimi wikii-wikii siyaayaa agiyoo yoka se ekeasii.

17 Ikii paagoo tuku-tuku bagee yuwa me menaa kuwa daamaa yayii. Okoo ko ikii me dimi mena yaato daamaa kimunitaa see bagee yoka okoo paagoo ikii ekaato dimi peedi ekee taai. Okoo me ukuwagee siyaa agiyoo yuwa doodoo Ogatamee me okoo apaadee taatagi yoka okoo dimi se gaagaa siyaai. Ikii me okoo daamaa yayeeyu ko okoo me ede ma, ede ma daamaa kiukuwagee taapea. Kiya okoo me sooi, dimi gaagaa ma kiukuwagee siyu ko okoo doodoo ikii daamaa kikiyaano agiyoo ena ma taa kaapa.

18 Inii kaa sembahyang mée yataai. Inii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa uduma wiginiwoo naadi kaama agiyoo-pagiyoo uduma yiba daamaa too ukuwaano ede see bagee ii see dimii mee inii ekaato kaa gaataa see.

19 Bedaa ani kaa miya sembahyang nataai. Mee ko anii moga ikii paagoo metaki meenaka yoka maamaa naasegee taai.

Wodopasi menaa

20 Mée emee-emee siyaano Mée Ogatamee Wa me inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee, domba wodaa daamaa munitaa see Mée damaa to mee boota kaama aya andoo peeyaata. Mee ko Ogatamee ma, mée ma, Wa me menaa ma kuwa uduma iminoo miya, iminoo miya enaataa daamaa aagadimisi naadi Yesus Wa me tadaa mée yapeeyaata kaama Waa aya andoo peeyaata. Kisee kemaata anii Ogatamee paagoo ikii kaa kiasega menaa mee ko kisee:

21 Wa me ikii pesee kikiyaata kaama Wa me kisee daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo kuwa ikii daamaa

---

13:13 Luk 9:23-24, Kis 20:23-24, Ibr 12:2 **13:14** Ibr 11:9-10, Why 21:2 **13:16** Kis 20:35 **13:20** Yoh 10:11

yaukuwawoosea naadi kiasega. Bedaa inii paaya 'Ogatamee dimi wikii-wikii mée siyaayaa agiyoo kuwa too daamaa yaukuwawoo taapa' see dimii mee Yesus Kristus me inii yiba mée yaawisi naadi mée eeasegee see. Yesus Kristus mee niiyaapaagee siwoo taai, kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.

22 Neebee nokaa yuwa, ani me eto kiebeamaaga menaa kuwa togoo se, peenaa too yoka kuwa ni me ikii me dimi mena daamaa, pesee kikiyaayaa menaa kuwa daamaa masii.

23 Inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee Timotius mee digiyoo ee yiba kaama daba peeyaamea see kuwa ikii miya ipi kesea naadi kisega. Waa ni paagoo moga nameemaagi kepa ko anii ikii kidiino see naadi ikii paagoo kimeeta kaboo waa anii ma epo enaataa meetage.

24 Ikii paagoo tuku-tuku bagee yuwa ma, Yesus mikee nao naadi wa too daamaa wigintaata bagee apanaa yuwa miya okoo uduma epao see kisigi see naasii. Italia magaa kaa Yesus yiba ena kenaa bagee okoo me miya epao see kisegea.

25 Ikii uduma Ogatamee Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

13:21 Plp 2:13

Yakobus
Yakobus me yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yakobus me Yahudi bagee Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee. Yakobus see ekaa munta bagee kuwa eebaa kemaata waa Yesus ebee Yakobus mee ye, apanaa Yakobus mee ye, inii ewo.

Mee kapogee yiba menaa kuwa ko Yakobus me kuwa Yesus mikee gaata bagee yuwa tupiino menaa eebaa topa. Kuwa ko ikii kigaadee siyaa kaboo Yesus me menaa kuwa daamaa peneata makii taa see kaa toowoo taai. Bedaa Ogatamee me menaa kuwa yiino too se, Yesus mikee gaano dimii mee too miya se kiya mée epa dimii kaa daamaa agiyoo ukuwaano yaato miya enaataa ukuwawoo, umiwoo taai. Bedaa dabegea da mee ipiipi dii, magaa da kaa iyee mee ma aagadi siyaa kuwa miya nekeenii. Mée daamaa tupiino menaa apanaa miya agoo.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-18 Petamanii menaa ma, mée gaadee siyaa agiyoo kaa menaa ma
1:19-27 Mikee menaa yeeta kaama daamaa agiyoo ukuwawoo taai naadi menaa
2:1-13 Mée se aawiginee taai naadi menaa
2:14-26 Yesus mikee gaano dimii ma, daamaa ukuwaano agiyoo ma kuwa enaataa ekeata umiwoo, toowoo taai naadi menaa
3:1-12 Dabegea da ipiipi dii naadi menaa
3:13-18 Esee mikee ipi kaano dimii mee kaa menaa
4:1-12 Magaa da kaa iyee mee ma enaataa se aagadi taai naadi menaa
4:13-17 Mée me anii kisee ukuwaapa, kisee poopa see dimii gaayaa yiba Ogatamee mee se gaabuu taai naadi menaa
5:1-6 Kepe yago bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
5:7-20 Ae-wae, gaagaa siyaa kaboo dimi mena koogo makii taa see kaa toowoo taai naadi menaa ma, sembahyang taano menaa ma

1 Nii ko Yakobus, Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me agiyoo yaokagee see mée. Anii ikii Yahudi bagee mée apa gaasi ma wiya kuwa idukaa kaama kiyoo-kiyoo wudida-peeda seta bagee yuwa paagoo kiebeataaka. Epao kisega.

Mée gaadee siyaa kaboo koogo makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

2 Neebee nokaa yuwa, ikii kigaadee siyaa agiyoo tomaa-
tomaa kuwa ikii kaa kimiyaa kaboo ede nao see dimii mee
too gaai.
3 Mee ko ikii kigaadee siyaa kaboo ikii Yesus mikee nao
see dimii gaawookea kuwa me ikii me 'Anii se makii taapa'
see dimii mee miya daamaa pesee kedaa siwoo siyaa. Ikii
kisee ipi yoka ikii ede kaano too.
4 Ikii se makii seta Yesus mikee gaawoo taapa see dimii
mee se daayaai. Ikii daamaa iyawoo, ebo kiwoo naadi
kaama ikii sikii, daamaa dimii, daamaa menaa ena ma taa
see taa, ikii kisee bagee kesea naadi koogo makii taa see kaa
toowoo taai.
5 Ikii paagoo daamaa nekeeniino dimii mee taa see bagee
agoo kiyu ko okoo Ogatamee paagoo idimaano daamaa.*
Waa ko mée uduma dimi dapuu, bedaa Wa me 'Okoo kaasee
menaa naidimegea?' see dimii mee miya taa see Mée yoka
okoo daamaa nekeeniino dimii mee maniipi.
6 Kiya ikii idimaano kaboo mikee gaano dimii mee kaa
too idimaai, dimi wiya see kaa se. Dimi wiya see kaa
idimiyaa bagee kuwa ko uwo biku-biku bo me dogeamaaga,
dogeewaaga senaa siyaa see see okoo miya kisee dimii
gaayaa bagee yuwa.
7 Kisee dimii gaayaa bagee kuwa okoo me 'Tuhan me anii
kisee naukuwaapi, kisee niipi' see dimii mee se gaai.
8 Okoo ko dimi wiya kiyaa bagee yuwa, okoo me
ukuwaanaka gaayaa agiyoo uduma daada-paada siwoo
siyaa bagee yuwa too yoka se masiipea.

Daba bagee yuwa ma, kepe yago bagee yuwa ma okoo kaa menaa

9 Yesus mikee gaayaa bagee kuwa okoo daba, peedi see
bagee gaayu ko Ogatamee me okoo diino ko esee ebo
kemaata okoo ede nao see dimii gaano daamaa.
10 Bedaa kepe yago bagee kuwa miya Ogatamee me okoo
diino ko peedi kemaata okoo miya ede kaano daamaa. Mee
ko boo pui da mee taa kiyaa mokoo see see kuwa kepe yago
bagee yuwa me 'Anii miya kisee taa kaapa yoka ede' see
dimii gaano too daamaa.
11 Mikee, keno pakaamaata kaama esee tani kaa boo pui
yuwa daata eseanee siyaa, diino disi taa, daba kedaa siyaa.
Mee mokoo miya kepe yago mée to wa me ukuwayaa,
peeyaa agiyoo yuwa uduma ukuwataaka too waa taa kaapi.

1:2 Luk 6:22-23, 1Pet 1:6-7 **1:3** Rom 5:3 * **1:5** Daamaa nekeeniino dimii mee taa see bagee gaayu ko okoo gaagaa siyaa kaboo okoo me kaasee ukuwayaa naa ya see kuwa okoo ewo, okoo daamaa nekeeniino taa see bagee yuwa. **1:6** Mat 14:28-31 **1:10** Mzm 103:15-16, Yes 40:6-7

"Ogatamee me kisee pedeo ukuwaai see nasigi yoka" see kuwa se wegaai naadi menaa

12 Mée gaadee siyaa kaboo okoo koogo makii taa, kisee too toowoo siyaa bagee kuwa daamaa, ede nao. Okoo kisee bagee ii naadi kaama mumo kaa onee mee masiitagea. Mee ko okoo iminoo miya, iminoo miya toowoo taatagea, okoo Ogatamee epa gaawoo siyaa bagee yuwa kuwa Wa me kisee kaatagea see aseta-aseta. Kisee bagee kuwa ede kegea.

13 Mée waa ena 'Aa kisee pedeo agiyoo ukuwaai' see dimii miyaa kaboo wa me "Ogatamee me kisee ukuwaai see dimii mee namiyaagi yoka" see kuwa se wegaai. Ogatamee mee ko kisee pedeo ukuwaai see menaa kuwa Wa me si yayeeyaa see Mée, bedaa kisee menaa kuwa miya Wa me mée paagoo se asiyaa yoka "Wa me kisee pedeo ukuwaai see dimii namiyaagi yoka" see kuwa wegaakee se.

14 Kiya mée gakata okoo me pedeo ou dimii kuwa me kisee pedeo ukuwaai see dimii mee okoo ekaato kaa miyaayaa, okoo kisee pedeo ukuwasi naadi goe-goe siyaa.

15 Goekeata kaama mee pedeo ou dimii mee gaawoo naadi kaama yoga agoo kiyaayaa mokoo pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa agoo kiyaabuu siyaa. Kuwa pedeo yuwa kisee too iyawoo, ebo kiwoo naadi kaama usiyaato ko boota kaama wigintaayaa.

16 Ni me epa see bagee yuwa, ikii kideebaa taapea yoka daamaa nekeenii.

17 Esee daamaa agiyoo uduma asiyoo kaama eseekee. Kuwa inii mée aii maniyaa agiyoo kuwa uduma pedeo ena ma taa see agiyoo too, Iniitaagi Wa me kisee agiyoo mée yaisiyaakee. Epoo to kaa ago peeyaakee agiyoo kuwa Wa me ogaataata kiya Waa kuwa agiyoo yuwa see see se. Waa miya kisee wikii, sibuu segee see Mée se, Waa miya kisee gakadeeii, betokeeii see Mée se.†

18 Wa me gaata-gaata dimii doodoo inii Wa me yogaa yuwa mée kiyaata, Wa me mikee menaa kuwa doodoo inii kisee bagee mée kiyaata. Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma inii too ebo mée ekeasiino see naadi inii kisee mée kiyaata.

Mikee menaa yeemaata kaama daamaa agiyoo ukuwasi naadi menaa

19 Ni me epa see bagee yuwa, ikii daamaa nekeenii: Aasee siyaa menaa kuwa gaayu ko inii mée gakata daamaa

---

1:12 2Tim 4:8 **1:14** Rom 6:23 † **1:17** Ogatamee Waa miya kisee gakadeeii, betokeeii see Mée se, see menaa mee ko Wa me inii daamaa agiyoo too, pedeo ena ma enaataa taa see agiyoo too kisee too mée manegee see Mée kemaata Wa me inii pedeo ukuwasi naadi mée ase-manee see Mée se, see gaasi naadi menaa mee. **1:18** 1Pet 1:23

niiyiitoo taai, bedaa mena wegaano kuwa epee, moga se,
kagoo kaano kuwa miya epee, moga se.
20 Kagoo dimii kuwa me Ogatamee me kisee mikee, kisee
ede see gaayaa agiyoo kuwa si yaukuwamaayaa naadi
kisega.
21 Kisee kemaata ikii me pedeo dimii kaa ukuwayaa
agiyoo-pagiyoo kuwa uduma tameepeasii. Iyoo wiyaa
mokoo Wa me ikii yiba daamaa kiweetaata menaa kuwa
ikii ekaato dimi peedi ekeata kaama daamaa masii. Kuwa
menaa kuwa me ikii daba kidaagimaa peeyaayaa.
22 Ikii Ogatamee me menaa kuwa daamaa yaukuwawoo
taai. Ikii yiino too se. Ikii mena yeegea kiya si yaukuwayu
ko ikii mena yayeekee bagee se, ikii ekaato deebaa siyaa.
23 Ogatamee me menaa aii yiino too, si yaukuwataa see
mée to gaayu ko waa ekaato ebeyumaa da ayayaadau kaa
deeyaa mokoo.
24 Wa me ebeyumaa da daamaa ipiipi deegi kiya
ayayaadau da ekeata peegi kaboo wa me ebeyumaa da mee
kisee ki ewo, moga gaabuu siyaa. Waa kisee mée to mokoo.
25 Kiya kuwa etokaa inii daba mée daagimaa peeyaasi
naadi wegawoo taakea menaa kuwa ipiipi daamaa gaagaa,
neke-nekee, kisee tupiwoo see mée to gaayu ko daamaa
nao. Kuwa menaa kuwa esee sikii, mee asii taa see menaa
yuwa. Wa me kuwa menaa daamaa yeeta kaama se gaabuu
seta ipiipi yaukuwawoo, umiwoo siyu ko wa me ukuwayaa,
peeyaa yuwa daamaa too kedaa siyaa.
26 Mée waa ena me gaano, 'Anii Ogatamee me menaa
daamaa deewoo see mée' see dimii mee gaagi kiya waa
ekaato dabegea da daamaa se deewoo siyu ko waa mena
ewo see mée mokoo yoka waa ekaato deebaa siyaa. Wa me
kuwa menaa deewoo siyaa kuwa wuutu-waatu siyaa.
27 Iniitaagi Ogatamee me kisee ukuwaano daamaa, pedeo
ena ma taa see gaayaa agiyoo kuwa ko kisee: dimmee yogaa
yuwa ma, miyaa apii yuwa ma okoo gaagaa siyaa kaboo
daamaa deetaa, daamaa iye-iyee, kisee yaukuwawoo see
kuwa Waa ede. Bedaa magaa da kaa pedeo iyee-payee kuwa
me se napedeo kiyaasi naadi ekaato ipiipi daamaa deewoo
see kuwa miya Waa ede.

2

Mée se aawiginee taai naadi menaa

1 Ni me epa see bagee yuwa, ikii ko inii epoo Mée, Asii-
sege see Mée Yesus Kristus mee mikee gaayaa bagee yuwa
yoka mée se wigineai.

1:19 Ep 4:26-27 **1:22** Mat 7:24-27 **1:26** Yak 3:2-12

2 Ebea-ebea menaa mee ko kisee: Kepe yago bagee ena,
emas pose bako ma, diino yago see dokaa ma kuwa maataa
see mée to ikii mée kutuu taa see yoo meemaagi. Kiyoo
kaama bedaa daba bagee ena, pedeo dokaa maataa see mée
to miya meemaagi.
3 Ekea meemaata kaama ikii me mee diino yago see dokaa
maataa see mée to too ebo ekeasiino see naadi ebo bagee
me daamaa animagaano yoo yawaataata kaama "Neataagi,
nakaayoo daamaa yoo kiyoo animagaai" see asiyaa. Kiya
ikii me mee daba kiyaa mée to paagoo "Aa yamoo maa kaa
kiyoo yiinaageeta tooi" see miya asiyaa, "Ni me badoo da
kaa kiyoo animaata tooi" see miya asiyaa.
4 Ikii me ekea wiya paagoo kisee asiyu ko ikii mée
wiginegea, ikii pedeo dimii kaa mée wigintaayaa bagee
yuwa kegea, se maa?
5 Ni me epa see bagee yuwa, ikii daamaa yii: Daba
bagee gaayu ko magaa da kaa bagee me okoo kisee bagee
yaekeasiyaa kiya Ogatamee me kisee taa. Okoo me Yesus
mikee gaano dimii mee esee ebo kiwoosi naadi daamaa
wigintaata bagee, se maa? Okoo Ogatamee Wa too ebo mée
eetotaa see yoo epo enaataa toowoo taatagea, Wa me kuwa
Waa epa gaayaa bagee yuwa okoo kisee daamaa yaekeasiita
see aseta-aseta.
6 Kiya ikii me daba bagee yuwa kuwa peedi, kepe yago
bagee kuwa ebo, kisee ekeasegea kuwa yaai. Kuwa kepe
yago bagee kuwa ko okoo me ikii kiwegee-wegee see
bagee yuwa, hukuman maniino bagee paagoo omaago ma
kidogeamoo segee see bagee yuwa, se maa?
7 Okoo me ikii epoo Mée ebo see ekaa da mee badeekee
bagee yuwa too, se maa? Waa ko ikii Wa me bagee kikiyaata
Mée kiya okoo me Waa wisinegeekea.
8 Ogatamee me kapoge kaa menaa kuwa mena tukuu to
mee ko kisee: "Aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa
bagee miya epa kaai" see menaa da mee. Ikii mee menaa
da daamaa doowoo siyu ko ikii daamaa agiyoo ukuwawoo
siyaa.
9 Kiya ikii me mee menaa da wisintaata kaama waa
ebo, waa peedi, kisee mée wiginiyu ko ikii pedeo agiyoo
ukuwayaa. Bedaa ikii kuwa deewoo seta menaa tuunuu see
bagee yuwa ii see kuwa awee da kaa kiyaa.
10 Mikee, Ogatamee me deewoo taai naadi aseta menaa
kuwa uduma peneata yayeewoo see kiya mena kamu ena
too too ekeasiyu ko kuwa menaa uduma ekeata tuunuu
siyaa mokoo.

2:5 Mat 5:3, Luk 12:32 **2:8** Im 19:18, Rom 13:8-10, Gal 5:14

11 Mee ko "Ikii tobaaka se taai" see menaa ma, "Ikii mée se
wugii" see menaa ma ekea paaya Wa me deewoo taai naadi
aseta menaa yoka aa tobaaka taano taa kiya mée wugiyu
ko aa kuwa deewoo siyaa menaa yuwa tuunuu seta bagee
kiyaa.
12 Ogatamee Wa me inii daba mée daagimaa peesi naadi
mée manta menaa kuwa doodoo mée wigintagaatagi yoka
eto ikii daamaa menaa too wegawoo taai, daamaa agiyoo
too ukuwawoo taai.
13 Okoo mée epa se gaayaa bagee kuwa Wa me okoo miya
epa se gaata kaama wigintagaatagi. Kiya okoo me mée se
wiginta epa gaawoo see bagee kuwa ko taa. Epa dimii mee
me kuwa inii mée pedeo kiyaano menaa kuwa mée yataa
kiyaayaa.

Mikee gaano dimii ma, mée epa kaa daamaa ukuwaano agiyoo ma kuwa enaataa ekeata umiwoosi naadi menaa

14 Neebee nokaa yuwa, wae. Mée waa ena me wegaano,
"Anii ko Tuhan mikee gaataa see mée yoka" see wegagi kiya
daamaa agiyoo ukuwaano yaato miya taa kiyu ko wa me
mikee gaano dimii mee imi taa, se maa? Wa me mikee
gaano dimii mee kaa too Ogatamee me waa daba daagimaa
peeyaatagi ye? Taa, iyo.
15 Mee ko mée waa ena, waa ma ikii Yesus yiba ena kenaa
bagee, paayogaa yee, api yee, waa doka miya taa, naano
agiyoo miya sikii taa, kisee koogo toogee naadi kaama
16 ikii mée ena me wa paagoo asiino, "Epee pooi, tani
muguunse yoka mago see dokaa magaai, bedaa daamaa
pesee ma noogee, omegee taai" see asiyaa. Kiya wa me
gaano pedeo agiyoo se maniyu ko yaai, kaasee asigi menaa
ya?
17 Mee mokoo miya mikee gaano dimii mee ko daamaa
agiyoo ukuwaano yaato miya taa kiyu ko mee mikee gaano
dimii mee imi taa, boota mokoo kiyaa.
18 Mée waa ena me wegaano, "Aa ko mikee gaawoo see
mée, anii gaayu ko daamaa agiyoo ukuwawoo see mée"
see wegayaa. Kiya ani me asiino, "Aa ko daamaa agiyoo
ukuwaano yaato miya taa see mée kiyu ko aa Tuhan mikee
gaayaa mée to ii see kuwa a me anii nadeeyaai. Kiya iyo.
Anii gaayu ko ni me daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa doodoo
anii Tuhan mikee gaayaa mée to ii see kuwa aa deese naadi
kadeeyaapa" see asiyaa.
19 A me gaano, 'Ogatamee mee ko ena too too, wa too Eboo
ii' see gaage. A me gaage kuwa daamaa, mikee menaa kiya

2:11 Kel 20:13-14 **2:13** Mat 5:7, 18:32-35 **2:15** Mat 25:35-36, 1Yoh 3:17-18

paa yuwa miya aa see see 'Mikee, Ogatamee mee ena too too
ii' see kuwa gaagea.* Okoo kuwa mikee menaa yoka naadi
weda ma, totomo ma toogeekea.
20 Aa ewo see mée yaai. Mikee gaano dimii mee ko Wa
me menaa daamaa pee-yaukuwaano yaato miya taa kiyu ko
iyo, mikee gaano dimii mee imi taa kiyaa. Kisee aa daamaa
nekeense naadi menaa kasi-manii ye? Kuwa menaa kuwa
ko kisee:
21 Inii mée asii-kaba-kaba seta mée Abraham wayoopaa
Isak mee Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee see yoo
yaekegataata. Wa me daamaa ukuwata agiyoo mee me
Ogatamee me 'Waa sikii, waa miya nao' see gaata, se maa?
22 Abraham me Ogatamee mee mikee nao see dimii gaata
mee miya, daamaa agiyoo ukuwata mee miya, ekea paaya
enaataa ii see kuwa aa miya daamaa nekeeniyaa. Wa me
daamaa agiyoo ukuwata mee ma enaataa kuwa me wa me
mikee gaano dimii mee sikii, esee daamaa kedaa seta.
23 Wayoopaa yaekegataata kuwa me Ogatamee me miyoo
taa gaata menaa da mee bedaa wiyaagoo to wa kaa gaata,
mee ko kisee: "Abraham me TUHAN mikee gaagi kemaata
TUHAN me 'Waa sikii, waa miya nao' see gaagi" see menaa
ebeamaata. Kuwa me kemaata Abraham mee Ogatamee me
dimi see mée see ekaa weewoo seta.
24 See keta yoo Ogatamee me waa sikii, waa miya nao
see mée diino kuwa ko mikee gaakee kaa too se kiya Wa
me menaa daamaa pee-yaukuwaano yaato miya enaataa
kemaata kaama Wa me waa sikii see mée deeyaa, see kuwa
ikii miya eto daamaa nekeenegea.
25 Bedaa idukaa Rahab see apii mee, otoopa kepe masenaa
seta apii waa miya kisee, se maa? Mee ko mee magaa kaa
koogo deenaa seta bagee ekea wiya wa me ee yiba koogo
badaa maata kaama tokoma mee da apanaa etaa ena taa
koogo peeyaata. Wa me daamaa agiyoo ukuwata mee me
Ogatamee me 'Waa sikii, waa miya nao' see gaata.†
26 Kuwa ko maa da mee dimi noogaa da miya enaataa see
taa kiyu ko boota. Mee see see miya mikee gaano dimii agoo
kiya Ogatamee me menaa daamaa pee-yaukuwaano yaato

---

* **2:19** Mena nekeeniino yaato ko paa yuwa miya mikee gaayaa yoka mikee gaano dimii mee too sikii taa, daamaa agiyoo ukuwaano mee miya enaataa kiyu too Ogatamee me "Aa sikii, aa miya nao" see mée asiyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **2:21** Kej 22:1-14, Ibr 11:17-19 **2:23** Kej 15:6, Yes 41:8
† **2:25** Mee magaa kaa koogo deenaa seta bagee ekea wiya kuwa ko idukaa Israel bagee yuwa Kanaan magaa kaa pakaano taa kaboo maga deenaa taano bagee wiya kuwa. Rahab mee Kanaan kaa apii kiya Ogatamee mikee gaata kemaata kuwa bagee wiya mee magaa kaa bagee yuwa me patamaapea naadi kaama apanaa etaa ena taa koogo peeyaata. **2:25** Yos 2:1-21

miya enaataa see taa kiyu ko wa me mikee gaano dimii mee
boota mokoo kiyaa yoka daamaa nekeenii.

3

Dabegea da mee ipiipi dii naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, ikii me 'Anii Ogatamee me menaa
mée topetaa see mée kaano kuwa ede' see gaayaa bagee
kuwa ikii mée eebaa se, peenaa too daamaa. Mee ko
Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo inii Wa me menaa
mée topetaa see bagee yuwa paagoo maamaa mée apaadee
taatagi, apanaa bagee paagoo apaadee taatagi see see se, see
kuwa ikii miya ipi yoka daamaa nekeenii.

2 Inii mée uduma pedeo menaa miya wegayaa, pedeo
agiyoo miya ukuwayaa. Wegayaa menaa kuwa uduma
daamaa too, pedeo menaa taa see mée gaayu ko waa pedeo
peenaa ma taa see mée, wa me maa da miya daamaa
tupitagaa taano ipi see mée kiyaa.

3 Ebea-ebea menaa kuwa ko kisee: Kuda wodaa ebee to
kaa mée me poonaka see gaayaa doodoo da taa peeyaayaa
agiyoo peedii to yamaataayaa. Yamaataata kaama onee da
goekeasiyaa naaki poonaka gaayaa doodoo da taa wodaa
da miya daamaa kitaa peegi siyaa. 4 Bedaa kapal komaa
kuwa miya kisee. Kapal komaa ebo kiya, ebo bo me doonaa,
peenaa siyaa kiya peedi agiyoo peedii to mee me kitaa-kitaa
peeyaayaa. Koma doonaa see mée to me poonaka gaayaa
doodoo da taa mee agiyoo da topetagaa siyaa naaki kapal
komaa da miya kitaa peega siyaa.

5 Mee mokoo miya inii me dabegea da. Mee ko maa da
kaa peedi agiyoo peedii to kiya esee ebo poga-poga menaa
wegayaa.

Eto ko biyaa gada peedii to kaa menaa mee miya daamaa
nekeenii. Biyaa gada peedii to kiya ebo mee bogaa, ebo mee
magaa uduma pooniyaa.

6 Dabegea da mee miya biyaa mokoo. Maa to kaa
takumeta agiyoo yuwa uduma dabegea da mee se-pedeo,
we-pedeo yago agiyoo, maa da uduma pedeo kiyaayaa
agiyoo. Neraka biyaa me dabegea da kaa iyeenega naaki
mée me umiino, toono kuwa uduma poonooga siyaa.

7 Bedo, woda, magaa da taa peenaa see agiyoo, uwo yiba
peenaa see agiyoo miya kuwa uduma mée me daba emee-
emee semaayaa. Mikee, kuwa agiyoo kuwa eebaa mée me
daba emee-emee seta

8 kiya dabegea da mee ko mée me se emee-emee se-
maayaa. Esee pedeo yago agiyoo, se tupimaayaa agiyoo,
mée boosi naadi tani see uwoo pudii see agiyoo mokoo.

3:6 Mat 12:36-37, 15:18

9 Inii dabegea da mee me Tuhan Iniitaagi mee miya
yaapaagee siyaa, bedaa mee dabegea da mee me mée
yuwa miya pedeo menaa asiyaa. Okoo Ogatamee Waa see
see ogaataata bagee kiya okoo paagoo kisee pedeo menaa
asegee siyaa.
10 Mee ebee to taa too yaapaagee taano menaa ma, esee
pedeo menaa ma kuwa enaataa wegataa siyaa. Yaai, neebee
nokaa yuwa, kisee pedeo.
11 Uwo mumaa to gaayu ko mee taa too daamaa uwoo ma,
uu see uwoo ma enaataa peeyaa ye?
12 Neebee nokaa yuwa, ara piya wodoo to kaa anggur poo
ekayaa ye? Bedaa anggur poo onee da kaa ara poo ekayaa
ye? Kisee miya uu see uwoo mumaato mee daamaa uwoo
ma enaataa se peeyaa yoka wegayaa menaa kuwa ipiipi dii.

Esee mikee ipi kaano dimii mee manii to ko asiyoo kaama too see kaa menaa

13 Ikii paagoo 'Anii esee ipi, anii dimi yago mée' see gaayaa
bagee agoo ye? Agoo kiyu ko waa ekaato dimi peedi ekeata
kaama wa me ipi see dimii kaa daamaa ukuwagee siyaa
agiyoo yuwa mée me awee da kaa deesi naadi daamaa
ukuwawoo, umiwoo taano daamaa.
14 Kiya ikii me kagoo kaa 'Anii naaki ou' see dimii ma, 'Ni
too ebo, ni too miya' see dimii ma kuwa aagaa siyu ko 'Inii
ko ipi see bagee' see kuwa se gaai. Kuwa dimii kuwa mikee
menaa ma aawisii siyaa dimii yuwa too.
15 Kuwa dimii kuwa manii to ko asiyoo kaama se kiya
magaa da kaa kaama mée me iyee, paa me iyee kuwa kaa
too.
16 Mikee, mée me kagoo kaa 'Anii naaki ou' see dimii ma,
'Ni too ebo, ni too miya' see dimii ma kuwa me mée aakago-
maakago siyaa, pedeo ukuwayaa agiyoo tomaa-tomaa eebaa
kedaa siyaa.
17 Kiya asiyoo kaama esee mikee ipi see dimii agoo see
bagee kuwa ko kisee: petamanii ko pedeo dimii, pedeo
menaa taa. Kiyoo kaama mée aaemee-emee taano dimii
ma, koogo adumeta dimii ma, dapuu see dimii ma kuwa
agoo. Okoo me kisee maamaa epa aagaa siwoo naadi kaama
daamaa agiyoo, daamaa poo maamaa eebaa ekadaa siwoo
siyaa. Mée aawiginee see taa, daamaa poga-poga naadi mée
deebaa see dimii mee miya taa.
18 Mée aaemee-emee siyaayaa bagee okoo me mée
aaemee-emeesi naadi menaa kuwa yasigimenaa siyaa naaki
mikee daamaa poo ekadaa siwoo siyaa.

3:9 Kej 1:26 **3:12** Mat 7:16-20 **3:17** Plp 2:3-4 **3:18** Mat 5:9

4

Magaa da kaa iyee mee ma enaataa se aagadi taai naadi menaa

1 Ikii aawisi-maawisi, aakago-maakago segeekea kuwa
manii to ko maagiyoo? Ikii me 'Anii kisee kega naaki ou,
anii kisee masega naaki ou' see dimi-pami kuwa kaa, se
maa? Kuwa ou dimi-pami kuwa ikii me dimi menaa da ma
aawisi-maawisi segeekea.
2 Ikii me 'Mee agiyoo masega naaki ou' see gaayaa
kiya ikii masemagaano taa kemaata mée wugiino dimii
agoo kiyaa. Bedaa ikii me 'Anii kisee naaki ou' see
gaayaa kiya se deemaaga naadi kaama aawisi-maawisi,
aadakame-maadakame segeekea. Ikii Ogatamee paagoo se
idimegeekea kemaata masemagaano taa.
3 Ikii Ogatamee paagoo idimiyaa miya ikii pedeo dimii ma
idimiyaa. Ikii ekaato ede ma, ede ma taano agiyoo kaa too
idimegeekea. Kuwa me kemaata ikii se masiyaa.
4 Ikii ko dimi apanaa taa peetaa see bagee yuwa yaai.
Magaa da kaa iyee ma enaataa aagadi siyaa bagee kuwa
Ogatamee ma aayape see bagee kiyaa, see kuwa ikii ewo
ye? Magaa da kaa iyee ma enaataa aagadi siyaa bagee kuwa
okoo ekaato Ogatamee ma aayape see bagee yuwa kiyaayaa.
5 Ogatamee me kapogee yiba mena ena mee ko kisee:
"Dimi menaa da mee Ogatamee me inii mée yiba tuyaata
kaama Wa me mee dimi menaa da mee Ni yaato too
toowookea naaki ou see dimii mee maamaa gaawooki" see
menaa kuwa. Ikii me kuwa aii menaa yuwa too see se gaai.*
6 Inii me ou see gaayaa dimii mee ebo kiya Ogatamee Wa
me inii mée epa see dimii mee esee ebo. Kisee kemaata Wa
me menaa yiba mena ena mee ko kisee:

"Ebo dimii gaayaa bagee kuwa Ogatamee me wisintaayaa,
kiya peedi dimii gaayaa bagee kuwa Wa me epa gaayaa"
see menaa ebeamaata. *Ams 3:34*

7 Kisee kemaata ikii Ogatamee paagoo ekaato dimi peedi
ekee taai. Iblis mee wisintagaai, waa oogaapi.
8 Ikii miya Ogatamee paagoo ekaapa pooi, Waa miya ikii
paagoo ekaapa kimeepi. Ikii pedeo ukuwataa see bagee
kuwa yagaa wetogekumii. Ikii dimi mena kegaa wiya see
bagee kuwa ikii me dimi yiba pedeo yuwa wigineepeasii.
9 Kuwa ikii me pedeo yuwa kaa ae-wae, yaai-yaai, yege
ma siweei. Ikii me keataakea yuwa kuwa yege ma aapeka

4:4 Mat 6:24, Yoh 15:19, Rom 8:7, 1Yoh 2:15-17 * **4:5** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko Roh mee inii yiba mée tuyaata Mée Ogatamee me Waa maamaa ou gaawooki. **4:7** 1Pet 5:6-9

taai, bedaa ikii me ede ma, ede ma see dimii kuwa miya
boodi see dimii ma aapeka taai.
10 Ikii Tuhan paagoo ekaato dimi peedi ekeasii, Wa me
miya ikii ebo kiekeasiipi.

Mée se aawiginee taai naadi menaa

11 Neebee nokaa yuwa, ikii se aabade-maabade taai. Mée
waa ena me apanaa mikee gaata see bagee ena ma kisee
wisintaa, wigintaa see mée to gaayu ko waa Ogatamee
me deewoo taai naadi aseta menaa kuwa miya wisintaa,
wigintaa siyaa. Kisee aa kuwa deewoo siyaa menaa kuwa
wisintaa, wigintaa siyu ko aa kuwa deewoo siyaa menaa
yayeetaa see bagee se kiya kuwa menaa wisintaa, wigintaa
see mée to.
12 Kuwa deewoo siyaa menaa mée ase-maneeta Mée mee
ena too too, bedaa mée wigintagaa taa see Mée mee miya
Wa too. Waa ko daba mée daagimaa peeyaabuu taano
miya, mée pedeo kiyaabuu taano miya ekea paaya mée
ukuwamaayaa see Mée. Kisee kemaata a me apanaa mikee
gaata bagee wigintagaakee kuwa aa kaasee mée to yaai.

Ikii me 'Anii kisee ukuwaapa, kisee poopa' see dimii gaayaa yuwa yiba Ogatamee mee se gaabuu taai naadi menaa

13 Ikii mée noonaa me wegaano, "Kenaagoo yee, tokoma
yee, inii peedoota kota kaa tahun ena waa naa omegee
naadi kaama agiyoo-pagiyoo kaa kepe masiwoo taapea"
kisee menaa wegageekea.
14 Kiya tokoma ukuwaaniita yuwa kuwa ikii ewo. Ikii
me umiyaa, tuyaa kuwa maagiyoo mokoo? Uwo noogaa da
pakaamaata peenaa too egaanta kaama deeda-peeda siyaa
mokoo ikii miya kisee bagee yoka daamaa nekeenii.
15 Ikii me daamaa mikee wegayaa menaa mee ko kisee:
"Tuhan Wa me daamaa, ede see gaapi ko inii omegee, toogee
naadi kaama kisee ukuwaapea, kisee poopea" see menaa
kuwa too wegaano daamaa.
16 Kiya ikii kisee menaa se wegayaa. Ikii gaayu ko ikii
ebo dimii kaa ebo poga-poga menaa wegageekea. Kisee ebo
poga-poga dimii kaa wegaa-wegaa menaa kuwa pedeo.†
17 Kuwa me kemaata okoo me dimi yiba kisee ukuwaano
daamaa see kuwa ipi kiya se ukuwayu ko pedeo ukuwayaa.

4:9 Luk 6:25 **4:10** Luk 18:13-14, 1Pet 5:6 **4:12** Mat 7:1, Rom 14:4 **4:13** Mzm 39:5-7, Ams 27:1, Luk 12:15-20 † **4:16** Mena nekeeniino yaato ko mée me ebo dimii kaa "Anii kisee ukuwaapa, kisee poopa" see wegayaa kiya okoo Ogatamee mee gaabuu siyaa. Inii me booyaa miya, umiyaa, tuyaa miya kuwa uduma Wa me yagaa yiba yoka inii me "Ogatamee Wa me ede gaapi ko tokoma kisee ukuwaata, kisee poota" see wegaano daamaa see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **4:17** Luk 12:47, Yoh 9:41

5

Kepe yago bagee yuwa nekeenii naadi menaa

1 Ikii kepe yago bagee kuwa daamaa nekeenii. Ikii kaa ae-
wae, boodi, kisee yaai-yaai agiyoo kuwa kimiyaabuu taatagi
yoka yege ma, yii-yii ma siweei.
2 Ikii me ebo agiyoo kuwa dabedaa seta, bedaa ikii me
doka tabaa da miya sebaaya me kidaataga-paataga seta.
3 Ikii me emas pose ma, perak pose ma kuwa wege
gabuundaa seta. Ikii me agiyoo tabaa da kisee pedeo
kedaaka kemaata "Kabu see bagee yuwa ii see kideega"
see kisiitagi. Wege kuwa me kisee pedeo kiyaayaa see see
mokoo ikii me mogee yuwa miya biyaa me kinootagaata.
Wodopasi naagoo kaano ekaapa kiya ikii agiyoo-pagiyoo
eebaa asii-kutu-kutu siwookea kuwa yaai.
4 Ikii daamaa nekeenii: mée me ikii me bugi kaa agiyoo
kimasetaa to mokoo da mee ikii me okoo maniino taa.
Ikii me maniino taa kemaata kuwa ikii me bugi kaa
agiyoo kidaataa, kimasetaa see bagee yuwa okoo me ae-
wae segeekea kuwa Se-pesee, We-pesee yago Mée Ogatamee
paagoo pakaamaata kaama yeegi.
5 Ikii magaa da kaa omegee, toogee siyaa begaa kuwa ikii
me agiyoo-pagiyoo uduma daamaa too ede, ikii kisee otoopa
ede ma, ede ma too segee siwookea kuwa yaai. Muniyaa
agiyoo epoo daamaa kiyaabuu segee naadi kaama wugiyaa
naagoo too, mee mokoo ikii miya ikii ekaato too monegee
siwookea kuwa, kisee too ikii pedeo kikiyaano naagoo too.
6 Ikii me okoo dimi daamaa, dimi topoo see bagee yuwa
okoo kaa hukuman manisi naadi dogeamoo segeekea. Okoo
ikii ma aawisii taano taa see bagee yuwa kiya ikii me okoo
wugisi naadi menaa yawegageekea kuwa yaai, ikii nekeenii.

Ae-wae, gaagaa siyaa kaboo dimi mena koogo se makii taai naadi menaa

7 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii dimi mena koogo
makii taa see kaa toowoo taai, kisee too Tuhan mee meetagi
yoo too. Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Bugi epoo mée waa
dimi animaata ota eebaa kaapa yoka naadi koogo diitoo
siwoo siyaa. Petamanii deka uwa wiyaa kaboo kisee too
wodopasi deka uwa wiyaa kaboo uduma dimi animaata
koogo diitoo siwoo siyaa.
8 Ikii miya kisee. Tuhan Waa meeno mee ekaapa kega
yoka ikii dimi animaata makii taa see kaa koogo toowoo
taai.
9 Neebee nokaa yuwa, ikii mena aadukumeawee see se.
Mée tomaa yuwa wigintagaatagi Mée mee ekaapa, kenee to

5:2 Mat 6:19, Luk 6:24, 16:19-25 **5:5** Luk 16:19 **5:7** Rom 8:25

kaa yiinaageeta totaaki yoka daamaa nekeenii. Wa me ikii
si kiwigintaasi naadi kisee pedeo menaa se aasee taai.
10 Neebee nokaa yuwa, idukaa nabi bagee yuwa okoo
koogo dimi animaata Tuhan ekaa yiba mena yawegagee
seta kuwa daamaa nekeenii, okoo see see ikii miya ukuwa-
woo taai. Mée me okoo wegee-wegee segee seta kiya okoo
makii taa see kaa koogo toowoo seta.
11 Mikee, kisee makii taa see kaa koogo toowoo see bagee
kuwa inii me okoo daamaa, ede nao see yawegayaa. Ayub
waa miya makii taa see kaa koogo toowoo seta menaa kuwa
ikii yeemaagea. Wa me ae-wae, gaagaa seta yuwa kuwa
usiyaato ko daamaa too, Tuhan me kisee daamaa yakiyaata,
see kuwa ikii ipi. Mikee, Tuhan Waa epa dimi yago Mée, Wa
me mée epa dimii mee ebo, see kuwa ikii nekeenegea.

Ebo ekaa ma se aatabi taai naadi menaa

12 Neebee nokaa yuwa, eto ko mee asii menaa ena mee ko
kisee: Ikii me wegayaa menaa kuwa mée me 'Kuwa mikee
menaa yoka' see nagaasi naadi ebo agiyoo ekaa ma aatabi
see se. Ikii me "Anii epoo to see ekaa mee weega yoka" see
menaa miya se aatabi taai, bedaa "Anii uwoo to, magaa to
see ekaa mee weega yoka" see menaa miya se aatabi taai.
Apanaa kuwa see see menaa uduma se wegaai. Ikii me
menaa kuwa mée me 'Kuwa mikee menaa yoka' see nagaasi
naadi dimii gaayu ko "Ei" see menaa mee too wegaai, ebo
ekaa ma se aatabi taai. Bedaa ikii me 'Taa' see dimii gaayu
ko "Taa" see menaa mee too wegaai. Kuwa mena ponee to
kuwa too sikii. Apanaa menaa ma aatabi siyu ko Ogatamee
me be, kipedeo kiyaayaa yoka nekeenii.

Sembahyang taano menaa

13 Ikii paagoo ae-wae, gaagaa siyaa bagee agoo kiyu ko wa
me sembahyang taano daamaa. Ikii paagoo ede ma, ede ma
taa see bagee agoo kiyu ko wa me Ogatamee yaapaagee see
kaa yaayaa taano daamaa.
14 Ikii paagoo ikiyoo yago bagee agoo kiyu ko Yesus mikee
gaata bagee tuku-tuku yuwa misi naadi okoo mena ogaano
daamaa. Okoo me sembahyang menaa kaa yaidimaapea,
Tuhan ekaa yiba minyak uwoo miya yawidimaapea.
15 Ogatamee mikee gaakee kaa sembahyang menaa kuwa
me kuwa ikiyoo yago bagee yuwa daba daagimagaapea,
Tuhan me kuwa ikiyoo yataa kiyaata kaama anoogeeyaapi.
Okoo pedeo agiyoo ukuwapea kepa ko Ogatamee me epa
yaekeasiipi.

5:10 Mat 5:11-12, Ayb 1:21-22, 2:10 **5:12** Mat 5:34-37 **5:14** Mrk 6:13

16 Kisee kemaata ikii kaa meanee siyaa agiyoo yuwa
taa kisi naadi ikii me pedeo yuwa kuwa awee da kaa
aasee taai, sembahyang miya aaukuwagee taai. Mikee
menaa peneata ukuwawoo see bagee okoo me sembahyang
siyaa yuwa kuwa esee pesee, daamaa agiyoo-pagiyoo
yaukuwaaniyaayaa.
17 Idukaa Elia waa inii see see mée tomaa ena kiya
sembahyang omaago. Deka se wisi naadi waa esee mikee
sembahyang semaata kaama tahun wedo ma ebe kuwa
uduma deka weeno taa.
18 Mee asii waa bedaa kaagaa ena ma sembahyang
semaagi naaki epoo to kaa kaama deka weegee naadi kaama
mee magaa kaa naano agiyoo iyadaa seta.
19 Neebee nokaa yuwa, ikii mée waa ena me mikee menaa
ekeasigi, bedaa mee kaama ikii mée waa ena me waa mikee
see etaa da taa metaki badaa maageeyu ko daamaa.
20 Nekeenii: pedeo ukuwata bagee yuwa mikee see etaa
da taa metaki badaa maageeyaa bagee kuwa okoo me kuwa
bagee yuwa dimi mena yaato mée bogaano etaa yaato
kaama daba daagimaayaayaa. Bedaa kuwa bagee okoo me
pedeo yuwa eebaa miya yatakeata yawisintaayaa. Kiyoo
too.

5:17 1Raj 17:1, 18:42-45 **5:19** Gal 6:1

1 Petrus
Petrus me petamanii yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yesus mikee gaata bagee okoo mée eebaa mée me be kaa wegee-wegee segee seta kemaata Petrus me okoo Yesus me menaa daamaa peneata makii taa see kaa toowoosi naadi yaebeamaata. Petrus mee Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena.

Wa me okoo paagoo yaebeamaata menaa kuwa ko kisee: Inii ko Ogatamee me daamaa mée wigintaata bagee yuwa, magaa da kaa kiyoo keedaa toogee see bagee yuwa, meekee bagee yuwa mokoo yoka mée me ae-wae, gaagaa mée siyaayaa agiyoo kuwa dimi se nagimisi naadi yaebeamaata. Bedaa okoo me daamaa ukuwayaa iyee kuwa mée me deesi naadi pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa kuwa miya mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 63 mee yiba mokoo Petrus me mee kapogee Roma magaa kaa kaama ebeamaata. Roma see magaa ekaa mee ko mee kapogee yiba Babilon see magaa ekaa mee miya wegayaa.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-12 Petamanii menaa ma, Ogatamee mee yaapaagee seta menaa ma
1:13–2:10 Pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa
2:11–3:12 Ekaato dimi peedi ekee taai naadi menaa
3:13–4:19 Makii taa see kaa toowoo taai naadi menaa
5:1-11 Ogatamee me domba yuwa daamaa muniwoo taai naadi menaa
5:12-14 Wodopasi menaa

1 Anii ko Petrus, Yesus Kristus Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Mee kapogee mee ko anii ikii kiyoo-kiyoo wudida-peeda naadi kaama apanaa bagee me magaa kaa keedaa toogeekea bagee yuwa paagoo kiebeataaka. Kuwa ko ikii Pontus wee kaa magaa ma, Galatia wee kaa magaa ma, Kapadokia wee kaa magaa ma, Asia wee kaa magaa ma, Bitinia wee kaa magaa ma kuwa magaa kaa medaa seta bagee yuwa paagoo kiebeataaka. Ikii ko Ogatamee me daamaa kiwigintaata bagee yuwa.

2 Kuwa ko idukaa esee petamanii kaama Nagamee Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo ikii daamaa kiwigintaata. Eto ko Roh me ikii me pedeo yuwa kiwigineepii siwoo naadi kaama Ogatamee me ikii daamaa wa too kiwigintaata

bagee yuwa kikiyaabuu seta kaama totaakea. Ikii Yesus
Kristus Wa me menaa daamaa yayeewoosi naadi, bedaa
Kristus Wa me tadaa uwoo me ikii kaa kigoesipigiisi naadi
miya ikii kisee daamaa wa too kiwigintaata.*
Ogatamee Wa me epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma
kuwa ikii maamaa kineesi naadi kiasega.

Kristus kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwoosi naadi menaa

3 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waataagi Ogatamee
mee niiyaapaagee taai. Wa me Yesus Kristus mee boota
kaama aya andoo peeyaata kuwa me inii miya yoga kabayaa
mokoo Wa me esee mée epa see dimii mee kaa inii me
umiino, toono kuwa gipii mée yakiyaata. Wa me inii
kisee mée tuyaabuu siwoo seta kemaata inii Wa kaa dimi
kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa.
4 Mee ko kuwa Wa me "Ani me aii kisee kiniita" see mée
aseta agiyoo kuwa inii me see yuwa masiitagea nao see
dimii mee gaawoo siyaa. Kuwa agiyoo kuwa se pedeo kiyaa,
se nuku kiyaa see agiyoo. Kuwa agiyoo epoo to wodoo
kimaataata topa.
5 Ikii me Yesus mikee gaawoo naadi kaama Ogatamee Wa
me pesee da me ikii daamaa kitaamegee siwoo see, kisee
too wodopasi naagoo too. Wa me 'Anii okoo daba daagimaa
peeyaabuu taata' see gaawoo seta doodoo Wa me mee
naagoo awee da kaa inii daba mée daagimaa peeyaabuu
taatagi.
6 Kisee kemaata ikii ede ma, ede ma segeekea. Ikii eto
kigaadee siyaa agiyoo tomaa-tomaa kuwa me ikii keedaa
ae-wae, dimi gaagaa segee siyaa miya ikii me ede ma, ede
ma dimii mee miya ebo.
7 Kuwa ikii kigaadee siyaa agiyoo kuwa me ikii me Yesus
mikee gaano dimii mee ebo ii see kuwa awee da kaa mée
deeyaayaa. Emas pose gaayu ko emas kuwa daamaa emas ii
see kuwa deesi naadi biyaa kaa yuwiyaa. Emas pose kuwa
mikee ebo maa diya peedi, kuwa taa kaata agiyoo too. Ikii
me Yesus mikee gaayaa dimii mee asii esee ebo agiyoo. Ikii
makii taa see kaa mikee gaawoo naadi kaama Yesus Kristus
ekaato awee da kaa mée deeyaatagi naagoo ikii ebo kiekeata
maamaa kiapaagee taatagea.
8 Ikii Yesus mee diino taa bagee yuwa kiya Waa esee epa
nao see dimii mee gaawookea. Ikii eto miya Waa se deegea

---

* **1:2** Idukaa Israel bagee yuwa ma, Ogatamee ma, Wa me menaa ma uduma enaataa aagadimisi naadi Musa me woda tadaa uwoo masegeeta Israel bagee yuwa kaa goesipigii seta, kisee okoo Wa me menaa yuwa daamaa peneata doowoo siyaa bagee yuwa kiyaabuu seta. **1:3** Tit 3:4-6 **1:4** Kol 1:12, 2Tim 4:8 **1:5** Yoh 10:28 **1:7** Rom 5:2-4, Ibr 12:11, Yak 1:2-4

kiya ikii me Waa mikee gaano dimii mee ebo, bedaa ikii me
ede ma, ede ma dimii mee miya esee ebo, esee asii-sege, se
wegamaayaa see edee kuwa.
9 Mikee, ikii Yesus mikee gaakee kaa ikii dimi mena daba
kidaagimaa peeyaata toowookea kemaata ikii me ede see
dimii mee ebo.
10 Kuwa daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa ko
idukaa nabi bagee yuwa me ikii kaa kiwegawoo seta, mee
ko "Epeekaa Ogatamee me mée aii epa kaa kisee daamaa
yaukuwaatagi, kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu taatagi"
see wegawoo seta. Kuwa menaa kuwa okoo me nekeenega
naaki ou naadi kaama maamaa imiyaawoo, dimi-dimi
gaagaa siwoo seta.
11 Kuwa nabi bagee kuwa Kristus Wa me Roh me okoo
dimi yiba ase-manee seta menaa kuwa ko kisee: Kristus
Waa boodi ma, boodi ma boogeeta kaama Waa esee ebo,
esee asii-sege see ekee siwoo taatagea, see menaa kuwa
ase-manee seta. Okoo kuwa menaa ipiipi gaagaa naadi
kaama kuwa menaa yuwa kaasee ukuwaaniita naa ya,
moga ukuwaaniita ye, epee ukuwaaniita ye, see dimii
gaagaa siwoo seta.
12 Ogatamee me kuwa nabi bagee yuwa asiino, "Kuwa
menaa kuwa ikii eto nekeeniyaa menaa se kiya epeekaa
yaato bagee kuwa too nekeeniitagea" see aseta yoka okoo
me kuwa menaa yuwa ikii kaa kiwegawoo seta. Kuwa
Kristus kaa menaa wegawoo naadi kaama Roh Kudus mee,
epoo to wodoo kaama isiyaata Mée Wa me pesee kaa mée
me Yesus me doometa menaa kuwa ikii paagoo daamaa
kiiweganaa semea. Malaikat bagee yuwa miya kuwa ikii
kaa kiwegawoo seta menaa kuwa esee ipi kega naaki ou
see dimii mee gaawookea.

Pedeo taa see kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa

13 Kisee kemaata ikii daamaa ipi kaa dimi gaamaata
kaama ikii ekaato ipiipi deewoo taai. Yesus Kristus
meemaata kaama awee da kaa kaatagi naagoo ikii kiepa kaa
aii kiniitagi agiyoo kuwa moga masega naaki ou see dimii
mee maamaa gaawoo taai, Wa kaa dimi kotopiwoo, diitoo
siwoo taai.
14 Nagamee me menaa daamaa yayeetaa see yogaa yuwa
mokoo ikii miya kisee daamaa yayeewoo, umiwoo taai. Ikii
idukaa Ogatamee ewo see kaboo da pedeo ou dimi-pami kaa
umiwoo, toowoo seta kuwa ekeasii, obeekee se
15 kiya ikii Ni paagoo nameei see kiseta Mée Waa pedeo
ena ma taa see see mokoo ikii miya ikii me ukuwayaa,

1:8 Yoh 20:29 **1:11** Yes 53:1-10 **1:13** Luk 12:35-36 **1:14** 1Tes 4:7-8, Tit 3:3-5

peeyaa yuwa uduma yiba pedeo taa see kaa umiwoo,
toowoo taai.
16 Ogatamee me menaa ena mee ko kisee: "Anii ko pedeo
ena ma taa see Mée yoka ikii miya kisee pedeo taa see
kaa umiwoo, toowoo taai" see menaa da ebeamaata yoka
daamaa nekeenii.
17 Ikii me Ogatamee paagoo "Neataagi wae" see asegee
siyaa. Waa ko mée gakata, ebo, peedi kuwa uduma okoo
me ukuwagee seta yuwa doodoo wigintagaatagi Mée mee.
Waa kisee Mée yoka ikii eto magaa da kaa keedaa omegee,
toogee siyaa kaboo Wa too weda, Wa too ebo ekee see dimii
kaa umiwoo, toowoo taai.
18 Mee ko idukaa ikii me bagee yuwa okoo me otoopa
umiwoo, toowoo seta iyee kuwa ikii miya doowoo seta.
Kiya eto ko Wa me ikii kiedaata kaama koogo daamaa daba
kidaagimaa peeyaata totaakea, see kuwa ikii ipi. Wa me ikii
emas kaa kepee ma, perak kaa kepee ma, kisee aii taa kedaa
taata agiyoo me kiedaata se
19 kiya esee ebo see agiyoo me too, Kristus me tadaa uwoo
kuwa me too kiedaata. Waa ko pedeo ena ma taa, uduma
daamaa too see domba wodaa pooduu to mokoo.
20 Ogatamee me uwoo to, magaa to ogaatagaano taa kaboo
Kristus mee Wa too daamaa wigintaata kiya eto wodopasi
yaato ikii daba daagimaa peesea naadi Waa awee da kaa
keta.
21 Waa doodoo da taa ikii Ogatamee mikee nao see gaayaa.
Ogatamee me Waa boota kaama aya andoo peeyaata kaama
esee ebo, esee asii-sege siyaata. Kuwa me kaama ikii
Ogatamee mee mikee gaawoo, Wa kaa too dimi kotopiwoo,
diitoo siwoo siyaa.
22 Ikii mikee menaa daamaa yayeewoo, daamaa yaukuwa-
woo naadi kaama ikii ekaato pedeo taa kiyaata esee mikee
epa aagaa taakea. Kisee kemaata ikii dimi menaa da me
esee maamaa epa aagaa siwoo taai.
23 Kuwa kisega kuwa ko ikii kaagaa wiya kikabata bagee
yuwa. Kaagaa wiya kikabata mee ko mée tomaa me se,
kisee booyaa agiyoo me ikii kikabata mee se kiya se booyaa
agiyoo me, Ogatamee Wa me kisee too iminoo miya, iminoo
miya toono too menaa kuwa me ikii kaagaa wiya kikabata
kaama toowookea.
24 Wa me idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Mée tomaa uduma boo uwaa da mokoo,
bedaa okoo me disii kuwa miya boo pui yuwa mokoo.
Baa boo kuwa wii kedaa siyaa,

1:16 Im 19:2, Mat 5:48 **1:17** 2Kor 5:10, 2Kor 7:1 **1:19** Yoh 1:29, 1Kor 6:20, Why 5:9 **1:22** Rom 12:9 **1:23** Yak 1:18

bedaa boo pui kuwa miya kigimedaa siyaa,
25 kiya Tuhan me menaa kuwa kisee too iminoo miya,
iminoo miya toono too" see menaa ebeamaata. *Yes 40:6-8*
Kuwa menaa kuwa ko Wa me etokaa doometa menaa yuwa,
ikii paagoo daamaa kiiwegagee seta menaa kuwa.

2

Kristus mee ko tuku omaa to mokoo kemaata Wa kaa too daamaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

1 Kisee kemaata ikii pedeo dimii, pedeo menaa uduma ekeasii. Mée deebaa taano ma, dimi daamaa poga-poga taano ma, anii naaki ou see dimii ma, mée badeekee menaa ma kuwa uduma tameepeasii.
2 Yoga ena kabamaata kaama mee yogaa to me ama maamaa naanaka nao see gaayaa dimii mee see see ikii miya Ogatamee me menaa yuwa, pedeo ena ma taa see uwoo mokoo see menaa kuwa maamaa naanaka see dimii mee gaawoo taai. Ikii kuwa menaa noowoo, pesee kiwoo, kisee iyawoo, umiwoo naadi kaama ikii daba daagimaa pootagea.
3 Kisee ikii nogea naaki Tuhan mee esee daamaa, Waa mée epa nao see kuwa nekeeniyaa yoka kisee too noowoo, umiwoo taai.
4 Tuhan paagoo miweei. Waa ko omaa to ebea-ebea, toono too see omaa mokoo, mée me wisintaata omaa kiya Ogatamee me esee daamaa nao naadi wiginegeeta kaama esee ebo ekeata omaa to mee.
5 Ikii miya aya tuyaa see omaa yuwa ebea-ebea. Oma ee asii-maga-maga siyaa see see Roh me ikii Ogatamee me ee to mokoo kikiyaabuu siwooki. Bedaa imam bagee yuwa okoo me Wa paagoo agiyoo ekega-manee segee siyaa see see ikii Wa me daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa me Yesus Kristus doodoo ikii dimi mena yaato Wa paagoo daamaa ekega-manee siwoo siyaa. Ikii me kisee ukuwawoo siyaa kuwa Ogatamee me dimi kiwikii-wikii siwoo siyaa.
6 Kisee Kristus kaa menaa ena idukaa ebeamaata, mee ko kisee:
"Deede, Sion Kutuu to kaa Ni me daamaa wigintaata omaa to mee pe-maataaga,
esee daamaa see omaa, tuku omaa to, ee kabo omaa to mee maataata tupi.
Waa mikee gaayaa bagee yuwa ego weda see dimii se gaapea" see menaa ebeamaata. *Yes 28:16*
7 Kisee kemaata ikii Yesus mikee gaayaa bagee me ko 'Esee daamaa, ebo, Wa too omaa yoka' see nekeeniyaa. Kiya Waa

2:3 Mzm 34:9 **2:5** Ep 2:20-22, Why 1:6, 5:10

mikee se gaayaa bagee kuwa gaayu ko okoo kaa menaa ena
agoo, mee ko kisee:
"Oma ee maataa see bagee yuwa me be kaa wisintaata
tameepeata omaa mee,
Wa me masegeeta kaama tuku omaa to daamaa pee-
yaekeata" see menaa ebeamaata. *Mzm*
118:22
8 Bedaa mena ena miya kisee:
"Mee omaa to mee kaa mée me kepoto-kapato taapea,
okoo Wa kaa kaama okaapea" *Yes 8:14-15*
see menaa miya ebeamaata. Okoo Ogatamee me menaa
yayiino taa kemaata kepoto-kapato siyaa. Mee ko Ogatamee
me idukaa kaama okoo kaa kisee yaipiipii seta kaama
yaukuwaaniyaayaa agiyoo da mee.

9 Kiya ikii gaayu ko kisee taa. Ikii ko Wa me ena tomaa
kikiyaata kaama daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa.
Bedaa ikii ko Wa too ebo mée eetotaa see Mée Wa me
imam bagee yuwa mokoo, pedeo taa see tomaa kaa bagee
yuwa, Ogatamee Waa nekee bagee yuwa. Ikii Wa me ebo
ukuwata-ukuwata yuwa ogo yapeeyaasea naadi ikii kisee
bagee kikiyaata. Waa ko ikii digiyoo yaato kaama Ni paagoo
awee yaato esee daamaa see yoo kiyoo nameei see kiseta
Mée.
10 Idukaa ikii ko Ogatamee me bagee yuwa se kiya eto
ko ikii Wa me bagee keta. Idukaa ikii Wa me epa kigaata
bagee yuwa se kiya eto ko ikii Wa me epaa mee daamaa
masemaagea.

Daamaa iyee kaa too umiwoo taai naadi menaa

11 Ni me epa see bagee yuwa, ikii ko magaa to kaa kiyoo
keedaa umiwoo, toowoo siyaa bagee, meekee bagee mokoo
yoka magaa da kaa bagee me ou dimi-pami kuwa ikii se
masii. Kuwa ou-ou see gaayaa dimii kuwa me ikii me dimi
menaa da kipedeo kiyaayaa, kisee ikii ma yape masiyaa
agiyoo yoka kuwa dimii kuwa uduma wa too ekeasii, see
kuwa anii maamaa kisega.
12 Tuhan ewo see bagee yuwa paagoo ikii me ukuwayaa,
peeyaa yuwa uduma yiba daamaa iyee kaa too eeomegee,
toogee taai. Mee kaama okoo me ikii kaa pedeo menaa
kiwegayaa miya okoo ikii me daamaa ukuwagee see agiyoo
yuwa kideeta kaama Ogatamee meetagi naagoo okoo me
Waa yaapaagee taatagea.

13 Ikii me Tuhan mee ebo ekee see dimii kaa magaa da kaa
ebo totaa see bagee yuwa okoo uduma paagoo ikii ekaato

2:9 Kel 19:5-6, Why 1:6 **2:10** Hos 2:22 **2:11** Gal 5:16-17 **2:12** Mat 5:16

dimi peedi ekee taai. Esee ebo totaa see mée Kaisar wa
paagoo miya,
14 gubernur yuwa paagoo miya kisee okoo uduma paagoo
ikii ekaato dimi peedi ekee taai. Kuwa bagee yuwa me
pedeo agiyoo ukuwayaa bagee yuwa pedeo ukuwataa to
mokoo da maniyaa, bedaa daamaa agiyoo ukuwayaa bagee
yuwa miya yaapaagee siyaa. Okoo me kisee ukuwawoosi
naadi Kaisar me ebo tuyaabuu siyaa.
15 Ogatamee me daamaa, ede see gaayaa dimii mee ko
kisee: Ikii me daamaa ukuwagee see agiyoo kuwa me dimi
taa see bagee yuwa me kiwisineekee menaa kuwa yataa
kiyaayaa kuwa Waa ede.
16 Ikii kisee daamaa agiyoo ukuwageesi naadi Ogatamee
me ikii mée me iyee ma kigokataata kaama daba
kipeeyaata. Ikii ko kisee iyee ma aagadi taano taa bagee
kiya ikii me 'Eto kaama wodoo ni me ede gaayaa agiyoo
uduma daba ukuwayaa' see dimii gaata kaama pedeo
agiyoo koogo ukuwaakee se. Ikii ko Ogatamee ma aagadi
seta bagee yoka Wa me agiyoo daamaa yaukuwawoo,
umiwoo taai.
17 Mée uduma ebo ekee taai. Ikii Yesus yiba ena kenaa
bagee yoka epa aagaa taai. Ogatamee Wa too weda, Wa too
yaapaagee taai. Kaisar mee ebo ekeasii.

Kristus Waa boodi abaata-abaata dimii wuu masisi naadi menaa

18 Eto ko ikii hamba kikiyaata bagee yuwa kuwa ani me
kisiino ko: Ikii me eboo yuwa paagoo ikii ekaato dimi peedi
ekeata okoo maamaa ebo ekee taai. Okoo me dimi adumeta
kaa ikii daamaa kiukuwayaa see bagee yuwa too se kiya
dimi pesee, mena pesee see bagee okoo miya ebo ekeasii.
19 Mee ko ikii pedeo ukuwaano taa kiya mée me ikii ae-
wae kisiyaayaa miya ikii me 'Koosi, anii kisee dogaapa see
gaayaa dimii kuwa Ogatamee me ede yoka' see gaata kaama
makii taa see kaa tuyu ko daamaa, Waa dimi wikii-wikii
siyaayaa agiyoo.
20 Kiya ikii pedeo agiyoo ukuwamaata kaama mée me
kidakamiyaa yuwa kuwa ikii koogo makii taa see kaa totaa
see kuwa Ogatamee me kiapaagee siyaa ye? Kiya ikii
daamaa agiyoo ukuwagee siyaa miya mée me ae-wae, boodi
kikiyaayaa kaboo ikii koogo makii taa see kaa totaa see
kuwa Ogatamee me dimi kiwikii-wikii siyaa.
21 Wa me ikii kisee koogo makii taa see kaa toowoo taai see
kiseta. Mee ko Kristus mee ikii kaa ae-wae, boodi kiabaagee
seta. Wa me kisee boodi abaata-abaata kuwa ikii miya mee

2:14 Rom 13:1-7 **2:16** Gal 5:13 **2:18** Tit 2:9-10 **2:19** Mat 5:10-12

etaa da taa obeewoosea naadi Wa me ikii kideeyaata. Mee ko
22 "Waa pedeo agiyoo ena ma ukuwaano taa,
makapaa menaa ena miya Wa me ebee to kaa wegaano
taa" see menaa ebeamaata. *Yes 53:9*
23 Mée me Waa wisinegee seta yuwa kuwa Wa me bedaa wisineekee menaa peenaa ma wegaano taa. Waa ae-wae, boodi abaataaki kaboo Wa me okoo wedaa-wedaa see menaa ena ma asiino taa kiya Waa ekaato Ogatamee paagoo yaekegataata. Ogatamee Waa topoo see dimii kaa mée uduma okoo me ukuwataa to doodoo wigintagaano Mée kemaata Wa paagoo ekegataata.
24 Kristus Wa me inii me pedeo yuwa Wa me maa to kaa mée yadoota, piya bokoo to kaa mée yaboota. Mee ko inii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa booyaata kaama mikee dimii, mikee menaa kuwa kaa too umiwoo, toowoosi naadi inii kaa mée yaboota. Wa me abuu yuwa kuwa me ikii daamaa kikiyaabuu seta.
25 Idukaa ikii dimi ewo kaa peedaa naadi kaama egata domba wodaa mokoo keta. Kiya eto ko ikii metaki meedoota ikii dimi mena daamaa kimunitaa, kideetaa see Mée paagoo meemaagea.

3

Paimee ma, apimee ma ekea epo enaataa daamaa umi-woo, toowoosi naadi menaa

1 Kisee miya ikii api yuwa ikii ekaato ikii me pai yuwa paagoo dimi peedi ekee taai. Mee kaama ko ikii me pai yuwa kuwa Ogatamee me menaa si yayeetaa see bagee gaayu ko ikii me koogo daamaa ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa me okoo Ogatamee yaato meepea. Ikii me pai yuwa paagoo mena eewegaano taa kiyaa miya
2 okoo me ikii pedeo taa, Ogatamee ebo ekee siwoo see dimii mee kaa omegee, toogeekea see kuwa kideeta kaama too Yesus mikee nao see gaayaa.
3 Ikii kidiino disi-disii see kuwa ko tapaato yaato se. Kuwa ko edooyuu disi-disii ma, emas bako disi-disii ma, doka disi-disii ma kuwa agiyoo magaakee kaa mée me kidiino disi-disii see se
4 kiya ikii semoo yiba yaato disi-disii siyaa kuwa too. Ikii dimi dapuu, dimi adumeta, kisee dimii kuwa kidiino disi ebo, kuwa disii to se taa kiyaa. Ogatamee miya Wa emaa dagii da kaa kidiino ko esee ebo.

2:21 Plp 1:29, 3:10 **2:25** Yes 53:5-9 **3:1** Ep 5:22-24 **3:3** 1Tim 2:9-10

5 Mikee, idukaa Ogatamee kaa dimi kotopiwoo seta apii
yuwa okoo miya kisee. Okoo kuwa dimii yuwa maawoo see
kaa diino disi ebo. Okoo me pai yuwa paagoo ekaato dimi
peedi ekee siwoo seta.
6 Sara mee miya kisee. Wa me paimee Abraham me
menaa daamaa yayeewoo seta apii. Paimee mee ni me eboo
see ekaa weeta. Ikii api yuwa miya kisee daamaa agiyoo
ukuwawoo taai, wedaa-wedaa siyaa menaa kuwa miya se
wedaai. Ikii kisee daamaa umiwoo, toowoo siyu ko ikii miya
Sara me yogaanii yuwa mokoo kiyaa.
7 Bedaa ikii pai yuwa miya ikii apimee ma epo enaataa
daamaa dimii kaa omegee, toogee taai. Api kuwa peenaa
dabaa yoka ikii daamaa nekeenii. Api yuwa ma ikii paaya
Ogatamee me kiepa kaa kisee too umiwoo, toowoo see bagee
yuwa daamaa kikiyaabuu seta yoka apimee ebo ekee taai.
Ikii me Ogatamee paagoo sembahyang siyaa menaa yuwa se
taameensi naadi apimee ma epo enaataa daamaa umiwoo,
toowoo taai.

Epa aagaa see kaa koogo daamaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

8 Bedaa mee wodoo taa kisiinaka menaa kuwa ko kisee:
Ikii uduma ena dimii, ena menaa kaa daamaa omegee,
toogee taai, dimi aamagaa taai, ena kenaa bagee epa aagaa
siyaa see see epa aagaa taai, dimi peedi kiwoo taai.
9 Mée me ikii pedeo kikiyaayu ko ikii me miya okoo
pedeo kiyaano see naadi modee maseekee se. Mée me
kiwisiniyu ko ikii miya okoo wisineekee se. Kiya Ogatamee
paagoo okoo kaa daamaa agiyoo yaukuwaaniyaasi naadi
yaidimaai. Ogatamee me ikii kaa miya daamaa agiyoo
kiukuwaaniyaano see naadi Ni paagoo nameei see kiseta
yoka okoo kaa miya kisee yaidimaai.
10 Kisee menaa kuwa Ogatamee me menaa yiba ebea-
maata, mee ko
"Mée ena 'Anii ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taano ou,
ni me umiwoo, toowoo siyaa yuwa kuwa daamaa too
ede' see dimii gaayaa mée to mee ko
waa pedeo menaa se wegasi naadi dabegea da munii,
bedaa ebee to kaa mée deebaa see menaa kuwa miya
gaai.
11 Waa pedeo dimii, pedeo menaa kuwa beesekaa ekeata
daamaa agiyoo too ukuwawoo taai,
waa mée ma aaemee-emee siwooka naaki ou naadi
kaama emee-emee see etaa da mee too obeewoo
taano gaano pedeo.

3:6 Kej 18:12 **3:7** Ep 5:25-32, Kol 3:19 **3:9** Luk 6:27-28, Rom 12:14

12 Kisee waa dimi topoo, mena topoo see mée to gaayu ko
Tuhan me waa emaa kaa dootaa see,
bedaa wa me idimegee see menaa yuwa apa kaagoo
naadi yayeeyaa.

Kiya pedeo agiyoo ukuwagee see bagee gaayu ko Tuhan me
okoo wisintaata Wa me ebeyumaa da okoo kaa pe-
taameeniyaa" see menaa ebeamaata. *Mzm*
34:13-17

Ae-wae, dimi gaagaa siyaa kaboo koogo makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

13 Ikii daamaa agiyoo too ede ma, omaago ma ukuwagee
siyu ko maamee me pedeo kikiyaayaa?
14 Taa kiya ikii mikee daamaa agiyoo ukuwayaa kuwa kaa
miya mée me ikii boodi, ae-wae kisiyaayu ko koosi, daamaa,
ede nao. Okoo wedaakee se, dimi gaagaa see se.
15 Kiya ikii dimi yiba Kristus mee Wa too Tuhan nao naadi
kaama Waa ebo ekee taai. Mée me ikii paagoo "Ikii Kristus
kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwookea kuwa kaasee kaa ya?"
see kiapaadee siyaa yoka ikii me kisee kaa, kisee kaa see
menaa kuwa okoo paagoo daamaa asiino see naadi ipiipii
taai. Kiya ikii adumeta dimii ma, okoo ebo ekee see dimii
ma kuwa dimii kaa too okoo koogo daamaa eewegaai.
16 Ikii me pedeo dimi, pedeo menaa uduma wigintaata
kaama okoo paagoo daamaa eewegaai. Ikii kisee Kristus
ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama daamaa umiwoo,
toowookea kuwa me kemaata ikii mena kibadiyaa bagee
kuwa ego weda kaapea. Okoo me kibadeekee menaa kuwa
pedeo yoka see dimii mee okoo gaasi naadi ikii daamaa
dimii, daamaa menaa kuwa kaa umiwoo, toowoo taai.
17 Mée me ikii boodi, ae-wae kisiyaayaa kuwa Ogatamee
me gaata-gaata doodoo kisee ikii kaa kiukuwaaniyaayu
ko mée me ikii me pedeo agiyoo ukuwata kaama boodi
kikiyaano ko pedeo. Ikii me daamaa agiyoo ukuwata kaama
mée me boodi kikiyaayaa kuwa too daamaa.
18 Mikee, Kristus Waa miya boodi abaagee seta. Wa me
inii me pedeo yuwa kaa kaama kaagaa ena too too mée
yaboota. Pedeo ukuwaano taa see Mée Wa me inii pedeo
ukuwagee see bagee yuwa Ogatamee paagoo badaa mée
magaano see naadi mée yaboota. Waa má yaato ko mée
me booyaata kiya Roh me Waa aya andoo peeyaata.

3:14 Mat 5:10 **3:18** Rom 5:6-8, Ibr 9:28

19 Waa Roh pesee kaa peedoota idukaa bagee boota yuwa
paagoo, okoo digiyoo ee yiba peneata toogee seta yuwa
paagoo Wa me okoo ebo menaa eewegata.*
20 Kuwa ko idukaa Nuh mee tota kaboo Ogatamee me
menaa yayiino taa bagee boota yuwa paagoo eewegata.
Nuh wa me kapal komaa maataaki kaboo Ogatamee mee
kuwa bagee okoo me pedeo yuwa ekeasi naadi koogo dimi
animaata toogee seta. Kapal komaa maataata kaama mee
ebo uwoo me daba daagimaa peeta bagee mée eebaa taa.
Mee komaa yiba pakaanee seta bagee mée okoo wagoo too
daba daagimaa peeta.
21 Kuwa daba daagimaa peeta menaa kuwa ko eto uwo
mée yatukumaano mee ebea-ebea, ikii mee kaa daba
kidaagimaa peeyaakee. Uwo mée yatukumaano mee ko
maa to kaa maga ponee yuwa mée wetogekumiino see
naadi ukuwayaa agiyoo mee se kiya pedeo dimii, pedeo
menaa kuwa nawetogekomeesi naadi Ogatamee paagoo
asemaata kaama ukuwayaa agiyoo mee.† Kristus Waa boota
kaama aya andoo peeta kemaata ikii miya kuwa uwoo
doodoo daba kidaagimaa peeyaabuu see.
22 Kristus Waa epoo to wodoo pakaamaata kaama
Ogatamee Wa me dagi yagaa yaato animaata ebo totaaki.
Waa kisee ebo tuyaata kaama malaikat bagee yuwa ma,
apanaa pesee yago agiyoo ma, se-ebo, we-ebo uduma Wa
miyoo taa peedi yaekeata.

4

Gipii see dimii kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

1 Kristus Waa má yaato ae-wae, boodi abaata kuwa me
ikii miya ikii ekaato ipiipii semaata 'Anii Waa see see ae-
wae, boodi abaapa kuwa miya koosi' see dimii mee masii.
Mikee, okoo má yaato ae-wae, boodi abaata bagee kuwa
mee kaama wodoo okoo me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa
ekee siwoo siyaa.
2 Kisee kemaata eto kaama wodoo ikii me umiwoo,
toowoo taapea yiba mée me pedeo ou dimii kaa se kiya
Ogatamee Wa me kisee ukuwaano daamaa, kisee ede see
gaayaa agiyoo mee doodoo too umiwoo, toowoo taai.

---

* **3:19** Waa idukaa bagee boota yuwa paagoo peeta see menaa mee ko mena kegaa ena miya kisee: Waa peedoota paa yuwa paagoo peeta, see menaa mee. Okoo paagoo peemaata kaama "Ani too ebo naekeata topa yoka" see menaa mee eewegata. **3:20** Kej 6:1–7:24 † **3:21** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo. Mee ko uwo tukumaano see kaboo "Ni me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa wiginiwoo, umiwoo taapa" see kuwa Ogatamee paagoo asiyaa, see mee. **4:2** 2Kor 5:15, Ep 4:17-19

3 Mee ko Ogatamee ewo see bagee yuwa okoo me otoopa
ou dimii kaa ukuwawoo, umiwoo siyaa kuwa ikii miya kisee
idukaa epo enaataa okoo ma maamaa ukuwawoo, umiwoo
seta. Okoo see see ikii miya pedeo ou, api ou, paayogaa
ou, kisee ou gaawoo, ukuwawoo seta. Bedaa ikii boomagaa
see uwoo noomaata kaama otoopa-otoopa senaa taano ma,
otoopa ede ma, ede ma taano ma kuwa ikii ukuwawoo
seta. Bedaa ikii makapaa ogatamee yuwa, kisee esee pedeo
agiyoo yuwa yaapaagee siwoo seta. Kuwa uduma ikii okoo
ma epo enaataa kisee ukuwawoo, umiwoo seta.
4 Ikii me kisee otoopa dimii kaa ukuwanaa, peenaa seta
agiyoo kuwa ekeasemea kemaata apanaa bagee yuwa me
dimi nagimegea. Okoo me ikii kaasee kaa kuwa agiyoo inii
ma epo enaataa mée se eeukuwageekea ya naadi kaama ikii
maamaa kiwisinegeekea.
5 Kiya Ogatamee me okoo apaadee taatagi menaa kuwa
okoo me Wa paagoo asiitagea. Wa me okoo boota bagee
yuwa miya, bogaano taa bagee yuwa miya mée tomaa
uduma wigintagaano see naadi ipiipii semaata totaaki.
6 Wa me kisee mée wigintagaatagi kemaata Yesus me
menaa mee okoo miyoo taa boomea bagee kuwa paagoo
miya eeweganaa seta. Okoo má yaato ko apanaa aii bagee
yuwa see see okoo miya má yaato pedeo keta. Kiya okoo
dimi mena yaato ko Ogatamee Wa me iyee kaa toowoosi
naadi Wa me menaa okoo paagoo daamaa eeweganaa seta.

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa ukuwawoo, umiwoosi naadi menaa

7 Eto mee begaa kaa ukuwaandaa siwooka agiyoo-pagiyoo
kuwa uduma taa kaano see yaato ekaapa kega. Kisee
kemaata ikii daamaa sembahyang siwoosea naadi ikii daa-
maa ipi kaa dimi gaamaata kaama ekaato daamaa deewoo,
muniwoo taai.
8 Mee asii esee ebo menaa ena gaayu ko ikii esee maamaa
epa aagaa taai. Epa dimi yago bagee gaayu ko mée me okoo
kaa pedeo yaukuwayaa agiyoo-pagiyoo kuwa eebaa miya
okoo me kuwa agiyoo epa yaekeata yadapii siyaa yoka ikii
epa aagaa taai.
9 Be see dimii mee taa see kaa ikii me ee kaa daamaa
badaa aamagaa taai.
10 Ogatamee Wa me kisee daamaa naukuwasi naadi pesee
agiyoo kuwa ikii waa ena kaa aii kisee yadootayu, waa
ena kaa aii kisee yadootayu. Wa me kisee aii kiwuditaata
yoka ikii mée gakata kuwa Wa me kidootaata yuwa doodoo
daamaa agiyoo aaukuwawoo taai.

4:7 Ep 6:18 **4:8** 1Kor 13:4-7 **4:10** Rom 12:6-8

11 Kuwa ko Wa me menaa daamaa eewegasi naadi
yadootaata bagee gaayu ko Ogatamee Wa me too wegayaa
mokoo see see okoo daamaa eewegaai. Bedaa okoo
daamaa agiyoo apanaa bagee yuwa kaa aii yaukuwasi naadi
yadootaata bagee gaayu ko Ogatamee me okoo maniyaa
pesee mee kaa daamaa yaukuwaai. Ikii me daamaa
aaukuwagee siyaa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma yiba Yesus
Kristus doodoo Ogatamee yaapaageesi naadi kisee daamaa
aaukuwawoo segee taai. Wa too ebo, Wa too asii-sege, Pesee
wodoo Pesee see Mée kisee too iminoo miya, iminoo miya.
Amin.

Kristus Wa sekaataa peeyaa bagee okoo me ae-wae, dimi gaagaa siyaa kuwa kaa menaa

12 Ni me epa see bagee yuwa, ikii eto ae-wae, dimi gaagaa
segeekea kuwa dimi se nagimaai. Biyaa tobeasiyaa mokoo
kuwa ae-wae siyaa agiyoo kuwa kaa kigaadee segeeka kiya
kuwa ikii ewo see agiyoo yuwa se yoka dimi nagimaakee se
13 kiya ede ma, ede ma siweei. Mee ko Kristus Waa ae-
wae, gaagaa siwoo seta see see ikii miya kuwa agiyoo ikii
me see yuwa eto ae-wae siwookea. Ikii kuwa kaa ede ma,
ede ma siwoo naadi kaama Kristus Waa ebo, Waa asii-sege
ii see kuwa awee da kaa kaatagi naagoo ikii miya ikii me
ede see dimii mee esee ebo kaata.
14 Ogatamee me Roh mee, Wa too asii-sege see Roh mee
ikii paagoo daamaa kiitotaa see yoka mée me ikii Kristus
yaato bagee kemaata daba, peedi kiekeasiyu ko daamaa, ede
nao.
15 Mée me ikii boodi, ae-wae kisiyaano kuwa ko ikii
me pedeo agiyoo ukuwapea kuwa kaa se. Mée wugiino
waa, oma masiino waa, pedeo agiyoo ukuwanaa taano waa,
apanaa bagee me menaa ma yawataganaa taano waa, kisee
agiyoo kuwa ikii mée ena me miya kisee ukuwapi kemaata
boodi, ae-wae siyaa kuwa se.
16 Kiya ikii Kristus yaato bagee kemaata boodi, ae-wae
siyu ko daamaa, ikii ego weda nao see dimii mee se gaai.
Kisee se kiya ikii Kristus ekaa da ebo nao naadi kaama
Ogatamee yaapaagee taai.
17 Kuwa kisega kuwa ko Ogatamee me mée tomaa
wigintaata okoo kaa yadootagaano monaa kaa kega. Inii
Wa me ee kaa bagee yuwa keta inii kaa ae-wae siyaa agiyoo
mée yadootagaaki. Kisee inii keta ae-wae siyu ko kuwa
Ogatamee me etokaa daamaa menaa si yayeetaa see bagee
kuwa usiyaato ko yaai, maagiyoo okoo kaa yadootagaatagi
naa ya?

4:14 Mat 5:11-12, Rom 8:17-18, Plp 3:10 **4:16** Kis 5:41, Ibr 12:2-3

18 Ogatamee me menaa yiba kisee menaa ena ebeamaata, mee ko
"Dimi topoo, dimi daamaa see bagee kuwa okoo ae-wae, dimi gaagaa naadi kaama too daba daagimaa peeyu ko
dimi koopoo, pedeo agiyoo ukuwagee see bagee kuwa okoo kaasee daba daagimaa peeyaa?" see menaa ebeamaata. *Ams 11:31*
19 Kisee kemaata mée me ikii boodi, ae-wae kisiyaayaa kuwa Ogatamee me gaata-gaata doodoo kisee kiukuwaaniyaayaa yoka ikii ekaato Wa paagoo ekega-manee siwoo taai. Wa me ikii se kiekeasiipi, Wa me aseta menaa kuwa taa ma taa daamaa kiukuwaaniyaabuu taa see Mée yoka ikii daamaa agiyoo too ukuwawoo taai see kisega.

5

Ogatamee me domba yuwa daamaa muniwoosi naadi menaa

1 Ikii Yesus mikee gaata bagee tuku-tuku yuwa gaayu ko anii miya ikii see see tuku see bagee ena. Kristus me ae-wae, boodi abaata-abaata yuwa kuwa anii deeta kaama yaweganaa see mée. Bedaa Wa too ebo, Wa too asii-sege siyaa agiyoo kuwa awee da kaa kaata naagoo anii miya ni me see yuwa masiita yoka anii eto maamaa kisiino ko:

2 Ogatamee me domba yuwa, Wa me namuniwoosea naadi ikii paagoo kiekeata bagee yuwa kuwa daamaa yamunii. Mée me ikii paagoo omaago ma kisemaata kaama too se kiya ikii dimi menaa da me daamaa yamunii. Ikii kisee dimii kaa yamuniwoo siyaa kuwa Ogatamee Waa ede. Kepe ou dimii kaa ukuwaakee se kiya 'Anii daamaa ukuwawoo taapa' see dimii kaa ukuwawoo taai.

3 Ogatamee me kuwa domba yuwa ikii paagoo kiekeata yoka ikii me anii ebo yoka naadi okoo omaago ma aseekee se kiya ikii me daamaa dimii, daamaa menaa kuwa okoo miya ikii see see kisi naadi ikii daamaa umiwoo, toowoo taai.

4 Ikii me kisee okoo daamaa muniwoo, umiwoo naadi kaama domba munitaa see bagee me Eboo meetagi naagoo ikii mumo kaa onee ena, esee ebo, esee asii-sege, se nuku kiyaa agiyoo mee masiitagea.

5 Bedaa ikii ebo see taa bagee kuwa miya ani me kisiino ko: Ebo bagee yuwa paagoo ikii ekaato dimi peedi ekeasii. Bedaa ikii paaya uduma ikii ekaato dimi peedi aaekee siwoo taai. Ogatamee me menaa yiba kisee menaa ebeamaata, mee ko

---

5:2 Yoh 21:15-17, Kis 20:28 **5:4** 1Kor 9:25, 2Tim 4:8

"Ebo poga-poga see bagee kuwa Ogatamee me wisiniyaa,
kiya dimi daba, mena daba see bagee kuwa Wa me epa
gaayaa" see menaa ebeamaata. *Ams 3:34*
6 Kisee kemaata ikii Ogatamee paagoo ikii ekaato dimi peedi
ekee taai. Wa me ikii ebo kiekeasiino ede see gaayaa kaboo
Wa me ebo kiekeasiipi yoka ikii ekaato Wa me pesee see
yagaa da miyoo taa ikii dimi peedi ekee siwoo taai.
7 Waa ko ikii daamaa kimuniwoo taa see Mée yoka ikii
me ae-wae, dimi gaagaa siyaa yuwa kuwa uduma Wa kaa
yadootagaai.
8 Ikii daamaa ipi kaa dimi gaamaata kaama ikii ekaato
ipiipi dii. Ikii ma yape see mée Iblis mee singa wodaa kona
wekaata mena ma miyaa see see mokoo mée nootagaano
see naadi mée abanaaki.
9 Ikii Yesus mee mikee gaakee kaa koogo se makii seta
kaama waa wisintagaai. Uwoo to, magaa to kiyoo-kiyoo
Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa okoo miya ikii see
see ae-wae, dimi gaagaa taakea, see kuwa ikii ipi yoka se
makii taai.
10 Ikii me ae-wae segeekea kuwa keedaa too. Ikii kisee
ae-wae semaata kaama wodoo Ogatamee me pesee agiyoo
kuwa uduma ikii sikii kikiyaapi. Wa me too ikii pesee
kikiyaata kaama makii taa see kaa toowoo siyaa bagee
kikiyaapi. Waa ko epa dimii uduma manii to. Ikii Kristus
ma aagadi-maagadi seta kaama Waa see see ikii miya ebo,
ikii miya asii-sege, kisee too iminoo miya, iminoo miya
toowoosea naadi Wa me Ni paagoo nameei see kiseta.
11 Pesee yago Mée mee inii niiyaapaagee siwoo taai, kisee
too iminoo miya, iminoo miya. Amin.

Wodopasi epao see aseta menaa

12 Anii kuwa peenaa kisega menaa kuwa Silwanus wa me
kapoge kaa daamaa naebeamaagi. Waa ko Kristus mee se
ekeata mikee gaawoo see mée. Kuwa kiebeaga menaa kuwa
ko ikii dimi mena daamaa pesee kesea naadi menaa, bedaa
Ogatamee Wa me epaa mee mikee kisee-kisee yoka see kisi-
manee taano see naadi kiebeaga menaa yuwa. Kuwa menaa
kuwa daamaa peneata koogo se makii taai.
13 Babilon magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee kuwa ko
okoo ikii see see Ogatamee me daamaa wigintaata bagee
yuwa okoo me epao see kisegea. Ni me yogaa Markus wa
me miya epao kisigi.
14 Ikii epao aasee siyaa kuwa epa dimii kaa ebe aanuunuu
taai. Ikii Kristus me bagee kuwa uduma Ogatamee me

5:6 Luk 18:14, Yak 4:10 **5:7** Luk 12:30-32, Plp 4:6-7 **5:8** Ep 6:11-13, Yak 4:7
5:10 2Tes 3:3

adumeta see dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

2 Petrus
Petrus me wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko koopoo see menaa weganaa seta bagee yuwa me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa deebaa seta kaama okoo yaato peeyaa yoka naadi kaama Petrus me mee kapogee yaebeamaata. Kuwa koopoo see menaa weganaa see bagee kuwa ko okoo me pedeo ou dimii kaa umiwoo, toowoo see bagee. Okoo me Yesus mee wisineekee kaa Waa wiyaagoo se meetagi yoka see menaa weganaa seta bagee yuwa. Kiya Yesus mee wiyaagoo meetagi naagoo Wa me kuwa pedeo menaa, pedeo agiyoo kuwa uduma yataa kiyaata kaama se-agiyoo, we-agiyoo uduma daamaa too kiyaabuu taatagi. Kisee kemaata kuwa koopoo see menaa weganaa seta bagee kuwa wisintaata inii kaa daamaa mée yadootaata menaa kuwa too doowoo taai naadi menaa kuwa yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-2 Petamanii menaa
1:3-15 Inii Wa me mée wiginta bagee yuwa daamaa iyawoo, ebo kiwoosi naadi menaa
1:16-21 Kristus me asii-sege siyaa agiyoo kuwa deeta menaa
2:1-22 Koopoo see menaa weganaa see bagee yuwa gaai naadi menaa
3:1-16 Tuhan mee wiyaagoo meetagi yoka see menaa kuwa neke-nekee siwoo taai naadi menaa
3:17-18 Wodopasi menaa

1 Anii ko Simon Petrus, Yesus Kristus me agiyoo yaokagee see mée, Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée mee. Yesus Kristus mee ko inii me Eboo Ogatamee mee, inii mée daagimaa peeyaano Mée mee. Waa dimi topoo see Mée kemaata Yesus mikee gaano dimii mee inii kaa daamaa mée yadootaata see see ikii kaa miya kisee daamaa kidootaata. Ikii miya kisee bagee yuwa paagoo mee kapogee mee kiebeaga.

2 Ikii me Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Yesus ma Ekea daamaa ipi keta kaama Ekea me epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii maamaa kineesi naadi kiasega.

Inii Wa me wiginta bagee yuwa daamaa iyawoo, ebo kiwoosi naadi menaa

3 Ogatamee Waa esee daamaa, esee asii-sege see Mée kemaata Wa me Ni paagoo nameei see mée aseta. Inii me

Waa daamaa ipi keta kaama inii Waa ma dimii menaa kaa
umiwoo, toowoosi naadi agiyoo kuwa uduma Wa me pesee
da kaa inii daamaa aii mée manta.
4 Wa me kuwa agiyoo inii aii mée manta kemaata
Wa me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa
kiukuwaaniyaata" see mée aseta. Kuwa esee daamaa, esee
ebo see menaa kuwa doodoo ikii kuwa magaa da kaa pedeo
ou dimii kaa pedeo mée kiyaayaa agiyoo kuwa kaa kaama
ikii daba peeta kaama Wa me iyee kaa ikii ma aagadi-
maagadi siwoosea naadi kuwa menaa mée manta.
5 Kisee kemaata ikii daamaa omaago ma ukuwawoosea
naadi kisiino menaa mee ko kisee: Ikii me Yesus mikee
gaano dimii mee kaa esee daamaa see dimii mee ma pe-
tabeasii, bedaa esee daamaa see dimii mee kaa ipi see dimii
mee ma pe-tabi,
6 bedaa ipi see dimii mee kaa ekaato daamaa muniwoo,
deewoo taano ipi see dimii mee ma pe-tabi, bedaa ikii
ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano ipi see dimii mee
kaa makii taa see kaa toowoo taano see dimii mee ma pe-
tabi, bedaa makii taa see kaa toowoo taano see dimii mee
kaa Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taano
see dimii mee ma pe-tabi,
7 bedaa Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo
taano see dimii mee kaa Yesus ma ena kenaa bagee epa
aagaa see dimii mee ma pe-tabi, bedaa Yesus ma ena kenaa
bagee epa aagaa see dimii mee kaa mée uduma epa gaayaa
dimii mee ma pe-tabi.
8 Ikii kuwa aatabi see dimii kuwa daamaa gaawoo,
doowoo naadi kaama maamaa eebaa kedaa siwoo siyu ko
inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee ikii me Waa daamaa
ipi see dimii mee miya ebo kaapa, bedaa ikii daamaa agiyoo
maamaa ukuwawoo, daamaa poo maamaa ekawoo, kisee
umiwoo, toowoo taapea.
9 Kiya kuwa aatabi see dimii kuwa taa see mée to gaayu
ko waa emaa digiyoo see mée to mokoo. Mee ko wa me
idukaa kaama pedeo ukuwawoo seta agiyoo yuwa kuwa
nawonakomee seta yoka, see dimii kuwa waa gaabuu seta
kemaata waa emaa daamaa se deeyaa see mée to mokoo.

10 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii ko Ogatamee
me Ni paagoo nameei see kiseta bagee, Wa me daamaa
kiwigintaata bagee yuwa. Ikii me 'Anii kisee bagee ii' see
kuwa nekeensea naadi kuwa aatabi see dimii kuwa maa-
maa gaawoo, doowoo taai. Ikii kisee daamaa ukuwawoo,
umiwoo siyu ko ikii taa ma taa se okaapea.

1:4 2Kor 7:1 **1:10** Yud 1:24

11 Ikii kisee daamaa ukuwawoo, umiwoo naadi kaama inii
epoo Mée Tuhan mee, inii daba mée daagimaa peeyaano
Mée Yesus Kristus Wa me kisee too iminoo miya, iminoo
miya ebo mée eetoowoo taano yoo kiyoo esee kiede kaa
daba kiseemiyaatagi.
12 Kisee kemaata anii kuwa menaa yuwa kisi-manee
siwoo taapa. Ikii ko kuwa menaa ipi see bagee, kuwa mikee
menaa daamaa masemaata kaama makii taa see kaa toowoo
see bagee yuwa. Kiya ikii kuwa menaa gaabuu taapea naadi
kaama
13 ni me keedaa toogee see maa da mee ekeasiino taa
kaboo anii kuwa menaa yuwa daamaa kisi-manee siwoo
taano mee daamaa see gaaga.
14 Mikee, anii eebaa umiino taa kaa ni me keedaa toogee
see maa da mee ekeasiipa see kuwa anii ipi. Kuwa menaa
kuwa inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me kisee ni
paagoo awee da kaa naawegami.
15 Kisee kemaata anii pakaa-seometa kaama wodoo ikii
kuwa menaa yuwa se gaabuu seta daamaa neke-nekee
siwoosea naadi anii eto omaago ma kisi-manee siwoo taapa.

Kristus me asii-sege siyaa agiyoo kuwa deeta menaa

16 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee pesee ma
meetagi kaa menaa kuwa inii mée me unukade menaa
wegaa-wegaa see see kiiwegagee seme se kiya Wa me asii-
sege siyaa agiyoo kuwa inii emaa me deeta bagee yuwa.
17 Mikee, Nagamee, Asii-sege see Mée Ogatamee me
Wayoopaa mee ebo, Waa asii-sege see ekeasiino see naadi
menaa kuwa Wa paagoo aseeyamaata, mee ko kisee: "Mee
ko Niyoopaa. Ni me Yogaa esee epa yoka Anii Waa dimi
wikii-wikiika" see aseta menaa mee.
18 Mee wa too esee daamaa wigintaata maga kutuu to kaa
kiyoo inii Waa ma epo enaataa toomuu taaka too kuwa epoo
to wodoo kaama aseeyamaata menaa kuwa yeeta.
19 Inii kuwa menaa yeeta kaama kuwa idukaa nabi bagee
yuwa me wegawoo seta menaa kuwa mikee menaa ii see
nekeenta. Ikii miya daamaa nekeenii: Digiyoo see yoo peto
wakeata kaama daamaa deeyaa mokoo see see okoo me
wegawoo seta menaa kuwa miya kisee wakimiwoo siyaa.
Ikii kuwa menaa yuwa ipiipi gaagaa siwoo taai, kisee too
Waa meetagi yoo too. Waa meetagi mee ko pedeo komaa
yaato aweepeasiyaa see see kaata. Bedaa keno wogaa to
see okadee mee awii yaato kaama pakaamaayaa see see inii
dimi yiba miya kisee awee kaata.

1:14 Yoh 21:18-19 **1:16** Mat 17:1-5 **1:19** Luk 1:78-79

20 Esee ebo menaa ena mee ikii nekeeniino gaano pedeo,
mee ko kisee: Ogatamee me kapogee yiba nabi bagee me
wegawoo seta menaa yuwa mena nekeeniino yaato kuwa
gaayu ko mée me gaata-gaata doodoo too se nekeeniyaa.
21 Nabi bagee yuwa me menaa kuwa manii to ko okoo me
gaata-gaata kuwa kaa se kiya Ogatamee Wa kaa too. Okoo
Wa me menaa Roh Kudus me pesee kaa yawegawoo seta.

2

Makapaa menaa wegataa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa

1 Idukaa Ogatamee me bagee yuwa paagoo nabi poga-
poga see bagee agoo keta see see ikii paagoo miya maka-
paa menaa kitopetaa see bagee agoo kaapa. Okoo me
doomeepea menaa kuwa koopoo, mée pedeo kiyaayaa see
menaa yuwa too kaapa. Okoo me Eboo mee, okoo edaata
kaama daba daagimaa peeyaata Mée mee miya okoo me
wisintagaapea. Kuwa me kemaata okoo ekaato kaa pedeo
agiyoo moga miyaapea.
2 Okoo me pedeo ou dimii kaa umiwoo, toowoo siyaa
kuwa mée eebaa obeewoo taapea. Okoo kisee ukuwaapea
kemaata inii me mikee see etaa yaato daamaa umiwoo,
toowoosi naadi mée topeta menaa kuwa mée me wisinea-
pea.
3 Kuwa makapaa menaa topetaa see bagee kuwa okoo
kepe ou see bagee kemaata kepe neesi naadi okoo me aii
gaata-gaata dimii kaa otoopa menaa kiiwegaapea. Idukaa
kaama okoo pedeo kiyaabuu taata see menaa mee okoo kaa
yawegataata topa. Okoo pedeo kiyaano monaa mee asiige
si yatagaapi.
4 Mee ko malaikat bagee noonaa yuwa okoo pedeo
ukuwata bagee kuwa Ogatamee me okoo se pedeo kiyaapa
see dimii mee gaano taa kiya okoo neraka magaa kaa
tameeyamaata kaama digiyoo yiba ekeata, kisee too Wa me
mée tomaa wigintagaatagi naagoo too.
5 Bedaa kisee miya idukaa Nuh tota kaboo Ogatamee me
kuwa magaa da kaa dimi pedeo see bagee yuwa okoo se
pedeo kiyaapa see dimii mee gaano taa. Wa me kuwa pedeo
iyee kaa too umiwoo see bagee yuwa okoo kaa ebo uwoo
yamiyaata. Mikee menaa eeweganaa seta mée Nuh mee
ma, waa ma epo enaataa totaa see petoo to ma kuwa too
daba daagimaa peeyaata.

1:21 1Pet 1:10-11, 2Tim 3:16 **2:1** Mat 7:15, Kis 20:29-31, 1Tim 4:1 **2:2** 1Tim 6:3-5 **2:4** Yud 1:6 **2:5** Kej 6:1–7:24

6 Bedaa kisee miya Ogatamee me Sodom magaa ma,
Gomora magaa ma wiya kuwa kaa biyaa isiyaata kaama
pedeo kiyaata. Mee ko kuwa magaa kaa bagee yuwa
pedeo kiyaata wodoo apanaa bagee, okoo pedeo dimii kaa
umiwoo, toowoo taapea bagee kuwa 'Wa me inii kaa miya
kisee mée ukuwaapi yoka' see dimii gaamaasi naadi okoo
pedeo kiyaata.
7 Mee naagoo Ogatamee me Lot mee daba daagimaa
peeyaata. Lot mee dimi topoo see mée kemaata kuwa okoo
mena si yayeeta pedeo ou dimii kaa too omegee, toogee seta
bagee kuwa kaa waa ae-wae, dimi gaagaa siwoo segee seta.
8 Mee dimi topoo see mée Lot mee okoo yupii da kaa
omegee, toogee seta kaboo okoo me pedeo ukuwagee seta
agiyoo kuwa egapii gakata wa me deetaa, yeetaa segee
naadi kaama waa yaai-yaai, dimi mena gaagaa siwoo segee
seta.
9 Kisee kemaata okoo dimi topoo see bagee kuwa
okoo gaadee siyaa kaboo Tuhan me okoo daba daagimaa
peeyaano kuwa Waa ipi. Bedaa dimi pedeo see bagee
kuwa Wa me pedeo kiyaano kuwa miya ipi. Wa me mée
wigintagaatagi naagoo kisee ukuwaano see naadi eto miya
pe-wigintagaa siwooki see kuwa inii daamaa nekeeniyaa.
10 Wa me pedeo kiyaatagi bagee kuwa ko okoo me pedeo
ou gaayaa dimii kaa too umiwoo see bagee yuwa ma,
Ogatamee Waa ebo mée eetoono kuwa be gaataa see bagee
yuwa miya kuwa uduma.
Kuwa ikii paagoo makapaa menaa wegataa see bagee
kuwa miya dimi uu, dimi ebo poga-poga see bagee yuwa.
Epoo to wodoo bagee ma, magaa da kaa pesee yago agiyoo
ma kuwa uduma okoo me wisineano weda see dimii mee
miya taa see bagee yuwa.
11 Okoo me kisee wisineano omaago kiya malaikat bagee
yuwa me kisee wisineano menaa kuwa taa. Malaikat bagee
kuwa esee ebo, esee pesee kiya okoo me kuwa apanaa pesee
yago agiyoo kuwa pedeo kiyaasi naadi menaa Tuhan paagoo
si yawegayaa.
12 Kiya kuwa makapaa menaa wegataa see bagee kuwa
ko dimi mena taa see agiyoo see see okoo me otoopa dimi
gaata-gaata doodoo too ukuwanaa see bagee yuwa, mée
me peneata wugimaasi naadi kabawoo siyaa agiyoo yuwa
mokoo. Okoo mikee menaa ewo, se nekeeniyaa yoka okoo
me wisineekee too. Bogaa yiba yago tookee agiyoo boowoo
siyaa see see okoo miya pedeo kedaa taatagea.
13 Okoo me pedeo ukuwagee siwookea doodoo pedeo
ukuwawoo setaa to mokoo da masiitagea. Okoo me pedeo

2:7 Kej 19:1-26 **2:12** Yud 1:8-10

ou gaayaa dimii doodoo awee da kaa otoopa ukuwanaa
taano ede see bagee yuwa. Okoo ma ikii paaya epo enaataa
animaata naano agiyoo kiinotaaka too okoo me ou dimi-
pami kuwa eebaa kedaa naadi kaama otoopa ede ma, ede
ma siyaa, kisee diino ko pedeo see bagee yuwa.
14 Okoo tobaaka taano see dimii kaa api emaa daano
omaago. Okoo pedeo agiyoo ukuwagee taano kana see taa.
Okoo me kuwa mikee gaano dimii mee pesee kaano taa see
bagee kuwa okoo me pedeo agiyoo ukuwasi naadi deebaa
senaa siyaa. Okoo me kepe ou, agiyoo ou, kisee dimii kuwa
esee ebo, okoo kisee tupiwoo, umiwoo see bagee yuwa.
Okoo kaa pedeo ayaa yadootaata toogeekea.
15 Okoo mee mikee topoo see etaa da mee ekeata otoopa
peenaa see bagee yuwa. Okoo idukaa Beor yoopaa Bileam
wa me koopoo see etaa da obeewoo seta bagee yuwa.
Bileam mee ko wa me pedeo agiyoo ukuwataa to kaa kepee
kuwa ou see dimii gaata mée mee.
16 Waa nabi bagee ena kiya wa me pedeo pe-ukuwaano
see agiyoo mee kaa Ogatamee me waa mena pesee kaa
aseta. Mee ko keledai wodaa ena, mena taa see agiyoo kiya
Ogatamee me mee wodaa da ebee to taa mée me menaa kaa
waa pesee ma menaa aseta. Mee kaama wa me dimi taa kaa
pedeo pe-ukuwaanaka see gaata dimii mee yataametaata.
17 Kuwa ikii paagoo makapaa menaa wegataa see bagee
kuwa ko muma uwoo mumaa to kiya uwo deeta mokoo,
bedaa sinu yuwa ebo bo me kiyoo-kiyoo deeda-peeda siyaa
mokoo.* Okoo kisee bagee yuwa too kemaata okoo esee
digiyoo yiba toowoo see yoo yaipiipii semaata topa.
18 Okoo me ebo poga-poga menaa kuwa imi taa menaa too.
Okoo me pedeo ou dimi-pami kaa wegayaa menaa kuwa
me okoo yeetaa see bagee yuwa deebaa naadi kaama pedeo
ukuwagee siyaa. Kuwa yeetaa see bagee kuwa okoo mée me
pedeo ukuwagee siyaa agiyoo kuwa miyoo taa ekeata kiya
kuwa menaa kuwa me deebaa seta kaama bedaa pedeo pe-
ukuwagee siyaa.
19 Kuwa makapaa menaa wegataa see bagee kuwa okoo
me apanaa bagee paagoo wegaano, "Koosi, daba ukuwayaa,
mée pedeo kiyaayaa agiyoo da se" see wegayaa kiya okoo
miya pedeo kedaa siyaa, okoo miya kuwa pedeo agiyoo
yuwa ma aagadi siyaa. Mee ko mée me dimi peeyaa agiyoo
kuwa me okoo daba, peedi kiyaata kaama kuwa agiyoo ma
aagadi siyaa.

2:16 Bil 22:4-35, Why 2:14 * **2:17** Muma uwoo mumaa to kiya uwo deeta mokoo, see mee mena nekeeniino yaato ko okoo me mée tupiino menaa kuwa imi taa see menaa too naadi ebea-ebea menaa mee. **2:19** Yoh 8:34, Rom 6:16

20 Kisee mée me inii daba mée daagimaa peeyaano Mée
Tuhan Yesus Kristus mee ipi keta kaama magaa da kaa mée
pedeo kiyaayaa agiyoo kuwa uduma ekeata kiya mee wodoo
taa bedaa kuwa agiyoo yuwa ma tawata kaama okoo daba,
peedi kiyaayu ko yaai. Okoo petamanii Kristus mee ewo
see kaboo okoo me umiino, toono kuwa pedeo kiya okoo
me Kristus mee ekeata kaama umiino, toono kuwa ko mee
asii esee pedeo kiyaa.
21 Mee ko umiino, toono mikee topoo see etaa da mee okoo
ipi kegea kiya mee kaama wodoo ekeasiyu ko mee etaa da
mee ewo naaki daamaa. Kristus me kisee ukuwaai, kisee
ukuwaai see mée daamaa aseta menaa kuwa okoo paagoo
eewegagee seta kiya okoo kisee oko maataata metaki peeyu
ko esee pedeo.
22 Okoo me kisee ukuwayaa yuwa kuwa Ogatamee me
menaa ena mee mokoo, mee ko kisee:
"Kameno me udita yuwa bedaa metaki me-nuyaa" see menaa ebeamaata.
Bedaa mena ena miya kisee:
"Ekenaa to me uwo wetogemaata kaama bedaa metaki peedoota tapaa pe-tukumiyaa" see menaa mee miya ebeamaata. *Ams 26:11*

3

Tuhan mee wiyaagoo meetagi kaa menaa

1 Ni me epa see bagee yuwa, mee kapogee mee ko ani
me wiyaagoo to kiebeaga kapogee mee. Anii kuwa kapogee
wiya kuwa ikii mikee menaa yuwa se gaabuu seta daamaa
dimii, daamaa menaa eebaa kikiyaabuu taano see naadi
kiebeaga.
2 Mee ko idukaa Ogatamee Wa me daamaa wigintaata
bagee, nabi bagee kuwa okoo me wegawoo seta menaa
yuwa ma, bedaa mée daagimaa peeyaano Mée Tuhan Yesus
Wa me mée aseta menaa yuwa ma kuwa menaa uduma ikii
daamaa neke-nekee siwoosea naadi kiebeaga. Yesus Wa me
menaa yadoonaa see bagee yuwa okoo doodoo Wa me kuwa
menaa ikii paagoo daamaa kisi-manee seta.
3 Esee ebo menaa ena mee ikii nekeeniino gaano pedeo,
mee ko kisee: Yesus meetagi menaa wisineekee bagee kuwa
wodopasi yaato agoo kaata. Okoo me pedeo ou gaayaa dimii
doodoo too umiwoo, toowoo taatagea.
4 Okoo me wisineekee kaa kisiitagea menaa kuwa ko
kisee: "Wa me 'Anii metaki meeta' see menaa da aseta
kiya Waa kayoo baa? Inii beemu nokaa yuwa uduma

2:21 Ibr 6:4-6, 10:26-27 **3:3** 1Tim 4:1, 2Tim 3:1

boowoo seta kiya Waa meeno taa. Petamanii agiyoo-
pagiyoo ogaataata yoo kaama eto too kuwa agiyoo-pagiyoo
kuwa uduma kisee too umiwoo, toowoo taaka" see menaa
kuwa okoo me kisiitagea.
5 Okoo Ogatamee me agiyoo-pagiyoo ogaataata menaa
kuwa okoo ipi kaano dimii mee taa kaa wisintagaakee. Mee
ko idukaa Ogatamee Waa mena ena wegataagi naaki epoo to
kisee ogaanega. Bedaa Wa me menaa da me magaa to kuwa
uwo yiba kaama pakayaata kaama wa too wigintaata.
6 Kiyoo kaama kuwa uwoo yuwa me magaa to uduma
pedeo kiyaata, ebo uwoo miyaata kaama magaa to pedeo
keta.
7 Kiya eto kiipaa miya Ogatamee Wa me menaa me epoo
to ma, magaa to ma kuwa uduma daamaa muniwoo taaki,
kisee too biyaa kaa uduma yuwitagaatagi monaa kaa too.
Mee naagoo pedeo bagee yuwa miya wigintaata pedeo
kiyaatagi.
8 Kiya ni me epa see bagee yuwa ikii gaayu ko mena ena
mee se gaabuu taai, mee ko kisee: Tuhan Wa me gaata dimii
mee ko egapii ena too too gaayu ko seribu tahun mokoo,
bedaa seribu tahun kuwa ko egapii ena too too mokoo, kisee
Tuhan Wa me gaataa see.*
9 Mée noonaa me gaano, 'Tuhan Wa me Anii meemaata
kaama kisee ukuwaata, kisee ukuwaaniyaata see mée aseta
kiya ukuwaaniino yaato epee yaai' see gaageekea kiya kisee
taa. Ikii mée waa ena ma pedeo kigi see kuwa Waa be. Waa
meeno taa kaboo mée uduma okoo me pedeo yuwa ekeata
Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowookea see
kuwa Waa ede. Kisee kemaata Waa moga meeno taa, kisee
koogo dimi mena animaata totaaki.
10 Kiya Tuhan Wa me meeno monaa mee ko oma masenaa
see bagee miyaa see see kaata. Mee naagoo ebo tukuu
tukuuka naaki epoo to taa kaata. Agiyoo-pagiyoo uduma
miya ebo biyaa me pooneepeasiita, bedaa magaa to ma,
kiyoo agiyoo-pagiyoo uduma miya taa kedaa taata.†
11 Agiyoo-pagiyoo uduma kisee pedeo kedaa taata ke-
maata ikii me umiino, toono kuwa pedeo taa see kaa

3:5 Kej 1:6-9 **3:6** Kej 7:21 **3:8** Mzm 90:4 * **3:8** "Tuhan Wa me gaata dimii mee ko egapii ena too too gaayu ko seribu tahun mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko mée me egaano mee ena, Ogatamee me egaano mee ena, ena mee too se. Kisee kemaata mée me Yesus wiyaagoo meeno epee see wegayaa menaa kuwa ko mée me egayaa-egayaa doodoo wegayaa menaa too see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **3:9** Rom 2:4 † **3:10** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko magaa to ma, mée me ukuwata agiyoo yuwa ma kuwa uduma pedeo kedaa taata, see menaa mee. **3:10** Mat 24:42-43, 1Tes 5:2-3

Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taano
gaano pedeo.
12 Ikii kisee daamaa umiwoo, toowoo taaka too Ogatamee
Wa me mona naagoo moga meei, moga meei see dimii
kaa diitoo siwoo taai. Mee naagoo epoo to biyaa me
pooneepeata kaama agiyoo-pagiyoo yuwa uduma miya tani
kaa deeda-peeda taata.
13 Kisee kaata kiya inii gaayu ko Ogatamee me epoo to
ma, magaa to ma kuwa gipii kiyaabuu taata see mée aseta
kemaata inii kuwa daamaa diitoo siwoo segeekea. Kiyoo ko
mikee topoo see menaa kuwa too yayeewoo, yaukuwawoo
taa see yoo.
14 Kisee kaata kemaata ni me epa see bagee yuwa ikii
kuwa ukuwaandaa taata agiyoo yuwa diitoo siwooka too
ikii Ogatamee emaa dagii da kaa pedeo dimii, pedeo menaa
taa see mée ii see nadeegi naaki ou see dimii mee kaa
umiwoo, toowoo taai. Ikii Waa ma mena taa see kaa
umiwoo, toowoo taai.
15 Inii epoo Mée Tuhan Waa moga meeno taa, kisee koogo
dimi mena animaata totaaki mee ko ikii keta ikii me pedeo
dimii, pedeo menaa ekeata daba daagimaa peesea naadi
moga meeno taa see kuwa nekeenii. Kuwa inii mée daba
daagimaa peeyaano menaa kuwa ko Paulus wa me miya
kapoge kaa kiebeamaami. Waa ko inii me Yesus yiba epa
see mée, Ogatamee me waa esee ipi see dimii manta mée.
16 Kuwa menaa kuwa wa me kapogee yuwa uduma yiba
ebeagee see. Wa me ebeamaata menaa noonaa nekeeniino
kana. Kuwa wa me menaa se nekeeniyaa bagee yuwa okoo
me Yesus mikee gaano dimii mee pesee kaano taa, okoo
kisee maki-makaa naadi kaama Paulus me menaa kuwa
otoopa bebenataata koopoo kiyaayaa. Ogatamee me kapoge
kaa menaa apanaa yuwa miya okoo me kisee kiyaabuu
segee siyaa. Okoo kisee bagee kemaata okoo ekaato kaa
pedeo menaa, pedeo agiyoo miyaabuu see.

Wodopasi menaa

17 Kiya ni me epa see bagee yuwa ikii gaayu ko okoo kisee
bagee ii see kuwa ikii ipi yoka daamaa nekeenii. Kuwa
mikee menaa si yayeetaa see bagee yuwa okoo me koopoo
see menaa kuwa ikii miya yayeeta kaama okoo yaato peeyaa
yoka gaai. Ikii me eto pesee ma makii taa see kaa totaakea
yoo kaama ikii okaayaa yoka ipiipi dii.
18 Kisee kemaata inii daba mée daagimaa peeyaano Mée,
inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me mée epa dimii
mee kaa pesee kiwoo taai. Bedaa ikii me Waa ipi see

3:13 Why 21:1 **3:14** 1Yoh 3:2-3

dimii mee kaa miya daamaa iyawoo, ebo kiwoo taai. Waa ki niiyaapaagee siwoo siweei, eto kaama kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin. Kiyoo too.

1 Yohanes
Yohanes me petamanii yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yohanes me Yesus mikee gaata bagee paagoo petamanii yaebeamaata kapogee. Yohanes mee ko Yesus me topenaa seta bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena.

Wa me yaebeamaata menaa kuwa ko Ogatamee Yoopaa mee idukaa kaama nabi bagee me "Ebo Kristus mee, Ogatamee me daamaa wigintaata Mée mee ebo tootagi" see wegawoo seta kiya mée noonaa me 'Yesus Waa Ebo Kristus mee se, Waa mée tomaa ena keta se' see gaata kaama koopoo see menaa weganaa seta. Kisee kemaata Yohanes me kuwa koopoo see menaa gaamaasi naadi mee kapogee yaebeamaata.

Yesus mee ko inii aya mée tuyaabuu siwoo taa see Mée yoka inii epa aagaa taano ma, Wa me menaa yayiino ma kuwa daamaa ukuwawoo taano gaano pedeo, kuwa koopoo see menaa weganaa see bagee yuwa see see se, see menaa kuwa Yohanes me yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun bado ena waa naa omemaata kaama tahun 90 mee yiba mokoo mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-4 Petamanii menaa
1:5–2:17 Ogatamee mee awee yago Mée kemaata inii miya awee da kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa
2:18-27 Kristus ma yape kiyaa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
2:28–3:24 Inii Ogatamee me yogaa mée kiyaata yoka Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai naadi menaa
4:1-6 Roh me menaa ma, makapaa menaa ma kuwa wiginisi naadi menaa
4:7-21 Mée epa aagaa siwoo taai naadi menaa
5:1-12 Yesus Kristus mee ko mikee Ogatamee Yoopaa ii see gaakee kaa mée me magaa da kaa iyee-payee kuwa daba, peedi kiyaayaa menaa
5:13-21 Wodopasi menaa

Aya mée tuyaabuu siwoo taa see Mée Yesus mee awee da kaa keta menaa

1 Esee petamanii kaama umiwoo, toowoo see Mée, aya mée tuyaabuu taano menaa epoo Mée mee inii Wa me menaa yeegee seta, inii emaa me Waa deegee seta, bedaa

inii deegee naadi kaama yagaa me Waa yaadee seta, inii
me Waa kisee koo segee seta. Kuwa Wa me inii daamaa aya
mée tuyaabuu taano see naadi mée ase-manee seta menaa
kuwa kiebeataake.
2 Aya mée tuyaabuu siwoo taa see Mée mee inii paagoo
awee da kaa mée deeyaata. Inii me deeta-deeta yuwa eto
kiiwegage. Waa ko iminoo miya, iminoo miya toono too
Mée, esee petamanii kaama Nagamee ma enaataa toowoo
seta Mée mee, see kuwa inii kiiwegage.
3 Ikii ma inii paaya enaataa dimi aagadi-maagadi taano
see naadi kuwa inii me deeta-deeta yuwa ma, inii me yeeta-
yeeta yuwa ma kuwa uduma kisege. Nagamee ma, Yogamee
Yesus Kristus ma, inii ma enaataa dimi aagadi-maagadi
naadi topea.
4 Inii me ede see dimii mee esee ebo kisi naadi kuwa
menaa yuwa kiebeage.

Ogatamee mee awee yago Mée kemaata inii miya awee da kaa umiwoo, toowoo taano see naadi menaa

5 Ogatamee Yoopaa Wa me mée aseta menaa yuwa kuwa
inii bedaa ikii miya kisiinake, kuwa ko kisee: Ogatamee mee
ko awee yago Mée, Wa kaa digiyoo miya taa, pedeo miya
ena ma taa.
6 Inii me "Anii Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi
umiwoo, toowoo see mée" see kuwa inii me wegayaa kiya
inii dimi mena digiyoo yiba umiwoo, toowoo siyu ko kuwa
inii me wegayaa menaa kuwa makapaa menaa too, bedaa
inii me umiino, toono kuwa miya mikee see taa.
7 Ogatamee Waa awee yago Mée kemaata Waa pedeo taa
see kaa umiwoo, toowoo taa see mokoo see see inii miya
kisee umiwoo, toowoo siyu ko ikii ma inii paaya enaataa
dimi aagadi-maagadi siwoo siyaa, bedaa inii me pedeo
dimii, pedeo menaa uduma Ogatamee Yoopaa Wa me tadaa
me mée yawetogekomee siyaa.
8 Inii me "Anii pedeo dimii, pedeo menaa ena ma taa kaa
umiwoo, toowoo see mée" see kuwa inii wegayu ko inii ewo
kaa wegayaa, inii ekaato deebaa siyaa, inii mikee menaa
dimi yiba toono taa.
9 Inii me pedeo yuwa kuwa "Anii kisee pedeo ukuwaga
yoka" see awee da kaa wegayu ko inii me pedeo yuwa
uduma Wa me epa mée yaekeasiyaa, Wa me mée yaweto-
gekomee siyaa. Ogatamee Waa dimi topoo see Mée, Wa me
"Ikii me pedeo yuwa epa kiekeasiipa" see mée aseta yoka
taa ma taa epa mée yaekeasiyaa.

1:1 Yoh 1:1 **1:2** Yoh 1:14 **1:3** Yoh 17:21 **1:4** Yoh 15:11, 16:24 **1:5** Mzm 27:1 **1:6** 1Yoh 2:4, 4:20 **1:7** Yoh 12:35-36, Ep 5:8, Why 7:14 **1:9** Mzm 32:5, 51:2-4

10 Inii me "Anii pedeo agiyoo ena ma ukuwaano taa see
mée" see kuwa inii wegayu ko inii Ogatamee Waa mée
deebaa see Mée see yawegayaa mokoo, bedaa Wa me menaa
inii dimi yiba seemaano taa keekee.*

2

Kristus mee ko inii me pedeo yuwa Ogatamee paagoo mée yawegaano Mée kaa menaa

1 Ni me yogaa yuwa, ikii pedeo se ukuwasea naadi
anii kuwa menaa yuwa kiebeaga. Kiya inii pedeo agiyoo
ukuwayu ko Nagamee paagoo inii mena mée yawegaano
Mée agoo, mee ko dimi topoo too see Mée Yesus Kristus
mee.
2 Inii me pedeo yuwa Ogatamee me epa mée yaekeasi
naadi Yesus Kristus mée yaboota. Wa me mée yaboota mee
ko inii me pedeo yuwa kuwa kaa too se kiya magaa da kaa
bagee uduma okoo me pedeo yuwa kaa miya mée yaboota.
3 Inii mikee Waa ipi see bagee yuwa ii see kuwa inii
nekeeniino mee ko Wa me mée aseta menaa yuwa inii
daamaa yayeetaa, yaukuwataa see gaayu too nekeeniyaa.
4 Mée ena me "Anii Waa ipi see mée" see wegayaa kiya
Ogatamee me menaa si yayeeyu ko wa me wegayaa menaa
mee makapaa menaa, waa mikee menaa yuwa dimi yiba
taa.
5 Okoo kisee bagee kiya Wa me menaa daamaa yayeetaa
see bagee kuwa mikee ki Ogatamee epa gaataa see bagee
yuwa. Inii Waa ma dimi aagadi-maagadi siyaa bagee yuwa
ii see kuwa daamaa nekeeniino mee ko kisee:
6 "Anii Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama umi-
woo, toowoo see mée yoka" see wegayaa bagee kuwa
Yesus me daamaa ukuwata peeta yuwa see see okoo miya
yaukuwawoo taano gaano pedeo.

Etokaa Kristus me doowoo seta menaa

7 Ni me epa see bagee yuwa, kuwa kiebeaga menaa kuwa
ko eto too Wa me mée aseta menaa kuwa too se kiya ikii
idukaa yeesekea menaa, ikii petamanii Yesus mikee gaata
kaama doowoo seta menaa kuwa.
8 Kuwa idukaa Wa me mée aseta menaa kiya etokaa
menaa mokoo kiebeaga. Eto kiipaa digiyoo mee taa
kedaa siwooka, bedaa Ogatamee me awee agoo da mee

1:10 Rom 3:10-12 * **1:10** Ogatamee me menaa yiba inii mée tomaa uduma pedeo agiyoo ukuwaano taa bagee ena ma taa see ebeamaata kemaata mée waa ena me "Anii pedeo agiyoo ena ma ukuwaano taa see mée" see wegayu ko Ogatamee me menaa kuwa makapaa menaa see yawegayaa mokoo. **2:1** Rom 8:33-34, 1Tim 2:5 **2:2** Rom 3:25 **2:4** Tit 1:16 **2:5** Yoh 14:21, Ep 5:1-2 **2:7** Yoh 13:34

daamaa wogaamaayu siwooka yoka kuwa menaa yuwa
mikee etokaa menaa miya ii see kuwa inii nekeeniyaa.
Kuwa ko Kristus me ukuwata peeta kuwa kaa miya, bedaa
ikii me daamaa agiyoo aaukuwagee taa see kuwa kaa miya
mikee etokaa menaa yoka, see nekeeniyaa.
9 Mée ena me wegaano, "Ogatamee me awee agoo da mee
ani kaa nakimega, kisee omegee, toogee see mée to" see
wegayaa kiya waa ma Yesus yiba ena kenaa bagee ena be
kiyu ko kisee wa kaa nakimaano taa, waa digiyoo yiba too
toowoo siyaa.
10 Yesus yiba ena kenaa bagee epa gaawoo see mée mee ko
awee da kaa umiwoo, toowoo siyaa, wa yiba pedeo kiyaayaa
agiyoo ena ma taa.
11 Yesus yiba ena kenaa bagee ena be see mée gaayu
ko waa digiyoo yiba toogee siyaa, dimi mena pedeo kedaa
naadi kiyoo peega, kiyoo peega kisee ewo kaa peenaa siyaa
bagee see see mokoo.
12 Yoga yuwa, wae. Anii mee kapogee kiebeaga mee ko
Wa too ekaa yago Mée Yesus me ikii me pedeo ukuwata
yuwa epa kiekeasigi kuwa me kiebeaga.
13 Neataagi nokaa yuwa, wae.
Esee petamanii kaama toowoo see Mée mee ikii ipi
kemaata kiebeaga.
Neebee nokaa yuwa, wae.
Pedeo yago mée Iblis mee ikii me daba kiyaagea kuwa
me kiebeaga.
14 Bedaa yoga yuwa,
Nagamee mee ikii ipi kemaata kiebeaga.
Bedaa neataagi nokaa yuwa,
esee petamanii kaama toowoo see Mée mee ikii ipi
kemaata kiebeaga.
Bedaa neebee nokaa yuwa,
ikii Yesus mikee gaano dimii mee omaago, Ogatamee
me menaa ikii yiba kiitoowoo naadi kaama pedeo
yago mée Iblis mee umina daba, peedi kiyaagea kuwa
me kiebeaga.

Magaa da kaa mée me ou gaata-gaata yuwa kuwa se gaasi naadi menaa

15 Magaa da kaa iyee ma, magaa da kaa agiyoo ma kuwa
ou se gaai. Kisee dimii gaayaa bagee kuwa Nagamee ou see
dimii mee taa.
16 Magaa da kaa agiyoo ou gaayaa dimii kuwa manii to ko
Nagamee kaa se. Mée me iyee kaa ou see dimii ma, emaa
me deeta kaama 'Anii naaki ou' see dimii ma, taba deekee

2:8 Rom 13:11-12 **2:10** Yoh 11:9-10 **2:13** Ep 6:10-12, 1Yoh 5:4-5

dimii ma kuwa uduma manii to ko magaa da kaa mée me
dimi-pami kaa too.
17 Magaa da kaa iyee ma, magaa da kaa ou dimi-pami ma
kuwa uduma taa kedaa taaka kiya Ogatamee me daamaa,
ede see gaayaa agiyoo yuwa yaukuwawoo, umiwoo see
bagee kuwa kisee too iminoo miya, iminoo miya toono too
siyaa.

Kristus ma yape kiyaa see bagee yuwa agoo yoka see kuwa nekeensi naadi menaa

18 Ni me yogaa yuwa, wodopasi yaato kaano see koo taaka
yoka "Kristus ma ebo yape masiino mée mee agoo kaatagi"
see menaa kuwa ikii yeemea. Eto miya Kristus ma yape
kiyaa see bagee eebaa agoo kedaaka. Kuwa me kaama
wodopasi yaato ekaapa ii see kuwa inii nekeenegea.
19 Kuwa bagee yuwa idukaa inii Yesus mikee gaayaa bagee
paagoo mée eetoogee seta kiya inii mée be kaa ekeata
peemea, okoo inii yaato bagee se. Okoo mikee inii yaato
bagee naaki se peeta inii ma epo enaataa mée eetoowoo
siyaa. Okoo mée eetoono taa kemaata inii yaato bagee se
yoka, see kuwa nekeeniyaa.
20 Ikii gaayu ko Wa too wigintaata pedeo ena ma taa see
Mée Wa me Roh mee ikii kaa kineeta kuwa me ikii uduma
mikee menaa wigineano ipi see bagee.
21 Anii kapoge kiebeaga mee ko ikii mikee menaa ewo
naadi kaama se kiya ikii mikee menaa ipi kuwa me
kiebeaga. Makapaa menaa ma, mikee menaa ma kuwa
enaataa see kuwa iyo naadi kiebeaga.
22 Kuwa makapaa menaa wegataa see bagee kuwa
maamee? Okoo ko "Yesus mee Ebo Kristus mee se" see
wegataa see bagee yuwa, Kristus ma yape kiyaa see bagee
yuwa too. Okoo Nagamee ma, Yogamee miya wisintagaa see
bagee yuwa.
23 Kuwa Ogatamee Yoopaa se yoka naadi wisintaayaa
bagee kuwa Nagamee miya wisintaayaa. "Mikee Ogatamee
Yoopaa yoka" see menaa wegataa see bagee kuwa Nagamee
miya epo enaataa daamaa peneasiyaa.
24 Ikii gaayu ko kuwa petamanii kaama yeesekea menaa,
Kristus Wa kaa menaa kuwa ikii dimi yiba daamaa kiitoono
gaano pedeo. Kuwa menaa ikii yiba kiitoowoo siyu ko ikii
Yogamee yiba miya totaa, Nagamee yiba miya totaa, kisee
eeumiwoo, toowoo siyaa.
25 Wa me mée aseta menaa mee ko kisee: "Ikii iminoo
miya, iminoo miya toowoo taapea" see mée aseta.

2:16 Rom 12:2, Kol 3:2, Tit 2:12, Yak 4:4 **2:22** 2Tes 2:7

26 Kuwa "Waa Ebo Kristus mee se" kisee makapaa menaa
me kideebaa taakea bagee kuwa ikii gaamaasea naadi mee
kapogee kiebeaga.
27 Ikii gaayu ko Kristus Wa me Roh mee ikii yiba
kiawiyaata kaama kiitotaaki yoka mée me apanaa menaa
kitopeekee se kiya ikii nekeeniino gaano pedeo menaa kuwa
uduma Wa me kisi-manee taaki. Kuwa menaa kuwa mikee
menaa too, makapaa menaa ena ma taa yoka kuwa Roh me
kitopegee see menaa yuwa daamaa peneata Kristus ma dimi
aagadi-maagadi siwoo taai.

Inii Ogatamee me yogaa mée kiyaata yoka Waa ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

28 Ni me yogaa yuwa, Kristus meetagi naagoo inii Wa
paagoo weda taa uu kaano see naadi Waa ma dimii menaa
kaa umiwoo, toowoo taai.
29 Kristus mee ko Ogatamee me menaa uduma yayeetaa
see Mée see kuwa ikii ipi yoka Ogatamee me menaa
yayeetaa see bagee kuwa uduma Wa me kabayaa yogaa
yuwa mokoo kiyaata see kuwa miya ikii ipi.

3

1 Iniitaagi me inii mée epa dimii ebo kaa Ni me yogaa
yuwa nao see mée gaataa see kuwa inii niigaagaa taai. Inii
mikee ki Ogatamee me yogaa yuwa kiya magaa da kaa
bagee gaayu ko okoo me inii kisee bagee see kuwa mée
se nekeenegea. Okoo Ogatamee Yoopaa Waa miya ewo
kemaata kaama okoo me inii Wa me yogaa yuwa ii see kuwa
miya mée nekeeniino taa.
2 Ni me epa see bagee yuwa, inii mikee Ogatamee
me yogaa yuwa kiya inii iminookaa mapeagiyoo see see
kaatagea, inii maagiyoo gakadeatagea see kuwa eto kiipaa
inii mée ipi kiyaano taa. Kiya inii ipi see menaa mee ko inii
mikee Kristus mokoo kedaa taatagea see menaa mee inii ipi.
Waa meetagi naagoo Waa kisee Mée, kisee Mée see kuwa
inii awee da kaa diitagea, kaama too inii miya Waa see see
kaatagea.
3 Okoo Anii Waa see see kaata nao see dimii gaawoo
see bagee kuwa okoo ekaato pedeo dimii, pedeo menaa
uduma wisintagaa siwoo siyaa. Kristus Waa miya pedeo
taa see Mée see see okoo miya okoo ekaato pedeo uduma
taa kiyaabuu siwoo siyaa.
4 Pedeo ukuwaano kuwa ko Ogatamee me mée aseta
menaa kuwa omeekee yoka pedeo ukuwagee see bagee
kuwa Ogatamee me menaa kuwa daimeekee.

2:27 Yoh 14:26 **3:1** Yoh 1:12 **3:2** Plp 3:20-21, Why 22:4 **3:3** 2Pet 3:13-14

5 Inii me pedeo ukuwata yuwa Kristus me mée yawon-
akumiino see naadi magaa da kaa meta see kuwa ikii ipi.
Wa kaa pedeo dimii, pedeo menaa ena ma taa see Mée.
6 Kisee kemaata Kristus ma dimi aagadi-maagadi siyaa
bagee yuwa kuwa pedeo agiyoo se ukuwagee siyaa. Pedeo
agiyoo ukuwagee see bagee gaayu ko Kristus mee ewo,
nekeeniino taa.
7 Ni me yogaa yuwa, mée me "Taa ke, daba ukuwaai" kisee
kideebaa taapea yoka gaai. Daamaa agiyoo ukuwawoo see
bagee kuwa dimi topoo. Kristus Waa dimi topoo see Mée
see see okoo miya Waa mokoo bagee kiyaa.
8 Pedeo agiyoo ukuwagee see bagee kuwa manii to ko
Iblis, wa yaato bagee yuwa. Iblis waa miya petamanii
kaama pedeo too ukuwawoo see mée yoka okoo miya waa
mokoo bagee. Ogatamee Yoopaa meta mee ko Iblis me
ukuwanaa, peenaa see agiyoo yuwa yataa kiyaano see naadi
meta.
9 Ogatamee me yogaa yuwa okoo yiba Wa me dimi mena
seemeta kaama umiwoo, toowoo siyaa kuwa me pedeo
agiyoo se ukuwagee siyaa. Okoo Ogatamee me yogaa
kiyaabuu seta bagee yoka pedeo agiyoo ukuwagee taano
iyo.
10 Kuwa Ogatamee me yogaa yuwa, kuwa Iblis me yogaa
yuwa mikee ii see kuwa nekeeniino mee ko kisee: Ogatamee
me menaa si yayeetaa, si yaukuwataa see bagee kuwa Wa
me yogaa yuwa se, bedaa Yesus yiba ena kenaa bagee epa
taa see bagee kuwa miya Wa me yogaa yuwa se, see kuwa
nekeeniyaa yoka kuwa kideebaa see bagee yuwa gaai.

Yesus yiba ena kenaa bagee epa aagaa taai naadi menaa

11 Ikii petamanii kaama yeesekea menaa mee ko kisee:
Inii epa niiaagaa taai see menaa mee.
12 Idukaa Kain me pedeo dimii mee ikii miya se masii.
Waa pedeo yago mée Iblis yaato bagee yoka menaamee
patameta. Kaasee kaa patameta? Wa me ukuwagee seta
agiyoo yuwa pedeo, menaamee me ukuwagee seta agiyoo
yuwa daamaa naadi kaama patameta.
13 See kemaata ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa,
magaa da kaa dimi-pami yago bagee yuwa me kibe kegea
gaayu ko okoo kisee bagee yuwa too yoka dimi se nagimaai.
14 Inii miya idukaa mée umina bogaano yaato omegee,
toogee seta bagee kiya inii eto epa aagaa see bagee yuwa
kemaata mée umina bogaano yaato kaama esegedoota kisee
too iminoo miya, iminoo miya toowoo see yaato peanta

3:5 Mat 1:21, Yoh 1:29 **3:6** 1Yoh 5:18 **3:8** Kej 3:15, Kol 2:15, Yoh 8:44, 12:31, Ibr 2:14-15 **3:11** Yoh 13:34 **3:12** Kej 4:4-8 **3:13** Yoh 15:18-19

umiwoo, toowoo see bagee yuwa kegea, see kuwa inii ipi.
Epa se aagaa siyaa bagee kuwa umina bogaano yaato too
umiwoo, toowoo siyaa.
15 Mée waa ena me waa ma Yesus yiba ena kenaa bagee
ena be kiyu ko waa mée wugiino dimii gaataa see mée
mokoo. Mée wugiino bagee gaayu ko okoo iminoo miya,
iminoo miya toowoo see yaato peanta toogee see bagee
yuwa se, see kuwa ikii ipi.
16 Mée epa dimii mee inii nekeeniino mee ko kisee:
Kristus Waa ekaato ekegataata mée yaboota mee. Mee
kaama mée epa dimii mee inii nekeenta kaama epa aagaa
siwoo siyaa. Wa me inii mée epa kaa ekaato ekegataata
mée yaboota kemaata Waa see see inii miya inii ekaato
ekegataata Yesus mikee gaayaa bagee yuwa epa nao naadi
yaku see taa see dimii mee gaawoo, doowoo taano gaano
pedeo.
17 Mee ko agiyoo agoo kiyaa bagee me Yesus yiba ena
kenaa bagee ena agiyoo taa see deegi kiya wisintaata kaama
agiyoo se maniyu ko Ogatamee me epa dimii mee waa agoo
ye?
18 Ni me yogaa yuwa, epa aagaa taano mee ko mena me
too se, ebe me too se kiya daamaa agiyoo aaukuwagee,
aii aamanee see kuwa mikee epa aagaa taano kuwa naadi
kisega.

Inii Ogatamee paagoo asiyaa kaboo weda taa kaano see naadi menaa

19 Inii mée epa aagaa siyu ko inii Ogatamee me yogaa
yuwa, inii mikee menaa yaato bagee yuwa ii see kuwa inii
nekeeniyaa, bedaa inii Ogatamee paagoo asiyaa kaboo weda
taa, koogo dimi adumegee siyaa.
20 Mee ko inii Ogatamee paagoo 'Anii pedeo nao' see weda
dimii mee ebo kiya Ogatamee me mée epa dimii mee esee
ebo. Inii me gaayaa yuwa Waa ipi yoka inii 'Yaai, anii pedeo
yoka' see dimii miyaa kaboo Ogatamee me inii dimi mena
mée tamooniyaayaa.
21 Ni me epa see bagee yuwa, inii me 'Yaai, anii pedeo
yoka' see dimii mee taa kega kaboo inii weda taa ma
Ogatamee paagoo ekaapa pe-asiyaa.
22 Inii Wa me mée aseta menaa yuwa yayeewoo, Waa ede
kiyaa agiyoo yaukuwawoo, see kuwa kaa inii me Wa paagoo
asiyaa agiyoo yuwa uduma masiyaa.

3:15 Mat 5:21-22 **3:16** Yoh 15:12-13 **3:18** Mat 25:35-40, Yak 2:15-16 **3:22** 1Yoh 5:14

23 Wa me mée aseta menaa kuwa ko kisee: Wayoopaa,
ekaa yago Mée Yesus Kristus mee mikee nao see gaai, bedaa
mee mokoo miya ikii epa aagaa taai, see kuwa mée aseta.
24 Kuwa mée aseta menaa yuwa daamaa yayeetaa,
yaukuwataa see bagee kuwa ko Waa ma dimi aagadi-
maagadi naadi umiwoo, toowoo see bagee yuwa, bedaa Waa
miya okoo ma dimi aagadi-maagadi eetaa see. Waa inii ma
dimi aagadi-maagadi naadi inii yiba mée eetupi ii see kuwa
inii nekeeniino mee ko Wa me Roh mee inii mée manta
kemaata nekeeniyaa.

4

Roh me menaa ma, Kristus ma yape kiyaa menaa ma kuwa wiginisi naadi menaa

1 Ni me epa see bagee yuwa, makapaa menaa weganaa
see bagee mée eebaa agoo yoka gaai. Kisee kemaata "Roh
me kisee nasigi, kisee nasigi" see weganaa see menaa kuwa
moga si yayii. Wa me wegagi menaa kuwa mikee Roh me
menaa ye, makapaa menaa too ye, kaasee, see maamaa
gaagaa taai, daamaa nekeenii.
2 Okoo me wegayaa menaa kuwa 'Mikee, Ogatamee me
Roh me asigi menaa ii' see kuwa inii nekeeniino mee ko
kisee: Okoo me "Yesus mee mikee Ebo Kristus yoka, Waa
mikee mée ena meta yoka" see menaa kuwa wegagee siyu
ko okoo Ogatamee yaato bagee kemaata okoo me menaa
kuwa 'Mikee, Roh me menaa ii' see kuwa inii nekeeniyaa.
3 Okoo me "Yesus mee mikee Ebo Kristus yoka" see menaa
kuwa wegaano be kiyu ko okoo Roh yago bagee se. Okoo
Kristus ma yape kiyaa bagee yuwa too. "Kristus ma yape see
dimii mee agoo kedaa taata" see menaa kuwa ikii yeemea.
Eto miya Kristus ma yape see dimii mee magaa da kaa topa.
4 Ni me yogaa yuwa, ikii ko Ogatamee yaato bagee. Kuwa
magaa da kaa Kristus ma yape kiyaa bagee kuwa okoo me
dimii, okoo me menaa kuwa pesee kiya ikii yiba kiitotaa
see Mée Roh mee esee umina pesee yoka Roh pesee da kaa
ikii kuwa dimii, kuwa menaa umina daba, peedi kiyaabuu
taakea.
5 Kuwa Kristus ma yape see bagee kuwa ko magaa da kaa
iyee-payee dimii yago bagee yuwa too yoka mee dimii kaa
mena weganaakea naaki magaa da kaa bagee yuwa miya
daamaa yayeenaakea.
6 Inii gaayu ko Ogatamee yaato bagee. Ogatamee Waa
mikee ipi see bagee kuwa inii me menaa mée yayeegee see.

3:23 Yoh 13:34, 15:12,17 **3:24** Yoh 14:23 **4:1** 1Tes 5:20-21 **4:4** 1Yoh 2:13, 5:19 **4:5** Yoh 15:19, 2Tim 4:3

Ogatamee yaato taa see bagee kuwa inii me menaa mée si yayeegea. Kuwa me kaama "Mee ko Roh me menaa, mee ko makapaa menaa" see kuwa inii daamaa wiginiyaa.

Epa dimii mee manii to ko Ogatamee kaa yoka mée epa aagaa taai naadi menaa

7 Ni me epa see bagee yuwa, epa dimii mee manii to ko Ogatamee Wa kaa yoka inii esee epa niiaagaa taai. Mée epa gaataa see bagee kuwa okoo Ogatamee me yogaa kiyaata bagee yuwa, okoo Ogatamee mikee ipi see bagee yuwa.

8 Ogatamee Waa mée epa dimi yago Mée, epa dimii mee manii to ko Wa kaa too yoka mée epa taa see bagee kuwa Ogatamee ewo see bagee yuwa.

9 Ogatamee Wa me mée epa dimii mee inii mée nekeeniyaata mee ko kisee: Inii se pedeo keta iminoo miya, iminoo miya toowoosi naadi Wa me ena too too Yogaa magaa da kaa mée yaisiyaata.

10 Epa kaano mee ko inii me Ogatamee epa kiyaa mee se kiya Ogatamee me inii epa mée gaata mee too. Inii me pedeo yuwa Ogatamee me epa mée yaekeasiino see naadi Wa me Yogaa magaa da kaa pooi see aseta, Waa mée yaboogeesi naadi mée yaisiyaata. Mee ko mikee epa dimii mee.

11 Ni me epa see bagee yuwa, Ogatamee me kisee epa mée gaata kemaata inii miya epa aagaa taano gaano pedeo.

12 Ogatamee deeyaa bagee mée ena ma taa kiya inii epa aagaa siyu ko Ogatamee inii yiba toogee siyaa, bedaa Wa me epaa mee miya inii yiba ebo kedaa siwoo siyaa.

13 Inii miya Ogatamee yiba toogee see, bedaa Ogatamee miya inii yiba tupi ii see kuwa nekeeniino mee ko Wa me Roh mee inii mée manta kemaata nekeeniyaa.

14 Nagamee me mée tomaa daba daagimaa peeyaano see naadi Yogamee magaa da kaa isiyaata see kuwa inii deeta. Kuwa menaa inii yaweganaake.

15 "Yesus mee mikee Ogatamee Yoopaa yoka" see menaa da peneata wegawoo see bagee kuwa okoo yiba Ogatamee toogee see, bedaa okoo Ogatamee yiba toogee siyaa, kisee dimi aagadi-maagadi siwoo segee siyaa.

16 Ogatamee me mée epa dimii mee inii yiba topa see kuwa inii ipi. Wa me inii mikee mée epa nao see dimii mee inii gaawoo, doowoo siyaa.

Epa dimii manii to mee ko Ogatamee Wa kaa too yoka epa dimii kaa umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa Ogatamee yiba toogee see, bedaa Ogatamee miya okoo yiba toogee siyaa.

4:6 Yoh 8:47, 10:26-27 **4:9** Yoh 3:16 **4:10** Rom 5:8-10, Why 1:5 **4:12** Yoh 1:18

17 Kuwa me kemaata inii mée epa aagaa see dimii mee
ebo kiwoo, umiwoo, toowoo naadi kaama Wa me mée
tomaa wigintagaatagi naagoo inii se wedaatagea. Kristus
Waa umiwoo, toowoo seta see see inii miya eto magaa da
kaa umiwoo, toowookea yoka inii mee naagoo weda taa
kaatagea.
18 Epa dimii yago bagee kuwa Ogatamee yaai weda see
dimii mee taa. Wa me epaa mee esee seemiyaa bagee kuwa
'Ogatamee me napedeo kiyaatagi' see dimii mee okoo taa.
Ogatamee yaai, weda see dimii gaayaa bagee kuwa Wa me
mée epa dimii mee ewo, dimi yiba seemaano taa.
19 Ogatamee Wa me keta inii epa mée gaata kuwa me inii
miya epa gaawoo see.
20 Kisee mée ena me "Anii Ogatamee epa" see wegayaa
kiya Yesus yiba ena kenaa bagee mée waa ena be kiyu ko wa
me "Anii Ogatamee epa" see wegayaa menaa mee makapaa
menaa. Yesus yiba ena kenaa bagee kuwa epa gaayu too
wa me Ogatamee miya epa see wegayaa menaa kuwa mikee
menaa. Mee ko wa me Yesus yiba ena kenaa bagee kuwa
emaa me deetaa see kiya wa me okoo epa see dimii taa kiyu
ko emaa me se deeyaa see Mée mee epa gaayaa dimii mee
waa iyo.
21 Kristus me inii mée aseta menaa mee ko kisee:
"Ogatamee epa gaataa see bagee kuwa okoo ma Wa yiba
ena kenaa bagee kuwa miya epa kaano gaano pedeo" see
mée aseta.

5

Magaa da kaa pedeo dimii, pedeo menaa kuwa uduma wisintaasi naadi menaa

1 Yesus mee ko Ebo Kristus ii see gaataa see bagee kuwa
uduma Ogatamee Wa me yogaa kiyaata bagee yuwa, bedaa
yoga kiyaata Mée Ogatamee mee miya epa gaataa see bagee
kuwa uduma Wa me yogaa yuwa miya epa gaataa see.
2 Ogatamee me yogaa kiyaata bagee kuwa inii me epa
gaataa see bagee ii see kuwa inii nekeeniino mee ko inii
Ogatamee epa gaano ma, inii Wa me menaa daamaa yayiino
ma kuwa ukuwagee naadi kaama inii mikee kisee epa
gaataa see bagee ii see kuwa inii nekeeniyaa.
3 Inii Ogatamee epa gaano mee ko kisee: Wa me mée aseta
menaa yuwa inii yayeewoo, yaukuwawoo see mee. Wa me
menaa kuwa yaukuwaano kana see taa, se ukuwamaayaa
see taa.
4 Ogatamee me agoo kiyaata yogaa yuwa okoo uduma
ukuwamaayaa. Inii magaa da kaa pedeo dimi-pami, pedeo

4:18 Rom 8:15 **4:20** 1Yoh 3:17 **5:3** Mat 11:30, Yoh 14:15

iyee-payee kuwa daba, peedi kiyaayaa. Mee ko inii Yesus
mikee gaakee kaa wisintagaa siyaa.
5 Magaa da kaa pedeo dimi-pami kuwa daba, peedi
kiyaabuu siyaa bagee kuwa maamee ya? Okoo ko 'Yesus
mee mikee Ogatamee Yoopaa yoka' see dimii mee gaataa
see bagee yuwa too.

Yesus Kristus mee mikee Ogatamee Yoopaa ii see gaasi naadi menaa

6 Yesus Kristus Waa magaa da kaa eseemaata kaama uwo
miya tukumeta, tadaa miya mée yapeeta, ekea paaya. Uwo
tukumeta mee too se kiya tadaa miya mée yapeeta. Kuwa
menaa wiya kuwa Ogatamee me Roh me "Mikee menaa
yoka" see mée ase-manee see. Roh mee mikee dimii yago
Mée yoka makapaa menaa taa.
7 Yesus Kristus mee mikee Ogatamee Yoopaa ii see kuwa
nekeensi naadi menaa wedo topa,
8 kuwa ko Roh me menaa ma, Waa uwo yatukumeta
menaa ma, Wa me tadaa peeta kaa menaa ma kuwa menaa
wedo. Kuwa menaa wedoo to kuwa ko ena mee too,
Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi menaa yuwa.*
9 Mée me "Anii kisee deepa, kisee deepa" see wegataa
see menaa kuwa inii yayeetaa see maa diya Ogatamee me
wegayaa menaa kuwa esee ebo menaa kemaata yayiino too.
Mee ko Wa me "Mee Niyoopaa yoka" see kuwa nekeensi
naadi menaa kuwa ebo, inii yayiino too.
10 See kemaata Ogatamee Yoopaa mikee gaayaa bagee
kuwa ko Wayoopaa kaa wegayaa menaa kuwa okoo me
dimii yiba topa. Ogatamee mikee se gaataa see bagee gaayu
ko okoo Wayoopaa kaa menaa kuwa mikee menaa yoka see
kuwa se gaayaa. Ogatamee me "Waa Niyoopaa yoka" see
wegata menaa kuwa okoo me "Kuwa mée deebaa see menaa
yoka" see menaa yawegataa see bagee yuwa too.
11 Mikee menaa kuwa ko kisee: Ogatamee me inii
iminoo miya, iminoo miya toowoo taano bagee mée kiyaata.
Wayoopaa ma inii dimi aagadi-maagadi naadi kaama kisee
too toowoo siyaa.
12 Ogatamee Yoopaa mee dimi yiba agoo see bagee kuwa
iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa. Ogatamee Yoopaa
dimi yiba taa see bagee kuwa ko taa, kisee too se toowoo
siyaa.

5:4 Why 12:11 **5:8** Mat 3:17, 27:54 * **5:8** Kuwa mena wedoo to kuwa ko kisee: Roh me kisee mée ase-manee see menaa ma, Yesus mee uwo yatukumeta kaboo Nagamee me aseeyamoo seta menaa ma, bedaa Yesus tadaa mée yapeeta kaboo dimi nagii-nagii agiyoo yuwa ukuwaandaa seta kaa menaa ma kuwa Ogatamee Yoopaa ii see nekeensi naadi mena wedoo to kuwa.

Wodopasi menaa

13 Ikii me Ogatamee Yoopaa mikee nao, Waa ko ekaa yago
Mée yoka see gaataa see bagee kuwa ikii kisee too iminoo
miya, iminoo miya toowoo taatagea ii see kuwa ikii ipi kesea
naadi anii kuwa menaa kiebeaga.
14 Inii Ogatamee paagoo idimegee siyaa kuwa ko inii Wa
me daamaa, ede see gaayaa dimii doodoo idimiyu ko Wa
me mée yayeeyaa. Wa me inii mée yayeeyaa kemaata inii
pesee uu ma idimiyaa.
15 Bedaa kuwa inii me idimiyaa menaa kuwa Wa me mée
yayeeyu ko kuwa uduma mikee mée yaukuwaapi ii see
kuwa inii ipi kiyaa.

16 Yesus mikee gaayaa bagee ena me pedeo agiyoo
ukuwataaki see ikii me deeyu ko sembahyang yataai.
Wa me pedeo ukuwataa see agiyoo mee kaa usiyaato ko
Ogatamee me waa boota kaama se wigintaayaa see agiyoo
gaayu ko Ogatamee me waa epa ekeata kaama daba toowoo
siyaapi. Mée me pedeo ukuwataa see agiyoo noonaa kuwa
kaa okoo usiyaato ko boota kaama wigintaayaa. Kuwa see
see agiyoo ukuwataa see bagee yuwa okoo kaa sembahyang
yataai see kisega se.
17 Pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa uduma pedeo too kiya
pedeo ukuwayaa agiyoo noonaa kuwa kaa okoo usiyaato ko
boota kaama wigintaayaa, pedeo ukuwayaa agiyoo noonaa
kuwa kaa mée se wigintaayaa.

18 Ogatamee Wa me yogaa kiyaata bagee yuwa pedeo
agiyoo se ukuwagee siyaa. Okoo yoga kiyaabuu seta Mée
Wa me yataamegee naadi kaama pedeo yago mée Iblis me
okoo se peneasiyaa, okoo se pedeo kiyaayaa, see kuwa inii
ipi.
19 Inii Ogatamee yaato bagee. Magaa da kaa dimii gaawoo
siyaa bagee kuwa uduma pedeo yago mée Iblis Wa yaato
bagee yuwa, wa me pesee tawata bagee yuwa see kuwa inii
ipi.
20 Mikee menaa yago Mée Ogatamee inii daamaa ipi kisi
naadi Wayoopaa magaa da kaa eseta kaama mée ipi kiyaata.
Inii mikee menaa yago Mée mee ma dimi aagadi-maagadi
naadi Wa yiba toogee see, bedaa Wayoopaa Yesus Kristus
mee ma inii dimi aagadi-maagadi naadi kaama Wa yiba
toogee siyaa. Yesus Kristus mee ko mikee Ogatamee, inii
kisee too iminoo miya, iminoo miya mée tuyaabuu siwoo
taatagi see Mée, see kuwa inii ipi.

5:13 Yoh 20:31 **5:14** Yoh 15:7, 1Yoh 3:22 **5:18** Yoh 17:14-19 **5:19** 2Kor 4:4 **5:20** Yoh 18:37, 2Kor 4:6

21 Ni me yogaa yuwa, ikii nekeenii: makapaa ogatamee
kaa dimi se magaai. Kiyoo too.

5:21 Kel 20:3

2 Yohanes
Yohanes me wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yohanes me Yesus mikee gaata bagee paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee. Yohanes Waa ekaato ekaa ketua see ekaa muntaata. Ketua see ekaa see wegayu ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tuku-tuku bagee ekaa da mee. Yohanes me api ena, wa me yogaa yuwa ma okoo paagoo yaebeamaata mee ko api ma, wa me yogaa yuwa ma see ekaa weeta kiya okoo kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kisee ekaa weeta mokoo. Yesus kaa menaa mée topenaa see bagee noonaa koopoo see menaa too topenaakea yoka kuwa menaa gaamaasi naadi Yohanes me mee kapogee yaebeamaata.

1 Anii ko ketua see mée. Anii mee kapogee mee aa
Ogatamee me daamaa wiginta apii ma, a me yogaa yuwa
ma kuwa paagoo kiebeaga. Ikii ma inii paaya mikee menaa
too daamaa penee siwoo see kaa anii esee epa kigaaga. Ani
me too epa kigaaga se kiya mikee menaa daamaa peneata
ipi see bagee uduma me miya ikii epa kigaagea.
2 Mikee menaa kuwa inii dimi yiba maagee naadi kaama
kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo, doowoo see
kemaata inii me kiepa dimii mee ebo.
3 Nagamee Ogatamee ma, Yogamee Yesus Kristus ma Ekea
me epaa ma, mée epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma
kuwa inii ma epo enaataa mée eetoowoo naadi kaama inii
mikee menaa ma, epa dimii ma kuwa doowoo siyaa.

Mée deebaa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa

4 A me yogaa yuwa noonaa me Iniitaagi Ogatamee me
mée aseta menaa kuwa mikee nao naadi doowoo, umiwoo
taakea see menaa kuwa anii yeeta kaama esee ede kega.
5 Eto ko inii epa niiaagaa taai see kasega. Mee mena
kamuu da mee etokaa menaa too se kiya inii petamanii
kaama peneata doowoo see menaa da mee kaebeaga.
6 Epa dimii mee ko kisee: Inii Wa me mée aseta menaa
yuwa doodoo umiwoo, toowoo taa see mee. Kisee bagee
kuwa epa dimi yago bagee. Kuwa epa niiaagaa taai see
menaa kuwa ikii petamanii kaama yeewoo seta menaa yoka
inii epa aagaa see dimii kaa umiwoo, toowoo taano gaano
pedeo.
7 Kuwa kasega kuwa ko makapaa menaa weganaa see
bagee mée eebaa uwoo to, magaa to peedaa naadi topea

yoka naadi kasega. Okoo me Yesus mee mikee Ogatamee me
ebo toowoosi naadi wigintaata Mée Ebo Kristus mee yoka
see menaa mee be. Waa mikee mée tomaa ena meta yoka
see menaa mee miya be, kisee menaa se wegataa see bagee
yuwa. Kisee bagee kuwa mée deebaa see bagee, Kristus ma
yape see bagee yuwa too.
8 Kisee kemaata daamaa nekeenii. Inii me Kristus mee
kisee Mée to, kisee Mée to see kitopegee seta menaa kuwa
egadaa siyaa yoka ikii me mikee menaa daamaa doowoo
setaa to mokoo da masesea naadi okoo me deebaa see
menaa kuwa gaai, nekeenii.
9 Okoo kuwa "Kristus mee kisee Mée to, kisee Mée to"
see topeta menaa kuwa daamaa se peneata apanaa dimii,
apanaa menaa kaa doowoo, umiwoo see bagee kuwa ko
Ogatamee mee okoo yiba taa. Kuwa Kristus kaa topeta
menaa kuwa daamaa peneata doowoo see bagee kuwa
gaayu ko okoo yiba Nagamee miya agoo, Yogamee miya
agoo, Ekea paaya.
10 Kuwa me kemaata Kristus kaa topeta menaa daamaa se
peneata apanaa menaa kitupiino see bagee kimiyu ko ikii
me ee kaa badaa se magaai, epao see menaa miya se asii.
11 Ikii okoo paagoo epao see menaa asiyaa bagee kuwa ko
okoo me pedeo agiyoo ukuwanaa siyaa kuwa ikii miya epo
enaataa ukuwanaa siyaa mokoo yoka naadi kisega.

Wodopasi menaa

12 Anii apanaa menaa eebaa kisiino see kiya kapoge kaa
ko se kiebeanaka. Anii ikii paagoo kimeeno see dimii agoo
yoka anii meemaata kaama too mena wegaakee daamaa
gaaga. Inii paaya ede dimii kuwa mikee ebo kisi naadi
kimeeta.
13 Nakaayoo Ogatamee me wiginta apii abaaba me yogaa
yuwa me epao see kasegea.* Kiyoo too.

---

* **1:13** Nakaayoo abaaba me yogaa yuwa see mee mena nekeeniino yaato ko nakaayoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ebea-ebea mee.

3 Yohanes
Yohanes me wedaagoo to yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yohanes me Yesus mikee gaayaa bagee ena ekaa da ko Gayus paagoo yaebeamaata. Yohanes waa ekaato ekaa ketua see ekaa muntaata. Ketua see ekaa see wegayu ko Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku bagee ekaa da mee. Gayus me Yesus me menaa yaweganaa seta bagee yuwa wa me ee yiba daamaa badaa maagee seta kemaata kiiboo, paamee asiino see naadi mee kapogee yaebeamaata.

1 Anii ko ketua see mée. Mee kapogee mee ko anii Gayus
a paagoo kaebeaga. Aa ma enaa mikee menaa too daamaa
penee siwoo see kaa anii esee epa kagaaga.
2 Mée yogaa to, aa dimi mena yaato miya daamaa tope see
see má yaato miya daamaa pesee kakiyaabuu siwoosi naadi
anii sembahyang kasegeeka, apanaa agiyoo miya daamaa
kakiyaabuu siwoosi naadi kaasegeeka.
3 Aa mikee menaa daamaa peneata umiwoo, toowoo
taake menaa kuwa Yesus mikee gaayaa bagee noonaa me
doodoota ni paagoo niiwegagea naaki anii esee ede kega. Aa
mikee see topeta menaa kaa too umiwoo, toowoo segeeke
see kuwa kayeega.
4 Ni me yogaa yuwa mikee see topeta menaa kaa too
umiwoo, toowoo segeekea yoka see yeeyaa menaa da kuwa
kaa ni me ede see dimii mee ebo, mee asii eboo ede see
dimii mee ena ma taa.

Mena yaweganaa see bagee yuwa daamaa deesi naadi menaa

5 Mée yogaa to, a me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
daamaa badaa maagee, daamaa deegee see kuwa daamaa
nao. Okoo aa ewo see bagee kiya kisee a me daamaa
deegeeke.
6 A me kisee epa kaa daamaa deegeeke yoka see menaa
kuwa doodoota nakaayoo inii Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa paagoo niiwegamea. Eto ko kuwa bagee yuwa mena
weganaa taano see naadi poono kaboo okoo me eta maa da
kaa gaano pedeo see agiyoo yuwa sikii kisi naadi daamaa
manii. Kuwa ko Ogatamee me dimi wikii-wikii kasiyaa
agiyoo.
7 Mikee, okoo Kristus ekaa da ogo peesi naadi Wa me
menaa yaweganaa see bagee yoka, bedaa okoo mena

yaweganaaka too Ogatamee ewo see bagee yuwa me agiyoo
ena ma se manegea yoka okoo kisee daamaa manii see
kasega.
8 Apanaa bagee me agiyoo se masegea kemaata inii Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa inii me ee kaa badaa magaano
gaano pedeo. Inii kisee badaa maayu ko inii miya okoo ma
epo enaataa mena yaweganaa see bagee yuwa mokoo see
see kiyaa.

Diotrepes mee gaamaasi naadi menaa

9 Anii idukaa mena ena Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
paagoo yaebeata kiya Diotrepes see mée to mee ebo kaano
see dimii agoo naadi kaama ni me menaa se nayeegi.
10 See kemaata anii esepa ko wa me mée wisinegeeki
menaa kuwa kaa anii mena yawegaata. Wa me inii pedeo
mée ekeasiino see naadi makapaa menaa mée yakobanaaki.
Bedaa kuwa too se kiya Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
miya mena yaweganaa naadi meemaagea kaboo wa me
okoo badaa magaano be, bedaa okoo badaa magaano see
bagee yuwa miya badaa se maasi naadi wa me uu yaaii taa
see, bedaa wa me kuwa badaa magaano see bagee yuwa
miya be kaa "Eto kaama wodoo Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa epo enaataa se niitooi" see asegeeki kuwa miya. Waa
kisee ukuwataa see mée.
11 Ni me kaepa see mée aa waa see see pedeo dimii, pedeo
menaa kuwa se obeai. Daamaa dimii, daamaa menaa kuwa
too obeewoo taai. Daamaa agiyoo ukuwataa see bagee
kuwa Ogatamee yaato bagee. Pedeo agiyoo ukuwataa see
bagee kuwa Ogatamee ewo see bagee.
12 Demetrius see mée to mee daamaa see mée, mée me
kisee yawegataa see mée, bedaa wa me daamaa ukuwaa-
ukuwaa, poo-poo yuwa kuwa mikee see topeta see menaa
doodoo kuwa me miya waa daamaa see mée ii see gaayaa.
Inii miya waa kisee mée to ii see yawegagee see. Kuwa inii
me waa yawegagee see menaa kuwa mikee menaa too see
kuwa aa miya ipi.

Wodopasi menaa

13 Anii apanaa menaa eebaa kasiino see kiya kapoge kaa
ko se kaebeanaka.
14 Anii a paagoo moga kameeno see dimii agoo yoka
meemaata kaama too mena wegaakee daamaa see gaaga.
15 Ogatamee me adumeta dimii mee aa ma epo enaataa
kaatoowoosi naadi kaasega. Nakaayoo a me epa see bagee
yuwa epao see kasegea, bedaa a paagoo inii me epa see
bagee yuwa mée ena-ena paagoo epao see naasii. Kiyoo
too.

Yudas
Yudas me yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yudas me ebeamaata. Yudas waa Yakobus ebee. Yakobus ma ekea Yesus ebee nokaa wiya, Yesus ekegataata kepe maseta mée mee se.

Koopoo see menaa weganaa seta bagee agoo naadi kaama Wa me mee kapogee ebeamaata. Okoo me weganaa seta menaa kuwa mée me menaa too, kuwa ko kisee: "Pedeo agiyoo ukuwaano kuwa koosi. Inii kisee ukuwaapea kaapa miya Ogatamee Wa me inii epa mée yaekeasiipi yoka pedeo agiyoo daba niiukuwaai" see weganaa seta. Okoo me menaa kuwa si yayeesi naadi Yudas me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-2 Petamanii menaa
1:3-16 Makapaa menaa weganaa see bagee yuwa gaai naadi menaa
1:17-23 Mikee menaa too peneata koogo makii taa see kaa toowoo taai naadi menaa
1:24-25 Ogatamee yaapaagee seta menaa

1 Nii ko Yudas, Yesus Kristus me agiyoo yaokagee see mée,
Yakobus ebee mee. Mee kapogee mee ko Ogatamee me
Ni paagoo nameei see kiseta bagee yuwa paagoo kiebeaga,
Nagamee me ikii kiepa kaa Yesus Kristus me badaa kimaasi
naadi daamaa emaa kaa kidoowoo see bagee yuwa paagoo
kiebeaga.
2 Wa me epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma, mée epa
dimii ma kuwa maamaa eebaa ikii kineesi naadi kiasega.

Makapaa menaa weganaa see bagee yuwa gaai naadi menaa

3 Ni me epa see bagee yuwa, wae. Ikii ma inii paaya
Ogatamee me daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa
kaa anii kiebeanaka see dimii mee ebo kiya eto apanaa
menaa kiebeanaka. Mee ko Ogatamee me inii daamaa mée
wiginta bagee yuwa paagoo inii Kristus mikee gaakee kaa
ipiipi doowoo, wegawoosi naadi mée manta menaa kuwa
too sikii yoka esee maamaa peneasii, makapaa menaa kuwa
wiginiwoo, umiwoo taai. Kuwa menaa kuwa anii mee
kapogee mee kiebeano esee gaano pedeo yoka, see dimii
gaaga.
4 Mee ko Ogatamee me menaa si yayeetaa see bagee mée
noonaa ikii mée kutuu taa see yoo koogo seemeta topea.
Okoo inii me Eboo Ogatamee me inii epa mée gaakee kaa
menaa yuwa aabetoke siyaata kaama makapaa menaa too

wegageekea, mee ko kisee: "Wa me inii epa mée ekeasiipi
yoka koosi, inii me ou gaata-gaata yuwa daba ukuwayaa"
see wegageekea. Okoo inii me ena too too Eboo, inii epoo
Mée Tuhan Yesus Kristus mee wisintaata bagee yuwa. Okoo
pedeo kaatagea menaa da mee idukaa kaama yaebeataata
topa.

5 Anii eto kiebeanaka menaa kuwa uduma ikii ipi kiya anii
bedaa kaagaa ena ma kisi-maniino see naadi kiebeataaka,
mee ko kisee: Idukaa Tuhan me Wa me bagee yuwa Mesir
magaa kaa kaama daba peeyaata kiya kuwa wodoo taa Waa
mikee se gaayaa bagee yuwa pedeo kiyaata.

6 Bedaa idukaa malaikat bagee noonaa Ogatamee
me naokageesi naadi okoo kaa yaekeata agiyoo kuwa
yaukuwaano be kaa okoo tuyaata yoo wisintaata peeta.
Kuwa me kemaata Ogatamee me okoo digiyoo yiba tuyaata
kaama one me gadimiyaa mokoo kisee too iminookaa mée
wigintagaatagi naagoo too kiyoo ekeata.

7 Bedaa okoo see see idukaa Sodom magaa kaa bagee ma,
Gomora magaa kaa bagee ma, gebo kaa bagee ma, okoo
miya kisee. Okoo otoopa aadoge-maadoge see dimii too,
api-api taano ou, kisee ou dimii kaa too umiwoo, toowoo
seta. Okoo kisee pedeo ukuwagee naadi kaama Wa me
pedeo kiyaabuu seta. Mee kaama okoo see see bagee kuwa
miya iminoo miya, iminoo miya se modeemaayaa see biyaa
yiba pedeo kiyaabuu taatagi ii, see kuwa awee da kaa
nekeeniyaa.

8 Kuwa menaa kuwa eto ikii paagoo makapaa menaa
kiiweganaa see bagee yuwa okoo kaa miya kisee kaata,
kisee kaata see nekeenegea kiya kuwa see see pedeo agiyoo
ukuwageekea. Okoo me 'Anii unu kaa kisee deepa, kisee
deepa yoka pedeo daba ukuwayaa' see gaata kaama okoo
otoopa ukuwanaa siyaa. Okoo kisee otoopa ukuwagee naadi
kaama okoo ekaato maa da miya pedeo kiyaayaa. Bedaa
okoo me Ogatamee pesee da mee peedi yaekee siyaa, epoo
to wodoo bagee yuwa miya baditaa, kisee too ukuwataa see
bagee yuwa.

9 Malaikat bagee tukuu to Mikhael wa me kisee ukuwaano
taa. Iblis me Musa bootaa da ni me too masiipa yoka naadi
Mikhael ma mena aawisii see eekooki naaki Mikhael me
Iblis mee pedeo kisi naadi badeekee menaa asiino uu dimii
taa. Wa me Iblis paagoo "Tuhan me esee kakagoo kaapi
yoka" see menaa mee too aseta.

10 Kiya kuwa ikii paagoo makapaa menaa kiiweganaa see
bagee kuwa okoo mikee menaa ewo, se nekeeniyaa menaa

1:4 Rom 6:1-2, Gal 5:13 **1:5** Bil 14:22-29 **1:6** 2Pet 2:4 **1:7** Kej 19:1-25

yoka wisineekee too. Okoo woda mokoo dimi taa see bagee,
okoo me ou dimi-pami kuwa too nekeenegea. Kuwa okoo
me ou dimi-pami kuwa me okoo ekaato pedeo kiyaayaa.
11 Yaai, okoo pedeo kaatagea. Kuwa bagee kuwa ko Kain
me pedeo yaato peeta etaa da obeewoo see bagee yuwa.
Bedaa idukaa Bileam wa me kepe ou naadi kaama mée
deebaa see menaa wegagee seta see see okoo miya kisee
kepe ou dimii omaago see bagee yuwa. Bedaa idukaa Korah
me Musa aa ebo ye naadi wisintaata kemaata pedeo keta see
see kuwa bagee yuwa miya pedeo kedaa taatagea.
12 Ikii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kutuu naadi
epa aagaa see dimii kaa epo enaataa noogee siyaa kaboo
okoo ego weda dimii taa kaa naano dimii too, kisee okoo
diino esee pedeo disii. Okoo me anii ekaato too deewoo
taapa, apanaa bagee wisintayu, kisee dimii gaataa see bagee
yuwa.* Sinu kuwa bo me kiyoo-kiyoo doonaaka kiya deka
se wiyaa see see mokoo okoo miya kisee bagee yuwa too.
Bedaa poo ekayaa kaboo kiya poo se ekayaa piyaa wodoo
to see see mokoo okoo kisee bagee yuwa. Bedaa piya mani
yuwa badidaa seta kaama wii keepeata umina boodaa siyaa
see see mokoo okoo miya kisee bagee yuwa too.
13 Bedaa maakaa pikuu da mee miya biku-biku damaa
to mee me epogee, kisee pedeo-padaa yuwa pakadaa siyaa
see see mokoo okoo miya mée ego weda kiyaayaa agiyoo
yuwa, kisee okoo me pedeo-padaa yuwa kuwa awee da
kaa agoo kedaa siyaa. Bedaa epoo to kaa okadee yuwa
okoo me peegee see etaawee se peeta kitaa mega, kitaa
peega siyaa see see mokoo okoo miya kisee otoopa metaa,
peetaa see bagee yuwa too. Ogatamee me okoo esee digiyoo
yiba iminoo miya, iminoo miya toowoo taatagea yoo ipiipii
yasemaata topa.
14 Idukaa Henok mee, Adam me asii-kaba-kaba seta bagee
petaagoo to kakadee kaa mée to wa me kuwa bagee yuwa
kaa wegata menaa ena mee ko kisee: "Daamaa nekeenii:
Tuhan mee Wa me malaikat bagee yuwa ma okoo eebaa, se
egamaayaa epo enaataa eemeetagi.
15 Waa mée uduma wigintagaatagi. Pedeo bagee yuwa me
Waa si yayeeta kaama pedeo ukuwata agiyoo yuwa ma, Wa
kaa pedeo yawegata menaa yuwa ma, okoo me pedeo yuwa
kuwa uduma kaa Wa me okoo wigintaata pedeo kiyaano see

1:11 Kej 4:3-8, Bil 16:1-35, 22:1-35 * **1:12** Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kutuu naadi epa aagaa dimii kaa epo enaataa noogee siyaa mee ko idukaa okoo me inii paaya Yesus me epaa ma aagadi-maagadi naadi kaama epo toogee see bagee yuwa ii see aanekeendaa taano see naadi perjamuan naano taa kaboo okoo apanaa naano agiyoo epo enaataa noogee segee seta.

naadi meetagi" see menaa kuwa ebeamaata.†

16 Kuwa ikii paagoo makapaa menaa kiiweganaa see
bagee kuwa okoo mena dukumeawe-dakameawe see bagee
yuwa, okoo me kaasee mée to, kaasee apii to see yawegataa
see bagee yuwa. Okoo me ou gaata-gaata yuwa too
obeewoo see bagee yuwa, ebo poga-poga menaa omaago
ma wegataa see bagee yuwa too. Bedaa apanaa bagee me
kisee naukuwasi naadi miya, kisee neesi naadi miya dimi
daamaa poga-poga kaa eewegataa see bagee yuwa too.

Mikee menaa too koogo makii taa see kaa doowoosi naadi menaa

17 Ni me epa see bagee yuwa, wae. Inii epoo Mée Tuhan
Yesus Kristus me menaa yadoonaa seta bagee yuwa okoo
me idukaa kisemea menaa mee daamaa nekeenii, se gaabuu
taai.
18 Okoo me kisemea menaa mee ko kisee: "Wodopasi
yaato ko mikee menaa wisineekee bagee agoo kaatagea.
Okoo me pedeo ou see dimii kuwa doodoo umiwoo, toowoo
taatagea" see kisemea.
19 Kuwa bagee kuwa Yesus mikee gaata bagee yuwa ukuu
baaniyaayaa bagee yuwa, magaa da kaa bagee me ou see
gaayaa dimii kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa, Roh
Kudus taa see bagee yuwa too.
20 Kiya ni me epa see bagee yuwa, ikii gaayu ko ikii Kristus
Wa me daamaa wa too wigintaata kitopeta menaa kuwa ikii
peneata kaama mikee gaata kaboo da kaa daamaa iyawoo,
umiwoo taai. Bedaa Roh Kudus ma aagadi-maagadi naadi
kaama sembahyang siwoo taai.
21 Ikii Ogatamee Wa me epaa mee ma enaataa omegee,
toogee taano see naadi ikii ekaato daamaa deewoo taai.
Bedaa ikii kisee Wa me epaa ma omegee, toogee taaki too
inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me inii mée epa kaa
iminoo miya, iminoo miya aya mée tuyaabuu siwoo taano
see naadi meetagi mee daamaa diitoo siwoo taai.
22 Dimi wiya masetaa see bagee kuwa se wisintagaai, okoo
epa kaai.
23 Bedaa mée noonaa ko okoo biyaa peeyaa yoka naadi
pekageeyu. Bedaa mée noonaa ko okoo miya epa kaai kiya
okoo me pedeo ukuwagee see agiyoo kuwa ikii ekaato weda
gaai. Okoo me ou dimi-pami kaa pedeo ukuwata agiyoo
yuwa kaa digimeta dokaa kuwa miya be kaai.

Wodopasi yaapaagee seta menaa

---

† **1:15** Henok me wegata menaa da mee Ogatamee me menaa yiba ebeano taa, apanaa kapogee yiba ebeamaata menaa da mee. **1:18** 2Tim 3:1-5, 2Pet 3:3

24 Eto ko Ogatamee mee niiyaapaagee siweei. Waa ko
ikii se okaata makii taa see kaa umiwoo, toowoosea naadi
daamaa kideewoo taano omaago see Mée mee. Bedaa Waa
ko ikii esee ede ma, ede ma pedeo ena ma taa see kaa Wa me
asii-sege see ebo toogee yoo Wa paagoo badaa kimaagiitagi
Mée mee.
25 Wa too Mée to Ogatamee mee, inii epoo Mée Tuhan
Yesus Kristus doodoo da taa daba mée daagimaa peeyaano
Mée mee. Waa asii-sege, Waa Ebo wodoo Eboo, Pesee
wodoo Pesee, esee petamanii kaama, eto kiipaa miya bedaa
kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin. Kiyoo too.

1:24 Ep 1:4

Wahyu

Yohanes paagoo awee da kaa deeyaata menaa

Mee kapogee mee ko Yohanes me ebeamaata. Ogatamee me Yesus Kristus doodoo kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaaniyaabuu taata see agiyoo kuwa Yohanes paagoo awee da kaa deeyaata. Mena noonaa wa paagoo aseta, mena noonaa dega-dega kaa malaikat bagee me waa deeyaabuu seta. Ogei menaa kaa wahyu see wegayu ko awee da kaa deeyaata menaa see mee.

Mée me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa maamaa wegee-wegee seta kaboo Yohanes me mee kapogee ebeamaata. Kuwa kaboo da Yesus mee too pesee yago Mée, Wa too Tuhan, apanaa ebo tookee bagee kuwa se, see gaayaa bagee kuwa mée me wegee-wegee seta. Kiya mée noonaa me mée weda kaa Yesus ekeata. Yesus mikee gaayaa bagee yuwa Waa daamaa peneata makii taa see kaa toowoosi naadi mee kapogee mee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba ebea-ebea menaa eebaa, kuwa ko kota Babel magaa ma, maga kuye petoo to ma, dimi pedeo see api damaa to ma, yoogi damaa to mokoo see agiyoo ma, apanaa pedeo see agiyoo dama yuwa miya agoo. Okoo uduma Ogatamee ma yape kiyaa bagee yuwa ebea-ebea.

Yesus mee ko domba wodaa ebea-ebea yoka mee kapogee yiba Domba Pooduu to see ekaa weeta. Mee ko Israel bagee okoo me domba wodaa wugimaata kaama Ogatamee paagoo ekega-manee seta see see Yesus Wa me inii Ogatamee ma menaa kuwa mée yataa kiyaasi naadi Waa ekaato mée yaekegataata boopi naadi kaama kisee ekaa munta. Wa me bagee yuwa mée me wegee-wegee segeekea kiya epeekaa Waa meemaata kaama Iblis ma, kuwa Waa ma yape kiyaa bagee apanaa yuwa ma uduma daba, peedi kiyaatagi. Kiyoo kaama agiyoo-pagiyoo uduma Wa me gipii kiyaabuu seta kaama Wa too ebo toowoo taatagi, bedaa inii makii taa see kaa toowoo siyaa bagee kuwa miya Waa ma ebo toowoo taatagea. Kisee menaa kuwa mee kapogee yiba ebeamaata.

Bedaa mee kapogee yiba kisee moga ukuwaandaa taata see menaa kuwa miya ebeamaata. Kuwa menaa noonaa mikee Wa me wegata-wegata ukuwaandaa seta kiya mena noonaa ukuwaaniyaano taa. Kapoge 2 Petrus 3:8 yiba ebeamaata menaa mee ko "Tuhan Wa me gaata dimii mee ko egapii ena too too gaayu ko seribu tahun mokoo" see ebeamaata yoka inii mée tomaa da me tahun egaano mee

ena, Ogatamee me tahun egaano mee ena, ena mee too se. Mée me gaano, 'Yesus meeno epee' see gaayaa kiya Ogatamee me kisee se gaayaa.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-8 Petamanii menaa
1:9–3:22 Yesus me Yohanes paagoo "Maga petoo to kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo kisee-kisee naebeai" see aseta menaa
4:1–5:14 Epoo to wodoo bagee me Ogatamee ma, Domba Pooduu to ma Ekea ebo ekee, yaapaagee seta kuwa deeta menaa
6:1–8:1 Bebenataata kapogee da kaa tabintaata agiyoo petoo to kuwa oseepii seta kaama pedeo agiyoo meanee seta kuwa deeta menaa
8:2–11:19 Puusee petoo to puu seta kaama pedeo agiyoo meanee seta kuwa deeta menaa
12:1–13:18 Yoogi damaa to mokoo see agiyoo ma, pedeo see agiyoo dama wiya ma kuwa wedo kuwa deeta menaa
14:1-20 Domba Pooduu to Wa me bagee yuwa daamaa kiyaata kuwa deeta menaa ma, pedeo see agiyoo damaa to wa me bagee yuwa kuwa pedeo kiyaata kuwa deeta menaa ma
15:1–16:21 Malaikat bagee me otaawee petoo to yiba pedeo agiyoo mée kaa yakabagekomeeta kuwa deeta menaa
17:1–19:5 Kota Babel magaa mee pedeo kiyaata kuwa deeta menaa
19:6–20:15 Domba Pooduu to Wa me apii goeta menaa ma, Waa ma yape kiyaa bagee yuwa pedeo kiyaata kuwa deeta menaa ma
21:1–22:5 Epoo to ma, magaa to ma, kota Yerusalem magaa ma kuwa gipii kiyaata kuwa deeta menaa
22:6-21 Wodopasi menaa

Yohanes me petamanii menaa

1 Eto kuwa ebeamaata menaa kuwa ko Yesus Kristus Wa me awee da kaa deeyaata menaa. Kuwa ko Ogatamee Wa me taa ma taa kisee moga agoo kedaa taata, kisee moga ukuwaandaa taata see aseta menaa kuwa Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee yuwa okoo awee da kaa ipi kiyaasi naadi Kristus paagoo ase-manee seta. Kiyoo kaama Kristus Wa me malaikat bagee mée ena paagoo "Aa kuwa menaa yuwa doodoota Ni me agiyoo naokagee see mée Yohanes paagoo pe-naasii" see aseta. Kiyoo kaama kuwa menaa doodoota Yohanes paagoo daamaa awee da kaa pee-yakiyaata.

2 Yohanes me kuwa Ogatamee me aseta menaa ma, Yesus
Kristus Wa me daamaa yawegata menaa ma kuwa kaa deeta
menaa kuwa uduma wa me daamaa yawegakomeeta.
3 Kuwa kisee moga ukuwaandaa taapa see aseta agiyoo
kuwa mee kapogee yiba ebeamaata topa. Ukuwaaniyaapi
monaa da mee katu kega yoka kuwa menaa daamaa deetaa,
yawegataa see bagee kuwa daamaa, ede nao. Bedaa kuwa
ebeamaata menaa yuwa daamaa yayeeta kaama penee
siwoo siyaa bagee kuwa miya daamaa, ede nao.

Maga petoo to kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo epao see aseta menaa

4 Nii ko Yohanes. Ani me ikii Asia wee kaa maga petoo
to kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa
paagoo mee kapogee mee kiebeataaka. Ogatamee Wa me
aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii
ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Mee ko Toono
Too Mée Waa idukaa kaama toowoo seta, eto miya totaaki,
bedaa Waa meetagi Mée Ogatamee mee ma, Wa me ebo
animagaano yoo Wa ikigii to kaa toowoo see Dimi Noogaa
Petoo to ma,*
5 bedaa Yesus Kristus mee ma Okoo me kisee daamaa
kikiyaasi naadi kiasega. Yesus Kristus Waa mikee menaa too
peneata kisee too daamaa yawegawoo see Mée. Waa boota
kiya petamanii Wa keta aya andoo peeta kaama toowoo
taaki Mée kemaata Waa Ebo Wodoo Eboo, magaa da kaa
ebo tookee bagee yuwa me Eboo.

Eto ko Waa niiyaapaagee taai. Wa me inii epa mée gaakee
kaa Wa me tadaa me inii me pedeo yuwa mée yataa kiyaata
kaama daba mée daagimaa peeyaata Mée mee.
6 Wa me inii ebo toowoo see bagee mokoo mée kiyaata,
Waataagi Ogatamee me agiyoo daamaa yaokageesi naadi
inii Wa me imam bagee mokoo mée kiyaata. Wa too pesee,
Wa too asii-sege see Mée yoka niiyaapaagee siweei, kisee
too iminoo miya, iminoo miya. Amin.

7 Deeweei, Waa sinu yuwa ma enaataa migi nao, see kuwa
mée uduma diitagea, Waa nokogeta bagee yuwa miya awee
da kaa diitagea. Magaa da kaa mée tomaa-tomaa yuwa
uduma Wa kaa yege ma, yii-yii ma taatagea. Taa ma taa
mikee ukuwaaniita. Amin.

---

* **1:4** Dimi Noogaa Petoo to see ekaa mee gaayu ko Roh ekaa da mee. Roh Waa ena too too kiya esee ebo, pedeo ena ma taa yoka naadi kaama Yohanes me Dimi Noogaa Petoo to see ekaa ebeamaata. **1:5** Tit 3:3-5, 1Yoh 4:10 **1:6** Kel 19:6, 1Pet 2:9, Why 5:10 **1:7** Dan 7:13, Mat 24:30

8 Tuhan Ogatamee Wa me aseta menaa mee ko "Anii
ko Alpa ma, Omega ma kuwa" see menaa mee.† Waa ko
Toono too Mée, idukaa kaama toowoo seta Mée, eto miya
totaaki, bedaa meetagi Mée, Se-pesee, We-pesee yago Mée
Ogatamee mee.

Yohanes me Kristus mee awee da kaa deeta menaa

9 Anii Yohanes mee ko ikii ma Yesus yiba ena kenaa
bagee kemaata mée me inii mée wegee-wegee segee naadi
kaama ae-wae, gaagaa segeekea. Kisee kiya inii paaya
Yesus yiba epo enaataa ebo toowoo see bagee yuwa mokoo
mée kiyaata kemaata inii Wa yiba epo enaataa makii taa
see kaa toogeekea. Ogatamee me aseta menaa ma, Yesus
me daamaa yawegata menaa ma kuwa anii yaweganaa
seta kuwa kaa mée me anii Patmos maga okogoo to kaa
nadogeamaamea.
10 Kiyoo toogeeka too ko kaawaa ena, Tuhan mee ebo
ekee taa see naagoo Roh me anii pesee nakiyaagi naaki anii
oko yaato kaama ebo mena wuu ena, ebo puusee da mokoo
menaaki keenda, kisee yeetaa.
11 Wa me naseta menaa ko "A me diipe agiyoo kuwa
uduma kapoge kaa ebeai. Ebeamaata kaama maga petoo
to kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa
manii. Kuwa ko Epesus magaa ma, Smirna magaa ma,
Pergamus magaa ma, Tiatira magaa ma, Sardis magaa ma,
Piladelpia magaa ma, Laodikia magaa ma kuwa magaa kaa
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo a me diipe agiyoo
kuwa yaebea-manii" see nasigi.
12 Anii kuwa menaa naawegataaki Mée to diino see naadi
Wa yaato ikigi maataata kaama deeyaa naaki emas kaa
pelita biyaa maagee yoo petoo topa. 13 Kuwa pelita biyaa
maagee yoo petoo to yupii da taa Mée ena, Mée Yogaa mee
keenda tupi. Wa me maata dokaa togoo, badoo da kaa too.
Bedaa ikigii to taa ko emas kaa doka mokoo see agiyoo
podataata tupi.
14 Wa me edooyuu yuwa ko poodee, domba wodaa iyuu
see see. Wa me emaa yuwa biyaa gadaa da keenda.
15 Wa me badoo wiya kuwa ko tembaga pose biyaa kaa
yuwimaata kaama wisi-wisi taaka keenda. Wa me mena
wuu da mee ko yiino ebo, uwo megea tugu-tugu siyaa
mokoo.

---

† **1:8** "Anii ko Alpa ma, Omega ma kuwa" see menaa mee ko Yunani menaa kaa petamanii hurup mee ekaa da ko Alpa, bedaa wodopasi hurup mee ekaa da ko Omega. Mena nekeeniino yaato ko Ogatamee Waa esee petamanii kaama wodopasi kaa too Wa too pesee, Wa too ebo see Mée ii, see kuwa nekeensi naadi munta ekaa da mee. **1:8** Kel 3:14 **1:13** Dan 7:13

16 Wa me dagi yagaa da kaa okadee petoo peneasigi.
Bedaa mowai woonee ena, naayaato-naayaato ekea paaya
uguu see mowai mee Wa me ebee to kaa kaama kisee topoo
petaata topa.‡ Wa me ebeyumaa da ko diino ebo, keno kusi-
kusii da mée mumoo to kaa deeyaa mokoo.
17 Anii Waa deeta kaama Wa me badoo da kaa esee-
gapuunega, boota mée to mokoo totaa. Kiya Wa me dagi
yagaa da ni kaa naekeata kaama nasiino, "Aa se wedaai.
Anii toono mee ko idukaa petamanii kaama kisee too usii
da ewo,
18 kisee toono too Mée. Anii boota kiya nadeede. Anii aya
andoo peeta kaama eto topa, kisee too iminoo miya, iminoo
miya toono too. Mée boowoo see pesee da mee Ani me peedi
kiyaata kemaata boota bagee toogee yoo kiyoo kenee to mee
kabaano kunci kuwa Ni me yagaa da kaa topa.
19 Kisee kemaata a me deepe agiyoo kuwa kapoge kaa
ebeai. Bedaa eto ukuwaandaa taaka menaa yuwa ma, eto
wodoo ukuwaandaa taapa menaa yuwa miya kuwa uduma
ebeai.
20 Kuwa Ni me dagi yagaa da kaa okadee petoo to kuwa
ma, emas pose kaa pelita biyaa maagee yoo petoo to kuwa
ma kuwa a me deepe kiya mena nekeeniino yaato awee da
kaa kakiyaano taa yoka eto kasiinaka, mee ko kisee: Okadee
petoo to kuwa gaayu ko maga petoo to kaa Yesus mikee
nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo Wa me menaa
yaasegee see bagee petoo to kuwa ebea-ebea.§ Bedaa pelita
biyaa maagee yoo petoo to kuwa gaayu ko maga petoo to
kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa kuwa
ebea-ebea" see nasigi.

2

Yesus me Epesus magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

1 Kuwa menaa naawegagi Mée to me nasiino, "Epesus
magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa
paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo kaa
naebeai:
'Waa kuwa okadee petoo to kuwa dagi yagaa da kaa penee
see Mée mee, Waa kuwa emas pose kaa pelita biyaa maagee
yoo yupii da taa peenaa see Mée Wa me kisiino menaa kuwa
ko kisee:

‡ **1:16** Kristus Wa me ebee to kaa uguu see mowai topa mee ko Wa me menaa da mee ebea-ebea. **1:16** Ep 6:17, Ibr 4:12 § **1:20** Wa me menaa yaasegee see bagee petoo to kuwa mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko malaikat bagee petoo to kuwa. Bedaa mena kegaa ena mee ko mée petoo to kuwa.

2 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi. Ikii
kisee koogo makii taa see kaa kana ma ukuwawoo, toowoo
segeekea kuwa miya Anii ipi. Dimi pedeo bagee me iyee
kuwa ikii me be kaa se masiyaa. Okoo mée noonaa
me wegaano, 'Anii ko Yesus me menaa yadoonaasi naadi
nakiyaata mée yoka' see wegageekea kiya taa. Ikii me okoo
me menaa mikee ye, taa ye naadi kisee apaadee, kisee
gaadee siyaa naaki makapaa menaa wegataa see bagee
yuwa too see kuwa ikii nekeenegea.
3 Bedaa ikii ae-wae segeekea kiya ikii dimi mena koogo
animaata toogeekea kuwa miya Anii ipi. Ikii me Yesus ekaa
da ebo nao naadi kaama dimi mena makii taa, dabaa kaano
taa.
4 Kuwa uduma daamaa kiya Anii mena ena ikii kaa agoo.
Mee ko ikii me petamanii epa dimii mee ebo kiya eto taa,
ikii me ekeasegea.
5 Kisee kemaata ikii me petamanii daamaa epa gaawoo,
umiwoo semea yoo kaama eto okaagea yoo too kuwa
ikii nekeenii. Eto ko ikii me pedeo yuwa ekeata ikii
me petamanii daamaa ukuwagee seta agiyoo kuwa bedaa
ukuwaai. Ikii kisee se ukuwayu ko Anii meedoota ikii
paagoo mee ikii me pelita biyaa maagee yoo ikii paagoo
kaama kimasigiipa.*
6 Kisee kiya ikii kaa kiapaagee siyaa menaa kuwa miya
agoo. Kuwa ko Nikolaus yaato bagee me ukuwagee siyaa
agiyoo kuwa ikii be kegea. Okoo me pedeo agiyoo kuwa
Anii miya be kega.
7 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus
mikee nao naadi kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa
kuwa daamaa nekeenii. Pedeo dimii, pedeo menaa peedi
kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa bagee kuwa paagoo
Ogatamee Wa me Pirdaus magaa kaa daamaa aya mée
tuyaayaa piyaa poo okoo nusi naadi Ani me maniita'
see menaa kuwa uduma naebeai" see nasigi yoka naadi
kiebeamaaga.

Yesus me Smirna magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

8 Bedaa Wa me nasiino, "Smirna magaa kaa Anii mikee
nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee
see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:

---

* **2:5** Mee pelita biyaa maagee yoo see wegayu ko Epesus magaa kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee kuwa ebea-ebea yoka Yesus me "Mee pelita biyaa maagee yoo ikii paagoo kaama kimasigiipa" see menaa mee ko okoo uduma enaataa kutuu segee siyaa yuwa kuwa wuutu-waatu kisiyaapa yoka nekeenii naadi menaa mee. **2:7** Kej 2:9, Why 22:14

'Toono too Mée mee ko Waa idukaa petamanii kaama
kisee too usii da ewo. Waa boota kiya aya andoo peeta Mée
Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee:
9 Ikii me ae-wae, dimi gaagaa segeekea kuwa Anii ipi.
Bedaa ikii daba see bagee toogeekea kuwa miya Anii ipi.
Ikii ko daba bagee kiya ikii mikee senawii see bagee mokoo.
Bedaa mée me kiwisinegeekea kuwa miya Anii ipi. Okoo
me 'Inii mikee Yahudi bagee' see wegageekea kiya okoo Ni
yaato bagee se. Okoo Iblis yaato bagee yuwa too.
10 Ikii gaayu ko ikii ae-wae, dimi gaagaa siyaa agiyoo
agoo kaapa kiya se wedaai. Daamaa nekeenii: Ikii mée
noonaa kisee kigaadee, kisee kiukuwadee see kuwa ikii
kaa kiukuwaaniyaasi naadi Iblis me ikii digiyoo ee yiba
kitameamaapi. Ikii unu gaasi ae-wae segee taapea. Kisee
kiya ikii makii taa see kaa toowoo taai, mikee menaa se
ekeasii, kisee too booyaa yoo too. Ikii kisee ukuwawoo,
umiwoo siyu ko mumo kaa onee mee Anii ikii kaa miya
kimaatagaata. Mee ko ikii iminoo miya, iminoo miya
toowoo taatagea.
11 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus
mikee nao naadi kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa
kuwa daamaa nekeenii.
Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa
toowoo siyaa bagee kuwa okoo se pedeo kaapea, wiyaagoo
to ma se bogaapea' see menaa kuwa uduma naebeai" see
nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

Yesus me Pergamus magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

12 Bedaa Wa me nasiino, "Pergamus magaa kaa Anii mikee
nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee
see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:
'Waa mowai naayaato-naayaato ekea paaya uguu see
mowai agoo see Mée Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee:
13 Ikii me toogee yoo Anii ipi. Kiyoo ko Iblis me ebo totaa
see yoo. Kisee kiya ikii me Yesus ebo nao naadi Ni ekaa
da mee napenee siwookea. Ikii me Yesus mikee nao see
dimii mee miya se naekeata doowookea. Ni me menaa se
naekeata daamaa kisee too nawegagee seta mée Antipas
waa ikii me magaa kaa mée me wugimaamea kiya ikii makii
taa. Kiyoo ko Iblis me toogee see yoo kiya ikii naekeasiino
taa.
14 Kisee daamaa kiya Anii mena wiya waa naa ikii kaa
agoo. Mena ena mee ko Bileam boota wa me makapaa
topeta menaa yayeetaa see bagee ikii yupii agoo. Bileam
mee ko idukaa Israel bagee yuwa pedeo ukuwasi naadi

2:11 Why 20:14, 21:8

wa me Balak paagoo "Okoo kisee menaa tupii, kisee asii"
see aseta. Kuwa me kemaata Israel bagee yuwa makapaa
ogatamee paagoo kupi-manee seta agiyoo kuwa noogee
seta, tobaaka miya taagee seta. Ikii mée noonaa miya kisee
agiyoo ukuwageekea.
15 Bedaa Anii ikii kaa mena ena miya agoo. Mee ko
Nikolaus me topeta menaa da penee see bagee kuwa miya
ikii yupii agoo.
16 Kuwa me kemaata ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee
ma dimii menaa kaa too umiwoo taai. Kuwa pedeo
ukuwagee see bagee yuwa kisee agiyoo se ekeasiyu ko Anii
moga meedoota okoo paagoo Ni me ebee to kaa topa mowai
da mee me kuwa bagee yuwa ma yape aawogee taapa.

17 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus
mikee nao naadi kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa
kuwa daamaa nekeenii. Pedeo dimii, pedeo menaa peedi
kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa bagee kuwa paagoo
Anii kuwa idukaa kaama booniwoo seta agiyoo manna mee
okoo nusi naadi maniita. Bedaa okoo mée ena-ena poodee
see omaa miya maniita. Kuwa omaa yuwa kaa gipii see ekaa
yaebeamagaata. Kuwa omaa yuwa masiyaa bagee kuwa me
too mee ekaa da ipi, apanaa bagee ewo' see menaa kuwa
uduma naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

Yesus me Tiatira magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

18 Bedaa Wa me nasiino, "Tiatira magaa kaa Anii mikee
nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee
see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:

'Ogatamee Yoopaa Wa me emaa mee ko biyaa gadaa da
mokoo, bedaa Wa me badoo da miya tembaga pose biyaa
kaa yuwimaata kaama wisi-wisi taaka keenda see Mée. Wa
me kisiino menaa kuwa ko kisee:
19 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi. Kuwa
ko ikii me epa dimii ma, ikii me Anii mikee nagaayaa
dimi ma, ikii me Ni kaa daamaa naukuwaano too dimii
ma, bedaa ikii me makii taa see kaa toogeekea kuwa
miya uduma Anii ipi. Mikee, ikii me petamanii daamaa
ukuwagee seta agiyoo kuwa eebaa, bedaa mee wodoo
miya ikii me eto daamaa ukuwageekea agiyoo kuwa esee
maamaa eebaa see kuwa Anii kideega.
20 Kisee daamaa kiya Anii ikii kaa mena ena agoo. Mee
ko mee Izebel see apii to mee ikii me wa me menaa kuwa

2:14 Bil 31:16, 2Pet 2:15-16 **2:17** Kel 16:14-15, Yoh 6:48-51

daba wegayaata kaama yayeegeekea.† Wa me "Anii nabi kaa apii" see wegageeka kiya pedeo menaa wegataa see apii too. Wa me pedeo menaa mée topegeeka kuwa me Ni me agiyoo naokagee see bagee yuwa deebaa segeeka. Wa me wegaano, 'Tobaaka taano dagu, makapaa ogatamee paagoo kupi-manee siyaa agiyoo kuwa miya naai' see menaa kuwa mée topegeeka.

21 Wa me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeasi naadi Ani me waa moga pedeo kiyaano taa. Kisee kiya wa me tobaaka kuwa ekeasiino be.

22 Kuwa me kemaata daamaa nekeenii. Mee apii wa me omegee see komoo da kaa kiyoo Ani me tameeyamaata kaama wa kaa boodi ebo yamiyaapa. Bedaa waa ma epo enaataa tobaaka taagee see bagee okoo miya kisee kaatagea. Okoo me kuwa waa ma pedeo ukuwanaa siyaa agiyoo kuwa se ekeasiyu ko okoo miya ae-wae, boodi ebo abaatagea.

23 Mee apii to wa sekaataa bagee kuwa miya Anii booyaapa. Anii kuwa wa me yogaa yuwa booyaata kaama kiyoo-kiyoo Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa uduma me 'Mikee, Yesus Wa me mée me dimii, mée me menaa kuwa uduma ipiipi yadeetaa see Mée ii' see kuwa nanekeeniipea. Anii ikii mée gakata ikii me ukuwagee seta agiyoo, daamaa agiyoo miya, pedeo agiyoo miya, kuwa agiyoo doodoo kiniita.

24 Kiya ikii Tiatira magaa kaa bagee apanaa yuwa kuwa mee apii to me mée topeta menaa yuwa peneasiino taa. Wa me wegaano, 'Inii Iblis me koogo boontaata menaa-panaa kuwa inii ipi see bagee kisi yoka niitupii' see asegeeka kiya ikii mée noonaa me kuwa mée topeta menaa masemagaano taa. Kisee daamaa yoka Ani me kisiino ko: Ikii me kisee naukuwaai, kisee naukuwaai see menaa apanaa yuwa kuwa Anii ikii kaa se kidootagaapa.

25 Petamanii ikii paagoo daamaa kitupiwoo seta menaa kuwa too penee siwoo taai, kisee too Anii meeta yoo too.

26 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata kaama Ni me menaa too naukuwawoo, kisee too wodopasi yaato too umiwoo see mée to gaayu ko waa miya mée tomaa yuwa paagoo ebo tusi naadi pesee da mee Ani me waa maniita.

27 Mee ko kisee:

"Wa me pose tamoo da peneata mée tomaa yuwa paagoo
omaago ma ebo toowoo taapi,

---

† **2:20** Izebel see apii mee ko idukaa Israel kaa eboo Ahab me apii waa miya kisee ekaa agoo. Waa dimi pedeo see apii, Israel bagee yuwa Ogatamee me menaa si yayeesi naadi deebaa see apii. **2:20** 1Raj 16:31

otaawee da kopaa tokoata gakumiyaa see see mokoo
Waa kisee omaago ma ebo toowoo taapi" see menaa
ebeamaata. *Mzm 2:9*
Neataagi me Anii mée tomaa yuwa paagoo ebo tusi naadi
pesee da kisee neeta see see Ani me miya waa kisee ebo tusi
naadi pesee da maniita.‡
28 Bedaa keno wogaa to see okadee to mee miya Anii
maniita.
29 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus
mikee nao naadi kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa
kuwa daamaa nekeenii' see menaa kuwa uduma naebeai"
see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

3

Yesus me Sardis magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

1 Bedaa Wa me nasiino, "Sardis magaa kaa Anii mikee nao
naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee see
mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:
'Ogatamee Wa me Dimi Noogaa Petoo to ma, okadee petoo
to ma kuwa penee see Mée Wa me kisiino menaa kuwa
ko kisee: Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi.
Mée me ikii aya topea ii see kideegea kiya ikii boota bagee
mokoo.
2 Kisee kemaata ikii anoogeedaa siweei. Ikii me daamaa
ukuwayaa agiyoo kuwa Ni me Eboo Ogatamee emaa dagii
da kaa sikii taa, daamaa ukuwatagaano taa, Anii kisee
kideega. Ikii me daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa imi taa
kedaa naadi bogaano see koo taaka yoka kuwa agiyoo bedaa
daamaa pesee ma ukuwagee taai.
3 Ikii me daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa sikii taa kemaata
ikii me idukaa yeeta kaama daamaa masemaamea menaa
kuwa neke-nekee taai, daamaa ukuwagee taai. Pedeo dimii,
pedeo menaa kuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa
too umiwoo taai. Ikii se anoogeeyu ko Anii oma masenaa
see mée to miyaa see see ikii paagoo kimeeta. Anii kimeeno
mee ko ikii ewo yoka daamaa nekeenii.
4 Kiya ikii Sardis magaa kaa bagee mée noonaa ko maga
taa see dokaa maayaa mokoo okoo daamaa dimii, daamaa
menaa kuwa maanaa siyaa, kisee okoo ekaato digimiyaano

‡ **2:27** Kuwa idukaa ebeamaata menaa mee ko Israel magaa kaa ebo tota mée to kaa aseta menaa. Kuwa menaa wegawoo naadi kaama Yesus ebo tusi naadi Wa kaa uwa daata. Bedaa kuwa menaa wegawoo naadi kaama inii Yesus yaato bagee miya, inii pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata kaama Wa me agiyoo yaukuwawoo see bagee yuwa inii kaa miya uwa daata kaama ebo toowoo taatagea. **3:3** Luk 12:39-40, 1Tes 5:2

taa. Kisee bagee kuwa sikii see deega yoka Ani me okoo kaa
poodee dokaa yamaataata kaama okoo Anii ma epo enaataa
peenaa taatage.
5 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see
kaa toowoo siyaa bagee kuwa okoo kaa kisee poodee dokaa
yamaatagaata. Bedaa Ogatamee me tuyaabuu siwoo taatagi
bagee yuwa ekaa yamaatagaa seta kapogee kaa okoo ekaa
yuwa Anii si yawonaapeasiita. Okoo kisee bagee yoka
Neataagi paagoo miya, Wa me malaikat bagee yuwa paagoo
miya Anii okoo ekaa yuwa daamaa yawegaata.
6 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus
mikee nao naadi kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa
kuwa daamaa nekeenii' see menaa kuwa uduma naebeai"
see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

Yesus me Piladelpia magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

7 Bedaa Wa me nasiino, "Piladelpia magaa kaa Anii mikee
nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee
see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:
'Pedeo taa see Mée, mikee see Mée Wa me Daud me kunci
mee peneasigi.* Wa me kene kabatayu ko mée ena me se
munimaayaa, bedaa Wa me kene munitayu ko mée ena me
kene se kabamaayaa, Waa kisee Mée. Wa me kisiino menaa
kuwa ko kisee:
8 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi. Ikii
dabaa, ikii me pesee kuwa peenaa too, see kuwa miya
Anii ipi. Kiya ikii Ni me menaa kuwa daamaa nayeetaa,
naukuwataa segeekea, bedaa ikii me Ni ekaa da ebo nao
naadi Anii nawisintagaano taa. Kisee kemaata daamaa
nekeenii: Ani me kene ena kikabataata topa. Mee kenee
to mée ena me se munimaayaa.
9 Eto ko daamaa nayii. Iblis yaato kutuu taa see bagee
yuwa agoo. Okoo me wegaano, 'Inii ko Yahudi bagee yoka'
see wegageekea kiya makapaa menaa too, okoo Ni yaato
bagee yuwa se. Daamaa nekeenii: Kuwa bagee yuwa
Ani me peedi kiyaata kaama okoo ikii me badoo yuwa
kaa mumo esee-ekeata kaama 'Mikee, ikii Yesus me epa
kigaayaa bagee yuwa ii' see kisiipea.
10 Ani me ikii paagoo 'Koogo makii taa see kaa toowoo
taai' see kiseta menaa kuwa ikii me daamaa nayeeta kaama

3:5 Mat 10:32 * **3:7** Waa Daud me kunci mee peneasigi see mee mena nekeeniino yaato ko idukaa Daud mee Israel bagee yuwa paagoo ebo eetota. Mee mokoo miya Kristus mee Wa me bagee yuwa paagoo daamaa ebo eetoowoo see Mée. Wa me ebo toogee yoo kiyoo Wa me bagee yuwa kuwa too seemiyaayaa, kunci peneasigi mée to me seemiyaayaa mokoo see ebea-ebea mee.

makii taa see kaa toowookea. Kuwa me kemaata Anii ikii kitaamegee taapa. Mee ko magaa da kaa bagee uduma kaa mée gaadee siyaa agiyoo miyaabuu taano see koo taaka kiya Anii ikii emaa kaa kidogaapa.

11 Anii moga meeta yoka Ni me ikii kaa daamaa kidootaata yuwa kuwa uduma daamaa peneata doowoo taai. Taa gaayu ko Ni me ikii mumoo to kaa daamaa kimaatagaano see agiyoo mee ikii se masiipea. Mee agiyoo mee ki-masegeeyaa yoka daamaa nekeenii.

12 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa bagee kuwa Ni me Eboo Ogatamee Wa me ee yiba ee tukuu to mokoo Ani me daamaa weetagaata. Okoo kiyoo kaama se peeta kisee too Wa paagoo toowoo taatagea. Ni me Eboo Ogatamee Wa ekaa da Ani me okoo kaa yaebeamagaata, bedaa Ni me Eboo Ogatamee Wa me ebo kota magaa ekaa da mee miya Ani me okoo kaa yaebeamagaata. Mee ebo kota magaa mee ko Yerusalem gipii see magaa mee, epoo to wodoo Ogatamee paagoo kaama isiita magaa mee. Bedaa Ni me gipii see ekaa da mee miya Anii okoo kaa yaebeamagaata.

13 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii' see menaa kuwa uduma naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

Yesus me Laodikia magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

14 Bedaa Wa me nasiino, "Laodikia magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:

'Wa ekaa da Ogatamee me Amin see ekaa munta Mée mee Waa mikee menaa se ekeata kisee too daamaa wegataa see Mée.† Ogatamee me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma manii to mee Wa kaa too. Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee:

15 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi. Ikii gemoo miya taa, tani miya taa, yaayupii da kaa topea. Ikii gemoo too miya daamaa, ikii tani too miya daamaa, Anii kisee daamaa, ede.

---

† **3:14** Amin see ekaa da munta Mée mee ko Yesus mee. Ibrani menaa kaa Amin see wegayu ko kuwa mikee menaa ii see wegayaa. Ogatamee me ukuwaandaa siyaabuu taatagi agiyoo kuwa mikee Yesus doodoo ukuwayaabuu siwooki ii see kuwa nekeensi naadi kaama Amin see ekaa da mee Waa munta.

16 Ikii gemoo miya taa, tani miya taa, yaayupii da kaa
topea kuwa me Ni me ebee to kaa kaama kiodeepeasiipa.‡
17 Ikii me wegaano, 'Anii ko senawii, anii kepe yago mée
yoka anii sikii taa agiyoo ena ma taa kaa toogeeka' see
wegageekea. Kiya taa, ikii pedeo yiba toogeekea yaai. Ikii ko
daba bagee, emaa digiyoo, má tago, kisee toogee see bagee
yuwa mokoo ii see kuwa ikii se nekeenegea.
18 Ikii kisee bagee yoka Ni me kisiinaka menaa kuwa
daamaa nayii, mee ko ikii mikee see senawii kesea naadi
Ni paagoo emas kuwa naedaai. Ni me emas kuwa biyaa
kaa yuwimaata kaama pedeo ena ma taa see emas kuwa.
Bedaa ikii ego weda kaa má tago mokoo toogeekea kuwa
awee da kaa se kideesi naadi poodee dokaa yuwa Ni paagoo
naedaata kaama maatagaai. Kiyoo kaama ikii me emaa
daamaa deesea naadi emaa kaa widimaano uwoo kuwa Ni
paagoo naedaata kaama emaa kaa widimaai.
19 Ni me kisee kisega kuwa ko Ani me epa gaayaa bagee
kuwa okoo me pedeo yuwa gaamaasi naadi Ani me mena
pesee kaa asetaa, okoo omaago ma topetaa siyaa. Kisee
kemaata ikii me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa anii taa
kega naaki ou see dimii mee gaawoo taai. Ikii me pedeo
yuwa uduma ekeata Nii ma dimii menaa kaa too daamaa
umiwoo, toowoo taai.
20 Daamaa nekeenii: Anii kenee to kaa yiinaageeta tugu-
tugu taaka. Ni me mena wuu da nayeeta kaama kenee to
nakabataayaa mée to gaayu ko Anii wa paagoo seemeta
kaama waa ma epo enaataa naano agiyoo naape.
21 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see
kaa toowoo siyaa bagee kuwa Ni me ebo animagaano yoo
kiyoo Anii ma epo enaataa tuyaata. Anii miya kuwa pedeo
yuwa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo seta kemaata
Neataagi me ebo animagaano yoo kiyoo Anii miya Waa ma
epo enaataa animaata topa. Mee see see okoo miya Ani me
kisee ebo tuyaata.
22 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus
mikee nao naadi kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa
kuwa daamaa nekeenii' see menaa kuwa uduma naebeai"
see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

4

‡ **3:16** "Ikii gemoo miya taa, tani miya taa, yaayupii da kaa topea" see mee mena nekeeniino yaato ko okoo me ukuwagee see agiyoo kuwa me Yesus dimi se wikimiyaayaa. Uwo naaki gemoo see uwoo miya daamaa, tani see uwoo miya daamaa kiya gemoo taa, tani taa, yaayupii da kaa uwoo kuwa me be kaa odeepeasiyaa, see ebea-ebea menaa mee. **3:20** Luk 12:36-37 **3:21** 2Tim 2:12

Ogatamee mee yaapaagee seta kuwa dega-dega kaa deeta menaa

1 Kuwa menaa naseta kaama anii deeyaa naaki epoo to
wodoo kene ena kabamaata topa. Ni me yumakaa yeepa
mena wuu da mee see see anii bedaa yeetaa, ebo puusee
da mee see see menaa naawegagi. Wa me menaa mee ko
kisee: "Nakaayoo pakaanii. Eto asii taa ma taa ukuwaaniipa
agiyoo kuwa anii kadeeyaanaka" see nasigi.
2 Taka ena kisee ki Roh me anii pesee nakiyaata kaama
epoo to wodoo ebo animagaano yoo komo ena agoo. Kiyoo
ko Mée ena keenda animaata tupi.
3 Kiyoo animaata totaa see Mée Waa diino ko esee ebo.
Yaspis see omaa ma, sardis see omaa ma kisee epoo da esee
diino daamaa see omaa mokoo wikiindaaka kuwa daamaa
dimi nagi. Wa me ebo animagaano yoo kiyoo paatamo
bobetaata topa, zamrud see omaa wikiindaa siyaa mokoo
see see.
4 Wa me ebo animagaano yoo geboo da taa ko apanaa ebo
animagaano yoo komo mée oga ma wui kuwa miya topa.
Kiyoo ko ebo bagee mokoo okoo mée oga ma wui animaata
topea. Okoo poodee see dokaa maataata totaakea, mumoo
to kaa emas kaa maayaa agiyoo miya agoo.
5 Wa me ebo animagaano yoo yupii da kaa kaama bego-
bego, ebo tukuu, keemuu kisee ukuwaandaa taaka agiyoo
kuwa dimi nagi. Wa me ebo animagaano yoo ikigii to kaa
peto petoo biyaa gada peetaaka. Kuwa peto petoo to kuwa
ko Ogatamee me Dimi Noogaa Petoo to kuwa.
6 Wa me ebo animagaano yoo ikigii to kaa uwo pikuu
da keenda, uduma daamaa awee see kaca deeyaa mokoo,
kristal omaa see see. Wa me ebo animagaano yoo kiyoo
aya tookee agiyoo wui miya bobetaata topea. Okoo me maa
to kaa ikigi yaato ma, okaato yaato ma emaa eebaa agoo.
7 Aya tookee agiyoo petamanii mee waa ko singa wodaa
mokoo. Wiyaagoo to mee ko sapi paiboo to mokoo.
Wedaagoo to mee ko ebeyumaa da ko mée me ebeyumaa
da mokoo. Wogeagoo to mee ko tokee see bedoo uwaanaa,
peenaa siyaa mokoo.
8 Kuwa aya tookee agiyoo wui kuwa ko kidikaa bedimi,
maa to kaa emaa maamaa pudii, kidikaa yiba miya emaa
agoo. Okoo egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya se
daata kisee too wegagee see menaa kuwa ko kisee:

"Pedeo taa, pedeo ena ma taa, kisee daamaa Wa too
wigintaata pedeo ena ma taa see Mée, Se-pesee, We-
pesee yago Mée Tuhan Ogatamee mee.
Toono Too Mée Waa idukaa kaama toowoo seta, eto
miya totaaki, bedaa meetagi Mée mee" see menaa

wegageekea.
9 Kuwa aya tookee agiyoo wui okoo me mee ebo animagaano yoo totaaki Mée mee, Waa iminoo miya, iminoo miya toono too Mée Wa too ebo, Wa too asii-sege, kisee kiiboo, paamee see menaa kaa yaapaageekea. Okoo me kuwa menaa yawegayaa kaboo
10 kuwa ebo bagee mée oga ma wui kuwa okoo miya mee ebo animagaano yoo kiyoo totaaki Mée mee yaapaagee siyaa. Okoo Wa ikigii to kaa esee-gapuunta kaama mee kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo see Mée A too ebo nao naadi okoo me emas kaa mumoo to kaa maayaa agiyoo yuwa Wa me ebo animagaano yoo Wa ikigii to kaa beamaata ekeasiyaa. Okoo me wegayaa menaa ko kisee:
11 "O, Tuhan, inii me Eboo Ogatamee,
A too ebo, A too asii-sege, A too pesee yago Mée.
A me too se-agiyoo, we-agiyoo uduma ogaataata,
A me gaata-gaata doodoo kuwa uduma agoo kiyaata kaama topea kuwa me A too kaapaagee taano daamaa"
see menaa kuwa okoo me yawegageekea, see kuwa anii deepa.

5

Se kabasi naadi tabintaata agiyoo agoo see kapogee mee Domba Pooduu to me maseta kuwa deeta menaa
1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki mee ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée Wa me dagi yagaa da kaa bebenataata kapogee ena peneasigi. Mee kapogee da kaa naato miya, naato miya ekea paaya ebeamaata menaa agoo. Mée me mee kapogee se kabasi naadi tabintaata agiyoo petoo agoo.
2 Bedaa anii deeyaa naaki malaikat bagee mée ena, omaago see mée mee tupi. Wa me mena ebo kaa wegaano, "Mee bebenataata kapogee da kaa tabintaata agiyoo kuwa oseepii naadi kabataayaa mée mee maamee naa ya? Aii bagee me ko peedi, sikii taa yoka" see wegagi.
3 Mee kapogee kabataayaa mée taa. Epoo to wodoo bagee miya, magaa da kaa bagee miya, maga miyoo bagee miya okoo uduma sikii taa yoka mee kapogee kabataata kaama mee yiba diino bagee mée ena ma taa.
4 Mee kapogee kabataata kaama mee yiba diino sikii kiyaa bagee mée ena ma taa naadi kaama anii yege ebo.
5 Anii kisee yegee taaka too ko ebo bagee mée oga ma wui kuwa mée waa ena me nasiino, "Aa yegee see se. Deede, Yehuda apaa kaa Singa Wodaa see ekaa munta Mée

4:8 Yes 6:2-3

mee, Daud ma apaa kaa Mée mee tupi. Se-pesee, we-pesee
uduma Wa me daba, peedi ekeata yoka mee bebenataata
kapogee da kaa tabintaata agiyoo petoo to kuwa oseepii
semaata mee kapogee kabataayaa" see nasigi.
6 Kisee nasigi naadi kaama anii deeyaa naaki mee ebo an-
imagaano yoo geboo da kaa Domba Poodu ena yiinaageeta
tupi. Kuwa aya tookee agiyoo wui kuwa ma, ebo bagee
mée oga ma wui kuwa ma okoo me Domba Pooduu to gebo
bobetaata topea. Mee Domba Pooduu to mee ko mée me
wugimaata kaama totaaki keenda. Waa takuu apa petoo
miya agoo, emaa masi petoo miya agoo. Kuwa emaa masi
petoo to kuwa ko Ogatamee me Dimi Noogaa Petoo to kuwa.
Kuwa Dimi Noogaa Petoo to kuwa Wa me uwoo to, magaa
to uduma kaa peeyaata.*
7 Anii kisee deeta kaama mee Domba Pooduu to meedoota
ebo animagaano yoo kiyoo animaata totaaki Mée paagoo
Wa me dagi yagaa da kaa kapogee da mee masegeegi.
8 Masegeeta kaama kuwa aya tookee agiyoo wui ma,
ebo bagee mée oga ma wui ma kuwa uduma mee Domba
Pooduu to Wa ikigii to kaa esee-gapumedaakea. Kuwa
ebo bagee yuwa mée gakata musik kaa kecapi see agiyoo
agoo, emas otaawee miya agoo. Kuwa emas otaawee yiba
wunu daamaa peesi naadi agiyoo yeeyee topa. Kuwa agiyoo
yeeyee kuwa ko Ogatamee me daamaa wa too wigintaata
bagee okoo me sembahyang menaa ebea-ebea kuwa.
9 Kuwa kaboo da kuwa Wa paagoo esee-gapumedaa sepea
bagee yuwa okoo me gipii see yaayaa siyaa menaa ena
yaayaakea, mee ko kisee:
"Mee kapogee da masegeeta kaama kuwa tabintaata agiyoo
yuwa oseepeasiino kuwa
A me too daamaa, apanaa bagee me ko iyo.
Aa kawugimaata kaama A me tadaa uwoo kuwa me
Ogatamee me bagee yuwa kisi naadi Wa kaa yaedaa-
maata.
Mée tomaa gakata, mée apa gakata, mena tomaa gakata,
maga gakata
kisee bagee yupii kaama A me edaamaata kaama daba
peeyaabuu seta.
10 A me okoo ebo toowoo see bagee mokoo kiyaata,
inii me Eboo Ogatamee Wa me agiyoo daamaa yaok-
ageesi naadi imam bagee yuwa mokoo kiyaata.

---

* **5:6** Domba Pooduu to Waa takuu apa petoo to kuwa mena nekeeniino yaato ko Waa esee pesee yago Mée ebea-ebea. Kuwa emaa masi petoo to kuwa ko Roh mee, Ogatamee me kiyoo-kiyoo peeyaata Mée mee ebea-ebea. **5:9** 1Pet 1:18-19 **5:10** 1Pet 2:5, Why 1:6

Okoo magaa da kaa ebo toowoo taatagea" kisee yaayaa taakea see kuwa anii deepa.

11 Bedaa anii deeyaa naaki malaikat bagee esee eebaa topea, se egamaayaa. Okoo me mee ebo animagaano yoo kiyoo aya tookee agiyoo yuwa ma, ebo bagee yuwa ma kuwa uduma bobetaata kaama mena wegataakea kuwa anii deetaa, yeetaa.

12 Okoo me mena ebo kaa wegaano,

"Mée me wogeta Domba Pooduu to mee Wa too yaapaagee taano daamaa.

Waa pesee yago Mée, senawii ebo, ipi yago Mée, Wa too pesee,

Wa too ebo, Wa too asii-sege, kisee too ekee see Mée yoka Wa too yaapaagee siyaa" see wegagea.

13 Kuwa kaboo da Wa me ogaataata yuwa kuwa uduma me Waa yaapaagee see menaa kuwa anii yeetaa. Kuwa ko epoo to wodoo topea yuwa ma, magaa da kaa topea yuwa ma, maga miyoo topea yuwa ma, maakaa piku yiba topea yuwa ma, kiyoo-kiyoo Wa me ogaataata yuwa kuwa uduma me wegaano,

"Ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée mee ma,

Domba Pooduu to mee ma Ekea niiyaapaagee siweei.

Ekea too ebo, Ekea too asii-sege, Ekea too pesee kiwoo, ebo toowoo, kisee too iminoo miya, iminoo miya" see menaa wegagea.

14 Kuwa kaboo da kuwa aya tookee agiyoo wui okoo me "Amin" see wegagea. Ebo bagee mée oga ma wui kuwa miya Wa paagoo esee-gapuunta kaama yaapaageekea, see kuwa anii deepa.

6

Kapogee da kaa tabintaata agiyoo yuwa oseepii seta menaa

1 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki mee Domba Pooduu to me kuwa tabintaata agiyoo petoo to petamanii mee oseepeasigi. Kuwa kaboo da kuwa aya tookee agiyoo wui kuwa ena me mena ebo kaa "Meei" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa, keemuu keenda.

2 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki kuda wodaa ena tupi. Mee wodaa dagii da kaa animaata totaaki mée waa okaa ena peneasigi. Ebo bagee me mumoo to kaa magaakee agiyoo ena waa manegea. Yape tukuu see mée mokoo see see waa ma yape kiyaa bagee yuwa daba, peedi ekeasiino see naadi peegi.

3 Kiyoo kaama Domba Pooduu to me kuwa tabintaata agiyoo wiyaagoo to mee oseepeasigi naaki kuwa aya tookee

agiyoo wiyaagoo to mee me "Meei" see wegagi menaa kuwa
anii yeetaa.
4 Kuwa kaboo da kuda wodaa ena ma peegi, biyaa ipu
epoo da keenda see wodaa. Mee wodaa dagii da kaa
animaata totaaki mée wa me magaa da kaa mée aaemee-
emee see dimii kuwa yataa kiyaata kaama okoo aawogeesi
naadi pesee da waa manegea. Togoo mowai woonee da mee
miya waa manegea.
5 Kiyoo kaama Domba Pooduu to me kuwa tabintaata
agiyoo wedaagoo to mee oseepeasigi naaki kuwa aya tookee
agiyoo wedaagoo to mee me "Meei" see wegagi menaa kuwa
anii yeetaa. Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki digiyoo see
kuda wodaa ena tupi. Mee wodaa dagii da kaa animaata
totaaki mée wa me yagaa da kaa edo ye, etaa ye naadi
deekee agiyoo ena peneasigi.*
6 Kuwa kaboo da kuwa aya tookee agiyoo wui kuwa yupii
da taa kaama mena wuu da keenda anii yeetaa. Mee kuda
wodaa dagii da kaa animaata totaaki mée to paagoo wegata
menaa kuwa ko kisee: "Gandum poo kilo ena gaayu ko
ebo kepee me too, agiyoo ukuwaano egapi ena kaa masiyaa
kepee kuwa me too edaayaa. Bedaa jelai poo kuwa miya
kilo wedo gaayu ko ebo kepee me too, agiyoo ukuwaano
egapi ena kaa masiyaa kepee kuwa me too edaapea. Kisee
kiya minyak zaitun poo ma, anggur poo ma kuwa a me se
pedeo kiyaai, ekeasii" see asigi menaa kuwa anii yeetaa.
7 Kiyoo kaama Domba Pooduu to me kuwa tabintaata
agiyoo wogeagoo to mee oseepeasigi naaki kuwa aya tookee
agiyoo wogeagoo to mee me "Meei" see wegagi menaa kuwa
anii yeetaa.
8 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki aguu epoo da keenda
see kuda wodaa ena tupi. Mee wodaa dagii da kaa animaata
totaaki mée ekaa da ko Bogaano. Bedaa Boota Bagee Toogee
Yoo see ekaa yago mée uuto obeegi. Magaa da kaa bagee
mée eebaa boosi naadi pesee da ekea manegea. Magaa da
kaa bagee uduma se kiya mée tomaa kutuu wui wuditaata
kaama kutuu wogeagoo to mee kutuu booyaapea. Okoo
bogaapea kuwa ko mowai me miya, naadi kaa miya, mée
kaa meaniyaa agiyoo kaa miya, mée daakee agiyoo kaa
miya kisee agiyoo kuwa kaa mée eebaa boosi naadi pesee
da ekea manegea.
9 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki Domba Pooduu to
me kuwa tabintaata agiyoo idibeagoo to mee oseepeasigi

* **6:5** Edo ye, etaa ye naadi deekee agiyoo peneasigi see mee mena nekeeniino yaato ko wa me naano agiyoo taa uwaa miyaapi. Miyaata kaama wodoo naano agiyoo kuwa kilo ena ko kepe eebaa kuwa me too edaayaa, see ebea-ebea mee.

naaki Ogatamee paagoo agiyoo ekega-manee taa see yoo
miyoo taa kitaa mée me booyaata bagee okoo dimi noogaa
yuwa topea. Okoo Ogatamee me menaa daamaa peneata
yawegawoo seta kemaata booyaata.
10 Okoo maamaa mena ebo kaa wegaano, "Se-pesee, We-
pesee yago Mée, pedeo ena ma taa see Mée, mikee dimii
yago Mée wae. Magaa da kaa bagee okoo me inii mée
booyaataa to mokoo da A me mantaata kaama modee mée
yamasiipe kuwa maadee mani kaapa naa ya?" see asegea.
11 Kuwa bagee mée gakata togoo see dokaa manegea,
epoo da poodee see dokaa kuwa. Okoo paagoo aseta
menaa kuwa ko kisee: "Ikii peenaa tooi. Ikii me Ni me
agiyoo yuwa daamaa naukuwagee naadi kaama mée me
ikii kibooyaamea see see ikii ma Yesus yiba ena kenaa
bagee apanaa miya kisee booyaabuu siwoo taapea, kisee too
Ani me 'Kuwa booyaata bagee kuwa sikii' see dimii gaayaa
naagoo too yoka ikii peenaa tooi" see asigi menaa kuwa anii
yeetaa.
12 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki Domba Pooduu to
me tabintaata agiyoo bedimeagoo to mee oseepeasigi naaki
maga pigii ebo mega, kenoo to mee digiyoo taki, woda iyuu
me iyata digiyoo see dokaa epoo da see see, bedaa keno agoo
da mee miya tadaa epoo da keenda kega.
13 Epoo to kaa okadee yuwa magaa da kaa segeata
eseaneekea. Ara piyaa poo duwo see otaa yuwa ebo boo
me kisee ki daata eseanee siyaa see see okadee yuwa miya
kisee eseaneekea.
14 Epoo to ko kapoge iyee da bebenamaata totaaka see
see taa keepeasega, ewo. Bedaa maga kuye-paye yuwa ma,
maga okogo yuwa ma kuwa uduma okoo me totaa see yoo
kaama bikimedoota amaa kaa doo-peega.
15 Kuwa kaboo da magaa da kaa bagee yuwa ebo, peedi
uduma weda kaa oodaakea. Ebo tookee bagee yuwa ma,
ebo ekaa yago bagee yuwa ma, okaa yago bagee me eboo
yuwa ma, senawii bagee yuwa ma, pesee yago bagee yuwa
ma, hamba kiyaata bagee yuwa ma, hamba kiyaano taa
see bagee yuwa ma okoo uduma oodoota beapa yiba pe-
sekeendaakea, kuye kaa oma togaawee yiba miya kiyoo-
kiyoo okoo ekaato boondaakea.
16 Okoo me wegaano, "Mee ebo animagaano yoo animaata
totaaki Mée Wa me ebeyumaa da kaa kaama mée booneano
see yoka kuwa maga kuyee yuwa ma, oma yuwa ma kuwa
me inii mée dapimaai. Bedaa Domba Pooduu to Wa me
kagoo ebo kuwa me miya inii mée dapimaano too daamaa.

6:12 Mat 24:29 **6:16** Luk 23:30

17 Ekea me kagoo kuwa awee da kaa kiyaano see monaa
kaa kega yoka daba toomaayaa see mée ena agoo ye?" see
menaa wegagea, see kuwa anii deepa.

7

Israel bagee okoo mée seratus empat puluh empat ribu kaa menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki malaikat bagee mée
okoo wui topea. Bo se misi naadi maga butu yaato wui kiyoo
okoo mée ena-ena yiinaageeta topea. Magaa da kaa miya,
maakaa pikuu da kaa miya, piya yuwa kaa miya bo se misi
naadi taamege-taamege see ukuwagea.
2 Kuwa malaikat bagee wui kuwa Ogatamee me okoo
magaa to ma, maakaa piku ma kuwa pedeo kiyaasi naadi
pesee da manigi. Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki malaikat
bagee mée ena ma keno pakagi yaato kaama pakagi. Toono
Too Mée Ogatamee me bagee ii see nekeensi naadi pe-
tabeasiyaa agiyoo da mee malaikat see mée to me doopi.
Wa me kuwa apanaa malaikat bagee okoo wui paagoo mena
ebo kaa asiino,
3 "Maakaa piku ma, magaa to ma, piya yuwa ma kuwa eto
kiipaa se pedeo kiyaai. Inii me Eboo Ogatamee mee kuwa
Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa okoo Wa me bagee
yuwa ii see nekeensi naadi agiyoo mee okoo me etaguu to
kaa yatabeasiino taa yoka kuwa agiyoo eto kiipaa se pedeo
kiyaai" see asigi.
4 Kuwa kisee nekeensi naadi agiyoo yatabeata bagee yuwa
okoo uduma egataayaa naaki mée seratus empat puluh
empat ribu. Okoo kuwa ko Israel bagee mée apa gaasi ma
wiya kaa bagee yuwa.
5 Kuwa yatabeata bagee kuwa ko Yehuda apaa kaa bagee
mée dua belas ribu, Ruben apaa kaa bagee mée dua belas
ribu, Gad apaa kaa bagee mée dua belas ribu,
6 Asyer apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Naptali apaa
kaa bagee mée dua belas ribu, Manasye apaa kaa bagee
mée dua belas ribu,
7 Simeon apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Lewi apaa
kaa bagee mée dua belas ribu, Isakar apaa kaa bagee mée
dua belas ribu,
8 Zebulon apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Yusup apaa
kaa bagee mée dua belas ribu, Benyamin apaa kaa bagee
mée dua belas ribu. Kuwa ko Wa me bagee yuwa ii see
nekeensi naadi agiyoo okoo kaa yatabeata bagee yuwa.

Mée eebaa kutuu seta kuwa deeta menaa

9 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki mée eebaa kutuu
semaata topea, se egamaayaa. Mée tomaa gakata, mée apa
gakata, maga gakata, mena tomaa gakata kisee tomaa bagee
kuwa okoo ebo animagaano yoo kiyoo Domba Pooduu to
ikigii to kaa yiinaageeta topea. Okoo togoo see dokaa, epoo
da poodee see dokaa maataata totaakea. Okoo me yagaa da
kaa palem see piyaa kagoo yuwa peneata topea.
10 Okoo me mena ebo kaa wegaano,
"Daba mée daagimaa peeyaano Mée mee ko ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée inii me Eboo Ogatamee mee,
bedaa Domba Pooduu to Waa miya kisee Mée" see menaa wegagea.
11 Malaikat bagee kuwa uduma okoo ebo animagaano yoo
kiyoo aya tookee agiyoo wui ma, ebo bagee mée oga ma wui
ma kuwa gebo bobetaata topea. Okoo ebo animagaano yoo
ikigii to kaa esee-gapuunta Ogatamee yaapaageekea.
12 Okoo me wegaano,
"Amin! Inii me Eboo Ogatamee Wa too ebo, Wa too asiisege, Wa too ipi yago Mée yoka inii kiiboo, paamee see dimii kaa niiyaapaagee taai.
Waa esee omaago, Se-pesee, We-pesee yago Mée mee, kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin" see menaa wegagea.
13 Kiyoo kaama kuwa ebo bagee kuwa ena me nasiino,
"Kuwa poodee togoo see dokaa maataata topea bagee kuwa
maamee? Okoo kayoo kaama megea naa ya?" see nasigi.
14 Ani me waa asiino, "Neataagi, a too ipi" see asega. Wa
me nasiino, "Kuwa bagee kuwa ko mée me esee maamaa
wegee-wegee seta kaboo makii taa see kaa toogee seta bagee
yuwa. Okoo me togoo see dokaa yuwa kuwa Domba Pooduu
to Wa me tadaa uwoo yiba wetogemaata kaama poodee
kiyaata.
15 Kuwa me kemaata okoo egapi yaato miya, daatooyiba
yaato miya Ogatamee me ebo animagaano yoo ikigii to kaa
yiinaageeta Wa me ee kaa agiyoo daamaa yaokagee siwoo
see. Bedaa mee ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée
Wa me okoo taamegee taano see naadi okoo paagoo epo
enaataa eetoowoo taapi.
16 Mee kaama wodoo okoo naano agiyoo ma, uwo ma
kuwa se naadi kaapea, bedaa keno tani kaa ae-wae siyaa
kuwa miya taa, biyaa tani yaai see kuwa miya taa.
17 Mee ebo animagaano yoo semoo to kaa Domba Pooduu
to mee tupi yoka okoo gaagaa taa. Domba wodaa munitaa

7:14 Mat 24:21, 1Yoh 1:7, Why 22:14

see mée mokoo Wa me okoo mée aya tuyaayaa uwoo mumaa to kaa kiyoo eepootagi. Okoo me emaa kaa yegee uwoo yuwa uduma Ogatamee me yawonaapeasiitagi" see kuwa wa me nasigi.

8

Kuwa tabintaata agiyoo petaagoo to mee oseepeata menaa

1 Kuwa kaboo da Domba Pooduu to me kuwa kapoge kaa tabintaata agiyoo yuwa petaagoo to mee oseepeasigi naaki epoo to wodoo mena ena ma taa, kisee setengah jam mokoo kuwa koogo totaa see.

2 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki Ogatamee ikigii to kaa malaikat bagee petoo to kuwa yiinaageeta topea. Ebo puusee petoo okoo gakata manegea.

3 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena ma peedoota Ogatamee paagoo agiyoo ekega-manee taa see yoo geboo da kaa kiyoo peemaata kaama yiinaageeta totaaki. Waa wunu daamaa peeyaa agiyoo yeeyee biyaa iyee taano see naadi emas otaawee ena peneasigi. Kuwa agiyoo yeeyee eebaa Ogatamee paagoo biyaa iyeesi naadi waa manegea. Bedaa kuwa Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee uduma okoo me sembahyang menaa yuwa ma enaataa aatabi taagi. Aatabi taata kaama Ogatamee me ebo animagaano yoo ikigii to kaa emas kaa wunu daamaa peeyaa agiyoo yeeyee biyaa iyee taa see yoo kiyoo kuwa agiyoo yuwa enaataa biyaa iyeetaaki.

4 Kuwa wunu daamaa peeyaa agiyoo yuwa ma, Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee okoo me sembahyang menaa yuwa ma kuwa biyaa kaa yuwitaagi naaki biyaa utuu da mee malaikat see mée to wa me yagaa da kaa otaawee yiba kaama Ogatamee paagoo pakaamaaga.

5 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to me mee biyaa yuwitaa see yoo biyaa masegeeta kaama emas otaawee da yiba awetaagi. Awetaata kaama magaa da kaa tamekomeegi naaki keemuu, tukuu ebo, bego-bego, maga pigii, kisee agiyoo eebaa kedaaka kuwa dimi nagi, kisee ukuwaanega see kuwa anii deepa.

Puusee wui kuwa puu seta menaa

6 Kuwa kaboo da kuwa puusee petoo to agoo see malaikat bagee kuwa okoo puusee taano see naadi koo taakea.

7 Malaikat bagee petamanii mee wa me puusee da puu asigi naaki es dekaa, oma patagu keenda see dekaa agoo kedaaka. Kuwa agiyoo ma, biyaa ma, tadaa ma kuwa

---

7:17 Mzm 23:1-2, Yoh 4:14

uduma aatabi naadi kaama magaa da kaa tamekomeegi.
Tamekomeeta kaama maga ena biyaa me poonooga, maga
wiya kisee taa, maga ena biyaa me poonooga, maga wiya
kisee taa, kisee magaa da kaa maga wedaagoo to yaato
magaa kuwa biyaa me pooneepeasega. Piya yuwa uduma
wedaagoo to yaato piyaa kuwa miya biyaa me poonooga.
Boobaa yuwa uduma miya kisee biyaa me poonooga.

8 Kuwa kaboo da malaikat bagee wiyaagoo to mee wa
me puusee da puu asigi naaki apanaa agiyoo mokoo, biyaa
ebo, maga bagoo to biyaa peetaaka keenda. Kuwa uduma
maakaa piku yiba tamekomeegi naaki maakaa pikuu da
wedaagoo to yaato uwoo kuwa tadaa kedaaka.
9 Maakaa piku yiba aya tookee agiyoo uduma wedaagoo
to yaato agiyoo kuwa miya boodaakea. Kapal komaa yuwa
kuwa uduma miya wedaagoo to yaato kapal kuwa pedeo
kedaaka.
10 Kuwa kaboo da malaikat bagee wedaagoo to mee wa
me puusee da puu asigi naaki okadee damaa to, peto gada
peetaaka see deeyaa mokoo epoo to kaa kaama magaa da
kaa eseanigi. Uwo yuwa uduma wedaagoo to yaato uwoo
yuwa kaa eseanigi, uwo muma uduma wedaagoo to yaato
uwo muma yuwa kaa miya eseanigi.
11 Mee okadee to ekaa da ko Uu. Kuwa uwoo yuwa
kaa eseanigi naaki wedaagoo to yaato uwoo kuwa uu
kedaaka. Kuwa uwoo yuwa uu kedaaka kemaata mée eebaa
noomaata kaama boodaakea.
12 Kuwa kaboo da malaikat bagee wogeagoo to mee wa me
puusee da puu asigi naaki epoo to kaa ago peeyaakee agiyoo
yuwa dakamegea mokoo. Dakamemaata kaama peenaa
digiyoo takiinega. Kenoo to wedaagoo to yaato ma, keno
agoo da wedaagoo to yaato ma, okadee yuwa wedaagoo
to yaato ma kuwa se wikiindaakea naadi peenaa digiyoo
takiinega. Egapi yaato awee kuwa wedaagoo to yaato ago se
peega, daatooyiba miya wedaagoo to yaato ago peeyaakee
agiyoo kuwa ago se peega.

13 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki tokee see bedoo ena
epaawee da taa uwaanaa, peenaaka. Wa me mena ebo
kaa wegaano, "Yaai, pedeo nao, pedeo nao. Kuwa malaikat
bagee apanaa wedoo to okoo me puusee yuwa puusee taano
see kookea yoka magaa da kaa bagee kuwa pedeo kaanakea
yaai" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa.

9

Puusee idibeagoo to mee puu seta menaa

1 Kuwa kaboo da malaikat bagee idibeagoo to mee wa me
puusee da puu asigi. Anii deeyaa naaki epoo to kaa kaama
okadee ena magaa da kaa eseanigi. Mee okadee to kunci
ena manegea. Mee kunci mee me maga yiba paa yuwa
dooyamoo taa see komoo to mee kabayaa.
2 Mee esee togoo see komoo to kabataagi naaki biyaa utuu
dimi nagi, ebo puu biyaa utuu pakadaa siyaa see see mokoo
komo yiba kaama pakaga. Kuwa biyaa utuu kuwa me kenoo
to ma, epaawee da ma kuwa uduma digiyoo aatakiika.
3 Kuwa kaboo da kuwa biyaa utuu yuwa yiba kaama
sebaaya ebo etaa magaa da taa peedaakea. Pesee see agiyoo
okoo manegea, magaa da kaa kidimisi me boodi kiyaasi
naadi pesee da mee mokoo manegea.
4 Kuwa sebaaya yuwa paagoo aseta menaa mee ko kisee:
"Magaa da kaa boobaa yuwa ma, piya yuwa ma kisee
iyaakee agiyoo kuwa se pedeo kiyaai. Mée yuwa okoo me
etaguu to kaa Ogatamee me bagee ii see nekeensi naadi
agiyoo tabeasiino taa bagee kuwa too boodi abaayaai" see
aseta menaa kuwa.
5 Kuwa sebaaya yuwa paagoo "Kuwa bagee yuwa booyaai"
see asiino taa. Keno idibi kuwa esee boodi ebo abaayaai see
mee too ekeasegea. Kuwa boodi kuwa esee ebo, kidimisi me
mée daayaa see see.
6 Kuwa keno idibi yiba kuwa uduma mée me 'Yaai,
bogaano too daamaa' see gaawoo taapea kiya se bogaapea,
ae-wae, boodi too abaawoo taapea. Okoo me 'Anii booga
naaki ou' see dimii mee gaawoo taapea kiya bogaano yaato
ko katu se, togoo kaata.
7 Kuwa sebaaya kuwa ko kuda wodaa yuwa yape paagoo
pe-degaawee taano see naadi ipiipii semaata totaakea
mokoo. Kuwa sebaaya yuwa okoo me mumoo to kaa ebo
bagee me emas kaa magaakee agiyoo mokoo agoo. Okoo
me ebeyumaa yuwa ko mée me ebeyumaa da mokoo.
8 Okoo me edooyuu yuwa kuwa ko api me edooyuu
mokoo. Okoo me ego yuwa kuwa ko singa wodaa me ego
yuwa mokoo.
9 Okoo ikigii to kaa toopusi naadi agiyoo maataata
totaakea, pose dokaa mokoo. Okoo me kidikaa tukuu da
mee ko esee ebo, kuda komaa eebaa yape kaa peeyaa mokoo
tukuu da keenda.
10 Pogaa da yaato ko kidimisi kapii to mokoo. Mée daayu
ko boodi esee ebo. Kuwa okoo me kapi yaato pesee da kuwa
me keno idibi kuwa mée esee boodi ebo kiyaabuu segee
taapea.
11 Kuwa sebaaya okoo me eboo mee ko malaikat bagee
mée ena, esee togoo see komoo yiba tuyaa bagee me eboo

mee. Wa ekaa da ko Ibrani menaa kaa Abadon, Yunani
menaa kaa ko Apolion.*
12 Pedeo yamiyaayaa agiyoo kuwa petamanii etaa mee
anii deepa yoka sikii. Mee kaama asii pedeo agiyoo eta wiya
miya meepa.

Puusee bedimeagoo to mee puu seta menaa

13 Kuwa kaboo da malaikat bagee bedimeagoo to mee wa
me puusee da puu asigi naaki Ogatamee ikigii to kaa emas
kaa biyaa yuwitaa see yoo kiyoo butu wui yuwa kaa takuu
apaa to mokoo see see takumeta agiyoo kuwa kaa kaama
mena wuu ena anii yeetaa.
14 Mee mena wuu da me mee puusee yago malaikat bagee
bedimeagoo to mee paagoo asiino, "Ebo uwoo Eprat dee kaa
kiyoo one gadimetaata malaikat bagee wui kuwa one pee-
yaekegatagaai" see asigi.
15 Kisee asigi naadi wa me kuwa malaikat bagee wui to
kuwa one pee-yaekegataagi. Yaekegataata kaama okoo me
mée tomaa uduma wedaagoo to yaato bagee pe-booyaasi
naadi peeyaagi. Kisee ukuwaanega mee ko idukaa kaama
Ogatamee Wa me epeekaa mee jam kaa, mee naagoo, mee
kenoo kaa, mee tahun yiba kisee ukuwaaniyaabuu taata
see gaata-gaata doodoo ipiipii seta kemaata kuwa malaikat
bagee wui to kuwa one pee-yaekegataagi.
16 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki kuda wodaa dagii
da kaa animaata yape paagoo peetaakea bagee mée esee
maamaa eebaa. Kuwa yape paagoo peetaakea bagee uduma
egataayaa naaki mée dua ratus juta, see wegagea menaa
kuwa anii yeetaa.
17 Kuwa ni me dega-dega kaa kuda wodaa yuwa ma,
kuda wodaa dagii da kaa animaata totaakea bagee yuwa
ma kuwa diino ko kisee: Kuwa kuda wodaa dagii da kaa
animaata totaakea bagee okoo ikigii to kaa pose dokaa
maataata totaakea. Kuwa agiyoo kuwa epoo yuwa ko kapoo,
biyaa ipu epoo da mokoo, bedaa dadi poo see see epoo da
ma, keenaa ma kisee epoo yuwa mokoo. Kuda wodaa kuwa
mumo yuwa ko singa wodaa me mumoo to keenda. Okoo
ebeawee kaama biyaa ma, utuu ma, wunu pedeo see biyaa
noogaa ma wedo kuwa peetaaka.
18 Kuwa mée pedeo kiyaayaa agiyoo wedoo to kuwa
me mée tomaa uduma wedaagoo to yaato bagee kuwa
booyaagea. Kuwa kuda wodaa yuwa biyaa ma, utuu ma,
wunu pedeo see biyaa noogaa ma wedo kuwa okoo ebeawee
kaama peetaaka agiyoo kuwa me

* **9:11** Abadon see ekaa ma, Apolion see ekaa ma kuwa wegayu ko mée pedeo kiyaabuu taa see mée see ekaa mee.

19 okoo me mée booyaano pesee da agoo. Okoo ebe yaato
ma, poga yaato ma kiyoo okoo me pesee da topa. Okoo me
poga yuwa ko mée daakee otoogiyoo mumoo to mokoo yoka
okoo me poga yuwa me mée pedeo kiyaayaa.
20 Mée tomaa yuwa wedaagoo to yaato bagee yuwa okoo
kuwa mée pedeo kiyaayaa agiyoo kuwa me booyaagea,
apanaa yuwa ko booyaano taa. Kisee kiya kuwa booyaano
taa bagee okoo me pedeo yuwa ekeasiino taa. Okoo me
paa yuwa ma, makapaa ogatamee yuwa ma kuwa ebo ekee,
yaapaagee siyaa kuwa ekeasiino taa. Kuwa ko okoo me
emas pose ma, perak pose ma, tembaga pose ma, oma ma,
piya ma kuwa agiyoo kaa okoo me yagaa me makapaa
ogatamee ebea-ebea ipiipii siyaa agiyoo kuwa ebo ekee,
yaapaagee segeekea. Kuwa ipiipii seta agiyoo kuwa ko emaa
me diino naka, apa me yiino naka, bado me peenaa taano
naka, kisee se ukuwamaayaa agiyoo kiya okoo me ekeasiino
taa.
21 Bedaa mée wugiino, deo, tobaaka, oma masiino, kisee
agiyoo kuwa miya kuwa booyaano taa bagee yuwa me
ekeasiino taa.

10

Malaikat see mée to me bebenataata kapogee ena Yohanes nusi naadi manta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki pesee yago malaikat
bagee mée ena ma epoo to wodoo kaama isigi. Waa sinu
uwaa da me podamaaga, mumo dagii da kaa paatamo ena
topa. Wa me ebeyumaa da ko keno kusi-kusi peetaaka
keenda, wa me badoo yuwa ko maga tukuu yuwa biyaa
peetaa siyaa mokoo.
2 Wa me yagaa da kaa peedi see kapogee ena, bebenataata
kapogee ena kegataata topa. Wa me bado dagi yaato ko
maakaa piku dagii da kaa batageasigi, bado eka yaato ko
maayoo kaa batageata totaaki.
3 Waa omaago ma ebo menaa-menaaki, singa wodaa
menaa siyaa mokoo. Waa menaaki naaki keemuu kaagaa
petoo miya tukuuka, mena wuu keenda.
4 Kuwa keemuu petoo to me wegapea menaa kuwa anii
ebeanaka dimii mee agoo kiya epoo to wodoo kaama mena
wuu ena anii yeetaa, mee ko "Kiipaa se, kuwa keemuu petoo
to me wegapea menaa kuwa eto awee da kaa se kisi yoka
koogo boontagaai, kiipaa se ebeai" see nasigi.
5 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to mee, waa
bado ena maakaa pikuu da kaa, bado ena maayoo kaa kisee
weetaata totaaki mée wa me dagi yagaa da epoo to yaato
yagaataata kaama wegaano,

6 "Anii Ogatamee ekaa weega yoka taa ma taa kisee
ukuwaaniipa, kisee ukuwaaniyaapi" see menaa kuwa we-
gagi. Mee ko Waa iminoo miya, iminoo miya toono too Mée,
epoo to ma, magaa to ma, maakaa piku ma kuwa ogaataata
Mée, bedaa kuwa yiba tuyaa agiyoo-pagiyoo yuwa miya
uduma ogaataata Mée Wa ekaa da weakee kaa wa me
wegaano, "Monaa da mee asiige se tagaa siwoo taapa.
7 Malaikat bagee petaagoo to wa me puusee da
puu asiitagi naagoo kuwa Ogatamee me 'Anii kisee
ukuwaaniyaabuu taata' see koogo dimi yiba gaata yuwa
kuwa awee da kaa ukuwaaniyaabuu taatagi. Mikee, Wa
me agiyoo daamaa yaokagee see bagee, nabi bagee kuwa
paagoo aseta-aseta kuwa uduma uwa daaniyaabuu taatagi"
see wegagi.
8 Kuwa kaboo da mee yumakaa epoo to wodoo kaama
yeepa mena wuu da mee kaagaa ena ma nasiino, "Mee
malaikat see mée to mee, waa bado ena maakaa piku dagii
da kaa, bado ena maayoo kaa kiyoo batageata totaaki mée
mee wa me yagaa da kaa kegataata topa kapogee da mee
pe-masii" see nasigi.
9 Kisee nasigi naadi kaama anii peedoota mee malaikat
see mée to paagoo "Mee kapogee peedi to mee nii" see asega.
Wa me nasiino, "Mee kapogee masegeeta naai. A me daabaa
to boodi, uu kakiyaapa kiya a me ebee to kaa ko gii daamaa
agiyoo, degee kegoo uwoo nuyaa mokoo kaapa" see nasigi.
10 Anii mee wa me yagaa kaa peedi kapogee mee
masegeeta nuyaa naaki mikee, ni me ebee to kaa gii
daamaa, degee kegoo uwoo mokoo. Kiya nookomeeyaa
naaki daabaa to boodi, uu kega.
11 Mee kapogee nookomeeta kaama ni paagoo naseta
menaa kuwa ko kisee: "Ogatamee me mée eebaa okoo kaa
kisee yaukuwaapi, kisee yaukuwaaniyaapi see menaa kuwa
aa kaagaa ena ma eewegaai. Kuwa ko Wa me mée tomaa-
tomaa yuwa ma, maga tomaa-tomaa yuwa ma, mena tomaa-
tomaa yuwa ma, magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa
ma kuwa uduma paagoo kuwa okoo kaa yaukuwaaniyaapi
menaa kuwa eewegaai" see nasigi.

11

Ogatamee me aseta menaa yaweganaa see bagee ekea wiya deeta menaa

1 Kuwa kaboo da tamo ena, togoo-katu ebeadee siyaa
tamoo da mokoo ena anii neeta kaama naseta menaa ko
"Anoogeeta peedoota Ogatamee me ee kaa peemaata kaama
mee ee ma, Wa paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo

ma kuwa mee tamoo da me ebeadee taai. Bedaa kiyoo
Ogatamee ebo ekee, yaapaagee see bagee kuwa miya egadee
taai.
2 Kiya Wa me ee yoo da kaa tapaato yaato kuwa se ebeadii.
Kuwa yoo da kaa tapaato yaato magaa kuwa uduma Waa
ewo see bagee yuwa paagoo ekegataata magaa kemaata
keno mée wiya ma wiya kuwa okoo me mee Wa me daamaa
wa too wigintaata kota magaa mee bado batagi-patagi segee
naadi pedeo kiyaabuu taatagea.
3 Okoo me kisee ukuwataakea kaboo mée ekea wiya,
mena naweganaa see bagee wiya kuwa unu seribu dua
ratus enam puluh Ni me menaa naweganaasi naadi pesee
da ekea maniita. Ekea dimi boodi kaa karung see see
ponee yuwa maataata kaama mena nawegagee taatagea"
see nasigi.*
4 Kuwa mée wiya kuwa ko zaitun piya wodo wiya ebea-
ebea, bedaa pelita biyaa maagee yoo wiya kuwa miya ebea-
ebea. Ekea ko magaa da kaa se-agiyoo, we-agiyoo uduma
me Eboo Tuhan mee ikigii to kaa totaa see bagee wiya.†
5 Kuwa mée wiya kuwa mée me wegee-wegee taano see
dimii mee agoo kiyu ko ekea me ebeawee kaama biyaa gada
pudumega naaki ekea ma yape kiyaa bagee yuwa uduma
poonooga siyaa. Mée me ekea wegee-wegee taanaka see
dimii gaayaa bagee kuwa kisee taa ma taa bogaapea.
6 Pesee agiyoo kuwa ekea kaa manta kemaata ekea
Ogatamee me aseta menaa kuwa yaweganaaka too deka
se wisi naadi epoo to yaato muntagaa siyaa pesee da mee
miya ekea agoo. Uwo yuwa kuwa tadaa kiyaayaa pesee da
mee miya ekea agoo. Magaa da kaa se-pedeo, we-pedeo
miyaabuu siyaa pesee da mee miya ekea agoo. Ekea me
kisee ukuwaanaka see dimii gaayaa kaboo kisee agiyoo agoo
kiyaayaa.
7 Ekea me mena yaweganaa siyaa kuwa uduma sikii,
daamaa yawegataagea kaboo paa yuwa dooyamoo taa see
komoo yiba kaama pedeo see agiyoo damaa to pakaatagi.
Pakaamaata kaama waa omaago yoka kuwa bagee wiya ma
yape aawogee naadi kaama ekea peedi kiyaata booyaatagi.
8 Ekea booyaata kaama ekea boota kopaya wiya kuwa ebo
kota magaa kaa etaa da kaa aii kisee ekeasiitagea. Mee ebo

11:2 Luk 21:24 * **11:3** Keno mée wiya ma wiya (42) kuwa ko tahun wedo ma ebe kuwa. Bedaa unu seribu dua ratus enam puluh kuwa miya tahun wedo ma ebe see kuwa. † **11:4** Kuwa zaitun piya wodo wiya ma, pelita biyaa maagee yoo wiya ma kuwa ko idukaa nabi Zakharia wa me miya kuwa agiyoo yuwa dega-dega kaa deeta. Mena nekeeniino yaato ko mée ekea wiya Roh pesee da kaa Ogatamee me agiyoo daamaa yaukuwataa, Wa me menaa daamaa yawegataa see bagee wiya kuwa ebea-ebea. **11:4** Zak 4:3,11-14

kota magaa mee ko ekea epoo Mée Tuhan mee piya bokoo to
kaa paku wugitaata magaa mee. Mee magaa mee ko Sodom
magaa ma, Mesir magaa ma kuwa magaa wiya ebea-ebea
kuwa.‡
9 Ekea boota kopaya wiya kuwa mée me ogo se magaai
naadi kaama unu wedo ma ebe etaa da kaa aii ekeasiitagea.
Kuwa kaboo da mée tomaa-tomaa yuwa ma, mée apa
tomaa-tomaa yuwa ma, mena tomaa-tomaa yuwa ma,
maga tomaa-tomaa yuwa ma kisee tomaa-tomaa bagee
kuwa uduma me ekea boota kopaya wiya kuwa aii deegee
taatagea.
10 Ekea wiya boogea naadi kaama mée tomaa-tomaa
uduma esee ede kaatagea. Kuwa mée wiya bogaano taa
kaboo ekea me kuwa magaa da kaa toogee see bagee
yuwa okoo kaa ae-wae, boodi abaataa see agiyoo eebaa
yamiyaabuu semea kuwa me okoo ede ma, ede ma ebo pesta
noogee taatagea, maniyaa agiyoo miya ede kaa aii aamanee
taatagea.
11 Kisee kiya unu wedo ma ebe omemaata kaama
Ogatamee me ekea aya tuyaano see naadi dimi noogaa da
ekea yiba seemiyaagi naaki ekea anoogeegea. Ekea deeta
bagee uduma weda ebo kegea.
12 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama ebo mena wuu
ena ekea yeegea, mee ko "Nakaayoo pakaai" asigi naaki ekea
sinu yiba epoo to wodoo pakagea. Ekea be kepea bagee
yuwa me pakaa-diitookea.
13 Kuwa kaboo da taka ena maga pigii ebo mega. Mee kota
magaa kuwa gaaseagoo to yaato magaa pedeo kedaaka. Ee
yuwa bugumedaa naadi kaama mée eebaa, tujuh ribu kuwa
boogea. Bogaano taa bagee yuwa weda ebo kaa epoo to
wodoo Ogatamee yaapaageekea.
14 Pedeo yamiyaayaa agiyoo wiyaagoo to etaa mee anii
deepa yoka sikii. Wedaagoo to etaa mee miya moga meepa.

Puusee petaagoo to mee puu seta menaa

15 Kuwa kaboo da malaikat bagee petaagoo to mee wa me
puusee da puu asigi naaki epoo to wodoo kaama ebo mena
wuu yuwa kuwa anii yeetaa, kuwa ko kisee:
"Eto kaama wodoo uwoo to, magaa to uduma
inii epoo Mée Tuhan mee ma, Wa me wigintaata Mée
Ebo Kristus mee ma Ekea too ebo mée eetoowoo
taatagea,
kisee too iminoo miya, iminoo miya" see wegagea.

‡ **11:8** Sodom magaa ma, Mesir magaa ma kuwa Ogatamee me bagee yuwa wegee-wegee seta magaa wiya. Kota Yerusalem magaa kaa miya mée me nabi bagee yuwa ma, Yesus ma kuwa wogeta.

16 Kuwa kaboo da kuwa ebo bagee mée oga ma wui kuwa
okoo me ebo animagaano yoo komoo yuwa kaa kaama
esedoota Ogatamee ikigii to kaa esee-gapuunta kaama
yaapaageekea.
17 Okoo me wegaano,
"Se-pesee, We-pesee yago Mée Tuhan Ogatamee mee inii
kiiboo, paamee see kasege.
Aa ko Toono too Mée, idukaa kaama toowoo see Mée,
eto miya totaake Mée.
Eto ko A me ebo pesee da mee me
uwoo to, magaa to uduma A too awee da kaa ebo mée
eetoowooke kuwa me inii kaapaageeke.
18 Mée tomaa-tomaa yuwa okoo me Aa kakagoo kegea
kiya eto A me kagoo kuwa awee da kaa kega.
Eto ko boota bagee yuwa wigintagaa see monaa kaa kega,
bedaa daamaa kaukuwagee setaa to mokoo da maniino
monaa kaa kega.
Kuwa ko A me agiyoo kaokagee see bagee yuwa, nabi bagee
kuwa ma,
A ekaa da ebo kaekee see bagee yuwa ma, kisee A me
daamaa wa too wigintaata bagee uduma
ebo miya, peedi miya okoo me daamaa kaukuwagee
setaa to mokoo da maniino monaa kaa kega.
Bedaa uwoo to, magaa to pedeo kiyaabuu siyaa bagee kuwa
miya okoo pedeo kiyaano monaa kaa kega" see kuwa
okoo me yaapaageekea menaa.
19 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kiyoo Ogatamee me
ee mee kene kabataata kaama piya gupumaa to awee da
kaa topa. Mee ko idukaa Ogatamee me mena kamu gaasi
kuwa oma tabegea wiya kaa ebeamaata menaa kuwa kiyoo
awemaata topa see gupumaa to mee. Kuwa kaboo da bego-
bego dimi nagi, tukuu da esee ebo, keemuu, maga pigii, oma
patagu keenda see es dekaa, kisee agiyoo kuwa uduma agoo
kedaaka, see kuwa anii deepa.

12

Apii to ma, yoogi damaa to mokoo see agiyoo ma kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da epoo to kaa agiyoo ena, mée me awee
da kaa nekeensi naadi diino ebo see agiyoo agoo kega. Mee
ko api ena, doka maayaa mokoo wa me maa to kaa kenoo
to maataata totaaka. Wa me badoo da miyoo taa keno agoo
da topa, bedaa wa me mumoo to kaa ebo bagee me maayaa
agiyoo mokoo okadee gaasi ma wiya kuwa miya maataata
topa.

2 Waa yoga kadapoo. Yoga kabaano see koo taaka yoka
boodi esee ebo kaa ebo menaa-menaa taaka.
3 Kuwa kaboo da epoo to kaa mée me awee da kaa
nekeensi naadi agiyoo ena ma agoo kega. Mee ko esee
ebo see agiyoo ena, yoogi damaa to mokoo, biyaa ipu epoo
da mokoo. Mee agiyoo da mumo kegaa petoo, takuu apa
gaasi. Mumo petoo to kuwa gakata kaa ebo tookee bagee
me maayaa agiyoo maataata totaakea.
4 Wa me pogaa da me epoo to kaa okadee yuwa
kuwa wedaagoo to yaato okadee yuwa magaa da kaa
eseaniyaabuuki, kisee tamekomeeki. Kiyoo kaama mee
agiyoo damaa to me mee yoga kabaano see koo taaka apii
to mee ikigii to yaato yiinaageeta totaaki. Mee apii to wa me
yogaa to kabamaaga kaboo yogaa to nootagaano see naadi
toomuu taaki.
5 Mee apii to yoga kabamaaga naaki paayogaa yogaa. Mee
yogaa to mee ko pose tamoo da peneata mée tomaa uduma
paagoo omaago ma ebo eetoowoo taatagi Mée mee. Yoga
kabamaata kaama mee yogaa to kisee ki yaageeta Ogatamee
paagoo Wa me ebo animagaano yoo kiyoo Waa miya ebo
tusi naadi dogeatoo.
6 Kuwa kaboo da mee apii to ebo mee maga ugii da kaa
ooga. Kiyoo ko unu seribu dua ratus enam puluh mee apii
to daamaa deewoo, muniwoosi naadi Ogatamee me yaipiipii
seta magaa mee.

Yoogi damaa to mokoo see agiyoo da mee daba, peedi kiyaata menaa

7 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama yape aawogeekea.
Mikhael mee ma, wa yaato malaikat bagee yuwa ma okoo
enaataa mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da ma, wa
yaato malaikat bagee yuwa ma aawogeekea.
8 Kiya mee agiyoo damaa to dabaa naadi kaama waa
ma, wa yaato bagee yuwa ma epoo to wodoo se tusi naadi
abagakomeegea.
9 Mee agiyoo damaa to mee ko idukaa miya tota otoogiyoo
da mee. Wa ekaa da ko paa damaa to mee, Iblis see ekaa
mee miya munta mée mee, magaa da kaa bagee uduma
deebaa see mée. Waa ma, wa yaato malaikat bagee yuwa
ma okoo enaataa magaa da kaa tamekomeegea.
10 Kuwa kaboo da taa ko epoo to wodoo kaama ebo mena
wuu ena anii yeetaa, mee ko kisee:
"Iblis waa kisee tamekomeegea kemaata eto ko inii me
Eboo Ogatamee Wa me bagee yuwa daba daagimaa
peeyaano monaa kaa kega.

12:9 Kej 3:1, Yoh 8:44

Wa too pesee, Wa too ebo toono kuwa eto awee da kaa kiyaagi.
Bedaa Wa me wigintaata Mée Ebo Kristus mee miya pesee kiwoo, ebo toowoo taapi.
Okoo inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa kaa pedeo yawegaa-wegaa see mée mee ko
waa Ogatamee ikigii to kaa egapi yaato miya, daa-tooyiba yaato miya kisee too pedeo menaa okoo kaa yawegawoo segeeki kiya waa epoo wodoo kaama tamekomeegea.
11 Domba Pooduu to tadaa peeta kuwa me Yesus yaato bagee yuwa me waa daba, peedi kiyaagea,
bedaa okoo me Yesus kaa daamaa yawegawoo seta menaa kuwa me miya waa daba, peedi kiyaagea.
Kuwa bagee kuwa ko okoo ekaato okoo me gaata-gaata kuwa kaa too obeewoo, umiwoo taano ou see dimii mee gaano taa,
mée me nabooyaapea kaapa miya koosi see dimii mee too gaawoo, umiwoo see bagee yuwa.
12 Iblis mee kisee tamekomeegea yoka ikii epoo to wodoo topea bagee yuwa ede ma, ede ma siweei.
Kiya ikii magaa da kaa bagee ma, maakaa piku kaa bagee ma kuwa uduma ikii pedeo kaapea nao.
Iblis mee ikii paagoo eseemaagi yoka yaai.
Wa me pesee kuwa taa kiyaano monaa da katu kega see kuwa waa ipi kigi yoka kagoo ebo" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa.
13 Mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da wa me magaa da kaa natamekomeegea nao see gaata kaama paayogaa kabata apii to mee obeenaaki.
14 Mee agiyoo damaa to mee, otoogiyoo damaa to mokoo see agiyoo da wa me kisee obeenaaki kiya mee apii to tokee damaa to kidikaa wiya manegea. Waa ebo mee maga ugii da kaa mee agiyoo damaa to se peemaayaa see yoo kiyoo daba oosi naadi kidikaa goo-maneegea. Kiyoo ko tahun wedo ma ebe kuwa waa daamaa deewoo, muniwoosi naadi Ogatamee me daamaa yaipiipii seta magaa mee.
15 Kuwa kaboo da mee otoogiyoo damaa to mokoo see agiyoo da ebeawee kaama uwo ebo, uwo dee isiyaa mokoo mee apii to gaada-gaada uwo yaisiyaagi. Mee apii to uwo me doosi naadi kisee ukuwagi.
16 Kisee kiya mee apii to daba peesi naadi magaa to kabaanta kaama mee agiyoo damaa to me isiyaagi uwoo yuwa maga yiba seomega.

12:11 Kis 20:23-24, 1Yoh 5:4-5

17 Kuwa me kaama mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo
da me mee apii to mee kagoo kaa apii to me asii-kaba-
kaba seta bagee apanaa yuwa ma yape eemasiino see naadi
peegi. Apii to wa me yogaa kuwa ko Ogatamee me menaa
daamaa yayeewoo, yaukuwawoo see bagee yuwa, Yesus kaa
yawegataa see menaa kuwa daamaa peneata doowoo see
bagee yuwa.
18 Kiyoo kaama mee agiyoo damaa to maakaa piku geboo
da kaa yiinaageeta totaaki, see kuwa anii deepa.

13

Maakaa piku yiba kaama pedeo see agiyoo damaa to pakaanta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki pedeo see agiyoo dama
ena, takuu apa gaasi, mumo kegaa petoo see agiyoo damaa
to maakaa pikuu da yiba kaama pakaanigi. Wa me takuu
apa kuwa gakata kaa ebo tookee bagee me maayaa agiyoo
agoo. Mumo yuwa kaa Ogatamee wisineekee ekaa yuwa
ebeamaata topa.
2 Mee ani me deeta agiyoo damaa to mee ko esee omaago.
Diino ko macan tutul see wodaa deeyaa mokoo. Badoo da
ko beruang wodaa badoo da mokoo. Ebee to ko singa wodaa
ebee to mokoo. Mee pedeo see agiyoo damaa to mee miya
ebo tusi naadi mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da
me waa pesee yakiyaagi, wa me ebo animagaano yoo kiyoo
waa animaayaagi.
3 Waa mumo kegaa petoo to kuwa mumo ena ko abuu
esee ebo agoo, mée booyaa see abuu keenda kiya abuu taa
kega. Magaa da kaa bagee uduma dimi nagimeamoo naadi
kaama mee agiyoo damaa to wa sekaataa peegea.
4 Mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da me mee
apanaa agiyoo damaa to ebo tusi naadi pesee yakiyaagi
kemaata magaa da kaa bagee yuwa me waa yaapaageekea,
bedaa mee wa me pesee yakiyaagi agiyoo damaa to mee
miya yaapaageekea. Okoo me wegaano, "Mee pesee
yakiyaata agiyoo damaa to mee see see bagee waa ena agoo
ye? Waa ma yape masiyaa bagee maamee naa ya?" see
wegageekea.
5 Mee agiyoo damaa to ebo poga-poga kaa Ogatamee
wisineekee menaa wegasi naadi pesee da wa kaa mantaata
topa. Bedaa waa keno mée wiya ma wiya kuwa ebo toogeesi
naadi pesee da mee miya wa kaa mantaata topa.
6 Kisee pesee da wa kaa topa kemaata waa pedeo menaa
wegageeki. Wa me Ogatamee ma, Wa ekaa da ma, Wa me

13:2 Dan 7:4-6

toono yoo ma, epoo to wodoo totaa see bagee yuwa ma okoo
uduma wisinegeeki.
7 Wa me kuwa Ogatamee me daamaa wa too wigintaata
bagee yuwa ma yape masegee naadi kaama okoo daba,
peedi kiyaayaa pesee da mee miya wa kaa mantaata topa.
Bedaa mée tomaa gakata, mée apa gakata, mena tomaa
gakata, maga gakata kuwa bagee uduma paagoo mee agiyoo
damaa to ebo toogeesi naadi pesee da mee miya wa kaa
agoo.
8 Magaa da kaa bagee uduma okoo me mee agiyoo damaa
to ebo ekee, yaapaagee taatagea. Kiya Domba Pooduu to
mee, mée me wugitaata Mée Wa me kapogee kaa okoo ekaa
yuwa yamaata bagee yuwa okoo me kisee se ukuwaatagea.
Okoo ko Ogatamee me okoo aya toowoosi naadi idukaa
petamanii agiyoo-pagiyoo uduma ogaataata kaboo kaama
ekaa yamaata bagee yuwa. Okoo ekaa yuwa yamagaano
taa bagee yuwa me too mee agiyoo damaa to ebo ekee,
yaapaagee taatagea.
9 Apa agoo see bagee daamaa yii.
10 Okoo yape bagee me yaadoo peesi naadi ipiipii seta
bagee kuwa taa ma taa yape bagee me okoo yaadoo poopea.
Bedaa okoo mowai me daapiisi naadi ipiipii seta bagee
kuwa miya taa ma taa mowai me daapii taapea. Kuwa
me kemaata Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee
yuwa kuwa okoo miya kisee ae-wae siyaa kaboo okoo koogo
makii taa, Yesus mikee gaawoo, umiwoo, toowoo taano
gaano pedeo.

Pedeo see agiyoo apanaa ena ma maga yiba kaama pakaanta menaa

11 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki ebo agiyoo dama
apanaa ena ma maga yiba kaama pakaanigi. Waa takuu
apa wiya agoo, domba poodu takuu apa mokoo kiya mena
wuu da ko yoogi damaa to mokoo see agiyoo da me wegataa
see mokoo wegataaki.
12 Mee wiyaagoo to agiyoo damaa to mee ko mee
petamanii agiyoo damaa to me waa ebo tusi naadi pesee
yakiyaagi. Pesee yakiyaata kaama mée me mee pedeo see
agiyoo damaa to petamanii mee yaapaageesi naadi wa me
pesee ma agiyoo yaukuwageeki. Kuwa agiyoo yaukuwagee
naadi kaama magaa da kaa bagee uduma okoo me mee
petamanii agiyoo damaa to, mee ebo abuu meanta kaama
taa keta agiyoo damaa to mee ebo ekee, yaapaageekea.
13 Mee wiyaagoo to agiyoo damaa to wa me mée me mikee
gaasi naadi dimi nagii-nagii agiyoo ukuwayaabuuki. Wa me

mée uduma emaa dagii da kaa biyaa epoo to kaa kaama
magaa da kaa isiyaagi.
14 Wa me mee petamanii agiyoo damaa to waa ebo ii see
gaasi naadi dimi nagii-nagii agiyoo yaukuwaano pesee da
kuwa wa kaa manta kemaata wa me magaa da kaa bagee
yuwa deebaaki. Wa me kuwa magaa da kaa bagee yuwa
asiino, "Mee agiyoo damaa to yaapaagee taano see yoka waa
see see ebea-ebea agiyoo ena niiipiipii taai" see asigi. Mee
petamanii agiyoo damaa to mee ko mowai me daata abuu
mee agoo, mée booyaa see abuu kiya bogaano taa.
15 Mee waa see see ebea-ebea agiyoo da ipiipii semaata
kaama mee pedeo see agiyoo damaa to wiyaagoo to mee
pesee agiyoo wa kaa manegea. Wa me pesee da me wa me
mee petamanii agiyoo damaa to see see ebea-ebea ipiipii
seta agiyoo da mee aya tuyaata kaama mena wegayaagi.
Mee ebea-ebea ipiipii seta agiyoo mee ebo se ekee see bagee
kuwa uduma wa me booyaai see menaa asigi kaboo okoo
booyaagea.
16 Bedaa mee wiyaagoo to agiyoo damaa to wa me kuwa
magaa da kaa bagee yuwa okoo mikee, mee petamanii
agiyoo damaa to wa yaato bagee yuwa ii see nekeensi naadi
pe-tabeasiyaa agiyoo mee masisi naadi wa me omaago ma
okoo asiino, "Ikii uduma, ebo miya, peedi miya, senawii
miya, daba miya, hamba kiyaata bagee miya, hamba
kiyaano taa see bagee miya ikii uduma mee pe-tabeasiyaa
agiyoo mee masii. Dagi yagaa da kaa masiino miya daamaa,
etaguu to kaa masiino miya daamaa" see asigi.
17 Kisee asigi naadi mee agiyoo damaa to petamanii mee
wa yaato bagee ii see nekeensi naadi tabeata agiyoo masiino
taa bagee gaayu ko okoo agiyoo edaano miya iyo, agiyoo pe-
doogee taano miya iyo. Mee agiyoo damaa to wa ekaa da
okoo kaa ebeata bagee kuwa too waagii. Mee ko wa ekaa
da hurup yuwa doodoo nomor egayaa yuwa kuwa okoo kaa
ebeamaata bagee yuwa me too agiyoo daba edaagee, pe-
doogee siyaa.
18 Kuwa ni me deeta agiyoo kuwa dimi ipi see bagee yuwa
daamaa nekeenii. Mee agiyoo damaa to wa ekaa da doodoo
hurup egayaa yuwa kuwa ko mée ena ekaa da doodoo yoka
ikii dimi yago bagee yuwa daamaa egaai. Kuwa egayaa
yuwa kuwa ko 666 kuwa.*

---

* **13:18** Mee agiyoo damaa to wa ekaa da hurup yuwa doodoo nomor egayaa yuwa kuwa mena nekeeniino yaato ko wa ekaa da hurup ena kisee nomor egataa, bedaa hurup ena kisee nomor egataa. Kuwa wa ekaa da hurup doodoo nomor yuwa kuwa uduma egataayaa naaki mee agiyoo damaa to Wa me nomor mee ko 666.

14

Domba Pooduu to ma, Wa me daba daagimaa peeyaata bagee yuwa mée seratus empat puluh empat ribu ma kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki Domba Pooduu to
mee Sion Kutuu to kaa yiinaageeta tupi. Mée eebaa, seratus
empat puluh empat ribu kuwa miya Waa ma epo enaataa
topea. Wa ekaa da ma, Waataagi ekaa da ma kuwa okoo me
etaguu to kaa yaebeamaata totaakea.
2 Kuwa kaboo da epoo to kaa kaama tuku ebo see kuwa
anii yeetaa, uwo megea tugu-tugu siyaa mokoo, ebo keemuu
tukuu da mokoo. Kuwa mena wuu da yiino ko mée me
kecapi see agiyoo baa-baa siyaa mokoo.
3 Kuwa okoo mée eebaa kuwa etokaa gipii see menaa ena
yaayaa taakea. Okoo me Ogatamee Wa me ebo animagaano
yoo ikigii to kaa kiyoo aya tookee agiyoo wui ma, ebo bagee
mée oga ma wui kuwa ma okoo ikigii to kaa kisee yaayaa
taakea. Mee gipii see yaayaa taakea menaa mee ko mée
me se ipi kiyaa, kuwa mée seratus empat puluh empat
ribu kuwa me too topemaata kaama yaayaa siyaa. Okoo
ko Ogatamee me magaa da kaa bagee yupii da kaa kaama
daamaa pekageeta kaama daba peeyaata bagee yuwa.
4 Okoo pedeo taa see bagee yuwa, api ma epo enaataa
toono taa see bagee yuwa.* Domba Pooduu to Wa me kiyoo-
kiyoo peenaa siyaa kuwa uduma okoo miya Wa sekaataa
peenaa see. Okoo ko Ogatamee me mée tomaa yuwa yupii
da kaa kaama daamaa pekageeta kaama daba peeyaata
bagee yuwa. Bugi kaa agiyoo petamanii daagee siyaa yuwa
kuwa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa see see
kuwa daamaa pekageeta kaama daba peeyaata bagee yuwa
okoo miya Ogatamee ma, Domba Pooduu to ma Ekea paagoo
daamaa ekega-manee seta bagee yuwa.
5 Okoo ebeawee kaama makapaa menaa ena ma taa, okoo
kaa pedeo menaa ena miya taa, okoo kisee bagee yuwa.

Malaikat bagee okoo wedo me wegata menaa

6 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki malaikat bagee mée
ena miya tupi. Waa epaawee da taa uwaanaa, peenaaki.
Wa me weganaa see menaa kuwa ko Yesus me daamaa

---

* **14:4** "Okoo api ma epo enaataa toono taa see bagee yuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wedo agoo. Mena kegaa ena mee ko api tapoo toogee seta bagee. Mena kegaa ena mee ko tobaaka taano taa bagee yuwa. Bedaa mena kegaa ena mee ko makapaa ogatamee si yaapaagee see bagee yuwa ebea-ebea. Mee pedeo see agiyoo damaa to ma, makapaa ogatamee apanaa yuwa ma kuwa yaapaagee taano mee ko inii Yesus me apii mokoo bagee kemaata tobaaka taayaa mokoo. Okoo kisee api ma epo toono taa bagee mokoo ebea-ebea mee.

doometa menaa, Wa me iminoo miya, iminoo miya toono
too menaa kuwa. Wa me kuwa menaa yuwa magaa da
kaa bagee uduma paagoo ase-maniino see naadi uwaanaa,
peenaaki. Wa me maga gakata, mée tomaa gakata, mena
tomaa gakata, mée apa gakata kuwa bagee uduma paagoo
aseeyamooki.
7 Wa me mena ebo kaa asiino, "Ikii Ogatamee Wa too
weda, Wa too ebo ekee siweei. Wa me mée tomaa yuwa
wigintagaano monaa kaa kega yoka Waa yaapaagee siweei.
Epoo to ma, magaa to ma, maakaa piku ma, uwo muma
yuwa ma kuwa uduma ogaataata Mée mee ebo ekee,
yaapaagee siweei" see menaa weganaa, peenaa segeeki.
8 Kuwa kaboo da malaikat bagee petamanii mee wiyaagoo
to mee waa uuto migi. Wa me wegaano, "Bogomega nao,
ebo kota magaa Babel mee bogomega nao. Tobaaka ou see
apii ena me boomagaa see uwoo mée nuyaayaa mokoo miya
mee kota magaa kaa mée me ou dimii kaa pedeo ukuwagee
siyaa yuwa kuwa me apanaa magaa kaa bagee uduma okoo
dimi mena pedeo kiyaabuu segee seta. Kuwa me kemaata
ebo kota magaa Babel mee bogomega nao" see wegagi.†
9 Kuwa kaboo da malaikat bagee ekea wiya wedaagoo to
mee uuto migi. Wa me mena ebo kaa wegaano, "Mee pedeo
see agiyoo damaa to mee ma, waa see see ebea-ebea ipiipii
seta agiyoo mee ma kuwa yaapaagee see bagee kuwa yaai.
Okoo mee agiyoo damaa to wa yaato bagee ii see nekeensi
naadi tabeata agiyoo da mee okoo me etaguu to kaa masiyaa
bagee miya, yagaa da kaa masiyaa bagee miya okoo kisee
bagee gaayu ko
10 Ogatamee me okoo kagoo ebo kaapi. Esee uu see
boomagaa see uwoo otaawee yiba kabagekomeeta kaama
nuyaa mokoo okoo miya Ogatamee me kagoo kuwa maa-
maa naatagea. Ogatamee me daamaa wigintaata malaikat
bagee yuwa ma, Domba Pooduu to ma okoo ikigii to kaa
okoo esee boodi abaatagea. Okoo biyaa ma, pedeo noogaa
peeyaa see biyaa ma kuwa me boodi ebo abaagee taatagea.
11 Okoo biyaa me boodi abaagee siyaa utuu da mee
pakaga, pakaga kisee too iminoo miya, iminoo miya. Okoo
mee pedeo see agiyoo damaa to mee ma, waa see see

---

† **14:8** Ebo kota magaa Babel mee ko pedeo see api damaa to ebea-ebea. Tobaaka taayaa mokoo idukaa Babel magaa kaa bagee me makapaa ogatamee ou dimii ma, apanaa pedeo agiyoo ou dimii ma kuwa gaawoo seta. Apanaa magaa kaa bagee miya okoo ma epo enaataa kuwa pedeo agiyoo ukuwagee seta. Pedeo see apii to wa me pedeo iyee-payee kuwa kaa pedeo kiyaa see see idukaa Babel magaa mee miya pedeo keta. Mee see see epeekaa miya mée me kisee magaa da kaa pedeo iyee-payee kuwa me mée tomaa wigintaata pedeo kaatagea, see ebea-ebea mee. **14:8** Yes 21:9, Why 18:2

ebea-ebea ipiipii seta agiyoo mee ma kuwa yaapaagee see
bagee kuwa egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya se
daata kisee too boodi abaawoo taatagea. Mee pedeo see
agiyoo damaa to wa ekaa da okoo kaa tabeata bagee kuwa
kisee boodi abaawoo taatagea" see wegagi menaa kuwa anii
yeetaa.
12 Kisee kemaata kuwa Ogatamee me daamaa wa too
wigintaata bagee yuwa kuwa makii taa see kaa toowoo
taano gaano pedeo. Okoo ko Wa me menaa daamaa peneata
Yesus mikee gaawoo, umiwoo see bagee yuwa.
13 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama mena wuu ena
anii yeetaa, mee ko kisee: "A me mee menaa mee ebeai, mee
ko: Eto kaama wodoo okoo Tuhan ma dimi aagadi-maagadi
naadi boota bagee kuwa naa daamaa, ede nao, see ebeai"
see wegagi.
Bedaa Roh me wegaano, "Mikee, kuwa boota bagee
okoo me kana ma, kana ma yaukuwawoo sepea menaa
kuwa doodoota Ogatamee paagoo awee da kaa daamaa
yawegaatagea. Okoo boota kaama wodoo kuwa kana ma
ukuwagee seta agiyoo kuwa uduma ekeata daamaa koogo
umiwoo, toowoo taatagea yoka ede nao" see wegagi.

Magaa da kaa poo ota yuwa daageeta kaama maseta kuwa deeta menaa

14 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki poodee sinuu ena
topa. Mee sinuu dagii da kaa Mée ena, Mée Yogaa mee
mokoo animaata tupi. Wa me mumoo to kaa ebo bagee me
emas kaa maayaa agiyoo ena topa, bedaa uguu see sabit
woonee da Wa me yagaa da kaa agoo.
15 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena ma wa me
Ogatamee me ee yiba kaama pudumigi. Wa me mee sinu
dagii da kaa animaata totaaki Mée paagoo mena ebo kaa
asiino, "Magaa da kaa poo yuwa kapoo, ota daano kaboo
kega yoka A me sabit posee da mee me poo ota yuwa
daageeta masii" see asigi.‡
16 Kisee asigi naadi mee sinu dagii da kaa animaata
totaaki Mée Wa me sabit posee da me kisee magaa da kaa
poo ota yuwa daageeta masegeegi.
17 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena ma waa epoo
to wodoo Ogatamee me ee yiba kaama pudumigi. Waa miya
uguu see sabit pose ena agoo.
18 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena miya migi.
Waa Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo kiyoo

‡ **14:15** Magaa da kaa poo ota yuwa daano kaboo kega see mee mena nekeeniino yaato ko magaa da kaa bagee yuwa wigintagaano monaa kaa kega see ebea-ebea mee. **14:16** Mat 13:39-41

kaama migi. Waa ko Ogatamee paagoo yuwitaa see biyaa
diitoo taa see eboo mee. Wa me mee uguu see sabit posee da
agoo see malaikat see mée to paagoo mena ebo kaa asiino,
"Magaa da kaa anggur poo kuwa kapoo kega yoka a me
sabit posee da mee me kuwa anggur poo ota yuwa daageeta
masii" see asigi.
19 Kisee asigi naadi mee malaikat see mée to wa me sabit
posee da me magaa da kaa anggur poo ota yuwa daageeta
kaama masegeegi. Masegeeta kaama anggur poo uwoo
kisi naadi bado me tagimeamoo taa see yoo tameamaayaa
mokoo Ogatamee me kuwa uduma kagoo kaa tagimeamoo
taa see yoo kiyoo tameamaagi.
20 Mee anggur poo tagimeamoo taa see yoo ko kota amoo
yaato. Kiyoo bado me tagimedaa naadi kaama tadaa peega.
Tadaa uwoo kuwa ebeadeeyaa naaki togoo-katuu da mee
ko meter wiya waa naa. Kuwa tadaa uwoo kuwa kilometer
ogei me badoo wedo waa naa peega, see kuwa anii deepa.

15

Okoo koogo makii taa see kaa toowoo seta bagee yuwa me yaayaa seta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki epoo to kaa mée me
awee da kaa nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo dama
ena ma topa. Mee ko malaikat bagee okoo petoo, okoo
me mée kaa pedeo meaniyaa agiyoo wodopasi petoo to
kuwa doopea. Kuwa pedeo agiyoo petoo to kuwa mée kaa
meaniyaata kaama wodoo sikii, Ogatamee me kagoo kuwa
taa kaata.
2 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki uwo piku ena. Uwo
uduma daamaa awee see kaca deeyaa mokoo. Mee uwo
pikuu da ma, biyaa ma enaataa aatogo-maatogo, kisee pee-
taaka. Mee piku geboo da kaa mée kutuu ena yiinaageeta
totaakea. Kuwa bagee kuwa ko mee pedeo see agiyoo
damaa to ma, waa see see ebea-ebea ipiipii seta agiyoo ma
kuwa wisintaata daba, peedi kiyaata bagee yuwa. Okoo
wa ekaa da hurup yuwa doodoo nomor egayaa yuwa kuwa
miya okoo kaa se tabeata koogo makii taa see kaa toowoo
seta bagee yuwa. Okoo Ogatamee yaapaageesi naadi kecapi
see agiyoo agoo.
3 Okoo me yaayaa taakea menaa epoo bagee kuwa ko
idukaa Ogatamee me agiyoo daamaa yaokagee see mée
Musa ma, Domba Pooduu to ma kuwa. Okoo me yaayaa
taakea menaa mee ko kisee:
"Se-pesee, We-pesee yago Tuhan Ogatamee mee, A me
ukuwataa see agiyoo kuwa esee ebo, esee dimi nagi.

15:3 Kel 15:1-18

Mée tomaa yuwa paagoo ebo tookee Mée mee, A me
ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma topoo too, uduma
mikee.
4 Pedeo ena ma taa see Mée mee ko Tuhan A too yoka
A too weda, A ekaa da too ebo, kisee se kaekee see bagee
maamee naa ya?
A me mée wigintagaano see naadi wegata menaa kuwa
koopoo se, uduma topoo too see kuwa awee da kaa
deegee seta kemaata
mée tomaa yuwa uduma okoo mée eebaa A paagoo
meetagea, A too kaapaagee taatagea" kisee menaa
okoo yaayaa taakea, see kuwa anii deepa.

Ogatamee Wa me kagoo kaa pedeo agiyoo kuwa malaikat bagee petoo to me mée kaa meansi naadi manta menaa

5 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki epoo to wodoo Ogatamee me ee mee kene kabataata topa. Mee ee mee ko doka ee, Ogatamee me Musa paagoo manta menaa kiyoo pe-maata ee mee.

6 Wa me ee yiba kaama malaikat bagee petoo to mée kaa pedeo meanee see agiyoo petoo to doodoota peegea. Okoo me dokaa kuwa ko pedeo ena ma taa, diino disi ebo, wisi-wisi taaka see dokaa. Bedaa okoo ikigii to taa ko emas kaa doka mokoo see agiyoo podataata topea.

7 Kuwa kaboo da kuwa aya tookee agiyoo wui okoo ena me kuwa malaikat bagee petoo to paagoo emas otaawee okoo mée ena-ena manigi. Kuwa otaawee yiba iminoo miya, iminoo miya toono too Mée Ogatamee Wa me kagoo kuwa awemaata topa.

8 Kuwa kaboo da Ogatamee Wa me pesee da ma, Wa me asii-sege siyaa agiyoo ma kuwa kaa kaama utuu da kuwa ebo, Wa me ee yiba takiinega, mée ena ma seemaano naka. Kuwa malaikat bagee petoo to okoo me mée kaa pedeo meanee see agiyoo petoo to kuwa meaniyaano taa miyoo se seemiyaa.

16

Ogatamee Wa me kagoo kuwa magaa da kaa kabagekomeeta kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da Ogatamee me ee yiba kaama mena wuu ena anii yeetaa. Mee mena wuu da me kuwa malaikat bagee okoo petoo to paagoo mena ebo kaa asiino, "Ikii kuwa otaawee petoo to kuwa doodoota Ogatamee me kagoo kuwa magaa da kaa kabagekomeesea yoka pooi" see asigi.

15:4 Mzm 86:9

2 Malaikat bagee petamanii mee peedoota wa me otaawee
da magaa da kaa kabagekomeegi naaki esee pedeo kudipii
mée kaa meaneekea. Kuwa ko okoo mee pedeo see agiyoo
damaa to wa yaato bagee ii see nekeensi naadi agiyoo mee
okoo me maa da kaa maseta bagee kuwa ma, waa see see
ebea-ebea ipiipii seta agiyoo mee yaapaagee see bagee kuwa
ma okoo kaa kisee pedeo kudipii meanee naadi boodi ebo
kedaakea.
3 Kiyoo kaama malaikat bagee wiyaagoo to mee peedoota
wa me otaawee da maakaa pikuu da kaa kabagekomeegi
naaki maakaa pikuu da tadaa uwoo keepeasega, boota
bagee tadaa keenda. Uwo yiba aya tookee agiyoo-pagiyoo
kuwa uduma boodaakea.
4 Kiyoo kaama malaikat bagee wedaagoo to mee peedoota
wa me otaawee da uwo yuwa kaa miya, uwo muma yuwa
kaa miya kabagekomeegi naaki uwo yuwa uduma tadaa too
keepeasega.
5 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena, uwo yuwa
diitoo taa see eboo wa me wegagi menaa kuwa anii yeetaa,
kuwa ko kisee:
"Toono too Mée, idukaa kaama toowoo see Mée, pedeo ena
ma taa see Mée,
A me okoo me pedeo ukuwagee setaa to mokoo da ma-
nege kuwa me kemaata Aa mee ko kisee ukuwayaa
agiyoo uduma topoo see Mée.
6 Okoo me A me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa
ma, nabi bagee yuwa ma okoo me tadaa peeyaata
kemaata
A me okoo me uwoo yuwa tadaa yakiyaata nusi naadi
manege. Kuwa tuu kamaagi" see wegagi.
7 Kuwa kaboo da Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa
see yoo kiyoo kaama mena wuu ena anii yeetaa, mee ko
kisee:
"Mikee, Se-pesee, We-pesee yago Mée Tuhan Ogatamee mee,
A me okoo me pedeo ukuwagee setaa to mokoo da
manisi naadi wegayaa menaa kuwa uduma mikee,
topoo too" see wegagi.
8 Kiyoo kaama malaikat bagee wogeagoo to mee peedoota
wa me otaawee da kenoo to kaa kabagekomeegi naaki
kenoo to pesee kiyaata kaama mée yuwa biyaa me poon-
daakea.
9 Kisee mée yuwa keno tani ebo kaa poondaakea. Okoo
Ogatamee ekaa da wisinegea. Kuwa pedeo agiyoo mée kaa
yadootagaano pesee da kuwa Wa me yagaa da kaa kiya okoo
me pedeo ukuwagee see agiyoo kuwa ekeasiino taa, Waa
yaapaagee taano miya taa.

10 Kiyoo kaama malaikat bagee idibeagoo to mee peedoota
wa me otaawee da mee pedeo see agiyoo damaa to wa
me ebo animagaano yoo kiyoo yakabagekomeegi naaki wa
me peneata ebo toogee see magaa kuwa uduma digiyoo
takiinega. Kuwa magaa kaa toogee siyaa bagee yuwa boodi
ebo kaa okoo ekaato dabegea yuwa daageekea.
11 Okoo boodi ebo, kudipii kuwa miya ebo kemaata okoo
epoo to wodoo Ogatamee mee wisinegeekea. Okoo me
pedeo ukuwagee see agiyoo kuwa ekeasiino be.
12 Kiyoo kaama malaikat bagee bedimeagoo to mee
peedoota wa me otaawee da ebo uwoo Eprat dee kaa
kabagekomeegi naaki mee uwoo deepeasega. Mee ko awii
yaato kaama ebo tookee bagee yuwa okoo yape bagee
paagoo daba peesi naadi kuwa uwoo yuwa deeyaata kaama
eta yamasetaagi.
13 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki maayoo kaa dogee
keenda see paa wedo agoo. Kuwa paa wedoo to kuwa ko
mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da ma, mee pedeo
see agiyoo damaa to ma, bedaa mee pedeo see agiyoo damaa
to wa me makapaa menaa yaweganaa see mée to ma okoo
wedoo to ebeawee kaama paa wedo kuwa pudumegea.
14 Kuwa paa kuwa ko dimi nagii-nagii agiyoo ukuwataa
see paa yuwa. Okoo peedoota uwoo to, magaa to ebo tookee
bagee yuwa paagoo okoo Ogatamee ma yape eemasiino see
naadi kutuu senaakea. Mee yape aawogee taano naagoo
mee ko esee ebo, Se-pesee, We-pesee yago Mée Ogatamee
mee okoo paagoo yape degaawee see monaa mee.
15 Tuhan me menaa ko kisee: "Eto ko daamaa yii. Anii
oma masenaa see bagee miyaa mokoo see see meeta. Okoo
maamaa ipiipi nadiitoo siwoo naadi kaama okoo me dokaa
se ekeata dimi-dimi maawoo, umiwoo see bagee kuwa
daamaa, ede nao. Okoo má tago se peenaa taapea, okoo
ego, weda se gaapea" see asigi.
16 Kuwa kaboo da kuwa paa wedoo to kuwa me kuwa
yape aawogee taano see bagee kuwa maga ena kaa kutuu
semaagea. Mee magaa ekaa da ko Ibrani menaa kaa
Harmagedon see ekaa mee.
17 Kiyoo kaama malaikat bagee petaagoo to mee peedoota
wa me otaawee da epoo to kaa kabagekomeegi naaki
Ogatamee me ee yiba Wa me ebo animagaano yoo kaama
mena ebo kaa mena wuu da mee ko "Eto ko sikii,
ukuwaanega" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa.
18 Kuwa kaboo da bego-bego, keemuu, ebo tukuu, kisee
agiyoo agoo kedaaka. Maga pigii miya mega. Mee maga

16:15 Luk 12:35-40, 1Tes 5:2-3

pigii mee ko esee ebo, mée tomaa magaa da kaa ogaataata
kaama wodoo ewo, meeno taa agiyoo, kisee ogo pege-pege
see maga pigii mee.
19 Mee ebo kota magaa Babel mee maga kabadaa naadi
gakee wedo wodeenega. Uwoo to, magaa to ebo kota
magaa yuwa kuwa miya bogomedaaka. Kuwa Babel magaa
kaa bagee okoo me pedeo yuwa kuwa Ogatamee Wa me
gaabuu taano taa kemaata Wa me kagoo kuwa okoo kaa
esee maamaa yamiyaabuuki. Anggur poo uwoo nuyaa see
see Wa me kagoo kuwa otaawee yiba awemaata kaama okoo
maamaa nuyaagi.
20 Kuwa kaboo da maga okogoo yuwa uduma egadaaka,
maga bago-pago kuwa miya taa kedaaka, ewo.
21 Es dekaa, oma patagu keenda see dekaa kuwa epoo to
kaa kaama eseaneeka naaki mée yuwa dapimedaaka. Kuwa
es dekaa kuwa kopa ena edo-etaa ebeadeeyaa naaki esee
edo, lima puluh kilo mokoo. Kuwa es dekaa weegeeka kuwa
esee pedeo naadi kaama mée tomaa yuwa okoo me be kaa
Ogatamee wisinegea, see kuwa anii deepa.

17

Pedeo see api damaa to see ekaa weeta magaa, Babel magaa mee pedeo kaata see wegata menaa

1 Kiyoo kaama malaikat bagee mée ena, kuwa otaawee
petoo to doopea malaikat bagee petoo to kuwa waa ena
meedoota ni paagoo nasiino, "Aa meei. Otoopa kepe
masenaa see api damaa to mee pedeo kiyaano kuwa
kadeeyaanaka. Mee pedeo see api damaa to mee uwo eebaa
see yoo animaata toogeeka.
2 Magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa mee apii to ma
otoopa aadoge-maadoge segeekea. Magaa da kaa bagee
okoo boomagaa see uwoo maamaa noomaata see see okoo
mee apii to ma maamaa tobaaka taagee naadi kaama
boomagaa taakea mokoo" see nasigi.
3 Kiyoo kaama Roh me anii pesee nakiyaata kaama mee
malaikat see mée to me anii ebo mee maga ugii da kaa
nadoogi. Peemaata kaama anii deeyaa naaki api ena topa.
Waa biyaa ipu epoo da see see agiyoo damaa to dagii da kaa
animaata totaaka. Mee agiyoo damaa to wa me maa to kaa
Ogatamee wisineekee ekaa yuwa maamaa ebeamaata topa.
Waa mumo kegaa petoo, takuu apa gaasi see agiyoo damaa
to.
4 Apii to mee diino esee daamaa. Wa me dokaa yuwa
ko dadi poo epoo da ma, tadaa epoo da ma see see dokaa
maataata topa. Wa me maa to kaa emas ma, kepe ebo

edaakee omaa yuwa ma, mutiara keepa yuwa ma kuwa
wasi-wasi taaka. Wa me yagaa da kaa emas otaawee ena
agoo. Mee otaawee yiba wa me tobaaka taagee naadi esee
pedeo agiyoo maamaa agoo, mée pedeo kiyaayaa agiyoo-
pagiyoo kuwa pudii.
5 Wa me etaguu to kaa ekaa ena ebeamaata topa.
Mee ekaa da mee mena nekeeniino yaato idukaa kaama
boonemaata awee da kaa kiyaano taa, mee ko kisee: "Ebo
kota magaa Babel mee ko tobaaka omaago see api damaa
to mee, pedeo kiyaa apii yuwa uduma me baayo mee ebea-
ebea, magaa da kaa pedeo agiyoo-pagiyoo uduma manii to
mee" see menaa kuwa mee apii to kaa ebeamaata topa.
6 Uwo noomaata kaama boomaga-baamaga siyaa mokoo
mee apii to miya kisee. Wa me Ogatamee me daamaa wa too
wigintaata bagee yuwa ma, Yesus kaa menaa yaweganaa
see bagee yuwa ma kuwa wa me okoo me tadaa peeyaata
kaama ede ma, ede ma boomaga-baamaga taaka mokoo.
Anii kisee deeta kaama dimi nagimaano ebo.
7 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to me nasiino,
"Aa kaasee kaa dimi nagimeamoo taake? Mee apii to ma,
bedaa mee mumo kegaa petoo, takuu apa gaasi kisee mee
apii to doonaa see agiyoo damaa to mee ma ekea kaa
boonemaata menaa nekeeniino yaato kuwa anii awee da
kaa kasi-maniinaka, mee ko kisee:
8 Mee apii to doonaa see agiyoo damaa to a me deepe mee
ko waa idukaa tota kiya eto toono taa. Waa eto toono taa
kiya eebaa umiino taa kaa waa paa yuwa dooyamoo taa
see komoo to yiba kaama pakaatagi. Pakaamaata kaama
waa pedeo kiyaano yoo pootagi. Mee agiyoo damaa to
pakaamaagi kaboo magaa da kaa bagee me deeta kaama
okoo me 'Ei, waa idukaa tota kiya mee wodoo diino taa,
eto too bedaa awee da kaa kigi nao' naadi dimi nagii-nagii
taatagea. Kuwa bagee kuwa ko Ogatamee me kapogee kaa
okoo ekaa yamagaano taa bagee yuwa. Mee ko Ogatamee
me idukaa petamanii agiyoo-pagiyoo uduma ogaatagaano
taa kaboo Wa me tuyaabuu siwoo taatagi bagee okoo ekaa
yuwa yamaataata kiya kuwa okoo ekaa yamaatagaano taa
bagee yuwa me mee agiyoo damaa to deeta kaama dimi
nagii-nagii taatagea.
9 Kuwa menaa kuwa nekeeniino yaato ko dimi ipi see
bagee yuwa daamaa nekeenii, kuwa ko mumo kegaa petoo
to kuwa ko maga kuye petoo to ebea-ebea mee. Kiyoo ko
mee apii to animaata toogee yoo.
10 Bedaa kisee miya kuwa mumo kegaa petoo to kuwa
ko magaa da kaa ebo tookee bagee okoo petoo kuwa ebea-
ebea. Kuwa ebo tookee bagee petoo to kuwa ko okoo idibi

yaato ebo toono kuwa taa kiyaata. Okoo mée waa ena eto
ebo totaaki, petaagoo to mee eto ebo toono taa kaboo. Waa
meemaata ebo tootagi mee ko peenaa too, waa taa ma taa
keedaa too ebo tootagi.
11 Mee mumo kegaa petoo see agiyoo damaa to a me deepe
mee gaayu ko waa ebo tookee bagee wagaagoo to mee ebea-
ebea. Waa idukaa ebo tota kiya eto ebo toono taa. Waa ko
okoo ebo tookee bagee petoo to kuwa mée waa ena. Waa
bedaa kaagaa ena ma ebo tootagi kiya waa pedeo kiyaano
yoo pootagi.
12 Mee agiyoo damaa to kaa takuu apa gaasi a me deepe
kuwa ko okoo epeekaa magaa da kaa ebo tookee bagee gaasi
ebea-ebea. Okoo eto kiipaa ebo toono taa kiya okoo mee
agiyoo damaa to ma epo enaataa jam ena too too ebo tusi
naadi pesee da mee masiitagea.
13 Kuwa ebo tookee bagee gaasi kuwa okoo uduma ena
dimii, ena menaa kaa mee agiyoo damaa to wa too ebo tusi
naadi okoo me ebo tusi naadi maseta pesee da kuwa waa
maniitagea.
14 Okoo epo enaataa Domba Pooduu to ma aawogee taano
see naadi yape masiitagea. Kiya Domba Pooduu to mee Waa
Ebo Wodoo Eboo, magaa da kaa tookee eboo yuwa uduma
miya okoo asii Eboo yoka Wa me okoo uduma daba, peedi
kiyaatagi. Bedaa kuwa Waa ma epo enaataa bagee okoo
me miya kisee ukuwaatagea. Okoo ko Wa me Ni paagoo
nameei naadi kaama daamaa wigintaata bagee yuwa, Wa
me menaa daamaa yayeetaa see bagee yuwa" see kuwa mee
malaikat see mée to me nasigi menaa.
15 Bedaa mee malaikat see mée to me nasiino, "Mee
otoopa kepe masenaa see api damaa to waa uwo eebaa see
yoo animaata totaaka see a me deepe mee ko kuwa uwoo
yuwa kuwa gaayu ko mée ebea-ebea. Kuwa ko mée tomaa-
tomaa yuwa ma, maga tomaa-tomaa yuwa ma, mena tomaa-
tomaa yuwa ma kisee mée eebaa ebea-ebea kuwa.
16 Mee agiyoo damaa to waa takuu apa gaasi ebea-ebea
see a me deepe mee gaayu ko kuwa bagee gaasi kuwa
ebo tuyaata kaama okoo ma, mee agiyoo damaa to ma
okoo paaya enaataa mee pedeo apii to be kaa wa me
agiyoo-pagiyoo uduma oma yamasegeeta kaama má tago
ekeasiitagea. Okoo me wa me ponee yuwa noomaata kaama
waa biyaa kaa pooniyaatagea.
17 Okoo me kisee ukuwaatagea kuwa ko Ogatamee me
gaata-gaata doodoo too. Wa me okoo me dimii yiba 'Kisee
ukuwaai' see dimii mee mantaata kaama okoo uduma ena
dimii, ena menaa kaa mee agiyoo damaa to wa too ebo
tusi naadi okoo me ebo toono pesee da waa maniitagea.

Mee agiyoo damaa to magaa da kaa ebo tootagi, kisee too
Ogatamee me kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaaniyaabuu
taata see aseta menaa kuwa uduma sikii, uwa daaniita yoo
too.
18 Mee a me deepe api damaa to mee gaayu ko ebo kota
magaa mee ebea-ebea. Mee magaa mee too ebo, pesee,
apanaa magaa kaa ebo tookee bagee kuwa uduma me eboo"
see kuwa mee malaikat see mée to me nasigi menaa.

18

Babel magaa mee pedeo kiyaata kuwa deeta menaa

1 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki malaikat bagee mée ena
miya epoo to wodoo kaama isigi. Wa me pesee da mee esee
ebo, wa me asii-sege siyaa agiyoo agoo da kuwa me uwoo
to, magaa to uduma wogaamaaga.
2 Wa me mena ebo kaa wegaano,
"Bogomega nao, ebo kota magaa Babel mee bogomega nao.
Mee api damaa to mee ko paa totaa see yoo kega, esee
pedeo see paa tomaa-tomaa yuwa me koogo ometaa
see yoo kega,*
se notaa bedoo yuwa ma, se notaa wodaa yuwa miya kisee
be gaayaa agiyoo kuwa uduma me omegee yoo kega.
3 Kisee ukuwaanega mee ko tobaaka ou see apii ena me
boomagaa see uwoo mée nuyaayaa mokoo
mée tomaa yuwa okoo me mee api damaa to me uwoo
kuwa noomaata kaama pedeo kedaa seta.
Bedaa tobaaka taayaa mokoo magaa da kaa ebo tookee
bagee kuwa miya okoo me mee apii to me pedeo ou
gaayaa agiyoo kuwa epo enaataa ukuwawoo seta.
Bedaa uwoo to, magaa to agiyoo-pagiyoo pe-doogee taa
see bagee kuwa miya okoo me mee apii to me ou dimi-
pami kuwa maseta kemaata senawii keta.
Kisee kemaata mee ebo kota magaa mee bogomega nao" see
menaa wegagi.
4 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama mena wuu ena
miya anii yeetaa, mee ko kisee:
"Ikii Ni me bagee kuwa mee apii to paagoo kaama peeweei,
wa me pedeo ukuwayaa agiyoo kuwa ikii miya epo
enaataa se ukuwasea yoka se eetooi,

---

* **18:2** Babel magaa mee ko pedeo see api damaa to ebea-ebea, magaa da kaa pedeo iyee-payee ebea-ebea mee. Mée tomaa yuwa mée eebaa okoo kuwa pedeo iyee-payee kuwa me okoo me ou-ou dimi kaa umiwoo, toowoo taatagea, bedaa Yesus yaato bagee wegee-wegee taatagea. Kiya kuwa uduma Ogatamee me taa kiyaatagi, ebo kota magaa bugumiyaayaa see see mokoo, see ebea-ebea mee.
18:3 Why 14:8

wa kaa pedeo meaniyaa agiyoo kuwa ikii kaa miya
kisee meaniyaa yoka wa too pe-wigintagaai.
5 Wa me pedeo ukuwagee seta agiyoo kuwa maamaa eebaa,
asii-kutu-kutu taa see epoo to kaa too nakimega.
Kuwa uduma Ogatamee me se gaabuu seta waa pedeo
kiyaapi yoka ikii wa paagoo kaama peeweei.
6 Eto ko mee apii to me mée tomaa pedeo ukuwayaabuu seta
see see kisee miya wa me pedeo ukuwataa to mokoo
da manii,
wa me pedeo ukuwagee seta agiyoo yuwa doodoo
kaagaa wiya ma waa modee masii.
Bedaa wa me otaawee yiba mée pedeo kiyaayaa uwoo
aatogo-maatogo naadi kaama mée tomaa nuyaabuu
seta see see
kisee miya otaawee yiba pedeo uwoo kaagaa wiya ma
aatogo-maatogo naadi kaama waa nuyaai.
7 Waa ekaato ebo ekeata wa me ou see gaayaa agiyoo-
pagiyoo yuwa kaa too ede ma, ede ma omegee, toogee
seta doodoo
eto ko waa ae-wae, boodi abaayaa agiyoo kuwa waa
manii.
Wa me dimi yiba gaano, 'Anii ko ebo tookee apii, anii miyaa
apii to se,
anii ae-wae, dimi gaagaa see kaa se umiwoo taapa' see
gaawoo seta.
8 Kuwa me kemaata egapii ena too too yiba se-pedeo, we-
pedeo eebaa wa kaa medaa taata.
Mée booyaa ikiyoo ma, ae-wae, dimi gaagaa ma, naadi
ebo, kisee agiyoo kuwa wa kaa meanee naadi kaama
biyaa kaa pooneepeasiita.
Mee api damaa to wigintaata pedeo kiyaayaa Mée Tuhan
Ogatamee Wa me pesee da mee ebo kemaata
kisee yaukuwaatagi" see wegagi.
9 Mee apii to biyaa pooneano see utuu pakaga kaboo
magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa me kuwa deeta kaama
okoo me wa kaa yege ma, yii-yii ma taatagea. Okoo me waa
ma tobaaka, kisee pedeo ou see gaayaa agiyoo kaa ede ma,
ede ma eeukuwagee seta kuwa me okoo wa kaa dimi boodi
ebo kaatagea.
10 Waa boodi abaaga kuwa esee ebo yoka kuwa ebo
tookee bagee yuwa me weda kaa beesekaa mokoo kaama
yiinaageeta wegaatagea menaa kuwa ko kisee:
"Yaai, pedeo nao, ebo kota magaa mee, pesee, omaago see
magaa Babel magaa mee.

18:4 Yes 52:11, 2Kor 6:17

Jam ena yiba too kisee ki pedeo keepeasega" see menaa wegaatagea.

11 Bedaa magaa da kaa okoo agiyoo-pagiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa miya mee apii to wa kaa yege ma, yii-yii ma taatagea. Kuwa okoo me pe-doogee siyaa agiyoo yaedaano bagee kuwa eto taa kega nao naadi kaama dimi boodi ebo kaatagea.

12 Okoo me pe-doogee siyaa agiyoo kuwa eebaa, kuwa ko emas pose ma, perak pose ma, kepe ebo edaakee omaa apanaa yuwa ma, mutiara keepa yuwa ma, esee atokaa see dokaa ma, dadi poo epoo see dokaa ma, tadaa epoo see dokaa ma, apanaa daamaa dokaa tomaa-tomaa yuwa ma, wunu daamaa see piyaa kaa ukuwataa see agiyoo tomaa-tomaa yuwa ma, gading wodaa me egoo to kaa gepetaa see agiyoo tomaa-tomaa yuwa ma, kepe ebo edaakee piyaa kaa ukuwataa see agiyoo tomaa-tomaa yuwa ma, tembaga pose ma, besi pose ma, pualam omaa ma kisee agiyoo kaa ukuwataa see agiyoo tomaa-tomaa yuwa miya.

13 Kiyoo kaama wunu daamaa piya kado ma, gii ebo kisi naadi agiyoo yeeyee ma, wunu daamaa see agiyoo yeeyee ma, apanaa wunu daamaa agiyoo tomaa-tomaa mur ma, kemenyan see piya bakaa ma kuwa. Kiyoo kaama anggur poo uwoo ma, zaitun minyak uwoo ma, roti yeeyee ma, gandum ma, sapi wodaa ma, domba wodaa ma, kuda wodaa ma, kuda komaa yuwa ma, hamba kiyaata bagee, api miya, paayogaa miya. Mee apii to pedeo kiyaano taa kaboo mée me kisee agiyoo, kisee bagee kuwa maamaa pe-doogee, edaagee seta.

14 Mee apii to paagoo wegaatagea menaa kuwa ko kisee: "Kuwa a me ou dimii kaa kepe ebo edaagee seta agiyoo-pagiyoo kuwa uduma taa kedaaka. Kuwa a me senawii agiyoo yuwa ma, diino daamaa see agiyoo ma kuwa uduma egadaaka yoka eto kaama wodoo kuwa a paagoo se diipea" see wegaatagea.

15 Kuwa agiyoo-pagiyoo pe-doogee segee seta kaama senawii kedaa seta bagee okoo me mee apii to ae-wae, boodi abaaga kuwa yaai, weda nao naadi beesekaa kaama yiinaageeta yege ma, yii-yii ma taatagea.

16 Okoo me wegaatagea menaa ko kisee:

"Yaai, pedeo nao, ebo kota magaa mee.

Mee api damaa to waa esee atokaa see dokaa ma, dadi poo epoo see dokaa ma, tadaa epoo see dokaa ma kisee daamaa dokaa kuwa maawoo seta.

Bedaa waa emas pose ma, perak pose ma, kepe ebo edaakee omaa ma, mutiara keepa yuwa ma kuwa

miya maatagaa naadi disi ebo, wisida-watada siwoo seta.
Kiya jam ena yiba too kuwa wa me senawii agiyoo-pagiyoo kuwa uduma taa kedaaka yaai, weda nao" see wegaatagea.

17 Apanaa bagee miya kisee menaa wegaatagea. Kuwa ko kapal komaa doonaa see bagee yuwa ma, okoo kaa tabogetaa see bagee yuwa ma, kapal komaa taa peetaa see bagee apanaa yuwa ma, kisee maakaa pikuu da kaa kepe abanaa see bagee yuwa kuwa uduma okoo beesekaa kaama yiinaageeta diitoo taatagea.

18 Okoo me mee api damaa to biyaa utuu pakaga see deeta kaama mena ebo kaa wegaano, "Mee ebo kota magaa mee see see magaa ena ma agoo ye?" see wegagea.

19 Okoo maga ponee masegeeta okoo dagii da kaa sigimeatoo naadi kaama yege ma, yii-yii ma wegaano,
"Yaai, pedeo nao, ebo kota magaa mee.
Kuwa maakaa pikuu da taa peenaa see bagee uduma miya mee api damaa to me senawii agiyoo yadoonaa seta kuwa me senawii kedaa seta.
Kiya jam ena yiba too waa pedeo kega yaai, weda nao" see menaa wegagea, see kuwa anii deepa.

20 Eto ko ikii epoo to wodoo topea bagee yuwa ede ma, ede ma siweei. Bedaa ikii Yesus mikee nao naadi daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa ma, Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma, nabi bagee yuwa ma ikii uduma miya ede ma, ede ma siweei. Mee apii to me ikii pedeo kikiyaabuu segee seta kuwa kaa Ogatamee me wa kaa pedeo agiyoo yamiyaagi yoka ede ma, ede ma siwoo taai.

Babel magaa mee taa kedaa taata see wegata menaa

21 Kuwa kaboo da pesee yago malaikat bagee mée ena me ebo omaa ena, gandum poo ikii beendaasi naadi omaa mee see see omaa masegeeta kaama maakaa piku yiba tamekomeegi. Tamekomeeta kaama wa me wegaano,
"Anii kisee omaago ma ukuwaga mee see see ebo kota magaa Babel mee miya
tamekomeeta kaama wodoo ewo, se diipea.

22 Mee kaama wodoo ko aa apii to aa, a me magaa kaa musik baa-baa siyaano bagee okoo me menaa kuwa taa kaapa.
Kuwa ko kecapi see agiyoo baa-baa taano ma, yaayaa taano ma, ebo puusee taano ma, peedi puusee taano ma kuwa uduma si yiipea.
Eto kaama wodoo a me magaa kaa agiyoo tomaa-tomaa ipi kaa ukuwataa see bagee kuwa miya se diipea.

Eto kaama wodoo a me magaa kaa gandum poo yeeyee kisi naadi tagimetaa see menaa kuwa miya si yiipea.

23 Eto kaama wodoo a me magaa kaa peto ena ma ago se poopa, digiyoo too kaapa.

Eto kaama wodoo a me magaa kaa api goeyaa naagoo pesta siyaa kaa menaa kuwa miya si yiipea.

Kuwa a me magaa kaa agiyoo-pagiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa esee ebo bagee keta, magaa da kaa pesee yago bagee keta.

A me paa me pesee kaa ukuwayaa agiyoo-pagiyoo kuwa me mée tomaa yuwa deebaa siwoo seta.

Kisee kemaata aa katamekomeeta kaama pedeo kaatage" see wegagi.

24 Kuwa mee apii to wa me booyaabuu seta bagee yuwa okoo me tadaa yuwa wa me magaa kaa yapeeyaata kuwa awee da kaa topa. Kuwa ko nabi bagee me tadaa ma, Yesus mikee nao naadi daamaa wa too wigintaata bagee apanaa yuwa okoo me tadaa yuwa ma, bedaa uwoo to, magaa to booyaabuu seta bagee apanaa yuwa miya uduma okoo me tadaa yuwa wa me magaa kaa topa kemaata waa pedeo kaata.

19

Ogatamee me Babel magaa mee pedeo kiyaagi nao naadi yaapaagee seta kuwa yeeta menaa

1 Mee wodoo taa epoo to wodoo kaama mée maamaa eebaa epo enaataa ebo menaa-menaa taakea keenda see kuwa anii yeetaa, kuwa ko kisee:

"Haleluya, inii me Eboo Ogatamee,

Wa too pesee, Wa too asii-sege, Wa too daba mée daagimaa peeyaano Mée mee.

2 Wa me mée kaa pedeo kiyaano see naadi wegayaa menaa kuwa uduma mikee, topoo too yoka kiiboo, paamee.

Mee ko Wa me mee otoopa kepe masenaa seta api damaa to mee pedeo kiyaagi.

Mee apii to wa me otoopa ukuwanaa see agiyoo kuwa me magaa da kaa bagee pedeo kiyaata kemaata Ogatamee me waa wigintaata pedeo kiyaagi.

Bedaa mee apii to me Ogatamee me agiyoo daamaa yaok-agee see bagee yuwa okoo me tadaa yapeeyaata kuwa me

Ogatamee me modee yamasigi" see wegagea.

3 Kiyoo kaama bedaa wiyaagoo to ma okoo me mena ebo kaa wegaano,

"Haleluya! Mee api damaa to biyaa me poonooga yoo
kaama utuu da pakaga, pakaga kisee too iminoo miya,
iminoo miya" see wegagea.
4 Kuwa kaboo da kuwa ebo bagee mée oga ma wui kuwa
ma, aya tookee agiyoo wui kuwa ma okoo paaya mee ebo
animagaano yoo animaata totaaki Mée Ogatamee Wa ikigii
to kaa esee-gapuunta Waa ebo ekee, yaapaagee see kaa
"Amin, Haleluya" see wegagea.
5 Kuwa kaboo da ebo animagaano yoo kaama mena wuu
ena anii yeetaa, mee ko kisee:
"Ikii Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee ebo miya,
peedi miya kuwa uduma inii me Eboo Ogatamee mee
yaapaagee siweei.
Ikii Wa too weda, Wa too ebo ekee taa see bagee kuwa
uduma Waa yaapaagee taai" see wegagi.

Domba Pooduu to Wa me apii goeta kaama ebo pesta nuyaa yoo yaapaagee seta menaa

6 Kuwa kaboo da ebo mena wuu ena anii yeetaa, mée esee
maamaa eebaa menaakea mokoo. Mee mena wuu da mee
ko yiino esee ebo, uwo megea tukuu da mokoo, ebo keemuu
tukuu siyaa mokoo, mee ko kisee:
"Haleluya! Inii me Eboo, Se-pesee We-pesee yago Mée
Tuhan Ogatamee mee Wa too ebo totaaki yoka kiiboo,
paamee.
7 Domba Pooduu to Wa me api goeano naagoo kega yoka
inii ede ma, ede ma, oogita ma niisiweei.
Wa me goeano apii to waa ekaato daamaa ipiipii
semaata topa yoka Ogatamee ebo niiekee siweei.
8 Mee apii to esee atokaa see dokaa, pedeo taa see poodee
dokaa da mee waa maasi naadi manegea" see we-
gagea.
Esee atokaa see dokaa mee ko Ogatamee me daamaa wa too
wigintaata bagee okoo me daamaa yaokagee siyaa agiyoo
kuwa ebea-ebea.*
9 Kiyoo kaama mee malaikat see mée to me nasiino, "Ni
me kisiinaka menaa kuwa ebeai, kuwa ko kisee: Domba
Pooduu to me api goeano see naadi pesta nuyaa yoo kiyoo
meei see menaa aseta kaama miyaa bagee kuwa daamaa,
ede nao see menaa kuwa ebeai" see nasigi. Bedaa wa me
nasiino, "Kuwa menaa kuwa mikee menaa, Ogatamee me
menaa kuwa" see nasigi.

19:7 Ep 5:27 **19:8** Mat 22:12, Ep 5:26-27 * **19:8** Mee apii to mee ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa, Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee kuwa uduma Wa me goeano apii to ebea-ebea. Okoo ko Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee kemaata Wa me okoo poodee see dokaa mantaata kaama Wa paagoo pedeo taa see kaa toowoo taatagea, see menaa mee. **19:9** Mat 22:1-14

10 Mee malaikat see mée to me kisee nasigi naadi kaama
anii waa ebo ekee, yaapaagee taano see naadi wa me badoo
da kaa esee-gapuunega. Kiya wa me nasiino, "Kisee se
ukuwaai. Aa ma, ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa
uduma ikii me Yesus kaa yawegataa see menaa kuwa
daamaa peneata Wa me agiyoo yaokagee siyaa see see anii
miya kisee Wa me agiyoo yaokagee see mée yoka Ogatamee
mee too ebo ekee, yaapaagee taai. Mikee, Yesus kaa menaa
yawegataa see kuwa ko Roh me menaa doodoo too yoka
inii paaya Yesus kaa menaa yawegataa see bagee yuwa" see
nasigi.

Ogatamee Me Menaa see ekaa munta Mée mee yape masiino see naadi peeta kuwa deeta menaa

11 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki taka ena epoo to
kabaanta kaama kuda wodaa ena, poodee see wodaa tupi.
Mee wodaa dagii da kaa animaata totaaki Mée Wa ekaa
da ko Mikee Menaa Se Ekeata Doowoo See Mée see ekaa
ma, Mikee Topoo See Mée see ekaa ma kisee ekaa munta
Mée mee. Wa me mée wigintaata pedeo kiyaano ma, Wa
me yape masiino miya kuwa uduma topoo too see kaa
ukuwataa see Mée.
12 Wa me emaa ko biyaa gadaa da mokoo. Wa me mumoo
to kaa ebo tookee bagee me maayaa agiyoo eebaa topa. Wa
me maa to kaa ekaa ena ebeamaata topa. Mee ekaa da mée
me ewo, Wa too ipi.
13 Waa togoo see dokaa ena, tadaa yiba tokoata see dokaa
maataata totaaki. Wa ekaa da ko Ogatamee Me Menaa see
ekaa munta.†
14 Epoo to wodoo okaa yago bagee ebo etaa Wa sekaataa
obeegea. Okoo esee atokaa see dokaa, pedeo taa see poodee
see dokaa maataata kaama poodee see kuda wodaa dagii da
kaa animaata peetaakea.
15 Wa me ebee to kaa kaama uguu see mowai petaata
topa. Mee mowai da me mée tomaa yuwa daba, peedi
ekeasiino see naadi dootaaki. Waa pose tamoo da peneata
okoo paagoo omaago ma ebo toowoo taatagi. Waa ma yape
kiyaa bagee yuwa kuwa ko anggur poo uwoo kisi naadi
poo tagimeamoo taa see yoo kaama poo yuwa bado batagi-
patagi siyaa see see Wa me kisee okoo yaukuwaatagi. Se-
pesee, We-pesee yago Mée Ogatamee Wa me kagoo ebo see
dimii kuwa doodoo kisee yaukuwaatagi.

---

† **19:13** Ogatamee Me Menaa see ekaa munta Mée mee ko Yesus mee. Waa ko Ogatamee me kisee ukuwaaniyaata see aseta menaa kuwa uduma yaukuwaaniyaabuu taa see Mée kemaata kisee ekaa munta. **19:13** Yoh 1:1

16 Wa me togoo dokaa da ma, motaa da ma kiyoo ekaa ena
ebeamaata topa. Mee ekaa da mee ko magaa da kaa tookee
eboo kuwa uduma me Eboo, bedaa magaa da kaa ebo bagee
kuwa uduma me Eboo Tuhan see ekaa mee.

Pedeo see agiyoo damaa to mee ma, wa me menaa yawegataa see mée mee ma ekea daba, peedi kiyaata kuwa deeta menaa

17 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki malaikat bagee mée
ena kenoo to yibaa taa yiinaageeta totaaki. Wa me epaawee
da taa peenaa see bedoo yuwa paagoo mena ebo kaa asiino,
"Ogatamee me ebo pesta ena ikii taano kiipiipii semaagi
yoka naano ke me-kutumeeii taai.

18 Kuwa ko magaa da kaa ebo tookee bagee ponee yuwa
ma, yape tukuu bagee ponee yuwa ma, omaago see bagee
ponee yuwa ma, kuda wodaa ponee yuwa ma, kuda wodaa
dagii da kaa peetaa see bagee ponee yuwa ma, se-bagee, we-
bagee uduma, ebo miya, peedi miya, hamba kiyaata bagee
ma, hamba kiyaano taa see bagee miya uduma okoo me
ponee yuwa naano ke meei" see asigi.

19 Kiyoo kaama bedaa anii deeyaa naaki mee pedeo see
agiyoo damaa to mee ma, magaa da kaa ebo tookee bagee
yuwa ma, okoo me okaa yago bagee yuwa ma kuwa topea.
Okoo mee poodee see kuda wodaa dagii da kaa animaata
totaaki Mée ma, Wa me okaa yago bagee yuwa ma okoo ma
yape eemasiino see naadi kutumemaata totaakea.

20 Kisee kiya mee pedeo see agiyoo damaa to ma, wa me
makapaa nabi see mée to ma ekea okoo me peneasegea.
Mee makapaa nabi see mée to mee ko wa me mée tomaa
yuwa okoo mee pedeo see agiyoo damaa to wa yaato misi
naadi dimi nagii-nagii agiyoo yaukuwaaniyaabuu seta mée
mee. Wa me kuwa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa me mée
tomaa yuwa deebaa seta kaama okoo mee pedeo see agiyoo
damaa to wa yaato bagee ii see nekeensi naadi agiyoo okoo
kaa tabeata. Bedaa okoo me waa see see ebea-ebea ipiipii
seta agiyoo mee miya ebo ekee, yaapaagee seta. Mée tomaa
yuwa kisee deebaa seta kemaata mee pedeo see agiyoo
damaa to ma, mee makapaa nabi see mée to ma ekea paaya
peneata kaama wunu pedeo see noogaa ma biyaa gada
peetaa see piku yiba aya kaa tamekomeegea.

21 Ekea yaato yape maseta bagee apanaa yuwa kuwa ko
mee poodee see kuda wodaa dagii da kaa animaata totaaki
Mée Wa me ebee to kaa petaata mowai da me daapiiki.
Kisee booyaata kaama bedo yuwa uduma okoo me ponee
yuwa maamaa noomaata kaama bekagea, see kuwa anii
deepa.

20

Seribu tahun ebo toowoo seta kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki malaikat bagee mée
ena epoo to wodoo kaama isigi. Wa me yagaa da kaa paa
yuwa dooyamoo taa see komoo to kene kabaano kunci ma,
ebo pose onee ena ma kuwa doopi.
2 Wa me mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da mee
peneata one gadimetaagi. Mee agiyoo damaa to mee ko Iblis
mee, idukaa miya tota otoogiyoo da, paa damaa to ekaa da
Satan see mee. Waa seribu tahun daba se peesi naadi one
gadimetaata kaama
3 paa yuwa dooyamoo taa see komoo to yibaa taa
tamekomeeta eke. Wa me mée tomaa yuwa seribu tahun
yiba se deebaasi naadi kenee to kunci taata kaama se
kabasi naadi agiyoo tabeata eke. Seribu tahun omemaata
kaama too waa keedaa peenaasi naadi taa ma taa daba
peeyaatagea.
4 Bedaa anii deeyaa naaki ebo animagaano yoo komoo
yuwa topa. Kiyoo animaata totaakea bagee yuwa okoo
me mée tomaa yuwa okoo kaa daamaa, pedeo see kuwa
yawegamaata kaama pe-wigintaasi naadi pesee da okoo
manegea. Bedaa anii deeyaa naaki apanaa bagee miya
topea. Okoo Yesus kaa menaa ma, Ogatamee me menaa
ma kuwa yaweganaa seta kemaata ogo daata bagee okoo
me dimi noogaa yuwa topea. Kuwa bagee kuwa ko mee
pedeo see agiyoo damaa to ma, waa see see ebea-ebea ipiipii
seta agiyoo yuwa ma kuwa ebo ekee, yaapaagee taano taa
bagee yuwa. Okoo mee pedeo see agiyoo damaa to wa yaato
bagee ii see nekeensi naadi agiyoo mee masiino taa. Okoo
me etaguu to kaa miya, yagaa da kaa miya tabeasiino taa.
Kuwa bagee yuwa aya andoo peeta kaama Kristus ma epo
enaataa seribu tahun ebo toowookea.
5 Okoo aya andoo peegea mee ko boota bagee yuwa
aya andoo poono kuwa petamanii etaa. Boota bagee
apanaa yuwa gaayu ko aya andoo poono taa, seribu tahun
omemaata kaama too aya andoo pootagea.
6 Kuwa petamanii etaa kaa aya andoo peeyaa bagee kuwa
daamaa, ede nao. Okoo ko Ogatamee me daamaa wa
too wigintaata pedeo taa see bagee yuwa. Mée bogaano
wiyaagoo to mee okoo kaa taa kaata, se deemagaatagea.
Okoo Ogatamee ma, Kristus ma Ekea me imam bagee yuwa
kaatagea. Okoo Waa ma epo enaataa seribu tahun ebo
toowoo taatagea.

Iblis mee daba, peedi kiyaata kuwa deeta menaa

20:2 Kej 3:1

7 Seribu tahun omemaata kaama Iblis mee waa one
gadimetaata tamekomeeta yoo kaama daba peeyaatagea.
8 Daba peeyaata kaama wa me mée tomaa yuwa deebaa
taano see naadi peedoota uwoo to, magaa to uduma kiyoo-
kiyoo peenaa taatagi. Iblis me magaa da kaa bagee yuwa
yape eemasiino see naadi kutumeeii senaa taatagi. Kuwa
mée tabaa da kuwa ekaa da ko Gog ma, Magog ma kisee
ekaa kuwa.* Okoo mée maamaa eebaa, maakaa pikuu da
kaa ea ponee eebaa kuwa see see.
9 Okoo kutuu semaata kaama uwoo to, magaa to yape
degaawee naadi kaama Ogatamee Wa me ou see gaata
kota magaa kaa Wa me daamaa wa too wigintaata bagee
yuwa me toogee yoo kiyoo bobetaagea. Kiya epoo to
wodoo kaama biyaa isiyaagi naaki kuwa bagee yuwa
pooneepeasegea.
10 Kuwa kaboo da mée deebaa see mée Iblis mee wunu
pedeo see noogaa ma biyaa gada peetaa see pikuu da yiba
tamekomeegea. Kiyoo ko pedeo see agiyoo damaa to ma, wa
me makapaa nabi see mée to ma ekea miya tamekomeeta
yoo. Okoo egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya kisee
too iminoo miya, iminoo miya boodi abaawoo taatagea.

Boota bagee yuwa wigintaata menaa

11 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki ebo animagaano yoo
ebo komoo ena topa, epoo da poodee. Kiyoo animaata
totaaki Mée Waa miya tupi. Taka ena epoo to ma, magaa to
ma kuwa Wa paagoo kaama egaapeasega, ewo.
12 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki boota bagee yuwa,
ebo, peedi uduma ebo animagaano yoo ikigii to kaa
yiinaageeta topea. Kapoge yuwa miya topa. Kuwa kapogee
yuwa kabataagea. Kabataata kaama apanaa kapogee ena
miya kabataagea, mee ko Ogatamee me tuyaabuu siwoo
taatagi bagee yuwa ekaa yamaatagaa seta kapogee mee.
Boota bagee yuwa okoo me ukuwagee seta yuwa kuwa
kapogee yiba yaebeamaata doodoo wigintagaakea.
13 Mee ko maakaa piku yiba boota bagee topea yuwa
miya pakaaneekea, bedaa mée boowoo siyaa pesee da kaa
boota bagee toogee yoo topea yuwa miya pakaaneekea.
Okoo mée ena-ena okoo me ukuwagee seta yuwa doodoo
wigintagaakea.
14 Kiyoo kaama mée boowoo siyaa pesee da ma, boota
bagee me toogee yoo miya kuwa uduma biyaa piku yiba

---

* **20:8** Gog ma, Magog ma kuwa ekaa wiya kuwa ko idukaa ebo bagee ena ekaa da ko Gog wa me Magog magaa kaa bagee yuwa Israel bagee yuwa ma yape eemasiino see naadi kutumeeii taatagi, see menaa kuwa nabi Yehezkiel me wegata. **20:8** Yeh 38:1-15

tamekomeegea. Mée bogaano wiyaagoo to mee gaayu ko
biyaa pikuu da mee.
15 Ogatamee me tuyaabuu siwoo taatagi bagee okoo ekaa
yuwa yamaatagaa seta kapogee yiba ekaa taa see bagee
yuwa kuwa biyaa piku yiba tamekomeegea, see kuwa anii
deepa.

21

Gipii epoo to ma, gipii magaa to ma kuwa agoo kedaa seta kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki gipii see epoo to ma,
gipii see magaa to ma kuwa topa. Epoo to ma, magaa to ma
petamanii yuwa kuwa taa kega, maakaa piku mee miya taa
kega.
2 Bedaa anii deeyaa naaki daamaa wa too wigintaata
magaa mee, Yerusalem gipii see magaa mee epoo to wodoo
Ogatamee paagoo kaama esega, diino esee ebo. Api ena
paimee paagoo poono kaboo disi ebo agiyoo yuwa maatagaa
siyaa see see mee magaa mee miya kisee daamaa ipiipii
semaata esega.
3 Kuwa kaboo da Wa me ebo animagaano yoo kaama ebo
mena wuu ena anii yeetaa, mee ko kisee: "Deede, Ogatamee
me totaa see yoo kiyoo ko eto mée paagoo kega yoka
Waa mée yupii toowoo taatagi. Okoo Wa me bagee yuwa
kaatagea, bedaa Waa okoo me Eboo Ogatamee kaatagi.
4 Okoo me yegee uwoo yuwa kuwa uduma Wa me
yawonaapeasiitagi. Mee kaama asii bogaano miya taa,
yege ma, yii-yii ma kuwa miya taa, boodi miya taa. Kisee
ukuwawoo seta yuwa kuwa uduma eto taa keepeasega" see
wegagi.
5 Kuwa kaboo da ebo animagaano yoo animaata totaaki
Mée Wa me wegaano, "Deede, eto Anii se-agiyoo, we-agiyoo
uduma gipii kiyaabuu taaka" see wegagi. Bedaa Wa me
nasiino, "Kuwa menaa kuwa ko mikee nao naadi daamaa
masiyaa menaa yoka ebeai" see nasigi.
6 Bedaa kaagaa ena ma Wa me nasiino, "Eto ko sikii,
ukuwaanega. Anii ko Alpa ma, Omega ma kuwa, bedaa
manii to ma, usii to ma kuwa ko Ani too. Uwo naadi kiyaa
bagee kuwa Ani me mée aya tuyaabuu siwoo siyaa uwo
mumaa to kaa kaama okoo aii nuyaabuu siwoo taapa.
7 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see
kaa toowoo siyaa bagee kuwa okoo me kuwa Ni me aii
maniita see aseta agiyoo kuwa uduma daamaa masiitagea.

21:1 2Pet 3:10-14 **21:2** Ibr 13:14 **21:3** 2Kor 6:16-18 **21:6** Yes 55:1, Yoh 4:10

Anii okoo me Eboo Ogatamee mee kaata, bedaa okoo Ni me
yogaa yuwa kaatagea.
8 Kiya apanaa bagee kuwa pedeo kaatagea. Kuwa ko
weda gaayaa bagee yuwa ma*, Anii mikee se nagaayaa
bagee yuwa ma, pedeo dimii gaawoo, ukuwawoo see bagee
yuwa ma, mée wugiyaa bagee yuwa ma, tobaaka taayaa
bagee yuwa ma, deo peneasiyaa bagee yuwa ma, makapaa
ogatamee ebo ekee, yaapaagee siyaa bagee yuwa ma,
makapaa menaa wegataa see bagee yuwa ma kuwa uduma
okoo wunu pedeo see noogaa ma biyaa gada peetaa see piku
yiba kiyoo toowoo taatagea. Mee biyaa piku mee ko mée
bogaano wiyaagoo to mee" see nasigi.

Kota Yerusalem magaa gipii mee eseta kuwa deeta menaa

9 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena, kuwa mée
kaa pedeo meaniyaa agiyoo petoo to wodopasi yuwa kuwa
otaawee yiba doota bagee ena ni paagoo migi. Wa me
nasiino, "Meei, Domba Pooduu to Wa me goeano see apii
mee anii kadeeyaanaka yoka" see nasigi.
10 Kiyoo kaama Roh me anii pesee nakiyaata kaama mee
malaikat see mée to me anii nadoodoota maga bago ena kaa,
esee ebo see maga bagoo to kaa. Kiyoo pakaamaata kaama
kota Yerusalem magaa mee, Ogatamee me daamaa wa too
wigintaata magaa mee epoo to wodoo Wa paagoo kaama
esega. Mee malaikat see mée to me kisee nadeeyaagi.
11 Mee kota magaa mee kusi-kusi peedaaka yuwa diino
esee daamaa dimi nagi. Ogatamee me asii-sege siyaa agiyoo
maamaa pudii, kepe ebo edaakee omaa mokoo, yaspis omaa
mokoo, diino esee daamaa awee, kristal omaa wikiiniyaa
mokoo.
12 Oma wagee to miya esee ebo. Oma wagee to kaa kene
gaasi ma wiya agoo. Kuwa kenee gaasi ma wiya kuwa kaa
malaikat bagee gaasi ma wiya miya agoo. Kene yuwa kaa
ko Israel bagee mée apa gaasi ma wiya kuwa ekaa yuwa
ebeamaata topa.
13 Oma wagee to awii yaato kene wedo, yamuyaato kene
wedo, wuyaato kene wedo, keno seomigi yaato kene wedo.
14 Mee kota magaa kaa oma wagee kaboo da mee ko oma
gaasi ma wiya kuwa dagii da kaa maataata topa. Kuwa
omaa yuwa kaa Domba Pooduu to Wa me menaa yadoonaa
seta bagee gaasi ma wiya kuwa ekaa yuwa ebeamaata topa.
15 Kuwa menaa naawegataaki malaikat see mée to wa me
mee kota magaa ma, oma wagee to ma, oma wagee kenee

* **21:8** Weda gaayaa bagee kuwa ko okoo daba toono ede, makii taa see kaa toowoo taano taa, mée me nawegee-wegee taapea yaai naadi kaama Yesus sekaataa kisee too poono weda see bagee yuwa.

yuwa ma kuwa ebeadee taano see naadi ebeadee see agiyoo
ena agoo, emas tamoo da mee.
16 Mee magaa mee butu wui. Wa me mee tamoo da
me butu ena kaa kaama butu ena kaa too ebeadeeyaa
naaki dua ribu empat ratus kilometer. Amoo-yamoo da ma,
woo-yamoo da ma, togoo-katuu da ma kuwa uduma kisee.
Naayaato miya, naayaato miya uduma mee too.
17 Wa me mee oma wagee to mee miya ebeadeeyaa naaki
enam puluh meter waa naa. Mee malaikat see mée to me
ebeadee sipi kuwa ko mée me miya agiyoo ebeadee siyaa
doodoo.
18 Mee oma wagee to mee ko yaspis see omaa me ukuwata.
Mee kota magaa mee miya diino esee ebo, emas me
ukuwata, daamaa awee see kaca deeyaa mokoo.
19 Mee kota magaa kaa oma wagee kaboo da kaa kepe ebo
edaakee oma tomaa-tomaa yuwa topa, diino esee daamaa.
Oma wagee kaboo da petamanii mee kaa ko yaspis see omaa
tabeata topa. Oma wagee kaboo da wiyaagoo to mee kaa ko
nilam see omaa. Wedaagoo to mee kaa ko mirah see omaa.
Wogeagoo to mee kaa ko zamrud see omaa.
20 Idibeagoo to mee kaa ko unam see omaa. Bedimeagoo
to mee kaa ko sardis see omaa. Petaagoo to mee kaa ko
ratna cempaka see omaa. Wagaagoo to mee kaa ko beril see
omaa. Iyaagoo to mee kaa ko krisolit see omaa. Gaaseagoo
to mee kaa ko krisopras see omaa. Gaasi ma ena mee kaa
ko lazuardi see omaa. Gaasi ma wiyaagoo to mee kaa ko
kecubung see omaa, kisee oma tomaa-tomaa yuwa kuwa
mee oma wagee kaboo da kaa tabeata topa.
21 Bedaa mee magaa kaa oma wagee to kene gaasi ma
wiya kuwa ko mutiara keepa gaasi ma wiya kuwa. Kene
gakata mutiara keepa ena too too me ukuwata. Mee magaa
kaa etaa da mee ko pedeo ena ma taa see emas me ukuwata,
diino ko awee see kaca deeyaa mokoo.

22 Mee kota magaa kaa Ogatamee me ee mee anii diino
taa. Mee magaa kaa Ogatamee me ee mee ko Se-pesee, We-
pesee yago Mée Ogatamee Tuhan mee ma, Domba Pooduu
to mee ma Ekea kiyoo toogeekea kemaata Ekea ko Wa me
ee mokoo, idukaa oma ee to mee kiyoo taa.
23 Mee kota magaa kaa Ogatamee me asii-sege siyaa
agiyoo agoo da wogaamaaga, Domba Pooduu to Waa miya
kisee peto agoo da mokoo. Kisee kemaata kenoo to ma,
agoo to ma kuwa mee magaa kaa ago wogaamagaano gaano
pedeo see taa.
24 Mée tomaa yuwa mee wogaamaaga agoo da taa daamaa
peenaa taatagea. Magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa

okoo me ebo ekeasiino see naadi ebo agiyoo yuwa kuwa
mee magaa kaa doomeetagea.
25 Kiyoo digiyoo peenaa ma taa, awee too kemaata kaagaa
gakata oma wagee kene yuwa kuwa se munitagaapea, kisee
too ekeasiipea.
26 Mée tomaa yuwa okoo me senawii agiyoo yuwa ma,
kisee ebo ekeasiino see agiyoo apanaa yuwa miya kiyoo
doomeetagea.
27 Kiya mée pedeo kiyaayaa agiyoo ena ma kiyoo se
seemaapa. Ogatamee me be kiyaa agiyoo ukuwataa see
bagee ma, makapaa menaa wegataa see bagee ma kuwa
miya kiyoo taa kaata. Domba Pooduu to Wa me tuyaabuu
siwoo taatagi bagee ekaa yamaatagaa seta kapogee yiba
ekaa agoo see bagee yuwa too seemaatagea.

22

1 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to me mée aya
tuyaabuu siwoo siyaa uwoo kuwa nadeeyaagi. Kuwa uwoo
kuwa ko esee daamaa, awee, kristal omaa deeyaa mokoo.
Kuwa uwoo yuwa Ogatamee ma, Domba Pooduu to ma Ekea
me ebo animagaano yoo kaama peetaaka.
2 Kuwa uwoo kuwa mee kota magaa kaa etaa da taa
peetaaka. Kuwa uwoo naayaato-naayaato ko mée aya
tuyaabuu siwoo siyaa piya wodoo to topa. Mee piya wodoo
to tahun gakata kaagaa gaasi ma wiya poo ekagee see, keno
gakata kisee too poo daamaa ekawoo siyaa. Mee piyaa iyee
yuwa me mée tomaa-tomaa yuwa kaa meanee see agiyoo
yuwa yataa kiyaabuu see.
3 Mee magaa kaa Ogatamee me pedeo ayaa yadootaayaa
agiyoo ena ma taa kaata. Ogatamee ma, Domba Pooduu to
ma Ekea me ebo animagaano yoo kiyoo agoo kaata. Wa me
agiyoo daamaa yaokagee see bagee yuwa me Waa ebo ekee,
yaapaagee siwoo taatagea.
4 Okoo me Wa me ebeyumaa da diitagea. Wa ekaa da okoo
me etaguu to kaa yaebeamagaatagi.
5 Digiyoo kuwa kiyoo taa kaata. Tuhan Ogatamee Wa
me agoo da mee okoo kaa wogaamaayaabuu siwoo taatagi
kemaata peto agoo da miya taa, keno miya taa, kisee ago
peeyaano agiyoo kuwa okoo gaano pedeo see taa kaata.
Okoo kisee too iminoo miya, iminoo miya ebo too toowoo
taatagea, see kuwa mee malaikat see mée to me nadeeyaagi.

Yesus mee moga meetagi yoka see kaa menaa

6 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to me nasiino,
"Kuwa a me deepe, yeepe menaa kuwa ko mikee nao naadi

21:27 Luk 10:20 **22:2** Kej 2:9, Yeh 47:12 **22:4** Mat 5:8, Ibr 12:14

daamaa masiyaa menaa kuwa. Tuhan mee, Waa nabi
bagee paagoo Roh maniyaa Mée Ogatamee mee Wa me
malaikat see mée to paagoo asiino, 'Ni me agiyoo daamaa
naokagee see bagee yuwa paagoo pooi' see asigi. Kuwa
moga ukuwaandaa taapa agiyoo kuwa deeyaasi naadi okoo
paagoo peeyaagi" see nasigi.
7 Yesus me menaa mee ko "Daamaa nekeenii: Anii
moga meeta. Eto mee kapogee yiba kisee ukuwaandaaka,
bedaa kisee ukuwaandaa taata see menaa kuwa miya okoo
daamaa peneata doowoo see bagee kuwa daamaa, ede nao"
see wegagi.
8 Anii ko Yohanes, kuwa menaa kuwa yeetaa, deetaa sepa
mée to. Anii kuwa menaa yuwa yeetaa, deetaa semaata
kaama anii mee malaikat see mée to ebo ekee, yaapaagee
taano see naadi wa me badoo da kaa esee-gapuunega.
9 Kiya wa me nasiino, "Kisee se ukuwaai. Aa ma, nabi
bagee yuwa ma, ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa
uduma ikii Wa me agiyoo yaokagee siyaa see see anii miya
kisee mée. Bedaa mee kapogee yiba menaa kuwa daamaa
peneata doowoo siyaa bagee kuwa miya inii paaya uduma
Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa yoka Ogatamee
mee too ebo ekee, yaapaagee taai" see nasigi.
10 Bedaa wa me nasiino, "Monaa da katu yoka mee
kapogee yiba ukuwaandaa taata menaa kuwa se booneai.
11 Pedeo agiyoo ukuwaano too ede see bagee kuwa okoo
pedeo agiyoo ukuwawoosi yoka ekeasii. Bedaa pedeo dimii
kaa too umiwoo see bagee kuwa okoo pedeo dimii kaa
umiwoosi yoka ekeasii. Dimi topoo see bagee kuwa okoo
daamaa, topoo see agiyoo ukuwawoo taapea, bedaa kisee
okoo daamaa wa too wigintaata pedeo taa see kaa umiwoo
see bagee kuwa okoo daamaa wa too wigintaata pedeo taa
see kaa umiwoo, toowoo taapea" see kuwa wa me nasigi.
12 Yesus me menaa mee ko "Daamaa nekeenii: Anii moga
meeta. Anii mée gakata okoo me ukuwagee seta yuwa
doodoo okoo me ukuwataa to mokoo da maniino see naadi
doomeeta.
13 Anii ko Alpa ma, Omega ma kuwa. Anii toono mee ko
idukaa petamanii kaama kisee too usii da ewo. Manii to ma,
usii to ma kuwa ko Ani too" see wegagi.
14 Okoo me dokaa wetogemaata kaama pedeo taa see
bagee kuwa daamaa, ede nao. Okoo mee kota magaa kaa
oma wagee kenee to taa daba seemiyaata kaama mée aya
tuyaabuu siwoo siyaa piyaa poo kuwa aii naatagea.
15 Kiya mee magaa kaa kaama amaa kaa tapa yaato
ekeata bagee kuwa ko kameno mokoo otoopa ukuwanaa see

22:12 Mat 16:27 **22:14** Mat 22:13, Why 2:7, 7:14

bagee yuwa ma, deo peneasiyaa bagee yuwa ma, otoopa
aadoona-maadoona see bagee yuwa ma, mée wugitaa see
bagee yuwa ma, makapaa ogatamee ebo ekee, yaapaagee
see bagee yuwa ma, makapaa menaa ou, makapaa agiyoo
ou, kisee gaawoo, ukuwawoo siyaa bagee yuwa ma okoo
uduma mee kota magaa kaa kaama amaa kaa ekeata bagee
yuwa.
16 "Eto ko Anii Yesus mee me kisiino ko: Ni me malaikat
see mee to wa me ikii Yesus mikee nao naadi kutuu taa
siyaa bagee yuwa paagoo kuwa ukuwaandaa taata menaa
yuwa kisiino see naadi pooi see aseta. Anii ko Daud wa kaa
kaama asii-kaba-kaba seta Mée, awii yaato keno wogaa to
see okadee mee wikiindaa siyaa mokoo see Mée mee" see
kisega.
17 Roh mee ma, Domba Pooduu to Wa me goeano see apii
to mee ma kuwa me "Meei" see wegagea. Bedaa mee menaa
yeeyaa bagee kuwa miya "Meei" see kuwa asiino daamaa.
Uwo naadi kiyaa bagee uduma meei. Uwo naano ede kiyaa
bagee yuwa uduma kuwa mée aya tuyaabuu siwoo siyaa
uwoo kuwa aii kisee naano ke meei.

Wodopasi menaa

18 Eto mee kapogee yiba kisee ukuwaandaaka, bedaa
kisee ukuwaandaa taata see menaa kuwa yeetaa see bagee
paagoo ani me asiino ko: mée waa ena me kuwa menaa
yuwa kaa wa me too gaayaa menaa noonaa ma tabeasiyu
ko mee kapogee yiba mée kaa pedeo meanee see agiyoo
ebeamaata yuwa kuwa Ogatamee me mee mée to kaa pe-
tabeasiitagi.
19 Bedaa mée waa ena me mee kapogee yiba menaa kuwa
noonaa wisintaata ekeasiyu ko mee kapogee yiba Ogatamee
me kisee daamaa aii maniita see ebeamaata agiyoo kuwa
mee mée to se masiitagi. Kuwa ko Wa me kuwa mée aya
tuyaabuu siwoo siyaa piyaa poo kuwa wa me see yuwa
se nuyaatagi. Bedaa mee daamaa wa too wigintaata kota
magaa kaa wa me toopa see gaata komoo mee miya se
tuyaatagi.
20 Kuwa menaa kuwa uduma anii daamaa naseta Mée
Wa me wegaano menaa ko "Mikee, Anii moga meeta" see
wegagi. Amin. Tuhan Yesus Aa meei.
21 Tuhan Yesus Wa me aii kiepa dimii mee ikii uduma epo
enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Amin. Kiyoo too.

22:17 Yes 55:1, Yoh 4:10, 7:37-38 **22:20** 1Kor 16:22